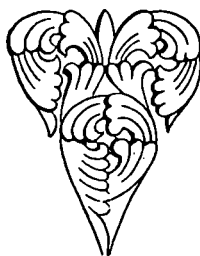

საქართველოს სსრ მემწიერებათა აკადემია
ენათმეცნიერების ინსტიტუტი

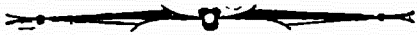
საქონ-საბა თრბელიანი

თხზულებანი
ათხ ჭომაღ

გამომცემლობა
„საბოთა საქართველო“
თბილისი
1965

საქართველოს სსრ მეცნიერებათა აკადემია
ენათმეცნიერების ინსტიტუტი

სულსენ-სება
ორბეულიანი

თხზულებანი

ტომი I

IV₁

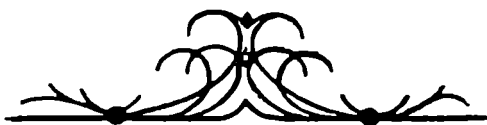
ავტოგრაფული ნუსხების მიხედვით
გამოსაცემად მოამზადა
ილია აბულაძემ

გ ა მ ო მ ც ი ა მ ლ ო ბ ა
„საბჭოთა საქართველო“
თბილისი
1965

4 Γ (03)
499.962.1—3
მ 522

რედაქტორები: ბ. შ ა ნ ი ძ ე
 ი ლ . ა ბ უ ლ ა ძ ე

**გამომცემლობა
„საბჭოთა საქართველო“
თბილისი**

მუქსიკონი
ქართული

წი ნ ა ს ი ტ უ ვ ა ო ბ ა

„ლექსიკონი ქართული“, ანუ „სიტყვის კონა ქართული“, როგორც ეს სულხან-საბას ცნობით მისი ნაღვაწისათვის შეურქმევია ვახტანგ VI-ს, სამი ათეული წლის გარჯის შედეგია. ასეთი ხანგრძლივი მუშაობა უეჭველად მომასწავებელია იმისა, თუ რაოდენ დიდი მნიშვნელობა ჰქონია საერთოდ ლექსიკონს და კერძოდ ქართულისას მისი შემდგენლის თვალში. გულისტკივილით აღნიშნავს ს.-ს. ორბელიანი ფაქტს, რომ ქართველებს, რომლებსაც ადრეც ჰქონიათ ლექსიკონი, დაჰკარგვიათო; იგი „ჟამთა ვითარებითა უჩინოთ ქმნილ იყო“-ო. მის დაკარგვას კი, როგორც თვითვე აღიარებს ლექსიკოგრაფი, მოჰყოლია ის, რომ „ენა ქართული თვისთა ნებაზედ გაურყვნიათ“. აქედან ნათლად ჩანს, რომ ლექსიკონის ერთი უმთავრესი დანიშნულება, სულხან-საბას შეხედულებით, ენის დაცვა და წაუხდენლობა ყოფილა.

„ჟამთა ვითარება“, ანუ „ჟამთა შლა“, როგორც ეს პირველის პარალელურად აქვს ნახმარი ლექსიკოგრაფს, იმ ხანას უნდა გულისხმობდეს, რომელიც მოჰყვა საქართველოს ცალკე სამეფოებად და სამთავროებად დანაწილებას და მწვავე შეიქმნა განსაკუთრებით XVI.—XVII სს-ში შინაურ აშლილობათა და ირან-ოსმალეთის მომძლავრების გამო. სწორედ ენის წახდენის შესაკავებლად, ერთი მხრით, და მისი მდიდარი მარაგის მართებული ცოდნისა და გამოყენების მიზნით, მეორე მხრით, მიუყვია ხელი საბას „ქართული ლექსიკონის“ შედგენისათვის.

„ლექსიკონი ქართული“, რომელიც 9, ასე თუ ისე სრული, ავტოგრაფული ნუსხით არის ჩვენამდის მოსული და წინამდებარე გამოცემაში წარმოდგენილი, ძირითადად განმარტებითია, თუმცა ის რამდენადმე არაა მოკლებული ენციკლოპედიურსა და თარგმნით ხასიათსაც. უკანასკნელი მომენტები მოსწავლეთა ინტერესებით, მათ სასწავლელად აქვს შეტანილი თავიდანვე (ლექსიკონის პირველი გამოჩენიდანვე) ლექსიკოგრაფს („რათა ისწაონ ენა ქართული შესრულებული და გავრცელებული ფარნავაზ ქართველთა პირველისა მეფის მიერ“). ამავე მიზნით მან შემდგეში სხვაობიგი საცოდნელი, ანუ როგორც თვითონ ამბობს ლექსიკოგრაფი, ს ა ხ მ ა რ ი ს ი ტ ყ ვ ე ბ ი ჩ ა უ რ თ ო ლ ე ქ ს ი კ ო ნ ს , ასე, მაგ., უცხო სახელები (პირთა, ქვეყანათა, ქალაქთა და სოფელთა)

თარგმანებით და გეოგრაფიული სახელები — მდებარეობის, სიმაღლე-სიგრძის ჩვენებით.

ასეთმა შემატებულმა ნაწილებმა, უეჭველია, გაამდიდრეს ლექსიკონი, მაგრამ ისიც აღსანიშნავია, რომ ამასთანავე შეამღვრიეს მისი ძირითადი ხასიათი — ყოფილიყო ის უმთავრესად განმარტებითი. ამიტომ არის სწორედ, რომ ზოგჯერ ავტოგრაფულ ნუსხაშიც კი ამოღებულია უცხო შესატყვისები, ან შემოკლებულია ფილოსოფიური ტერმინებისათვის წყაროებიდან დამოწმებული („გამოღებული“) ადგილები, რაც ენციკლოპედიურ განხრას ჰმატებდა ლექსიკონს.

ჩვენც სწორედ იმისათვის, რომ დაბრუნებოდა ლექსიკონს მისი ძირითადი სახე, განმარტებითობა, გამოვიღეთ მისგან და ცალკე დავურთეთ „ქართულ ლექსიკონს“ უცხო შესატყვისები (თურქულ-სომხურ-იტალიური), უცხო სახელების (პირთა, ქვეყანათა, ქალაქთა და სოფელთა) თარგმანება და გეოგრაფიული სახელები (სიმაღლე-სიგრძის ჩვენებით).

საბას ლექსიკონის ავტოგრაფულ ნუსხებს თავსა და ბოლოში გარკვეული ნაწილები ერთვის: თავში — შეესავალი (რომელსაც ერთგან ავტორი „ღრამმატიკოსობას“ ეძახის) „ანდერძნამაგითურთ“, ხოლო ბოლოში — ე. წ. Curriculum vitae, მოციქულთა სახელები, მოხელეთა ქართულ-თურქული სახელწოდებანი და სხვ. ესენი ჩვენ, ავტოგრაფების მსგავსად, თითქმის ყველა თავ-თავის ადგილს მოვათავსეთ. ერთადერთი გამონაკლისია მხოლოდ დაშვებული შესავალში: „ანდერძნამაგი“ „ღრამმატიკოსობის“ შემდეგაა წარმოდგენილი.

„ქართული ლექსიკონის“ ავტოგრაფული ნუსხები შემკულია პირობითი ნიშნებით, რომლებიც ფიგურებს წარმოადგენენ. მკვდარი თუ ცოცხალი ბუნების ამა თუ იმ სფეროს საჩვენებლად, რომელსაც განსამარტავი სიტყვით აღნიშნული საგანი ეკუთვნის, ლექსიკურ ერთეულს მიხატული აქვს ხოლმე ესა თუ ის ფიგურა. გარკვეული ფიგურები გამოყენებულია აგრეთვე ავტოგრაფებში უცხო „ლექსის“, ანუ სიტყვის წარმომავლობისა და მისი ხმარების მიზანშეწონილობის შესახებ. პირველი რიგის პირობით ნიშანთა (ფიგურათა) ნაცვლად გამოცემაში მათი მნიშვნელობა ვიხმარეთ ფრჩხილებში შემოკლებულად. სხვა რიგის პირობითი ნიშანი კი (აქაც გარკვეული სახის ფიგურები) სულ აღარ დაგვისაპირებია, რადგან მათ მიერ აღნიშნული სიტყვები, ერთად თავმოყრილნი, ან ცალკე დავურთეთ ლექსიკონს, ანდა სულ აღარ გამოვიყენეთ, რადგან თვალსაზრისის შეცვლის გამო, როგორც ირკვევა, თვით ლექსიკოგრაფს თანდათან აუღია ხელი სათანადო ნიშნის ხმარებაზე გვიანდელ რედაქციებში.

განსამარტავ სიტყვათა მარაგი ს.-ს. ორბელიანს უმთავრესად აღებული აქვს ქართული მწერლობიდან, როგორც თანადროული, ისე მეტადრე აღრინდელი ქართული ძეგლებიდან. ამიტომ ამ სიტყვების ორთოგრაფია უმთავრესად ძველებურია. თანადროული მწერლობიდან შეტანილი ლექსიკა სულხან-საბას ხანის მერყევი მართლწერითაა წარმოდგენილი ავტოგრაფებში, რაც გამოცემაში ძველითაა შეცვლილი. სათანადო მითითებებით სქოლიოში.

სულხან-საბას განმარტებანი მისი დროის ორთოგრაფიითაა უმთავრესად ასახული ლექსიკონის ავტოგრაფულ ნუსხებში. ჩვენ ეს ტენდენცია ბოლომდის მივიყვანეთ და მერყევი მართლწერიდან ახლებური ვამჯობინეთ ძველებურს.

ს.-ს. ორბელიანის ლექსიკონის ავტოგრაფული ნუსხების სალექსიკონო მასალის ადვილად მოძებნისა და მოხმარების მიზნით გაცევივით პროფ. ა. შანიძის იმ ხერხს, რომელიც მან გამოიყენა ლექსიკონის მეორე გამოცემაში (1928 წ.). „ნახეთი“ და „შეადარეთი“ ყველგან მიუვითითეთ შესადარებელი და მოსაძებნი ლექსიკური ერთეულები, აგრეთვე წარმოქმნილი სიტყვები და მათი ფუძეები. რის ჩამატებაც კი ლექსიკონის ასეთმა გამართვამ გამოიწვია, კავენშია ჩასმული¹.

წინამდებარე გამოცემაში განსამარტავ სიტყვათა რიგში განსხვავებული შრიფტით (შავი პეტიტით) წარმოდგენილია ის სალექსიკონო ერთეულები, რომლებიც ლექსიკონის რომელიმე წინა, ადრეულ რედაქციას (ან რედაქციებს) დაუცავს მხოლოდ, ისე რომ ბოლომდის ისინი არც გაპყოლიან ლექსიკონს.

ლექსიკოგრაფი ზოგჯერ განსამარტავ სიტყვასთან თუ განმარტებასთან დაკავშირებით წყაროებს იმორწმებს ან მათზე ათითებს ხოლმე. ყველაზე ხშირად — ბიბლიის წიგნებს, განსაკუთრებით ლექსიკონის ბოლო რედაქციებში. ყველა მითითება წყაროზე და მათგან აღებული ციტატი-მოწმობა ძეგლებს შევაჭერეთ: გამოცემებს, თუ გამოქვეყნებულია წყარო, და ხელნაწერებს, თუ გამოუცემელია. ის, რის მიკვლევაც მოხერხდა ამჯერად, სქოლიოშია ნაჩვენები. იქვე მოვათავსეთ ის შენიშვნები, რომლებსაც შეჭერება იწვევდა. ბიბლიის წიგნთა დამოწმებისა თუ მითითების შემთხვევებში ე. წ. საბას ნარედაქციევ (ზოგჯერ მცხეთურად წოდებულ) ბიბლიას (A—51) მივმართავდით იმის გამო, რომ იგი საბას ხელში გავლილად გვეგულება.

„ქართული ლექსიკონის“ ავტოგრაფულ ნუსხებს ილუსტრაციებიც

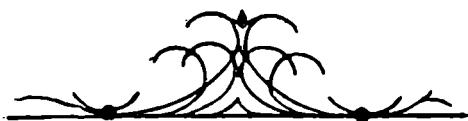
¹ ნახევარკაეებში ის სიტყვებია მოთავსებული, რომლებიც სხვისი ხელით ჩანან აქა-იქ შეტანილი ავტოგრაფულ ნუსხაში.

მოეპოება შემდეგი სიტყვების დასასურათებლად: ნათესავი, ქარი, ქუეყანა, ცა და ჯოჯობეთი. „ნათესავის“ სურათი განმარტებასთან ერთად ამოღებულია იოანე დამასკელის „დიალექტიკიდან“, სახელდობრ, იგი გადმოწერილია ამ ძეგლის მეორე თავიდან (არსენ ვაჩხიძისეული თარგმანიდან): „ნათესავისათვის ნათესავიანისა და სახისა სახიანისა და ურთიერთასათვის“. „ქარის“ სურათი, როგორც თვით საბა აღნიშნავს თავისი ლექსიკონის უადრინდელეს ავტოგრაფულ ნუსხაში (E რედაქციაში), გადმოღებულია „ლათინთა მიერ“. „გარდამოვიდეო“, წერს საბა, რაც გადმოხატვას ნიშნავს, როგორც ეს ნათლად ჩანს მომდევნო სიტყვებიდან: „ხოლო ქართა წესნი და საქმენი მათგან ვერა გარდამოვიდე, რამეთუ ენის მცოდნე არა მყვანდა, თქვენ ეცადეთ“ რომელიც ეს ლათინური წყარო, ჭერჭერობით ვერ მივაგენით. უცნობია აგრეთვე წყარო თუ წყაროები სურათებისა სიტყვებთან: „ქუეყანა“, „ცა“ და „ჯოჯობეთი“. საფიქრებელია, ესენიც რომელიმე კოსმოგრაფიული სახელმძღვანელოდან, კერძოდ ლათინურიდან, იყვნენ აღებული (შდრ. მაგ., ერთი ასეთი ხელნაწერი წიგნის, Q—884-ის ილუსტრაცია ცისა 12 რ.-ზე გამოცემისას).

წინამდებარე გამოცემისათვის ხსენებული სურათები აღებულია ლექსიკონის ისეთი ავტოგრაფული ნუსხებიდან, სადაც ისინი კლიშესათვის უფრო გამოსადეგი სახით იყვნენ წარმოდგენილი.

ს.-ს. ორბელიანის „ქართული ლექსიკონის“ ავტოგრაფული ნუსხებიდან მასალების ამოწერასა და ციტატების წყაროებთან შეჯერებაზე მშველოდნენ მეცნ. მუშაკები: ც. აბულაძე, ლ. ათანელიშვილი, ნ. გოგუაძე, კ. დანელია, ლ. კიკნაძე, ლ. ნიკოლაიშვილი, ლ. ქაჯაია, ც. ქურციკიძე, ც. ჭანკიევი და ც. ჭლამაია, რომელთაც, ვსარგებლობ რა შემთხვევით, მადლობას მოვახსენებ.

აქვე არ შემიძლია უადრესი მადლობით არ მოვიხსენიო ის დიდი დახმარება, რაც ც. ქურციკიძემ და ც. ჭანკიევმა გამიწიეს სალექსიკონო მასალის გაწყობაზე, სასტამბოდ გადაბეჭდილი მასალის ხელნაწერებთან შეჯერებასა და კორექტურის მართვაზე თავიანთი დაუზარელი შრომით.

სასწავლო ყრძათა
/ქსავალი/

[ლრამმატიკა]

Z

Aa

Ab

Cab

ანბანი პირველად სასწავლო ყრმათანი

ა ბ გ დ ე ვ ზ ც
თ ი კ ლ მ ნ ძ ო
პ ჟ რ ს ტ უ ფ
ქ ლ ყ უ ჩ ც ძ მ წ
ჭ ხ ჯ ჯ ჯ ჯ ჯ ჯ

ა ბ გ დ ე ვ ზ ც
თ ი კ ლ მ ნ ძ ო
პ ჟ რ ს ტ უ ფ ქ
ლ ყ უ ჩ ც ძ მ წ ქ
ხ ჯ ჯ ჯ ჯ ჯ ჯ

ანბან(ნ)ი სასწავლო-
ნი ყრმათა მიერ

ა ბ გ დ ე ვ ზ ც
თ ი კ ლ მ ნ ძ ო
პ ჟ რ ს ტ უ (+კCb)
ფ ქ ლ ყ უ ჩ ძ მ
წ ქ ხ ჯ ჯ ჯ ჯ

პირველად ესრეთ ჯერ-
არს (+ სწავლათა Cb)
დაწყება

ა ან. ბ ბან. გ გან.
დ დონ. ე ენ. ვ ვინ.
ზ ზენ. ც ცე. თ თან.
ი ინ. კ კან. ლ ლას.
მ მან. ნ ნარ. ძ ძე.
ო ონ. პ პარ. უ უან.
რ რაე. ს სან. ტ ტარ.
უ უნ. ჯ ჯე. ფ ფარ.
ქ ქან. ლ ლან. ყ ყარ.
შ შინ. ჩ ჩინ. ც ცან.
ძ ძილ. წ წილ. ჭ ჭარ.
ხ ხან. ჯ ჯარ. ჯ ჯან.
პ პაე. ფ ფი. ფ ფა.

ა ან. ბ ბან. გ გან.
დ დონ. ე ენ. ვ ვინ.
ზ ზენ. ც ცე. თ თან.
ი ინ. კ კან. ლ ლას.
მ მან. ნ ნარ. ძ ძე.
ო ონ. პ პარ. უ უან.
რ რაე. ს სან. ტ ტარ.
უ უნ. ფ ფარ. ქ ქან.
ლ ლან. ყ ყარ. შ შინ.
ჩ ჩინ. ც ცან. ძ ძილ.
წ წილ. ჭ ჭარ. ხ ხან.
ქ ქარ. ჯ ჯან. პ პაე.
ფ ფი. ჯ ჯე. ფ

ა ან. ბ ბან. გ გან.
დ დონ. ე ენ. ვ ვინ.
ზ ზენ. ც ცე. თ თან.
ი ინ. კ კან. ლ ლას.
მ მან. ნ ნარ. ძ ძე.
ო ონ. პ პარ. უ უან.
რ რაე. ხ ხან. ტ ტარ.
უ უნ. ჯ ჯე. ფ ფარ.
ქ ქან. ლ ლან. ყ ყარ.
შ შინ. ჩ ჩინ. ც ცან.
ძ ძილ. წ წილ. ჭ ჭარ.
ხ ხან. ჯ ჯარ. ჯ ჯან.
პ პაე. ფ ფე.

ღ ესე სიტყვის შემკრავია,
რომელსა ზეით ანი უჯდეს.

Z

Aa

Ab

Cab

ვე ძველად უნის მაგივე-
ერად მჭდარა და რიცხვა-
დაც ოთხასად ყოფილა. შემ-
დგომად ოთხასად უნი და-
უსევამთ და ანბანში ვე უნს
უკან მოუსევამთ და რიცხ-
ხვისაგან ამოუღიათ. ვინად-
გან რიცხვისაგან ამოღებუ-
ლი იყო, რიცხვთა საშუალ
რალათ მჭდარიყო, ამისათ-
ვის მე ბოლოს დავსვი.

ა

ბ

ე

ო

პ

ჭ ესე ფარსა და ვეს სა-
შუალად ითქმის. ძველს
წიგნში ახლა ვპოეთ. სხვა-
თა ენათა თაქრგმანებათა
შინა ფრიად საკმარი არს,
ამისთვის ბოლოს დავსვი.

ჭა ესე ფარსა და ვეს სა-
შუალია. ძველს წიგნში ახ-
ლა ვიპოე. სხვათა ენისა
თარგმანში ფრიად საკმარ
არს, ამისთვის ბოლოს და-
მიწერია.

ღ თუ [ზეი]თ ანი უზის,
სიტყვის შემკრავია და თუ
გვერდით დაუსევან, სიტყვის
რიგია. ყოველის ენის ან-
ბანთა ბოლოს უწერია. მეც
ამისთვის ჩაურთე.

ღ ესე სიტყვათა შემაერ-
თებელი არს და ცალკე
ასოა. ყოველთა ენათა ან-
ბანთა ბოლოს უზის და მე-
ცა ბოლოს დავსვი, თუცა
ღონს ასო ზედეთ აბია, და
შემკრეველი ასო არს. და
თუცა ღონსა ანი გვერდით
უზის, სიტყვისა შემწე არს.

მეორედ სწავლება
ანბანის რიგისა, სადა
ვმიანი ასო საკმარ
არს რიგით

- ბა ბე ბი ბო ბუ
- გა გე გი გო გუ
- და დე დი დო დუ
- ვა ვე ვი ვო ვუ
- ზა ზე ზი ზო ზუ
- თა თე თი თო თუ
- კა კე კი კო კუ

Z	Aa	Ab	Cab
ლა			
ლე			
ლი			
ლო			
ლუ			
მა			
მე			
მი			
მო			
მუ			
ნა			
ნე			
ნი			
ნო			
ნუ			
პა			
პე			
პი			
პო			
პუ			
ჟა			
ჟე			
ჟი			
ჟო			
ჟუ			
რა			
რე			
რი			
რო			
რუ			
სა			
სე			
სი			
სო			
სუ			
ტა			
ტე			
ტი			
ტო			
ტუ			
ფა			
ფე			
ფი			
ფო			
ფუ			
ჭა			
ჭე			
ჭი			
ჭო			
ჭუ			
ღა			
ღე			
ღი			
ღო			
ღუ			
ყა			
ყე			
ყი			
ყო			
ყუ			

მესამედ სწავლა
ანბანურად გენკის
გარჩევით პირველ
ამოღებისა

მნ მარ ჩუწ ნწ
რწ მწლი ხწრ ცწ თწ
შწ ნწ წწმწ დწ იყწწწ
სწ ხწ ლწ შწ ნწ
მწ ვწ დწწ სწ ფწ
ვწ შწ ნწ იყწწწ

Z	Aa	Ab	Cab
წე ბჲ შჲ ნი ვი			
თჲ რცჲ ცჲ თჲ ში			
ნჲ შგ რჲ ცჲ ქჲ		ა	
ჟჲ ნჲ სჲ ზჲ ღჲ			
პჲ რი ჩჲ ნი ვი			
ოზი სჲ ში მჲ. ჩჲ			
ჟი ღღჲ [ღჲ] ში ში			
ტი ვი ჩჲ ში თჲ ნჲ		ბ	
ნჲ ღიზი ჩჲ ნი ვი			
თჲ რცჲ ჩჲ ში ში უტი		ც	
ეჲთი თჲ ნჲ მიღჲ ბი			
მთი ჩჲ თჲ ღჲ ნჲ შჲ			
ში ყჲ ვი ში გჲ სჲცღ			
ჟი სჲ ვიამ ჟი გი			
სი ჩჲ ში ბი რი			
ტი სჲ გჲ.		ღ	
[ანბანთა სწავლა- ნი, თუ რომელინი რაოდენთა რიცხვთა იტყვიან			რიცხვი ქართულთა ანბანთა(ნი)
ა ერთი	ა 1 ერთი	ა	ა ერთი
ბ ორი	ბ 2 ორი	ბ	ბ ორი
გ სამი	გ 3 სამი	გ	გ სამი
დ ოთხი	დ 4 ოთხი	დ	დ ოთხი
ე ხუთი	ე 5 ხუთი	ე	ე ხუთი
ვ ექვსი	ვ 6 ექვსი	ვ	ვ ექვსი
ზ შვიდი	ზ 7 შვიდი	ზ	ზ შვიდი
თ რვა	თ 8 რვა	თ	თ რვა
ი ცხრა	ი 9 ცხრა	ი	ი ცხრა
ო ათი	ო 10 ათი	ო	ო ათი
კ ოცი	კ 20 ოცი	კ	კ ოცი
ღ ოცდაათი	ღ 30 ოცდაათი	ღ	ღ ოცდაათი

Z	Aa	Ab	Cab
შ ორმეოცი	შ 40 ორმოცი		შ ორმ(ე)ოცი
წ ერგასი	წ 50 ერგასი	ა	წ ერგასი
ძ სამეოცი	ძ 60 სამოცი		ა სამეოცი
ო სამეოცდაათი	ო 70 სამეოცდაათი		ო სამეოცდაათი
პ ოთხმეოცი	პ 80 ოთხმეოცი		პ ოთხმ(ე)ოცი
ჟ ოთხმეოცდაათი	ჟ 90 ოთხმეოცდაათი		ჟ ოთხმეოცდაათი
რ ასი	რ 100 ასი		რ ასი
ს ორასი	ს 200 ორასი	ბ	ს ორასი
ტ სამასი	ტ 300 სამასი		ტ სამასი
უ ოთხასი	უ 400 ოთხასი		ჰ ოთხასი
ფ ხუთასი	ფ 500 ხუთასი		ფ ხუთასი
ქ ექვსასი	ქ 600 ექვსასი		ქ ექვსასი
ღ შვიდასი	ღ 700 შვიდასი	გ	ღ შვიდასი
ყ რვა[ა]სი	ყ 800 რვაასი		ყ რვაასი
შ ცხრა[ა]სი	შ 900 ცხრაასი		შ ცხრაასი
ჩ ათასი	ჩ 1000 ათასი		ჩ ათასი
ც ორიათასი	ც 2000 ორიათასი		ც ორიათასი
ძ სამიათასი	ძ 3000 სამიათასი		ძ სამიათასი
წ ოთხიათასი	წ 4000 ოთხიათასი		წ ოთხიათასი
ჭ ხუთიათასი	ჭ 5000 ხუთიათასი	დ	ჭ ხუთიათასი
ხ ექვსიათასი	ხ 6000 ექვსიათასი		ხ ექვსიათასი
ჯ შვიდიათასი	ჯ 7000 შვიდიათასი		ჯ შვიდიათასი
ჟ რვაათასი	ჟ 8000 რვაათასი		ჟ რვაათასი
ბ ცხრაათასი	ბ 9000 ცხრაათასი		ბ ცხრაათასი
გ ათიათასი	გ 10000 ათიათასი		გ ათიათასი ¹
	ჰ	ა	
	ჭ		
	ღ		

¹ Cb ხელნაწერს ამ ფურცლის ქვემო კიდე მოხეული აქვს და მასში აღარაა წარმოდგენილი ასოები ა-დან ხ-მდე და კ-დან გ-მდე. Cb-ში შემორჩენილია რიცხვები ათიდან ბოლომდე.

2. ტ. IV, ნ. I

ნულა და ქართული რიცხვის სწავლა (ნულა და ქართული რიცხვი, რომელთაც სწავლება გინდათ Aa; ნულა და ქართული რიცხვი, ვისცა სწავლა გენებოს Cab)¹

ZAaCab					Ab
1 ა	32 ლბ	63 მგ	94 უდ		
2 ბ	33 ლგ	64 მდ	95 უე		
3 გ	34 ლდ	65 მე	96 უვ	ა	
4 დ	35 ლე	66 შვ	97 უზ		
5 ე	36 ლვ	67 ჯზ	98 უც		
6 ვ	37 ლზ	68 მც	99 უთ	ბ	
7 ზ	38 ლც	69 მთ	100 რ		
8 ც	39 ლთ	70 ო	101 რა		
9 თ	40 მ	71 ოა	102 რბ		
10 ი	41 მა	72 ობ	103 რგ		
11 ია	42 მბ	73 ოგ	104 რდ		
12 იბ	43 მგ	74 ოდ	105 რე		
13 იგ	44 მდ	75 ოე	106 რვ	გ	
14 იდ	45 მე	76 ოვ	107 რზ		
15 იე	46 მვ	77 ოზ	108 რც		
16 ივ	47 მზ	78 ოც	109 რთ		
17 იზ	48 მც	79 ოთ	110 რი		
18 იც	49 მთ	80 კ	111 რია		
19 ით	50 ნ	81 კა	112 რიბ		
20 კ	51 ნა	82 კბ	113 რიგ	დ	
21 კა	52 ნბ	83 კგ	114 რიდ		
22 კბ	53 ნგ	84 კდ	115 რიე		
23 კგ	54 ნდ	85 კე	116 რივ		
24 კდ	55 ნე	86 კვ	117 რიზ		
25 კე	56 ნვ	87 კზ	118 რიც		
26 კვ	57 ნზ	88 კც	119 რით		
27 კზ	58 ნც	89 კთ	120 რკ	ე	
28 კც	59 ნთ	90 უ	121 რკა		
29 კთ	60 მ	91 უა	122 რკბ		
30 ლ	61 მა	92 უბ	123 რკგ		
31 ლა	62 მბ	93 უგ	124 რკდ		

¹ აქ Ca-ს აქვია ერთი ფურცელი.

ZAaCab

Ab

125 რკე	133 რღვ	141 რმა	149 რშთ
126 რკვ	134 რღდ	142 რმბ	150 რნ
127 რკზ	135 რღე	143 რმგ	151 რნა
128 რკც	136 რღვ	144 რმდ	152 რნბ
129 რკთ	137 რღზ	145 რმე	153 რნგ
130 რლ	138 რღც	146 რმე	154 რნდ
131 რლა	139 რლთ	147 რმზ	155 რნე
132 რლბ	140 რმ	148 რმც	156 რნვ

ZAa

Cab

157 რნზ	166 რღვ	160 რჟ
158 რნც	167 რჟზ	161 რჟა
159 რნთ	168 რჟც	162 რჟბ
160 რჟ	169 რჟთ	163 რჟგ
161 რჟა	170 რო	170 რო
162 რჟბ	171 როა	171 როა
163 რჟგ	172 რობ	172 რობ
164 რჟდ	173 როგ	173 როგ
165 რჟე		

ZAaCab

180 რპ	(+194 რუდ Z)	207 სზ	215 სივ
181 რპა	200 ს	208 სც	216 სივ
182 რპბ	201 სა	209 სთ	217 სიზ
183 რპგ	202 სბ	210 სო	218 სიც
190 რყ	203 სგ	211 სია	219 სით
191 რყა	204 სდ	212 სიბ	220 სკ
192 რყბ	205 სე	213 სიგ	221 სკა
193 რყვ	206 სვ	214 სიდ	222 სკბ

ZACab

<u>223 სკგ</u>	242 სშბ	261 სჟა	280 სკ ²	<u>293 სუგ</u>
230 სლ	<u>243 სშგ</u>	262 სჟბ	281 სპა	300 ტ
231 სლა	250 სნ ¹	<u>263 სჟგ</u>	282 სპბ	301 ტა
232 სლბ	251 სნა	270 სო	<u>283 სპგ</u>	302 ტბ
<u>233 სლგ</u>	252 სნბ	271 სოა	290 სუ	<u>303 ტგ</u>
240 სმ	<u>253 სნგ</u>	272 სობ	291 სუა	
241 სმა	260 სჟ	<u>273 სოგ</u>	292 სუბ	

ZA

Cab

400 უ
401 უა
402 უბ
<u>403 უგ</u>

304 ტდ	324 ტკდ
305 ტე	325 ტკე
306 ტვ	326 ტკვ
307 ტზ	327 ტკზ
308 ტძ	328 ტკძ
309 ტთ	329 ტკთ
310 ტი	<u>330 ტლ</u>
311 ტია	340 ტმ
312 ტიბ	350 ტნ
<u>313 ტიგ</u>	360 ტო
320 ტკ	370 ტო
321 ტკა	380 ტპ
322 ტკბ	390 ტჟ
323 ტკგ	
400	

¹ აქ გრძელდება Ca ხელნაწერი.

² აქ გრძელდება Ab ხელნაწერი.

ZA	Cab
500 უ	500
501 უა	
502 უბ	
<u>503 უგ</u>	
600 ქ	600
601 ქა	
602 ქბ	
603 ქგ	
<u>(+604 ქდ Z)</u>	
700 ლ	700
701 ლა	
702 ლბ	
703 ლგ	
<u>(+704 ლდ Z)</u>	
800 ყ	800
801 ყა	
802 ყბ	
803 ყგ	
<u>(+804 ყდ Z)</u>	
900 შ	900
901 შა	
902 შბ	
903 შგ	
<u>(+904 შდ Z)</u>	

ZACab

1000 ჩ	2000 ც	3000 ძ	4000 წ	5000 კ	6000 ხ
7000 ჳ	8000 ჭ	9000 ბ	10000 ჭ		
1000 ჩ	10000 იჩ	100000 რჩ	1000000 ჳჭ		

Z

A

Cab

ესე ნულა ყოველთა რიცხვთა და ანგარიშთა უმჯობესია. ყოველნი ქრისტიანენი ანუ ჰურიანი, გინა წარმართნი ამის მიერ რიცხვენ: ქართველთა, მიკვირან, რად არა დასკვრიტეს, ანუ წმიდათა მამათა დაუტევეს. აწ მე სომხურის წიგნიდამ გარდმოვიღე. მუნცა ესრე ნაკლებ-ნაკლები ეწერა. სიგრძისათვის აღარ შეესრულე-ბინათ. ვინცა აქამდი ისწავლის, სხვასაც თვითანვე მიხვდება და შეასრულებს.

ქართულისა ანბანთა სათვალავი თანწართვით დამისხამს. ვისცა უნდა, საჭირო არ არის, და ვისაც არ ენებოს, განსკვეთილი იჯდეს. ყოველს ენაშა სხვადასხვა რიგი რიცხვებიც არის, მაგრამ ესეც კარგია.

ესე ნულა ყოველთა რიცხვთა და ანგარიშთა უმჯობეს არს. და ყოველნი ქრისტიანე და ჰურიანი, გინა წარმართნი ამის მიერ რიცხვენ. ქართველთა, მიკვირან, რასათვის არა გარდმოულიათ, ანუ წმიდათა მთარგმნელთა მამათა დაუტევეს. აწ მე სომხურის წიგნიდამ გარდმოვიღე, მუნცა ნაკლებ-ნაკლები ეწერა. ასსამოცს უკან აღარ შეუსრულეზიათ სიგრძისათვის, ამისთვის ნაკლებად უწერიათ. ვინცა მუნამდე დაისწავლის, სხვასაც თვითანვე შეასრულებს.

ქართულისა(ა) ანბანის(ა) სათვალავი თანწართვით დამისხამს. ვისცა ენებოს, საჭირო არა არის რა, და ვისცა არა ენებოს, თვით განისვენოს.

ესე ნულა ყოველთა რიცხვთა და ანგარიშთა უმჯობეს არს. და ყოველნი ქრისტიანენი ანუ ჰურიანი, გინა წა(რ)მართნი ამათ მიერ რიცხვენ. ქართველთა, მიკვირან, რასათვის არ(ა) გარდმოულიეს, ანუ წმიდათა მამათა მთარგმნელთა არ(ა) დახედნეს. აწ(ე) მე სომხურის წიგნთაგან გარდმოესწერე, მუნცა ესრე(თ) ეწერა ნაკლებ-ნაკლები. ასორმოცდაათს უკან აღარ შეუსრულეზიათ, ამისთვის ნაკლებად უწერიათ. ვინც მუნამდისი დაისწავლის, სხვასაც თვითანვე შეასრულებს.

ქართულისა ანბანთა სათვალავი თან დამისხამს (დამისვამს Cb). ვისცა (ვისცა Cb) გენებოს, საჭირო არა არის რა, და ვისცა არ გენებოს, ნებისა შენისად იყავ.

საქცევნი ზუთთა ჳმიანთა ასოთანი და სწავლა სხვათა ასოთა და თავ-ბოლოთანი (საქცევნი ზუთთა ჳმიანთა ასოთანი და სხვათა თავ-ბოლოთანი ACab)

ZAa

AbCab

ქართულთა ენათა ანბანთა ასონი არიან 40 და ებრაელთა 22, ლათინთა 24 და ელენთა (~ ლათინთა და ელენთა 24 Aa), არაბთა 29 (+ და Z), ინდოთა 12, რუსთა (+ და Aa) სომეხთა და კვლად

ქართულთა (ქართულისა Cab) ენისა ანბანთა ასონი არიან 38, (+ და Cab) ებრაელთა 22, ლათინთა და ელენთა (~ ელენთა და ლათინთა Cab) 24, არაბთა 29, ინდოთა 12, რუსთა და სომეხთა და

ZAa

სხვათა (+ და Aa) რომელთამე (+ ქართულთა ზედა Aa) მეტი და რომელთამე ნაკლები, ენათა სიგრძე-მოკლობისა და მიმოქცევისათვის (მიმოქცევათა მიერ Aa). რამეთუ არიან ენანი, რომელ (რომელნიმე Aa) კორქთა შინა (შიგა Aa) იტყვიან სიტყვათა, და არიან ენის წვერვალთა(თა). ამის გამო არს ენათა (ასოთა Aa) მეტ-ნაკლებობაჲ.

ხოლო ქართულ(ნი) (+ ანბანთა Aa) ორბ(ე)ოც(ნი) ასონი განიყოფებიან შვიდად: კმონად, ნა(რ)ნარად, ბაგეთად, ენის მწვერვალთად, საშუალ ენისა და კორქთა შინა, ხოლო მეშვიდე ნახევარ ბაგეთა მიერ მოხრით(ა) ნესტეებრ (ნესეტებრ Z) ამისთვის, რამეთუ არიან ასონი, რომელნი(მე) ბაგეთა მიერ ითქვას და რომელ(ნი)მე ენის წვერვალთა, (+ და Aa) რომელიმე საშუალ ენითა და რომელიმე კორქითა. სიტყვის(ა) მიმოქცევისათვის (მიმოთქმისა და კაფიათა გამოჩენისათვის Z), რამეთუ არიან სიტყვანი მაღალნი და არიან ზომიერნი და არიან მდაბალნი. ამისთვის არს შვიდად განყოფა(ა) ასოთა შათ.

რამეთუ კმინი (კმონანი Aa) ასონი არიან ხუთნი ესენი (ესე იგი არს Aa):

ა • ე • ო • უ

ესენი(ნი) არიან, რომელთაგან გამოვლენ კმინი სამუსიკონი, სამწყობრონი და საგლობელნი და თეინიერ ამათსა არა არა კმაჲ, გინა მუსიკელობა, გინა სიტყვაჲ. (+ ამა ანსა, ენსა და [ონსა] ბაგე-აშემით

AbCab

კვალად სხვათა რომელთამე ქართულთა ზედა მეტი (- მეტი ქართულსა ზედა Cab) და რომელთამე ნაკლები, ენათა სიგ(რ)ძე-მოკლობისა (-მოკლობასა Cab) და მიმოქცევათა მიერ. რამეთუ არიან ენანი, რომელნი(მე) კორქთა შიგა იტყვიან სიტყვათა (- სიტყვათა კორქთა შიგა იტყვიან Cab) და არიან ენის წვერვალთა (წვერვალთა Cab). ამის გამო არს ასოთა მეტ-ნაკლებობაჲ (- ნაკლებობა Cab).

ყოველთა (+ ენათა Cab) ანბანთა შორის არიან (არის Cb) ხუთნი კმინი(ნი) ასონი, რომელთაგან გამოვლენ კმინი სამუსიკონი, სამწყობრონი და საგლობელნი. და თეინიერ ხუთთა ამათ ასოთა არა არს კმონება, (+ და Ab) არცა მუსიკელობა (მუსიკობა Ci) და სიტყვანი:

ა • ე • ო • უ

ესენი არიან ხუთნი კმინი ასონი. და არიან სხვანიცა, რომელ(ნი) მცირედითა (მცირითა Cab) მიჰგავს ამათვე კმონებითა (კმონობითა Cb; + ოთხნი Ab):

შ • ჰ • ჯ • ჰ

Aa

AbCab

უნდა თქმა, ხოლო ინსა მცირედ ენიას ოდენ განძერა და უნსა ბაგე ნესტეებრ [...]ით თქმა Z). ხოლო ხუთნი ესე ასონი განიყოფებიან სამად: მალლად, ზომიერად და მდაბ[ლად]. ხოლო მალალი არს ა ე, (+ ხოლო Aa) ზომიერ(ი) არს ი, ხოლო მცირედ უდაბლეს (მდაბალ Aa) არს ამათ(ა) შორის ო უ.

ხოლო ბაგეთა მიერ სათქმელნი ასონი არიან ოთხნი ესენი (ესე იგი არს Aa):

ბ მ ჯ ფ

ხოლო ესენიცა განიყოფებიან სამად: (+ მეტად, ზომიერად და ნაკლებად. ხოლო Aa) მეტი არს ბ, (+ ხოლო Aa) ზომიერი არს მ, ხოლო ნაკლები არს ჯ ფ.

ხოლო ენის წვერვალთანი არიან (+ ასონი Z) ათერთმეტი ესენი (ესე იგი არს Aa):

დ ზ თ ლ ნ რ ხ ტ ც ძ წ

ხოლო ესენიცა განიყოფებიან სამად: (+ მეტად, ზომიერად და ნაკლებად. ხოლო Aa) მეტი არს ზ რ ტ ც ძ წ, ზომიერი(ი) (+ არს Aa) დ ნ ს და ნაკლები (+ არს Aa) თ ლ.

ხოლო საშუალ ენათასა (ენისა Aa) არიან შვიდნი ასონი ესე (ესე იგი არს Aa):

გ კ ქ ლ ჩ ხ ჯ

ესენიცა განიყოფებიან სამად (+ მეტად, ზომიერად და ნაკლებად Aa): მეტი არს კ ჯ, ზომიერი (+ არს Aa) გ ჩ ხ და (ხოლო Aa) ნაკლები (+ არს Aa) ქ ლ.

ხოლო კორკისანი (კორკთა შინა სათქმელნი Z) ასონი არიან სამნი ესენი (ესე იგი არს Aa):

ყ კ ჰ

ესენიცა განიყოფებიან სამად (თითოეულად Aa): მგარი არს ჰ, საშუალ(ი) არს ყ და (ხოლო Aa) (მ)დაბალ არს ჰ.

ხოლო ნახევარბაგეთა მიერ მოხრიოთ(ა)

არამედ ამათ მათოდენი არ ძალ-უც კმოანება. და ესე ასონი არცა ყოველთა ენათა შინა არიან (მოვლენ Cab), ხოლო ხუთნი იგი ყოველთა ენათა შინა არიან.

ZAa

ნესტევებრ ძრვითა არიან ასონი ცხრანი
ესე(ნი):

ვ მ ა უ შ კ ზ ჳ ჭ

ესენიცა (+ სამად Aa) განიყოფ(ებ)ი-
ან: მაგარი არს ვუ შ კ, ხოლო ჩვილი
არს ვ ჳ, და (ხოლო Aa) (მ)დაბალი
მ ა ჳ.

და არიან ასონი, რომელ(ნი) ყოველთა
ეთავების და სხვათა (სხვაა Aa) ბოლოდ
ყოველთათვის იქმნების. და არიან, რო-
მელნი თავადაც იქმნების და ბოლოდაცა
ქართულის(ა) ენის(ა) სიგრძისა და მი-
მოქცევისაგან. აჰა აჰა განიხილე, ვითარ
ანის(ა) მიერ ესრეთ ყოველთა სიტყვათა
ზედა(ნ) მოვალს:

აწევა აკიდება ატანა.

თავადაც იქმნა ანი და ბოლოდაცა.
უკეთუ ენებოს კაცსა ენოანსა (+ და
სიტყვამკვერსა Z), რომელმან ქართულ-
სა ენისა სისრულე იცოდეს და მიმოაქ-
ციედეს.

დადებად დაგებად დასხმად
აგრეთვე დონი მოვალს უმრავლესად
სხვათა ზედა.

ელოდე ეტყოდე ეურჩებოდე
ესე ენი ესრეთ არს და ინიცა, ნარიცა
და სანიცა, ვითარ ესენი:
იტყოდი იქმოდი იხარებდი.
ნამეფარმან ნაქალაქევემან ნაოქარმან.
სათხოელს საყოლელს საქონელს.

ექვსნი ესე ასონი რომელიმე კმონი
და რომელიმე უკმო თავადაც მოვალს
და ბოლოდაც გულისხმიერის კაცისაგან.
ხოლო მანი თავად მოვალს ვიეთათთვის
და ბოლოდაცა. ხოლო განი, ვინი, უნა,
წილი თავად არს და არა ბოლოდ:

AbCab

და არიან ასონი, რომელი ყოველთა
(+ სიტყვათა Cab) ეთავების და სხვა
ბოლოდ ყოველთათვის იქ(მ)ნების. და
არიან, რომელ(ნი) თავადაც იქმნების
(იქმნას Cab) და ბოლოდაც(ა) ქართუ-
ლისა ენისა სიგრძისა და მიმო(და)ქცევი-
საგან. აჰა აჰა განიხილე, ვითარ ანის მი-
ერ ყოველთა (+ სიტყვათა Ab) ზე-
და(ნ) (+ მოვალს Ab):
აწევა (აზევა Cab) აკიდება ატანა

თავადაც იქმნა ანი და ბოლოდაცა. უკე-
თუ ენებოს კაცსა ენო(ე)ანსა, რომელ-
მან (და Cab) ქართულისა ენისა სისრუ-
ლე იცოდეს და (მიმო)აქციედეს.

დადებად დაგებად დასხმად
ეგრეთვე (ესრეთვე Cab) დონი მო-
ვალს (+ და Cab) უმრავლეს(აღ) სხვა-
თა (სხვასა Cab) ზედა.

ელოდე ეტყოდე ეურჩებოდე
ესე ენი (+ და Cab) ესრეთვე არს
(+ და Ab) ინი(ცა) და სანი, ეთარ
ესენ(ნი):
იტყოდი იქმოდი იხარებდი
სათხო(ე)ელს საყოლელს საქონელს.

ხუთნი ესე ასონი რომელიმე კმონი,
რომელიმე უკმო (-ესე ხუთნი - სხვანი
ასონი Cab) თავადაც-მოვალს და ბოლო-
დაც(ა) (+ მოიპოვების Cab) გულისხმიე-
რისა კაცისაგან (კაცისა მიერ Cab). ხო-
ლო მანი (+ ყოველთა Cab) თავად მო-

ZAa

AbCab

გაეაყეთე გაეგზაენე · გაეაპატრონე
 ვლამი ვიქ ვამტკიცებ
 უმეფოდ უყმოდ უცხენოდ
 წაართვა წაირბინა წაუეიდა

ესევეითარად და მსგავსად ამათსა ყოველთა თავად მოეზაეებიან, ხოლო ბოლოდ თანი, ონი და ცანი მოეზაეებიან:

კაცთ პირუტყვთ ხეთ
 თქვაო იპოვაო მისცაო
 პატრონსაც ყმასაც მონასაც.

ესრეთ ბოლოდ მოვლენ და განჰყოფენ ენათა მიმოდრეკათა. ესეცა იქმნების ასონი, რომელნი თავად ვთქვი, ბოლოდაც ითქვას, არამედ იშვით და გაუწყობელად. ეგრეთვე ბოლო თავად ითქვას, არა საქმ(ა)რად და აშლით გაწყობილ. (ჰ)ქამს.!

ვალს, ვეთათვის (რომელათვისმე Cab) ბოლოდ(ა)ცა. ხოლო ნარი ყოველთა ბოლოდ და არა ყოველთა თავად, არამედ რომელათვისცა (ვეთათათვისცა Cab) თავად. ხოლო განი, ვინი, უნი (+ და Cab) წილი თავად არს და არა ბოლოდ, ესრეთ:

გაეაყეთე გაეგზაენე გაეაპატრონე
 ვლამი ვიქ ვამტკიცებ
 უმეფოდ უყმოდ უცხენოდ
 წაართვა წაირბინა წაუეიდა.

ესევეითარად და მსგავსად ამათსა (ამათთა Cab) ყოველთა თავად მოეზაეებიან (მოვალს Cab), ხოლო ბოლოდ თანი, ონი და ცანი მოეზაეებიან (მოვლენ Cab):

კაცთ პირუტყვთ ხეთ
 თქვაო იპოვაო მისცაო
 პატრონსაც ყმასაც მონასაც.

ესრეთ ბოლოდ მოვლენ (მოვალს Cab) და განჰყოფენ ენათა მიმოდრეკათა (მომოდრეკითა Cab). ესეცა იქმნებას (— ხოლო იქმნების ესეცა Cab) ასონი, რომელნი თავად ვთქვი, ბოლოდაც ითქვას. არამედ იშვით და გაუწყობ(ე)ლად ეგრეთვე ბოლო თავად ითქვას, არა საქმ(ა)რად და აშლით გაწყობილ ქამს!

Z

A

Cab

აქა იუწყე, რამეთუ პეტრიწი ქართველსა პლატონურისა წიგნებისაგან სიტყვაა რომელსამე აღვლილსა მრთელი დაუწერია, რომელსამე აღვიღლსა —

აქა იუწყე, რამეთუ პეტრიწი ქართველსა პლატონურის წიგნებისაგან სიტყვაა რომელსამე აღვიღლსა მრთელი დაუწერია, რომელსამე აღვიღლთა ნაკლე-

აქა ი(უ)წყე, რამეთუ პლატონისა თანამოსაყდრესა პროკლეს და იოვანეს დიდთა ფილოსოფოსთა სიტყვა რომელსამე აღვიღლს მრთელად აღუწერიათ, რომელსამე აღვიღლთა ნაკლე-

¹ ამის შემდეგ ხელნაწერებში წარმოდგენილი იყო „ანდერძნამაგი“, რაც ბოლოს გადავიტანეთ.

Z

A

Cab

ნაკლები და სხვაგან — განკვეთილი და სხვაგან — მეტი. ერთი და იგივე სახელი, რომელი დაღარმობს წერილსა და ძნელ სასმენელ და შეენიერ და გემოან ჰყოფს. რამეთუ სიტყვა მრთელი არს „ახლოს“, ხოლო მეტი — „ახლოსრე“ და ნაკლები — „ახლო“, ხოლო განკვეთილი — „ახს“. აგრეთვე მრთელი — „მოვედ“, მეტი — „მოვედინ“, ნაკლები — „მოდი“, ხოლო განკვეთილი — „მო“. მრთელი — „წარვედ“ და მეტი — „წარვედინ“, ნაკლები — „წადი“ და განკვეთილი — „წა“. ამის მსგავსად არიან სიტყვანი და საქცევენი მათნი.

ბი და სხვა(სა)გან განკვეთილი და სხვა(სა)გან მეტი. ერთივე იგი სიტყვაა რომელი დაღარმობს წერილსა და ძნელ სასმენელ ჰყოფს და გემოან, რამეთუ სიტყვა მრთელი არს „ახლოს“, ხოლო მეტი — „ახლოსრე“ და ნაკლები — „ახლო“, ხოლო განკვეთილი — „ახს“. აგრეთვე მრთელი — „მოვედ“ და მეტი — „მოვედინ“, ნაკლები — „მოდი“, ხოლო განკვეთილი — „მო“. ამის მსგავსად არიან მრავალნი სიტყვანი და საქცევენი მათნი.

მელიმე სიტყვა მეტ და რომელიმე ნაკლებ და სხვაგან შუაგან(ნი)კვეთილი. ერთი იგივე სიტყვაა, რომელი ძნელ ჰყოფენ ენათა და წიგნთა. რამეთუ სიტყვა მრთელი არს „ახლოს“, ხოლო მეტი — „ახლოს“ და ნაკლები — „ახლო“, ხოლო განკვეთილი — „ახს“. აგრეთვე მრთელი — „მოვედ“, მეტი — „მოვედინ“, ნაკლები — „მოდი“, ხოლო განკვეთილი — „მო“. ესეითარად არიან მრავალნი სიტყვანი და საქცევენი მათნი.

ZA

Cab

არიან ქარაგმანიცა ათნი, რომელთა (რომელსა; + ქართულად ეწოდების განწილვა, ხოლო Z) ელლენებრ პროსოდანი (+ ეწოდებიან A). (ა)მათ მიერ ჯერ-არს ღრმათა წერილთა კითხვანი უტენელად.

ერთი ესე არს Ⴀ. ამას ეწოდებიან Ⴀქსია, რომელ არს მახილი. სადა (+ ესე Z) სიტყვასა ზედათ აკრული აქვს, მუნ კმისა ამაღლება კამს.

მეორე ესე არს Ⴁ, ამას ეწოდების ვარია, რომელ არს მძიმე. სადა ქვეიდაშ უჯდეს, მუნ კმისა დადაბლება კამს.

მესამე (+ ესე არს ZAA). Ⴂ. პერისპომენი, რომელ არს გარემომრთხმელი. სადა (+ ესე ZAA) ჯდეს, სიტყვა მოკვეთით თქვან.

არიან ქარაგმანიცა ათნი, რომელთა ბერძულებ ეწოდებიან პროსოდანი. ამათ მიერ ჯერ-არს ღრმათა და კეთილთა წიგნებთა კითხვანი უტენელად. ხოლო თვნიერ ამათსა არა იკითხვების წიგნი გზიანად და კეთილად.

ერთი ეს(ე) არ(ი)ს Ⴀ, ამას ეწოდების Ⴀქსია, რომელ არს მახილი. სადა სიტყვასა ზედათ უზის, მუნ კმისა ამაღლება კამს.

მეორე ესე არს Ⴁ, ამას ეწოდების ვარია, რომელ არს მძიმე. სადა ქვეიდაშ უჯდეს, მუნ კმათა და(მ)დაბლება კამს.

მესამე Ⴂ. პერისპომენი, რომელ არს გარემომრთხმელი. სადა ესე ჯდეს, სიტყვა მოკვეთით თქვან.

ZA

მეოთხე (+ ესე არს ZAA) .— მაკრა, რომელ არს ქარაგმა. სადა ესე ჯდეს, ასო აკლია.

მეხუთე (+ ესე არს ZAA) .ა. ვრაქია. სადა ესე ჯდეს, მცირედ ნაკლებია.

მეექვსე (+ ესე არს ZAA) .ყ. დანია, სადა ესე ჯდეს, წუნარა(დ) წაიარე კითხვა.

მეშვიდე (+ ესე არს ZAA) .ა. ფსილი— წელილად ანუ უკუსაქეველად.

მერვე (+ ესე არს ZAA) .გ. აპოსტროფოს, რომელ არს შემკვრელი.

მეცხრე (+ ესე არს ZAA) .ვიპოლიასტოლი. სადა ქვეით უჯდეს, სამთა სიტყვათა შეპკრავს, და ესე ორთა სიტყვა(თა). ერთად შეკრვით თქვან, ნუ გააძალკერძობებენ.

მეათე (+ ესე არს ZAA) .ჟ. ვიფენ. სადაცა (+ ესე ZAA) ჯდეს, ნახევარსიტყვაა არს.

•	ოქსია
•	ვარია
•	პერისპომენი
•	მაკრა
•	ვრაქია
•	დანია
•	ფსილი
•	აპოსტროფი
•	ვიპოლიასტოლი
•	ვიფენ

Cab

მეოთხე .— მაკრა, რომელ არს ქარაგმა. სადა ესე ჯდეს, ასო აკლია.

მეხუთე .ა. ვრაქია, სადა ესე ჯდეს, მცირედ ნაკლებია.

მეექვსე .ყ. დანია, სადა ესე ჯდეს, წუნარად წაიარე კითხვა.

მეშვიდე ფსილი .ა. წელილად უკუ(ნ)-საქეველად.

მერვე .გ. აპოსტროფოს, რომელ არს შემკვრელი.

მეცხრე .ვიპოლიასტოლი. სადა ქვეით უჯდეს, სამთა სიტყვათა შეპკრავს, და ესე ორთა სიტყვათა ერთად შეკრვით თქვან, ნუ გააძალკერძობებენ.

მეათე .ჟ. ვიფენ. სადაცა ჯდეს, ნახევარსიტყვა არს.

•	ოქსია
•	ვარია
•	პერისპომენი
•	მაკრა
•	ვრაქია
•	დანია
•	ფსილი
•	აპოსტროფი
•	ვიპოლიასტოლი
•	ვიფენ

ZA

Cab

ეს(ე) ნიშნები (ნიშანი A) სხვა და (+ სხვა Z) და სახელები (+ ერთი Z) იგივე.

ეს(ე) ნიშნები სხვაა და სახელები იგივე.

(o H
 .- .: .
 o e d
 .- .- .
 +

(o H
 .- .: .
 o e d
 .- .- .
 +

ეს(ე) სხვა ნიშნებია (+) წენტილი, ტროფოს. დიოდოხოსის ბოლოს ეს ნიშნები ასრე იხსნა ერთს ადგილს, წერილს გარეთ.

ეს(ე) სხვა ნიშნებია (+) წენტილი, ტროფოს. დიოდოხოსის ბოლოს ეს ნიშნები ასრე იხსნა ერთს ადგილს, წერილს გარეთად.

ესე ოთხნი ნიშანი ქვეყ(ა)ნის მზომელობისა ტელოვნებანი არიან:

შეისწავე, რამეთუ ქვეყანის მზომელობათა ტელოვნებანი არიან ესე ნიშანი ოთხნი:

ა: . ამას ეწოდება (ეწოდებიან Ab) სტილმა, რომელსა ჩვენ წერტილსა უწოდოთ და სახელ-სდებენ ერთად.

ა: ამას ეწოდებიან სტილმა, რომელსა ჩვენ წერტილ უწოდოთ და სახელ-სდებენ ერთად.

ბ: — ამას უწოდენ ღრამმად მეორედ, რამეთუ წერტილისაგან წარზიდულ არს.

ბ: — ამას ღრამმად და უწოდენ მეორედ, რამეთუ წერტილისაგან წარზიდულ არს.

გ: n. ამას (+ უწოდენ ZAA) ეპიფანიად, რომელიცა ზედა კერძო იხილვების.

გ: n. ამას ეპიფანიად, რომელიცა ზედა კერძო იხილვების.

დ: q. ხოლო ამას (+ უწოდენ ZAA) სტერეოდ, რომელიცა ქვემო კერძო გვაში იყოს(ს) რასაც.

დ: q. ხოლო ამას სტეროდ, რომელიცა ქვემო კერძო გვაში იყოს რასაცა.

ზოგად სახელები ოთხთავე სტერი არს, ვითარ ჩვენ ყოველთა ასოთა ერთი გვაში. შეისწავე, ქართულადაც სახელები ესე არს: სტილმა . წენტილი; ღრამმისა — წარზიდული; ეპიფანია n საჩინო; სტერეონისა q მყარი.

და ზოგად სახელები ოთხთავე სტერი არს, ვითარ ჩვენი ყოველთა ასოთა ერთი გვაში. შეისწავე, ქართულადაც სახელები ესე არს: სტილმა . წერტილი; ღრამი — წარზიდული; ეპიფანია n საჩინო; სტერეონ q მყარი; ეპიფანია n სტილმა: ., ღრამი — სტერეონ q

ესე ნიშანი სადაცა სხენან, მიგასწავლის, ცხოველი არს თუ მცენარე, გონება აგამხედველ:

ესე ნიშანი სადაცა სხენან, ყოველთა ადგილთა მიგასწავლის მის-მის თანა, მცენარეთა ანუ ცხოველთა, გონება თანად:

ZA

სადა ესე ჯდეს — მზესა

სადა ესე ჯდეს — მთოვარესა

სადა ესე ჯდეს — ვარსკვლავსა

სადა ესე ჯდეს — ხესა

სადა ესე ჯდეს — ბალახთა

სადა ესე ჯდეს — ფრინველთა

სადა ესე ჯდეს — თევზთა

სადა ესე ჯდეს — ოთხფერკთა.

სადა ესე ჯდეს — მწერთა.

სადა ესე ჯდეს — მძრომთა

სადა ესე ჯდეს — სხვათა ენათა

ებრაული, ქალღეული და ბერძული კაცთა სახელი ანუ ქვეყანათა ანუ ქალაქთა და სოფელთა, ოდესმე ქართულისა ენისათვისცა საქმარი იქმნების, რათაცა გამოითარგმანების, თანვე უწერია.

• სადა ესე ჯდეს, უქმარი სიტყვაა, სოფლისა ეამთა ვითარებისაგან შემოსრულ არს, ამისთვის ესეცა დაე(ს)წერე, რათა მოსწავლემან სცნას საქმარი და უქმარი, ჭეროვანი და უჭერო(ა).

\ სადა ესე ჯდეს, ვერ დაეისწავლერას წიგნში იყო, ანუ რა თარგმანებაჲ აქვს. ვინათგან ვერ გამოვაცხადე, ეს ნიშანი დაუსვი, ვინც იპოოთ, მოაწერეთ ზედ გამოჩენით.

სადა კიდურთა წითლულითა უწერია, რომელსაცა წიგნში ძნელი სიტყვა რას სიტყვით სწერია, თუ ვინმე გამოვლებას ეცადოთ და პპოოთ, ზედ მოაწერეთ, მე ვერ გამოვთარგმნე.

(+ სადა ესე ჯდეს [40.30|5.20] ქვეყნის ზომათა რიცხვია: პირველი ხარისხია სიმაღლისა და მეორე — წამის რიცხვი; ორს ხაზს უკან სივრცის ხარისხის რიცხვი და მეორე — წამის რიცხვი ZAa).

Cab

სადა ესე ჯდეს, მზეა

სადა ესე ჯდეს, მთოვარეა;

სადა ესე ჯდეს, ვარსკვლავია

სადა ესე ჯდეს, ხეა

სადა ესე ჯდეს, ბალახია

სადა ესე ჯდეს, ფრინველია

სადა ესე ჯდეს, თევზია

სადა ესე ჯდეს, ოთხფერკია.

სადა ესე ჯდეს, მწერია

სადა ესე ჯდეს, მძრომია

სადა ესე ჯდეს, სხვათა ენათა

ებრ(ა)ეულთა, ქალღეულთა და ბერძულთაგან არს ქვეყანათა და კაცთა სახელები ქართულისა ენისათვისცა საქმარი, რომელ მათი თარგმანი თანვე უწერია.

სადაცა ••• ესე ჯდეს, უქმარი სიტყვაა და სოფლის(ა) ეამთა ვითარებათ(ა) მიერ და წარყვანათგან შემოღებულთა. ამისთვის ესეცა დაესწერე, რათა სცნათ მოსწავლემან საქმარი და უქმარი, ჭეროვანი და უჭერო.

სადაცა \ (ესე) ჯდეს, ვერ გამოვაცხადე და მისთვის ეს ნიშანი დაუსვი გამოუცნობლობისათვის, და თქვენ, ვინც მისწვდეთ (მისწვდეთ Cb), გამოჩინებას ეცადნით.

სადაცა წითლით სწერია კიდურთა, ძნელს სიტყვას მივასწავლის, რომელსაცა წიგნსა შინა სწერია, და მუნით გამოვლებას შენ ეცადე, მე ვერ გამოვიღე.

**ანდერძნამაგი (+ ამის ZA) მუშაკისა ფრიად
დამაზვრალისა მოსწავლეთათვის. გარნა (ხოლო Cab)
მრავალნი მოსწავლენი მგომობარ და მოკიცხარ ეჟმენიანი
შრომისათვის და არა სარეწავალ მისცემენ ლოცვასა
(შენდოგას Cab)**

Z

მე, სულხან-საბა ორბელიანსა, კაბუკობისა ეჟმისა და სიყრმესა ფრიადი შრომა დამიცს ამა წიგნსა ზედა. რამეთუ ქართულთა ენათა ლექსიკონი აღარ იპოებოდა, რამეთუ ეჟმთა ვითარებითა უჩინო ქმნილიყო, რომელსა მეხუთე ვახტანგ მეფემან ქართულად „სიტყვის კონა“ უწოდა. ვინათგან პატროსანი ესე წიგნი დაჰკარგოდათ, ენა ქართული თვისთა ნებაზედ გაერყენათ.

ვახტანგ მეფის ბიძამ გიორგი მეფემ, მიბრძანა ამისი ქელყოფა.

და ერთი სომხური მომცრო ლექსიკონი ვნახე. რომელსა მათისავე ენითა ბარგიჩქი ეწოდების, და მეც მათის ბაძით ქელი მიეყავ და, რაოდენ ძალმედვა, აღვწერე.

A

მე, სულხან ორბელიანსა, კაბუკობისა ეჟმისა და სიყრმესა ფრიადი შრომა დამიცს ამა წიგნსა ზედა. რამეთუ ქართულთა ენათა ლექსიკონი (+ რომელ არს ქართულად „სიტყვის კონა“ Aa) აღარ იპოებოდა. რამეთუ ეჟმთა ვითარებრსაგან უჩინო ქმნილიყო და ენა ქართულთა თვისთა ნებასა ზედა გაერყენათ.

სომხური ერთი მომცრო ლექსიკონი ვნახე და მე მათის ბაძით აღვწერე.

Cab

ფრიადი შრომა დამიცს ამა წიგნსა ზედა. რამეთუ ქართულთა ენათა აღარ იპოებოდა ლექსიკონი, ეჟმთა ვითარებისაგან დაკარგულიყო და ენა ქართულთა თვისთა ნებაზედ გაერყენათ.

სხვისა ენათა ვნახე და მეც მათის ბაძით აღვწერე.

რომელიცა წერილთა შინა ენახე, გამოვიღე. საღ-

რაოდენი ძალ-მედვა, ანუ წერილთა შინა ვნახე,

რაოდენი ძალ-მედვა, ანუ წერილთა შინა ენახე.

Z

თო წერილთა და ღთისმეტყველებათა შინა, რომელიმე ღრმათა ფილოსოფოსთა წიგნებთაგან და ღთისმეტყველებათა, კაცშირთა, პროკლეს პლატონურთა დიოდოზოსთა, არისტოტელისა და ფორფირის კათილორიათაგან გამოვიღე. ნემესიოს და იოანე დამასკელის პლატონური სიტყვის საქცევები აღეწერე, რომელიმე არა მათებრ ღვარჯნილად, არამედ მათივე წმიდათა მამათაგან საადვილო ვპოვ და საადვილონი აღეწერენ, რათა ისწაონ ენა ქართული, შესრულებული და განვრცელებული ფარნავაზ ქართველთა პირველისა მეფისა მიერ, ბრძნისა და გონიერისა, რომელი იყო ძეთაგან ქართლოსიანთა წარმართი.

რომელნიცა ვიცოდი. დაეწერე. და რომელნიცა ძნელნი სიტყვანი არა ვიცოდი, ღრმათა წიგნებთა შინა ვპოე. და რომელიმე სხვათა ენათა შევამოწმე და გამოწვლილვით რომელნიცა ვპოე, აღვილად თან მოვაწერე. რომელიცა ვერა ვპოე, საცილობელი არ დაეწერე, არამედ მუნვე კიდურთა ზედა წითლთა ნიშნად იგივე სიტყვება მოვაწერე, ნუთუ სხვა წე-

A

გამოვსწერე, საღთო წერილთა და ღთისმეტყველებათა შინა, რომელიმე ღრმათა ფილოსოფოსთა წიგნებთაგან ღმრთისმეტყველებათა, კაცშირთა, პროკლეს პლატონურთა დიოდოზოსთა, არისტოტელისა კათილორიათაგან გამოვიღე. ნემესიოსისა და იოანე დამასკელისა პლატონური სიტყვის საქცევები აღესწერე, რომელიმე არა მათებრ ღვარჯნილად, არამედ მათვე წმიდათა მამათაგან, სადა საადვილო ვპოვე, საადვილონი აღეწერენ, რათა ისწაონ ენა ქართული, შესრულებული და განვრცელებული და განვრცელებული და განვრცელებული ფარნავაზ ქართველთა პირველისა მეფისა მიერ, ბრძნისა და გონიერისა, რომელი იყო ძეთაგან ქართლოსიანთა წარმართი.

რომელიცა ვიცოდი, დაეწერე. და რომელიცა ძნელნი სიტყვანი არა ვიცოდი, ღრმათა წიგნებთა შინა ვიძიე. რომელ(ნ)იმე სხვათა ენათა შევამოწმე და გამოწვლილვით, რომელიცა ვპოე, აღვილად თან მოვაწერე. რომელიცა ვერა ვპოე, საცილობელი არა დაეწერე, არამედ მუნვე კიდურთა ზედა წითლთა ნიშნად მოვაწერე. და თუ ვინმე სხვაგან უცხო სიტყ-

Cab

გამოვსწერე, საღთო წერილთა და ღთისმეტყველებათა შინა. რომელიმე ღრმათა ფილოსოფოსთა წიგნებთა ღთისმეტყველებისა, კაცშირთა პროკლეს პლატონურსა დიოდოზოსთა, არისტოტელის კათილორიათაგან გამოვიღე. ნემესიოსისა და იოვანე დამასკელის პლატონურს სიტყვის საქცევები აღესწერე, რომელიმე არა მათებრ ღვარჯნილად, მათვე წმიდათა მამათაგან სადა საადვილონი ვპოვე, საადვილონი აღესწერე, რათა ისწავლონ ენა ქართული, შესრულებული და განვრცელებული ფარნავაზ ქართველთა პირველისა მეფისა მიერ, ბრძნისა და გონიერისა, რომელი იყო წარმართი ძეთაგან ქართლოსისა, სასწავლო კეთილგონიერთა მოსწავლეთათვის.

ხოლო რომელიცა ვიცოდე, დაეწერე. და რომელიცა ძნელი სიტყვა არა ვიცოდე, ღრმათა წიგნებთა შინა ვიძიე, რომელიმე სხვათა ენათა შევამოწმე, რაოდენი ეპო(ვ)ე გამოწვლილვით, აღვილად, თან დაუწერე, რომელიც(ა) ვერა ვ(პ)ო(ვ)ე, საცილობელად არ დაეწერე, არამედ მუნვე კიდურთა ზედა წითლთა ნიშანი მოვაწერე. და ვინცა ჰპოოთ სი-

Z

რილთა მისთანა სიტყვა ეწეროს, გამოძიებით იპოვება. თუ ვინმე სხვაგან უცხო სიტყვა ჰპოოთ, ანუ თარგმანი სიტყვისა, გინა წერილთაგან, გამოიღოთ, ამა წიგნთა შინა ჩაუტრთვეთ. რამეთუ მე მრავალი სიტყვა დამიშთა, რომელიმე არა სმენითა და წერილთა უნახაობითა, რომელიმე ნუსხათა დაკარგეთა და დავიწყებთა. გარსა რაოდენ ძალ-მედვა, ვეცადე ელენთა, ლათინთა, სომხურთა, რუსთა და არაბთა წიგნებისაგან და მათ გამოვიღე და უმრავლესი დამიშთა ამისთვის, რამეთუ მე ქართულისა ენისაგან კიდე სხვა ენა არა ვიცოდი. და ამა ენათა რომელიცა სწორად თქვეს, გინა რომელმან დამაჭერა, იგი დავწერე. რომელნი არა ემოწმნენ, არცა მე დავწერე. და თქვენ იგულსმოფინეთ, რომელთა მოგცესთ უფალმან სიბრძნე და მეცნიერება, თქვენ შეასრულეთ. არა უმეცართა გეტყვი, არამედ ბრძენთა ვედრებით მოგაკსენებთ. მე უწინარეს ლათინური და ელენური ლექსიკონი ვერ ვნახე, თვარა უკეთესის რიგით აღვწერდი. მას უკან ვნახე და ზოგი რამ იმით გავმართე და რიცხვებიც წერილთანი თან ჩართვი დაუსხი.

ამა წიგნთა შინა არიან სახელნი კეთილნი და ბოროტნი, საქებელნი და სა-

A

ვა ჰპოოთ, ანუ სიტყვათა თარგმანი, ანუ წერილთაგან გამოიღოთ, ამა წიგნთა შინა ჩაუტრთვეთ. რამეთუ მე მრავალი სიტყვა დამიშთა, რომელიმე არასმენითა და წერილთა უნახაობითა, რომელიმე დავიწყებთა და ნუსხათა დაკარგეთა. ხოლო რაოდეს(ი) ძალ-მედვა, ვეცადე ელენთა, ლათინთა, იტალიათა, სომხურთა, რუსთა, არაბთა წიგნებთაგან შემოწმებთა გარდმოვიღე და უმრავლესი დამიშთა ამისთვის, რამეთუ მე ქართულისაგან კიდე სხვა ენა არა ვიცოდი. და ამათ ენათა, რომელთაცა სწორად თქვეს, ანუ რომელმან დამაჭერა, იგი დავწერე. და რომელნი არა ემოწმნენ, არცა მე დავწერე. და თქვენ იგულ(ი)ს-მოფინეთ, რომელთა მოგცეს(თ) უფალმან სიბრძნე და მეცნიერება, თქვენ შეასრულეთ. არა უმეცართა გეტყვი, არამედ ბრძენთა ვედრებით მოგაკსენებ. მე უწინარეს ლათინური და ელენური ლექსიკონი ვერ ვნახე, თვარა რიგით აღვწერდი.

ამა წიგნთა შინა არიან სახელნი კეთილი და ბოროტნი, უბადონიცა და

Cab

ტყვა უცხო ანუ მათი თარგმანი, ანუ ღრმათა წერილთაგან გამოიღოთ, ამა წიგნთა თანა ჩაუტრთვეთ. რამეთუ მე მრავალი სიტყვა დამიშთა, რომელიმე დავიწყებთა, რომელიმე არასმენითა და წერილთა უნახაობითა, რომელიმე ნუსხათა დაკარგეთა. ხოლო რაოდენი ძალ-მედვა, ვეცადე, ელენთა, ლათინთა, სპანიათა, სომხურთა და რუსთა წიგნებთა შემოწმებთა გარდმოვიღე. და უმრავლესი დამიშთა ამისთვის(ს), რამეთუ მე ქართულისა ენისაგან კიდე არა ვიცოდი. და ამათ ენათა, რომელ(ნი) ყოველთა სწორად თქვეს, ანუ დამაჭერეს, იგი დავწერე. და რომელნი არა ემოწმნენ, არცა მე დავიწმუნე. თქვენ იგულსმოფინეთ, რომელთა მოგცესთ უფალმან სიბრძნე და მეცნიერება (მეცნიერობა Cb), თქვენ შეასრულეთ. არა უცებს გეტყვი შესრულებას, არამედ ბრძენთა მოგაკსენებ ვედრებით.

არიან ამა წიგნთა შინა სახელნი კეთილნი და ბოროტნი, უბადონი და ცუდ-

Z

ძაგებელნი, უბადონი და ცუდნი. არა თუ კიცხევისათვის აღმიწერია, რათა საქირდალად იპყრათ, არამედ ენისა სისრულისათვის აღვსწერე. თუცა უბადო სახელი აღმოიკოცოს, მერმე-ლა უდარესი მოაკლდე უდარესსა და ღთი და დარჩეს უკეთესი და სხვა არარა, და შემცირდების ენა ქართული.

ვიცი, მრავალნი საბასრობელად დასდებენ ნაშრომთა ამთ ჩემთა. მათ თუცა წერილნი უყვარან, მრავალნი სხვანი წერილნი არიან, საღთონი და საერონი, და რომელიც ენებოსთ, იგი იკითხნენ. ზოლო ესე ჩემებრ უცებისათვის აღიწერა, და დაუტეონ.

ენგარყენილებათაგან სწავლულნი მრავალთა აქა წერილთა სიტყვათა იუცხოებენ და შორად განიშორებენ, თუცა ცოცხალსა მკითხვენ, განმარტება ღთით ძალ-მისც და სიკვიდის უკან მათ იციან.

იყო ტფილისის ქალაქთაგანი წინამძღვარი, სახელით იობ. ჩვენის ეამისაკეთილად სწავლულ. შვენიერი მზრახველი, მეუამნე, მეფსალმუნე. კათიაგამომეტყველი, მგალობლად ქებული, მწერლად გამოჩენილი, ლოცვადაუცდებელი, შვიდეულით მმარხველი, შესაყრელად საყვ-

A

ცუდნი, არა თუ კიცხ(ე)ვისათვის აღმიწერია, რათა საქირდალად იპყრათ, არამედ ენისა სისრულისათვის აღვწერე, თუცა უბადო სახელი აღმოიკოცოს, მერმელა უდარესი მოაკლდეს უდარესსა (+ და Ab) ღთილა დარჩეს უკეთესი და არლარა რამე, და შემცირდეს ენა ქართული.

ვიცი, მრავალნი საბასრობელად დასდებენ ნაშრომსა ამას ჩემსა. მათ თუცა წერილნი უყვარან მრავალნი სხვანი წერილნი არიან საღთონი და საერონი, და იგი იკითხნენ. და ესე ჩემებრ უცებისათვის აღიწერა, და დაუტეონ.

Ab

იყო ტფილისის ქალაქთაგანი, წინამძღვარი იობ. მწიგნობრად სახელოვანი მგალობლად ქებული, ღამე და დღე ლოცვადაუცადებელი, საკვირველი მემარხულე, შვენიერი მეუამნე, რიტორად მეფსალმუნე, მიწყივ მქადაგებელი, სახეშემკულ-ტკბულად მოალერსე. პირველად

Cab

ნიცა. არა კიცხევისათვის აღმიწერია, რათამცა საქირდალად იპყრათ. არამედ ენისა სისრულისათვის. ყოველთა ჰქონდა და მეც მისთვის დავსწერე. უკეთუ უბადო სახელი აღმოიკოცოს, მერმე უდარესი მოაკლდეს უდარესსა, და უკეთესი არარა არს ღმრთისაგან კიდე, და შემცირდების ენა ქართული.

ვიცი, მრავალნი საბასრობელად (საბრალობელად Cb) დასდებენ ამა ნაშრომსა. მათ თუცა წერილნი უყვარან, მრავალნი სხვანი არიან, საღთონი და საერონი და იგი იკითხნენ. ესე ჩემებრ უცებისათვის აღიწერა, და დაუტეონ.

Z

რელი. ამა სიტყვისა კონასა“ რა ქელი მიეყავ, მგმობდა და მეკიცხოდა. ოდეს გაეასრულე, მნახა. მოეწონა, და გადასაწერად ვათხოვ და გარდაწერა. სადაც ჩემი სახელი ეწერა, აღმოჰკოცა თვის ნაწერთა შინა და თვის სახელი და გარჯილობა დაწერა. ეს დიდად გამიყვირდა, ვით იყარა მან, სახელოვანმა კაცმან, ნუ მიაგებ ბოროტისა წილ ბოროტსაო. ვინადგან ჩემს კირნახულში მან ჩემი სახელი არ ჩაუბოლო და თავისი დაწერა, მე ჩემს კირნახულში მისი ქება ამისთვის დავწერე. ესე ამისთვის ვიჩივლე, ხოლო ჩვენ პირველსავე სიტყვასა, ზელა მოვიდეთ.

Ab

ამ ლექსიკონის წერაში მგმობდა, და რა გაეასრულე, ნახა, მოიწონა და გადასაწერად მთხოვა. მივეცი, გარდაწერა. და ჩემი სახელი და მეფის არჩილისა, რომელთა მიბრძანეს ამისი აღწერა, მათიკა სახელი ამოჰკოცა და თვისი სახელი და მისგან მოგონება და შეკრება დაწერა. გამიყვირდა, ამა პატიოსანმან კაცმან რასათვის იყარა. ჩვენ, წერილისა მიერ, რომელი გვამცნებს არა მიგებად ბოროტისა წილ ბოროტსა, ამისთვის აქა მე მისი ქება აღვწერე, დაიჯერეთ, ესრეთ ყოველად შემეკობილი იყო და ყოველნივე ლოცვით მოიხსენებდეთ.

Aa Cab

სიყვარულის კონა ქართული,
ზოდელ არს ლექსიონი

პირობითი ნიშნები

() ფრჩხილებში ჩასმული ასო, მარცვლი თუ სიტყვები განმარტებებში მოასწავებს, რომ იგი ზოგიერთ ნუსხას მოეპოვება.

[] კავებში ჩასმული სიტყვები სულხან-საბას არ ეკუთვნის, ახალი დამატებაა.

{ } ნახევარკავებში ჩასმული სიტყვები სხვა (არა ნუსხის დამწერის) ხელით ნაწერს აღნიშნავს.

~ ასეთი ნიშანი მეზობელ სიტყვათა გადასმას გვითითებს.

+ ასეთი ნიშანი მოასწავებს „უმატებს“.

A აღნიშნავს A რედაქციას.

Aa აღნიშნავს A რედაქციის a ნუსხას, ე. ი. A—1473.

Ab აღნიშნავს A რედაქციის b ნუსხას, ე. ი. A—75.

B აღნიშნავს B რედაქციას, ე. H—1658.

C აღნიშნავს C რედაქციას.

Ca აღნიშნავს C რედაქციის a ნუსხას, ე. ი. Q—400.

Cb აღნიშნავს C რედაქციის b ნუსხას, ე. ი. H—95.

Cq აღნიშნავს C რედაქციის q ნუსხას, ე. ი. K (ქუთაისის)—300.

D აღნიშნავს D რედაქციას, ე. ი. S—2498.

E აღნიშნავს E რედაქციას, ე.

H — 416.

Z აღნიშნავს Z რედაქციას, ე. ი. H—1429.

შემოკლებანი

(ბალ.) — ბალახი.

(თევზ.) — თევზი.

(მძრომ.) — მძრომელი.

(მწერ.) — მწერი.

(ოთხფ.) — ოთხფერტი.

(უკმ.) — უკმარი სიტყვა.

(ფრინ.) — ფრინველი.

ნ. — ნახე.

შღრ. — შედარე.

ლექსიკონი ქართული¹

5

ანი არს პირველი ასო და კმიანი და ართრონი, მრავალრიგად თავად და ბოლოდ მოვალს მრავალთა სიტყვათა ზედა, ვითარცა თავსა დაგვიწერია Z.

ანი არს პირველი ასო და კმიანი და ართრონი; მრავალრიგად და თავად მოვალს ყოველთა სიტყვათასა, და ბოლოდაცა, ვითარცა ზემორ (ზემო Ab) დამიწერია A.

აა (18 კავშირში) იხილე აქა, თუ ვითარ განპყოფს აობასა და მყოფსა. მყოფი ზოგადი სახელი არს არსებისა და შემთხვევითისა; რამეთუ არსება თავით თვისით მყოფი არს და არა სხვისა შორის მქონებელი მყოფობისა და ამისთვის ქვემორე დამიწერია მყოფსა თანა. ხოლო ახრალათა განეყოფოს არსსა, იხილე მეჭვრეტმან: რამეთუ ოდეს არსი ანუ მყოფი სთქვა, მყის თანავე გვარსა წარმოუყენებ ხედულისასა, რაჲც ხროა იყოს განცდად ხედული იგი. ხოლო ოდეს ოდენ ახნიშენიდეს, მათ ოდენ არაობისაგან განპყოფს და რეცა თუ. ათა შორის წარმო-

აჩენს, ზაგრამ უგვაროდ და პირ-შეუპყრობლად, და მერმე უკუნაჲსლა ზედა დაურთავს ასა, ვითარმედ რაჲაო, და მიუგებთ თანგანელით, ვითარმედ ცეცხლი, აირი ანუ გონებაჲ და სული და ესევეითარი რაჲვე გვარი მყოფთა.

ესე ფრიად სათანადოჲ თანგანელის სახედ განსჭვრიტე Z.

(18 კავშირში) იხილე აქა, თუ ვითარ განპყოფს აობასა და მყოფსა.

მყოფი ზოგადი სახელი არს არსებისა და შემთხვევითისა, რამეთუ არსება თავით (თვით Cq) თვისით (—Cq) მყოფი არს და არა სხვისა შორის (—C) მქონე (მოქნე C) მყოფობისა და ამათთვის (ამისთვის Aa) ქვემორე დამიწერია. ხოლო ახრალათა განეყოფის (+ მყოფსა და AbC). არსსა, იხილე მეჭვრეტმან: რამეთუ ოდეს არსი ანუ მყოფი სთქვა, მყის თანავე გვარსა წარმოუყენებ (წარმოიყენებ Cq) ხედულისასა, რაჲც ხროა იყოს, განცდა ხედული იგი. ხოლო ოდეს ოდენ ახნიშენიდეს მათ (მართ C) ოდენ არაობისაგან განპყოფს. და რეცათუ ათა შორის წარმოაჩენს, მაგრა(შ) უგვაროდ და პირ-შეუპყრობლად. და მერმე უკუნ-

¹ მოყვანილი სათაური A-დან არის აღებული. სხვაგან არის: „სიტყვის კონა ქართული, რომელ არს ლექსიკონი“ Z; „აქა იწყებთან ლექსიკონი ქართული განმარტებულად ენათა, რომელთა თანავე უწერია ენა (+თურქთა და სომეხთა Cbq) C“

ანამსლა ზედა და(პ)რთავს ასა, ვუ-
თარმედ რაააო და მიუგებთ თანგა(ნ)-
ვლით, ვითარმედ ცეცხლია (ცეცხლი
Aa), აირია (აირი Aa) ანუ გონე-
ბაა(ა) და სული და ესევეთარი რაავე
გვარი მყოფთა.

ესე ფრიად სათანადოა. თან(ა)-
გა(ნ)ვლის სახედ განსკვრიტე A.

აქა დასკვრიტენ, სწავლის მოყვა-
რეთ, ვითარ ძნელ არს ფილასოფოს-
თა ენანი, არამედ გემოან და საწა-
დელ.

აქა ვითარ განწყოფს აობასა... C
(შე მ დ ე გ ი ს ე ა, რ ო გ ო რ ც წ ი -
ნ ა შ ი).

[→ (მდედრობითის ნაწილაკი) ნ.
მანა].

ააბი აბმა უყავ ZA.

ააბიჯე Ab.

ააბნიე ზე შეაბნიე ZA.

ააბრუნე ზე შეაქციე ZA.

ააგდე ზე შეისროლე ZA.

ააგე აგება უყავ Z.

აგება (3)ყავ A.

ააგლიჯე აგლეჯა (3)ყავ ZA.

ააგორე აღმართში გორვებით აი-
ტანე Z.

ზე აგორვება A.

აადვილებ ადვილ გიჩნს Z.

ადვილ ჰყოფ A.

აადულდე მდულარე (3)ყავ ZA.

ააედვარე ელვარე (3)ყავ ZA.

ააევბ ბოროტ ჰყოფ ZA.

აავლინე ზე ავზანე ZA.

აავსე სავსე ქმენ ZA.

ააზრზინე ზრზენილ (3)ყავ ZA.

აათრთოლდე შეაძრწუნე ZA.

ააკარ ზე აკვრა უყავ ZA.

აალესე ზე შეალებე ZA.

აამე სიამოვნე უყავ ZA.

აანფე ანთება (3)ყავ ZA.

ააპე შეღმა შეახეთქე Z.

შეღმა შეხეთქე A.

ააპრიალდე ესე იგი არს ჩალის

ცეცხლი აანთე(ვ) ZA.

ააჟღრიალდე ჟღრიალება ყავ Z.

ჟღრიალი (3)ყავ A.

აარბენინე აღმა ააქენე Ab. ^o

აარღვე Z.

აასუბუქე სუბქად შექმენ Z.

სუბუქ (3)ყავ A.

აასუენე კელთ აილდე საპატიუ-
რად Z.

კელთ აილდე A.

აატირე ტირილი აქმნიე ZA.

ააუბნე ალაპარაკე ZA.

ააუბრალოებ (18, 23 იერემ.) უბ-
რალოდ შეიქმ ZAa.

ააფარე წინ დაუფარე ZA.

ააქციე Z.

ააღელვე ღელვა შექქენ Z.

ღელვა ქენ A.

ააყენე აღადგინე ZA.

ააშენე შენობა (3)ყავ ZA.

ააჩქარე სისწრაფე მიეც Z.

ასწრაფე A.

ააცვი¹ ზე ჩამოაციე ZA.

ააძრევ კანი შეჭკალდე ZA.

ააწივე ძვილ მთად აღიწიე Z.

ზე მიაწივე A.

ააჭრუნვე (ააჭრუნე A) ზე შეახლ-
ტუნე ZA.

აახვეინე სხვას შეაკვეთინე Z.

შეაკვეთინე A.

ააკლიჩე შეაგლიჯესავით Z.

შეაგლიჯე A.

¹ ნუსხებშია: „ააცი“.

ააჭეჯლე ჯეჯლად ქმენ Z.¹
 ჯეჯლი ქენ A.¹
 აბავლა ქორთ (ქორს A) ბავლა
 გაუგლო ZA.
 აბაზანა სააბანოე ტაშტი მახმარო-
 თი ZAA.
 სააბანე ტაშტი Ab. დიდი ტაშტი
 (+ საბაწობელი Cab) C.
 აბაზი ოთხი შაური, ორმოცი ფო-
 ლი Z.
 ოთხი შური A.
 აბანა ბანება აქნევეინა Z.
 [ბანება უყო] Aa. განუმარტავია Ab.
 აბანო სახლი დასაბანელი ZA.
 დასაბანელი სახლი Cab.
 ნ. შეაბანოე, ნააბანოები, ნა-
 აბანოევი, სააბანოე.
 აბანოზი სხვათა ენაა, ქართულად
 ეკალმუსა ჰქვიან ZA.
 ნიგეზის ხის გული C.
 [აბასარაკი, აბასარიკა ნ. ბასრანი].
 აბებრება კანის აბურცება Z.
 ტყავის აბურცება A.
 აბელი ესე არს ნივთი მსწრაფლ
 ცეცხლის შემწყნარებელი Z.
 ესე არს ნივთი მსწრაფლ შემწყნა-
 რებელი ცეცხლისა A. მსწრაფლ
 ცეცხლის შემწყნარებელი Cab. განუ-
 მარტავია Cq.
 აბეზარი გამღვარი ZA.
 გამღვარი, გინა მწყრალი C.
 ნ: სააბეზრო.
 აბეკამქი (+ კარაბადინი² ZAA)
 ბალახთ იყი ZA.
 წამლების ოტკა C.
 ნ. რახხი.

აბელაზერი 4 მეფ. 17; 31 Ca.
 აბეწულა (ბალ.) (+ კარაბად³.
 ZAA) ZAC.
 აბზინდა (ბალ.) (+ კარაბად⁴.
 ZAA) ZAC.
 აბზინდა რკინაა შექმნილი საჩხე-
 ლეტელითა, თასმა, გინა ზონარი
 მით შეიკროდეს Z.
 აბზინდა ეწოდების: თასმა ანუ
 ქსოვილი რა(ა)მე მის მიერ შეიკრო-
 დეს საჩხელეტელითა; და ერთს ბა-
 ლახსაც ჰქვიან A. აბზინდა ეწოდე-
 ბის: თასმა ანუ ქსოვილი, სარტყელი
 გავლებით მის მიერ შეიკრვოდენ
 საჩხელეტელითა რათამე; ბალახსაც
 (ჰ)ქვიან ერთსა Cab. განუმარტავია Cq.
 ნ. აფსინდი.
 აბიჯე 26,20 ესაია Z.
 აბლაბულა ბაბაჰუსის ბუდე ZA.
 დედაზარდის ბუდე C.
 აბრა სასწორისა, თათართ ენით
 არის, ქართულად საქარბი
 ჰქვიან Z.
 ნ. ცოთი.
 აბრაგანი ბურთის ჩოგნის აღმა.
 აკრვა Z.
 ბურთის ჩოგნის კრვა A. ბურთის
 კრვა ჩოგანთა C.
 აბრაკი წურწუმა ZAC.
 აბრამადი ეზოს-მოდღვარი ZAC.
 ნ. ნაზირი.
 აბრამიანი შაქრით და თაფლით
 ღვინის ბოლილიწო Z.
 ესე არს შაქრით ანუ თაფლით
 ღვინო ბოლილიწოდ ჰქმენ A. თაფლ-
 ღვინის ბოლილიწო C.
 აბრეშუმა (ბალ.) (+ კარაბად⁵.

¹ განმარტებას მოსდევს: „ესე ორნი ანნი მრავალზედ მოვალს რაზედაც, მაგარამ აქ(ა) სიგარძისათვის მცირე დავწერე“. ² შდრ. წიგნი სააქიმოა, ლ. კ ო ტ ე ტ ი - შ ე ი ლ ი ს. გამოც., 87,28. ³ შდრ. სამკურნალო წიგნი: Q—916, გვ. 892. ⁴ შდრ. უსწორო კარაბადინი, ლ. კ ო ტ ე ტ ი შ ე ი ლ ი ს გამოც., 102,19. ⁵ შდრ. სამკურნალო წიგნი: Q—916, გვ. 151,1.

ZAa) ZAC.

აბრეშუმი კიქნაური ZAC.

ნ. სააბრეშუმე.

აბს 13,4 ჰრომ. Z.

აბურცება კანის აწვასავით ZA.

აბუტარატი (ბალ.) სხამის ბალახი ZA.

(ბალ.) სხამი C.

აბუჩ უქაში სტუმარი ZAC.

შღრ. აბუჩალაკი.

აბუჩალაკი არად მიჩნეული ZA.

აბუჩალაკი (აბულაკი Cb) იგი არს.

პატიოსანი მიუჩნეველად გაქადოს C.

შღრ. აბუჩ.

აბჯარი ესე ზოგადი სახელი არს ყოველთა საჭურველთა და უფროსად საცვამთა ჯაჭვთა ZA.

ზოგადი სახელი არს ყოველთა საჭურველთა და უფროსად ჯაჭვთა საცვამთა(ნი) C.

ნ. მეაბჯრე, ნააბჯრი, სააბჯრედ, ჯაჭვ.

აგამოუცდელა (7,26 იერემ¹.) გამოუცდელ ყო ZAa.

აგანმხედველე მხედველ (ჰ)ყავ ZA

აგარა სადგური საზაფხულო ZAC.

ნ. მთა, ნააგარევი.

აგარაკი (მათე 27,10) ესე არს ადგილი საყანური, გინა სავენაქე გინა დაბა ZA.

(+ მათე 27; 10 Cb) აგარაკად ითქმის დაბადა ადგილი და საყანური C.

აგდება გაქირდვა ZACq.

გაქირდვა, გინა შეღმა ასროლა Cab.

აგდება შეღმა ასროლა ZA.

აგება აშენება ZAC.

აგება აცმა რაზედმე ZA.

აგებაარძი (ვარსკ.) ZAC.

აგებულობა შექმნილობა ZA.

აგერ აწის უგრძე ZA.

აწსავით C.

აგვისტოსი ნ. აგვსტოსი.

აგნა მიაღვა ZAC.

აგნისანი (40,17 იობ.) ესე მალათა და შეენიერთა და უნაყოფოთა ხეთა ეწოდების: კვიპაროზთა, ჰანდართა და მისთანათა ZA.

აგნისანად უწოდენ ხესა მალასა და შეენიერსა და არა ნაყოფისა მომცემელსა საქმრად, ვითარცა კვიპაროზი, ჰანდარი და ეგვითარი C.

აგო (51,56 იერემ.) მიაგო ZAa.

აგონა გონება მოიყვანა ZA.

გონებად მოყვანა C.

აგრე ეგრეთ ZA.

აგრემც ნატრის სიტყვა(ა) ZA.

აგური გამოცხობილი ალიზი ZACab.

განუმარტავია Cq

აგურიობდა² (32, 13 რიცხ.) Ab.

აგვსტოსი³ ქველთობისა, მარიამობის (თ)თვე ZACab.

ქველთობისა Cq.

ნ. თთუე.

აღამასი (+ 7, 7 ამოს ZAa) აღმასი ZA.

ქე მაგარი, რომელ არს აღმასი C.

[აღამატი ნ. აღამასი, აღამატიწე. ანღამატი].

აღამატიწე⁴ (17, 1 იერემ.) აღმასი ZA.

¹ შღრ. A—51 (იერემ. 7,29). ² წყაროშია: „აგურიობნა“. ³ ნუსხებშია: „აგვისტოსი“. ⁴ წყაროშია: „აღამანტიწე“.

აღმასსავით C.

ადამიანი ადამისგამონი ZAA.

ადამიერი ადამის ერთგვანი ZAA.

ადამის ტომი ადამის ტომთაგან ZAA.

ადგი ადგილი AbCab.

ადგიდ (5, 15 ოსე) ადგილად ZAA.

ადგილი (11, 1 ლუკა) ესე არს ნაკვეთი რაჲმე ქვეყანისაგან, გინა სამყოფი, გინა დასადგომელი და დასაჯდომელი, დათქმული ვისიმე; ადგილად ითქმის ლახვართა კოდოლობისა ნაჩენი. და ესეთი მცირე რაჲმე (2 მეფე 8, 6) Z.

(† 11,1 ლუკა Aa) ესე არს ნაკვეთი რა(ა)მე ქვეყანისაგან, გინა სამყოფი, გინა დასადგომელი და დასაჯდომელი, დათქმული ვისიმე გინა კოდოლობა, ნაჩენი ლახვართა, ადგილად ითქმის და რაჲცა ერთი მცირე რაჲმე (2 მეფე 8,6) A. ადგი, ალაგსავით (ალაგვიით Cq) C.

ნ. ნადგილევი, უადგილოს.

ადგილის-მთავარი (+ 3, 2 დანიელ Z) ესე არს სოფლებისა და თემთა მებატრონე ZA.

სოფლების ბატონი Cab.

ნ. ლომენარხი.

ადენესი (+ 27 ნემეს. ZACb) ესე (ადენესი C) არს სადგური და სიმტკიცე სულის(ა) ჭურჭელთანი¹ ZAC.

ადვილი (+ 49, 15 იერემ. ZAA) არაძნელი ZACab.

განუმარტავია Cq.

ნ. აადვილებ, გაადვილდა, გაადვილება, ვაადვილე, იადვილა, საადვილო, უადვილებს.

ადი ზე აიარე ZA.

ადიმი სხებლას დებაგი ZA.

ტყუი მოუქნელი C.

ადლი საზომი(ა) ZACab.

განუმარტავია Cq.

ნ. ეჯი.

ადრაგუნი (ადრაგუნი და ნასრანი B) ყვაეილია (+ ვისრამ. ZAA) ZA.

ყვაილები არიან B. ადრაგუნი და ნასრანი ყვაილები არიან C.

ადრაზაგად (ადრაგაზად Ch, 'ადრაზაგი'¹ Ca) ზავითთ ZAB. -

ზავითი Cb. 'ნასაყი Ca.

შდრ. აზრგადელი.

ადრე (+45, 13 დაბად. ZAA) მალესავით ZA.

მალესავით, გინა ჩქარსავით B. მალესავით, გინა დროიანად (დროიან Cq) C.

ნ. ნადრევი.

ადრინდელი გარდას(რ)ული ZA.

პირუანდელით ჩქარა კმნილი B.

აედონი (ფრინ.) იადონი ZA.

იადონია B.

ნ. იადონი.

აელემა ხმათ შეწყობა სირთავან Z.

კმათ შეწყობა ABCab. შეწყობა კმათა Cq.

აემანი (ვისრამ.) სპარსულად მასპინძლობა Z.

მასპინძლობა (+ ვისრამ. Aa) ABC.

ნ. მემმანი.

[აერის-მცველი ნ. ქაჯი; შდრ. ჰაერის-მცველი]:

აერმონი მოწყვეტად მკეთთა B.

აეშავი მსტოვარი ZABC.

ნ. მსტოვარი, ჯაშუში.

[ავ ნ. იელისი].

¹ განსამარტი სიტყვა განმარტებიაანად აღებულა ნემესიოს ემესელის წიგნიდან „ბუნებისათვის კაცისა“ (გვ. 124,6—7).

ავ ავი ZAB.

ავაზა (ოთხფ.) (ა დარეჯანი¹.) ვეფხს ჰგავს, მცირეა Z.

(ოთხფ.) ABC:

ავაზაკი (27, 38 მათე) მზირი, მე-კობრე Z.

მზირი (+ მათე 27, 38 ABCb.) ABC.

ნ. მათეზაკა, სათეზაკო.

[ავაზაკობა ნ. მემეგეობა].

ავაზანი (2 მეფ. 2, 13) წყლის საღ-გური ZA.

წყლის (წყალთ) საგუბარი BCb. [გობი პირუტყვის საქმელი Ca. განუშრტავია Cq.

ნ. ისარნებე, საბანელი.

ავარი (+ 14, 16 დაბად. ZA) ZABC.

ავარტნი საკოლოტე პალო, მახარი Z.

საკოლოტე მახარი AB. საკოლოტე პალო C.

ნ. მახარი.

ავაწივე (ავაწიე Z) აღმა ძვილ აველ ZAB.

ავაჯი კმა მომადლო გრძელი (გრძლად A) ZA.

კმა მომადლო და გრძლად B. ავაჯი კმა არს ტყბილი თვითგანვე სხვადასხვა რიგი (+ მალალი გრძლად Cb) Cab. ავაჯი კმა არს ტყბილი და სხვადასხვა რიგი თვითგანვე Cq.

ავბედი ავის ბედისა ZAB.

ნ. ბედაური.

ავეჭულობა სახლის ჭურჭელი, რაგინდრა გლეხურად Z.

ესე არს სახლის იარაღი და ჭურჭე-

ლი რაგინდრა A. სახლის იარაღობა რაგინდრა B. სახლის იარაღი რაც რამ Cb.

ავწი ავაზანი ZABC.

ავთრათი ბარათი ZABC.

ნ. ბარათი.

ავი არაკეთილი. ავ ითქმის კაცი-სა ბოროტისათვის, ხოლო ავი ქალისა ბოროტისათვის და ჰავი ყო(ვ)ელთა სხვათ(ა) ბოროტ-თათვის ZAB.

არაკეთილი C.

ნ. ავებ, ავ. ავბედი; ავობა; გა-ავება, იავა, იენავა, საავოდ, უავადო; ავი ზნე (ხუი'სთან); შდრ. მევადობა; უავებს.

[ავი ზნე ნ. ხუი].

ავილი (+ 48, 36 იერემ. Aa) ნესტვია ერთი, ავლი ZAA.

ნესტვია ერთი AbB. (+ ესაია 5.6 Cb) ავილი ერთს ნესტვსა ეწოდების და მეავილე — მენესტვსა Cab. ავილი ნესტს ეწოდების და მეავილე — მენესტვსა Cq.

ნ. ავლი 1, ნესტვ.

[ავი ჟამი ნ. ჯილეხი].

ავლი (48, 36 იერემ.) ნესტვი, ავილი Z.

შდრ. ავილი; ნ. მეავილე, მე-ავლე.

ავლი ფერფლი ABC.²

ავლინი (+ 9, 5 მამათ-ცხ.³ ZAA) სანაგვე ZABC.

ავლინი გზავნილი ZAB.

ავობა სიავე ZAB.

ავჟანდა ZABC.

ავრეზი ღვინის საწურავი ZABC.

¹ შდრ.. ამირან-დარეჯანიანი, ს. ყუბანეიშვილის გამომცემ. გვ. 2, 4.

² Ab-ში მიწერილია წყაროდ: იერემ. 48, 36, სადაც „ავლი“ იპოვება, მაგრამ სხვა მნიშვნელობით. ³ შდრ. A—1105, 21. 1 v. 24.

ავრესი გეარად უნაყოფო ვაზი Z.
 აყვავდეს უნაყოფოდ A. აყვავდეს
 და ნაყოფი არა ეოს B.

ავრიტი ხის ქერქის თოკი ZABC.
 ნ. საბელი.

[ავრიტნი ნ. მახარი].

ავტომატობა (+ 38 ნემეს.
 ZABCb¹), რომელ არს თვით
 დახვედრებით ყოველთა(ვე) ყო-
 ფა კაცსა (კაცთა BCb) ზედა
 ZABC.

ავშანი (ბალ.) ZABC.

ავშარა ZABCab.

ქორაჟი Cq.

ნ. ავშირიკი, სილაგშარა, კიმი.

ავშარაჯი (+ ესე არს ZA) შაქრი-
 თა (+ და B) ხილებთა და
 მსხალთ(ა) წვენი სასმლად შემზა-
 დებული ZAB.

(+ ავშარაჯი Cb) არს შაქრითა
 (შაქრისა Ca), გინა თაფლითა — ვაშ-
 ლისა ანუ სხვა ხილებისა, გინა მწვა-
 ნილებისა სასმელი შეაზაონ, რო-
 მელსა თურქნი შარბათად სახელ-
 სდებენ (შარბათს უქმობენ Cq) (+
 კარაბადინი²: „შეასვა ავშარაჯებისა-
 გან“; „ავშარაჯი უნაბისა, ავშარაჯი
 ვაშლისა“ Caq³) C.

ავშირიკი თოკის ავშარა ცული
 ZABC.

ავხანა სანეშტე ZAB.

აზავერი (ოთხფ.) (+ 1 ნეშტ. 12.

40 ZA) ქარი საკიდარი ZAB.

საკიდარი ქარი C.

ნ. ვააზავერე, ზროხა.

აზანი გეარდილობა ZABC.

აზართება სიტყვით ქარის შესხმა
 ZAB.

ქარის შესხმა (+ სიტყვით Cab) C.

აზარმაცი დიდი კეტი მძიმის ასა-
 ზევი Z.

დიდი კეტი ABC.

აზატი სომხურია, თავის უ-
 ფალს ჰქვიან ZAB.

ნ. ვააზატე.

აზევა აღმა აზიდება ZAB.

აზიდვა მალლა ატანა მრავალთა
 ZA.

აზმა მეორე სახელი არს და ქება-
 თაც ითქმის Z.

მეორე სახელია, ქებადაც ითქმის

A. მეორე სახელია სათქმელთა, ქება-

თაც ითქმის B. მეორე სახელია (სა-

ხელი არს Cq) გალობისა, ხოლო ქე-

ბადაც ითქმის C.

აზმაითი თოვლისაგან თვალის ვენე-
 ბა Z.

თოვლთაგან თვალთ ვენება AB.

თოვლისაგან თვალთ წყენა (ვენება
 Cq) C.

შდრ. ძმაითი.

აზმაიფარ საქებელი ZABC.

აზმანი ცხ(ო)ვართან ნახე ZA.

ორის წლის ცხოვარი B. (ოთხფ.) C.

აზმნა ჰგონა ZB.

ჰგონებდა ACq. აზმნობა, ჰგონებ-
 და Cab.

აზმნობდა (9, 26 საქმე) ჰგონებდა
 ZAB.

აზნაური (+ 29, 2 იერემ. ZAA)

თავისუფალი ZABC.

¹ Z-სა და A ნუსხებში წყაროდ დასახელებულია 38 კავშირი, რაც შეცდომაა. განსამარტი სიტყვა განმარტებია და აღებულია ნემესისის წიგნიდან „ბუნებისათვის კაცისა“ (გვ. 151, 17—18). ² შდრ. სამკურნალო წიგნი: Q—916, გვ. 201, 9. ³ წყაროს დასახელება და მოწმობა ორივე ნუსხაში გადახაზულია.

ნ. უაზნო.
 აზომ ეგზომ ZABCaq.
 ეზომ Cb.
 აზრგაღვდი ადრაზაგად ZA.
 აზრი ჰაზრი ZAB.
 ნ. ვაზრა, იაზრა, მოაზრე, სა-
 აზრო; შურ. საზრი.
 აზუა (ბალ.) საბრი ZABCab.
 განუმარტავია Cq.
 ნ. საბრი.
 აზღვევინებს გარდააქდევს ZA.
 აზღვევს აზღვევინებს ZAB.
 აზლული ეაბის თეძოს ურიბი
 ZABCab.
 განუმარტავია Cq.
 ათარი წერიმალთ მსყიდველი
 ZAB.
 ატარი, წელიღმანთ მსყიდელი Cab.
 ატარი Cq.
 ათასი ათჯერ ასი ZAB.
 ნ. უშტი.
 ათასის-თავი 18, 21 გამოსლ. ZA.
 განუმარტავია B.
 ნ. ჰაზარაპეტი.
 ათეული (6, 13 ესაია) ათის-თავი
 ZAa.
 ათის-თავი (18, 26 რიცხ.) Ab.
 ნ. ერთეული.
 ათი (+ 31, 41 დაბად. ZA) ორ-
 ჯელ ხუთი ZABCab.
 განუმარტავია Cq.
 ნ. ააზხუმეტი (იესთან), მე-
 ათე, ნაათალი, ოცდაათი, სამე-
 ოცდაათი.
 ათიათასი ZAB.
 ათინა პალპაი არს Cb.
 ათინაიოს (ათინაიოსი °C) ფილა-

სოფოსი იყო ZABC.
 ათის-თავი (+ 18, 21 გამოსლ.
 ZA) ნაათალი ZAB.
 ათნო (1, 8 მალაქ.) სათნო აჩინო
 ZAa.
 ათრთობს ცოტად აცხოვს ZABC.
 ათქვირება ნ. ათქვრება.
 ათქვლეფა ძალღთაგან წვენთ აძი-
 კმა ZAaB.
 ძალღისაგან წენის ამოკმა Ab.
 ათქუა განეყენა ZAB.
 ათქვრება (ათქვირება ABC) ესე
 არს დაზღმურღლეა კორცთა.
 გინა მკვახის ხილის მცირედ რამ
 სამწიფ(ა)რად მოწევა ZA.
 კორცთ დაზღმურღლეა, გინა მკვახის
 ხის ხილის მცირედ რამ სამწიფრად
 მოწევა B. ათქვირებად ითქმას
 კორცთ დაზღმურღლეა, გინა მკვახის
 ხილის მცირედ რამ სამწიფრად აღ-
 მოჩენა Cab. ათქვირებად ითქმის
 კორცთ დაზღმურღლეა, გინა ქლო-
 აუთა ღა მისთანათა სამწიფრად აღ-
 მოჩენა Cq.
 ათძალი (+ 91, 4 ფსალმ. ZAB)
 ათალყა ZABCab.
 განუმარტავია Cq.
 ნ. მეათძლე.
 აი აასთან ნახე ZAB.
 აიაზმა ბერძულია, ქართულად
 წ მ ი დ ა წ ყ ა ლ ი ჰქეიან ZAB.
 გამწმეღელი C
 აიაპოხტიან ნ. იაპოხტიან.
 აიდიო (3 კავშ.) საუჯუნო, გინა
 უცვალებელი ZA.
 საუჯუნოსავით, გინა უცვალებელი
 (3 კავშ.) B. საუჯუნოსავით (+ 3
 კავშ. Cb) C.

¹ იგულისხმება იოანე პეტრიწის თარგმანება (წაგნი II, გვ. 26,15).

აივანი დერეფანი ZABC.
 ნ. სახლი.
 აიყარვა (13, 18 დაბად.) კარავი
 აილო ZA.
 [აილანური, აინალური ნ. აკატი].
 [აირი ნ. ჰაერი, ასო, კავშირი.
 ნივთი].
 აის აღმა მიმავალმა(ნ) ZAB.
 ნ. აღმართი
 აიტარა მალა. აიყვანასავით ZAB.
 აიჭუა აიყვანა ZACab.
 აიყვანა ქელათა B.
 აიძულა (+ 6, 45 მარკ. Z) დაუ-
 ეინა ZAB. დაუეინასავით C.
 [-აკ (კნინ. ნაწ.) შდრ. კ].
 [აკადიშია შდრ. არკადიშია].
 აკავლებდა ესე არს ხახვთა, ჭარ-
 ხალთა, ბოლოკთა ძირთა ღეროს
 ამოლივება ZA.
 ხახვთა, ჭარხალთ, ბოლოკთ ღე-
 როს ამოლიება B. აკავლებდა არს ხახ-
 ვისა, ჭარხლისა, (+ ბოლოკისა Cab)
 და მისთანათა აჭეჭლება და კავლის
 ამოსვლა C.
 აკაკი (ხე) ბრინჯის-ხის ხილი ZAC.
 (ხე) ხე, ბრინჯის ხილი B.
 აკალიფადი (აკალიფადი და პინა-
 სი Cb) (თევზ.) (+ 1 ნემეს.¹
 ZAB) სადაფის მსგავსია ზღვაში
 ZAB.
 განუმარტავია Cb.
 აკანათი სირთ მახე ZAB.
 სირთა და ჩიტო მახე Cb.
 ნ. ბადე, მახე, საბრკე.
 აკანთლვა (აკანთვლა ZA) კანის
 აბებრება ZAB.
 მცირედ აბებრება C.

შდრ. დაბურცება.
 აკანო ეკედარი ZA.
 ეკედარი BC.
 აკატი ესე არს, რომელსა აი-
 ნალ (ჰ) ურად ექმობენ, რო-
 მელსამე სულეიმანად. რომ-
 მელსამე იამანად, სამ-ოთს
 გვარია (გვარი არს A) ZAB.
 ნ. ანთრაცი, აქატი.
 აკაური (ფრინ.) (+ 2 შჯულ. 14.
 16 ZAA) კარაბი ZA.
 (ფრინ.) B. (ფრინ.) კარაბი. აკაური
 არს, რომელსაც ევიკნო ბერძუ-
 ლად და ფორფირიონემ ლა-
 თინურად და კარაბი სომხურად
 ჰქვიან; ბატსა ჰგავს, თეთრი და დ-
 ღია Cab. (ფრინ.) (2 სჯულ.) ევიკ-
 ნო ბერძულად ჰქვიან, ფორფი-
 რიონემ — ლათინურად და
 რაბი — სომხურად Cq.
 ნ. ჩინი 2.
 აკაჭრება მხალთ შექმობის დაწ-
 ყება ZAA.
 აკვანი სარწებელი ZAB.
 განუმარტავია C.
 აკვართული ნ. აკუართული.
 აკვიატება აკინკილება ZAB.
 აკიღება ტვირთვა ZA.
 დატვირთვა B.
 აკილო ხილ(ნი) ერთად შებმულ-
 (ნი) ZABC.
 აკითხვა წიგნი ანუ უსტარი აღ-
 მოაკითხოს ვისმე; კითხვად
 ითქმის შორეული ჰამბავი სხვის
 პირით გამოიკითხოს Z.
 ესე არს, უბრძანოს ვისმე, წიგნი
 ანუ უსტარი აღმოაკითხოს, ვინა მოს-
 წავლეს; კითხვად ითქმის შო-
 რეული ჰამბავ(ი) სხვის კაცის პირით

¹ იგულისხმება ნემესიოსის წიგნი „ბუნებისათვის კაცისა“ (გვ. 9.4).

გამოიკითხოს A. აკითხვა არა, უბრძანოს ვისმე წიგნი ანუ უსტარი აღმოაჩინოს, გინა მოსწავლესა; აკითხვად ითქმის შორეული პამბაეი სხვის. კაცის პირით გამოიძიოს B.

აკინაკი ოროლი, შუბი ZABC.

6. ლახუარი.

აკინძვა შეკრვასავით ZAB.

აკინქილება .ცუდის საქმის დაქინება ZAB.

სიტყვის დაქინება (+ ცუდად Cab) C.

აკლდამა საძვლე საფლავი ZAB.

სახლი სისხლისა .C.

აკლება აფორიაქება ZAB.

6. რბევა.

აკლება თვალში არად მიჩნევა ZAB.

აკლებინა მოაკლებინოს რა(ი)მე ZA.

მოაკლებინოს რამ B.

[აკლს ნ. ნაკლული].

აკმე (8 კავშ.) ესე არს ჟამისაგან ჭირის მოსლეა, უწამლო და ურგებელი Z.

(8 კავშ.) ესე არს ჟამისაგან (ჟამთაგან B) ჭირის (საჭიროს B) მოსვლა, ურგებელი და უწამლო AB. (+ 8 კავშ. Cab) აკმედ ითქმის ჟამთა მიერ მოყვანა რამე საჭირო, გინა სნეულება მსთვადი, და წამალი უპოვარი, გინა ბოროტი რამე მეყსეული C.

აკნაფიანი ქართლის ცხ.². Cab.

აკოლოთი მერივე თუ რიგი ZABC.

აკოცა (1 მეფ. 20, 41) სურვილით

ბავის მიპყრობა Z.

(+ 1 მეფ. 20, 41 A) სურვილად ბაგე დასდვა AB.

აკრა ესე არს ზღვის პირი კლდოვანი მყის ღრმა დაწყებას(ა)ვე თანა ZA.

ზღვის პირი კლდოვანი და მყის ღრმა დაწყებასავე თანა B. აკრად იწოდების ზღვის პირი კლდოვანი და მყის ღრმა, რომელსა სიღრმე მოაქვნდეს მეყსეულად დაწყებასავე თანა C. 6. კლდე, ქვა.

[აკროსტიხი] (აკროსტიხორი B) იამბიკო B. [ლექსი სახელ-გამოყვანილი Cb. აკუართული³ კვართ-აზეული BC.

აკუთა ქვაბის სადგური ქვათაგან (ქვითა A) ZA.

ქვაბთ სადგამი, გინა მცირე თორნე აგებული B. აკუთა არს კერის თორნე მცირე, გინა ქვაბთა სადგმელი საცეცხლე, ქვათაგან აგებული C.

6. საცეცხლე, საქმილი.

აკუმი ესე აოს არც მამალი, არც დედალი, გინა ქალი ბუნებით ქრმისაგან გა(ნ)უხრწნელი ZA.

ქალი ბუნებით მყოფი ქრმისაგან განუხრწნელი, გინა არც მამალი, არც დედალი B. აკუმი თვალ-მარგალიტ(ი)თა და სუნელთა დაგროებულს ეწოდების C.

აკურთხა (+ 134, 19 ფსალმ. ZAA) კურთხევა მისცა ZAB.

ალა მთოვარის პირის ლიბრი ZAB.

მთოვარისა C.

ალა წისქვილის ალატა ZAB.

ალატა წისქვილისა C.

6. ალატა.

¹ იგულისხმება იოანე პეტრიწის თარგმანება (წიგნი II, გვ. 34,23).² შდრ. ქართლის ცხ-ბა ს. ყ ა უ ხ ჩ ი შ ვ ი ლ ი ს გამოც., II, 6,10. ³ ნუსხებშია: „აკუართული“

ალა სიგ(რ)ძეზე(დ) ამართული ZAB.

ამართულად. ალა ეწოდების მთო-
ვარესა, რომელი აჩნია პირთა. ეკა-
ლად ალა არს ალატა წისქვი-
ლისა, სადა ფქვილი ჩადინების, გი-
ნა მსგავსად მისა კირთა სახელად
ანუ ცარტთა სახელი რამე შეზადო;
ეკლად ალას ამართვად ე-
ტყვიით, რაიც სიგრძეზე აღმართო
Cხ. ამართული. ესე ალა სამად ით-
ქმის: მთოვარესა რომელ აჩნია,
ალად სახელ-სდებენ და წისქვილ-
თა, სადა ფქვილი შეგროვდების, ალა-
ტა და მისთანანი ალა არს სახელი
მათი, და რააცა სიგრძედ აღმართო,
ალას ამართვად ვიტყვიით Cq.
ნ. ყირა.

ალაბასტრი (14, 3 მარკ.) ესე
ქვადა მარმარილოს მჭობი, ჭურ-
ჭლად გასთლიან ZA.

ქვა მარმარილოს მჭობი, ჭურჭლად
გასთლიან B. კარაბა, ტყუი C.

ალაბულა ნოტიოში ბეწვ-ჩალა
ნარევი ZAB.

ბეწვი ჩალა-ნარევი ნოტიოში Cab.
ბეწვ-ჩალა ნოტიოში ნარევი Cq.

ალაგი დასადგომი ანუ დასადებე-
ლი (30, 12 იობ) ZA.

დასადგომი ანუ დასადებელი რ-
სამე B. ადგილივით. ალაგი ეწოდე-
ბის, სადა კაცი დაჯდეს ანუ დადგეს,
ანუ დაიდეს. რამე; ხოლო ადგი-
ლი ქვეყანისა ნაკვეთთა ანუ მცარე-
თა რასმე სახლთა აღსაშენებლისა
ანუ დაბათა და სახლებთა (დასახე-
ბად Ca) და სავენაქე და მისთანათა
ადგილი Cხ. ადგილსავით. ალაგა
ეწოდების, სადა კაცი დაჯდეს ანუ
დადგეს; ხოლო ადგილი. ქვეყა-
ნისა ნაკვეთსა. მცირესა რასმე. ანუ

სახლთა ასაშენებელთა, ანუ დაბათა
და სახლებთა და ეგვიპთარი Cq.

ალავერდი (ბალ.) ZABC.

ალალი (ფრინ.) ZABC.

ალამი სპარსულად დროშა,
ქართულად—სამკრეზო რ-
ტი; გინა ნიშანი რამე შუბთა და
მისთანათა Z.

ესე არს ქართულად სამკრე გინა
შუბთა ნიშანი, ხოლო სპარსულად
დროშა A. სამკრე ნიშანი. სპარსუ-
ლად დროშა B. დროშის ნიშანი
(+ გინა სამკრე ნიშანი Cab) C.

შდრ. აღმედად.

[ალან ნ. შეალნება].

ალანძვა პირ-მწვარი, შიგნით
(კ)უმი ZABC.

ალაო ფქვილი დანოტიოვებუ-
ლი Z.

ფქვილი დაწვიმული ABC.

ალარდენი (+ კარაბად.) ZAa;
ბროწეულის გერკი ZABCab.

ბროწეულის გურკა Cq.

ალარვა ერთმანეთზე(დ) მიკერება
ZABC.

[ალას ამართვა ნ. ალა, ყირა].

ალატა საფქვილე ალა, ZAB.

ალა საფქვილე Cab.

ალაფალა ატაცება, რომელ არს
ყურთა გლეჯა Z.

ალათ ატაცება, რომელსა მსოფ-
ლიონი. ყურთა გლეჯას უქმ-
ბენ AB.

ალაფი საფენელი და ჭურჭელი
(+ ნატყვენავი ZABCab) ZABC.

[ალაფობა ნ. რბევას].

ალაღება ლალად შექმნა ZAB.

1 შდრ. წიგნი სააქიზობა, ლ. კოტეტიშვილის გამოც., 64, 17.

[ალაჩუხი ნ. ფალანგი]

ალახმალახი წალმა-უყულმა C.

ალაქი საცორავად დადამყენებელი Z.

საცორავი ABC.

ალბასტრო კ(ო)რონოსის ცაა: ზ: ZAB.

ნ. კრონოსი, ცა.

ალერდი (ბალ). ნედლი თივა ZABC.

ალერსი სიტყვით შექცევა Z.

სიტყვით შექციოს ABCq. სიტყვით შექციო Cab.

ნ. მაალერსა, მოალერსე, მუალერსე, ნაალერსალი, საალერსოდ, სიტყუა.

ალერსობა სიტყვით შექცევა Z.

ალეში ცუდივით Ab.

ალვა გარეშეთა წერილთა შინა სუნნელად აღუწერიათ, საკმეველად. და სომხურად ალოს ეწოდების, და სპარსულად შაქრით შემზადებულსა საკმელსა. რომელსა ქართულად პუნგია ეწოდების Z:

გარეშეთა წიგნთა შინა საკმეველად რამ აღუწერიათ, და სომხურად (პ) ალოს ეწოდების, ხოლო სპარსულად შაქრით შემზადებულს(ა) საკმელსა (საკმელებსა B), რომელ არს პუნგია AB. ალვა ეწოდების სომეხთა მიერ ალოსა შესამურავსა, ხოლო სპარსთა მიერ ალვა შაქრთა და თაფლითა მრავალ რიგთა რასმე შემზადებენ საკმელებთა ტკბილთა მას უწოდენ, რომელთა ქართველნი პუნგიას უკმობენ Cab. განმარტავია Cq.

ალვახაზი თაფლი დაზეილილი

ZAB.

თაფლი მგბარ(ი) ნაზელი C.

ალვის ხე (ხე) (+ ნინოს ცხ. ZAA). სარო ZA.

(ხე) BC.

ნ. კვპაროზი.

ალი მშობიერის მაცთურს იტყვიან Z.

მშობიერის (მშობიარის Cb) მაცთური AC. მშობიერის მაცთურს იტყვიან ტყუილს B.

ნ. ქაჯი.

ალი (+ 5, 24 ესაია ZAA) ცეცხლი ანადენი ZABC.

ნ. ალისფერი, ცეცხლი.

[ალიექტუმ ნ. ბოლოკარკაზი].

ალიზი (+ 9, 10 ესაია ZAA) გამოუწვავეი აგური ZABC.

ალიკაპი ხის ალვირი Z.

ალიკვალი Z.

[ალიკტრიონი ნ. ალიტრიონი].

ალიონი გაცისკრება ZAB.

იალონი, გაცისკრება(ა) C.

ნ. გაცისკრება, იალომი, ლონი.

ალისარჩული (ბალ.) ძოწეულის საღებავი Z.

(ბალ.) ABC.

ალისფერი ცეცხლის ფერი ZAB

ალიტრიონი (+ ესე ZA) ზღვის ცხოველი არს (ცხოვლია AB). მოღუღებულს სახამებელს ჰგავს ZAB.

ზღვიდამ გამოიღებს ბადე, მოღუღებულს სახამებელს ჰგავს; თუ კაცმან აილო, კელს წაუტლენს Cab. ზღვისა რამ არის, მოღუღებულს სახამებელს ჰგავს; თუ კაცმა აილო.

¹ შდრ. ქართლის ცხ-ბა, ს. ყ ა უ ხ ი ი შ ვ ი ლ ი ს გამოც., I. გვ. 120, 2 („ხისა მის ალვისა“).

ქელს წაუტყუეს Cq.

ნ. დონდოლი.

აღიჭაში გვარალი, თივის თოკი Z.
თივის თოკი AB. გორალი, თივის
თოკი C.

ნ. საბელი.

აღიყო ცხენის საუზმე Z.

ცხენის სადილი ABC.

აღკაპი საკრავის ფერდა ZABC.

აღკუნი (ფრინ.) აღკვიონი. ამას
მწყრის ოდენსა ფრინველსა იტყუ-
ვიან ზღვათა შორის, შვიდ დღე
კვერცხთა სჩეკს და შვიდ დღე
ბარტყს დაზრდისო Z.

(ფრინ.) აღკვიონი. ამა აღკუნსა და

აღკვიონსა მწყრის ოდენს ფრინველ-
სა იტყვიან ზღვათა შორის, შვიდ
დღე კვერცხთა სჩეკსო და შვიდ დღე
ბარტყს დაზრდისო A. (ფრინ.) აღ-
კვიონი. მწყრის ოდენს ფრინველს
იტყვიან ზღვათა შორის, შვიდ დღე
კვერცხთა სჩეკსო და შვიდ დღე
ბარტყთ დაზრდისო და კომალდთა
ზედა მებუღარობსო (ქართლ. ცხ.
გიორგი თამარის მეფობაში) B.
(ფრინ.) აღკუნი მწყრის ოდენი ფრინ-
ველი არს (ფრინველია Cq) ზღვის
შუა, ზამთარ ათოთხმეტ დღეს ზღვას
დააუფლებს, შვიდ დღე კვერცხზედ
ზის და შვიდ დღე ბარტყს (ბარტყებს
Cb) დაზ(რ)დის(ო) C.

აღლიღუქიაჲ (97 კავშ.²) (+ ესე
იგი არს ZA) ვითარ იყოს იგი
პირველ იგივე შემდგომობით.
ვითარცა ნიადაგი და იგივეობაჲ³
ZAB.

(97 კავშ.²) ვითარ იყოს იგი პირ-
ველ, იყვნენ იგინივე შემდგომობით,

ვითარცა ნიადაგი და იგივეობაჲ³ Cb.
აღმაგი იალმაგი. სამოსელი არს
საომარი ჯაჭვთა გარეგან საც-
მელი Z.

იალმაგი. ესე სამოსელია საომარ,
ჯაჭვთ გარეგან საცვამი A. სამოსელა
საომარი ჯაჭვთ გარეგან B. იალმაგი.
აღმაგი არს სამოსელი საომარ.
ჯაჭვანთა (ჯაჭვთა Cq) გარეგნით
(+ საცმელი Cab), რომელსა იალ-
მაგი ც(ა) ეწოდების C.

ნ. აღმაზი, იალმაგი.

აღმაზი ესე არს ცხო(ვე)ლმა(ნ)
რა ცხოელი იმძულვაროს ანუ
დედამ(ან) შვილი ZA.

ცხოელმან რა ცხოველი იმძულვა-
როს ანუ დედამ შვილი B. აღმაზი
არს ცხო(ვე)ლმა(ნ) რომ ცხოველი
იმძულვაროს და აღარ მიიახლოვ
(მიეახლოს Ca) ან დედამ შვილი
მაწო(ვ)არი ანუ კაცმა(ნ) კაცი C.

აღმასი თვალთა პატიოსანი, აღა-
მატინე Z.

თვალთა პატიოსანი AB. დამატი-
ნე C.

ნ. აღრალეების ქვა; შდრ. აღა-
მასი.

აღმედად (+ დარეჯან.⁴ ZAA)
მქარ-ილლივ ZABC.

ნ. ალაში.

აღმური (19.16 გამოსლ.) არმური Ab.

აღო სამურავია (19, 39 იოანე).
ბალახი არს დიდ-ფურცელი, ას-
თა წელთა შემდგომად აყვავდე-
ბის და ერთსა ნაყოფსა გამოი-
ბამს და, რა განსქლება, დიდსა
კმასა გაიღებს, და მისგან უცხო

¹ შდრ. ქართლის ცხ-ბა, ს. ყ ა უ ხ ჩ ი შ ვ ი ლ ი ს გამოც., II გვ. 15.4.
² ნუსხეშია: 97, 121 კავშ. ³ განმარტება გამოკრებილია პროკლე დიადოხოსის
წიგნიდან „კავშირნი ღმრთისმეტყუელუბითნი“ (წიგნი I, გვ. 59, 25—26). ⁴ შდრ.
ამირან-დარეჯანიანი, ს. ყ უ ბ ა ნ ე ი შ ვ ი ლ ი ს გამოც., გვ. 77, 16.

სუნნელი გამოვა, და მისი ფურცლის წვენი საბრად გაკეთდება და მისი ღერო სუნნელი ხეა უდის მსგავსი Z.

სამურავი (იონე 19,39). ბალახა ზიდ-ფურცელი, ასთა წელთა შემდგომად აყვავდებიან (აყვავდება B); არს ნაყოფს გამოიბამს. რა განსტევა. ღერს ქმას ვაილებს და მისგან ცხო სუნ(ნ)ელი გამოვა და მისი ღოთელი საბრად გაკეთდება, და მისი ღერო უდის ხეა AB. სუნელია შემდგომად. აღო ეწოდების საბრსა, იმელ არს მწარე ბალახის წვენთაგან Cab. სურნელი რამეა Cq.

აღო ჯილდის მიზნი ZABC.

აღუბალი (ხე) ბაღლო(რ)ჯი ZAB.

[აღუჩა ნ. შუშ-ტყემალი].

აღქატი (+ ვეფხის-ტყ.) ZAa).

გლახა ZAB.

გლახაი C.

აღქატი სუბეჟი Aa.

აღლო ნადირთაგან აზრის ქნა Z.

ნადირთ (პ)ზრა ABC.

აღუა აბრეშუმის ძალი ZCq.

აბრეშუმის ძალი, გინა გარ-მოყვებული ABCab.

აღხი ნაზამთრი მქლე პირუტყვი Z.

ნაზამთრი მქლე ცხო(ვე)ლი AB. ნაზამთრი მქლე ხვასტაგი C.

აღხმაღხი² (აღხმარხი Aa) (27, 16

ეზეკ.) შემყოფნი ZA.

შემყოფნი მრავალნი (27,16 ეზეკ.) B. (27,16 ეზეკ.) აღხმაღხი არს შემყოფნი მრავალთა ერთპირობა ქმნილი Cab.

ამ ამ და იმ სიტყვათა საქცევ-

ნი არიან საცნობელნი ჟამთა(ნა) და ცხოელთანი, ვისა გვინდეს (გვინდა B) რა (რათა B) ვაცოდინოთ, ვიტყვიოთ: ამ ღლეს იყო ანუ ამ ჟამს(ა), გინა ამ კაცმა თქვაო და ესევეთარი (+ იმ ეგრეთვე სხვისათვის, მაგრამ უგვარონი AB) ZAB.

ამ და იმ ოქმის ართონად სიტყვათათვის მოსაკლომელად და საცნობელად ჟამთა და ცხო(ვე)ლთა ვინათგან გვინდა სწავლება, ვიტყვიოთ: ამ ღლეს და ამ ჟამს იყო, გინა ამ კაცმა(ნ) მიიზრა და ესევეთარი (+ და Ch) უგვჰურად C.

[ამ ნ. აამე, ამება, ამო. იამა, მამებელი, მამო 1, საამებელი, სიამე, სიამოვნე].

ამა იგივე ამ და უფრორე გვარიანი Z.

იგივე ამ და გვარიანი AB.

ამავრო 8 კავშ.: „ღაათრობსო მყოფთა ნეკტართა მიერ, დაამტყიებებს აკმეთა მათთა ამავრო ამავრო(თა)სა“³. Z⁴ ABC.

[ამათ ნ. მათ].

ამალი ანაზდ(ად) შიმშილით მიბნელა ZABC.

ამან ამ(ა)სავით და უგემრიელეს(ი) ZABC.

ნ. მაგ.

ამანი ემიდა, (პ)ურიათა მღ(ვე)ღელნი მარცხენას(ა) მკლავს(ა) შეიცევემდენ სარტყელსავით (სარტყელივით B) ZAB.

¹ შტრ. ვეფხის-ტყაოსანი, სტროფი 1461,1. ² წყაროშია: „შემყოფნი“. ³ აღუბულია იონე პეტრიწის თარგმანებიდან (წიგნი II, გვ. 34, 23); წყაროშია: „ამავრო ამავროსითა“. ⁴ Z-ში ამ სიტყვათაგან ნიშანია დასმული, ჩანს, მოწმობა მოყვანილი უნდა, მაგრამ კიდევ ჩამოუჭრიათ და მინაწერი გამჭრალა.

ამანი არს ემიდა, რომელსა (ა)ურო-
ათა მღღელმთავარნი მარცხენასა
მკლავსა შეიცემდენ მსგავსად სარ-
ტყლისა C.

ამანტე ბასილის პირველ მარხვის სწავ-
ლაში: „არს ბუნება შეშისა, რომელსა
ეწოდებთ ამანტე, ცეცხლი ვერ დას-
წევს“ B.

ამაო (1, 2 ეკლესიასტე) ცუღო
ZAB.

ცუღივით C.

ნ. გაამაოებენ.

[ამარ ნ. ამერი, უამრავი, უმარა,
ჰამრობა].

ამარი მისი იმედნეულივით ZAB.
იმედნეულივით C.

ამარტა (+ ვეფხის-ტყ.¹ Z) მძივია
ქეთათგან(ი) ZAB.

მძივია Cb. განუმარტავია Caq.

ნ. აღრალეების ქვა.

ამას (+ 15, 11 იოანე ZAA) ამ
კაცს ZA.

განუმარტავია B.

ამასალა საყოველწლოდ (+ სხვა-
თა ენაა ZAA) ZAB.

ყოველ წლისად C.

ამაღლება მაღლა ასვლა ZAB.

ამაღლებული მაღლა ასული ZAB.

ამაყი ქართული არ არის, ყ ი ფ ი
ჰქვიან ZA.

ბრიყვი, ქართული არ არი BCb.

განუმარტავია Caq.

ამაწადი (40 კავშ.²) ამწლომი
ZAB.

[ამბავი ნ. დაუამბებენ, უამბე,
უამბო, უამბობს; შდრ. ჰამბავი].

ამბაზი შეამხანაგებული ZAB.

ამბარი სუნ(ნ)ელია, ზღვისაგან
გამოიღებენ, რომელ(ნ)იმე ფუტ-
კართ(ა) ფიტს(ა) იტყვიან (იტყ-
ვის B), სხვანი თევზთა (თევზის
B) შავასა (შავათა B; + და
ZA) სხვანი სხვასა (+ და Z:
+ სხვასა AbB) ZAB.

სუ(ლ)ნელია C.

ამბაძი ბაძის ამლები ZAB.

ამბაზი C.

ამბოკარი კაცი უმამულო და უქო-
ნელი ZAA.

ამბოლი უკანა უღლეული ZA.

უკანა უღლეური (უღლეული
Cab) კარნი BCab. უკანა უღლე-
ული კარი Cq.

ამბონი საქადაგო, საფსალმუნე
ZA.

საფსალმუნე, საქადაგებელი B.

ამბორება კონცა სულიერი C.

ამბორი (+ 1, 1 ქება ZAA) სუ-
ლიერი კონცა ZAB.

ნ. კონცა.

ამბოხება (+ 3 მეფე 20, 13 ZAA)³
არეულობა ZABC.

ამბოხი დაუმყაეებელი მაჰარი
ZACb.

დაუმყაეებელი მაჰარი, (არგული
მგონია) B. დაუყამებელი მაჰარი Ca.
დაუმდგარი მაჰარი Cq.

ნ. ღვწო.

ამბრავი ფინიკის გერკი ZA.

ხურმის გერკი BCb. ხურმა Ca.
ამბრავი არს ჩირი, ცერცივი, მხალ
და ევევითარი Cq.

ამგალი სამწყსო მეზობლად მდგა-
რი ZABC.

¹ შდრ. ვეფხის-ტყაოსანი, სტროფი 226,1 („ამარტი“). ² ივულისხმება იოანე
ბეტრიწის თარგმანება (წიგნი II, გვ. 94,11). ³ წყაროშია: „ამბოხი“.

ამდენი ამტოლივით ZABCbq.

ამტოლი Ca.

ამება სიამოვნესავით ZABC.

ამეთვისტომი (ამეთვისტომი BC)

წითელი და (ი)ისფერია, იავუნდს

ჰგავს ZAB.

ესე თვალი წითელია, ბაბილო(ვ)-
ნის ეყუყანას იპოების. ამ ათორმეტს
თვალთა, რომელი აპრონის (პარო-
ნის Ca) სამოსელზე ისხნეს, სახელ-
ნიც სწერია წმიდათა წერილში, ფე-
რიცა და სადა იპოებოდა, ადგილიცა
(+ რომელთა ათორმეტთავე სახელ-
ნი ესე არიან: ამეთვისტომი, ანთრა-
კი, აქატო, იასპი, ოქროს ქვა, ლიგვი-
რი, პაზიონი, ბივრილიონი, საფი-
რონი, სამარადე, სარდიონი და
ფჩხილი Cb), მაგრამ ახლა აღარც
იპოება და ძნიად სამე აქესთ დიდთა
მეფეთა Cab. ეს თვალი წითელია,
ბაბილოენის ქვეყანას იპოების. ამ
ათორმეტს თვალთა, რომელნი პარო-
ნის სამოსელზე ისხნეს, სახელნიც
სწერია წმიდათა წერილში, ფერიცა
და სადა იპოებოდა — ადგილიცა,
მაგრამ ახლა აღარც იპოების და არცა
ვის აქესთ დიდთა მეფეთა Cq.

ბ. ანთრაკი.

ამვლვოპოპობა (ამვლიოპოპობა

ZA, ამვლვიოპოპობა BC) (144

კავშ.) თვალ-ტკივნიულთა რა

თვალთ მხედვარეობა(ჟ) ვერა

კეთილად იყოს და ნათელსა

ერთსა შუქ-მრავლად ხედვიდეს

და ხედვაში ურბიოდეს (~ურ-

ბიოდეს ხედვასა შინა A) ZA.

(144 კავშ.) ესე იგი არს თვალ-

ტკივნიულთა რა თვალთა მხედველო-

ბა ვერა კეთილად იყოს და ნათელსა

ერთსა შუქ-მრავლად ხედვიდეს და

ურბიოდეს ხედვასა შინა B. (144
კავშ.) ესე იგი არს თვალ-ტკივნიულ-
თა რა თვალთა მხედვარეობა ვერა
კეთილად იყოს და ვითარცა რა შუქ-
მრავლად ხედვიდეს ნათელსა ერთსა
და ურბიოდეს ხედვასა შინა C.

ამერი რიცხვი B. შდრ. აპარ.

ამზა საწვავი ეინედილი C.

[ამზინდა ნ. აფსინდი 2].

ამიანტოს ესე ბუნებით ხე არს

მსგავსი ქვისა და განუღვეელი

ცეცხლისაგან, რამეთუ ცეცხლსა

რა შევიდეს, განკვევრცხლებუ-

ლი ჰგონიეს, და რა გამოიღო,

ვითარცა წყლითა გარცხილი,

უწმიდეს არს. მისის ძაფთაგან

ტილო მოიქსრება Z.

ესე ბუნებით ხეა, მსგავსი ქვისა
უბრძოლველი და განუღვეელი
ცეცხლისაგან, რამეთუ ცეცხლსა რა
შევიდეს, განაკვევრცხლებული ჰგო-
ნიეს, და, რა გამოიღიან, ვითარცა
წყლითა განრცხილი უწმიდეს არს A.
არს ბუნება ხე მსგავსი ქვისა. ამიან-
ტოს, უბრძოლელი, განუღვეელი ცე-
ცხლისაგან, რამეთუ ცეცხლთა რა შე-
ვიდეს, განაკვევრცხლებული ჰგონიეს
და, რა გამოიღიან, ვითარცა წყლითა
განრცხილი, უწმიდეს არს. მე ნაე-
ვითიც მინახავს მისი, ბაშბასავით
დაიწვევა და მისი ძაფიც ეიშოვე,
და მისი ზეწარი და ქელსაქოციც
ენახე, არ დაიწვა B.

შდრ. ამინატონი.

ამიანური ბადის ჯუზდანი ZA.

ბადიანი ჯუზდანი BC.

ამიერ (+ 2, 5 გამოსლ. ZAA) აქა-

დამსავით ZABC.

[ამილბარი ნ. ამირბარი].

ამინ (+ ამინ BC) იყავნ, აღ-

¹ იგულისხმება იოანე პეტრიწის თარგმანება (წიგნი II, გვ. 173,7).

სრულდეს, გინა მრწამს ჭეშმარი-
ტად, გინა მტკიცედ იყავნ, გინა
ნანდვილვე (ნანდვილვე Aa)
ნანდვილი, ნანდვილივით (ნანდ-
ვილით ZA), გინა განესრულოს,
გინა დაემკვიდროს (დაემტკიცოს
Cb), გინა (ამინ C) ღმერთი, გინა
(ამინ C) მართალი, გინა ჭეშმა-
რიტ(ი) ZABC.

ამინატონი (ხე) არს ბუნება ხე, რომელი
არს ამინატონი, უბრძოლ-განუღველ
ცეცხლისაგან, რამეთუ აღსა რა შე-
ვიდეს, განაკერცხლებული ჰგონიედ
და რაეაშს გამოიღიან ცეცხლისა მის-
გან, ვითარცა წყლითა განბრკინვა-
ლებული, უწმი(ნ)დეს არნ (არს Cb)
C. შდრ. ამინატოს.

ამინაშატი ჩამოსხმული ილეკროსს
ხატი Z.

ილეკროს(ს) ხატი ჩამოსხმული AB.
სინის ხატი (+ ჩამოსხმული, გინა
ოქროსი და ვეცხლისა Cb) C.

ამინდი დროიანი(ს) ჟამთ დარი
ZABCab.

მართებული დარი Cq.

ნ. ტაროსი.

ამირა (+ ამირან-დარეჯ.¹ Z) უფ-
როსი ZABC.

ამირბარი (ამირბარი თუ ამილბა-
რი ACq; ამირბარი, ამილბარი
Cab) (+ ამირბარი თუ ამილბა-
რი B) სპასპეტი, სპასალარი,
ტრიბონი, სტრატიატი, მკე-
დართ-მყვანებელი, მკედართ-
მოდღვარი, მკედართ-მთავარი (+
ყოველივე A, ესე ყ¹ ლნი B)
ლაშქართ თავნი არიან, რომელი-

მე უმაღლესი (+ და ZA) რომე-
ლიმე შემდგომი ZAB.

(+ მილბარი თუ ამილბარი Ca; +
ამილბარი თუ ამირბარი Cb) სპასპე-
ტი, სპასალარი, ტრიბონი, სტრატია-
ტი, მხედართ-მყვანებელი, მხე-
დართ-მოდღვარი, მხედართ-მთავარი;
ესე ყოველნი ლაშქართ თავნი არიან,
რომელიმე დიდ ფრიად, ხოლო რა-
მელიმე შედგ C.

ამირბარი თუ ამილბარი (ვეფხის-
ტყ.²) სპასპეტი Z.

ამირმუმლი თუ ამირმული (ამირ-
მული A; ამირმული B) ბაღდა-
დის მეფე, ZA.

ბაღდადის მეფე, დიდი მეფე B.

ამისგან 48, 21 ეზექ. Z.

ამლათი მცირე(ს) ხანს სწრაფი
ZAB.

სწრაფივით C.

ამლაკი (ოთხფ.) კრელი ცხენი
ZABCab.

კრელი Cq.

ამმა (+ ამმა არს C) ღებღებსა
გინა საყურებსა რასავე ნივთისა-
სა რომელიმე (რომელ C) ქედსა
და ყელსა (მკლავსა BC) ჩჩვილ-
თასა შეაბმენ ღედაბერნი, რეცა
ვერ თვალის(ა)-ცემაღ ZABC.

ამო საამებელი ZABC.

ნ. აამე, ამ, ამება.

ამოვარდნა თ(ა)ვის ადგილს აღარ
იყოს ZABC.

ამოყიჟვა ცალის თვალის მცირეღ
მოხუჟვა ZAB.

ერთი თვალი მცირედ მოიჟუხოს
(მოიხუჟოს Cb) C.

ამოროხვა (ამორეხვა ZA) (13, 6

¹ შდრ. ამირან-დარეჯიანი, ს. ყ უ ბ ა ნ ე ი შ ე ი ლ ი ს გამოც., გვ. 61,9.

² შდრ. ვეფხის-ტყაოსანი, სტროფი 317,2.

ოსე) საქმლით მეტად გა(ნ)ძლო-
მა ZAB.

საქმლით ამოყრვა C.

ამოსაკრავი ფუშის შესაკრავი
სარტყელი ZAB.

ამოსკუნა (ამოსკვნა BCb) (+ ვე-
ფხის-ტყ¹. Z) ტირილით სლუქ-
სლუქი. ZABC.

ამოსრუტვნა მასრით ნოტიოს
ამოწოვნა Z.

ამოწოვნასავით AB.

ამოტუზვა მოფარებით რამ დგო-
მა უცნაურად Z.

მოფარება რა(ა)მე ხეთა თუ ქვა-
თასა უხილავად A. ამოფაროს რას-
მე ხესა თუ ქვასა უხილავად B.

ამოწმა შეამოწმა, გინა შეასწორა
ZAB.

ამოკვინჩვა ნ. ამოკვჩჩვა.

ამოკუნეშა (ამოკვენეშა AB) დიდი
სულთქმა Z.

დიდი სულის-კვეთა AB.

ნ. სულს-კუეთა.

ამოკვჩჩვა² გულის ამოსკვნა ZAB.

ამპარტავანება (ამპარტავანება ZB.
ამპარტავანი Cq) უესე არს თვისის
ნაქმარის მამწონებელი და უმს-
გავსო დიდების მოყვარე, გულ-
მალალი და სწავლის მოთაქი-
ლე Z.

ესე არს თვისის თავისა და თვისის
საქმის(ა) მომწონებელი და დიდობის
მოყვარე და უდიდესობის უმსგავსოდ
მდომი, გულ-მალალი და სწავლის
მოთაქილე A. ესე არს თავის თავისა
და თვისის საქმის მომწონებელი და
დიდობის მოყვარე და უდიდესობას
მდომი, უმსგავსო გულმალლობა და
სწავლებათა თაქილი B. ამპარტავა-

ნება, ზვაობა, ზესთამჩენობა, სილა-
ლე, კოზლობა და კოხტაობა, განიყო-
ვებიან ესრეთ: ა მ პ ა რ ტ ა ვ ა ნ ე -
ბ ა ა რ ს საზოგადო ყოველთა კაც-
თათვის, რამეთუ მდიდართა შორისცა
იქმნებიან ამპარტავანნი და გლახაკ-
თავანიცა, აზნაურთავანიცა და უაზ-
ნონი, უღირსთა სიმაღლისა მდომელ-
ნი, რომელი იყოს გარდამატებულთა
და არა ჭერ-ჩინებისაებრ მინიჭებულ-
თა წყალობათა და პატიეთა უფლისა-
თა მსგავსად ეშმაკთასა. ხოლო
ზ ვ ა ო ბ ა ა (+ არს Cb) არა ყო-
ველთა ზედა, არამედ მდიდართა და
დიდებულთა, სწაველთა და კელ-
მარჯველთა მნეთა. ქ ე დ მ ა ლ ლ ო ბ ა,
რომელი განალანენ და ა(რ)ლარა ჰგო-
ნებდენ სიმდიდრისა და დიდებისა მა-
თისა მოკლებასა, გინა სწავლთა მიერ
დაცემასა, არამედ მათითა იქადოდენ
და არა ძალითა ღრთისათა. ხოლო
ზ ე ს თ ა-მ ჩ ე ნ ო ბ ა ც ა ვიეთთა ზე-
და კაცსა, რომელსა ენებოს თავი თვი-
სი სხვისა უმაღლესად და უქეთესად
გამოჩენა, და ს ი ლ ა ლ ე არს ქაბუკოა
კანდიერებითი საქმე, რომელი ჰგო-
ნებდეს თავით თვისით შეძლებასა რა-
სამე და არა ძალითა ღრთისათა და
უმეცრებისა გზი არს ესე. ხოლო
კ ო ზ ლ ო ბ ა ა არს, რომელი(ნი)
ჭდომის მოყვარე იყოს ზემო უგვან-
თა მისთა ადგილთა და მსგავსად
ამათთასა მცირეთა მოქმედი. და
კ ო ხ ტ ა ა არს, რომელი შეხედვითა
ზვავსა (ჰ)გვანდეს, ხოლო საქმითა
მდაბალი იყოს Cab. ამპარტავანება
განეყოფების ზვაობასა. ამპარტავა-
ნება არს საზოგადოდ ყოველთა
კაცთათვის, რამეთუ მდიდართა შო-
რისცა იქმნებიან ამპარტავანნი და
გლახაკთავანიცა, აზნაურნიცა და
უაზნოთავანიცა, სიმაღლის მდომელ-
ნი უღირსად გარდამატებულთა და

¹ შღრ. ვეფხის-ტყაოსანი, სტროფი 88,3.

² ნუსხებშია: „ამოკვინჩვა.“

არა ჭერ-ჩინებად მინიჭებულთა წყალობათა და პატივთა უფლისათა მსგავსად ეშმაკისა. ხოლო ზეობა არა ყოველთა მცირე-დიდთა მიერ, არამედ მდიდართა და დიდებულთა, მსწავლულთა და კელ-მარჯვეთა; ქედმაღლობა, რომელნი განლაღნენ და არღარა ჰგონონ სიმდიდრისა მათისა მოკლება, გინა სწავლათა მიერ დაცემა, არამედ მათითა იქადოდენ და არა ძალითა ლთისათა Cq.

ნ. ზეპარი.

ამპარტავანი (+ 1, 51 ლუკა ZAa)

ამა ზემო(რ) თქმულთ მოქმედი ZA.

ნ. სიამპარტავნე.

ამპარტავნება ნ. ამპარტავანება.

ამპას კინილასავით ZAB.

კინილასავით, კინლარ Cab. კინილა, კინლარ Cq.

ამპოლიტი (+ ამპოლიზმოს Cq). ზღვათა (ზღვასა C) შინა არიან ადგილნი მოქცევენი, ოდესმე განკმეზიან (+ და ZA) ოდესმე მწყურნებ იქმნეზიან. ოდეს განკმეზიან (განკმეს C), ე ვ რ ო ზ ი ეწოდების და ოდეს აღმოსცენდეს და განკმელი მწყურნებ იქმნას, ა მ პ ო ლ ი ტ ი ეწოდების ZABC.

ამპოლი (+ 3 მეფე 1, 39 ZA) სა-ზე და შე ფრანგულად ZAB.

საზეთე რქა(ა), ქარახსი C.

ნ. სტომანი.

[ამრეზა (ამრეზობა) ნ. კურაობა; შღრ. ამრეზი].

ამრეზი ფრინველი მოაშიეე ZA.

(მ)ფრინველი მოაშიეე BCab.

მოაშიეე ფრინველი Cq.

ნ. კურაობა.

[ამრეცი ნ. აღმართი, პირალმართი].

ამრლუე (ამრლვე BC) (+ 3 მეფე 18, 18 ZAa) განმრავლებული ZABC.

ამსხუერპლესი (1, 15 იონა) მსხვერპლი შეწირეს ZAa.

ამულა საგვემელია; რკინებიან სხმული, ჭაჭვებიანი (ჭაჭოსანა B) ZAB.

...სში: „... ანა გეემა ამულაბითა ვიდრემლი მოყარნეს კორცი მისნი“ B.²

ნ. ემულა.

[ამურ ნ. გაამურება].

ამქმელი (+ 38, 27 დაბად. ZAa) მომნათლავი, გინა დედათ-მოურავი, რომელ არს მეანი ZAB.

ამქმელი ეწოდებიან დედათ-მოურავსა და მომნათლავსა Cab. ამქმელად დედათ-მოურავი იწოდებიან და მომნათლავიცა Cq.

ამლურეული (ამლვრეული A) ნოტიო არეული ZAa.

არეულივით ნოტიო Ab.

ამუნა სხვა ხე სხვაზე(დ) მოაბა ZA.

სხვა ხე სხვა ხეზე მოაბას B.

ამყოლი თან ადევნებული ZAB.

ამხანავი მოყვასი ZABC.

ნ. გაამხანავება.

ამხილა ასწავლასავით ZAB.

ამქედრდა დიდებული ცხენს აღჯდა ZA.

ამქედრება დიდებულის (დიდე-

¹ ნუსხებშია: „ამსხუერპლესი“ (ასევეა წყაროში). ² წყაროს დასახელება და მოწმობა გადახაზულია.

ბულთ B) ცხენს აღჯდომა ZAB.
ან ანუ ZABCab.

განუმარტავია Cq.

ანაბარი შიბარებულსავით ZA.

შიბარებულვით BC.

ნ. იანაბარა, მანაბარა.

ანაგები (7, 15 დანიელ; კატილო-
რია 42) არს ნართაული ორლა-
ნო, გინა აგებულებაში მყოფი
მდგომარე და ძნიად შესაცვა-
ლებელი Z.

(+ ანაგები B) არს ნართაული ორ-
ლანო, გინა აგებულებაში მყოფი
მდგომარე და ძნიად შესაცვალებელი
(+ 7, 15 დანიელ Aa) AB. ანაგები
არს ნართაული ორლანო (+ ანაგები
არს აგებულებასა შინა მყოფი, მდგო-
მარე და ძნიად შესაცვალებელი
Cb) C.

ანაგული მატყლის ანაჩეჩი ZAB.

ანადირა ნადირობა აქნევიანა ZAB.

ანავასია წამალი რამეა მკურნალ-
თა შორის, რომელთა იქონებენ,
და არლარა ეყნოსებათ სიმყრა-
ლე სნეულთან Z.

ესე წამალი რამე არს მკურნალთა
შორის, რომელთა იქონებენ, და
არლარა ეყნოსებათ სნეულთა სიმყ-
რალე B. ანავასიაა წამალი რამე არს
მკურნალთა შორის, რომელთა იქო-
ნებენ, და არლარა ეყნოსების სიმყ-
რალე სნეულთან C.

ანაზღეული მყის (ი), იჩქი-
თი, აწი, ნვინი, მალ,
მსთვად, არდი, არდიფ-
რუ, აჰა, მსწრაფლ, მუნ-
თქვესვე ერთ(ი)დაიგივე არი-
ან, რომელიცა სიტყვას(ა) გაე-

წყოს, იგ(ი) ჩაურთე ZA.

ანაზღი. ანაზღეული, მყი-
სი, იჩქითი, აწი, ნვინი, არ-
დი, არდიფრუ, აჰა, მალ,
მსთვად, მსწრაფლ, მუნთ-
ქვესვე ერთდაიგივე არიან, რომელიც
სიტყვასა გაეწყოს, იგი ჩაურ-
თონ B.

ანაზღი (2, 7 ამბაკ.) ანაზღეული
ZAa.

ანაზღი, მყის, იჩქითა,
აწი, ნვინი, არდიფრუ, არ-
დი, აჰა, მალ, მსთვად,
მსწრაფლ, მუნთქვესვე
ერთდაიგივე არიან, რომელიცა ქარ-
თულმა სიტყვამ(ნ) გაიწყოს, იგი კამს
მოსაბმელად Cab. ანაზღი, მყის,
იჩქითი, აწი, ნვინი, არ-
დიფრუ, არდი, აჰა, მალ,
მსთვად, მსწრაფლ, მუნთ-
ქვესვე ერთნი არიან, რომელიც
სიტყვამან ქართულისამან გაიწყოს,
იგი კამს მოსაბმელად Cq.

ანაკუეთი (ანაკუჭთი ZA) ფქვი-
ლის ანაცარი ZA.

ფქვილის ანაცარი, გინა აკვეთილ-
თაგანი B.

ანაკუეთი¹ აკვეთილთაგან(ი) ZA.
ანალკესტატი მოუკლებელი უსა-
ზღრობა ZAB.

ნ. ელიატექსენი.

ანამკი ამკული ZABC.

ანამტიცი წმი(ნ)და ანაკვეთი
ZAa.

ანანაკი (28 კავშ.²) თან(ა)ვე სხო-
ლიოზე ეწერა: ნუთუ იძულებით
იყოს(ო), ანუ ბუნებით; იძულე-
ბითს უფრო (უფროსად B) ჰგავს
ანუ შეკრებულ ZAB.

(+ 28 კავშ.² Cb) თან(ა)ვე ეწერა

¹ ნუსხებშია: „ანაკუჭთი“. ² იგულისხმება იოანე პეტრიწის თარგმანება
წიგნი II, გვ. 75,13), წყაროშია: „ანაკებრიეთა“.

კავშირში. ნუთუ იძულებით იყოს ანუ თუ ბუნებით. სხოლიოსა ზედა ძველად რკვე კელი ეწერა მწერლისა, არა ნართაული სხვისა Cab. ანა-ნაკისა თანავე ეწერა კავშირში: ნუ-თუ იძულებით იყოს, ანუ ბუნებით. სხოლიოსზედ ძველად იგივე კელი ეწერა მწერლისა, არა ნართაული სხვისა Cq.

ანარჯაბა სისს მახლობელ არს, გინა ანაეარჯა არს Cb.

ანაფორა ზედამიმართად ითქმის ZAB.

ესე იგი არს ზედამიმართ(ი) C.

ანაქსუ (ანაქსევი ZABCab) (3 კავშ.¹ ZABCb) ნივთ(ნი)ი აქსოვილ(ნი)ი ZABC.

ანალოლო (31 კავშ.²) ანალოლოდ სულთა მამისა მიმართ ტრფია-ლებასა დასდებს ZAB.

(31 კავშ.) კაცმან საწადელი ვერ პოოს Cab. (31—კავშ.²) რამეთუ ანალოლო სულთა მამისა მიმართ ტრფიალება Cq.

ანაჩეჩი საჩეჩელში დარჩომილი მატყლი ZAB.

ანაცარი ქატო ZAB.

ანაცვალეზდა (ანაცუალეზდა ZCa)

ესე იგი არს სიტყვას უგებდა Z.

ესე იგია, უგებდა A. ესე იგი არს, უგებდა, სამაგიერება¹ B. ესე იგი არს, უგებდა C.

ანაცვალეზდა (ანაცუალეზდა Z) სანაცლოდ მისცემდა ZA.

ანგარება (1 მეფე 8, 3) სიხარბე ZA.

განუმარტავია B.

ნ. ნაანგარევი.

ანგარი (+ კორინთ. 5, 10 ZAa) უსამართლოდ შემკრებელი ZA.

ესე არს უსამართლოდ შემკრებელი და მომხვეპელი B. ანგარი და უძღვები არს მომხვეპელი და უსამართლოს(ა) ამღებელი და მკამელი გლახაკთა C.

ანგარიში აღრიცხვა ZABC.

ნ. იანგარიშა, უანგარიში.

ანგელე ანგელოზი ZA.

ანგელოზი მომთხრობელი, გინა ქადაგი. ესე არს არსება გონიერი, უნივთო, უსხეულო, დასაბამიერი და დაუსრულებადი, სული ნათელი და მსწრაფლ მიმდრეკი (+ და A) წინაშე ღ~თისა მღვთომელი (+ 24, 7 დაბად. ZAa) ZA.

ანგელოზი გამოითარგმანების მომთხრობელად გინა ქადაგად. ესე არს არსება გონიერი, უნივთო, უსხეულო, დასაბამიერი და დაუსრულებადი, სული ნათელი და მსწრაფლ მიმდრეკი და წინაშე ღ~თისა მღვთომელი B. ანგელე. ანგელოზი არს არსება გონიერი, უნივთო, დასაბამიერი და დაუსრულებადი, უსხეულო, სული ნათელი და მსწრაფლ მიმდრეკი, წინაშე ღ~თისა მღვთომელი. ზოლო ანგელოზი გამოითარგმანების მომთხრობელი (მომთხრობელად Cq), გინა ქადაგი (ქადაგად Cq) C.

ნ. საანგელოზოდ.

[ანგლ, ანკლ. ნ. ყანჩი].

ანდაზა მაგალითთან ნახე ZABCab.

განუმარტავია Cq.

შდრ. საანდაზო.

¹ იგულისხმება იოანე პეტრიწის თარგმანება (წიგნი II, გვ. 24,5), წყაროშია: „ანაქუსი“. ² ZAB-ში განმარტება გამოღებულა წყაროდან (იოანე პეტრიწის თარგმანება II წიგნი, გვ. 83,6), ზოლო სხვაგან (C) გამოყრებილია ან ახსნილი თავისი სიტყვით.

ანდაკია (თევზ.) ZABC.

ანდამატი ადამატი, ალმასი Z.
ალმასი, ადამატი (7, 8 ამოს) Aa.
ალმასი AbCb.

ანდე მცირედ რამ ხედვა Z.
მცირედ ხედვა AB. მცირედ ხილ-
ვა C.

ანდეზობით (1 მეფე 11, 8) ერად-
ერადობა შეკრებით ZAB.

გუნდ-გუნდთა ერთად ერად-ერა-
დობა შეკრებით Cab.

ანდერზნამაგი ნ. ანდერძნამაგი.

ანდერძი (+ 11, 2. იერემ. ZA)
მოკვდავთაგან დარიგება ZA
BCab.

განუმარტავია Cq.

ნ. იანდერძა, მაანდერძა, მიან-
დერძა, ნაანდერძევი, საანდერ-
ძო, უანდერძა.

ანდერძნამაგი (ანდერზნამაგი Cq)
ანდერძის წიგნი ZAB.

ღიათიკე, ანდერძის წიგნი Cab.
ღიათიკე, რომელ არს ანდერძის წიგ-
ნი Cq.

ნ. წერტილი.

ანდრიატი (+ 2 კათილ.¹ ZA) სინა
ჩამოსხმული სახედ ZABC.

ანემდური ბზეთ სავაჭროთ ადგი-
ლი Z.

ბზეთ სავაჭრო(ს) ადგილი AB.
ბზის სავაჭრო ადგილი(ა) Cab. ანდ-
რია სალოსი: „წარვედ უბანთა ანემ-
დურთა, სადა ბზესა [ჰყილიან]“ Cq².

ანეული (+ 4, 3 იერემ. ZAA) ზა-
ფხულის ნაქნავი ZAB.

ზაფხულ ნაქნავი Cab.

განუმარტავია Cq.

ანთარი (ოთხფ.) მაიმუნი ZAB.

ნ. მაიმუნი; შდრ. ქია.

ანთება სანთლის მოცეცხლვა
ZAB.

ანთილიოს ღრუბლოვანთა შინა
მზეს თან(ა) რა მსგავსი მზისა
იხილვებოდეს ZAB.

ესე არს რა მზეს(ა) თანა მსგავსი
მზისა იხილვებოდეს ღრუბლოვანთა
შინა კაცთა მიერ Cab. ანთილიოსი
არს მზესთან რა მსგავსი მზისა ენ-
ვენებოდეს კაცსა ღრუბლოვანთა ში-
ნა Cq.

[ანთიმონი ნ. ესტიმამიზუ].

ანთიპატი იპატის მონაცვ(ა)ლე
ZAB.

იპატი ეწოდების ფაშასა და
ანთიპატი მის მაგიერ მყოფ-
სა C.

ანთრაკა ავტორცობის სენი(ა)
ZABC.

ანთრაკი (+ 2. 12 დაბად. ZA)
ეს(ე) თვალი ნაკვერცხლის ფე-
რია, ღამე ცეცხლებრ ელაგს, ღია
ძვირფასი(ა). ა(პ)რონის შესამო-
ს(ელ)თა ზედა ისხნეს ათორმეტ-
ნი (+ ესენი ZAA): ამეთვისტო-
მი, ანთრაკი (+ და Ab), აკატი
(აქატი B), ბივრილიონი, იასპი
(+ და Ab), ლიგვირი, ოქროს
ქვა, ტაპიზიონი (პაზიონი B;
+ და Ab), სამარაგდე, საფირო-
ნი, სარდიონი და ფრცხილი
(28, 17 გამოსლ.) ZAB.

ეს თვალი ნაკვერცხლის ფერია,
(+ და Cq) ღამე ცეცხლებრ ელაგს,
აფრიკე(თს) იპოების (იპოება Cbq) C.
ანი კარი არს Cb.

ბ. ა.

¹ იგულისხმება იოანე დამასკელის კათილორია (S 1463,41 v). ² წყაროს დასა-
ხელება და მოწმობა Ca-ში გადახაზულია.

ანკანაკება (16, 8 იერემ.) ზედი-ზედ ნადიმი და სიმთრვალე ZA. ვედაზედ ნადიმი სამოვარალოდ მამრ-მდედრობა. რომელ არს ჩუკენი B. ესე არს ზედიზედ ნადიმი და მემთრვალოდა Cab. ზეობა Cq. ნ. მთრვალი.

ანკარა (მძრომ.) მცირე გველს(ა) ჰგავს ZA.

(მძრომ.) ნცირეა, გველს ჰგავს B. (მძრომ.) C.

ანკარია ZAB.

ანკესი (ანკასი C) წვლილი ნემსკავი ZAB.

ნემსკავი წვლია (წვრილი Ca) C. ნ. ანკისტრა, სამკედური.

ანკვირა ნ. ანკვრა.

ანკისტრა ნემსკავი ბერძულ(ად) ZAB.

ნემსკავი მო(მ)სხო C.

ანკვრა¹ ნავის ღუზა ლათინურად ZABCb.

ნავის სამართია სავალად Caq.

ნ. ღუზა.

[ანკლ, ანგლ ნ. ყანჩი].

ანტაკრად წინააღსაფარველად (7, 51 საქმე) ZAB.

ანტაკრად წინააღსაფარებელად გამოითარგმანების C.

ანტეჭრისტე (ანტე BC) (1 იოანე 2, 18) წინააღმდეგობი ZAB.

წინააღმდეგობი ღ-თისა C.

ანტიპარასტასია (+ ანტიპარასტასია Ah) არს მითვალვამ ვიდრემე ულონოებისაჲ. ხოლო ჩვენებაჲ ვიდრემე და ესრეთ მქონებელიცა არარაჲ განრყენის

თქმულსა. ხოლო ენასტასიაჲ არს თვით მის ულონოებისა(ა)ცა რათურთით არა მითვალვამ. არამედ უკუნრღვევამ მისი ZA.

(. ხოლო BCb) ანტიპარასტასია(ა) არს მითვალვამ ვიდრემე ულონოებისაჲ, ხოლო ჩვენებაჲ ვიდრემე და ესრეთ მქონებელიცა არარაჲ (არარათით C) განრყენის ქმულსა. ხოლო ენასტასიაჲ არს თვით მის ულონოებისაჲცა რა(ა)თურთით არა მითვალვამ, არამედ უკუნრღვევამ მისი BC.

ანტლია ბერძულად საყენებელი წყალთა Z.

საყენებელი წყალთა ბერძულ AaB. ანტლია არს ნაფში რა წყალი შვერდეს, განა ჭურჭელი სარწყული სხვა რამე C.

ანუ (+ 12. 5 მათე ZAA) ან. ესე არს დაკითხვა ორთა შინა, რომელიცა იყოს, ვიტყვი: ანუ ეს(ე), ანუ იგი. ანუ სხვა(ა) ZAB.

ანდლი ფრინველთ ენა-პირთ მომკმელი მუწუჯი Z.

ფრინველთ მუწუჯი(ა), ენა-პირთ მომკმელი (მკამელი C) ABC.

ანყოლი კარს აქათ-იქითი წირთხლები Z.

კარს წირთხლი A. კარს წირთხლები B. წყირთლი Cab. წილთხლი Cq.

[ანჩხლი ნ. არჯალი. გლისპი].

ანცი ყრმა ცელქი ZABC.

ანძა (+ 27. 5 ეზეკ. ZAA) ძელი ამართული ZABC.

ანძლატი შრატის ხაჭო ZABC.

ანძრული ZAA.

¹ ნუსხებშია: „ანკვირა“.

ანწალა (ბალ.) წვრილი (წვლილი B) ბრჯა მაღალი ZABCab.

წვლილი ბრჯა Cq.

ანწლი (ბალ.) ZABC.

ანჯმნი საჯაროდ ZABCb.

იენის 24 მეტაფრ., ელისაბედის კსენება ტანძირს ნეტაფრასში: „განიკითხვიდა მას ანჯმნითა და ეტყოდა: შენ ვინ ხარ, რომელ მეფესა (მეფეთა Cq) განიკითხავ“ Caq.

ნ. საანჯმნო.-

[ანჯუბარი ნ. დვალურა].

აობა აასთან ნახე ZAB.

აორ მახვილი(ა) ორპირი ZABCab.

ნ. მრავალსახელი.

აოტა გააქცივნა ZAB.

აოშვა კნულის მეორედ გარდაკნეა ZAB.

მეორედ საკნელით გარდათხრა Cab. მეორედ მოქვნა Cq.

აპანავი გრივი(ა) ZABCb.

[აპანი ნ. თთუე].

აპარკტიომ ქარში ნახე ZA.

ქარია ერთი B. ქარია Cab.

აპაური (2, 3 ფსალმ.) აპეური, ტაბიკის თოკი Z.

(+ 2, 3 ფსალმ. Aa) ტაბიკის თოკი ABC.

აპთიოტასითა (აპთიოტასითა Cab,

აპლიოტტასითა Cq) ბღვართი, გინა ქვეყანა ბღვართა Z.

ბღვართ(თ) თუ ქვეყანა ბღვართა (ბღვარისა C) ABC.

აპილი ქარში ნახე ZA.

ქარია ერთი BCab.

აპირებდა ქმნას ლაზოდა ZAB.

აპის (46, 15 იერემ.) რომელმა(ნ) ტვირთი ვერ ზიდოს ZAB.

იერემ. 46, 15: „მით, რამეთუ იელტოდა აპის ზუარაკი რჩეული“ C.

აპკა (აპკი B) (17, 11 იობ) აფსკა ZA.

ნ ე მ ე ს. 4¹ B.

ნ. აფკი, აფსკა, ქერქი.

აპლიოტტასითა ნ. აპთიოტასითა.

აპნისა (აპნისი Aa) იანვარი ქართულად Z.

იანვარი(ა) ABC.

ნ. თთუე.

აპოდაქსის აღმოჩენა ZAB.

აპოდიკტი აღმოჩენითი ZABC.

აპოდიქსი აღმოჩენა ZABC.

აპოთიკი სახლი შესანახავისა (შესანახავთა AB) ZAB.

შესანახავი სახლი C. ეფთვიმე ქართველი: „აპოთიკი, ბოსტანი და წიქვილი კელარისა საურავი არს Cq.³

აპოლვიოსი ნ. აპოლვოსი.

[აპოლიოტი ნ. ქარი].

აპოლო მზე ZAB.

აპოლონ აპოლო (+ მზე Cb) C.

აპოლვოსი⁴ ივლიოსთან ნახე ZAB.

აპორრვა⁵ (27, 41 კავშ.⁶) გამოჩენილივით Z.

(+ 27, 41 კავშ.⁶ ABCb) გამოჩენელივით ABC.

აპოსტროფოს ქარაგმაა ამგვარი⁹ რომელ არს შემკრველი ZA.

ქარაგმაა ამგვარი⁹ შემკრველი B. ქარაგმაა ამგვარი⁹ Cab.

აპოხტი (+ 6, 27 ბარუქ Z)⁷ ყოველთა კმელთა კორცთა სახე-

¹ იგულისხმება ნემესიოსის წიგნი „ბუნებისათჳს კაცისა“ (გვ. 59.11). ² იოანე და ეფთვიმეს ცხ-ბა, ივ. ჯ ა ვ ა ხ ი შ ვ ი ლ ი ს გამოც., 98.1. ³ Cq-ში წყაროს დასახელება და მოწმობა გაუაზარა. ⁴ ნუსხებშია: „აპოლვიოსი“. ⁵ ნუსხებშია: „აპორრვა“. ⁶ იგულისხმება იოანე პეტრიწის თარგმანება (წიგნი II, გვ. 73.1; 100.9). ⁷ წყაროშია: „დაიაპოხტიან“.

ლია, ხოლო განყოფით: შაშხი ეწოდების პოხილსა კმელსა კორცთა (კორცსა A) ოთხფერქთა და ფრინველთასა. ხოლო ლორი მეტად პოხილსა კორცთასა და თევზთასა, ოფიტონი ღორის ფელიკსა კმელსა და ხინკალი ღუმასა და სუთსა (ზუთხსა A) კმელსა ZA.

ესე ყოველთა კმელთა კორცთა სახელი არს, ხოლო განყოფით: შაშხი ეწოდების პოხილსა კმელსა კორცსა ოთხფერქთა და ფრინველთასა, ხოლო ლორი მეტად პოხილთა თევზთა და კორცთასა, ოფიტონი ღორის ფელიკსა კმელსა და ხინკალი ღუმასა და სუთსა კმელსა B. აპოხტი ზოგადი სახელი არს ყოველთა კმელთა კორცთა. ხოლო ყოველთა კმელთა კორცთა სახელებითა განიყოფებიან: შაშხი ეწოდების კმელსა კორცსა პოხილსა და კეთილსა ოთხფერქთასა და მფრინველთასა, ხოლო ლორი მეტად პოხილსა (პოხილთა Ca) ოთხფერქთა კმელთა და თევზთასა, ოფიტონი (ოფტიონი Cb) ღორის ფელიკსა (+ კმელსა Cb) და ხინკალი ღუმასა და სუთსა კმელსა, ყალი მკლესა და ცუდსა კმელსა კორცსა, ტარეხი დამარილულსა და არა კმელსა კორცსა და თევზსა და შანძილო ნედლსა კორცსა კეთილსა ძმრითა და ნივთებითა შეზავებულსა და შესანახავად ზამთარ მწვადად, გინა შესაგებებლად Cab. აპოხტი ზოგადი სახელი არს ყოველთა კმელთა კორცთა, ხოლო ყოველთა კმელთა კორცთა სახელნიცა განიყოფიან: შაშხი ეწოდების კმელს კორცს,

პოხილსა და კეთილსა ოთხფერქთა და ფრინველთასა, ხოლო ლორი მეტად პოხილსა ოთხფერქთა და თევზთა კმელთა, ოფიტონი ღორის ფელიკსა კმელსა, ხინკალი ღუმასა და სუთსა კმელსა, ყალი მკლესა და ცუდსა კმელსა კორცსა, ტარეხი დამარილულსა და არა კმელსა თევზსა და კორცსა, შანძილო ნედლსა კორცსა კეთილსა, ძმრითა და ნივთებითა შეზავებულსა შესანახავად ზამთარ მწვადად, გინა შესაგებებლად Cq.

ნ. აიაპოხტიან, იაპოხტიან.

აპოლოლო აპოლოლო ZAB.

აპრამა საკმეველია სუნ(ნ)ელი (სურნელი Ca) ZABCab.

თეკლას ნეტაფრ.: „აქმედეს საქმე(ვე)ლსა სტურაგსა (სტურაგსა Ca) და საქმელსა (+ და Cq) აპრამას“ Cq¹.

აპრილი იგრიკა ქართულად Z.

იგრიკა ABC.

ნ. თთუე, იგრიკა.

[აპყრობა ნ. კელის-აპყრობა].

აუამნა ეამნ-კანონი ათქმევეინა Z.

ეამნი ათქმევეინა AB.

აუშიერნა ეამი დააცადა ZA.

[აუურა] „აუურა მისცა ათასი“, გიორგი მთაწმიდლის ცხოვრებაში². ფასუნად B.

არ (9, 11 დანიელ) არას ნაკლები ZAA.

არასავით AbBCab. განუმარტავია Cq.

[არ ნ. არიელ, არის, არს, არსება. არსებაჲ (ნათესავ'თან), არსებითი, არსებოვანი, არსთარსება, არსი, არსობისა, ვარ, ვარა 1, უაოჲ].

¹ წყაროს დასახელება და მოწმობა Ca-ში გადახაზულია. ² შდრ. ათონის კრებულნი: გვ, 335, 33.

[არ ნ. აუარებდით, აუარებელი; აღვიარება, აღმსაარებელი; აღსაარება, აღსარებადი, სააღსარებე].

[არ ნ. ეარა, ვიარე; იარა 1 (სლვა'სთანაც), იარე, მოარულა; მოსარები, მოუარე, უარე, რება, საარებელი 1, სიარული; უარს, წაარება].

[არ ნ. საარება; საარებელი 2, საარებული, სარება].

არა (+ 5, 39 მათე ZAA) უქმნელობის უარი. ერ ZA.

ერ, არ, უარის თქმა (31 ნემეს.)

B. ერ, არ, უარის თქმა Cab. ერ, უარის თქმა Cq.

ნ. თვარა, საარაო.

[არადადეგი ნ. არდადეგი].

არა ეგებოდა 9, 6 ჰრომ. Z.

არავი ქარში ნახე ZA.

სამხრის ქარია თბილი B. თბილ ქარი (+ სამხრისა Cab) C.

არავიქი შესამოსელი (+ არს Z; შესამოსია B) მღ(ვ)დელ(თ)-მთავართა, ხოლო ხანანელ სხვა(თა) მღდელთა ZAB.

არავიქად სახელ-ედების შესამოსთა მღ(ვ)დელ(თ)-მთავართასა, ხოლო ხანანელ სხვათა მღ(ვ)დელთასა C.

არაკალი ვენაქის ეტი ZAB.

ეტი ვენაქისა Cab. ეტი Cq.

არაკი (ბალ.) ნედლი ცერცივი ZABC.

არაკი სომხურად იგავს ჰქვი- ZABC.

იგავს ჰქვიან სომხურად AB.

იგავი. არაკი სომხურად იგავს(ა) ეწოდების, ჩვენდაცა საქმარ არს

(+ ღილად Cab) ტებელ C.

არამედ (+ 37 მათე ZAA) ესე არა თუ მაგრამ არის, არამედ მსგავსი მისი და შეენიერ(ა) ZAB.

არამედ მაგრამსავით არის და მაგრამ კი არ არის სიტყვის მობრუნებაში, ღილად საქმარია მის აფგ-ს C. ნ. ნუშუმე.

არამც (არამცა Aa) (კათილორ.) ნუთუ ZAA.

არა ნებსითი და უნებლოეთი ვანი-
ყოფ(ებ)იან: არა ნებსითი არს, არა ნებით მტერა მოკლას და უხაროდეს, ხოლო უნებლოეთი არს, არა ნებსით მტერი მოკლას და ინანოდეს და ესევეითარ(ნი) ZABC.

არაონი ესე არს მცირე საწინდარი, რომელსა თურქნი ბეას უწოდენ ZAB.

არაონი არს საწინ(ნი)დარი რამ, რომელსა თურქნი ბეას უწოდენ Cb.

არა რად არად მიჩნევით Z.

არაყი არაბულად ოფლს ჰქვიან, ვინადაც იგიცა ქვაბისა ოფლი არს, ხოლო ქართულად არაყსა სახელად იყი ეწოდების Z.

არაბულად ოფლს ჰქვიან, სასმელი არაყიც ქვაბის ოფლია, ქართულად მას იყი ჰქვიან A. არაბულად ოფლს ჰქვიან, სასმელი არაყი ქვაბის ოფლია და მას ქართულად იყი ჰქვიან B.

ნ. რახი.

არაწმიდა (+ 5, 2 ლევიტ. ZAA) უწმიდურავით ZA.

განუმარტავია B.

[არბასტრო ნ. ცა].

არგანი (22. 4 ფსალმ.) ჯონთან ნახე ZA.

საბრჭენელი ჯოხი(ა) BC.
არგენტარი ეკლესიის მსახური
ZABC.

არგესტი ქართან ნახე ZA.
ქარია ერთი B. ქარია, რომელ არს
უღლიშპია Cab.

არგოლოე ქურუმი ZABC.
არდაბაგი (4 მეფე 1, 2) ხარისხი¹,
გინა ფანჯარა ZAA.

ხარისხი, გინა ფანჯარა (2, 9 ქება)
Ab. ხარისხა, გინა ფანჯარა B. არდაბა-
გი არს ერდოსა ზედა, გინა გარდა-
საქრელთა ადგილთა ხარისხა მოაელო,
რათა კაცი არ გარდაიჭრას, გინა
ფანჯარა Cab. არდაბაგი არს ერდოსა
ზედა, ანუ გარდასაქრელთა ადგილთა
ხარისხა ანუ ფანჯარა მოაელოს, რათა
კაცი არა გარდიჭრას Cq.

ბ. ფანჯარა.
არდაბი ქერის ფქვილის წვენი Z.
ფქვილის წვენი AB.

არდაგი (+ 13, 4 იოანე ZAA)
წელს ქვეით მოსათარი ZAB.
ლენდი Cab. განუმარტავია Cq.

ბ. ლენდი.
არდადეგი მზე რა ლომში შევა
გა(ს)ელამდის ZA.

მზე რა ლომში შევა, გარდასელამ-
დი არის B. არდადეგი არს რა მკა-
თათევი მზე ლომზე შევალს ვიდრე
მის გამოცელამდე და სხვისა შესე-
ლამდე ოცდაათი დღე(ნი) C.

არდაგმული კალოს სახლი ZAB.
კალაპანი სომხურია, ქართუ-
ლად არდაგმული ჰქვიან (ეწო-
დების Ca) კალოს სახლს Cab. კა-
რაპანი სომხურია, ქართულებ

არდაგმული ეწოდების Cq.
არდი (+ კავშ.² Z) აწ ZC.

აწ, სომხურია (სომხურად AbB)
AB.

ბ. ანაზდი, წამი.
არდი (ბალ.) (+ კარაბად.³ Z) ში-
ნაური ვარდაცაქაქა ZAB.

(ბალ.) ვარდაცაქაქა(ა) C.
არდიფრუ (+ კავშ.⁴ ZAA) მყისი
ZAB.

მყის C.
ბ. ანაზდი.

არე რომელსა ეწოდების ქარე.
ესე არს უქვემოესი ჰაერი ქვეყა-
ნისა მასლობელად, რომელსა
თემთა ზედა. სადაამე ჰაერ-კე-
თილობას(ა) და მაშენეობასა
იტყვიან და სადაამე ჰაერ-მძი-
მობასა და უმაშნობასა Z.

(+ არს A) უქვემოესი ჰაერი ქვე-
ყანისა მასლობელად, რომელი თემ-
თა ზედა სადაამე აერ-კეთილობასა
იტყვიან და მაშენეობას, (+ და A)
სადაამე (1) უერ-მძიმობას(ა) და უმაშ-
ნობასა AB. განუმარტავია C.

5. ნიავეწულლი. ჰაერა, ქარე.
არე (73, 17 ფსალმ.) ესე ოთხნი
დრონი არიან წელიწადთანა:
გაზაფხული, ზაფხული. შემოდ-
გომა და ზამთარი, რომელსა
მსოფლიონი ჯგუფად სა-
ხელსადებენ Z.

(73, 17 ფსალმ.) ოთხნი დრონი წე-
ლიწადისა A. გაზაფხულადე ითქმის
B. არე სამ რივად ითქმის წერილთა
შინა: არე გაზაფხულად ითქმია,
რომელსა იტყვის სთველი და
არე; მეორედ(დ) იმეითისად ითქმის:
კშირი და არე; ბოლო მესამედ
ქვეყ(ა)ნისა არესა იტყვის

¹ Z ნოსხაში: „ხარისხი“. ² იგულისხმება იოანე პეტრიწის თარგმანება (წიგნი II, გვ. 130,7). ³ შდრ. უსწორო კარაბადინი, ლ. კოტეტიშვილის გამოც., გვ. 311,7. ⁴ იგულისხმება იოანე პეტრიწის თარგმანება (წიგნი II, გვ. 40,26).

(+ რომელ სადამე ქვეყანისა არეკთილ არს, სადამე უმაზნო და ჰავი Cab) C.

ნ. არეობა.

არეა (ვარსკ.) მარინი. არს მეხუთე(სა) ცასა ზედა, რომელსა კი მჭიმელი ეწოდების. ხოლო ცისა (ა)მის დასავლით აღმოსავალით (აღმოსავლის Aa) მიმართ არს ძრვა და ორსა წელიწადსა შინა ერთ გზის მოიქცევის. ხოლო არს ცისა მის სიმგრავლე სამასი ბევრის ბევრი და ოთხმოცდა ჩვიდმეტი ათას შვიდას სამი ეჯი. (+ და Z) სივრცე მისი ას ოცდაექვსი ბევრის ბევრი და ხუთას ორმოცდა ორი ათასი ეჯი. ხოლო ქვეყანით იქიმდე სამეოცდა სამი ბევრის ბევრი და ორას სამეოცდა ექვსი ათას ხუთასი ეჯი. ამ(ა) არიას ცა(ს)-ში(ა) ერთი ვარსკვლავი სხვა არ(ი)ს. არს სიმგრავლე მისი ორმეოცდა ათი ათასი და ორას ოთხმე(ე)ოცი ეჯი. ხოლო არიას სიდიდე არს ორჯელ ქვეყანისა ოდენი. ფილოსოფოსთა იგავად უთქვამს(ს)თ: არი(ა)ს სახე ჰაბუკის(ა) მსგავსი არს შექურვილი (+ და Aa) კელთა აქეს კრმალით ZAa.

(ვარსკ.) მარინი. არს მეხუთე ცასა ზედა, რომელსა ეწოდების კიმიმიელი Ab. (ვარსკ.) მარინი. არია არს მეხუთესა ცასა ზედა, ხოლო ცა ესე დასავალით აღმოსავალად იძრვის, ორთა წელთა შინა ერთ გზის მოიქცევის. ხოლო არიასა სიდიდე არს ორჯელ ქვეყანისა ოდენი B. (ვარსკ.) მარინი.

არეა არს მეხუთესა ცასა ზედა, ხოლო ცისა ამის დასავლით აღმოსავლის მიმართ არს ძრვა და ორსა წელიწადსა შინა ერთ გზის მოიქცევის. ხოლო არს ცისა მის სიმგრავლე სამასი ბევრის ბევრი და ოთხმოცდა ჩვიდმეტი ათას შვიდას სამი ეჯი, სივრცე მისი—ას ოცდაექვსი ბევრის ბევრი და ხუთას ორმოცდა ორი ათასი ეჯი; ხოლო ქვეყანით იქიმდე—სამეოცდა სამი ბევრის ბევრი და ორას სამეოცდა ექვსი ათას ხუთასი ეჯი. ამ არიას ცაში ერთი სხვა ვარსკვლავი არს. არს სიმგრავლე მისი ორმეოცდაათი ათასი და ორას ოთხმოცი ეჯი. ხოლო არიას სიდიდე არს ორჯელ ქვეყანისა ოდენი. ფილოსოფოსთა უთქვამსთ იგავად: არიას სახე ჰაბუკისა მსგავსი არს შექურვილი და კელთა აქეს კრმალით Cab. (ვარსკ.) მარინი. არეა არს მეხუთესა ცასა ზედა. ხოლო არს ცისა მის სიმგრავლე სამასი ბევრი და ოთხმოცდა ჩვიდმეტი ათასი ეჯი. ხოლო სივრცე მისი ას ოცდაექვსი ბევრი და ხუთას ორმოცდა ორი ათასი ეჯი. ქვეყანით იქიმდე სამოცდა სამი ბევრი და ორი ათასი ეჯი. ამ არიას ცაში ერთი ვარსკვლავი სხვა არის. არს სიმგრავლე მისი ორმოცდაათი ათასი და ორას ოთხმოცი ეჯი, ხოლო სივრცე მისი ათექვსმეტი ათასი ეჯი, ხოლო არიას სიდიდე არს სამოცი ათასი ეჯი. ესე ორსა წელიწადსა შინა ერთჯერ მოვლის სიმგრავლესა ცისასა. ფილოსოფოსთა უთქვამსთ იგავად: არიას სახე ჰაბუკის მსგავსი არს შექურვილი, კელთა აქეს კრმალით Cq.

არე-არად აქა-იქ ZAB.

არეასი სამშაბათი ZAB.

ნ. კვრა, მარტი, შაბათი.

არევა ერთმანეთში შერევნა ZAa. ერთმანეთში შერთვა Ab.

არე-მარე (+ ვეფხის-ტყ.¹ Z)
გარეშემოსავით ZAB.

არეობა (+ 1 მეფ. 25, 15 ZAa)

გარეთ (3)არეში ღგომა ZAACaq.

(+ 1 მეფ. 25, 15 Ab) გარეთ

(3)აერში ღგომა AbBCb.

არეობა სიკშოს წინააღმდეგი ვი-
თარცა თხელი არე-არად Z.

სიკშოს(ა) წინააღმდეგი ვითარცა
თხელად AB.

არეული ერთმანეთში შერევენი-
ლი Z.

არვად (+ 15, 13 ივლით ZABCb)

აფორ(ი)აქებით ZABC.

არვე (+ 4, 1 ქება ZA) ჯოგი თხა-
თა და ცხოვართა ZABC.

ნ. ჯოგი.

[არზანგი ნ. არძანგი].

ართრონილი დანიშნული ZABC.

ართრონი არიან ასოები, რომელი-
მე წინა მოეზავეებიან სიტყვათა
და რომელიმე უკანა და გვარიან
ჰყოფენ და დაატკობენ, არა-
მედ ლათინთა და ელლენთა
ენათა შინა უმრავლეს და ერთს
რიგზე გაწყობით არიან, ხოლო
ქართულში წინა-უკმო, ამისთ-
ვის ღრამმატიკოსთა შინა დამი-
წერია Z.

არიან ასოები, რომელი წინა მო-
ეზავეების სიტყვათა ანუ უკანის და
გვარიან ჰყოფენ და დაატკობენ, არა-
მედ ლათინთა და ელლენთა ენათა
შინა უმრავლეს და უკეთ არიან. ამის-
თვის ღრამმატიკოსთა შინა სწერია
სწავლება A. ესე ართრონი არიან
ასოები, რომელი წინა მოეზავეებიან
სიტყვათა ანუ უკანის და გვარიან

ჰყოფენ და დაატკობენ, არამედ ლა-
თინთა და ელენთა ენათა შინა უფ-
როსად წინა მოეზავეებიან. და ხუთნი
იგი კმონი ასონი უმრავლესად ართ-
რონი არიან, რომლითა დედალ-
მამულელი ენა გამოითქმის. ხოლო
ვიეთთა აღუწერიათ, ქართულთა ში-
ნა ართრონი არა ძესო, არა დაჰ-
ვირევებია, თვარამ ართრონი ძეს და
არა მათებრ, არამედ რომელიმე წინა
კერძო სიტყვათასა და უმრავლესო
შემდგომად, რამეთუ ბერძულ ეწო-
დებიან ღმერთსა თეოს, ხოლო რა
ართრონი დაუსვა, ითქმის ო თეოს.
ესრეთ მოკლედ განიშნო. ეგრეთვე
ქართულთა შინა: ჰი ღ თო, ჰი უფ-
ლო და ეგვეითარნი. მხედვარეობა-
ლათინთა — აგამხედველ და გიხარო-
დენისათვის — ეგიხაროდენა, გინა
აგიხაროდენა და ეგვეითარნი. ძველ-
თა წერილებთა შინა მრავალნი მი-
ნახეან. ხოლო ბოლოდ კერძო ური-
ცხენი სხენან სიტყვათა შიომღვლარქ-
ნისათვის. და მამალ-დედლურის
სიტყვისათვის მან და მანა ჰ-
თან დამიწერია. ხოლო ქართულთა
ართრონი თავთანი არიან ესენი: ა,
აი, აა, აე, ან, აუ, ალ, გა, გან, გე, გი,
და, დაა, ე, ვ, ი, ია, მ, მე, მი; ნ, ნა;
ს, სა; უ, შე; წ, წა, ჰ; ბოლოს ართრო-
ნი ესე: ა, აო, გან, და, დე, დი, დო,
ე, თ, ი, ია, მ, ნ, ნა, ნე, ნი, ნეო, ნო,
ო, ს, სა, ლა, ში, ც, წიე. ესინი არიან
და საშუალი სხეანიცა B. ართრონი²
დანიშნულად ითქმის ესრეთ, რამეთუ
ასონი რომელიმე წინა მოეზავეებიან
სიტყვათა, გინა უკანის და გვარიან
ჰყოფენ, არამედ ქართულთა ენათა
შინა ეგოდენ მრავლად არა სხენან,
ვითარ ბერძულთა ენათა შინა, რამე-
თუ ბერძულთა ეწოდების ღმერთსა
თეოს, ხოლო უკეთუ დაუსხა ართრო-
ნი, ითქმის: ო თეოს. ესრეთ არს

¹ შდრ. ვეფხის-ტყაოსანი, სტროფი 1532,1. ² ეს განმარტება სწერია „ართ-
ბთნიელ'თან“.

ართრონი. და არიან ბერძულთა ენათა შინა ათსამეტ(6)ი ართრონი. ხოლო ქართულისა ენათათვის რომელთამე დაუწერიათ, არა იქმნებიან(ო) ართრონიო. იქმნებიან ქართულად(აქ) ართრონი, არამედ ბერძულთა სიტყვათა ართრონი უმრავლესი წინა კერძო დაუქდება, ვითარცა თეოს—ო თეოს. ხოლო ქართულთა სიტყვათა უმრავლესი ბოლოს კერძო დაუქდება და თავადაც მრავალი მოვალს, ვითარცა ლ'თისათვის: ში ლ'ო, გინა ში უფალო, და ეგვეითარ(6)ი; მეფეთათვის—ჰ მეფე, და მხედვარეობისათვის — აგამხედველე და გიხაროდენისათვის — ეგიხაროდენა და ეგვეითარნი, ხოლო ბოლოდ კერძო უმრავლესი მოვალს სიტყვის მიმოდლარქინისათვის, რამეთუ მამალდედლურთა ენათა შინა უმრავლეს არიან ართრონი. ხოლო ქართულიცა ენა ითქმიან მამალდედლად უკეთუ ენებოსთ, რამეთუ პირვანდელთა წიგნთა შინა მრავალგან მინახვან ეგრე მამალდედლურითა სიტყვით ნაწერი. რომელთამე ადგილთა აქაცა ჩამირთავს ქვემოთ, ხოლო შიცა და მრავლნი სხვანი ასოთაგანნი ართრონი არიან Cαβ. ართრონი დანიშნულად ითქმის ესრეთ. რამეთუ ასონი, რომელიმე წინა მოუხვევებიან სიტყვათა, გინა უქანის და გვარიან ჰყოფენ. არამედ ქართულთა ენათა შინა ეგოდენ მრავლად არა სხენ, ვითარ ბერძულთა ენათა შინა, რამეთუ ბერძულთა ეწოდების ლ'თსა თეოს, ხოლო უკეთუ დაუსხა ართრონი, ითქმის ო თეოს. ესრეთ არს ართრონი. და არიან ბერძულთა ენათა შინა ათსამეტი ართრონი, ხოლო ქართულისა ენათათვის, რომელთამე დაუწერიათ. არა იქმნებიან ართრონიო. იქმნებიან ქართულად ართრონი, არამედ ბერ-

ძულთა სიტყვათა ართრონი უმრავლესი წინა კერძო დაუქდება, ვითარცა თეოს, — ო თეოს, ხოლო ქართულთა სიტყვათა ბოლოს კერძო დაუქდება და თავადაც მრავალი მოვალს, ვითარცა ლ'თისათვის — ლთაება, და მეფეთათვის — გამეფება და მხედვარეობისათვის — აგამხედველე და გიხაროდენისათვის — ეგიხაროდენა და ეგვეითარნი. და ბოლოდ კერძო უმრავლესი მოვალს სიტყვისა მიმოდლარქინისათვის. რამეთუ მამალდედლურთა ენათა შინა უმრავლეს არიან ართრონი, ხოლო ქართულიცა ენა ითქმიან მამალდედლად, უკეთუ ენებონ. რამეთუ პირველთა წიგნთა შინა მინახვან ეგრე მამალდედლურით ნაწერი. შიცა ართრონი არს და სხვა ასონიცა რომელიმე Cγ.

ართრონის თუ რაჲო ZABCαβ. [არია ნ. არიოპაგოს, ცთომილნი]. [არიახი ნ. კვრა, შაბათი; შდრ. არეასი].

არიედ (+ 22, 6 რიცხვ. ZA) არიან ZAB.

არითმიტიკი მეცნიერებაჲა რაოდენი თავით თვისით განსაზღვრებისაჲ იქმნების ZA.

მეცნიერებაჲა რაოდენი თავით თვისით განსაზღვრებისაჲ იქმნას B. (ამჟონიოსის კათილორ.)¹⁾ რამეთუ არითმიტიკი არს მეცნიერებაჲა რაოდენისა თავით თვისით განსაზღვრებისაჲ Cαβ.

არილი (43, 15 ეზეკ.) დასასვენებელი სიწმიდეთა(ნი) ZABCβ.

ეზეკ. 43, 15: „და არილი წყრათათობთა და არილითგან ზედა კერძო რქათასა წყრათა და არილისა წყრათათა ათორმეტთაჲ“ Cα².

¹ შდრ. A—250, 59 რ. ² მოწმობა წყაროდან Cβ-ში გადახზულია

არიოთი (+ 4 მეფე 4, 39 ZAB)
 ბალახ-ბულახი ZABC.
 არის მყოფობს ZAB.
 განუმარტავია C.
 არისტიდისი ურთიერთს სახეთა
 აღბაძებდა ZAB.
 ესე იგი არს. ურთიერთს სახეთა
 აღბაძებდა C.
 არიფანა მოყვასთაგან საქმელთ
 შე(მო)კრება ZABC.
 ჩარიფი საყვარელი, ფავრიტი Cb.
 განუმარტავია Ca.
 არკადიშია სახლი საფილასოფოსო
 ZA.
 საფილასოფო(სო) სახლი BC.
 არკატიო ჩრდილოეთი ZABC.
 ნ. ჩრდილოეთი.
 არკატირია ძარღვია, რომელი ყო-
 (ველთა ძარღვთა ბუნებით მის-
 ცემს სიმკურვალესა სულისა
 ცხო(ვე)ლობრიესა ZAB.
 არკატირია (ძარღვია Cq) ძარღვი
 არს, რომელი ყოველთა ძარღვთა
 ბუნებით მისცემს სიმკურვალესა
 სულისა ცხო(ვე)ლობრიესა C.
 არკევითი (4, 13 ოსე) ხე ბორობა-
 ნი, ხე ჩრდილოვანი ZA.
 (ხე) ხე ბორობანი (9 ოსე) B.
 ბორობანი, ხე მაჩრდილოელი
 (ოსეს 9) Cab.
 არმანა სარკმელია შესადებელი
 ZAB.
 სარკმელია Cab.
 ნ. სარკმელი.
 არმარი (არმარი, არმანა Cq) ესე-
 ცა სარკმელი არს Z.
 სარკმელი(ვე)ა შესადებელი AB.
 სარკმელია ესეცა Cab. სარკმე-
 ლი Cq.

ნ. სარკმელი.
 არმადანი შორით მოს(რ)ულისაგან
 მოღებული მის თემის ძღვენი
 ZAB.
 ესე არს შორით მოსულის მიერ
 მცირე ძღვენი Cab. ესე არს შორით
 მოსრულისა მცირე ძღვენი Cq.
 არ მეღლეგება არ შეჭერება ZAB.
 არ შეკეპნიება Cb.
 არმენაკი (+ 27, 59 მათე ZAB)
 წმიდა ტილო ZABC.
 არმუნჯი უწყლო ღვინო ZAB.
 უწყლო ტყბილი (ტყბილი Cq) C.
 ნ. ღვინო.
 არმური (38, 1 იობ) ღრუბელ-
 ნისლი ძლიერი და ქარიანი Z.
 ნისლი ქარიანი და ღრუბელი
 ცეცხლიანი B. ნისლი ქარიანი C.
 ღრუბელ-ნისლი ქარიანი (38, 1
 იობ) Aa. ღრუბელ-ნისლი ცეცხლ-
 ქარიანი Ab.
 ნ. ნისლი.
 არმუჯი (ბალ.) ZABC.
 არნაბი არნალი ZAB.
 არნალი ბზის გასახვეტ(ელ)ი ZAB.
 არნაბი, ბზის გასახვეტი C.
 არნი (ოთხფ.) (+ ვისრამ. ZAa)
 გარეული ცხოვარი ZABCab.
 (ოთხფ.) Cq.
 არონა ერქვენაში ნახე Z.
 ყვერის ქარით საქნველი AB.
 ყვერის ქარის საქნველი(ა) C.
 ნ. გუთანნი.
 არრიდილია! (+ კავშირის ბო-
 ლოს ZABCb) კეთილობა ZABC.
 არს (21, 24 იოანე) არის ZAa.
 ნ. არსებითი, არსებოვანი,
 არსთ-არსება, არსობისა, მაარსა,
 ჯერ-არს.

¹ წყაროში (იოანე პეტრიწის თარგმანებაში, II წიგნი, გვ. 210, 20) ნახზარია „არ რიდილად“.

არსა 9, 14 პრომ. Z.

არსება მყოფთან ნახე Z.

არს საქმე თავით თვისით მყოფი და არა სხვისა მოქნენ შემტყიცებისა მიმართ, ესე იგი არს თავისა შორის თვისისა მყოფი და არა სხვის შორის მქონებელი ყოფისა(ა) A. არსება უკვე არს საქმე თავით თვისით მყოფი და არა სხვისა მოქნენ შემტყიცებისა მიმართ, ესე იგი არს თავისა შორის (+ თვისისა BCaq) მყოფი და არა სხვისა (სხვისა C) შორის მქონებელი ყოფისა. გარეშეთა ფლასოფოსთა განყოფილება თქვეს არსებისა და ბუნებისა, რომლისათვის უსაყერძოვესსა ვიდრუმე სახელ - სდევს გვაშად, ხოლო უსაყოველთაოვესსა და გარეშემცველთა გვაშთასა უწოდეს ბუნებად, ხოლო მარტივად ყოფასა უწოდეს არსებად, (+ გარსა წმიდანი შაშანი თან-წარტყენ მრავალმეტყველებასა მათსა და რომელ არს სახიანი სახე არსებად და ბუნებად და ხატონებად უწოდეს Cq) (+ ვრტყელად კათილორია¹ გეტყვის Cab) BC.

ნ. მყოფი, ნათესავი, ხუთნი კმანი.

არსებითი არსებთანხევე Z.

არსებთანხევეთ AB.

არსებოვანი მყოფობიანი Z.

არსთ-არსება (არიოპაგელში) ღმერთი ZAa.

არხი (+1 კათილორ. Z) მყოფი ZAa.

ნ. თანაარსი, რაარსობა.

არსობისა (6, 11 მათე) მყოფობისა Z.

არტავარი კაბიწი ZABCab.

ნ. კაბიწი.

არტავი (არტავი, არტავარი Cq) ორმოცდ(ა)ათი ქსესტი ZAB.

ორმოცდაათი ქსესტი არ(ის) Cab. კაბიწია Cq.

ნ. საწყავი, საწყაველი, ღომორი.

არტალა საკლავთ უკანა მეტქს ქვეითი Z.

საკლავთ უკან(ა) მეტქს ქვეითი AB. უკან(ა) მეტქს ქვეითი C.

არტაშანი ძვალთ შესაყრავი, გინა გასათლელთ ხეთა (ძელთა A) მაგრ(ი)ად საპყრობელი ZA.

შემუსვრილთ ძვალთ შესაყრავი, გინა გასათლელთ ძვალთ მაგრიად საპყრობელი B. არტაშანი ეწოდების შემუსვრილისა ძვალთა შესაყრავსა ანუ სათლელთა ხეთა მაგრიად საპყრობელად შემზადებულსა რასანე Cab. არტაშანი ეწოდების შემუსვრილისა ძვალთა შესაყრავსა ანუ სათლელთა ხეთა მაგრიად საპყრობელსა Cq.

არტახი ბრტყელი და მაგარი (მაგრა Ab) შესაყრავი ZA.

რადც ბრტყელი და მაგრიად შესაყრავი იყოს B. არტახი არს ყოველივე, რაიც(ა) იყოს მაგრიად შესაყრავი (შემკვრელი Cq) და ბრტყელი C.

არტავაზი ბებლის (ბებლთ AB) უფროსს უწოდენ ცრუნი ZAB.

(უქმ.) ბებლთ უფროსი C.

არტიო (+ 21 კავშ. ZABCb) ნამეტნავი ZABC.

ნ. პერიტტო.

არტირია არს ძარღვი მფეთქელი. რომელი გაიქსნას კაცმა, მოკვდების Z.

ძარღვი არს, რომელი გაიქსნას,

¹ შტრ. S—1463, 44 r. b. ² იგულისხმება იოანე პეტრიწის თარგმანება (წიგნი II, გვ. 60, 33—34).

კაც(ი) მოკვდება AB. არტრია არს
ძარღვნი ყარყანტოს შემკრველნი,
(3)აერის საცავნი (საცავისა Cq),
სულისა სადგურ(ნი) C.

შღრ. არკატრია, გულის-ეზო.

არტოსი და პვერიახ (არტოსი და
პვერიახ ZA, არტოსი B) სახე-
ლები არიან მწიგნობართა ქე-
ლოვნებათა სიტყვათანი ZA.

პვერიახთან ნახე B.

არქი ბერძულად მთავარი ZA.

არქი წისქვილის თოკი ZABC.

არქიმანდრიტი არვეთ მთავარი
ZAB.

პირელის მთავარი Cab.

არქოთი 4 მეფეთა 17. 30 Ca.

არღ აღარ, არღას ნაკლები Z.

აღარ (+ 14, 11 ეზეკ. A) AB.

არღა (14, 11 ეზეკ.) აღარ Z.

აღარ (32, 5 ესაია) Aa.

წარღავანი Cb.

ნ. მეწამული.

არღანხი ქარშიკი ZABC.

არღარა (26, 29 მათე) აღარა Z.

აღარა (+ 15, 41 ეზეკ. Aa) A.

წარღევანი მოღერჯო ჭვა თეთრად
ღაწინწყვლული Ca.

არუი (ხე) ZABC.

[არშია ნ. უარშიო].

არშივი საჭმლის კერძი Z.

კერძი ABC.

არჩევანი ვინ ვინ ირჩიოს ZAB.

არჩუ! (ოთხფ.) ZABC.

არც არცას ნაკვეთი ZAa.

არცა (არც AbBC) (+ 5, 15 მათე

ZAa) არაობასავით ZAB.

განუშარტავია C.

არცაღა (+ 8, 10 მათე ZAa) არც

ZAB.

არძანგი სახლომელი პატივი, არ-
ზანგი ZA.

სახლომელი პატივი B. არძანგი,
არძანიგი და არზანგი სა-
მიე საკლომელსა პატივსა ეწოდების
კაცთათვის ღირსებისაებრ მათისა
Cab. არძანგი, არძანიგი და
არზანგი სამივე საკლომელი
პატივია კაცთათვის ღირსებისაებრ
მათისა Cq.

[არძანი ნ. ქვა].

არძანიგი (+ ქართლის ცხ.² ZAa)

იგივე არძანგი ZA.

იგივე არძანგი და არზანგი B.

არძანნი დიდი ლოდი, გინა მარ-
ლის ქვა ZAB.

მარლის ქვა, გინა დიდი ლო-
დი Cab. მარლის ქვა Cq.

არძი ჭრელი ხამი ZAa.

განუშარტავია AbBC.

არწივაკი სახლის მეორე ძელი
ZABC.

არწივი (ფრინ.) (19, 4 გამოსლ.)

ამისასა იტყვიან მეხუთასესა
წელსა განჭაბუკებასა, სიმაღ-
ლით აერით ჩამოქრასა და
წყალთა შთავარდნით განახლე-
ბასა. წყლის პირს მეხუდრობს
თევზის ჭამისათვის. ბოლო თეთ-
რი აქვს წინა კერძო Z.

(ფრინ.) (+ 19, 4 გამოსლ. A)

ამისას იტყვიან მეხუთასესა წელსა
განახლებასა, სიმაღლით (სიმაღლი-
საგან B) ჩამოქრით წყალთა შთ-
ვარდნათა მიერ. წყლის (წყალ-
პირს მეხუდრობს თევზის (

1 ნუსხებშია: „არჩვი“. 2 შღრ. ქართლის ცხ-ბა, ს. ყ ა უ ხ ი რ შ ვ ი ლ ი ს
გვ. 4, 16 („არძანგებისაებრ“).

B) კამისათვის. ბოლო(ს) წინა კერძო თეთრი აქვს AB. (ფრინ.) არწუვი იგი არს მეხუთასესა წელიწადსა განახლდების, სიმალისაგან ჩამოპრილი (+ და Cq) წყალთა შთავარდნათა მიერ C.

ნ. ორბი, ფსოვი.

არხილი თხელი ბზარი ZABC.

ნ. თოვლი.

არჯაკელი (ბალ.) ორჯოიკი ZABC.

ნ. ზერჩო.

არჯალი ურცხვად ანჩხლი ZABC.

არჯასბი სომხურია, ქართულად მიწალები ჰქვიან, შავის საღებავია Z.

შავის საღებავი მიწა, მიწალები A.

შავის საღებავი მიწა B. განუმარტავია C.

არჯმანიკი (ხე) ZABC.

[ას ნ. ეას]

ასა ართრონია, რომლისა მიერ ითქმის: ასალები, ასაკიდი, ასატანი, ასაზიდი და ესევითარ(ნი) (+ მრავალთა ზედა მოვალს A) ZA.

ასაბადი სასაგნო ZABC.

ასაბია მტერზედ მიმყოლი, შემწე Z.

მტერზედ მიმყოლი ABC.

ასადარებს მცირედ კრთის ZABC.

ასათირი 6 დრამი და 4 დანგვს წონა ZAaC.

6 დრამი და 4 დანგი AbB.

ასაკი (50 კავშ.)¹ ჟამთ(ა) საზოპი (განზომა B) კაცთა ZAB.

შდრ. ჰასაკი.

ასაკრავი ერქვანთა და ურემთა ასაბმელი (ასაბამი A) ZAB.

ასაკრავი ეწოდება (ეწოდების Cb) გუთნისა და ურმის ასაკრავსა, გინა ფუშის ასაკრავს სარტყელსა და მისთანათა Cab. განუმარტავია Cq.

ასარგებლა სარგებელი გაუმრავლა ZAB.

ასარი (+ 10, 29 მათე ZAB) დანგი ZABC.

ნ. ლიტრა.

ასასუმლა სასუმლობასთან ნახე ZA.

აშვილობილა B.

ასახსნელი ნ. ასაქსნელი.

ასაკმრებს საკმრად შეიქმს ZAa.

ასაკრმლებს გააკრმლიანებს ZAa.

ასაქსნელი² იგავიანის სიტყვის გამოცნობა Z.

იგავიანის სიტყვის გამოთქმა A.

ასე ესრეთ ZAB.

ასეთი, ესრეთ C.

ასეთი ესრეთი, ამისთანა Z.

ესრეთი A. ესეთი B.

ასენათი 4 მეფეთა 17, 30 Ca.

ასერ აწვესავით ZAB.

ასესხა სესხი მუსცა ZAB.

ასთაკვ (ასთაკვი ABCab) (თევზ.) (+ 2 ნემეს.³ ZAa) ღუმიანი კიბორჩხალი ZAC.

(თევზ.) ღუმიანი კიბორჩხალი დლი B.

ასთვეე (+ კავშ. ZAa) ასრვეე ZAB.

ასი (4, 4 ეზეკ.) ათჯერ ათი, ხუთმეოცი Z.

(+ 4, 4 ეზეკ. Aa) ხუთმ(ე)ოცი ABC.

ნ. უშტი.

ასილა⁴ (ფრინ.) (8, 7 იერემ.) მი-

¹ იგულისხმება იოანე პეტრიწის თარგმანება (წიგნი II, გვ. 109, 18). ² ნუსხებში: „ასახსნელი“. ³ იგულისხმება ნემესიოსის წიგნი „ბუნებისათვის კაცისა“ (გვ. 27, 24). ⁴ ნუსხებშია „ასილაძა“.

მინოს ჰგავს, ღამით ხედავს, ღამურას უკმობენ (ჰქვიან A) ZA.

(ფრინ.) მიმინოს ჰგავს, ღამით ხედავს, ღამურა B. (ფრინ.) ეს (მ)ფრინველი ასიღამა მიმინოს ჰგავს, ღამით ხედავს, ღამურას უწოდენ ვიეთნი Cab. (ფრინ.) (იერემ. 8. 7) მიმინოს ჰგავს, ღამით ხედავს, რომელსა ღამურას უწოდენ Cq.

ასიმუთ კერპის სახელია ZAB.

კერპის სახელია, ხოლო ბეთ სახლსა დანიშნავს Cab.

ასისთავა (ბალ.) ZABC.

ასის-თავი (+ 18, 21 გამოსლ. ZA) ასთ უხუცესი ZAB.

ასთ უფროსი Cb. განუმარტავია Ca.

[ასკალავოტის ნ. მსევანი].

ასკატა (ფრინ.) (+ დარეჯან.¹ ZAa) ZABC.

ასკილი (ხე) ტყის ვარდი Z.

(ხე) ABC.

ასკიტიკოსი სამოღვაწ(ე)ო წიგნი(ა) ბასილისა ZACab.

სამოღვაწეო წიგნი წ ბასილისა B. ერთი წიგნია ბასილისა Cq.

[ასლვა ნ. თავს-ასლვა].

ასლი (ბალ.) (+ 3 მეფ. 19, 6 ZA) ZABC.

ასმანაკი შესაპყრობელი, გინა გარემოსადგმელი Z.

შესაპყრობელი, გინა გარემოღმებული ABCab.

ნ. ბადე.

ასო (1, 12 ლევიტ.) კაცის ნასხამოანი Z.

(+ 1, 12 ლევიტ. A) კაცის ნასხამნი AB. კაცის ასო Cb. კაცისა Cq.

ასო ელადელ(ი)თა კმითა ჰქვიან კავშირთა, ამისთვის(ცა) ფილასოფოსთა მიერ ასონი სახელედებიან ცეცხლსა, აირსა, წყალსა და ქვეყანასა, რამეთუ ვითარცა ასოთა დასხმითა აღმოიკითხვის სიტყვა და სიტყვათაგან შეიქმნების წიგნი, ეგრეთვე ამოთხთა ასოთაგან (ასოთა მიერ AB) შეიშაღების სხეული და სხეულისაგან (სხეულთაგან B) კაცი სრული. ხოლო ამაოთხთა ასოთა კავშირად (კავშირადაც B) სახელ-სდებენ (უკმობენ B). ვინათგან მით დაკავშირდებიან ყოველნი ნივთნი (ნივთიერნი; + ასო ეწოდების მარცვალთა წიგნისათჳ და კვალად ასო კელსა ანუ ფერქსა, გინა თითოეულთა ნაკვეთთა კაცისათა B) ZAB.

ასონი ფილასოფოსთა მიერ ისახელ(დ)ებიან: ცეცხლი, აირი, წყალი და ქვეყანა, რამეთუ ვითარცა ასოთა დასხმითა აღმოიკითხვის სიტყვა და სიტყვათა მიერ შეიქმნების წიგნი. ეგრეთვე ამაოთხთა ასოთა მიერ შეიშაღების სხეული და სხეულისა მიერ კაცი სრული. ხოლო ამაოთხთა ასოთა კავშირადაც უკმობენ, რამეთუ მით დაკავშირდების ყოველი ცხოველი: ასო ეწოდების მარცვალსაცა წიგნისათჳ; კვალად ასო კელსა ანუ ფერქსა, გინა თითოეულსა (თითოეულსა Ca) ნაკვეთსა კაცისათა Cab. ფილასოფოსთა მიერ ასოდ იწოდებიან: ცეცხლი, აირი, წყალი და ქვეყანა. რამეთუ ვითარცა ასოთა

¹ შტრ. ამირან-დარეჯანის, ს. ყუბანეიშვილის გამოც. გვ. 84, 240

დასხმითა აღმოიკითხვის სიტყვა და სიტყვათა მიერ შეიქმნების წიგნი, ეგრეთვე ამა ოთხთა ასოთა შეიშვა-ღების სხელი და სხელისა მიერ კაცი სრული, ხოლო ამა ოთხთა კავშირადაც უქმობენ, რამეთუ მით დაკავშირდებიან ყოველნი ცხოველნი Cq.

ნ. კავშირი 2.

ასო წიგნის(ა) მარტვალი ZABC.

ასოსრა ვეცხლის საყვირია (+ წყრთეული AB) უვიწროესი სტვირისა ZAB.

ასოსრა საყვირი არს ვეცხლისა წყრთასა მცირედ ნაკლები (ნაკლები Cq), მცირისა სტვირისა უვიწროესი C.

ასპალადი (ხე) ნერგი(ა) ეკლოვანი ZABCab.

ასპალადი იოსიპოსში თავი 24 და რიცხვი 7 სულნელი არის. ...თვის წიგნი: „ბელეკონი და ასპალადი“ Cq.

ასპარეზი სომხურად სტადიონს ჰქვია, ხოლო ქართულად მინდორსა, რომელ არს მედიდანი Z.

სტადიონს ჰქვია(ნ) სომხურად, ხოლო ქართულად მინდორსა A. სტადიონსა ჰქვია სომხურად, მინდორადაც ითქმის B. სტადიონი. ასპარეზი არს სტადიონი, გინა უტევანი. ასპარეზი მინდორადაც ითქმის სამღერულად ქაბუთა Cab. სტადიონია Cq.

ნ. ეასპარეზა, მასპარეზე, ნასპარეზევი; შდრ. უტევეანი.

ასპარეზობაჲ ნ. თამაშობა, სათამაშო].

ასპიროზ (ვარსკ.) ესე არს აფროდიტი და მთიები ZAB. (ვარსკ.) ასპიროზ ცისკრის ვარს-

კვლავს ეწოდების და ქართულად აფროდიტი და მთიები ჰქვიან C. (ვარსკ.) ასპიროზ ცისკრის ვარსკვლავია, აფროდიტი და მთიები ეწოდების ქართულებ Cq.

ნ. ცთომილნი, აფროდიტი.

ასპიტაკი (+ 39, 17 გამოსლ. ZA)

ფიციარი ოქრო(ა)სა(ა) ZABC.

ასპიტი (მძრომ.; 57, 5 ფსალ.)

გველი(ა) ფრიად გესლოვანი ZA.

(მძრომ.) გველი არს ფრიად გეს-

ლოვანი (ფსალ. 57, 5: 90, 13) B.

(მძრომ.) გველი არს. რომელი

მსახრვალსა არა უსმენს სახრვასა,

ხოლო მეტად დიდსა და მძლავრსა

ასპიტსა პალამ ეწოდების Cab.

(მძრომ.) მეტად დიდსა და მძლავრს

ასპიტსა პალამ ეწოდების Cq.

ასპიტის ქვა. (ასპიტის ქუა B)

კრელი ქვა(ა) ერთრიგი ZA.

ქვაა ერთი კრელი B. ასპიტის

ქვა, ერთს ქვასაც ჰქვიან Cab.

ასბუჭაკი (ფრინ.) (2 შჯულ. 14)

ZAB.

(ფრინ.) (2 შჯულ. 14) რომელსა

ლათინურად ჩინუ(მ) ეწოდების.

სირაქლემის ტოლია, სპეტაკი და

კმა-ტკბილი, რომელიცა რა მოკვდავ

იქმნას, უტკბოსი კმა შეექმნების.

ამისთვის დაუწერიათ და მიუშვადვ

სებითა კაცი, რომელი ტანჯვას სი-

ხარულით მოითმენდეს Cab. (ფრინ.)

რომელსა ლათინურად: ჩინუ მ

უწოდენ, სირაქლემის ტოლი არს Cq.

შდრ. ჩინი 2.

ასსარონი ესე არს საწყეო მანანა-

სი, რომლითა ისრაილნი შეიკ-

რებდენ მით და ვერა მეტსა

ZAB.

ესე არს საწყავი დღისა ერთისა,

საჯერისა საყოფი, რომლითა ისრა-

ილნი მანანას(ა) შეიკრებდენ მით(ა)

და ვერა მეტსა C.

ნ. საწყაული.
 ასტამი ცომის მოსაფხეკი ZABC.
 ასული (+ 30, 21 დაბად. ZA)
 შვილი ქალი ZABC.
 ნ. კაცი.
 ასუნტაქსვა (ასუნტაქსვა Z) სვინ-
 ტაქსვასთან ნახე ZAA.
 ნ. სუნტაქსვა.
 ასფალტო (ასფალტო C) (11, 3
 დაბად.) კლიდამ და წყლიდამ
 გამოვა, შავი(ა), კუპრს(ა) ჰგავს
 ZA.
 განუმარტავია B.(+ ასფალტო Bq)
 ასფალტო წყლიდამ გამოვა, კუპრსა
 ჰგავს და ფისსა C.
 [ახფიტა ნ. ტიკისა].
 [ახფლასტოსი ნ. კუპრის].
 ასფლატო ნ. ასფალტო.
 ასფლატოსი იგივე ასფალტო ZA.
 იგივეა, კლიდამ და წყლიდამ
 გამოვა, შავია, კუპრს ჰგავს (დაბად.
 11, 3) B.
 ნ. წუნწუბა.
 ასფოდელოს (+ ასფოდელოს C)
 ნერგს(ა) იტყვის, ასფოდელ-
 ოს სამოთხესა იტყვის, ას-
 ფოდელონ სავსებასა იტყ-
 ვის, ასფოდელტო მახელი
 არს მწვანეილისა (+ რომლისა
 ABC) სუნი (სული Cq) სუ(ნ)ნე-
 ლი და ფერი შვენიერ(ი) და ძი-
 რი (+ მისი ZC) წამალი სარგე-
 ბელი ZABC.
 ასქეტო (ასქეტო და სქეტი Cab;
 ასქეტო, სქეტი Cq) (3, 8 კავშ.¹)
 დაუპყრობელივით ZAB.

(8 კავშ.¹) დაუპყრობელივით Cb.
 (3 კავშ.¹) დაუპყრობელივით Cq.
 ასწავა ასწავლა ZAB.
 ნ. სიტყუა.
 ასწავლა ცოდნა მისცა ZAB.
 ასწრაფა ააჩქარა Z.
 ასწრაფება აჩქარებასაით Ab.
 ასწრაფებდა (19, 15 დაბად.)
 აჩქარებდა Z.
 ჩქარებასაით (19, 15 დაბად.) Aa.
 ასხლეტა სხლეტასთან ნახე ZAB.
 ასხურა შეათ(რ)ქვია წყალი ZA.
 ატამი (ხე) ZABC.
 ნ. ვაშლატამი.
 ატანა მალლა აქონება რისამე ZA.
 მალლა რისამე აქონება B.
 ატარი ათარი, მეწვრიმალე Z.
 ათარი ABC.
 შდრ. ათარი.
 ატეხა ატეხად ითქმის კაცის
 აღძრვა სიკეთესა ზედა თუ სია-
 ვესა, ერთისა საქმისა დაჟინება;
 ატეხად ითქმის დიდი ბუქის
 აღძრვა, გინა წვიმა და სეტყვა
 და მისთანანი; ატეხა არს რაი-
 ცა აღმა შესტეხო Z.
 არს კაცისა სიკეთითა თუ სიბო-
 რითითა ერთის საქმის დაქშირება;
 ატეხად ითქმის დიდი ბუქი, გი-
 ნა ავდარი, გინა ძლიერი წვიმა
 (+ ატეხა არს, რაც აღმა მოს-
 ტეხ-შესტეხო Aa) A.
 ატლანტიკოისი ვეკობ უფსკრულია B.
 ატლასი ნაქსოია, ლარი Z.
 ნაქსო(ე)ია ABC.
 ატმენაქობა (უქმ.) ქრისტეს შო-
 ბის ღამე Z.
 შობის ღამე AB. ქრისტეს შობის
 ღამეს უწოდენ მსოფლიონი Cab.

¹ იოანე პეტრიწის შრომები (წიგნი II, გვ. 24, 19; 35, 10), მე-3 თავშია „უსქეტო“.

შობის ღამეს უწოდენ ქრისტესასა
მსოფლიონი Cq.
ატოლა შეატოლა Z.
ატოლი (ატოლა ABC) (ბალ.)
ZABC.
ატრია კმელი ცომის შეჭამადი Z.
ცომის შეჭამადი ABC.
ატყვებენ ნ. ატყუებენ.
ატყირბული 3 მეფე 7, 30 ZAB.
ატყობდენ შეატყობდენ Z.
ატყობენ შეატყობენ AB.
ატყუებენ (ატყვებენ BCb) (3 ეზ-
რა 3, 22) ასიტყვებენ ZAB.
(3 ეზრა 3, 22) ასიტყვებს Cb.
აუარებლით (+ 135, 1 ფსალმ.
ZA) უთქმლით ZABC.
აუარებელი თქმა შეუძლებელი
ZABC.
აუბა თქმა იწყო, გინა ძალი ააბა
ZA.
აუბნა ათქმევინა ZA.
აუგი სარცხვინ(ვ)ელი ZABC.
ნ. ეაუგა.
აუვიდა ძალა(დ) მტერს მალლა
აუქდა ZA.
ძალად მტერთ მალლა აუქდეს,
გინა საყოფინარი მისცეს B.
აუვიდა როჭიკით განაძღნა Z.
საყოფინარი მისცა A.
[აუზი ნ. აეზი].
აური (+ კარაბადინ¹. ZAA) უპეს
ქვეით ნაწლევია მოკლე და ფარ-
თო და ერთი პირი აქვს ZA.
უპეს ქვეით ნაწლევია მოკლე,
ფართო, ერთი პირი აქვს B. აური
უპეს ქვეით არს ნაწლევი ერთი,
მით ჰქვიან სახელი ესე, რაოდენ

არა აქვს პირი თვინიერ ერთსა
ფართო და მოკლე C.
აუწყა აცოდინა ZAB.
აფეკი ZABCab.
აფთარი (ოთხვ.) (+ 12, 9 იერემ.
ZA) ZABC.
აფთი მახვილია ბრტყელი (+ და
ZB) ტარ-გ(რ)ძელი ZAB.
მახვილი არს ბრტყელი და ტა-
როსანი C.
აფთიონი (ეფრემში) ნავის სამარ-
თი ტიფონი ZB.
(29, 30 ეფრემ) ნავის სამართო
ტიფონი A. 29, 30 (31) ეფრემ ასუ-
რი: „ეთარცა აფთიონითა რათამფ
შთაიზიდნეს სულნი“ C.
აფიანი 28 კავშ.: „ხოლო თუ უმე-
ცრებამან ვისმე გა(ნ)ზიდნეს,
ვითარ აფიანისა ქმნულმან ჰუ-
ნემა(ნ) და ჰლამოდის (+ წაყ-
რად C) აღვირ(ი)სა ბუნების(თ)ა
წესთა“² ZABC.
აფიკაროს ყოველ დღეს(ს)
ცხროვბას ჰქვიან ZAB.
აფიკაროს და ენამეროს
ყოველ დღეს ცხროვბას (ცხოვრე-
ბასა Cb) ეწოდების Cab. ყოვლის
დღის ცხროვბას ეწოდების აფი-
კაროს და ენამეროს Cq.
ნ. ცხრო.
[აფიტიკოსი ნ. ლევასი].
აფიცა ფიცი მისცა ZA.
ფიცი გამოართვა B.
აფკი აფსკა ZABC.
ნ. აფსკი.
აფოლხუება (აფოლხვება ABCb)
(+ 5, 27 იერემ.³ ZA) მოფონე-
ბა ZABC.

¹ შდრ. სამკურნალო წიგნი: Q—916, გვ. 274, 18. ² აღებულია იოანე პეტრიწის თარ-
გმანებიდან (წიგნი II. გვ. 75, 22—24). ³ შდრ. A—51 (წყაროვია: „აღფოლხუცხუ
ლი“).

ქაფორიაქება ნ. რბევა].

აფრა (+ 33, 23 ესაია ZAa) ქუ-
დის ანაკეცი, გინა ნავის აფქიო
ZA.

ესე არს ნავთა აფქიო, გინა ქუ-
დის ანაკეცი B. აფრა ეწოდების
ნავთა და ხომალთა აფქიოსა,
რომელ არს ქართა გამბერველობით
ნავთა მატარებელი; კვალად აფრა
ქუდის ანაკეცსა Cab. განუმარტა-
გია Cq.

**აფრაიატისი ლვიძლს ქვეით შემ-
კვრელი ეზო ყო(ვ)ელთა ნაწე-
ვართა სამქორედად ZA.**

ესე არს ლვიძლს ქვეით შემკვრე-
ლი ეზო ყოველთა ნაწევართა სამ-
ქორედად B. აფრაიატისი ეწო-
დების ეზოსა მას ლვიძლ(ი)სა ქვეშე.
შემკვრელი ყოველთა ნაწევართა
სამქორედად C.

აფრაკი ფიცარი პირ-მრუდი ZAB
ილლოჯი. აფრაკი არს რა ფიცა-
რი გამრუდდეს Cnb. ილლოჯი Cq.

აფრინდა Z.

**აფროდიობა უზომოდ ქალთა თა-
ნა შეყოფა ZABC.**

**აფროდიტი (ვარსკ.) ასპიროზ. მე-
სამეს(ა) ცასა ზედ(ა) არს, რო-
მელს(ა) ეწოდების მეღტა-
რო, ხოლო ცისა მის ძრვა და-
სავლით აღმოსავალისა მიმართ
(აღმოსავლად A) არს, წელიწად-
სა შინა ერთგზის მოიქცევის.
ხოლო აფროდიტის სიდიდე არს
ოცდაშვიდმეტჯერ ქვეყანისა
ოდენი ZA.**

(ვარსკ.) ასპიროს. ესე მესა-
მესა ცასა ზედა არს, ხოლო ცისა

მის ძრვა დასავლით აღმოსავლად
არს, წელიწადსა შინა ერთგზის
მოიქცევის. ხოლო აფროდიტის სი-
დიდე არს 37-ჯერ ქვეყანისა ოდე-
ნი B. (ვარსკ.) (+ ასპიროზ Cab).
ესე აფროდიტი მესამესა ცასა ზე-
და(ნ) (ცაზე Cq) არს, ხოლო ცისა
მის სიმგრგველე არს ოცდაშვიდი
ბევრი და ოთხას სამოცი ათასი ეჯი.
სიერცე მისი ათექვსმეტი (აოერთ-
მეტი Cq. ათხუთმეტი Cn) ზევრი
და ცხრაას ოცი (ოცდათი Ca) ათ-
სი (—Cn) ეჯი. ქვეყანით იქიმდე
(+ სიმალლე Cnq) ორმოცდა-
ათხუთმეტი ათას ხუთასი ეჯი. (+ ამ
აფროდიტის ცაში ერთი სხვა ვარს-
კვლავია, სიმგრგველე მისი არს რვა
ათას ორას და ათი ეჯი, ხოლო სიერცე
(+ მისი Cb) ხუთასი ეჯი Cbq). ესე
აფროდი (აფროდიტი Caq) იგი არს,
რომელსა ცისკარის ვარს-
კვლავად უქმობენ (ვარსკვლავს
უწოდენ Ca!). ესე მოვლის სიმგრ-
გველესა ცისასა ერთსა წელიწადსა.
ოდესმე ვალს ღამე და ოდესმე
ღლისით. ოდეს საცისკაროდ აღმო-
ვალს, ეწოდების მთიეზი, ხო-
ლო ოდეს სამწუხროდ აღმოვალს,
ეწოდების აფროდიტი. ხოლო
სიდიდე მისი არს ოცდაათიმეტჯე-
რ ქვეყანისა ოდენი. ამისას იტყ-
ვიან სახე აქვს ქალწულისა, ქალთა
აქვს პურიო C².

ნ. ასპიროზ, ცთოზილნი.

**აფროდიტისა (+ სილიბისტროს
ნეტაფრ.³ Z)** ხუთშაბათი ZAB.

ნ. კვრა, შაბათი.

**აფსინდი (ვარსკ.) (8, 11 გამოცხ.)
ZAB.**

(ვარსკ.) ესე იგი ვარსკვლავია,
იოვანე მანარებლის მოხილავა

¹ ამაზე წყდება Ca, მერმე ხარვეზია. ² Cb-ს კიდებე სწერია: „ამ თარგუ-
მანს გამართვა უნდა, დაუქარგაობისათვის დაესწერა.“ ³ შტრ. Jer. 120,6 v. („აფ-
დოდიტისი“).

Cab. (ვარსკ.) ესე იგი ვარსკლავია, იოვანე მახარობელმან რომ იხილა Cq.

აფსინდი (ბალ.) აბზინდა ZAB Cab.

აფსკა თხელი რამ კანი ZAB. აფკი C.

ნ. აპკა, ქერქი.

აფუარი სასრევია მგრგვალი და საბრუნავი ZA.

სასრევი მგრგვალი და მბრუნავი B. აფუარი არს სასრევი მგრგვალი, ბრუნვით მაქცეველი Cab. აფუარი არს სასრევი მგრგვალი და მბრუნავი. ი ე რ კ მ. 44: „აფუართა ლესული“ Cq.

ნ. სასრევი.

აფუნჩვა (აფუნჩუა ZA) სახლთ აფორიაქება ZA.

სახლის აფორიაქება B. განუმარტავია C.

აფუცა დააფიცა Z. აფიცა AB.

აფქიო ნავის აფრა(ა), რომელსა ქარი ბერავს ZB.

ნავის აფრა, რომელსა ნ[ი]ავი ბერავს A. ხომალდისა და ნავის აფრა Cab. ხომალდის აფრა Cq.

ნ. მეაფქიოე, ნავი.

აფხურა¹ (3, 47 გოდება) ა(ღ)მოფხვრა ZAA.

აქ აქას ნაკლები ZA.

აქა BCab. განუმარტავია Cq.

აქა (+ 26, 38 მათე ZAA) იგივე აქ ZAB.

ნ. აქ, აქადამ, აქადგან, აქამოზღე, აქეთ 2, აქეთი, აქეთკენ, მოაქამდე, სააქაო.

აქადამ აქათ იქ მისლვა (მისვლა

A) ZA.

აქადგან აქედამ ZAB.

აქავდეს ესე ითქმის ოხრიდენ Z. (+ ესე ABCab) ითქმის ოხრიდეს ABC.

აქავება ფხანის აშლა ZAB.

აქავიტი ახალი აღმოსული ბალახი¹ Ca.

აქამომდე (1 მეფე 7, 12) აქამდისი ZA.

აქანტერმათა კავშირის ბოლოს: „აქანტერმათა დავსწყუედ სიტყვის მიმოფ და იცან (იცნან BC) მეიროემან² (+ მან BC) ერმაულად იმწუერვალე(ნ) აპპოლო“³ ZABC.

აქატი აკატთან ნახე ZAB

ესე აქატი ლურჯი თვალია ისკ(ი)უთს იპოების C.

ნ. ამეთვსტომი, ანთრაკი.

აქებლით (+ 148, [1]; 150, [1] ფსალმ. ZA) შეასხმიდით ZAB.

აქეთ ქება უთხართ Z.

ქება უყავ(ი)თ AB.

აქეთ ჩვენ კერძო ZAB.

აქეთი ჩვენ კერძოთაკენი Z.

ჩვენ კერძო(ე)რე AB.

აქეთკენ ჩვენ კერძოთაკენ ZAB.

აქია ZABC.

აქიმი სხვათა ენაა, ქართულად იმკურნალი ჰქვიან Z.

არაბულია (+ მძენი, გინა, მილოსოფი, მაგარამ აწ თათარნი პატივისათვის თაბიბს უძახიან. თაბიბი, რომელ არს Aa), ქართულად მკურნალი ჰქვიან AB.

აქიმი არაბთ(ა) ენაა, ქართულად მკურნალი ეწოდების C.

აქლემ-ვეფხი (ოთხფ.) (2 შჯულ. 14⁴) ZAA.

¹ ნუსხებშია: „აფხვრა“. ² ნუსხებშია: „მეორემან“. ³ აღებულია იოანე პეტრიწის თარგმანებიდან (წიგნი II, გვ. 223, 4—6). ⁴ შდრ. II შჯ. 14,8 („აქლემი“).

აქლემი (ოთხფ.) (+ 11, 4 ლევიტ. ZAa) მამალს აქლემს ლოინი ჰქვიან, დედალს(ა) — ჯამა (+ და A) შეილსა მათსა — კოზაცი, ხოლო დუკატი გვარად მომცროსა და მალსა ZA.

(ოთხფ.) აქლემს მამალს ლოინი და დედალს ჯამა და შეილთა მათთა კოზაკი ეწოდებოთ, ხოლო დუკატი გვარად მომცროსა და მალს B. (ოთხფ.) აქლემსა მამალსა ლოინი, დედალსა ჯამა, შეილთა მათთა კოზაკი ეწოდების, ხოლო დუკატი მომცროსა და მალს გვარად Cab. (ოთხფ.) აქლემს მამალს ლოინი, დედალს ჯამა, შეილსა მათსა კოზაკი ეწოდების, დუკატი — მცირესა და მალესა გვარად Cq.

ნ. მეაქლემე, სირაქლემი.

აქმა აყვანა, გინა აქნევიან ZABC.

აქმნია აქნევიან ZAB.

აქონიო მასთან ამყოფო B.

აქონიოს მასთან ამყოფოს ZA.

აქოქ (+ 2 ნეშტ. 25, 18 ZA) ეკალი ZAB.

რომელ არს ეკალი C.

აქცევდა აბრუნებდა, გინა არღვევდა, გინა დასთხევდა.

აბრუნებდა, გინა არღვევდა AB.

აღავად 13, 24 იოსიპოს¹: „პირველად აღავად მიწვეწული, არამედ მორკინალ(ი) იყო(ს)“ ZABC.

აღალმა (20 კავშ.²) ხატი, გინა ქელით-ქმნული ZA.

ხატი, გინა კერპი (20 კავშ.²) B.

აღალმა არს ხატი; გინა კერპი ქე-

ლით-ქმნული C.

აღაპი მკედრისათვის ჰამა ZA.

მკედართათვის ჰამა B. მკედართათვის ნალიში C.

ნ. საალაპო.

აღარ არღ ZABC.

აღარა³ (14, 25 მარკ.) აღარ Z.

[აღაჩი ნ. მილი 2].

აღბეჭდვა⁴ ბეჭდის დასმა, აღბეჭვდაღ ითქმის მირონის ცხება(ცა) ZA.

ბეჭდის დასმა B.

აღბორჭუება (8, 11 ეზეკ.) კვამლის შეგროება ZAA.

აღგარწმუნებენ (29, 8 იერემ.) დაგარწმუნებენსავით ZAA.

აღგებადი აგებულადი ZA.

აღგებული აშენებული Z.

აღგებული⁵ (2 მეფე 16, 2) აკიდებული ZA.

აღგედი აღგებადი ZABC.

აღგესაბურველეს (13, 22 იერემ.) საბურველი აგეჰადა ZA.

საბურველი ა(ღ)გეჰა(დ)ეს BCab.

საბურველი აღგეჰადა Cq.

აღგვლიდენ⁶ (13, 21 იერემ.) შენზე შემო(ი)ვლიდენ ZB.

13, 21 იერემ. Aa.

აღგზება (+ 10, 16 ესაია ZAA) ცეცხლის ა(ღ)ნთება ZAB.

აღგზებული (3, 11 დანიელ) ცეცხლი ანთებული Z.

აღლაჭი⁷ (17, 6 იერემ.) ბიცი ZABC.

ნ. ბიცი.

აღღგომა (6, 26 ბარუქ.) ზე ამართვა ZA.

¹ შტრ. A—675, 250 რ. 10. ² იგულისხმება იოანე პეტრიწის თარგმანება (წიგნი II, გ. 57, 35). ³ წყაროშია: „არღარა“. ⁴ ნუსხებშია: „აღბეჭვდა“. ⁵ წყაროშია: „აღსავებული“. ⁶ წყაროშია: „აღვლიდენ“. ⁷ წყაროშია: „აღლატი“.

აღწობადი (35 კავშ.) აღწობად
უწოდს ოთხთა ასო შენაზავებას B.

აღება უსულოთ ზე ანმა აღება
არს, ხოლო სულიერისა—ა ყ ვ ა-
ნ ა; აღება არს პირთ ანმა,
გინა ვალის აღება, გინა ციხის
გამოხმა Z.

უსულოთა ზე აღება, აყვანა
სულიერთათვის ითქმის; აღება
არს პირთ ანმა, გინა ვალის აღება,
ანუ ციხისა მიხმა A. აღება არს
უსულოთა ზე აქმა, ხოლო აყვანა
სულიერთათ; აღება ითქმის
პირთ ანმაცა, აღება არს ციხეთ
წარხმა, ვალის აღება და მისთანანი
B. განუმარტავია C.

აღებანი მარხვის მოსვლის დრო
ZA.

მარხვა(თ) მოსვლის დრო BC.

აღების დამე მარხვის წინა დამე-
ები Z.

მარხვის წინა დამე A. იგივე B.
აღეკრა 43, [25] ფსალმ. Aa.

აღელვება ზღვის აღბორკვეება
ZA.

ღელვით აღღგობა B.

აღმატა 2 კორინთ. 3, 9 Z.

აღვაგებ 45, 7 ესაია Z.

აღვიარება მართლის სარწმუნოე-
ბის თქმა ZA.

ესე არს მართლისა სარწმუნოები-
სა წარმოთქმა BC.

შდრ. აღმსაარებელი, აღსაარე-
ბა.

აღვიკრძალავ 1 კორინთ 9, 28 Z.

აღვისთობ 49, [2] ფსალმ. Aa.

აღვირედი, აღვირედნი ნ. აღვრე-
დი.

აღვირი ნ. აღვრი.

აღვისტალი ეჯობიო ZAB.
ეჯიბი C.

აღვსება შესრულება ZAB.

აღღგომის დღე, გინა შესრუ-
ლება Cab.

აღვსება აღღგომის დღე ZACq.

აღღგომის დღესაც უქმობენ B.
ნ. სააღვსებოდ.

აღზვავება ნ. აღზუავება.

აღზვირთება ნ. აღზვრთება.

აღზრზინება ზრზინება იწყოს
ZAB.

აღზუავება² ზვა(ე)ობა იწყოს
ZAB.

აღზვრთება³ ლელვასავით. ზვირ-
თის სროლა ZA.

ლელვასავით ზვირთიანობა B.

აღ-თავს-იქცა ზე ა(ლ)ღგა ZABC.

აღთქვეფა ნ. აღთქუეფა.

აღთქმა (აღთქუმა Cb) (3, 34 და-
ნიელ ZAa; 31, 13 დაბად. Ah)
საზღვრის დაღება, რათა არა
გარდაქდეს ZA.

ესე არს საზღვრის დაღება, რათა
არღარა გარდაქდეს B. აღთქმა
(აღთქუმა Cb) არს საზღვრის და-
ღება. რათა არღარა გარდაქდეს C.

ნ. ნააღთქმევი.

აღთქუეფა⁴ (+ 32, 13 ეზეკ. ZAa
ერთმანე(რ)თში გაქნა ZAB.

აღმღვრევა, ანუ ერთმანერთში
გაქნით შერევა Cab.

აღთქუმა ნ. აღთქმა.

აღიელი თვალ-თეთრი, რამეთუ
რომელთა თვალი არც აქვს შავ-

¹ იგულისხმება იოანე პეტრიწის თარგმანება (წიგნი II, გვ. 89,1): წყაროშია: „აღწენიან“. ² ნუსხებშია: „აღზუავება“. ³ ნუსხებშია: „აღზვირთება“. ⁴ ნუსხებშია: „აღთქვეფა“.

ნი და ცხოვართა ფერი აქვს, ეწოდების გრემან, რომელთა (რომელსა A) გრემათაგან უფრორე მოთეთრო და შვენიერი იყოს, ეწოდების ქივქავი, მოთეთროსა და შვენიერსა — მაჩხი, ხოლო თეთრსა და უშვერსა აღიელი (+ და მარლი ZAa) ZA.

თვალ-თეთრი. თვალნი რომელთა-ცა შავნი არა აქვს და ცხოვართ ფერი აქვან, ეწოდებიან გრემან, რომლისა გრემათა უფრორე მოთეთრო და შვენიერ იყოს, ეწოდების ქივქავი, მოთეთროსა და შვენიერსა. — მაჩხი, ხოლო თეთრსა და უშვერსა — აღიელი B. თვალ-თეთრი C.

აღივება მარცვალთ აჯეჯლება ZABC.

აღიკარვა (+ დაბად. ZAa) კარავი აილო ZAB.

ნ. დაიკარვა.

აღიმხო (7, 16 ისო) აღრე აისწრაფა ZA.

აღიტყუა (26 ლავსაიკონი) ენა ამოიღვა ZAa.

აღიძრნეს მისზე შეიყარნეს ZABCab.

მისზე შეიყარნენ Cq.

აღლევა (1 ნეშტ. 21, 26) გაილიენენ ZA.

გაილიენენ B.

აღლესვა (21, 11 ეზეკ.) გალესვა ZAa.

აღლოშვა (+ 22, 4 რიცხ. ZA) ალოკ(ვა) ZABC.

აღლუმი (+ 2 მეფე 2, 30 ZA)

მებრძოლთ გა(ნ)ჩხრეკა ZAB.
აღილვა C.

ნ. სააღლუმედ; შდრ. აღილვა. აღმაზე შეზევით ZABCb.

[აღმავილოდაა ნ. აღმართი].

აღმართი პირ-აღმართთან ნახე ZAB¹.

პირ-აღმართი ესრეთ განიყოფებისა რამეთუ ვაკე ეწოდების ყოვლის კერძო სწორესა, ხოლო უკვეთუ ვაკესა შეეტყობოდეს შეღმართობა, ეწოდების ამრეცი; ხოლო ამრეცისა უნამეტნავესი არს შემრეცი და მისგან უნამეტნავესი არს გვერდა, და მასზედ უძნელესი შეღმართად ითქმის, და მისგან უძნელესსა აღმართი და სრულიად ძნელად სავალსა და ამართულსა ეწოდების ფრიალი; ხოლო პირ-აღმართში პირ-სწორად აღმა ასლვასა ეწოდების ყაფარად სლვა, და უკეთუ გვერდზე მიხვევ-მოხვევით, მივლამოვლით იწყოს სლვა, ეწოდების იკანკელი, მიდრეკ-მოდრეკის სვენებით აღსლვისათვის, უკეთუ აღმართისაკენ მივალს, შესლვა (შევლა Ca) ეწოდების და აღმავილოდაა; უკეთუ კლდეთა ზედა მივილოდეს, ანუ ხეთა, ანუ კიბეთა, ანუ ცათა მიმართ შეხედვიდეს, ანუ ისართა და ქვათა შესტყორციდეს, შეღმას უწოდენ; უკეთუ მიმავალსა მოგზაურისა მნახავსა კაცსა ვკითხეთ: ოდეს ნახე კაცი იგი, — უკეთუ ვაკეთა უნახავს, გვეტყვის: მიის; უკეთუ აღმართთა, გვეტყვის: აის, და უკეთუ უძნელესთა, იტყვის: შეის ვნახე და ესევითარნი Cab. განუმარტავია Cq.

ნ. მალმართნი, პირალმართნი;

აღმატება (+ 1 კორინთ. 12, 31 Z) მომატება ZABC.

¹ Z-ში კიდევ სწერია: „პირ-აღმართი აქ დაწერე“.

აღმახვა (44, 12 ესაია) რკინის აღ-
ლესვა ZAA.

აღმგულისსიტყუავნი (აღმგულის-
სიტყვანი Z) გულისსიტყვათ შე-
მომკრებელნი ZAA.

[აღმდგომი ნ. ვახად-აღმდგომი].

[აღმზრდელი ნ. მამა].

აღმკული გაკეთებულივით ZA.

გაკეთებულივით, ზე მზადებუ-
ლი B.

აღმობორკუებოდა (აღმობორკვე-
ბოდა BCab) კვამლი შეგროვ-
დებოდა ZA.

კვამლი შეგროვდებოდასავით B.
კვამლი შეიკუმშოდა, გინა შეგროვ-
დებოდა Cab.

აღმორახვა (13, 6 ოსე) უზომოდ
განძლომა ZAA.

აღმოსავალი (+ 2, 1 მათე ZAA)
ამოსავლეთი ZA.

განუმარტავია BC.

ნ. დასავალი.

აღმოტვფრვა (აღმოტვიფრვა
ZABCab) რა ილეკრო მომალ-
ლოდ აღმოკვეთო, ყვავილის
სახედ და ელვარედ შექმნა, ანუ
ბეჭედი ცვილთა ზედა დასვა და
ტვიფარი აღმოაჩინოს ZA.

რა ილეკრო მომალლოდ აღმოკვე-
თო, ყვავილის სახედ და ელვარედ
შექმნა, ანუ ბეჭედი დასვა ცვილ-
ზედა და ტვიფარი მისი აღმოჩნ-
დეს B. აღმოტვიფრვა არს ოქრო
ანუ ვეცხლი მომალლოდ აღმოკვე-
თოს, ყვავილის სახედ და ელვარედ
შექმნას, გინა რვალი და რკინა, გინა
ბეჭედი დასვა ცვილსა ზედა და
აღმოჩნდეს ტვიფარი მისი Cab.
აღმოტვიფრვა არს ოქრო ანუ ვე-

ცხლი მომალ აღმოკვეთოს, ყვა-
ვილის სახედ და ელვარედ შექმნას,
გინა რვალი და რკინა Cq.

აღმოფხურა (აღმოფხვრა B) ძი-
რიან ამოღება ZAB.

ძირითურთ ამოღება C.

აღმოქმნა (2 სჯულ. 6, 11) ა(ღ)მო-
თხრა ZAA.

აღმოჩენა ქვეიდამ ითქმის, ხოლო
გამოჩენა ზეიდამ ZA.

აღმოჩენა ქვეიდამ ითქმის,
ხოლო გამოჩენა ზეიდამ BCab.

აღმოცენება ამოსვლა ZA.

ზე¹ ამოსვლა B.

აღმოცოხნა პირუტყვთაგან ნაჭამ-
თ(ა) კვალად ა(ღ)მოღება, ცოხნა
და ჩანთქმა ZAB.

აღმოცოხნა არს პირუტყვთაგან ნა-
ჭამთა კვალად აღმოიღებდეს და
იციხნიდეს Cab. განუმარტავია Cq.

აღმოკუარდნა ა(ღ)მოგლეჯა ZAC.

ზე¹ ამოგლეჯა B.

აღმსაარებელი სარწმუნოების
მთქმელი ZAB.

სარწმუნოების საანჯნოდ მთქმე-
ლი Cab.

აღმსთობა (+ 11, 7 იერემ. ZAA)

ადრე ასწრაფება ZAB.

(+ სარსი Ca) ადრეან, რომელი
მსწრაფლადაც ითქმის და დილე-
ულადაც Cab. აღსწრაფება Cq.

აღმსიტყუელი სიტყვის დამბარე-
ბელი ZAB.

აღმტბო პირაშემული ZAB.

აშემული C

აღმურკნვა (აღმურკუნა ZABCq,

აღმურკენა Cab) (24 ნემეს.)¹

დამურკნებულად (დამურკლე-

¹ იხ. ნემესისის წიგნი „ბუნებისათვის კაცისა“ (გვ. 115, 10—11), წყაროშია: „აღმურკნვილის სახედ“.

ბულად BCb) შემტყნარებული ZABCb.

ნემეს. 24¹: „აღმურკუნის (აღმურკუნის Ca) სახედ ნოტიოსა (ხოტოსა Cq)“ Caq.

აღმქმნელი შემქ(მ)ნელი ZAB.

აღმღურეული² (აღმღვრეული ZAA) (34, 19 ეზეკ.) ამღვრეული ZAA.

(34, 18 ეზეკ.) ამღვრეული Ab:

აღმწერელობა ნ. ომილია.

აღნაგი აგებული ZAC.

ზე¹ აგებული B.

აღნადგინები (+ 25, 36 ლევიტ. ZAA) უწესო ვალის სარგებელი ZAB.

ვალის სარგებელი Cab. სარგებელი ვალისა Cq.

აღორევი თქმას(ა) უწოდიან ZABC.

აღორძინება (+ 6, 28 მათე ZAA) (+ აღორძინება B) არს უფროსის(ა) მიმართ (მიერ ZA³) ძრვა და მოკლება უმცრო(ა)სისა მიმართ ZAB.

მოზარდობა. აღორძინება არს უფროსისა მიმართ ძრვა და მოკლება(ა) უმცროსისა მიმართ C.

აღპარსვა (+ 22, 12 ესაია) თმათ სრულიად მოპარსვა ZAA.

აღრ მერტი B.

აღრალების ქვა (+ აღრალები B) არს: ძოწი, ამარტა, ბროლი, ლაევ(ა)რდი, ქარვა და მისთანანი ქვები. ხოლო სპეკალი — აღმასი, იაგუნდი, ლალი და მისთანა ქვები ZAB.

ძოწი, ამარტა, ბროლი, ლაევარდი, ქარვა და მისთანა ქვები, ხოლო სპეკალი — აღმასი, იაგუნდი, ლალი და მისთანანი Cb. (1 ნეშტ.⁴) რჩეული ქვაო, (+ გასინჯე Ca) Caq. ნ. ქვა.

აღრევა (+ 2 ეზრა 13, 3 ZA) არევა ZABC.

აღრვითმა ნ. აღრვთმა.

აღრვითმვა ნ. აღრვთმა.

აღრიბადრი საღვრიტის მწვად(ა) ZABC.

აღრინტალი (უქმ.) გვერდობ(ა)ში ღელე-ღულე ZAA.

(უქმ.) გვერდობაში ღელე-ღულე AbB. (უქმ.) ღელე-ღულე გვერდობაში Cap. (უქმ.) ღელე-ღულე Cb. ნ. ღირღალი.

აღროსტი (ბალ.) (+ 2 ეფერემ⁵ ZAA) ჭანვა ბალახი ZABC.

აღრვთმა (აღრვითმა ZAA, აღრვითმვა AbBC) 34 კავშ⁶ „ხოლო ოდეს უსხეულოთ (უსხეულოდ ZABCab) ზედ გესმას ვნება აღრვითმ(ვ)აჲ და წესსა შორის“ ZABC.

[აღრჩევა ნ. წინააღრჩევა].

აღრჩუნვა (3 მეფე 6, 15) კედელს შიგნით ილეკროთ(ა) ანუ ფიცრით(ა) ამოაგო და შე(კ)მოსო; აღრჩუნვა აღ ითქმის წყალთაგან ხორგის შეყრაცა ZA.

კედელს შიგნით ილეკროთ ანუ ფიცრით ამოაგო და შემოსო; წყალთაგან ხორგის შეყრაც აღრჩუნვა აღ ითქმის B. აღრჩუნვა არს შიგ-

¹ იხ. ნემესიოსის წიგნი „ბუნებისათვის კაცისა“ (გვ. 115, 10—11), წყაროშია: „აღმურკუნელის სახედ“. ² წყაროშია: „აღმღრეული“, „აღმღრეველი“. ³ შეცთომით არის „მიერ“. ⁴ შღრ. A—51, I ნეშტ. 29, 2. ⁵ შღრ. A—154, 189 r. a. ⁶ აღებულია იოანე პეტრიწის თარგმანებიდან (წიგნი II გვ. 86, 27—28).

ნით კედელი ფიცრით ამოაგოს მიყრდნობით, ანუ წყალთა მიერ ხორგის კიდეთა შეყრასა Cab. აღრჩუნვად უწოდენ შიგნით კედელი ფიცრით ამოგებასა მიყრდნობით, ანუ წყალთა მიერ ხორგის კიდეთა შეყრასა Cq.

აღსა[ა]რება (+ 2 სჯულ. 12, 17 ZA) (+ ესე B) არს ყოველთა სიტყვათა, რომელთა წარმოიტყოდეს კაცი საქმეთა თვისთა ცხოვრებისათა კეთილთა, გინა ბოროტთა ZAB.

აღსარება არს ყოველივე სიტყვა, რომელთა წარმოიტყოდეს კაცი საქმეთა თვისთა ცხო(ვ)რებისათა, კეთილთა გინა ბოროტთა C.

ნ. მეაღსარებე, მოაღსარებე, სააღსარებე, სააღსარებო.

აღსარებადი (აღსარებადი A) სააღსარებო AB.

აღსაბურველებულ (22, 14 ესაია) საბურველ აქილ ZAA.

აღსავალი (+ ხარისხი. აღსავალი B; აღსავალი Cb) კიბე და ხარისხი და ყოველივე ზეით სავალი აღსავალი არს. (+ ხოლო ZA) კი ბე არს წვლილის ხით დანდალოანი აღსავალი. ხ ა რ ი ს ხ ი არს ქვითა და კირით (ქვით-კირით ABCb) შეკიბულივით სხვადასხვა აღსავალი; მ ე ქ ო ნ ო თ ი არს ტაძართა და ეკლესიათა (ეკლესიის BCb) კართა ხარისხულად აღსავალი; ს ხ უ ნ ი არს ფიცართა და ძელთაგან ხარისხული აღსავალი, გინა გვერდობა ბაქან-ბაქანად (ბაქან-ბაქანად BCb) ქმნილი; მ ე ნ ა კ ი

არს ცის-მზომელობათა ხარისხი, გინა კურთხევათა და უფროს-უმცროსობითა (უფროს-უმცროსობათა AbBCb) ხარისხი; კ ვ ა რ ც ხ ზ ბ ე კ ი არს საყდართა მჯდომარის(ა) ფერკთა (ფერკის BCb) სადგ(ო)მელი ხარისხი ZABCb.

აღსარებადი ნ. აღსაარებადი.

აღსართულება სართულის აღძრცვა (აღძრცვა A) AB.

აღსარული (+ 18, 7 იერემ. Aa) ბოლოს მოღება ABC.

აღსაპოცელი Aa.

აღსიტყული (კათილორ.) სიტყვა ნათქვამი კელოვნებითა Ai.

აღსრულება ბოლოს გათაეება AB.

აღტვფრულობა (აღტიფრულობა ACab) აღმოტიფრავე AB. აღმობრწყინვებულებასავით Cb. განუმარტავია Ca.

აღტყველვა ნ. აღტყუელვა.

აღტყინება (5, 24 ესაია) ძლიერ აღგზება Aa.

აღტყუელვა¹ ზე ორთა(ვე) კელთა შეშოკრება AB.

აღუყვიდენ 19, 3 იერემ. Z.

აღუჩნდა აუჩნდა ZAB.

აღვრედი (აღვირედი ZA, აღვარედნი BC) (3 ეზრა 3,6) ოქროს ლაგამი ZABC.

ნ. რახტი.

აღვრი² (+ 30, 11 იობ ZA)

უგრგოლო ლაგამი ZAB.

განუმარტავია C.

ნ. აღვრედი, აყაფი.

აღფუვნება (1 კორინთ. 5, 6)

ცომის გაფუება ZA.

ცომთ გაფუება B. გაფუება ცომთა Cab. გაფუ(ვ)ება CqD.

¹ ნუსხებში: „აღტყველვა“. ² ნუსხებში: „აღვირი“.

აღმენებული (2 კორინთ. 5, 11)
აშენებული Z.

აღცრა (+ 22, 31 ლუკა ZA)
ფქვილის გაცრა ZAB.
აცრა Cab.

აღცხენოსნება (+ 23, 6 ეზეკ.
ZAA) ცხენზე(დ) შეჯდომა ZAB.

აღცხენოსნებულნი ცხენზე(დ) შემსხ-
დარნი Cab.

აღძრვა შეთქმით შეყრა ZAB.

აღწბა (+ 3 მეფე 18, 38 ZAA)
ათქლევა ZAB.
ათქლივა CD.

აღწერა (+ 2, 1 ლუკა ZA) და-
წერა ZAB.

აღწერილი დაწერილი Z.

აღჭრა (+ 1, 22 ტობია) დაჭრა
ZAB.

აღხილვა (3 მეფე 20, 26) აღლუ-
მი ZAA.

აღლუმი (+ 3 ეზრა 8, 43 Ab)
AbBCqD. აღლუმი. აღხილვა და
აღლუმი არიან, რა ლაშქრისა
უფალმან თითო-თითო განიხილოს
მოლაშქრე თვისი და შეიგნას რიცხ-
ვი და ვინა კეთილ-ჭურვილი, ვინა
მოისარი, ვინა ოროლოსანი და
სხვით მებრძოლი ვინ(ა) Cab.

აღხილვა თვალის ჩენა Z.

თვალთ ჩენა A.

აღმოცა აღმოკოცა CD.

აღკანება დავიწყებისა მიერ უჩინო
ქმნილისა კსენებისა კვალად განახ-
ლება B.

აღქუარდულეებით (+ 31, 28 იე-
რემ. ZAA) გამოგლეჯით ZAB.
გამოსლეთ, გინა გამოგლეჯით Cab.

აუალო ესე არს მიწა სააონთ
მსგავსი, მწიკვლთა გამრეცხე-

ლი Z

მიწის სააონი A.

აუარი სხვენი(ს) ლატანი, გინა სა-
კიდრისა ZAB.

საკიდრის ხე, გინა სხვენისა Cab.
საკიდრის ხე CqD.

აუაფი ხის აღვირი ZABCD.

აუაუვა (აუაუვა Z) უშვერად
აგრძელება ZA.

განუშარტავია B.

აუაუული უშვერად აგრძელებუ-
ლი Z.

უშვერად მაღალი AB.

[აუვანა ნ. აღება].

აუინჩული უშვერად ყელ-აზეუ-
ლი Z.

ყელ-აზეული ABCD.

აუირო (ბალ.) (+ ესეცა Z) საჰ-
გვარი არიან (არს A): აუირო,
გოგრა და ხაპი. აუირო არს
ქერქ-ზრქელი მსგავსი საწდისა,
ვიეთნი კვახად სახელ-სდე-
ბენ; გოგრა(ა) არს ქერქ-
თხელი და მხლად საჰმელი; ხა-
პი არს აუიროს მსგავსი (გვარი
A) და უყელო, (+ გლეხნი Z)
სასმისად იქმენ, რომელ არს
კო ში. ესენიცა მრავალ-როგ-
ნი არიან (+ 4, 6 იონა Z) ZA.

(ბალ.) ესე ნაყოფი სამგვარი არს:

აუირო, გოგრა და ხაპი. აუირო
არს ქერქ-ზრქელი მსგავსი საწდისა,
ვიეთნი კვახად უწოდენ; გოგრა
არს ქერქ-თხელი და მხლად საჰმე-
ლი; ხაპი არს გვარი აუიროსი და
უყელო, სასმისად იქმენ, რომელ არს
კო ში. და ესენიცა მრავალრიგნი
არიან B. (ბალ.) CD.

აუივი Cab.

აყლაყუდა ცხოელი უშვერად მა-
ლალი Z.

აყაყული AB. უშნოდ მაღალი Cab.

აყოლა თან(ა) დევნა ZABC.

განუმარტავია D.

აყრა მოსახლეობით სხვაგან წას-
ლევა თვისით ნებითა და მუნ და-
სახლდეს; წ დ ო ლ ა და უ რ უ ნ-
ვ ა (ნაომ 2, 10) განშიშვლე-
ბულთ განსხმა და წარქცევა;
ხოლო წ ა რ ტ ყ ვ ე ნ ვ ა იავარ-
ყოფა და ტყვედ წარყვანება Z.¹

მოსახლეობით სხვაგან წასვლა² A.

მოსახლეობით წაიყვანოს სხვაგან² B.

გასხვაგან(ა)ება C. განუმარტავია D.

ნ. წლოლა.

აყრდენა აყუდება ZAB.

აყუავება ყვაილის მოსხმა ZAB.

აყუანა სულიერთ აღება, გინა
მალლა ატანა ZAB.

ნ. აღება.

აყუანილი სულიერი აქმული Z.

აყუენვიოს (აყუჭნიოს Cq) (7, 20
ესაია) თმა მოკპარსოს ZAB.

მოკპრიკოს თმანი Cab. აკპრი-

კოს Cq.

[აშა ნ. ვარძმი].

აშავერი ბაყვი ABCD.

აშარული ლერწმის კალათა ZAB.

ლერწმის კალათი CD.

აშენება შენობის ქ(მ)ნა, გინა გამ-
დიდრება ZA.

აშიკი (აშიყი და აშიკი Cab; აში-
ყი, აშიკი Cq; აშიყი D) (+ ვეფ-
ხის-ტყ.³ Z) ა შ ი ყ ი არაბულია,
ტ რ ფ ი ა ლ ს (ა) ჰქვიან ZA.

(უქმ.) აშიყი. ა შ ი ყ ი არაბულია,
ქართულად ტ რ ფ ი ა ლ ს ჰქვიან B.
ა შ ი ყ ი არაბთ(ა) ენაა (ენა არს
CqD), ქართულად ტ რ ფ ი ა ლ ი
ეწოდებიან (ეწოდების D) CD.

აშიკობა (ვეფხის-ტყ.) ტრფიალე-
ბა Z.

აშიყი; აშიყი, აშიკი; აშიყი და
აშიკი ნ. აშიკი.

აშიკი ილეკროს ძაფი, რომელსა
თურქნი მ ა ვ თ უ ლ ს ა უწო-
დენ Z.

ილეკროს (ელეკროს B) ძაფი AB.

მატყლის ძაფი CD.

ნ. ძაფი.

აშკმა პირის დაღება ZAA.

პირის დაღრენა AbBC. დაღრენა
პირისა D.

შდრ. აღმტკბო.

აშლა არევა ZAB.

აშლილი არეული ZA.

აშლილობა არეულობა ZAB.

აშრიალი საქორე ბადე Z.

ქორის ბადე ABCD.

ნ. ბადე.

აშურვება შურის აღება ZAB.

აშფაშაქი რბევით საგნის ისრის
სროლა ZA.

რბევით საგანთ ისრის სრევა B.

რბევით ისრის სრევა საგანთა C.

განუმარტავია D.

აჩაჩა ულლის კარის საკნველი
ZAB.

ოქოქა. ულლის კარით საკნველი

Cab. ოქოქა CqD.

ნ. ერქუანი.

აჩემება საკეთილოდ თუ სააოდ
ერთზე დაყინება ZA.

საკეთილოდ თუ საავო ერთზედ

¹ კიდევბა: „წლოლა აქ აყრასთან დაწერე“. ² დამატებულია ნუსხებში: „წდო-
ლა აქ დაწერე“. ³ შდრ. ვეფხის-ტყაოსანი, სტროფი 372, 4 („აშიკობა“).

დაეინება B. საკეთოდ, გინა ხააოდ
იყოს ერთზე მარადის Cab.

განუმარტავია CqD.

აჩემებული ერთზე დაეინებუ-
ლი Z.

აჩი ვირის შერისხვა და ჯორისა Z.
ვირის შერისხვა AB.

აჩივლა ჩივილი ათქმევიანა ZAB.

აჩოყება უქამოდ მხალთ აღერე-
ბა ZABCab.

უქამოდ აღერება CqD.

აჩრდილი (+ 4 მეფ. 20, 9 ZA)
ჩრდილი ZABCD.

აჩუ ცხენთ შერისხვა ZBCab.

ცხენის შერისხვა ACqD.

აჩქარდა სიჩქარე იწყო Z.

ჩქარობა იწყო A.

აჩქარება სიჩქარე Z.

ასწრაფებხასავით A. განუმარტავია B.

აჩხაბერი ზუჩი პირ დევის სახე
ZAB.

ესე (აჩხაბერი Cq) არს ზუჩის პი-
რი მსგავსი დევისა CD.

აჩხოვრა ურიგოდ წყობა რისა-
მე Z.

ურიგოდ დაწყობა რისამე A. ური-
გოდ დაწყობა რისაც B. ურიგოდ
წყობა C. განუმარტავია D.

აც ნაკვეთი აძეს ZA.

აძეს ნაკვეთი B. აძეს C. განუმარ-
ტავია D.

ნ. აცს.

აცა დაიცადებს ნაკლები Z.

დაიცადე AB. დაცადება C. განუ-
მარტავია D.

აცადე (2 მეფ. 13, 25) დაიცადე
ZA.

აცადებდა დააცლიდა Z.

აცაღე დააცაღე ZB.

დააცადე A. განუმარტავია Cb.

აცვეს ნ. აცუვეს.

აცმა ზედ ჩამოცმა ZABC.

განუმარტავია D.

აცნობა ცნობა უყო, გინა შეა-
ტყობინა Z.

შეატყობინა AB.

აცოდვა¹ (2 ნეშტ. 21, 11) ცოდვა
აქნევიანა ZAA.

აცოდინა შეატყობინა Z.

აცოდნა ნ. აცოდვა.

აცორდა შეღმა შეგლინდა ZA.

აცორკება შეღმა შეგლინებდა Z.

შეღმა შეგლნა AB.

აცრა დასერვა, გინა აღცრა ZAB.

აღცრა. აცრა ითქმის დასერვი-

სათვის, ხოლო აღცრა ფშვილთ

გაცრისათვის Cab. აღცრა Cq.

განუმარტავია D.

აცს ზედ აძეს Z.

ნ. აც.

აცუდოს 1 კორინთ. 9, 16 Z.

აცუფეს² (+ 23, 33 ლუკა ZAA)

მიიკრეს ZABC.

განუმარტავია D.

აცხოზს ათრთობს Z.

აცხოვნა (+ 27, 42 მათე ZAA)

ცხოვნება მისცა ZAB.

აძალდა ძალი მიიცა ZAB.

აძგერა შეატაკა ZA.

აძღუვდა მისცემდა ZA.

აძღუვებს მიმცემელობს ZABCab.

განუმარტავია CqD.

აძმო ძმად შეჰყარა ZAB.

აძნელებს ძნელად ჰქდის ZAB
Cab.

აძოვა ძოვნა აქნევიანა Z.

აძოვებს ძოვნან უყოფს Z.

¹ ნუსხებშია: „აცოდნა“. ² ნუსხებშია: „აცუფეს“.

აძრწოლებდა ძრწოლა შეადგა ZA.

აძრწოლებს ძრწოლას უყოფს Z.

აწ (+ 2, 29 ლუკა ZAA) აპასავით ZABC.

განუმარტავია D.

ნ. უაწ.

აწა იგივე და მეტი ZA.

აწამა ამოწმა ZAB.

აწამა მარტვილად (მარტვირად AB) შექმნა ZAB.

აწამებდა ამოწმებდა Z.

აწამებდა მოწამედ გაქდიდა Z.

აწ ბოლბოლ (+ ძველს საწინა-წარმეტყველოში Z) ამისთვის, მეძაო ZABC.

ნ. ბოლბოლ.

აწე აწსავით და მეტი Z.

აწსავით (+ 2 ეზრა, 13, 27¹ Ab) A.

აწვესავით B.

აწვეა აღმა ძვილ ა(ლ)სლვა (+ გინა აზევა B) ZAB.

აწვეა (აწვეს Z) მძიმის ზე აზევა ZA.

აწერა აღწერა Z.

აწვე (2 მეფე 1, 15) ახლავე Z.

აწსავით (2 მეფე 1, 15) A.

[აწი ნ. აპა].

აწონა წონის ქნა ZAB.

აწონილი წონა-ნაქმარი ZA.

აწურა მოუჭირასავით ZA.

აწურვა იგივე ZA.

მოჭირებასავით BC. განუმარტავია D.

აწვევა² საწყეოს შეტყობა ZAB.

აწყუედა მოსრვა ZA.

მოსვრა B.

აწყუედა თოკის გახეთქა ZA.

აწყუედილი წყვედა-ქმნილი ZA.

აწყული (აწყვა-ქმნილი ZA.

აქამა Z.

აქენა აყედრა Cb.

აქიმვა მალლა გაჭიმვა Z.

აქიმი ცხენის პირს მოსკენილა თოკი ZABCD.

შდრ. გელპირი.

აქიმული აღმა გაჭიმული Z.

აქინარი ფეტვის მჭველულთ ჩამოსაკიდარი Z.

ფეტვის (ფეტვთ B) ჩამოსაკიდარი AB. ბარული. ფეტვი მრავალ-კიდებული Cab. ბარული Cq.

აქინტვა ჭინტვა აქნევიანა Z.

აქინტული Z.

აქიჭენილი ნაწერი მიყრილი ავად Z.

ნაწერი მიყრილი AB. ნაწერი ზედა-ზედ მიყრილი Cab. ნაწერი ზედ მიყრილი Cq. განუმარტავია D.

აქორტვე ჭორტი დადგი(ო) ZAB Cab.

აქრა აკვეთა Z.

აკვეთა, გინა მოსვრა AB. აკვეთა Cab. განუმარტავია CqD.

აქრა მახვილით დაჯოცა მრავალთა Z.

აქრაჭუჭი (ბალ.) ერთი ცერცვივით არის Z.

(ბალ.) ერთი ცერცვია A. (ბალ.) ცერცვია B.

ახა ცული ქმა რამეა Z.

(უქმ.) რა(ა)მეა ცული ABCab.

(უქმ.) Cq. განუმარტავია D.

ახალი (+ 5, 7 ესაია ZAA) აწ ქმნილი ZAB.

¹ Ab ნუსხაშია: „2 ეზრა 13,27 და 31“. ² ნუსხებშია: „აწყუა“.

განუმარტავია CD.

ნ. ახლად, განახლება, საახლოდ, სიახლე 2.

ახალნერგი ახალი დარგული Z.

ახალწლისა სეკდემბერი ZAB-CqD.

სეკდემბერი Cab.

ნ. თთუე; შდრ. შემოდგომა.

ახარა ხარება მიართვა ZAB.

ახებს (+ კავშ. [14] Z¹) შეახებს ZAB.

ახედვა მალლა ამზერა ZAB.

ახეწა ქარისაგან აფხეკა ZABCD.

ახეწილი აფხეკილი Z.

ახვედრა ნ. ახუედრა.

ახვეწა ნ. ახუეწა.

ახვნა ნ. ახუნა.

ახიოს (+ ვეფხის-ტყ.² Z) სულისკეთის ოხრა ZABCb.

განუმარტავია CaqD.

ნ. სულის-კუეთა.

ახიოს ზე შეხვევა უყოს Z.

გახევა უყოს A.

ახლა აწვესავით ZA.

აწვე B.

ახლად ახალ-ყოფით ZAB.

ახლავ ახლად, აწვე Z.

ახლო არა შორს ZAB.

განუმარტავია CD.

ნ. ახს, მაახლო, მაახლოვა, მახლობელი, მოახლე, მოახლებულ არს, მუახლე, მუახლებული, სიახლე 1, სიახლოვე; შდრ. წლება 1.

ახლოს იგივე ახლო ZAB.

[ახმა ნ. აღება].

ახო საყანური გაკაფული Z.

საყანური ვანაკაფი AB. ტყე-ვანყენებული CD.

ახოვანი (2 მეფე 1, 6) ტანად დიდი და ძლიერი ZA.

ტან-დიდი და ძლიერი B. ტანოვანი Cab. ტან-დიდი Cq. ტანუანი D.

ახოვნება ტან-დიდ ძლიერება Z.

ახორი ქართული არ არის, ბაგას ჰქვიან ZA.

(უქმ.) ცხენის ბაგა B. ცხენის ბაგა Cab. ბაგა CqD.

ახოსალარი მეჯორე ZABCD.

ახრევდენ კელს იქნევდენ Z.

ახრევენ კელს იქნევენ ZAB.

კელს უგვანად იქნევენ Cab.

ახრევს კელს იქნევს ZAB.

ახს (84, [10] ფსალმ.) ახლო, მოკლედ Z.

(+ 84, [10] ფსალმ. Aa). ახლოა AB. ახლოს CD.

ახსოვნდა ნ. აქსოვნდა.

ახსოვნს ნ. აქსოვს.

ახსოვს ნ. აქსოვს.

ახტა (+ 2 ნეშტ. 9, 15 ZA) ცხენი და ვირი მამალი ZAB.

(ოთხფ.) ცხენი მამალი Cab. ცხენი მამალი CqD.

ნ. ცხენი.

[ახტა-კაკობა ნ. ცხენი].

[ახტა-კრდლობა ნ. ცხენი].

ახუედრა³ ხვედრი მისცა ZAB.

ახუეწა⁴ მრავალგზის შემოიხვეწა Z.

ავედრასავით A. ავედრა B.

[ახუნა⁵ ატანა⁵B].

¹ იოანე პეტრიწის თარგმანება (წიგ. II, გვ. 48,9). ² შდრ. ვეფხის-ტყაოსანი, სტროფი 711,4 („ახი ოს“). ³ ნუსხებშია: „ახუედრა“. ⁴ ნუსხებშია: „ახუეწა“. ⁵ ნუსხაშია: „ახუნა“ (უნდა იყოს: „ახუნა“).

ახურამაგი თოფრა არის დაწნულა
ZA.

ქართ პირთა ამოსდებენ კალთა,
რათა ძნა ვერ კამონ და აღმოიციხ-
ნოს B. ახურამაგს(ა) უწოდენ ქართა
პირსა (პირთა CqD) შესაყრეთა კა-
ლთა ზედა, რომელთა არცა (არა D)
ძნა კამონ და აღმოიციხნონ(ყე)
(აღმოიციხნიდენცა D) CD.

ახუროვნა ხურობა აქნევიანა Z.

აქლა ჩამოფარებულის აყეცა Z.
ჩამოფარებულის აღება ABCab.
განუმარტავია CqD.

აქდენა სიზმართ გამოცხადება Z.

აქდილი ჩამოფარებული აღებუ-
ლი Z.

აქდომა მალლა შესევა Z.

მალლა შევლა, გინა სიზმრის გამო-
ჩენა A.

აქირება საჩივარში მოდავეს ასე-
თი რამ უთხრას, თვისი საჩივარი
გაუცუდოს (დაავიწყოს A) ZA.

ესე არს საჩივართა შინა მოდავეს
ასეთი რამ უთხრას, თვისი საჩივარი
დაავიწყოს B. აქირება(დ) ითქმის
სიტყვა, რომელსა მოჩივარ(ი)ნი იტყ-
ვიან მოდავისა თვისისა წინააღმდე-
გად CD.

აქირებული მოდავისგან გასაცრუ-
ებელი Z.

აქოცა აპქოცა, მოქოცა, გინა მო-
წმედა Z.

მოქოცა, გინა მოწმედა AB.

აქსნა გამოთარგმანება ZABCD.

აქსნა დაბმულის აშვება Z.

აქსოვნდა¹ არ დავიწყებოდა Z.

აქსოვს (ახსოვნს Z, ახსოვს AB)
არ დავიწყებია ZAB.

აჯა (+ 1 მეფეთი 22, 4 ZAa)
ვედრებასავით ZABC.

განუმარტავია D.

ნ. ეაჯა, იაჯა, იაჯდა, მიაჯა,
მიაჯა, ნააჯევი, სააჯო.

აჯაფთა (აჯაფთათა Z, აჯაბთა CqD)
დარეჯანიანში² მოუყვანიათ,
არაბთა ენაი არს (ენაა A), ს ა
კ ვ ი რ ვ ე ლ ს ჰქვიან ZA.

დარეჯანიანში მოუყვანიათ, არაბთა
ენაა, ს ა კ ვ ი რ ვ ე ლ თ ა B. (უქმ.)
საკვირველთა. დარეჯანიანში მოუყ-
ვანიათ აჯაფთა, არაბთა ენაა Cab.
(უქმ.) საკვირველი. დარეჯანიანში
მოუყვანიათ აჯაბთა, არაბთა ენაა Cq.
საკვირველი. ეს მიყვირს, დარეჯა-
ნიანში უთქვამს, აჯაფთი არაბთა
ენაა D.

აჯეჯი მეღნის ჩლა ZABCD.

[აჯი ნ. აჯის მშუღლი, აჯის ტახტი].

აჯილა საქორწილე ტახტი Z.

საქორწილო ტახტი ABCD.

აჯილდა ცხენის კურატი ZAB.

(ოთხფ.) ცხენის კურატი Cab.
ცხენთ კურატი Cq. ცხენთა კურო D.
ნ. ცხენი.

აჯის მშუღლი (აჯის მშვილდი
ZAbBCab) როსტომიანში მოუ-
ყვანიათ, ფალაურის ენით რ ქ ი ს
მ შ ვ ი ლ დ ი Z.

რქის მშვილდი A. არაბულს
მშვილდს იტყვის B. არაბულს იტყვის
Cab.

აჯის ტახტი ისრევე ფალაურის
ენით პილოს ძელის ტახტი Z.

პილოს ძვალის ტახტი A. პილოს
ძელის ტახტს იტყვის B. (+ აჯი Cb)
პილოს ძვალს ჰქვიან სპარსუ-
ლად (+ როსტომიანში³ Ca) Cab.

¹ ნუსხებშია: „ახსოვნდა“. ² შდრ. ამირან-დარეჯანიანი, ს. ყ უ ბ ა ნ ე ი შ ვ ი
ლ ი ჯ გამოც., გვ. 53,24 („აჯაბთა“). ³ Ca-ში ეს წყარო გადახაზულია, შდრ. შაჰ-
ნამეს ქართული ვერსიები, II წიგნი, სტროფი 3176).

აჭილა ქალთ მოსაფარებელი ზე-
წარი (+ თეთრი Z) (+ ვეფხის-
ტყაოს.¹ Z) ZA.

ზეწარი ქალთ მოსაფარი B. წამო-
სასხამი (წამოსასხმელი Ca) ზეწა-
რი CD.

ნ. ზეწარი.

აჭობა მოერია ZAB.

აჭობებს მოერევის Z.

მოერევა AB.

აჭობინა მოირივა ZA.

აჭა (3 მეფე 18, 44) აგერსავით
(აგრესავით Aa), ვითარცა მ ყ ი ს
და ა წ ი ZA.

აგერსავით. აჭა და მყის და
ა წ ი ყველა ერთია B. აჭა და მყის
არცა ერთი პირველი და არცა შემ-
დგომი CD.

ნ. ანაზღი.

აჭკდა აღვიდა ZABCD.

აჭკოცა ამოკოცა Z.

განუმარტავია Aa.

აჭსნა აქსნა A².

ბ

ბანი არც თავია, არც ბოლოდ მო-
ვალს სხვათა სიტყვათა ზედა,
არც კმინანი არს, არც ართრონა,
ოდენ ბ ა არს: მოაბა, ჩააბა, გაა-
ბა და ეგევითარნი; სხვათა ნაქ-
მართა ზედა აგრევე ბ ი: მოაბი,
ჩააბი, გააბი, წააბი და ეგევი-
თარნი Z.

ბანი არც თავად მოვა, არც ბო-
ლოდ, არც კმინანი (+ ბ ა არს არ-

თრონი: მოაბა, ჩააბა, გააბა და ეგე-
ვითარნი; სხვათა ნაქმართა ზედა აგ-
რევე ბ ი: მოაბი, ჩააბი, გააბი და
ეგევითარნი Aa) A.

[ბ ნ. ააბი, აბს, აუბა, ბმა, გააბა,
დააბა, დაბმა, დასაბამი, დასაბ-
მელი, ვება, ვები, ვებმი, კრეტ-
საბმელი, მიიბა, მობმა, მოიბა,
მუაბა 2, ნაბამი, პირბმული,
საბელი, ყელსაბამი, შებმა, კელ-
საბამი].

ბა ბაია, თვალის შავი ZABCD.

[ბაბა ნ. დათეს-ბაბა].

ბაბაგა ნ. ბაგა 1.

ბაბანი სიცივის აყოლის კმა ZAB.

სიცივის აყოლის კმინაობა Cab. სი-
ცივის აყოლა CqD.

ბაბანიკი (მ)წეროსაგან (მ)წეროს
მოწოდება ZABCD.

ბაბაჭუა (მძრომ.) დედაზარდლი
ZAB.

ბაბილო (ხე) (79, 11 ფსალმ.) მა-
ღალი ვენაქი Z.

(ხე) (+ 79, 11 ფსალმ. Aa) მაღა-
ლი ვაზი AB. (ხე) ხის ვენაქი, გინა
გრძელი ვაზი Cab. (ხე) ღობილო,
ზეზე ვენაქი CqD.

ბაბრაბი (+ როსტომ³. ZAa) ბაბ-
რის ტყავი ZABC.

განუმარტავია D.

ბაბრი (ოთხფ.) სხვათა ენაა, ქარ-
თულად ჭ ი ქ ი ჰქეია(ნ) ZA.

(ოთხფ.) სპარსთ ენაა, ქართულად
ჭ ი ქ ი ჰქეიან B. (ოთხფ.) ჭიქი CD.
ნ. ჭიქი.

¹ შდრ. ვეფხის-ტყაოსანი, სტროფი 1176, 4. ² აქ შენიშვნაა ავტორისა: „რომე-
ლსაცა სახელსა ჩიტის თვალის ნიშანი უზის, იგი სახელებია კაცთა, ქვეყანათა და ქა-
ლაქთა, — ებრაელთა, ქალდეველთა და ელენთა ენათა მიერ თარგმნილი. ანის ფურ-
ცელი კბ (22)“ Ca; „რომელსაცა სახელსა წითლით ჩიტის თვალი უზის, სახელებია
კაცთა და ქვეყანათა, — ებრაელთა, ქალდეველთა და ელენთა ენათა მიერ თარგმა-
ნებული“. Cq. ³ შდრ. შაჰნამეს ქართული ვერსიები, II წიგნი, სტროფი 3225 და
ლე 3827 ა.

ბაბუსაგაძალა (ბალ.) ZABC.

(ხე) D.

ბაბლანი (ფრინ.) ფრინველია მოწყენილი, წყლის უსმელი, რომელსა თურქნი ბუთიმარს უქმობენ ZA.

(ფრინ.) ფრინველი არს მოწყენილი, წყლის უსმელი, რომელსა თურქნი ბუთიმარს უქმობენ B. (ფრინ.) CD.

ბაგა (ბაბაგა D) (+ 1, 3 ესაია Z). (+ ესე არს Z) პირუტყვთა საზრდელთა დასადებელი ადგილი; ბაგა ეწოდების სახლთა შინა მოდაბლო სარკმელთა; ბაგად ითქმის ახალი ვენაქი ZAb.

პირუტყვთა საზრდელთა დასადებელი ადგილი; ბაგა ეწოდების სახლთა შინა მოდაბლო სარკმელთა; ბაგა ეწოდების ახალს ვენაქსაცა (1, 3 ესაია) Aa. ბაგად ითქმის პირუტყვთ საზრდელთ დასადებელი ადგილი; ბაგა ეწოდების სახლთა შინა მოდაბლო სარკმელთა, რაგინდ-რათა შესადებელთა; ბაგად ითქმის ახალი ვენაქი B. ბაგა ეწოდების პირუტყვთ სარკმელთ ჩასაყრელს; სარკმელთა ნაგები იყოს თუ ძელთაგანი; კვალად ბაგა ეწოდების სახლთა შინა მოდაბლოდ სარკმელსა რაგინდრამს შესადებელსა. კვალად ბაგა ეწოდების ახალს ნაშენს ვენაქსა Cab. ახორი CqD.

ნ. ახორი, მობაგული, ნაბაგევი 1, სარკმელი.

ბაგა ახალი ვენაქი CqD.

ბაგამბუგი რბილზე(დ) ცემას კმა(ა) ZAB.

ლბილზე ცემის კმა Cab. ლბილის კმა CqD.

ბაგე (28, 10 ესაია) ესე არს კაცთა პირისა ორნივე ლაშნი;

ბაგე ეწოდების მდინარისა კიდურსა (47, 7 ვზექ); ბაგედ ითქმის კიდური ნავისა Z.

ესე არს კაცთა პირისა ორნივე ლაშნი (28, 10 ესაია); ბაგე ეწოდების (ეწოდება AB) კიდურსა ნავისასა და კიდურთა მდინარეთასა (+ 47, 7 ვზექ. Aa) A. ბაგენი არიან კაცთა პირთა ორნივე ლაშნი; ბაგე ეწოდება კიდურსა ნავისასა. და კიდურთა მდინარეთასა B. ბაგენი ითქმიან კაცთა ორთავე ლაშთათვის ზედეთთა და ქვეშეთთა პირთასა; ბაგე ეწოდების კიდურთა ნავისათა; ბაგე ეწოდების კიდურთა მდინარეთასა Cab. ბაგენი ითქმიან სამად, ვითარმედ: ბაგენი კაცისანი, დავსჯედ ბაგეთა ნავისათა და ორნი ბაგენი მდინარეთანი CaD.

ნ. ნაბაგევი 2.

[ბაგინები ნ. განმონადები].

ბაგინი (+ 1 კორინთ. 9, 13 Z). სომხურია, ქართულად ბომონი ჰქვიან ZA.

(უკმ.) სომხურია, ბომონსა ჰქვიან B. ბაგინი სომხურად ბომონს ეწოდებიან Cab. ბაგინი სომხურია, ბომონს ეწოდების CqD.

ბაგირი საბელში ნახე Z.

სხელი თოკი (+ 47, 7 ვზექ. Aa) ABC. წელილი თოკი D.

ბაგოვნები სართულები ZABC.

[ხალ ნ. ბადება, ბადებულობა, ბადვა, დაბადება, დაბადებული, დამბადებელი, მბადა, მივაბადოთ, ნაბადები, ნაბადი 2, უვაბადოთ].

ბადაგი ტყბილი (ტყბილი CqD) მოდულეებული ZABCD.

ბადე (7, 12 ოსე) სახელი არს ყოელთა მკედთა თვალედად ნას-

კულთა. ბ ა დ ე დ ითქმის ქსელი დედაზარდლისა; ბ ა დ ე დ იწოდებიან მანქანებანი ეშმაკთანა წარმწყმედელნი მოღვაწეთანი; იქმან ბ ა დ ე თ ა ნადირისა შესაპყრობელთა, რომელთა ა ს მ ა ნ ა კ ს ა უწოდენ; იქმან ბადეთა აბრეშუმთაგან, კარავთა ოქრო-მოპეტალებულთა, ქალთა სამშობიეროდ; იქმან ქალნიცა ყოველთა უწმიდესთა თავსაბურავად ანუ ყელს მოსახვევად, ჭრელად ნემსულსა, რომელსა მ ა ქ მ ა ნ ი ეწოდება; ბ ა დ ე არს თევზთა შესაპყრობელი (4, 20 მათე): ს ა თ ხ ე ვ ე ლ ი, ხ ო ლ ი ხ ი, ღ რ ი ბ ო ნ ი, ჩ ი ჩ ქ ი ნ უ რ ი, მ ა ს ე, ზ ე ღ მ ა, ხ ა ლ ბ ა დ ე და ეგვიეთარნი; ბ ა დ ე არს შესაპყრობელი ფრინველთა: ა შ რ ი ა ლ ი, ო ჭ ი ჭ ი, ს ა ს ი რ ე, ჩ ი ტ ბ ა დ ე, ტ რ ე ღ ბ ა დ ე; მრავალ-რიგნი არიან Z.

(+ 5, 5 ლუკა Aa) სახელი არს ყოველთა მკედთა თვალედად ნასკულ(ლ)თა. ბ ა დ ე დ ითქმის (ითქმიან Ab) ქსელი დედაზარდლისა; ბ ა დ ე დ იწოდებიან მანქანებანი ეშმაკთა წარმწყმედელი მოღვაწეთა; იქმონენ ბადეთა ნადირთა შესაპყრობელთა, რომელთა ა ს მ ა ნ ა კ ა დ სახელსდებენ; იქმენ ბადეთა აბრეშუმთაგან, კარავთა ოქრო-მოპეტალებულთა, ქალთა სამშობიეროდ; იქმენ ქალნიცა წვლილთა ყოველთა უწმიდესთა თავსაბურავად ანუ ყელ-მოსახვევად, ჭრელად ნემსულად, რომელთა მ ა ქ მ ა ნ ი ეწოდებიან; ბ ა დ ე არს: თევზთა შესაპყრობ, ხ ო ლ ი ხ თ ა, ს ა თ ხ ე ვ ე ლ თ ა, ჩ ი ჩ ქ ი ნ უ რ ს ა, ღ რ ი ბ ო ნ ს ა, მ ა ს ე ს ა, ზ ე ღ მ ა ს ა,

ხ ა ლ ბ ა დ ე თ ა და ეგვიეთართა; ბ ა დ ე არს ფრინველთა შესაპყრობელი: ა შ რ ი ა ლ თ ა, ო ჭ ი ჭ თ ა, ჩ ი ტ ბ ა დ ე თ ა, ს ა ს ი რ ე თ ა და ტ რ ე ღ ბ ა დ ე თ ა, რომელნი მრავალრიგ არიან A. ესე სახელი არს ყოველთა მკედლთა თვალედად გამონასკული, რომელთაცა ძაფთაგან იყოს B. ბ ა დ ე სახელია ყოველთა მკედლთა თვალედად გამონასკულთა აბრეშუმთაგან, ყაქთა, ბანბათა, სელთა, კანაფთა და რომლისაცა ძაფთაგან იყოს; ბ ა დ ე თ ითქმის ქსელიცა დედაზარდლისა შეპყრობისთვის მწურთასა; ბ ა დ ე თ ითქმის ეშმაკთა მანქანებთა წარმწყმედელი მოღვაწეთა; იქმონენ ნადირთათვისცა შესაპყრობელთა ბადეთა, გარემოდგმით შეიპყრობენ ყურდგლით ვიდრე ირამადე, რომელსა ა ს მ ა ნ ა კ ს ა უქმობენ; იქმენ აბრეშუმთაგან, ბ ა დ ე-კარავთა ოქრო-ვეცხლითა მოპეტალებულთა დიდებულთა ცოლთა მშობიერეთათვის; იქმენ ქალნიცა წვლილად ქსოვილთა ბადეთა უწმიდეს ყოველთა თავსაბურავეთასა, რომელიმე სირმათაცა თავსაბურავად, გინა ყელთა მოსახვევად, ვიეთნი სამოსლადაც ჭრელად ნემსულთა, რომელთა მ ა ქ მ ა ნ ი ეწოდებიან; ხ ო ლ ბ ა დ ე ეწოდების თევზთა ბადეთა და მფრინველთასა; ხ ო ლ ო განიყოფებიან ბადენიცა: ბ ა დ ე წვლილ-თვალე და ტომარის გეანებული, ბ ო ლ ო-კუნჭულოსანი ხ ო ლ ი ხ ი არს; ხ ო ლ ო მომძიული და საღონიანი და შორით სასროლი — ს ა თ ხ ე ვ ე ლ ი; გ რ ა ლ ე დ ქსოვილი და სამ წყრთა სომალდე, საღონიანი, მომძიული დ ი ღ ბ ა დ ე არს, ნავტიკათვის იყოს ანუ სხვა სათრეველად; სხვასა გრძელთა ვიდრე ორასთა, გინა ასთა მკართა სივრცით, ზ ო მ ი გ რ ს ა, უსაღონოესა, ქ ე ე მძიოსანსა და ზ ე ღ ე ლ ო ს ი ა ნ ს ა უწოდენ ს ა შ რ ო ბ ზ ს ა ც ა ლ წ ვ ე რ ს ა და ქ ე ე კ ე ნ ე ბ ბ მ უ ლ ს ა — მ ა ს ე ს ; ხ ო ლ ო საპყრობისა

უმოკლესა და უფროსად განიერსა—
ჩიჩქინურსა; სხვა არს ღრ-
ბონი და სხვა ზელმა, გინა ხალ-
ბადე და მრავალნი სხვანი ბადე-
ტარნი და სახოპელნი და სხვანი
ეგვიეთარნი. ხოლო მფრინველთა
ბადენიცა: აშრიალი და ოჭი-
ჩი, ჩიტბადე და სასიტე,
ტრედბადე და სხვანი მრავალ-
ნი. იგინიცა სიგრძეობისთვის არა
დაესწერე Cab. განუმარტავია CqD.

ნ. ბადისახე, ბადოს-პირი, კო-
ნი, საბადური.

ბადება ქონება ZABCD.

ბადებულობა ქონებთანობა ZA.

ბადენი (10, 5 დანიელ). ესე არს
ლევიტელთ სამოსელი სპეტაკი,
გინა ყვაეილოვანი ZA.

(10, 5 დანიელ) (+ ესე არს B)
ლევიტელთ სამოსელი, დიდებული,
(+ გინა Ca) სპეტაკი, გინა ყვაეი-
ლო(ვ)ანი BCab. ლევიტელთ სამო-
სელი Cq. დიდებული D.

ბადვა დაბადება ZABCD.

ბადია დიდ(ი) ჭამი ZABCD.

ნ. ჭამი (ჭურჭელ'თანაც).

**ბადიში ორმოს პირი მოგებულა
ZA.**

ორმოს პირი მოგებულა B. ორ-
მოს (ორმოს Cq) პირის მონაჭლო-
ბი C. ორმოს პირის ზე D.

ბადისახე (ბადის-სახე A) (2 ნეშტ.

3, 16) რკინის ფანჯარა ZAb.

ფანჯარა რკინისა (2 ნეშტ 3, 16) Aa.

ნ. კანკლელი.

ბადის-პირი (+ 2 მეფ. 8, 2 ZAa)

გალატოზის ლარო ZAB.

გალატოზთ ლარო Cab.

ბადის-სახე ნ. ბადისახე.

ბადიში შეილის-შეილი ZABCD.

ბადლიჯანი (ბალ.) ZAB¹.

ბადრაგა (დარეჯან.²) ჭაბუჯი მოგ-
ზაურთა წინამავალი, რათა მეყო-
ბრეთაგან უვნებელად გაატაროს
Z.

ესე არს ჭაბუჯი, რომელი მოგზა-
ურს უძღვებოდეს და მეკობრეთაგან
უვნებელად გაატაროს (+ დარეჯან.
Aa) A. ესე არიან ჭაბუჯნი, რომელ-
თა მოგზაურნი მეკობრეთაგან უვნებე-
ლად გაატარონ წინაძლომითა და
ძალითა თვისითა B. ბადრაგანი იგი-
ნი არიან ჭაბუჯთა, რომელთა ვაჟარ-
ნი და მოგზაურნი, რომელნი(ცა)
მეკობრეთაგან იშიშ(ვ)ოდენ, მათ წი-
ნა უძღვებოდენ და განარინონ ძა-
ლითა თვისითა CD.

ნ. მაბადრაგა.

ბადრი გავსილი მთოვარე ZAB.

სავსე მთოვარე Ca. (უქმ.) სავსე
მთოვარე CbqD.

ნ. პირ-ბადრი.

**ბაეტარი პეიტარი, ცხენის მკურ-
ნალი Z.**

პეიტარი A. (უქმ.) პეიტარი B.

ბავასირი ბუასილი ZCq.

(უქმ.) ბუასილი AB. ბუასილი,
სოკოს სენი Cab. ბუასილი. ჭკაცსა
რომ სოკო შვირდეს¹ D.

ნ. ბუასილი.

**ბავთი (7, 12 ოსე) ბოროტი მოამ-
ბე (+ ჰავი Z) ZB.**

ბოროტი ამბავი (7, 12 ოსე) A.

ბოროტის ჰამბ(ვ)ის მომღები Cab.
ბოროტ-მოამბე CqD.

**ბავთის მომღები (4 მეფე 19, 7)
ბოროტის მომტანი Z.**

ბოროტის მოამბე (4 მეფე 19, 7) A.

**ბავლი გამართვისათვის ქორისა
პირველ დაჭერილი ფრინველი
ZA.**

¹ Z-ში შენიშვნაა. ავტორისა: „არ ვიცი, ვისი ენაა“. ² შდრ. ამირან-დარეჯანი-
ანი, ს. ყუბანეიშვილის გამოც., გვ. 81,46 („საბადრაგო“).

გასამართავის ქორთავან პირველად დაქერილი ფრინველი B. ბავლი არს, რა ახალს ქორს და მისთანათა პირველად ფრინველი შეაყრობინო გა(ნ)სამართავად Cab. ბავლი არს ახალს ქორსა და მისთანათა პირველ (მ)ფრინველი შეაყრობინო(ს) გასამართველად CqD.

ნ. აბავლა.

[ბავრ ნ. დაბავრეს].

ბავრაყი ეკლესიის დროშა Z.

სამლ(რ)დელო დროშა 'ABCab.

საყდრის დროშა CqD.

ბავრუკი (2, 22 იერემ.) მარილს ჰგავს, ოქრომჭედელნი იკმარობენ ოქროსა დასადნობელად Z.

ტბა რამეა, რომელსა ხაშურივით გამოჰყრის, ოქრომჭედელნი იკმარებენ (2, 22 იერემ.) A. ერთი ტბა, ხაშურივით გამოჰყრის, ოქრომჭედელი იკმარებს B. ბორაკი. ბავრუკი წყალი არს ერთი (ესეთი Ca), რომელი თეთრთა ხაშურის მსგავსთა გამოჰყრის, რომელსა ვეცხლის-მჭედელნი იკმარებენ და სხვანიცა Cab. ბორაკი. ბავრუკი წყლისაგან არს, თეთრს ხაშურსავეთ გამოყრის Cq. ბორაკი D.

ბავრუკი ელვარე D.

ბაზარი საეკურო ადგილი ZABC.

განუმარტავია D.

ნ. ქელბაქი.

ბაზი შავარდენი, გავაზი, ქორი და მიმინო და ყოველივე მისთანანი არიან ბაზნი, რომელთა ნემსი-ოს ო რ ბ ა დ სახელ-სდებს Z.

შავარდენსა, ქორსა, მიმინოსა და ყოველთა მისთანათა ბაზი ეწოდების (+ რომელ არიან ო რ ბ ნი Aa) A. შავარდენი, ქორი, მიმინო და რაჲც მათი მსგავსი (მ)ფრინველია, ზოგად ბაზი ეწოდება BCb.

ბაზიერი მექორე, მეშავარდენე(ნი) ZA.

მექორე BCD.

ნ. იბაზიერა, საბაზიერო.

ბაზმა სანათი ZABC.

განუმარტავია D.

ბაზმაკი (+ 25, 10 იერემ. ZAa)

სანათივე ZAC.

სანათივე 'არა კეთილი' B.

[ბაზმურ ნ. დაიბაზმურეს].

ბაი კერკი და ბაი ამერიკას ხილნი არიან, ჩოკოლატას შესამზადებელი ZA.

კერკი და ბაი ინდოური ხილია, ჩოკოლატას შესამზადი B.

ბაია ფურცელია დანაქის-კუდისა ZA.

ესე არს ფურცელი დანაქის-კუდისა; ბაია ეწოდების თვალის შავსა, რომლითა ხედავს; ბაიას ჩჩვილნი ჩჩვილთა უწოდენ B. ბაია არს ფოთოლი დანაქის-კუდისა; ბაიას უწოდენ თვალსა შიგან, რომელ შავი აქვს სახედველთა; კვლად ბაიას ჩჩვილნი ჩჩვილსა სახელ-სდებს Cab. ფინიის ფოთელი (ფოთოლი D) CqD.

ბაია თვალის გუგა; ბაიას ჩჩვილნი ჩჩვილსა უწოდენ ZA.

თვალის შავი CqD.

ბაკანი ხის ჯამი, გინა კუს ზურგა ZAB.

ხის პინა CD.

ნ. კეტყავი.

ბაკი (+ 34, 14 ეზექ. ZA) მოზღუდვილი ZAB.

მონაზღული C. ბაკი D.

ნ. ზღუდე; შდრ. ქარაბაკი.

ბაკილა (ბაკლა AbBCD) (ბალ.) სომხურია, ქართულად ქნ დ უ რ ი ჰქვიან ZAa.

(ბალ., უქმ.) სომხურია, ქართულად ქნ დ უ რ ი ჰქვიან AbB. (ბალ.) ბოკელი. ესე ბაკლა სომხურია, ქარ-

თულად კნ დ უ რ ი ჰქვიან CD.
ბაკმი მომგ(ე)რგვალეზული, გინა
ბაკი ZAB.

მომგრგვალეზული C.
ბაკო (+ 2 ნეშტ. 4, 5 ZA) პირი
ქურჭელთა და ფიალათანი ZAB.
ბაკონი ეწოდებიან ბავთა სსამი-
სასა (სსამლისასა CqD), გინა ქურ-
ჭელთასა (ქურჭლისასა D) CD.

ნ. ნაპირი.

ბაკოვანი მობაკული Z.
მობაკულნი A.

ბაკუნი ფე(რ)კის დაბასტუნება
ZAB.

ფე(რ)კის დაბაკუნება CD.

ბალავარი საძირკვე(ე)ლის ქვა(ნი)
დიდ-დიდნი ZABCB.
დიდი ლოდი CaqD.

ნ. ქვა.

ბალამწარა (ხე) ველური ბალი
ZAB.

(ხე) CD.

ბალანგარი კაცი მოუსმინარი
ZABCD.

ბალანი (+ 25, 4 გამოსლ. ZA)
თმა თხათა ZABC.

განუმარტავია D.

ნ. თმა.

ბალანტი მცირე ვაშკარანი ZAB.
ვაშკარანი მცირე Cab. ვაშკარა-
ნი CqD.

[ბალარჯი ნ. ბლარჯი].

[ბალარჯობა ნ. ბლარჯობა].

ბალასინი ხეს(ა) იტყვიან ერთსა,
რომლისა მონაკვეთთაგან ჩამო-
ეწვეთების; კვალად ბალახია კი-
ტრივით და მისის გურკისაგან
გამო(პ)კლიან; ბ ა ლ ა ს ი ნ ი იქ-

(მ)ნების მრავალ წლის ზეთის-
ხილის ზეთი, გინა ღვინო და
სხვასაცა შემზადებენ ZA.

ხეს იტყვიან ერთსა. რომლისა მო-
ნაკვეთისაგან. ბალასინი ჩამოეწვე-
თოს; ბ ა ლ ა ს ი ნ ი ბალახია ერთი,
კიტრივით მოისხამს და მისის გურ-
კისას გამოკლიან ზეთსა; ბ ა ლ ა -
ს ი ნ ს უწოდენ მრავალ ეამონს ზე-
თის-ხილის ზეთს ვიდრე ორასის
წლისა მეტსა B. (ხე) ბ ა ლ ა ს ი ნ ი
ხეა ეგვიპტეს და ინდოეთს, ზეთის
მადინებელი; ბ ა ლ ა ს ი ნ ი ბალახ-
საც ჰქვიან, კიტრსავით ნაყოფი აქვს;
ბ ა ლ ა ს ი ნ ს ზ ე თ ა დ ითქმის
მრავალ ეამითგან დამარხული ზეთის-
ხილის ზეთი ვიდრე ორას წლისა
უფროს Cab. (ხე) CqD.

შდრ. ვალსამოს.

ბალახავარდი (ბალ.) წყლის წიწ-
მატი (წიწმატა Ab) ZA.

(ბალ.) BCD.

ბალახი (ბალ.) მოლი ZA.

(ბალ.) BCD.

ნ. გულ-ფირტკს ბალახი, კა-
პოეტი ბალახი, ნეხუბალახა, სა-
ბალახე, შავბალახა, ხებალახა;
შდრ. აქავიტი, გიზი.

ბალახოვანი ბალახთ ადგილი ZA.

ბალახში (+ ვეფხის-ტყ¹. ZAa)
ლალი უმჯობესი ZABCD.

ბალბა (ბალ.) მალოქი ZAB.

(ბალ.) CD.

ნ. კორკოტანა.

ბალბალუკა² (ბალ.) ZABCDE.

ბალთა ზოსტერისა და ქ(რ)მლის
სარტყ(ე)ლისა და მისთანა(თა)ს.
ილეკრო(სი) ZA.

ესე არს ჭამრისა, კრმლის სარ-
ტყლისა და მისთანათა ილეკრო B.

¹ შდრ. ვეფხის-ტყაოსანი, სტროფი 177,3 (არბაღში¹). ² ამით იწყება E ხელ-
ნაწერი, თავნაკულთა.

ბალთა ეწოდების კრმლის სარტყელ-ზე და გინა ქარქაშის სარტყელ-ზე(ღ) და მისთანათა ვეცხლი ანუ ოქრო დაქედელი აქენდეს თვითო-თვითოსა Cab. განუმარტავია CqDE.

ბალთვა ხშირად (ღ)აქოდა, გინა (ღ)აქრა ZAB.
დაქრასავით Cab. დაქრა CqD.
განუმარტავია E.

ნ. დაბალთვა, დაბალთული.

ბალი (ხე) ZABCDE.
ნ. ალუბალი, ბალლოჯი.

[**ბალი-ბალი** ნ. იპი-იპი].
[**ბალით** ნ. დააბალითა; დაბალი-თება].

ბალიკარტი ძაღლის ჭანგი, ნამეტ-ნაეი Z.
ძაღლის ჭან(გ)გი ACab. ძაღლის ჭანგი, მეთი B. ძაღლის კლანჭი CqDE.

ბალიში თავსადები ZACab.
თავის სადები B. განუმარტავია CqE.
[სასთულავი] D.
ნ. თავის-საცო.

ბალსამო ბალსინი ZAB.

ბალქოში სკლატის საფენელი ZAB.
სკლატის ქვეშ(ს)აფენი Cab. განუმარტავია CqD.

ბალღამი სხვათა ენაა. ფ ე ლ ლ ა - შ ი ჰქვიან ZAA.
განუმარტავია AbBCDE.
ნ. ფელღამი.

ბალღი (ოთხფ). მკლე საკლავი ZAB.
(ოთხფ.) მკლე ცხოვარი Cbq.
მკლე ცხოვარი CaDE.
ნ. ცხოვარი.

ბალღინჯი (მძრომ.) (8, 91 მა-მათ-ცხ.) ZAA.

(მძრომ.) AbBE. (მძრომ.) დილიტილია (+ სხვა C) ავი CD.

ბალლოჯი (ხე) მუავე ბალი ZABC.
(ხე) DE.

ბალქუში რომელ არს დიდსა მათა შორის ქვენი ანუ ნაპარღნი ზეავთა და თოვლთა მიერ აღესიღნი B.

ბამა (ბამი ZA) იავეანა'სთან ნახე ZAB.

ბამბა (ბანბა Ca) (ბალ.) ZABC DE.
ნ. პირ-ბამბა.

ბამბი (უქმ.) ბოხი საკრავის ალყა (+ გინა ჯმა C) CD.

ბამი ალყის ბოხი ჯმა ZAB.

ბამი ნ. ბამა.

ბამობა (+ 21 კავშ.¹ ZAB) რაბა-მის ბოლო ZABCDE.

ბანა (+ 2, 5 გამოსლ. ZAA) ტანის გა(ნ)რცხა ZABCb.
განუმარტავია CaqDE.
ნ. აბანა, ბანება, ბანებული, დაბანა, დაბანილი, ებანა, მაბანა, მბანდა, მბანდი, ნაბანი, საბანელი.

ბანაი მრავალი კრებული დედა-წულით მიმავალი, გინა მდგარი ZAB.
კრებული Cab. კრებულით Cq.
განუმარტავია DE.
ნ. დაბანაქება, დაბანაქებული. მანალი 1, ნაბანაქევი, საბანაქე. ულუსი.

ბანბა ნ. ბამბა:

ბანღ ნ. შებანღული

ბანღად ნ. ბანღი.

ბანღალი აქა-იქ მივლა-მოვლა ZA.
აქ-იქ მიმოვლა მალვით B. აქა-იქ მიმოსლა CD. განუმარტავია E.

¹ წყაროშია: „უკუბამობა“; ნ. იოანე პეტრაწის თარგმანება (წიგნი II, გვ. 61,19)

ბანდი (ბანდალ ZAA) ითქმის მლა-
პიობის ფრთე და წყლის ფრინ-
ველთა ფერტი ZAA.

ითქმის ლამიობთა ფრთე და წყლის
ფრინველთა ფერტი Ab.

ბანდი (+ 9, 4 მამათ-ცხ.¹ ZAA)
ამას უწოდენ უქმარსა ძონძსა,
გინა წვრილთა თასმათა და მის-
თანათა; ბ ა ნ დ ს (ა) უწოდენ
ერთსა სენსა პირუტყვთასა ZA.

არს ბ ა ნ დ ი უქმარი ძონძი;
ბ ა ნ დ ს უწოდენ წვლილს თასმასა
და მისთანათა; ბ ა ნ დ ი ჰქვიან ერთს
სენს პირუტყვთასა B. ბ ა (ნ) დ ი
ეწოდების უქმარს ძონძსა; ბ ა ნ დ ი
ეწოდების ჩოგანთა, გინა ბანდულთა
და მისთანს(ა) გამოსაბანდავს თას-
მათა; ბ ა ნ დ ი ჰქვიან სენსაცა ერთ-
სა პირუტყვთასა Cab. ძონძი უქმარ-
ი CqD. განუმარტავია E.

ბანდი სნეულეზა ერთი Cq. სნეულობაა
ერთი D.

ბანდული ლანჩა-დაწნული ფერ-
ქ(თ)საცემელი ZABCab.

ლანჩა-დაწნული CqD. განუმარტა-
ვია E.

ბანე (ხე) (30, 34 გამოსლ.) სუნ-
ნელი ქალბანა ZA.

(ხე) ქალბანა სუნელი B. ქალბანა
სუ(ლ)ნელი C. 30, 34 გამოსლ.:
„შტახსი, ფრცხილი და ბანე რჩე-
ული“ D.

ნ. ქალბანა 1.

ბანება დაბანის ქ(მ)ნა ZAB.

ბანებული დაბანილი ZA.

ბანი კმის შეწყობა ZAB.

ბ ა ნ ი ეწოდების რა გლობასა,
გინა სიმღერასა სხვა კმა შეაწყოს;
ბ ა ნ ი ეწოდების სახლის სართულის
ზედაპირსა Cab. შეკმობა CqD. განუ-

მარტავია E.

ბანი (+ .5, 12 სიბრძნე ZA) სახ-
ლის ერლო ZAB.

ერლო(ი) CqD. განუმარტავია E.

[ბანი ნ. ბ].

ბანოვანი დედათ-თავადი ZAB
CDE.

ნ. დედუფალი.

ბანჯარი (ბალ.) (8, 11 იობ) სომ-
ხურია, მ ხ ა ლ ს ა ჰქვიან ZA.

(ბალ.) მხალია BCab.

ბანჯული (ბანჯვლი ZABCqDE)
ავი ბალანი ZABCDE.

ნ. თმა.

ბაო მცირე ჩრდილი ZABCD.

ჩრდილი E.

ნ. ჩრდილი.

ბაჟი (+ 2, 143 მამათ-ცხ.² ZΛ)

ტვირთის ხარკი ZAB.

ზუერი. ბ ა ჟ ი არს მოგზაურთა
ტვირთსა ზედან ვეცხლს გამოართმენ,
ვიეთგან თვით კაცთა ზედაცა, გინა
სხვათა საქონელთა ზედა Cab. ზეე-
რი CqD. განუმარტავია E.

ნ. საბაჟო, საქონელი.

[ბარ ნ. ანაბარი, ბარება, ბარებუ-
ლი, დააბარა, დაბარება, ებარა,
მიბარა, მივაბარე, მიიბარა, ნა-
ბარები 1, საბარებულობა].

ბარათი სხვათა ენაა, მცირე ნა-
წერსა ჰქვიან, ქართულად ა ვ თ-
რ ა თ ი ეწოდების (ეწოდება Ab)
ZA.

ავთრათი, მცირე რამ ნაწერი BCb.
(უქმ.) ავთრათი, მცირე რამ ნაწერი
BCab. (უქმ.) ათრათი Cq. განუ-
მარტავია DE.

ნ. წერილი.

¹ შლრ. A—1105, 208 r. b7. ² შლრ. A—1105, 55 r. b, 6.

ბარაკეული¹ ნახევარ წლის ზროხა Ca.
(ოთხედ.) ნახევარ წლის ზროხა
(ძროხა D) CqDE.

ნ. დეკეული, დიაკეული.

ბარაკიელი მსახური წინაშე მღვდელ
ZA.

მსახური წინაშე მყოფი BCb. მსახური (მოსამსახურება Cq) თუ წინა(შე) მღვდეს ჰგავს Caq. „რომელი იგი მეფესა (ჰ)ნებავს, ბარაკიელმან მან არა უწყის (უწყინ E)“ CaqDE; „ვითარცა იტყვის ბარაკიელი ლ² თისა მოსე“ CaqD.²

ბარაკლიტონი E.

ბარამზო (ბალ.) ფუტკართ მოლო
ZAB.

(ბალ.) CDE.

ბარაქა არაბულად კ უ რ თ ხ ე ვ ა
ZABCDE.

ბარბაროზი აფრიკის თემი შავნი
ZA.

აფრიკაშია თემი ერთი შავთა B.
წარმართი, გინა უცხოთესლი Cb.

ბარბაცა (ბალ.) ZAa.

ბარბაცი მთრვალის ტორტმანი
ZA.

ტორტმანი მთვრალთა B. ტორტმანი C. განუმარტავია DE.

ნ. ბარგანაობა.

ბარბითი მულნი ZABCD.

ძალი E.

ბარგანაობა (ბარგანობა Cb) ბარბაცებავე ZA.

ბარბაცი(ვე) CD. განუმარტავია E.

ნ. ბაცბაცი.

ბარგი საკმარი საზიდარი ZAB.

ბარგი ეწოდების კარავსა და საფენელსა და საგებელსა და ქურქულთა

მგზავრთა მე(ა)ლთასა, რომელიცა მიჰქონდეს Ccb, განუმარტავია CqDE.
ნ. საბარგე.

ბარგიანი საკმარ-საზიდარიანი ZA.

ბარგისტანი (+ როსტომ. ZAa) სატიკივართა ადგილთა დასაკრავი აღრე მოუკლაობისათვის ZAB.

თურქთ იყოდენ, ცხენს დაკიდებდენ სატიკივარს ადგილს, შემძლე კაციც დაიკრევედა Cb. თურქთ იყოდენ, ცხენს საკლავს ადგილს დააკრევედენ და მქნე კაციც დაიკრევედა. როსტომ: „ბარგისტინთა შეკაზმულსა“; „ცხენსა ება ბარგისტანი“ Ca³. ბარგისტანი, როსტომიანში წერია Cq. განუმარტავია DE.

[ბარდა ნ. კატაბარდა].

ბარდანი ძაძის ტომარა საბზეე. სხვათა ენაა, ქართულად თალია ჰქვია(ნ) ZA.

ძაძის ტომარა საბზეე, ქართულად თალია ჰქვია(ნ) B.

ბარდი (ხე) ZABCDE.

ნ. შებარდული.

ბარდნალი ბარდებ-ქშირი ZA.

ბარდლალა (მძრომ.) მრავალფერკი ქუაა გრძელი ZA.

(მძრომ.) მრავალფერკი ქუა B.

(მძრომ.) CDE.

ბარე (+ დიოლოლოსში ZAa)

მართსავეთ ZAB.

განუმარტავია CDE.

ბარე ბარით თხარე ZA.

ბარეა ყვე B.

ბარეზა შენახეინოს ZABCb.

განუმარტავია CqDE.

ბარებული შესანახე-ქმნული ZA.

ბარემ ყვედრებისა სიტყვაა არს;

¹ განსამარტავი განმარტებასთან ერთად გადახაზულია BCb-ში. ² მოწმობა Cb-შიც არის, მაგრამ გადახაზულია. ³ Ca-ში წყაროცა და მოწმობაც გადახაზულია.

თუცა დაგკლებია, ეგეცა აღას-
რულეო ZA.

ყვედრებათა სიტყვაჲ არს; ეგეცა
აღასრულე; ნაკლებს აღსრულებს
წვეუა B. განუმარტავია CDE.

ბარვა ბარით გარდათხრა ZAB.

ბარი სათხროლი ZABCD.

განუმარტავია E.

ნ. ბარვა, ბარე 2, ბარის-პი-
რა, ბარულა, დაბარვა, ნაბარი.

ბარი ცხელი ქვეყანა ZACD.

ცხელი ადგილი B. განუმარტავია E.

ნ. ბარში, ნაბარები 2, საბარო
(ურემთან), საბარული.

ბარიდ (+ 2, 21 ტობ. ZA) კიკი-
ნი თხათა ZAD.

კიკინი (ტობ.) B. თიკინისა და თხათ
კიკინი C.

ბარის-პირა (ბალ.) ZABCDE.

ბარკალი (+ 1 მეფე 9, 24 ZAA,
32, 32 დაბად. AB) თეძოს ქვე-
მოთი ZA.

თეძოს ქვეშეთი B. განუმარტავია
CDE.

ნ. ვრცელბარკალი, საბარკალი,
საბარკული, სხვლბარკალი.

ბარსაზონი (ბალ.) B.

ბარტყა-ბურტყი საფენელის ბერ-
ტყის ქმა ZA.

ორხათა და ფიჩთ ბურტყის
ქმა B. ორხავისა და ფიჩვის ბურტყის
ქმა Cab.

ბარტყი (ფრინ.) მართვეში ნახე Z.
სით მართვე (მართვი Cq) ABC.
(ფრინ.) DE.

ნ. იბარტყა, მართვ.

ბარტყულა მონაზონთ (მონაზონთ
ZACq) კუნკული ZABC.

მონაზონის კუნკული D. კუნკული
ბერთა E.

ნ. კუნკული.

ბარულა სათხროლი Z.

ბარული აჭინარი ZAB.

ბარქაში მოღრმო თეფში ZABC.
განუმარტავია DE.

ნ. ლანკანი (ჭურჭელ'თანაც).

ბარში სიცხის ადგილს ZAB.

ბარძიმი (44, 2 დაბად.) ფერკიანი
მალალი სასმისი Z.

ფერკ-მალალი სასმისი (+ 44, 2
დაბად. Aa) ABCb. განუმარტავია
CaqDE.

ბარჯი კაპიანი ჯოხი, გინა სათე-
ზე ხოჭი Z.

კაპიანი ჯოხი (+ გინა ხოჭი სათე-
ზე Aa) AB. ბარჯი არს ძნისა, ძეძვი-
სა, ჯალჯის(ა) ასაღებელი კაპიანი ხე,
გინა თოფის გარდასადები კაპიანი
ჯოხი Cab. ბარჯი არს ძნისა, ძეძვისა,
ჯალჯის ასაღები კაპიანი ხე Cq.
(+ ბარჯი D) ძნისა, ძეძვისა
(+ და E) ჯალჯის ასაღები კაპიანი
ხე DE.

ნ. დაბარჯვა.

ბასალიკონი რიტორი ZAB.

ნ. მჭევრი, რიტორი.

ბასერანი ნ. ბასრანი.

[ბასილიკონი ნ. მჭევრი, რიტორი;
შდრ. ბასალიკონი].

ბასილისკო (მძრომ.) ვასილისკო
ZAB.

[ბასრ ნ. ბასრობა, განბასრვა,
მბასრობდა, მბასრობდი, საბას-
რობელი].

ბასრანი (ბასერანი D) სენია, რო-
მელსა ბერძულად (ბერძენნი
AB) ა ბ ა ს ა რ ი კ ა ს უკმოზენ
ZAB.

სენია, რომელსა ბერძულად ეწო-
დების აბასარაკი (აბასარაკი Cb)
Cab. სენი არს (სენია D), რომელსა
ბერძულად ეწოდების აბასარა-
კი CqD.

ბასრი ფოლადი რკინა ZA.
 ფოლადი BCD. განუმარტავია E.
 ნ. ფოლადი.

ბასრობა (+ 4 მეფ. 4, 16 ZA)
 გარდამატებული განკიცხვა ZAB.
 გა(ნ)ბასრება არს განკიცხვა გარდამატებული (+ გინა შესარცხომი Cab) CD. ბასრობა არს გაკიცხვათა გარდარეულება E.

ბასტი როკვაჲ არს ფერკის ცემითა Z.
 როკვა(ა) ფერკის ცემით AB. როკვა ფერკისა CD. ერთი როკვა E.
 შდრ. ბახტნი.

ბასტნი მალლით ჩამოჭრილი(ს) რბილის დაცემის კმა(ა) ZAB.
 მალლით ჩამოჭრილის რბილის დაცემაზე კმა რა გამოჰქდეს Cab. მალლად ჩამოჭრილის რბილის კმა რა გამოჰქდეს დაცემაზე Cq. მალლით ჩამოჭრილის რბილი(ს) კმა (რამ D) გამოჰქდეს DE.

ბატასინი (ფრინ.) ZABCDE.

ბატი (ფრინ.) სომხურია, ქართულად ღერღეტი ჰქვიან Z.
 (ფრინ.) ღერღელი AB. (ფრინ.) ღერღელი. ბატი სომხურია, ქართულად ღერღელი (ღერღეტი Cq) ჰქვიან CD. (ფრინ.) ბატი სომხურია, ქართულად ღერღეტი ჰქვიან E.
 ნ. მებატე.

ბატკანი (ბატკანი, ბატკი C; ბატკანი და ბატკი D) (ოთხფ.) ჩჩვილი კრავი (+ ცხოვარში ნახე Z) ZAB.
 (ოთხფ.) ბატკანი კრავსა და ბატკი თიანსა(ა) ჩჩვილთა ეწოდების (ეწოდებიან D) CD. (ოთხფ.)

ბატკი თიანსა და კრავსა ზოგად არს D.

ბატკი (ოთხფ.) ჩჩვილი თიკანი ZAB.
 ნ. თხა.

ბატონა ქალი მებატრონე ZAB.
 ნ. დედუფალი.

ბატონი ვაჟი მებატრონე ZAB. განუმარტავია CDE.
 ნ. იბატონა (2 ხან'თან), მებატრონე, საბატონო; შდრ. პატონი, პატრონი.

ბაქანი კლდეში მცირე ვაკე რამ(ე) ZAB.
 კლდეში ვაკე რამ (+ მცირე Cab) CDE.

ბაქი სიტყვით შეაშინოს ZABCb. განუმარტავია CaqDE.
 ნ. ზავთი, მბაქევდა, მბაქევდორ, სიტყუა.

ბალა (ოთხფ.) (+ დარეჯან¹. Z) კუ ZCD.
 (ოთხფ.; უკმ.) კუ AB. (ოთხფ.; უკმ.) კუ არის E.

[**ბალაღბანდი** ნ. ბაყალღბანდი, დურა].

ბალანა მცირე ტყვე ZABCDE.
 ნ. ქაშაგი.

ბალერა ნივრის თავზე ზეიდაშ (ზეით Aa) სხვა ამოსული ZAA.
ბალვა გლეჯა ZABCD.
 ლაწთ ხოკა E.
 ნ. ნაბალვი.

ბალვივაში (+ ძველს საწინასწარმეტყველოში Z) სახლი გამამწარებელთა ZAB.
 ნ. სახლი სულმწარისა.

¹ შდრ. ამირან-დარეჯანიანი, ს. ყ უ ბ ა ნ ე ი შ ვ ი ლ ი ს გამოც., გვ. 16,33.

ბაუზბანდი საკაცო ტყავი Cab.

ნ. დურა.

ბაყამი ნ. სვრინდება.

ბაყაყი (ოთხფ.) კმელეთის მყვარი Z.

(ოთხფ.) მყვარი AB. (მძრომ.) მყვარი CDE.

ბაყვი ნ. ბაყვ.

ბაყვი გარ(დ)მოვლით სამდურავი ZABC.

გარდმოვლით სამდურავის თქმას ეწოდება DE.

ბაყილა (ხე) ახალნორჩი ხილის ხე ZAB.

(ხე) ახალნორჩი ნიგოზი Cab. (ხე) ნიგოზი ახალნორჩი (ახლად ნორჩი D) CqD. (ხე) ნორჩი ხეა E.

ბაყლი მწიკვლი ZAB.

განუმარტავია CDE.

ნ. მწიკული, ჩირქი.

ბაყვ მუკლს ზეითი ZABCD.

მუკლზედეთი Cab. განუმარტავია DE.

ნ. აშავერი, მობაყუა.

ბაცაცი (ოთხფ.) ყურდგლის შვილი ZAB.

(ოთხფ.) ყურდგლის ბაჰია CD.

(ოთხფ.) E.

ნ. ბაჰია.

ბაცბაცი მთვრალის ბარგანაობა Z.

მთვრალთ ბარგანაობა AB.

[ბაციკი ნ. თხა].

ბაძგარი (ხე) ეკლიანი ქყორნალა ZA.

(ხე) ეკლიანი ქყორი B. ბარდნალი CDE.

ბაძი მისის საქმის მოქმედი (ქმნა Cq) ZAC.

მისის საქმის მოქმედა B. განუმარტავია DE.

ნ. ამბაძი, მბაძევა. მბაძევალი, მბაძევილა. მბაძევილი, მობაძევი, ნაბაძევი, შური, კბაძევილა. [ბაწარა ნ. ირმის-ბაწარა].

ბაწარი (5, 27 ესაია) სხვილი ღაზლა ქალმნისა Z.

სხვილი ღაზლა (+ 5, 27 ესაია ABCb) ABCD. ბაწარი, კამლთა და ქალამანთა თოქსა უწოდენ, არამედ წერილთა შინა საბლად აღწერენ სიტყვისა გაწყობისათვის მრავლთა ადგილთა E.

ნ. ირმის-ბაწარი, საბელი.

ბაწკი სუსტი ძაფი ZABCD. ძაფე უსუსური E.

ბაჰია ყურდგლის მცირე შვილი (ბაცაცი A) ZA.

(ოთხფ.) ბაცაცი ყურდგლისა B.

(ოთხფ.) ბაცაცი უფროსი CD.

(ოთხფ.) E.

ბაჰკა ბორჯლიანი სარი ZABC DE.

ბახტი უცხოდ მროკავი B.

ბახტი (+ დარეჯან.¹ Aa) უცხოებთა მროკავნი ZAB.

(9, 10 დარეჯან.) უცხოთა რათამე მროკავნი Cb. 9, 10 დარეჯან. CaqD. 9, 10 დარეჯან.: „...მე-ბუქენი, მეღაბდაფენი და ბახტნი ნახეარნი ჩვენთან იყენენ და ნახე-ვარი მასთან“; „ბახტი და მოშაითნი იმდერდენ“² E.

ნ. ბახტი, მებახტე; შდრ. ბასტი.

ბაქალა (ფრინ.) მართვეში ნახე Z.

(ფრინ.) მართვესთან ნახე A.

(ფრინ.) ყორანთა, ყვაეთა, კილყვაეთა, კვათა, მალრანთა და მისთანთა

¹ შდრ. ამირან-დარეჯანიანი, ს. ყ უ ბ ა ნ ე ი შ ვ ი ლ ი ს გამოც., გვ. გვ. 75, 37 და 87, 39. ² E-ს განმარტება გადახაზულია.

მართვეთა ეწოდება, არამედ საღთოთა წერილთა შინა „მართვენი ყორნისანი“ სიტყვის გემოსათვის აღუწერიათ B. (ფრინ.) ყორანთა, ყვაეთა, ჩხიკეთა, კაქკაქთა, ყაპყაპთა, კილყვაეთა და მისთანათა მართვეთა ბაკალას უწოდენ. არამედ სიტყვის განწყობისათვის საღთოთა წერილთა შინა აღუწერიათ „მართვეთა ყორნისათა“ Cab. (ფრინ.) ყორანთა, ყვაეთა, ჩხიკეთა, კაქკაქთა, ყაპყაპთა და მისთანათა მართვეთა ბაკალას უწოდენ, არამედ სიტყვის განწყობისათვის აღუწერენ საღთოთა წერილთა შინა „მართვეთა ყორ(ა)ნისათა“ CqD. (ფრინ.) ყორანთა, ყვაეთა, ჩხიკეთა და კაქკაქთა და ყაპყაპთა და მისთანათა მართვეთა ეწოდების, არამედ სიტყვისა განწყობისათვის აღუწერეს, „მართვეთა ყორნისათა“ ზრდიანო E.

ნ. მართვ.

ბაჯბაჯი ფე(რ)კგაღგმით სლვა ZA.

ფერკის გაღგმით სლვა B. ფერკგაღგმით სიარული Cab.

ნ. სიარული, სლვა.

ბაპრი (ფრინ.) შევარდენს ჰგაეს Z.

(ფრინ.) ABCDE.

ბგერა (4 მეფე 4, 32) ფერკის სლვის კმა Z.

(+ 4 მეფე 4, 32 Aa) ფერკის კმა(ა), გინა სლვისა A. სიარულის კმა B. ფე(რ)კის კმა CD. ცხენთა ღვრიალი E.

ბგერება ფერკის კმეიანობა Z.

იგივე ბგერა AB.

ბგოლვა შექამადის შექნა ZA.

შღრ. გბოლვა.

ბგოლვილი (ბგოლილი AB)¹ (+ 14, 32 დანიელ ZAa) შექამადი ZAB.

[ბღვნვა ნ. მბღვნეარე].

[ბებერა ნ. აბებრება, დაბებრება].

ბებერი ბერი დიაცი ZABC.

განუმარტავია DE.

ნ. კაცი.

ბებია ჰანი, რომელ არს მამის(ა) ღელა ZA.

ჰანი მამის ღელას ეწოდება, ყრმის ამქმელს დიასცა, და ბებია ი დღის ღელასა B. ჰანი. ბებია არს მამის ღელა, გინა დღის ღელა; ბებიას უწოდენ ყრმის ამქმელსაცა Cab. ჰანი CqD. განუმარტავია E.

ბებია გლეხნი ყრმათ ამქმელს უწოდენ Z.

ყრმათა ამქმელსაცა ბებიაღ უწოდენ A.

ბებიაღ დღერს ღელა ZA.

ბებჯი ძონძის (ძონძი AB) ნაკერჯბი ZAB.

ძონძნაკერები Cab. ძონძი CqDE.

ნ. დაბებჯილი, ძონძი.

ბებლი გრძნების მოქმედი (+ გლეხურად Z) ZAB.

კუთური, კუდიანი Cab. კუდიანი CqDE.

ნ. არტვაზი.

ბეგარი (ბეგარა D) (2, 143 მამათ-ცხ.) გლეხთ გამოსაღები Z.

[2, 143 (2, 153 Ab) მამათ-ცხ. ღელდულის გამოსაღები A. ღებულობის გამოსაღები B. ყალანი C. განუმარტავია DE.

ნ. მებეგრეღა, მებეგრე, საბეგრო.

ბეგვა ჯოხის ცემით მარცვლას (მარცვალთ A) გამორჩევა ZA.

ჯოხით ცემით ცერცეთ მარცვლის გამორჩევა B. მტირღერე (მტირე D)

¹ წყაროშია: „გბოლვილი“. ² შღრ. A—1105, 55 r. b 25.

ცემა CD. განუმარტავია E.

ნ. დაბეგვა.

ბეგთარი მორკინული საცმელია საომარი ZA.

მორკინული ჩასაცმელი BCab: რკინოანი ჩასაცმელი CqD. განუმარტავია E.

ბეგიაური (ბალ.) ZABCDE.

[**ბეგლარბეგი** ნ. ნოინი].

ბედაური ქართულად ავბედი, თათრულად გვარიანი (+ ბედავ Z) ZA.

ქართულად (ქართული Cb) ავბედი, თათრულად გვარიანი ცხენი BCb.

ნ. უბედაურეა.

ბედეკი (4 მეფ. 12, 5)¹ დაძველებულის და დარღვეულის გაახლება Z.

(4 მეფ. 12, 5)¹ დაძველებული დარღვეულის გაახლება Aa. (4 მეფ. 12, 5)¹ დაძველებული, დარღვეული Ab. (4 მეფ. 12, 5¹; 6, 7) ერდოს გარდაღესვა მაგრა, გინა ძველის განახლება დარღვეულისა B. 4 მეფეთა CDE.

[**ბედენი** ნ. კათოლიკე ძარღვ].

ბედვა გაბედვა ZAB.

გაბედვა, ვბედავ CD. განუმარტავია E.

ნ. გააბედვინა, გაბედა, გაბედვა, გაბედული, ვბედავ, ვბედევლ, უბედავს.

ბედი (+ 65, 11 ესაიფ ZAA) ნუ ვინ ჰგონებთ ბედისათვის, ვითარმედ არსებითი რამე იყოს, რომელს(ა) უმეცარნი იტყვიან და მას მიაჩემებენ ნიჰსა ღმრთისასა. ბედი სახელი არს მეფეთა სიმაღლისა და გლახაკთა

სიმკოდავისა (სიმდაბლისა AB) და ეგევითარ(ნი). (+ და AB) კვალად კაცი ვინმე ბოროტის ღირსი (+ რა Z) ღმერთმან შეიწყალოს და შეუცვალოს ბოროტი კეთილად, ესევეითართა სახელად ბედი ეწოდების ZAB.

ნუ ჰგონებთ ბედისათვის, ვითარმედ არსებისა მქონებელი იყოს, რომელსა უმეცარნი იტყვიან და მას მიაჩემებენ ნიჰსა ღმრთისასა, არამედ იშვით და დაზმით, რომელსა კაცი ელოდეს და ეპედეს მის ზედა მომავალსა ბოროტსა და ბოროტისა წილ მოუვლინოს ღმერთმან კეთილი, მას უწოდენ ბედსა წყალობითა ღთისათა (+ ბედი ეწოდების მეფეთა სიდიდესა და გლახაკთა სიმდაბლესა სახელად Cb) C. ნემესიო(ს) ფილოსოფოსი იტყვის ბედისათვის: ნუ ჰგონებთ, ვითარმედ არსებისა მქონე²ბელი იყოს, რომელსა უმეცარნი იტყვიან და მას მიაჩემებენ ნიჰსა ღთისასა, არამედ იშვით და დაზმით, რომელსა კაცი ელოდეს და ეპედეს მის ზედა მომავალსა ბოროტსა და ბოროტისა წილ მოუვლინოს ღმერთმან კეთილი, მას უწოდენ ბედსა წყალობითა ღთისათა DE.

ნ. ავბედი, იბედა, იბედვი, საბედნაწლო, საიბედვი, უბედური, შავბედი, ძნელბედი.

ბედითი ცუდივით Z.

ცული ABCD.

ნ. გაბედითება, გაბედითებული.

[**ბედმუჟი** ნ. ტირიფი].

[**ბედნაწილი** ნ. საბედნაწლოდ].

ბედნიერი ბედის მქონებელი ZAB.

¹ ეს მითითება წყაროში არაა. ² აქედან E ხელნაწერს აკლია ფურცელი

ბედნიერობა ბედის მქონებლობა
ZAB.

ბედობა ბედის პოვნის ყამი ZAB.
ბევრი (+ 19, 19 საქმე ZAB)
ათიათასი ZABCD.

ნ. დუმანი, უშტი.

[**ბევრის-ბევრი** ნ. მილიონი, უშტი].

ბეზეცი ელვარე Z.

ელვარება ABC. ელვა D.

ბეზღება შესმენა, გინა გამოტყუ-
(ვ)ება ZAB.

გამოტყუება, გინა შესმენა Cab.
ტყუებასავით CqD.

ნ. იბეზლა, იბეზღება, ნაბეზ-
ღები.

ბეთ ნ. ასიმუთ.

ბეკება კუნტრუშობა B.

ნ. იბეკნ.

ბელატი უთმო თავი ZABC.

‘თმა გაცვინული’ D.

ბელეკონი (ბე) (+ 1, 30 ესაია
ZACb) ჩათლავუჩი ZACD.

(ბე) (1, 30 ესაია) B.

ნ. კალანოსი.

ბელეშა (ოთხფ.) ზროხა რქა-
დადრეკილი დაღმა Z.

(ოთხფ.) რქა-დაღმა-დადრეკილი

AB. (ოთხფ.) რქა-დადრეკილი პი-
რუტყვი Cab. (ოთხფ.) რქა-დადრე-
კილი CqD.

ბელვა ხეთ კაფა B.

ნ. დაბელვა, შებელილი.

ბელი (ოთხფ.) დათვის ბოკვერი
ZAB.

(ოთხფ.) ბოკვერი დათვისა CD.

ნ. უბელი.

ბელტი კორდის მონაკვეთი ZABC.
განუშარტავია D.

ბელლარი რუსათვის ღარის კიდი
ZA.

ღარის კიდი რუსათვის B. ღარის
კიდი წყალათვის Cab. ღარის კიდი
CqD.

ბელლოჯი კლდეში ფულურო
ZABCa.

კლდეში ფულურო Cb. ქვაში ფუ-
ლურო CqD.

ბემი მაღალი ხარისხი. სომხურია,
ქართულად ტ ვ ი ქ ი ჰქვიან
ZAB.

ნ. ტჰქი.

ბემონი (3 ეზრა 9, 42) მაღალი
ხარისხი ZAB.

ხარისხი მაღალი (3 ეზრა 9, 42) Cb.

ბენძლი უმუშავარი ილეკრო ZAB.

ნ. დაბენძლა, დაბენძლილი.

[**ბემ** (ბე) ნ. არაონი].

[**ბემ** ნ. დაბეჟა, დაბეჟილი].

ბეჟამელი ნ. ბეჟმელი.

ბეჟანია (ოთხფ.) ცხენის გვარია
ერთი ZAB.

ცხენის ერთი გვარი(ა) CD.

ბეჟმელი (ბეჟამელი D) თვალთა,
რომელსა სპარსნი ზ ე ბ ე რ -
ჯ ა თ ს უქმობენ ZA.

თვალთა მწვანე B. ზებერჯა
(+ არის Ca) Cab. ზებერჯა მგონია
ვის რამ.: „ქვეყანა ზურმუხტსა
და მთანი ბე(ა)მელსა ჰგვანდეს“
CqD.

[**ბერ** ნ. ბერვა, ბერილი, გამობე-
რილი, იბერება, მბერავი, მბერ-
ევდა, მობერვა, მოჰბერა, საბერ-
ველი, შებერვა, ჩაბერე, ჰბერ-
ვიდა].

ბერა შუა გასავლელი ZAB.

ბერა ეწოდების, ორთა მკარესა
შეკრევენ და საშუალ კართა გასა-
ვალთა უზმენ მეწველთა ცხოვარ-
თათვის, გინა მსგავსად მისსა რასა-
მესთვის გასატარებლად Cab.

[ბერაზედ მოსლვა ნ. ჩანჩალა].
ბერვა ესე არს ნესტვთა (ნესეტთა A) და ორლანოთა შებერვით მიერ კმის ცემა; ბერვა სამშენველისა პირით და ცხვირით გამოქროლა; ბერვა (ა) საბერველ(ი)თა, გინა პირითა ცეცხლის შებერვა; ბერვად ითქმის ქართა ქროლა(ცა) ZA.

ბერვა არს ნესეტთა და ორლანოთა შებერვთა მიერ კმის ცემა; ბერვაა სამშენველისა პირთა და ცხვირთა მიერ გამოქროლა; ბერვაა საბერველითა გინა პირითა ცეცხლის შებერვა; ბერვად ითქმის ქართა ქროლა B. ბერვად ითქმის მოქროლება ქართა; ბერვა არს სამშენველისა პირით და ცხვირით გამოსლვა; ბერვად ითქმის საბერველისა მიერ ცეცხლთა შებერვა, გინა პირითა შებერვა ანუ სხვით რითმე Cab. განუმარტავია CqD.

ბერვარი საცეცხლური (+ სომხურია ZAa) ZABCD.

ნ. საცეცხლე.

ბერი ხან-მრავალი კაცი ZAB.

ხან-მრავალი C. განუმარტავია D.

ნ. ბებერი, ბერობა, დააბერა, დედაბერი, კაცი, ქეცხს-ბერი.

ბერილი გამოყვანილი ილეკრო ZA.

გამოყვანილი BCD.

ბერილი (ბალ.) ZAB.

ბერობა სიბერე Z.

მოსხუცებულობა Aa.

ბერობა (რიცხვთა) მოსხუცებულნი Z.

ბერტყა გაყრევიანება ZABCab.

განუმარტავია CqD.

ნ. განბერტყა, ნაბერტყი.

[ბერძენი ნ. იონი].

ბერწი (+ 1, 7 ლუკა ZA) არამშობელი ZABCD.

ბერწობა უშვილობა ZA.

ბესინი ზედაშე ZABCD.

ბექა ერისთვის ცოლი ZABD.

ერისთვის ცოლს ეწოდების (ეწოდება Cq) C.

ნ. დედუფალი.

[ბექთარი ნ. ბეგთარი].

ბელელი ფქვილისა და ხვარბლის დასამარხავი. უმცროს(ს) ეწოდება ხალამბარი და მის უმცროს(ს) — ჟიროლა ZA.

ფქვილთა და მარცვალთ საცავი B. მარცვალთა და ფქვილთ საცავი Cab. განუმარტავია CqD.

ბელო საძნე სახლი ZABCD.

ბელურა (ფრინ.) ჭავჭავს ჭავს ZAB.

(ფრინ.) ჭავჭავი CD.

ბეჩი გაშტერებული ZABC.

განუმარტავია D.

ბეცური (ბალ.) ZABCD.

ნ. ბურჩხა.

ბეწვი ნ. ბეწვ.

[ბეწუა ნ. კუდბეწუა].

ბეწვ (ბეწვი ZABCbD) ერთთმათაგან(ი) ZABCD.

ნ. უბეწო.

[ბეჭ ნ. ჩაბეჭა, ჩასაბეჭი].

ბეჭილი დაბეჭდილი ZA.

ბეჭდის მცველი მისი მწე ZA.

ბეჭდოსანი ბეჭდიანი ZA.

ბეჭელი (+ 35, 23 გამოსლ. ZA)

თითის სამკაული ZABCab.

თითთ საცვამი Cq. განუმარტავია D.

ნ. აღბეჭდვა, ბოლობეჭედა, დაბეჭდვა, დაბეჭდული, იბეჭდე-

ბა, ნაბეჭდი, ქრისტეს-ბეჭედა; შლრ. ერჭეფში.
 ბეჭი (+ 4, 5 ისო ZA) ZABCD.
 ნ. საბეჭური.
 ბზა (ხე) (+ 41, 19 ესაია ZAa) ZABCD.
 ბზაბზაკურა (ფრინ.) ZAB.
 ბზაკალი ხის მშვილდი, გინა ბზის ხის კობიტი ZAB.
 ხის მშვილდი CD.
 ბზაკუნი უშვეერი სლვა ZA.
 განუმარტავია B.
 ბზარი თოვლი გამაგრებულა ZABCD.
 ნ. თოვლი.
 ბზე (+ 3, 12 მათე ZA) ყანის ნალეწი ZABC.
 განუმარტავია D.
 ნ. საბძელი.
 [ბზეკა ნ. გაბზეკა, კოკობზიკა].
 [ბზემპალი ნ. ბუჩი].
 ბზეწვია (ფრინ.) ZABCD.
 ბზიკი (მწერ.) (+ 23, 28 გამოსლ. ZA) ZABCD.
 ბზინვა (+ 6, 23 ბარუქ ZA) მცი-რე ელვარება ZAB.
 (ეზეკ. 40, 3) ელვარება Cb. მცი-რე ბრკყვიალი (მრკყვიალი Ca) CaqD.
 შლრ. მზინვარება.
 ბზობა ქრისტეს იერუსალიმს შეს-ლვა ZAB.
 ბზუება დაწუნებით ტუჩის აშვე-რა ZAB.
 ტუჩის აშვერით დაწუნება Cab.
 ტუჩის აშვერა CqD.
 ბზუილი ბუზთ კმა(ა) ZABCab.
 ბუზის კმა CqD.
 ბია (ხე) კომში ZABCD.
 ბიალონი საზაფხულო თხელი და

სუბუქი წამოსასხამი სამოსელა ZA.
 საზაფხულო წამოსასხამია, თხელი და სუბუქი სამოსელი B.
 ნ. ბიალონი, ფილავტორიონი.
 [ბიანქო ნ. განჯათა].
 ბიბილო ბ(რ)ტყელი წაშვერილო ZA.
 ბრტყლად წაშვერილი BCD.
 ბიბინი ყვავილთ ფერადობა ZAB.
 ყვავილთ ფერად-ფერადობა C.
 ყვავილთ ფერად-ფერობა D.
 ბილახე ფიალაზე მეტი ჭურჭე-ლი(ა) ZAB.
 ფიალაზე(დ) მეტი(ა) სასმისი Cab.
 ფიალაზე(დ) მეტი CqD.
 ნ. წედა, ჭურჭელი.
 ბივრილი ეს თვალი ზღვისა და ცის ფერია ZA.
 [ბივრილიონი ნ. ამეთუსტომი, ანთრაკი].
 ბივრიტი ბივრილი ZA.
 ეს თვალი ზღვისა და ცის ფე-რია B. ეს(ე) თვალი ზღვისა და ცის ფერია, იპოების ტაეროს, ეფერატის გან(ს)ავალსა CD.
 ბიზოვანი თივა(ა) აბრეშუმის მსგავსი ZA.
 (ბალ.) თივა(ა) აბრეშუმის მსგავსი BCD.
 ბილ (50, 2 იერემ.) კერპის სახე-ლია ZA.
 ბილა სამღერალთ დაცდენა ZA.
 სამღერელთ დაცდენა B. დაცდენა სამღერელთა (სამღერალთა CqD) CD.
 ბილაონი ბიალონივე ZAB.
 (+ ბიალონი Cab) ბილაონი და ბიალონი საზაფხულო წამო-სასხამია (სამოსია D), თხელი და სუბუქი CabD. ბიალონი. ბიალო-

ნი და ბილაონი საზაფხულო სა-
მოსია თხელი და მსუბუქი Cq.

ბილდირგა კელისა ან თითის გა-
საყარი ZAB.

კელთა და თითთა გასაყარი თასმა
რამეა მათრაქთა, საღავეთა, გინა
კრმლისა ვადათა და ეგვეითართა
Cab. ბილდირგა კელთა და თითთა
გასაყარი რამე თასმაა; მათრაქთა ანუ
საღავეთა, ანუ კრმალთა ვადათა, ანუ
ეგეთი რამე CqD.

ბილი ნართაული, რომელ არს მა-
მისა წილ — მამობილი, დედისა
წილ — დედობილი, ძმობილი
(+ და ZAa) დობილი და ეგვეი-
თარ(ნი) ZA.

ნართაული, ბილად ვიტყვით კაც-
სა ვისმე ნართაულსა: მამისა წილ —
მამობილი, ძმისა წილ — ძმობილი,
დედობილი, დობილი B. ნართაული.
ბილად ვიტყვით ნართაულსა ვისმე
კაცსა ანუ ქალსა (ქალთა Cq) თვისი-
სა ჩვენისა შედეგად: (ვითარმბე Cq)
ძმისათვის — ძმობილი და მამისა-
თვის — მამობილი და ეგვეითარი C.
ნართაული D.

ბილიკი წვლილი გზა ZAaBCq.

წერილი გზა AbCabD.

ბილიკონი კოკის ამოსათლელი
ZAB.

ხის კოკის სათალი (სათლელი
CqD) CD.

ბილიბტონი ძაფით ტილოზე ნაკე-
რი ZAB.

მადვი(!) ხიალი სახენია! Cb.

ბილწი (+ 1 მეფე 25, 3 ZAb) არა-
წმიდა ZAbBCb.

(1 მეფე 25, 3) არაწმიდება Aa.

განუშარტავია CaqD.

ნ. გააბილწა, მბილწებელი.

ბინარი სნეული ჩუმად მივიარდნი-
ლი ZABCD.

ბინდ-ბანდი შერიყევა ZAB.

ნ. რიყურაყი.

ბინდი ღამის შემოსლვა ZA.

შელამება B.

ნ. ღამე.

ბინძური ნებ(ს)ით თავი მოიზან-
ტოს ZA.

თავი ნებით მოიზანტოს B. უღონო
და ზანტი CD.

ბიუიკი მომცრო ZAB.

ბიუნა ნუკრის ხადილი(ა) ZABC.

შელის ნუკრი D.

ბირება უცნობი კაცი გაითვისოს
ZAB.

ბირება არს კაცი გაითვისოს, ანუ
საქმე თვისი დაანდოს Cab. ბირება
არს კაცი გაითვისოს, ანუ დაანდოს
საქმე თვისი Cq. კაცი გაითვისოს D.
ნ. ვბირევედ, მბირებელი.

ბირთვ (ბირთვი ZBCabD) (+ 1
მეფ. 19, 13 ZA) შეკონვილა
ZAB.

კონა, გინა მგრევალი C. კონა D.

ბირკი (ბალ.) სამ-ოთხ რიგია ZA.
(ბალ.) BCD.

ბირკი ოქროს მძივ(ნი) ZABC.

ბირკი ფლისკინა ZAB.

ბისონ² 19, 14 გამოცხ. Z.

ბისონი (ბალ.) (3, 23 ესაია) ესე
არს სახე მწვანისისა რასამე,
რომლისა მიერ შეიღებვის სამო-
სელი, ბისონ უწოდიან. არს ფე-
რი ბისონისა ელვარე და ნა-
ვერცხლის ფერი Z.

(3, 23 ესაია) ესე არს სახე მწვანე-
ლისა რასამე, რომლისა მიერ შეღე-

¹ ნუსხაში შენიშვნაა კიდევ: „ეს ბილიბტონიმა ნაპირში ეწერა, მე შიგ ჩაუმატე
ავად მექნია, თუ არა, საბავ კელი იყო“. ² წყაროშია: „ბისონი“.

ბულსა სამოსელსა ბისონ უწოდიან. არს ფერი ბისონისა ელვარე და ნაკვერცხლის ფერი (+ წითელი Ab) AB. (+ 3, 23 ესაია Cb) ბისონი არს სახე მწვანელიისა რასამე, რომლისა მიერ შეღებულთა (შეღებულსა Cab) სამოსელთა ბისონ უწოდიან. ხოლო მოესწავების ბისონის(ს) მიერ ბრწყინვალეზადა, რამეთუ -ბრწყინვალე არს ფერი ბისონისა, ნაკვერცხლის ფერი C. ბისონი არს სახე მწვანელიისა რასამე, რომლისა მიერ შეღებულთა სამოსელთა ბისონ უწოდიან. ვიეთნიმე იტყვიან, ვითარმედ იგი არს ნაკვერცხლისა პინდურისაჲ, ხოლო მოესწავების ბისონისა მიერ ბრწყინვალეზადა, რამეთუ ბრწყინვალე არს ფერი ბისონისა. გრიგოლი ღთისმეტყველის სხოლონში ესრე ეწერა D.

ბისონი სამოსელი(ა) სამღდელო ZAB.

სამოსელი არს ვრცელი სამეფო, გინა სამღდელო(დ) პატიოსანი Cab. შესამოსელი Cq.

ბისონი სამეფო სამოსელი Z.

ნ. პორფირი, შდრ. ვესინი.

ბისტო ოთხი ფოლი ZAB.

შდრ. ფიფანური.

ბიტორიტი საკუთრისი ZABCD.

ბიჩვერი შტერი ZAB.

ბიცი (106, 34 ფსალმ.) ესე არს მიწა, სადა სიმლაშით ნაყოფი არა იქმნების, რომელ არს აღდაჰი ZA.

აღდაჰი. (ფსალ. 106, 34) ესე არს მიწა, სადა სიმლაშით ნაყოფი არა იქმნას B. ბიცი არს ადგილი, სადა სიმლაშითა ნაყოფი არა იქმნების (იქმნებთან Cab) CD.

[**ბიცოლა ნ. მუსადია.**

ბიძა მამის ძმა ZAB.

მამა-ღელათ ძმა Cab. ღელ-მამათ ძმა Cq. განუშარტავია D.

[**ბიძგი ნ. წიბიძგავ¹.**

ბიძია ღელის ძმა ZAB.

ბიწი (+ 4, 7 ქება ZA) კნინი რამ(ე) შერყენილება ZABCab.

კნინი რამ შერყენილი • Cq. ყალბი D.

ნ. განვიბიწნეთ, უბიწო.

ბიწიანი შერყენილი ZA.

ბიწოვნება (3 ეზრა 1, 4) ბიწის ქონ(ებ)ა ZAa.

[**ბიჭა ნ. ქარაბიჭა, ცხოვარი.**

ბიჭი არაცოლთან შობილი, ბუში Z.

ბუში ABCD.

ნ. ნაბიჭუარი.

ბიჯება ბიჯის წადგმა ZA.

ნ. ააბიჯე, აბიჯე, ნაბიჯი, წაბიჯება.

ბიჯი ბიჯი და ნაბიჯი განიყოფებიან: ნაბიჯი არს ერთის(ა) ფერკის(ა) გარდადგმა, ხოლო ბიჯი მეორის(ა) გარდანაცვლება, რომელი ზომით იქმნების (იქმნება A) ხუთი ტერფი ZA.

ფერკთ გარდადგმა BCD.

ბლაგ¹ (ბლაგვი ZABCabD) (+ 7 ნემეს. ZAa) უმახვილო ZABCD.

ნ. დაბლაგუება.

ბლანტი მოსქე სასმელი, გინა ღვინო. ფრინველი მძიმედ მფრინავი ც ბლანტად მფრინავად ითქმის Z.

¹ წყაროშია: „ბლგუა“.

მოსკე სასმელი ანუ ღვინო. რა მფრინველი მძიმედ ფრინველეს, ბლანტად ითქმის იგიცა A. ესე არს მოსკე სასმელი ანუ ღვინო, გინა ფრინველი მძიმედ ფრინველეს B. ბლანტი არს მძიმე და ზრქელი სას(უ)მელი, რაჲც იყოს, ღვინო გინა სხვა. ბლანტად ითქმის ფრინველი რომ(ე) მძიმედ ფრინველეს Cab. ბლანტი (+ არს D) მძიმე სასმელი რაჲც იყოს, ღვინო თუ რაჲცა, ანუ მფრინველი მძიმედ ფრინველეს CqD.

ბლარდნა (ბლარდნვა B) შეხვევა Z.

ხვევა B.

ნ. ვბლარდნი, მობლარდნილი, ნაბლარდნი, საბლარდნელი.

ბლარდნილი შეხვეული ZABCD.

ბლარჯი ცომი საფუარი Z.

საფუარი ცომი AB.

ბლარჯობა (+ 12, 15 გამოსლ. Z)

უცომობის კვირა ZBCq. უცომობების კვირა (12, 15 გამოსლ.)

A. უცომობის კვირა Cab.

გამოსლ. 12, 15 D.

ნ. დღესასწაული ბლარჯობისა.

ბლატუნი თვალ-წარბთ ძრვა უკამსად Z.

თვალ-წარბის ძრვა Aa.

ბლენცნარა (ბალ.) ჩაღუნას ჰგავს ZAa.

(ბალ.) ჩაღუნა AbB. (ბალ.)

დათვის-საგებელა (+ ჩაღუნა Cab) CD.

ბლიკვ (ბლიკვი ZABCqD, ბლიკუვი Ca) ქურჯვაა, მუქთან ნახე Z.

ქურჯვა A. განუმარტავია BCD.

ნ. ვბლიკუნი, ქურთი.

[ბლისი ნ. წამი].

ბლისტი საკუთარი აგარაკი Z.

სათავისთაო აგარაკი A. სათ(ა)ვისთაო ხოლადუნი BCabD. სათავისო ხოლადუნი Cq.

ნ. სახასო.

ბლუ ენა-მძიმედ, მაყენებლად მოლაპარაკე Z.

ენა-მაყენებელი გრძლად A. ენა-მაყენებელი B.

ბმა დაბმა, მობმა, გამობმა, ჩამობმა, შემობმა Z.

დაბმა თუ მობმა A. დაბმა, მობმა BCab. დაბმა Cq. განუმარტავია D.

ბმომ დიდი მუწუჯი ZABCab.

შდრ. მმომ.

ბმული ბმა-ქმნილი Z.

ნაბამი AB.

[ბნ ნ. ააბნიე, ბნევა, გააბნია, განბნევა, დაბნევა, დაბნეული].

ბნარჯვ¹ (ოთხფ.) ბრანგვი ZAB.

ბნლუ მიუმხვდარი, სადა დაღვას, ვერ ჰოოს ZAA.

მიუმხვდარი AbBCD.

ბნელა ანაზღად ცნობის მიღება Z. ცნობის მიკდა ABCab. განუმარტავია CqD.

ნ. დაბნელა, დაბნელილი, შეუბნელა.

ბნელიანი ბნელის სენის მქონებელი ZA.

ბნევა მიმოდანტევა Z.

მიმოდანტევა A. მარცვალთ დაფანტვა BCab. განუმარტავია CqD.

ნ. ააბნიე, განბნევა, დაბნევა, დაბნეული.

[ბნელე ნ. ღამე; შდრ. ბნელი].

ბნელეთი უმზეო ადგილი ZA.

ბნელი (5, 20 ესაია) უხედველი და უნათელი ZAA.

¹ ნუსხებშია: „ბნარჯვი“.

უხედველი AbB. განუშარტავია CD.
 ნ. დააბნელა, დაბნელება, მუ-
 აბნელებს, საბნელო, უბნელდე-
 ბა, ლამე.

ბობალოსი პალადის ნე-
 ტაფრ. და მარკოზ მახარე-
 ბლის ნეტაფრ: „ვპოეთ ბო-
 ბალოსი ესე ბოროტი“ Z.

პალადის ნეტაფრ: „ვპოეთ ბობა-
 ლოსი ესე ბოროტი“. მარკოზ მა-
 ხარე ბ(ე)ლისა ც BCab) ასე (ესე
 D) ეწერა (სწერია C) ABCD.

ბობვა ვერა კეთილად სლვა ZAB.
 ვერა კეთილი სლვა C. განუშარტა-
 ვია D.

ნ. სიარული, სლვა.

ბობოლი (მძრომ.) დიდრონი
 ჭია-ჭუა Z.

(მძრომ.) ჭია-ჭუა ABCD.

ნ. ჭია.

ბობოყუელა (ბობოყველა ZBC
 ხD) (ფრინ.) ZABCD.

ბობოწუერა ხეს რომ მოთეთრო
 ხავსივით ჩამოეკიდება, რომელ-
 სა ვიეთნი ხის მუშკს უქმო-
 ბენ Z.

ხეს რომ თეთრი ხავსივით გრძლად
 დაეკიდება AB.

ბობლნი (150, 4 ფსალმ.) ესე არა
 დაფი და დაფდაფი ტყავისაგან
 შემზადებული (+ საკრავი ZAa)
 ZA.

(150, 4 ფსალმ.) ესე არს დაფი და
 დაფდაფი ტყავთაგან შემზადებუ-
 ლი B. ბობლნი არს დაფი და დაფ-
 დაფი ტყავით შემზადებული Cab.
 ბობლნი არს დაფი. გინა დაფდაფი
 (დაფდაფი D) ტყავითა შემზადებუ-
 ლი CqD.

ბოგა მცირე კილი ZAB.

ბოგანო უაგარაკო გლეხი ZAB.

აგარაკ-მცირე გლეხი (+ ბოგა-
 ნო არს აგარაკ-მცირე გლეხი, ბო-
 განო ჰქვიან ყანის კიასა Cb) CD.
 ნ. საბოგანო.

ბოგანო (მწერ.) ყანის მავნე ჭუა
 ZAB.

(მძრომ.) ყანის ჭია Cb. ყანის ჭია
 Ca. (მწერ.) იფქლის ჭია(a) CqD.

[**ბოგინ** ნ. გაბოგინება].

ბოგირი (ბოგირი და ბოგა Cab;
 ბოგირი, ბოგა CqD) ბოგას
 უდიდე, მცირე კილი Z.

ბოგას უდიდე (უდიდო Aa) კილი
 A. უდიდე ბოგა B. მცირე კილი C.
 განუშარტავია D.

ნ. კილი.

ბოლიში ესე არს სიტყვით და საქ-
 ციელით კაცი მოიმაღლოს ZA.

ესე არს სიტყვითა და საქციელითა
 კაცი მოიმაღლო B. განუშარტავია CD.
 ნ. თავაზა, საბოლიშო.

ბოვი ილეკროს პირველად გამო-
 სადნობელი ZA.

ილეკროს გამოსადნობი პირველ B.
 ბოვი არს სადა ოქრო, ვეცხლი,
 ბრპენი, სპილენძი და მისთანანი
 ითხრების და გამოიდნობის Cab.
 განუშარტავია CqD.

შღრ. ბრძმელი.

ბოვრი (მწერ.) დიდი ბუზი ZAB
 Cab.

(მწერ.) CqD.

ბოზა ფეტვის ბურახი Z.

(უქმ.) ფეტვის ბურახია A. (უქმ.)

ფეტვის ბურახი ბერძულ B.

ბოზი Z.

მეძავი A.

ესე ბოზობა განიყოფებიან ორად:

1 ნუსხებშია: „ბობოწვერა“.

სიძვად და მრუშებად. ს ი ძ ვ ა უკუე არს უმეუღლესო ქმნილი, ხოლო მ რ უ შ ე ბ ა — მეუღლიანი სხვასთან ბოზობდეს B. ესე ბოზობა განიყოფებიან ორად: სიძვად და მრუშებად. ს ი ძ ვ ა უკუე არს უქორწინებელთა მიერ ქმნული, რომელსა (რომელთა CqD) არა ესვას მეუღლე, ხოლო მ რ უ შ ე ბ ა არს, რომელსა (რომელთა CqD) ესვას (+ მეუღლე C) და სხვასთან (სხვაგან Cq) ისიძ(ვ)ოდეს CD.

ნ. იბოზა.

ბოზობა სიბოზის ქნა. ბოზობა ორად განიყოფების: სიძვად და მრუშებად: ს ი ძ ვ ა არს უმეუღლეს მიერ ქმნილი, ხოლო მ რ უ შ ე ბ ა — მეუღლიანისა მიერ ქმნილი ბოზობა Z.

ბოზობა განიყოფებიან ორად: სიძვად და მრუშებად: ს ი ძ ვ ა არს უმეუღლეს მიერ ქმნილი, ხოლო მ რ უ შ ე ბ ა — მეუღლიანისა სხვისა თანა ბოზობა A.

ბოკი (ოთხფ.) ორის წლის კარი ZAB.

(ოთხფ.) ორის წლის ზროხა (ძროხა D) CbqD. ორის წლის ზროხა Ca. ნ. ზროხა.

ბოკელი რაჲც მობოკლვით შემოხვეულია: ოქროს თმა და რაჲც ილეკროს აშკი, ანუ ალყა და ძალი და დვრინი, გინა პური მობოკლვით შექმნილი Z.

რაიე მობოკლვით შემოხვეულია, ოქრო(მ)ს თმა და რა(მ)ც(ა) ილეკრო, გინა ალყა. ბოკელად ითქმის (ბოკელი არს B) პური მობოკლვით შექმნილი. ბოკელს უწოდენ ცერცესა, კნდურსა, გინა ქორის ბოკლსა Ah. ბოკელი არს რაიე მობო-

კლვით შემოხვეული იყოს, სირმა ანუ ალყა და მისთანანი. ბოკ(ი)ლი ეწოდების ქორის ფერტა შესაბამსა. ბოკელს უქმობენ პურსა, მობოკლვით გამომცხვარსა, ბოკელი ეწოდების კნდურსა, რომელსა სომეხნი ბაკლას უქმობენ, სხვილს ცერცეს(ა) Cab. მოხვეული CqD.

ბოკელი ცერცვი, კნდური ბოკლად ითქმის Z.

(ბალ.) ბაკლა CqD.

ნ. ბაკილა.

ბოკვერი ნ. ბოკუერი.

ბოკვი (ხე) კორაფი ZAB.

(ხე) ბოკვი, კორაფი C. (ხე) E.

ბოკილი ქორის საფერკული კამლს გარდა Z.

ქორის საფერკული A. ქორის საფეჟური BCD.

ბოკო კიდურ-ნაცვეთი კურკელი. ნიჩაბი და რაიე Z.

კიდურ-ნაცვეთი იარაღი AB. ნიჩაბი გნდემ-მომწვარი C.

ბოკუერი¹ (14, 5 მსაჯ.) ლომვეფხთ და მისთანათ დიდი ლეკვი Z.

ლომისა და ვეფხის(ა) და მისთანათა დიდი ლეკვი (14, 5 მსაჯ.) A. (ოთხფ.) ლომთა და ვეფხთ დიდი ლეკვი B. (ოთხფ.) ბოკვერი არს ლომთა, ვეფხთა (+ და Cab) დათვითა დიდი ლეკვი C. (ოთხფ.) ლომისა და ვეფხისა, დათვისა დიდი ლეკვი E.

ბოლბოლ (+ ძველს საწინასწარმეტყველოში Z) მეძაო ZABCab. „აწ ბოლბოლ, შურებულ და ბორგნეულ, ისმინე ბრძანება უფლისა“² Ca.

შდრ. აწ ბოლბოლ.

ბოლი დიდი კვამლი ZABCE.

ბოლიგი (ოთხფ.) მეტვირთული ვირი C.

¹ E-ში აქედან გრძელდება ტექსტი (იხ. ზედი); ნუსხებშია: „ბოკვერი“.
² კიდრეა გადახაზული ეს მოწმობა.

ბულაგი. წიგნში ენახე, თანე კი-
დურზე ეწერა: ნუ თუ ტომარა იყო-
სო. და ნიგალის ქვეში მოზიდარს
ვირებს ეძახიან, სხვაა თუ ისივ, არ
ციო E.

ბოლო (+ 19, 15 ესაია ZAa) საქ-
მის დასასრული ZABCab.

საქმის დასრულებადი Cq. განუ-
მარტავია E.

ნ. ოხქანი, საბოლოო.

ბოლო (მ)ფრინველთა და თევზთ
კული ZCab.

ფრინველისა და თევზის კული A.
ფრინველისა და თევზთ კული B.
ფრინველის კული Cq. განუმარტავია E.
ნ. კული.

ბოლობეჭედა (ფრინ.) ZABCE.

ბოლოდ დასასრულად ZA.

ბოლოდ კულად ZA.

ბოლოკარკაზი (ფრინ.) ეს ფრინ-
ველი მიზინოს უმცირესია, ჰაერ-
ში მფრინავი(ა), ქვე ვერ დაჯ-
დება, ბუზის ჭამით ცხონდება.
მეფენი თავს დაირკმენ საბედნი-
აროდ (საბედნიეროდ A) ZA.

(ფრინ.) ეს ფრინველი მიზინოს
უმცირეა. ჰაერში მფრინავი, ქვე ვერ
დაჯდება. ბუზთა ჭამითა ცხონდება
B. (ფრინ.) ამას ეწოდებინ ლაოი-
ნურებ ალიექტუმ, ნიკარტი და
ჰანგი არწივის უგავს და ტანად უმ-
ცროსია, წყალთაგან თევზს აღმო-
იყვანს და სჰამს, ხეზედ ჯდების. ჰა-
რო მგონია Cab. (ფრინ.) რომელსა
ლათინნი ალიექტუმ უწოდებენ.
ნიკარტი და ჰანგი არწივის მსგავსი
აქვს, ტანად უმცირესია. წყლით
თიეზს ამოიყვანს და სჰამს, ხეზე
შეკლება ფოცხეაჯა Cq.

ნ. ომიანი.

ბოლოკი (ბალ.) ZABCE.

შდრ. თალგამი.

ბოლოშავი (ფრინ.) ZAa.

ბოლქუ¹ ხახვისა და ნივრის ძირ-
სავით რომ ყვავილსა თუ ბალახს
ძირი ჰქონდეს ZA.

ხახვისა და ნივრისთანა ძირი ყვავილს
ჰქონდეს თუ ბალახს B. (ბალ.) ნიო-
რი და ხახვი რომელ ერთ იყოს
მრთლივ C. (ბალ.) ობოლი ხახვი,
ნიორი Cq.

ბოლოცომი მომადლო ადგილი
ZAB.

მომადლო მიწა C. მაღალი მიწა E.

ბომონი (+ 16, 12 ესაია ZAa)
სვეტია, ხატსა ანუ კერპს(ა) ზედ
აღმართვენ ZA.

სვეტია, ხატთა ანუ კერპთა ზედ
აღსამართავი B. კედელი (+ ბომო-
ნი — ურიათ შესაკრებელი Cb) CE.

ნ. ბაგინი.

ბონდი გაბმული კიდი ZAB.

ნ. კიდი.

ბონძოტი გატეხილი დერგი ZAB.

გატეხილი კეკის ჰურჭელი Cab.
გატეხილი ჰურჭელი Cq.

ბოოში ავბილწ-სიტყვა ZAB.

ავბირი Cab. (უქმ.) ავბირი Cq.

ბოფი ახალი ყაჭის პარკი ZAB.

ყაჭის პარკი უნი C. განუმარტავია E.

[ბორ ნ. განზორება, განზორკება].

ბორა (ფრინ.) ძერას (ჰ)გავს,
უდიდეა ZA.

(ფრინ.) BCE.

ნ. ბორბოხი.

ბორაკი ბავრუკი, ერთს საქმელ-
საც ჰქვინ ZAB.

ბორბადი (4, 37 მარკოზ) წისქვი-
ლისა და მისთანას საბრუნვებე-

1 ნუსხებშია: „ბოლქვი“.

ლი, გინა საჯამნის ბორბალი; ქარი ძლიერი და მბრუნავი ბორბ (ა) ლაღ ითქმის ZA.

ესე არს წისქვილთა და მისთანათა საბრუნავები, გინა საჯამის ბორბალი. ქარი ძლიერი მბრუნავიც ბორბ-ლაღ ითქმის B. ბორბალი ეწოდების წისქვილისა და მისთანათა საბრუნავებსა, გინა ჟამნისა ბორბლებსა. ქარნი სასტიკი და მბრუნავიც ბორბლაღ ითქმის Cab. წისქვილის საბრუნავი Cq. განუმარტავია E.

ბორბალი ქარი მბრუნავი Cq.

[ბორბალი ნ. ისარი].

ბორბოხი დიდი ბორა ZA.

(ფრინ.) დიდი ბორა BC.

ბორგ (12, 15 საქმე) ბორგავ ZA.

ნ. განბორგება, ებორგა, სი-ბორგილე.

ბორგა (ბორგუა C, ბორგვა E) (9, 8 ოსე) ესე არს მიუმყოვრებელი ნავლელი, კაცი გულის წყრომით ვერც დადგეს და ვერც დაჭდეს ZA.

(9, 8 ოსეს) ესე არს მიუმყოვრებელი ნავლელი, კაცი ჭავრისაგან ვერც დადგეს, ვერც დაჭდეს B. ბორგა, რომელ არს მიუმყოვრებელი ნავლელი, ცხად არს, ვითარმედ ძვირის ქსენება. ბორგნეულობა წყენისაგან შმაგსავით გაქდომა, ორივე ერთია Cab. ბორგა. ბორგვა, რომელ არს მიუმყოვრებელი ნავლელი. ცხად არს, ვითარმედ ძვირის ქსენება. ბორგნეულობა არს წყენისაგან გაშმაგება, ორივე ერთია Cq. ბორგვა, რომელ არს მიმოცნებული ნავლელი. ცხად არს, ვითარმედ ძვირის ქსენება. იოვანე დამასკელის ფილასოფობაში ასრე ეწერა E.

ნ. გულის-წყრომა.

ბორგნეული ბორგის მქონებული ZA.

ბორგნეულობა ბორგის მოქმედება ZAB.

ბორგუა ნ. ბორგა.

[ბორღღვა ნ. სიარული, სღვა].

ბორეასი ქარია (+ ერთი ZA), ჩრდილოთ გამო ZAB.

ქარია ერთი Cab.

შღრ. ბორრაისა; ნ. ქარი.

ბორი კმელი ნისლი მტვრის მსგავსი ZAB.

ნ. ნისლი.

ბორიაცი (ბორიაცი და ბორი Cab; ბორიაცი, ბორი Cq) იგივე ბორი ZAB.

სადარო ნისლია C.

ნ. ნისლი.

[ბორკ ნ. განბორგება, განბორგება].

ბორკილი (149, 8 ფსალმ.) ფერკთ შესაკრავი ZA.

ფერკის შესაკრავი B. განუმარტავია CE.

ნ. განბორკილებული, შებორკილება.

ბორკილილი თავ-ბორკილიანი ჭაკვი(ა) ესეცა (+ ყელს შესაყარი Z) ZA.

თავ-ბორკილიანი ჭაკვი B.

ბორობანი (ხე) (+ 23, 40 ლევიტ. ZAa) ხე კეთილ ჩრდილოანთ (ჩრდილიანი A) მაღალი ZAB.

(ხე) ესე არს ხე ფურცელ-ქშირი, კეთილად მაჩრდილობელი და მაღალი C. (ხე) ხე ფურცელ-ქშირი კეთილად მაჩრდილობელი, (+ და Cq) მაღალი CqE.

ნ. არკვეთი.

ბოროტად მაღიდებელი ბოროტის საარწმუნოებისა ZAB.

რომელი არა მართლმაღიდებელ

და კეთილმორწმუნე იყოს, იგი არს Cab.

ბოროტი (+ 5, 20 ესაია ZAA) ავის მოქმედი და ავი ZA.

ავის მოქმედი, გინა უკეთილო, ბნელი არს გონიერი (დამ[ა]სკ. მა¹) B. ჰავი. ესე იგი არს, რა-იგი არა გენებოს, იგი გიყოს კაცმან. ბოროტი არს, რა კეთილი მოაქლოს (მო-აკლდეს Cq; + კაცმან Cab) C. მეტად ავი? ბოროტი არს, რა-იგი არა გენებოს, იგი გიყოს კაცმან E.

ნ. იბოროტა, მკეცი ბოროტი, სიბოროტე, სულელი, უბოროტესი, უბოროტო.

ბორრაისა ჩრდილოეთი ZAB.

ჩრდილოეთია Cab.

ნ. ჩრდილოეთი.

ბორტყუა (ბორტყვა ZA) ოთხით სლვა ZABC.

განუმარტავია E.

ბორქუება³ კომლდება(სა)ვით B.

ნ. აღბორქუება, აღმობორქუებოდა.

ბორჩხულა ლიტრიანი ჩაფი ZAB.

პატარა ჩაფი Cb.

ნ. კოკა.

ბორცვ (ბორცვი ABCE) (148, 9 ფსალმ.) გორა ZA.

გორა (+ 2, 14 ესაია B) BCE.

ბორძიკი ფერკის გარდაბრუნ-(ვ)ება ZABC.

განუმარტავია E.

ბორჯალი ჰაემნის ქამი ZA.

ჰაემანი BC. განუმარტავია E.

ნ. იბორჯლა, უბორჯლა.

ბორჯდლი (8, 29 ისო) კაპებიანი,

ბორჯდლელი ZA.

კაპებ(ნი) BC. განუმარტავია E.

ნ. გრჯლა, ხე.

ბოსელი (31, 10 რიცხ.) სახლო საზროხე Z.

საზროხე სახლი (+ 31, 10 რიცხ. A) ABC. განუმარტავია E.

ნ. სახლი.

ბოსტანა (მძრომ.) მახრა ZAA.

(მძრომ.) AbBCE.

ბოსტანი (2 ეზრა 2, 8) ზმევთა ენაა, ქართულად მ ტ ი ლ ო Z.

(2 ეზრა 2, 8) მტილი, არაბულად

A. (2 ეზრა 2, [8] მტილი არაბულად BCb. მტილი Caq. უქმ.) E

ბოსტნეული მხალი და რაფც ZA.

ბოტი (ოთხფ.) თხის ერკემალი ZA.

(ოთხფ.) თხის ერკემელი B.

(ოთხფ.) ქოში (+ თხის ერკემალი Cab) C. (ოთხფ. უქმ.) ბოტს სომხურად და ქართულად ქო შ ი ც ეწოდება⁴ E.

ნ. თხა.

ბოტიანტი (ბოტინატი CabE, ბოტიანტინი Cq) ვეცხლი რამეა პირველის ქამის(ა) ZA.

ვეცხლი რამეა ერთის ქამისა B. ვეცხლი რამ არის (+ ერთის ქამისა Cb) Cab. ვეცხლი რამ არის Cq-ვეცხლი თეთრი რამე E.

ბოტოტი დიდი წვეინტლი ZABC-განუმარტავია E.

ნ. წვტლი.

ბოქაულთუხუცესი მათი უფროსო ZAB.

ბოქაული იასაული ZAB.

(უქმ.) ბოქაული ქალთაჲ ენათა

არს, ქართულად მშვიდობისასა მ ა ნ - და ტ უ რ ი ეწოდების, ხოლო რისხეისასა მ ტ ა რ ვ ა ლ ი C. (უქმ.) ეს

¹ შდრ. S—1463, 63v, a 42. ² „მეტად ავი“ გადახაზულია. ³ ნუსხაშია: „ბორქეება“. ⁴ განმარტება შემდეგში გადაუხაზავთ.

- ქალათას ენაა, ქართულად მანდატური ჰქვიან E.
- ბოქვენი მუცელს ქვეით(ი) სასი-რცხომდე ZAB.**
ბუშტუკი, მუცელს ქვეით საპარსი Cab. ბუშტუკი CqD.
- ბოქვი (ხე) ბოქვი ZAB.**
- ბოქნოცი ნ. გოქნოცი.**
- ბოღლამო კმელი თევზი მყაუთი ZAB.**
კმელის თევზის ყალია C. თევზის ყალია CqE.
- ბოღლიწო პური ღვინოში დამბალი ZAC.**
პური ღვინით დამბალი B. განუმარტავია E.
- ბოყინი მყრალი(ს) ამოქარვა ZAB.**
განუმარტავია CE.
- ბოყვ¹ წაქულაკი დაგრძელებული ZA.**
წაქულაკი წამხდარი B.
- ბოყვ (ბოყვი ZABC) ხის ქერქის ჭურჭელი ZABCaq.**
ხის ჭერქის ჭურჭელი, გინა წაკლავი, წამქდარი Cb. განუმარტავია E.
ნ. ჭურჭელი.
- [**ბომ ნ. დაუბოშა.**]
- ბოჩიკი (ოთხფ.) წლის ირემი ZABCE.**
- ბოჩოლა (ოთხფ.) გამოზამთრული ზროხა ZA.**
(ოთხფ.) გამოზამთრული B. (ოთხფ.) წლის ზროხა CE.
ნ. ზროხა.
- ბოცომკალი (მწერ.) (3, 15 ნაომ) მკალთა (3)ასაკითა უდიდესია, მოგრძე. ფერკ-მოკლე, ჩხვილს**

- ფოთელსა სკამს, რომელსა ნათლისმცემელი ჰამდა ZA.
(მწერ.) (3, 15 ნაომ) დიდი მკალი ასაკით, უფროთ, მოგძე, ფერკ-მოკლე, ჩხვილს ფოთელსა სკამს, რომელსა ნათლისმცემელი ჰამდა B. (მძრომ.) (ნაომ 3, 15) დიდი მკალია, რომელსა ნათლისმცემელი ჰამდა Cb. (+ ნაომ 3, 15 Ca) დიდი მკალია, რომელსა ნათლისმცემელი ჰამდა Caq.
- [**ბოძ ნ. ბოძი 1, ბოძებული, საბოძვარი.**]
- ბოძალი ისარი ორპირი ZABC.**
განუმარტავია E.
ნ. ისარი.
- [**ბოძება ნ. ჩუქება.**]
- ბოძებული მონიჭებული ZA.**
- ბოძი (+ 43, 34 დაბად. ZAa¹ საბოძ(ვ)არი ZABE.**
მონაცემი C.
ნ. ბოძ, ჩუქება.
- ბოძი მცირე სვეტი ZA.**
(უკმ.) მომცრო სვეტი, ვითარმედ მისაცემელი B. მომცრო სვეტი C. სახლისა E.
- [**ბოძირ ნ. მეზობირი.**]
- [**ბოძის ბულაური ნ. დათვ.**]
- ბოჭკო ქუნთ(ა)თა და ღართთ(ა) ჩინჩლი ZAB.**
ქუნთისა და ღართის ჩინჩლები Cab. ქუნთისა და ღართის ფესვი Cq. განუმარტავია E.
- ბოჭკოიანი ჩინჩლიანი ZA.**
- ბოხი სხვილი კმა(ა) ZABCab.**
მსხვილი კმა Cq. განუმარტავია E.
- ბოხოხი ცხვრის ტყავი მოქნილი ZA.**
ცხოვართ ტყავი მოქნილი B. ტყა-

¹ ნუსხებშია: „ბოყვი“.

ბუჩი, ცხვრის ტყაის წამოსასხმელი
Cab. ტყაპუჩი Cq. განუმარტავია E.

ბოჭოჭლი ბორჯ(ლ)ლიანი ZABC.
განუმარტავია E.

ბუირი (ბალ.) უგულო ფეტვი და
მისთანა(ნი) ZAB.

(ბალ.) ფეტვი უგულო C. (ბალ.) E.

ბუიტი (ფრინ.) (მ)წეროსა (+ და
A) სავათისა, (+ სასასარაკისა
Z) და მისთანათ(ა) მართვე
(მართვი A) ZAB.

ნ. მართვ.

ბუუტად ავად ხედვა ZABCE.

ბრაგა ზღვაში გორა უხილავად
ZAB.

ზღვაში გორა უხილავად იყოს C.
ზღვაში გორა E.

ბრაზი სიცოფე ძლიერი Z.

სიცოფე ძელი AB. სიცოფესა-
ვით C. განუმარტავია E.

ბრალი (18, 38 იოანე) მცირე რა-
მ(ე) დანაშაული ZA.

მცირედი რამე დანაშაული B. დანა-
შაულივით Cab. განუმარტავია CqE.

ნ. ააუბრალოებ, დააბრალა,
დაბრალება, იბრალა, მაბრალა,
სიბრაალული, უბრალო, შებრა-
ლება.

ბრანგვ (ბრანგვი ABCabE)
(ოთხფ.) (79, 14 ფსალმ.) დათ-
ვი ZABE¹.

(ოთხფ.) ბრანგვი, დათვი C.

შდრ. ბნარგვ.

ბრანძი ძონძის ფარატინი ZABC.
განუმარტავია E.

ნ. ძონძი.

ბრაწი (ხე) (+ 30, 37 დაბად.

ZAB) გრაკის ხე ZABC.

განუმარტავია E.

ბრაწი წითელივით B.

ნ. დაბრაწება.

ბრაწისა (30, 37 დაბად.) გრაკისა Ab.

ბრბო სიმრავლე ჭართა ZAA.

ბრბუნვა უსინათლოს ბეცება
ZABC.

„დაუდგეს თვალნი მამათა და
ბრბუნვენ შვილნი მათნი“ E.

ბრგე კაცი შვენიერად მაღალი
ZAB.

კაცი მაღალი და მოკდომილი Cab.

მაღალი კაცი Cq. ტანოვანი E.

ბრგვნილი და ბრგუ ნ. ბრგუნილი.

ბრგუ ენა-მაყენებელი ZAB.

შდრ. ბრკუ.

ბრგუნილი (ბრგვნილი და ბრგუ
Cb, ბრგუნილი და ბრგუ Ca,
ბრგუნილი, ბრგუ Cq) იგივე
ენა-მაყენებელი ZA.

იგივე ბრგუ B. ენა-მაყენებელი C.
ენა-ჩლიგი E.

ბრღვნა² მოშლილი ჩანგის კმა(ა)
ZA.

მოშლილის ჩანგთ კმა B. ბრღვინ-
ვა არს მოშლილის ჩანგისა და მის-
თანათასა ავის კმის ცემა. კვალად
ბრღვინვად ითქმის ძლიერისა ცეცხ-
ლისა გუგუნის კმა Cab. ბრღვინვა
არს მოშლილის ჩანგისა და მისთანა-
თა ავის კმის ცემა. კვალად ცეცხლი-
სა ძლიერისა გუგუნის კმა Cq.
მოშლილის საყრავის (ფაჩხუნი)ა
ბრღვინვა E.

ბრღვნა² ცეცხლის გუგუნის
კმა(ა) ZAB.

ბრღვლილი მტკრის ბუქი E.

ბრღვინვა ნ. ბრღვინვა.

¹ E-ში კიდევ ზე ამ სიტყვის შესახებ შენიშვნაა ავტორისა: „არაბულსა, სომხურსა, ლათინურში ბრანგვი გარეულ ნაღირად მძინეარად ეწერა, ბერძულშიაჲც ეწახოთ“ -
² ნუსხებშია: „ბრღვინვა“.

პრდღვინვიდა ნ. ბრდღვნიდა.
 პრდღუნა (ბრდღვნა AB) მიწის
 გლეჯა Z.
 მიწის გლეჯა, გინა რისხვა მკეც-
 თა (19, 12 იგავი) Ab. მიწათ გლე-
 ჟა B.
 პრდღვნა¹ (19, 12 იგავი) ტოტით
 მიწის გლეჯა, გინა რისხვა მკეც-
 თა მიერ ZAA.
 ტოტით მიწის გლეჯა AbBCE.
 ნ. იბრდღვნა.
 პრდღვნვიდა² ტოტით მაწას
 გლეჯდა ZA.
 ბრე (+ 29, 5 ესაია ZAA) მტვე-
 რი ბზე-ნარევი ZABCq³.
 მტვერ და ბზე-ნარევი Cab.
 (ბალ.) E.
 ბრეტი (მწერ.) ბუზია, თაფლსა
 იქმს კეთილსა ველზედ Z.
 (მწერ.) ბუზია, თაფლსა იქს კე-
 თილსა A. (მწერ.) თაფლსა იქს კარგს
 B. (მწერ.) CE.
 ბრეჟა გაბზეკა ZABC.
 განუმარტავია E.
 ბრეცა ნ. დაბრეცა, დაბრეცილი.
 ბრეცა თვალპირ-გრეხილი B.
 ბრიალღება ჰაერში ფრინველის
 ბრუნვა Z.
 ბრიალღება აერში ფრინვიდა ბრუნ-
 ვით A.
 ბრიალი (ჰ)აერში რისაც ტრიალი
 ZAB.
 აირში რისაც ტრიალი C. განუმარტა-
 ვია E.
 ნ. უბრიალღებს.
 ბრინჯაო (ბრინჯაო და ბრინჯი E)

სპილენძსა და თუთია-ალრეულ-
 სა ბ რ ი ნ ჯ ა ო ეწოდების, ხო-
 ლო ბუნებით ყვითელს სპილენ-
 ძსა თ ვ ი თ ე რ ი Z.

ბრინჯი. სპილენძი თუთია-ალრე-
 ულსა და ჩამოსხმულსა ბ რ ი ნ ჯ ა ო
 ეწოდება, ხოლო ბუნებით ყვითელს
 სპილენძსა—თ ვ ი თ ბ ე რ ი A. ბრინ-
 ჟი. ორი წონა სპილენძი და ერთი
 წონა თუთია რა გაურო, გაყუთ-
 ლების და ბ რ ი ნ ჯ ა ო იქმნების,
 ხოლო თ ვ ი თ ბ ე რ ი ბუნებით ყვი-
 თელი სპილენძი არს B. ბრინჯი C.
 განუმარტავია E.

ბრინჯი ბრინჯაო Z.

ბრინჯი (ბალ.) მარცვალი თეთრი
 ZA.

(ბალ.) მარცვალი B. (ბალ.) CE.

ბრინჯი (ხე) (+ ნინოს ცხ⁴. Z)
 აკაკის ხე ZE.

(ხე) აკაკი (+ ნინოს ცხ. Aa) ABC.

ბრიყვ (ბრიყვი ZABCab) უსაქ-
 ციელო ZAB.

განუმარტავია CE.

ნ. გააბრიყუა, ვბრიყობ, წა-
 ბრიყუება.

[ბრკე ნ. ობი].

ბრკიალღება⁵ (+ 3, 3 ნაომ ZAA)
 ელვარებასავით ZAB.

ელვარება Cab. ელვარე Cq.

ბრკიალი ელვარე B.

ბრკინვალღება (ბრკინულღება C)

იგივე ელვარება Z.

იგივე AB. ბრწყინვალღებასავით C.

ბრწყინვალღება: ა ლ დ გ ო მ ი ს [ა თ ვ ს]

ე პ ი ფ ა ნ ე ს თ ქ მ უ ლ ი, ა. — „რა-

მეთუ ბრკინვალღება აღდგომისა მოი-

¹ წყაროშია: „პრდღუნა“. ნუსხებშია: „პრდღვინვა“. ² ნუსხებშია: „პრდღვი-
 ნვიდა“. ³ აღრე წერებულა: „ფეტვის ბზე“, მერმე ვადაუხზავთ. ⁴ შდრ. ქართ-
 ლის ცხ-ბა, ს. ყ ა უ ხ ჩ ი შ ვ ი ლ ი ს გამოც., I, გვ. 92, 12. ⁵ წყაროშია: „ბრკი-
 ალი“.

წია, რამეთუ არის იგი სამკაულ სუ-
ლისა, უმეტეს ამისთვის ბრკინვალე-
ბისა, სიწმიდისა, ვინავე ღ' თავბო-
თა მით გამობრწინდეს" E.

ნ. განბრკინვება, განბრკინვე-
ბული.

ბრკმა შებრკოლება, ფერკის შეც-
თენა Z.

ფერკის შედენა A. ბრკოლება B.

ნ. მიბრკმა, უბრკმა, შებრკმა.

ბრკოლება იგივე ბორძიკი ZA.

დაბორძიკება BCq. დაბორძიკება-
საით Cab. დაბარბაცება. ბრკოლე-
ბა, დაბორძიკება არს დაბარბაცება
ანუ ფერკის შეცთენა E.

ნ. დაბრკოლება, დაბრკოლე-
ბაჲ (დაბალითება'სთან), დამაბ-
რკოლებელი, უბრკმა, შებრკო-
ლება.

ბრკუ ენა-მაყენებელი ZABCb.

ენა-მოკლებული Caq. ენა-ბრკუ,
ენა-ბრკენილი თუ ენა-მოკლე E.

ნ. ბრკუ.

ბრმა (+ 4, 11 გამოსლ. ZA) ვე-
რა(ს) მხედველი ZAB.

ვერ(ა) მხედველი Cab. უსინათ-
ლო Cq. განუმარტავია E.

ნ. დაბრმობილი.

ბროლი (22, 1 გამოცხ.) ბუნებით
თეთრი ქვაი არს და ჭიჭისაგანც
შეიმზადება Z.

ბუნებით თეთრი ქვაჲა და ჭიჭისა-
განაც შეიმზადების A. განუმარტავია
BCE.

ნ. აღრალეების ქვა.

ბროწეული (ხე) (+ 4, 13 ქება
ZA) ZABCE.

ნ. მროწეული 1.

ბროჭი ესე იგი არს, რომელსა

ბერძულად ონკან ჰქვიან, ონ-
კანთან ნახე ZAA.

ესე იგი არს, რომელსა ბერძუ-
ლად ონკან ჰქვიან, ასე ეწერა
AbB. ასე ეწერა: ბროჭი იგი არსო,
რომელსა ბერძულად ონკან ჰქვი-
ანო. ბერძნებმა ვერ გამოსცნეს, ონ-
კან რა იყო (+ და ვინც ჰპოოთ,
მოაწერეთ Cab) C. ბროჭი იგი არს,
რომელსა ბერძულად ორკან ჰქვი-
ან E.

ბრენი (15, 10 გამოსლ.) ტყვია
ZAB.

ტყვია და კალა Cab.

შდრ. პრენი.

ბრტყუნა¹ ფრინველის გაუწყვა
ZAB.

ბრტყელი (33, 21 ესაია) პრტყე-
ლი ZAA.

ნ. მობრტყე, მუაბრტყელუ,
სიტყბო 2.

ბრუ რა თვალთა ქვეყანა ბრუ-
ნვად (მბრუნ(ა)ვად A) ეჩვენოს
ZA.

რა თვალთა ქვეყანა მბრუნვად
ეჩვენებოდეს რითაცა B. ბრუ არს,
რა თვალთა ეჩვენებოდეს ქვეყანა
მბრუნვად Cab. თვალთ რომ ეჩვენ-
ოს ქვეყნის ბრუნვა Cq. განუმარტა-
ვია E.

[ბრუ ნ. მებრუვე, მებრუობა].

ბრუნვა ქცევა ZA.

განუმარტავია BCE.

ნ. ააბრუნე, გააბრუნვა, დაბ-
რუნება, მბრუნავი, წააბრუნვა.

ბრუნვებული მოქცეული ZA.

[ბრუოვ ნ. გაჯი].

ბრუჟება შეღვივება ZABC.

ზარხოზობა E.

¹ ნუსხებშია: „ბრტყუნა“.

ნ. დაბრუება, დაბრუებული, მთრვალი, შებრუება.

ბრუი შეღვინული B.

[ბრუეობა ნ. მთრვალი; შდრ. ბრუება].

ბრუტი მეკეცე ZABCab.

(უკმ.) მეკეცე CqE.

ბრუტიანი თვალთ ახლოს მხედველი ZAB.

ახლოს მხედველი C. ახლოთ მხედველი E.

ბრუენა (ბე) ZABCabE.

(ბე) ოლე Cq.

ბრუელი¹ მოსუსტებული ZA.

მოსუსტებული თუ ლბილი B.

ღალუგებული Cb.

ნ. დაბრულება, მობრულება.

ბრუელი² ჩლუნგი B.

ნ. დაბრჩულება.

ბრძ ნ. ვბრძოდი; შდრ. ბრძოლა.

ბრძანება (+ 2, 1 ლუკა ZAa)

თქმა უაღრესისა. მიერ(ი) ZA.

ესე არს თქმული უაღრესისა მიერ(ი) B. ბრძანება არს სიტყვა უზე-

შთავისა მიერ გამოს(რ)ული Cab.

განუმარტავია CqE.

ნ. ებრძანა, თქმა, იბრძანა,

მბრძანებელი, საბრძანებელი,

უბრძანე.

ბრძანებული თქმული უაღრესისა ZA.

სა ZA.

თქმული B.

ბრძენი (+ 41, 33 დაბად. ZAa)

დიდად ჰკვიანი ZABC.

განუმარტავია E.

ნ. ებრძენა, იბრძენა, ისიბრძენა,

მბრძნობელი, სიბრძნე, უბრძნე.

ძნე.

ბრძვილი ნ. ბრძვლი.

ბრძმედი (+ 3 მეფე 8, 15 ZA)

ილეკროს სადნობელი ZAB.

გამოსადნობელი C. განუმარტავია E.

ნ. საცეცხლე, საკმილი; შდრ.

ბოვი.

ბრძოლა (3 მეფე 20, 29) დიდი

შუღლი ZAa.

დიდი შუღლი (+ 4, 13 ისო Ab).

AbB. განუმარტავია CE.

ნ. ებრძოლა, იბრძვის, იბრძო-

ლა, იბრძოლება, მბრძოლი, მებ-

რძოლი, პირის-მბრძოლი, საბ-

რძოლელი, საბრძოლი, უბრძო-

ლესი, წინამბრძოლი; შდრ. ბრძ.

ბრძოლვითი ნაბრძოლი ZA.

[ბრძოლილი ნ. მბრძოლი].

[ბრძოლის ღმერთი ნ. მარსი].

ბრძული³ (1, 6 ესაია) ესე სახელა

არა კეთროვნებისა დაწყებისა,

კვალად ნაკოდარისა გამართლე-

ბულისა, გინა შალალისა დინე-

ბისა ადგილისა და მისთანანი

ZA.

(1, 6 ესაია) ესე ბრძვილი ეწოდე-

ბის კეთროვნებისა დაწყებასა, კვა-

ლად დანაკოდარსა გამთელებულსა,

გინა შალალისა დინებისა ადგილსა

და მისთანაა B. (+ 1, 6 ესაია Cb)

ბრძვილი ეწოდების კეთროვნებისა

დაწყებასა, რაჟამს ჯერეთ უჩინო

იყოს კეთრი კორცთა შინა, კვალად

ბრძვილი არს, წყლული რა გამ(რ)-

თელდეს და დანაკოილი აჩნდეს, გინა

შალალი (ბაყლი Cq), გინა აესანახ-

ვი C. [დანაკოილი აჩნდეს] (ლევ-

ტელთ 13 თავი) სრულ საძიებე-

ლია E.

ნ. შეაბრძვლა, შებრძვლება.

[ბრძვნ ნ. შებრძვნება].

¹ ნუსხებშია: „ბრყვილი“. ² ნუსხებშია: „ბრჩვილი“. ³ ნუსხებშია: „ბრძვილი“.

ბრწამლი (ხე) (+ 46, 14 იერემ.

ZA) ეკალა, ღიჭი ZABCab.

კაქაი, გინა ეკალა Cq.

ნ. ბურწუმელი; შდრ. მბრწა-
მლი.

ბრწკალი ანახეთქი ძვალთა და
ხეთა Z.

ანახეთქი ABC. განუმარტავია E.

[ბრწყენა ნ. უბრწყინა].

ბრწყინვალე (23, 11 ლუკა) თეთ-
რი, გინა საჩინო Z.

საჩინო, გინა თეთრი (+ 23, 11
ლუკა Aa) AB. საჩინო, გინა თეთრ-
ულვარე, გინა თეთრ-საჩინო Cab.
საჩინოსავეით Cq. 'გამოჩენილივით
არის! E.

ნ. უბრწყინვალე.

[ბრჭ ნ. ბრჭე, ბრჭობა, გააბრჭო,
განბრჭობა, საბრჭო].

ბრჭალი (დაბად. [25, 25] ZAa)
ფრჩხილი ZAB¹.

ბრჭკალი ეწოდების კელთა ნებისა
თითით (თითთა Cq) ფრჩხილამდე
და ფერქთა (+ ტერფისა Cq) ქუს-
ლით ვიდრე თითთა ფრჩხილამდე C.
(დაბად. 25, 25) დაბადება იტყვის:
იგი უმზირდეს თავსა შენსა და შენ
უმზირდე ბრჭკალთა მისთა. სხვა
წერილი იტყვის: დაგაყრიეს ქვეყა-
ნა ბრჭკალითა. ხონოლოფსა შინა
წერილ არს საზომად: ორმეოცი
წყრთა და ათი ბრჭკალი. აქა არა
ემოწმენს ურთიერთს. ხოლო სხვათა
წიგნი შევეამოწმე და მუნ წივი იყო
დაბადებასა შინა მათსა და არცა ესე
შემოწმდა, დიადად დამაურვა. ექქეს-
თა დღეში ფრჩხილად თქვა! E.

ბრჭკვალი ნ. ბრჭკუალი.

ბრჭე ცილების გამსინჯავი Z.

გამსინჯავი ცილებათა AB. გამსინ-
ჯავი C. მოსამართლე, გამსინჯავი E.

ბრჭობა გასინჯვით გასწორება
ZA.

ბრჭუალი (ბრჭვალი BChqD)
კორცში გაწონილი სატკივარი
ძლიერი Z.

სასტიკი სატკივარი Aa. განუმარ-
ტავია ABCE.

ბრჭყუნვა³ მცირე ბრწყინვალეზა
ZA.

განუმარტავია B.

ბრჯა (ბრჯა და მჯა E) ერთბამელ
ძნეული მდგარი Z.

ძნეული ერთბამელ მდგარი A. ძნე-
ული ერთბამელ B. (ბალ.) მჯა, ძნე-
ული ერთბამელ C. განუმარტავია E.

ნ. ზვინი.

ბრჯგუ გვიან მოქმედი ZAB.
ბრჯუ, გვიანი C.

ნ. ბრჯუ, დაბრჯგუება, დაბრჯ-
გუებული.

ბრჯენა სლვაში (სლვასა შინა Cq)
არგნის ქმარება ZABC.

განუმარტავია E.

ნ. ბრჯენა, მიბრჯენა, მიბრჯენა.

ბრჯუ იგივე ბრჯგუ ZAB.

ნ. სიბრჯუე.

ბტანს (+ 1 ეზრა Cq): „პოვა (პოვეს
Ca) ბატანს(ა) ბარტუნისასა, მართა
სოფელსა ადგილსა“ Caq⁴.

ბუ (ფრინ.) თავ-ღილი ღამის
ფრინველი ZA.

(ფრინ.) ბუჲ BC. (ფრინ.) E.

¹ B-ში განმარტებულ ხლებია: „ბრჭკალი“ არს კელის ნებით თითის ფრჩხილამდე და ფერქის ქუსლით თითის ფრჩხილამდე, რაც მეგრემ გადახაზულია. ² ნუსხაში ეს განმარტება გადახაზულია. ³ ნუსხეზშია: „ბრჭყვინვა“. ⁴ ნუსხეზში სიტყვა განმარტებითურთ გადახაზულია.

შდრ. ბუვი, ბუკიოტი, ბუკნა-
წო, ბუჟ.

ბუასილი ქართული არ არი, ს ო
კ ო ს ს ე ნ ს ჰქვიან Z.

ქართული არ არის, ს ო კ ო ს ა
ჰქვიან A. ქართული არ არი, ს ო კ ო
ჰქვიან B.

ნ. ბავასირი.

ბუბკო ფქვილი წყალში გაქნილი
ZA.

ფქვილი გაქნილი B. ფქვილი გა(6)-
ყენებული CE.

[ბუბონემ ნ. კიოტიდი].

ბუბუნი ყურის გამოკმვიანობა(ჟ)
ZABC.

ყურის ბუბუნით სმენა E.

ბუგა¹ წვა B.

ნ. დაბუგვა.

ბუგიანი (ესთერ): „იყო ამან ამაღო-
თელი ბუგიანი მაკედონელი დიდე-
ბული“; „მაკედონელი ბუგიანი და
ადათამი და ადამალა“ Caq².

ბუგრი³ (7, 5 ოსე) საღთო წე-
რილში ბილწების მოქმედად
სწერია, კარბადინში — მსხმო
რამე მუწუკად; ვიეთნი ყვავი-
ლისა და წითელას სენთა უქმო-
ბენ Z.

(7, 5 ოსე). საღთო წერილში ბილ-
წების მოქმედად სწერია, კარბადინ-
ში — მსხმო რამე მუწუკად, ხოლო
ვიეთნი ყვავილისა სენსა და წითე-
ლასა უქმობენ A. (7, 5 ოსე) ესე
ბუგრი საღთო წერილთა შინა ბილ-
წების მოქმედად სწერია და კარბა-
დინში — მსხმო რამე მუწუკად, ხო-
ლო ვიეთნი ყვავილის სენსა და წი-

თელას უწოდენ B. ბუგრი წინასწარ-
მეტყველთ წიგნში ბილწების მოქმე-
დად სწერია, ხოლო კარბადინში —
მსხმო რამე მუწუკად, ხოლო ვიეთნი
ყვავილისა და წითელას სენს უწო-
დენ, რომელსა Cab. ყვავილი(ს)
სენი და წითელა Cq. ყვავილია. ბუგ-
რი ტანზე მსხმო მუწუკივით რამ
არის, სწორე არ ვიცი E⁴.

ბუგუა ნ. ბუგვა.

ბუდე (103, [17] ფსალმ.) ფრინ-
ველთ სახლი. ვიეთნი ბუდე ს
უწოდენ წიგნის ჩალათასა და
მისთანა შთასადებელთა; ბუ-
დე დ ითქმის რკოსა და მისთა-
ნათ საცავი (6, 13 ესაია); ბუ-
დე დ ითქმის საყოფელი მკე-
ცთა (2, 12 ნაომ); ბუდე დ
ითქმის ქუთუთო თვალთა (14,
12 ზაქარია); ბუდე დ ითქმის
თვალთა პატიოსანთა საპყრობი;
ბუდე ეწოდების კრმლის ქარ-
ქაშსა (21, 3 ეზეკ.) Z.

ფრინველთ სახლი. ვიეთნი ბუ-
დე ს უწოდენ წიგნის ჩალათათა და
მისთანათა შთასადებელთა (6, 13
ესაია); რკოთ; ბუდე დ ითქმის
საყოფელი მკეცთა (2, 12 ნ(ა)ომ);
ბუდე დ ითქმის თვალის საპყრობე
(14, 12 ზაქარია); ქუთუთო. ბუდე
ეწოდება კრმლის ქარქაშსა (21, 3
ეზეკ.) Aa. ფრინველთ სახლი. ვიეთ-
ნი ბუდე ს უწოდენ წიგნის ჩალა-
თათა და მისთანათა შთასადებელთა;
ბუდე ეწოდება კლმის ქარქაშსა
(21, 3 ეზეკ.) Ab. ბუდე ეწოდების
ფრინველთა სახლსა; ბუდე დ უწო-

¹ ნუსხაშია: „ბუგუა“. ² Ca-ში მოწმობები გადახაზულია, ხოლო განსამარტა-
ვი სიტყვა განსამარტავ სიტყვათა რიგში არაა. ³ წყაროშია: „ბუგრიანი“ —
⁴ E-ში ეს სიტყვა ჭერ განუმარტავი ყოფილა წყაროს დასახელებით („ბარბარას...“)
და სავარაუდო განმარტებით წითლად კიდებზე, შემდეგში წყაროცა და განმარტებაც
გადაუხაზეს და განსამარტავი სიტყვისათვის უახლებია: „ყვავილია“.

დენ ვიეთნი წიგნის ჩალათათა და მისთანათა შთასადებელთა B. ბუ დე ეწოდების ჩიტთა და მფრინველთ სახლსა; კვალად ბუ დეს უქმობენ ჩალათასა და წიგნთა შთასადებელთა და მისთანათა Cab. ჩიტის სახლი Cq. განუმარტავია E.

ნ. დაბუდვა, იბუღა, მბუღებელი, საბუღარი.

ბუღე ჩასადებელი Cq. განუმარტავია E.

ბუღებული ბუღე-ნაქმარი ZA.

ბუღეშური ყურძენი(ა) მოგრძე მარცვალი ZA.

ყურძენი(ა) გ(რ)ძელ-მარცვალი BCab. (ბე) ყურძენია ერთი Cq. (ბე) E.

ბუერი (ბუერი, ბური C; ბუერა და ბური E) მონათოვი ნისლი ZABCE.

ნ. ნისლი.

ბუვი (ფრინ.) (11, 16 ლევიტ.) იგივე ბუ Z.

(ფრინ.) (11, 16 ლევიტ.) ბუ Aa.

ბუვილი მრავალ ფუტკართ კმა(ა) ZAB.

ფუტკრის სიმრავლის კმანი C.

ნ. დაპბუვლა.

ბუზალაგი (მწერ.) კოტიზი ZAA. (მწერ.) AbBCE.

ბუზვა ფრინველთ მოწყენა B.

ნ. მობუზვილი.

ბუზი (მწერ.) (1, 4 იოელ) შავი მწერი ZA.

(მწერ.) BCE.

ნ. ხარაბუზი.

ბუზღუნი მწყარალობით ჩუმი რამ წყრომა ZA.

რისხვის ჩუმი რამ წყრომა B.

[ბუთიმარი ნ. ბაბლანი].

ბუჯი საყვირი(ა) დიდი ZA.

საყვირი(ა) BC. განუმარტავია E.

ნ. საყვრი.

ბუჯიოტი (ფრინ.) (11, 19 ლევიტ. ZAA) პატარა ბუჯ ZAAb.

პატარა ბუჯ (2 შჯულ. 14) Ab.

შღრ. ბუ, კიოტი, კიოტიდი.

ბუჯნაწო (ბუჯნაწოტი CqE) (ფრინ.) პატარა ბუჯ ZA.

(ფრინ.) იგივე ბუჯ B. (ფრინ.)

წოწოლა, წოტი C. (ფრინ.) წოტი და წოწოლა E.

ბულაგი ნუთუ ტომარა იყოსო, თანავე ეწერა Z.

ნუთუ ტომარა იყოს(ო), თან(ა)ვე

ასრე (ასე B) ეწერა AB. ნუთუ ტო-

მარა იყოს (ბულაგი ასე ეწერა

წიგნში) C.

შღრ. ბოლიგი.

ბულბული (ფრინ.) ვარდის ჩიტა ZAB.

(ფრინ.) CE.

ნ. იაღონი, ნიბლია.

ბული-ბული ღერღეტის ხადილა Z.

ღერღედის ხადილი ABCab. ღერ-

ღეტ (ღერღედთ Cq) ხადილი CqE.

ბულქვ (ბულქვი ZADE) ბოლქვი ZAB.

(ბე) ეკლიანი ბუჩქი C. (ბე) E.

ბულღო ძირხვენათაგანია Z.

(ბალ.) ძირხვევა ABCE.

ბულღური ხვარბალი მგბარი და-
ნაყილი Z.

ხვარბალი მგბარი და დანაყილი A.

ხვარბალი მოხარშული და დანაყი-

ლი BCab. ხვარბალი დანაყილი CqE.

ბუმბა შვეცეცხლა Z.

შვეცეცხლა, ყუმბარა A. განუმარ-

ტავია B.

ბუმბერაზი (+ 7 ქართლის ცხ. ZAA) გმირთ უმცროსი ZA.

გმირთ უმცირე(სი) BC. განუმარტავია E.

ნ. გმირი; შდრ. მუბერაზი.

ბუმბლვა თოვლში გორვება ZAB.

თოვლში გორვა C. განუმარტავია E.

ბუმბული (ბუნბული Ca) ფრინველის ნაქრტენი Z.

ნაქრტენი ABCE.

ბუმბული (ბალ.) ZABCE.

ბუნაგი (ბუნაგი, ბუნაი C, ბუნაგი და ბუნაი E) პირუტყვთ სადგომი (სადგური B) ZAB.

განუმარტავია CE.

ნ. საბუნაგე.

ბუნაი (12, 19 გამოსლ.) ბუნაგი(ვე) ZAb.

ბუნაგი. (+ ხოლო ბუნაკს ხარაზნიც სხვილს მკედს წვლილს მკედზე შენატმასნებასაც ეტყვიან Aa!) AaB.

ბუნაური (+ 32, 16 რიცხ. ZA)

კაცთ ბუნაგი ZAB.

ბუნაგი CE.

[ბუნბერაზი ნ. გმირი].

ბუნბული ნ. ბუმბული.

ბუნდი გაბმულივით ZABCb.

განუმარტავია CaqE.

ბუნება (+ კათილორ.² Z) (+ ბუნება[ა] ZBCE) არს თ(ე)ითოეულისა მყოფთაგანისა დასაბამი ძრვისა და მყუდროებისა, ვითარ-იგი ქვეყანა(ა) იძრვის აღმოცენებად ნაყოფთა, ხოლო მყუდროებს ადგილითი-ადგილად დაწყებისა მყოფობისათვის. ბუნება არა რა არს თვინიერ არსებისა, რამეთუ არსებისაგან აქვს ესევეთარი ძალნი, რომელ(ი) არს ძრვა და მყუდროება. და

არსება არს მიზეზი ძრვისა და მყუდროებისა მისისა. (+ და ZA) ითქმის ბუნება მყოფობისათვის, რამეთუ ქვეშარიტი (ქვეშარიტად ABCE) მყოფი საქმე არს ბუნება (+ 1 კორინთ. 9, 21 Z; ბუნება უკვე არსება ნათესავი და ხატოვნება ერთ(ი) და იგივე არს საეკლესიოთა შჯულთაებრ, ვითარ-იგი პური, სიმინდი და ბოკელი, ვინაცა თანა ნერგ CE) ZABCE.

ნ. არსება, დაბუნებება, მებუნებე, მებუნეობა (იქვე), ნაბუნებებული, უბუნებებერესი, ცოდვა ბუნების გარეგანი.

ბუნება ქვეშარიტად მყოფი საქმე E.

ბუნებითი მყოფობითი ZA.

განუმარტავია B.

ბუნი (+ 37, 17 გამოსლ. ZA)

შუბის ტარი ZABCE.

ბუნი საკელსაქმრე(ა) ZABCD.

განუმარტავია E.

ბუნიკი კრძლის ქარქაშის სათიქარი Z.

კლმის სათიქარი A. კრძლის სათიქარი BCDE. შდრ. ბუნი 1.

ბუნიობა არს, რა დღე და ღამე გასწორდება მარტსა და სექტემბერსა შინა, ხოლო მიქცევასა დღისასა და მოკლებასა ივნისის თთვესა და დეკემბერსა მოკლებასა ღამისასა ნ ა ბ უ ნ ი ო ბ ა ეწოდების Z.

არს, რა დღე და ღამე გასწორდება მარტსა და სექტემბერსა შინა, ხოლო მიქცევასა ივნისისა და მოკლებასა დღისასა, გინა დეკემბერს მოკლე-

¹ Aa-ში ფრჩხილებში მოყვანილი ციტატი გადახაზულია. ² შდრ. S—1463, 47r. a 29.

ბასა ლამისასა ნა ბუნიობა ეწოდების A. ბუნიობა ეწოდების, ოდეს დღე და ღამე განსწორდეს მარტსა და სეკედმბერსა შინა. ხოლო მიიქცეს შვე იენისსა და მოკლდეს დღესა, გინა დეკენბერსა მოკლდეს ღამესა. ნა ბუნიობა ეწოდების B. ბუნიობა ეწოდების. ოდეს განსწორდეს დღე და ღამე მარტსა შინა და სეკედმბერსა, ხოლო რაჟამს მიიქცეს იელისსა 24 შვე მოკლებად, გინა დეკენბერსა 23 მოიქცეს აღორძინებად, მას ეწოდებიან ნა ბუნიობა C. ბუნიობა ეწოდების, რაჟამს გასწორდეს დღე და ღამე მარტსა შინა და სეკედმბერსა, კვალად რაჟამს მიიქცეს იელისსა 24 შვე მოკლებად, გინა დეკენბერსა 23 მოიქცეს აღორძინებად Cq.

ნ. მარიოტა, ნაბუნიობა, ნავროზი.

ბუნქი გრიგოლ(ი) ნოსტლში (ნეტაფრ. BCD): „დაბადა (დასაბამად ZA) სახე უწინარეს ნათლისა და ბუნქისა, რამეთუ სახე მზისა არს ნათელი“ ZABCDE¹.

ბუნჩი კმელი კუნძი ZABCDE.
ბუნძლი ზე ფესვიანი წყალოგან მინაქონები Cb.

ბუჟა (ფრინ.) (101, 7 ფსალმ.) ბუ ZA.

(ფრინ.) თავდიდი ფრინეული ღამისა B.

ბუჟილი კელ-ფერკთ სისხლით მქიმობა B.

ნ. დაბუყება, დაბუშება.

ბუჟუჟი ცხოვარის ტყავი დაგრუზვილი Z.

ცხვრის ტყავი დაგრუზვილი AB.

საჩეხი CD. განუშარტავია E.

ნ. ხუჟუჟი.

[ბუჟუჟი ნ. ხუჟუჟი; შდრ. ბუჟუჟი].

ბუჟულენდი (მწერ.) წითელი საღებავი კუა Z.

(მწერ.) საღებავი(ს) კუა AB.

(მწერ.) საღებავი(ს) კია CD.

[ბურ ნ. აღვესაბურველეს, აღსაბურველებულ, ბურვა, ბურველი, დაბურვა, დაიბურვით, ესაბურველა, ვბურვედი, მბურავი, საბურავი, საბურველი, საბურველი მუცლისა, ჩაბურე].

ბურანი არც ძილი, არც ღვიძილა ZCDE.

სნეულის არც ძილი, არც ღვიძილი A. არც ძილი, არც ღვიძილი სნეულისა B.

ბურაული (ფრინ.) მწყაზარი ქორი, შავ-წითელ საცილობელი Z.

(ფრან.) მწყაზარი ქორი, შავსა და წითელსა საცილობელი A. (ფრან.) ქორი მწყაზარი, შავ-წითელ საცილობელი B. ქორია, წითელ-შავ მწყაზარში საცილობელი Cb.

ბურახი ქერ-ფეტვთა და სხვათაგან სასმელნი რამე Z.

ფეტვისა, ჭერისა და სხვათა სასმელთა A. ფეტვის ბოზა და მისთანა B. ბოზა. ფეტვის სასმელია C. ბოზა CqD.

ბურბურა (ბალ.) ZE.

(ბალ.) ნელი ქარქვეტი AB².

(ბალ.) ქარქვეტი კმელი C. (ბალ.) ქარქვეტი Cq. (ბალ.) ქარქვეტი D.

ბურდო (ბალ.) უღეწავი ბზე ფეტვთა Z.

¹ D-სა და E-ში ამ სიტყვასთან შენიშვნა ავტორისა: „არამაჲ მწერალმა განრყენა და შუქი ბუნქად დაწერა“ D; „არამედ შუქი განრყენა მწერალმა ბუნქად“ E. ² Aa-ში განმარტება გადახაზულია.

(ბალ.) უღწეაი ბზე ABCD.

(ბალ.) უღწელი ბზე E.

ბურენი ჰურჰელთ წალო ZA.

ნ. ბუჯერი.

ბურეჰეი ორკაპი ZAB.

ორკაპი ჩხირი თუ რკინა CD. კაპიანი ჩხირი E.

ბურეგი ცომის ვარცლი ZAB.

ვარცლი Cab.

შდრ. ბუჯერი; ნ. ბურეგი (წალო'სთან).

ბურვა ზეიღამ დაფარება ZA.

ზეიღამ დაფარება რისაც B. ბურვა დ ი თქმის დედაცათა თავსაბურავთა დაფარება თავთა მათთა ზედა, გინა ნაქსოვთავანი რამე დაფარონ წმიდათა ტრაპეზთა და ანუ სიწმიდეთა ზედა. ბურვა არს საბანთა და ანუ სამოსელთა რასამე მწოლართათვის დაფარება და მიხთანანი. კვალად მფრინველთაგან მართვეთა რა ფრთენი თვისნი დააფარნეს Cab. განუმარტავია CqDE.

ბურვაკი (ოთხფ.) დიდი გოჭი ZAB.

(ოთხფ.) ქუბი, დიდი გოჭი C. (ოთხფ.) ქუბი CqD. (ოთხფ.) E.

ნ. ღორი.

ბურვილი დაფარებულნი ZA.

ბურთი მგრგვალი მეშთაგან, გინა სხვაი რამ Z.

მგრგვალი მეშთაგან, გინა სხვაი A. ესე არს მეშისაგან მგრგვალი სათამაშო ასპარეზთა შინა B. მგრგვალი და სუბუჭი C.ab. განუმარტავია CqDE.

ბური ბური ZAB;

ნ. თოვლი.

[ბურნ ნ. მებურნე].

ბურნა (მწერ.) ღვინის ქინქლა ZAB.

ბურნაკი (ბურნაკი, ბურნა CD, ბურნაკი და ბურნა E) (მწერ.)

(23, 24 მათე) იგივე ქინქლა ZA.

(მწერ.) იგივე ბურნა B. (მწერ.) CDE.

ბურსეული თხელი საპერანგე(ა) ZAB.

საპერანგეა თხელი Cab. განუმარტავია CqDE.

ბურტული (მ)სხვილი ბუმბულთა ZABCab.

განუმარტავია CqD.

ბურჩხა (ბალ.) ბეცური ZAB.

ბურცი კანთელა B.

ნ. აბურცება, დაბურცება.

ბურძღენი ყურძნის კლერტო ZAB.

ბურწუმელი (ხე) ბრწამლი ZAB.

(ბალ.) ეკალა Cab. (ხე) ეკალა. CqDE.

ნ. ბრწამლი.

ბურჯი სხვათა ენაა ჟამთაგან მოსული. ვარსკვლავთა ზოდიათა უწოდენ და კედლისასა გოდლედი ჰქეიან Z.

ქართული არ არის, ჟამთაგან შემოულიათ. ვარსკვლავთ ბურჯსა ზოდია ჰქეიან და კედლისას(ა) — გოდლედი A. ქართული არ არის, ჟამთაგან შემოულიათ B. ბურჯი არა არს ქართული, არამედ საქმარ არს რომელსამე სიტყვათა შინა. უწოდენ ათორმეტთა ზოდიათა მზისათა და კვალად დატანებულთა. ზღუდეთა ციხეთასა სიზრქედ სიმაგრისათვის მგრგვალად შედგმულსა აყრდენით Cab. (უქმ.) CqDE.

ბურჯღული (ბურჯღლი Cq) დიდდი ნაბერწყალი ZA.

დიდრონი ნაბერწყალი BCD.

ნ. ცეცხლი.

ბუნარი (ბალ.) კორდი მაღალბალახოვანი Z.

კორდი მაღალბალახო(ვ)ანი AB..

ზალახ-მალალი კორდი Cab. ზალახო-
ვანი კორდი CqD.

ბუსტული (ბე) ხულია ნაუესავით.
დიდი ბელეკონი Z.

(ბე) AB.

ნ. ფისტა.

ბუსუნი სადა არა ჰგონებდეს,
მტერმან მუნ უმზიროს Z.

სადა არა ჰგონებდე, მტერი მუნ
გიმზირდეს A. ესე არს, სადა არა
ჰგონებდე, მტერი მუნ გიმზერდეს B.
(+ ბუსუნი არს Cab) სადა არა
ჰგონებდეს, მტერმა(ნ) მუნ ბრძოლა
(უ)ყოს CDE.

ბუსუსი ხილთა და ბალახთ(ა)
გინგლი ZABCD.

ხილისა და ბალახის გინგლი E.

ნ. თმა.

ბუსუსიანი ბალახი (ბალ.) ZABC
DE.

[ბუტ ნ. გაბუტეა].

ბუტი ბუჭი ZABCD.

ბუტკო რა დაიყვავილოს და ხილი
აღმოჩნდეს ZA.

(1, 13 ქება) ესე არს, რა დაიყვა-
ვილოს და ხილი აღმოჩნდებოდეს
B. ბუტკო არს, რა დაიყვავილოს და
ხილი გამოჩნდებოდეს (გამოჩნდეს
CqD) CD. ქება 1, 13: „ტევანი
გამობუტკოვის“ E.

ნ. გამობუტკოვის.

ბუჭი ქარიანი თოვლი ZAA.

ქარიანი თოვლა Ab. ქარიანი თო-
ვა BCD. განუმარტავია E.

ნ. თოვლი.

ბუჭნა ჩაუკეებით როკვა Z.

როკვა(ა) ABCD. განუმარტავია E.

ბულაური სვეტის თავი ZAB¹.

ბოძის თავი CDE.

ნ. გოლოლათი, დათვ.

[ბულდა ნ. საბულდაო].

ბულრაობა რა კარი რქით მიწას
ბრღვენიდეს ZA.

ესე არს, რა კარი რქითა მიწათა
ბრღვენიდეს B. ბულრაობა არს
(ბულრაობაა Ca) რა კარი რქით
მიწასა ბრღვენიდეს, გინა შვეცი
ფერქითა Cab. განუმარტავია CqDE.

შღრ. მულრაობა.

[ბუშ ნ. ბუეილი, დაბუშება, დაუ-
ბუშა; შღრ. დაუბოშა].

ბუში ბოზის შობილი Z.

ბოზობით შობილი A. ბოზობით
შექნილი B. ნაბიკვარი CD. განუ-
მარტავია E.

შღრ. თავეკსნიერი.

ბუშტი (ბუშტი და ბუტი E)
ფსლის პარკი ZAB.

ბუტი. ფსლის პარკი Cab. ბუტი
CqD. განუმარტავია E.

ნ. დაბუშება.

ბუშტუკი ბოქვენი თუ ბუშტი
ZAB.

ბოქვენი CD.

ბუშჭუი (ბუშჭი CaqD) ს ხ ვ ა კ ა
თ ი ლ ო რ ი ა:² „რომელიმე სი-
ბუშჭუე, ხოლო ძალი, რომელ
არს რობი“; რომლისა (სა)მყო-
ფად იტყვიან რიცხვი. სიბუშ-
ჭ(უ)ე, ძალი, რომელ არს რობი“
ZAB.

ს ხ ვ ა კ ა თ ი ლ ო რ ი ა:² „რაოდე-
ნისა სამყოფად იტყვიან რიცხვით
სიბუშჭჳ, ძალი რომელ არს რობი
(რობი Cq)“; „რაოდენისა რომელი-
მე რიცხვი, ხოლო რომელიმე სი-
ბუშჭჳ. ხოლო ძალი, რომელ არს რო-
ბი“ CD.

¹ წყაროც არის ნაჩვენები (10,13 გამოსლ. ZAA), მაგრამ იქ „ბლუარი“ იკითხება. ალბათ შეცდა. ² აღებულია ამონიოსის შრომიდან: „მოსაკუნებელი ათთა კატელორა-თათამი არისტოტელისთა“, თავიდან „რაოდენისათჳს“ A—250, 190v—191r.

ნ. სიბუჟე.

ბუჩი (ბალ.) ბზემპალი ZABCDE.

ბუჩი კეთილი ფიჩხი მღგარი ZA.

(ბე) კეთილი ფიჩხი BCab. (ბე)

კარგი ფიჩხი CqD. განუმარტავია E.

ბუცი B.

ნ. გაბუცება.

ბუცუცი ქუთუთოს დაბლუზა
კიცხვით ZA.

ქუთუთოს დაბლუზა B.

ბუძგი (ოთხფ.) პატარა ძღარბი
ZAB.

(ოთხფ.) გძღარბი CD. (ოთხფ.)
ძღარბი E.

ბუძგური ეკლით დაბარდული
ZAB.

(ბე) დაბარდული Cab.

ბუწი (ოთხფ.) თოხლი ZAB.

ნ. თოხლი, ცხოვარი.

ბუწინი შეწყობილი ხის ჭურჭე-
ლი ZA.

ხის ჭურჭელი შეწყობილი B.

ბუწი (ბუწი, ბუწნარი CqD.

ბუწი და ბუწნარი E) (ბე)

დაბალი ჩირგვი ZAB.

(ბე) Cab. განუმარტავია CqDE.

ბუწნარი (ბე) ჩირგვნარი ZAA.

(ბე) ჩირგვნალი Ab. (ბე) დაბალი
ჩირგვები B. (ბე) ბუწი და
ბუწნარი დაბალი ჩირგვნალი
არიან, ცუდნი Cab.

ბუწუწი ცუდი თმა ZABCD.

განუმარტავია E.

ნ. თმა.

ბუჭონი ქერის კალი ZABCh.

მოკალული ქერი Ca.

ბუჭულა პატარა წისქვილი ZAB.

მცირე წისქვილი CDE.

ბუხარი ეს(ე) თურქთა ენით არის.

ყო(ე)ელსა აღორთქლება(ა) სტო-
მაქისა ანუ ქვეყნისა ბუ-

ხ (ა) რ ა დ უწოდენ, კედელთა
სახლისათა დატანებულსა საცე-
ცხლეთაცა ბუხარსაცე უქ-
მობენ, ქართული არ არის ZA.

ესე თურქთა ენითა არს, სტომაქისა
აღორთქლება რა ტვინთა აღვალს,
მას უწოდენ. კვალად ქვეყანისა
ორთქლსაცა სახელ-სდებენ. კვალად
კედელთა შინა სახლისათა საცე-
ცხლეთა დატანებულთა ბუხარს უქ-
მობენ. ესენი ქართული არცერთი
არს B. (უქმ.) ბუხარი თურქთა ენი-
თა სტომაქისა აღორთქლება. რომე-
ლი ტვინთა აღვალს, მას ეწოდებთ.
კვალად ქვეყანისა ორთქლსა სახელ-
სდებენ. კვალად კედელსა სახლისა-
სა საცეცხლესა დატანებულსა ბუ-
ხარსა უწოდენ. ქართული არცე-
რთი არს Cab.

ნ. საცეცხლე.

ბუხუნი ღორისა და ლომის რას-
ხვის კმა(ა) ZA.

ღორის ზაფთი BCD. ღორისა E.

[ბუქ ნ. დაბუცება].

ბუჭუა ნედლი კენძი ZABCDE.

ბუჭური ჭურჭელთა წალი AbB.

ნ. ბურჭი.

ბღავილი ცხოვართ კვიანობა
ZABCD.

განუმარტავია E.

ბღავის კვიანობს ZA.

[ბღალ ნ. შებღალეა].

[ბღენძ ნ. იბღენძება].

ბღვარი ნ. ბღუარი.

ბღვერა ავად შეხედვა ZABCD.

განუმარტავია E.

ბღვირი ნაგვის მტვერი ZAA.

ბღვრიაღებს ნ. ბღვრიაღებს.

ბღვრიალი ნ. ბღურიალი.

ბღლაძუნი უგვანი ჭიდებით თამა-
შობა ZA.

თამაშობით უგვანი ჭიდება B.

ზღაპენი ეწოდებას უკვანად თაჳა-
შობით ქალთა ჳიდებასა Cab. უგ-
ვანდ ქალს გათაჳაშება Cq.

[**ბლღეძ ნ.** დაბლღეძა, დაბლღეძი-
ლი].

ბღნეჯა ავად პირის დაღრენა ZA.
პირის ავად დაღრენა B. ცუდად
პირის დაღრენა Cab. პირის დაღრე-
ნა CqD. დაღრენა E.

ბღუარი (ბღვარი DE) (125, 4
ფსალმ.)¹ სამხრეთი ZAB.

ბღუარი არს სამხრეთი, რომელთა
ორია, თეჳან და ონოტ (ონო-
ტო Cb) ეწოდების Cab. სამხრეთი
CqDE.

ბღუვილი (ბღუილი B) კართ
კმთანობა ZA.

კართ(ა) კმა BCab. კარის კმა
CqD.

ბღუნვა ოთხზე დგომა ZABCD.
განუშარტავია E.

ბღუნძვა ძღარბის შეკუმშვა, გინა
წურბელი და მისთანა გრძელი
ჭია შემოკლდეს ZA.

რა გძღარბი შეიკუმშოს, გინა
წურბელი და მისთანა გრძელი ჳუა
შემოკლდეს B. ბღუნძვად ითქმის,
რა გძღარბი მოსიარულე მოიკუმ-
შოს, გინა ჳიანი და წურბელი გან-
გრძელებული შემოკლდეს და მის-
თანანი Cab. ჳიანი მოკლაკნა Cq.

ნ. მობღუნძვა.

ბღუნძველა Aa.

ბღუნძური საჩეხის ერთი მატყლი
ZAa.

ბღურიადღებს² ბრიყულად ტირს
ZA.

ბღურიადღის³ ბრიყული ტირილი
ZABCab.

ბრყუი ტირილი CqD. განუშარტა-
ვია E.

ნ. ტირილი.

ბძარვა დახვევა ZABC.

განუშარტავია E.

ნ. განბძარვა.

ბქალი ბრქალი ZAB.

ბქე (12, 23 გამოსლ.) ესე არს
სახლთა და ტაძართა შესავალი,
ხოლო კარი — გასაღები და
მისაგდებელი ZA.

ბქე არს შესავალი, ხოლო კა-
რი — მისაგდები და გასაღები B.
ბქე ეწოდების კარის შესავალთა,
ხოლო კარი — მისაგდებ(ელ)სა და
გასაღებსა Cab. კარი შესავალი სახ-
ლისა Cq. კედლის კარი⁴ E.

ნ. გულის-ბქე.

ბქოვნებისა 2, 14 სოფონ. ZB.

ბქენა ბრქენა, არგანზე დაყუდება,
გინა აღდგომაში ჳელის დადგმით
და მისთანანი ZA.

ბრქენა, ესე არს არგანზედ დაყუ-
დება, გინა აღდგომასა შინა ჳელ
დადგმით აღდგომა, გინა არგანთ
მიბრქენა და მისთანანი B. ბრქენა.
ბქენა და ბრქენა არს არგანსა
და ყუარქენზედ დაყუდება, ანუ ჳე
აღდგომაში ჳელის დაჳირებით აღ-
დგომა და მისთანანი, რაიკ იჳმაროხ
აღდგომასა შინა ანუ დგომასა შინა
Cab⁵. ბრქენა. ბრქენა არს არგანზე
დაყუდება ანუ ჳე აღდგომაში ჳელის
დაჳირება აღვილზე Cq. განუშარტა-
ვია E.

¹ სხვა ადგილის დამოწმება (10,13 გამოსლ.) შეეცდომით „ბუღაურთან“ არის ნაჩ
ვენები. ² ნუსხებშია: „ბღვრიაღებს“. ³ ნუსხებშია: „ბღვრიალი“. ⁴ „კედლის“
გადახაზულია. ⁵ დასასრულს, კიდებზე [Ca-ში სწერია: ბანი, ფურტელი 12. ჳისიშე
გებრალეზოდესთ“.

გ

[გ ნ.: ა) ააგე, აგება, აგებულობა, აგნა, აგო, ანაგები, აღგებადი, აღგებული, აღგედი, აღვაგებ, აღნაგი, გაგება, გამგე, გამგებელი, გამოგება, განგება, განვიგო, გარდაგება, გარდაგებული, გება 3, დაგება, დაეგო, დათვს-საგებელა, დამაგნა, ეგების 2, ეგუბდ, ვგებდეთ, ვიგნე, თულ-აგნა, ჟულად-გება, მაგე, მაგნა, მგებდეს; მგებელი, მიგება, მოგება, მოგებული, მონაგარი, მონაგები, ნაგი, საგანგიო, საგებელი, უგე, უგებდეს, უგო, უკმოსაგებელი, ქუეშსაგები, შურის-გება, ჩაგება, წააგო, წაგება, წარგება, წარსაგებელი, წიგნი მოგებისა. ბ) არა ეგებოდა, გება 1, ეგება, ეგების 1, ეგენ, ეგო, ვეგნეთ, ვგნე, მგე, მგებელი, საგები (საჭიროსთანაც), შეუგად, შეუგებელი, ჰგიეს].

გა ართრონი არს სიტყვათანი, რომლისა მიერ ითქმის: გაღმრთობა, გამეფება, გაუფლება, გაცხოელება, გაქალაქება, გაკეთება, გაცემა, გაბოროტება და ესევეითარი. გე: გეუფლე, გეუშევე, გეტყოდე და ეგევეითარი. განი ყოველთა ზედა ესრეთ მოვალს Z.

არს ართრონი სიტყვათანი, რომლისა მიერ ითქმის: გაღმრთობა, გამე(ფე)ბა, გაუფლება, (+ გაკაცება Ab), გაცხოელება, გაქალაქება, გაკეთება, გაცემა და ყოველივე ესრეთ, რამეთუ განი თავად მოვალს ესევე-

თართა ყოველთა ზედა (+ გე: გეუფლე, გეუშევე, გეტყოდი და ეგევეითარი Aa) A. გაა ართრონია სიტყვათანი, რომლითა ითქმის: გაღმრთობა, გამეფება, გაუფლება, გაკაცება. გაცხოელება, გაპირტყება, გაგზავნა, გაცემა და ყოველივე ესრეთ, რამეთუ ესე თავად მოვალს ესევეითართა ყოველთათვის B.

გააბა შეიპყრა, გინა გაბმა უყო Z.

შეიპყრასავით A.

გააბედვინა საქმე შეამართვინა Z.

საქმე აქნევინა A.

გააბილწა Z.

გააბნია დაფანტა ZA.

გააბრიყვა Z.

გააბრუნვა გარე-შეაქცია ZA.

გააბრჭო გაასამართლა ZA.

გააგდო განაძო ZA.

გააგეშრიელა გემო მისცა ZA.

გააგინა გინებულ ყო ZA.

გააგულისა გაარისხა ZA.

გაადევნა თან მიაყოლა ZA.

გაადვილდა ადვილად გაქდა Z.

გაადვილება ადვილად გაქდ(ომ)ა ZAa.

ადვილად გაქდა Ab. ადვილ-საქნელ ყოფა B.

გააერთა ერთად შეაერთა ZA.

გააევა ავად შეიცვალოს B.

გაავრცელა გააგანიერა ZA.

გააზრწოლა ზარმა დაუარა ZA.

გაათავა გა(ნ)ასრულა ZA.

გააკეთა კეთილად შექმნა ZA.

გაალექსა ლექსობა ათქმევინა ურთიეთს Z.

ლექსობა ათქმევინა A.

გაამაოებენ 23, 16 იერემ. Z.

გაამრუდა მრუდ ქმნა Z.

მრუდად შექმნა A.
 გააშურება თოფის უერთნაირობა B.
 უერთნაირობა თოფისა C. აქ-იქ
 მცემლობა E.
 გააშანაგება მისად აშანაგად ქმნა B.
 გაანათლა ნათელი მიძვინა Z.
 ნათლად შექმნა A.
 გააოფლიანა ოფლი შეადინა ZA.
 გააპარა მალეით გაგზავნა 'ZA.
 გააუამნა უამნად შექმნა A.
 გააუღუნა უღუნად შექმნა Z.
 გაარიგა რიგი მისცა Z.
 რიგში ჩააგდო A.
 გაასრულა სრულ ყო ZA.
 გაატანა თან მიაღებნა ZA.
 გააუფლა უფლად დასვა ZA.
 გააფრთხილა სიფრთხილედ სწუ-
 ართა Z.
 ფრთხილად ამოფა A.
 გააქცივა არბენინა ZA.
 გააღძვა¹ ძილით აღადგინა ZA.
 გააყრევინა მოაშორებინა, გინა
 დააგდებინა Z.
 მოაშორვა A.
 გააშუებინა (გააშვებინა A) დაბ-
 მული ააქსნევიანა Z.
 დაბმული ააშუებინა A.
 გააჩინა საბრჭო დაწერა ZA.
 გააცხადა საჯარო შექმნა ZA.
 გააძალიანა ძალი მისცა ZA.
 გააძლო მშვიდს აქამა B.
 გააწბილა შეარცხვინა ZA.
 გააჭენა ცხენი არბია ZA.
 გაახარა სიხარული მისცა ZA.
 გააქშირა ქშირად შექმნა ZA.
 გააჭერა ჯერს მისწყვიტა (მის-

წყვიტა A) ZA.² *
 გაბა ქუნთა E.
 გაბადანი ზურგჩადრეკილი პირუ-
 ტყვი Z.
 ზურგჩადრეკილი ABCE.
 გაბაჯანი სალოკი და შუათითი
 გაშალო, მისი განი Z.
 სალოკი და შუათითი რა განმარტო,
 მისი სივრცე A. სალოკი და შუათითი
 განიშალო, მის სივრცე B. გოჯი არს
 ერთის თითის ნაწევარი. გაბაჯანი
 არს, რა სალოკი თითი და შუათითი
 გაშლით გააორკანე. ციდა არს
 ცერი და სალოკი თითი რა გასკიშო,
 ვიეთნი გოჯეულს უკმობენ.
 მტკაველი არს რა ცერი და ნეკი
 გასკიშნე გაშლით Cab. ორის თითის
 გაშლა Cq. ორ თით-გაშლილი E.
 გაბელა ბელზე მიაგდო ZA.
 გაბელვა ბელზე(დ) მიგდება
 ZABC.
 განუმარტავა E.
 გაბელითება ბელითად შექ(მ)ნა
 ZA.
 ბელითად შეიქნას B.
 გაბელითებული ბელითად შექ(მ)-
 ნილი ZA.
 გაბედული ბელზე(დ) მიგდებულ
 ZA.
 გაბზევა გაშვერასავით ZA.
 განუმარტავა B.
 გაბოგინება დამკვიდრებასავით
 ZABC.
 გაბრა ცხენის საწმედელი(ა)
 ZABC.
 ცხენის საწმელა E.

¹ ნუსხებშია: „გააღძვია“. ² Z-ში აქ, ამ სიტყვის შემდეგ, სწერია: „ესრე მოვალს განის თავს ოროლი ანი ყოველსა სახელსა და სიტყვასა ზედა, აქა ესე ვაკამე“- A-ში კი ასეა: „ესრე მოვალს ოროლი ანი ყოველსა სახელსა ზედა. აქა სიგრძისათვის არა აღიწერა“.

გაბუტვა მცირე(დ) გამგუნ(ვ)ება
ZAB.

გაბუცება გაშტერებასავით ZABC.
განუშარტავია E.

გაბძარვა ნ. განბძარვა.

გაგა (+ 2, 13 ქება ZA) მკვახე
ლელვი ZABCE.

გაგა ძალთ შერისხვა Z.
გამეტალესავით (+ ძალთა Aa)
ABC. განუშარტავია E.

გაგდება არს რა უსულო განიშო-
რო, ხოლო გა ძ ე ბ ა რა სული-
ერი განიშორო Z.

(+ გაგდება B) არს უსულო განი-
შორო, ხოლო გა (ნ) ძ ე ბ ა — სოე-
ლი განიშორო AB. გა გ დ ე ბ ა არს
უსულო განიშოროს, ხოლო გა (ნ)-
ძ ე ბ ა — სულიერი Cab. გაშორე-
ბასავით Cq. განუშარტავია E.

გაგება გარიგება, გინა გამოცნობა
ZAa.

გარიგება AbBC. განუშარტავია E.

გაგვა გენალვება B.

გაგვაგვა წარვლინება Z.

მივლინება A. სხვაგან მივლენა B.
სხვაგან მივლინა Cab.

გაგლეჯა სფირიდთა და ბალან-
თ(ა), ჭურჭელთა და მისთანა-
თ(სა) (მისთანათას B) დაფრეწა
ZAB.

გაგლისება გაანჩხლება ZAB.

გაგონება (+ 1, 22 ბარუქ ZAa)
გონებაში შეღება ZAB.

გაგულისება მცირე რამ მრისხა-
ნება Z.

მცირე მრისხანებასავით AB.

გადგინება რა(ც) კაცნი გააყენო(ს)
ZAB.

გ ა დ გ ი ნ ე ბ ა დ ი თქმის, რა კაც-

ნი გაადგინნეს, ხოლო გ ა რ დ ა დ-
გ ი ნ ე ბ ა დ — მნეობილამ¹ გამოცე-
ლად და შედგინებად — სხვა-
ზედ მობმად Cab. გაყენება Cq
განუშარტავია E.

გადგინება ძლიერად გაქნა ZA.

გადი გა(ნ)სლვა ყავ ZAB.

გადია ყრმათ მზრდელი ქალი
ZAB.

განდელივით Cab.

ნ. გამზრდელი.

გადინდგელდეს B.

გადიონწესებული² (12; 13; 63
კავშ.) ესე იგი არს სურვილითა
და ნებით(ა) გაერთებული (გა-
ერთებულივით B) ZAB.

[12 (+ 13, 63 Ca) კავშ.]
(+ ესე იგი არს Cb) სურვილითა და
ნებით გაერთებულივით C. (+ 12
კავშ. CqD): „ვითარ(ცა) გად(ი)-
ონვისებული და გაერთებული ერთი-
სა მიერ“ CE³.

გაენუაგა (2 ეზრა 12, 35) ქნარად
(+ და ZACab) მწყობრად გაე-
წყო ZABCab.

[გავ ნ. გვა, გვიან დაგვა 1, მუა-
გავე, ნაგავი, ნაგევი, სანაგვე].

[გავ ნ. გუანება, გუანი, ეგუანა,
ემსგავსა, მსგავს, მსგავსი, უგუა-
ნი, უმსგავსო, შესაგუანი, შეკ-
გავს. ჰგავს, ჰგუანდა].

[გავ ნ. გავვა, მგამა, რა გავვა,
ჰგაოდა; შდრ. გალ; გგლის,
იგალა, მგლის, რა გგლის].

გავა (ცხოვლთ წელს უკანანი ZA.
წელს უკანათი B. განუშარტავია CE.

გავაჯი (ფრინ.) ZABCE.

ნ. ბაჯი.

¹ „მონებილამ“ (Ca) შეეცდომა გგგონია (ა. შ.). ² ნუსხებშია: „გადიონვისებუ-
ლი“. ³ მოწმობა წყაროდან Cab ნუსხებში გადახაზულია.

გავაზი ირმის რქის ძირი ZABCE.
გავალაკი¹ (3, 9 ქება-ქებათა). ესე არს მეფეთა თავს ზეით საფარებელი ნაქსოვთაგან ZA.

(3, 9 ქება-ქებათა). ესე არს საჩრდილობელი ნაქსოვთაგან თავს ზეით საფარი B. (3, 9 ქება-ქებათა). ესე არს საჩრდილობელი, შემზადებული ეტლთა ზედა, გინა ცხენთა ზედა, ანუ ქვეითთათვის ნაქსოვთაგან ანუ სხვა-სა რასაგანმე Ccb. გავალაკი არს საჩრდილობელი, შემზადებული ეტლთა ზედა გინა ცხენსა ზედა ანუ ქვეითთათვის ნაქსოვთაგან ანუ სხვათა რასაგანმე Cq. გავალაკი არს კუბო რამე, გინა კამაროსანი საქდომელსა ადგილსა, ანუ ნაქსოვისა მიერ შემზადებული ეტლთა ზედა საჩრდილობლად, გინა ცხენსა ზედა ანუ ქვეითთათვის E.

ნ. კუბო.

გავალო კმელი ხილი, შაქრითა და ნუშით გატენილი ZA.

კმელი ქლიავი BCE.

გავეშება ქალთ განძინება ZA.

კაცის განძინება B. მეტად გაჯერება CE.

გავლება წყალში გაარონინო რამე ZA.

გავლენა სიტყვის გაყვანა ZAB.

გასავალსავით C.

გაზა ნაკუთლის დასასრული ZAB.

ნაკუთლის ბოლო C. განუმარტავია E.

ნ. გაზაკი.

გაზაკი გაზავე ნაკუთლისა ZABCb.

ს ერ გის (ის) ნეტაფრ.: „გაზაკთა ბრპენი განდნობილი (მდულარე სასტიკად D) გარდაასხიან ბეკთა და ზურგთა მისთა“ CaqE.²

[გაზანგო, გაზანო ნ. რეტინე],

გაზარინელი ღაზარინელი, სიზმართ ამხსნელნი. გინა ვარსკვლავთ მეტყველნი ZA.

ღაზარინელი B.

ნ. ღაზარინელი.

გაზაფხული ესე არს წელიწადთა ნაოთხალი, სამნი თოვენი: მირკანი, იგრიკა და ვარდობისა ZA.

ესე არიან სამნი თოვენი: მირკანი, იგრიკა და ვარდობისა B. გაზაფხული ეწოდების სამთა თვეთა პირველის თვის მარტადამ, რომელ არს მირკანი, და იგრიკა და ვარდობისა. ხოლო გაზაფხულსა კვლად ეწოდების ეარი და არე Ccb. ეარი Cq. განუმარტავია E.

ნ. ჭგუფი.

გაზი ZABCE.

გათავდა თავად იქმნა ZA.

გათავდა აღესრულა ZA.

გათავება თავად შექ(მ)ნა ZA.

თავად შეიქმნას B.

გათავება აღსრულება (+ კათილ. ZAA) ZAB.

გათხოვბა ქალის გაქორწინება ZA.

ქალთ გაქორწინება, გინა განათხოვრება B.

გათხოვბა რაც რამ გაანათხოვრო მცირე ხანს ZA.

გათხოვნა (გათხოვა B) კაცმა რა კაცი საჯ(რ)ლმოდ ანუ სასჯელად მიიზიდოს ZA.

კაცმა რა კაცი სასჯელად¹ გაითხოოს B.

გაის მიმავალს ნახული ZA.

გავილს B.

გაის მერმის წელს ZAB.

მერმის C. განუმარტავია E.

გაიხარიტე (+ კავშ. [32] ZA) გა-

¹ D-ში გადახაზულია: „კუბო რამე.... საქდომელსა ადგილსა“. ² წყაროს დასახელება და მოწმობა Cb-ში გადახაზულია.

იქოფიტე ZAC.

გაიქოფიტესავით B. 32 კავშ.:
„ესე გაიხარითე სწავლის მოყვარეო.“
გაზეპირებასავით არის E.

გაკვეთა ნ. გაკუეთა.

გაკვეთილი ნ. გაკუეთილი.

[გაკვეთილი ნ. ულუფა].

გაკვეთილის შექმნა ნ. გაკუეთი-
ლის შექმნა.

გაკვრა ნ. გაკრვა.

გაკიდება მლტოლვარის უკან დე-
ვნა; კვალად გაკიდებად
ითქმის ქარში გაჭვინო რამე,
გინა კიდეთ მიაგდო ZA.

ესე არს, რა მლტოლვარესა სდევ-
დეს; კვალად გაკიდებად ითქმის
ქართა ჩამოუბა რამე; გაკიდება
არს კიდეთ მიაგდო B.

გაკმაება საყოფინრობა ZAB.

გაკმარება სიტყვა გაუტუდოს
ZABCab.

განუმარტავია CqE.

გაკმელა ცოცხლის(ა) გაზრახ
ალარა ძრვა ZA.

ალარა(ა) ძრვა ცხოველისა BC.

ნ. ჩბუნვა.

გაკრვა¹ არს რააც ბრტყელი
ბრტყელზედ წებოთ გააკრა;
გაკვრა არს ისარი ანუ თოფი
მოხვდეს განზე მცირედ უვნებე-
ლად; გაკვრა არს კალმით
ნიშნის დასმა, გინა სიტყვა --
მოუწონ(ა)რის მოსაშალი Z.

არს რააც ბრტყელი ბრტყელზედ
წებოთ გააკრა; გაკვრა არს ისარი
ანუ თოფი მცირედ მოხვდეს გნდებზე
უვნებელად; გაკვრა არს კალმით
ნიშნის(ა) დასმა, გინა სიტყვა-მოუ-
წონ(ა)რის მოშლა A. ზედ მიბმასა-
ვით B.

გაკუეთა² გაკრა ZA.

გაკუეთილი³ გაკრილი ZA.

გაკუეთილის შექმნა (გაკვეთილის
შექმნა ZABCb) ულუფის გაჩენა
ZABC.

[გალ ნ. გგლის, გლა 2, იგლა,
მგლის, რა გგლის; შდრ. გავ.
მგამა, ჰგაოდა].

[გალ ნ. გლა 1, დაგლა, მოგლა].

გალა (ბალ.) მხალი დაწნული გა-
საკმობლად Z.

(ბალ.) მხალი დაწნული ABC.

(ბალ.) მხალი წნული E.

გალავანი შუა კედელი, ზღუდეს-
თან ნახე ZAB.

ესე არს ზღუდეთაგანი კედელი
სიგრძედ გაშენებული Cab. ზღუდე-
სავით Cq. გალავანი ეწოდების
სახლთა ანუ სოფელთა სიმგრველედ
ზღუდის არა მგზავსად, არამედ სიგრ-
ძით აღშენებული კედელი ქვიტიკიო-
თა ანუ ალიზითა E.

გალატოზი (+ 3 ეზრა 5, 54
ZAa) კედლის მდგმელი ZABC.
კედელთ მგებელი E.

გალაღება ლალად შექ(მ)ნა ZAa.
ლალად შექმნა (2 შჯულ. 8, 14) Ab.

გალეა, გალია, გალიაკი (გალეა
AbB) (19, 9 ეზეკ.) სამივ ერ-
თია Z.

19, 9 ეზეკ. Aa. გალია AbB.

ნ. გალია.

გალევა მოკლება ZA.

მოკლებასავით B.

გალი (ხე) უშტო(ო) ხე ZABCab.

გალია ფრინველთ შესაწყვედევე-
ლი ZAB.

გაელანი C. განუმარტავია E.

ნ. გალეა.

¹ ნუსხებშია: „გაკვრა“. ² ნუსხებშია: „გაკვეთა“. ³ ნუსხებშია: „გაკვეთილი“.

გალიაკი (19, 9 ეზეკ.) გალია კაცთა საჯდომი Z.

გალია (19, 9 ეზეკ.) Aa.

ბ. გალეა, ვალთა.

გალიოს (თევზ.) ZABCE.

გალობა (+ 26, 10 მათე ZAa).

გალობა არს თვისისაებრ უკვე სიტყვისა კმა(ა) რა(ა)მე, ტკბილად თქმული მადლობა(ა); გალობა არს ღმრთის მეტყველებისა მადლის(ა) ხედვისა მქონებელ იყოს; გალობა არს კმა-ავაჯიანი, შეწყობით აღტევებული თვინიერ ორღანოსა, გინა ორღანოთა და მწყობრიოთა. გალობა არს მართლმადიდებლობითთა მიერ ღმრთის მეტყველება, რომელი თავით თვისით იწვ(ა)რთ(იდ)ის შეწირვასა ღმრთისასა (+ და Z) სულისა სრულისა ვის(ი)მე ZAB.

გალობა არს თვისისაებრ უკვე სიტყვისა კმა რამე ყოვლისავე კმისა მიერ კმატკბილობით თქმული და ყოველივე ორღანოთა მუსიკებრივთა მადლობა; გალობა არს რაოდენი რა ხედვისა მადლისა (+ და Cq) ღმრთის(ა) მეტყველები(თი)სა მქონებელ იყოს (ქონება Cq); გალობა არს კმაჲ ავაჯიანი შეწყობით აღტევებული თვინიერ კმაცემისა რომლისავე ორღანოსა; გალობა არს მართლმადიდებლობითთა (+ შჯულთა .Cq) მიერ ღმრთის მეტყველება, რომლისა თვით თავით თვისით იწვრთიდეს შეწირვასა ღმრთისასა სული(სა) სრულისა ვისიმე C. გალობა არს თვისისაებრ უკვე სიტყვისა კმა რამე ყოვლისავე კმისა მიერ კმატკბილობით თქმული და ყოველივე ორღანოთა მუსიკებრივთა

მადლობა E.

ბ. ვეალობდ, იგალობა, მგალობელი, ნაგალობარი, საგალობელი.

გალობარული ხე ქერქ-შეძრცვილი ZA.

(ხე) ხე ქერქ-შეძრობილი B. (ხე) უშტო(ვო) ხე Cab. (ხე) უშტოო ხე CqE.

გალობა შეყინულის შედნობა ZAaCa.

შეყინებულის შედნობა AbBCbq. [გამ ბ. მგამა; შდრ. გვ. 3, ჰგაოდა]. გამანაგი ერთის დღის ნაქნაუვი ZABC.

გამართვა (გამართუა BCq) მრუდის გასწორება, გინა ფრინველთ გაწვრთა, გინა მოშლილას ჩანგისა გაწყობა Z.

არს მრუდის გასწორება, გინა ფრინველთა გაწვრთა, გინა ჩანგისა და მისთანათა მოშლილის შეწყობა A. ესე არს მრუდის გასწორება, გინა ფრინველთა გაწვრთა, გინა მოშლილთა ჩანგთა და მისთანათ შეწყობა B. გამართვა არს მრუდის გასწორება; გამართვად ითქმის უწვრთელის ფრინველის გაწვრთა; გამართვად ითქმის მოშლილის საყრაის მომართვა Cab. მრუდის გასწორება Cq. განუშარტავია E.

გამართული გასწორებული ZA.

გამარჯვება ნ. გამარჯუება.

გამარჯვებული ნ. გამარჯუებული.

გამარჯუება (გამარჯვება ZABCb) საქმის მარჯვედ მოსლვა ZAB Cab.

მარჯვედ. მოსვლა (+ საქმისა Cq) CqE.

გამარჯუებული¹ გამარჯვება-ქმნილი ZA.

¹ნუსხებშია: „გამარჯვებულნი“.

გამგე გამრიგებელი ZAB.

გამრიგე C. განუმარტავია E.

გამგებელი იგივე მოურნე ZA.

კეთილმოურნე BCab.

გამგონებლობა გაგონების ქ(მ)ნა ZA.

გამგონებლობითისანი არიან ბ(რ)კობაცა და თანა (+ სათნო E) ყოფა და მიმართებანი საქმისა მიმართ და შიზენი (+ და BCE) განელთოლვანი საქმეთანი, ხოლო განთვისებულად გულისხმის-ყოფა(ა) გულისხმის-საყოფელთა, ხოლო (და CE) სათნოება(თ)ანი და მიწოთმილებანი და სიტყვანი კელოვნებათანი და განმზრახველობით(ნი) და წინააღმარჩვეულობითი ძალი ZABCE (გარდამოცემა¹ 32).

გამგუნება ჩუმი წყრომა მყოარ Z.

ჩუმი წყენა მყოარ AB. ჩუმი წყენა, გინა განცოფებული Cb. ჩუმი შეწყენა Caq.

გამდელი მქევალო უფროსი ZAB.

გამეში (2 შჯული 14, 5) კამბეჩია სომხურად Z.

(ოთხფ.) კამბეჩი (2 შჯული

14, 5) A. (ოთხფ.) კამბეში B

ნ. კამბეში.

გამზრახი (33 ნემეს.) მოლაბარაჲქ ZAA.

ნ. ვეზირი, ზედგამზრახი, თანაგამზრახი.

გამზრდელი ვაჟთა მზრდელსა გამზრდელი ეწოდების, ხოლო ჩჩვილს ქალთასა — გადლია Z.

ჩჩვილთ ვაჟთა მზრდელსა გამზრდელი ეწოდების, ხოლო ქალთასა — გადლია A. ჩჩვილთ მზრდელს ვაჟსა გამზრდელი ეწოდება, ხოლო ქალსა — გადლია B.

[გამინ ნ. დაგამინება].

გამირთო გამირია თუ გაშიტანა ZAB.

გამმარჯვე ნ. გამმარჯუე.

გამმარჯვებელი ნ. გამმარჯუებელი.

გამმარჯუე² გამარჯვების კელის მომმართავი ZAB.

გამმარჯუებელი³ გამარჯვების მოქმედი ZA.

გამმარჯვე B.

გამო ქმნილსა ვიკითხავთ: ვის გამო იქმნა? — მეფის გამო ანუ სხვის გამო ZA.

ქმნილსა ვიკითხავთ: ვის გამო არს? — მეფის გამო ანუ სხვის გამო B. გამო არს ქმნას ვინმე რააცა, ვიკითხავთ: ვის გამო იქმ(ნა)? ხოლო იგი მოგვიგებს: მეფის გამო ანუ შენ გამო, ანუ ვისიც(ა) ერთისა C. განუმარტავია E.

ნ. შინათ გამო.

გამოავლინა გალატ. 4, 6 Z.

გამოაკუა (5, 2 საქმე) დააკლო ZAB.

გამობერილი გამოყვანილი სახელილკრო Z.

გამოყვანილი ილკრო Aa.

გამობუტკოვის (1, 13 ქება) ბუტკოსთან ნახე ZAB.

(+ ქება 1, 13 Cb) ესე იგი არს დაიყვავილოს რა, ხილი გამოჩინებულ იქმნას C. ესე იგი არს დაიყვავილოს და ხილი ჩნდეს E.

გამოგება სიტყვის გარჩევით თქმა(ა), გინა დახვანჯულის ძაფის გამოქსნა (გამორჩევა A; გამორკვევა B) ZAB.

გამოგტქფა⁴ (გამოგტფა Z) (+ 2

¹ შდრ. S—1463 : 72 r. ² ნუსხებშია: „გამმარჯველი“. ³ წყაროშია: „გამოგტკუფა“.

„გამმარჯვე“. ⁴ ნუსხებშია: „გამმარჯვე“.

შჯულ. 8, 4 ZA) გამოგქდასავით ZABCab.

გამოგქდა Cq.

გამოდენა მრავლად გამოსვლა Z. გამოსვლა მრავალთა AB.

გამოდინდი გამოსვლა მოუკლებელი ZA.

გამოდვალაბრნეთ (9, 10 ესაი) გამოვთალოთ ZAA.

გამოვისხენით გამოსხმულ ვიქმენით ZAB.

გამოსხმა C. განუშარტავია E.

გამოზრდილი (+ კარაბად.¹ ZAA) შაქრით შენახული ხილები ZAB.

გამოზრდილი ეწოდების მწნილად შენახულსა თაფლითა და შაქრითა ხილებსა, რომელ არს ნარაჯი, რომელსა ჯულანგაბინს უწოდენ თურქთა მკურნალნი C.

გამოზრდილი საზრდოთ შენახული ვინმე ხან რაოდენ Z.

საჰმოით(ა) შენახულ(ნი) ხან რაოდენ AB.

გამოთრევა თრევით გამოტანა ZA.

გამოიფრდიდეთ (5, 16 ეფეს.) ესე იგი არს მოისყიდდეთ ეამთა, რამეთუ დღენი მივლენან AB.

გამოიფრდიდით² (5, 16 ეფესელ.)

ესე იგი არს მოისყიდდით ეამთა, რამეთუ დღენი მივლენან Z.

გამოიხუნა (50, 25 იერემ.) გამოიღო Z.

გამოკრვა (გამოკვრა E) კრვასავით, გინა შენასკო რა(ა)მე ZA.

კრვასავით B. შეკრვასავით C. განუშარტავია E.

გამოკრთა გამოკრვასავით ZABC ab.

გამოკრთომა იგივე ZA.

გამომეტყუელი (გამომეტყუელი A) (+ 40, 8 დაბად. ZAA) ნათლად მთქმელი ZAB.

გამომტყფოლვარი³ (გამომტყფოლვარე ABCE) (9, 9 გამოსლ.) წვით გამომხეთქელი Z.

დაწვით გამომხეთქელი (+ 9, 9 გამოსლ. AA) A. დამწველი გამოხეთქით B. გამომტყფოლვარე და მტოკუფარი — დამწველი Cab. მტოკუფარ, დამწველი Cq. გამოსლ. 9, 9 E.

გამონადები (16, 24 ეზეკ.) ბავინები ZB.

ნ. განმონადები.

გამორთმევა ნაქონები თვისა მოუღოს Z.

ნაქონები მოუღოს AB.

გამორჩევა (1 მეფ. 7, 1) უკეთესის ძებნა ZA.

უკეთესის ძიება B. უკეთესის ჩხრევა C. განუშარტავია E.

გამორჩეული საუკეთესო ZA.

გამორწყვა (გამორწყვა ZBCa) მუწუჟის შალალის გამოდენა. ZAB.

მუწუჟის შარავის გამოდინება Cab. მუწუჟის ბაყლის გამოდენა Cq.

გამოსაძრცველობა (გამოსაძრცველობა Z) (კათილ.⁴) სხეულთ შემეკობა ZAA.

მუსიკაზე მეტყველება AbB. კათილ. ა მ მ ი ნ ი ო ს: „მუსიკელობისა მიერ და გამოსაძრცველობი(თი)სა მიერ სლვად (+ რათა B) მუსიკ(ელ)ობისა მიერ ვიღრემე სულ(ი)სა შეამკობ(დ)ენ (შეეამკობდეთ ხო-

¹ შლრ. Q—877, 154 v 3. ² ნუსხაშია: „გამოიფრდიდეს“. ³ წყაროშია: „გამომტყუფოლვარე“. ⁴ შლრ. A—250, 58 r. 16.

ლო B) გამოსაძრველობით(ი)სა
სხეულ(ი)სა" BC¹.

გამოსახვა (გამოსახვა ZB) სახის
დადება ZAB.

გამოსვლა ნ. გამოსლვა.

გამოსკუნილი (გამოსკვნილი A)
მონასკვებული ZAB.

გამოსლვა (გამოსვლა AB) (113, 1
ფსალმ.) ქვეყნით, გინა სახ-
ლით გამოცლა დატევებით Z.

ქვეყნით, გინა სახლით გამოცლა A.

ქვეყნით ან სახლით გამოცლა B.

გამოსცადა საცდენელად შეად-
გა Z.

საიდელად შეადგა AB.

გამოსძეგულა (გამოსძეგვდა Aa)
(6, 11 მსაჯ.) ნაყდა (+ სცეხვდა
Z) ZAa.

გამოტანა შიგნიდამ გარ გამოლე-
ბა ZAB.

გამოუცდელი (1, 22 ესაია) განუ-
წმედელი, გინა გაუჩხრეკელი
ZA.

(1, 22 ესაია) ესე არს არა-განწმე-
დელი, გინა განუჩხრეკელი B. არა-
განწმედელი Ca. არაგანწმედელი, გი-
ნა გაუჩხრეკელი (ესაია 1, 22) Cb.
ყალბი Cq.

ნ. აგამოუცდელა.

გამოფერდილი ფერდ-დაღრმა-
ებული ZA.

ფერდ-დაღრმობილი B.

გამოფერეწა² 2 მეფ. 23, 6 ZAa.

გამოფრინდა Z.

გამოქანდაკებული (+ 1, 29 ესა-
ია ZABCb) გამოყვანილი ZAB
Cab.

გამოქუცვნის (17, 5 ესაია) გამო-

აყრევივნებს ZAa.

გამოლება შიგნიდამ გამოტანა
ZABCab.

განუმარტავია CqE.

გამოლებული გამოტანილივით ZA.

გამოყვანა (გამოყუნა B) ილექ-
რო(ს) კაცის მსგავსად (მგზავ-
სად Ab) (ჰ)ქმნა ZAB.

გამოყვანა (გამოყუნა B) ქვეყ(ა)-
ნით ან სახლით გამოასხა(ს)
ZAB.

გამოყვანილი გამოყვანა-ქმნი-
ლი ZAB.

გამოყუნა ნ. გამოყვანა 1, 2.

გამოყურვისა 44, 13 ესაია Z.

გამოჩენა საცხადო(დ) ქმნა ZA.

გამოჩინებული ჩინებულთან ნახე
ZAB.

გამოცანა ასახსნელი სიტყვა ZA.

ასახსნელი BC.

გამოცდილი გასინჯული, გინა
განწმედელი ZAB.

გამოჩხრეკილი, გინა განწმედელი³
Cb. განუმარტავია Ca.

ნ. წმიდა.

გამოცვლა³ სხვაჲ სხვისათვის მი-
ცემა ZAB.

გამოცვლილი⁴ სხვა(ჲ) სხვაზე მი-
ცემული ZA.

გამოცულა ნ. გამოცვლა.

გამოცულილი ნ. გამოცვლილი.

გამოცხადება (+ 1, 1 გამოცხ.
ZAa) გამოჩენასავით ZAB.

გამოცხადებული გამოჩენილი ZA.

გამოძიება (+ 33 ნემეს. ZAa)
ძიებასთან ნახე ZAB.

[გამოძიებული ნ. ხარაბუზი].

¹ B-ში მოწმობა გადახაზულია. ² წყაროშია: „გამონაფრეწი“. ³ ნუსხებშია: „გამოცულა“. ⁴ ნუსხებშია: „გამოცულილი“.

გამოდრცვა გამოსაძრცველობას-
თან ნახე ZAB.

გამოწახნაგებული 41, 17 ეზექ. Z.
გამოწურვა (40, 11 დაბად.) გამო-
ქყლეტა ZAA.

გამოქვირვა ნ. გამოქვრვა.

გამოქვრეტა ნ. გამოქურეტა.

გამოჭრა შიგნიდამ გარ(ეთ) ჩქარა
გამოსლვა ZAB.

გამოჭრა ნაქსო(ვის) (ნაქსოვთ
BCq) გამოკვეთა ZABCq.

გამოჭრად ითქმის ნაქსოვთა გამო-
კვეთა, გინა შიგნიდამ გარეთ ჩქარად
გამოუარდნა და ეგვეითარნი Cab.
განუმარტავია E.

გამოქურეტა¹ სარკმლით იხედვი-
დეს ZAB.

გამოქვრვა (გამოქვირვა ZABCb
qE) გამოქვრეტა ZABC.
გამომწერა E.

გამოქვეტა თვალის (თვალთ B)
ძლიერ გახილება ZAB.

გამოხვეწა ნ. გამოხუეწა.

გამოხრვა² კორცის შემოდრცვა
კბილით ZA.

კორცთ აღარ შერჩენა B.

გამოხუეწა³ (გამოხვეწა ZABCb
qE) (+ 6, 7 ბარუქ ZAA) ხის
ჭურჭლის თლა ZABCE.

გამოკდა ზეთის გამოდინება, გინა
არაყისა ZAA.

ზეთის გამოდინება AbB.

გამოქსნა ტყვის მორჩენა ZAB.

გამოქსნა დხვანჯულის გამოგება
ZA.

დახვანჯულის გამოგება, გინა
ტყეობისაგან მორჩენა B.

გამოქურვება ცეცხლში გამოვლა

ZAABCb.

განუმარტავია Ca.

გამოქდომილი (20, 18 ლევიტ.)⁴
წილოვანი ZAC.

წილოვანი, გინა გამომჭდარი B.

გამოქდომილი სარკმლით (სარ-
კმელში A) გამომჭდარი ZA.

გამულავნება გამხილება ZAB.

გამულავნებული გამხილებული
ZA.

[გამრიგე ნ. იკონომოსი].

გამღივარი ZABCE.

ნ. მასხარა.

გამყოფებული (მ)ყოფად შექმნი-
ლი ZAB.

გამჩუნება (გამჩვენება B) დი-
დებით მოქცევა ZAB.

გამცემელი მოღალატე ZAB.

გამცემი მიზნიკებელი ZAB.

გამძლე გაძლების მყოფელი ZA.

გამძრცველი ძრცვის მოქმელი
ZA.

გამჭვრავალი (გამქვირვავალი ZAB
Cbq). ქვა ბროლის მსგავსი ZA.

ქვა ბროლსა და სარკესაით B.
ქვანი ბროლთა და სარკეთაებრ თხე-
ლი Cb. განუმარტავია Caq.

გამხილება სამალავის საცხადო
ქმნა ZA.

სამალავის საცხადო თქმა B.

გამხილებული სამალავის საცხა-
დო ქმნილი Z.

გან ესე ართრონი არს ბოლოს
კერძოდ, გინა ვიკითხავთ: იქმნა
მეფისაგან, გინა კაცისაგან, ანუ
მკეცისაგან და ესევეითარნი. ზო-
ლო. თავის კერძოდ ართრონად:

¹ ნუსხებშია: „გამოქვრეტა“. ² ნუსხებშია: „გამოხვრა“. ³ წყაროშია: „გამო-
უტწილ“. ⁴ წყაროზე მითითება მომღეენო სიტყვას აქვს, აქ უნდა

განმორთობით, განკაცებით, გან-
გულეებით და მისთანა ყოველ-
თა ზედა ZA.

ართორი არს ბოლოს კერძო, ვინა
ვიკითხავთ, ვისგან: მეფისაგან, გინა
კაცისაგან, ანუ მკეცისაგან და ესე-
ვითარნი. ხოლო თავის კერძო: გან-
ღმრთობით, განკაცებით, განგულე-
ებით და მისთანა (კიდევ: გან და
გამოი შემდგომსა დანიშნავს, კავშ.
26) B. გან ითქმის ვითარცა გამო,
რამეთუ ოდეს ვკითხავთ (ვიკითხავთ
Cq) ვისგან იქმნა, მომიგებს (მომი-
გებენ Cbq): ჩვენ კაცთაგან, გინა
ცხოველთაგან, ანუ რაჲს(ა)განვე
იყოს, ითქმის უგვაროდ C.

განა ესე არს რა კაცსა ვიმოწმებ-
დეთ თხრობათა შინა, ვეტყვით:
განა ესრეთ(თ) თქვა? განა ესრეთ(თ)
გესმა? განა ესრეთ იხილე? ZAB.

განა არს, ოდეს კაცი დავიმოწმით
მოთხრობათა შინა, ვეტყვით: (+ გან
ესრეთ იყო? Cq), განა ესრეთ
თქვა(ნ)ა მან კაცმან? C. განუმარტა-
გია E.

[განაზვა ნ. ჩხუნვა].

განაგარენით 23, 16 იერემ¹. Z.
განავდლიანებული სევდის უთა-
ლი ZA.

სევდიანი B.

განათხოვრება ნათხოების თხოება
ZA.

ნათხოვარის თხოება B.

განამტკიცა 2 კორინთ. 2, 8 Z.
განაჩქრია წვრილად დაჭეკა ZA.
განაოხეთ (1, 6 მალაქ.) მეოხ
(3)ქმენით ZAaB.

განახსა 5, 10 მარკოზ Z.

განაფეთნეს კარნი ჩქარა(დ) აღაბ-
ვნეს ZAB.

კარნი ანაზად გააღეს. გახეთქება-
სავით Ca.

განალა ეგრევე განა და უგვარი-
ნესი ZAB.

განალამცა ჭე, ეგრეთ(თ)ცა, დამოწ-
მება ZAB.

ესე არს დამოწმება სიტყვისა,
ჭე, ეგრეთ C. განუმარტავია E.

განალო გაქსნასავით ZA.

განაყოფი მოძმენი გაყრილ(ნი)
ZA.

ძმა გაყრილი B.

განაჩენი წიგნი განსაგებელი
ZABC.

განუმარტავია E.

ნ. წერილი.

განაცუნა გაუყარა ZAB.

განახლება (2 კორინთ. 4, 16) გა-
ახლება Z.

განახსრვა (3 მეფ. 18, 27) შეტად
გაკიცივა ZA.

განბერტყა (2, 10 ნაომ.) გაბერტყა
ZAa.

განბნევა დაფანტვა ZAB.

განბორგება ბორგნეულად გაქლო-
მა ZAB.

განბორება კეთრის სნეულება
ZAB.

კეთროვნების სენი არს Cab. კეთ-
როვნების სენია Cq. სენი რამ
არის E.

განბორება იგივე სნეულება (სე-
ნი B) ZAB.

კეთროვ(ა)ნება (+ არის Cb) Cab.
განბორკილებული კეთროვნებია Cq.

სნეული რამ არის E.

განბრკინევა ახალ გარცხილივით
მოელვარობა ZA.

¹ შლრ. A—51 („იერემ. 23,2“).

განბრკინებული (განბრკიებული Ca, განბრკინებული Cq) ახალ გარცხილით მოელვარება B. განბრწყინვალეულსავეთ Cb. განბრწყინ(ე)ებულებით Caq. გარცხილს ჰავს E¹.

განბრჭობა (განბჭობა Aa) (18, 16 გამოსლ.) გასამართლება ZA.

განბძარვა (გაბძარვა B) (+ 15, 3 იერემ. ZA) დახეთქა ZABCE. ნ. გაქჩა.

განგება გარიგება ZABC. განუმარტავია E.

განგვრემა ნ. განგურემა. [განგლეჯა ნ. გაქჩა].

განგვმო (2 მეფ. 6, 16) გმობილად შერაცხა ZAA. გმობილად ზრახა (2 მეფ. 6, 16) Ab.

განგოზა (23, 27 მათე) კირითა და ცარცით შეგლესა ZAB.

განგრანა (2, 9 ეზექ.) გაახვია Z.

განგრკეს განდრკეს ZAB.

განგრუნდა გამგუნებას ჰავს: კეიკრიანე: „განგრუნდა და ყოვლადვე ვერ შეუძლო“; „ნათობდა განგრუნებული მაცთურებითა“; „სხვა განგრუნებული მღებარე იყო“, — დიდი შაბათის ნეტაფრას ში; „განრისხნა მეფე და განგრუნებულ იქმნა“ E.

განგრუნება გამგუნება ZAB. გამგუნ(ე)ებასავეთ (+ გინა გამტრებასავეთ Cb) C.

განგრძობა გაგრძელება ZAC. გაგრძელება საქმისა თუ სიტყვისა B. განუმარტავია E.

განგულისიტყუა² შინაგან მღებარე სიტყვა B.

განგურდიოს ნ. განიგურდიოს. განგურემა (განგვრემა CqE) მახვილის გაჩრა ZABC.

განუმარტავია E. განგური პირუტყვთ განაცვიენი (განაყარი C) ბეწვი ZABC. ბეწვი გაშეებული E. ნ. თმა.

განგვე 38, 16 იერემ. Z.

განდგომა გაცლა ZA.

განდგომილი გაცილილი ZA. განუმარტავია B.

განდობა ხვაშიადის მითხრობა ZAB.

განველთა (3, 24 მარკ. ZA) განყოფა ZABC. განლოლოლელება განყოფილება არის E.

განერა (22, 30 იობ) მორჩა ZAA.

განეკუა (განეკვა ZAE) დააკლდა ZAB.

დააკლდა, გინა დაცალიერდა Cab. დაცარიელდა ანუ დააკლდა Cq. დაცარიელდა E.³

განვაკიდვე 16, 5 იერემ. Z.

განვიბიწნეთ ბიწნი განვიყარნეთ ZAA.

განვიგო 2, 23 ფილიპ. Z.

განვ(ი)ფრთენ 16, 8 ეზექ. Z.

განვკერთ 3, 2 ამბაკომ Z.

განვკვდი (+ 6, 6 ფსალმ. ZA) განვიკაფე ZAB.

განვრდობა გალატ. 5, 4 Z.

განვრცომა 2 კორინთ. 6, 11 Z.

განწრახვა (+ 14, 26 ესაია; 5, 19 ესაია ZAA) განწრახვა უკვე

¹ განმარტება E-ში გადახაზულია. ² ნუსხებშია: „განგულისიტყვა“. ³ E-ში განმარტება წინათ სხვა ჰქონია, მერმე გადაუხაზეთ: „გავდება განჯღადასა და განძებდას ცოცხალთათვის იტყვის, ხოლო გავდებდას — უსულოთათვის“.

არს გამოძიება თვით ქმნულთათვის, არამედ წინა აღრჩევით (თ), ვინავე განგულვებით წინათვე გამორჩეულთაა საუწყო უკვე, რამეთუ განზრახვა უფროს ხოლო გულვებადთა და გამოსაძიებელთა ზედა იხილვების, არამედ წინააღრჩევა წინათვე გამორჩეულთა გვარქმნილთა ზედა ZABC.

ნ. ფიქრი, წადილი.

განზღვრებისდამი განსაზღვრებისად ZABCab.

განთესვა განზნევა Z.

განზნევა (15, 6 იერემ.) A².

განთვისებული ნ. განთესებული.

განთიადი (განთიად E) (+ 40, 6 დაბად. ZAA) დილა მოახლ(ო)-გებული ZABCb.

განუმარტავია CaqDE.

ნ. გატისკრება, ცისკარი.

განთესებული (განთვისებული ZB) (+ 12, 14 ზაქარ. ZAA) თვისად მყოფი ZAB.

ნ. განთვისებული განყოფილება (შემთხვევითთან), უგანთესებულესი, შემთხვევითი, ზუთნი კმანი.

განი სივრცე ZABCD.

განუმარტავია E.

ნ. განიერი.

განი (+ კათილ. ZAA) ბოლოს ართრონია: მყოფთაგანი კაცთაგანი და მისთანანი ZA.

მყოფთაგანი, კაცთაგანი, ცხოველთაგანი და მისთანა B.

ნ. გა.

განიგულე გულისხმა-ყავ ZAA.

განიგურდიოს (განგურდიოს ZA) (+ 14, 5 ეზეკ. ZAA) გვერდი შეაქციოს, გინა განდრიკოს ZABCab.

განიერი (განიერი და ვრცელი Cab) განის მქონებელი ZAB.

განიერი ითქმის ორმოს მსგავს(ი)სა, ხოლო ვრცელი — ველის მსგავსისა Cab.

განიფესუნეს (განიფესუნეს Aa)

(23, ზირაქ.) ფესვი გაიდგეს ZAA.

განიქიტნეს განილიუნეს ZAB.

განილიუნესავით Cab.

განიქმნა (+ 2, 1 დანიელ ZAA)

სიმორვალე და ძილი გაუფრთხა ZA.

სიმორვალე და ძილი განეშორათუ გაუფრთხა B. განეშორათუ განუფრთხა სიმორვალე, გინა ძილი C.

განიშუა (განიშუა C) (+ 2, 17 გოდება Z) იშვებდა, გინა გაშვებულ იქმნა ZAB.

იშვებდა, გინა გაშვება C.

განიძირეს 12, 2 იერემ. Z.

განაკანონება რიგის დადება ZAB.

განკარგვა (2 ეზრა 13) გარიგება ZAA.

განკაფა დაქსნა ძალისა, გინა ხრწნა ZAB.

განკაფა არს დაქსნა ძალისა, ხრწნადაც ითქმის CD. განკაფა არს დაქსნა ძალისა; ხრწნილებათაც ითქმის E.³

განკერძობება გაწილვა ZAA.

განკვართული ნ. განკუართული.

განკვირვება ნ. განკვრევა.

განკითხვა (განკითხუა B) ძვი-

¹ ნუსხებშია: „განზღვრებისდამი“. ² შდრ. A—51 („იერემ. 15, 7“). ³ E-ში განსამარტავი სიტყვის მომდევნოდ სწერია: „განკაფა უნდა, ჰვემო დაწერა“.

რის-მეტყველება ყოვლისავეთვის ითქმის, ხოლო განკითხვა ცხადთა ოდენ ზედა საქმეთა. რომელი არა ძალდვას პირისპირ თქმა მოყვისისა(ა), იგი ძვირი რის-მეტყველება ახ არს, ხოლო განკითხვა ოდენ (ოდეს BCb) ნაქმარსა ვისასმე (ვისამე BCb) განვიკითხვიდეთ: ესე ვაჰარი ვეცხლის მოყვარუ არს და ესე კაცი ამა ცოდვისა (ამისი Cb) მოქმედი, და ესევეითარ(ნი) ZABCb.

განკიცხვა (განკიცხუა AbB) სასაცილოდ ავღიბა ZAB.

განკიცხული საცინლად ავღებული ZA.

განკრთა (7, 2 ესაია) შეშინდა ZAa.

განკრთომა (განკრთობა Cb) (26, 16 ეზეკ.) შეშინება Z.

ანაზღი მტირე შიში (1 მეფე 25, 18) A. ანაზღი შიში მტირე B. იჩქითი შიში CD. შიში იჩქითი E.

განკუართული (განკვართული ZCqDE) კვართგაქდილი ZABCD. კვართოსანი E.¹

განკუთვნა (განკუთვნა ZABDE, განკუთვნა Cbq) (21, 14 ისო) სრულიად შესაკუთრება ZA.

სრულიად შესაკუთრება, მსახურ ყოფა B. ესე არს მსახურ ყოფა, გინა სრულიად საკუთარ ყოფა Cab. სრულიად(ი) საკუთარ ყოფა CqD. საკუთარი. განკუთვნა არს სრულიად საკუთარ ყოფა E.

განკუთრება (18, 14 იობ.) გამთე-

ლება ZAa.

განკვრება (განკვირება CbqDE) 2, 21 დაბად. ZAa.

შიში ღიღი(სა) ოცნებისაგან AbCDE. ესე არს შიში ღიღისა ოცნებისაგან B.

ნ. შიში.

განლაღება (2 შჯულ. 8, 14) გალაღება ZA.

განლევა (+ 6, 10 ლევიტ. ZAa) გალევა ZABCqD.

გალევა. განლევა არს მყოფობისაგან არა-მყოფ(ობ)ისად მიღრეკა სხეულთა Cab. განუშარტავია E.

[განლოლოვილება ნ. განეველთა].

განლიგება (+ 6, 40 ბარუქ ZA)

გაშტერებით უქმოობა ZAB.

გაშტერებასავეთ, გინა უქმოობა Cb. გაუუჩებასავეთ, გინა უქმო(ობ)ა Caq. გაუუჩება D. განლიგება გაშტერებასავეთ ჩანს. გაშტერება თუ გაუუჩება E.

განმამრავლები² (18, 8 ეზეკ.) სარგებლის სარგებელი ZAa.

განმარტება გაშლასავეთ ZABC abE.

გაშლა CqD.

განმალჯძებელი ZAa.

განმძვევებულ 6, 9 ეზეკ. Z.

განმწვლრებელი³ (41, 12 ეზეკ.) ესე არს ზღუდეს გარე(თ) ვიწრო ფლოორცი, ხ ა ნ ი ს (ა) უწოდენ ZAB.

(+ ეზეკ. 41, 12 Cb) ესე არს კედელს გარეთ, გინა ზღუდეს გარეგან ვიწრო ფლოორცივით კაცთა გასავალად, რომელსა ხ ა ნ ი ს უწოდენ Cab.

ნ. ხანისა.

¹ E-ში წინათ წერებულა: „კვართგაქდილი“. ² წყაროშია: „განმამრავლები“. ³ წყაროშია: „განმწვლრებელი“.

განმზადება მზა ყოფა თავისა
ZAB.

განმთავსელი¹ (5, 8 მიქია) თვისად
შემქმნელი ZAA.

განმკარგველი (განმკარგუშლი A)
ქვეყნის მარიგებელი ZAB.

ქვეყ(ა)ნის მზომელობის(ა) მოქ-
მედს(ა) უწოდენ CD. ქვეყნის მზო-
მელობითის მოქმედს უწოდენ E.

განმკაცრება განკრძალვა თუ სი-
ფრთხილე ZAB.

განმკაცრება და სიმკაცრე არს
განკრძალვა, გინა გამოწველილვა Cab.
სიმკაცრე, განკრძალვა, გინა გამოწვე-
ლილვა Cq. სიმკაცრე, გაკრძალვა D.

განმკერველი გამოსაცდელი ZAB
Cab.

განმონადები (+ 16, 24 ეზეკ.
ZAA) ბაგინები ZABCab.

განმსტრობა (18, 2 მსაჯ.) დაჯაშუ-
შვა ZA.

დაჯაშუშება B.

განმსყიდელი (11, 5 ზაქარ.) სყი-
დვის მოქმედი ZAA.

[განმსჯელი ნ. უგანმსჯელობითე-
სად].

განმფრდელი 3, 4 ნაომ ZAA.

განმყოფებული საჭიროსთან ნახე
ZAB.

განმშოვლებასა 15, 9 იერემ. Z.

[განმხედველი ნ. აგანმხედველე].

განმამრავლები (18, 8 ეზეკ.) ვახ-
ში ZAA.

განორძნების 4, 27 მარკ. Z.

განაება ესე არს ფრინველნი რა
ფრენითა ჰაერთა განაპობს, გინა
ნავი, ანუ თევზი, ანუ კაცი, და

ცხო(ვე)ლი შესლვითა წყალთა
განაპობს, გინა მძიმისა დაცემა
წყალთა განაპობს. სამოსლის
დახვევაც განაპებად ითქმის
ZA.

ესე არს ფრინველი რა ფრენითა
ჰაერთა განაპობს, გინა ნავი, ანუ
თევზი, ანუ კაცი შესლვითა წყალ-
თა განაპობენ, გინა მძიმე რამე დაუ-
ცეს წყალთა და განიპოს. სამოსლას
დაბძარავც განაპებად ითქმის B.
გახვევასავით C.

ნ. გაქეჩა.

განაპობება დიდად გასუქება ZA.

გასუქება B.

განრაცხილ (12, 7 ლუკა) დათე-
ლილი ZAA.

განრემზომ ურთიერთს განყო-
ფილნი ფრიად წინააღმდეგომნი
ZAB.

მათ უწოდიან (უწოდენ E) ფრად
წინააღმდეგომთა ურთიერთ(ა)ს გა(ნ)-
ყოფილთა CDE.

განრთხმა ZAAABCDE (გართხმა
AbE) გაკვიმ(ვა) ZABCD.

განუმარტავია E.

განრინება გარდარჩენა, გინა
მორჩენა ZA.

გარდარჩენა BCD. განუმარტავია E.

განრისხება დიდი წყრომა ZA.

დიდი გაწყრომა B.

განრომა 15, 7 ესაია ZAA.

განრღუეული² (2, 10 მარკ.)
კორც-გონჯიანი ZAA.

განრყუნა (განრყვნა D) (4 მეფე
8, 19) წაქდენასავით ZA.

წაქდენა BCD. განუმარტავია E.

ნ. სკრინდება.

¹ ნუსხებშია: „განმთავსელი“.; წყაროში — „განმთისველი“. ² ნუსხებშია:
„განრღვეული“.

განრჩუნვა (2 ნეშტ. 3, 6) აღრჩუნ-
ვასთან ნახე ZAA.

(2 ნეშტ. 3, 6) აღრჩუნვაში ნახე
Ab. 2 ნეშტ. 3, 6 B.

განრწმუნებული 3, 19 სოფონ. Z.
განსაზიღთა 42, 12 ეზექ. Z.

განსაზღვრება ესე განსაზღვრება მოკლი-
თა სიტყვითა ცხად ჰყოფს ბუნებისა
საქმისა წინამდებარობასა, არამედ
ითქმის განსაზღვრება მოღებითა
ქვეყნისა საზღვრისა დადებისაგან,
რამეთუ ვითარ-იგი საზღვრის დადე-
ბა განჰყოფს თვისისა თითოეული-
სასა, ეგრეთვე განსაზღვრებაცა გან-
ჰყოფს თვისისა თვითეულისასა სხვისა
ბუნებისაგან. ხოლო საზღვრისა სი-
მართლე¹ არს და არცა ნამეტნაობა
და არცა ნაკლებობა ლექსთა. სრუ-
ლი ვიღრემე საზღვარი იგი არს E.²
ნ. წარწერა.

განსათხვევლი გასახსნელი წამა-
ლი ZA.

გასახსნელი წამალი, 'დასაქცევე-
ლი' B.

განსათხვევლი (განსათხუელი C)
(+ 3, 20 ესაია ZAA) ქალთ
თმის სატანი ZA.

†განსაწუნელი B³. განსათხვე-
ლი არს თმი(ს) სატანი ქალთანი,
ხოლო კოწლები — ფოჩები მათი
Cab. განსათხვევლი არს სათ-
მენი ქალთანი, ხოლო კოწლები —
ფოჩები მათი CqD. თმისატნები E⁴.

განსაშორებელი (+ 10, 4 მარკ.
ZAA) განყრისა და გან(ყ)ოფას
კელითწერილი ZAB.

განსაშორებელი ეწოდების განყრი-
სა და გა(ნ)ყოფისა და განშორებო-
სათვის დაწერილსა კელითწერილსა
(კელითწერილთა D) CD.

ნ. წერილი.

განსაცდელი (+ 6, 13 მათე ZA),
მოსანახებელი ZABC.

განუმარტავია DE.

განსაწმედელი რომელ არს სალ-
ხინებელი, სადა არს მონანულ-
თა ცოდვილთა სულთა სამყოფი
ZAA.

ნ. საპონი.

განსახლვა (30, 3 იერემ.) აყრა
დედა-წულითა ZAA.

განსახლულობა სხვაგან დასახლუ-
ბა ZABCab.

გარდასახლება Cq.

განსვენება ნ. განსუენება.

განსთქდა (+ 1, 18 საქმე ZA)

გასქდა ZAB.

განსივება (5, 22 რიცხ.) სიმსიენე
ZAA.

განსიკუნება (განსიკენება DE) გა-
მონასკვა ZABCb.

ნოენბრის 14 მთავარანგე-
ლოზთ მეტაფრასში, ოქრო-
პირის თქმული: „ეუალად გა-
ნისკუნებით, განსპირღებით და აყრ-
ლობთ მის ცნობასა“ CaqDE⁵.

განსლვა (4, 15 საქმე) გარ წასლვა
ZAA.

განსრულება გათაეება ZAB.

განსუენება (განსუტნება ZA, გან-
სვენება CbqDE) (+ 25, 25

¹ წყაროშია: „სიმართლე“. ² განმარტება შემდეგში გადაუხაზეთ; იგი აღებუ-
ლია იოანე დამასკელის კათილორიიდან 13. ³ B-ში აღრე ყოფილა: „ქალთ თმისატა-
ნი“, რაც გადაუხაზეთ. ⁴ E-ში ყოფილა კიდევ: „განსათხვევლი და კოწლები თმი-
სატნები“, რაც გადაუხაზეთ. ⁵ წყაროს დასახელება და მოწმობა Cb-ში გადახა-
ზულია.

ესაია ZAA) შრომისაგან შევება, გინა ღირსებით სიკვდილი ZA.

ესე არს შრომისაგან შევება, გინა ღირსებით სიკვდილი B. ესე არს შრომისაგან, გინა ჰირთაგან შევებად მოსლვა; განსვენებად ითქმის ვითილი სიკვდილი სასუფევე(ელად) მისასვლელი Cab. მოსვენება CqD. განუმარტავია E.

ნ. შაბათი.

განსძეება (+ 28, 9 ესაია ZAA) სძისაგან განყენება, ძუძუს გაშვება ZA.

სძისაგან განყენება B.

განსძეებული სძისაგან განყენებული C. განსხირბვა (განსხრიბვა Aa, განსხირბა B) გაჭიმ(ვა) ZAB.

განსჯა¹ განშჯა, გასამართლება ZA.

განშჯა B.

განსჯერვიდა განაწესებდა, გაარიგებდა ZA.

განაწესებდა, ესე იგი არს გაარიგებდა BCab.

განტაფნა (+ 29, 22 იერემ. ZAA) ტაფაში მოხრაკა ZA.

ტაფაში მოხრაკა. 'ატაფონა' B. ცეცხლით მოხრაკა C.

განტევება (+ 26, 32 საქმე ZA) გაშვება ZABCD.

განუმარტავია E.

განტეხა (+ 26, 26 მათე ZA) შემეუსრვა ZAB.

ნ. გაქეჩა.

განტვინა ნ. განტვნა.

განტვინვა ნ. განტვნვა.

განტისნა (43, 12 იერემ.) რაც² ჰქონდეს, წაართვან (წაართვას B) ZAB.

ქონების აღარ შერჩენა, გინა განსილვა (იერემ. 43, 12) Cab. ქონების აღარ შერჩენა CqD. აღარა შერჩეს რა ქონება E.

განტვნა² ტვინი გამოადინა Z.

განტვნვა³ ტვინის გამოდენა ABCD. თავის გაშვება E.

განუზღვრებისდამი (განუზღვრებისდამი ZAB) განუსაზღვრელობისად ZACab.

განუსაზღვრებლობისად B.

განუკუთელი (განუკუშთელი ZABCabE, განუკვეთელი D) გაუკრელი ZAB.

განუკვეთელი ოთხგვარად ითქმის; რამეთუ განუკვეთელი სახელ-იდების არა განკვეთილი, არცა განკერძოებულ-ი, ვითარ-იგი წერტილი (+ და აწი CD) და (+ ვიდრემე E) ერთი, რომელ(ნი)-ესე ურაოდენოდცა იწოდებოდა. განუკვეთელად უკვე ითქმის ძნაოდ განსაკვეთილიცა, რომელ არს ძნელად განკვეთილი, ვითარ-იგი აღამასი ქვა და ეგვეითარნი. (+ კვალად CD) განუკვეთელად ითქმის სახეცა, რომელი არღარა (არღა CD) მერმეცა განიკვეთების (განიკვეთებოლის CD) სხვისა სახისა მიმართ, რომელ არს სახო(ე)ანი სახე, ვითარცა კაცი, ცხენი და ეგვეითარნი. ხოლო საკუთ(ა)რად განუკვეთელად ითქმის, რომელი განიკვეთების ვიდრემე, გარნა არღარა ჰმარხავს შე(მ)-დგომად განკვეთისა პირველსა სახესა, ვითარცა პეტრე განიკვეთების უკვე სულად და კორცად, არამედ არცა სული თავით თვისით არს კაცი სრული, ანუ პეტრე სრული, არცა კორცნი, ამისთვის ვიდრემე არს ფილასოფოსთა-მიერი სიტყვა(ა), რომელი გვამსა ცხად ჰყოფს CDE.

განუფილნე 49, 32 იერემ. Z.

¹ CD-ში ვრცელი განმარტებაა, ნ. განშჯა'სთან. ² ნუსხაშია: „განტვინა“. ³ ნუსხეშია: „განტვინვა“. ⁴ აქედან D ხელნაწერს აკლია ფურცელი.

[განუშორებელი ნ. შემთხვევითი].

განუჩემოთ 45, 1 ეზეკ. Z.

განფესულ არს (3 ზირაქ.) ფესვი გაულგამს ZAA.

განფიცება „განაფიცა გული ფარაოსი“. სხვაგან იტყვის:

„დამძიმდა გული ფარაოსი,“

სხვაგან: „განძლიერდა გული

ფარაოსი“. ესე იგივე და ერთ

არს სიბოროტე, ვითარმედ ქვა

იქმნა გული ფარაოსი, რამეთუ

განფიცება არს გამაგრება, ვი-

თარცა ქვა(თა) ZAB.

„განაფიცა გული ფარაოსი“, სხვა-

გან სწერია: „დამძიმდა გული ფარა-

ოსი“, სხვაგან: „განძლიერდა გული

ფარაოსი“. ესე სამივე ერთ და იგი-

ვე სიბოროტე, ვითარმედ ქვა იქმნა

გული ფარაოსი C.

განფრდა გა(ნ)სყიდა ZA.

განფრდილი ნებსით თავი გაიცი-

დოს ჟამ რაოდენ, გინა სრული-

ად (+ გაიციდოს ZAA) ZA.

ესე არს ნებსით თავი გაიციდოს

ჟამ რაოდენ, გინა სრულიად B. გან-

ფრდილად ითქმის, რომელმან თავი

თვისა გან(ი)ციდოს თვისითა ნებითა

(თ ნებსით თვისით Cq) ჟამ რაოდენ,

გინა სრულიად C.

[განფრეწა ნ. გაეჩნა].

განფრთხოვა (+ 9, 24 დაბად.

ZAA) გამოფხიზლება ZABC.

განუმარტავია E.

განფრთხოვა დამფრთხალთ წასე-

ლა ZABCab.

განქარვება ქარსავით წა(რ)კლდომა

(+ 2 კორინთ. 3, 7 Z) ZAC.

ქარით წარკლდომა B. განუმარტა-

ვია E.

განქიქება დიდად უკუწილება
(უკუწილება Z) ZAB.

დიდად უკუწილებასავით Cab.

უკუწილება (+ დიდი Cq) CqE.

განქრევა წელილად დალქვა

ZAB.

განქსვა¹ (4, 4' გოდება) მიქსოვ-

მოქსოვა ZAA.

განყო (გაყო Z) (2 ეზრა 6, 5)

განყო Z.

(2 ეზრა 8, 5) გაყო A.

განყოფა (განყოფა და გაყოფა E)

გაყოფა ZABC.

განუმარტავია E.

განყოფილება ZAA.

ნ. ხუთნი კმანნი.

განყუებული ყურთ ავად ესმო-

დეს ZA.

ყურთ ავად სმენა BC. „ყურნი

განძიხვენ ნებსით განყუებული“ E.

[განუშორებადი ნ. შემთხვევითი].

განუშვა განმსჯელობითი არს შე-

ყვანებითა ვიდრემე შორის

თავით თვისით ჭეშმარიტი ზედ

ცნობა(ა), ესე იგი არს თავისა

თვისისა ცნობა(ა). ხოლო საშუ-

ალთა შორის უცთომელად კე-

თილისა ბუნებისაგან წინააღ(მ)-

დგომისა უცოდველად განმრჩე-

ველი გონიერისა გრძნობისა(ა)

(ცნობისა Ab). ხოლო სრულთა

შორის სადმართოს(ა)გან გამობ-

რწყინებულისა შინაგან მყოფი

ცნობაა და სხვათა შორისცა

ბნელად მყოფისა თვინიერ მიერ

სანთლის(ა) განათლებად შემ-

ძლებელი, დაღათუ საყოველთა-

¹ წყაროშია: „განეკვა“.

ოდ და არ(ს)ცა (+ და ZABC aqD) იცნობების განმსჯელობათი ესე საღმრთო(ა)ს ნებისა უცთომელი მიწთომილება (მიწთომამ BC, მიწლომამ D) ყოველთა შინა ჟამსა, ადგილსა და საქმესა, რომელთა შინა განყოფად უტევებიეს მხოლოთა განწმედლითა შორის გულთა და სხეულთა და პირთა განმსჯელობითი არს სვინიდისისა შემწიკვლებულისა და განწმედლისა გრძნობა ZABCD.

განჩემებული (45, 4 ეზეკ.) განწილულივით ZAA.

განჩინება (+ 29, 27 გამოსლ. ZA) სამართლის დასკვნა ZABC. განუმარტავია E.

განცდა (+ 49, 19 დაბად. ZAA) დანახვა ZA.

მონახ(ე)ება BC. განუმარტავია E.

განცდა (+ 2 სჯულ. 6, 16 ZAA) გამოცდა ZA.

განცვიბრება, განცვიფრება ნ. განცვიფრება.

განცმა (+ 27, 33 დაბად. ZAA) შიგ გაყრა ZAB.

განცოფება ჰკუის წასვლა ZAB.

განცვიფრება (განცვიფრება ZABCab, განცვიბრება E) შიში დიდი საოცრისა რასაგანმე ZA.

ესე არს შიში დიდი საოცრისა რასაგანმე B. განცვიფრება არს შიში დიდი საოც(ა)რისა რასაგანმე C. შიში დიდი საოცრისა რამესაგან E.

ნ. შიში.

განცხადება საცხადოდ შექმნა ZAB.

განცხრომა თამაშობა, ხუმრობა და ლხინი ZA.

თამაშობა ანუ ხუმრობა და ლხინი B. განცხრომად ითქმის ხუმრობაცა, ლხინი(ცა) და თამაშობაცა C. ხუმრობა. განცხრომა არს ლხინი დიდი, გინა ხუმრობა და თამაშობა E¹.

განძარცვა ნ. განძრცვა.

განძება (+ 9, 27 მარკ. ZAA) გა (ნ) გ დ ე ბ ა ს თ ა ნ ნახე ZAB.

განძება ცხოველთათვის ითქმის, რათა შორს განიდევნოს, ხოლო უსულოთათვის განგდება (+ ითქმის Cab) C. სულიერისა ცხოელისა ითქმის განძება, ხოლო ხეთა, ქვათა და უსულოთა ითქმის განგდება E.

განძვინება ნ. განძვინება.

განძი უნჯი ZABC.

განძი სომხურია, უნჯსა უწოდენ E.

განძი მეფეთა ერთი წამალია ZABC.

განძირნეს (40, 24 ესაია) ძირი არ გაიდგან Z.

განძრცვა (განძარცვა Aa) (2 ებრა 4, 23) გაშიშვლება ZAA.

განძვინება² (+ 50, 34 იერემ. Z) მკეტური გა(ნ)რისხება ZAB.

დიდად (დიდი E) გაჯაყრება CE.

განძლომა (2 სჯულ. 6, 12) გაძლომა ZA.

განწამვასა 122 კავშ.³ ZAB.

¹ E-ში აღრე წერებულა: „დიადი სიხარული, მხიარულებით ლხინი“, რაც გადაუხაზეთ. ² ნუსხებშია: „განძვინება“. ³ შლრ. იოანე პეტრიწის თარგმანება, წიგნი I, გვ. 75, 8.

განწესება (3 ეზრა 1, 4) გარიგება ZAA.

განწვალება (განწუალება AB) (+ განწვალება BC) განყოფილებისა გვარი არს, ვითარცა განიწვალების კაცი წულად და ქალად, და განიწვალების კაცი სულად და კორცად, (+ და ZAB) ცხო(ველ(ნი)ცა განიწვალების (განიყოფების ZA) სიტყვიერად და უსიტყველად (+ და ეგვევითარად ZA; და ეგვევითარნი BCab) ZABC.

განწვალება განყოფილებისა გვარი არს, ვითარცა განიწვალების კაცი წულად და ქალად, და განიწვალების კაცი სულად და კორცად, ცხოელნიცა განიწვალებიან სიტყვიერად და უსიტყველად. შემდგომი კათილორითა შინა იძიე E.

განწირვა ქელის აღებასავით ZABC.

განწმელა (+ 5, 14 ლუკა ZAA) წმიდა იყოს ZAB.

განწონება შიგ გაჩრა ZAB.
გაჩრა CE.

განწუალება ნ. განწვალება.

[განწყვეტა ნ. გაქეჩა].

[გაჭრა ნ. გაქეცა].

განხანება (48, 17 ეზეკ.) ხანის გამოსლვა ეჰმთა, გინა 'ადგილობაჲ' Z.

ხანის გამოვლა (გამოსვლა B) ეჰმთა AB. განზიდუღივით C.

განხევა ტყავის განკვეთა ZAB.

ტყავთ(ა) განკვეთა C. განუმართავია E.

ნ. გაქეჩა.

განხეთქა (+ 5, 4 მარკ. Z) მიწათა და კლდეთ(ა) განხეება, გინა წერილთა და ნაქსოვთა დახევა ZA.

ესე არს მიწათა და კლდეთა განხეება, გინა წერილთა და ნაქსოვთა დახევა B. განხეთქა არს განხეება მიწათა და კლდეთა, გინა წერილთა და ნაქსოვთა და მისთანათა დახევა Cab. მიწათა და კლდეთ განხეება Cq.

ნ. გაქეჩა.

განხეთქილება არს განყოფილებისა მკონებლობა B.

ნ. წვალება.

განხერხვა (1, 3 ამოს) ხერხით გაჭრა ZAA.

განხმა გაღება ZABCE.

განხრწნა (18, 18 გამოსლ.)
ქრწნილებაში ნახე ZA.

ქრწნაში ნახე B.

განჯღა (+ კორინთ. 10, 1 Z) ესე არს განძება გარე, გინა მდინარეთა და ქვეთა განვლა, გინა ჰამბავთა და სიტყვათა განსმენა, გინა სამოსელთა განძრცვა და ესევეითარნი ZA.

განჯღა არს განძება გარე, გინა მდინარეთა და ქვეთა განვლა, გინა ჰამბავთა და სიტყვათა განსმენა და მისთანანი, გინა სამოსელთა განძრცვა B. განჯღა არს განძება, გინა წყალთა განვლა, გინა ქვეთა და ღელეთა განვლა, გინა ჰამბავთა და სიტყვათა მოფენა და მისთანანი Cab.

გა Cq. განუმართავია E.

განქერული გალობილივით ZABE.

გალობისავით C.

ნ. ქერი.

[განქეჩა ნ. გაქეჩა].

განჭკვრეტა ნ. განჭკურეტა.

[განქსნადი ნ. პროტორეპიკონი].
განქსნა 7, 35 მარკ. Z.

განქურეტა (განქვრეტა Aa) 40,
19 იობ ZAa.

განქურევა გაცხელება ZAB.

განჯაფა სამღერელია (+ ტყაპუ-
ნა Z) ZA.

განუმარტავია BE. (უკმ.) განჯაღა
თურქთა ენათაა, ქართულად ბი ა ნ -
ქ ო ეწოდების C.

განჯგონებული (განჯგონებულთა
ZAB) ბოროტი კეთილ(ი) ეგო-
ნოს ZAB.

ა ღ დ გ ო მ ი ს ნ ე ტ ა ფ რ ა ს ი,
ე პ ი თ ა ნ ე ს თ ქ მ უ ლ ი: „ესე არა
იყო მხიარულება, არამედ უგონო და
განჯგონებულთა“ CE¹.

[განჯინა ნ. სარკმელი].

განჭყავ კელის შედება ZA.

კელის შედება, გინა გაყოფა B.

განჭყავ გა(ნ)ყოფა. ჰყავ ZA.

გაოცება საოცრისაგან ზარის და-
ცემა ZAB.

გამარვა მალვით წასლვა ZABC².
განუმარტავია E.

გამირება საქმის დაწყების ნება
ZABC.

გამობა განპება ZABC.

გაჟონვა მცირე რამ გადენასავით
ZAB.

გაჟღინთვა ნაბადთა და მისთანა-
(თ)ა ცვართ(ა) ავსება (ავსა B)
ZAB.

გაჟღინთვა არს ცვართ(ა) აღესა
მიწისა, გინა სამოსლისა (+ და მის-
თანანი Cab) C. განუმარტავია E.

გარა გრძლად ორკაპი ჯობი ZAB.
ორკაპი ხე წვლილი C. წვლილი
ორკაპი ხე E.

გარაო მეჳით მწვარი (+ გოლა-
ბო ZAa) ZA.

გოლაბო მეჳით მწვარი B. მწვარი
მეჳიანი C. განუმარტავია E.

გარდა მისგან კიდე ZA.

გარდაის B.

ნ. იგარდოს.

გარდაგდება გატყორცა, გინა
წყალთ სხვაგნით გარდადენა
ZAB.

გარდაგება დაიკარგოს სადმე
ZAB.

გარდაგებული (+ 23, 41 ებეკ.
ZAa) ზეიღამ გავალაკი და გა-
რეშე (გარშემო B) მოფარდაგუ-
ლი ZAB.

გარდაგვალე ნ. გარდაგულე.

გარდაგორება 13, 11 ივლით ZAa.

გარდაგრება მოღვლარქ(ნ)ასავით
ZA.

მოღვლარქნილსავით B.

გარდაგულე (გარდაგვალე Z)
(10, 20 საქმე) გარდაიარე ZA.

გარდადგინება მნეობისაგან გამო-
ცვლა ZAB.

გარდადება სნების შეყრა, გინა
ნიჱის განმზადება, გინა შინაგან-
თა გარეგან დადება, გინა ორთა
წვერთა ერთმანერთ(ს) ზედა გაყ-
ვრა, გინა კელის გარდახვევა
ZA.

სნების შეყრა, გინა ნიჱის განმზა-
დება, გინა შინაგანთა გარეგან დადე-
ბა, გინა ორთა წვერთა ერთმანეთზე
გასაერთებლად გაკვრა, გინა კელის
გარდახვევა B. გარდადებლად ვიტყვით
სნების შეყრასა, გინა მისაცემელის(ა)
განმზადებასა, ანუ შინაგან(ნ)თ გარე-

¹ წეაროს დასახელება და მოწმობა B-ში გადახაზულია. ² Cq-ს ამას ქვემოთ
აქლია „გამუება“-მდე.

გან დაღებასა, (+ გინა ორთა წვერთა ერთმანერთზედ გასაერთებლად გაყრევისა Cab) C.

გარდავლა (1 მეფე 9, 3) გარდა-
ქდომბა ZA.

გარდაის მისგან კიდე ZABC.

გარდაკრვა (გარდაკურა ZCa, გარდაკვრა E) ბეწვიანსა ტყავსა ზედა საპირის შეყერება, გინა კვერთხითა ვისმე გარე სცეს, გინა არტახი და მისთანა გარდუ-
ჭიროს და მისთანანი ZA.

ესე არს, რა წამოსასხმელს სამოსელს ანუ ქუდსა ბეწვიანი ტყავი ზედ შეაკერო, გინა კვერთხითა ვისმე გარე სცე, გინა არტახი და მისთანა რამ გარდა(ა)ბა და მისთანანი B. გარდაკრვა არს, რა წამოსასხმელსა სამოსელსა ანუ ქუდსა ბეწვიანთა ტყავთა ზედა დააკერებდეს, გინა ჯობით(ა) გარე სცემდეს Cab. განუმარტავია E.

გარდამატება მეტად შექმნა ZAa.

გარდამღვა ქელი გარდამხვია ZA.
გარდამხვია B.

[გარდამო ნ. ზეგარდამო].

გარდამრევიეს 4, 18 ფილიპ. Z.

გარდამრილა (გარდამრიდე E) (ბალ.) ZABCE.

გარდარგვა სხვაგან დარგვა ZAB.

გარდარევა (+ 2 კორინთ. 2, 4 Z)

ფრიად გარდამატება ZACab.

გარდამატება ფრიად BCq. განუმარტავია E.

გარდართხმა (+ 103, -2 ფსალმ.

ZAB) გარდაფენასავით ZABC.

განუმარტავია E.

გარდარჩენა¹ იგივე ZA.

გარდარჩომა რა ჭირთა მორჩეს,

გინა საყოფნარსა გარდემატოს, გინა უსახლოდ ჰაერთა ქვეშე ღარჩეს ZA.

ესე არს ჭირთა გარდარჩეს, გინა სამოსელთა და მისთანთა გარდემატოს, გინა კაცი აერთა ღარჩეს უსახლოდ B.

გარდახახელა სახელი გამოუცვალა C.

გარდასახლება (+ 9, 11 იერემ. Ab) სახლის გამოცვლა ZAB.

გარდასახლება (+ 9, 11 იერემ. ZAa) აყრა, წდოლა ZAB.

წდოლაა, რომელ არს აყრა Cab. და წდოლა აყრა Cq.

გარდატვრთვა (გარდატვირთვა ABCab, გარდატვირთა Cq) (+ 24, 32 ღაბად. ZAa) ტვირთას ჩამოქდა ZAB.

ტვირთი ჩამო(ქ)დაა Cab. ჩამოქდა Cq.

გარდაქალწულება (23, 3 ეზეკ.) ქალწულობის (ქალწულების AbCab) მოშლა ZACab.

ქალწულობით მოშლა B.

გარდაქარა გუბის ამოსხმა ZABCE.

გარდაღელა გულის გაშიშვლება ZABC.

განუმარტავია E.

გარდაშუება (გარდაშეება BCE) ღალმა მიშეება ZABC.

განუმარტავია E.

გარდაცემა (+ 1 ნემეს. ZAa) გარდადენა ZABCE.

გარდაცემული საზღვარი, წარწერა ZAB.

საზღვარი, ესე იგი არს წარწერა. წარწერა(დ) ითქმის მწერალი აჩრდილისა მაგალითთა C.

¹ ნუსხებში ეს სიტყვა „გარდარჩომა“¹ შემდეგაა.

გარდაცმა (+ 5, 28 ესაია ZAA)
 მშვილდის საბლის ჩაგდება, გინა
 ყელზედ რა(ა)სმე გარდაცმა.
 გინა ღილის კილოს ჩაგდება ZA.

მშვილდის საბლის ჩაგდება B. ესე
 არს მშვილდის საბლის ჩაგდება, გინა
 (+ ღილის Cab) კილოს ჩაგდება C.
 განუმარტავია E.

გარდაცმა ღილის კილოს ჩაგდება B.

გარდაცქაფა (გარდაცქაფვა E)
 (+ 6, 9 მამათ-ცხ.¹ ZA) სიტყვის
 გარდასხვაება ZAC.

სიტყვის გარდასხვაება, გარდას-
 წრაფვა B. განუმარტავია E.

გარდაწყუედა (გარდაწყვედა
 AaB) საქმის გაცალკევება ZAB.

ნ. იმედის გარდაწყუეტა.

გარდაქდობა ყელი(ს)-ყელზე გარ-
 დადება, გინა ნაჭლობის შეწყო-
 ბა Z.

ყელი-ყელზე გარდახვევა B.

გარდაჭლობა ნაჭლობების შეწყობა B.

გარდაჭირება მაგრიად გარდაკრ-
 ვა ZA.

მაგრა გარდაკრვა B.

გარდახვევა ნ. გარდახუევა.

გარდახვევნა ნ. გარდახუევნა.

გარდახვეწა ნ. გარდახუეწა.

გარდახუევა² ჭირის გარდადება
 ZAB.

გარდახუევნა³ საყვარლობით მო-
 ხვევა ZAB.

გარდახუეწა⁴ შორს გაქცევა ZA.

შორედ გაქცევა B.

გარდაქდა ვალის მორჩენა ZAB.

ვალის მიცემა C. განუმარტავია E.

ნ. მადლის გარდაქდა.

გარდაქდევინება დანაშაულის

ზღვევინება ZA.

დანაშაულის პასუხის მიცემა B.

გარდაქდობა მადლით ჩამოსვლა,
 გინა მთას იქით საბრძოლად
 მისვლა ZA.

მადლით ჩამოსვლა BC.

გარდაქდობა მთას იქით მტერობა, გინა
 რაც მოველინოს B.

გარდაქდობა თავს გარდასავალი
 ZA.

გარდი-გარდმო განზე გაჩრა თუ
 მოხვედრება ZA.

განზე გაჩრა თუ მოქდობა B. გარ-
 დი-გარდმო არს არა სივრძელ, არა-
 მელ განისაღ Cab. განუმარტავია Cq.

გარდიტვფროს (გარდიტვიფროს
 AbB) აღმოტვიფრვა გასწავლის
 ZAB.

გარდმოქანება (3 მეფ. 22, 35)
 სისხლის ჩქეფა ZAA.

გარდმოცვვნა⁵ ზაღლით ქვე ჩამო-
 ყრა ZAB.

გარე (19, 19 დაბად.) შინას გამო
 ZAA.

შინას გამო (+ 3 მეფე 7, 4 Ab)
 AbB. გარ(ე)შემო Cab. განუმარტა-
 ვია CqE.

ნ. განაგარეენით, გარეთხა, გა-
 რეული, გარისა, მოგარეებული,
 საგარეო, შემოგარენი.

გარეთ სახლი(ს) გარ ZAB.

შინას გამო შორედ Cab. განუმარ-
 ტავია Cq.

ნ. საგარეთო.

გარეთხა ქურციკი, შველი, ნიამო-
 რი, არჩვი, ჭიკვი — ყოველივე
 გარეთხა(ნი) არიან ZA.

(ოთხფ.) ქურციკი, ნიამორი, არჩვი,

¹ შტრ. A—1105, 161 v, b. ² ნუსხებშია: „გარდახვევა“. ³ ნუსხებშია: „გარ-
 დახვევნა“. ⁴ ნუსხებშია: „გარდახვეწა“. ⁵ ნუსხებშია: „გარდმოცვივნა“.

შელი, ჭიკვი — გარეთხანი არიან B. (ოთხფ.) გარეთხა არს ქუ რ ც ი კ ი, რომელსა თურქნი ჭერანად სახელ-სდებენ Cab. (ოთხფ.) გარეთხა არს, რომელსა თურქნი ჭეირანს უქმობენ, ხოლო ქუ რ ც ი კ ი ც ა გარეთხას ეწოდების და არა შველსა Cq. (ოთხფ.) E.

ნ. ჭერანი.

[გარემთავარი ნ. მამათ-მთავარი].
გარემოს (+ 22, 14 იობ ZAA) გარ მოვლით ZAB.

გარესკნელი (22, 13 მათე) გარე კერძო ZAB.

ნ. სკნელი.

გარეული ველური, გინა შერეუ-
ლი ZA.

ველური, გინა შერეული B.

გარეშე (1, 10 იობ) მსოფლიო,
გინა გარემოს ZA.

მსოფლიო B. არა-სჭულიერი Cab.

გარეშემო გარ(ე)მოტანებით ZAB.

გარეშემოუწერელი შემოწერილ-
ში ნახე ZA.

განუმარტავია B.

გარეშემოწერილი, შემოწერილში
ნახე ZA.

განუმარტავია B.

[გარეშე წერილნი ნ. წერილი].

გარეწარ (გარეწარი BC) (+ 11,
8 იერემ. ZAA) უხალისოდ, გინა
უნდომლად ZAB.

კიდის გარე, გინა ხანდახან, გინა
იშვითად Cb. ხანდახანსავეით რამ
არის Ca. განუმარტავია Cq.

გართხმა ნ. განრთხმა.

გართხმული საქმის ფრიად მიღე-
ბას იტყვის ZAB.

გართხმული ფრიადსა მიღებასა
საქმისასა იტყვის C.

გართხმული ქარტაში მელანი გავ-

ლილი ZA.

გარიელი (ფრინ.) ZABCE.

გარინდება ტკივილთა და სენთა-
გან გაშტერება ZAB.

ესე არს სენთაგან შეპყრობილისა
ჩუმად ყოფნა Cab.

გარინდება არს სენთაგან შეპყრო-
ბილისა ჩუმად ყოფნა Cq. სენთაგან
შეპყრობილის უჩუმრად ყოფნა D.

გარიურაჟი რიეურაჟი ZAB.

გარისა (+ 4, 12 დანიელ Ab) გა-
რეული, ველური ZAB.

გარეული, გარისათა გარეული-
სათა Cab:

გარისათა (+ 4, 12 დანიელ ZAA)
გარეულისათა ZA.

ველურისათა B.

გარისი ველური B.

[გარკაპოეტი ნ. კაქურაზი].

გარკუევა (გარკვევა AB) გარჩევა
ZA.

განუმარტავია B.

გარნა (+ 17, 8 მათე ZA) მაგრამ-
სავეით ZABC.

განუმარტავია E.

გარსაკრი ცხენის სარტყელი
ZABCb.

განუმარტავია CaqE.

გარსი კანივით რამ გარეგანი ZA.

კანივით რამ კორცი B. კანსავეით
რამე კორცი Cab. განუმარტავია CqE.

[გარყვნა ნ. სკრინდება; შლრ. გან-
რყუნა].

გარჭა მოუსვენებლობით შრომა
ZAB.

გასამრჩელო შრომის ფასი ZAB.

გასინჯვა გახილვა თუ გაჩხრეკა
ZA.

გახილვა B.

[გასლვა ნ. თავს-გასლვა].

გასრესა დაქვევლემასავით ZAB.

განუმარტავია C.

გასტვიქებულად¹ ნ. გასტკვებულად.

გასტიზბუბუ როკვა(ა) ZABCE.

გასტუმრება სტუმართ წასლვა ZA.

სტუმართ წარვლენა B.

გასტკვებულად² სტკოსთან ნახე B.

გასხლეტა სხლეტასთან ნახე ZAB.

გასხლვა (25, 4 გამოსლ.) შტოს მოკვეთა ZAA.

გატანა თან წაღება უსულოთა ZA.

უსულოთ თან წაღება B.

გატარული ჭირისაგან ვერ გაიძრას ZA.

ჭირთაგან ვერ გაიძრას BC. განუმარტავია E.

გატება შემუსრვა ZABCab.

განუმარტავია CqE.

ნ. გაქეჩა.

[გატიალება, გატიელება ნ. ტიალი].

გატრიზავება კარგი სიტყვა რომ წაუკლინოს მტერობით E.

გატრუყება სიმსუქნეზე მცირე ნაკლებობა ZA.

გასუქება(ა) საშული B.

გატყვება ნ. გატყუება 2.

გატყვებს ნ. გატყუებს.

გატყორცა სროლა ZAB.

გატყრობა გაპობასავით C. განუმარტავია E.

გატყუება (გატყუება A) შეეიტყუოს ZA.

გატყუება² შეგატყუებს A.

გატყუებს (გატყვებს Z) შეგატყუებს ZB.

გატყუება ნ. გატყუება 1.

გაუთავა გაასრულასავით ZA.

გაუსრულასავით B.

გაუთავებელი გაუსრულებელი ZA.

გაუყუთდიან³ ულუფას გაუჩენდიან ZAB.

გაუყუთდიან⁴ გაუჭრიდიან ZAB.

გაუყუთელი⁵ უულუფო ZAB.

გაუყუთელი⁶ გაუჭრელი ZAB.

გაუყუშდიან ნ. გაუყუთდიან 1, 2.

გაუყუშთელი ნ. გაუყუთთელი 1, 2.

[გაუწვრთელი ნ. უმწყისი].

გაუწყებ (1 კორინ. 12, 3) გაცოდინებ Z.

გაფრეწა ჯაქეთა და მისთანათ(ა) გახევა ZAB.

გაფრცქუნა ნაფრცქვენის (შე)მოცლა ZAB.

გაფუება (გაფუება ZA) ცომის გაღვივება ZAB.

გაფუშვა შლასავით ZAAAB.

გაშლასავით C. გაშლა E.

გაფშიკული ავად გამქმარი ZAB.

გაქაფითება გატაცებით შექმა ZAB.

მიქამ-მოქ(ა)მეს Cab. მიქამ-მოქამა Cq. მიქ-მოქმა E.

გაქირდვა გაკიცხვა ZAB.

გაკიცხვასავით Cab.

გაქუსლვა ცხენის ჩქარა მიქენება ZAB.

¹ ნუსხაშია: „გასტვიქებულად“ ² ნუსხებშია: „გატყვება“ ³ ნუსხებშია: „გაუყუთდიან“ ⁴ ნუსხებშია: „გაუყუშთდიან“ ⁵ ნუსხებშია: „გაუყუშთელი“ ⁶ ნუსხებშია: „გაუყუშთელი“

გაქუსლვა ქუსლით ცემა ZA.
 გაქცევა რბენით წასლვა ZAB.
 გაღება კართ განმა, გინა პირის ახმა ZA.
 პირთ ახმა, გინა კართ ახმა B.
 გაღვიება ნ. გაღვეება.
 გაღვიება ნ. გაღვეება.
 გაღვივნების ნ. გაღვევნების.
 გაღვიძება ნ. გაღვიძება.
 გაღმართ იმ მქარეს ZAB.
 იმ მქარესავით Cab. განუმარტავია CqE.
 გაღმართობა უკვდავად შექმნა ZAB.
 გაღრვეება მთრვალობის გარდამეტება ZAB.
 მეტი მთრვალობა C. გალოთება E.
 გაღვება (გაღვიება ZA, გაღვიება BCabE) ცომის შემკეაება ZA.
 გაფუება BC. განუმარტავია E.
 გაღვვნების¹ (52 კავშ.)² გაცხელდების ZAB.
 გაღვძება³ ძილისაგან გამოსლვა Z.
 ძილთაგან გამოსლვა AB. ძილით გამოსლვა Cab. განუმარტავია CqE.
 გაყენება გაღვინება კაცთა, გინა წყალში რააც გაქნა არევით, გინა თოვლმა(ნ) და ხორგმან შეიყენოს რა(ა)მე ZA.
 გაყენება არს გაღვინება კაცთა, გინა წყალში რააც გაქნას არევით, გინა თოვლმა და ხორგმა შეიყენოს კაცი B. გაყენება არს გაღვინება, გინა წყალში რამ გაქნას არევით Cab.
 გაყვინიზება ნ. გაყვნიზება.
 გაყო ნ. განყო.
 გაყოფა გაწილვა ZAB.

გაყრა გაშორება, გინა გაყოფა, გინა შიგ გავლება ZA.
 გაყოფა, გინა შიგ გავლება B. გაყოფა ითქმის ცხოველ განყოფა, გინა მძივთა შიგან გავლება რისამე Cab. შიგ კატარება Cq. განუმარტავია E.
 გაყუჩება კმაამოულებლობით ღვომა ZA.
 კმაამოულებლობა B.
 გაყვნიზება (გაყვინიზება ZABCab) ფრინველის პოხიერება ZA.
 ფრინველთა პოხიერება B. (მ)ფრინველთა პოხილობა Cab. ფრინველთა პოხილი Cq. ფრინველი პოხიერი E.
 გაშეება ნ. გაშუება.
 გაშვს ნ. გაშუს.
 გაშლა შეკეცილის გაფენა ZA.
 გაშენა შეკეცილთა B. განუმარტავია CE.
 გაშტერება გიყთან ნახე ZAB.
 გაშტერება გიყთან ნახე, შტერობა Cab.
 გაშტერებული მიუმხედარი Z.
 გაშუება (გაშუტება A, გაშეება ZCaE) განტეება ZBCab.
 განუმარტავია CqE⁴.
 გაშუელება (გაშუტლება ZA) (+ 2 მეფ. 14, 6 ZA) მაშულარტ (მოშულარტ B) დაზაება ZAB.
 გაშუტება ნ. გაშუება.
 გაშუტლება ნ. გაშუელება.
 გაშუს (გაშვს E) შეგერგებისავით ZA.
 შეგერგებასავით B. გეწყობასავით C. „უკეთო გაშუს, ჯდ ჩემ თანა“ E.
 გაჩემება (გაჩემება და გაჩერება Cab. გაჩემება, გაჩერება Cq) (+ 15, 23 იობ Ag) თვის გონე-

¹ ნუსხებშია: „გაღვივნების“. ² იოანე პეტრიწის შრომები (წიგნი I, გვ. 114,13).
³ ნუსხებშია: „გაღვიძება“. ⁴ Cq-ში აქამდის აღწევს დანაკლისი (ნ. გვ. 150).

ბად ჩავარდნა ZA.

თვისად გონებად ჩავარდეს B. მის-
და მგონებლობა C. მისდა თქმულო-
ბა E.

გაჩენა გამოჩენა, გინა იქნა Cb.

გაჩერება (+ 15, 23 იობ ZAA)

იგივე გაჩემება ZA.

იგივე გაჩემება, ცუდად გაშტერე-
ბა B.

გაჩრა კორცში გაყრა რისამე
ZABCab.

განუშარტავია CqE.

გაჩხრეკა გამოწველილვით გან-
ხილვა ZAB.

გაცემა მინიჭება, გაცემა არს
სიტყვისა და ხეაშიადის გამხი-
ლება (გამხელა A) ZA.

სხვათა მიცემა B. მიცემა სხვათა
Cab. განუშარტავია CqE.

გაცემება ერთმანე(რ)თის კრვა
ZAB.

გაციხკრება არს უწინარესი გან-
თიადისა, ხოლო განთიადი
არს მოწვევანა ნათლებისა, რამე
ნაწილი, ხოლო ალიონი, რა
ღამე და ღლე გაირჩეოდეს, ამათ
ყოველთა დილა ვიდრე მზის
მოსვლა(დ)მდე და ვიდრე (+
მზის Aa) ა(ლ)მოსლვა(დ)მდე წი-
თელთა ღრუბელთა და ფიონა
ეწოდების ZAA.

არს უწინარესი განთიადისა, ხო-
ლო განთიადი არს მოწვევანა ნათ-
ლებისა. ხოლო რიეურაეი აღმო-
ჩენა ნათლებისა, რამე ნაწილი. ხო-
ლო ალიონი რა ღამე და ღლე
გაირჩეოდეს. ამათ ყოველთა დი-
ლა ვიდრე მზის მოსვლამდე და ვი-
დრე მზის აღმოსვლამდე წითელთა
ღრუბელთა ორიონი ეწოდების
Ab. არს უწინარესი ნათლებისა. ხო-
ლო განთიადი — მოწვევანა ნათლე-

ბისა. ხოლო რიეურაეი — აღმოჩენა
ნათლებისა, რამე ნაწილი. ხოლო
ალიონი — რა ღამე და ღლე გაირჩე-
ოდეს. და ამათ ყოველთა ეწოდების
მზის მოსვლამდე დილა, ვიდრე ორ
ჯამ დღისამდე. მზისა ვიდრე აღმოს-
ვლამდე რა მზის სინათლის სიწით-
ლე აღმოჩნდების, ეწოდებიან ორი-
ონი B.

გაცემული (მძრომ.) გაყრილი, გი-
ნა გველაძუა ZAA.

გაცრა ფქვილის საცერში გაღენა
ZAB.

განუშარტავია E.

[გაცქნაფა ნ. ჩბუნეა].

გაძაბვა მცირედ გაჭიმ(ვ)ა ZABC.

მცირე გაჭიმა E.

გაძგიფვა მცირე(დ) შეყინება
ZAB.

ნ. ყინული.

გაძღება ძნელის მოჭირვება, გინა
ლართა და სამოსელთა დიდ(ს)
ხან(ს) გაუცვეთელობა ZA.

ძნელი მოიჭირვოს B.

გაძნელება გასაჭირი შეიქნას ZA.
საჭირო შეიქნას B.

გაძლოლა წინ უვიდოდეს ZA.

წინ უარდეს B.

გაძლომა (+ 2 შჯულ. 6, 12 ZA)
საქმლით მუცლის ავსება ZAB.

გაძლუანება სხვა წინ ავლინოს
ZA.

სხვა წინ უვლიდეს B.

გაწარი გრძლად ნაგები მახე
ZABC.

ნ. მახე, საბრკე.

გაწბილება შერცხვენის დამართე-
ბა ZA.

შერცხვენასავით B. შეარცხვინა-
სავით Cab. განუშარტავია CqE.

გაწვდა ნ. გაწუდა.

გაწირვა გარდაკვეთა მოყვარეთა
ZA.

გარდაკვეთასავეთ B. გარდაკვე-
თა C. განუმარტავია E.

გაწირული თავ-გარდაღებულ
ZAB.

გაწულა¹ სრულიად გაშლა Z.

გაწყვედა ნ. გაწყუვედა.

[გაწყვეთა ნ. გაქეჩა].

გაწყრომა გარისხების უმცირე-
სი Z.

გარისხების უმცირე A. გარისხე-
ბასავეთ B.

გაწყუვედა (გაწყუშდა ZA. გაწყ-
ვედა E) გარდაწყვედა ZACq.

გაღაწყვეთა BCab. განუმარტავია E.

გაწყუვეთა (გაწყუშტა ZA) თოკის
ქელით გაგლეჯა ZAB.

თოკის უმახვილოდ განკვეთა C.

გაწყუშდა ნ. გაწყუვედა.

გაწყუშტა ნ. გაწყუვეთა.

გაჰვედა ილეკროს მუშაკობა ZA.

ილეკრო იმუშაოს, გინა კვრელში
გაჯაროს რამე B.

გაჰვედა კვრელში გაჯაროს რამე
ZA.

გაჰვიმა (გაჰვიმვა E) ძლიერ გაწევა
ZA.

ძლიერად გაწევა B. განუმარტავია
CDE.

გაჰვა ველად გავარდნა ZA.

გავარდნა BCD.

გაჰვა მახვილით გაკვეთა ZA.

გაკვეთა მახვილითა B. გაკვეთა-
სავეთ C. განუმარტავია DE.

გაჰყაპურტა ფრინველთ ზურგზე
გაჭრა ZA.

გაჰყირტვა შორს განერწყვა ZA.

გაჰყიტება ძალით თვალთ გახი-
ლებთა ZA.

ძალით თვალი გაახელინონ B.

გახამება სახამებ(ე)ლის წასმა
ZAB.

გახევა ქარტისა და მისთანათა(ს)
განხეთქა ZAB.

გახეთქა გახევეასავეთ ZABCD.

განუმარტავია E.

გახეშვა გაჯრასავეთ ZABCab.

გაჯრა CqDE.

[გახმა ნ. გაქმა].

გახრა მცირედ მოღრეკა ZA.

ცოტად მოღრეკა B.

გაქდა გაძრობასავეთ ZABCab.

განუმარტავია CqDE.

გაქეჩა ხესა ანუ ძვალსა სიგრძის
თავს მახვილი დაჭრა და ბო-
ლომდე განაბო, გინა კაპიანი ხე
ქელით განაბო, ანუ ხილი. რა-
მეთუ განკვეთილებანი განიყო-
ფებიან ათერთმეტად: გაჭრად,
გაკვეთად, გაქეჩად, გაპობად,
განხეთქად, გა(ნ)ხევეად, გაფრე-
წად, გაგლეჯად, დაკლეჩად და
განბძარვად, გაწყვედად (გაწყვე-
ტად Z) და განტეხად. თავთა-
ვეთს აღგიღოს სწერია ZA.

ესე არს ხესა ანუ ძვალსა სიგრძის
თავს მახვილი დაჭრა და ბოლომდე
განიბოს, გინა კაპედი ქელით განაბო
B. (+ განქეჩა C). გა(ნ)ქეჩა განკვე-
თილებისაგანი არს, რამეთუ განკვე-
თილად ითქმის ერთი რამე მახვი-
ლისა მიერ განიკვეთოს და განიკერ-
ძოოს. ხოლო განკვეთილებანი განი-
ყოფ(ებ)იან (ათად CqD) ათერთმე-
ტად: განჭრად, გა(ნ)ქეჩად, განპობად,
განხეთქად, განხევეად, გა(ნ)ფრეწად,

¹ ნუსხაშია: „გაწვდა“.

განგლეჯად (+ დაქლეჩად Cab), გან-
ძმარეად, გა(ნ)წყვედად (+ და C)
განტეხად. გა (ნ) კ რ ა არს (+ ქვემ-
დებარე D) რააცა მახვილითა გან-
აკვეთო; გა (ნ) კ ე ჩ ა არს სეთა ანუ
ძვალთა სიგრძობთა თაესა (თავთა D)
მახვილითა რა სცე, მახვილის(ა) ცე-
პისა ძალმან ბოლონდე განაპნეს, ანუ
ხილი, (ანუ Cq) გინა კაპიანი ხე
ქელითა განაპო(ს) (+ და ეგვეითარ-
ნი C გა (ნ) კ ე ჩ ა დ ითქმიან (ით-
ქმის CqD); განპეზა არს აერი
(აირი CqD) ფრინველთა მიერ ოდეს
ფრინვიდენ, განაპებენ (პ)აერთა (აირ-
თა CqD), და წყალთა(ცა) განაპებენ
ნაენი და კაცნი და ცხენნი შესლეითა.
ეგრეთვე ხენი და ლონი დაცემითა
განაპებენ; კვალად განაპებად
ითქმის სამოსელთა დაძმარეაცა; გან-
სე თქა არს მიწათა, (+ განაპება, ანუ
D) კლდეთა და ქვათა განაპება, კვა-
ლად წერილთა შემუსრვა(ცა) და
ეგვეითარ(ნი)ც (განხეთქად ვიტყვი
D); განხევეა არს ტყავთა გან-
კვეთა, გინა (+ ხის D) ქერქისა და
ფურცისა, ანუ თხელისა რასამე
(+ და ეგვეითარნი C); განგლეჯა
არს სფირიდისა (სფირიდთა CqD) და
ჰილობთა, გინა (ანუ CqD) ბალანთა
და მარცლთა, კურქელთა და ეგვეი-
თართა უმახვილოდ ქელით(ა) განაპე-
ზა (+ ანუ სიძველით დახეთქა CqD:
(+ დაქლეჩა არს კორცთა, თევზ-
თა და ეგვეითართა ქელით განგლეჯა
Cab); განფრეწა არს ჩაქეთა და
ეგვეითართა მტკიცეთა გა(ნ)ხევეა (გან-
პება D); განძმარეა არს მცირე-
დრე განხეთქილბა; გა (ნ) წყვეტა
(განწყვედა D) არს საბელთა, ძაფთა
(+ და D) დახლათა და ეგვეითართა
უმახვილოდ ქელით განკვეთა; გა (ნ)-
ტეხა არს ხეთა, ძვალთა, რყინათა,
(+ და Cq) ქვათა და ეგვეითართა
უმახვილოდ (+ ქელით D) გა(ნ)კვეთა

(+ რომელ არს შემუსრვა C) CD.
განუმარტავთა E.

გაკვრეტა ნ. გაკურეტა.
გაქლენა ხილისა, ანუ კორცისა
ქელით გაპება ZA.

ხილი, ანუ კორცი ქელით გან-
პო B.

გაქმა E.

გაქმობა ნედლი გააქმელო(ს)
ZAB.

გაკოცა (6, 12 ბარუქ) მწიკვლის
(მწიკვლის Aa) მოშორებება, გან-
კოცა ZAA.

მწიკვლის მოშორებება Ab. მწიკ-
ვი მოშორო B.

გაკურეტა¹ (+ 2, 13 იერემ. ZAA)
სადგისის გატარება ZAB.

გაჯავრდი გარისხდი Z.

გაჯი მიწა-ცარცი ZAB.

საგონელი (+ ქართულად ცარ-
ცი ეწოდება და სომხურად ბ რ უ ო ე
Cb) Cab. განუმარტავთა CqE.

ნ. მეგაჯე.

გაჯირჯვდა ნ. გაჯირჯულა.

გაჯირჯეება ნ. გაჯირჯეება.

გაჯირჯულა² გასხვილდა Z.

გაჯირჯეება³ ძალად დასივება Z.
ძალად დასივებული B.

გაჯიქება ჩიქად შეცვლა ZAB.

ჩიქებრი(ც)ობა C. განიდაგება D.
განუმარტავთა E.

გაჯობა მოგერივა ZAB.

გაჯრა გაჭედასავით ZAB.

გბობა ხარშვა ZABCDE.

ნ. გბოლილი, მგბარი, მგბოლ-
ვარი, საგბოლისი, უგბილი, შეგ-
ბობა.

[გბოლვა შდრ. ბგოლვა].

გბოლილი (+ 14, 32 დანიელ ZAI)

¹ ნუსხებშია „გაჯერეტა“. ² ნუსხაშია: „გაჯირჯვდა“. ³ ნუსხებშია: „გაჯირჯეება“.

წნოანი შექამადი ZAB.

გბოლილი არს შექამადი ეერცეთა, ბრინჯთა, მხალთა და მისთანთა, გინა წველათა Cab.

გგებდე (6, 18 მსაჯ.) გიცლიდე ZA.

გგლის გეზრუნების (გეზრუნება B) თუ გრჯის ZAB.

გგონია საგონებელ გინს Cab.

განუმარტავია CqDE.

გგუემ¹ (7, 4 ეზეკ) გტანჯავ Z.

[გდ ნ. ააგდე, აგდება, გააგდო, გაგდება, გარდაგდება, გდება, გულ-გდებულო, დააგდო, დაგდება, ვიგდე, იგდო, მაგდება, მიგდება, მოუგდე, მუუგდე. საგდებელი (საბელ'თანაც); საგდოლი, უგდო, შეგდება, შევაგდე, შევაგდე, შემოგდება, შემოვიგდე, შთაგდება, შთამოგდება, ჩაგდება, ჩაიგდო, წაგდება].

გდება ერთის ადგილზე დება ZA.

ერთისა ადგილზე (ადგილსა Cab) დებასავით BCab. ადგილზე(დ) დებასავით ერთისა CqD. განუმარტავია E.

გდება ყურის მიპყრობა ZA.

ყურთ მიპყრობა B.

გე ართრონი არს თავისა: გეუფლე, გეყმე, გემონე და მისთანა (მისთანა Aa) ZAa.

გება უმრავლეს ჟამ ყოფა ZAB.

უმრავლეს ჟამიერ ყოფა. გება დ ითქმის მოცდა. კვალად ითქმის გება კერპთა მიმართ შეწირვა და კმევა. მგებელი — შემწირველი Cab. უმრავლეს ჟამიერად ყოფა. გება ითქმის მოცდად, გება ითქმის კვა-

ლად კერპთა მიმართ შეწირვა Cq. უმრავლეს ჟამიერად ყოფნა D. განუმარტავია E.

გება კერპთ შეწირვა D.

გება მოცდა ZABD.

განუმარტავია E. გგებდე, კგებდე, მგებდე.

გება კერპთ შეწირვა და კმევა ZAB.

[გება ნ. გ.].

გგეში ესე არს რისა(ა)ც(ა) აღშენება ეწადოს, პირველ მოხაზოს მსგავსება ZAB.

ლაროს კრვა, გინა მოხაზვა CD.

გელი (ფრინ.) ZABCD.

[გევ ნ. გავ 1].

გევნების 1 კორინთ. 6, 7 Z.

გეზელი ბაზნი მამალნი ZA.

ქორი და მისთანა მამალი B.

(ფრინ.) ჰანგიანი ფრინველი მამალი C. (ფრინ.) D. განუმარტავია E.

გეზი წყლის კიდე კაცთ გასავალი ZA:

წყალთ (წყლის C) გასავალი კიდე BC. წყლის გასავალი DE.

გეზი უფრთო ისარი AbBCDE.

გელა თორნის სარეველი ქეტი (ჭოხი B) ZAB.

თორნის სარეველი ხე C. თორნის სარეველი DE.

გელაზი ზეთის საქდელი ქვა ZABC.

გელვება ცხენის მოტრიალება ZAB.

ცხენის ქვეყვი CDE.

გელი გელოდინები ZAB.

გელიედ გელოდინები ZAB.

გელიქაში (გელიქაშად B) შორი-ახლო(ს) მიდევნება მისდა (მი-

1 ნუსხაშია: „გგუემ“.

სად CaqD) უცნაურად ZABCD.

შორიასლო მიღვენება უცნაურად E. გელმატო უგემური ჭამადი ZA.

უგემურად ჭამა B.

გელპირი აჰიმი გინა პირის შესაკრავი ZA.

ჰიმი, გინა პირის შესაკრავი BCab.

გემართლები შენზედ მართალ ვარ ZA.

მართალ ვარ შენზე B.

გემება (5, 1 დანიელ) გემოს ნახვა ZAA.

გემი გემო ZAB.

გემიერი გემო-კეთილი ZAB.

გემნენ 72 კავშ: „(+ ხოლო CDE) ოდეს ქვემდებარედ გემნენ ნაწილებსა (ნაწილებთა BCbDE)“ ZABCD.

გემო სიტკბო, სიმწარე, სიმლაშე, სიმეავე ZA.

გემო არს სიტკბო, სიმწარე, სიმლაშე, სიმეავე B. გემო(ნი) რომელიმე სულიერნი არიან და რომელიმე კორციელი. სულიერნი არიან ვითარ იგი რაოდენ(ი) სწავლითნი და ხედვითნი არიან, ხოლო კორციელნი ზიარებთა სულისა და კორცთათა. ამისთვის კორციელად სახელდებულნი, რომელნი იყვნენ საზრდელათთვის და თანა-ყოფისა და ეგვიეთართა. რამეთუ მხოლოდ კორცთანი ოდენ ვერ ვპოეთ გემოვნებანი. ხოლო გემოვნებად კეთილად იგი შეირაცხოდენ, რომელთა არა თანა-შეთხზულ იყოს მწუხარება(დ) და არცა შობდენ საენებელთა [+ სრულიად გენებოს, იოვანე დამასკელის წიგნის (ფილასოფოსობის CqD) 26 თავსა შინა (თავში D) იძიე CD] CDE.

ნ. გემება; გემიერი, გემრიელი, იგემა, მაგემებლობა, სიგემე, უგემურად, უგემური; შდრ. გელმატო.

[გემოს-ხილვა ნ. საგრძნობელი].

გემრიელი (გემრიელი და გემიერი Cab, გემიერი, გემიერი Cq. გემრიელი, გემიერი D) გემო-კეთილი ZABC.

განუმარტავია DE.

ნ. გააგემრიელა, სიგემრიელი. გემსი ნაოფლარი მწიკვლი ZAB.

ნ. მწიკული, ჩირქი.

გემსხმენ 54, 15 ესაია Z.

[გენ ნ. შეგნება, შეუგნებელი].

გენება ნება გაქვდა ZAB:

გენეთლია³ ბერძულია, შო ბ ი ს ა დ გამოითარგმანება ZA.

შო ბ ი ს ა დ გამოითარგმანება, ბერძულია B. (+ გენეთლია E). შო ბ ი ს ა დ გამოითარგმანების, ხოლო ე პ ი ტ ა ფ ი ა — საფლავსა ზედა CabE. (უტხ.) შო ბ ი ს ა დ გამოითარგმანების, ხოლო ე პ ი ფ ა ნ ი ა⁴ საფლავსა ზედა CqD.

გენიტონ (დამასკელი, სარწმუნოება 79) რომელი არს აგებული B.

გენკი (კათილ.⁵) კერძოსა დამნიშვნელი სახელია ZAB.

„ოდეს კერძოა რამე საქმეთა ანუ საქმეთა ძალი (ძლით B) იყოს რამე, გენკისა მიერ დაენიშნავთ. ხოლო ვინაფთგან თქვა „ნანდვილი გენკისა მიერ, საკირო ვითამე არს“ — ს ხ ვ ა კ ა თ ი ლ ო რ ი ა⁶ AB. ს ხ ვ ა კ ა თ ი ლ ო რ ი ა⁶: „გენკი და კატეეთია“ CD.

ნ. კატეეთია.

გენცი⁷ (16, 5 ესთერ) იმელი თუ

¹ წყაროშია: „ოდეს ქუევე მდებარედ გესმენ ნაწილებითნი“... (ი. პეტრიწი, II, გვ. 134, 17). ² აქამდის აწევს D-ს დანაკლისი (იხ. გვ. 146). ³ იგულისხმება: „გარდამოცემა“. ⁴ ნუსხებშია: „გენეთლია“. ⁵ ასეა. ⁶ შდრ. A—1463: 57 v, b 39. ⁷ შდრ. A—250, 70 v, ⁷ წყაროშია: „საგენცობლად“.

ნუგეშ(ინ)ის-ცემა ZA.

იმედი თუ ნუგეშიცემა (16, 5 ეს-თერ) B. იმედი, გინა განსვენება (+ ესთერ 16, 5 Cb) CD. თეკლას ნეტაფრ.: „რამეთუ იგი არს საზღვარი ცხორებისა ყოელთა დევნულთა და უგენცოთა გენცი და შემწე“ E.

ნ. საგენცობელად.

გეომეტრი (გეომეტარი Ca) ქვე-ყ(ა)ნის მზომელი ZABCD.

გეონი¹ (+ 8, 18 ისო ZA) კელ-შუბა (+ გესონი ZAa) ZABC DE.

ნ. ლაზუარი.

გერგე ასაკ-მცირე ცხენი და მის-თანანი ZAB.

(ოთხფ.) ასაკ-მცირე პირუტყვი Cab.
(ოთხფ.) ასაკ-მოკლე პირუტყვი CqD.
ასაკ-მცირე ცხოელი E.

ნ. ცხენი.

გერგილი საქმის მარჯვე(დ) მქ(მ)ნელი ZABC. 'ეშმაკობა' D.

გერი (4 მეფ. 19, 29) თანმიყო-ლილი ყანძა თუ რაც ZAa.

თანმიყოლილი ცოლისა თუ ყანისა (4 მეფე 19, 29) Ab. თანმოყოლილი B. თანმოყოლილი (მიყოლილი Cq), გინა სხვა C. მფორე ცოლის შვილი¹ D. განუმარტავია E.

ნ. ნაგერალი.

გერიდები 1 კორინთ. 7, 28 Z.

გერკი კმელი ხილი გურკიანი ZABCDE.

ნ. გურკა.

გერმა ფრინვლის თივთივი ZAB CqDE.

მფრინველთ თივთივი Cab.

გერმაკი (3 მეფე 4, 22) სომხურს

ჰგავს, მეტად წვლილი ZA.

(უქმ.) სომხურია, წვლილს ჰქვიან B. წმიდა ფქვილი (+ სომხურ-ია Cb) CD.

ნ. წმიდა.

გერში (+ 24, 19 ლევიტ. ZAa)

ნაკოდთა მცირე სისხლი ZA.

მცირე ნაკოდთა სისხლი B. მცირე ქრილობა. გინა ნაჭერი CD. მცირე ქრილობა E².

გესავ გიმედნეულობ ZABCD.

გესი დანახეთქი, გინა ნალვარევი ZABCab.

გესლი (+ 13, 3 ფსალმ. ZAa)

გველთა და მისთანათ შხამი ZA.

ესე გველთა და მისთანათა შხამი არს B. გესლი ეწოდების გველთა, ღრინაქალთა და ეგვეითართა შხამთა მაკვდინებელთა, გინა ყანგთა რკინისა და მისთანათასა Cab. გესლი ეწოდების გველთა და ეგვეითართა შხამთა მაკვდინებელთა, გინა ყანგსა რკინათა და მისთანათასა Cq. გესლი არს გველთა და ეგვეითართა შხამი, გინა ყანგი რისამე D. მცირე შხამი E.

ნ. ერკსიემა.

გესლი (+ 6, 23 ბარუქ ZA)

ილეკროს ყანგი ZAB.

გეჟვიან (33, 5 დაბად.) გეთვი-სებთანსავეით ZAa.

გეშეების (გეშუშების Aa) (1 ნეშტ. 22, 9) ძე მოგეცემის ZA.

გემლო 1 კორინთ. 3, 2 Z.

გეძელუვის კელ ქვეშე შენსა არს ZAa.

გეჭა ხის დიდი გობი ZA.

დიდი გობი ხისა B.

გვა დაგვა, მოცოცხვა ZAB.

დაგვა, მოგვა Cab. მოგვა, დაგვა

¹ ასეა წყაროში. ² E-ში აღრე წერებულა: „მცირე სისხლი“.

CqD. განუმარტავია E.

ნ. გავ 1.

გვადრაკი ნ. გუადრაკი.

გვადროებს ნ. გუადროებს.

გვადრუცი ნ. გუადრუცი.

გვალაგი ნ. გულაგი.

გვალე ნ. გულე.

გვალვა ნ. გულვა.

გვამი ნ. გუამი.

[გვან ნ. გავ 2].

გვანება ნ. გუანება.

[გვარ ნ. გუარ].

გვარდაკი ნ. გუადრაკი.

გვარი ნ. გუარი 1. 2.

გვარლი ნ. გუარლი.

გვარჯილა ნ. გუარჯილა.

გვაჯი ნ. გუაჯი.

გველო ნ. გუელო.

გველვეშაპი ნ. გუელვეშაპი.

გველთევზი ნ. გუელთევზი.

გველი ნ. გუელი.

გვემა ნ. გუემა.

[გვერდა ნ. აღმართი, ვირის-გუ-
ერდა].

გვერდი ნ. გუერდი 1, 2, 3, 4.

[გვერდობა ნ. პირალმართი].

გვეს(ნ)ი ნ. გუესი.

გვესიო ნ. გუესიო.

გვიან ნ. გვან, გვანი.

გვიან სახლსა Z.

გვიანი ნ. გვანი.

გვიანკალიბ ნ. გვანკალიბ.

გვიდადუქიებენ ნ. გვდადუქიებენ.

გვილორი ნ. გვლორი.

გვიმი ნ. გვმი.

გვიმრა ნ. გვმრა.

გვინა ნ. გვინა.

გვინდა ნ. გვინდა.

გვინი ნ. გვინი.

გვირგვინი ნ. გვრგვინი.

გვირილა ნ. გვრილა.

გვირისტი ნ. გვრისტი.

გვიძინი ნ. გვძინი.

გვლარძნილი ნ. გულარძნილი.

გვრდემლი ნ. გურდემლი.

გვრემა ნ. გურემა.

გვრინვა ნ. გურინვა.

გვრინი ნ. გურინი.

გვრიობა ნ. გურიობა.

გვრიტი ნ. გურიტი.

გვისიტყუავს ნ. გუსიტყუავს.

[გზ ნ. აღგზება, აღგზებული, გზე-
ბა, საგზებელი].

გზა არს ზომიერი კაცთა სავალი,
ხოლო შარა — ვრცელი, და ბი-
ლიკი — ვიწრო, ხოლო ქა-
შანი — შამბნართა ანუ თოვ-
ლთა ზედა გატკეცილი სავალი
და წავარნა — კლდეთა ზე-
დ(ა) ვიწრო რამე ნადირთა წარ-
სავალი ZA.

ყოველ სავალი. გზა ეწოდების
ზომიერს სავალსა, ხოლო შარა —
ვრცელსა და ბილიკი — ვიწრო
გზასა, და ქაშანი — თოვლთა გატკე-
ცილთა, გინა შამბთა უგზოთა აღ-
გილთა, და წავარნა — კლდეთა
ვიწროთა რასმე გასავლეთთა ნადირ-
თა მიერ B. გზა ეწოდების ზომი-
ერსა სივრცითა გატკეპნილსა, ხოლო
შარა — უვრცელესსა, და ბილი-
კი — წვლილსა გზასა და ქაშანი —
შამბთა შინა და თოვლთა ზედა გაქე-
ლილსა ნათრევსა რასამე მსგავსად
გზისა, ხოლო წავარნა — კლდეთა
შინა მკეტთა ოდენ გასავალსა. კვა-

¹ აქ ამოხეულია ფურცლები E-ში.

ლად გზად ითქმის ფოლორენი და შუკანიცა Cab. განუმარტავია CqD.

ნ. ბაბუსაგძალა, გზის, მოგზაური, ორგზის, საგზალი, საგზაურ, საგძალი, შაბათის გზა.

გზავნა (გზანვა Cab) შორად კაცი ანუ ძღვენი წარავლინო ZA.

შორად კაცი ანუ ძღვენი და რაიც გაგზავნო B. გზავნა და გაგზავნა არს შორით, გინა მიღმარ კაცისა, გინა მოციქულისა, გინა ძღვნისა მიძღვანვა და ეგვეითარნი Cab.

ნ. გაგზავნა, ეგზავნიდი, მგზავნის, მგზანის.

გზაოა (7, 10 მიქია) გზათა¹ ZAA.

გზება ცეცხლის აღნთება ZAB.

ცეცხლის ნთება CD.

გზირი სხეთათა ენაა, ქართულად შულტა ჰქვიან ZA.

შულტა B (+ შულტა Cb; + 'გამრუენელი' Ca). გზირი არს ქალაქთა და დაბათა გამგეთა უღარესი და სახლითი-სახლად მთავალი, რომელსა ეწოდების შულტა (შულტაცა ეწოდების Ca) Cab. განუმარტავია CqD.

გზის (5, 4 მარკ.) ჯერსავით Z.

[გზღარბი ნ. გძღარბი].

გთნავს (+ 22, 34 რიცხ. ZA)

სათნო გიჩ(ნ)ს(ა) ZABCD.

გთრავს ლენო გმეტობს ZAB.

გი ართრონი არს, ვითარცა: გიპატივე, გიყმევე, გიმდაბლე, გიმსახურე, გიპატრონე და მისთანანი ZA.

ართრონია, ვითარცა: გიპატივე, გისიტყვე, გიმდაბლე და მისთანათა B.

გია (ხე) (+ ვეფხის-ტყ. ZAA)

ტყია ZABCD.

გიგულვებიეს გულვებადთან ნახე ZAB.

გიღელი სკივრი დაწნული ZABC. სკივრი დაწნულთაგან D.

გივის გყავს ZBCqD.

გყავს, სულიერი გაქვს Cab.

გიზი ჩჩვილი ახალი მოლი ZA.

(ბალ.) ჩჩვილი ახალი ბალახი B.

(ბალ.) ახალი ბალახი ჩჩვილი Cab.

(ბალ.) ახალი ბალახი CqD.

გითხარ 2 ნეშტ. 18, 17 ZA.

გინა B.

გინგილა დიაკენის ოლარი ZABCD.

გინგლი ჩჩვილთ ყრმათ ბეწვი ZABCab.

ჩჩვილთ(ა) ბეწვი CqD.

ნ. თმა.

გინება (16, 6 ესაია) ბილწად კსენება, გინა წაბილწვა ZAA.

ბილწად კსენება, გინა წაბილწვა (2 მეფე 13, 12) Ab. ესე არს ბილწად კსენება, გინა შეურაცხება, გინა წაბილწვა B. გინება არს ავად კსენება. გინებად ითქმის შეურაცხება. შეგინება არს წაბილწვა Cab. წაბილწვა, გინა ავად კსენება, გინა შეურაცხება Cq. წაბილწვა, გინა შეურაცხება D.

ნ. გააგინე, ეგინებინა, ვაგინე, მაგინებელი, ნაგინები, საგინებელი, უგინოს, შეგინება, შეგინებული.

გინებს გინდა ZAB.

გიობა (+ 20, 10 იერემ. ZAA) გმობა, გინა ძაგება, გინა ბოროტად კსენება ZA.

გინება, გინა ძაგება სათაქილო, გინა ბოროტი ზრახვა B. გიობა არს გინებავე, ძაგება (+ და Ca) გინა

¹ „გზაოა“ ბეჭდვის შეცდომაა და სულხანი ასწორებს: „გზათა“ უნდაოა. შ.).

სათაკლო Cab. გინება, გინა უმაღ-
ლობა CqD.

წ. საგოებელი, ჰგიობს.

გიობა-გმობა და გინება ახლო-
ახლო ZAa.

‘გიორგალი თეთრია’ Cb.

გაჟი სიგიყე(ცა) განიყოფება (გა-
ნიყოფებიან B) ათერთმეტად:
შმაგად, ხელად, სულელად,
ცოფად, ნალაველიანად, რეგვ-
ნად, ტეტ(ე)რად, შლეგად, შტე-
რად, ფეთიანად და შეთიანად.
შმაგაი არს სიგიყით თავსაცა
თვისთა (თვისსა B) ავნებდეს და
სხვათაცა მავნებელ ექმნებო-
დეს; ხელი არს, რომელი
უცნობოდ გარბოდეს და არც(ა)
თვით იგვემდეს და არცა სხვათა
(სხვასა AB) ავნებდეს; სულე-
ლი არს, რომელი არცა სრუ-
ლიად ცნობა-მიღებულ იყოს და
არჯარა სასარგებლო რამე
ქ(მ)ნას; ცოფი არს გონება და
(გონების B) ცნობა მოძარცული
(მოძრცვილი B); ნალაველი-
ანი არს ოდესმე ცნობას(ა)
იყოს და ოდესმე უცნობო; რე-
გვენი არს, რომელსა სიბრძნე
აქლდეს და მცირედ ხელურსა
იქმოდეს; ტეტერი არს, რო-
მელსა სიბრძნე არა აქლდეს,
არამედ ხელურსა რასმე იქმო-
დეს; შლეგი არს არა ხელი,
არცა ცნობა-მიღებულის, არამედ
დაუცადებ(ე)ლად თავ-გაწირვით
გა(ნ)უსვენებელი; შტერი არს
ფრიაღისა (ფრიადითა B) აორ-
თქლებათა შინაგან ნივთთა მიერ
საგარბობელთა ორღანომიღე-

ბული და საქმის(ა) ვერა კეთი-
ლად მქ(მ)ნელი; ფეთიანი
არს ღამით საოცართა დაფეთე-
ბათა მიერ მცირე ხანს ცნობა-
მიღებული; შეთიანი არს
სნეული, რომელი ხელურად
იქცეოდეს და ჩქარა დაწვეს და
წამოდგეს (წამოჯდეს ‘B) და
უგვანად უბნობდეს ZAB.

სიგიყეცა განიყოფებიან ათერთმე-
ტად: შმაგად, ხელად, სულელად,
ცოფად, ნალაველიანად, რეგვენად,
ტეტრად, შლეგად, შტერად, ფეთი-
ანად და შეთიანად. შმაგაი არს
სიგიყეთა თვით თვისთაცა ფრიად
ავნებდეს. ცეცხლთა (ცეცხლსა
CaqD) და წყალთა (წყალსა CqD)
არა პრიდებდეს და სხვათაც ღილად
მავნებელ ექმნებოდეს; ხელი არს,
რომელი გარბოდეს და არცაღა
ცნობას იყოს, არამედ არცა თვით
იგვემდეს და არცა სხვათა ავნებდეს;
სულელი არს, რომელი არცა
სრულიად ცნობამიღებულ იყოს და
არც არად მაწინარ, არამედ არარა
სასარგებლო რამე ქ(მ)ნას; ცოფი
არს გონება და ცნობამოძარცული;
ნალაველიანი არს, ოდესმე
დაბნდეს და, რა მობრუნდეს, უცნო-
ბოვე იყოს; რეგვენი არს, რო-
მელსა აქლდეს სიბრძნე და მცირედ
რას(მ)ე ხელურსა იქმოდეს; ტეტე-
რი არს, რომელსა სიბრძნე არა
აქლდეს, არამედ ქცევა უფრორე ხე-
ლისა ჰქონდეს, ვიდრე ბრძნისა;
შლეგი არს არა ხელი არცა ცნო-
ბამიღებულის, არამედ დაუცადებ(ე)-
ლად თავ-გაწირვით გა(ნ)უსვენე-
ბელი; შტერი არს ფრიად(ისა)
ალორთქლებისა შინაგანთა ნივთთა
მიერ საგარბობელთა ორღანომიღე-
ბული და სიტყვის(ა) გვიანად გამ-
გონებელი და საქმისა ვერა კეთი-
ლად მქნელი; ფეთიანი არს, რო-

მელმან ლამე ანუ დღისით(ა) საოცარი რამე იხილოს და დაფეთებისა მიერ მცირედ ხან(ს) ცნობამიღებულ იქმნას; შეთიანი არს სნეული, რომელი ხელურად იქცეოდეს და სიჩქარით დაწვეს და წამოჯდებოდეს და უგვანად უზნობდეს CD.

ნ. სიგიჟე.

გირაგი გაზივით არის ხეთაგან, საქლიბავთა საპყრობელი ZA.

გაზივით არის ხეთაგან საქლიბავთ დასაქერი B. გირაგი არს გაზსავით რამე ხისა შემზადებული რკინის საპყრობად Cab. ესე არს გაზივით ხისა შემზადებული რკინის საპყრობად Cq. გირაგი არს ხისა გაზივით რკინის დასაპყრობელად D.

გირაო სხვათა ენაა, ქართულად წინ დი ჰქვიან ZA.

სომეხთ ენაა, ქართულად წინ დი ჰქვიან B.

გირგალი (+ ესე B) ქარი არს. რომელი ღრუბელთა მოტრიალეთა მოიტანს და რასაცა ეკვეთება, იავარ-ჰყოფს ZAB.

ქარი არს საზარელი, რომელი ღრუბელთა მოიტანს მოტრიალეთა, და რასაცა ეკვეთების, იავარ-ჰყოფს ყოველთა CD.

გირეცონ (14, 11 ესაია) გაგიშა-ლონ Z.

გირჯაი „და ქუე საგებლად მისა იყო გირჯაი ერთი ძველი“, შუშანიკის ცხ. B.

გისსოი (+ 40, 43 ეზეკ. ZAa) (მ)სოფლიოთა ენითა ზღუდე მცირესა ეწოდება სიმაღლე სამ წყრთეულსა, ესე იგი არს გზისა დამაყენებელი, რომელსა ელ-

ლენებრ თრინგოლი(ი) ეწოდება ZAB.

(+ ეზეკ. 40, 43 Cb) გისსო(ი) არს მსოფლიოთა ენითა. ზოლო ელენთა მიერ თრინგოლი, ზღუდე მცირე. სამი წყრთა სიმაღლე, ესე იგი არს გზის(ა) დამაყენებელი CD.

ნ. ზღუდე.

გისსონი ნ. ზღუდე.

გიფილოტიმე (26 კავშ²) გეპატ-ვისმოყვარე(ო) ZABCD.

გიყო (6, 4 ოსე) გიქნა ZAa.

გიყოფივს გიქმნიეს Z.

გიშერი სათი ZABCab.

განუმარტავია CqD.

გიშრაფეთი კორკოტი ზელილი ZABC³.

განუმარტავია D.

გიცნობს 7, 18 Z.

გიწყინა (49, 16 იერემ.) წყენაქნა ZAa.

გიხაროდენ (1, 28 ლუკა) სიტყვა სახარელი ZAB.

სახარელის თქმა Cab. განუმარტავია CqD.

ნ. ეგიხაროდენა.

გიქმს (+ 2 მეფე 13, 26 ZA)

გექმარებასავით (გექმარებისაკით AB) ZAB.

გინდასავით C. გინდა D.

გიჭობს სამჭობინარო არ(ი)ს ZA.

სამჭობინარო B.

გადრებ მოგახსენებ ZA.

მოგახსენებასავით B.

გადემ კდემულ გყოფ ZA.

კდემს კდემულ გყოფს B.

1 ნ. შუშანიკის მარტილობა, ილ. აბულაძის გამოც., გვ. 38, 18. ² შდრ. იონან პეტრიწის თარგმანება, წიგნი II, გვ. 75, 1. ³ Cq-ს ამ სიტყვის შემდეგ აქლია 1 ფურცელი.

- გლავ მოკლვას გიზამ ZA.
 ჰლავს მოკლვა ნებავს B.
 გლა მცირედ განაყვა ZA.
 განაყა მცირედ B. განაყა CB.
 ნ. დაგლა, მოგლა.
- გლა ზრუნვა თუ რვა ZAB.
 გლის — გენაღვლები(ავით) C.
 გენაღვლების D.
- გლარჯა (ბალ.) თამბაქო ZA.
 საცხვირე თამბაქო B. თამბაქო
 ცხვირსაყარი Cab.
 ნ. თამბაქო.
- გლახ ვითარცა ყ ე და ქ ვ ე სი-
 ტყვათა საქცევიან ZAB.
 ესე სიტყვის საქცევიან, ვითა ყ ე,
 გინა ქ ვ ე და მისთანანი C. ესე არს
 სიტყვის საქცევი, ვითა ყ ე, გინა
 აწ D.
 ნ. ვაგლახ.
- გლახა გლახაკი, გინა დაშევებუ-
 ლი ZA.
 დაშევებული თუ გლახაკი B. და-
 შევებული, გინა გლახაკი Cab.
 განუმარტავი CqD.
 ნ. საგლახაო.
- გლახაკი ესე არს მამა-დედით
 უქონელნი, ხოლო და ვ რ დ ო-
 მ ი ლ ი, რომელი სიმდიდრისაგან
 დაცემულ იყოს ZA.
 ესე არს, რომელი მამით და დე-
 დითვე გლახაკი იყოს, ხოლო და ვ-
 რ დ ო მ ი ლ ი, რომელი სიმდიდრი-
 საგან დაცემულ იყოს B. გლახაკი
 (+ იგი Cab) არს, (+ რომელი Cab)
 მამით და დედით(ვე) გლახაკი იყოს,
 ხოლო და ვ რ დ ო მ ი ლ ი, (+ რო-
 მელი Cab) სიმდიდრისაგან დაცემულ
 იყოს და დაგლახაკებულ იყოს CD.
 ნ. სიგლახაკე.
- გლემურძი ეშვსა ტყავსა და

ქორცთა შუა მაგარი გარსი
 რამე აქვს, ვიეთნი ფ ა რ ა დ
 უწოდენ ZA.

ველურის ტახის მაგარი რამე არს,
 შთატანებული ტყავთა და ქორცთა
 შუა, ვიეთნი ფ ა რ ა დ უწოდენ B.
 (+ გლემურძი Cab) ეწოდების
 (+ გლარჯა Caq) ველურის ტახისასა,
 რომელსა (+ ვიეთნი Cab) ფ ა რ ა დ
 უწოდენ (+ ტყავსა და ქორცს შუა
 აქვს Cb) C.

გლერძი (ხე) ესე ხე დაბალი და
 ეკლიანი Z.

(ხე) ესე ხეა დაბალი, ეკლიანი A.
 (ხე) BC. (ბალ.) D.

გლესა (+ 23, 27 მათე Ab)¹ გან-
 გოზა ZAB.

გლესა არს გაჯითა, ცარცითა
 (+ კირითა Cab) და რაათაჲ კედელი
 შეგოზო C. გლესა არს გაჯითა, კირი-
 თა და რაათაჲ კედელს შეგოზდე D.

ნ. ვგლესდი, მგლესელი, მოჭ-
 გლისე, ჩაგლესა, ჩაგლესილი.
 გლესი მოსახლე მდაბიო ZA.

მოსახლე BC. განუმარტავი D.
 ნ. საგლესო.

გლესური მდაბიური ZA.
 გლესისაგანი B.

გლესა მოგლესა, გაგლესა Z.
 განუმარტავი Aa.

ნ. ააგლიქე, გაგლესა, დააგ-
 ლიქა, ვგლესდი, მგლესელი.
 გლესვა გველივით გაცორებდა
 ZAB.

უწულოდ მშრალზე(დ) მოცურება
 CD.

ნ. სიარული; სლვა.
 გლისბი (+ 25, 23 იერემ. ZA)
 ოდეს გულს წყრომასა ვერ

¹ წყაროშია: „განგოზილთა“.

დაითმენდეს, სიგლისპე არს, ან-
ჩხლი ZAB.

ანხლი. მიჰკავს და განეყოფ(ვის)
კადნიერება სიგლისპესა. ოდეს
სხვისათვის ვილწვიდეთ, კადნი-
ერება იგი არს, და უკეთუ ოდეს
თავით თვისით ჩვენით გვენებოს შუ-
რის გება, სიგლისპე არს იგი,
რომელმან გულის წყრომა ვერ და-
ითმინოს, სიგლისპე (+ იგი Cab)
არს (სიგლისპეა D) CD.

ნ. გაგლისპება, კადნიერება,
სიგლისპე.

გლოვა (+ 35, 8 დაბად. ZAA)
ესე არს სამწუხაროსა საქმესა
ზედა ვაებით, ტირილით და შე-
წუხებით ყოფ(ნ)ა ZA.

ესე არს სამწუხაროსა საქმესა ზე-
და შეწუხებით, ვაებით და ტირილით
ყოფნა B. ესე არს სამწუხაროსა ზე-
და ტირილი, ვაება და მოულხენე-
ლობით ყოფ(ნ)ა Cab. განუმარტა-
ვია CqD.

ნ. ეგლოვა, იგლოვა, მგლოვი-
რე, საგლოელი.

გლუვი უმქისო, გინა უროკო ZA.
უროკო, გინა უმქისო B. უროკო,
გინა სწორებული CD.

ნ. წყლტუ.

გლუსუნი იგივე გლუვი, კელის
საგლინავი ZA.

ქელი მოუგლინდეს B. საგლინა-
ვი CD.

[გმან ნ. შეგმანება].

გმირვა ლახვრის კრვა (კვრა CD)
ZABCD.

ნ. ეგმირა; შღრ. გურემა, გან-
გურემა.

გმირი (ნ, 4 დაბად.) კაცი არს
დიდი და საზარელი ტანითა და
საქმითაცა მეტი და გარდარეუ-

ლი ძალითა, და ბუმბერა-
ზი — უმცირეს მათსა, უდიდეს
და უმკნეს ჩვენსა (+ 13, 34
რიცხ. ZAA) ZA.

(6, 4 დაბად.) გმირი არს დიდი
და საზარელი ტანითა და საქმითაცა
მეტი და ძალითა გარდარეული, ხო-
ლო ბუმბერაზი — უმცირეს მათ-
სა, და უდიდეს და უმკნეს ჩვენსა B.
ესე გმირი განეყოფვის ბუნბე-
რაზსა (ბუმბერაზსა D). გმი-
რი არს დიდი და საზარო ტანითა და
საქმითაცა მეტი და ძალითა გარ-
დარეული, ხოლო ბუნბერაზი
(ბუმბერაზი D) — უმცირეს მათსა, და
უდიდეს და უმკნეს ჩვენსა CD.

ნ. საგმირო.

გმო (26, 65 მათე) ღმერთი შეუ-
რაცხოსავით ZA.

გმობა (+ 13, 33 რიცხ. ZAA)
სიტყვა ღმრთის უარის-ყოფისა
და შჯულის დამკსნელი ZA.

ესე არს სიტყვა ღმრთის უარის
ყოფისა და შჯულის დამკსნელი B.
გმობა არს სიტყვა ღმრთისა უარის
საყოფელი და სჯულის დამკსნელი
Cb. განუმარტავია CaqD.

ნ. განგმო, ეგმო, ეგმობდი,
მგმობარი, საგმობარი.

გმური ქელშუბა ZABCD.

ნ. ლახუარი.

[გნ. ნ. გენ].

გნატრიდენ (3, 12 მალაქ. ZAA)
ნატრას გიყოფდენ.

გნდე გარეგანი კუთხე მახვილისა
ZAB.

გარეგანი კუთხე (+ მახვილთა
Cab) CD.

ნ. ნაპირი.

გნებავს (+ 5, 6 იოანე ZA) გინ-
და ZAB.

გნოლი (ფრინ.) ZABCD.

გობი ძელთავან ამოთლილი
ქურქელი ZA.

ზე ამოთლილი ქურქლად BCb.

განუმარტავია Caq. 'დიდი თეფში' D.

გობის-ცხვრა¹ (ბალ.) ZABCab.

გოგვა (მ)ფრინველის კეთილ(ი)
სლვა ZACbqD.

ფრინველთ კეთილ(ი) სლვა BCი.

ფრინველის სლვა კეთილი E.

ნ. სიარული; სლვა.

გოგი თითის გარეგანი ნაწევარი
ZAB.

თითის ნაწევარი (+ გარეგანი Cab)

CabE. თითთ ნაწევარი გარეგანი(ი)

CqD.

გოგირდი ჩეკა, რომელ არს
წუთმწუთბა ZAa.

ჩეკა AbBC. ჭეჩა D. (უქმ.) გოგირ-
დის სახელი ქართულად ჩეკა
არს E.

გოგმანი სანდომი ჩქარი როკვა
ZAB.

სანდომი სლვა CD.

ნ. სიარული.

გოგო ცუდქალა ZABCD.

ნ. კოტუა.

გოგო (მძრომ.) ჯოჯო ZABCD.

გოგორა ერქვანთ თვალი საბრუ-
ნავი ZAB.

ერქვნის თვალი საბრუნავი Cb.

განუმარტავია CaqDE².

გოგრა (ბალ.) აყიროსთან ნახე
ZAB.

(ბალ.) გოგრანი არიან სამრიგ(ნი):
აყირო, გოგრა და ხაპი. აყირო არს
მსგავსი საწდისა, ვიეთნი კვახად
უწოდენ; გოგრა არს, რომელი
იკამების მხლად; და ხაპი არს,
რომელსა სასმისად იქმან, რომელ

არს კოში C. (ბალ.) გოგრანი არიან
სამრიგი: აყირო, გოგრა და ხაპი.

აყირო არს, რომელი იკამების
მხლად; გოგრა — მგზავსი საწდი-

სა, ვიეთნი კვახად უწოდენ; და
ხაპი არს, რომელსა სასმისად

იქმან, რომელ არს კოში D. (ბალ.)
არიან გოგრანი სამრიგი: აყირო,

გოგრა და ხაპი. აყირო რომელი
იკამების მხლად, ხოლო გოგრაა

მგზავსი საწდისა, და ხაპი, რომელ
იქმან სასმისად, რომელნიმე კვა-

ხად და კოშად სახელ-სდებენ E.

გოგროსი დიდი გოდორი ZA.

მომცრო გოდორი B.

გოდამო გაროდ მწევარი B.

ნ. გარაო..

გოდება (+ 9, 18 იერემ. ZA).

შექმობით ტირილი ZACD.

შექმობილი ტირილი BE.

ნ. ეგოდება, ვგოდებდი, მეგო-
დებენი (მგოსან'თან), საგოდისი,
ტირილი.

გოდკოში ხის სირჩა ZAB.

გოდლედი კედლის ბურჯები
ZAa.

ნ. ბურჯი.

გოდლოდა (გოდლობდა D) (+ 9,
21 გამოსლ. ZAa) მალლობდა

ZABCDE.

გოდოლი (11, 4 დაბად.) კოში
მალალი ZAB.

კოში მალალი (+ გინა ბურჯი
Caq) CD. ციხე E.

ნ. გოდლედი.

გოდორაკი უმცროსი გოდორი
ZA.

გოდორი (+ 6, 43 მარკოზ ZA)

წიკულის ქურქელი ZABCab.

¹ ნუსხებშია: „გობის-ცხვირა“. ² აქედან გრძელდება E (იხ. 162).

განუმარტავია CqDE.

ნ. გოგროხი.

გოვზაკი (1 მეფ. 26, 11) სარწყუ-
ლი ZAB.

სარწყული ქერქელი CD. სარწყუ-
ლო კოკა (გამოსლ. 37. [16]: 1 მეფ.

26, [11]: „გოვზაკი და ოროლი“) E.
გოზა მშვილდის (მ)წ(ვე)რვალი
ZAB.

მშვილდის რკა CD. განუმარტავია E.

გოზაური დიდი საღვინე ZAB.
დიდი საწღე CDE.

ნ. კოკა.

გოზვა გლეხვა B.

ნ. განგოზა, გოზილი, მგოზე-
ლი, მოგოზა, მომგოზელი, საგო-
ზელი.

გოზილი გარდაგლესილი ZA.

გა(ნ)გლესილი BCDE.

გოზინაყი ნიგვზით თაფლი ნა-
დულარი ZA.

ნიგოზი თაფლით ნადულარი B.
თაფლ-ნიგოზ(ი) ნადულარი C. გან-
მარტავია DE.

გოთაული გამდგარი ერი ZA.

გა(ნ)მდგარი BC. განდგომილი DE.

გოკინი (გოკინი და კოკინი Cab,
გოკინი, კოკინი Cq'DE) ვირის
ყროყინი ZA.

ყროყინი BDE. ყროყინი ვირისა C.

ნ. ყროყინი.

გოლეული (+ 49 ლავსაიკონი
ZAa) თაფლის ნაკვეთი ZAB.

თაფლის გოლის ნაკვეთი Cab.

გოლი (+ ლუკა 24, 43 ZA)
თაფლის ქვეზა ZAB:

ქვეზა თაფლისა, გინა ტბილი Cab.

მთელი თაფლი CqDE.

გოლი (+ 1 მეფ. 14, 27 ZA)

ტბილი, გინა თაფლი ZA.

ტბილი B.

გოლისარეველი (გოლის-სარევე-
ლი Cq) სონიჯი ZABC.

გოლოლათი (2 ნეშტ. 4, 12) ბუ-
ლაური ZA.

გომბეშო (ოთხფ.) მეტად დიდი
მყვარი ZAB.

(მძრომ.) ყოველთა უდიდე(სი)
მყვარი CD.

გომბიო (ოთხფ.) (გომბიო და
გომბეშო D) დიდი მყვარი ZAB.

(მძრომ.) დიდი მყვარი CD. დიდი
მყვარი E.

გომიზი ხის წებო ZAB.

ზალთა, ქლიაეთა, გლერძთა და
მისთანათა გამონაყარი წებო Cb.
განუმარტავია Ca.

ნ. გომფისი, ილტრიონი.

[გომიზა ნ. ძალლი].

გომიჯი კრელი კმიადი ZABE.

კრელეზული კმიადი CD.

გომური სახლი გლესური ZABC:
DE.

ნ. სახლი.

გომფისი (გომფისი, გომიზი CD,
გომფისი და გომიზი D) გომიზი
ZAB.

ხის წებო CDE.

[გონ ნ. აგონა, გაგონება, გამგო-
ნებლობა, გგონია, გონება, გო-
ნიერი, ეგონა, ვაგონე, ვგონებ-
დი, იგონა, მაგონა, მამაგონა,
მგონია, მიღმგოგონება, მიმოგო-
ნება, მოგონება, საგონებელი
(ფიქრ'თანაც), უგონ, 'უგუნური',
უგუნური, შეგონება, შეუგუნებ-

¹ აქედან გრძელდება Cq (ნ. გვ. 165).

² შტრ. A—154, 322v, b6.

ლი, წულიღმოგონება (ფიქრ'-
თანაც)].

გონგლუზი ყრმათ(ა) პურის კვე-
რი ZAB.

რომელ არს ყრმათა კვერი (+ პურ-
თა Cab) C.

გონება (+ ისო 5, 1 Ab) არს
სიტყვიერი, მხედველობითი, სა-
ცნაურისა და უკვდავისა სული-
სა. გონება არს ხედვა უქორცო
და დაუშრომელი, მომვლელი
ყოვლისა. სამ სახედ ითქმის
გონება: გონება ღმერთი, გონება
ანგელოზი და გონებაცა ჩვენი.
საცნაურ არს მოგონებითა მო-
საგონებელითა. თუ ვრცელად
ცნობა გენებოს, 20 კავშირში
ჰპოო! ZA.

გონება არს სიტყვიერი მხედვე-
ლობითი საცნაურისა და უკვდავისა
სულისა. გონება არს ხედვა უქორცო
და უშრომელად მომვლელი ყოვლი-
სა. სამ სახედ ითქმის გონება: გონე-
ბა ღმერთი, გონება ანგელოზი და
გონებაცა ჩვენი. საცნაურ არს მო-
გონებითა მოსაგონებელითა. გონების
ცნობა 20 კავშირში ჰპოო B. გონება
სიტყვიერი არს გონება მხედველობი-
თი საცნაურისა და უკვდავისა სული-
სა. გონება არს ხედვა უქორცო, უშ-
რომელად მომვლელი ყოვლისა, რა-
მეთუ სამ სახედ ითქმის გონება: გო-
ნება ღმერთი, გონება ანგელოზი და
გონება ჩვენიცა. საცნაურ არს გონე-
ბითა მოსაგონებელითა. ოთხნი არიან
მგრძნობელნი: გონება და მოგონება.
ნება და ოცნება. გონება უკვე არს
მარტივი კვეთება მოსაგონებელისაჲ.
ხოლო მოგონება არს მიმოგანყოფიად
გონებისა სხვათა და სხვათა წინააღმ-

დგომთა მოგონებათა მიმართ. ხოლო
ნება არს აღრჩევა ერთისა რასამე
მრავალთა მთგან მოგონებათა კე-
თილისა, გინა ბოროტისა. ხოლო
ოცნება არს, რაჟამს არაღარა ქმნილო
ვითარცა ქმნილი ეოცნებოდის, ანუ
თუ უხილავსა ვითარცა ხილულსა
იოცნებდეს. რამეთუ ოცნება იქმნე-
ბის გონებისაგან, რაჟამს სხვით სხვა
განიცილდეს დაბადებულთა ამით
ყოველთაგან იოცნებს ღმრთისათვის,
ვითარმედ არს დამბადებელი ამითი.
გონებად ანგელოზთაჲ უწოდენ CD.
გონება სიტყვიერი არს გრძნობა
მხედველობითი საცნაურისა და
უკვდავისა სულისა. გონება არს ხედვა
უქორცო, უშრომელად მომვლელი
ყოვლისა, რამეთუ სამ სახედ ითქმის
გონება: გონება ღმერთი. გონება ან-
გელოზი და გონება ჩვენიცა. საცნაურ
არს გონებითა მოსაგონებელითა E.

გონი გონების ნაკვეთი ZA.

გონიერების ნაკვეთი B Cab.

გონი კერპი აღმართებული² B. ღონი,
აღმართებული კერპი C. ღონი. კერპი
აღმართებული D. კერპი ამართუ-
ლი E.

გონიერი (31, 8 ფსალმ; 5, 15
მარკ.) გონებიანი Z.

(+ 31, 8 ფსალმ. A) გონებიანი
ABCab. გონებიანი, გულისკმირი
Cq. გულსკმირი D. განუმარტავია E.
გონჯი ქორც-დარღვეული ZAB
CD.

გონჯობა მუწუჟია, განრღვეულ თუ
დაშლილი, ვერ გაჯარჩიე, თქვენ ეცა-
დეთ E³.

ნ. იარა 2.

[გორ ნ. გარდაგორება, გოგორა,
გორვა, გორვება, მგორვალა,
საგორავი, ღორთა-მგორვალა;

¹ შღრ. იოანე პეტრიწის თარგმანება, წიგნი II, 78, 6. ² B-ში გადახაზულია
განმარტებაცა და განსამარტივი. ³ ნუსხაში გადახაზულია: „მუწუჟია“ და ვერ გა-
ჯარჩიე, თქვენ ეცადეთ“.

შდრ. ნგორ, სანგორელი].
გორა მცირე ბორცვი ZABCab.
განუმარტავია E.

გორა საწყავია, 16 დოქს შთაი-
ტევს ZAB.

საწყავია, ორი კასრი ერთი გო-
რა არს, რომელ(ი) იქმნების (არს
CqD) (ათექსმეტი დოქი CD).

ნ. კოკა, საწყაული.

გორაკა უმცირესი გორა ZA.

ბორცვთ უმცირესი B.

გორალი გვარლი ZAB.

ნ. გუარლი.

გორანგო ღორის კბილი, ზედეთი
დოჯის სალესავი ZA.

ღორის ზედეთი კბილი, დოჯის სა-
ლესავი B. ღორის ზეთის კბილ(ა)
ჰქვიან, დოჯის სალესავ(ი)სა C. გო-
რანგო ღორის ზეთის დოჯს ჰქვიან
სალესავსა D. ღორის ზედეთი სალე-
სავი დიდის კბილისა E.

ნ. კბილი.

გორგალი ნასთი დახვეული
ZABCD.

განუმარტავია E.

გორგომიჭველა უხეკებო მთელი
ნიგოზი ZABCDE.

გორგოში (ხე) ZABCDE.

გორდა კრმალია ერთგვარი ZA.
კრმალია ერთრიგი B. კ(რ)მალია
ერთი CabD. ერთი კრმალია Cq.

გორვა (+ 9, 20 მარკ. ZAA)
ცხოველთ ზურგზე გარდაბრუნე-
ბა ZA.

ცხოველი ზურგზე გარდაბრუნდეს
B. გორვა არს კაცი ანუ პირუტყვი
მწოლარე გარდაბრუნდეს და გარდ-
მობრუნდეს. გორვება არს სხვას
გარდა(ა)ბრუნ(ე)ვბდეს, გინა ხეთა და
ქვათა Cab. განუმარტავია CqE.

ნ. მიგორვა.

გორვება¹ (2, 13 ამოს ZAA)
სხვათ გარდაბრუნვება ZA.

სხვამ გარდა(ა)ბრუნოს B.

გორი ბორცვი ZABC.

განუმარტავია D.

გოროზი მიწა გასატყორცი (გასა-
რტყოცი Aa) ქეასავით ZA.

მიწა გასატყორცი ქეებრ B. მიწა
გასატყორცი CD. მიწა სატყორცე-
ლი E.

გორსუმი ღვედის მოსაქვერტო
ZAB.

ღვედთ მოსაქვერტი Cb. განუმარ-
ტავია CaqDE.

გოსპა ნაქსოვია მრავალფასი
ZAB.

ნაქსოვია მრავალფასისა Cab.

გოსპანი (გოსპანნი D) (19, 19
მამათ-ცხ.²) ნაქსოვნი ZA.

19, 19, მამათ-ცხ.²: „წამოესხ-
ნეს გოსპანნი“ BCb. მამათ-ცხ. Ca.
ნაქსოვია მრავალფასისა CqD.

გოქნოცი⁴ წინ მოსაფენი წელზე
ZA.

წინ მოსაფენი BC.

ნ. წელი, წინ მოსაფენი.

გოქშო (ბალ) ZABCDE.

გოლდარა მპარავთ მესადღურე CD.

(უქმ.) ქურდის მესადღურე E.

გოშაპელაკნი ყურთ გრგოლი
ოქროსა ZAB.

გოშაპელაკნი არს ყურთა გრგოლი
ოქროსა და მისთანათანი Cab.

გოჩგოჩანა დანჩქერთ ზვირთი
ZAB.

ნ. წყარო.

გოჭა (თევზ.) კობრი ZABE.

(თევზ.) C. (მძრომ.) D.

¹ წყაროშია: „ავაგორვება“. ² შდრ. A—1105, 398 r, b 5, ³ მოწმობა გადახა-
ხულია B-ში. ⁴ ნუსხებშია: „ბოქნოცი“.

გოკი (ოთხფ.) ღორის შვილი
ZABCab.

(ოთხფ.) CqDE.

ნ. ღორი.

გოხი სოდომურს ნამსხვრევს რომ
ეძახიან (ეზახიან A) ZA.

სოდომის ნამსხვრევს რომ უქმობენ B. გრძლად კლდოვანი სერზედა) CD. გრძლად კლდოვანი E.

ნ. კლდე, ქვა.

გოხინება ღორის (ღორთ BCD)
საკერშილო ტუხუნი ZABCD.

განუმარტავია E.

გოჯეული (40, 5 ეზეკ.) ესე არს
ორთავე ცერთ გოჯეზი შეყრით
სიგ(რ)ძეზე(დ) ZAB.

ცილა Cab.

გოჯი თითო ნაწევარი ZABCab.

თითოა წინა სახსარი CqD. განუმარტავია E.

გოჯითა (გოჯი CDE) (3 მეფე 18,
21) უკანა კერძი მუქლთა სა-
დრეკისა, რომელთა ზედა მოდრ-
კების და გაემართების ფერტი
ZAa.

ესე არს უკანა კერძი მუქლთა სადრეკისა, რომელთა (რომელსა B) ზედა მოდრკების და გაემართების ფერტი AbB. ესე (+ გოჯი CqD) არს უკანა კერძი სადრეკისა მუსლინ(ა), რომელსა ზედა მოდრკების და გაემართების ფერტი CD. გოჯ უწოდინ უკანა კერძო სადრეკისა მუქლთასა, მეორესა თითოა წინათსა სახსარსა E.

გპატიუობს Z.

გპირდება პირს გაძლევს ZAB.

გპოვა (გპოა AB) გპოვნა ZAB.

გრაგნა წახვევა ZACDE.

წახვევასათ B.

ნ. განვრავნა, მგრავნელი, საგ-
რავნელი.

გრაგნილი (8, 1 ესაია) წახვეული
ZAa.

გრაკი (გრაკი და ბრაწი E) (ხე)
ბრაწის ხე ZABCab.

(ხე) ბრაწი CqD. (ხე) E.

გრამა 6 კერატი ერთი გრამაა
(გრამა არს B) ZAB.

ესე არს 6 კერატის წონა, რომელ არს 24 ქრთლის მარცელის წონა Cab. ექვსის კერატის წონა CqD. ერთი გრამა ექვსის კერატის წონაა E. ნ. ლიტრა.

გრატა (ფრინ.) ZABCDE.

გრგენა დაბაყლებული მუწუკის
გამოკვენსა ZA.

დაბაყლებული მუწუკი იწყებს გრგენას BCD. მუწუკი რა დაბაყლმდეს, იწყებს გრგენად E.

გრგვინვა ნ. გრგვინვა.

გრგოლი (+ 40, 21 იობ ZAa)

ილეკრო მომგრგვალელებული ZA.
განუმარტავია BCqDE. ესე არს ბოკლად შექმნილი რკინა მოსხო თოკთა გასაყლებად, გინა სხვად რას(ა)მე საკმარად Cab.

გრგვინვა¹ კმა(ა) რა(ა)მეა საზარე-
ლი მიწის ძრვისა და მისთანანი
ZA.

კმა რამეა საზარელი მიწის ძრვასა სდევს და მისთანა B. არა ქუხილი, არამედ სხვა კმა რამე(ა) საზარელი CD. არა ქუხილი, არამედ კმა საზ(ა)-რელი სხვა E.

გრდემლი ილეკროს გასაქეღო
ძირს სადები ZA.

ილეკროს გასაქეღი B.

¹ ნუსხებშია: „გრგვინვა“.

შდრ. გურდემლი, ქვრდემლი.
გრემა¹ (+ 1 მეფ. 16, 12 ZA)
 მქრქალ(ი) ფერი ZABCDE.

ნ. აღიელი.

გრემლეობა წარბის ლება B.

ნ. იგრემლებდა, მოიგრემლნა;
 საგრემილველი, უგრემლო.

გრება თოკთ შესთვა ZA.

თოკის შესთვა B. გრება არს თოკ-
 თა და საბელთა კელითა გინა მანქა-
 ნით შესთვა, გინა ლულერქთა მოგრე-
 ნთა და მისთანანი Cab. განუმარტა-
 ვია CqDE.

ნ. გარდაგრება, გრებილი.
 უგრებელი, შეუგრებიხ.

გრებილი თოკი და მისთანა, ზო-
 ნარი და მისთანა ZAB.

ინ. შარიტი.

გრიალი წისქვილის კმა BCDE.

გრიგალი (13, 12 ოსე) დახვეული
 ZABCab.

გრივი (27, 16 გამოსლ.) ეზეკიას
 თარგმანში ეწერა: ოცდართი
 ქსესტი ერთი გრივიანო. ხონო-
 ლროფში ეწერა: ოცდაათი მოლი
 ერთი გრივიანო. საწყევო თემი-
 თი-თემად უდიდესიც არის და
 უმცირეცა, მაგრამ ოცდართი
 ქსესტი უფრო(რე) სწორეს(ა)
 ჰგავს ZAa.

ეზეკიას თარგმანში ეწერა: ათი
 ლომორი ერთი გრივიანო. სხვაში ეწე-
 რა: ოცდართი ქსესტი ერთი გრივიანო.
 ხონოლოროფში ეწერა: ოცდაათი მო-
 ლი ერთი გრივიანო. საწყევო თემითი-
 თემად უდიდესიც არის და უმცირე-
 ცა, მაგრამ ოცდართი ქსესტი უფრო-
 რე სწორეს ჰგავს AbB. ამ საწყვე-
 ბის საზომი მრავალგვარად ვეძიე.

მრავალგან სხვადასხვა რიგად ეწერა.
 ეზეკიელის თარგმანში ეწერა: ორი
 ასსარონი ერთი კოტვილია და ათი
 კოტვილი ერთი ლომორია, და ათი
 ლომორი ერთი გრივიანო. სხვაგან
 ეწერა: ოცდართი ქსესტი ერთი გრი-
 ვიანო. ხონოლოროფში ეწერა: ოცდაათი
 მოლი ერთი გრივიანო. საწყევო ზოგან²
 დილია და ზოგან მცირე, ნუ იუმეც-
 ნებ Cab. გრივის საწყვეის საზომი
 მრავალ. რიგად ვეძიე. ხონოლოროფში
 ეწერა: ერთი გრივი(ო) ოცდა(ა)თს
 მოდს იტვირთავსო. (+ ეს Cq) მწე-
 რალს გაურყენია. მესხნი ათს საწყავს
 ერთს გრივის უქმობენ (ეზახიან D),
 მაგრამ გამოწვლილით წყუთა ეს
 არის: პირველის(ა) ეამის ლიტრითა
 ორი ლიტრა (+ და ნახევარი Cq)
 ერთი ქსესტი არს (ქსესტია D);
 ოცდართი ქსესტი ერთი გრივიან;
 ოცდათხუთმეტი ლიტრა ერთი მიტ-
 რია; სამი გრივი ერთი მოლი არს
 (მოლია D); ათი მოლი ერთი კოროს
 არის. ეს რიცხვი მრავლის კირით(ა)
 გამოვიძიე CqD. ამა საწყავთა საზომ-
 სა ვერცად შევხვდი, რომე ყოველივე
 საწონსაებრ აღმეწერა. ხონოლოროფში
 ეწერა: ერთი გრივი ოცდა(ა)თს მოდს
 იტვირთავსო. სომხურსა შინც გრივად
 სწერია, მათის წიგნიდამ ესრე ეპოე,
 ერთი გრივი ოცდართი ქესტიაო და
 ერთი ქესტი ორი პირველ-ვეზოლი
 ლიტრიაო. ხოლო სხვას წიგნში ეწე-
 რა: ათ კოროს, რომელ არს სამასი
 გრივიო, ერთს კოროსში შთაიტევის
 ათი მოლი ათინურიო. ხოლო სამცხე-
 სა და გურიას ათსა ერთს გრივის
 უქმობენ. გამაშტერა E.

ნ. საწყავი, საწყაული.

გრიკი (ხე) (17, 6 იერემ.) მთის
 ქოლო ZAB.

(ხე) მთის ქოლო CbqD. (ხე) E.

გრილი არს ცივისა რა(ა)მე ნაწი-

¹ წყაროშია: „გრემან“. ² აქ Ca-ში ფურცელია ამოხეული.

ლი, გინა მქურვალის წი(ნა)აღმდეგი, გინა ნივთი ცივის ბუნებისა ZA.

გრილი არს ცივისა რამე ნაწილი. გრილი არს მქურვალის წინააღმდეგი. გრილი ეწოდება ნივთსა ცივის ბუნებისასა B. გრილი არს სიცივისა უმცირესი ნაწილი. გრილი ეწოდების ყოველსავე ნივთსა ცივისა ბუნებისასა. სი გ რ ი ლ ე არს სიმქურვალისა წინააღმდეგი Cb. განუმარტავია CqDE

ნ. დაიგრილე, ეგრილა, საგრილი, სიგრილე (სიცივესთან).

[გრიჯემი ნ. პასკუნჯი].

[გრკ ნ. განგრკეს, საგრკუელი].

გრკალი (+ 35, 23 გამოსლ. ZA) მობოკლეილი (მობოკვლეილი B) ხე და რქა ZAB.

გრკალი მოღრკეთ გარდაბული Cb. კრკალი CqD. განუმარტავია E.

გრკვენვა (გრკვენვა ZABCbE, გრკინვა D) ჩხვილთაგან მზრდელისა თვისისა შეხარული, რეცა უბნობა ZAB.

გრკინვა (ესე Cb) არს ჩხვილის ყრმისაგან მზრდელისა თვისისა შეხარული, რეცა უბნობა (+ რამე Cb) Cbq. ჩხვილის ყრმისაგან მზრდელისა) შეხარული (+ რეცა უბნობა D) DE.

გრო (გრო და გრობა CbqD) მართო ფრინველთაგანი (+ ერთი ZA) ZAB.

(+ ესე Cb) იგი არს, რა ფრინველი კვრატხთა თვისთა ათბობდეს საჩეკლად CbqD.

გრობა (გრობა და გრო E) იგივე გრო ZAB.

ესე იგი არს ფრინველი კვრატხს ათბობდეს საჩეკლად E.

ნ. მაგრობალი.

გრო და გრობა ნ. გრო.

გრობა გაფანტულის ერთად შეყრა ZAB.

ესე იგი არს დაფანტულთა ერთად შეყრა Cb. განუმარტავია CqDE.

ნ. მიიგროვა, მოუგროვე.

[გროტო ნ. მკვრცხე].

გროში მოსხოსავით ZABCb.

მომსხო CqD. განუმარტავია E.

გრუში თმა დახუტუქვებით ქმნილი ZA.

თმა დაგრეხილი BCbqDE.

[გრუნ ნ. განგრუნდა, განგრუნება].

გრუტუნი ტრედის კმიანობა(ა) ZA.

ტრედთ კმა B. ტრედის კმა CbqD.

[გრძ ნ. განგრძობა].

გრძელთევზი (თევზ.) ZABCbqDE.

გრძელი აღმა აზიდულს უწოდენ მალალსა, ხოლო სწორედ წარზიდულსა — გ რ ძ ე ლ ი ZA.

აღმა აზიდულს უწოდენ მალალსა, ხოლო სწორად წარზიდულს — გ რ ძ ე ლ ს ა B. აღმა აზიდულსა უწოდთ მალალსა, ხოლო განზედ გაზიდულსა — გ რ ძ ე ლ ს ა Cb. განუმარტავია CqDE.

ნ. ეგრძელა, ვაგრძელე, ვსულგრძელე, ისულგრძელა, მზეგრძელობა, მოგრძე, სიგრძე, ფერკგრძელი.

[გრძენ ნ. გრძნება, გრძნეული, გრძნობა, გრძნობის საცავა, მგრძნობელი (ნათესავთანაც), საგრძნობელი, უგრძნობელი (ნათესავთანაც)].

გრძილი (გრძილ A) ღრძილი ZAB.

გრძნება (+ 8, 9 საქმე; 5, 11

მიქია ZAA) ეშმაკით მოქმედება ZAB.

ეშმაკის მონობა CbqD. განუშარტავია E.

[გრძნეულება, გრძნეულობა 5. მოგვ.]

გრძნეული (7, 11 გამოსლ.) ეშმაკურობის მოქმედი ZAA.

ეშმაკურობის მოქმედი (1 მეფ.

28, 3) Ab. ეშმაკურ მოქმედი B.

ეშმაკობის მოქმედი Cbq.

ნ. კუღური 2.

[გრძნეულობა, გრძნეულება 5. მოგვ.]

გრძნობა ესე არს ძალი სულისა შემატყვებელობითნი, ესე იგი არს გამრჩეველებითი ნივთთა ZA.

შეტყობასავით. ესე არს ძალი სულისა შემატყვებელობითნი, ესე იგი არს გამრჩეველობითი ნივთთა B. (+ შეტყობა Cb). გრძნობა არს ძალი სულისა შემატყვებელობითნი, ესე იგი არს განმრჩეველობითი ნივთთა. ხოლო საგრძნობელნი ასონი, რომელთა მიერ ვიგრძნობთ, არიან ხუთ და გრძნობა(ნი)ცა ხუთ: პირველი საგრძნობელი — თვალნი, რომელი საკუთარი (საკუთრად E) მცხა არს ფერი და ადვილი, სადა იყოს, სიდიდე და სიმცირე, მოძრაობისა და დგომისა, სიმქისე და სიწულტუე, ვაკე და უვაკო და ესევეთარი; მეორე — სასამენელოცა, ვითარცა მგრძნობელი ბგერათა და კმათა, რამეთუ შეტყვებით(ა) განარჩევს სიმახვილესა და სიგვიანესა და სიდიდეთა (სიდიდესა CqDE) მათსა; გრძნობა არს ყნოსაცა, რომელ ტეინი(ი) ორთქლთა მიერ იგრძნობს სუნელობასა და სიმყარაღესა (სულნელობა და

სიმყარაღე E); გრძნობა არს გემოს ხილვაცა, ვითარ სიტკბოება, სიძნელე, სიმძრე, სიმეავე, სიმყვარტლე, სიმწარე, სიმლაშე, სიმსუქნე, სიმკვლე და ესევეთარი; გრძნობა არს შეხეებაცა, რომელი საზოგადო არს ყოვე(ე)ლთა ცხო(ე)ლთა: ტფილი და გრილი, ლბოლი და მაგარი, მძიმე და სუბუქი, რამეთუ მხოლოდ შეხებითა (შეხებისა CqDE) ოდენ იცნობებიან ესენი. ამათი სრულიად (კეთილად E) გამოკვლევა გენებოს, იოვანე დამასკელის (+ ფილასოფოსობის CbqE) ლათვსა შინა (თავში DE)¹ და ნემესიოსის წიგნსა შინა (ფილასოფობაში E) იძიე(თ) CbqDE.

გრძნობის საცავი საგრძნობელი ZAB.

[გრძდა ნ. ხე; შდრ. გრჯღა].

გრწამს 5, 36 მარკ. Z.

გრწყილი (მძრომ.) (1 მეფ. 24, 15) კრწყილი ZA.

გრჭო წვლილი ლატანი ZAB.

წვლილი ლატანი და მისთანა ხე Cbq. გრჭო არს ლატანი წვლილი და ეგვეთარი ხენი D.

გრჯღა დიდთა ხეთა რა სხვილ(ნი)რტონი განეყოფიან, მას ეწოდებიან გრჯღა. (+ და B) მას ზედეთ განეყოფილთა ეწოდებიან ბორჯღლი, ხოლო მას ზედე(თ)თა—რტონი და ზერეულესა — მწვერვალნი, და ზედეთ (ზედათ B) წვლილთა — ქეწეწი (ქეწერი B). ხოლო ხის წვერთა — კუნწუხი (+ 4, 181 დიონოსი² ZAA) ZAB.

დიდთა ხეთა ძირთა ლუტთა ზედათ რა სხვილნი რტონი განეყოფიან, შათ ეწოდებიან გრჯღა, ხო-

¹ იგულისხმება: „გარდამოცემაჲ“. ² შდრ. A—163, გვ. 87, კიდნუბა

ლო მას ზედთ რა განყოფილიან, ეწოდებიან ბ ო რ ჯ ლ ი, მას ზედთსა განყოფილთა ეწოდებიან რ ტ ო ნ ი, ხოლო ზერელესთა — მ წ ვ ე რ ე ა ლ ი Cbq. ხის სხელი რტონი D.

ბ. ხე.

გსურთან იგივე ZA.

გსურის სურვილად ხარ ZA.

გუ არს ართრონი: გუაყმო, გუაძ-
ლია და მისთანანი ZAa.

გუადრაკი (გვარდაკი ZAaBCa, გუარდაკი Ab, გვადრაკი CbqDE) (2 მეფე 13, 8) ესე არს ჭურჭელი საგბოლველი: ქვაბი, სიავი, ჩაღანა, ტაფა, ტაფაკი, კარდალა, ქოთანნი, კოჭობი და ყოველივე მისთანა სადღურები ZA.

ესე არს ყოველი საგბოლველი: ქვაბი, სიავი, ჩაღანა, ტაფა და ყოველი მისთანანი (2 მეფე 13, 8) B. საგბოლველი C. საგბოლველი D. ტაფაკი ანუ სხვა რამე საგბობი (2 მეფე 13, 8) E.

ბ. ჭურჭელი.

გუადროებს¹ დროს გეცემს ZAB:

გუადრუცი (გვადრუცი CDE) (12, 6 იოვანე) კოლოფი ZAa.

12, 6 იოან. Ab. ფირის კოლოფი B. ხის კოლოფი დიდი, გინა მცირე CD. მცირე გიდელი ანუ გოდორი მცირე; გვადრუცი კოლოფია, ონიფანტე გვადრუცი ჩაღვეს E.

გუალაგი² მაფრაშა ZAB.

ტომარა CD. ა ბ ო ს ნ ე ტ ა ფ რ. : „შთადევს გუამი წმიდისა აბისი გვალაგსა მას აღსაკიდებელსა სამო-
სლოთ მისით“ E.

ბ. ვაშკარანი, მაფრაშა.

გუალე (გვალე CDE) (11, 7 იოანე; 1 მეფე 7, 37) იარე ZA.

იარე BCD. ჩქარა სვლა E.

ბ. გარდაგულე, მოგულე, სიარული, სვლა.
გუალე³ (+ 35, 5 ეზექ. ZAa)
უწვიმრობა ZABCD.

განუმარტავია E.

[გუამანსარი ნ. წერილი].

გუამი (გვამი DE) (+ 1, 21 ტობ. ZAa) ესე არს მარტივად მყოფი განთვისებული თვისგან თავით თვისით შემტყიციებით მდგომარე და განყოფილი მისთანათა მათგან რიცხეთა ZA.

ესე იგი არს მარტივად მყოფი განთვისებული, რომელ არს განუკვეთელი B. ხოლო გუამისა სახელი ორსა დაჰნიშნავს და გვამო(ე)ანიცა ორსავე დაჰნიშნავს, რამეთუ დაჰნიშნავს მარტივად (+ მყოფისა C), რომლისა და(ჰ)ნიშნვისაებრ არა მარტივად არსებასა, ხოლო არამედ შემთხვევითსა გვამო(ა)ნად უწოდთ, ხოლო დაჰნიშნავს განთვისებულსა გვამსა, ესე იგი არს განუკვეთელსა და კვალად უგვამოცა ორგვარად ითქმის. რამეთუ ითქმის უგვამოდ არაჲთ არასადა მყოფიცა და ითქმის უგვამოდ შემთხვევითიცა, რომელსა არა აქვს განთვისებული მყოფობა, არამედ არსებასა შორის შემტყიციების(ა) CbqD.⁴ ხოლო გვამნი ოდესმე უკვე მარტივად მყოფსა ცხად მყოფს, რომლისა დანაშენისაებრ არა მარტივსა არსებასა ხოლო გვამად ვრთვეით. არამედ შემთხვევითსა, რომელი საკუთრად არაგვამოანი არს, არამედ სხვა გვამი. ხოლო ოდესმე განთვისებულსა გვამსა, ესე იგი არს განუკვეთელსა, ცხად მყოფს, რომელი საკუთრად არაგვამოანი, არამედ გვამი არს და სახელიდების. ხოლო

¹ ნუსხებშია: „გვადროებს“. ² ნუსხებშია: „გვალაგი“. ³ ნუსხებშია: „გვალე“.
⁴ განსაზღვრება აღებულია იოანე დამასკელის დიალექტიკის მე-9 თავიდან.

საკუთრად გვაშინა არს ანუ თვისგან ვიდრე არა შეგვამებულო, არამედ გვაშინა შინა ხილული, ვითარ-იგი სახე, რომელ არს არსება კაცისაჲ თვისთა გვაშინა შინა არა იხილვების, არამედ პეტრეს და პავლეს და სხვათა კაცთა გვაშინა შინა, ანუ სხვისა თანა არსებით განუყოფელისა. ქმნა დისგანმე ყოვლითურთისა შეზავებისა და ერთისა შესრულება შეზავებულისა გვამისა, ვითარ-იგი კაცი სულისაგან და კორცისა შეზავებულ არს. და არცა მხოლოდ სული ოდენ ითქმის გვამად, არცა კორცნი, არამედ გვამთანად, ხოლო ორნივე შესრულებული იგი ორნივე გვამად, ვინადგან არცა სული ფისგან თავით თვისით გვამ ქმნილ არს, არცა კორცნი, არამედ თანად ორნივე, რამეთუ საკუთრად გვამად თვისგან თავით თვისით მდგომი არსცა და სახელ-იდებინს. კვალად ითქმის გვამონად სხვასა გვამისა მიერ მიღებული ბუნება და მის შორის მომგებელი ყოფისა, რომლისათვისცა კორცნი უფლისანი არა გვამ ქმნილი თავით თვისით არცა წამსა ეამისასა არა გვამ, არამედ უფროსად გვამონ არიან, რამეთუ გვამსა შინა სიტყვისა ღთსისა შემტკიცნეს მის მიერ მიხმულნი და იგი აქვნდა და აქვს გვამად.

უგვამოცა ორგვარად ითქმის, რამეთუ ოდესმე არცითა არარათა მყოფსა დანიშნავს, რომელ არს უგვამო ყოფა, ხოლო ოდესმე არა თავთა შორის თვისსა მყოფსა, არამედ სხვასა შორის. მქონებელსა ყოფისასა, რომელ არს შემთხვევითი¹ E.

ნ. არსება, გუამოვანი, პირი,

უგუამო.

გუამი² პირი. ესე იგი არს ხატი E.

გუამოვანი³ (გუამოანი A) (43, 11 ეზეკ.) იგივე არსებისაგან განთვისებული ZAA.

მისევე არსებისაგან განთვისებული (+ 43, 11 ეზეკ. Ab) AbB.

გუანება (გვანება DE) მსგავსებასავეთ ZABCbq.

მსგავსებავეთ D. განუშარტავია E.

ნ. გავ. 2.

გუანი მგზავსი B.

[გუარ (გვარ) ნ. მიგურა, მოგურა, ჩაგურა, წაგურა].

გუარდაკი ნ. გუადრაკი.

გუარი (გვარი DE) (15, 3 იერემ.) შემასრულებელი ZA.

შემასრულებელი BCbq. (+ ხოლო E) გვარი შემასრულებელად ეთქვამსთ DE.

[გუარი (გვარი) ნ. დაგუარება, კიბის გვარი (გუერდ'თან), მოგუარება, მოუგუარე, უგუარო].

[გუარი ნ. ქვა].

გუარლი⁴ (+ ვეფხის-ტყ. ZAA).

თივის თოკი ZAB.

(ბალ.) (+ და CabE) გორალი თივის თოკი CDE.

ნ. გორალი, საბელი.

გუარჯილა⁵ ZABCDE.

გუაჯი⁶ შური და გვაჯი (ტგვაჯი და შური B) ჰგვანან და განიყოფ(ებ)იანცა: [+ შური (+ არს B) მწუხარება სხვისა კეთილსა ზედა, ხოლო გვაჯი არა მწუხარება, არამედ აღბამებით, რათა უადრეს ქმნას მისგან AB] ZAB.

¹ განსაზღვრება აღებულია იოანე დამასკელის დიალექტიკის 29-ე და 30-ე თავებიდან. ² ნუსხაშია: „გვამი“. ³ წყაროშია: „გუამოვნებაჲ“. ⁴ ნუსხებშია: „გვარლი“. ⁵ ნუსხებშია: „გვარჯილა“. ⁶ ნუსხებშია: „გვაჯი“.

ჯავრით დაქინება Cab. განუმარტავია CqD. ჯავრით E.

გუბე (+ 8. 68 მამთა-ცხ¹. ZAa) ფოსო, გინა წყლის ტბორე ZA. ფოსო BCbqDE.

5. საგუბარი, შეგუბება. გუბი (8, 29 ისო) მთხრებლი ZA. გუგა (2, 8 ზაქარია) სახედველი ZA.

სახედველი BCbqD. თვალის ბაია E. გუგული (ფრინ.) ZABCbqDE.

გუგუმა დიდრონი ღილები ZA. დიდრონი ღილი B.

5. ღილი.

გუგუნი ცეცხლის კმა(ა) ZAB. კმა ცეცხლისა CbqDE.

[გუღ 5. ნაგუღალი].

გულა (+ 4 მეფე 5, 23 ZAa) ტყავისაგან შთასადებელი ZA. ტყავის შთასადებელი B. ტყავი შთასადებელი Cbq; განუმარტავია DE. 5. საგუღალი.

გულალი უსწორო ღარი ZA. ღარი უსწორო B. არასწორი Cbq. განუმარტავია D. ჩაბაქი E.

გულაფშუტა ფულ(ი) სოკო ZABC bqDE.

გუელ² საჯდომ(ელ)ი კუნძი ZABCD.

გუელაძუა (გუშლაძუა ZA) (მძრომ.) ძუის მსგავსი ჭუა ZA. (მძრომ.) B.

გუელვეშაპი (გუშლვეშაპი ZA, გველვეშაპი DE) (მძრომ.) ZAB CbqDE.

გუელთევზი (გუშლთევზი ZA, გველთევზი DE) (თევზ.) ZAB CbqDE.

გუელი (გუშლი ZA, გველი D) მძრომ.) (+ 3, 1 დაბად. ZAa) ZABCbqDE.

5. ასპიტი.

გუელის-მზრძოლი (გუშლის-მზრძოლი ZA) ანკარას უმცროა, თავი მოშორვებით აბია, წვრილი სისერი აქვს (11, 22 ლევიტ.) ZA.

(მწერ.) გველის მზრძოლი ანკარას უმცროა, თავი მოშორვებით აქვს, წვრილი კისერი B. განუმარტავია Cab². (უქმ.) Cq.

გუემა (გუშმა ZA, გვემა DE) ტანჯვა, გინა ცემა ZA.

ტანჯვა თუ ცემა B. გარჯა CDE.

5. გგუემ, გუემული, ეგუემა, ვგუემლი, მგუემელი, მგუემეს. ნაგუემი, საგუემელი, ღელვაგუემული, ჰგუემდა.

გუემული (გუშმული ZA) (+ 5, 25 მარჯ. Z) ნაცემი თუ ნატანჯვა ZA.

ტანჯული თუ ნაცემი B.

გუერდი (გუშრდი ZA, გვერდი DE) ჩაფი საწყავი ZABC.

ჩაფის უმცირესი D. საწყავი E.

5. კოკა, ლიტრა.

გუერდი (გუშრდი ZA, გვერდი DE) (+ 2, 21 დაბად. ZAa) კაცის (კაცთ D) წიბონი ZAD.

კაცის წიბო BC. კაცისა E.

5. განგურდიოს, განიგურდიოს, გუერდი, გურდივ, იგურდივ. კაბადონი, მოგუერდი.

გუერდი (გუშრდი ZA, გვერდი DE) მთათ(ა) დამრეცი ZABCD. მთისა E.

¹ შლრ. A—1105, 201r, b9. ² ნუსხებშია: „გველო“. ³ აქედან გრძელდება Ca (იხ. 83. 173).

გუერდი (გუჭრდი ZA, გვერდი D) ქვეყნის მზომელთა მიერ(ი) სახელები ს ა მ ყ უ რ თ ა, რომელსა სამივე გვერდი სწორე აქვს (აქვნდეს BD) უწოდენ სწორ გვერ და დ, ხოლო რომელსა ორნი მხოლოდ — სწორ წვივე და დ (წვივებად CD), ხოლო რომელსა სამნი უსწორონი — კი ბ ი ს-გ ვ ა-რ ა დ ZABCD.

გუესი¹ მზაკვარი და დიდად გლისპი ZAB.

მზაკვარი (+ და გლისპი დიდად Cab) CD. რომელ არს მზაკვარი: „დააყუდენ საცნაურნი ლომნი, რომელ არიან მძინვარენი და გვესნი ეშპანი. შეიძინეს მანქანება, უკეთურება და სიგვესე“ — 67 ფსალმ. თარგმანი E.

ნ. სიგუესე.

გუესიო² ტენართა ველი B.

[გუვ ნ. შეგუვილი].

[გუზ ნ. ნაგუზალი].

გუშლაძეა ნ. გუელაძეა.

გუშლვეშაპი ნ. გუელვეშაპი.

გუშლთევზი ნ. გუელთევზი.

გუშლი ნ. გუელი.

გუშლის-მბრძოლი ნ. გუელია-მბრძოლი.

გუშმა ნ. გუემა.

გუშმული ნ. გუემული.

გუჭრდი ნ. გუეჩრდი 1, 2, 3, 4.

გუთანნი სომხურია, ქართულად

ერქვანი ჰქვიან ZAB.

(უქმ.) გუთანნი სომხურია, ქართულად

ერქვანი ეწოდების. უკეთუ

უმცირე მისსა კარნი ებნეს და ერქვანსა არცა საკვეთელი ჰქონდეს და არცა ფიცარი ფრთად, მას ჯილღა ეწოდების და ყვე(ა)რის კარისა საქნელსა — არონა და უღლეულის (უღლეურის Cq) კარისას(ა) — ოქოქა CD.

გუთანნი სომხურია, ქართულად, ერქვანი ეწოდება E.

ნ. ერქუანი.

[გულ ნ. ანაგული].

გულანი საგალობელი სრული¹ და გულის სანდომლად შეკრებული ZA.

გულთ სანდომლად შეკრებული წიგნი B. გულის ნების წიგნი შეკრებული CD. განუმარტავია E.

გულარძნილი (გვლარძნილი D) (5. 6 მსაჯ.) მრუდში ნახე ZA.

მრადი-მრული BCD.

ნ. ნაგულარძნი, შეგულარძნილი.

გულბანი სენია ცხოვართ Cb.

გულგული შუაგული ZA.

გულგდებული გულ-მიპყრობილი ZABCD.

გულდადებით E.

გულდებული გულდადებული ZABCD.

განუმარტავია E.

გულეებული დიაკთ პირის (პირ D) საბანელი ZABD.

დიაკთ პირ(თ)საბანელები C. გულეებულითა პირისათა საკანმაჲი პირისაბანელია E.

გულვა (გუულვა BCa) გულის-ხმის-ყოფა ZABC.

ნ. გიგულვებიეს, ეგულვა,

¹ ნუსხებშია „გვესი“ („გვესნი“ E).

² ნუსხაშია: „გვესიო“.

მგულავს, მეგულეების, ნაგულ-
ვები; შდრ. გული.

გულვაება B.

გულვებადი გულის-სიტყვათა
შორის მოღებული ZA.

საგულვებელი, ესე იგი არს გუ-
ლის-სიტყვათა შორის მიღებული B.
ვიგულვებებს, . ესე იგი არს გულის
სიტყვათა შორის მივიღებებს CD.
ი მ ო კ მ ა დ ი ა ნ ი: „გულვებადითა
სატანჯველითა“ E.

გულზიდება ნთხევას ლამოდეს
ZA.

რწყევას ლამოდეს B.

გულთმისანი გონებით შემტყობი
გლებურად ZAa.

გული არს გული კაცისა, ვითარ-
ცა იტყვის (50, 12 ფსალ.). გუ-
ლად ითქმის საშუალი ქვეყ(ა)-
ნისა (12, 40 მათე). გულად
ითქმის პელაგონი ზღვისა (45,
3 ფსალ.). გულად ითქმის ხე-
თა და ხილთა საშუალი ZA.

გული არს გული კაცისა, გუ-
ლად ითქმის საშუალი ქვეყ(ა)ნისა
(+ 12, 40 მათე B). გინა პელაგონი
ზღვისა, გინა მერქანის ხეთა, გინა
საშუალო ხილთა BCb. განუმარტავთა
CaqDE.

ნ. განიგულე, გულანი, გულ-
გული, გულითადი, გულისობა,
დიდგულა, ვგულობდი, იგულეთ,
იგულვა, იგულისწყრომა, იგულ-
მეთქუებენ, ორგული, საგულე:
უგულეებელს-ყოფა, უგულის-
ყურო, ქუეყნის-გული, შეგული-
სიტყუა.

გულითადი (+ 2 კორინ. 8, 8
ZAa) გულის მისანდო ZABCD.

განუმარტავთა E.

ნ. საგულითადო.

გულიო (ფრინ.) მომცრო ტრედია

(+ ველური ZA) ZAB.

(ფრინ.) ინაგა, მომცრო ტრედია C.

გულისათქმელი (9, 23 დანიელ)
სანდომელი ZA.

სანდომელი B. სანატრელი, გინა
(+ თუ Cq) სანდომი C.

გულის-ბჭე ZAB.

გულის-დადება გულის დაწყნა-
რება ZA.

გულის დამშვიდება B.

გულის-ეზო (+ 1 მეფე 31, 3
ZA) არტირია ZAB.

გულის-ზრახვა (+ 10, 19 საქმე
ZA) გონებით ლაპარაკი ZABCb.

ნ. ფიქრი.

გულის-თქმა (+ 105, 14 ფსალ.
ZA) გონებით ნდომა ZAB.

გულით ნდომა Cb. განუმარტავთა
CaqDE.

ნ. ფიქრი, წადილი.

გულისიტყუა ნ. გულის-სიტყუა.

გულისობა მწყურალობა ZA.

შემოწყრომა B.

ნ. გააგულისე, გაგულისება.

გულის-სიტყუა, (გულისიტყუა
B) (+ 22, 15 ლუკა ZA) გონებით
მსიტყველობა(ა) ZAB.

ნ. განგულისიტყუა. შეგული-
სიტყუა.

გულის-ტანჯვა გონებით შეჭირ-
ვება ZAB.

გულის-ყური მოსწავლეეთაგან
სწრაფად სმენა, სწრაფად სწავ-
ლა, მიკდომა და ქმნა ZA.

მოსწავლისაგან სწრაფად სმენა,
სწრაფად სწავლა, მიკდომა და ქნა B.
გულის-ყური არს სასწავლოსა სწრა-
ფით სმენა და სწრაფით სწავლა და
აღრე ქმნა Cb. არს სწრაფით სმენა,
სწრაფით სწავლა და აღრე ქნა Ca.

ნ. უგულისყურო.

გულის-წყრომა (+ 57, 5 ფსალ. ZA) გულის-წყრომაა არს მღუღარებაა გულის გარემოსისა სისხლისა ფოფინებისაგან, ნავლისა ანუ აღმღვრევისა მისისა ქმნილი. არს ოდესმე გულის-წყრომა(ა), რომელი წადიერებაა არს ნაცვლის მიგებად, რამეთუ ოდეს ვიმძლავრით ვისგანმე ანუ მოვიგონით მიმძლავრება იგი, განვრისხნით გულის წყრომითა. ხოლო სამ არიან სახენი გულის წყრომისანი: რისხვა, ბორგა და დარილი, რომელ არს მზერა. რის ხვა(ა) არს გულის წყრომა ჯეროვანი შემცოდეთათვის; ბორგა არს მიუმყოვრებელი ნავლელი და დაუტადებელი უწესო გულის წყრომა(ა), ხოლო დარილი არს რისხვა მაძიებელი უამთა ტანჯვისათვის ვისამე (ვისასმე B), რომელ არს მზერა ZAB.

ხოლო გულის-წყრომა არს მღუღარებაა გულისა გარემოსისა სისხლისა ფოფინებისაგან ნავლისა, ანუ აღმღვრევისა მისისა ქმნული, რომლისათვის(ცა) ნავლ(ვ)ად ითქმის და ნავლიანობად. ხოლო არს ოდესმე, რომელ გულის-წყრომა წადიერებაა არს ნაცვლის მიგებისაა. რამეთუ (მი)ვიმძლავრით რაა, ანუ საგონებელ გვიჩნდის მიმძლავრებულყოფაა, განვრისხნით გულის-წყრომით და შეზავებულ იქმნის მაშინ ვნებაა გულის-თქმისაგან და ვნებისა და გულის წყრომისა. ხოლო სახენი გულის-წყრომისანი არიან სამ:

რისხვა(ა), რომელი სახელ-იდების ნავლად და ნავლევად, რამეთუ გულის წყრომამან მიიღოს რაა დასაბამი და ძრვად რისხვად და ნავლვად და ნავლად ითქმის, და ბორგა, რომელი არს მიუმყოვრებელი ნავლვად, ცხად არს, ვითარმედ ძვირის ქსენებაა, ხოლო ითქმის გეზულებისაგან და საწურთელად შექმნისა, და მზერაა არს რისხვაა მეძიებელი უამისა ტანჯვისა ვისისათვისმე და ითქმის ესეცა მდებარეობისაებრ. ხოლო არს გულის-წყრომაა ვითარცა მეაბჯრე რაამე გულის სიტყვისაა, მოსაჯული გულის თქმისაა, რამეთუ, რაამს გულის-მთქმელ ვიქმნეთ საქმისა რომლისამე და დავეცადნეთ ვისგანმე, გულმოწყე ვიქმნებით მისდა მიმართ, ვითარცა მიმძლავრებულნი. ცხად არს, ვითარმედ გულის სიტყვისა მიერ ღირსად განმწარებისა ბ(რ)კობითა მის საქმისაათა და მცველთა ზედა ბუნებითისა წესისა თვისისათა. სრულიად იოანე დამსკელის (+ წიგნის Cbq) კო თავში (თავსა შინა Cq)² იძიე CD. ხოლო გულისწყრომა ვიდრემე არს დუღილი გულის გარემოსისა სისხლისა ფოფინებისაგან ნავლისა ანუ აღმღვრევისა მისისა ქმნილი, რომლისათვისცა ნავლად ითქმის ნავლიანობად. არს უკვე და ოდესმე გულის-წყრომა წადილო ნაცვისა ტანჯვით მიგებისა, რამეთუ მივიმძლავრით რა, ანუ საგონებელ გვიჩნდის მიმძლავრებულყოფა, განვრისხნით გულის-წყრომით და შემაზავებელ იქმნის მაშინ ვნება გულის თქმისაგან და ვნებისა და გულის-წყრომისა. ხოლო სახენი გულის-წყრომისანი არიან სამ: რისხვა, რომელი სახელ-იდების ნავლად და ნავლევად; მედგრობა უკვე, რომელი საძულოდ დაიმარხო-

¹ აქედან D ხელნაწერს აკლია ფურტული. ² იგულისხმება „გარდამოცემა“.

დის, რამეთუ ითქმის მედგრობად და ესეცა, ვითარმედ მედგრობა არს გეზისაგან და მომკსენებლობისაგან მარხვისა გულსა შორის. ძვირის მმარხველობა უკვე წყრომა მეძიებელი ეამსა დასჯად არს გულის-წყრომა მსახურ და მელახვრე გულის-სიტყვისა. რაჟამს გულის მოქმელ ვიქმნეთ საქმისა რომლისამე და დავეცადნეთ ვისგანმე გულ-მოწყვე ვიქმნათ მისდა მიმართ, ვითარცა მიმძლავრებულნი E.

ნ. იგულისწყრომა, წადილი.

გულის-ხმა (+ 14, 10 ოსე ZAa)

ესე არს გონებით ახმა და გულთა შეღება. ვიეთთა გულის-ქმად აღუწერიათ; გულსა არა აქუს ქმა(ა), არამედ ახმა და შეღება, რომელ(ი) ითქმის გულის-ხმად (+ 2 ეზრა 6, 16 ZA) ZAB.

გულის-ხმა არს გონებით ახმა და გულთა შინა შეტანა Cab.

გულ-მავიწყი მალ დამვიწყებელი ZA.

მალე დამვიწყებელი B.

გულ-მანკიერი გულით ბოროტ აღუტოცელი ZA.

გულით ბოროტის აღმოუკოცელი B. გულიდამ ავი აღარ აღ(ღ)მოიკოსს (+ კაცისათვის Ca) Cab.

გულ-პებულ (2 სჯულ. 28, 34)

გულ-გაპობილ ZA.

გულ-პყრობილი (6, 50 მარკ.) გონება-გაუბნეველი ZA.

გონება-განუბნეველი B. გულ-დაუბნეველი Ca. გულ-გაუბნეველი Cb.

გულს-მოდგინე (+ 2 ნეშტ. 29, 31 ZA) მომკირნე ZABCE.

გულს-ყრა შებნედა ZA.

შებნედასავით B.

გულღ 8 ექუსთა დღე¹: „რომელნი იტყვიან ოდესმე დედაკაც და გულღ თევზ ზღვისა“ ZABCE.

გულფირტვს-ბალახი (გულფირტვის-ბალახი ZABCqE, გულფილტვის-ბალახი Cab) (ბალ.) ZABCE.

გულ-ფიცხელი (10, 5 მარკ.)

გულქვა ZAa.

[გულქანდა ნ. მულარბარა].

გულყო ქორის მახე საყელე ZA.

ქორთ მახე საყელე B. ქორის მახე საკისრე C. განუშარტავია E.

ნ. მახე, საბრტყე.

გულწყება მოწყენილი ZA.

გულწყებულ მოწყენილი BCE.

გუმბათი კამარა მალალი, თურქთ

ენით: მზის დასავალი ZA.

მალალი კამარა BCab. განუშარტავია CqE.

[გუმგრა შდრ. გმირვა; გურგმა].

გუმურა შუა ღვინო წყლიანი ZAa.

ნ. შუა ღვინო.

გუნდა (+ 14, 26 დანიელ ZAa)

მგრგვალი სამღერელი თუ რამც (რაიც Ab) ZA.

სამღერელ ქვა მგრგვალი B. სამღერალი C. განუშარტავია E.

გუნდა საღებავი მუხის კაქრა ZABC.

განუშარტავია E.

გუნდავაცი (ბალ.) ZABCE.

გუნდი (+ 2 სჯულ. 28, 22 ZAa)

ჯარი ექვსი ათასი ZAB.

კრებული, გინა, ჯარი (+ 3 ათასი

¹ ZAB უმატებს: „გრიგოლ ნოსელში“. შდრ. ექუსთა დღეთათჳს, მ. კახაძის გამოც., გვ. 92, 21.

Cb) C. განუმარტავია E.

ნ. ჯოგი.

გუნდრუკი (2, 11 მათე) ესე არს საკმეველი სუნნელი. კვალად თეთრი საკმეველი, რომელი მოიღეს ძღვნად შობას მოგვთა ZA.

ესე არს საკმეველი სუნელი. კვალად თეთრს საკმეველსაც ჰქვიან, რომელი შობას მოიღეს მოგვთა B. გუნდრუკი არს საკმეველი სუ(ლ)ნელი. კვალად გუნდრუკად იწოდების საკმეველი თეთრი. რომელი მოგვთა შეწირეს მაცხოვრისა შობასა C. განუმარტავია E.

გუნება (+ 34, 3 დაბად. ZAA) შინაგანი აგებულებათა მყოფობა ZB.

ესე არს შინაგანთა აგებულებათა მყოფობა B.

გუნი (გუნითა E) (+ 2 ნეშტ. 6, 28 ZA) სიყვითლის სენი ZABC.

გუნი სენი არს, რომელი კაცსა ავიფერი დაედების, რომელსა იძრავანად უკმობენ E.

შდრ. გვნი, იკტერონია.

[გუნიშ ნ. მოგუნიშული].

გურაპანი (+ 39, 21 გამოსლ. ZAA) საყელო გარდაფენილი ZABC.

გამოსელათა ლ: 8 E.

გურდემლი (გვრდემლი D) (+ 41, 15 იობ ZAA) გრდემლი ZABC. განუმარტავია D.

ნ. გრდემლი.

გურდივ აქათ-იქით ZAB.

განუმარტავია Cb.

ნ. გუერდი 1.

გურემა (გვრემა D) ჩხვერა

ZABCD.

ნ. განგურემა.

გურჯი (+ როსტომ¹. ZAA) ლახტივით დიდი, უფრთო ZA.

ლახტივით დიდი, უფრთო B. დიდი ლახტი, უფრთო C.

გურიწვა² (+ 9, 20 იერემ. ZA) საგლოველი კმიაწობა(ა) ZAB.

გურიწი³ საგლო(ვ)ელი კმა(ა) (+ გურიწვა ZAA) ZAB.

გვრინეა, საგლოელი კმა CD.

გურიობა (გვრიობა D) (13, 29 იგავ.) მიღევნება არევით, თუ მიღევნება ოგურთა ZA.

მიღევნება არევით, თუ ოგურობა

B. მიღევნება. კიდევ გასინჯე, არეულობა, თუ მიღევნება (+ სიბძ. 4, 12; იგავ: 13, 20 Cb) C. მიღევნება. გარჩევა უნდა, არეულობა თუ მიღევნება D.

ნ. აგურიობლა.

გურიტი (გვრიტი CD) (ფრან.) (5, 7 ლევიტ.) ZAA.

(ფრინ.) (2, 12 ქება) Ab. (ფრინ.)

BC. განუმარტავია D.

გურკა ხილის კაკალი. მსოფლიოთა გურკად სახელ-უღებიათ გერკისათვის, რომელთამე კურკლი გურკად აღუწერიათ, უმეცართა ZA.

ესე არს ხილის კაკალი, რომელ არს კურკა. გურკად სახელ-უღებიათ გაუსინჯავთა გერკისათვის, რომელთამე კურკლი გურკად აღუწერიათ, არა რიგით B. გერკი, კმელი ხილი გურკიანი Cbq. კურკა, კურკლსაყა ეწოდების Cb. გერკი, კმელი ხილი Ca. კურკა Caq. განუმარტავია E.

¹ შდრ. შაჰნამეს ქართული ვერსიები, შია: „გვრინეა“. ² ნუსხებშია: „გვრინეა“.

I წიგნი, სტროფი 377, 26. ² ნუსხებშია:

გურტი კვირტი, ვაზის კუჭური
ZAB.

ნ. კუჭური.

გუსიტყუავს¹ სიტყვას გვერტყვის
ZAB.

გუზღვა ნ. გუღვა.

გუფთა ქართულს(ა) არა (პგავს),
შენაყილ(ს) კორცს(ა) ჰქვიან
ZAB.

გუშაგი (+ 1 მეფ. 23, 25 ZA)
ციხის დარაჯა ZABCE.

ნ. დარაჯა 1, იგუშაგა, საგუ-
შაგო.

გუში კოდის ნაოთხალი ZACE.
კოდის მეოთხედი B.

ნ. კოდი.

გუშინ (31, 2 დაბად.²) დღეის წი-
ნა დღე ZAA.

დღეის წინა დღე (+ 1 მეფე 10,
11 Ab) AbBC. განუმარტავია E.

გუშინასწინ (გუშინსწინ B) გუ-
შინის წინ ZA.

გუშინის წინ დღე B. გუშინდლის
წინა დღე C. განუმარტავია E.

გუჭაბი ქათამთ სატენი საზავებ-
ლად ZA.

ქათამთ სატენი B.

გუჭარი დიდი სიგელი ZABCE.

ნ. წერილი.

გუჭასტა კაბის საკილო(ვ)ე
ZABC.

განუმარტავია E.

გუჭარი (+ როსტომ.³ .ZAA)

სპარსულია, მარგალიტი ZA.

(უკმ.) მარგალიტი, სხვათა ენაა B.
მარგალიტი და თვალნი C. განუმარ-
ტავია E.

ნ. ქვა.

გვან⁴ ხანდაზმით ZAB.

ნ. დაგვანება, საგვანო, სიგ-
ვანე.

გვანი (გვიან ZAA, გვიანი B) ხა-
ნის დამზმელი ZAA B.

გვანკალიბ⁵ მოგვიანებით Cb.

გვდალუქიებენ (გვიდალუქიებენ
CD)⁶ გვინათლებენსავით ZAB.
გვინათლებენ CD.

გვლორი⁷ (თევზ.) ZABCD.

გვმი⁸ ჭურღმულის თორნე წყალ-
თათვის ZABCab.

თორნე კის წყლისა Cq.

გვმრა⁹ (ბალ.) ჩადუნა ZABCab.
(ბალ.) CqD.

ნ. იფხლი, ხეგვმრა.

გვნა¹⁰ (+ 2 დარეჯან. ZAA) გვინ-
და ZAB.

გვნდა¹¹ ჩეენი ინდომაა ZAB.

გვნა CD.

გვნი¹² (+ 4, 9 ამოს ZAA) გენი
ZAB.

გენი, სიყვითლის სენი CD.

გვრგვნი (გვრგვინი AaCa, გვირ-
გვინი D) (+ 20, 4 ფსალმ.
ZAA).

სამეფო სახურავი ZABCb.

განუმარტავია CaqD.

¹ ნუსხებშია: „გესიტყუავს“. ² წყაროშია: „გუშინდელსა“. ³ შდრ. შაჰნამეს ქართული ვერსიები, II წიგნი, სტროფი 3700 ა. ⁴ ნუსხებშია: „გვიან“. ⁵ ნუსხაშია: „გვინკალიბ“. ⁶ განსამარტავი სიტყვა განმარტებასთან ერთად აღებულია კავშირის 151 თავიდან: „გვდალუქიებენ ჩვენ და გვინათლებენ“ (II, 176, 15). ⁷ ნუსხებშია: „გვილორი“. ⁸ ნუსხებშია: „გვიმი“. ⁹ ნუსხებშია: „გვიმრა“. ¹⁰ ნუსხებშია: „გვინა“. ¹¹ ნუსხებშია: „გვინდა“. ¹² ნუსხებშია: „გვინი“.

ინ. დიადიმა, კოტვინო, ნაგვრ-
გვნივეი.
გვირილა¹ (ბალ.) ZABCD.
გვირისტი² უკან გდებით კერვა
ZA.
განუმარტავია BCD.
ინ. თაგალი.
გვიძინი³ (ფრინ.) ველური ტრედი
ZABCD.
გფარავ ფარავს გიყოფ ZA.
გფიცავ შენს სახელს ვიფიცავ
ZA.
გფხან ფხანას გიზამ Z.
გქენჯნი Z.
გქირდავ გკიცხავ Z.
გაგკიცხავ A.
გქურდავ გაპარავ ZAA.
განუმარტავია Ab.
გღვძავს⁴ განფრთხობილი ხარ
ZA.
გუავს გივის Z.
გუმობ ყმა ვარ ZA.
გუო (30, 11 იერემ.) გქნა ZAA.
გუოლია Z.
გური აყრას ვლამი ZA.
გურობ Z.
გუველი ინ. გუშელი.
გული მოშლას გიზამ ZA.
გუობ შენს შოვნას ვლამი Z.
შონას ვლამი A.
გუორდები შენს გაყრას ვლამი Z
გუშედი⁵ Z.
გჩემობ ჩემთვის გიტყვი ZA.
გცალიან მოცალედ ხარ ZA.
გცემ გგვემ Z.
გცოდავ შეცოდებას ვიქ ZA.

გცოდე შეცოდება ვქენ შენი Z.
შეცოდება ვქენ A.
გცონინ (22, 16 რიცხ.) გეზარება
ZA.
გძაგ საძაგლად მიგაჩნივარ Z.
გძინავს Z.
გძულვარ იგივე Z.
გძულობ საძულველად მჩანხარ
ZA.
გძლარბი (+ 34, 11 ესაია⁶ ZAA)
ბ უ ძ გ ი ეწოდების პატარა
ძლარბსა, ხოლო გ ძ ლ ა რ ბ ი
დიდს ძლარბსა, რომელსა ეკალი
აქვს ვიდრე მტკაველამდე
და მეტი. და ზღვს ძლარბსა
ე ქ ი ნ ი ეწოდების (+ 13, 22
ესაია ZAA) ZA.
(ოთხფ.) დიდი ძლარბი. ბ უ ძ გ ი
ეწოდების პატარა ძლარბსა, ხოლო
[გ] ძ ლ ა რ ბ ი დიდს ძლარბს, რომელ-
სა ერთი მტკაველი ეკალი აქვს, ხო-
ლო ზღვის ძლარბსა ე ქ ი ნ ი ჰქვიან
B. (ოთხფ.) ეკლიანი ოთხფერტი Cb.
გწუნობ საწუნელად მჩანხარ ZA.
გწუხვ გწუხველი Z.
გწუხველი წუხველით ვიქსენებ ZA.
განუმარტავია B.
გწუხვად ინ. გწუხუედ.
გწულავ Z.
გწუხუედ⁷ B.
გქირს Z.
გქრი დაქრას გიყოფ ZA.
განუმარტავია B.
გხალი Z.
გხედავ Z.
გძლი გაჯღას გიზამ ZA.
გქელავ Z.

¹ ნუსხებშია: „გვირილა“. ² ნუსხებშია: „გვირისტი“. ³ ნუსხებშია: „გვიძინი-
ნი“. ⁴ ნუსხებშია: „გღვიძავს“. ⁵ ნუსხაშია: „გშეველი“. ⁶ წყაროშია: „გრძლარბი“.
⁷ ნუსხაშია: „გწუხველ“.

- გქვედნი ნ. გქუედნი.
 გქლერ მოკლერის გიზამ ZA.
 განუმარტავია B.
 გქმილავ გიდარაჯებ ZAa.
 განუმარტავია B.
 გქუედნი¹ გჯაბნი Z.
 გჯაბნი ჯაბნად გიქ ZA.
 განუმარტავია B.
 გჯგულემ Z.
 გჯერვარ დაჯერებულ ვარ შენსა Z.
 დაჯერებულ ვარ A. განუმარტავია B.
 გჯობვარ მე უქეთეს ვარ შენ ზედა Z.
 მე უქეთეს ვარ შენზე A. განუმარტავია B².

დ

- დ დონი ესე არს ართრონად სიტყვის თავად და ბოლოდ, სადაც(ა) გაეწყოს სიტყვათა, ვითარცა თავს დაგვიწერია: დადებად, დაგებად და დასხმად. ესრეთ თავადაც მოვალს და ბოლოდაც, უმრავლესთა სიტყვათა მოეზავების (+ დ ი ს ო არს ართრონი ხანთა პირის დადებისა: აქამდისო, იქიმდისო, ორ წლამდისო, სალამომდისო და ეგვივითარნი ZAa) ZA.
 ესე დონი არს ართრონად სიტყვის თავად და ბოლოდ, სადაცა გაეწყოს სიტყვათა, ვითარცა თავს დაგვიწერია: დადებად, დაგებად და დასხმად. ეს-

- რეთ თავად და ბოლოდ უმრავლეს სიტყვათა მოეზავების B.
 [დ ნ. გამოდენა, გამოდინდი, დენა, დიედ, დივილი, დინება, მდინარე (წყარო'სთანაც), მდინი, მოდენა, ნადენი, ნადინობი, უდინად, უდინი, წარმდინარე, წასდის].
 [დ (ზრდ) ნ. გადია, გამდელი, გამზრდელი].
 და სიტყვის შემეერთებელი არს, ვითარ ამას ზედეთი სხვათა სიტყვათანი ZA.
 და სიტყვის შემეერთებელია, ვითარცა ეს ამას ზედეთი სხვათა ენათანი B. განუმარტავია CE.
 დააბა დაბმა უყო ZA.
 დააბალითა დაბალითება აქმნია ZA.
 დააბარა სიტყვა შეუთვალა ZA.
 დააბერა ბერად შექმნა ZA.
 დააბნელა სინათლე ბნელ ყო ZA.
 დააბრალა ბრალი მას დასდვა ZA.
 დააგდო დაუტევა ZA.
 დააგლიჯა Z.
 დაადგინა დააყენა ZAa.
 დაადღუმა დაამუნჯასავით ZA.
 დააეღმა ელმად შექ(მ)ნა ZA.
 დაავედრა დააბარა ZA.
 დააზავა ზავი შეუქ(მ)ნა ZA.
 დააზვნა³ (3 მეფე 18, 33) დააგროვა ZAa.
 დაათავსა დაასრულა ZA.
 დააკუთა⁴ დასცა ZA.
 დაალტო (+ 7, 36 ლუქა ZAa) დაასველა ZA.

¹ ნუსხაშია: „გქვედნი“. ² Ca-ში სწერია: „განი ფურცელი 13“. ³ ნუსხებშია: „დააზვინა“. ⁴ ნუსხებშია: „დააკუშთა“.

დაამდაბლა (2 მეფე 13, 14) ქალ-
წული განხრწნა ZA.
დაამონა მონად შეუქმნა ZA.
დაამყარა სიმყარე მისცა ZA.
დაანანა სინანულად მიზიდა ZA.
დააობლა ობლად შექმნა ZA.
დააპატიმრა პატიმარ ყო ZA.
დააჟამა ჟამიერ ყო ZA.
დაარწმუნა დააჯერა ZA.
დაასწავლა სწავლა მისცა ZA.
დაასხა 1 კორინთ. 3, 6 Z.
დაატყუვა მოატყუ(ვა) ZA.
დააუფლა დააპატრონა ZA.
დააფარა დაფარება უყო ZA.
დააფუძნა (14, 32 ესაია) დაამაგ-
რა ZAa.
დააქადა დაქადება აქნევიან ZA.
დააქუეყნა (დააქუტყნა ZAB, და-
აქუეყნეს Cab) (+ 31, 12 ეზექ.
ZAa) ქვეყანაზე(დ) დასცა ZAB.
ქვეყანაზე(დ) დასცეს Cab.
დააქცია 50, 40 იერემ. Z.
დააღძა¹ მრავალნი განაღვიძა
ZA.
დააყენა ყენება უქ(მ)ნა ZA.
დააშრო დაღალა თუ გააქმო ZA.
დააჩუ² ჩვეულება აქმნია ZA.
დააცალა აღროვა ZA.
დააცხო (8, 3 ივლით) დააცხუნა
ZAa.
დააძვრა³ ძნელი ფასი დასდვა
ZA.
დააწვინა წოლა აქნევიან ZA.
დააწო (2, 15 რუთ) დაასველა
ZAa.

დაასველა (13, 27 იოანე⁴) Ab.
დააქმუნვა (მ)კმუნვარედ შექმნა
ZA.
დაახეთქა ქვეყანაზე დააქალა ZA.
დააქოცინა მოასრევეინა (მოასე-
რევიან A) ZA.
დააჯერა სარწმუნო ყო ZA⁵.
დაბა (11, 1 იოანე) მომცრო ქა-
ლაქი, მოზღღღვილი ZAa.
მომცრო სოფელი Ab. სოფელია
მომცრო. რამეთუ სოფელი ეწო-
დება სრულიად საწუთროსა, ხოლო
დაბა — ერთსა, შენობათაგან კაცო-
ვლთა B. სოფელი C. განუმარტავი E.
ნ. დაბნები, დაბნი, მდაბიო.
სოფელი, უდაბნო, უდაბური.
დაბადება არს შექმნა სოფლისა
და შობა კაცისა ZA.
დაბადება არს დასაბამად შექ-
მნა სოფლისა; დაბადებად ითქმის
შობა კაცისა. დაბადება ქმნად ითქმის
და არა შობად, რამეთუ რა რასაგან
არსად და[?] არსებდ ქმნა არს, რამე-
თუ იტყვის „დასაბამად ქმნა ღმერ-
თმან ცაჲ და ქვეყანა“ და შექმნა
ანგელოზნი მისნი აღსულად და შექ-
მნა აღამ და ეგვითარი, რამეთუ
პირველი დაბადება ქმნად ითქმის და
არა შობად. ხოლო შობად ითქმის-
თვისისასა არსებისა და ბუნებისა და
მგზავისისა თვისისა წარმოჩენამ (და-
მასკელი, კატილორიაში⁶) B.
დაბადება არს დასაბამად შექმნა
სოფლისა. დაბადებად ითქმის
შობა კაცისა. დამბადებელი არს
ღმერთი Cab. განუმარტავი CqE.
დაბადებული (+ 16, 15 მარკ.
ZAa) დაბადებაქმნილი ZA.
დაბაჯრეს 44, 18 ესაია Z.

¹ ნუსხებში: „დააღვიძა“. ² ნუსხებში: „დააჩუ“. ³ ნუსხებში: „დააძვრა“.
⁴ შტრ. A—51 („დააწე“). ⁵ ნუსხებში აქ ერთვის შენიშვნა: „ესრე ყოველთა სიტყ-
ვათა ზედა მოვალს. აქა მოკლედ დავსწერე სიმრავლის გამო“.. ⁶ შტრ. S—1463,
76 r (გამოკრებილი).

დაბალთვა მეტად წვრილად და-
კოდა ZA.

დაკოდვა, დაქრა მრავლად B.

დაბალთული დაკოდილი ZA.

დაბალი სიმადლე-უქონელი ZAB.
სიმადლე-ნაკლები Cb. განუმარ-
ტეთა E.

ნ. დაბლა, სიდაბლე; შდრ.
მდაბალი.

დაბალითება დაბრკოლება (დაბ-
რკოლობა Aa) და დაბალითება
ემსგავსებთან. დაბრკოლე-
ბაა არს რა კეთილისა საქმი-
საგან დაახრწით კაცი, ხოლო
დაბალითება არს, ოდეს
ამოსა საქმესა მოაცთუნოს;
დაბალითება — კეთილ,
ხოლო დაბრკოლება —
არაკეთილ ZAA.

დაბრკოლება და დაბალითება ემს-
გავსებთან. დაბრკოლება (a) არს
რა კეთილის(ა) საქმისაგან დაახრწით
კაცი, ხოლო დაბალითება
(+ არს B), რა ამოსა საქმესა მო-
აცთუნოს; დაბალითება — კეთილ,
ხოლო დაბრკოლება — არაკე-
თილ AbB. დაატყუასავით C.

დაბანა (+ 13, 12 იოანე ZAA)

ტანის ვა(ნ)რცხა ZAB.

დაბანაკება ბანაკთ დევანება ZA.

მრავლის კრებულთ და დედა-
წულითურთ დადგომა B.

დაბანაკებული (+ 14, 9 გამოსლ.

ZAA) დევანებული ZA.

დაბანილი ტანგარცხილი ZA.

დაბანიტა და ვარაი სენებს ჰქვიან
ასურულად ZA.

სენებს(ა) ჰქვიან ასურულითა ენი-
თა BC.

დაბარება რა კაცი კაცს(ა) სიტყ-
ვას ეტყოდეს სხვის(ა) სათქმე-
ლად; დაბარება არს ბარში
ჩასლვა ZA.

ესე არს კაცი კაცსა სიტყვასა
ეტყოდეს სხვისა სათქმელად B. და-
ბარება არს რა სიტყვას(ა) ეტყოდე
კაცს სხვისა სათქმელად C. განუ-
მარტეთა E.

დაბარვა ბარით გარდათხრა
ZABCb.

განუმარტეთა CqE.

დაბარჯვა თავისად დათქმა ZABC.

განუმარტეთა E.

დაბასტაკი ტაბასტო ZAB.

თავის კუთხის: „მკლისა მჭა-
მელი იგი და თაფლისა ველურისა
დაბასტაკთა დაგებულთა მათ და სა-
მეუფოთა ტაბლათა ზედა მსდომა-
რეთა“ Cb.¹

დაბებკილი² (23, 21 იგავ.) დაგ-
ლეჯილი ZAA.

დაბებრება აბებრება ZA.

ტყავთ დაბურცება B. ტყავის
ადგომა C. წყულთ დაბურცება E.

დაბეგვა ბეგვის ქ(მ)ნა, ცემასავით
ZA.

ბეგვის ქნა B.

[დაბეზლება ნ. შესმენა].

დაბელვა ხეთ გარდაკაფ(ვ)ა ZAB.
ხის გარდაკაფა C.

დაბენძლა ილეკროს მიწა და ქვა
რა დაადნო და ბენძლად შექმნა
ZA.

რაც ილეკრო ბენძლად შექმნა B.
დაბენძილი კლდე დაძრულ-დაღწე-
ლი C.

დაშლილი კლდე E.

დაბეჟა სიკეთის მოშლა ZAB.

დაბეჟილი სიკეთე-მოშლილი C.

¹ B-ში წყარო არაა დასახელებული, მოწმობა კი გადახაზულია: ² წყარო-
შია: „დაბებკული“.

დაბეჭდვა (დაბეჭდუა ZA, დაბეჭულა B, დაბეჭდუვა Ca., დაბეჭველა Cq) (+ 7, 17 ტობ. ZAA) ბეჭდის დასმა ZABCab.

განუშარტავია CqE.

დაბეჭდული ბეჭედსმული ZA.

დაბეჭულა ნ. დაბეჭდვა.

დაბირი (3 მეფე 6, 5) აღმართებული, გინა წმიდა-წმიდათა ZAA.

აღმართებული, გინა თხემი, გინა წმიდა-წმიდათა (3 მეფე 6, 5) Ab. აღმართებული, გინა თხემი წმიდა-წმიდათა B. დაბირი არს აღმართებული, გინა თხემი, გინა წმიდა-წმიდათა CD. 3 მეფეთა 6, 5—ტაბარის შენებაში: „დაბირი და ეფული“ E.

დაბლა ქვედაშეებით ZA.

ქვედაშეებ BCb.

დაბლაგუება (დაბლაგუჭბა ZA, დაბლაგეება B) მახვილის პირის მოცვეთა ZAB.

შდრ. დაჩლუგება.

დაბმა თოკით დაბორკილება ZA.

თოკით დაბორკილვასავით B.

დაბნები (+ 5, 17 ლუკა ZAA)

სოფლები ZABCb.

დაბნედა ბნედის მოსლვა ZAB.

დაბნედილი ბნედით მდებარე ZA.

დაბნევა ქვე განბნევა ZA.

განბნევა ქვე B.

დაბნელება სინათლის წასლვა ZAB.

დაბნეული ქვე განბნეული Z.

დაბნი სოფელი B.

დაბრალება მოგონებით ტყუილის შეწამება ZA.

ესე არს ტყუილად შეწამება მოგონებით B. დაბრალება არს ტყუ-

ილად შეწამება მოგონებით C. განუშარტავია DE.

დაბრაწება დაწითლებასავით ZABCD.

დაბრეცა თვალ-პირთ მოგრეცა ZABCD.

დაბრეცილი E.

დაბრკოლება (+ 1 ებრა 4, 4 ZA)

დაბალითებასთან ნახე ZAB.

დაბარბაცება E¹.

დაბრშობილი (17, 7 იობ) ბრმა ქმნილი ZAA.

დაბრუნება მოქცევასავით ZAB.

დაბრუეება შეღვინება ZABCD.

განუშარტავია E.

დაბრუეებული შეღვინებული ZA.

დაბრყვლება (დაბრყვილება ZABD) (+ 27, 1 დაბად. ZAA)

მოსუსტება, დარბილებასავით ZAB.

დასუსტება თუ მოუძღვრება (+ დალობა Ca) AaqD. მახვილის დალუგება, გინა მოსუსტება და მისთანანი Cb. დასუსტებას ჰგავს: „მახვილი ჩვენი დაბრყვილენს“; „დაუბრყვილდენ თვალნი“; „დაბრყვილებულნი ძარღენ“ E.

დაბრჩვლება (დაბრჩვილება ZACDE დაჩლუ(ნ)გება ZAB

CaqDE.

დაჩლუნგება მახვილისა Cb.

დაბრჭგუება უშკვეთელობა, გინა გვიანობა ZAB.

დაბრჭგუებული დაჩლუ(ნ)გებული CDE.

დაბუგვა (დაბუგუა B) სრულად გარდაწვა ZABC.

განუშარტავია D.

დაბუღვა ლარტყაზე წვლილით დაბ...-რა E.

¹ გადახზულია განსამარტავთან ერთად განმარტებაც.

დაბუნებება (45 კავშ.)¹ ესე არს არა ბუნებით, არამედ შემდგომად ბუნებასავით შეექმნას ZA. (45 კავშ.)¹ ესე არს არა ბუნებით, არამედ შემდგომად ბუნებასავით შექმნა B.

დაბუჟება ესე არს რა მიჭირვებით ჭელი და ფერკი სისხლით დაუმიძიდეს და მცირედ ხანს ვერლარა იქმაროს ZA.

ესე არს დაწოლაზე რა ჭელი და ფერკი სისხლით დამძიმდება და მცირედ ხან ვერლარ იქმაროს B. დაბუჟება C. განუმარტავია DE.

დაბურვა 21, 33 გამოსლ. ZAa.

დაბურცება აკანთვლა (აკანთვლა CD) ZABCD.

დაბებრება E.

დაბუშება (+ 33, 19 იობ ZAa)

დაბუჟება ZAB.

დაბუშტება ბუშტ-ბუშტად ადგომა ZA.

აბებრება, დაბურცება B.

დაბუქება ფერკთ მიჭირვება ZAB.

ფერკის მიჭირვება C. განუმარტავია DE.

დაბლღეძა ქუთუთოს ჩამოწევა ZAB.

დაბლღეძილი ქუთუთოჩამოწეული Z.

ქუთუთოდაწეული CD. განუმარტავია E.

დაგამინება დაწიღნვა (დაწიღნვა ABCqDE) ZABCDE.

დაგაუძლება უძლებად შეგქ(მ)ნა ZA.

უძლურად შეგქნა B. დაგაუძლურა Cab.

დაგდება დატევებასავით ZA.

დატევება BC. განუმარტავია DE.

დაგება (+ 11, 15 ჰრომ. Z) დაფენა ZABCD.

განუმარტავია E.

დაგება შერიგება ZAB.

დაწოლა CD. განუმარტავია E.

დაგვა მოცოცხვა ZAB.

დაგვა შანთით მოსუსხვა ZA.

შანთით დადაგვა B.

ნ. სადაგველი, სდაგავს.

დაგვარება ნ. დაგუარება.

დაგვიანება ნ. დაგვანება.

ლაგი CaqDE.

დაგლა (2 მეფე 22, 39) დანაყა ZAa.

დაგუარება² ესე არს ადვილად შესაძრველი და მსწრაფლ შესაცვალეული, ვითარ-იგი სენი, სიმართლე, სიმკურვალე, სიგრილე რა დაეგვაროს და ეგვივითარ(ნი) ZAB.

დაგვარება არს ადვილად შესაძრველი და მსწრაფლ შესაცვალეული, ვითარ-იგი სენი, სიმართლე, სიგრილე, სიმკურვალე და დაეგვაროს და ეგვივითარნი Cb.

დაგვანება³ დაუოვნება ZAB.

დადარილება E.

დადარნება⁴ (+ 3, 10 გოდება ZA) ბუსუნს ჯდომა ZABCD.

ბუსუნი E.

დადგინება კაცთ დაყენება ZAB.

დაყენება CD. განუმარტავია E.

დადგმა ჭურჭელი, გინა სკამი ადგილს დასდვა Z.

ჭურჭელი ანუ სკამი ადგილს დას-

დვა A. ესე არს ჭურჭელი ანუ სკამი ადგილთა დასდვა B. და დგმა და

¹ იოანე პეტრიწის შრომები (წიგნი II, გვ. 104, 11). ² ნუსხებშია: „დაგვაბება“. ³ ნუსხებშია: „დაგვიანება“, ⁴ წყაროშია: „დადარნებული“.

ითქმის ჰურჭელი რამე ანუ სკამი დადგას ადგილსა რასამე, ხოლო ძელი და ქვა, გინა ხილი, ანუ საფუფეელი, ანუ საზღვარი არა დადგმად ითქმის, არამედ დადებად და სულერთათვის ვიტყვით დადგომასა CD. განუმარტავია E.

დადგომა (10, 11 დანიელ) ზედგომა ZAA.

ნ. დადგმა.

დადგომა რა(ი)ცა ცხოველი სლვისაგან დავარდეს, გინა სავანესა და ფუნდუქსა კაცმან დაისადგუროს, გინა ნადირი სლვისაგან დაეცადოს ZA.

ესე არს რაიც ცხოველი სლვიანგან დაცადებულ იქმნას, გინა სავანეთა და ფუნდუქთა კაცმა დაისადგუროს, გინა ცხენი, ჯორი და მისთანა შრომით დავარდეს B.

დადგომილი (1 მეფე 4, 15) დამბრმალი ZA.

დადება ესე არს, რაჲც რა ნივთი ადგილსა რასამე ზედა დასდვა; გინა სამოსელი განიძარცოს და ქვე დააგდოს (13, 4 იოანე). დადება არს, რა სული გაწიროს მოყვ(ა)სისათვის და თავი მისცეს სიკვდილად, ვითარცა ჩვენთვის ქმნა იესომ (15, 13 იოანე); დადება არს საფუძვლის დასხმა, საზღვრისა და ძეგლის განგება ZA.

ესე არს, რაიც რამე ნივთი ადგილთა რასამე ზედა დასდვა, გინა სამოსელი განიძარცო და ქვე დააგდო; დადება არს რა სული გაწიროს მოყვისათვის და თავი მისცეს სიკვდილად, ვითარცა ჩვენთვის ქრისტემან

ქმნა; დადება არს საფუძვლის დასხმა, საზღვრისა და ძეგლის განგება B. დადება არს, რაიცა რამ ნივთი ადგილსა რასამე ზედა დადეს; დადება არს რა სამოსელი განიძარცოს და ქვე დააგდოს; დადებად ითქმის რა სულა განწიროს მოყვისათვის და თავი მისცეს სიკვდილად; დადებად ითქმის რა კელი დასხას თვისად საპყრობად აგარაკსა, გინა კაცსა, გინა კურთხევისათვის დასდვას თავსა ზედა კელი, ანუ მკართა და მკერდთა და ეგვიპთარი; დადება არს საფუძვლის დასხმა Cab. განუმარტავია CqDE.

ნ. დადგმა.

დადევა საღებავის შეფერვის დამტკიცება ZA.

საღებავისი საქმეა B.

დადვოლიან (42, 13 ეზეკ.) დასლებლიან ZABCb.

დასლებლიან Ca.

დადი მდადი Z.

დადრეკა² (2, 18 ბარუქ) მორღეკა ZAA.

დადრესა წახოხინება ZAB.

ხოხინება CD. დახოხინება E.

დაღუი ნათელი, გასინჯე B.

ნ. გვდაღუქიებენ, ღუქია.

დაეგო (+ 5, 10 ჰრომ. Z) შერიგდა ZAB.

დაეკანი სომხურია, დრაჰკანი(ა) ZAB.

დრაჰკანი Cab.

ნ. ლიტრა, ტალანტი.

დაერთო სენი სენზედ, გინა ჰირი ჰირზე(დ) მოემატოს ZA.

დაეშენა 50, 40 იერემ. Z.

დაეჩემნეს (21, 9 ისო) დაჩემებით ექმნეს ZAA.

¹ ნუსხაშია: „საღებავი“, ² წყაროშია: „დადრეკილმან“.

დაეცა 1 კორინ. 15, 52 Z.

დაექკო დაექყენა ZAB.

დაექუნიან¹ (4 ექესთა დღე) ესე იგი არს უჩინო იქმნიან ZA.

(4 ექესთა დღე) გამოექვიან, ვითარმედ უჩინო იქმნიან B. უჩინო იქმნიან Cb. დ. ექესთა დღე: „მთოვარე რაქამს მოაკლდის, დათხელდის და დაექუნიან“² CDE.

[დავა ნ. სადაო].

დავალემა ვალის დაღება ZAB.

დავაპატრუკო (დავაპატრუკო B, დავპატრუაკო Cab) ვითარცა ცა ღრუბლით დავ(3)ფარო ZAB. ვითარცა ცა ღრუბელმან დაფაროს Cab.

დავარდნა მიჭირვებულის ცხენის დადგომა ZA.

მიჭირვებულთ ცხოვლთ დადგომა B.

დავარდნა ქელთაგან რასმე გავარდნა ZAB.

დავარდნილი მიჭირვებული ცხენი დადგომილი Z.

დავაწო (13, 26 იოანე) დავასველო ZA.

და-ვე-ირჩთინება (და-ვე-ირჩთინება CD, და-ვე-[ი]რჩთინებიან E) გლოვას იჩემებს, იჭრტინვის ZAB.

ს უ ლ თ ა მ ი ც ვ ა ლ ე ბ უ ლ თ ა ,
ო კ რ ო პ ი რ ი ს თ ქ მ უ ლ შ ი ; „თუ
ვისმე მოუკუდის ყრმა, და-ვე-ირ-
რთინებინ“³ CDE.

დავერქნეთ (43, 6 ფსალმ.). ურქინოთ ZAB.

[დავთარტარულა ნ. სკრინიარი].

დავი რა კაცი კაცს(ა) ესჯოდეს და

სიტყვით წინააღუდგებოდეს, გინა ვალისა და სისხლის მოლაპარაკე გამოუჩნდეს ZA.

ესე არს, რა კაცი კაცსა ესჯოდეს და სიტყვითა წინააღუდგებოდეს, გინა ვალისა და სისხლის მოლაპარაკე გამოუჩნდეს B. დავი არს, რა კაცი კაცსა ესჯოდეს და წინააღუდგებოდეს სიტყვითა, გინა სისხლისა და ვალისა მოლაპარაკე გამოუჩნდეს Cab. განუმარტავია CqDE.

დავიწყება (+ 27, 45 დაბად. ZAa) გონებით საქმის წასლვა ZA.

განშორება კსოვნებისა B⁴. დავიწყება არს განგდება მომკსენებლობისა CD. განუმარტავია E.

დავლინება დამდაბლებით, გინა შემუსრვით ZAB.

დავლინება არს დამდაბლებით, გინა შემუსრვით CD.

დავაპატრუაკო, დავპატრუკო ნ. დავაპატრუკო.

დავრდომა დავარდნა ZABCDE.

დავრდომილი (+ 81, 3 ფსალმ. ZAa) გლაზაკთან ნახე ZAB.

სიმღიდრისაგან დაგლაზაკებულა Cab. პატივისაგან დავარდნილი E.

დავსება ცეცხლის დაშრეტა ZACab.

სანთლის დაშრეტა B. განუმარტავია CqDE.

დავშუერ⁵ 7, 16 იერემ. Z.

დაწამთრება (27, 12 საქმე) წამთრის დაყოფა ZA.

დაწახილი კმაყოფა ZAB.

დაწლებელი (დასლებელი Ca) ესე არს სიტყვა შეწყობილი

¹ ნუსხებშია: „დაექუნიან“. ² Cb-ში მოწმობა გადახაზულია. ³ AB-ში მოწმობა გადახაზულია. ⁴ B-ს განმარტება აღებულია იოანე დამსკელის „გარდამოცემის“ 33 თავიდან. ⁵ ნუსხაშია: „დავშერ“.

საქმისა მისთვის თქმული ZAB.

ესე არს შეწყობილი სიტყვა საქმი-
სა მისთვის თქმულა Cab. განუმარტა-
ვია CqDE.

დაზვერვა ნ. დაზუერვა.

დაზმა დახანება, ვითარმედ დაყო
ZA.

დახანება, დაქნა, ვითარმედ დაყო
B. დახანება CDE.

[დაზმული ნ. ზმული].

დაზმულობა ხანის დაყოფება ZA.

დაყოფინება B.

დაზორნეს (2 მეფე 21, 9) საზო-
რავად დაკლნეს ZAA.

დაზრობა ყინვისაგან დაწვა ZAB.

დაზუერვა (დაზვერვა ZAA) განმს-
ტრობა ZAA.

დამსტრობა Ab.

დაზულენ (2 პეტრე 3, 11) ჩამო-
ინგრენ ZAA.

დაზღმურდღვა¹ ზღმურდღოთ გა-
მოყრა ZAB.

დაზღუება (დაზღუეება Ab, და-
ზღუეება B) ზღვეთ დასხმა ZA.
ზღვე ქნა B.

დათენთა მზისაგან წყენა ZABC
DE.

დათვი ნ. დათვ.

დათვი-საგებელა ნ. დათვს-საგე-
ბელა.

დათვის-ბაბა ნ. დათვს-ბაბა.

დათვის-საგებელა ნ. დათვს-სა-
გებელა.

დათმენა (+ 7, 10 ამოს ZAA)

დათმობა ZAA.

დათმობა (+ 13, 57 დანიელ
ZAA) მოთმინება ZAB.

დათრგუნვა (+, 8, 5 ლუკა ZAA)

ფე(რ)კით დასრესა ZAA.

ფე(რ)კით გასრესა AbBCD. განუ-
მარტავია E.

დათრგუნვილი დასრესილი Z.

დათრობა (2 მეფე 11, 13) სიმ-
თრვალის ქნა ZA:

გაძლომა E.

დათვ (დათვი BCDE) (ოთხთ.)

(1 მეფე 27, 36) დათვი არს
მკეცი მძინეარე; დათვსა
უწოდენ ვარსკვლავსა, რომელსა
ზედა ბრუნვენ ცანი; დათვსა
უქმობენ მდაბიონი ბუღაურ-
სა ZA.

(ოთხთ.) დათვი არს მკეცი
მძინეარე; დათვს უწოდენ ვარს-
კვლავსა ჩრდილოსასა ერთსა;
დათვს უქმობენ ბუღაურსა B.
(ოთხთ.) CDE.

ნ. ღორდათვ.

დათვს-ბაბა (დათვის-ბაბა BCDE)

(ხე) ZABCDE.

დათვს-საგებელა (დათვი-საგებე-
ლა BE, დათვის-საგებელა CD)
(ბალ.) ZACDE.

(ბალ.) ჩაღენა B.

დათქვრვა² ათქვირებაები ZAB.

ათქვირება Cab. განუმარტავია CqDE.

დათხევა დაქცევა ნოტიოთა
ZABCD.

განუმარტავია E³.

დათხეული (26, 28 მათე) დაქცე-
ული ZA.

დათხოვა წასლვის შენდობა ZAB.

გამოცლა, გინა გაშორებასავით
Cab. განუმარტავია CqD.

დაი (24, 59 დაბად.) ქალი მამა-

¹ ნუსხებშია: „დაზღმურდღვა“. ² ნუსხებშია: „დათქვირვა“. ³ E-ში ეს სიტყვა
სხვა ხელით არის დართული სხვა ადგილს და განმარტებად ახლავს: „დააქცია“.
13. ტ. IV, 6. I.

დელათ ნაშობი ძმისათვის დაი
არს ZA.

განუმარტავთ BE. და CD.

ნ. დელიდა, დელით დაჲ, დო-
ბა, დობილი, მამიდა, მამით-დაჲ.
დაიბაზმურეს (დაიბაზმურენეს
BCDE) ძლიერ დაბარბაცდენ
ZABCb.

ჯვარცმის მეტაფრ. იოეპ-
ნეკოსტანტინეპოლეულპატ-
რიარქისა (ეპისკოპოსის D)
თქმული: „მი(გ)ეტევნეს ღვენი
წინაშე და დაიბაზმურნეს, და ეშმაკ-
თ(ა) მოძღუარი იგი მათ(ი) ბრძოლა
და დაემკუა“ CaqDE.¹

დაიბურვით 44, 8 ესაია Z.

დაიგრიღე (18, 4 დაბად.)

ჩრდილს განისვენე ZAa.

დაიდგინა დაიყენა ZAB.

დაიდგნა (1, 40 მარკ.) დაიჩოქა
ZA.

დაიდუმა (+ 9, 36 ლუკა ZAa)

დაიჩუმა ZAB.

დაივანა (26, 17 დაბად.) დაისად-
გომა ZAa.

დაიკარვა (13, 12 დაბად.) კარავი
დაიდგა ZAB.

დაიკარვა არს აღმართა კარა-
ვიო, ხოლო აღიკარვა—აღფხვრა
კარავი მუნით(ა)ო C.

დაიკენინის დაიკენინა, დაიპცირა
თავი ZA.

ვითარცა დაიკენინა B.

დაიმოყვრა ნ. დაიმოყურა.

დაიმოყვსა ნ. დაიმოყუსა.

დაიმოყურა (დაიმოყვრა A) მო-
ყვარედ შექ(მ)ნა ZA.

მოყვარედ შექნა B.

დაიმოყუსა (დაიმოყვსა A) გაიამ-
ხანაგა ZAB.

დაიმუქნალგქმნე ნ. დაიმუქნალ-
ქმნა.

დაიმუქნალქმნა (დაიმუქნალგქმნე
Cab) მუქლს ქვეშ ჩაიდვა ZAB.

დაეცე თუ მუქლი დაჰკრა Cab.

დაიმძიმა სამძიმარ(ი) შეიქმნა
ZAB.

დაინაბნეს (8, 9 იერემ.) შიშით
გაიციქაფნეს Z.

(8, 9 იერემ.) შიშით გაიციქა-
ფნეს Aa.

დაინიადა (დაინიადოს Cb, დაინი-
ანდოს Ca) თავს არ შეიღვა
ZAB.

თავს არ შეიღვასავით Cab.

დაიონვარა სრულიად აიკლო,
აიფორ(ი)აქა ZA.

სრულიად აიკლო B. აიკლო CD.
აიკლება E.

[დაირა ნ. დაფი].

დაიღრომა დაღრომით შეიქნა
ZAB.

დაიღულარქნა (4 მეფე 9, 24)
მოიგრიხა ZAa.

დაიყვნა (დაიყუნა BCDE) (+
14, 8 ლევიტ. ZAa) თმა მოიპარ-
სა ZAB.

თმა მოიკრიბა Cab. თმათ მოყრე-
ქა CaqDE.

დაიძინა (10, 10 ტობ.²) ძილა
ქ(მ)ნა ZAa.

დაიწუხნეს (6, 10 ესაია) დაიხუ-
ქეს ZAa.

დაკავება ქორის მახე, საფე(რ)ქე
(+ დაკავებბას უქმობენ გუ-

¹ წყაროს დასახელება და მოწმობა Cb-ში გადახაზულია. ² შდრ. A—51 („დაი-
ძინეს“).

რიელნი დაქერასა ZA) ZACDE.
 ქოთ მახე საფერჲ B.
 დაკავება დაქერასათი B.
 დაკამკამება დახამხამება ZABCD.
 განუმარტავია E.
 დაკარგვა¹ წარწყმედა ZAB.
 დაკარგული წარწყმედული Z.
 წარწყმედილი A.
 დაკარება ოდენ ჯელის ხლება ZA.
 ოდენ მიხლება B. მიხლება
 (+ კვალად კარებრ დგომა C) CD.
 მიეკარო E.
 დაკარება კარებ დგომა ჯართა
 ZA.
 კარებრ დგომა B.
 დაკარწახება წვივის გაშიშვლება
 ZABCD.
 განუმარტავია E.
 დაკაფა (4, 20 დანიელ) ფიჩხთ
 მოკვეთა ZA.
 დაქრასათი B.
 დაკემსა ნაქსოვთ წვლილად დაქ-
 რა ZA.
 წვრილად დაქრა B.
 დაკემსილი წვლილად დაქრილა CD.
 განუმარტავია E.
 დაკერდოსსა (დაკვერდოსსა ZAa)
 გ²ლი ღ²თისმეტყუელში, გლა-
 ხაკთ მოწყალეების საკითხავში
 ZABC.
 დაკვანწვა ნ. დაკუანწვა.
 დაკვეთა ნ. დაკუეთა.
 დაკვეთება ნ. დაკუეთება.
 დაკვერდოსსა ნ. დაკერდოსსა.
 დაკვეცა ნ. დაკუეცა.
 დაკვირება, დაკვირება ნ. დაკვრ-

ება.
 დაკვლა³ ნ. დაკლევა.
 დაკვლი ნაბერწყალი ZABCD.
 ნაბერწყალი E.
 ნ. ცეცხლი.
 დაკირთებულ 4, 3 გალატ. Z.
 დაკლევა (დაკვლა ZABCbqDE)
 (+ 21, 10 ეზექ. ZAa) საკლავთ
 ყელის გამოქრა ZA.
 საკლავთ მოკლევა BCab. განუმარტა-
 ვია CqDE.
 დაკოლა (73, 6 ფსალმ.) შეშის
 დაქრა ZA.
 დაქრა B.
 ნ. კორტნა.
 დაკოლა დაწყლევა Z.
 დაკოლილი დაქრილი C. განუმარტავია
 DE.
 დაკოროვან შესწირვენ ZA.
 შესწირვიდენ BCD.
 დაკოწიწება გატეხილის ჭურჭლის
 შეწიწება ZAB.
 ნალწი(ს) ჭურჭლის (ჭურჭელთ DI
 შეწება CD. განუმარტავია E.
 დაქრა (+ მარცვალი, გინა გენკო
 B). 33 კათილ. „ვითარ-იგი
 სოკრატს საშუალო მარცულისა
 დაქრა (+ დაქრა ZA) მარცუ-
 ლისა (+ და B) არა აქუს ზოგა-
 დი საზღუარი შემასრულებელ
 (შემაერთებელ C) მათი (მათდა
 Cb)“ ZABC².
 დაკრუტვა ნახეწარ თვალის მო-
 ხუტვა ZA.
 ნახეწარზე თვალის დახუტვა B.

¹ ნუსხებშია: „დაკარგუა“. ² წყაროში (დილაექტიკა 33) ეს ადგილი რამდენა-
 დმე სხვანაირადაა: „ეგრეთვე ლექსსა აღრიცხულსა მარცულებად არა აქუს ზო-
 გადი საზღუარი შემარწყუმელი მათი, ვითარ-იგი სოკრატს, — საშუალო სო
 მარცულისა და კრა მარცულისა. არა აქუს ზოგადი საზღუარი შემაერთებელი მათი“
 (S—1463, 48 vb 20). B-ში მოწმობა გადახაზულია.

დაკრძალა ფრთხილად შეინახა
ZA.

დაკრძალვა ფრთხილად შენახვა
ZABCD.

განუმარტავია E.

დაკუანწვა¹ კვანწასთან ნახე
ZAB.

დაუეთა² E.

დაკუეთება³ (დაკვეთება ZABC
bqDE) (+ 19, 12 იერემ. ZAA)
დახეთქება ZABCD.

განუმარტავია E.

დაკუეცა⁴ (41, 14 დაბად.) ბალნის
მოკრა ZAA.

დაკუთნვა 20, 32 ეზეკ. Z.

დაკუწვა წვლილად დაქრა ZAA.

წვლილ დაქრა Ab. მეტად წვი-
ლად დაქრა B. წვლილ (წვლილის
D) უწვლილესად დაქრა CD. განუ-
მარტავია E.

დაკვრვება (დაკვირება ZA, დაკ-
ვირება BCb) დიდხან დამზე-
რა ZAB.

დიდად დამზერა Cb.

დალაბრა უმკვეთელო ცული და
მისთანა ZAB.

უმკვეთელო ცული და რაიც CD.
უმკვეთო ცული E.

ნ. გამოვდალაბრნეთ.

დალალი თმა გრძლად დაწნული
ZAB.

თმა გრძელი, თხზული CD. განუ-
მარტავია E.

ნ. თმა.

დალალი რომელი ატარებს სავა-
ჭროთა, სხვათა ენაჲა, ქართუ-
ლად ფერეზიკი ჰქვიან ZA.

თათრულია, ქართულად ფერე-
ზიკი ჰქვიან, სავაჭროს მატარებელ-
სა B.

დალაქი ვარსამი, თავის მპარსვე-
ლი ZA.

ვარსამი B. თმთ აღმპარსველი C.
თავის მომპარცაჲი D. განუმარტავია E.

დალექება დათხლე(ვ)ება ZABC
DE.

დალენა (+ 3 მეფ. 20, 37) დაამ-
ტერია ZAA.

დალიქი ტახტი, გინა სახლზე წა-
მოსაჯდომელი პატიოსანი ZA.

სახლსზე წამოსაჯდომელი, გინა
ტახტი B. ტახტი CDE.

ნ. ტახტი.

დალმატიკა მოკლე სტინხარი ZA.

მოკლე სტინხარი საქ[ე]ლებიანს
(სიღობისტროს საკითხაჲში) B. სტინ-
ხარი მოკლე CD.

ნ. კოლობი.

დალორტება ფინთად დასველება,
გლებურად Z.

ფინთად დასველება Aa.

დალოცვა (დალოცუა B) ლოცვის
მოღება ZAB.

დალმა (+ 19, 20 იობ) დამპალ
იქმნა ZA.

დალპოლვილი დამპალი ZAB.

დამპალი თუ მლილისაგან განრყენი-
ლი C.

დალტობა (+ 9, 36 ლუკა ZAA)
დასველება ZABC.

დალტობილი დასველებული ZA.

დალურსვა ყურთ დაღმა დაღება
ცხენთა Z.

ყურთ დაღმა დაღება AB. დაბლა
დაღება CD. განუმარტავია E.

¹ ნუსხებშია: „დაკვანწვა“. ² ნუსხაშია: „დაკვეთა“. ³ წყაროშია: „დაკუქთე-
ზულად“. ⁴ ნუსხებშია: „დაკვეცა“. ⁵ შტრ. Jer. — 120: -6 r.

დამა სამღერელია ჰადრაკივით. CD.
დამაბრკოლებელი დამაბრწევე-
ლივით ZA.

განუმარტავია B.

დამაგნა (2 კორინ. 5, 18) შემარი-
გა Z.

დამადლება მადლის მიცემა ZAB.

დამაღვა შალვით იპყრას ZAB.

დამალული (1 მეფ. 24, 4) მალვით
მყოფი ZA.

დამანი¹ (28, 17 იობ) ილეკროს
შუშა ZAB.

შუშა ოქროსა და ვეცხლისა
(+იობის 28, 17 Cab) CD. შუშა E.
შდრ. მანა 2.

დამართ (5, 30 ესაია) ქვეყნისა-
კენ ZAa.

დამართება საქმის მოსლვასავით
ZABCab.

განუმარტავია CqDE.

დამართებით (+ 40, 46 ეზეკ.
ZAa) გასწორ ZAB.

სისწორ-გასწორ CD. სწორად E.

დამარხვა² (დამარხუა BCa) (+
41, 36 დაბად. ZA) შენახვა
ZABCD.

განუმარტავია E.

დამასრინა (+ 30, 31 იობ ZAii)
ისარი დამასროლა ZABC.

რაც ისარი ჰქონდა, სრულიად
(სრულ D) დამასროლა DE.

დამაშაგება ფრინველთ დამხედ-
ველობა³ Z.

დამაცალა მაცადა ZAB.

დამახვა (დამახუა ZACa) წვერის
წამწვეტება ZAB.

წვერის მახვილად შექმნა CD. განუ-

მარტავია E.

დამაჯნება (+ ვეფხის-ტყ⁴. ZAa)
დაძაუნება ZAB.

დამბადებელი ღმერთი ყო(ვ)ელ-
თა ZA.

ღმერთი ყოველთა, არაარსისაგან
არსად მომყვანებელი B.

დამბალი ქმელი დალბილებული.
დამბალი ცერცვი და ოსპი,
რომელსა განშორებულნი ჰამ-
დეს, ესე არს სირსვლად მოხარ-
შული ZA.

ქმელი დალბილებული. წმიდათ მა-
მათ საქმლად რომ დამბალს ცერცეს
და ოსპს სწერენ, ესე არს სირს-
ვლად მოხარული B.

დამდაბლება სიმაღლისაგან ჩამო-
სლვა, გინა გული მაღალი შეი-
მუსროს, გინა დაჩაგვრა, გინა
ქალწულების მოშლა ZA.

დამდაბლება არს სიმაღლისაგან
ჩამოსვლა, გინა გული მაღალი შეი-
მუსროს, გინა დაჩაგვრა, გინა ქალ-
წულის განხრწნა B. დამდაბლე-
ბა არს სიმაღლისაგან ჩამოსლვა;
კვალად დამდაბლებად ითქმის
გული მაღალი დამდაბლოს; კვალად
დამდაბლებად ითქმის დაჩაგ-
ვროს ვინმე, გინა ქალწული განხრწნას
Cab. განუმარტავია CqDE.

დამდამივა (48, 2 იერემ.) მულრა-
ობა(ი)⁴, — ქაღილია ZAB.

იერემ. 48, 2: „ნათესავისაგან
დამდამივა დაცხრომით დაცხრომილ
არს“ C.⁵

ნ. ქაღილი.

დამერვა კრავთა და ცხოვართ
შერევა ZAa.

¹ წყაროშია: „და მანი“, ამიტომ განსამარტავ სიტყვად უნდა აღებულიყო: „მანი“. ² წყაროშია: „დამარხულ“. ³ შდრ. ვეფხისტყაოსანი, სტროფი 1200, 2. ⁴ წყაროშია (A—51): „მულრობა“. ⁵ მოწმობა B-ში გადახატულია. ციტატში „დამ-

დამზახება (2 შკულ. 7, 3) დამძა-
ხლება ZAA.

დამზერა დაქვერება ZABCb.

დამზულარი¹ დალექილი Z.

დალექილი კლდე AB.

დამზულულო² კლდე დაპობილი B.

დამთრვალი (31, 12 იერემ.) დათ-
რობილი ZAA.

დამთხე მომზრახე ZABCD.

მომზრახ. ბ კ ა ე შ.: „ნახიზლადმე

ანუ მდედრი და თანა დამთხე და
მარღვე“ D.

დამი ამაზე ZAA.

დამინიშავს დამინიშნავს, ნიშანი
დამტყს ZA.

ნიშანი დამივ B.

დამისნება დაჩემება ZAB.

დამიწუნა (22, 29 რიცხ.) წუნად

დამღვა ZA.

დამკვიდრება ნ. დამკვდრება.

დამკურახება (დამკვრახება Cb)

მეტად მოხრავვა ZABCab.

დამკვდრება (დამკვიდრება BCab)

(+ 1 კორინთ. 3, 16 Z) სანია-

დაგოდ დაყრობა ZAB.

სანიადაგოდ დასახლება C.

დამონება მონად შექმნა ZA.

მონად შეიქმნას B.

დამპალი (16, 8 იობ) ლპობაქნი-
ლი ZAA.

დამულნარი მცირედ დაბეცილი
ZABCb.

განუმარტავია CaqD. ხილი დამქნა-
რი E.

დამრცვი მოდალმართო ZABCD.

დამრთველი მომ(მ)ატებელი ZAB.

დამოვა“ შეიღალული სახეა სიტყვებისა „და მადმენ“ („მადმენ“ ქალაქის სახელია).
ომკურსა და იერუსალიმურ ნუსხებში ეს ადგილი ასე იკითხება: „... თესლოთავან,
და მადებემა (და მადებემა—ომკ.) დაცხრომით დასცხრეს“, ჩანს, საბას თავისებური
ხიბლიის ნუსხა ჰქონია ხელთ. ¹ ნუსხებშია: „დამზულარი“. ² ნუსხაშია: „დამზ-
ულუქული“. ³ შდრ. იოანე პეტრიწის შრომები, II წიგ., გვ. 22, 21. ⁴ ნუსხებშია:
„დამსხვრეული“.

დამსხურეული⁴ დამუსრვილი
ZAB.

დამტერება მტერად შეცვლა ZA.

მტრად შეცვლა B.

დამტიციება დამაგრება ZABCD.

განუმარტავია E.

დამტურეული დაწვლილებული
Z.

დამულრვა (დამულვრა D) ფრან-
ველთ დასადგურება საღამოდ Z.

ფრინველთ დასადგურება AB. ქა-
თათმ შესხლომა CDE.

დამუსრა (6, 41 მარკ.) დაამტერია
Z.

დამუხვა წვრილად დახეთქა Z.

დახეთქა წვრილად A. დახეთქასა-
ვით B. დახეთქა C. დახევა D. ნემე-

სიოს მომუხვეას სიძნელისაგან
უფროსად თქვა; და დამუხვა და-

ხვეას ჰქვიან და მქისეცა, ვითარცა

ტყავი მუხისა E.

დამუხვილი დახეთქილი Z.

დამყარება უძრავად და მაგრად(დ)

შექმნა ZA.

დამაგრება BC.

დამყარებული უძრავად ქმნილი Z.

დამშევა შიმშილით შეიწრება Z.

დამშეული (1 მეფ. 14, 31) შიმ-

შილით შეიწრებული ZA.

დამშრალი წყალ-მოწყვედილი

ZAB.

მოწყურვებული C.

დამშხალული (1 მეფე 24, 9)

კშირად დაბზარული Z.

დაბზარული კშირად (+ 1 მეფე

24, 9 Aa) A. დაბზარულ-დახეთქილი

ვით B.

ნ. ღირღვლოვანი.

დამძაღება ზეთთ გემოს გარყვნა Z.

გემოს გარყვნა A.

დამძაღებული მძალის გემოანი B.

დამძიმება ურვა, გინა მძიმის აკიდება ZAB.

დამწნა მწნილის ჩადებაა ZAA B.

დამხე (+ 3 მეფე 1, 31 ZA; 17 კავშ.)¹ დაბლა, ზეშთა — მალლა ZAB.

დაბლა CD. კვდ კავშ.: ო შ კ ი ს წ ი გ ნ შ ო: „მაშინ დამხედ დეარდა პირსა ზედა თვსსა“ E.

ნ. ზესთა, სიტყუა.

დამკობა (+ 1, 10 გამოსლ. ZAA) პირქვე დაცემა ZABCD.

განუშარტავია E.

დამჭერებელი მორწმუნედ მომსმინარი ZA.

მომსმინარი B.

დანა არს უდიდესი ყოველთა კორცისა მოსათლელი, დანაკი — უმცრო მისსა და ზომიერი, ხოლო დინწი — მცირე დანაკი კალამთ მოსაჭრელი და მისთანა, ხოლო ციღვი — დანაკი, რომელი კოტასთან მოიდრიკოს და შეიკრას, და სასხლევი — ვენაქის(ა) გასასხლავს ციღვსა (+ დანაკად ითქმის მახვილიცა ZAA) ZA.

დანა უდიდესი ყოველთა, ხოლო დანაკი — ზომიერი დანა კორცთა მოსათალი, ხოლო დინწი — მცირესა დანაკსა, კალამთა და მისთანათა ზედა საკმართა, ხოლო ციღვი — დანაკსა, რომელი კოტათა თანა მოიკეცების, და სასხლევი — ვენა-

კისა ციღვსა B. განუშარტავია CDE.

დანაბვა (დანაბა E) (+ 8, 9 იერემ. ZAA) შიშით გაცქნაფ(ვა) ZAB.

შიშით დაცქნაფა CD. განუშარტავია E.

დანაიფრანგი თვალთა წამალია, ოქროს ეანგისაგან შეამზადებენ, მწვეანია ZA.

(უქმ.) თვალთ წამალია B.

დანაკი ზომიერი დანა ZA.

დანა ზომიერი B. დანა მცირე CD. განუშარტავია E.

ნ. დანა.

დანაკისკუდი (ხე) (15, 27 გამოსლ.) ფინიკი ZA.

(ხე) ფინიკი BCDE.

ნ. ფინიკი 1, ხურმა.

დანანება რა დანაშაულს ინანოდეს ZA.

კაცმა რომ საქმე დააშაოს და ინანოდეს B.

დანარცხება კაცის მიწაზე დახეთქება ZAA.

კაცის დანარცხება აბ. კაცის დახეთქება BCD.

დანატრება ნატრის შესხმა ZAB.

დანატრულება ნატრის ვერ პოვნა ZAB.

დანაშაული შეცოდება, ესე იგი არს შუად ქმნა საქმისა ZA.

შეცოდება, ესე იგი არს შუად ქმნა საქმე B.

დანახეთქი (16, 26 ლუკა) ნაპრალი გაუსვლედი ZA.

ესე არს ნაპრალი, გასვლა-შეუძლებელი B. დანახეთქი ეწოდების ადგილსა რასმე ღრმასა. რომელსა კაცი ამიერ ვერ გამოკდენ, ვერცა

¹ თონე პეტრიწის შრომები (წიგნი II, გვ. 53, 4; 67, 16).

ამიერნი იმიერ გა(ნ)კდენ Cab. განუ-
მარტავია CqDE.
 დანგი (+ 30, 13 გამოსლ. ZA)
 სამი(ს) კერატის წონა ZABCab.
 განუმარტავია CqD. (უკმ.) E.
 ნ. ლიტრა; შდრ. ასარი.
 დანდალი (4 მეფე 19, 28) ლაგამი
 თუ პირის მახე ZAB.
 ლაგამი, გინა პირის მახე Cab.
 შდრ. ნადალი.
 დანდალი კიბისა და ურმის საკი-
 დარი ZA.
 კიბისა (კიბეთა C) და ურემთ სა-
 კიდარი BC. ურემთა გინა კიბეთა
 საკიდარი D. განუმარტავია E. შდრ.
 კოფო.
 დანდალუკი (2 შჯულ. 28, 22)
 თვალის მავნე ბინდი, გინა
 ფ(რ)ჩხილი ZA.
 ესე არს თვალის მავნე ბინდი, გინა
 ფრჩხილი B. (+ დანდალუკი არს C)
 თვალის ბინდი, გინა ფრჩხილი, გინა
 გუნი მავნებელი CD. თვალის ბინდი
 თუ ფრჩხილის შესვლა E.
 დანდობა (16, 21 გამოსლ.)¹ პი-
 რობის გასრულება ZA.
 პირობის გათავებასავეთ B.
 დანდობა ზეილამ დაყრდნობა Z.
 ზეილამ რაზედმე დაყრდნობა Aa.
 დანდობა კაცმა კაცს არ უტყუოს
 Z.
 დანდრანუკა (ბალ.) ZABCDE.
 დანერგვა (+ 3 ეზრა 4, 9 ZAa)
 ხეთ დარგვა ZA.
 დარგვა ხეთა B.
 დანეშტებული (+ 41, 11 ეზეკ.
 ZAa) ხორში ნახე ZAB.
 დანეცვა დანეცუა Ca) (+ 58.
 7 ესაია ZAa) პურის დამტკრე-

ვა ZABCD.

ლაამტერია E.

დანთქმა წყალთაგან დალუპვა
 ZAB.

წყალში დალუპვა CD. განუმარტა-
 ვია E.

დანია ქარაგმაა ამრიგი ა. სადა
 ესე ჯდეს სიტყვას(ა) თანა, წყნა-
 რა(დ) წაიარე კითხვა ZAB.

ა. სადა ესე ჯდეს, წყნარად წაიარე
 კითხვა Ca. ქარაგმაა. ამრიგი, სადა
 ესე უჯდეს სიტყვას, წყნარად წაი-
 არე კითხვა Cb.

დანიად² (16, 2 მარკ.) აღრე ZAB.

აღრე(ა) CD. მარკოზის თავ-
 ში: „დანიად განთიადსა მას“: „და-
 ნიად სულნი მოუდგნეს და იწყო
 უბნობად“: „დანიად განთიადსა“ E.

დანიით გუესმა³ 8, 16 იერემ. ZB.

დანიშნვა⁴ ნიშნის დადება ZAB.

დანიშნული ნიშანდადებული
 ZAa.

[დანჩქერი ნ. წყარო].

დაოკება ჯარისა საზრდელით გან-
 ძლომა ZA.

ჯარი საზრდელით გაძლოს B.

დაოღვა მეორედ სახის მოფერვა
 ZAB.

დაოღვა თვალთ საოლავის ცხება
 ZA.

დაპატრული ქუსლი დახეთქილი
 ZA.

დახეთქილი B. დახეული CDE .

დაპება დაპობა ZAa.

დაუარვა ხილის ყინვით დაზრობა
 ZA.

ყინვით ხილის დაზრობა B. ხილის
 დაზრობა ყინვით CD. განუმარტავია E.

¹ წყაროშია: „დანებოლა“. ² „დანიად“. განსამარტავი იყო „ნიად“. ³ ნუს-
 ხებშია: „დანიით გუესმა“. ⁴ ნუსხებშია: „დანიშნვა“.

დაუინება ერთის რასმე დაკშირე-
ბა ZAB.

დაუოლვილი ძმარი დამატლებუ-
ლი (დამატლიანებული D)
ZABCDE.

დაუღლილი Cb.

[დარ ნ. გაადარე, დარი 2, ედარნა,
ედრეობითი, სადარი, შედარება].

დარაბა (დარაბ E) საფარი ფიცა-
რი ZABCD.

განუმარტავი E.

დარაბზინი კარის საფარი ფიცა-
რი ZA.

სახლის დარაბა B. სახლში დარაბა
CD. განუმარტავი E.

დარაკა ფარი ZABCDE.

დარამად ს(რ)ულ ყვალამ ZABD.

ს(რ)ულ ყველამ C. განუმარტავი E.

დარანდო (ხე) ქერამი გურკა-
ტებილი ZABC.

გურკატებილი ქერამი D. გულ-
ტებილი ქერამი E.

დარანი კლდეში ანუ მიწას ქვეშ
შესასვლელი ZA.

გინა კლდეში, ან მიწას ქვეშ შე-
სასვლელი სამალავი B. დარანად
ითქმის სახლი (+ სახლში C) მიწას
ქვეშ ნაგები, გინა მიწა და კლდე
შეთხრილი უჩინრად CD. განუმარ-
ტავი E.

ნ. დადარნება, ედარნა, სადარ-
ნო.

დარანჯობა! გ რ ი გ ო ლ ი ლ თ ი ს მ ე ტ-
ქ ვ ე ლ ი: „ვიწაცა ცხენთა სადგენელ
უწოდს შეებათა მოურ დარანჯობითსა
გულისტქმათა ჯორტასა“ E.

დარაჯა ესე დარაჯა განიყოფების
ხუთად: გუშაგად, ებგურად, ტა-
ლად, ქუმილად და დეტად. გუ-

შა გ ი არს დარაჯა ციხეთა;
ხოლო ე ბ გ უ რ ი მალლით ად-
გილით მოდარაჯე; ტ ა ლ ა არს
მგზავრთა ღამით მოდარაჯე;
ქ უ შ ი ლ ი არს მეპატრონისა
კართა ღამესა რა ათევდეს, ანუ
ხვასტაგთა უდარაჯებდეს; დ ე -
ტ ი არს, რომელი ღლისით შო-
რიდამ უმზერდეს და დარაჯობ-
დეს. ვიეთთა გარჩევით არ(ა)
აღუწერიათ ZA.

ესე დარაჯა განიყოფებიან ხუთად:
გუშაგად, ებგურად, ტალად, ქუმი-
ლად და დეტად. გუ შ ა გ ი არს და-
რაჯა ციხეთა; ხოლო ე ბ გ უ რ ი —
მალლის ადგილით მოდარაჯე; ტ ა ლ ა
არს მოგზაურთა ღამით მოდარაჯე;
ქ უ შ ი ლ ი არს მეპატრონისა კართა
ღამეთა რა ათევდეს ანუ ხვასტაგთა
უდარაჯებდეს; ხოლო დ ე ტ ი არს,
რომელი შორით უმზირდეს ღლისით
და დარაჯობდეს. ვიეთთა გარჩევით
არ აღუწერიათ B. ესე დარაჯა განი-
ყოფებიან (განიყოფებოს D) ხუთად:
გუშაგად, ებგურად, ტალად, ქუმი-
ლად და დეტად. გუ შ ა გ არს და-
რაჯა ციხისა, ხოლო ე ბ გ უ რ ი კოშ-
კით, გინა ხიდაღმა ანუ მალლით იდა-
რაჯებდეს; ტ ა ლ ა არს, რომელი მო-
გზაურსა (მოგზაურთა Cb) ღამე უდა-
რაჯებდეს; ქ უ შ ი ლ ი არს რომელი
ხვასტაგთა უდარაჯებდეს, ანუ მეპატ-
რონისა კართა კმილიდეს; ხოლო
დ ე ტ ი (ტელი Ca) ითქმის, რომელი
შორით ხელეიდეს და დარაჯობდეს.
ვიეთთა გარჩევით არ(ა) აღუწერიათ,
გაწყობისათვის სადა ნდომიათ, აღუ-
წერიათ CD. ესე დარაჯა განიყოფე-
ბის ხუთად: გუ შ ა გ ი არს დარაჯა
ციხისა; ხოლო ე ბ გ უ რ ი კოშკით
გინა ხით და მალლით იდარაჯებდეს.

1 ეს სიტყვა ნუსხაში გადახაზულია.

ხოლო ტალა არს რომელი მოგზაურსა დამე უდარაჯებდეს; ხოლო კუმილნი, რომელ ხესტაგსა უდარაჯებდეს ანუ მეპატრონისა კარსა კმილივდეს; არამედ დეტიცა ითქმის, რომელი შორით ხედვიდეს. ხოლო ვიეთთა გარჩევით არა აღუწერიათ, გაწყობისათვის ერთი მეორისა ადგილს უქსენებიათ E.

ნ. ვდარაჯობდ, იდარაჯა; სადა-რაჯო, ყარაული.

დარაჯა ესე დარაჯა სხვათა ენა არს, რომელი სამეურნალოთა წიგნთა შინა აღუწერიათ საზომის ზომისათვის წამალთასა: ორითა დარაჯითა გრილი, ანუ სამითა დარაჯითა მჭურვალე. ამას ქართულად ხარისხი ჰქვიან ZA.

თურქთა ენითა ხარისხთა ეწოდება B. ესე სამეურნალოსა საზომისა ზომად ითქმის: ორითა დარაჯითა გრილი არს ანუ სამითა მჭურვალეო (მხურვალეო D). ერთს წიგნში ვნახე (+ ეწერა D) სამი მქარი არის ერთი დარაჯო, (+ ამ დარაჯას ქართულად ხარისხი ჰქვიან Cb) CD. სამეურნალოს საზომის ზომად ითქმის: ორითა დარაჯითა გრილი არს, ანუ ოთხითა მჭურვალეო. სამი მქარი E.

დარბაზი სამეფო დიდი სახლი ZA.

სამეფო სახლი B. დიდი სახლი CD. განუმარტავია E.

ნ. ვდარბაზობდი, სადარბაზოდ, სახლი.

[დარბაზის ერი ნ. სუნკლიტიკოსი].
დარბაზობა საალერსოდ სხვის სახლად მისვლა ZA.

სახლად მისვლა B.

დარბაისერი (დარბაისელი E)

დარბაზს ჩინებული ZA.

დარბაზთ მყოფნი BCab. განუმარტავია CqE. 'ქარგი მუსთაფი' D.

ნ. სუნკლიტიკოსი.

[დარბევა ნ. რბევა].

დარგი მქარე, მალი და ცალგნითი განიყოფებიან, რომელნი კერძოთა ნაწილები არიან. რამეთუ მქარე არს, ოდეს ვთქვათ აღმოსავალის მქარე და მისთანა, მათა და ზღვათა მქარე და მისთანა და ეგვეითარნი; დარგი არს, ოდეს საყანურსა და ვენაქთა ვაქსენებდეთ, ვიტყვი: ქვეით დარგი, ზეით დარგი, აქათ-იქითი და ეგვეითარნი; ხოლო მალი არს, სახლისა სართულთა რა ვაქსენებდეთ, ვიტყვი: ზეითი მალი, აქათ და იქითი მალი, ხოლო ცალგნითი განჰკვეთს ნახევარსა, რაიც რავე იყოს ZA.

ესე დარგი, მქარე, მალი და ცალგნითი კერძოთა ნაწილები რამე არიან. რამეთუ მქარე არს, ოდეს ვთქვათ აღმოსავალთ მქარე და მისთანა, მათა და ზღვათ მქარე და მისთანა და ეგვეითარნი; დარგი არს, ოდეს საყანურთა და ვენაქთა ვაქსენებდეთ, ქვეით დარგთა, ანუ ზეითთა, იქითთა და ეგვეითართა ვიტყვი; ხოლო მალი არს სახლთა სართულთა რამე ვაქსენებდეთ, ვიტყვი: ზედეითი მალი, აქათი და იქით მალი და ეგვეითარნი; ხოლო ცალგნითი განჰკვეთს ნახევარსა აქათ და იქითს, რამე რავე იყოს B. დარგი, მქარე და მალი (+ და ცალგნითი Cab) განიყოფებიან. მქარე არს, ოდეს ვთქვათ: აღმოსავ(ა)ლის მქარეს წა(რ)ვალ, ანუ სხვათა რომელთამე (რომელსამე D) მქარესა ვაქსენებთ,—მათა მქარესა ანუ ზღვათასა; დარგი არს, ოდეს

ვენაქთა ანუ საყანურთა ვაკსენბდეთ, ვიტყუოთ კვეით დარგთა ანუ ზეით დარგთა; მალი არს სახლთა სართულთა რა ვაკსენბდეთ, ზეითი მალი (+ და D) კვეითი მალი, გინა გვერდთასა (გვერდისათა D) ესრეთ ვიტყუით; (+ ცალგნითი განკვეთს ნახევარსა აქათ და იქითსა, რაიც რავე იყოს Cab) CD. განუმარტავია E.

დარგული დანერგული ბალახი ZAB.

დარე (დარე, მდარე D; დარე და მდარე E) მცირედ მოკლებული ZAB.

მცირედ (მცირეთ D) უმცირესი CD. განუმარტავია E.

ნ. უდარესი, უდარესობაჲ (უმეტეს'თან), უმცროსი; შდრ. მდარე.

დარეგვა (დარეგუა ZA) ძნელად და ავად დასეტყვა ZA.

დასეტყვასავით უარესი B.

დარეგვა¹ სარეგვავით თავისა და ეგევითარის გაჭეჭვა ZAA.

და-რე-ყუნა (27, 28 საქმე) ცოტა დაიცადეს ZA.

დარეცა (+ 14, 5 ივლით ZAA) დაფენა ZABCE.

დაცემა, გინა დაფენა D.

დართვა (+ 3 მეფე 7, 3 ZA) მომატება ZABCD.

განუმარტავია E.

დარი ჰაერის ცვლა ZABCD.

განუმარტავია E.

ნ. ედარნა.

დარი შედარებული ZACqD.

მისი შედარებული B. შედარება Cab.

დარიბლვა მართლა ვერ ხედვა

ZA.

მართლად ვერ ხედვა BCb. კავ-შირის ბოლოს: „დარიბლვისათვის თვალთა ჩვენთასა“ CaqDE;²

დარილი ეამთა ძიება, გულის წყრომაში ნახე ZA.

ეამთა ძიება თუ მზერა B. ეამთა ძიება C. განუმარტავია D.

ნ. დადარილება, მზერა.

დარინება CDE.

ნ. დადარნება.

დარისხება დაწყევლასავით ZAB.

[დარიჩინი ნ. ირეოსი, კასია].

დარიჯაგი ყალიბი ZA.

განუმარტავია BCDE.

დარტყმა დიდი რამ დააზილოს ZA.

დილისა რისმე ზე დაცემა B.

დარტყმა ზედ დადება ZABCD.

დარღალა ნაგები დარანი ZAB.

ა(ლ)შენებული დარანი CD. განუმარტავია E.

შდრ. დარანი.

დარღუევა (დარღუევა Z, დარღუევა Aa) (3 ეზრა 4, 9) მოშლა მტკიცეთა ZAA.

დარჩენა ესე არს, რა გაიფანტონ და აღგილსავე რავდენი დაეტეოს, გინა კელთ შერჩეს დატეეებული, გინა ომსა შინა შებმა ვერ გაუსწოროს და ნებით მტერს დაემონოს Z.

ესე არს, რა განიფანტონ და აღგილსავე რავდენი დაეტეოს, გინა ხელთ აქუნდეს დატეეებული, გინა ომსა შინა შებმა ვერ გაუსწოროს და ნებით დაემონოს A. დარჩენა არს, რა განიფანტნენ და აღგილს რაოდენი დაეტეოს, გინა კელთ აქუნდეს დატე-

¹ ნუსხებშია: „დარეგუა“. ² Cb-ში გადახზულია მოწმობა.

ვებული, გინა ომთა შინა შებმა არ ეძლოს და თვისითა ნებითა მიჰყვეს B. დარჩენა არს, ვიეთნი განიფანტენ და რაოდენნი ადგილს დაეტევოს, გინა კელთ აქენდეს დატევებული, გინა ომთა შინა კაცი არა ეომოს და თვისითა ნებითა წარმოჰყვეს Cab. განუმარტავია CqDE.

დარჩილვა სპილენძით რკინის დაკავშირებას უწოდენ (ტემობენ B) გლეხნი ZAB.

დარჩილვა არს სპილენძით რკინა დაკავშირო(ს) CD. სპილენძით რკინის დაკავშირებას უწოდენ E. ოქროპირის თქმული (ახალკვირის საკითხავში ოქროპირისა ZAB): „არა განეშორებით (განეშორების DE) დარჩილვათავან თითთა ჩვენთასა (ჩვენებასა B, ჩვენთა E)“ ZABCDE.

დარჩილთა აგვისტოს ქთევსების თქმული: „უქმთუ განვიდეს სიმრავლე, დარჩილთა და ცოდვათა რას(ა)მე ჰგონებდეთ“ ZA.

განუმარტავია B.¹ ახალკვირი-აკის (კვირის E) საკოთხავი, ქთ აგვისტოს მეტაფრას. ში, ევსების თქმული თავის ქუეთისა: „უქ(უ)ეთუ განვიდეს სიმრავლე დარჩილთა და ცოდვათა რასამე ჰგონებთ“ CDE.

დარჩილი დარჩობილი B.

დარჩობა წაჭირებით მოკლეა ZAB.

დაშობა Cb. განუმარტავია CqDE.

დარჩომა საზრდოთ გამოზრდა Z.

საზრდოთ გამოზრდა AB. დარჩომა არს საზრდოს გამოზრდით ამყოფოს კაცი ვინმე Cab.

დარწყმა მახის დადგმა ZABCD.

განუმარტავია E.

დარწყმული (18, 10 იობ) მახე-დადგმული ZAA.

დარკმა დასობასავით ZA.

დასობა B.

დასაბამი პირველთქმული, გინა პირველქმნილი Z.

პირველქმნილი, გინა პირველთქმული (+ 1, 1 დაბად. Aa) A. ესე არს პირველქმნილი, გინა პირველთქმული B. დასაბამი ითქმის პირველქმნილი, გინა პირველნაყოფი Cab. პირველდასაწყისი CqD. განუმარტავია E.

ნ. მიუწდომელი.

დასაბმელი დაბმასაქნელი ZAB.

დასაბმელი საბელი, თოკი და ეგვეითარნი Z.

საბელი, თოკი, ძაფი და ეგვეითარნი Aa.

დასავალი მზის დასაქედი ZAB.

დასავალი ეწოდების, სადათ მზე და(კ)ედების, ხოლო აღმოსავალი — სადათ (+ მზე Ca) აღმოდების Cab. განუმარტავია CqDE.

დასავსები დასაშრეტი ZA.

[დასაკავი ნ. საბრკე].

დასასრული (18, 9 იერემ.) ბოლოს მოღება ZAA.

ნ. მიუწდომელი.

[დასაქცეველი ნ. საქცევი].

დასაყოფელი დასამუნჯებელი ZAB.

დასადგომელი, გინა დასადღებელი Cb. განუმარტავია CqDE.

დასაყოფელი დასადგომელი, გინა დასადღებელი B.

დასაყული ადგილი დაეული, სადა უთქმელად ვერ(ა)ვინ შევიდეს ZA.

¹ „დარჩილთა“ წერებულა B-შიც მოწმობითვე, მერმე განსამარტი სიტყვა მოუციით „დარჩილ“ ფორმით, ხოლო მოწმობა გადაუხაზავით (დარჩილთა=დასჩილთა, ი. ა.).

ესე არს ადგილი დაცული, რათა ვერაინ შევიდეს უთქმელად B. და-
ცული ბრძანებით Cab. დაცული Cq.
განუმარტავია DE.

დასაშრეტი ქურჭელი ცეცხლთ
გამქარებელი ZAA.

[დასაწუელი ნ. მრგულიად-და-
საწუელი, ყოვლად-დასაწუე-
ლი].

დასდებელი ნ. დაზდებელი.

დასვასა რიგით და შედევნებით
გაწყობა ZAB.

დასვინაღრება ნ. დასუნაღრება.

დასვრა ნ. დასუარვა.

დასთომილი (დასთომილ B) (121
კაეშ.) დაცთომილი ZA.

დაცთომილ. 121 კაეშ.: „ვინაჲ
შემდგომთაგან ყოველთა არიან ზესთა
დასთომილ მიწთმასა, ვითარ მიზეზ-
ნი ყოველთანი“ B.¹

დასი (1 მეფე 10, 5) გუნდივით
ZAA.

გუნდივით (+ 26, 5 რიკს. Ab)
AbB. გუნდი CD. განუმარტავია E.

ნ. დასობა, მედასე.

დასიაკერპი კელითქმნული ZA
BCab.

დასკუნა (დასკენა ZAE) სიტყვის
დამტკიცება ZABCD.

განუმარტავია E.

დასმა ადგილს დაჭდუნება სული-
ერთა, გინა უსულოთა (+ რა
დაარქონ ანუ დადენ ZAA) ZA.

ადგილს დაჭდუნება უსულოთა, გი-
ნა სულიერი დააჭდუნოს B. ადგ-
ლს დააჭდუნება Cab. ადგილს დააჭდუ-
ნოს Cq. განუმარტავია DE.

დასმენა დაბეზლება ZABCab.

დასნატული სამეფოდ დაფენილი
ZABCb.

დასნეულდა დაქირიანდა ZAA.

დასო (9, 18 ესაია) მალნარისა და
კშირისა, რომელთა(მ)ცა ფინხთა
სახელი არს ZAB.

(ბი) დასო მალნარისა და კშირისა,
რათამცა ფინხთა სახელი არს (+ ესა-
იას 9, 18 Cb) CDE.

დასობა ლახერის დარქმა, გინა
დას-დასად გუნდობა ZAB.

დასოვლება (34, 3 ესაია) დალ-
ტობა ZAA.

დასორსალება წამგრგვალება
ZAB.

წამგრგვალოს Cb.

დასოქვა მკედის დახეწა ZAB
CaqD.

მკედის(ი) დახეწა Cb. დახეწა E.
დასტაი E.

დასტამბა დაბეჭდა, გინა დასახვა
ZAA.

დასტამბო (დასტანბო Ca) (ბალ.)
სპარსულია, ქართულად პუ მ-
პულა ჰქვიან ZAB.

(ბალ.) CDE.

დასტანაგები (3, 20 ესაია) ქალთ
სამკლავე ZA.

სამკლავე ქალთა (+ 3, 20 ესაია
BCb) BC.

შდრ. სტანაგი.

დასტანბო ნ. დასტამბო.

[დასტაქარი ქარა] Cb.

დასტახანი სუფრა, სხვათა ენა
მგონია ZA.

სუფრა B.

ნ. სუფრა.

¹ მოწმობა B-ში გადახაზულია.

დასტი ქანნი კოკას უკმობენ
ZAB.

სალვინეა დიდი (7 დარეჯან.) Cb.
დიდი სალვინე Ca. დარეჯანიანში
CqE. 7 დარეჯან.: „თითო დასტი
ოკროსა გვედგაო“ D.

დასტირიო უმკვეთელესი Cb.

დასტურად (2 მეფე 18, 13) გან-
მართლებით ZA.

(უკმ.) განმართლებულად BCD.
განუმართავია E.

დასტური დაჯერებული ZAa.

დაჯერებული, სხვათა ენაა ორივე
Ab. დასაჯერებელი, ორივე სხვათა
ენათა შემოღებულა B. დასაჯერებე-
ლი CDE.

[დასტურის წიგნი ნ. ფარმანი].

დასუარვა² (+26, რიცხ. ZAa)
გათხუნვა ZABCab.

გათხუნვასავით Cq. განუმართა-
ვია DE.

დასულავს სულიერ ჰყოფს
ZABCD.

დასულეზა დაჩუშება ZABC.

დასუნება სუნის აღება ZAa.

დასუსტება (8, 27 დანიელ) მიუ-
სუსტება ZAa.

დასუნალრება³ ესე არს ზღვათა
მოსინჯვა, რათა ნავი არა შეა-
ხეთქონ მეჩხეთა, გინა მდინარე-
სა შინა ბადის დასაბმელი არა
იყოს ZA.

ესე არს ზღვით მოსინჯვა, რათა ნა-
ვი არა შეახეთქონ მეჩხეთა, გინა მდი-
ნარეში ბადის დასაბმელი არა იყოს
B. დასვინალრება არს ზღვათა და
მდინარეთ მოსინჯვა, რათა ნავი არა
შეახეთქონ კლდეთა ანუ თხელთა ად-
გილთა, გინა ბადისა საბმელი არსად

იყოს ფარულთა ადგილთა წყალთა
შინა Cab.

დასცთა არ შეხვდა ZA.
არ შეეყარა B.

დასცილდა იგივე დასცთა ZA.
დასცთა B.

დასცხრა (13, 6 მათე) დაცხრომა
იწყო ZAa.

დასძვრა ნ. დასძურა.

დასძრომლვა (დასძრომლავს BCb);
მძრომლისაგან დასუნთქვით და-
ყრა ZA.

მძრომთაგან დასუნთქვა B. მძრომ-
დასუნთქავს Cb.

დასძურა (დასძვრა ZA) კელით(ა)
თუ პირით წაუ(ე)იდა ZAB.

დასწრება თან დახლომა მასთან
ZA.

იქ თან დახლომა B.

დასწრომა ერთმან უმაღ ქ(მ)ნას
ZAB.

დასხვირბლვა ნ. დასხვრპლვა.

დასხივება (+ 40, 13 იობ ZAa)
ქვათა და ქვათ შუა დათიქვა
ZAB.

ქვასა და ქვას შუა დათიქული C.

დასხირპვა (დასხირპა B) დაქირე-
ბასავით ZAB.

დასხლეთა უნდომლად გავარდნა
ZAB.

ნ. სხლეთა.

დასხმა .ესე არს, რა მტერმან
დრო დაიცეს, განუმზადებელს
მტერი უცნაურად მიეტეოს;
დასხმად ითქმის ღვინო,
წყალი და მისთანანი, რადაცა
წედასა ზედა წარმოასხას, გინა

¹ შდრ. ამირან-დარეჯანიანი, ს. ყ უ ბ ა ნ ე ი შ ვ ი ლ ი ს გამოც., (ლიტერ. ქრეს-
ტომათია), გვ. 40, 5. ² ნუსხებშია: „დასარა“. ³ ნუსხებშია: „დასვინალრება“.

კაცსა ზედდამ დასთხიოს, ანუ სხვაა რაზედმე დაასხას; დასხმა არს მრავალი კაცი რა დააჯღუნოს, გინა ნარღისა და ჭადრაკის პაიეები Z.

ესე არს, რა მტერმა დრო დაიცეს, განუმხადებელს მტერი (მტერს Ab) უცნაურად მიეტეოს. დასხმად ითქმის ღვინო, წყალი და მისთანანი, რამცა წედასა ზედა წარმოსახს, გინა კაცსა ზედდამ დაათხიოს, ანუ სხვას რაზედმე დაასხას; დასხმა არს მრავალი კაცი რა დააჯღუნო A. ესე არს, მტერმან რა დრო დაიცეს, განუმხადებელს ზედ მიეტეოს უცნაურად; დასხმად ითქმის ღვინო, წყალი და მისთანანი რა წედათა ზედა წარმოსახს, გინა კაცთა ზედდამან დასთხიო, ანუ სხვასა რასამე ზედა; დასხმა არს, მრავალნი კაცნი რა დააჯღუნო B. დასხმა არს რა მტერმა(ნ) დრო დაიცეს და ზედ მიეტეოს უცნაურად; დასხმად ითქმის ღვინო, წყალი და მისთანანი რა წედათა ზედა წარმოსახს, გინა კაცთა ზედა ზედდამ დასთხიო, ანუ მიწათა, ხეთა და ქვათა ზედა დასთხიო. დასხმა არს, კაცნი რა რიგით ადგილთა დააჯღუნო Cab. განუმარტავია CqE.

ნ. კილოს დასხმა, კელის დასხმა.

დასხმა თავს დასხმა მტერთა Cq. თავსა D.

დასხნა (1, 7 საქმე) დაღვა B.

დასხურკლვა (დასხურკვლა Z, დასხურკულა A, დასხრუკვა B) შებღუნძვით შეკმობა (+ ტყავთა Z) ZAB.

დასხვრპლვა¹ ტანზე მქავანთ ამოყრა ZAB.

განუმარტავია CD.

დასჯა (+ 2 კორინთ. 3, 9 Z) სამართლის გარდაწყვედა ZAA.

ნ. დაშჯა.

დატევება გაშეება ZAB.

განუმარტავია E.

დატევებული გაშეებული Z.

დატევენა დატევა ZABCD.

განუმარტავია E.

დატეხა ბრალი დაედვას ZAB.

ბრალი დასდვას, ანუ დაეცეს რამე Cb.

დატეხა მეხის დაცემა ZA.

ზეილამ დაეცეს მეხისა B².

დატეხილი ბრალდადებულნი Z.

დატიტული უზომოდ დამარილული Z.

უზომოდ დამარილული, გინა დასანებლებული (დასანებლებული Ab) A. უზომოდ დამარილული ან დასანებლებილი B. დატიტული არს რა მრავლად მარილი აყარო, ანუ სანებელი (სანებელი Cb) Cab. მრავლად მოყრილი მარილი, თუ სანებელი Cq.

დატყუეება (დატყუეება Aa) (6, 1 ლევიტ.) ტყვედ წაყვანა ZAA.

დაუამბებენ იტყვიან ZAB.

დაუბოშა (დაუბოშობა D) (+ 32 25 დაბად. ZAA) დაუბუჟა ZAABCD.

დაუბუშა დაუბუჟა ZA.

დაუდგრომელი დაუდეგარი ZA.

დაუდეგარი არ დადგებოდეს Z.

არ დადგეს AB.

დაუზღრომელი (187 კავშ³) დაუქსნელივით ZAB.

დაუქსნელსავით (187 კავშირში³) Cb.

¹ ნუსხებშია : „დასხვირპლვა“. ² B-ში „მეხისა“-ს წინ წერებულა „რამე“, რაც გადახაზულია. ³ პროკლეს ნაწარმოებიდანაა (I წ., გვ. 111,26).

დაუთმო ნებაზე მიაგდო ZABCD.
 დაუთმობელი მოუთმინარი Z.
 [დაულ ნ. დაფი].
 დაუმანვან (35 კავშ.)¹ მანა დაუს-
 ვამს Z.
 მანა დაუსვია (35 კავშ.) AB.
 დაუნანარები დაუწყნარები
 ZAB.
 დაუნდობელი ცრუ და მოღალატე
 ZA.
 მოღალატე და ცრუ B.
 დაუპყრობელი (30, 11 იობ) დაუ-
 ქირავი ZAA.
 დაურწყება ყველიერი ZABCD.
 განუმარტავია E.
 დაუურვოს სისხლი მოსცეს Z.
 სისხლად მისცეს AB.
 დაუუღუნებულად დაუუქველად CD.
 დაუუუღუნებელი (დაუუღუნებელი
 AB) დაუუუქ(ვ)ელი ZAB.
 დაუცხრო 2 ნეშტ. 14, 6 ZAA.
 დაუცხრომელი დაუწყნარებელი
 Z.
 [დაუძახე ნ. მოწოდება].
 დაფა დასაწერი ფიცარი ZA.
 სასაწერლო ფიცარი B. დასაწერი(ს)
 სკამი CD.
 დაფალვა მიდამოს დაგვა, დახვე-
 ტა Z.
 მიდამოთ დაგვა, დახვეტა AB. და-
 ფალვა არს განწმედა ეზოთა და მი-
 დამოთა, სახლთა და მისთანათა CD.
 ნ. წმიდა.
 დაფარვა (12, 2 ლუკა) დამალვა-
 სავით ZAA.
 დაფარვა საფარვლის დადება Z.
 დაფარვა სიწმიდის საფარებელი
 ZA.

სიწმიდის დასაფარებელი B.
 დაფახვა (დაფახუა ZACa) დახუქ-
 ვა ZABCDE.
 დაფდაფი ორსავ თავს დაფი სა-
 ცემელი Z.
 ორგნითვე დაფი საცემელი A.
 განუმარტავია BCDE.
 ნ. დაფი, ზაბილური.
 დაფეთება გიეთან ნახე Z.
 გიეში ნახე A. ფეთიან იქნას B.
 დაფენა სრულ გაშლა ZAB.
 დაფენილი სრულ გაშლილი Z.
 დაფერადება სხვადასხვა ფერად
 შექმნა ZAB.
 დაფერება პირის ლიქნა Z.
 დაფი ესე არს გრკალი, ცალთა
 მკარეთა ეტრათი აკრავს საცემ-
 ლად მროკავთათვის, რომელსა
 სპარსნი და ირანს უწოდენ,
 ხოლო და ფ და ფ ს ა ორსავე
 მკარეს ეტრათი აქვს, რომელსა
 და უ ლ ს უწოდენ ZAB.
 დაფი არს ხის გრკალთა რა ცალ-
 გნით ტყავი ეკრას საცემლად მრო-
 კავთათვის, რომელ არს და ი რ ა,
 ხოლო და ფ და ფ ი არს, რომელსა
 ორგნითვე ტყავი ჰქონდეს, რომელსა
 და უ ლ ს უწოდენ თურქნი Cab.
 განუმარტავია CqDE.
 ნ. ებანი.
 დაფითა დაბალთა ZA.
 დაქრასავით BCab. დაქრა CqD.
 განუმარტავია E.
 დაფიონა (დაფიონი D) ცათ ფე-
 რად-ფერადად ელვარობა ZA.
 ცათ ფერად-ფერად ელვარება B.
 ელვარედ ფერად-ფერადობა (+ ცა-
 თა Cbq) C. მოელვარობა მოწითლო
 D. ა რ ი ო პ (ა) გ ე ლ ი ს ნ ე ტ ა

¹ იოანე პეტრიწის შრომები (წიგნი II, გვ. 87, 27).

ფ რ ა ს ი: „დაფიონასა მას მზ-სა და მთოვარისასა და ვარსკვლავთა (+ აუთა D) გაგებასა“ DE¹.

ნ. გაცისკრება.

დაფლანგვა უნჯთ განზნევა ZAA.

განუმარტავია B.

დაფლვა ზიწაში ჩადება ZA.

განუმარტავია BCqDE. დაფლვა არს მკვდართა მიწაში დამარხვა, გინა სხვათა რასამე, გინა თოვლთა და ლიათა და მისთანათა შინა შთაქარღეს ვინმე Cab.

დაფნი (ხე) ბერძელთა, ქართულად რ ა ფ ი ნ დ ი ჰქვიან ZAB.

რაფინდი Cb.

(ხე) CaqDE.

დაფოთებული ღუნე ZA.

დაღუნებული B. მოშვებული, გინა ღუნე Cb.

დაფუთება მოფონებული ZAA.

დაფუშვა² (1, 6 ნაომ) დაშლასავით ZAA.

დაფუძნება საძირკვლის მაგრა დადება ZAB.

საძირკვლის მტკიცედ დადება Cab. საძირკვლის დადება CqD. განუმარტავია E.

დაფქვა [რიცხვ.] 11, 8 ZAA.

დაფხლვზა მკლავის გაშიშვლება ZAB.

მკლავ(თ) გაშიშვლება CD. განუმარტავია E.

დაფხურა (11, 2 ზაქარ.) დაწვლილება ZAA.

დაქადება ქადილის თქმა ZAB.

სიტყვით შეშინება (შეაშისოს D) CD.

ნ. მუქარა.

დაქანცვა (დაქანცუა Ab) მეტად

დალაღვა ZAB.

დიდად დაშრომა Cab.

დაქვავება (15, 40 ეზეკ.) ქვის დაკრება ZAA.

დაქოლვა დაქვავება Z.

დაქოქვა ცუდად მიყვრება ZABCD.

განუმარტავია E.

დაქსაქსვა წალმა-უეკულმა დასერვა ZACD.

წალმა-უეკულმა დახაზვა B. განუმარტავია E.

დაქცევა (4, 11 ამოს) დარღვევა ZAA.

დადა ართრონია კიდევსავით: დალიძინა — კიდევ დაიძინაო, დალითრო — კიდევ დაითროო და მისთანანი ZA.

ართრონია BCab. განუმარტავია CqDE.

დაღათუ (+ 3 მეფ. 17, 12 ZA)

დაღაცათუ ZAB.

დაღალვა სლვისა და ქნის მიჭირვება ZAB.

დაღაცათუ თუმცასავით ZABCab. განუმარტავია CqDE.

დაღება კართ ანმა, გინა თავის დახრა, გინა დაჩუღება ZA. განუმარტავია B.

დაღებვა დაფერადება ZA.

დაღერღა მკეცთაგან დაკბენა ZA.

მკეცთაგან დაკბილვა B. მკეცთაგან დიდად კბენა CD. განუმარტავია E.

დაღერღა ეერცვის დაროშვა Z.

[დაღერღილი ნ. ღერღილი].

დაღი ესე არს საბეჭდავი გაჭურვებული ცეცხლით(ა) ZAB.

დაღი არს გაჭურვებულით დაბეჭდვა Cab. განუმარტავია CqDE.

¹ მოწმობა Cq-ში გადახაზულია. განმარტებაც ჰქონია: „მოვლევარობა, მოწითლო ღია“, რაც აგრეთვე გადახაზულია
² წყაროშია: „დაიფუშნეს“.
 14. ტ. IV, 6. 1.

დაღირება კრვად მიტანა და არა კრვა ZAB.

არა კრვა და შეშინება CD. განუმარტავია E.

დაღლები კიდებით დაკოდა ZA.

დაღლებილი კიდებით დაკოდილი B. უმახვილოდ დაკოდილი CD. განუმარტავია E.

დაღმა ქვე დაშვებ(ით) ZABCb.
ნ. დაღმართი.

დაღმართი ესე დაღმართიცა აღმართისა წინააღმდეგად განიყოფების, რამეთუ ვაკესა რა რადობა შეეტყობოდეს, წამრეცი ეწოდების და უნამეტნავესა მისსა — და მრეცი, და მისსა უმეტესს(ა) — ჩამრეცი, და მა(ს)ზედ მეტსა — ჩაღმართი, მისს(ა) უძნელესსა — დაღმართი და სრულიად ძნელსა — ციცაბი; ზემოთ მკრიდამ ქვემოთ მომავალსა ეწოდების დაღმა, ხოლო მალლით დაბლა მომავალს(ა) — ჩაღმა ZA.

დაღმართიცა აღმართის წინააღმდეგოდ განიყოფების, რამეთუ ვაკესა რა რადობა შეეტყობოდეს, წამრეცი ეწოდება, და უნამეტნავესა — და მრეცი და მისა უმეტესა — ჩამრეცი, და მაზედ მეტსა — ჩაღმართი, მისსა უძნელესა — დაღმართი, და სრულიად ძნელსა — ციცაბი, ზემო მკრიდამ ქვემოთ მომავალსა ეწოდების დაღმა, ხოლო მალლიდამ დაბლა მომავალს — ჩაღმა B. დაღმართიცა აღმართისა წინააღმდეგად განიყოფების, რამეთუ ვაკესა რა დაღმართობა შეეტყობოდეს, ეწოდების წამრეცი, და უნამეტნავესა მისსა — და მრეცი და მისსა უდაღმართესს(ა) —

ჩამრეცი, მისა უდაღმართესსა — ჩაღმართი, მისსა უძნელესსა — დაღმართი და სრულიად ძნელსა — ციცაბი, ზემო მკრიდამ ქვემოთ მკარს მომავალს ეწოდება დაღმა მორული, ხოლო მალლიდამ დაბლა ჩამომსვლელს — ჩაღმა მორული Cb. განუმარტავია CqDE.

დაღმევა პირის-სახის დაჭკნობა ZAB.

დაღმევილი პირამ(კ)ნარი CD.

დაღონება (3 ეზრა 8, 74) ღონის გაწირვა ZAa.

დაღრეკა დაღრეკით დაშავება ZAB.

დაღრეკილი (15, 31 მათე) მოღრეკილი კაცი ZAa.

დაღრეკით დაშავებული CDE.

დაღრეჭა დიდად მოწყენა ZABC. დაღრეჭილი დიდი მწუხარება E.

დაღრომა მცირედ მოწყენა ZABC.

მოწყენა მცირედ D.

დაღრობა ბილწად დარჩობა ZA. დარჩობა ბილწად B.

დაღუჭვა წყალთაგან დანთქმა ZABCDE.

დაყავ 33, 3 იერემ. Z.

დაყენება დადგინებასავით ZA. მოცდევინება B.

დაყვედრება ნ. დაყუედრება.

დაყმედა მომშვევა ZACDE. დამშვევა B.

დაყმედილი მომშვეული Z.

დაყმუნება (4, 16 დანიელ) შეღუმებასავით ZA.

ყოყმანივით BC. ყოყმანსავით D. განუმარტავია E.

დაყოვნება (+ 2 მეფე 19, 11 ZA)

დაკვიანება ZAB.

განუმარტავია Cb.

დაყოფა ხანთ დაზმა ZAB.
 დაყოფა პირის აუღებლობა ZAB.
 დაუუავება (დაუუაება ADE)
 ტებილად მოუბნობა Z.
 ტებილად მოუბნება AB. ტებილი
 მოუბნება CD. განუმარტავია E.
 დაუუღება მოცალედ ყოფა
 ZABCab.
 განუმარტავია CqDE.
 დაუუღება ზე დაბრჯენასავით ZA.
 დაუუღნება (+ 22, 32 რიცხ. ZA)
 უშფოთველობა ZAB.
 დამუვიღებასავით Cab. დამუვი-
 ღება CqD.
 დაუუღდრება (დაუუღდრება ZAB.,
 დაყვედრება Cb) ყვედრების
 ქნა ZAB.
 განუმარტავია Cb.
 დაუუენვა (დაუენა B) 1 კორინთ.
 11, 5 Z.
 მოპარსვა B.
 დაუუღდრება ნ. დაყუედრება.
 დაუენა ნ. დაყუენვა.
 დაუუჩება დაწყენარებასავით ZAA.
 დაუუჩება მოკლება ძალიანის
 ქროლისა ZAA.
 დაშავება (6, 20 ბარუქ) საქმის
 წაქღენა შავად ZAA.
 საქმის წაქღენა AbB. განუმარტა-
 ვია Cb.
 დაშავება ხეიბრად შექ(მ)ნა ZAB.
 დაშავებული ხეიბარი Aa.
 დაშვება ნ. დაშუება.
 დაშთობა¹ (+ 1, 23 ტობ. ZAA)
 დარჩობა ZABCD.
 განუმარტავია E.
 დაშთობა (+ 11, 11 ესაია ZAA)
 დარჩობა ZABCD.

დაშლა დარღვევასავით ZAB.
 დაშნა მოკლე კრმალი, გინა ქსლის,
 საბეჭავი ZA.
 მოკლე კრმალი BE. მოკლე კრმა-
 ლი საყიდარი C. მოკლე საყიდარი
 კრმალი D.
 დაშნა ქსლის საბეჭავი B. ქსლის საბეჭე-
 ლი CbE. ქსლი(ს) საბეჭარი CaqD.
 დაშნი (+ ესე არს B) განკრძა-
 ლული, გინა მორჩილი, გინა
 ზავის მყოფელი ZAB.
 დაშნი ეწოდების განკრძალულსა,
 გინა მორჩილსა, გინა ზავის მყო-
 ფელსა Cab. დაშნი ითქმის წყნარი
 გინა მორჩილი, გინა მორცხვი, გინა
 ზავი Cq. მორჩილი D. დაშნი კაე-
 შირმა მოკლომილ და შეენიერ მოუბ-
 რად თქვა, ნეტაფრასმა სიწყნარედ
 გამოაჩინა და მოსაწონად; ნეტაფრასი
 სხვას ამბობს E².
 დაშოშინება მცირედ მომშვიღება
 ZA.
 დაწყენარებასავით BC. დაწყენარე-
 ბა D. განუმარტავია E.
 დაშრა (16, 5 ივლით) მდინარე
 მოსწყდა ZAA.
 დაშრება დავსება Z.
 დაშრობა Cb.
 დაშრომა დაღალვა ZAB.
 განუმარტავია Cb.
 დაშრომა ნოტიოს გაქმობა³ Z.
 ნოტიოს დაშრომა Aa.
 დაშრტენ (10, 18 ესაია) დანეღ-
 ღენ ZAA.
 დაშტანი (1, 17 გოდება) დედაკა-
 ტი წიღოვანი ZAA.
 წიღოვანი (+ 1, 17 გოდება Ab)
 AbB. დედაკატი გამოჯღომილი
 (+ წიღოვანი Cab) C.
 დაშუება³ დაღმა მიშუება ZAB.

¹ წყაროშია: „დაშთა“. ² E-ში გადახაზულია სიტყვები: „ნეტაფრასმა სიწყნარედ გამოაჩინა და მოსაწონად“. ³ ნუსხებშია: „დაშუება“.

განუმარტავია Cb.

დაშურება შურით ქნა რისაც(ა)
ZAB.

დაშვა (დასვა ZA) გარდაკლევინება ZAB.

დაჩაგრვა (დაჩაგურა ZABCa, დაჩაგვრა CbqDE) სხვა მოერიოს და არღარა კეთილი აქმნიოს ZA.

ესე არს. სხვა მოერიოს და ა(რ)ღარა (ვეღარა B) კეთილი აქმნიოს BC. განუმარტავია DE.

დაჩარჩვა (დაჩარჩუა BCa) ასო(ე)ულად დაკრა ZABCDE.

დაჩემება არა მისი იყოს და იმისნოს ZA.

იმისნოს და არ იყოს B.

დაჩინება სავაჭროზე(დ) შესიტყვა ZABC.

განუმარტავია D.

დაჩიხული ნ. დაჩრიხული.

დაჩლუგება მახვილის დაბლაგვება ZAB.

დაჩნევა საცხადოდ სახილავეივით ZA.

საცხადოდ სახილაეადობა B. საცხადოდ სახილაეი იყოს Cab. განუმარტავია DE.

დაჩრიხული (დაჩხირული ZA, დაჩხული Cq). ლაპნი დასაფრენი ZACD.

(ფრინ.) ლაპი დასაფრენი B. დასაფრენელი E.

დაჩუმება დადუმება ZAB.

დაჩურთვა (დაჩურთუა ZA) დაცობა ნაკვერტისა ZA.

დაცობა BCqD. დაცობასაით Cab.

დაჩჩვან (13, 28 მარკ.) დაჩჩილ-

დებიან ZAa.

დაჩხერილი დალეწილივით ZA.

დამსხვრეული B. დამუსრვილი CD.

დაჩხევა ნ. დაჩხუება.

დაჩხეპონ ნ. დაჩხუეპონ.

დაჩხვლეთა ნ. დაჩხულეთა.

დაჩხირული ნ. დაჩრიხული.

დაჩხუება¹ (+ 2 შჯულ. 1, 44

ZA) ლახვრით დაჩხვლეთა ZAB.

დაჩხუეპონ² ლახვრით დაჩხვლიტონ Cab.

დაჩხულეთა³ დასადგისვა ZAB.

დაცალება დაცლევინება ZAB.

დაცდენა ვერ მოახვედროს ZA.

არ მოხვდეს B.

დაცემა ქვე წაქცევა ZA.

წაქცევა ქვე B.

დაცვა (დაცუა ZABCa) (+ 44,

16 ეზეკ. ZAa) მაენე (მანვე Z)

არავინ მიუშვას ZA.

არავინ მიუშვას BCD. განუმარტავია E.

დაცვეთა ნ. დაცუეთა.

დაცლა საესეს წარმოცლა ZAB.

დაცლევინება ქნა მიანებოს ZA.

მიანებოს ქნა B.

დაცმა მძივით ჩამოცმანი ZA.

ჩამოცმაები B. აცმა გინა ასხმა Cab.

ასხმა გინა აცმა CqD. განუმარტავია E.

დაცობა ნაკვერტის გამოტენა ZA.

ნაკვერტის ჩატენა B. დაბურვა,

გინა ჩატენა CD. განუმარტავია E.

დაცომილი საჭმელი ვერ მოიღნოს ZABC.

განუმარტავია DE.

დაცორვება დაღმა დაგლინვა ZAB.

დაცუა ნ. დაცევა.

¹ ნუსხებშია: „დაჩხევა“. ² ნუსხებშია: „დაჩხეპონ“. ³ ნუსხებშია: „დაჩხ-ლიტონ“.

დაცუეთა (დაცუჭთა ZACa, დაცუეთა CbqDE) დაკვეთა, გინა გარდაქსნა ZABCD.

განუმარტავია E.

დაცქერა თვალის მიპყრობა ZAB.

თვალის დაქვერება Cab.

დაცქებთა დიდხანს მზერა ZAA.

დაცქნაფა (დაცქნაფვა D) დიდად განაბვა ZA.

აღვიღზე განაბვა B. დანაბასავით C. დანაბულსავით D. განუმარტავია E.

დაცხიკუება (დაცხიკუჭბა ZA, დაცხიკეება CE, დაცხიკეება D) ცხვირ(ი)ს დაცემა ZABDE.

ცხვირის ცემა C.

დაცხრომა მოკლებთა ZAB.

დაკლება CD. განუმარტავია E.

დაძაბუნება ძაბუნად შექნას ZA.

დაძარღუა ძარღვის წაკერა ZAB.

დაძარღული ძარღვ-წაკრული AB.

[დაძახილი ნ. მოწოდება].

დაძინება (2, 21 დაზად.) ძილით შეპყრობა ZAA.

დაძმარვა ბოყინზე პირს მკეავე მოედინოს ZAB.

დაძმარვა არს, რა დაბოყინებით პირს მკეავე მოედინოს Cb.

[დაძრვა ნ. მყარის დაძრვა].

[დაძრომლვა ნ. დასძრომლვა].

დაწალიკება წკრიკავდ წასლვა ZAB.

დაწკრივებით წასლვა Cb.

დაწამება ბოროტის შეთქმა ZAB.

ბოროტი შეუთქვას Cab. განუმარტავია CqDE.

დაწანება (2 შკულ. 22, 25) ქალ-

თან დაწოლა ZAA.

დაწაფება პირდაღმა სმა ZABCD. განუმარტავია E.

დაწება (13, 26 იოანე) არს ღვინოსა ანუ წვენში მცირე რამე დაასველოს, გინა თითი მცირეჲ რასაჲე მიახლო, გინა მარილთა და ნივთთა პური ანუ კორცი დაადვა ZA.

ესე არს ღვინოსა ანუ წვენში რამე მცირედ დაასველო, გინა თითი მცირედ რისმე მიახლო, გინა მარილთა და ნივთთა პურთა დაადებდე და კორცთა და ეგრე სჲამდე B. დაწება არს ღვინოში ანუ წვენში რამე დაასო(ვ)ლოს მცირედ, გინა მცირედ მიახლოს რამე, გინა მარილსა და მისთანათა ზედა პურ(ი)თა დაადებდე ანუ კორცთა და ეგრე სჲამდეს Cab. რაც რამ დააწო(ს) CqD. დააწო E.

დაწებვა წებოთი შეკრვა ZAB.

წებოთი შეკრას Cab. წებოთი შეკრვა CqD. განუმარტავია E.

დაწერა (14, 4 ესთერ¹) ასოთ დასხმა ZAA.

დაწესება, დაღვინება Cb.

დაწვა ცეცხლით შექმა ZAB.

დაწვა გვერღზე მიწვა ZA.

წოლა ქნა B.

დაწვა ნ. დაწუა.

დაწვევა ნ. დაწუევა.

დაწვერვა ნ. დაწუერვა.

დაწთობა დაწვეთება ZABCDE.

დაწინაურება წინ წასვლა ZAB.

დაწმედა ღნიოშთაგან გარჩევა ZAB.

დაწმედილი (34, 18 ეზეკ.) უღნიოშო ZAA.

¹ შდრ. A—51 (ესთერ 10,1-შია).

დასუფთავებული (34, 18 ეზეკ.) Ab.

ნ. წმიდა.

დაწნება ფე(რ)კით დაწურვა ZAB.

დაწოლა (8, 1 ტობ.) წოლის ქ(მ)-
ნა ZAA.

დაწრედა (+ 5, 9 ლევიტ. ZAA)

კვართაგან წა(რ)მოცლა ZABCD.

განუმარტავია E.

დაწუა (დაწვა Z) ცეცხლით დაწ-

ვა. დაწვა გვერდზე დაწო-
ლა ZAA.

ცეცხლით დაწვა Ab. დაწვა ცე-
ცხლით B.

დაწუევა (დაწვევა ZABCbqD და-

წუშვა Ca) მოსრულისათვის ზე
აღდგომა ZA.

მოსრულს ზე აღდგეს B. დაწვევა

არს მოსრულს ზე აღუდგეს და

გვერდს დაისვას C. დაწვევა არს ზე

აღდგეს და გვერდს დაისვას მოსრუ-

ლი D.

დაწურვა¹ ყანაში თეთავის მორჩე-

ვა Cb.

დაწუშვა ნ. დაწუევა.

დაწუნება (1 მეფ. 13, 4) არმოწო-

ნება ZA.

არმოწონება BCD. განუმარტავია E.

დაწურვა ავრეზში გადენა ZA.

ავრეზში გადინება B.

დაწუხვა (15, 2 ესაია) დახუტვა

ZAA.

შდრ. დაქუხვა.

დაწყვედა ნ. დაწყუდევა.

დაწყვედა ნ. დაწყუედა.

დაწყობა ესე არს რაიცი(ა) ნივთ-

ნი რიგით დასდვა, გინა სამოსე-

ლი, გინა წერილთა კეთვი; და-

წყობა არს რაზმთა გაგება.

გინა მტერთა დაზავება ZA.

ესე არს, რაიცი ნივთნი მრავალი

რიგით დასდვა გინა სამოსელნი, გინა

წერილთა კაბადონი; დაწყობა

არს რაზმთა განგება, გინა მტერთა

დაზავება B.

დაწყუდევა (დაწყვედევა D) შეგ-

დება რასმე შინა ZA.

შეგდება რასმე შიგა B. შეგდება

რაშიმე CD. განუმარტავია E.

დაწყუედა (დაწყვედა D) დაწყვე-

ტა ZABCD.

განუმარტავია E.

[დაქენებული ნ. ღობე დაქენე-

ბული].

დაჭირება საქმე შესაჭირებელი

ZA.

საქმე საჭირო B.

დაჭირება ზედ დაბრჯენა რისამე

ZA.

ზეიღამ დააბრჯინო რამე B.

დაქცნობა მცირედ შექცნობა ZAB.

დაქცნობა (15, 30 იობ) დაქცნობა

ZAA.

დაჭრა წვრილად დანაწილება

ZAB.

წელილად დაკვეთა Cb. წვრილად

დაკვეთა Ca. განუმარტავია DE.

დაქუხვა თვალთ დახურვა ZAB.

დაწუხვა CD. განუმარტავია E.

შდრ. დაწუხვა.

დაქუღება (დაქუღება CDE) ქე-

ლით გაქნა ZAB.

დაქუღებასაივით CD. განუმარტა-

ვია E.

დაქუღება დაქუღება ZA.

ქელით გაქნა B.

დაქუღება ნ. დაქუღება.

დაქუწუნვა შეუკეცელად მოკუმშ-
(ვ)ა ZA.

შეუკეცელად მიკუმშა B. დაქუკო
CD. განუმარტავია E.

დახალისება ხენჯისაგან გარდაღ-
ნობა ZAB.

უხენჯოდ გარდაღნობა CD. განუ-
მარტავია E.

დახამხამება ქუთუთოს ძრვა ZAB.

დახატვა ხატის დადება ZAB.

დახლომა კაცის მუნ შეყრა ZAB.

დახედვა დამზერა ZAB.

დამზერა თუ დაქვერება Cb.

დახევა დაფრეწასავით ZAB.

დახეთქება (16, 6 ივლით) ძლიერ
დაცემა ZAa.

დახეთქილი (9. 4 ისო) დაპებული
ZA.

დახვალისება ხვალისად მიგდება
ZAaBCD.

ხვალის საგონებელი Ab.

დახვალისება იგვე დახვალისება Ab. იგი-
ვე B.

განუმარტავია E.

დახვანჯვა ნ. დახუანჯვა.

დახვანჯული ნ. დახუანჯული.

დახლათვა ერთმანერთში გაცმა B.

დახრწევა დაშლა ZAB.

დაცადება, გინა დაშლა CD. დაცა-
დება, გინა დავიანება E.

დახუანჯვა (დახვანჯვა ZAB) დახ-
ლათვა ZAB.

დახუანჯული (დახვანჯული CbqDE)
დახლათული CDE.

დახურვა ზეიდამ დაბურვა ZA.

ზეიდამ დაფარება B.

დახუჭვა თვალთ მოკრება, და-
ქუხვა ZA.

თვალთ მოკრება B.

დაქაქვა (დაქაქუა Ab) ოქრომკე-
დის დახრწნა ZAB.

დაქაქული ოქრომკედი დახრწნილი CD.
დაქდა (+ 2, 6 იონა ZAa) ჩაივია
ZAaB.

მზე ჩაივია Ab. დაივია Cb.
განუმარტავია Ca.

დაქლომა დასლვა, გინა შეყრა ZA.
დასვლა, გინა ჩამოსვლა B.

დაქივდებოდა ნაცრისფერ იქ(მ)-
ნებოდა ZABC.

ორმეოცთ შესხმა: „შენი-
ერება პირთა დაქივდებოდა და და-
შავდებოდა და ყვაილისა სიკეთე
მოიწილვოდა“ D.

დაქივება ნაცრისფერ ქმნა ZA.

დაქლა კვერცხისა და მისთანას
დახეთქება ZA.

დახეთქებასავით B.

დაქლეჩა ხილთა და კორცთა
ქელით დაგლეჯა ZA.

კორცთ ქელით დაგლეჯა B. კორც-
თა და ლბილთა ქელით დაება Cab.
შდრ. გაქეჩა.

დაქნული (2 შგული 21, 4)
კნულ-ქმნილი ZA.

დაქოცა მოწყვედა ZA.

მოსრვა B.

დაქსნა (+ 2, 10 ნაომ ZAa) დარ-
ღვევა ZA.

დარღვევა, გინა მოშლა, გინა დაშ-
რომა B. მოშლა, გინა დარღვევა
(+ გინა დიდად დაშრომა Cb) Cab.
განუმარტავია CqD.

დაქსნილი (46, 2 ესაია) დარღვე-
ული Z.

46, 2 ესაია Aa.

დაქშვა (+ 2 მეფ. 13, 17 ZA) კა-
რის დაჯრა ZABC.

კარის დაკლება D. განუმარტავია E.

დაჭდა ჯლომა ქნა Z.

[დაჭდების ნ. ჯდების].

დაჭლომა 15, 23 ლევიტ. ZA.

მუკლ-მოკეციტ განსვენება B.
დაჭერება (+ 34, 5 გამოსლ.

ZAa) დარწმუნება ZAB.

დაჭირჭვა დასივებულებით B.

დაჭირჭუება¹ დასივებასავეთ ZA.

ნ. სიმსივნე.

დაჭლუგება დაჩლუნგება ZABC
DE.

დაჭბუვლა დაიყვირა ZABC.

არტემის ნეტაფრ.: „ვინ არს
ესე უცხოქმნილი ოდენ ერის მებრვე-
ლებმა დაბუვლა დალიქთა ჩემთა“ D.

დაჭკირძენით (დაჭკირძენით E)

დაჭკორთენით ZABCh.

სულისწმიდის ნეტაფრ. ა-
სი: „რათა არა აღორღენთ გონებითა.
დაჭკირძენით (დაჭკირძენით DE)
ქეშმარიტებისაგან მისისა“ CaqDE².

დაჭმატიკონი ესე არს, რომელსა მღღელ-
ნი რომთანი შეიმოსენ საქელ-მოკლე-
სა, რომელი პირველ იაკობ შეიმოსა,
რათა მკლავნი შიშველნი უნდენ E.

დაჭრთენ 26. 15 ესაია Z.

დაჭსრენით 11, 7 ეზეკ. Z.

დაჭყარა სიტყვა ათქმევინა ZAa.

დაჭყარა მუწუქი დაასხა ZAa.

დაჭყარა ქმა გაბთინა ZAa.

დაჭყდუნდით (დაჭყდუნდე C)

(4, 10 ფილიპ.) უტყვ იქმენით
ZAB.

უტყვ იქმენი C.

დაჭყდუნვება უტყვ ქმნა ZAB.

დაჭყრუნდე 24, 27 ეზეკ. Z.

დაჭყურნეს ყურდაყრილ იქმნეს
ZAB.

დაღუმნეს, გინა ყურდაყრილ იქმ-
ნეს Cab.

დაჭკვედნის ნ. დაჭკუედნის.

დაჭკსასოს (დაჭკსასონ Cq) აღმო-

ლობასავეთ ZA.

აღმოლობასავეთ BC.

დაჭკსნდეს დაიქსნდეს ZAB.

დაჭკურთინდეს დათრგუნვით დალწედენ
(2, 7 ამოს) B.

დაჭკუედნის³ დაჭკედნა ტუქსვას ჰგავს:
„უმადლოებასა და მესისხლეობასა
დაჭკედნის მათ და აქადებს თვითო
სახეთა ძვირთა“ E.

[დგ აღდგომა, აღნადგინები, გა-
დგინება, განდგომა, განდგომი-
ლი, გარდადგინება, გულს-
მოდგინე, დაადგინა, დადგინება,
დადგმა, დადგომა, დადგომილი,
დაიდგინა, დაიდგნა, დაუდგეა-
რი, დგმა, დგომა, (1 დება⁴სთა-
ნაც), დეგ, უდგა, ვარჯის-სადე-
მელი, ვახალ-აღმდგომი, ვდგა,
ვდეგ, ვსადგურობ, ზედადგარი,
ზედაშდეგი, იდგომა, ინაც-იდგა,
ისადგურა, მადგინა, მდგომი,
მდგური, მედგარი, მედგურა,
მიდგინება, მიდგმა, მიდგომა,
მიდგომილება, მოდგინე, მოდგ-
ნება, მოდეგ, მუქლი დიდგა-
ნადგომი, ნასადგომარი, სადგა-
მი, სადგენი, სადგმელი, სადგო-
მი, სადგურა, სადგურის-მო-
ლუაწე, საშდგომი, სდგამს, სდგე-
მლა, უკუ-დგება. ფერკო-
სადგმელი, შედგინება, შედგმუ-
ლი, შედგომა, შედეგი, შემდგო-
მალ, შემდგომი, შემოდგომა, შე-
ნადგამი, შესადგომელი, შეუდგა,
შეუდგინე, წარდგომა, წინააღმ-
დგომი].

[დგამ ნ. მოდგამი].

¹ ნუსხებშია: „დაჭირჭევა“. ² Ch-ში წყაროს დასახელება და მოწმობა გადა-
ზულია. ³ ნუსხაშია: „დაჭკედნის“, რაც გადახაზულია.

[დგენ ნ. დგ.].

დგენა. ორთა სამჯობინარ(ო)თა გამოცლა ZA.

ორთ(ა) გამოცლა საჯობინ(ა)რად BCD. განუმარტავია E.

[დგერ ნ. დგრომა, დაუდგრომელი].

დგერა ფე(რ)კის კმა(ა) ZAB.

ფერკის კმა და მისთანანი Cab. განუმარტავია CqDE.

დგველამური ნ. დგუელამური.

დგვიფინა ნ. დგვფინა.

დგომი ქსელთ გამყოფი, ამწე-დამწევი საზედაოს გასაელებ(ლ)ად ZAB.

დგომი არს, რომელი საქსელსა შინა დაყარლია და ხან ქვეშეთსა ქსელსა ზედეთ აიყვანს და ხან ზედათსა ქვეშეთ ჩაიყვანს საზედაოს გასაელებელად Cab. განუმარტავია DE.

[დგინ ნ. დგ].

დგმა დადგმა რისამ(ე) ZAB.

დადგას რამე Cab. განუმარტავია CqDE.

[დგნალი ნ. მდგნალი].

დგომა (+ 1, 4 დანიელ ZAa)

ცხოველთ ფეკზე ყოფა (+ გინა თავს დგომა ZAa) ZA.

ზე ყოფა. ესე არს ცხოველთ ფეკზე ყოფა, გინა ხეთა და მცენარეთ ნერგობა B. ფერკზე ყოფნა Cb. ფეკზე დგომა Ca. განუმარტავია CqDE.

დგრიალი მრავალ ფე(რ)კის კმა(ა) ZAB.

ფერკთ მრავალკმა C. ფერკთა მრავალ კმანი D. განუმარტავია E.

დგრომა კაცთ (და)დგრომა ZAB.

დგრომა კაცთა CD. განუმარტავია E.

დგუელამური¹ კულმოზეერი სა-

თევზე ZAB.

კულმოზეერი C.

ნ. საპალურო.

დგუში თოფის გასატენი ჯობი ZAB.

რა გინდა რას გასატენს, ჩხირს ეწოდება, თოფის ზუმბა Cb.

ნ. ზუმბა.

დგვფინა² წყლიანი ტყბილის დვი-ნო ZAB.

დვინო ნახეარი(ი) ტყბილი (ტყბი-ლო CaqD), ნახეარი(ი) წყალი CD. ნახეარი ტყბილი წყლიანი E.

ნ. ღვწო.

დგმა მღებარეობა(ა) არს ქონება დგმისა, ვითარ-იგი სხეული იღვის ანუ მიყრდნობით, ანუ ჯდომით, ანუ დგომით. ხოლო სამ არიან სახენი მღებარეობისანი: დგომა, ჯდომა და მიყრდნობა. რამეთუ განმარტებ(ებ)ით (განმარტებულად B) ვიღრემე ყოფა შეიქ(მ)ს დ გ ო მ ა ს ა, ხოლო კერძო უკვე მღებარეობა და კერძო დგომა შეიქ(მ)ს ჯ დ ო მ ა ს ა, ხოლო სრულებით (სრულიად(ი) მღებარეობა ჰყოფს წ ო ლ ა ს ა ZAB.³

მღებარეობა არს ქონება დგმისა, ვითარ-იგი სხეული იღვის. ანუ მიყრდნობით, ანუ ჯდომით, ანუ დგომით. ხოლო სამ არიან სახენი მჯდომარეობისანი: დგომა, ჯდომა და მიყრდნობა. რამეთუ განმარტებულად ვიღრემე ყოფა შეიქმს დ გ ო მ ა ს ა, (+ ხოლო C) კერძო უკვე მღებარეობა და კერძო დგომა შეიქმს ჯ დ ო მ ა ს ა, ხოლო სრულიად(ი) მღებარეობა ჰყოფს წ ო ლ ა ს ა. აქა მოკლედ აღი-

¹ ნუსხებშია: „დგველამური“. ² ნუსხებშია: „დგვიფინა“. ³ აღებულია იოანე დამასკელის დიალექტიკიდან, თავი 37.

წერა CD¹. მდებარეობა არს ქონება დებისა, ვითარ-იგი სხეული იდვის ანუ მიყრდნობით, ანუ ჯდომით ანუ ღვომით. ხოლო სამ არიან სახენი მჯდომარეობისანი: ღგომა, ჯდომა და მიყრდნობა. რამეთუ განმარტებულად ვიდრემე ყოფა შეიქმს დ გ ო მ ა ს ა, ხოლო კერძო უკუშ მდებარეობა და კერძო ღგომა შეიქს ჯ დ ო მ ა ს ა, ხოლო სრულიადი მდებარეობა ჰყოფს წ ო ლ ა ს ა. შეეამოკლე სიგარტე ამისი E¹.

ნ. დევ.

ღება ცეცხლის კიდება ZABCD.
ცეცხლისა E.

ღებაგი ნაქსოვია, დიბა ZAB.
დიბა CD. განუმარტავია E.

ნ. დიბა.

ღებადი (3 ნემესიო) დადებულა ZAA.

განუმარტავია Ab. დაღებადი B. დაღებადი, მიღებადი C.

ღეგ დაღეგ ZAA.

ნ. ღგ.

[ღედ ნ. დაღედვა, სღედავს, შეღედება, შეუღედებია].

ღედა (+ 19, 25 იოანე ZA) მშობელი ZABC.

განუმარტავია DE.

ნ. დედობილი, დედოფალი, დედული, დედუფალი, მდედრი, სიდედრი, სიმდედრე; ჰინჰკრის-დგდა.

ღედა (+ 23, 55 ლუკა ZA) დედაკაცი ZAB.

ღედაბერი ბებერი დიაცი ZA.

ბერა დიაცი BC. განუმარტავია D.

ნ. კაცი.

დედაზარდლი (მძრომ.) (+ 89, 10 ფსალ. ZA) ბაბაქუა ZABCDE.

დედათ-დიაკონი ახალა მონ:-ზონა ZA.

ახალი მონაზონი B.

დედათ-დიაკონი (შჯულის კანონი²) ქალწულ(თ) მონაზონათ უფროსი ZAA.

დედათ-მოურავი ყრმის ამქმელი ZAB.

ყრმათ ამქმელი CD. ამქმელა E.

ნ. მეანი.

დედაკაცი (+ 9, 22 მათე ZAA) დიაცი ZABCb.

ნ. კაცი.

დედაკაცი საერო³ (+ 1 კორინ. 7, 16 Z) საჯაროდ მეძავი ZABCb.

დედალი ყო(ვე)ლთა ცხოველთა ზედა ითქმის და უფროსად ფრინველთა ზედა ZA.

განუმარტავია BCDE.

დედალოსი (ოთხფ.) ქრცვინი ZABCb.

ი ლ ა რ ი ო ნ ის ც ხ ო რ ბ ა : „არქეთ მეფესა მდაბლა და ეს დედალოსა არვე, არღარა აქუს ფეიშოს ტალავარი“ CaqD⁴.

დედალუბი (ოთხფ.) ქრცვინი ZA.
(ოთხფ.) იგივე B.

დედამთვრალი ნ. დედამთრვალი.
დედამთილი (+ 10, 35 მათე ZA) ქმრის (ქრმის ABCaq) დედა ZABCD.

განუმარტავია E.

დედამთრვალი⁵ (ფრინ.) (+ 2

¹ აღებულია იოანე დამასკელის დიალექტიკიდან, თავი 37. ² შდრ. H— 1373, 50v, 31. ³ წყაროშია: „დედაკაცი“. ⁴ Cb-ში მოწმობა გადახაზულია. ⁵ ნუსხებშია: „დედამთვრალი“.

შკულ. 14, 12—13 ZA) ფრინველია სინის უდაბნოს(ა) გარეშო(ს) ZAB.

2 სკულში B. (ფრინ.) (გამოსლ.) CDE.

დედამძუძე (+ 4 მეფ. 11, 2 ZA) მზრდელი ქალი ZABCD მზრდელი E.

დედაწული (+ 32, 17 რიცხ. ZA) სახლის ჯალაბობა ZABCD. განუმარტავია E.

[დედი ნ. მიტრა].

დედიდა დედის და ZABCb. განუმარტავია CaqDE.

დედით-დაჲ დედის მისის შობილი სხვის ქმრისაგან ZA.

დედის შობილი და სხვის შექნალო BCb.

დედინაცვალი მეორე დედა ZAB.

დედობილი დედად კმობილი ZABC.

განუმარტავია DE.

დედოფალი ქალთ მეფე ZA. ქალთ მეფა B.

დედული დედის სეული ZAC. დედისეული BD. განუმარტავია E.

დედუფალი ეწოდების ყოველთა მდიდართა სახლის უფალსა მის ცოლსა, ხოლო მეფის ცოლსა— მეფ(ე)ა, და უფლის ცოლსა — უფალა. ხოლო დუქა, რომელ არს დიდი თავადი, მის ცოლსა — დიოფალი და ერისთვის ცოლსა — ბექა, სხვათა მებატონეთა ცოლსა — ბატონა; გლეხთ(ა) დიაცთა პატივისათვის უწოდენ უსოს(ა), ხოლო თავადთა ქალთა და სძალთა საქებულად ბანოვანთა უწოდენ ZA.

დედოფალი, მეფა, უფალა — ყვალა ერის ჰქვიან B. (+ დედოფალი C). დედუფალი გამოითარგმანების (გამოითარგმანება D) სამეუფოდ, კვალად დედათუფ(ა)ლ(ა) და პატრონად (მეფა Cb) CD. განუმარტავია E.

ნ. ნადედუფლარი, სადედუფლე, სადედუფლო.

[დევ ნ. გამონადები, განმონადები, გარდადება, გარდამდვა, გულდებული, გულის-დადება, დადება, დადვოდიან, დება, დებალი, დვა, ედების, ედვა, ვდებდ, ზედნადები, თავდები; თავმდები, თავს-მდები, თავს-შედება, თანადაუდებელი, თანამდები, თანანადები, იდვა, იმედის დადება, მდებარე, მიიდევა, მოსდევ, მოუდევ, მუადევ, მუადვა, მუუდევ, მყის-თანადება, ნადები, სადები, სახელდებ, სახელდობრ, სდევ, სდვა, უკუ-დება, ქუემდებარე, შედება, შეედევა, შესდვა, შეუდევა, შთასადებელი, ჩადება, წარმდებება, წარმდები, წინადადება, წინამდებარე, კელის-დადება].

[დევ ნ. ვსდევ, მდევარი, მერცხლის მდევარი, მოსდევ, ნადევნი, სდევ, სდევის; შდრ. დევნა].

დევატაფა დიდი წედა ღვინისა ZA.

დიდი წედა ღვინისა B. სასმისია დიდი ღვინისა Cab. ღვინის სასმისია (სასმელი D) დიდი CqD.

დევი სომხურად ვშმაქს(ა) ჰქვიან, ხოლო ქართულად რომელთამე წერილთა შინა დევი გველ-ვეშაპის ადგილს აღუწერიათ და გარეშეთა წერილთა, რომელი სა-

წარმართო ალუწერიათ, ავ-სახე
კაცის მსგავსი, რქიანი; იგი მო-
გონებული ტყუ(ვ)ილია ZA.

დევი სომხურად ეშმაკსა ჰქვიან,
ხოლო საწარმართოთა ზღაპართა ტყუ-
ვილი რამე გრძნეული უთქვამთ, მო-
გონებით რამ, ვითარცა იპოკენტავ-
როსი, და მას გამოხატვენ. გველ-ვეშა-
პი დევად დაუწერიათ წმიდა წე-
რილში B. დევი სომხურად ეშმაკს(ა)
ეწოდების, ხოლო საწარმართოთა
ზღაპართა შინა, რომელი სიცრუ(ვ)ით
ალუწერიათ¹ და ტყუ(ვ)ილი რამე
მოუპოვნებით, არცა კორცნი ასხენ
და არცა მოკვდებიან, მათ (მათთვის
D) წმიდათ(ა) წერილნი (წერილთა
მიერ D; რეცა Cbq) ვირ-დევად სა-
ხელ-სდებენ (სახელ-ედებისთ D), ხო-
ლო დევად მეზღაპრეთა ალუწერიათ
ლექსის გაწყობისა და ჰამბავთ(ა)
შემკვერებისათვის. არაა არს არცა
ერთი თვინიერ მაცთურისა, რომელი
ეჩვენების მსგავსად (მგზავსად D)
ვეშაპთასა (+ და Cbq) რომელიმე
დევად (+ საშიშრად Cbq) CbqD.
განუშარტავია E.

ნ. ვირ-დევი.

დევის-ფრჩხილა წამალია ერთი
ZA.

წამალია BCb.

დევნა (+ 14, 4 გამოსლ. ZA) უკან
გაკიდება ZABD.

გაკიდება უკან Cbq. განუშარტა-
ვია E.

ნ. გაადევნა, ვდევნიდი, ვი-
დევნები, ვსდევნიდი, მდევნელი,
მიიდევნა, ნადევნი, სდევნიდა,
წაადევნა; შდრ. დევ 2.

დევისურა (ბალ.) ZABCbqDE.

დევტალარი წმიდის ნინოს ბიძა
(მამა Ab) იყო, რაცალა საქუელია
(საქუელია B) ZAB.

დეზი (9, 5 საქმე) ცხენის საჩხე-
ლტელი ZAA.

(+ 1 მეფე 13, 21 Ab) ცხენის
საჩხელტელი AbB. ცხენის საწი-
ნელი Cbq. განუშარტავია DE.

დეიო დანიელის D.

დეკა (ხე) ჰყორი ეკლიანი
ZACbqD.

(ხე) ეკლიანი ჰყორი B. (ხე) ჰყო-
რი E.

დეკანოზი ლათინურად ხ უ-
ც ე ს თ უ ხ უ ც ე ს ი ZA.

ლათინურად უ ხ უ ც ე ს ი B. განუ-
შარტავია CbqDE.

ნ. იკონომოსი.

დეკენბერი (დეკემბერი AB) ტი-
რისდენი, ქრისტეს შობის (ქრის-
ტიშობის Ab) თთვე ZA.

ტირისდენი BCbqDE.

ნ. თთვე, ტირისდენი.

დეკეული (ოთხფ.) წლის ფური
ZAB.

დეკნა ესე კრკალი (გრკალი A)
არს ცისა, სამხრით კერძო, რო-
მელსა მზე ზამთარ მას ვერ გას-
ცილდება ZA.

ესე გრკალი არს ცისა, სამხრით
კერძო, რომელსა ზედა ზამთარ მზე
მას ზედა ვალს B. დეკნა ეწოდების
მას ცის გრკალსა, სამხრით კერძო,
რა ზამთარ მზე მაზედ ვალს Cb.

ნ. ცა.

დელა (ბალ.) ZABCbqD.

დელაშუტი რძე შეყველებული
ZABCbq.

განუშარტავია DE.

დელაქარი (დელაქანი D) უგვანი
დიდი სახლი ZABCbqD.

განუშარტავია E.

¹ აქ Ca-ს ერთი ფურცელი აკლია.

ნ. სახლი.

დელგმა დიდი წვიმა, წვიმაში ნახე **ZA**.

დიდი წვიმა და გვიან მომდარებელი **B**. დიდი წვიმა **CbqD**. წვიმა დიდი **E**.

დელი ესე არს განსაზღვრებისა მომგონებლობაჲ ეამთანი, რამეთუ ვიტყვი: პირვანდელი, ადრინდელი, გუშინდელი, ხვალინდელი, უწინდელი, მაშინდელი, და მისთანანი **ZA**.

ესე არს განსაზღვრებისა მომგონებლობაჲ ეამთანი, რამეთუ ვიტყვი: პირვანდელი, ადრინდელი, უწინდელი, მაშინდელი, გინა უკანდელი და მისთანანი აბთრონიით **B**. დელი არს განსაზღვრებისა მომგონებლობაჲ ეამთაჲ, რამეთუ ვიტყვი: პირვანდელი, გინა ადრინდელი, უწინდელი ანუ მაშინდელი და უკანდელი და მისთანანი მსგავსად აბთრონთასა **Cbq**. დელი არს განსაზღვრებისა მომგონებლობაჲ ეამთა, რამეთუ ვიტყვი: პირვანდელი, ადრინდელი, უწინდელი, მაშინდელი, უკანდელი და ეგვეთარი **D**.

დელტო წიგნია ერთი **ZAB**.

წიგნია **CbqD**.

დელფიკურთა სამფერკი ფიალი იყო საგრძნებო(ა) **ZAB**.

სამფერკი ფიალი იყო **CbqD**. იოსიპოს ში: „დაამტკიცა ტრაპეზი მგზავსად დელფიკურთა“ **E**.

დელფინი (დელფინო **CbqDE**) (თევზ.) **ZABChqDE**. ¹

დელფო და ხრიზმო (დელფოს და ხრიზმოს **B**, დელფოს **CbqDE**). არიან სწარმართო წინასწარუწყება **B**. დელფოს და ხრიზმოს არიან უწყება

ეკრპთამიერი წინასწარ **CbqD**. დელფოს და ხრიზმოს, ესე იგი არს უწყება ეკრპთავან წინასწარ **E**.

დელხვინა (ბალ.) ძირხვენა(ა) **ZABChqDE**.

დენა მდინარეთ სლვა, გინა ჯართ სლვა, გინა ნადირთა და პირუტყეთ სლვა **ZA**.

მოდენა **BCbqD**. განუმარტავია **E**.

ნ. დ 1.

დენგრა (ბალ.) **ZABChqE**.

დენგრა ცხოვართ ნეხვი **ZAB**.

ნეხვი ცხოვართა **CbqD**. სკორე ცხოვრისა **E**.

ნ. სკორე.

დენდრო მირონის სუნ(ნ)ელია **ZABCh**.

მირონის სულელი(ა) **CqDE**.

დენთი თოფის წამალი(ა) სწრაფი **ZAB**.

დენთი არს თოფის წამალი ან მისთანა რამ ცხარი იყოს. ცხარი შეაქეს ჰქვან **Cb**.

დერგი ჭურთ უმცირესი **ZABCh**. განუმარტავია **CqDE**.

ნ. ქილა.

დერეფანი ფარღია სახლი **ZAB**.

ნ. დეფანი, სახლი.

დესპანი მოციქულთან ნახე **ZA**.
ომირა **B**.

ნ. ელჩი; შღრ. დიასპანი.

დები (დელი **Ab**) დარაჯასთან ნახე **ZA**.

დარაჯა, შორით მხედველი **BCbq**. მაღლ-თ მხედველი **DE**.

დეფანი² (დეფანი და დერეფანი **E**) (50, 15 იერემ.) მომცრო დე-

¹ შღრ. A—675, 44 r, 7. ² წყაროშია: „დაეფანი“.

რეფანი, გინა ზღუდის სახლი
ZAa.

მომცრო დერეფანი AbB. დერე-
ფანი CbqD. განუმარტავია E.

ნ. სახლი.

დვა დადების განკვეთა ZA.

დადება რისამე BCbqD. განუმარტა-
ვია E.

ნ. დევ.

დვალურა (ბალ.) ZABCbqDE.

დვიდვიქსი კურტკელი რამ არს
(არის Cbq) უფე(რ)კო ZABC
bqD.

დვირე ნ. დკრე.

დვრინი პენტელის¹ ძალი ZABC
bqD.

განუმარტავია E.

დვრიტა ნ. დურიტა.

ღია (ვარსკ.) მუშთარი. ესე ღია
არს მეექვსესა ცასა ზედა, რო-
მელსა ეწოდების კ ი მ კ ი მ ე-
ლი ZA.

(ვარსკ.) მუშთარი. ესე ღია არს
მეექვსესა ცასა ზედა, ხოლო ცა იგი
დასავალით აღმოსავლად ბრუნავს,
ათორმეტთა წელიწადთა ერთ გზის
მოიქცევის. ხოლო სიდიდე ღიასი არს
ოთხმოცდაათხუთმეტკერ ქვეყანისა
ოღენი B. (ვარსკ.) მუშთარ. ესე ღია
არს მეექვსესა ცასა ზედა, ხოლო
ცისა მის სიმგრგვლე არს ოთხას
ოთხმოცდაათი ბევრის ბევრი და სა-
მას სამოცდათრამეტი ეჭი. ხოლო
სივრცე მისი ასორმოცი ბევრის ბე-
რი და ოთხას ოცდათრამეტი ათას
ექვსასი ეჭი. ქვეყანით იქიმდე სამოც-
დაათი ბევრის ბევრი და თოთხმეტი
ათას რვაასი ეჭი. ამ დაას ცაშიგან
ერთი სხვა ვარსკვლავია, სიმგრგვლე
მისი არს ასორმოცდარი ათასი ეჭი,

სივრცე მისი ორმოცდაათათას ექე-
სას ორმოცი ეჭი, ხოლო სიდიდე
ღიასი არს ოთხმოცდაათხუთმეტკერ
ქვეყანისა ოღენი. ესე ღიას ცა მო-
იქცევის დასავლიდამ აღმოსავლის
მიმართ ათორმეტთა წელიწადთა შინა
ერთ გზის. ამისი უთქვამსთ სახე
ბერის კაცისა, გვირგვინოსანი, მარ-
ტხენესა კელთა ქონებად არგნისა და
მარჯვენათა კელთა ცეცხლისასა. ღია,
რომელ არს ზევს. ღია მიერსა ეწო-
დების, რამეთუ მის მიერ ყოველი,
ხოლო ზევს დუღილსა და გარდმოსა-
ქანელსა ცხორებისასა Cb. (ვარსკ.)
(+ მუშთარი Cq). ესე ღია არს
მეექვსესა ცასა ზედა, ხოლო ცისა მის
სიმგრგვლე არს ხუთას ოთხმოცდა-
ათი ბევრი ეჭი. ხოლო სივრცე მისი—
ასორმოცი ბევრი და ათას ექვსასა
ეჭი; ქვეყნით (ქვეყნიდამ D) იქიმდე—
სამოცდაათი ბევრი და ორას და ათი
ეჭი. ამ(ა) ღიას ცაშიგან(ნ) ერთი სხვა
ვარსკვლავია, სიმგრგვლე მისი არს ას-
ორმოცდარი ათასი ეჭი, სივრცე მი-
სი ოთხმოცდაათი ათას ექვსას ორმო-
ცი ეჭი. ხოლო სიდიდე ღიასი არს
ოთხმოცდაათხუთმეტკერ ქვეყანისა
ოღენი. ესე ღია ათორმეტსა (ათორ-
მეტთა D) წელიწადსა (წელიწადთა
D) შინა ერთ გზის მოვლის სიმგრ-
გვლესა ცისასა. ამისი უთქვამსთ სა-
ხე ბერის კაცისა, გვირგვინოსანი,
მარტხენესა (მარტხენასა D) კელსა-
(კელთა D) ქონება(დ) არგნისა და
მარჯვენათა (მარჯვენასა D) კელთა—
ცეცხლისასა. (+ ღია, რომელ არს
ზევს. ღია მიერსა ეწოდების, რამე-
თუ მის [მიერ] ყოველი, ხოლო
ზევს—დუღილსა და გარდმოსაქა-
ნელსა ცხორებისასა Cq) CqD.
(ვარსკ.) ესე ღია არს მეექვსესე ცა-
ზედა, ხოლო ცისა მის სიმგრგვლე არს.
ხუთას ოთხმოცდაათი ბევრი მილი-
ონი, ხოლო სივრცე ასორმოცი ბევრი.

¹ • გულისხმება „მპენტელი“.

და ათას ექვსასი მილიონი. ქვეყნიდამ იქიმდე სამოცდაათი ბევრი და ორას-დაათი მილიონი. ამას დიას ცაში ერთო სხვა ვარსკვლავია, სიმგრველე მისი არს ასორმოცდაროი ათასი მილიონი, სივრცე მისი ოთხმოცდაათი ათას ექვსას ორმოცი მილიონი. ხოლო სახე დიასი არს ბერის კაცისა, გვარგვინოსანი, მარცხენასა კელსა აქვს არგანი და მარჯვენასა — უცხლო. ესე ათორმეტსა წელიწადსა შინა ერთ გზის მოვლის სიმგრველესა ცისასა; ხოლო სიდიდე მისი არს ოთხმოცდაათხუთმეტჯერ ქვეყანისა ოღენი E.

ნ. ცა, ცთომილნი.

ღია ღიად ZABCbqD.

განუმარტავია E.

შღრ. ღიამც, ღიად.

ღია ბევრი E.

ღიადი ფრიად მრავალი ZAB.

მრავლად ღიდი CbqD. განუმარტავია E.

ნ. იღიადა.

ღიადიმა (18 სიბრძ.) სამეფოსამქრე. იოსიპოსში გვირგვინად სწერია, ვინაღდან ყოველი მომგრავალებული გვირგვინად ითქმის ZAA.

ესე არს სამეფო სამქრე. იოსიპოსში გვირგვინად სწერია, ვინათგან ყოველი მომგრავალებული გვირგვინად ითქმის Ab. ესე არს სამეფო სამქრე. იოსიპოში გვირგვინად სწერია B. (+ ღიადიმა არს Cbq) მეფეთ(ა) სამქრე(ა). იოსიპოს(ს) ში ეწერა: ღიადიმა, რომელ არს გვირგვინო. კი ბე ში ეწერა: ღიადიმი სამეფოსა პორფირსა ზედა კერძო მოსასხმელსა ეწოდებისო, რომელი ესე ხატად დაწერილსა შორის იხილვების, განშენებული თვლითა და

მარგალიტითა (მარგალიტასა D) CbqD. მეფეთა სამქრე E.

ღიათე ექსი უკვე არს, ვითარ ოდეს ვიტყვით: (+ ქვეყანის ZAAb) — მზომელსა ექსი აქვს საქვეყნისმზომელოთა მიმართ ხედვათა. ხოლო დიათესი არს, ვითარ ოდეს ვთქვათ ძალითი სასმენ(ე)ლობა რათამე ქონებაჲ ქვეყნისმზომელობათა ხედვათა² ZAB.

ექსი უკვე არს, ვითარ ოდეს ვიტყვილით ქვეყანის-მზომელსა ექსი აქვს საქვეყნისმზომელოთა მიმართ ხედვათა. ხოლო დიათესი არს, ვითარ ოდეს ვთქვათ ძალითი სასმენელობათა რათამე ქონება ქვეყ(ა)ნის მზომელობათა ხედვათა³. ესევეითარივე პირველი გუარი ვითარებათა (ვითარებიონა D) CD.

[ღიათესი ნ. დიათე].

ღიათიკე ანდერძის წიგნი ბერძულად ZA.

ანდერძის წიგნი B. ანდერძნამაგი C. ანდერზნამაგი (+ ანდერძის წიგნი E) DE.

ნ. წერილი.

ღიაკეული (ღიაკეული და დეკეული E) (ოთხე.) დეკეული ZABCD.

განუმარტავია E.

ნ. ზროხა.

ღიაკონი მღლ(ე)ლის მოსამსახურე ZADE.

მღვლის მოსამსახურე B. მღ(ე)-რლის მოსამსახურე C.

ნ. დედათ-ღიაკონი.

ღიაკრისი რჩეული გულისხმის ყოფა(ა) ZABCD.

¹ შღრ. A—675, 30 r, 31. ² შღრ. A—250, 218 v, 11. ³ აქედან იწყება ისევ Ca (6) ⁴ შღრ. A—250, 218 v, 11.

ლიაკრისი ბერძულად რ ჩ ე უ-
ლად გამოთარგმანებულია E.

ლიამც მყოფობის საცილებელი
ZAB.

ლიანჯა¹ ძალი სულისა ZAB.

ლიასახლისი მოსახლე ZABCD
განუმარტავია E.

ლიასკაპანი: „ლიასკაპანთა და მის-
თანა(თა) კბილნი მისნი“
ZABCDE.

ლიასპანი დესპანი ZAD.

დესპანი. ესე დესპანი არს მეფის
მოციქული სხვას მეფესთან B. დეს-
პანი არს მოციქულნი მეფისანი წი-
ნაშე მეფეთასა C. ღიასპანი ელჩია
თუ რალაც გასაგზავნელი კაცი.
ქართლის ცხოვრება²: „ხოლო
ხვალისა დღე მოვიდენ რეცა ღიასპა-
ნი და უქადაგეს მეფესა;“ „კომსმა
წარგზანა ღიასპანი და მიწერა წიგ-
ნი“ E³.

ღიასფალმა ცვალება(ა) კილოთა
საგალობელთა ანუ ძალი სიტყ-
ვათა ZAB.

(უცხ.) ღიასფალმა(ა) არს ცვალება
კილოთა საგალობელთა ანუ ძალი
სიტყვათა CD. მრავალთა მრავალ-
რივად უთქვამს, ხოლო ე ვ ს უ ქ ი ს—
გალობას კილოდ ბობღნთა და ორღა-
ნთა შემაწყობელად E.

ღიად ფრიაღსავით ZAB.

ღიაცი (+ 1 მეფ. 30, 2 ZA) დე-
დაკაცი ZABCD.
ნ. კაცი.

ღიბა ქართული არ არი(ს), დე-
ბ ა გ ი ჰქვიან ZAB.

ქართულად დე ბ ა გ ი ჰქვიან(ს) CD.
განუმარტავია E.

ღიბლიგი შუბის ბოლო ZABCDE.
ღიდ (5. 21 მარკ.) ღიდი Z.

ნ. ბოროტად მადიდებელი,
ღიდება, ღიდებინთი, ღიდებული,
ღიდკაცობა, ღიდროა, ღიდროა-
ნი, ღიდროიან, ღიდრონი, ვა-
ღიდებ, ვიცუდღიდებე, იღიდა,
იღიდსიტყუა, მადიდა, მართლ-
მადიდებელი, სიდიდე, უდიდე-
ბულეს, უმცროსი, ცუდღიდება;
შღრ. მღიდარი.

[ღიდბადე ნ. ბადე].

ღიდგულა (ხე) ZABCDE.

ღიდება (+ 2 კორინ. 6, 8 Z)
(+ ღიდება BCb) არს ღმრთისა
ყოველთა სიწმიდეთა და სახიე-
რებათა და ქველის მოქმედება-
თა მისთა მადლობით ქსენება.
ხოლო კაცთა ზედა ღიდება—
წყალობისა და სიმღიდრისა და
მღევანობისა ზიციმა ZABCb.

განუმარტავია CaqDE.

ღიდებინთი 2 კორინ. 3, 18 Z.

ღიდებული (5, 14 ესაია) ღიდი და
მღიდარი კაცი ZAa.

[ღიდვაჭარი ნ. ხოჯა].

ღიდი 5, 14 ესაია ZAa.

განუმარტავია AbBCDE.

[ღიდი ღომორი ნ. ღომორი].

ღიდკაცობა უფროსობა ZA.

ღიდრაქმა (+ 17, 23 მათე ZA)

ღრაქმა და ნახევარი ZABC.

ღრაქმანახევარი DE.

ნ. ლიტრა.

ღიდროა (6, 48 ლუკა) ადიღება
ZAa.

¹ სიტყვა აღებულია კავშირის წინასიტყვაობიდან (II: 6, 28). ² შღრ. ქართლის
ცხ-ბა, ს. ყაუხჩიშვილის გამოც., წიგნი 1, გვ. 170, 5. ³ E-ში მოწმობა გადახაზუ-
ლია.

დიდროანი დიდ-დიდები ZA.

დიდ-დიდი B.

დიდროიან დიდდებთან ZABCDE.

დიდრონი დიდ-დიდები ZA.

იგივე B. დიდ-დიდი Cb. განუმარტავია CaqDE.

დიდე დიოდთან ZAB.

დივანბირი მწერალთ-უხუცესი ZAB.

მწიგნობართ-უხუცესი CD. მწიგნობარი, ეტისხარტულარი, მწიგნობართ ხუცესი E.

შდრ. მდივანი.

დივანი რიცხვ(ი)თ წერილი ZAB.

რიცხვთა წერილი CD. რიცხვთა წერა; დაეთარია E.

დივილი უწყეტრად მდინარობანი¹ B.

დივტილა დიფთერა, ქების წარმოთქმა ZA.

ქებათ წარმოთქმა, დიფთერა B.

დიკა (ბალ.) (1, 11 იოელ) გაზაფხულ ნათესი ხვარბალი ZA.

(ბალ.) BCDE.

დიკატორი მჭევრად მეტყველ ZAB.

დიკნოზი ნათლული ZABCD.

დიკტატორი (დიკტატორი, დიკტორი CD; დიკტატორი და დიკტორი E) ორთა სამთავროთა მთავარი ZA.

ორთა სამთავროთა მპყრობელი B.

მათ ეწოდების, რომელთა ორ(ნი) სამთავრო აქნდეს CD. დიკტატორი მას ეწოდების, რომელსა ორი სამთავრო აქნდეს E.

დიკტორი იგივე ZAB.

დილა გაცისკრებასთან ნახე ZA.

განთიადს უკან BCab. განუმარტავია CqDE.

ნ. სადილი (სამხარ'თანაც), უდილადოსა, ცისკარი.

დილეგი საპყრობილე ZABCDE.

ნ. საპყრობილე.

დილიმშანი მორკინალთ(ა) ხრიკია მაკარტოცა და ხვანჯი ZA.

მორკინალთ ხრიკია მაკარტოცა და ხვანჯი B. ესე იგი არს, რომელსა გარეშენი ესრეთ უწოდენ: ხრიკ და ხვანჯ და მაკარტოცა, და რაც(ა) არს მორკინალთა კელონება CD. დილიმშანი არს, რომელსა გარეშენი ესრეთ უწოდენ: ხრიკ და ხვანჯ და მაკარტოცა, და რაც არს მორკინალთა კელონება E.

დიმი ლანის ჰვავს, ლარია ZA.

ლანის ჰვავს B. განუმარტავია CDE.

[დიმნოსი ნ. მედიმნოსე].

დიმოსი ვეცხლი არს სახარკო ZAB.

გამგებელი CD. მაკარინას ცხორება: „რომელი იქმნა ოცდაორისა წლისა დიმოსისა საქმეთა განგება ერწმუნა, რომელთა შინა ესოდენ წარებატა“ E.

[დინ ნ. დ 2].

დინგი ღორის ცხვირი ZABCD.

განუმარტავია E.

შდრ. ნიკველი.

დინდგელი სკის პირის ცვილი ZABCD.

განუმარტავია E.

ნ. გადინდგულდეს.

დინება გამოდინება ZA.

გამოდენა B. დიედ, გამოდენა C.

ლიად გამოდენა D. დიედ E.

[დიონჯ ნ. გადიონჯსებელი].

დიოსისა პარასკევი ZAB.

ნ. კვრა, შაბათი.

¹ შდრ. A—55, 23 r, a1.

დიოფალი უმცროსი დედოფალი
ZAa.

უმცროსი დედოფალი AbB. დედო-
ფალი უმცროსი Cb.

დირე (+ 2 მეფ. 23, 21 ZA)
'დვირე ZAB.

დისვილლა ნ. დისვლლა.

დისკო სიმგრგვ(ა)ლე მზისა და
ვარსკვლავთა ZA.

თვალი მზისა BCD. დისკო, რომელ
არს თვალი მზისა E.

დისო აქამ დისო, იქიმ დი-
სო ZAa.

ნ. დ 1.

დისო (30, 4 რიცხ.) ხანის დაყო-
ფის აღთქმა ZA.

დისპნოა (გრიგოლი დიოლოლო)
ბერძულია, სულის გუბების სე-
ნია ZAa.

დისვლლა (დისვილლა ZAbBCD)
დისვილლა ZAa.

(+ სხვა BC) კათილორიაში,
ზიარების თავში: „და ვითარ
ნათესავი დისვილლა კაციც(ა) სად(ა)-
მე, რამეთუ ნათესავი და დისვილლა-
(ცა) და რაოდენ(ნი) ეგვიპტარნი
(ეგვიპტარება CD) სქესსა ცხო(ვ)ე-
ლისასა ცხად ჰყოფს (ჰყოფენ BCD)“
ZABCD.

დისწული დის ვაჟი ZABCb.

განუმარტავია CaqDE.

[დიფთერა ნ. დივტილა].

დიფტერაჲ რჯულის კანონში, ლაოდვი-
საჲ; ლს კანონში B.

დიჟა (ბალ.) ZABCDE.

დიში წერნაქი ZABCb.

დიხაშხო მიწა დახეთქილი ZAB.

ესე არს მიწა დახეთქილი და ავად
გამოგვალული CD.

დლაყვ (დლაყვი ZABCD) ცხო-
ვლთ მკლავი ZA.

მკრის შუა ძვალი CD. განუმარტა-
ვია BE.

დლოქი (ფრინ.) ZABCDE.

[დნ ნ. აღდნობადი, დნობა, დნო-
ბილი, ნადნობი, სდნები].

დნობა ცვილისა და ქონის გადუ-
ღება ZA.

ცვილთა და ქონთ გადუღება B.
ქონთა და სანთელთ გადუღება Cb.
განუმარტავია CaqDE.

დნობილი დადნობილი ZAB.

დო მაწვნის ნათქვეფი ZAB.

მაწონი გათქვეფი Cb. განუ-
მარტავია CaqDE.

დობა ორთა ქალთა დაჲ ქმნა ZA.

დაჲ ქმნა ორთა ქალთა B.

დობდა სთვიდა CqD.

დობილი დად წოდებული ZABC.
განუმარტავია DE.

[დობილო ნ. ბაბილო].

დოდო უზილფო ჯილა ZABCDE.

დოინჯი კელთ წელზე(დ) შემო-
ღება ZA.

კელთ წელზე შემოდგმა B. კელის
წელთ შემოდგმა C. განუმარტავია D.

დოკომიზი ჰრელად ქვა თლილი
შეწყობილი ZA.

ჰრელად ქვანი შეწყობილი B. ესე
(დოკომიზი D) არს საყდარს (საყ-
დრის D) ყელში სარტყელსავით რომ
ავლია CD. დოკომიზნი საყდრის ყელ-
ში რომ სარტყელსავით ავლია, ის
არის E.

დოლა რქა-მოკლე ZABCD.

განუმარტავია E.

დოლბანდი ლბილი ლარი თეთრი
ZA.

ლბილი თავსახვევი B. დო ლ ბ ა ნ-
დ ი არს ლბილი და თხელი ლარი.
დო ლ ბ ა ნ დ ი ეწოდება თათართ
თავსახვევსა Cb. განუმარტავია CaqDE.

დოლი (დოდი Ab) (ბალ.) უქვეაო
იფქლი ZAA.

უქვაო იფქლი: დო ლ ი სომხურად
ხეასტაგთ შობასა ჰქვიან, რომელსა
ქართულად იზვებას უწოდენ Ab:
უქვაო იფქლი, ხოლო დო ლ ი სომ-
ხურად ხეასტაგთა შობასა ჰქვიან,
რომელსა ქართულად იზვებას
უწოდენ B. (ბალ.) უქვა(ვ)ო იფქლი
დბალი CD. (ბალ.) ყანა E.

დოლი სომხურად ხეასტაგთ შობა-
სა ჰქვიან, რომელსა ქართულად
იზვებას უწოდენ ZAA.

ხეასტაგთა დოლი სომხურია, ქარ-
თულად იზვება ეწოდების, რამე-
თუ რომელნი შვილთა ისხმენ, მე-
ეზვედ უწოდთ და რომელნი
არა—უზესა CD. (უქმ.) დოლი
სომხურია, ქართულად იზვება
ეწოდება E.

დოლმატიკოსი ნ. დოლმატიკოსი.
დომბა (ოთხფ.) ZABCDE.

ნ. ვირ-მოზუერი.

დომბალო თიკმელა სოკო CqD. სო-
კო ერთი E.

დომესტიკოსი (დომესტიკოს Cb,
დომენტიკოსი D) (43 ლავსაი-
კონ¹) მკედრობის მნეობა რამე
ZAA.

მკედრობის მნეობა რამე AbB.
მკედრობის მნე რამე CD. მკედართ
მოქელობა რამ არის E.

დონა ფუნდრუკის სასვენებელი E.

დონდგალი შეფერკებასავით ZAA.
ქანებასავით რამ B.

დონდოლი (დონდოლნი E) ალი-
ტრიონი ZA.

ზღვისა რამე არს ლბილი და უძრა-
ვი B. ესე ზღვისა რამე არს ლბილი
(+ და D) უძრავი და უსულო CD.
ესე ზღვისა რამ არის ლბილი და
უძრავი E.

[დონი ნ. დ 1].

დორა კოკის ნახევარი ჩაიტიოს
ZA.

კოკის ნახევარი ჩაეტევა B. სამი
ლოქია ერთი დორა C. სამი ლოქიანი
D. დიდი საღვინე E.

ნ. კოკა, საწყაული.

დორაკი (+ 15, 4 რიცხ. ZAA)
დორას ნახევარი ZAB.

ერთი ლოქი ორმოცი თუხტიის
წონას ლეინოს შთაიტევს. სამი ლოქი
ერთი დორაა, რვა ლოქი ერთი
კასრია, ორი კასრი ერთი გორაა,
დორაკი დორას უმცირესია CD.
მომცრო საღვინე E.

ნ. კოკა, საწყაული.

დორბლი ჩჩვილთ ლოშქრი,
ლოპრი — აქლემთა და მის-
თანათა პერეული; ლოშქრი —
ბნედიანის პერეული; ლეზ-
ვი — თხელი დორბლი ZAA.

ჩჩვილთ ლოშქრი AbB. პირს მონა-
დენი წყალივით Cb. განუმარტავია
CaqDE.

დორი ზურგის მისაყუდებელი ბა-
ლიში ZA.

ზურგთ მისაყრდენი ბალიში B.
ზურგის ბალიში Cb. განუმარტავია
CaqDE.

დორიული (დორიულნი E) სარე-
ცელს ზეით და გარმოფარდაგუ-
ლი ZA.

ესე არს სარეცელთ(ა) ზეით და
გარმოფარდაგული CBb. (+ გ²CaD)
იოსიპოსში²: „რომელთას(ა)

¹ შდრ. A—154, 317 r, b 29. ² შდრ. A—675, 44 r. 10.

მსგავსა (მგზავსა DE) დორიულნი შემსკვალნეს ცხედართა, ხოლო მისა მიმართ აღწევნულნი ოთხკუთხ მოქმედებით“ CaqDE¹.

დოსტაქანი მეტად დიდი სასმე-სი(ა): ZAB.

დიდი სასმისია C. დიდი სასმარი DE.

დოტიკა (დოტიკი CD) ამ მო-ნიოს (+ ერმისის CD)

ქათილორია: „არა ვითარ-იგი ღრამმატიკოს(ი) (ღრამმატიკოსანი CD) ოართისაგან გენკისა მიმართ და დოტიკისა“² ZABCD.

დოქი ოცდახუთი თუხტის წონა ღვინო ჩაიტიოს ZA.

ოცდახუთი თუხტი წონა ღვინო ჩაეტევა B. საღვინე მ თუხტიანი C. ორლიტრიანი საღვინე D. განუმარტავია E.

ნ. კოკა, საწყაული.

დოქისტინი (აია სოფიოს) საზე-დაშენი ZAB.

აიასოფიოს გებაში: „ბარ-ძიბ(ი)-ფეშხუმი, სამწერობელ(ნი), ბე-რილნი (ბერნი DE), დოქისტინი — ყოველივე (ყოველნი DE) მყარი ოქრო“ CDE³.

დოლმატიკოსი (დოლმატიკოსი D) წიგნია ერთი ZAB.

სკულის სიმტიკე C. რკულის და-მაპტიკეებელი DE

დოყად მცირე სამდურავად ZA.

დოყი ირმის ჩხვილი რქა Z.

(ჩხვილი ირმის რქა ADE. ირმის რქა ჩხვილი B. ჩხვილი რქა ირმისა C.

დოშაქი თათრულია, ქართულად შატქუნი ჰქვიან ZAB.

ქვეშაგები Cb. განუმარტავია CaqDE. **დოსოკონი** ხათაბანდთა და სა-დაფქართ ხუროსა ეწოდების (ეწოდებიან Ab) ქართულად ZA.

ესე არს სკივრთა და სადაფქართა და ხათაბანდთ მკეთებელი B.

დრამა (დრამი D) ექვსის დანგის წონა(ა) ZA.

ექვსი დანგის წონა BCb. განუმარტავია CaqDE.

ნ. ლიტრა.

[დრამი ნ. ლიტრა].

დრამმატურგიაჰსა 31 კავშ.⁴ ZAB.

დრანჯობა ურცხვი სიძვის მოყვა-რება ZA.

ურცხვი აშიყოზა B. დრანჯობა არს ურიდალი და ურცხვი აშიყოზა CD. ცხენის გულის-თქმის ქიხინი E.

დრასტიკო (16 ნემეს.) თვით თვის შორის მიდრკებოდეს ZAB⁵.

დრასტიკოდ ითქმის (+ რომელი D) თვით თვის შორის მიდრკებოდეს (+ 16 ნემესის⁶ Cb) CD.

დრასტიკოდ ითქმის, რომელი თავთა თვისთა შორის მიდრკებოდეს E.

დრასტიო (დრასტირიო Cb, დრას-ტირიოი Caq, დრასტირიო DE) უმკვეთელესი ZABCDE.

დრაუფი დროშა ZABCDE.

დრაქმა (15, 8 ლუკა) ესე არს 13 დანგი და მესამედი დანგისა ZA.

(15, 8 ლუკა) 13 დანგი და დანგის მესამედი B. იგ დანგი და მესამედი(ა) CD. სამი დრაქმა ორი ზუზაა E.

ნ. დიდრაქმა, ლიტრა.

დრაში ტაბლაკთ საცემელი ZAB. ტაბლაკის საცემელი CDE.

¹ Cb-ში მოწმობა გადახაზულია. ² შდრ. A—250, 163 r, 2. ³ Ab და B-ში მოწმობა გადახაზულია. ⁴ იოანე პეტრიწის შრომები (წიგნი II, გვ. 82, 16). ⁵ სიტყვა განმარტებიანად აღებულია ნემესისის არა მე-15 თავიდან, როგორც ნუსხებშია არამედ მე-16-დან (გვ. 96, 27).

დრაჰკანი (12, 5 იოანე) ფლური, ესე არს ოთხი გრამას წონა ოქროსა ZA.

ფლური B. ფლური, ოთხი გრამას წონა CD. ერთი დრაჰკანი ოთხი გრამას წონა არს E.

ნ. დაეკანი, ლიტრა.

[დრგენ ნ. შედრგინება, შესადრგინებელი, შეუდრგინებელი].

[დრეგონ ნ. ურჩხული].

დრეკა მიხრა-მოხრა ZAB.

განუშარტავია CDE.

ნ. დადრეკა, დრეკილი, კედელი, მიდრეკილი, მედრეკანი, მიდრეკა, მოდრეკა, მუქლო-მოდრეკა, უდრეკი.

დრეკილი გახრილი ZA.

განუშარტავია B.

დრესა ხოხინი ZAB.

წახოხინება CDE.

ნ. დადრესა.

დრესოლი ძლიერი ხოხინი ZA.

ძლიერ(ად) ხოხინი BCD. ხეზე ხის ხოხინებანი E.

დრვიმოთალიკანოს ნ. დრვმოთალიკანოს.

დრისტი სასალუქო ჭურჭელი ZAB.

სამსახურებელი Cb. მოსამსახურე Ca. სასამსახურო: ეფთვიმი ქართველ ში: „სამ გზის წარიტყუენა მონასტერი და რააცა დრისტი ტურფა იყო, მამათა ჩუენთა მოგებული, ეგრეთვე განძი და კუშაში“ Cq.

ნ. სადრისტავი.

დრკუ (100, 4 ფსალმ.) მრუდი ZAB.

მრუდი CDE.

ნ. მრუდი.

დრო (29, 2) დაბად. ZAA; 1 მეფე 11, 3 Ab) ესე არს ეამთა კეთილ-აგობისა სახელი, ვინათგან ვიტყვიით: იმა მეფისა ეამსა კეთილი დროჲ მაქვნდა და აწ დროჲ არა მძაქეს და ოდეს დრო შემოვიგდე, ესრე ვიქ, გინა: დრო არს ანუ უდროო და ეგვიტიარნი ZA.

ეამი ნაწილი არს დღისანი, ხოლო დროჲ უხნიერესნი ეამთანი, რამეთუ ერთსა დროსა შინა მრავალი ეამნი წარტლებიან, ვინათგან ვიტყვიით: ეამთა იმა მეფისასა კეთილი დრო მაქვნდა და აწ დროჲ არა მძაქეს და ოდეს დროჲ შემოვიგდე, ესრეთ ვიქ, გინა: დრო არს ანუ თუ დრო არა არს და ეგვეტიარნი B. განუშარტავია CDE.

ნ. გუადროებს, იდროა, წარმდროებელი, ხანი 1.

დროზე დროთ მალე ZAA.

დრომიკოსი წინა-მცურვალი. ZABCab.

მალე-მსრბოლი Cq. სხვა კათილორია: „სხუა ნათესავი ვითარებისანი, რომლისაებრ ეპიკტიკოსთა ვიტყვიით, ანუ დრომიკოსთა, ანუ მრთელთა, ანუ სნებოვანთა“ CqD².

დრომონი ნავთან ნახე ZA.

ესე ნავი ხუთას-ექვასთა მებრძოლთა შთაიტევს და მეტთა B. ხუთასის კაცის შთააჯდომელი (ჩასაჯდომელი D) ნავია CD. ხუთასი კაცი რომ ჩაჯდეს, მისთანა ნავია დრომონი E.

დრონგალი შემკოდეთ მომწოდებელი ZA.

მომწოდებელი შემკოდეთა B. მრისხანედ (მრისხანედ Cb) შემპყრობელი Cab. იას(ა)ულსავით რამ არის

1 იოანე და ეფთვიმეს ცხ-ბა, ივ. ჯაკეახიშვილის გამოც., გვ. 116,9.
 2 D-ში კიდევ ციტატაში მოხსენებულ „ეპიტიკოს“-თან მიწერილია ამ სიტყვის განმარტება: „მეფის ტუმბილი“, იქვე „დრომიკოს“-თან განმარტება — „მალემსრბოლი“.

(ხატო თაყუანის-ცემ.) Cq. ხ ა ტ ო
თ ა ყ ე ა ნ ი ს-ც ე მ ი ს ნ ე ტ ა ფ რ ა ს-
შ ი: „მისც(ნ)ა იგი დრონგალთა მის-
თა, რათა ზვალისად წარ(მო)ადგი-
ნონ“ DE.

დრონეული (1, 8 ლევიტ.) კორც-
ასოეული ZA.

კორცი ასოეული B.

დრონი¹ (2 მეფ. 6, 19) კორცი
დიდრონი ნაკვეთი ZA.

კორცი დიდ-ნაკვეთი B. კორცი
ნაკვეთი საჰმლად დიდი; .დ რ ო ნ ე-
უ ლ ი — ასოეული, გინა ძვალ-გამო-
ლებული ასოთაგან კორცი მონაკვე-
თი C. კორცის ნაკვეთი საჰმლად დი-
დი D. კორცის ნაკვეთი E.

ნ. ესხატი.

დროშა მწყობრთ ნიშანი ფერად-
ფერადი გუნდთა და გუნდთა სა-
ცნობელი Z.

მწყობრთ ნიშანი ფერად-ფერად
გუნდთ საცნობელად A. ესე არს
მწყობრთა ნიშანი ლართაგან, ფერა-
დი საცნობელად B. დრაუვი CD.
განუმარტავია E.

ნ. ალამი, ბავრავი.

დროშმი (დროშმ CD). ყოველთა
კერპთ(ა) სახელი არს (სახელია
D) ZABCD.

დრტვნვა (დრტვინვა ZABCqDE)
(16, 8 გამოსლვა) უაღრესისაგან
საჩივარი ნებისა თვისისა უქ(მ)-
ნელობისათვის ZA.

ესე არს უაღრესისათვის უბრალო
საჩივარი ნების სანდომელად B. აჩივ-
ლება ნაკლულევანებისათვის CD.
განუმარტავია E.

ნ. ვდრტვნევი, იდრტვნა,
მდრტვნავი, რისხვა, სდრტვნავ.

დრუმოი (დრუმოჲ Z) მკებნარო-
ბა დარჩომილი შორის ბალდამ-
თასა საზრდელისაგან (საზრდელ-
თაგან AB) ZAB.

რომელ არს მკებნარობა დარჩომი-
ლი შორის ბალდამთასა საზრდელთა-
გან Cb. რომელ არს მკებნარობა
დარჩომილი შორის ნავლელსა
CabDE.

დრუნგილი მარმარილო ZAB.

განუმარტავია CD. თამარიანში:
„დრუნგილის ფიტრად“ Cb².

დრუსო ზღუდესთან ნახე Z.

ზღუდეში ნახე A. ზღუდე ქვისა
კოშკ-კოშკელი დიდი კეთილგებული
B. დრუსო არს ზღუდე ქვისა კოშკი-
ანი, დიდი და კეთილად შენებუ-
ლი CD.

დრუმოთალიკანოს⁴ სოლომონის
ტაძრის სახელი არს ZA.

სოლომონის ტაძრის სახელია BC.

დრყილი (30, 33 იგავ.) ძუძუს თა-
ვი Z.

ძუძუს წვერი (30, 33 იგავ.)
ABCab.

დუბე დაბალი ადგილი ZABCD.

განუმარტავია E.

დუბეიდი (+ კარაბად.⁵ Z) მაჯუ-
ნი ZABC.

განუმარტავია D.

ნ. მაჯუნი.

დუბელა წყალი მოთბო და მოწე-
დილი Z.

წყალი მოწედილი და თბილა AB.
წყალი სქელი, ავი (+ და C) მოთბო
CD. განუმარტავია E.

დუგუნი სხვათა ენაა, რომელსა
კორცთა ზედა დაისმენ კაცნი
წათხისა სადინებელად, რომელ-

¹ წყაროშია: „დარონი“. ² მოწმობა გადახაზულია B-ში. ³ შდრ. ი. ლო ლ ა-
შ ვი¹ ლაი, ძველი ქართველი მეხოტბენი, თბ., 1957. ⁴ ნუსხებშია: „დრვიმოთლი-
კანოს“. ⁵ შდრ. სამკურნალო წიგნი: Q—916, 150, 34.

სა ქართულად საწათხე ეწოდების Z.

(უქმ.) სხვათა ენაა, კორცთა წათხისა სადინებლად რა დაისმენ კაცი, ქართულად საწათხე ჰქვიან A. კორცთ წათხის სადინარია; სხვათა ენაა, ქართულად საწათხე ჰქეან. დუ გუნი ოსმალის ენით — კორწილი B.

დუდკო (დუტკო Z) თითთ(ა) წყულღება ZABCD.
თითისა E.

დუდუნე უკაფიო უბნობა ZABCD.
განუმარტავია E.

დუდღუბა (ბალ.) ონტკოფა ZABCD.
(ბალ.) E.

დუზი. იბ კენჭით სამღერელია CD. სამღერელია E.

[დუზუბანი ნ. ვიგრი].

დუკა ფრანგულად თავადი Z.
თავადი ფრანგულად A. თავადი, დუქსი B.

დუკატი (ოთხფ.) აქლემი გვარად მალი და მომცრო ZA.
(ოთხფ.) აქლემი გვარად მალი და მცირე B. (ოთხფ.) აქლემი მცირე და მალი გვარად CD.
ნ. აქლემი.

[დუმ ნ. დაადუმა, დაიდუმა, დუმილი, დუმნა, ვსდუმ იდუმალ, იდუმალი, მდუმარე, ნადუმარი, სადუმარი, სდუმ].

დუმაკ (2 შჯულ. 23, 1) ცხოვართ კუდი, ცხიმში ნახე ZA.
ცხოვართ კუდი BC. განუმარტავია DE.
ნ. კლდის-ადუმა, კუდი.

დუმანი (ქართლის ცხოვრება) ბეერი B.
დუმბული მცირე ნალარა ZA.

ნალარა BC. ვისრამ: „დუმბული და ბუი“ („დუმბულსა და ბუესა“ ჰკერს D) DE.

ნ. ნალარა.

[დუმინი კიბორჩხალი ნ. კარავნი, კრავიდი].

დუმილი (4, 3 ქება) ჩუმად ყოფა ZA.

ჩუმობა BCD. განუმარტავია E.

დუმნა (26, 63 მათე) დაჩუმდა ZA.

დუნე გაუქმიძევი ZAB.

არ(ა)-გაქიშული CabD. არ-გაქიშული, 'განა სრულიად მოსუსტებული, უძალი' Cq. განუმარტავია E.

დუფი ნერწყვი ZABC.

განუმარტავია DE.

ნ. ხრასტი.

დურა კაცთ საკუხი, რომელსა სპარსნი ბაღალბანდს უწოდენ ZAB.

ტყაბუჩია, ბაღალბანდური Cb.

დურაკი საწველი ჭურჭელი ZAB.
საწველი კასრი Cb.

დურაყი (ოთხფ.) წყლის ჩიქვი ZAC.

ჩიქვის წალი B. (+ ერთი E) წყლის ჩიქვი DE.

ნ. ჩიქვ.

დურაჯი (ფრინ.) ZABCDE.

დურბინი სხვათა ენაა, ქართულად შორ(ს) სათვალე და ჭოგრი ჰქვიან ZAB.

დურდო წამქდარი ყურძენი ZABCDE.

დურდური უკაფიო წიგნის კითხვა ZABCD.

უკაფიოდ კითხვა E.

დურიტა მაქიკი ZABCqDE.

დუტკო ნ. დუდკო.

¹ შდრ. ქართლის ცხ-ბა, ს. ყ ა უ ხ ჩ ი შ ვ ი ლ ი ს გამოც., წიგნი II, გვ. 207, 10.

დუქანი უკუსაჯდომელი, გინა სა-
საქმო ZAB.

უკუსაჯდომელი, გინა სახლი სასაქ-
მო, გინა ადგილი სამარხავი C. უკუ-
საჯდომელი D. (უქმ.) E.

დუქარდი სარისველი ZABC.

განუმარტავია DE.

ნ. მაკრატებელი, მაკრატელი.

დუქია¹, ბრწყინვალეობა და ლევა
ერთისა მიერ და ერთ ქმნა Z.

ბრწყინვალეობა და ელვა ერთისა
მიერ და ერთ ქმნა AB. ბრწყინვა და
ელვა და დუქია ერთისა მიერ ერთ
ქმნა (+ რა ე კავშირი: „და
ბრწყინვა და ელვა და დუქია
ერთისა მიერ ერთ ქმნა“ E) CDE.

ნ. დადუქი, გვდადუქიებუნ.

დუქსი მეფის შედეგი ZA.

დუქა, მეფის შედეგი B. დუქა, მე-
ფეთაგან უმცროსი CD. თავი E.

დულილი (+ 24, 5 ეზეკ. ZAA)

ფოფინება ZA.

განუმარტავია BCDE.

ნ. აადლე, მდულარე.

დუშალიკი მეძღვნის ნიჭი ZAB.

მეძღვნის საბოძ(ვარი) CD. განუ-
მარტავია E.

დუშაყი სხვათა ენაა, ქართულად

პალვანდი ჰქვიან ZAB.

პალვანდი CD. განუმარტავია E.

დუხჭირი ავთვალადი ZABE.

ავსანახავი, გინა დამპალივით Cb.

ავსანახავი CaqD.

[დუნ ნ. მდუნვარე].

დვრე² (+ 7, 4 მათე ZA) საძირკ-
ვლის ძელი ZAB.

ღირე, ძელი საძირკვლასა CbqD.
განუმარტავია E.

[დლარძ ნ. წამოდლარძეა].

დღე (1, 5 დაბად.) ესე დღე და

ღამე არს ეამი 24, წენტილი(ა)
96; წამი 720; წუთი 1440 ZA.

ერთი დღე და ღამე არს ეამი 24,
წენტილი 96, წამი 720; წუთი 1440
B. ერთი დღე და ღამე არს ეამი
ოცდაოთხი, წენტილი ოთხმ(ე)ოცდა-
(ა)თექვსმეტი, წამი— შვიდას ოცი
CD. განუმარტავია E.

ნ. დღეობა, დღითი-დღე, ენა-
დღეობა, კვრა, მარადის, მარა-
დღე, მდღევარი, სამდღევრო,
შუადღე, ცისკარი, წარმოდღე-
ება, წელიწადი.

[დღეობა ნ. ორთი].

დღეს ამ დღეს ZA.

ამ დღე B.

დღესასწაული ესე არს დღე დი-
დებული და წმიდა, რომელსა
შინა თანა-გვაც სხვათა საქ-
მეთა დატევება და ზოცლა ვედ-
რება(დ) ღმრთისა ZA.

განუმარტავია B.

დღესასწაული ბლარჯობისა რო-
მელ არს უცომობა Z.

დღესასწაული კარვობისა ესე არს
პასექიდან მეშვიდე თვე, რო-
მელ (პ)ურიათა მდღელთ-მო-
ძღვარი წმი(ნ)და-წმი(ნ)დათაში
შევიდის წელიწადში ერთ გზს
ZB.

დღესასწაული უცომობისა ესე
არს მარტის მთვარისა მეათობ-
მეტე დღე, რომელსა შინა ჰური-
ანი შვიდ დღე უცომოსა ჰამდენ,
რომელ არს პასექი, რომელსა
შინა ივნო ქრისტემან Z.

დღესისამდე 2, 3 ეზეკ. Z.

დღეობა ნ. დღეობა.

¹ წყაროშია: „დადუქიაა“. ² ნუსხებშია: „დვირე“.

დღვილო ახალი ფისი ZABCDE.
დღითი-დღე (26, 55 მათე) ყო-
ველ დღე ZAA.

დღოწი ლაფიანი წყალი ZABC
DE.

[დღრებ ნ. მოდღრებული].

დღუება! მაწონთ გაქნა ZAB.

მაწონთ ქანება Cb. განუშარტავი
CaqDE.

ნ. სადღუებელი.

მ

ენი კმიანი ასო არს და ართრონი
მრავალთა და სიტყვის თავადაც
მოვალს და ბოლოდაცა, ვითარ-
ცა ზემო დაგვიწერია: ელოდუ,
ეტყოდუ, ემორჩილებოდუ. ესე-
ვითარი ყოველსა ზედა მოვალს
ZA.

კმიანი ასო არს და ართრონი მრავალთა და სიტყვის თავადაც მოვალს და ბოლოდაც, ვითარცა ზედთ დაგვიწერია: ელოდუ, ეტყოდუ, ემორჩილებოდუ. ესევეითარად ყოველთა ზედა მოვალს B.

[ე ნ. ეას].

ეაზრა აზრი ექ(მ)ნა ZAB.

ენატოჲ (ენატო CD) ს ხ ვ ა კ ა-
თ ი ღ ო რ ი ა შ ი: „ვითარ-იგა
ეას თან(ა)მოსახელე სხვისა ეან-
ტოისსა (ენატოჲსსა Cq) (+ და
ZAB) .თანა სახელ(თა)ც(ა) არს“
ZABCD.

ეარა სლვა ექ(მ)ნა ZAB.

ეარი გაზატხული ZABCD.

ეას „ე“ ვიდრემე შეისმინების
ერთისათვის „ას“ სხვისათვის.
არამედ თ(ვ)ითოეულისათვისა გა-
ნუწვალებელად შეისმინების
ე ას³ ZABCD.

ეასპარეჲა ასპარეჲთა ემღერა
ZAB.

ეაუგა სარცხვინოდ აღუჩნდა ZA.
სარცხვენელად აღუჩნდა B.

ეაჯა დილად ევეღრა ZA.
ევეღრა დილად B.

ებანა აბანო ექნა ZA.

აბანო ექნა, [ტანი ერეცხა] B.

ებანი (+ 150, 3 ფსალმ. ZA) და-
ფი ZABC.

დაირა D. დაირა. ებანიც ტყავისა-
გან არს E..

ნ. ტინბანი.

ებარა სამარხავად აქენდა ZAB:

ებგური (+ 4 მეფე 9, 17 ZAA)
მალლით მხედველი დარაჯა
ZABCD.

მალლადამ მხედველი დარაჯა E.

ნ. დარაჯა 1.

[ებერი ნ. ჭბრაელი].

ებრენიკი (ბალ.) თეთრ-მარცვალი
ლიკა ZA.

(ბალ.) თეთრ-მარცვალი ხვარბალი
BCD. (ბალ.) თეთრ-მარცვალი E.

ებრი (1, 11 დაბად.) მისი მსგავ-
სი Z.

მსგავსი (+ 1, 11 დაბად. Aa)
ABCD. მგზავსი E.

ნ. უებრო.

ებრძანა (ქებძანა) E) ბრძანება.

¹ ნუსხებშია: „დღუება“. ² შდრ. A—250, 150 v, 8. ³ შდრ. A — 250, 154 r-v („სხვა კათილორიდან“ არის აღებული).

- ექ(მ)ნა ZAB.
განუმარტავია E.
ებრძენა ბრძნად იჩვენა B.
ებრძოლა ბრძოლა იყო ZAB.
'ებძანა' ნ. ებრძანა.
ეგ თითოთ ჩვენება ZAB.
თითოთ ჩვენება მისთან C. განუმარტავია DE.
ეგე (2 შჯულ. 1, 21) აგრევე ეგ Z.
ეგვე (2 შჯულ. 1, 21) A.
ეგება საცილობელი სიტყვა(ა) ZABCb.
განუმარტავია CaqDE.
ეგება იქნების A. -
ეგების აგრევე საცილობელივე Z.
იქნების BCDE.
ნ. არა ეგებოდა, ნუუკუე.
ეგების შენდების ZAB.
ეგევე კვალად ჩვენებავე Z.
ეგენ 1 კორინთ. 7, 20 Z.
ეგერა (2 ნეშტ. 16, 3) აგერ ZAa.
ეგზომ აზომ ZAB.
ეგთაგებელი (ეგთაგებელ E) (39 კავშ.) ეგრეთ საგებელი ეგოს ZAB.
(39 ნემესიოს) ეგრეთ საგებელი ეგოს Cb. 29 ნემესიოს: „თუმცა ეგთაგებელ იყენეს“ Caq'DE.
'ეგინებისა' E.
ეგირი (ბალ.) თათრულია, ქართულად კოთხუჯი ჰქვიან ZAB.
(ბალ. ქართულად კოთხუჯი ჰქვიან CD. (ბალ.) კოთხუჯი E.
ეგინაროდენა ხარება მიიღო ZAB.
ეგლოვა (ეგლოა B) გლოვა ექმნა ZAB.
ეგმირა ლახვარი ეკრა ZAB.
ეგმო გმობა ეთქვა ZAB.

- ეგო იყო ZAB.
ეგოდება გოდება ეთქვა ZAB.
ეგონა ჰგონებდა ZAB.
ეგრე აგრე ZA.
ეგრეთ იგივე ეგრე Z.
იგივე აგრე A. აგრე BCd). განუმარტავია E.
ეგრეტა (31, 16 დაბად.) აგრევე ZAa.
ეგრილა ეცივა ZAB.
ეგრძელა გრძლად აღუჩნდა ZAB.
ეგუნა მსგავს ექმნა ZAB.
ეგუემა (ეგუშმა ZA) ეცემა ZAB.
ეგულვა გულვებულ იყო ZAB.
ედარნა სადარნოსა მკდომარე იყო, გინა დარანთა ყოფილ იყო, გინა შედარებულ იყო, გინა დარობა ქმნილ იყო ZA.
სადარნოს მკდარ იყო, გინა დარანთა ყოფილ იყო, გინა შედარებულ იყო, გინა დარობა ქმნილ იყო B.
ედგა დადგმული აქვნდა ZAB.
ედების ცეცხლი ეკიდების, გინა ქონება ჩადებულ(ი) ექნების, გინა გული კაცისა და შიგანური ანუ გურკა ხილთა ედების, გინა ცულთა საქმესა (საქმეთა A) სდევს, გინა ბადე ებმის ZA.
ცეცხლი ეკიდების, გინა ქონება ჩადებულ ექმნების, გინა გული კაცთა და შიგანური ანუ გურკა ხილთა ედების, გინა ცულთა საქმეთა ედებს, გინა ბადე მოესმის B. ცეცხლი ეკიდების, გინა კაცი ცულს რასმე ეკიდების Cb. განუმარტავია CaqDE.
ედემი (2, 8 დაბად.) ესე გამოითარგმანების შვება, გინა ქვეყანა წითელი ZA.

¹ Cb-ში მოწმობა გადახაზულია.

შეება, გინა ქვეყანა წითელი BC.
 ელემი შეებად გამოითარგმანების,
 და (კვალად D) ქვეყანა წითელი DE.
 შღრ. ელენ.

ელვა აქენდასავით ZAB.

ელნა ქალწულთ(ა) წინდობისა ეა-
 მისა ნიჭი არს ZAB.

ელნა ქალწულთა წინდობისა ეამისა
 ნიჭი არს CDE.

[ელომ ნ. ნაედომი].

ელრეობითი სადარებელი ZAB.

ელი სასმელ-საჭმელთ ათქმა ZA.
 სასმელ-საჭმლის ათქმა B. ეელ(ი) არს
 ათქვას რამე, ღვინო ანუ კორცი და
 რაიცა (+ რა CD) CDE.

ნ. ვეელი.

ევალობა შეურაცხება, გინა ავად
 მიჩნევა თუ ვერ-სრულობა ZAA.
 შეურაცხება, გინა ავად მიჩნევა
 AbB.

ევალობენ ავად მიჩნევენ, გინა შეურაცხ
 ჰყოფენ Cab.

ევანი (5, 18 ესაია) ერქვანთ ღვე-
 დი. იმანტა ZAA.

ერქვანთ ღვედი (+ ესაია 5, 18
 BCb) BCD. ღვედი ესაია ე [ი]ჭ;
 ე ღვეთ ერის ნეტა ფ რ.¹: „ევენ-
 თა საქებელმან“ E.

ევარგა ვარგებულ ქმნილ იყო
 ZAB.

ევარძმა ვარძმი ექ(მ)ნა ZA.
 ვარძმი ექმნა, ეუარა B.

ევატა (ევატაი E): „ცხენი ევატაი
 თუ გა(3)პარსო, სიძვისაგან დას-
 ცხრება (დასცხრების CD)“
 ZABCDE.

ევატაკი (ევატაკი და იატაკი E)
 იატაკი ZABC.
 განუმარტავია E.

ნ. იატაკი.

ევაში ვაშა-ვაშა ექ(მ)ნა ZAB.

ევვე (+ 2 კავშ.² ZABCb) ივაშე,
 „ევვე რიცხვით მოვიქსენეო“
 ZABC.

„ევვე“ არს „ივაშე“, კვალად ითქმის:
 „რიცხვით მოვიქსენითო“ D. „ევვე“
 ორად ითქმის, რიცხვით მოვიქსენი-
 თო“, და ივაშე E.

ევზომოს (ბალ.) ZABCDE.

ევთია წირი ZAB.

ესე არს წირნი CD.

[ევთიაჲ ნ. კატევეთიაჲ].

ევლოგია (+ 2 კორინ. 9, 5 ZAA)
 ბერძულად კ უ რ თ ხ ე უ ლ ი
 ZAE.

კურთხეული ბერძულ(ად) BD.
 კურთხეული C.

ევლტოდა გაექცეოდა ZAB.

ევრიობი, ევრიობს ნ. ევროპი.

ევრონოტოს ქარია ერთი ZABCab.
 ნ. ქარი.

ევროპი (ევრიპოს C, ევრიობი D)
 ამპოლიტთან ნახე ZABCabD.

ამპოლიტთან იძიე Cq.

შღრ. ქარი.

ევროსი ქარია ერთი ZAB.

ევტარი წინაცურვალი ZABC.

მამათ ცხ.: „მამახლნა ევტა-
 რი თვისი და მგვემა წყეპლითა“ D.
 ნ. შიქრიკი.

ეზამთრა ზამთარი დაეყო ZAB.

ეზაფხულა ზაფხული დაეყო ZAB.

ეზო (+ 26, 58 მათე ZA) გალავა-
 ნი მოხრბილი ZAB.

გალავანსავით C. განუმარტავია D.

ნ. გულის-ეზო, ზღუდე.

ეზოზღნა ზოზღნით ეთქვა ZAB.

¹ შღრ. A—90, გვ. 207 b, 2 („საქებელმან ევანთა“). ² იონანე პეტრიწის შრო-
 მები (წიგნი II, გვ. 19, 8—20). ³ Cq-ში წყარო და მოწმობა გადახაზულია.

ეზომ ესოდენსავით ZA.
ესრეთსავით B. აზომ, ეგზომ CD.
განუმარტავია E.

ეზორა შეეწირა ZAB.

ეზოროს ნაზორავი ეპამოს თუ შეეწიროს Cab.

ეზოსა შინა მქცეველი ესე არს, რა მეფეზუდ დიდებული შორს იყოს და თვისი გულითადი კაცი მეფის კარს დაუტეოს საქმის გამგედ ZA.

განუმარტავია BCD. ეშოკვეპილი E.

ეზოს-მოდლუარი (ეზოს-მოდლუარი ZACqDE) (2 მეფე 13, 7) საგანგიოთა გა(ნ)მგებელი ZA.
განუმარტავია BCDE.

ნ. კანდალატი, ნაზირი.

ეზრაზა ელაპარაკა ZAB.

ეზრო E.

ეზრუნვა ენალვლა ZA.
ენაელა B.

ეზლაპრა ზლაპარი ეთქვა ZAB.

ეზლვანვის (ეზლუნანვის ZA) (13, 7 ისო) ესამძღვრების ZAA.
ესამძღვრება AbB: განსამძღვრავს C.

ეზღვრებოდა (ეზლურებოდა ZABCab) (+ 18, 7 საქმე ZA) მოსამძღვრე (მოსამზღვრე A) იყო ZAB.
მაზღობელ იყო, (+ გინა მოსამძღვრე C) CD.

ეზლო საზლაური მიეცა ZAaB.
საზლაური მისცა Ab.

ეზლუნანვის ნ. ეზლვანვის.

ეზლურებოდა ნ. ეზღვრებოდა.

ეთავებინა თავკაცად შეექ(მ)ნა ZA.
თავკაცად შექნოდა B.

ეთაკილა ეუკადრისა ZAB.

ეთანაებვიან თანა - ედასებთან ZAB.

ეთანალრება გულს რამე აკლდება ZA.

გულს რამ შეაკლდება B. გულს აკლდება C. განუმარტავია DE.

ეთაუუანა Cb.

ეთერი ცეცხლი არს შემცველი ჰაერისა ცათა უდაბლესად ZA.

ესე არს ცეცხლი ცათა ქვემოთ შემცველი ჰაერისა, რომელი მეცხრის ცისა აღმოსავლეთ დასავლად იჩქრთად მსრბოლობასა იძულებით თანა ჰყვებიან სხვა ცთომილთა სფერონიცა და მათისა მსწრაფლ ქცევათაგან აეთურებენ თვისასა ახლორე ჰაარსა და მით იქმნების ცეცხლი, ხოლო რა იშთაოვებს ჰაარ B. ეთრიოა, ეთერი არს ცეცხლი მეყსეულად შემდგომად ცისა დაწესებული და გარე შემცველი ჰაერისა, რომელსა ვერც(ა) მიიახლებს (მ)ფრინველი, ვერცა ქარი და ღრუბელი, ვერცა ეშმაკნი ა(ღ)ვლენ ზედა (ზედად D) კერძო მისსა. ხოლო არს ეთერისა მის სიმგრგვლე ას სამოცდა(ა)თხუთმეტჯერ ათას ოთხმოცი ეჯი, სივრცე მისი ოცდა(ა)თ ხუთმეტჯერ ათას შვიდასი ეჯი, ჰყვანიოთ (ჰყვანილამ CqD) იქიმდე არს ათხუთმეტჯერ ასი ათას რვაასი ეჯი CD. ეთერი არს ცეცხლი მეყსეულად შემდგომად ცისა დაწესებული და გარე შემცველი ჰაერისა. ხოლო ეთერისა მის სიმგრგვლე არს ას სამოცდაათხუთმეტჯერ ასი ათას ოთხმოცი მილიონი, სივრცე მისი ოცდა ათხუთმეტჯერ ასი ათას შვიდასი მილიონი, ჰყვანილამ იქიმდე არს თხუთმეტჯერ ასი ათას რვაასი მილიონი E.

ნ. ცა.

ეთნო (1 ნემესიო!) სთონდა ZAA

¹ ნემესიოსი „ბუნებისათვის კაცისა“ (გვ. 4.4)

ეთრიო (36 კავშ.) ეთერი ZAB.
 ეთრიო მიწაზე მიეთრიო-მოეთ-
 რიო Z.
 ეოჭა E.
 ეიგავა იგავით ეუბნა ZAB.
 ეიშელა იმედად დაიდვა ZA.
 განუმარტავია B.
 ეიჭუა² ეჭვი ქნა ZA.
 ეჭვი ექნა B.
 ეკალა (ხე) ბრწამლი ZAB.
 (ხე) ბურწუმელი, ღივი C.
 ეკალი საჩხვლეტელი შამბთა, ხო-
 ლო ხეთა ეკალთა ქაცვი
 ეწოდების (ეწოდება A) ZA.
 განუმარტავია BCD. (ბალ.) ეკალი
 ბალახისა არს, ხოლო ქაცვი ხისა
 ეკალსა E.
 ნ. ნაეკლარი; შდრ. აქოქ.
 ეკალმუხა (ხე) შავი ხეა მძიმე
 ZAB.
 (ხე) შავი ხეა და მძიმე CD. (ხე) E.
 ნ. აბანოზი.
 ეკანძულა (ეკანძვალა ZACabDE)
 (ბალ.) ZABCDE.
 ეკვტანი იოსიპოსკ: „ბრძანა სამე-
 ფთოთა მოსაქვენებელთა შინა ძიება
 მათთვის და პოვა ეკვტანთა შინა,
 კარის შინა მიდიასასა, წიგნი, რო-
 მელსა“ DE¹.
 ეკვდარი; ეკვდერი; ეკვდერი, ეკვ-
 დარი ნ. ეკუდარი.
 ეკვეთა ნ. ეკუეთა.
 ეკვტერი ნ. ეკუტერი.
 ეკილა კიდებულ იყო ZAB.
 ეკლესია (31, 8-იერემ.) ეკლესია
 ZAa.

ნ. ეკლესია, იეკლესიეს.
 ეკლა კლვა ექმნა ZAB.
 ეკლესია შესაქრებელი ZABCDE.
 ნ. ეკლესია.
 ეკლესიასტე საანჯგნო სიტყვათა
 ქადაგება ZABC.
 ეკლოვისი და კაროსი (ეკლოვისი
 BC, ეკლოვისი D, ეკლოვისი E)
 სენნი არიან, რომელ კაც(ი) სამ
 დღე მკვდარივით იქნება და მერ-
 მე გან(ც)ოცხლდების ZA.
 კაროსი და ეკლოვისი სენნი არიან,
 რომელ კაცი სამ დღე მკვდარივით იქმ-
 ნება და მერმე გაცოცხლდება B. კარო-
 სი და ეკლოვისი (ეკლოვისი Cq)
 სენნი არიან ორნივე, რომელ კაცი
 სამ დღე (სამ დღე კაცი CqD) მკვდარ-
 სავით იქნების და მერმე გაცოცხლდე-
 ბის CD. კაროსი და ეკლოვისი ესე-
 ნი ორივე სენნი არიან, რომელ სამ
 დღე კაცი მკვდარ იქნების და კვალად
 განცოცხლდების E.
 ეკმაგიო ტვიფრვა, გინა ბრწყინვა-
 ლება ZA.
 რომელ არს ტვიფრვა, გინა ბრწყინ-
 ვალება B. ეკმაგიო, რომელ არს
 ტვიფრვა. ეკმაგიო. რომელ არს
 ბრწყინვალება (+ ასრე ეწერა ორ-
 გან² D) CDE.
 ეკრიბა ეგროებინა ZA.
 ეგროებინასავით B.
 ეკრძალე თავსა შენსა და
 იგულე თავი შენი ერთ
 არს ZAa.
 ეკრძალეზოდა (2 შჯულ. 6, 13)
 კრძალვას უყოფდა, 'ეფრთხილეზო-
 დასავით' B.
 ეკულარი (ეკვდარი ZAB; ეკვდე-

¹ იოანე პეტრიწის შრომები (წიგნი II, გვ. 89, 30). ნუსხებშია: „ეიქვა“.
² შდრ. A—675, 183 r, 8. ⁴ E-ში სიტყვა მოწმობიანად გადახაზულია. ⁵ გულს-
 ხმობს იოანე პეტრიწის თარგმანებას (II, თავი 1, გვ. 17 და თავი 29, გვ. 78).

რი, ეკვდარი D; ეკვდერი E).
მცირე სამწირვალო (სამწირვე-
ლო AB) ZAB.

განუშარტავია DE.

ეკუეთა¹ ძლიერ ეტგერა ZAB.

ეტა C. განუშარტავია D.

ეკურნა სიმრთელე მიეტა ZA.

მრთელეა ექმნა B.

ეკუტერი² იგივე ეკვდარი ZAB.

ეკვდარი, მცირე ეკლესია Cb.

ეკვდარი Caq.

[ელ ნ. აელება].

ელამი (40, 47 ეზეკ.) ბჭეთა თანა
აღაგიან სადგომი კაცთათვის,
რათა ჰამბ(ვ)ის(ა) შესლვა-გა-
მოსლვადმდე მუნ დაიცადონ
(დაიცადოს B) ZAB.

(ეზეკ. 40, 47) კარის პის გარეშე
აღაშენებდენ სადგომსა კაცისასა,
რათა ამხისა გამოსლვამდე მუნ დად-
გეს კაცი Cab.

შდრ. ელამონი.

ელამი (76, 57 ფსალმ.) მრუდთან
ნახე ZA.

მრუდი BCABE. მრუდი, გინა კამა-
რა დრეკილი Ca.

ნ. დააელმა.

ელამიტელი ZA.

ელამონი (40, 21 ეზეკ.) კარის ად-
გილს სადგომი ადგილი ZAA.

დიდი კამარა AbB. ესე არს დიდი
კამარა, ხოლო ელაჲ დიდს კამარას
ქვეშ სვეტის კამარა Cab.

შდრ. ელამი 1.

ელაჲ ელამონს ქვეით მომცრო
კამარა ZAB.

ელამონთან ნახე Cab.

ელაჲ (40, 21 ეზეკ.) კარის პირი
ცალი ZAA.

ელაპარაკა Cb.

ელასამონი ერთის ჩხირით ზეთის კურ-
თხევა B.

ელატი მაშინებელი, გინა მწაფე-
ლი. ო ელ ა ტ ი ონის მიერ,
ართრონისა დაენიშნეთ — მ ა რ-
ბ ი ე ლ ი; ხოლო ინის მიერ
ი ე ლ ა ტ ი დაენიშნეთ — ხ ე
ე ლ ა ტ ი. ესე ქართა მაარე-
ბელთა არს. კათილორისაჲ თავსა,
ესე იგი არს ქართა ო ო ჰ ო
ჰ ა რ ი და ხ ე ე Z A . .

მაშინებელი, გინა მწაფელი. ო ე ლ ა-
ტ ი ონის მიერ ართრონისა დაენი-
შნეთ—მ ა რ ბ ი ე ლ ი, ხოლო ინისა
მიერ ი ე ლ ა ტ ი დაენიშნეთ — ხ ე
ე ლ ა ტ ი. ესე ქართა მაარებელთა-
არს ო ო ჰ ა რ ი და ხ ე ე B. მაშინ-
ებელი, გინა მწაფელი. ო ე ლ ა ტ ი
და ი ე ლ ა ტ ი ონისა მიერ ართრო-
ნისა დაენიშნეთ — მ ა რ ბ ი ე ლ ი,
ხოლო ინისა მიერ დაენიშნეთ — ხ ე,
ე ლ ა ტ ი. ესე ქარების ო ო ა ჰ ა-
რ ი და ხ ე ე, ასე გასინჯე C.

შდრ. ელატი 2.

ელატი (ხე) ნაძვი ZABCD.

ელაღობა ეხუმრა ZAB.

ელა ანაზღი შიშით მიბნედა
ZACD.

ანაზღად შიშით მიბნედა B. შიში
ანაზღი E.

ელევენი საზრდელია მწყერმარ-
კილთა, სავენებელს არგებს ZAB.
საზრდელია მწყერმარკილისა, სე-
ნებელს არგებს. კვალად ელევენი
ეწოდების სარკმელსა კამაროსანსა-
მალა სახლთა და ტაძართასა Cab.

(ბალ.) საზრდელი მწყერმარკილისა,
სავენებელს არგებს Cq. (ბალ.) DE.

ელევენი⁴ (40, 37 ეზეკ.) სარკმე-

¹ ნუსხებშია: „ეკეთა“. ² ნუსხებშია: „ეკეტერი“. ³ შდრ. A—250, 154 r—v.
⁴ წყაროშია: „ელევისა“.

ლი კამაროსანი მაღალი ტაძართა შინა, გინა სახლთა (+ შინა ZAa) ZA.

სარკმელი კამაროსანი მაღლა ტაძართა შინა და სახლთა B.

ნ. სარკმელი.

ელეილნი (ელეილნი და თროილნი Cab) (41, 8 ეზეკ.) სართულეზი ZAB.

ერლო, გინა სართული (+ ეზეკ. 41, 8 Cb) Cab.

ნ. თროილნი.

ელელეცი ტყირპი ZA.

ტყირპია B.

შდრ. ელენთა.

ელენთა ღორთა და თევზთ(ა) ტყირპი ZAB.

ღორისა და თევზის ტყირპი C.

შდრ. ელელეცი.

ელეონი ერისიონი ZAB.

აღვსებისა, კვირიღესი: „რომელი-იგი ელეონით ღრუბლით ამაღლდა“ E¹.

ელვა (3, 73 დანიელ) ქუხილში ნახე ZA.

ქუხილთან ნახე B. ელვის ბუნებისათვის ქუხილთან (ქუხილისა თანა CqD) დაგვიწერია CD. ელვისა რა არს, ქუხილთან სწერა E.

ნ. იელვა, მოელული, მუაელვებს, საელვებელი, ცისიერი.

ელვანა (მწერ.) წყალზე შავნი.

ქუანი მიმორბენალნი Z.

(მწერ.) წყალზე (+ რომ Ab) შავნი ქუანი მიმორბიან A. (მძრომ.)

წყალზე რომ შავი ქუანი რბიან, ცეკვანა B.

ნ. ცეკვანა.

ელვარე ილეკრო მოელვარე ZA. ბრწყინვალეზასავით ჰქონდეს BCb. განუმარტავია CaqDE.

ნ. აელვარე, მოუელვარე, მუაელვარე.

ელვიმას (ელვიმს CD) (13, 8 საქმე) მოგვი, გინა განდგომილა ZAB.

მოგვი, გინა განდგომილი (+ საქმე მოციქულთა 13, 8 Cb) CD.

ელიანდრე (ზე) სურო ZABE.

(ზე) სურო, ფათალო CD.

ელიატექსენი ვითარმედ გვარი ყოველთა გვართა, და პირველი უსაზღრობა, ესე იგი არს ძალი ანა ლკესტატი, ვითარმედ მოუკლებელი უსაზღრობა(ა)² ZAB.

ელიატექსენი (ელვატექსენი E), ვითარ გვარი ყოველთა გვართა, და პირველი უსაზღ(ე)რობა, ესე იგი არს ძალი ანა ლკესტატი, ვითარმედ მოუკლებელი უსაზღრობა (+ შეკავშირი E) CDE².

ელიედ ელოდინე ZA.

ელოდინების BCb.

ელიკრიტონი³ მრავალფერობა. ZABCD.

მრავალფერობა (ეზეკიელის ა: დ) E.

ელის ელოდინების (8, 7 ოსე) ZAa.

ელმად მსწრაფლა¹ Cb.

ელმოდა (+ 12, 2 გამოცხ. ZA).

სტკიოდა ZABCb.

ელოდინების იცდის ZAB.

ელოა, ელოა, ლიმა, საბაქთა-

¹ შდრ. A—1109, 128 r; შემდეგში სიტყვა მოწმობიანად გადახაზულია. ² აღებულთა ითანე პეტრიწის შრომებიდან (II, 145, 10). ³ წყაროშია: „ილეკტროსაა“.

ნი (ელოფ, ელოფ, ლამა საბაქთა-
ნი Cb) (15, 34 მარკ.) ღმერთო
ჩემო, ღმერთო ჩემო, რისათვის
ღამიტევებ მე ZABCb.

ელოცა ლოცვა ექნა ZAB.

ელქაჭი (ოთხფ.) თხა წინათ მოა-
რული ZAB.

(ოთხფ.) თხა წინ მორული CD.

(ოთხფ.) E.

ნ. თხა.

ელქიმი სენია, გვამზე დაპყრის
მქაევანს ZA.

სენია გვამთ გამონაყარი და მქაე-
ნი B. გამოყრილი (ნაყარი D) გვა-
თ(ა) სენია CD. სენია E.

ელჩი თურქთ ენაა, ქართულად
დ ე ს პ ა ნ ი და ო მ ი რ ა ჰ ქ ე ი -
ან ZA.

თათრთ ენაა, ქართულად დ ე ს პ ა -
ნი და ო მ ი რ ა ჰ ქ ე ი ა ნ B.

ნ. მოციქული.

ელხინა ლხინებულ ექმნა ZA.

ლხინება ექნა B.

ემბაზი საბანელი განსაწმედელი
ZA.

საბანელი გა(ნ)მწმედელი BCD.
განუმარტავია E.

ემეთქუების (ემეთქუშბის Z, ემე-
თქუების D) ემთქმელების
ZABCD.

ემენი სიტყვის მოუგონლობის
ზრახვა ZACab.

სიტყვის მოუგონებლობის ზრახვა
B. განუმარტავია CqDE.

ემეფა მეფობა ექ(მ)ნა ZAB.

ემთასანია ნ. ემფასანია.

ემიდა ამანი, რომაელთ მღვდელთ
სამკლავე; ამანში ნახე ZA.

ამანი, ლათინთ მღვდელთ სამკლა-
ვე B. ამანი, ფრანგთ მღვდელთ სამ-
კლავე C. ამანი, ფრანგული მღვდლის
საბუქარი D.

ამანი E.

ემლოცველე (37, 3 იერემ.) მი-
ლოცე ZAA.

'ემონა' E.

ემორჩილა მორჩილ ექმნა ZAB.

ემოსა ეცვა ZAB.

ემოქმედა ექნა ZAB.

ემოწმა მოწამელ შეექნა ZAB.

ემპლასტრა (ემპლასტრო BCE,
ემპლასტო D) მალამა ZA.

მალამო BCD. წამალი ახო E¹.

ემრავლა მრავლად აღუჩნდა ZAB.

ემსგავსა მსგავს ექმნა ZAB.

ემსხვერპლა (ემსხვერპლა ZA)

მსხვერპლი შეეწირა ZAB.

ემტერა მტერობა უქ(მ)ნა ZAB.

ემტყუეფრა (ემტყუეფრა ZA)
მტყუეფრთან ნახე ZA.

მტყუეფრ ექმნა B.

ემულა ცალის ფერქის ბორკილი(ა)
სატყვეო ZA.

ცალის ფერქის ბორკილია ტყვეო-
ბის ნიშანი BCb. განუმარტავია Caq.
ბორკილსა ქვია, მე შითარგმნავს ლო-
ლაბერიძეს დათუნას D. ამულა, დი-
ლი ჯოხია კეტივით E. ვ ი ს რ ა მ:
„ფე(რ)ქთა დაუქსნელი ემულა მიყრი-
აო“ CaqDE²; ნ ე ტ ა ფ რ ა ს: „უბრძა-
ნა გვემა (+ მათი Cb) ამულაებითა,
ვიდრე მოყარნეს ქორცნი მათნი“ CD,
ნ ე ტ ა ფ რ.: „სხვათა უბრძანა, რათა
ჰვემნეს იგინი ამულაებითა, ვიდრემ-
დის მოყარნეს ქორცნი“ E.

ემულროდა (ემულრობლა Cab)
ექადოდა ZAB.

¹ წერებულა: „წამალი რამ არის“.

² Cb-ში გადახაზულია მოწმობა.

რკით მიწას (ს)თხრიდა, ბურა-
ობდა Cab.

ემფარველა მფარველ ექმნა ZAB.
ემფასანია (ემფასნი D, ემფასანი
E, ემფასანია Ab) (194 კავშ.)¹
ესე არს ფუფუნება, გინა მოუკ-
ლებელი კეთილი ZA.

(141, 194 კავშ.)¹ ესე არს ფუფუნე-
ბა, გინა მოუკლებელი კეთილი B.
(141, 194 კავშ.)¹ ემფასანია არს ფუ-
ფუნება, გინა კეთილ-გონება, გი-
ნა სიმდიდრე, გინა მრავალწელობა
Cab. რმა, რედ კ ა ე შ: „ვინა და
უკანასკნელთაცა შორის არიან ემ-
ფას(ა)ნი პირველთანი და ყოველთად
ყოველთანი მიგნებანი“ CqDE.

ემძლავრა (+ 50, 33 იერემ. Z)
მძლავრება უყო ZA.
მძლავრება ეყო B.

ემწარა მწარედ აღუჩნდა ZAB.
ემწევა მწედ ექმნა ZAB.
ემხოვლებოდა ნ. ემხოვლებოდა.
ემხოლვა CqDE.

ემხოლვებოდა (ემხოვლებოდა ZA,
ემხოლვებოდა Cb) კაცი კაცს
ებევოდა ZA.

კაცი კაცს ეხვეოდეს BCb.

ენა (+ 7, 33 მარკ. ZAa) საუბრის
ასო ZA.

განუმარტავია BCDE.

ნ. ენოვანი, ირმის ენა, მზეენა-
ობა, ნაენავი, ორენა, ფურის-
ენა, ძაღლის-ენა.

[ენავი ნ. იენავა].

ენადირა ნადირობა ექ(მ)ნა ZAB.
ენადღეობა (50 კავშ.²) ენასაჩინო-
ობა ZAB.

ენათლა განთიად იყო ZAB.

ენამეროს ყოვლდღე(თ) ცხრო-

(ე)გებს სახელია ZABCD.

ნ. აფიკაროს, ცხრო.

ენამზეობა ენაგანათლებულობა
ZAB.

ენას (126 კავშ.³) ერთობა ZABCb.
[ენასტასია ნ. ანტიპარასტასია]
ენაყროვნა ნაყროვ(ა)ნება ექ(მ)ნა
ZAB.

ენდალმა წერილი ბრძანებათა
ლ^რ თისა, გინა მეფისათა ZA.

წერილი ბრძანება ლ^რ თისა, გინა მე-
ფისა B. ენდალმა ეწოდების წერიოთა
ბრძანებათა, ესე იგი არს მცნებათა
ლ^რ თისათა, გინა მეფისათა CD.
ნ. წერილი.

ენდრო (ბალ.) (39, 33 გამოსლ.)
წითელი საღებავი ZA.
(ბალ.) BCDE.

ენდრონიკა (ბალ.) ZABCDE.
ენება უნდოდა ZA.

ნება ეყო B.

ენების ეღების, გინა შეეხების Caq.
ეღების, გინა შეეღების Cb.

ენერგა ღარგულ იყო ZAB.

ენთება ეტყინება თუ ეკიდება ZA.
ეკიდება თუ ეტყინება B.

ენთელი წყალთა თოში სამრიგი
არს: მდინარის ფსკერით ამოსუ-
ლი არს ე ნ თ ე ლ ი; რომელი
ზე მოაქვს, არს თ ო შ ი; ღა
რომელი ზედ შეუყინავს, ანუ
ნალეწი მოაქვს, არს ხ ო რ გ ი;
გინა ხ ო რ დ ი ZA.

წყალთა თოში სამგვარი არს: მდი-
ნარის ფსკერიდამ ამოსული არს ე ნ-
თ ე ლ ი; რომელი ზე მოაქვს, არს
თ ო შ ი; და რომელი ზედ შეუყინავს,
ანუ ნალეწი მოაქვს, არს ხ ო რ გ ი,
გინა ხ ო რ დ ი B. წყალთა თოში სა-

¹ იოანე პეტრიწის შრომები (წიგნი, I, გვ. 86, 20; 116, 5). ² იოანე პეტრიწის შრო-
მები (წიგნი II, გვ. 107, 18). ³ იოანე პეტრიწის შრომები (წ. I, გვ. 78, 6).

მად ითქმინან: რომელი მდინარისა ქვე აღმოვალს, არს ე ნ თ ე ლ ი; და რომელი ზე მოაქვს არს თ ო შ ი; და რომელი ზე შეუყინავს, ანუ ნაწილი მისი მოაქვს, იგი არს ხ ო რ გ ი და ხ ო რ დ ი (+ ხოლო რა ხორგი და თოში ზედაზედ შეაგროვა, ეწოდებას შ ო ლ ა რ ი Cq) CD. წყალთა თოში სამად ითქმის: რომელი წყალთა ქვეილამ აღმოვალს, არს ე ნ თ ე ლ ი; და რომელი ზე მოაქვს, არს თ ო შ ი; და რომელი გაუყინავს და ანუ მისა ნა-ლწი მოაქვს, არს ხ ო რ გ ი, ვანა ხ ო რ დ ი E.

ენთიებულათო 37, 12 იობ ZAa.

ენტუსია (+ 15 კავშ.¹ ZABCb) სული ღ^რთივ გაბრწყინებულთ ZABCab.

იე კავშირისა: „ვითარცა ენ-თუსია-ქმნილა შესტრფისო მას“ CqD.

ენიოტი² (ენიოჯ B) კლემაქსუა: რომელმან ცხენი კეთილად განწვრთას Z. (+კლემაქსუი Aa) „მაშინ გამოჩნდეს ენიოტთა კელოვნება, ოდეს გამოუცდელითა ცხენითა სძლონ და ცხენნი იგი განარინნენ“, მკედარი მგონია ZAa.

რომელმან ცხენი კეთილად გაწვართოს B.

ენიშა ენიშნა ZAB.

ენიშნა ნიშნად ექმნა ZA.

ნიშან ექმნა B.

ენკრატისი დედათ მოწესე, ყოველად მომპირნე ZAB.

დედათა ეწოდების, ყოველთა საქმეთა მომპირნეთა, — ე ნ კ რ ა ტ ი ს ი, ხოლო მამათა — მ ო ნ ა ზ ო ნ ი (მონოზანი Cq) C. დედათ ყოველთა საქმეთა მომპირნესა ეწოდების ე ნ კ რ ა ტ ი ს ი, ხოლო მამათა — მ ო ნ ო ზ ა ნ ი D. დედათ მონოზანია კოვლის

საქმისა მომპირნე E.

ენნიაჯ (ასკიტიკაში) ZABCb.

არს სურვილი სულისა ღ^რთისა მიერ ქმნალი იგი სულთა ზედა განწმედითა ყოვლისაგანვე ბოროტისა, რომელნი ქვეშაბრტეებითა მით გულისათა იტყვიან, ვითარმედ შემწვარი სიყვარულითა მე ვარ Cq.

ენოვანი ენა მრავალ-მეტყველთ ZAa.

ენსტასია ანტიპარასტასიასთან ნახე ZAB.

ხოლო ანტიპარასტასი(ა) (ანტაპარასტი D) არს მითვალვად ვიდრემე უღონობისაჲ, ხოლო ჩვენებაჲ ვიდრემე და ესრეთ მქონებული აზრათ განრყუნის თქმულსა. ხოლო ენსტასია არს თვით მის უღონობისაჲ რაჲთურთით არა მითვალვად, არამედ უკუნ(რ)ღვევად მისი CD.

ენტელექია შემასრულებელი ZAB.

რომელ არს შემასრულებელი C. ენტელექია, რომელ არს შემასრულებელი DE.

ენქერი კელისახოცი ZCab.

ქელსაჲოცი AaBCqDE.

ეომა ბრძოლილ იყო ZAB.

ეოტა გაექცი(ვა) ZAB.

ეოცა ოცნება მიეცა ZA.

ოცნება მიიღო B.

ეოხა ოხა მიიღო ZAB.

ეპაზმა დედაბერთა მიერ დაჩურჩინა ჩჩვილთა ზედა, რეცა შემლოცველობა, და შუბლთა ნერწყვითა წარტოცა და დამბერველობა მი და მო ZA.

დედაბერთა მიერ ჩჩვილთა ზედა დაჩურჩინა, რეცა შემლოცველობით, და შუბლთა ნერწყვითა წარტოცა და დამბერველობა მი და მო B. ეპაზმა

¹ აღებულია იოანე პეტრიწის შრომებიდან (წიგნი II, გვ. 49,35). ² უნდა ენიოხი (ტ და ხ ასოთა აღრევის გამო ნუსხურ ნაწერში).

არს დედაბერთა მიერ ჩხილთა ზედა დაჩუქრნა, რეცა შემლოცველობით, და წარკოცა შუბლთა ნერწყვივითა, (+ და Cq) დამბერველობა მი და მო CDE.

ეპარხოზი (ეპარხოზი E) დიდი ვეზირი ZAB.

პიტახში, დიდი ვეზირი C. პატახში D. განუმარტავია E.

ნ. ვეზირი.

ეპატი (ეპატა AbBC) უფროსის ქელქვეშე ZAaB.

გრიგოლი ო¹ თის მეტყველი, მერვასისე დღისათვის თქმულში AbC.¹

ეპატრონა ეუფლა ZAB.

ეპივატნი (27, 29 ეზეკ.) მენავენი ZAB.

მენავე Cab.

ეპირატების (35 კავშ.)² ეპირველების ZAB.

ეპისკოპოსი ყო(ე)ელთა ზედა მხედველი ZACDE.

ყოველთა ზედა დამხედველი B.

ნ. საეპისკოპოსო.

ეპისტატი (ეპისტატისა C) მუშაკთ თავსმდეგი ZA.

მუშათ უხუცესი BC.

ეპისტოლე მინაწერი ZABCDE.

ეპიტაფია საფლავსა ზედა (+ ბერძულია ZAB) ZABCDE.

ნ. გენეთლია.

ეპიტოქოსი მეფის მეკ(რ)ლმე ZB.

მეფის მეკრმლე A. მეფის ჯემილი Cab.

ეპიტირიტი³ (+ ეფთვიმი ქართული ZAa) დამხედავი ZABC.

ეპიტრაქილი მლ(რ)დლის ოლარა ZB.

მღერდლის ოლარი A.

ეპიტროპი ჭანიშინი ZAa.

მზოადგილე პატრიარხისა Cb.

ეპიფანია ზედსაჩინო, სიფრიფანა ZACB.

ზედსაჩინო, ბერძელად B. ზედსაჩინო CaqD. ეპიფანია, რომელ არს ზედსახილავი ველსა ყოვლითურთ ვერ-მქონი სიღრმისა, ვითარცა გამოჩენილი E.

ნ. გენეთლია, ველის-ზედათა, რაოდენობა, სიფრიფანა, სხეული.

ეპოშიდი ისო ზირაქი 45. 10 BCq.

ეპრახოზი ნ. ეპარხოზი.

ეპრექონი რაცალა მოკელეა ZAaCD.

განუმარტავია Ab. მოკელე რამ არის B. რაღაც მოკელეა E.

ეპუნი ისო ზირაქი 45 B.

ეუჟანი (ეჟვანი ZADE) (39, 23 გამოსლ.) საუღერი ZA.

განუმარტავია BCDE.

შდრ. ექუნები, ზარაზინი.

ეუჟრა მარჩილი ZABCb.

ანდრია სალოსში: „მომცდრაჰკანი ანუ ეჟრა“ CaqDE⁴.

ერ (31 ნემეს.) არა ZAB.

ერ (1, 4 მალაქ.) ერი ZAA.

ერანი (+ ერანი CD) შეწყობილად იწოდების. გინა შედგმულად (შედგომილად C) (+ ანუ შენაწევრებულად BCD), ანუ მრავალ ერად (მრავალი ერთად CD) შეკრებულად. ამის d(ა)ლი-

¹ B-ში წყაროზე მითითება გადახაზულია. ² იოანე პეტრიწის შრომები (II წ. გვ, 88, 31). ³ შდრ. იოანესა და ეფთვიმეს ცხ-ბა, ივ. ჟ ა ე ა ხ ი შ ე ი ლ ი ს გამოც., 60, 1 (ნუსხებშია: „ეპიტირატი“). ⁴ Cb-ში მოწმობა გადახაზულია.

თაცა სომხით(ს) ე რ ა ნ ა დ
უწოდენ მრავ(ა)ლ-გვარობისა-
თვის და მრავ(ა)ლ-თესლობისა.
კვალად ე რ ა ნ ი ეწოდების,
რასაცა ზედა ვინმე კმითა მო-
ტიროლობდეს, გინა მომღერლობ-
დეს ZABCD.

ნ. მეერანე.

ერბო (7, 15 ესაია) ცხიმში ნახე
ZA.

7, 15 ესაია B. განუმარტავია CDE.

ერბოკუერცხი (ერბოკუჭრცხი
ZA, ერბოკვერცხი B) ZAB.

ერგასი (+ 21, 11 იოანე ZA) ორ-
მოცდა(ა)თი ZABCDE.

ერგება ეკურნება. ე რ გ ე ბ ა —
შორს ნათესავი შჯულიერად
(რჯულიერად B) მი(ჰ)ხვდება
ZAB.

ერგო ეკურნა, გინა წილად ხვდა
ZAB.

ერდო (1 მეფ. 9, 25) სახლის ზე-
და კერძო ბანი ZA.

სახლის ბანი BCD. განუმარტავია E.

ნ. მეერდოვე.

ერევიელ (+ 3 ეზრა . 4, 5 ZAa)
შოერევიან ZACb.

შოერევიან B.

ერევიინდი (ერევეინდი CaqD)
(ბალ.) მუხუდო ZABCD.

დიდს ტვიბიკონში: „მწნი-
ლი დაეგების თვინიერ ზეთისა,
ქნდური მგბარი, ერევიინდი და კმე-
ლი ლღვი, ხლო წვენი ერევიინდისა
მიეცემის მშათა ნაცვლად თერმონისა
და ხლის წყალი ნაცვლად ღვინისა
ძირაკისა თანა“ E.

ნ. მუხუდო.

ერეოჲ საწყემდო უკუნისამდე ZA.

საწყემდო უკუნობით(ა) BCD.

ნ. ხაროჲ.

ერვისივიჲ, ერვისივიჲ ნ. ერვ-
სივიჲ.

ერთაჲ მხოლო(ჲ) ZAB.

ერთბამად (15, 6 ივლით) ერთბი-
რად ZAa.

ერთობილად B.

ერთბერ ერთბირ ZAE.

ერთბირად BCabD.

ერთეული, ორეული, ხუთეული,
ათეული ZAa.

ერთი (+ 3, 27 რიცხვ. ZAa)
უტოლო ZAB.

განუმარტავია CDE.

ნ. გაერთე, ერთაჲ, ერთბა-
მად, ერთბერ, ერთეული, ერთმა-
ნერთი, ერთობ, ერთობით, ერთო-
ბილად, ერთბირად, ერთბირო-
ბით, ერთბაჲსა, ერთშაბათი,
ერთხელ, ერთჯერ, იერთა, მიერ-
თამდე, მიერთი, საერთო, უერ-
თის, ურთიერთს, შეერთება,
შეუერთე.

ერთმანერთი 4, 11 იობ ZAa.

ერთობ ერთბირად ZAa.

ერთობით ზოგად ZAa.

ერთობილად ყო(ვ)ელთა ერთად
ZAB.

ერთბირად ყოველთა ერთკმად
ZA.

ყოველთა ერთად B.

ერთბირობით ერთის პირის მიცე-
მით ZAB.

ერთბაჲსა (2, 10 ისო) ერთხელად
ZAB.

[ერთშაბათი ნ. კვრა].

ერთხელ ერთჯერ ZABCD.

[ერთკმა ნ. შეერთკმაედენ].

ერთჯერ ერთგზის ZAB.

ერი მსოფლიო კაცი ZA.
 მსოფლიო კაცი B. ჭარი Cab.
 განუმარტავია CqDE.

ნ. დედაკაცი, ერის-თავი (2 ხან¹თანაც), ეროსანი, საერო.

ერიდებოდა რიდი აქენდა ZAB.

[ერიკა ნ. თაფლი ველური].

ერისვა ეპარსა ZAB.

ერისთავი (+ 4, 7 მსაჯ. ZAA) ჯა-
 რის თავი ZAAb.

ჯარის უფროსი (+ 4, 7 მსაჯ. Ab)
 AbCab. განუმარტავია CqDE.

ნ. სტრატელოსი, ხანი 2.

ერისიონი (ერისონი C) ცისიერა,
 მთის თავ(ს) ზეით(ი) ZAB.

ეფთვიმე ქართელი²: „გა-
 მოხნდა მცირელი ღრუბელი ერის(ი)-
 ონსა ზედა და მასვე ეამსა აღივსო ცა
 ღრუბლითა“ C.

ნ. ელეონი, ირესიონი.

ერიცხვა რიცხვი აელო ZAB.

ერკემალი (ოთხფ.) მწერბავი ცხო-
 ვარი ZAB.

(ოთხფ.) CDE.

ნ. ცხოვარი.

ერკინა (+ 32, 24 დაბად. ZAA)

რკენა უყო ZA.

რკენა ყყო B.

[ერკოლატი ნ. საერკოლატი].

ერმაული (+ 45 კავშ.² D) 33

ნ ე მ ე ს.: „რომელმან მოუ-
 ლოდებელად პო(ვ)ა საუნჯე ნებ-
 სით(ი), ვიდრემე ერმაულსა დახვ-
 და არა წინააღრჩევა“ ZABCDE³.

ერმი ოტარიდი, ესე არს მეორე-
 სა ცასა ზედა, რომელსა (+ მას

ცასა ZAA) ეწოდების ცორანო
 ZA.

ოტარიდი. ესე ერმი არს მეორესა
 ცასა ზედა, ხოლო ცაა ესე დასავლით
 აღმოსავლად იძვრის, წელიწადთა
 შინა ერთგზის გარდაბრუნდების; ხო-
 ლო ერმისა სიდიდე არს სამას სამე-
 ოცდაათი ათასი ეჭი B. ოტ(ა)რიდი.
 ერმი არს მეორესა ცასა ზედა, ხო-
 ლო ცაა ესე მოიქცევის დასავლეთით
 აღმოსავ(ა)ლისა მიმართ ერთგერ წე-
 ლიწადთა (წელიწადსა Cb) შინა, ვი-
 თარცა ცაა მზისა. ხოლო არს სიმგრ-
 გველ ცისა მის ხუთი ბევრის-ბევრი
 და ოთხას და რვა ათას ორასოთხმოც-
 დაათი ეჭი; სივრცე მისი ერთი ბევ-
 რის-ბევრი და შვიდი ათას
 (+ და Ca) რვაას ოცი ეჭი. ქვეყა-
 ნით(ი) იქიმდე რვაას სამოცი ათას
 ცხრაას და ათი (ცხრა ათი Ca) ეჭი
 ხოლო ერმის სიდიდე არს სამას სა-
 მოცდაათი ათასი ეჭი. ამისა სახეობა-
 სა იტყვიან უწვერულისა ჰაბუქისასა,
 შეჭურეილისა, კელთა ქონებად ძლე-
 ვისასა. ხოლო ამ ერმის ცაში ერთი
 (+ სხვა Ca) ვარსკვლავია, არს სიმ-
 გრგველ მისი ათას ას ოცდაათი
 ეჭი Cab.—(+ ოტარიდი Cq). ესე ერ-
 მი არს მეორესა ცასა ზედა, ხოლო
 არს ცისა მის სიმგრგველ ხუთი ბევრი
 და (+ ოთხას D) რვა ათას ორას ო-
 მოცდა რვა ეჭი. ხოლო სივრცე მისი
 ერთი ბევრა და შვიდას ოცი ათაბ
 რვაას ოცი ეჭი. ქვეყნიდამ (ქვეყნით
 D) იქიმდე რვაას სამოცდაათი ათას
 ცხრაას და ათი ეჭი. ამ(ა) ერმის(ა)
 ცაში ერთი სხვა ვარსკვლავია. არს
 სიმგრგველ მისი ათას ას ოცდაათი
 ეჭი, ხოლო ერმისა სიდიდე არს სა-
 მ(ა)ს სამოცდაათი ათასი ეჭი. ესე
 მოვლის სიმგრგველსა ცისასა წელი-
 წადსა შინა ერთგზის, ამისა სახეობა-

¹ შტრ. იოანესა და ეფთვიმეს ცხ-ბა, ივ. ჯ ა ე ა ხ ი შ ვ ი ლ ი ს გამოც., 55, 14.
² თანე პეტრიწის შრომები (წ. II, 104, 24). ³ ნემესიოსი, „ბუნებისათვის კაცისა“
 (გვ. 134, 16—18). CaqD წყაროს მიითითებს, მოწმობა კი არ მოპყავს.

სა იტყვიან უწვერულისა ქაბუქისასა, შეკურვილსა, კელთა ქონებად ძლევი-სასა CqD. ესე ერმი არს მეორესა ცასა ზედა, ხოლო არის ცისა მის სიმგრგვლე ხუთი ბევრი და ოთხას რვა ათას ორას ორმოცდა რვა მილიონი, ხოლო სივრცე მისი ერთი ბევრი და შვიდას ოცი ათას რვაას ოცი მილიონი. ქვეყნიდამ იქიმდე რვა(ა)ს სამოცდაათი ათას ცხრაას და ათი მილიონი. ამა ერმის ცაში ერთი სხვა ვარსკვლავია: არს მისი სიმგრგვლე ათას ას ოცდაათი მილიონი, ხოლო ერმის სახე უწვერულისა ქაბუქისა აქვს შეკურვილი, კელთა აქვს ძლევა. ესე მოვლის სიმგრგვლესა ცისასა წელიწადსა შინა ერთ გზის. ხოლო სიდიდე მისი არს სამას სამოცდაათი ათასი მილიონი E.

ნ. ერმისა, ცა, ცთომილინი.

ერმიანი ესე იგი არს, რაჟამს საშ-ჯელსა (სასჯელსა Cab) შინა განსაჯონ ვინმე თვინიერ თანაყოფითა ორკერძოთა მათ მოსარჩ-ლეთათა (მოსარჩლეთათა Cab) ZABCab.

ერმისა ოთხშაბათი ZAB.

ნ. კვრა, შაბათი.

ერო „კმითა ელადელთათა ორი-სათვისვე ესრეთ ითქმის: ვიტყვი და ვტრფიალებ¹, ხოლო ქართუ-ლად (ქართულთა B) ყოვლად უმსგავსოა (უმსგავსო არიან B)“ ZAB².

„შეისწავე. ვითარმედ კმითა ელა-დელთათა ჰგვანან სიტყვა ესე: ვიტყვი და ვტრფიალებ, რამეთუ ორი-სათვისვე ითქმის ესე. ხოლო ქარ-

თულად ყოვლად უმსგავსო არიან CD².

[ეროდონემ ნ. ყარყატი; შდრ. ეროდიოს].

ეროდოს (ფრინ.) ფრინველი ესე მოძაგე არს მამლობისა და ბუნების(ა) მიერ რა იძულების მართეობად, რათა არა აღიკო-ცოს თესლი მისი სიძაგულსა მას იძულებით შეერთებასა, უგემუ-რობით რითაჟე გარ-მიქცევით(ა) საანჯმნო ჰყოფს. ეროდიოს ებ-რაულ არს, ვიეთთაგან ყ ა რ ყ ა დ ა დ ითქმიან (ითქმის B), ვი-ეთთაგან არა ZAB.

(ფრინ.) ეროდიოს (მ)ფრინველი მოძაგე არს მამლობისა და იძულებით რა ბუნებითა ეიძულებოდის (იძუ-ლებოდის CbqD) მართეობად, რათა არა აღიკოცოს თესლი მისი სიძა-გულსა მას და იძულებით შეერთება-სა, უგემურობითა რათაჟე გარე-მიქ-ცევითა საანჯმნო ჰყოფს. ვიეთთაგან ყ ა რ ყ ა ტ ა დ ითქმის, ვიეთთა მიერ საეკველ(ო), რამეთუ ებრაული (ებრე-ული) არს CD. (ფრინ.) ყარყანტი. ესე მფრინველი მოძაგე არიან მამ-ლობისა და იძულებითა რა ბუნები-თ ეძულებოდის მართეობა, რათა არა აღიკოცოს თესლი მისი სიძა-გულსა მას და იძულებით შეერთება-სა, უგემურობითა რათაჟე გარე-მიქ-ცევითა საანჯმნო ჰყოფენ E.

ნ. ყარყატი.

ეროკვა როკვა ექნა ZAaB.

ეროსანი ყმიანი ZABCD.

ერუსიგმა (ერვისიგმა ZABCab,

¹ იკულისხმება ზღა: 1 (ἐῖρα; ἐρῶ)=ἐρῶ „ვიტყვი“, 2 (ἐρῶ)=ἐρῶ „ვტრფია-ლებ“. ² შდრ. A—250, 155 რ კიდე, სადაც შენიშვნაა მოთავსებული.

ერვისივიმა Cq)¹ (2, 25 იოელ)
გესლიანი ZA.

გესლი (2, 25 იოელ) BCb. გეს-
ლი Caq.

ერქეფში ცერის ბეჭედი ZABC.
განუმარტავია DE.

ერქუანი (ერქვანი CabDE) არს,
რომელსა სომეხნი გუთანს უწო-
დენ, საწნველსა კნულთასა. ორის
კარისასა ეწოდების ოქოქა
და აჩაჩა, ყვერის კარისასა—
არონა, ოთხსა და ხუთს
უღელბმულსა — ჟილდა და
კარმრავალსა ბმულსა — ერ-
ქვანი. და ყოველთავე სახე-
ლი ერქვანი არს ზოგად
(5, 18 ესაია) ZA. გუთანი. რო-
მელთა უღელი კარნი აბიან სა-
კნელთა, ეწოდებიან ოქოქა;
რომელთა ყვეარი კარნი აბიან,
ეწოდებიან არონა; რომელ-
თა ოთხნი და ხუთნი უღელნი —
ეწოდებიან ჟილდა, ხოლო
ყოველთავე სახელი ერქვანი
არს და უმეტეს მისი, რომელთა
კარნი მრავალნი ებნეს B. გუთა-
ნი CD.

განუმარტავია E.

ნ. გუთანი, საკნველი.

ერჩიან (+ 1 მეფე 14, 42 ZA²)
უჯერებენ ZAB.

ერჩოლებიან აწყენინებენ ZAB.

ერცხვიან ნ. ერცხვან.

ერცხვინა ნ. ერცხვნა.

ერცხვან² (48, 13 იერემ.) სარცხ-
ვინელ ექმნიან Z.

სარცხინელ ექმნიან A.

ერცხვა² სარცხინელ ექმნა B.

ერწმუნა დაეჯერა ZAB.

ერწო (ბალ.) ZABCDE.

ეს ესე ZAB.

განუმარტავია CDE.

[ეს (ესავს, ესვა, ვესავ და სხვ.)
ნ. ს 2].

ესაბურველა (ესაბურვლა B) და-
უბურა Z.

და(ა)ებურა AB.

ესავს იმედნეულობს ZAB.

ესარგებლა სარგებელ(ი) ექმნა
ZAB.

ესაუბრა ესიტყვა ZA.

ესიტყვებოდა B.

ესახა გამოსახულ იყო ZAB.

ესახლა სახლი მუნ ჰქონდა ZAB.

ესე (31, 41 დაბად.) ახლოსავით
ითქმის, ხოლო ისი მიღმასა-
ვით Z.

(+ 31, 41 დაბად. Aa) ახლოსათვის
ითქმის, ხოლო ისი მიღმასათვის AB.
ახლოსავით ითქმის, ხოლო ისი და
იგი მიღმასავით Cb. განუმარტავია
CaqDE.

ესერა, ასერ(ა), ეგერა, ამა ერთი
არს ZAB.

ასერა, ეგერა, ამა სწორია Cab.

ასერ CqDE.

ესვა იმედნეულობა. ესვა —

ჰყვა; ესვა — წყალი შე(ე)სვა;

ესვა — ლახვარი დასობოდა;

ესვა — ესე ვაჟ არს ZA.

იმედობა. ესვა — ჰყვა; ესვა —

წყალი შეესვა; ესვა — ლახვარი და-

სობილ იყო; ესვა — ესე ვაჟ არს

B. ესავს, იმედობს CD. განუმარტა-
ვია E.

¹ სულხანს მოუყვანია მოთხრობითის
თის ფორმით იქნება: ერცხვი (ერცხვი)
„ერცხვინა“.

ფორმით, როგორც წყაროშია, სახელობი-
² ნუსხებშია: „ერცხვიან“. ³ ნუსხაშია:

ნ. ესუა.
 ესვენა ნ. ესუენა.
 ესთა ესრეთეფ. ესთა—დაესთა B. 'ესრელ' Cb.
 ესთეფე ასრევე ZABCD.
 განუშარტავია E.
 ესიზმრა სიზმრივ ეჩვენა ZA.
 სიზმარ ეჩვენა B.
 ესინი რაზედაც ათორმეტი თვალნი ისხდეს აპრონის (პარონის A) შესამოსელთა ZA.
 რაზედაც 12 თვალი ისხნეს პარონის შესამოსთა B. ესინად იწოდების, რომელზე ისხდენ (ისხდა D) ათორმეტი(6)ი თვალ(6)ი აპრონის (პარონის CqD) შესამოსთა CD. იწოდების, რომელზე 12 თვალი ისხდა, არონის შესამოსი E.
 შღრ. ფეჟული.
 ესიტყუა სიტყვა ეთქვა ZAB.
 ესიძა დაესიძა, სიძედ შეექნა ZAB.
 ესიძვა ბოზობა ექნა ZAB.
 ესრეთ ასრე ZABC.
 განუშარტავია DE.
 ეს რომ ესე რომ ZA.
 ესე თუ B.
 ესინი სიტყვად უწოდენ ZABCD.
 ესტიმამიზუ ქვა არს წარბთ საღებავი, ლახოსტაკი ან ანთიმონი ZA.
 ესე ქვა არს წარბთ საღებავი, ლახოსტაკი B. ესე არს ლახოსტაკი, გინა ანთიმონი ქვა, რომელი შეღებენ წარბთა და წამწამთა Cab.
 ესტუმრა სტუმრად ეწვი(ვ)ა ZAB.
 ესუა! ჰყავს C. ჰყვა D.
 ესუენა² მყოფობდასავეით. ეს... ვენა — მოესვენა ZA.
 მყოფობდა; ესვენ — მოესვენა B.
 ესწავა სწავლა მიეღო ZA.

სწავლა ექმნა B.
 ესწავლა ესწავა ZAB.
 ესწრაფა სისწრაფე ექნა ZA.
 სწრაფობა ექმნა B.
 ესხატი დრონი კორცთა, გინა ესხატი ZA.
 დრონი კორცთა, გინა ეს სახე B.
 დრონი კორცთა (კორცისა D) CD.
 ესჯოდეს 26, 21 დაბად. ZAA.
 ეტარტეო მესამე(ს) დღის ცხროება ZAB.
 მესამე დღის ცხროების სახელია C. ესე ცხროს სახელია, რომელი მესამეს დღეს გააცხროებს D. ესე ეტარტეო ცხრო არს მესამე დღე გამოვლილი E.
 ნ. ცხრო.
 ეტერი (ბალ.) (+ 4 მეფე 4. 42 ZAA; + 2, 16 ლევიტ. ZA) უნის ოღოში ZABCDE.
 ნ. ოღოში.
 ეტივმოლოგია ნ. ეტვმოლოგია.
 ეტი არაკალი ZABCDE.
 ეტიკი გზის მცოდნე ZABE.
 კოლოუზი, გზის მცოდნე CD.
 ნ. იეტიკა, კოლაუზი.
 ეტირა ტირილი ექნა ZAB.
 ეტისხარტულარი დივანბირი ZABCD.
 დივანბირი, რომელ არს მწიგნობარი, მუში E.
 ეტლი (+ 41, 43 დაბად. ZAA) ესე არს ურმის მსგავსი კამაროსანი დიდებულთ საჯდომელად. გარეშეთა წიგ(ნ)თა ეტლად აღუწერიათ 12 ზოდინი და შვიდნი ცთოშილნი ვარსკვლავ(ნ)იცა ZA.
 ურემი კაცთ საჯდომი Cb. განუ-

¹ ნუსხებშია: „ესვა“. ² ნუსხებშია: „ესვენა“.

მარტავია BCaQDE.

ნ. ურემი..

მტლის-თუალი (ეტლის-თვალი Z)
(5, 28 ენაია) გოგორა ZAa.

[მტრატეოს ნ. ცხრო].

მტრათი ტყავის ქალაღლი ZABCb.
ტყავის ქართა Caq. განუმარტავია DE.

ნ. წიგნის ტყავები, ჰეტრათი-
კონი.

მტვმოლოგია¹ მზა სიტყვა, ბერ-
ძულია ZA.

მზა სიტყვა, ბერძული. ესე არს
მეორე თავი ღრამპატივისა თქმულთა
განყოფად და ყოველთა თხრობათა
ფვით თვისთა წესითა მიღებად მას-
წავებელი B. მზა სიტყვა CD.

მტყება თავს ეცა ZA.

თავს ეცემა B.

მტყინებოლა ენთებოლა ZAB.

მტყოლა (+ 22, 1 მათე ZA)

უთხრობდა ZABCb.

განუმარტავია CaqDE.

მტყორცა ესროლა ZAB.

მუ სიტყვა საქირდალი (საქირდა-
ვი D) ZABCD.

განუმარტავია E.

მუარა უარი ჰქვა ZAB.

მული უუფლო ZABCb.

განუმარტავია CaqDE.

მურვებოლა (+ 1 კორინ. 9, 9 Z)

ურვა ჰქონდა ZAB.

განუმარტავია Cb.

მურჩებოლა Cb.

მუფლა ეპატრონა ZAB.

მუქმა უქმოლა ექ(მ)ნა ZAB.

მუჭულოვა უჭულოება ექ(მ)ნა
ZAB

მუჯა მაკრინას ცხ.?: „რა მიეწიე
აღვილსა მას, ეცუა დათა ჩემთა
შესვლა ჩემი“ E².

მუცხოვა უცხოდ აღუნდა ZAB.
მუნყა 3, 10 ეფეს. Z.

მფეთებოლა მალმალ ფეთი დაე-
მართებოლა ZAB.

მფეთებოლა, მფეშოებინ
და მჩქვეფებოლა (+ და Cq)
უწინამძღროდ (უწინამძღროს D)
ბრმათაგან ავად სლვასა ეწოდებინ
CD. მფეთებოლა და მფეშო-
ებინ ორივე უწინამძღროს, ბრმა-
თაგან ავად სლვას უწოდენ E.

მფესტოს 155 კავ შ.: „ღიღსა.
მფესტოს(ა) ჰქონან ძალ(ნი) მე-
შეეობითნი, ხოლო ცხო(ვ)ელ-
(თ)ად მრუმედ აღმოაჩენს“
ZABCE.

(კავშ. 155) ომისაგან განშორებუ-
ლიაო (+ გინა ცეცხლი Cb) Cab.
განუმარტავია D.

მფეშოებინ (მფეშებინ Z) (2
შქულ. 28, 29) ბრმათაგან უცებ
სლვა ZAa.

ბრმა უცებ ვალს AbB. მფეთე-
ბის C. განუმარტავია DE.

ნ. მფეთებოლა.

მფეჩხებინ (მფეჩხებინ ZAB.
მფეჩხებინ CDE) იგივეა ZAaB.

იგივე უცებ სლვა (2 შქულ 28, 29)
Ab. მფეთების C. მფეთებინ DE.

ნ. მფეთებოლა.

მფიცა ფიცი მისცა ZA.

ფიცი მიეცა B.

მფრობა ეკირვება B.

მფული უწყება, გინა აქსნა. მფუ-

¹ ნუსხებშია: „მტვიმოლოგია“. ² შდრ. A—55, 25 v, a1. ³ სიტყვა მოწმობი-
ანად გადახაზულია.

დი ითქმის ცხად არს ჰემშარი-ტად. ხოლო სახე მისი იყო მოთხვით მტკაველადი ქსოვილი ოქრომკედ(ი)თავან და ამიერ და იმიერ ორნი თვალნი სამარაგდენი, რომელთა ზედა ეწერა ექვს-ექვსი სახელი 12 (+ ტომთა Ab) ისრეილისათა. მას ზედ(ა) იკითხვიდენ და მით აუწყის უფალმა(წ) ZA.

უწყება, გინა აქსნა. ეფუდი ითქმის ცხად არს ჰემშარიტად. ხოლო სახე მისი იყო მოთხვით მტკაველადი ქსოვილი ოქრომკედლითა ფერადითა და საშუალ მისა იყო სახე ვარსკვლავისა ოქროთავან და ამიერ და იმიერ ორნი თვალნი სამარაგდენი, რომელთა ზედა ეწერა ექვს-ექვსი სახელი 12 ტომთა ისრაილისათა. მას ზედა იკითხვიდენ და მით აუწყის უფალმან B. ეფუდისა სახელი გამოითარგმანების უწყებად და აქსნად. (+ ეფუდი ითქმის ცხად არს ჰემშარიტად C). ხოლო სახე იყო მისი (ა მისი იყო D) მოთხ(ვ)ით მტკავე(ლ)ელად, ქსო(ვ)ილი ოქრომკედლითა ფერადითა და საშუალ მისა იყო სახე ვარსკვლავისა ოქროსავან წმიდისა, ამიერ და იმიერ ორნი სამარაგდენი თვალნი, რომელთა ზედა ეწერა ექვს-ექვსი სახელი. ათორმეტთა ტომთა ისრაილისათა. მას ზედა იკითხვიდენ (იკითხვიდენ D) და მით აუწყის უფალმან CD. ეფუდი არს არანის მკერდზე საიკიდი ერთ მტკაველი სიგძე-განი, რომელში იხსნა 12 თვალი; მით სცნის ბრძანება უფლისა E.

ნ. ევფუდი; შდრ. ესინი.

ეფუცა (+ 6, 23 მარკ. ZA) ეფიცა ZAB.

ექვა ნ. ექუა.

ექვსი ნ. ექუსი.

ექვსუნჯი ნ. ექუსუნჯი.

ექთი უფასური ZAB.

უფასურად CD. განუმარტავია E.

ექინი (თევზ.) (+ 13, 22 ესაია ZAa) ზღვის ძღარბი ZA.

ზღვის გძღარბი B. (მძრომ.) ზღვის გძღარბია. ექინი და ოსტრი(ა)დი და პონგინი ნერგად რამე იწოდებიან, რომელთა ცხოველ-ნერგად სახელ-ედებათ, ვითარმედ არცა იძვრიან ადგილობით, ვითარცა ცხოველნი, და არცა კვალად უგრძნობელ არიან, ვითარცა ნერგნი C. ექინი და ოსტრიადი და პონგინი ნერგნა რამე არიან, რომელსა ცხოველ-ნერგად სახელ-ედების, ვითარმედ არცა იძვრიან ადგილობით, ვითარცა ცხოველნი და არცა კვალად უგრძნობელ არიან ვითარცა ნერგნი D.

ნ. გძღარბი, ოსტრიდი.

ექრთამა ქრთამი მიეცა ZA.

ექრთამებინა ქრთამი მიელო B.

ექსარხოხი ხოლო ღროფში: „მიავლინებდეს ექსარხოხსა განხილვად წვალემათა და ცთომათა სულიერთა“ B.

ექსი „ესე უკვე არს, ვითარ ოდეს ვიტყვი: ქვეყ(ა)ნის მზომელსა ექსი აქვს საქვეყნისმზომელოთა (+ მიმართ B) ხედვათა; ექსი არს სიბრძნე სწრაფად მომგონებელი; ექსი არს გონიერებათა და სიბრძნეთა მიერ გაგება“. დიათედონში ნახე ZAB.

ექსი უკვე არს, ვითარ ოდეს ვიტყვი: ქვეყ(ა)ნის მზომელსა ექსი აქვს საქვეყნისმზომელოთა მიმართ ხედვათა; ხოლო დიათისი არს, ვითარ ოდეს ვთქვათ ძალითი სასმუ-

ნელობათა რათამე ქონება, ქვეყ(ა)-
ნისმზომელობათა ხედვათა; ესეეთა-
რივე პირველი გეარი ხედვათა.
(+ ექსი უკვე არს სიბრძნე სწრა-
ვად მომგონებელი, სულისათვის გამ-
გებელი და კორცთათვის სასიმ(რ)თე-
ლოდ მოქმედებული და არცა ერთისა
შემადენელი; ექსი არს კვალად,
რომლისათვის ვიტყვით ჰეხასა გონი-
ერებათა და სიბრძნეთა მიერ განგება-
თა მისთა Cab)“ C.1 ექსი უკვე
არს ვითარ ოდეს ვიტყვით: ქვეყნის-
მზომელსა ექსი აქეს საქვეყნისმზო-
მელოთა მიმართ ხედვათა, ხოლო
დიათისი არს, ვითარ ოდეს
ვთქვათ ძალითი სასმენელობათა რა-
თამე ქონება ქვეყნისმზომელობათა
ხედვათა, ესეეთარივე პირველი გეა-
რი ხედვათა. სხვა კათილორია,
ბოლო: „ვიტყვით ექსს არა ხოლო
სულისათა, არამედ სხეულისასცა ზე-
და, რამეთუ თუ სიმრთელესა ექსად
ვიტყვით ყოფად სულისად და კვა-
ლად მდგომსა მკურვალეზასა“. ექ-
სი მიცემა; ექსი თვლა D.

ნ. დიათე.

ექსოვა ქსოვა ექ(მ)ნა ZAB.

ექსოვიტი გუნდის თავი ZABCD.

ექსორია სხვაგან პატიმრად წარგ-
ზავნა, ბერძულია ZA.

პატიმრად სხვაგან წარგზავნა, ბერ-
ძულ B. ექსორია არს სხვაგან წარ-
გზავნა უცხოთა ადგილსა მსგავსად
პატიმართა(სა) C. ექსორია არს სხვა-
გან წარგზავნა მსგავსად პატიმართა,
უცხოთა ადგილსა D. ექსორია არს
თვისისა ადგილით სხვაგან წარგზავ-
ნონ მგზავსად პატიმართა E.

[ექსტილიონი ნ. ფეიქარი].

ექშა (ექვა CDE) დიდი ქოშინი
ZABCD.

ქოშინი თუ ამისთავანი ()

ნეექსიოს 26: „ექვათავან დაშრ-

ტების და მსწრაფლ სიკვდილს მო-
ვივლენ“ E.

ნ. სულის-კუთა, ქშენა.

ექუსი (ექესი BCDE) (+ 31, 41
დაბად. ZAA) სამჯერ ორი ZA.

ორჯელ სამი BCab. განუმარტავია
CqDE.

ნ. მეექუსე.

ექუსუნჯი (ექესუნჯი BCDE)
(ბალ.) კანაფი ZAB.

(+ ექესუნჯი არს D) სელთა, კ-
ნაფთა და მისთანათ(ა) ანაძრობი CD.
განუმარტავია E.

ნ. კანაფი, ქერქი.

ელვაწა ნ. ელუწა.

ელვიძა ნ. ელვძა.

ელინცილება Cb.

ელირსა ღირსი მიეცა ZA.

ღირს იქმნა B.

ელირსება Cb.

ელირლიტება Cb.

ელრასტი ქარია ერთი ZABCab.

ნ. ქარი.

ელრიჯვის Cb.

ელუწა (ელვაწა B) ღვწა იწყო
ZA.

ღვწით ექმნა B.

ელვძა (ელვიძა B) არა მძინარე
იყო ZA.

მძინარე არ იყო B.

ეყვის (+ 2, 22 ეკლეს. ZA) ეან-
ლოების ZAB.

ეპელუყვის CD. განუმარტავია E.

ეყვილა დაუძახა ZAB.

ეყნოსა ესუნა ZAB.

ეყო ექნა ZAB.

განუმარტავია Cb.

ეყო ეყოფინა ZAB.

ეყოლა მიეცა ZA.

შვილი მიეცა B. განუმარტავია CDE.

¹ შლრ. A—250, 218 v—219 v. (თავიდან: „ვითარისათვის და ვითარებისა“).

ეყოლება ცხოველის ყოლასა ოდეს ვიკითხვიდეთ, სხვანი ეჭვით მომიგებენ, ვითარმედ ეყოლება ZA.

ცხოველისა ყოლასა ოდეს ვიკითხვათ სხვათასა, ეჭვით მომიგებენ: ეყოლება B.

ეყრება გაეყოფა. ეყრება — გული უბნდება, ეყრება — ცუდად იდება; ეყრება — მდინარე მდინარეს(ა) შეერთვის ZA.

განეყოფა. ეყრება — გული უბნდება; ეყრება — ცუდად იდება; ეყრება — მდინარე შეერთება B.

ეყოფრება¹ Cb.

ეყოფრება Cb.

ეშვი ნ. ეშვ.

ეშვილა შვილად ექმნა ZAB.

[ეშვიკეჭილი ნ. ეზოსა შინა მქცეველი].

¹ეშინოდა E.

ეშვივის შიში აქვს ZA.

განუმარტავია Cb.

ეშვიოდა შიში ჰქონდა B.

ეშლება Cb.

ეშმა ეშმაკი ZABCD.

განუმარტავია E.

ეშმაკი დასაბამად (დასაბამს B) კეთილისა არსებისაგან შექმნა ღმერთმან, არამედ აღზავნა და ამპარტავ(ა)ნებისა მიერ დაეცა, გარ(დ)მოცვივნეს და ბნელ იქმნ(ნ)ეს. ეშმაკი გამოითარგმანების შემასმენელად, გინა საწუთოდ, გინა ეამიერად, გინა მჭმუნავად (+ 4, 1 მათე ZAa) ZAB.

ეშმაკი დასაბამად კეთილისა არსე-

ბისაგან შექმნა უფალმან, არამედ აღზავნა და ამპარტავ(ა)ნებისა მიერ დაეცა და გარდამოცივნეს და ბნელ იქმნეს. მთავარნი და უბოროტესი ქვესენლად შთაიყარნეს, რომელ არს ჯოჯობეთი, ხოლო რომელნიმე პაერთა შინა ზე-ქვემო(ო)ბით (ზე-ქვეობით D) იყოფებიან მსგავსად გულისთქმათა ზვაობისა მათისათა, ვითარცა იყვნეს. ეშმაკი შემასმენელად გამოითარგმანების (+ გინა საწუთოდ, ანუ ეამიერად, ანუ მჭმუნავად C) CD. დასაბამად კეთილისა არსებისაგან შექმნა უფალმან, არამედ აღზავნა და ზვაობისაგან გარდამოცივნეს და ბნელ იქმნეს. მთავარნი და უბოროტესნი ქვესენლად შთაიყარნეს, რომელ არს ჯოჯობეთი, ხოლო რომელნიმე პაერთა შინა ზე-ქვეობით იყოფებიან მგზავსად გულისთქმათა ზვაობისათა მათისა, ვითარ იყვნენ. ეშმაკი შემასმენელად გამოითარგმანების E.

ნ. იეშმაკა, ნაეშმაკარი, ნაეშმაკევი, საეშმაკო, სიეშმაკე; შდრ. დევი.

ეშმაკობა ეშმაკის მსგავსება ZA.

ეშობა შვილი იყოლა Z.

შვილი ეყოლა AB.

ეშურება Cb.

ეშურებოდა შური აქვნდა ZA.

ეშვ² (ოთხფ.) ღორის ტახი ZAB.

(ოთხფ.) ტახი ღორთა C. ტახი DE.

ნ. ღორი; შდრ. მშუანთა, მშუანი.

ეჩო (+ 44, 12 ესაია ZAa) ხის სათლელი ZA.

განუმარტავია BDE. ეჩონი ხეთა სათლელთა ეწოდების, სახუროვ(ნ)ოთა ჰურჰელთა. კელეჩო უმცირესა და ფეჰეჩო უფროსსა C.

¹ ნუსხაშია: „ეყოფრება“. ² ნუსხებშია „ეშვირ“.

ენოთრება ეხიჩავება Cb.
 ეზუვა Cb.
 ეჩუნა (ეჩუნა ZA) (+ 1, 11
 ლუკა ZA) ენახვა ZAB.
 ეჩვთა 44, 12 ესაია Z.
 ეჩკარება Cb.
 ეჩქუფეფბოლიან (ეჩქუშფეფბოლი-
 ან ZA, ეჩქვეფეფბოლიან DE) (+
 11, 10 ტობ. ZAA) ბრმები ებე-
 ცებოლიან ZAB.
 ებეცებოლიან CDE.
 ეხირება Cb.
 ეხზუბება Cb.
 ეც (9, 13 ლუკა) მიეც; ეც —
 სტემე ZAA.
 განუმარტავია Cb.
 ეცა მოხვდა ZAB.
 განუმარტავია Cb.
 ეცაღა ცღა ქნა ZAB.
 განუმარტავია Cb.
 ეცემა ეგვემა ZAB.
 განუმარტავია Cb.
 ეცვა ნ. ეცუა 1, 2.
 ეცვალა (ეცუალბ ZAB) გამოეც-
 ვალა ZAB.
 განუმარტავია Cb.
 ეციღება Cb.
 [ეცინა] Eb.
 ეცინის Cb.
 ეცნობება Cb.
 ეცუა¹ ჩაცმული აქენდა ZABC.
 განუმარტავია DE.
 ეცუა (ეცვა B) ჭვარზე მიეკრა
 ZAB.
 ეცუალა ნ. ეცვალა.
 ეცხვრება² Cb.
 ეძახა ძახილი ეწყო ZAA.
 ზახილი ეწყო AB. ზახილი ეყო B.
 ეძება მონახა ZA.

ეძებნა მოენახა B.
 ეძევა ეპოება ZAB.
 ეძვირისმოკსენა ნ. ეძვრისმო-
 კსენა.
 ეძია ეძება ZA.
 ეძებნა B.
 ეძინა (1 მეფე 26, 7) ძილში იყო
 ZA.
 განუმარტავია E.
 ეძმაცუა ძმაცვა ექ(მ)ნა ZAB.
 ეძმოდ ძმად შეექნა ZA.
 ძმად ექმნა B.
 ეძმონა მოლი მოექამა ZA.
 მოლი ექამა B.
 ეძვრისმოკსენა³ ძვირის კსენება
 ქნა ZA.
 ძვირის კსენება ექმნა B.
 ეძღუნა ძღვენი მიერთმია ZAB.
 ეწადა უნდოდა ZAB.
 ეწამა ემოწმა ZAB.
 ეწამა მოწამე(ღ) წამებულ ექმნა
 ZAB.
 ეწამებოდა ემოწმებოდა ZAB.
 ეწამლა წამალი ხვდა ZA.
 წამალი ეყო B.
 ეწარმდება წარმდებობა ექნა
 ZAB.
 ეწდივა სასმელი დაესხა ZAB.
 ეწერა წერა ეყო ZA.
 წერილი ეყო B.
 ეწერი ისლოვან-გვიმროვანი ტყე ვე-
 ლოვანი B.
 ეწვიმა ნ. ეწვმა.
 ეწინეთ 1 კორინ. 9, 24 Z.
 ეწირა წირვა ექნა ZAB.
 ეწინხა ფერკით დაეკულიტა ZAB.
 ეწოლა სახელ-ედღვა ZAB.

¹ ნუსხებშია: „ეცვა“. ² ნუსხაშია: „მცხვრება“. ³ ნუსხებშია: „ეძვირის-
 მოკსენა“.

ეწრფელა წრფელად აღუჩნდა
ZAB.

ეწუართა წვრთა მიეცა ZAB.

ეწჷმა¹ წვიმა მოს(რ)ულ იყო ZAA.
განუმარტავია Ab. წვიმა ქმნილ
იყო B.

ეწყალოდა (+ 9, 16 კრომ. Z) შე-
ებრალა ZA.

შეიბრალებდა B.

ეწყევა დაეწყეველა ZA.

წყეველა ექნა B.

ეწყეველა იგივე B.

ეწყინა E.

ეწყლა დაეკოდა ZAB.

ეკჷმა ჭამებულ იყო ZAB.

განუმარტავია E.

[ეკჷვანი ნ. ეკჷუნები].

ეკჷვი ნ. ეკჷვ.

ეკჷვნები ნ. ეკჷუნებნი.

ეკჷვრიტა ნ. ეკჷურიტა.

ეკჷიდა ჭიღება ყო ZAB.

ეკჷირა ეპყრა. ე კ ი რ ა — ჭირად
აღუჩნდა ZAB.

ეკჷუნებნი² ეკჷნები CD. გამოსლ. 36 E.

ეკჷურიტა³ ემჷირა ZAA B.

ეკჷ⁴ (1 მეფე 18, 29) ესე არს არა
მართლიად, არამედ გონებით
ჰგონებდეს რა(ა)სმე ნაცილად
ZA.

ესე არს არა მართლიად, არამედ
გონებით ჰგონებდეს რასმე B. ეკჷვი
არს არა მართლიად(ი), არამედ საცი-
ლობელად გონების საგონებლობით
ჰგონებდეს რასაცა CD. განუმარტა-
ვია E.

ნ. იეკჷუა, მეეკჷუე, ნაეკჷვ, საე-
ჷტუო; შდრ. იკჷვ.

ეხარებინა ხარება მიერთმია ZA.

ხარება მიერთმეინა B.

ეხატა გამოხატულ იყო ZAB.

ეხების (+ 4, 15 გოდება Z) შე-
ეხების ZABCD.

ეხეხების Cb.

ეხევეწა ნ. ეხევეწა.

ეხი კლდე გამონახეთქი ქვაბივით
ZAB.

ეხი არს კლდე არა ქვაბად გამოკვე-
თილი, არამედ მცირე(დ) გამონახეთ-
ქი საჩრდილობელი რამე CD. წამო-
ბურვილი კლდეა E.

ეხილვების Cb.

ეხილვების Cb.

ეხლათების Cb.

ეხნენ შეეხნენ ZAB.

ეხოს (2 შჯულ. 21, 2) ეახლოოს
ZA.

ეხსენა ნ. ექსენა.

ეხუეწა⁵ ევედრა ZA.

ევედრასავით B.

ეხუმრა ხუმრობა უთხრა ZAB.

ექელეყვის ეყვის ZAB.

განუმარტავია CDE.

ექაქების Cb.

ექმარა მოეხმარებინა ZAB.

ექმარებოდა შემწე ექ(მ)ნებოდა
ZAB.

ექმო დაეზახა ZA.

დაეძახა B.

ექსენა⁶ მოავგონდა ZAB.

ექსენა ეხსენებინა ZAB.

ეჯი სამი მილი ერთი ეჯი არს ZA.

სამი ათასი ბიჯი B. ერთი ეჯი არს
სამი ათასი ბიჯი, რომელსა ფრანგნი
ლელას უწოდენ Cb. ერთი ეჯი
არს ექვისი ათასი ბიჯი — (+ [ა ეჯი
ე მილიონი არის] D) CqD. ერთი
ეჯი თორმეტი ათასი აღლია E.

ნ. მილი 2, ფარისხი, ფარსანგი.

¹ ნუსხებშია: „ეწვიმა“. ² ნუსხებშია: „ეკჷვნები“. ³ ნუსხებშია: „ექვრიტა“. ⁴ ნუსხებშია: „ეკჷვი“. ⁵ ნუსხებშია: „ეხევეწა“. ⁶ ნუსხებშია: „ექსენა“.

ეჭიბი მეფის მაგიერ მოლაპარაკე ZAB.

წინამდებგი მეფეთა CD. კელჯო-ხიანთ უფროსი E.

ნ. აღვისტალი.

ეჭანი (ეპინე B, ეპაინი E) (თევზ.) თევზი რამე არს მცირე, ზღვანსა შინა ნავთა დააყენებს, რა ნავს მოეკიდოს ZA.

(თევზ.) თევზი რამე არს მცირე ზღვაში, ნავთა დააყენებს, რა ნავს მოეკიდოს B. ესე არს თევზი მკირე, რომელი ნავსა დიდსა სლვისაგან (სლვათაგან D) დააყენებს, რა შებმა უყოს CD. (თევზ.) მცირე თევზია, რომელი ხომალდსა დააყენებს სლვისაგან E.

3

ვინი ართრონი არს და თავად მრავალთათვის მოვალს, ვითარ-იგი ვიტყვი: ვამეფებ, ვაკეთებ, ვაყმობ, (+ ვამონებ A), ვამოყვრებ, ვაშენებ, ვაპირებ და ესევეითარნი; ვმეფობ, ვმონებ. ვმოყ(ვ)რობ, ვპირდები, ვიქ, ვიტყვი და ესევეითარნი; ვგზანი, ვზიდავ, ვდგები, ვდევნი, ვწერ და ეგვეითარნი, — ყოველთა ზედა მოვალს (+ ხოლო ბოლოდ კერძო ვითარ საკუთართათვის: ღმრთივ, კაცებრივ, ზეცივ, მკეცივ, სიტყვითავ, საქმითავ, იმავ და ესრე ყოელთა ბოლოდ მოვალს A¹) ZA.

ართრონი არს და თავად მრავალ-თათვის მოვალს, ვითარ-იგი ვიტყვი: ვამეფებ, ვაკეთებ, ვაყმობ, ვამონებ, ვაპირდებ, ვამეკებ და ესევეითარნი; ვმეფობ, ვმყოფობ, ვმონებ, ვპირდებ და ესევეითარნი: ვგზანი, ვზიდავ, ვდგები, ვდევნი, და ესევეითარნი, — ყოველთა ზედა მოვალს, ხოლო ბოლოდ კერძო ვითარ საკუთართათვის: ღმრთივ, კაცთავ, მკეცი-თავ, სიტყვითავ, საქმედავ, იმავ და მისთანათანი მოეზავების B.

[ვ ნ. გივის, მივის, უვის].

ვ^ა ვითარცა, ქარაგმით ესრე(თ) ითქმის ZA.

ვაადვილე ადვილ ვაქმნიე ZAB.

ვააზავრე (+ ვეფხის-ტყ.² Z) აზავრები ვასაქმე ZAB.

ვააზატე აზატი მივეც ZAB.

ვაამანი არარაჟ ZAB.

* არარასათვის Cb. არარა. ვისრა მ. : „ვაამნისა ქონება ვაამნისა არისო“.³ მამათ-ცხ. მ: „მამა მაკარი დაწვა ტამარსა შინა კერპთასა და დაიღვა ძელი თავით, ხლო ეშმაკთა კმაყვის: შენ, ვინმე, ვაამნო ღელაკაყო, მოგვალე ჩვენ თანა აბანოსა“⁴ Ca. ვისრა მ. : „ვაამნისა საქონელი ვაამნისა არისო“ CqDe.

ვაგინე გინებულ ვყავ ZAB.

ვაგლახ ვაჲ (ვააი AbB) მე აწ ZAB.

ვაი აწ CD. განზმარტავია E.

ვაგონე გონებად უგდევ ZAB.

ვაგრძელებ Cb.

ვადი (+ 2 მეფ. 23, 10 ZA)

კრმლის ჭვარედი ZABCbq.

კრმლისა D. კრმლის კოტა E.

ვადილებ Cb.

¹ ეს დანართი გადახზულია Aa-ში. ² შღრ. ვეფხის-ტყაოსანი, სტროფი 463, 3.

³ ნ. ვისრამიანი, II გამოც., გვ. 20, 19. ⁴ შღრ. A—1105, 192 r, a („ვაკმანი“).

ვადო ერთი ვადო შთაიტევს 75
საწყაესა (საწყაულსა B) ZAB.

ერთი ვადო შთაიტევს საწყაულთა
სამეოცდაათორამეტა CD. ერთი
ვადო შემძლებელ არს შთაიტევად
საწყაულსა სამეოცდაათორამეტა.
ი ო ს ი პ ო ს შ ი: „დაიტევდა ზღვა
ვადოთა სამ ათასთა“ E.

ნ. საწყაევი, საწყაული.

ვაეზა მწუხარედ(დ) გლოვა, ტი-
რილი ZAB.

მწუხარედ ტირილ და გლოვა Cab.
განუმარტავია CqDE.

ნ. ვეზა, მეეებელი, ტირილი.

ვაე, ვაე (7, 4 მიქია) ვაე, ვაე ZAA.
შდრ. ვაი, ვაე.

ვაზი (ხე) ყურძნის ხე ZA.

(ხე) BCDE.

ნ. უსურვაზი.

ვაზირობა საქმის რჩევა ZABCab.
შდრ. ვეზირი.

ვაზნა თოფის წამლის ჭურჭელი.
სხვათა ენაა, ქართულად მ უ ხ-
ტ ი ჰქვიან Z.

თოფის წამლის ჭურჭელი, მ უ ხ ტ ი
Aa. თოფის წამლის ჭურჭელი
AbBCab. 'თოფის წამლის ჩასაყრე-
ლი' D. განუმარტავია CqE.

ვაზრი (ვაზრი თუ ვარზი C)
(2 მეფ. 12, 31) მახვილია ცელი-
ვით ZA.

მახვილი ცელივით (2 მეფ. 12, 31)
გინა ტყავის საფხევი B. არს მახვილი
მსგავსი ცელისა (+ 2 მეფ. 12, 31
Cbq) C. 2 მეფ. 12, 31: „მოსწყვი-
დნა ტაბრაკითა და ვაზრითა რკინისა-
თა“ DE².

შდრ. ვარზი.

ვათევ ღამეს გავათენებ ZAB.

ვათქმე ვათქმევიწე ZAB.

ვაი (+ 1 კორინთ. 9, 16 Z) ZCb.
ნ. ოტა; შდრ. ვაე, ვაე ვოი.

[ვაი შენ, ვაე შენ ნ. რაკა].

ვაკასი სამკრევა ZA.

[ვაკასი] და სამკარი ერთ
არიან B. (+ ვაკასი CaqD), ვარშა-
მანგი და სამკარი სამივ ერთ-
დაიგივეა CD. ვაკასი, ვარშა-
მანგი და სამკარი სამივ ერ-
თია E.

ვაკე (+ 40, 4 ესაია ZAA) ქვეყა-
ნა ბრტყელი ZAB.

ბრტყლად სწორე Cab. განუმარტა-
ვია CqDE.

ნ. აღმართი, დაღმართი, სი-
ვაკე.

'ვაკეობა' E.

ვაკინთი შალი, სკლატი ZA.

შალი სკლატივით B. სკლატი, გინა
შალი (+ ნოსელი გრიგოლი Cq²) C.
ნოსელი გრიგოლ D.

შდრ. ჭაკინთი.

ვაკმიე ვაყოფინე, გინა დავაკმი(ვ)ე
ZAB.

[ვალ ნ. აველიწე, აველიწი, აღმოსა-
ვალი, აღსავალი, გავლება, გაუ-
ლენა, გამოავლიწა, გამოსლვა.
განსლვა, გარდავლა, დავლიწება,
დასავალი, ვალწ, ვლა, ვლეს, ვლი-
და, თავს ასლვა, თავს აუვიდა,
თავს გასლვა, თვთმავალა, ის წა-
ვა 2, მავალი, მამათ-მავლობა,
მივლიწებული (მოციქულ'თა-
ნაც), მოვლენა, მოვლიწებული,
მომავალი, მოსავალი, მოსახ-
ლველი, მოსლვა, მოსრული, შო-

¹ შდრ. A—675, 139 r, 14. ² მოწმობა გადახაზულია Cq-ში. ³ Cb-ში წყაროზე
მიითვება გადახაზულია.

უვლინე, მუუვლინე, სავალი, სლეა, უვალნი, უვლი, ქუეწარ-მავალი, შე-გარე-ვლა, შე-გარე-ვლეს, შესავალი, შეუალი, შუა-მავალი, ჩასლეა, ცულმავალა. წავლა, წარმავალი, წიალ-მოსლ-ვა, ხუალ; შდრ. ვედ (ვიდ), სლეა].

ვალალა (7, 14 ოსე) ესე არს ვა-ება, კვენსა, გინა სიტყვიანი ტი-რილი ZA.

(7, 14 ოსე) ესე არს ვაებით კვენსა, გინა სიტყვიანი ტირილი B. ვაებით კვენსა (+ გინა სიტყვიანი ტირილი C) CD. ვაით კვენსა E.

ნ. ივალალა.

ვალანა (ვალანებ C) (+ 49, 31 იერემ ZAA) რაოდენნი კლიტე-ებით მოიკრძალებიან, ვა ლ ა ნ ა დ. უწოდენ, რომლისათვის კლიტეთა ვა ლ ა ნ დ (ა) რ ა დ უწოდ(დ)ეს ZAB.

რაოდენი კლიტეებთა მოიკრძა-ლიან, ვა ლ ა ნ ა დ ეწოდებიან, რომ-ლისათვის კლიტეთა ვა ლ ა ნ (ა) დ რ ა დ უწოდდეს C.

შდრ. ვალანებ, ვალანდარი.

ვალანებ (+ 49, 13 იერემ. Z) ვალანასავით ZAB.

ნ. ვალანა.

ვალანოის ოსების ძღვენი E.

ვალანოს (ხე) დანაკისკული ZAB. (ხე) ფინიკი CD.

ნ. ფინიკი 1.

ვალანდარი კლიტე ZAB.

შდრ. ვალანა, ვალანებ.

ვალდებული Cb.

ვალექსე ლექსი ვათქმევინე B.

ვალე თანამდები (!) ZA.

თანადები BC. განუმარტავია DE.

ნ. დავალეზა, ივალა, მევალე, მოვალე, სავალეზელი.

ვალნ (6, 28 იგავ.) იარების ZAA.

ვალსამოს (ხე) ბალასინი ZABCD. (ხე) ბალასინის ხე E.

ვამზადე მზა ვყავ AbB.

ვამზადებ მზა ვ(კ)ყოფ ZAA.

ვამი ვამ მე ZAB.

ვამი CDE.

ვამცენ (7, 23 იერემ.) ვასწავლე ZAA.

[ვან ნ. მოვანება].

ვანა (+ 8, 3 მარკ. ZAB) სადგო-მი ZABCDE.

შდრ. ვანი.

ვანარდომე გავრდომილად შევ(კ)-ქენ ZAB.

ვანაცვალე მის(ი) სანაცლო ვყავ ZAA B.

ვანდევ მინდობილ ვყავ ZAB.

ვანი (10, 18 საქმე) სადგომი ZA.

ნ. დავიანა, სავანე; შდრ. ვანა.

ვამ (23, 13 მათე) კმა სავაებო ZA.

კმა სავაებო BCb. განუმარტავია CaqDE.

ნ. ვება; შდრ. ვაე, ვაე; ვაი.

[ვამ შენ, ვაი შენ ნ. რაკა].

ვაპირებ შევაპირებ ZA.

ვაპირებ ვლაში ZA.

ვაჟამნე ქამნობა ვათქმევინე ZA.

ქამნოვა ვათქმევი B.

ვაჟი (+ 1 მეფ. 30, 19 ZAA) წუ-ლი, კაცთან ნახე ZAB.

წული Cb. განუმარტავია CaqDE.

ვაჟინი სასმელი B.

ნ. მევეჯინე.

ვარ (+ 3 ეზრა 8, 77 ZAO) ვმყო-ფობ ZAB.

ვიმყოფი CnB. განუმარტავია DE.

ვარა 1 კორინ. 9, 1 Z.

ვარა ესე არს ყვევილთა მრავალ-
ფოთლობა ნამეტნაობით ბუნე-
ბითსა ZA.

ესე არს ყვევილი მრავალ-ფოთლო-
ვანი შივ ყვევილთა შიგან B. საუქე-
უსო CD.

ვარავი მანგლის ყუ(ვ)ა ZABCDE.

ვარავლთა 5. ვარვალთა.

ვარაი დაბანაიტასთან ნახე ZAB.

ვარანგნი ვარგნი თუ მრავლის
შემძლებელნი ZAB.

ვარგნი CD. ვარგ. ქართლის
ცხ.: „შეიყარნა კაცი ვარანგნი
ხუთასი“. ვარგი მგონია E¹.

ვარავი სხვათა ენაა, ქართულად
ქ ა ნ დ ა ჰ ჰ ვ ი ა ნ ZAB.

ვარვა კეთილთან სათქმელია ZAB.

5. ევარვა, ვარვებულვ, ვარ-
გი, სავარვებელი.

ვარგე რგება უყავ ZAB.

ვარგებული კაცი სავარგებელი
ZA.

სავარგებელი კაცი B.

ვარგი არა თუ ავი (ავნი B), სა-
ვარგონი ZAB.

ვარგებული C. სავარგებელი D.
განუმარტავია E.

5. ვარანგნი.

[ვარდ 5. ამოვარდნა, დავარდნა,
დავარდნილი, შეუვარდა, შთა-
მოვარდნა, ჩამივარდა; შდრ.
ვრდომა].

ვარდი (ხე) ZABCDE.

5. ბალახავარდი. მევარდე, სა-
ვარდე, სავარდი, სავარდისწყლე.
ვარდის-წყალი ZAB.

ვარდკანაფა (ბალ.) ZABCDE.

ვარდკაქაქა (ბალ.) ZABDE.

(ბალ.) არდი C.

ვარდკოხა ქუნთრუში ZABCDE.

ვარდობისა (8. 9 ესთერ) ივნისი.
ZAa.

შიარ BCDE.

5. მაისი (თთუე'სთანაც).

ვარვალთა (ვარავლთა BCD)

ი ო ს ი პ ო ს : „ხოლო ღ თი (+
უკვე CD) არა შორს ემონაცე-
ლა ვარვალთა (ვარავლთა BCD)
მისდა მიმართისა სილაღისა და
ვიწებოსა“ ZABCD.

ვარწი (6, 14 ბარუქ) ვაზრი. მახ-
ვილი ცელივით; ვინა ტყავის
სათხევი ZAa.

ვაზრი (+ 6, 14 ბარუქ Ab) AbB.

შდრ. ვაზრი.

ვარია (ფრინ.) ესე არს ქათმის
დიდი წიწილი; ვარია ჰქვე-
ან ქვე ჩამოკრულს(ა) უ ამგვარს
ქარავმასა. ვარეას ეძახიან
გლენნი სადლობელსა; ვარია.
ვითარმედ „ია ვარ“ წინაუტყო
ZA.

(ფრინ.) ვარია არს დიდი წიწი-
ლი; ვარია ჰქვიან ქვე ჩამოკრულს
ქარავმის უ ამგვარს; ვარეას ეძახიან
სადლობელს; ვარია, ვითარმედ „ია
ვარ“ მეო B. (ფრინ.) ვარია არს
დიდი წიწილი; ვარიად ითქმის
ეურდგლის დიდი ბჰია; ვარია
ეწოდების ქვე ჩამოკრულს ქარავმასა უ
ესრეთ (+ ვარიას ეძახიან სადლო-
ბელსა Cb) C. (ფრინ.) დიდი წიწი-
ლი D. (ფრინ.) E.

5. ქათამი.

¹ შდრ. ქართლის ცხ-ბა, ს. ყ ა უ ხ ჩ ი შ ვ ი ლ ი ს გამოც., გვ. 301,3. (E-ში წყაროს დასახელება და მოწმობა განმარტებრიანად გადახაზულია).

ვარია) ამგვარს ქარაგმას ეწოდებინს, რომელ არს მძიმე. სადა სიტყვას ქვეით უჯდეს, მუნ კმი-სა დადაბლება კამს ZA.

უ) ამგვარს ქარაგმას ეწოდება, რომელ არს მძიმე, სადა სიტყვას ქვეით უჯდეს, მუნ კმათა დადაბლება კამს B.

ვარიგე რიგი ვაძლავე ZAB.

ვარმანდი ანაფორა ZABCDE.

შდრ. ქარმანდი.

ვარმე კურტაჟი ZAB.

იალმაგი, კურტაჟი(ი) CD. 1 მეფ. 18, 4 „ვარმე და ჩაფხუტი საული-სა“. „ჩაიკვა ჯაჭვი და მას ზედა ვარმე“; იოსიათოს: „დამაღრობელი ვარმე მზრძოლისებრი“ E.

შდრ. ვარზი, ვარში, ქარმე.

ვარსაიმა სტოვავები ZABCD.

ვარსამი დალაქი ZAB.

შდრ. ვარსურა.

ვარსამით (+ 1 მეფ. 11 BCb)

დალაქით ZABCb.

ვარსამფილილა (ვარსამოფილა CDE) მირონის სუნ(ნ)ელია ZABCb.

მირონის სურნელი (სულნელი CqDE) CaqDE.

ვარსკვლავე ნ. ვარსკულავედი.

ვარსკვლავი ნ. ვარსკულავი.

[ვარსკვლავკულავედი ნ. ცისიერი].

ვარსკულავედი (ვარსკულავე BC, ვარსკვლავე DE) (2 მეფეთა 13, 18) ესე არს სამოსელი მეფეთა ასულთა ნემსურად ნაკერი ოქრომკედითა და მისთანათა ZA.

(+ 2 მეფ. 13, 18 B) სამოსელი ხალასად ნაკერი BCD. (2 მეფ. 13, 18) სამოსელი რამ არის სამეფო E.

ვარსკულავი (ვარსკვლავი DE)

(+ 1, 16 დაბად. ZAA.) სიმრავლე ვარსკვლავეთა არს მერვესა ცასა ზედა ZA.

ვარსკვლავისა სიმრავლე არიან მერვესა ცასა ზედა. ხოლო ცა ესე მოიქცევის დასავლით აღმოსავლის მიმართ შვიდი ათას და ოცსა წელწადთა შინა ერთ გზის B. ვარსკვლავეთა სიმრავლე არიან მერვესა ცასა ზედა, ხოლო მოიქცევის ცა ესე დასავლეთიდან აღმოსავლეთის ეკრძო შვიდი ათას ოცსა) წელიწადსა შინა ერთ გზის. ხოლო არს ცისა მის სიმგრგვლე ათასჯერ ბევრის-ბევრი და ოთხას სამოცდა შვიდი ათას ცხრას ოთხმ(ე)ოცი ეჭი. ხოლო სივრცე მისი ორას ერგას(ი) ბევრის-ბევრი და ოცდა სამი ათას ექვსასი ეჭი. ქვეყანით იქიმღე ოცდახუთი ბევრის-ბევრი და შვიდი ათას სამასი ეჭი. ამ ცაზედ ექვსი რიგია ვარსკვლავთა: ერთი რიგია ათხუთმეტი ვარსკვლავთა, თვითო ას და ათშვიდმეტჯერ ქვეყანის ოღენია, მეორე რიგია ვარსკვლავთა ორმოცდახუთთა; თვითო ოთხმ(ე)ოცდაათჯერ ქვეყანის ოღენია, მესამე რიგია ვარსკვლავთა ორას და რვა(ა), თვითო სამ(ე)ოცდაათორმეტჯერ ქვეყანის ოღენია. მეოთხე რიგია ვარსკვლავთა (+ ოთხას Cb) სამოცდა ათოთხმეტი, თვითო ორმ(ე)ოცდა ათორმეტჯერ ქვეყანის ოღენია. მეხუთე რიგია ვარსკვლავთა ორას და შვიდია. თვითო ოცდაათქვამეტჯერ ქვეყანის ოღენია, მეექვსე რიგია ვარსკვლავთა წელიწადში ჩანან, თვითო ათორმეტჯერ ქვეყანის ოღენია Cab. ვარსკვლავთა არიან მერვესა ცასა ზედა. ხოლო არს ცისა მის სიმგრგვლე ბევრის-ბევრი და ხუთას სამოცდაათშვიდმეტი (სამოცდაათჩვიდმეტი D) ათასი ეჭი. სივრცე მისი ორას ორმოცდაათი ბევრი და ოცდასამი ათასი ეჭი. ქვეყნიდან იქიმღე ას ოცდახუთი ბევრი და შვიდი ათასი ეჭი. მას ცაზე

ექვის რიგი ვარსკვლავია. ერთი რიგი აბხუთმეტი ვარსკვლავია, თვითო ას და ათშიდმეტჯერ (ასდაჩვიდმეტჯერ D) ქვეყნის ოდენია. მეორე რიგი ვარსკვლავი ორმოცდახუთია, თვითო ოთხმოცდაათჯერ ქვეყ(ა)ნის ოდენია. მესამე რიგი ვარსკვლავი ორას და რვაა, თვითო სამოცდაათორმეტჯერ ქვეყ(ა)ნის ოდენია. მეოთხე რიგი ვარსკვლავი ოთხას სამოცდაათოთხმეტია, თვითო ორმოცდაათორმეტჯერ ქვეყ(ა)ნის ოდენია. მეხუთე რიგი ვარსკვლავი ორას და შვიდია, თვითო ოცდაათექვსმეტჯერ ქვეყ(ა)ნის ოდენია. მეექვსე რიგი ვარსკვლავი წელილად ძლივ ჩანან, თვითო ათრვაამეტჯერ ქვეყანის ოდენია CqD. ვარსკვლავი არიან მერვესა ცასა ზე. ხოლო არს ცისა შის სიმგრვლე ბევრის-ბევრი და ხუთას სამოცდააჩვიდმეტი ათასი მილიონი. სიერცე მისი ორას ორმოცდაათი ბერი-და ოცდა სამი ათასი მილიონი. ქვეყნიდამ იქიმდე ასოცდახუთი ბერი და შვიდი ათასი მილიონი. მას ცაზე ექვის რიგი ვარსკვლავია. ერთი რიგი აბხუთმეტი ვარსკვლავია, თვითო ას და ჩვიდმეტჯერ ქვეყნის ოდენია. მეორე რიგი ვარსკვლავი ორმოცდა ხუთია, თვითო ოთხმოცდაათჯერ ქვეყნის ოდენია. მესამე რიგი ორას და რვა ვარსკვლავია, თვითო სამოცდაათორმეტჯერ ქვეყანის ოდენია. მეოთხე რიგი ოთხას სამოცდაათოთხმეტი ვარსკვლავია, თვითო ორმოცდა ათორმეტჯერ ქვეყნის ოდენია. მეხუთე რიგი ორას და შვიდი ვარსკვლავია, თვითო ოცდაათექვსმეტჯერ ქვეყნის ოდენია. მეექვსე რიგი წვრილნი არიან, ძლივ ჩანან, თვითო ათვრამეტი ქვეყნის ოდენია E.

ნ. მწუხრის-ვარსკვლავი, შვიდმოქტევი ვარსკვლავი (ფილაგთან); ცისკრის-ვარსკვლავი (აფ-

როდიტ'თანაც), ძალდი ვარსკვლავი.

ვარსკვლავ-მორბედი რომელ არს ტატანი ZA.

ლამით რომ ვარსკვლავსავეთ გაფრინდება B.

ნ. მნათობი, ქუხილი, ცისიერა. ვარსურა დალაქია Cq.

ნ. ვარსამი.

ვარყა სოკოა ერთი ZAB.

ერთი სოკო(ა) CDE.

ვარშამანგი (+ 39, 26 გამოსლ. ZAA) თავ(ს) სახვევი ZA.

თავს სახვევი, გინა ბეჭთ B. თავს მოსახვეველი CD. თავს სახვევია E.

ნ. ვაკასი.

ვარში (1 მეფ. 18, 4) ვარშე ZA.

განუმარტავია E.

ვარცლი (+ 14, 32 დანიელ ZAA) არს მცირე ნაფი, ხოლო ცომისა ბურეჯსაცა ვარცლსა უწოდენ ნავის მსგავსებობისათვის ZA.

ვარცლი ეწოდების მცირესა ნავსა, ხოლო ცომის ბურეჯსა მით ვარცლს უწოდენ, ვითარმედ გვანებისათვის B. ვარცლი ცომის საზელ(ელ)ს ეწოდების და ერთს(ა) ნავსაცა CD. განუმარტავია E.

ნ. ნაფი.

[ვარცხ ნ. სავარცხელი].

ვარძმი უარის ყოფა, რომელსა სპარსნი (3)აშას უწოდენ ZA.

უ(ვ)არის თქმა BCabE. გარდაფიცვა CqD.

ნ. ევარძმა, იავარძმა, მე-ვარძმე.

ვარხუ¹ (ფრინ.) (101, 6 ფსალმ.) ფილაკვანი ZA.

(ფრინ.) (101, 6 ფსალმ.) B. (ფრინ.) CDE.

¹ ნუსხებშია: „ვარხვი“.

ნ. ფილაკვანი.
ვარჯი (+ 24, 23 ეზექ. Z) კაცთ
ქოჩორი, გინა ხეთ შვენიერი
რტო(ნი) ZA.

კაცთ ქოჩორი B. ქოჩორი თუ
შტოები C. ქოჩორი D. (2 სჯულ.
12, 3¹; მსაჯ. 16, 14) დაღალი E.

ნ. ვარჯოვანი, თმა.

ვარჯის-სადგემელი (39, 26 გა-
მოსლ.) ხო(ვ)ირი ZA.

ვარჯიში თურქთა ენაა, ქართუ-
ლად სეფური ჰქვიან ZA.

სხვათა ენაა, ქართულად სეფუ-
რი ჰქვიან B.

ვარჯოვანი (17, 2 იერემ.) ხენი
რტო-შვენიერი, გინა ქოჩრია-
ნი ZA.

რტო-შვენიერი ხენი, ვითარცა
ქოჩრიაანი (17, 2 იერემ.) B.

ვასაკა (ოთხფ.) მწვანე მცირე
მყვარი ZA.

(ოთხფ.) მწვანე მყვარი BCaQD.

(მძრომ.) მწვანე მყვარია Cb.

ვასასუმლე სასუმლობასთან ნახე
ZA.

ვაშილობილე B.

ვასილისკო (მძრომ.) (90, 13
ფსალმ.) ბასილისკო. ესე არს
თვალით მაკედინებელი მკეცი
გესლიანი ZA.

(მძრომ.) (90, 13 ფსალ.) ბასილისკო.

თვალთ მაკედინებელი მკეცია ესო-
დენ გესლოვანი B. (მძრომ.) ბასილი-
კონი. თვალთ მაკედინებელი მკეცია
ესოდენ გესლოვანი C. (მძრომ.) თვა-
ლთ მაკედინებელი და გესლიანი
მკეცია D. (მძრომ.) თვალთ მაკედი-
ნებელი და გესლიანი E.

ვასულე სულზედ შევაგდევ ZAB.

ვასხი წესიერი ვალის სარგებელი

ZA.

ვალის სარგებელი წესიერი B.
ვალი CD. ვალი, ვახში F.

ნ. მევასებელი, მოვასზე:

შღრ. ვახი, ვახში.

ვაუფლე ვაპატრონე ZA.

უფალ ვყავ B.

ვაქილი თანამოსარჩლე, ვაქირი,
მიზღური მოსარჩლე. რომელ
არს სეინოლოროსი ZAa.

თან(ა)მოსარჩლე AbCahD. თანა-
მოსარჩლე სამსჯავროსა შინა ფასითა
B. თანამოსარჩლე, მიხედვით მოყვა-
ნებელსა მოსარჩლესა Cq. მოქმარეს
გვანდა. „მოსე მყავს ვაქილ“; 14
იოსიპოს²: „უვაქილებღეს“; „მეკ-
მენ მე ვაქილ“ E.

ნ. სვნალოროსი.

ვაქმნიე ვაქნევინე ZAB.

ვაქნე ვაქო ZAa. (55, 4 ფსალმ.)

ვაქო B.

ვაქნევინე ქნა შევაძლებინე B.

ვაშა, ვაშა, (ვაშა BCDE) (34, 25
ფსალმ.) მოასწავებს შურისგე-
ბისა და საწადლის მიმთხვევასა,
რომელ არს მსოფლიოთა ენითა
ვახ-ვახ Z.

(+ ვაშა, ვაშა BD) მოასწავებს
შურისგებისა და საწადლის მიმთხვე-
ვასა (+ 34, 25 ფსალმ. A) ABD. ვახ.
ვაშა, ვაშა მოასწავებს შურის-
გებისა და საწადელის მიმთხვევასა
CD.

ნ. ევაშა, ივაშა.

ვაშკარანი (10, 10 მათე) ესე ზო-
გადი სახელი არს ყოველთა
შთასადებელთა: გვალავთა, ტო-
მარათა, ველავარკთა, ზანდიკთა,
მახალთა, მახალაკთა, შულდაკ-
თა. ხალთასა, ჩაქვსა, ბალანტსა,

¹ წყაროშია: „ვარჯოვანთა“. ² შღრ. A—675, 209 რ, 9.

თალისასა, ხილინდარსა, ჯუზ-
დანსა, (+ თალისათა Ab), ჩა-
ლათასა და მისთანათა ZA.

ესე ზოგადი სახელი არს ყოველთა
შთასდებელთა: გვალავთა, ტომარა-
თა; ველავარკთა. მანდიკთა, მახალსა,
მახალკასა, შუღდაკასა, ხალთასა, ჩაქვ-
სა, ბალანტასა. თალისასა, ხილინდარსა,
ჯუზდანსა. ჩალათათა, თალია და მის-
თანათა B. ვაშყარანი ზოგადი სახელი
არს ყოველთა შთასადებელთა. ესე
ვაშყარანი ეწოდებოდა: გვალავსა, ტო-
მარასა, ველავარკასა, მანდიკასა, მახალ-
სა, მახალკასა, შუღდაკასა, ხალთასა,
ტავარჯუხსა, ჩაქვსა, ბალანტასა,
თალისასა, ხილინდარსა, ჯურდანსა,
ჩალათასა, ჯალდანსა, (+ თალია Cb),
და მისთანათა C. ბალანტია ქისა შთა-
სადებელი D. მანდიკი E.

6. ჭურჭელი.

ვაშლატამი (ბე) ZABCb.

ვაშლი (ბე) (+ 2. 3 ქება ZA)
ZABCD.

5. მარტვაშლა. მიწის-ვაშლი.
სირვაშლა. ჩიტვაშლა.

ვაშტი (+ 2 შჯულ. 20, 1 ZA)
მოლაშქრე ZAB.

მსახურნი. გინა ჭარ(ნი) CD. უმა-
ნი E.

ვაშურო 11, 14 ჰრომ. Z.

ვაცი (ოთხფ.) (4, 23 ლევიტ.) მა-
მალი თხა ZAa.

(ოთხფ.) მამალი თხა (30, 35 დაბად.)

Ab. (ოთხფ.) BCDE.

6. გუნდავაცი, თხა, ირემვაცი.

ვაციკი (ოთხფ.) სამამლე თიქანი
ZABCD.

(ოთხფ.) ჩებიჩი E.

6. თხა, ჩეფიჩი.

ვაცირემი (ოთხფ.) (39, 1 იობ)

ვაცირემი ZAB.

(ოთხფ.) (39, 1 იობ) Cb.

6. იპპოკენტავროს.

ვაციხწუერა (ვაციხწუერა ZA-
CbqDE) (ბალ.) ZABCDE.

ვაცილინე ცოდნა მივეც ZAB.

ვამღვეინე ძღვევა ვაქნევენე, მო-
ცემინება ვაქნევეინე ZAB.

ვამლივე (ვამლივე B) მიცემას ე-
ცადე ZA

მიცემა უყავ B.

[ვაწე ნ. წამი].

ვაჭამე საჭმელი მივეც ZAB.

განუმარტავი Cb.

ვაჭარი (37, 25 დაბად.) მსყიდვე-
ლი ZAa.

მსყიდველი (+ 3 მეფე 10, 15 Ab)

AB. მსყიდველ-განმარტაველი C.
განუმარტავი DE.

6. დიდვაჭარი (ხოჯა'სთან),
ივაჭრა. სავაჭრო, შეევაჭრა.

ვაჭირვე Cb.

ვაჭურეტინე Cb.

ვახ შურისგების ქმა გლეხურად
ZAa.

(უკმ.) ABCDE.

შღრ. ვაშა, ვაშა.

ვახალ-აღმდგომი (ვახალ CDE)
(2 შჯულ. 19, 19). მართლის გა-
მამტყუვნებელი ZA.

მართლის გამამტყუებელი B. ვახალ-
აღმდგომი მართლის გამამტყუ(ენე-
ბ(ე)ლად აღმდგომი) CD. ვახალ-
აღმდგა — მართლის გამამტყუვნებ-
ლად აღმდგაო E.

ვახახუნე Cb.

ვახებ (42; 8 იობ.) შეევახებ ZAa.

ვახეთქე Cb.

[ვახ-ვახ ნ. ვაშა-ვაშა].

¹ წყაროში: „ირემ-ვაცთამ“.

ვახვეწებ ნ. ვახუეწებ.
 ვახი საკრავია ერთი ZAB.
 საკრავია ტყვილი (+ გინ.)
 ვალისა C) CD. საკრავია E.
 ვახი ვახში ZAB.
 ვახუეწებ! Ch.
 ვახშამი მწუხრი საკმელი გლეხუ-
 რი Z.
 (უკმ.) მწუხრი საკმელი AB. (უკმ.)
 მწუხრი საკმლობა Ch. (უკმ.) [სილა-
 მოს საკმელი D. (უკმ.) ნიქე.
 ვახში (22, 25 გამოხლა.) ვალის
 სარგებლის სარგებელი უწესო
 ZA.
 უწესო ვალის სარგებლის სარგებე-
 ლი B. სარგებლის სარგებელი CD.
 განუშარტავია
 5. მევახწე. მოვახწო: შდრ.
 ვახი, ვახი 2.
 ვახშირებ? Ch.
 ვახედავ გაბედე(ვ)ას ვლამი ZA.
 გაბედვა შწადს BC.
 ვახედევ გაბედვა მენება ZAB.
 ვახირედვ გარდმოზირვა მენება
 ZA.
 მოზირება მენება B.
 ვლარანი Ch.
 ვლიკუნი Ch.
 ვარიკობ Ch.
 ვბრძოდი ვეომოდი ZAB.
 ვბურევდი დავბური ხოლომე ZAB.
 ვვალობდ გალობას ვიტყვიდი
 ZAB.
 ვვებდ ვიცდიდი(ც) ZABCDE.
 ვვებდეთ (8, 17 ესაია) ვიცდიდეთ
 ZAa.
 ვვზავნიდი (ვვზანიდი A) ვვავნა
 უყვი ZAB.

ვალესი Ch.
 ვალუქლი Ch.
 ვავობდი Ch.
 ვვოდებდი ვვოდება ვვვი ZAB.
 ვვონებდი მოვონებდად ვვვი
 ZAB.
 ვვთვნიდი (ვევტმნი Z. ვვთვნი
 B) ვვტევიდი ZAB.
 ვვულობდი Ch.
 ვვდ ესე ორი სო ქარაგმიანი
 ვი თარ მედს იტყვის ZA.
 ვვთარ მედ ქარაგმი თიქვის B
 ვვლარაჯობდ ვვლარაჯად ვვივი ZAB.
 ვვლარაზობდი (ვვლარაზობდ B)
 ვვლარაზს ვვივი ZAB.
 ვვღვა 1, 17 ფილიპ. Z.
 ვვღვდ ვვღვდებდი ZAB.
 ვვღვდ ვვღვდ-ვარე ვვივი ZAB.
 ვვანუშარტავია Ch.
 ვვღვდ ვვღვდნიდი ZAB.
 ვვღვდნიდი ვვღვნა უყვი ZAB.
 ვვანუშარტავია Ch.
 ვვღვდი იოსიპოს³: „მანა-
 ნა მსგავსი თაფლისა სიტკბოთა
 და გემოთა. ხოლო მსგავს არს
 ვვღვლსა ნელსაცხებელისასა“
 ZAB.
 ვიოსიპოს³: „მანა იყო მსგავს
 (მგზავს DE) თაფლისა სიტკბოებითა
 და გემოთა. ხოლო მსგავს (მგზავს
 DE) არს ვვღვლსა ნელსაცხებელისასა
 (ნელსაცხებელისათა DE)“ CDE.
 ვვრტყნივდი! Ch.
 ვვე ესე ართრონი არს ბოლოსი,
 რომელსა ვიტყვი: აქავე, იქივე,
 კაცივე: ცხენივე და მისთანა(ნი)
 ZA.

¹ ნუსხაშია: „ვახვეწებ“. ² ნუსხაშია: „ვახშირებ“. ³ შდრ. A—675, 38 v, 3-
⁴ ნუსხაშია: „ვერტივნივდი“.

ესე არს ბოლო: აქვე, იქვე, კაცი-
ვე და მისთანანი B.

ვე ორნი ესე ასონი ქარაგმით
ვიდრე ითქმის ZA.

ვიდრე ქარაგმითა B.

ვება ვება. ვება — დაბმულ
ვიყო; ვება — მობმულ ვი-
ყო ZAB.

ვაება CD.

განუმარტავია E.

ვები Cb.

ვებში Cb.

ვეგი კოჭი ZABCD.

განუმარტავია E.

ნ. კორნატი, პოლი.

ვეგნეთ 5, 25 გალატ. Z.

[ვმდ (ვიდ) ნ. აღი, აუვიდა, აღ-
მავიდოლაჲ (აღმართთან), გაღი.
ვიდა, ვიღოდა, თავს აუვიდა, მო,
მოღი, მოედ, მოვედ, მოვიდა,
მოვიდაჲ, მოხუედ. შუეუვიდა,
ჩაღი, ჩავედ, ჩავიდა, წაღი, წა-
ვიდა. წარვედ].

ვედრება (+ 11, 14 იერემ. ZAA)
ხვეწნა ZA.

ხვეწნა B. მუდარა, სათხო(ველ-
თ(ა) თხოვ(ნ)ა CD. განუმარტავია E.

ნ. დაავედრა, ვედრი, ივედრა,
ლოცვა, მევედრებელი, შევედ-
რება, შემოვედრება, შესავედ-
რებელი.

ვედრი (6, 1 ლევიტ.) მიბარებუ-
ლი ZAA.

ხვეწნა, გნა აჟა B.

ვეელი აღთქვამ რასმე ZA.

ვეზიარე ზიარ ვიქმენ ZAB.

განუმარტავია Cb.

ვეზილე Cb.

ვეზირი სპარსთა ენაჲ, ქართუ-
ლად განმზრახი და ეპ-
რახოზი ჰქვიან ZA.

(უქმ.) განმზრახი, ვეზირი თათართ
ენაჲ, ეპრახოზი ჰქვიან B. (უქმ.)
განმზრახი Cb. (უქმ.) CaqE. განუ-
მარტავია D.

ნ. ვაზირობა, სავაზირო, უვა-
ზირა.

ვეზრახე Cb.

ველაფარკი გარდასადგებელი
(გარდასადგებელი Cq) ტომარა
ZAC.

გარდასადგები ტომარა B. (უქმ.)
გარდასადგები ტომარა DE.

ნ. ვაშკარანი.

ველაშმაგი ეფთვიმი ქარ-
თველი: „ჩვეარი სალიტანიე
ვეცხლისა ოქროთ ცურვილი
ველაშმაგისა ხატებითა“¹ ZAA.

ველაშუნები Cb.

ველაყბე Cb.

ველაციცე ქელათ აშიკთ დამა-
შობა ZAB.

აშიკის ქელით გათამაშება Cb. ქე-
ლით აშიკის გათამაშება. ვეფხის-
ტყა: „ველაციცე, ველალობე“ Caq².
ვეფხის-ტყა: „ველალობე, ველაცი-
ცე“ D.

ველი ველოდინები ZAB.

ლოდინი CD. მოველი E.

ველი (+ 3, 1 დანიელ. ZA) მიწ-
ლორი დიდი ZAB.

მიწლორი CDE.

ნ. ველობი. მეველე, ტრამალა.
ველის-ზედათი ძველნი ეპიფა-
ნიას ესრე უწოდდენ ZAA.

ველისკოსი (ველსკოსი Z) გა-
მოწვლილვით აღმწერელთა მათ

¹ შლრ. იოანესა და ეფთვიმეს ცხ-ბა, ივ. ჟ ა ვ ხ ი შ ვ ი ლ ი ს გამოც., გვ. 31, 16.
² მოწმობა წყაროსთან ერთად გადახაზულია Caq-ში.

თარგმანთა მიერ სიტყვა ესე აღნიშნულ არს ველისკოსითა, ხოლო უველისკოსოდ არა აღნიშნული სიტყვა არა მტყიცე არს ZAB.

ველის-ყრდელი (12, 8 გამოსლ.) ყრდელი მსალი არს (+ რომელ არს A) ხასი, რომელსა თურქნი ქაუს უწოდენ. ხოლო ველური ყრდელი მას მიჰგავს და ვენაქის ღიჰასა და მწარეა ZA.

(ბალ.) ყრდელი ეწოდების მხალსა, რომელ არს ხასი, რომელსა თურქნი ქაუს სახელ-სდებენ, ხოლო ველური ყრდელი მას მიგავს და ვენაქის ღიჰასა, და მწარე არს B. (ბალ.) ყრდელი ეწოდების მწვანელისა ხასსა, რომელსა თურქნი ქაუს უწოდენ, ხოლო ველური მას მიჰგავს და ვენაქის ღიჰასაჲ ჰგავს და მწარეა CD. (ბალ.) ვენაქის ღიჰს ჰგავს E.

ველობი (7, 7 ზაქარ.) მინდვრიანი ტყეში Z.

მინდვრიანი (7,7 ზაქარ.) Aa.

ველოდინები ვიცილი ZAB.

ველისიკოსი ნ. ველისკოსი.

[**ველური** ნ. ვირი ველური, თაფლი ველური].

ველური ვირი (ოთხბ.) (+ 14, 5 იერემ. ZA) კანჯარი ZAB.

ნ. ვირი ველური.

ვემეთქუები (ვემეთქუჭბი ZA)

ვემთქმელეები ZAB.

ვემზრუნველე Cq.

ვენაცვალე Cb.

ვენაქი (ბე) (+ 2 შჯულ. 6, 11 ZA) საყურძნე ZAB.

(ბე) (+ ესაია 5, [5], Cb) CDE.

ნ. მევენაქე.

ვები ზლაარი B.

ნ. მევეპე.

ვეჟანა წითელ-შავი ZABC.

განუმარტავი DE.

ნ. რუხა.

ვერ (+ 30, 15 დაბად. ZAa) ვერასავით ZA.

ვერა BC. განუმარტავი DE.

ნ. ვერცა, ველარ.

ვერა არ ძალ-მიც ქნა ZAB.

ვერაჟი კერტი B.

შდრ. ურვაგი.

ვერაგობა (+ ესე A) არს მრავალი ღონისძიება ღვაწლსა შინა, რომელსა მსოფლიონი კერტსა უწოდენ ZA.

კერტობა, ესე არს მრავალი ღონისძიება ღვაწლთა შინა B. სიერაგე არს კელოვან ყოფა ღვაწლსა შინა (+ და C) წინაუქმო ღონენი იგი კელოვენბათანი, სოფლიონი ღონისძიებად უწოდენ CD. ვერაგობა არს კელოვან-ყოფა ღვაწლსა შინა, რომელსა მსოფლიონი კერტად უწოდენ E.

ნ. სიბრძნე.

ვერანა B.

ვერილები Cb.

ვერცა 3 ეზრა 4, 11 ZAa.

ვერცხლი ვეცხლი ZAB.

ნ. ვეცხლი.

ვერძი (ოთხბ.) (+ 22, 13 დაბად.

ZAa) მამალი ცხოვარი ZABCD.

(ოთხბ.) E.

ნ. ცხოვარი.

ვერძი პირველი ზოდია ცისა ZA.

ნ. ზოდიაქო.

ვერწუჯ¹ ქვირითა ორაგულისა Z.

¹ ნუსხებშია: „ვერწუჯი“.

ქვირითა B.

ვერხვა ნ. ვერხუა.

ვერხვი ნ. ვერხვ.

ვერხუა (ბალ.) ZABCDE.

ვერხვ² (ხე) (+ 41. 19 ესაია

ZAa) ZABCDE.

ვესავ Z.

ვეტჷჷ³ Z.

ვეფაცუნები Ch.

ვეფაცები Ch.

ვეფაცებში ვ(ს)ცდღლობ რასმე

ZABC.

(უკმ.) D.

განუმარტავია E.

ვეფიცები ფიცს ვაქლევ ZAB.

ვეფუცები ვეფუცები Ch.

ვეფრთხილები ფრთხილ ვექმნე-
ბი ZAB.

ვეფხი (ოთხე.) (+ 7. 6 ღანჩელ

ZA) ZABCDE.

ნ. აქლემ-ვეფხი.

ვექუავე⁴ (7, 9 მიქია) ქვეშ დავრ-
ჩი ZAa.

ველარ აღარ იქმნების ZA.

არღარასავით B.

ველონები ღონეს ვეძიებ ZAB.

ვეყვი მეყვის(ი) ვარ ZAB.

ვეყოფი კმა ვარ მისთვის, გინა
გავეყოფვი ZA.

მისი საყოფი ვარ; ვეყოფი — გა-

ვეყოფი B.

[ვეშ ნ. გავეშება].

ვეშაპი Ci.

ვეშაპი (2, 1 იონა) თევზია დიდი

ზღვასა შინა უციანესა, რომელ-

მან იონა შთანთქა ZA.

(თევზ.) BDE.

(თევზ.) (ვეშაპად ყოველთავე უღ-
როსად დღათა ცხოველთა წყალთა
უწოლს წერილი C.

ნ. გუელვეშაპი.

ვეშლები Ch.

ვეც (+ 12, 7 იერემ. ZAa) მიეცე;

ვეც — ვევეშე ZAB.

ვეცილები ცილებას უყოფ ZAB.

ვეცრუვე გაუმტყუნდი ZAB.

ვეცხლი (+ 44. 8 დაბად. ZA1)

ვერცხლი ZABCD.

განუმარტავია E.

ნ. მოვეცხლელი; შღრ. ვერ-
ცხლი.

ვეცხლის-ფრღილი 44, 8 დაბად.

ZAa.

ვეცხლის-წუალი ZABCDE.

ვეძა მომეყო წყარო ბუნ(ებ)ით

ZAB.

შევე წყარო C. მღაშე წყალ- DE.

ვეძაბუნები Ch.

ვეძერები Ch.

ვეძიებ ვეძებ Ch.

ვეძლები Ch.

ვეძახუნები Ch.

ვეძვევი ნ. ვეძუევი.

ვეძვეწე ნ. ვეძუაწე.

ვეძვეწები ნ. ვეძუაწები.

ვეძილები Ch.

ვეძილვევი Ch.

ვეძნები (+ 52, 16 იერემ. ZAa)

მსხვერპლის საცავი ZABCab.

ტრაპეზი Cg.

შღრ. ძეძნები.

ვეძრები Ch.

ვეძრწევი Ch.

ვეძსენები ნ. ვეძსენები.

ვეძუავე⁵ Ch.

¹ ნუსხებშია: „ვერხვა“. ² ნუსხებშია: „ვერხვი“. ³ ნუსხაშია: „ვეტყვი“.
⁴ ნუსხებშია: „ვექვევე“. ⁵ ნუსხაშია: „ვეხვევი“.

ვიხუწე! Ch.
 ვიხუწები! Ch.
 ვიქსენები! Ch.
 ვვისინი, ვვისინი ნ. ვვსანო.
 ვზადიკობ ნ. ვზატიკობ.
 ვზაკუავთ 2 კორინ. 4. 2 Z.
 ვზამ ვიქ ZAB.
 ვზატიკობ (ვზადიკობ Ab) ზა-
 ტიკს ვყოფ ZAB.
 ვზი (1 მეფ. 27, 5) მკდომარე
 ვარ ZA.
 მკდომარე B.
 ვზიდეთ Ch.
 ვზივარ ივივე ZA.
 მკდომარე ვარ B.
 ვზომ ზომას ვ(პ)ყოფ ZAB.
 ვზრახავ ვლაპარაკობ ZA.
 ზრახავს ვყოფ B.
 ვზრდი ზრდას უზამ ZA.
 ზრდას ვყოფ B.
 'ვთამაშობ' E.
 ვთარგმნი თარგმანებას ვიქ ZAB.
 განუმარტავია E.
 ვთესავ თესვას ვიქ Z.
 ვთვლი ნ. ვთვალავ.
 ვთიბ თიბას ვიქ Z.
 ვთლი თლას ვყოფ ZAB.
 ვთმობ მოთმინებას ვიქ ZAB.
 ვთულავ ვკრიცხვავ ZAB.
 ვთხოვ თხოვას უზამ ZAB.
 ვთხრი თხრას ვიქ ZAB.
 ვი E.
 ვიაკინთე ნ. ვაკინთე.
 ვიაკინთი ნ. ვაკინთი.
 ვიარე ვლე ZABCb.
 განუმარტავია CaqDE.
 ვიგაობდ იგავს ვამბობ B.
 ვიგაობდი იგავს ვიტყვოდი ZA.

ვიგდე კელთ ვიპყარ ZAA.
 ქალთ ვიპყარ: ვიგდე -- წილი
 განვიგდე Ab. კელთ ჩვიგდე: ვიგ-
 დე -- წილი განვიგდე B.
 ვიგდე წილი განვიგდე ZAA.
 ვიგნე (ფსალმ. 31, [8]) ნიგდევი B.
 ვიგრი ქართლის ცხო(ვ)-
 რებაში სწერია: ვახ-
 ტანვს აქვნდა ფარი ვიგრისაო.
 წმიდა ბასილი სწერს:
 ლომი. ვიგრი და ვეფხბიო. აწ ვიგ-
 რის ტყავს ზღვის თევზის ტყავს
 უქმობენ და კმელთა ცხოველიც
 არს. მისი ტყავი(ცა) ევრევე
 ძვალთ მიღუტრსმილია (მო-
 ლუსსმილია Aa. მოლუსსმილია
 Ab) ZA.
 (ოთხფ.) ვიგრი არს, რომლისა ტყავ-
 სა ფარავ შეშხადებენ, რომელსა
 სპარსნი ქარვარდანს უქმობენ.
 აწ რომელ ვიგრის ტყავს უქმობენ,
 რომელიმე ზღვის თევზთა ტყავი არს,
 რომელიმე კმელთთა ცხოველთანი
 B. (ოთხფ.) ვიგრა რაღაცა მკეცია,
 ვეფხთან და ლომთან (ალომთან და
 ვეფხთან Cq) აქსენებს წერილი. აწ
 რომე ვიგრის(ა) ტყავსა უწოდენ,
 იგი კორკოდლოს ტყავი არს, რომელსა
 ქართულად ხვიითქი ეწოდებ-
 ბის. კვალდ სხვა არს ოთხფერტი
 ცხო(ვ)ელი, რომელსა სპარსნი დუ-
 ზუხანს უწოდენ, და თევზიც არს
 მსგავსი ტყავ-მოსილობითა მათი(თა)
 C. (ოთხფ.) ვიგრა რაღაცა მკეცია,
 ლომსა და ვეფხსა თანა აქსენებს წე-
 რილი. აწ რომე ვიგრის ტყავს უწო-
 დენ, იგი კორკოდლოს ტყავი არს,
 რომელსა ქართულად ხვიითქი ეწო-
 დების D. (ოთხფ.) E.
 ვიდა იარა ZABCD.
 განუმარტავია E.

1 ნუსხაშია: „ვეხევეწე“. 2 ნუსხაშია: „ვეხევეწები“. 3 ნუსხაშია: „ვეხსენები“.
 4 ნუსხებშია: „ვთვლი“.

ნ. ვედ.
ვიდეენები Cb.
ვიდოლა იარებოლა ZABCD.
განუმარტავია E.
ნ. სიარული, სლეა.
ვიდრე (+ 1 კორინ. 9, 15 Z) სა-
დასავით ZABCD.
განუმარტავია E.
ნ. ვ'ე
ვიდრემდის (+ 26, 13 დაბად.
ZAa) სადამდის ZA.
სადამდისავით BCab.
ვიდრემე 19, 2 იობ ZAa.
ვიეთი (+ 3, 18 ებრ. Z) აწ რომ
ზოგს ეზახიან ZA.
ნ. მოვიეთობათათვს.
ვიეთი ზოგ რ ნახევარს ეწოდებიან, ხო-
ლო აწ რომელ ზოგს უწოდო, ვიე-
თია B. ზოგნი ნახევარს(ა) ეწო-
დებიან და აწ(ე) რომე ზოგს(ა)
უწოდო, იგი ვიეთ(6) ია CD. ზოგ-
ნი E.
ვივილოსი ნ. ვვილოსი.
ვითამ რეცა ZAB.
ვითარ (10, 3 მარკ.) როგორ ZAa.
ვითარება ვითარებანი არიან
სოფელსა ამას შინა ქმნილნი
საქმენი და ეამთა ქცევანი, ნიეთ-
თა ნიეთეულობანი. ვრცელად
კათელორიას 35 თავში (+ სწე-
რია Z; იდიე AbB) ZAB.
ვითარება(ა) არს, რომლითა-იგი
ვიეთნიმე ვითარად იწოდებიან. კვა-
ლად ვითარება არს, რომელი-იგი
ზიარებისა მისისაგან სახელ-ნართაუ-
ლად იწოდებიან. ხოლო ვითარებათა-
განნი რომელიმე უკვე სულიერთა
სხეულთა შორის არიან, ვითარცა
მიწოთმილებანი და სათნოებანი,
სენნი და სიმრთელენი (სიმარ-
თლენი Ca) და იწოდებიან ანაგე-

ბად და გეარად. ხოლო რომე-
ლიმე სულიერთადა და უსულიოთადა
შორს, ვითარცა სიმჭურვალე, სიგრა-
ლე, შესახედავი, ნაკვეთი, შემთხვევა
(+ ძალი CB) და უძალო(ო)ბაა. არიან
სახენი ვითარებისანი ოთხნი: ანაგები,
გვარი, ძალი და უძალობა, შეხდომამ
და შეხდომითი ვითარება, ნაკვეთი და
შესახედავი. ხოლო განეყოფის ანა-
გები გვარსა, რამეთუ ანაგები ვიდრე-
მე ძნიად განსაგ(დ)ებელ არს და
უმრავალეამიერესი, ვითარ ცნობიერ-
ება, რამეთუ არა ადრე შეიცვალე-
ბის ცნობიერებისაგან უმეცრებად.
ევრეთევი მიწოთმილებამცა. ანაგე-
(ნი) უკვე არიან სიმკნეცა და სიწმიდე
და სიმართლე. ხოლო გვარ არიან,
რადენნი ადვილად შესაძლებელ და
მსწრაფლ შესაცვალებელ არიან, ვი-
თარ-იგი სიმჭურვალე, სიგრილე, სენი,
სიმრთელე და ეგვითარნი. ესენი ად-
ვილად შეიცვალებიან, უკეთუ იყენენ
მღვკმ და ძნიად შესაცვალებელ,
ანაგებად ითქვიან. ხოლო უსაყოფ-
თარ(ესი) არს გვარი, ეინათგან გვარად
ითქვიან ორნივე, რამეთუ დაეგვარე-
ბის ვიეთთამე შთა გვარად კაცი...
არამედ ძნიად შესაცვალებელი ვი-
დრემე გვარი, ანაგებად ითქვის, ხოლო
ადვილად განსაგ(დ)ებელი მხოლოდ
გვარად ოდენ. მეორე სახე ვითარე-
ბისაა: ძალი და უძალობა, რომელნი
არა არიან მოქმედება, ხოლო აქვს
სიმარჯვე ვითარ-იგი ეთქვათ ყრმა
ძალით მუსიკელად, დაღათუ არა აქვს
მოქმედება მუსიკელობისა, არამედ
აქვს სიმარჯვე შემწყნარებლად მუ-
სიკელობისა, ხოლო პირტუცვი უმე-
სიკელო არს. მესამე სახე ვითარება
შეხდომითი, ვითარ: სიმჭურვალე,
სითეთრე, სიგრილე, სიშავე და ეგე-
ვითარი. აწ უკვე შეხდომამ ვიდრემე
ადვილად განსაგ(დ)ებელი არს, ვი-
თარცა გვარი, ვითარ-იგი ვინმე ანუ
სირტყელისაგან მეწამულ იქმნას,
ანუ შიშისაგან განევითნის. მეოთხე

სახე ვითარებისაჲ ნაკვეთი და შესახედავი. ნაკვეთი ვიდრემე სულიერთა და უსულოთა ზედა მოიღებვის, ხოლო შესახედავი სულიერთა ზედა ოდენ. ორგვარი არს შესდომა, ვითარ ეგერა განთეთრებული სამოსელი ითქმის თეთრად და სხვა ვითარცა სიბრმე და სიყრუ(ე)ე. და კვალად არა ყოვლისა სახე წართქმით სახელ-იღების, არამედ უკუნთქმითცა, ვითარ-იგი უძღებება, რომელი სახე არს არა წართქმით, არამედ უკუნთქმით. სახელ-იღვა, რამეთუ წართქმა კეთილსა ზედა ითქმის, ხოლო უარისყოფა — უკუნთქმად. ვრცელად გენებოს, კათილორიის 35 თავში იძიე; აქ(ა) მოკლედ დავ(ს)წერე C. ვითარება არს, რომლითა-იგი ვითნიმე ვითარად იწოდებიან და კვალად ვითარება არს, რომელი-იგი ზიარებისა მისისაგან სახელ-ნართაულ იწოდებიან. ხოლო ვითარებათაგანნი რომელიმე სულიერთა სხეულთა შორის არიან, ვითარცა მიწთომილებანი და სათნობანი, სენნი და სიმართლენი. და იწოდებიან ანაგებად და გვარად. ხოლო რომელიმე სულიერთა და უსულოთა შორის, ვითარცა სიმქურვალე, სიგრილე, შესახედავი, ნაკვეთი, შემთხვევა, ძალი და უძალობა. არიან სახენი ვითარებისანი ოთხნი: ანაგები, გვარი, ძალი და უძალობა, შეხდომა, შეხდომითი ვითარება. განეყოფის ანაგები გვარსა. ანაგები ძნიად განსაგდებელ არს და უმრავალაფიერესი ვითარ ცნობიერება, რამეთუ არა აღრე შეიცვალების ცნობიერებისაგან უმეცრებად. ეგრეთვე ზედმიწევნილება, სიმქნეცა, სიწმიდე და სიმართლე. და არიან რაოდენნი ადვილად და მსწრათლ შესაცვალებელ არიან: სიმქურვალე, სიგრილე, სენნი და სიმართლე, ესენი ადვილად შეიცვალებიან. უკვეთუ იყვნენ მდგომ და ძნიად შესაცვალებელ ანაგებად ითქმინ. ხოლო უსაყოფლთაოესი არს გვარ,

ვინათგან გვარად ითქმინ ორნივე, რამეთუ დაეგვარების ვიეთთამე მათ გვარად კაცი. არამედ ძნიად შესაცვალებელი ვიდრემე გვარი ანაგებად ითქმის, ხოლო ადვილად განსაგებელი მხოლოდ გვარ ოდენ. მეორე სახე ვითარებისა: ძალი და უძალობა, რომელი არა არიან მოქმედება. ხოლო აქეს სიმარჯვე, ვითარ-იგი ვთქვა ყრმა ძალითა მუსიკელად, დაღათუ არა აქეს მოქმედება მუსიკელობისა, არამედ აქეს სიმარჯვე შემწყნარებლობად მუსიკელობისა, რამეთუ პირუტყვი უმუსიკელო არს. მესამე სახე ვითარება, შეხდომა, ვითარ: სიმქურვალე, სითვთრე, სიგრილე, სიწვე და ეგვევითარი. აწ უკვე შეხდომა ადვილად განსაგდებელი არს, ვითარცა გვარი. მეოთხე სახე ვითარებისა: ნაკვეთი და შესახედავი. ნაკვეთი ვიდრემე სულიერსა და უსულოსა ზედა მოიღების, ხოლო შესახედავი სულიერსა ზედან ოდენ. ორგვარი არს შეხდომა, ვითარ ეგერა განთეთრებული სამოსელი ითქმის თეთრად და სხვა ვითარცა სიბრმე, სიყრუე. და კვალად არა ყოვლისა სახე წართქმით სახელ-იღების, არამედ უკუნთქმითაცა, ვითარ-იგი უძღებება, რომელი სახე არს არა წართქმით, არამედ უკუნთქმით. სახელ-იღვა, რამეთუ წართქმა კეთილსა ზედა ითქმის, ხოლო უარისყოფა — უკუნთქმად. (ვრცელად კათილორიას 35 თავში იძიე) E.

- 5. ხუთნი ქმანი.
- ვითარი (+ 27, 4 დაბად. ZAa) როგორსავეით ZA.
- როგორივით B. როგორა C. განუმარტავია E.
-
- ვითარმედ (+ 2, 2 ესაია ZAa) როგორმე ZAaBC.
- განუმარტავია E.
- 6. ვ.ღ.

ვიტარცა (+ 3, 50 დანიელ ZA)
 როგორცა ZABE.
 ოგორც(რა), რაიცრა(დ) C.
 ნ. ვა,
 ვითევეთ Cb.
 ვიძულე მისგან დაყინებულ ვიქ-
 (მ)ენ ZAB.
 განუმარტავია Cb.
 [ვიკადრებ] Ca.
 ვიკადრო 15, 18 ჰრომ. Z.
 [ვიკიდე] Ca.
 ვიმარხე მარხვა ვ(პ)ყავ ZAB.
 ვიმარხულე მარხულობა ვიწყევ
 ZA.
 ვიმაქსოვრე¹ მახსოვრობა ვ(პ)ყავ
 ZAB.
 ვიმოთხვე (ვიმოთხუჭ ZA) ვისე-
 ერნე ZA.
 ვისეირნე B.
 ვიმსახურო 1 კორნ. 9, 19 Z.
 ვიმუჩირე (ვიმუჩრე AbB) ტუბი-
 ლი მოვითხო(ვე) ZA.
 ტუბილი მოვიშოვე B.
 ვიმუჩირეთ სთველში ტუბილი მოვიშო-
 ვეთ Cb.
 ვიმუჩრე ნ. ვიმუჩირე.
 ვიმღერე მღერა, გინა სიმღერა
 ვ(პ)ყავ ZA.
 მღერა ვყავ, გინა სიმღერა B.
 ვიმჯნი კელს ავიღებ ZAa.
 ნ. ვიჯმნი.
 ვინ კითხვათა სიტყვა(ა) ZABCb.
 განუმარტავია CaqE.
 ვინა იგივე ვინ და უფროსად გვა-
 რიანი ZA.
 იგივე ვინ B.
 ვინათგან (1, 1 ლუკა) რადგანსა-
 ვით ZAa.

‘ვინთეს’ E.
 ვინძი ვან რა ZAaB.
 განუმარტავია CE.
 ვინძლივ (ვინძლი Cb) თუ(მ)ცა
 ძალ-გედვას ZAB.
 განუმარტავია Cb.
 ვიოკებლი დაოკებასთან ნახე ZA.
 ‘ვისხრდლებლი’ B.
 ვიომებ Ca.
 ვიოტა ნ. ვოტა.
 ვიონ (2 შჯულ. 9, 25) ვიონხედ,
 ოხას ვიქმოდის ZA.
 ვიპათივე Cb.
 ვიპატოსი ნ. ვპატოსი.
 ვიპატრონე Cb.
 ვიპოდისტოლი 5. ვპოდის-
 ტოლი.
 ვიპოვათრად, ვიპოვართად ნ.
 ვპოვათრად.
 ვირბინე Cb.
 ვირ-ღვეი რომელნიმე ვირ-კენ-
 ტავროს (ვინ-კენტავროს A)
 იტყვიან, რომელნიმე უდაბნოსა
 (უდაბნოთა B) შინა მყოფსა
 რასმე ცხო(ვე)ლსა, წელადმართ
 კაცთა მსგავსთა (მსგავსსა B).
 (+ ხოლო ZA) წელდაღმა —
 ვირთასა ZAB.
 ესე არს, რომელსა მეზღაპრენი (მო-
 ზღაპრენი Ca) იტყვიან და მათურსა
 რასამე გამოხატვენ საშინელსა სი-
 რუ(ვე)ით, გინა უდაბნოსა შინა არს
 მსგავსი წელზეით კაცისა, წელსქვეით
 ვირისა, რომელსა ეწოდების ვირ-
 კენტავროს C. ზღაპარში რომ ღვეი
 სწერია, ის არი ვირ-ღვეი. ესაიი:
 „და მობამე არიან უჩხულთა
 გძლარბთა და ვირ-ღვეთა“. „შვემთხ-
 ვივინ მას ეშმაკნი და ვირ-ღვენი“² E.

¹ ნუსხებშია: „ვიმანსოვრე“. ² მოწმობანი გადახზულია. შდრ. ესაია 34.14.

ვირემდის ვიდრემდის ZAB.

ვირთაგუა (ვირთაგვა BE) (ოთხფ.) ZABCE.

ვირთხა (ოთხფ.) დიდი თაგვია სხვა რიგი ZAA.

ვირი (ოთხფ.) (45, 23 დაბად.) ZAA.

(ოთხფ.) AbBCE.

5. ბოლიგი, ველური ვირი. კერძოვირი, მევირე, მივირი.

ვირი ველური (ოთხფ.) (14, 6 იერემ.) კანჯარი. ZAA.

(48, 6 იერემ.) კანჯარი Ab.

6. ველური ვირი.

ვირის-გურდა (ვირის-გვერდა ZBCbE, ვირის-გუჭრდა A) (ბალ.) ZABCE.

ვირის-ტერფა (ბალ.) ZAB.

ვირის ფეკი სამფერკი ხე არის წყალთ გასაღობი Z.

სამფერკი ხეა წყალთ გასაღობი AB.

6. ჭინჭიბახი.

ვირ-კენტავროს (+ 13, 22 ესაია ZAA) ვირ-დევთან ნახე ZA.

წელზეით კაცი, წელს ქვეით ვირი B. წელს ზეით მსგავსი კაცისა, წელს ქვეით ვირისა C.

ვირ-მოწუერი (ოთხფ.) დომბა მგონია ZAB.

(ოთხფ.) CE.

ვირომილი 4 ეფრემ: „მრავალ სასყიდლისა სამოსელმან, გინა ვირომილია“ E.

ვისეერნე მიმოვლე ZAB.

ვისსოპი ნ. ვსსოპი.

ვისტვანვი ნ. ვისტუანვი.

ვისტვინავ ნ. ვისტვინავ.

ვისტუანვი ვიხედები ZAB.

ვისტვანავ¹ სტვენას ვიქ ZAB.

ვისურვო 13, 14 იერემ. Z.

ვიტყვი ნ. ვიტყვ².

ვიტყოდი სატყვას ვყოფდი ZAB. ვიტყვ³ E.

ვიფენ ვუენთან ნახე ZA.

ვიფი საწყავია, სამთა მოღთა დამტევენელი, რომელ არს სატონ ZA.

საწყავია, სამთა მოღთა დამტევენელი, ესე არს სატონ B. საწყაო (საწყეო Cb) არს, დამტევენელი სამთა მოღთსა და მასვე უწოდიან სატონ CAb.

ვიქ ქნას ვლამი ZA.

ქნას ვყოფ B. განშარტყია E.

ვიქმენ 1 კორინ. 9, 20 Z.

ვიქნები ვიყოფი ZAB.

ვიქცევი ვიყოფი (ვიყოფი Ab);

ვიქცევი — მიმოვალ; ვი-

ქცევი — გამოვიცვლები; ვი-

ქცევი — დავირღვევი, თუ

დავითხევი (+ 8, 4 პრომ. Zi) ZAB.

ვილუაწო⁴ (44, 21 დაბად.) მოვი-
ქირვო ZAA.

ვიყავ ყოფა მაქვნდა ZAB.

ვიყოფები ყოფას ვიქ ZAB.

ვიციდი მოცდას ვიქ ZA.

მოცდას უყოფ B.

ვიცი (+ 28, 5 მათე ZAA) ცოდ-
ნა მაქვს ZAB.

ვიცინი⁵ E.

ვიცულდიდებე ცული დიდებუ-
ლობა ვყავ ZAB.

ვიძაბუნე Cb.

ვიძაბუნე Cb.

¹ ნუსხებშია: „ვისტვანვი“. ² ნუსხებშია: „ვისტვინავ“. ³ ნუსხებშია: „ვიტყვი“.
⁴ ნუსხებშია: „ვილუაწო“.

ვიძგერენით Cb.
 ვიძილისშინე სიზმარი ვნახე AbB.
 ვიძილისშინეთ სიზმარი ვიხილეთ C.
 ვიძილისშორისე (2, 3 დანიელ)
 სიზმარი ვნახე ZAa.
 ვიძინეთ Cb.
 ვიძლიე Cb.
 ვიძრწოლვე ვითრთოლვე ZA.
 ვიძრწუნე ვითრთოლვე B.
 ვიძრწუნებთ ვითრთოლებთ Cb.
 ვიწამე (32, 25 იერემ.) დავიმოწ-
 მე ZAa.
 ვიწრო (ვიწრო და იწრო E) უგა-
 ნო ZA.
 უგანური B. იწრო C. განუმარტა-
 ვია E.
 ნ. იწრო.
 ვიწყხ ნ. დავიწყება, გულმავიწყი,
 შეუწყებელი¹.
 ვიჭირვი (+ 2, კორინთ. 1, 6 Z)
 ჭირენახულობ ZAB.
 ვიხარებ სიხარულს ვარ ZAB.
 ვიქმევ (+ 1 კორინთ. 9, 15 Z)
 ვქმარობ ZAB.
 ვიქსენებ მოვიგონებ ZAB.
 ვიქსნი გამოვიქსნი ZA.
 ქსნას უყოფ B.
 ვიჯმნი 2 კორინთ. 2, 13 Z.
 შდრ. ვიმჯნი.
 ვკადრებ კადრებას(ა) ვყოფ ZA.
 კადრებას უყოფ B.
 ვკარგავ ვარიგებ არის ZA.
 ვარიგებ B.
 ვკარგავ სოფლური(ს) სიტყვით
 დავ(კ)კარგავ, რომე ველარ ვი-
 პობე ZA.
 დავკარგავ, ვწყმედ, — სოფლურად,
 გლენხურ B.
 ვკდემ შევარტხვენ ZA.

კდემულ ვყოფ B.
 ვკითხავ კითხვას უზამ ZA.
 კითხვას უქმ B.
 ვკლავ მოკლევას უზამ ZA.
 მოვკლავ B.
 ვკოცნი კოცნას უზამ ZA.
 კოცნას უყოფ B.
 ვკრძალავ უფ(რ)თხილდები ZAb.
 ვუფრთხილებ. Aa. კრძალვას
 უყოფ B.
 ვკვდი ვიკაფე B.
 ვლა სიარული ZA.
 სვლა BCb. განუმარტავია CaqE.
 ნ. აღგვლიდენ, ვლება, მოვლა,
 მძომაველო, სიარული, უვლი, წავ-
 ლა; შდრ. ვალ.
 ვლამი ვაპირებ ZABCb.
 ვლაპარაკობ ლაპარაკს ვიქ ZAB.
 ვლდებთან ხლტებთან. გ რ ი გ ო ლ ს
 ღ რ მ თ ი ს მ ე ტ ყ ვ ე ლ ი: „ვლდებთან.
 ქმობენ, ზედად აღაფქვრევენ მტურ-
 თა“ E¹.
 ვლდომა (+ 2, 8 ქება ZA) ხლტო-
 მა ZAB.
 ხლტომა, გა(ნ)ვლდა, გახლტა C.
 ვლება ავი ყვანა; ვ ლ ე ბ ა — გავ-
 ლება ZA.
 ავი ყვანა BC.
 ვლენ ნ. ვალ¹.
 ვლეს Cb.
 ვლობა ყოფა B.
 ნ. განევლთა.
 ვლიდა (4, 11 ივლით) ვილდალ
 ZAa.
 [ვლინ ნ. ვალ].
 ვლიტანიობ ლიტანიას ვყოფ
 ZAB.
 ვლომონ სანო(ვ)აგეა ერთი ZA
 BCb.

¹ წყაროს დასახელება და მოწმობა გადახაზულია.

ვლოცავ ლოცვას უყოფ ZAB.

[ვლტ ნ. ევლტოდა, ლტოლ-
ვა (სლვა'სთანაც), მავლტოა.
მლტოლვარე, ნალტოლვარი].
ვმადლობ (1, 8 ჰრომ.) მადრიელ
ვარ ZA.

მადლიერ ვარ B.

ვმატო 3, 9 ჰრომ. Z.

ვმგულებლობდით 1, 19 ბარუქ Z.
ვმეტკუეთილებთ¹ წინ(ა) დავი-
ცევით ZAB.

ვმეტყუელებ² სიტყვას ვიტყვი
ZAB.

ვმზირობ მზირობას ვიქ ZAB.

ვმთავრობ ებატონობ ZA.

ვმპყრობლობ. ვინა ვუფროსობ B.

ვმკი მკას(ა) ვიქ ZAA.

ვმკურნალობ კურნებას(ა) ვიქ
ZAB.

ვმორჩილობ ვემორჩილები ZAA.

მორჩილებს ვიქ Ab. ვემორჩილე-
ბი, ნების-ვმყოფლობ B.

ვმოქენობ ქენებას ვიქ ZA.

ქენებას ვყოფ, ვმხვეწრობ B.

ვმოქმედობ ქმნასა ვიქ ZAA.

ქმნასა ვიქ, ვმქნელობ B.

ვმოყურობ (ვმოყრობ AB) მოყე-
რობასა ვიქ Z.

მოყრობას ვიქ AB.

ვმოციქულობ მოციქულად ვალ
ZAB.

ვმსახურებ სამსახურს უზამ ZAB.

ვმსაჯულობ ვსამართლობ ZA.

მსაჯულობას ვიქ B.

ვმსხვამობ მსხვამად ვალ ZAB.

ვმტერობ მტერობას(ა) ვიქ ZAB.

ვმუსიკობ მუსიკობას(ა) ვიქ(მ)
ZAB.

ვმუშაკობ მუშაკობასა ვიქ Z.

მუშაობას ვიქ Aa.

ვმუშაობ მუშაობას ვიქ AbB.

ვმყოფობ ვარ ZAB.

ვმწიგნობრობ წიგნთ კითხვას(ა)
ვიქ ZA.

წიგნთ ვიკითხავ B.

ვმწირობ მწირად ვალ ZAB.

ვმწყსი (1 მეფე 25, 16) მწყემსად
უქლი ZA.

მწყსად უარ B.

ვმკედრობ ცეცხნოსნობ ZA.

ლიდ გვარეულ ცეცხნოსნობ B.

[ვწ ნ. გევენების, ვენება, თანამევენე,
იენო, იყეთილვენება, ნავენები,
სავენებელი, უვენ, უვენებელი].

ვნადიმობ ნადიმობასა ვიქ ZA.

ნადიმსა ვყოფ B.

ვნადირობ ნადირთა ვდეგ ZA.

ნადირთ ვდეგენი B.

ვნაპირობ სანაპიროსა ვინახავ ZA.

სანაპიროთ ვინახავ B.

ვნატრი (3, 15 მალაქ.) ნატრას
უყოფ ZAA.

ვნაძღვობ ნაძღვეს(ა) ვსდებ ZA.

ნაძღვეს დავსდებ B.

ვნახავ ნახვას უყოფ Ab. ნახვას ვიქ B.

ვნახე (9, 21 დანიელ) ნახვა უყავ
ZAA.

ვნება (+ 26, 20 დაბად. ZAA)

ითქმის ვ ნ ე ბ ა დ კორცი-
ელ(ნ)იცა, ვითარ-იგი სნეულე-
ბაჲ და წყლულეობაჲ; ითქმის
ვ ნ ე ბ ა ა სულიერიცა, რომელ
არს გულის-თქმა, გულის-წყრომა
და ეგევითარ(ნი) (+ რომელ არს
ტვირთვა B) ZAB.

ესე ვნება სახელ-მოდგამოზთ ითქ-

¹ ნუსხებშია: „ვმეტკუელებთ“. ² ნუსხებშია: „ვმეტყულებთ“.

მის, რამეთუ ითქმის ვნება(დ) კორციელიცა, ვითარ-იგი სწულეუბა და წყლულება; ითქმის კვალად ვნება და სულიერიცა, რომელ არიან გულის-თქმა, გულის-წყრომა და არს ზოგადი ვიდრემე და ნათესაო(ვ)ანი ვნება ცხო(ვ)ელისაჲ, რომელსა შეუდგს გემოვნება და მწუხარება რამეთუ ვნებასა შეუდგს მწუხარებაჲ, რამეთუ ვენებოდის რაჲ, უგრძობელთა არა ელმის. არა სადმე ვნებაჲ იგი არს ლმობა, არამედ გრძობაჲ ვნებისა (ვრცელად იოვანე დამასკელის ფილასოფოსობის 35 თავშუ იძიე)¹ CE.

ვო Cb.

ვოი ვაისავით ZABCb.

განუმარტავთ CaqE.

შდრ. ქოჲ.

[ვოილი ნ. ჩაგირდაგი].

ვოილნი დრამის მეექვსედი ZAB.

დრამის შეექვსედია Ccb.

ნ. ლიტრა; შდრ. ქოილნი.

ვოიმე ვაიმესავით Cb.

ვოკოლი კელ-წყარილი, თუ მუსუსი B.

ვოოტა ურიონი ZAB.

ნ. ურიონ; შდრ. ქოოტა.

[ვორიჲ ნ. ქარი].

ვორიო და ორია (ვორიო, ორია C, ვორიო თუ ვორია E) სამხრეთი(ა) ZABC.

ვორიო სამხრეთია და ნოტი — ჩრდილო; ვორიოჲ მზვარესავით რამ იყო. იოსებ ოს: „მხედველ იყო კერძო ვორიათასა ქართასა და ესოდენნი მარჯვენი ნოტიო კერძო მხედველი აღმოსავლეთადი“ E².

ნ. სამხრეთი, ნოტია.

ვოტა ვრომალთან ნახე ZA.

ვრომალ არს B. და კალანდობა

და ვრომალ ერთია CB.

შდრ. ვოტა.

ვიპირდები პირს ვაძლევ ZAB.

ვიპურადობ პურადობას(ა) ვიქ ZAB.

ვიჲამნობ ჲამნობას ვიტყვი ZA.

ჲამნობათა ვიტყვი B.

ვიჲლუნავ ჲლუნით(ა) ვიქვეც ZAB.

ვირაინდობ რაინდობას(ა) ვიქ ZAB.

ვირაქია არს ადგილი ზღვათა

(ზღვასა A) შინა თხელი, გინა

კლდოვანი, რომელსა ნავი ანუ

ტივი ექვეთოს, შეიმუსრვის,

რომელსა მ ე ჩ ე რ ს ა (ც ა)

უწოდენ ZA.

ესე არს ადგილი ზღვასა შინა თხე-

ლი, გინა კლდოვანი, რომელსა ნავი

ანუ ტივი ექვეთოს, შეიმუსრვის,

რომელსა ქართველნი მ ე ჩ ე ჩ ა დ

უწოდენ B. ვრაქია არს ადგილი

თხელი, გინა კლდოვანი ზღვასა შინა,

რომელსა ექვეთოს ნავი, გინა ტივი

მსწრაფლ შეიმუსრვის, რომელსა ქარ-

თველნი მ ე ჩ ე ჩ ა დ უწოდენ C.

ვირაქია ქარაგმაჲ ამგვარი-ა-სადა

ესე ჯდეს სიტყვასა თანა, მცირედ

ნაკლებია ZAB.

(+ ქარაგმაჲ ამრიგი-ა-Cb). სადა

ესე სიტყვას უჯდეს, მცირედ ნაკლე-

ბია CAb.

ვირბი 1 კორინთ. 9, 26 Z.

ვირდომა (2 კორინთ. 4, 8) მიერ-

დომა, გავრდომა, შევრდომა Z.

მივარდნა, გავარდნა A. მივარდნა

BC. ვარდნა E.

ნ. განვრდომა, დავრდომა, და-

ვრდომილი, ვანარდომე, ვრდო-

მილი, მივრდომა, მიმოვრდომა,

¹ იგულისხმება „გარდამოცემის“ 35-ე თავი: „ვენებისა და მოქმედებისათჳს“.

² შდრ. A—675, 34 რ. 24. Ⴆ წყაროს დ სხელები და მოწმობა გადახაზულია E-ში.

ნარდომი, შევრდომა, შევევრდა;
შღრ. ვარდ.

ვრდომილი სიმღიდრისგან ევმული B.

ვრილობ რიდებას ვიქ ZA.

რილი მაქვს B.

ვრომალ და ვოტა და კა-
ლანდობა წლის თავი და
(თ)თვის თავი(ა), რომელთა იმ-
ძნიან ZA.

ვოტა და კალანდობა წლის
თავი და თვისა, რომელსა იძძნიან B
ვრომალი და კალანდობა არს
წლის თავთა მოქცევა მარტის თვისა-
სა, რომელსა იძძნიან, გინა იანერის
თვეთასა Cb. ვრომალი და კა-
ლანდობა არს წლის თავთა მოქ-
ცევა მარტის თვისასა, რომელსა
იძძნიან, გინა სხვათა თვეთასა. კა-
ლანდ(რ)ობა — ახალწელიწადი
Caq.

ვრონოხო (ვრონოხოხო Ab) (27
ნემეს.¹) ყარყანტოს შენაწყო-
ბი Z.

(27 ნემეს¹). ყარყანტოს შენაწყო-
ბი(ა) AB. (27 ნემეს.) ყარყანტოს
ნაწყობი, რომელ არს ღაქღაქი,
თანა-შედგმული ქორქის შენაწყობი
CB. რომელ არს ღაქღაქი, თანა-
შედგმული ქორქი CaqE.

ვრუღუნებ რუღუნებას ვიქ ZA.

რუღუნებას ვყოფ B.

ვრუღუნებდი რუღუნებას ვიქმო-
ლი Z.

ვრულლიკიპერი (ვრულლიკიპერი
E) მირონის სუნ(ნ)ელია
ZABCb.

მირონის სულნელი(ა) Caq. მირო-
ნის სურნელი E.

ვრცელბარკალი (32, 25 დაბად.)
სისხო ბარკალი Z.

32, 25 დაბად. Aa.

ვრცელი განიერი ZABC.

განუშარტავია E.

წ. გაავრცელა, განვრცომა, გა-
ნიერი, ივრცელა.

[ვს წ. აავსე; აღვსება, ვსება 1,
მოსავსებელი, სააღვსებოდ, სავ-
სე, სავსებელი].

[ვს წ. დავაება. დასაება. ვსე-
ბა 2].

ვსაარებლებთ 4, 13 ივრემ. Z.

ვსაგრობ საგრო(ბ)ას ვიქ(მ) ZAB.

ვსაგრობდი საგრობას ვიქმოლი Z.

ვსადგურობ ვსადგომობ ZAAb.

ვსადგურობდი ვსადგომობდი Z.

ვსაზრავ მოსაზვრას ვიქ ZA.

ვსაზრევდი საზრს ვიქმოლი Z.

ვსაზღვრავე² საზღვარს ვ(ს)დებ
ZAB.

ვსაზღვრევდი³ საზღვარს ვდებ-
ლი Z.

ვსაზღურავ წ. ვსაზღვრავ.

ვსაზღურევდი წ. ვსაზღვრევდი.

ვსაქმობ საქმეს ვიქ(მ) ZAB.

ვსაქმობდი საქმეს ვიქმოლი Z.

ვხდევ Cb.

ვხდევანიდი Cb.

ვხლუმ Cb.

ვსება ავსება, გავსება, შევსება Z.

ავსება, ვინა დავსება, ვინა დაშრე-
ტა A. ავსება; ვსება — დავსე-
ბა; ვსება — ცეცხლის დაშრეტა B.

ცეცხლთ დაშრეტა Cb. განუშარტავია

CaqE.

წ. ვს.

ვსება დავსება, დაშრეტა Z.

ვსება Cb.

ვსინჯავ ვსინჯულობას ვიქ ZA.

¹ გამოცემით 28-ე თავია: ნემესიოსი, „ზუნებისათვის კაცისა“ 122, 15. ² ნუსხებ-
შია: „ვსაზღურავ“, ³ ნუსხაშია: „ვსაზღურევდი“.

სინჯვას ვიქ B.
 ვსინჯვედი სინჯვას ვიქმოლი Z.
 ვსიტყუენ (ვსიტყუშ Z) (26, 14 ეზეკ.) სათქმელი ვთქუ Z.
 ვთქვი (26, 14 ეზეკ.) Aa.
 ვსიტყუევდი¹ სათქმელს ვეტყო-
 დი Z.
 ვსიტყუშ ნ. ვსიტყუე.
 ვსიტყუშვდი ნ. ვსიტყუევდი.
 ვსმენელობ სმენას ვიქ B.
 ვსტუენ (ვსტვენ A) სტვენას ვიქ
 ZA.
 სტვენას ვყოფ B.
 ვსტუენდი სტვენას ვიქმოლი Z.
 ვსუამ Cb.
 ვსულრავ სულარ(ა)ს ვაცვამ ZB.
 სულარ(ა)ს ვაცმევ A.
 ვსულრევედი სულარას ვაცვემ-
 დი Z.
 ვსულგრძელებ სულგრძელებას
 ვიქ Z.
 სულგრძელობას ვიქ A. სულგრძე-
 ლობას ვყოფ B.
 ვსცავ დაცვას უყოფ Z.
 ცვას უყოფ AB.
 ვსცილობ Cb.
 ვსცევდ ვსცევედი Z.
 ვსცემ 1 კორინთ. 9, 26 Z.
 ვსციგუ (ვსციგე CaqE) (+ ეფეს. 6, 20
 Cb) ვიობ C. 2 კორინთ. [5, 22] E.
 ვსცილობ Cb.
 ვსციქუ 2 კორინთ. 5, 22 Z.
 შღრ. ვციქუ.
 ვსცუნცულებ Cb.
 ვსწავლი Z.
 ვსწავლიდი Z.
 ვსწავლო (23, 16—22 ლუკა)
 ვგვემო ZAB.

ვსწამებ 1 კორინთ. 15, 15 Z.
 ვსხებ წა(რ)კვაფ ZAB.
 ვსხეპდი წარკვაფდი Z.
 ვტირ ტირილს ვიქ Z.
 ტირილს ვყოფ A. ტირილად ვარ B.
 ვტიროდი ტირილს ვყოფდი Z.
 ვტყუი (ვტყუვი B, ვტყუვ Ab)
 ტყუ(ვი)ლს ვამბობ ZAB.
 ვტყუოდი ტყუილს ვამბობდი Z.
 ვტყუვ ნ. ვტყუი.
 ვთი ვი Cb.
 ვუნდიადი. (ვუნიადი E) (ბალ.)
 ZABCE.
 ვუთ Cb.
 ვვსინი (ვევისინი ZA, ვვისინი
 BCE) ზეზი ZABC.
 12, 2 იოსიპოს ში: „პორფირი
 და გვირგვინი შეენიერი და ვვისინისა
 სამოსელი და ნაქსოვნი ასნი“ E.
 ვფიწლავ ფიწლით ვანიებ Z.
 ფიწლით აღვანევ AB.
 ვფიწლევდი ვანიებდი Z.
 ვფრთხილობ ფრთხილად ვარ
 ZAB.
 ვფრთხილობდი სიფრთხილეს ვი-
 ქმოლი Z.
 ვფსალმუნებ (ვესალმუნობ B)
 ფსალმუნს ვიწვრთი ZAB.
 ვფსალმუნებდი ფსალმუნს ვი-
 წვრთიდი Z.
 ვფსალმუნობ ნ. ვფსალმუნებ.
 ვქადაგებ ქადაგებას ვ(პ)ყოფ
 ZAB.
 ვქადაგებდი ქადაგებას ვყოფ-
 დი Z.
 ვქადილობ ქადილად მაქვს Z.
 საქადებლად მაქვს A. სიქადულად
 მაქვს B.

¹ ნუსხაშია: „ვსიტყუშვდი“. * შღრ. A—675, 208 v, 9.

ვქადილობდი სიქადულად მაქვენ-
 და Z.
ვქსოვ ქსოვას ვიქ ZA.
 ქსოვას უყოფ B.
ვქსოვდი ქსოვას ვიქმოდი Z.
ვლებავ სალებავს ვიქ ZA.
 ლებას ვიქ B.
ვლებევდი სალებავს ვიქმოდი Z.
 ვღირს ვარ ღირსეულ ვარ¹ B.
ვღუმენ ტრედისებრ ლულუნი ZA.
 ტრედის ლულუნი BC.
ვეო (10, 13 ესაია) ექნა ZAa.
ვეუარობ საყვარლად მყავს ZA.
 საყვარლად მაქვს B.
ვეუარობდი საყვარლად მყვა Z.
ვეუადრი (ვეუშდრი ZA) საყვე-
 დურს უზამ Z.
 ყვედრებას უზამ AB.
ვეუადრიდი საყვედურს უზმი-
 დი Z.
ვეუშდრი ნ. ვეუედრი.
ვეშიშობ შიში მაქვს ZAB.
ვეშიშობდი შიში მაქვენდა Z.
ვეშობ საშოვარს ვიქ ZA.
 შოებას ვიქ B.
ვეშობდ ვშობდის ნაკლები Z.
ვეშობდი საშოვარს ვიქმოდი Z.
ვეშურდულავ შურდულს ვესრო
 ZAB.
ვეჭი ესამართლობ ZAB.
ვეჭიდი ესამართლობდი Z.
ვეჭულავ შჯულს ვასწავლი ZA.
 შჯულს ვასწავებ B.
ვეჭულევდ შჯულს ვასწავებდ Z.
ვეძან (11, 18 იერემ.) შევიტყევ
 ZAa.
ვედილობ ცდას ვყოფ ZAB.

ვედილობდი ცდას ვყოფდი Z.
ვეემ ცემას უყოფ ZAaB.
ვეემ მიემას უყოფ AaB.
ვეემ მივსცემ, გავსცემ, წარ-
 ვსცემ Z.
ვეემდი ცემას უყოფდი Z.
ვეილობ ცილებას უყოფ Z.
 ცილებას ვყოფ A. ცილობას
 უყოფ B.
ვეიქუ (2 კორინთ. 5, 28; ეფეს.
 6, 20) ესე (+ იგი A) არს ვიოს,
 გინა ვმოციქულობ ZA.
 (2 კორინთ. 5, 22; ეფეს. 6, 20)
 ვიოს, გინა ვმოციქულობ B.
ვეოდე (15, 21 ლუკა) ოოდეა
 ვქენ ZA.
ვეოდევ (15, 21 ლუკა) ოოდვას ვიქმ B.
ვერემლოი ცრემლი მდის ZAB.
ვეურავ ცურვას ვიქ ZAB.
ვეძენი ვეძებ ZA.
 ძიებას ვიქ B.
ვეძრწი ვკანკალებ ZA.
ვეძულვარ საძულველად უჩან-
 ვარ Z.
 საძულ(ვ)ელ უჩანვარ AB.
ვეძვები განძლომას ვიქ Z.
 ძლომას ვიქ Aa.
ვეძნობ ძღვენს უგზავ(ვ)ნი ZAB.
ვეწამე ვიმოწმე ZAB.
ვეწამებ მოწმობას ვიქმ B.
ვეწამლობ წამალს უზამ ZAB.
ვეწერ წერას ვიქ ZAB.
ვეწირავ (ვეწირავ Ab) წირვას ვიქ
 ZAB.
ვეწუხ (4, 9 იონა) წუხილს ვყოფ
 ZAa.
ვეწვალობ წყალობას უყოფ ZAB.

¹ Aa-ში განსამარტავი სიტყვა და ასეთი განმარტება გადახაზულია.

ვქამ ქამას ვყოფ (+ 12, 2 ივლით
ZAA) ZAB.

ვქეშმარიტობ. მართალს ვიტყვი
ZAB.

ვქმუნავ ვქმუნვას ვყოფ ZAB.

ვხატავ ხატს ვსახავ ZA.

ხატვას ვიქ B.

ვხრწენით 2 კორინთ. 7, 2 Z.

ვხუმრობ ხუმრობით ვიტყვი ZA.

ხუმრობას ვიტყვი B.

ვქელოსნობ ვქელაქმარს ვიქ Z.

ქელოსნობას ვიქ AB.

ვქმობ ქმას ვყოფ ZAB.

ვქაბნი Cb.

ვქავრობ Cb.

ვქდები Cb.

ვქედ Cb.

ვქერვარ ვირწმუნებ ZABCb.

განუმართავია Caq.

ვქილავ Cb.

ვქიუჭიუებ Cb.

ვქობვარ მის უკეთესი ვარ Z.

მისა უკეთეს ვარ. A. უკეთეს ვარ B

ვქუამ Cb.

ვქყავ! ვ(პ)ქენ ZABC.

განუმართავია E.

ვქუეფ Cb.

ვქუვირი ნ. ვქყვრი.

ვქყოფ Cb.

ვქყური² Ch.

ზ

[ზ ნ. ვზი, ვზივარ, ზი, ზილარიან.
ზინ, ზის, ზიხარ].

ზაეს ორი ასო ქარავით ზ ე-
ლა ითქმის Z.

ესე ორი ასონი ქარავით ზ ელა
ითქმის A. ზ ელა ქარავით ესრე
ითქმის B.

ზაბაკი (ზაბაკი და ზამბაკი CE)
სადაფოვანი, სადაფქარი Z.

სადაფოვანი AB. სადაფი(ა) CE.

3 მეფეთა: „მარგალიტი, ზაბაკი
და რვალი დაღა საფსალმუნელ არღა-
ბაგებიტურთ სარლიონიქო []
კარო პეტალით ცურვილი“ E.

ნ. ზამბაკი, ზამბიკი.

ზაბილური დაფდაფი, გინა ეგევითარი
ტყოსანი (რუსულდანიანი², კარი 4) B.

ზადი კნინი რამ შერყვნილება
ZAB.

ნ. უზადო.

[ზავ ნ. საზავებელი, შეზავება,
შენაზავები (საპონ'თანაც), შია-
ზავეა].

ზავთი სხვათა ენაა, ქართულად
ბ ა ქ ი ჰქვიან ZA.

(უქმ.) ბაქი ქართული არ არის B.

აღრავაზად Cb.

ზავი შერიგებასავით ZA.

შერიგებასავით რამ ერთება B.

შეწყობასავით C. გაწყობასავით
არის E.

ნ. ღააზავა, უზავი.

ზათქი ღიღი(ს) კმის გასლვა
ZABCb.

განუმართავია CaqE.

¹ ზოგან ამ სიტყვასთან ავტორის შენიშვნაა: „ყოველთა სიტყვათა ზელა ვინ
ესრე თავად მოვალს, რომელიცა მოუზაოს“ Z; „ყოველთა(ვე) სიტყვათა ზელა ვინ
ესრეთ თავად მოვალს, რომელიცა სიტყვა გენებოს“ AB. ² ნუსხაშია: „ვქყვირი“.
³ შდრ. რუსულდანიანი, ილ. ა ბ უ ლ ა ძ ი ს ა და ივ. გ ი გ ი ნ ე ი შ ე ვ ი ლ ი ს გამოც.,
გვ. 362, 20.

ზაკუა (ზაკვა CE) (+ 14, 3 ფსალმ. ZA) (+ ესე AB, ზაკვა C) არს პირით სიყვარულსა იჩემებდეს და გულითა ბოროტი დაიმარხოს. მზაკვარი ეშმაკი არს ZABC.

ზაკვა არს პირით სიყვარული იჩემოს და გულითა ბოროტი დაიმარხოს, ვინა ეშმაკი E.

ნ. ვზაკუავთ, იზაკუა, მზაკუარი (მედგარ'თანაც).

ზალა წალა ZAC.

წალა თხელი B.

შღრ. წალა.

ზალვანა კაცთ შესაპყრობ(ლ)ად ფერჯის კუნდი ZA.

კაცთ ფერჯის კუნდი B. კაცის კუნდი Cb.

[ზალუმი ნ. უგბილი].

ზამ (+ 11, 5 მარკ. ZA) იქ ZABCE.

ნ. დაზმა, დაზმულობა, ვზამ, ზმა 1, ზმული, უზამს, ხანდაზმული.

ზამბაკი ზაბაკი ZAB.

ზამბაკი, ეფიქრობ, სადაფი იყოს. ყოვლად წმიდის შობის საკითხავში: „შეძარ ზღვა სოფლისა, რამეთუ მას შინა იშვების ზამბაკი, რომელმან ზეგარდამო ელვის მიერ მის მუცლად იღოს და შვეს მრავალ-სასყიდლისი იგი მარგალიტი ქვსტი“ Cq.

ნ. ზაბაკი.

ზამბახი (ბალ.) სხვათა ენაა, ქართულად შროშანი ჰქვიათ ZAB.

(ბალ.) ქართულად შროშანი C. (ბალ.) E.

ზამბიკი ზღვისაა მარგალიტსა იქმსო (ანდრია კრიტელის თქმულში) B. ნ. ზაბაკი, ზაპბაკი.

ზამბილი სფირიდი ZAB.

ზამბორი ცული სათივე ZABC.

ზამთარი (27, 20 საქმე) ზამთარა სამი თთვე არიან: ტირისდენი, აპანი და სურწყუნისა ZA.

ზამთარი სამი თთვენი არიან: ტირისდენი, აპანი და სურწყუნისა B. ზამთარი არს სამნი თთვენი: ტირისდენი, აპანი და სურწყუნისი Cb. განუმარტავია CaqE.

ნ. დაზამთრება, ეზამთრა, იზამთრა, ნაზამთრი, საზამთრო, ჯგუფი.

ზამი და ზიემი ერთია ZAA.

ნ. ზაპმი.

ზანგელა შავ-წითელი ZABC.

განუმარტავია E.

ზანგი კაცი შავი ZA.

შავი კაცი BC. განუმარტავია E.

ზანდაროზი ფრინველი რომ კურტუმიდან ზეთივით ამოიღებს და ფრთეზედა ყოველგან წაისვამს Z.

ფრინველი რომ კურტუმით ზეთივით ამოიღებს და ფრთეზე წაისვამს A. ფრინველის კურტუმში რაცაღა ზეთივით აქვს B. ფრინველს კურტუმში რომ ზეთი აქვს C. განუმარტავია E.

ზანდობარი აიასოფიოს გებაში: „საფსალმუნე სარდონიქო, ზანდობარი, სარდონი (სამფირონი BCab)“ ZABCE.

ზანდრაბეგი ქადრაკის მეფის მკვლარულად გარდასმა ZA.

¹ Cq-ს აქ აკლია 1 ფურცელი.

- ჰადრაკის მეფის მკედრულად უკუ-
ვლა B. ჰადრაკის მეფის მრულად
(მრული Cq) გახელტა C. განუმარტა-
ვია E.
- ზანდუკი სხვათა ენაა, რომელსა
აწ უწოდენ; ქართულად კი-
ლო ბ ა ნ ი ჰქვიან ZA.
(უქმ.) კ ი ლ ო ბ ა ნ ს უწოდენ
გლებნი B.
- ზანდუკი შესაკრებელი ZABC.
განუმარტავია E.
- ზანდუკი (ბალ.) თათუხი ZABC.
ნ. სამინდალი.
- ზანზალაკი მცირე ზარი ZAB.
მცირე ზარი(ა) C.
- ზანზარი რყევასავეთ ZABC.
განუმარტავია E.
- ზანტი პირუტყვი დაზარებული
ZAB.
პირუტყვი ზარმაცი C. განუმარტა-
ვია E.
- ზაპები (+ ესე AB) არს მო-
თვალული ოქროფარდულისა
(ოქროფარდულთა B) ანუ ქუდ-
თა და (+ ანუ Z) საყელოთა ზე-
და, რომელსა თურქნი ქ უ ლ ი-
ჩ ა ს უქმობენ ZAB.
განუმარტავია CD. ქუდის მურასა E.
- ზაპილო (ზაპოლი Ab) სნეული
ულონო ZAB.
- [ზარ ნ. ზარმაცი, ზარობა, ზა-
რობს].
- ზარადი ზუჩის ჯაჭვი ZABCD.
განუმარტავია E.
- ნ. ზუჩი.
- ზარაზინი დიდი ევეანი ZABCD.
განუმარტავია E.
- ზარაურთები სახლის საშევენებ-
ლი ჰურქელი (+ ტურფანი B)
ZAB.

სახლში დასადგმელს სახლის სამ-
კაულს ჰურქელს ეწოდების უცხო-
ებსა, გინა ჰრელესა რასამე Cab.
ზარაურთები არს ჰრელები გინა
უცხოთა მიერ ეწოდების უჰურქელ-
ნი Cq. სახლში დასადგმელი. სახლის
სამკაულს ჰურქელს ეწოდების
უცხოთა D.

- ზარბაზანი დიდი თოფი ZAB.
დიდი თოფი, ქართულათ ქეე მ ე-
ხ ი ქვიან Aa. განუმარტავია BCE.
ნ. მეზარბაზნე.
- ზარბუნა მოდილო ნავი ZAB.
მომცრო ნავი(ა) CD. ერთო ნავია E.
ნ. ნავი.
- [ზარდ ნ. აღმზრდელი (მამა'სთან),
გამდელი, გამზრდელი, გამოზრ-
დილი, ვზრდი, ზრდა, იზარდა,
იზრდებოდა, მზარდული, მზრდე-
ლი, მოზარდობა, საზარდული,
საზრდელი, უკულმანაზარდი].
- ზარდაზმა სადა(ცა) უმჯობესთა
საუნჯეთა კილობანთა დასდებენ
ZAB.
ზარდაზმა (ესე CqD) არს, სადა
დასდებენ უმჯობესისა საუნჯისა
კილობანთა დასამარხავად CD. ზარ-
დაზმა არს, სადა დასდებენ უმჯობესსა
საუნჯისა კილობანთა E.
- ნ. მეზარდაზმე, ჰურქელი.
- [ზარდლი ნ. დედაზარდლი].
- ზარზამბო ლაშები ZAB.
ტუჩი CD. განუმარტავია E.
- [ზართ ნ. აზართება].
- ზარი (10, 4 საქმე) რვალის დიდი
სარეკელი; ზ ა რ ი — საზარე-
ლისაგან შიში ZA.
რვალის სარეკელი B. დიდი სარე-
კელი რვალისა CD. განუმარტავია E.
- ნ. ზანზალაკი, მეზარე.
- ზარი საზარელი BCDE.

ნ. საზარელი.

‘ზარიფი’ Cb.

ზარმაცი ზანტი ZAB.

დაზარებულსავეთ C. დაზარებულზეთ D. დაზარებული E.

ნ. ლერდანი, სილენძი.

ზარმელი სამხართან ნახე ZA.

შუადღეს უკან კამალი B. შუადღეს უკან კამა CD. მესამე კამალი E.

ზარნასო (ფრინ.) ზარნაშო ZA.

(ფრინ.) დიდი ბუა B. (ფრინ.) Cq. განუმარტავია D.

ზარნაშო (ფრინ.) (+ 11, 15 ლევიტ. ZAA) დიდი ბუვი ZA.

(ფრინ.) ზარნასო BCab. (ფრინ.) E.

ზარობა ქნა არა ენებოს და ლამოდეს ZAB.

ზარობს ქნა უნდა (+ და ZA) არ უნდა ZAB.

ზარქაში სპარსულია, ოქრო(სა) და ვეცხლ(ი)ს გაზიდულსა და გამზიდველსა ჰქვიან, სხებლასა სირმათა ZA.

სპარსულია, ოქრო-ვეცხლსა მის გამზეველს ჰქვიან B. ოქრო გაზეულსა გინა გა(ნ)მზეველი C. ვეფხისტყ.: „ზარქაში განაზიდარი“; „ზარქაშად ნაკერი ბისონი ერთი“; დარეჯან.: „ლარი ზარქაში ეცეა“ D. (უკმ.) E.

ზარ-ჰქდა (22, 3 რიცხ.) ზარი დაეცა ZA.

ზატიკი (12, 4 საქმე) გამოქსნა, გინა განთავისუფლება ZAA.

(+ 12, 14 გამოსლ. Ab) გამოქსნა, გინა განთავისუფლება AbBCD.

ზატიკი არს შესაწირავი ‘აღდგომა’ E.

ნ. ვზატიკობ, იზატიკა.

ზაფრა თურქთა ენაა, ქართულად მწითური ნავლელი ჰქვიან ZA.

(უკმ.) სხვათა ენაა, ქართულად

მწითური ნავლელი ჰქვიან B. ზაფრა თურქთ ენაა, ქართულად მწითური ნავლელი ეწოდების C. (უკმ.) ზაფრა არა არს ქართული, მწითური ნავლელი ეწოდების D. (უკმ.) მწითური ნავლელი E.

ნ. რეკემა.

ზაფრანა (ბალ.) კროკო ZAB. (ბალ.) CE.

ზაფხული (73, 17 ფსალმ.) ზაფხული არს თთვე სამი: მარიალისა, თიბისა და ქველთობისა ZA.

(73, 17 ფსალმ.) ზაფხული სამი თთვენია: მარიალისა, თიბისა და ქველთობისა B. ზაფხული ეწოდების სამთა თვეთა, რომელ არს მარიალისა, თიბისა და ქველთობისა Cb. განუმარტავია CaqDE.

ნ. გაზაფხული, ეზაფხულა, იზაფხულა, მეზაფხულე, ნაზაფხულარი, საზაფხულო, ჯგუფი. ზაქი (ოთხფ.) კამბეჩის მოზვერი ZAB.

(ოთხფ.) კამბეჭის მოზვერი C. (ოთხფ.) DE.

ნ. ზროხა, კამბეში.

ზადარინელთა (ზადარინელი Aa) დაზარინელი ZAA.

(დანიელ 2, 27) მსახვრალი და შეიტყე (?) B.

ზახება (4, 10 იობ) შეძახილი ZAA.

ნ. დაზახილი, ზახილი, შეუზახა; შდრ. ძახ.

ზახილი მალალი კმიანობა(ა) ZA.

მალა კმიანობა BCq. კმიანობა მალა Cb. განუმარტავია CaDE

ზაპმი ზიემი ZAAcb.

ზეიმი AbB.

ნ. ზამი.

ზე ზეით, გინა აღმა ZABCD.

განუმარტავია E.

[ზებერჯა, ზებერჯათი ნ. ბეემედი].

ზებინი დანაკისკუდთა ბაიათაგან თხზული ZA.

დანაკისკუდთა ბაიათაგან ნოხაზი B. დანაკისკუდის რტო C.

ზეგ (2 შკულ. 6, 20) ხვალის ხვალი Z:

ხვალის ხვალ (+ 2 შკულ 6, 20 A) AC. ხვალის ხვალე BD. განუმარტავია E.

ზეგანი მთა-ბარობის საშუალი ZAB.

მთა-ბარობას საშუალი (შუა D) CD. არც მეტად მთა იყოს და არც ბარი, საშუალი E.

ზეგარდამო (+ 49, 25 დაბად. ZAA) მალლიდამ ZAB.

ზედ კიბეთა, ხეთა, ერდოთა მალლა ასლვასა და ესევითარსა, ანუ ფერკით რაზედაც შექვდეს, ანუ ზეიდამ რამე რას(ა)ც დაადვა, გინა თანმობმულსა რასმე ზედ ვიტყვი (+ 21, 2 იერემ. ZAA) ZA.

კიბეთა, ხეთა, აღმა აღმსვლელთა ერდოთა ზედ ვიტყვი; ფერკით რაზედაც შექვდეს ანუ ზეიდამ რამე რასც დაადვა, ზედ ვიტყვი; თანმობმულსაც ზედ ვიტყვი B. კიბესა ანუ ხეთა ვინა აღვიდეს, ზედ აღსლვას ვიტყვი Cb. განუმარტავია CaqDE.

ზედა ზედ, გინა საზედაო ქსლისა ZA.

ზედ, გინა საზედაო B. თანმობით Cb. საზედაო CaqDE.

ნ. ზა, საზედაო.

ზედა საქსვალის გასაყრელი საქსოვლად Cb.

ზედა ზედ დადებული Cb.

ზედაგარდა ზროხათ 'დასაბმელი გრკალი Z.

ზედადგარი ქვაბთ დასადგმელი ZA.

განუმარტავია BCDE.

ზედათი Aa. უზემოესი B.

ნ. ველის-ზედათი.

ზედამდეგი (1, 14 გამოსლ.) ზედ მოურნე ZA.

ზედაშე შესაწირავი ღვინო ZABCD.

განუმარტავია E.

ნ. ბესინი, მეზედაშე.

ზედგამზრახი მოლაღატე ZABCDE.

ზედეთი უზემოესი ZA.

ზედმიწვეწული (1 ნემეს.)¹ ცოდნით სრული ZAA.

ზედმიწვეწული (+ 33, 6 ესაა ZAA), რომელსა ცნობა მიზეზთა საქმე და აღსასრული ჰქონდეს კელოვნებათა ZA.

მაშინ უწოდენ ზედმიწვეწულად, რომელსა ცნობა მიზეზთა საქმე და აღსასრული ჰქონდეს კელოვნებათა B. ზედმიწვეწულად უწოდენ (უწოდინ DE) მაშინ, რომელსა ცნობა მიზეზთა² საქმე და აღსასრული ჰქონდეს კელოვნებათა CDE.

ზედმოურნე საქმის გამგებელი ZAB.

ნახპეტი C. ნახპეტი DE.

ზედნადები ესე ათცხრამეტ(ე)ულთაგანი არს მთოვარისა განახლებისათვის მოპოვებული, რო-

¹ ნემესიოსი, „ბუნებისათვის კაცისა“ (გვ. 15, 24). ² აქედან კვლავ გრძელდება Cq.

მელი მოიქცევის ათცხრამეტთა წელთა შინა, რამეთუ ათცხრამეტთა წელთა ათერთმეტ-ათერთმეტი დაედების, ხოლო მეათცხრამეტესა წელსა ათორმეტი დაერთვის და ოცდა(ა)თზე მეტი თუ იყოს, ოცდა(ა)თი განუტევე და რაჲ(ა) მეტი დარჩეს, მით აღრიცხო ZA.

ზენადებიცა ათცხრამეტეულთაგანი არს მთოვარის განახლებისათვის მოპოვებული. ზენადებიცა ათცხრამეტთა წელთა შინა მოიქცევის, ათცხრამეტთა წელთა ათერთმეტ-ათერთმეტი დაერთვის, ხოლო მეათცხრამეტესა წელთა ათორმეტი დაერთვის და ოცდათზედ მეტი თუ იყოს, ოცდათი განუტეო და რაჲ მეტი დარჩეს, მით აღრიცხო B. ზენადები მთოვარისა განახლებასა გაუწყებს. ზენადების(ა) რიცხვი ათცხრამეტთა (ათცხრამეტსა D) წელიწადთა (წელიწადსა Cbq; + ზედა Caq; წელიწადზე D) მოიქცევის, ათცხრამეტსა წელიწადსა ათერთმეტ-ათერთმეტი უნდა დაურთოს, ხოლო მეათცხრამეტ(ე)სა წელიწადსა ათორმეტი უნდა დაურთოს; უკეთუ ოცდათზედ მეტი იყოს ოცდათი განუტეო (განუტევე D) და რაც დარჩეს (დაგრჩეს CqD) მეტი, მით ირიცხო (ირიცხვე D) CD. ზენადები მთოვარის განახლებას გაუწყებს, ხოლო ზენადები აცხრამეტს წელიწადზე მოიქცევის, ათცხრამეტს წელიწადს ათერთმეტ-ათერთმეტი უნდა დაურთოს და მეათცხრამეტს წელიწადს ათორმეტი დაურთოს. უკეთუ ოცდათზე მეტი იყოს, ოცდათი განუტევე და რა დარჩეს, იგი ირიცხვე E.

[ზევ ნ. აზევა, მზეველი; შდრ. წევ].

ზევს დია. ზევს ეწოდების დელილსა და გარდმოსაქანელსა ცხო(ვ)რებისასა ZABC.

დია DE.

ზეზი (+ 31, 5 გამოსლ. ZA) ესე არს ორფერი ძაფი, და (თუ B) ძაფი და სირმა ერთად შესთული ZAB.

ზეზი არს ორფერი ერთად შესთული ძაფნი (ძაფი D) თუ ძაფი და სირმა (ოქსინი D) CD. ზეზი არს ორფერი ერთად შესთული სირმა და აბრეშუმი E.

ნ. ოქროს-თმა.

ზეთი (+ 1 ეზრა 6, 9 ZA) მარცვალთ ცხიმი ZAB.

ხილთა და მარცვალთ ცხიმი Ch. განუმარტავთა CaqDE.

ნ. მეზეთე, ცხიმი, წმიდა ზეთი.

ზეთის-კურთხევა სნეულისა (ზეთის-კურთხევა სნეულთა AB) (+ 6, 13 მარკოზ; 5, 14 იაკობ ZA) ZAB.

ზეთის-ზე (ზე) (2 ეზრა 8, 15) ZA. (ზე) BCab.

ზეთის-ხილი 2 ეზრა 10, 37 ZA. (ზე) BCDE.

ზეიდალი ჯაჭვთან ნახე ZA.

ერთი რიგი ჯავშანია B. აბჯარი ერთრიგი CD. ა აბჯარი E.

ნ. ჯავშანი.

ზეით უმაღლეს(ს)ავით ZABCh.

ზეიმი დიდი დღესასწაულობა Cb. 5 დარეჯანს: „არა ვინდა ეზოში ზეიმი, ჩვენ სამნი წავალთ“ E.

ნ. ზაპმი.

ზეიჯალი ჩილინგარი B.

ნ. ზენკალი.

¹ შდრ. ამირან-დარეჯანიანი, ს. ყუბანეიშვილის გამოც. (ლიტ. ქრესტომ.), სადაც „ზეიმის“ ნაცვალად „სიაშეა“.

ზელა დაზელა, გაზელა ZA.

გაზელა, დაზელა B. გაზელა, გინა დაზელა Cb. განუმარტავია CaqDE.

ნ. იზელდა, მოუზილე, შეზელილი.

ზემენელი ფერკისა არს ერთი Cb.

ზემქურვალი პაერთი სიმქურვალის ქვე ჩამოზევა ZAB.

ზე პაერთი სიმქურვალის ქვე ჩამოზევა Cb. განუმარტავია CaqDE.

ნ. ქუმქურვალი.

ზენა (+ 10, 9 ესაია ZAA) ზეითი ZABCD.

ზენაარი ზეით მყოფი ZABCD.

ზენაარი არს მტკიცე პირობა უცვალებელი E.

ზენაკე ზეითკე(ნ) ZABCD.

კ ა ვ შ ი რ შ ი ე წ ე რ ა: „ზენაკე არამელ“ E!

ზენარი S ამგვარს სახეს ზ ე ნ ა რ (ს) უწოდენ ქალნი ZA.

S ამგვარს სახეს ქალნი უწოდენ B CDE.

ზენკალი აბჯრის მკეთებელი ZABCB^e.

აბჯრის მკედელი CaqD

ზენტები (ბალ.) ZABCD.

ზეპენტიკი ფხა შემწვარი ZAE.

შემწვარი ფხა BCD.

ზეპირი უწიგნოდ თქმა ZABC.

განუმარტავია DE.

ნ. საზეპირო.

[ზეპური ნ. საზეპურო].

ზერგნა (+ 2, 132 მამათ-ცხ.

ZAA) ფერკით ქელვა ZABCDE.

ზერდაგი ყვითელ-შავი ZA.

მოყვითლო ფერი B. მოყვითელფერი C. განუმარტავია DE.

ზერე ზეითივით ZAB.

ზერე-ქუერე (ზერე-ქვეუტრე Z, ზერე-ქუტრე A, ზერე-ქვეერენ B, ზერე-ქვერე CbqDE) სნეული არც წოლით იყოს (+ და ZACa) არც მრთელად ZAC.

ესე (ზერე-ქვერე D) არს სნეული, არც წოლით იყოს, არც მრთლად BD. განუმარტავია E.

ზერრე ზერე ZAB.

ზერჩო (ბალ.) არჯაკელი ZABCD. (ბალ.) E.

ზესთა ზ ე შ თ ა უმეტეს-უმალ-ლესი: და მ ხ ე — უ(მ)დაბლესი ZA.

ზეშთა. ზ ე ს თ ა უმალლეს-უმეტესი, ხოლო და მ ხ ე — უდაბლესი B ზეშთა. ზ ე ს თ ა ზენას უმალლესი და უმეტესი არს CD.

ზესთა-მიჩენობა (ზეშთა-მიჩენობა B) მალლად თავის გამოჩენა ამპარტავნულად ZA.

მალლობით გამოჩენა ამპარტავნულად B. ამპარტავანება, გინა მალლად გამოჩენა C. ამპარტავანება D.

ნ. ამპარტავანება.

ზესცნელი (+ 2 შჯულ. 28, 23

ZA) ზეით უმალლესი კიდე ZAB.

ანგლოზთ სამყოფი (+ საუკუნო C) CD. განუმარტავია E.

ნ. სცნელი.

ზეფიროსი ქარია ერთი ZABCB^a.

ნ. ქარია.

ზელმა ბაღვა სათევზე ერთრივი ZA.

ბაღვა სათევზე. B. ერთი ბაღვა CDE.

ნ. ბაღე.

ზეშთა (2, 2 ესაია) ზესთა ZAA.

ზესთა (+ 6, 3 დანიელ Ab) AbB.

1 მოწმობა აღებულია კავშირის ბოლოსიტყვაობიდან (11, გვ. 208, 26).

უფროსად ღიღი E.

ნ. დამხე, სიტყუა, უზეშთაესი.
ზეშთა-მჩენობა ნ. ზესთა-მჩენობა.

[ზეშთა-წმიდა ნ. წმიდა].

ზეციერი ცათა მყოფი ZAB.

ზეწარი ყოველთა გარდასაფარებელთა საგებელთა და აკვანთასა და მისთანათასა ეწოდების; კვალად ქალთა თერისტროიცა; ზეწრად ითქმის ოდესმე სუდარიცა ZA.

გარდასაფარებელი. ზეწარი არს ყოველივე გარდასაფარებელი საგებელთა, აკვანთა და მისთანათა; ზეწარი არს ქალთა თერისტროცა და აჯილა; ზეწრად ითქმის ოდესმე სუდარიცა B. გარდასაფარებელი. ზეწარი ეწოდების ყოველთა გარდასაფარებელთა, რაიკ რავე დაფაროს, გინა ქალთა დამფარველთა, გინა საგებელთა გარდასაფარებელთა, გინა აკვანთა და მისთანათა გარდასაფარებელთა. ხლო ქალთა მოსაბურავი(ს)ა და დამფარველსა ზეწარსა საღ თოს წერილით თერისტროი (თერისტროი Ca) ეწოდების და გარეშე წერილით — აჯილა, კვალად მათორიცა ეწოდების; ხლო შალის ზეწარსა, მონაზონთა მოსაფარებელსა, ლევიტონარი ეწოდების Cab. გარდასაფარებელი CqD. განუმარტავია E.

ზეჭარი (2, 5 ამბაკომ) ამპარტავანი ZAA.

[ზე ნ. იზეება (დოლ'თანაც), მეეზევე, უზევი].

[ზევაი ნ. ზუავი, თოვლი].

ზევარა ნ. ზუარა.

ზევარაკი ნ. ზუარაკი.

ზევარი ნ. ზუარი.

ზევლევა ნ. ზუელვა.

ზევერი ნ. ზუვერი.

ზევიალი ნ. ზვადი.

ზევიგენი (თევზ.) ZABCDE.

ზევინი ნ. ზვინი.

ზევირთი ნ. ზვრთი.

[ზევლ ნ. ზულ].

ზე ზიხარ ZAB.

ზიხარ, თუ მქლომარე ხარ Cab. განუმარტავია CqDE.

ზეიანი დასაკლისი ZABCD.

განუმარტავია E.

ნ. საზიანო.

ზეიარება თანამონაწილე ZA.

თანამონაწილეობა B.

ნ. ვეზიარე, თანამეზიარობითი, მზიარებელი, ნაზიარები, საზიარებელი, საზიარო.

ზეიარი (+ 3 ეზრა 5, 72 ZAA)

მოწილე ZAB.

მოწილესავით CD. სწორი E.

ზეილება გაწევა ZABCb.

განუმარტავია CaqDE.

ნ. გულზიდება; შდრ. ზიდვა.

ზეიღვა კიღებულის ტვირთის შექლება ZABCb.

განუმარტავია CaqDE.

ნ. აზიდვა, განსაზიდთა, ვეზიდე, ვზიდეთ, მზიდავი, მიიზიდა, მუაზიდვინე, მუუზიდე, საზიდავი, უზიდავს; შდრ. ზიდება.

ზეიფი გამჩვენება და მზადება დილი ZAB.

ზაჰმი; გამჩვენება და მზადება დილად Cb. ზაჰმი, გამჩვენება CaqD.

ნ. ზამი, ზაჰმი.

ზეილა ნ. ზიღვა.

ზევირინ მირონის სუ(ნ)ნელია ZAB.

მირონის სუ(ლ)ნელია Cab. მირონის სულნელი CqDE.

ზიზინი (უკმ.) CDE.

ზიზლება კამა ეა(ვ)ოს ZABC.

განუმარტავია D.

ნ. საზიზლებელი.

ზიზლი E.

ნ. საზიზლარი.

ზითევი (24, 56 დაბად.) სძლის მინაყოლი საქონელი ZAa.

სძლის მინაყოლი საქონელი (3 მე-

ფე 9, 16) Ab. სძლის საქონელი BC.

განუმარტავია DE.

ნ. ნაზითევი.

ზიკი (+ დახეული Ab) ლერწამი ქსო(ვ)ილი ZABC.

ლერწამი მოქსოვილი D. ლერწმის სუფრა E.

ზიკიინტი ალყის პატარა ჯორი (+ ზილისა Z) ZAB.

ალყის მცირე ჯორი CD. საკრავის მცირე ჯორა E.

ზილირიან მსხდომ არიან B.

ზილი წვლილი კმის ცემა ZAB.

წვლილის კმის მცემელი C. მსხირ-პანე ძალი E.

ზილი (მწერ.) კოლო ZABCb.

იაკობ ნასიბის ცხოვრება-

ში: „მოუვლინა მათ ბზიკი ფესანგი

და გამოქდა ქვეყანით ზილი კაცთა

ზეჟა, ბზიკი საქედართა მათთა და

მსწრაფლ განაზნინა, რამეთუ იყო მათ

თანა პიპოებიცა მრავალი“ C².

ზილი პიპოებთან ნახე D.

ზილფი სხეთა ენაა. ქართულად

წინამო (+ და დულამ-

ბარი ZAa) და მაწაკი

ეწოდება და ოყრის ჭილასა(ც)

ზილფი ZA.

სხეთა ენაა, ქართულად მაწაკი

კვიან, ოყრის ჭილასა E.

ზინ (2, 10 საქმე³) ზის ZAB.

ზინა 13, 1 იოსიპოსში⁴:

„ზინად მწოდებელნი მისნი“ ZABCDE.

ზინზლი წარმართთ სიმყრალის სუნი ZA.

სიმყრალის სუნი წარმართთა B.

ყნოსილი სიმყრალე წარმართთა C.

განუმარტავია D. ფსუტი E.

ნ. სიმყრალე.

ზიპა თევზის ქონი ZABD.

ქონი თევზთა C. ქონი თევზისა E.

ნ. ცხიმი.

ზირაკი (ბალ.) კვლიავი ZABC.

ზირაკა (ფრინ.) დიდი ფრინვე-

ლია ფრთხილი ZAB.

(ფრინ.) დია ფრთხილი ფრინველია

CD. (ფრინ.) ზირაკა ფრინველი არს

დია ფრთხილი E.

ზის მჭდომარე არს ZAaCb.

მჭდომარეა AbB. განუმარტავია

CaqDE.

ნ. ჯღების.

ზილეა (ზიელა ZAB) (ხე)

ZABCD.

(ხე) ნერვი არს ერთი E.

ზიზარი მჭდომარე ხარ ZAB.

ზლაზნა E.

ზმა ქნა ZABCDE.

ნ. ზამ.

ზმა იგავით გასალიმელი B.

ზმანება მოსიზმრება ZAB.

სიზმრის ჩვენება C. განუმარტავია D.

სიზმარი არის ზრახვა თავთა შორის

თვისთა გონიერისა სულისა, რამეთუ

სტომაქისა¹ მიერ აღორთქლებისა

საზრდელთაგანისა, რამეთუ ორთქლი

იგი ალვალს ტეინად და დაქშავს

ორღანოთა საგრძნობელისა ძარღეთა-

სა, თვალთა, ყურთა, ენათა და საყნო-

სა, თვალთა, ყურთა, ენათა და საყნო-

სა, თვალთა, ყურთა, ენათა და საყნო-

¹ შდრ. S—1141, 254 r. ² B-სა და Cb-ში მოწმობა გადახაზულია. ³ წყარო- შია „3, 10 საქმე“. ⁴ შდრ. A—575, 202 v, 31.

სელთასა; ხოლო სხეული თვინიერ ამათსა იქმნების მძინარ, არამედ სული უკვდავი და გონიერი ზრა მძინარე არს და ეზრახების თავსა თვისსა ანუ სხვათა ვისმე და ქვეყანათა და ადგილთა განიციდის გონებითა E¹.

ნ. ესიზმრა, მეზმანა, მესიზმრა, მესიზმრე, ნაზმანები, სიზმარი.

ზმარტლი (ზე) ხუთგული ZABCb. (ზე) CaqDE.

ზმილაკი (ზე) სურო ZABCD.

ზმილაკი მცირე სფირიდი ZA. სფირიდი მცირე B.

ზმილი (კათილ.) სამკურნალო ნივთი ZAB.

სხვა კათილ. გა (ზ) ყოფილები სთავ ში: „ერთარ სამკურნალო ზმილი ანუ წიგნი, ხოლო ესენი არიან ერთისაგან და ერთისა მიმართ“ CD².

ზმირინი (ზმირნი CDE) (+ 30. 23 გამოსლ. ZA) გუნდრუკი (+ მური E) ZABCDE.

ზმირნი (თევზ.) ZABCDE.

ზმნა მისნობა ZA.

მიზნობა B. ზმნით იზმნის, მისნობს და გამოეძიებს და გამოიკითხავს C. ჰგონებდა გინა მისნობდა D. ჰგონებდეს ანუ მისნობდეს (დაბად. 44. 15) E.

ნ. აზმნა, აზმნობდა, იზმნის; მზნელი, სამზნელი, შეზმნილი.

ზმნით იზმნის (1 მეფე 15, 23) ესე იგი არს, მისნობით გამოეძიებს და გამოიკითხავს ZA.

(დაბად. 44, 15; 1 მეფე 15, 23) ესე არს: მისნობს, გამოეძიებს, და გამოიკითხავს B. განუმარტავია D.

ზმორვა დაზარვით მკლავების გაქიმვა Z.

განუმარტავია ABCDE.

ზმული ქართ დაბალი კმა-ყოფა ZAB.

ქართ დაბალი კმინობა Cb. განუმარტავია CaqDE.

ზმული ზმა არს ქნა, ხოლო და ზმული — ხანგამოვლილი, ხოლო ზმული — ქმნილი ZA.

ზმა არს ქნა, და ზმული — ხანქმნილი, ზმული — ქნილი B.

ზნე ჩვეულებით რააც (ა) საქმე სჭირდეს, კეთილი თუ ბოროტი. ზნე იგი არს ZA.

რააც საქმე ჩვეულებით სჭირდეს, კეთილი თუ ბოროტი, ზნეა B. რააც საქმე ჩვეულებით სჭირდეს, კეთილი გინა ბოროტი, ზნე არს Cb. განუმარტავია CaqD. წესი E.

ნ. ავი ზნე (ხუი'სთან); შდრ. მომზნილი.

ზნეობა ზნეები ZA.

ზნოან ჭური ღვინის ამაყროლებელი ZAB.

ჭური მყრალი C. ქვევი მყრალი D.

ზოგად (41, 1 იერემ.) ერთობით ZAA.

ზოგი (6, 19 ლევიტ. ZAA, 3 მეფ. 10, 7 Ab) ესე განწილულსა ცხად ჰყოფს, ხოლო საზოგადო — საზიაროსა და ზოგად ვიდოდეთ — ერთბამად ვიდოდეთსა; ზოგი ვიეთთათვისცა ითქმის ZA.

უკეთუ ითქვას, ზოგი განწილულსა ცხად ჰყოფს, ხოლო საზო-

¹ სხვა წესებში ასეთი განმარტება იპოვება სიზმართან. ² შდრ. A—250. 157 v, 16. B-ში მოწმობა გადახაზულია.

გადო — საზიაროსა, და ზოგად ვილოდენ — ერთბამად ვილოდენსა; ზოგი ვიეთსაცა ჰქვიან B. უკეთუ ითქვას, ზოგი განწილულსა ცხად ჰყოფს, ხოლო საზოგადო — საზიაროსა და ზოგად ვილოდეთ — ერთად (ერთბამად CqDE) ვილოდეთ CDE.

ნ. ვიეთი, მიეზოგვა, საზოგადო, საზოგადო განყოფილება (შემთხვევით თან).

ზოგსრე 15, 15 ჰრომ. Z.

ზოგჯერ Cb.

ზოდი (+ ესე A) არს ნაღნობი ერთი გვამი ილეკროთაგანი ZA.

ესე არს ნაღნობი ერთგვამად ილეკროთაგანი B. არს ნაღნობი ერთგვამონად: ვეცხო, რინა და მისთანანი Cb. განუმარტავთა CaqDE.

ბ. ლიტრა.

ზოღია ზოღიაქო ZAB.

ბ. ბურჯი, ზოღიაქო.

ზოღიაქო (ზოღია D) ესენი არიან (+ და Ab) სახელნი და ნიშანნი (+ სახეთა Z) მათ(თა)ნი და რომელთა თთვესა მიითვალავს მზე მათ: ვერძი T თთვესა მარტსა 20 მიითვალავს მზესა; კურო ჰ აპრილსა 20; მარჩბივი = მაისსა 21; კირჩხიბი ♄ ივნისსა 22; ლომი ♌ ივლისსა 23; ქალწული ♍ აგვისტოსსა 23; სასწორი = სექტემბერსა 23; დრიანკალი ♄ ოქტომბერსა 23; მშვილდოსანი ♋ ნოემბერსა 22; თხის-რქა ♄ დეკემბერსა 22; მერწყული = იანვარსა 20;

თევზი ♋ ფებერვალსა 19 ZA.

ესენი არიან ზოღიაქონი სახელნი და ნიშანნი მათნი და რომელთა თთვეთა, რომელთა მიითვალავს მზე მათ: ვერძი T თთვესა მარტსა 20 მიითვალავს მზესა; კურო ჰ აპრილსა 20; მარჩბივი = მაისსა 21; კირჩხიბი ♄ ივნისსა 22; ლომი ♌ ივლისსა 23, ქალწული ♍ აგვისტოსსა 23; სასწორი = სექტემბერსა 23; დრიანკალი ♄ ოქტომბერსა 23; მშვილდოსანი ♋ ნოემბერსა 22; თხის-რქა ♄ დეკემბერსა 22; მერწყული = იანვარსა 20; თევზი ♋ ფებერვალსა 19 B. ზოღია. ესე არიან ზოღიანი, გინა ზოღიაქონი, სახელნი და ნიშანნი მათნი და რომელსა (თ)თვესა მიითვალავს მზე მათ: ვერძი T (თ)თვესა მარტსა ოცსა მიითვალავს მზესა; კურო ჰ (თ)თვესა აპრილსა ოცსა (+ მიითვალავს C); მარჩბივი = მაისსა ოცდაერთსა; კირჩხიბი ♄ ივნისსა ოცდაორსა; ლომი ♌ ივლისსა ოცდასამსა; ქალწული ♍ აგვისტოს(სა) ოცდასამსა; სასწორი = სექტემბერს (სექტემბერს CqD) ოცდასამსა, დრიანკელი (დრიანკალი CqD) ♄ ოქტომბერს(ა) ოცდასამსა; მშვილდოსანი ♋ ნოემბერს(ა) ოცდაორს(ა); თხის-რქა ♄ დეკემბერს(ა) ოცდაორსა; მერწყული = იანვარს(ა) ოცსა; თევზი ♋ ფებერვალს(ა) ათცხრამეტსა CD. ესე არიან ზოღიანი და სახელნი და ნიშანნი მათნი და რომელსა თვესა შვალს მზე მას ზედა. ვერძი T თვესა მარტსა ოცსა მიითვალავს მზესა; კურო ჰ თვესა აპრილსა ოცსა; მარჩბივი = მაისსა

ოცდაერთსა; კ ი რ ჩ ხ ი ბ ი ო ი ე-
ნისსა ოცდაორსა; ლ ო მ ი ჴ ი ე-
ლისსა ოცდასამსა; ქ ა ლ წ უ ლ ი ჴ
ავეისტოსს ოცდასამსა; ს ა ს-
წ ო რ ი სეკუნდებსა ოცდა-
სამსა; ღ რ ი ა ნ კ ა ლ ი ჯ ო
ლომბერს ოცდასამსა; მ შ ვ ი ლ-
დ ო ს ა ნ ი ნოენბერს ოცდა-
ორსა; თ ხ ი ს-რ ქ ა ჯ ღ
ბერს ოცდაორსა. წ ყ ლ ი ს ა ქ ა ნ ე-
ლი იანვარს ოცსა; თ ე ვ-
ზ ი ფებერვალს აცხრამეტსა. ამა
ზოდიანი E.

ზოზმაქი კაცს რომ რამე ეზარებოდეს
საქნელად' D.

ზოზუნა (კ)ამბ(ე)ის ვერ გაბედ-
ვით თქმა ZABCD.

განუმარტავია E.

ნ. ეზოზუნა, საზოზუნარი.

ზომა სიგრძე და სივრცის რიცხვი
ZA.

სიგრძე-სივრცეთ რიცხვი BCb.
განუმარტავია CaqDE.

ნ. აზომ, ევზომ, ეზომ, ვზომ,
ნაზომი, რაზომი, საზომი, უზო-
მო, უსაზომო.

ზონარი თითით ქსო(ვ)ილი
ZABCb.

განუმარტავია CaqDE.

[ზომ ნ. მზოპავი, მოზოპეა].

[ზორ ნ. დაზორნეს, ეზორა, ეზო-
როს, ზორვა, მზორავი, ნაზორე-
ვი, საზორავი, საზორველი,
უზორეს, უზორვიდენ, უზორ-
ვიდეს].

ზორაყი (ფრინ.) ფრინველია ინ-
ლოეთისა მოლაპარაკე ZAa.

(ფრინ.) AbBCD. განუმარტავია E.

ნ. თუთი, მღრინავი. ო

ზორდა მიჯნა ZABCDE.

ზორვა (+ ასე არს B) კერპთა

19. ტ. IV, ნ. I.

მიმართ შეწირვა, კმევა და
მსხვერპლი ZAB.

ზორვა არს საქმეველთა დაკმევა,
გინა თაყვანი, გინა შეწირვა მსხვერპ-
ლთა კერპთა მიმართ (+ დაწვა ცეცხ-
ლთ შესაწირავთა Cq) C. ზორვა
არს შეწირვა, გინა თაყვანის-ცემა
კერპთა D. ზორვა არს კერპის თაყვ-
ანის-ცემა და შესაწირავი E.

ზორზოხი ტან(ად) მოდილო კა-
ცი ZAB.

ზორტი ლარისაგან სამოსელთ
შესაკინძავი ZA.

განუმარტავია B.

ნ. სამკრე ზორტი (ალამ'თან).

ზოსტერი ქამარი ZAB.

სამღღლო სარტყელი CD. ზოსტე-
რი სამღღლო სარტყელია E.

ნ. სარტყელი, ქამარი.

ზოჩო მცირედ საყვარელი ZA.

საყვარელივით რამ B. საყვარელო
CDE.

ზოხიონ (ბალ.) ZABCb.

(ბალ.) ზოხიონ და პიკრიდონ
მღელონი არიან CaqD. (ბალ.) ზო-
ხიონ და პიკრიდონ E.

ზრახვა (27, 1 მათე) სიტყვის ლა-
პარაკი ZA.

ლაპარაკი BCb. განუმარტავია
CaqDE.

ნ. გამზრახი (ვეზირ'თანაც),
განზრახვა (ფიქრ'თან, წადილ'
თან), ეზრახა, ვეზრახე, ვზრახე,
ზედგამზრახი, თანაგამზრახი, იზ-
რახა, მაზრახა, მეზრახე, მზრახ-
ველი, ნაზრახი, საგანმზრახო,
საზრახავი, სამზრახი, უზრახავს,
შეეზრახა, გულის-ზრახვა, მარა-
გით-ზრახვა, ძვრის-ზრახვა; შდრ.
ძრახვა.

ზრდა (+ 1, 5 დანიელ ZAa)
ალორძინება ZAB.

ალმატება Cb. განუმარტავია CaqDE.
ნ. ზარდ.

ზრუნეა ბოროტად აღძვრა¹ B.

ზრზინება (+ 2 შუქლ. 31, 27 ZA)
ბოროტად აღძრვა ZABCD
ბოროტი გუნებობა E.

ნ. ააზრზინე, აღზრზინება.

ზრზოლა სასმელ-საჭმელმან რა
ტანში ზარი დაუაროს ZA.

სასმელი რა ეზიზღოს და ტანში
შეაძრწუნოს და მისთანამ B. არს
სასმელთა რასამე სმა არა იამოს,
ამისთვისცა ტანთა შინა დაზაროს და
შეაძრწუნოს და მისთანანი Cb. განუ-
მარტავია, CaqD.

ნ. გააზრზოლა.

ზრიალი საზარელი მრავალ-
ქმიანობა ZA.

მრავალ-ქმა საზარონი B. კმანი
მრავალნი საზარონი Cb. განუმარტავია
CaDE.

ნ. ლალადება.

ზრინვა ჯართ დათქრიალება Z.

ჯართ დათქრიალება A. ჯართ
თქრიალი B. თქრიალივით C. 9 და-
რე ქ ა ნ. ¹: „იზრინ(ვა) ქარავანმა და
შემოგვიდგა უკანა“ DE.

ნ. ლალადება.

ზრო ისრისა, კაცის ტანიც ითქმის
ZA.

ისრის ტანი, კაცთაც (კაცისც D)
ითქმის BD. ისრის ტანი, გინა კაცისა
C. განუმარტავია E.

ზრობა ყინვით დაწვა ZABCD.

განუმარტავია E.

ნ. დაზრობა, ეზრო.

ზროხა (ოთხფ.) (+ 9, 3 გამოსლ. ZAa)
ზოგადი სახელი არს ყო-
ველთა ზროხათა, ხოლო მამილ-
სა ზროხასა ეწოდების ქარი
და დედალსა — ფური; ხო-
ლო შვილთა მათთა—კბო; ნასუ-
ქარსა კბოსა—ზვარაკი, რომელ
არს ეოჟარაკი; საჯ-
რესა წლამდის — ბოჩოლა,
და საფურესა — მოცედი;
წელიწადზე მეტსა საჯარესა —
მოზვერი და საფურესა —
დიაკ(ე)ული; ორი წლის
ქარსა — ბოიკი; საკლავად
მსუქანსა — უსხი; საკიდარს
ქარს(ა) — აზავერი; გამო-
უყვერავს(ა) ქარსა — კურო
და მისსა უმცროსსა — კურა-
კი; შეწირულსა — ზვარა.
ირემთა და მისთანათს ტოლსა-
(ვა) ქარად და ფურად
იტყვიან ZA.

(ოთხფ.) ზროხა ზოგადი სახელი არს
ყოველთა ზროხათა, არამედ მამალსა
ქარი ეწოდების და დედალსა—ფუ-
რი, და შვილთა მათთა—კბო; ნასუ-
ქარს კბოსა — ზვარაკი, რომელ-
არს ეოჟარაკი; წლამდე საჯარეს—
ბოჩოლა, საფურეს—მოცედი;
წელზე მეტს საჯარეს—მოზვერი,
საფურეს — დიაკეული; ორის
წლის ქარსა — ბოიკი; საკლავად
მსუქანსა — უსხი; საკიდარს ქარს—
აზავერი; გამოუყვერავს ქარს—
კურო და მისა უმცროსსა—კუ-
რაკი; შეწირულსა—ზვარა. ირემ-
თა და მისთა ტოლთაცა ქარ-ფურობა
ითქვიან B. (ოთხფ.) ზროხა ზოგადი

¹ შდრ. ამირან-დარეჯანიანი, ს. ყუბანე • შვილის გამოც., (ლიტ.ქრესტომ.),
სადაც იკითხება „იზრიანა“ (სხვაგან კი არის „იზრინა“).

სახელი(ი) არს ყოველთა ზროხთა, არამედ მცირით დიდამდე სახელი სხვადასხვა სძეს ქართულად: მაშალსა — ქარი და დედალსა — ფური, ხოლო შვილსა მათსა — კბო; ნასუქარს(ა) კბოსა — ზეარაკი, რომელ არს ეოქორაკი; ნახეარ წლისას(ა)—ბარაკეული, წლისას(ა) საქარესა — ბოჩოლა და საფურესა — მოცედი; წელიწადზე მეტსა საქარესა—მოზეერი, საფურესა — დიაკეული; ორის წლის ქარსა — ბოიკი, საქლავად მსუქანსა—უსხი; საკიდარს ქარსა — აზავერი; გამოუყვარეს ქარს — კურო და უმცროსსა მისგან — კუჩაკი; შეწირულს(ა) — ზეარაკი. ირემთა, ლოსთა და ეგვეითართა ვითარცა ზროხათა კარ-ფურობით (ფურობად CqD) ითქვიან და კანბეშთა კბოსა დოლოს უწოდენ და წლისა ანუ მეტსა — ზაქსა CD. ზროხა ზოგადი სახელი არს ყოველთა ზროხთა, არამედ მცირით დიდამდე სახელი სხვა არს: მამალსა — ქარი და დედალსა — ფური, ხოლო შვილსა მათსა — კბო; და ნასუქალსა კბოსა — ზეარაკი; ნახეარ წლის კბოს — ბარაკეული და წლისას — ბოჩოლა, თუ საქარეა, და საფურეს — მოცედი. და წელიწადზე რომელიც მეტია, უცეთუ საქარეა — მოზეერი და საფურეს — დიაკეული; ორის წლისას — ბოიკი; საქლავათ მსუქანსა — უსხი, ხოლო საკიდარსა ქარსა — აზავერი და გამოუყვარესა ქარსა — კურო და კერატი ეწოდებიან; შეწირულსა — ზეარაკი. ირემთა და დომბათა და ლოსთა და ეგვეითართა ვითარცა ზროხათა კარ-ფურობა და კბოან(?)

• ითქვიან, ხოლო კანბეშთა კბოსა დოლოს უწოდენ და წლისას — ზაქსა E.

ნ. მეზროზე, საზროზე.

ზროხაკული საყვირი(ა) მომცრო ZABCD.

საყვირა E.

ნ. ნაფირი, საყვრი.

ზრუნვა (6, 25 მათე) შიში დაცემისა, გინა ნავლელა(ა) ZA.

შიში დაცემისა, გინა ინაღლა B. შიში დაცემისა, ინაღლა CD. შიში დაცემისა E!

ნ. ეზრუნვა, ვემზრუნველე, იზრუნვა, მზრუნავი, საზრუნავი, სამზრუნველო (მონასტერთან), შიში.

ზრუნი გოდების ბანი ZABC.

ნ. ტირილი.

ზრქელი, გაუშქვირვალი, იქით არა ჩნდეს რა ZA.

გაუშქვირვალი B. სქელი CD განუმარტვია E.

ნ. სიზრქე, სქელი.

ზუავი (ზეავი CDE) (+ 24, 1 იობ ZAA) უზომოდ დიდი, გინა გვამი ZAB.

ზეავისათვის კავშირში ასე ეწერა: „ონკოს, რომელ არს ზეავი“¹ ხოლო ზეავი — უზომოდ დიდი; სხვაგან ეწერა: ზეავი — რაზომვე გვამი CD ზეავისათვის კავშირში თქვა: „ონკოს, რომელ არს ზეავი“, ხოლო ზეავი — უზომოდ დიდად; და სხვაგან ეწერა: ზეავი — რაზომვე გვამი E.

ნ. აღზუავება, ზეაობა (ამპარტავენბასთან), უმცროსი; შდრ. ზუადი.

ზუალი ნ. ზუაქლი.

ზუარა (ზეარა CDE) (ოთხფ.) შეწირული ZABCDE.

ნ. ზროხა.

¹ ნუსხივს კიდევ მოეპოვიბათ მინაწერი: „ასე ეწერა“, რაც შიათითებს წყაროზე, რომელიც გამოდგა ნემსისიოს ემესელის „ბუნებისათვის კაცისა“ (გვ. 108. 19).
² იგულისხმება იონან პეტრიწის კომენტარი კავშირისა (II, თავი 171, გვ. 187. 27).

ზუარაყი (ზვარაყი CDE) (15, 23
ლუკა) ნასუქარი ZA.

(ოთხფ.) ნასუქარი კბო BCD.

(ოთხფ.) ნასუქალი E.

ნ. ზროხა.

ზუარი (+ 1, მეფე 22, 7 ZA) მე-
პატრონის ვენაქი ZABCD.

პატრონის ვენაქი E.

ნ. შეურე.

ზუაპლი (ზუალი BCDE) ქართუ-
ლი არ არის, კრონოსი
ჰქვიან ქართულად Z.

ქართული არ არის, ქართულად
კრონოსი A. კროხოსა

BCDE.

ნ. ცთომილნი.

ზუგია საკმეველია სუნნელი ZAB.

ხატოთაყვანისცემის მე-
ტაფრას ში: „საკმე(ვე)ლი, კოპუ-
პრია, ზუ(ნ)გია და მასტაქი“ CDE².

ზუელვა (ზუშლვა ZA, ზველვა
CD) (+ ესე A) არს მოკიცხარ-
თაგან სხვის მსგავსად საუბარი
და სხვასავით სლვა და სიცილი
და მისთანანი. ხოლო ფრინველ-
(ნ)იცა (+ არიან მზველავ ZAA),
ვითარ: ზორაყი, ჩხიკვი და მის-
თანანი, გინა ცილამტკაველი ZA.

ესე არს მოკიცხართაგან. სხვის
მსგავსად საუბარი და სხვასავით
სლვანი, სიცილნი და მისთანანი. და
ფრინველნიცა არიან მზველავ, ვი-
თარ ზორაყი, და ჩხიკვი და მისთანა-
ნი B. (+ მსგავსება ანუ ამსგავსოს
D). ზველვა არს კაცთა მოკიცხართა
მიერ თქმანი (თქმული D) მსგავსად
სხვის კაცისა. ეკიცხვი (ეკიცხვი
D) რა, იცინინ მსგავსად მისსა და

უზნობნ. ვალს ეგრეთ და კმონებს
(კმონებნ D), ვითარცა იგი (+ გინა
კიცხვეით უკვირნი C). ხოლო (მ)ფრინ-
ველნიცა არიან მზველავ(ი), ვითარ-
იგი: ზორაყი (+ და D) ჩხიკვი
(+ და თუთი CqD) და ევევითარნი
კმონებითა CD. ზველვა არს, გინა
კაცი, გინა მფრინველი კაცსა სხვასა
ეკიცხოლეს და ვითარ-იგი იტყოდეს
კმათა, ესეცა მისებრ იტყოდეს. არიან
მფრინველნი მზველავნი: ზორაყი და
ჩხიკვი და ევევითარი. ზველვა
ჩაგრება თუ უკვირნი. ლათინის შე-
ტყველში: — „ისილოს რა ნაფი,
უხარის და თანა-შესცხრების და
უზველავს სლვასა მისსა აღმობერვა-
თა“ E.

ნ. მზუელავი.

[ზუერ ნ. დაზუერვა, უზუერ-
რული].

ზუერი (ზუშრი ZA, ზვერი CD)
(+ 13, 7 პრომ. Z; 31, 28 რიცხ.)
ხარკი გინა ბაყი (+ გინა ფან-
ჯიქი¹ Ab) ZA.

ბაყი, ხარკი B. ბაყი CDE.

ნ. მეზუერე, საზუერე.

ზუზა დიდრაქმა ZABCD.

ნ. ლიტრა.

ზუზვა ნაკლები შეუსრულებე-
ლი ZA.

მცირედ ნაკლები, ვერ შესრულდეს
B. ნაკლები თუ შეუსრულებელი CD.

ზუზია გესლი მაკვლინებელი
სწრაფად ZAB.

გესლი მაკვლინებელი CD. ფილი-
პე მოციქულას ნეტაფრ.:
„დასთხია თქვენ ზელა მკვლარი იგი
ზუზია“ E.

ზუზმა ქართლის ცხ.: „ბიზიონი

... ¹ ნუსხებშია: „ზვარი“. ² B-ში მოწმობა და წყაროზე მითითება გადახაზულია.
³ იგულისხმება ჭუნაშერის ისტორია (ნ. ქართლის ცხ. I, გვ. 182, 4).

ზუნმა ხუთასი (+ უძღუნა CaqD)
CaqDE¹.

ზუზუნი ჩუმი გოდება ZABCDE.

ზუთხი (თევზ.) ZABCDE.

ზუილი ნასროლის ჯოხის კმა(ა)
ZA.

ნასროლი ჯოხისა და ქვის კმა B.
ნასროლი ქვისა და ჯოხის კმა CD.

ზუკა ბეჭამოსმული მალლა ZA.

ბეჭამომალღებული B. ბეჭამოსმუ-
ლი CD. განუმარტავია E.

ნ. კუზა.

[ზულ ნ. დაზულენ, დამზულარო,
მზულარი, ჩამოიზვლა (შეავს
ახსნაში თოვლ'თან)].

ზუმბა სხვათა ენაა, ქართულად
დ გ უ შ ი ჰქვიან ZAB.

თოფის გასატენი ჯოხი CD.
(უკმ.) E.

ზუმბური ლაქი ZA.

განუმარტავია BCDE.

ნ. ლაქი.

ზუმილი (2 ნემეს.²) ზუმილი, ტე-
ვთილი, სელქანი, მალაკნი, სი-
პიანი და მისთანანი კეცტყაოან-
ნი არიან უსისხლო და სულიერ-
ნი, ვითარცა სადაფ(ნ)ი, ხამანწ-
კა და მისთანანი მრავალრიგნი
(მრავალგვარნი B) ZAB.

(თევზ.) ზუმილი, ტვეთილი, სელქა-
ნი და ოთხოპოლი უსისხლო ცხოველ-
ნი არიან. და სულიერნი, ვითარცა
კობორჩხალი, და სიპიანი და მსგავსი
(მგზავსი D) მათი CD. უსისხლო ცხო-
ველია ზუმილი, ტვეთილი და სელქა-
ნი E.

ზუმირი მური სუნნელი (სულნე-
ლი BCD) ZABCD.

განუმარტავია E.

ზურგი (+ 21. 20 ლევიტ. ZAA)
უკანა კერძი ZABCb.

განუმარტავია CaqD. ცხოელთა
ზურგსა ტროპად უწოდენ E.

ნ. იზურგა, საზურგე, უზურ-
გულა.

ზურგიელი კმელი თევზის ზურ-
გი ZAB.

განუმარტავია Cb.

ზურგის-ძვალი (ზურგის-ძვალი
Z) ხერხემალი ZAB.

ზურმუხტი მწვანე თვალთა პატი-
ოსანი ZA.

განუმარტავია BCDE.

ზურნა სხვათა ენაა, ქართულად
ს ტ ვ ი რ ი ჰქვიან ZAaB.

სხვათა ენაა, ქართულად ს ტ ვ ი-
რ ი ა Ab.

ზურნაიკი მწყემსთ ნესტვია ZA.

მწყემსის ნესტი B. სალამურიით
არის Cb. სალამური CaqD. განუმარ-
ტავია E.

ნ. ნესტვ.

ზუტაკი არა ერბოს რა ZABCD.

განუმარტავია E.

ზუუ რიკისა და სალაობის მღერა Cb.

ზუფანი სასროლი მოკლე შუ-
ბია Z.

სასროლი მოკლე შუბი AB.

წყართული შუბი-C. განუმარტავია DE.

ნ. ლახუარი.

ზუფი ლარია უჭრელო ლელვია-
ნი ZAB.

განუმარტავია CDE.

ზუჩი ჩაბალახთან ნახე ZAB.

ზუჩნიცა არიან ხუთგვარნი: რო-
მელსა თვსა, დასარქმელი რკინა

¹ Caq-ში განსამარტავი სიტყვა, წყაროზე მითითება და მოწმობა გადახაზულია.

² გამოკრებილია ნ. გვ. 27, 22 — 24.

აქვს, რომელსა კვერცხად სახელსდებენ, და ზარადი წინა და უკანით გრძელად, იგი არს ზუჩი, რომელიმე მუზარად აღუქმობენ (უქმობს CqD); არს მსგავსი ჩუჩისა თავს დასარქმელი, საცხვირე გრძელი და არა ზარად ვლდებულ, იგი არს ჩაფხუტი; და არს თხემსა ზედა მცირე პოლოტიკი და ზარადი კისრის კერძოთა და პირსა აარა, იგი არს ჩაჩქანი, და სხვა არს, რომელსა პოლოტიკი არა აქვს, თავ(ს) სახურავი ლიტონი ჩაქვია, იგი არს ჩაბალახი CD. ზუჩნიცა არიან ხუთგვარი: რომელსა კვერცხი რკინისა აქვს მგზავსი ქედისა და ზარადი წინა უკანის გრძელად, არს ზუჩი, ვითნა მუზარად აღუქმობენ. არს მგზავსი ქედისა, უზარადო, საცხვირე გრძელი, იგი არს ჩაფხუტი; არს თავსა ზედა მცირე პოლოტიკი და ზარადი უკანა კერძოთა და პარსია არა რა, იგია ჩაჩქანი, ხოლო [რომელსა] პოლოტიკი არა აქვს და თავსა[ხურავი ლიტონი] ჩაქვია, იგი არს ჩაბალახი E.

ნ. აჩხაბერი.

ზუხთა (ზუხთაჲ Cab, ზუხთი Cq, ზუხთონ DE) (4, 34 ბარუქ) მხიარულება საპატიური ZA.

(4, 34 ბარუქ) ზუხთა არს მხიარულება საპატიური B. (+ ბარუქ 4, 34 Cab) მხიარულებასავით C. ბარუქ 4, 34: „ზუხთაჲ მისი იყოს გლოვად“ Cq. ქვარცმის ნეტაფრ.: „რომელსა დღესა აღამ გამოვარდა, ავაზაკი შევიდა;“ „ლაშე მჭლომარე არს ზუხთით და მზე იგი სიმართლისა დგას წინაშე გასაქითხველად და თავს იღებს“. D¹; „არამედ ბუნებასა თანა ზუხთონ, ვითარცა კაცი შემორკლებული DE¹!

[**ზუშალი** ნ. ზუაპლი].

ზუადი (ზეიადი CDE) ესე არს, რა კაცმა(ნ) დასაქმოს და მას(ცა) ქმნა ენებოს და ყოვნიდეს და მიზეზთა იტყოდეს რეცა თავისა გადიდებისათვის ZA.

ესე არს, რა კაცსა დაესაქმით და მას ქნა ენებოს, ყოვნიდეს და მიზეზთა რასმე იტყოდეს რეცა თავის გადიდებად B. ზეიადი არს, რა კაცი რომელსა ვისმე ეტყოდეს საქმედ რას(ა)მე ზედა და იგი ყოვნიდეს, ქმნა(ცა) ენებოს და არაქმნისათვის მიზეზთა ეტყოდეს (იტყოდეს CqD) თავისა თვისისა განსაიდიდებლად (განდიდებლად D) CD. გაზეიადება E.

შღრ. ზუაეი.

ზვნი (ზეინი ZAaCDE) განმრავლებული, გინა ბრჯა მდგარი, ანუ ძნა და თივა, სელი, ცერცვი და მისთანანი ZA.

(8, 14 გამოსლ.) ყანის ბრჯა ZAa. განმრავლებული; ბრჯად მდგარი ძნა, თივა, სელი, ცერცვი და მისთანანი B. ზეინი არს ძნა, განა თივა ანუ სელი და ცერცვი, რაიუ შეკრებულად (+ და შეკრებულად C (დადგა)ს) მსგავსად მქისა ძნეულისა CD. (ბალ.) ძნათა დგმულობა მცირედ-მცირედ რაოდენ ძნა, სოფლიონი ათეულად და ოცეულად უქმობენ, ხოლო ამათ ყოვლთვე დეო ეწოდების მინდორთა შინა დგმულისა, ხოლო რა კალოს კიდესა დიდგას ყოვლივე ერთად ბრჯად უწოდენ. უკეთუ მეტად დიდი ბრჯა იყოს, გინა თივა ანუ სელი და ცერცვი, მას უწოდენ ზეინად E.

ნ. დააზვნა, ზვნი, მიზვნება, ნაზვნები.

ზვრთი² ზღვათა და წყალთა აღმოქანება ZAB.

¹ აქ მოყვანილი წყარო და მოწმობები Cq-შიც მოიპოვება, ოღონდ გადახაზულია. ² ნუსხებშია: „ზეირთი“.

მჩქერ(ე)ალოთა მდინარეთა ზე აღმა აღმოქანება CD. მჩქერეალოს წყალო აღმოქანება ზე აღმა E.

ნ. აღზვრთება, წყარო.

ზღ ნ. ზღვევა.

ზღაპარი (3, 23 ბარუქ) არს მოგონებული ტყუილი, ამბავად შემქვევრებული და არა ქმნილი მყოფობით Z.

ესე არს მოგონებული ტყუილი, შემქვევრებული კ(ა)მბავი (+ 3, 23 ბარუქ Aa) A. ესე არს მოგონებულნი ტყუილნი, შემქვევრებულნი B. რომელნი ივლტიან სიბილწისაგან, თხრობასა ბილწ-კამბ(ა)ობასა ზღაპარ უწოდენ CDE.

ნ. ეზღაპრა, იზღაპრა, მეზღაპრე, მუცლით-მეზღაპრე, ნაზღაპრი.

[ზღაპრობანი ნ. წერილი].

[ზღარბი ნ. გძღარბი].

ზღვა ნ. ზღუა.

[ზღვა ნ. ზღვევა].

[ზღვან ნ. ეზღვანვის, იზღვანვის; შღრ. ზღვარ].

[ზღვარ ნ. განზღვრებელი (ხანი-სა'სთანაც), განზღვრებისადმი, განუზღვრებისადმი, ეზღვრებოდა, ვსაზღვრავ, ვსაზღვრევდი, მოზღვრენი, მსაზღვრავი. საზღვარი, უსაზღრო; შღრ. ზღვან].

ზღვე ნ. ზღუე.

ზღვევა (ზღუტვა ZA, ზღვევა, ზღვევინება CD; ზღვევა და ზღვევინება E) (+ 3 ეზრა 6, 37 ZAa) დანაშაულის გარდაქვევინება ZA.

ნაცოდავის გარდაქვევინება B. ნაცოლის-გება Cab. განუშარტავია CqDE.

ნ. აზღვეეს, ეზღო, იზღვია, მიუზღო, მოუზღე, საზღაური, უკუზღვა.

ზღვევინება (ზღუტვინება ZA) საზღაურის მიცემა Z.

საზღაურის მიხმა A. საზღაურო ალება B.

ნ. აზღვევინებს.

ზღვიერნი ნ. ზღვეერნი.

ზღვის-კაცი ნ. ზღუს-კაცი.

ზღვის ღმერთი ნ. ნებტუნ¹.

ზღვის-ყურღგელი ნ. ზღუს-ყურღგელი.

ზღვის-ძაღლი ნ. ზღუს-ძაღლი.

ზღმურდლი პირუტყვეთა კორცთა და ტყავთა საშუალ კუთა რამე გაჩნდეს ანუ მსხმო რამე Z.

კორცთა და ტყავთა შუა კუთა რამე გაჩნდეს ანუ მსხმო რამე A. ესე არს ტყავთა და კორცთა შუა კუთთ გაჩენა თუ მსხმო რამე B. კორცსა და ტყავს შუა კია CD. განუშარტავია E.

ნ. დაზღმურღლევა, ნაზღმურღლი.

ზღრომა (ზღომა E) დაქსნა, გინა განზნევა ZABCb.

დაქსნა, გინა ენება CaqD. 187 კავ შირი: „ყოელი სული დაუზღომელ არს და უხრწნელ, ზღომის საზე“ E¹.

ნ. დაუზღრომელი.

ზღუა (ზღვა BCDE) (+ 1, 10 დაბად. ZA) შესაკრებელი წყალოთა ZABCb.

განუშარტავია CaqDE.

ნ. ზღვეერნი, წყარო.

ზღუდე (+ 16, 11 ესაია ZAa)

¹ პროკლეს ნაწარმოებიდანა (I წ., გვ. 111, 26 და II წ., გვ. 195, 10).

(+ ესე Z) არს ყოველ(ი) სიმ-
გრგვლით შემოვლებული, რააც
რაავე იყოს გარ მონაღლები ქა-
ლაქთა, დაბათა, სახლთა, წალ-
კოტთა, სათვალეთა, გინა თვალ-
თა პატიოსანთა. გა ლ ა ვ ა ნ ი
არს არა ზღუდე, არამედ კედ-
ლი მაგარი გრძლად ნაგება;
ე ზ ო არს არა გარე ზღუდედ
მოვლებული, არამედ წინათ
კერძო ანუ გვერდით მოხრილი
კედელი, რათა შუა ადგილი
აქვდეს; კარავთა გარე მოსაზ-
ღუდავთაცა ე ზ ო დ სახელ-
ედების (სახელ-სდებენ A).
ბ ა კ ი არს ზღუდე ხვასტა-
თათვის, რაასაგანც მოვლებუ-
ლი იყოს; გ ი ს ს ო (ნ) ი არს
ზღუდე სიმალლით სამი წყრთა;
დ რ უ ს ო არს ზღუდე ქვისა მა-
ღალი კეთილ(ად) ნაგები კოშკ-
კოშკოვანი; ხ ი მ ი არს ლერწ-
მითა და ლელითა მობაკული;
დ ო ბ ე არს ჯალჯითა და ძეძ-
ვით მომტკიცებული; ყ ე რ ო
არს სხვილი ძელი აღმა დასობით
მოვლებული; ხ ი რ ხ ა ლ ი არს
სხვილის ძელით სამ-ოთხ რიგად
სიგრძედ შემოვლებული; მ ა-
ს ა რ ი არს წვრილის (წვლი-
ლის A) ძელით ყეროს მსგავსად
(მსგავსი A) (+ შემოვლებული
Z), (+ ხოლო A) კ ა წ ა ნ ი
(+ არს Z) ძეძვი პირადმა მოვ-
ლებით მდგარი (მდგარად A) ბა-
კივით, (+ ძ ე ლ ყ ო რ ე, არს
ძელითა და ქვით ბაკი მოვლებუ-
ლი Z) 2, 9 ქება ZA.

ესე არს ყოველივე სიმგრგვლით
შემოვლებული, რააც რავე იყოს გარ
მონაღლები ქალაქთა, დაბათა, სახლ-
თა, წალკოტთა, სათვალეთა თუ
თვალთა პატიოსანთა. ხოლო გა ლ ა-
ვ ა ნ ი არა ზღუდესა ეწოდების, არა-
მედ კედელთა მაგართა გრძლად ნა-
გებთა; ე ზ ო არს არა გარე ზღუდედ
მოვლებული, არამედ წინათ ანუ
გვერდით მოხრილი კედელი, რათა
შუა ადგილი აქვდეს, კარავთა გარე
მოსაზღუდავთაცა ე ზ ო დ უწოდენ;
ბ ა კ ი ზღუდე არს ხვასტაგათვის
რაისაგანც მოვლებული; გ ი ს ს ო ნ ი
არს ზღუდე სიმალლით სამი წყრთა;
დ რ უ ს ო არს ზღუდე ქვისა მაღალი
კეთილნაგები კოშკ-კოშკოვანი; ხ ი მ ი
არს ლერწმითა და ლელით მობაკული;
დ ო ბ ე არს ჯალჯითა და ძეძვით მომ-
ტკიცებული; ყ ე რ ო არს სხვილი ძე-
ლი აღმა დასობით მოვლებული;
ხ ი რ ხ ა ლ ი არს სხვილის ძელით სამ-
ოთხ რიგით სიგრძით შემოვლებული;
მ ა ს ა რ ი არს წვლილის ძელით,
მსგავსი ყეროსა B. ზღუდედ ითქმის
ყოველივე შემზღუდევი სიმგრგ-
ვლით, რააც(ა) რავე იყოს, კვლად
შესაზღუდავი ქალაქთანი, გინა დაბა-
თა, ანუ მკირეთა სათვალეთა და
თვალთა პატიოსანთა ბუდე. ხოლო
ესე ზღუდენი განიყოფებიან ათსამად
(ათორად D): ზღუდედ, გაღვენად,
ეზოდ, ბაკად, ღობედ, ყორედ, ყეროდ
(თ ყეროდ-ყორედ ChqD), გისსოდ,
ხირხლად, (+ დ რ უ ს ო დ C) მასარად,
ხიმად და კაწ(ა)ნად. ზღუდე არს
ყოველისავე, რასაცა გარე(მო) მოვ-
ლებული აქვდეს, გინა ქალაქთა,
გინა სათვალეთა და სხვათა ყოველ-
თავე; გა ლ ა ვ ა ნ ი არს არა გარ(ე)
ზღუდედ მოვლებული, არამედ სა-
შუალ სიგრძესა ქეთიკირითა ანუ ალი-
ნითა ნაგები; ე ზ ო არს სახლისა
ზღუდე მოვლებული ანუ განით(ი)-
განად, გინა სიგრძითი-სიგრძედ
მოხრით მოვლებული, გინა კარავთა

გარეგან მოსაეღებლო, რამეთუ მასა ზღუდელ უწოდენ, რომელსა სინდონი ეწოდების; ბაკი არს ხვასტათათვის მომტკიცებელი, რამსაგან(ა)ც იყოს სიმგრგველ; ღობე არს ჭალჭთა და ძეძთამიერი ზღუდე; ყორე არს ქეთა უკიროდ აღნაგები ზღუდე, გინა კელელი; ყერო არს სხვილი ძელი ზეღმართებით მოვლებული ზღუდე; გისსოი არს ზღუდე სიმაღლით სამი წყრთა; ხირხალი არს ძელთაგან სიგრძელ (სიგრძეზე Cq) სამ-ოთხად ზე-ქვე(მ)ობით მოზღუდვილი; დრუსო არს ზღუდე ქვის კომიანი დიდი და კეთილად შენებული; მასარი არს არა სხვილი ძელი, არამედ მოსხო ხით ყეროს მსგავსად მოზღუდვილი; ხიმი არს ლერწმითა და ლელითა და მისთანათა) მოზღუდვილი; კაწანი არს ძეძვი ზე აღმართებით მოვლებული CD. ზღუდე ზოგადი სახელი არს ყოელთა ზღუდეთა, ქალაქთასა გინა ცხენთა, ანუ მტირეთა სათვალეთა; და თვალთა პატროსანთა ბუდესაცა ზღუდედ უწოდენ. ხოლო ესე ზღუდე განიყოფების ათ[ერთ]ად: ზღუდედ, ვალანედ, ეზოდ, ბაკად, ღობედ, ყორედ, ყეროდ, ხირხლად, მასარად, [ხი]მად და კაწნად. ზღუდე არს ყოელსავე, [რასაცა] გარე მოვლებულ აქვან, გინა დიდსა შენობასა, გინა სათვალესა და საშუალ ამათ[სა]; ვალანე არს არა გარ-ზღუდედ მოვლებული, არამედ საშუალ სიგრძესა ზედა ქეთვიკითა ანუ ალიზით ნაგები; ეზო არს არა სიმგრგველით ზღუდესაებრ არცა ვალანებრ სიგრძედ, [არამედ . ; განით]-განითგან ანუ სიგრძით-სიგრძემდე მოხრი[თ] მოვლებული ქეთვიკირი, გინა ალიზი; და კარაენის ეზოცა ითქმინან; ბაკი არს ხვასტათათვის მომტკიცებელი, რამსაგანც იყოს

სიმგრგველ; ღობე არს ჭარჭთა და ძეძთამიერი ზღუდე; ყორე არს ქეთა უკიროდ აღგებული ზღუდე; ყერო არს სხვილი ძელი ზეღმართებით მოვლებული ზღუდე; ხირხალი არს ძელთაგან სიგრძეზე სამ-ოთხად ზე-ქვეობით მოზღუდვილი; მასარი არს არა სხვილი ძელით, არამედ მოსხო ხით ყეროს მგზავსად მოზღუდვილი; ხიმი არს ლერწმითა და ლელით და მისთანათი მოზღუდვილი; კაწანი არს ძეძვი ზეღმართებით ნათესათათვის მოვლებული E. ნ. მოზღუდვილი.

ზღუე (ზღუტ, ZA, ზღვე BCDE)
ქეთა, გინა ძელითა იატაკი და ფენილი Z.

ქე-ფენილი ან ძელით ფენილი A.
ქე-ფენილი ან ძელით B. ქე-ანუ ხე-ფენილი CD. ვანუმარტავია E.

ნ. დაზღუეება.

ზღუენი² ძღვენი ZAB.

ნ. ძღვენი.

ზღუტ ნ. ზღუე.

ზღუტვა ნ. ზღვევა.

ზღუტვინება ნ. ზღვევინება.

ზღუტნი ნ. ზღუენი.

ზღურბლი (12, 7 გამოსლ.) კარის.

ქუსლის დასადგმელი ადგილი ქვეით და ზეითი Z.

ესე არს კართა ქუსლისა სადგმელი ქვეითი, გინა ზეითი (12, 7 გამოსლ.) A. ესე არს კართა ქუსლთა სადგმელი ქვეით, გინა ზეით B. კარის შესავალი, ფერკის დასადგმელი, გინა ზეით ქული C. ვანუმარტავია E.

ნ. კარსე.

ზღვერნი (ზღვიერნი B) ზღვაში მყოფნი ZAB.

¹ აქედან D ხელნაწერს აკლია ფურცელი. ² ნუსხებშია: „ზღუტნი“.

ზღვს-კაცი (ზღვის-კაცი B) ზღვა-ში მოარულნი Z.

კომალდა და მენავენი Aa. განუ-მარტავია AbB.

ზღვს-პირი (2, 5 ივლით) ზღვის კიდე ZAa.

ზღვს-ყურდგელი (ზღვის-ყურდ-გელი BCDE) (თევზ.) ZABCDE.

ზღვს-ძაღლი (ზღვის-ძაღლი BCDE) (თევზ.) ფოკინი ZAB. (თევზ.) CDE.

შ

ესე შე სიტყვისა (სიტყვათა B) თავად ამის მეტი არ მოვალს და ბოლოდაც (ბოლოდცა B) იშ-ვით, ხოლო საშუალ—მრავლად ZAB.

შე. ესე შე კვიანის ასოსაც(ა) შეშწეა და სიტყვის თავად ამის მეტად არ(ა) მოვალს და ბოლოდ — მრავლად, არა-მედ საშუალ — უმრავლესად C. შე-ამისი მეტი არა მოვალს თავსა, არა-მედ საშუალ ოდენ E.

შე (3 მეფ. 18, 5) ჰე, ჰო ZA.

ჰო, ჰე B.

ნ. ჰე.

[შე შე ნ. იპი-იპი].

შეზრავლი ებერისაგან(ი) ZAB.

თ

თანხი ყოველთა ბოლოდ მოვალს, ვითარცა: ანგელოზთ, კაცთ, ცხო(ვ)ელთ, მეფეთ, ქალაქთ. ქვათ, მიწათ, ხეთ, ბალახთ (+ და Z) თითოეულთა ყო(ვ)ელთა ნივთთა ზედა ესრეთ მოვალს ZA.

ყოველთა სამრავლო ბოლოდ მო-ვალს, ვითარ: ანგელოზთ, კაცთ, ცხო-ველთ, პირუტყვთ, ქვათ, მიწათ, ხეთ, ბალახთ და ყოველთა თითოეულთა ზედა ესრეთ მოვალს B.

თა თანა ქარავით ესრე ოქმის B.

[თაბარუქი ნ. სათაბარუქო].

თაბასარა დანიც(ვ)ებული მხალი ZAB.

(ბალ.) დასხვეპილი ჭინჭარი C. (ბალ.) E.

რ თაბიბი ნ. აქიმი¹.

რთაბუნი რამთონიმე მისი ხელქვეითნი¹ ო. თაგალა უბეწო ქათიბი ქალთა ZAa.

უბეწო ქათიბი AbBC. განუშარტა-ვია E.

თაგალი გვირისტი ZA.

გვირისტივით BC. განუშარტავია E.

თაგდირი (ვარსკ.) ესე არს ვარს-კვლავი, რომელი რა აღმოკდე-ბის, სიწითლეს მისცემს რო-მელთაზე ნივთთა და რომელთა-(მე) ხილთა ZA.

(ვარსკ.) BC.

თაგვი ნ. თაგვ.

თაგუნი (თაგენი E) (+ ნემესიოს ZAa)¹ სხვილ(ნი) ძარღენი ZAB.

ძარღვია სხვილ(ნი) C. ძარღვი E.

შღრ. მეყსნი.

თაგვ (თაგვი CabE) (ოთხფ.) (+ 14, 12 ივლით ZAa) ZABCE.

ნ. ვირთაგუა, თაგუნი, სათა-გუა.

თავადი (4, 38 მარკ.) თავით თვი-სით ZA.

თავით თვისით B. გვარ(ად) დიდ-ბული C. განუშარტავია E.

ნ. ღუკა, სათავადო, სტრაპი.

¹ აღებულია 28-ე თავიდან (გვ. 120, 4).

თავაზა სხვათა ენაა, ქართულად
ბოდიში ჰქვიან ZAB.

თავლები თავს-მღები, საქმე თავს
დაიღვას ZA.

თავს-მღები BCb. განუშარტავია Ca.

ბ. თავმღები, თავს-მღები, სა-
თავლებო, უთავლება.

თავმღვი Ca.

თავება გ'ათავება თუ უთავა ZAB.

განუშარტავია CE.

ბ. მთავებელი.

თავთა თხელი ნაქსოვია ZA.

ნაქსოვია თხელი B. განუშარტავია C.

[თავთავი ნ. მეთავთვექ].

თავთამი 3, 13 ამბაკო Z. [= თავ-
თა-მი].

თავი არს ყო(ვ)ელთა ცხო(ვ)ელ-
თა ყელს ზეითი; თავად ითქ-
მის ყოველი პირველი უკანას-
კნელსა ზედა; თავი არს
კაცთა ქრისტე; თავად ითქ-
მის კაცთა შორის უზეშთაესი:
ერისთავი, გუნდისთავი და მის-
თანანი, გინა საქმითა და სწავ-
ლითა უმეტესი; თავად ითქ-
მის პირველ(ი) დასაწყისი წიგნ-
თა და ჰამბავთა, გინა პირველ(ი)
საჯლოში, გინა თხემი მათა და
მისთანანი ZA.

თავი ჰქვიან ყელზედეთ სატიენე-
სა ცხოველთასა; თავად ითქმის
ყოველი პირველი უკანასკნელსა ზე-
და; თავი არს კაცთა ქრისტე; თავ-
ად ითქმის კაცთა შორის უხესთაე-
სი—ერისთავი, გუნდისთავი და მის-
თანანი, გინა საქმითა ანუ სწავლთა
უმეტესი; თავად ითქმის პირველ
დასაწყისი წიგნთა და ჰამბავთა, გინა
პირველ საჯლოში, გინა თხემო მათა
B. თავად ითქმის ყოველი პირველი
უკანასკნელთა; თავი არს კაცთა

ქრისტე; კვალად თავად ითქმის
კაცთა შორის უზეშთაესი ვინმე: ანუ
ერისთავი, გინა გუნდისთავი და ეგე-
ვითარნი, გინა სწავლითა და საქმითა
უფროსი და ეგევითარი; თავად
ითქმის თხემნი მათათანი და ძირნი
მხალთანი; თავი არს ყელს ზეითა
და სატიენე ცხოველთა; თავად
ითქმის პირველი დასაწყისი წიგნთა,
გინა ჰამბავი და ეგევითარნი Cb.
განუშარტავია CaqE.

ბ. ათასის-თავი (ჰაზარაპეტ'
თანაც), ათის-თავი, ასისთავა,
ასის-თავი, გაათავა, გათავდა, გა-
თავება: გაუთავა, გაუთავებელი;
ეთავებინა, ერისთავი (2 ხან'თა-
ნაც), თავადი, თავლები, თავება,
თავთამი (=თავთა-მი), თავნება,
თავობა, ითავა, კაცის-თაოანი.
კვრისტავი, კუროსთავი, კვრიშ-
ტავი, მთავებელი, მოთაული. სა-
თავე, სათავისთაო, სათაო. სამ-
თავი, სასთაული, ტანი, უთავა,
ქინძისთავი, ყრიღეს თავთა, შე-
თავება; შღრ. თავნება. თვისი,
მთავარი.

თავის-საცო (+ 13, 20 ეზეკ.
ZAa) ბალიში ZABCab.

თავის-უფალი (1 კორინთ. 9, 19)
არავეისი მონა Z.

(+ 21, 5 გამოსლ. A) არავეისი მო-
ნა AB. რაც ენებოს, ქნას Cb. განუ-
შარტავია CaqE.

ბ. აზატი, თარხანი.

თავის-წვევა თავის თავის მორჩენა
ZA.

თავის თვისის შველები ცდა B.

თავის-წინა მარტოკა ZAB.

მარტო Cb. განუშარტავია CaqE.

შღრ. ხალვა.

თავმღები თავლებთან ნახე ZA.

მისი საქმე თავს დაიდევს B.

მისი საქმე თავს იღვას Cb. განუმარტავია Caq.

ნ. თავლები, თავს-მღები.

თავნება გამრავლება ZABC.

განუმარტავია E.

ნ. ითავნა, მთავნებელი, მოთავნე, სათავნო, სამთავნო; შდრ. თავი.

თავობა თავად ექმნას ZABC.

ნ. მრავალთაობაჲ.

[თავს ნ. დაათავსა, თავსობა, ითავსა, უთავს].

[თავს ნ. აღ-თავს-იქცა].

თავსაკრავი (თავსაკრი CE) თავს შემოსახვევი წვლილი B. თავს მოსახვევი Cb. განუმარტავია CaqE.

თავს-ასღვა¹ საზომის მიწვევა A. განუმარტავია B.

ნ. თავს აუვიდა; შდრ. თავს-გასღვა.

თავს აუვიდა (თავს აუვიდა ZAA. თავს აუვიდა Ab) საზომს წარკდა ZA.

განუმარტავია B.

თავსაწყუეტელა (თავსაწყუეტელა ZA, თავსაწყუეტელა B) (ბალ.) ZABCE.

[თავსახვევი ნ. დოლბანდი, რიდე]. თავს-გასღვა (თავს-გასღვა AB) საზომის გასრულება ZA.

განუმარტავია B.

შდრ. თავს-ასღვა, თავს აუვიდა.

თავს-მღები თავლები ZAB.

ნ. თავლები, თავმღები.

თავსობა (+ 14, 17 რიცხ. ZAA)

რა კაცი გაიწყოს და (+ ყოველსა Z) მოუთმენდეს ZA.

¹თავსი — წყობა, მოთმენა; ესე არს, რა კაცმა კაცი გაიწყოს და მოუთმინოს რამე B. ითავსების(ა) CbE. ითავსების, თავს-ვიღვას Caq.

ნ. თავს 1.

თავს-შედება (+ ესე არს AB) რა ჰამბავი ესმას, (+ და² A) მყის მისის (მის B) საქმის გაგებას უცადოს ZAB.

თავ-უყო (+ 2 შჯულ. 5, 16 ZAA) თავის ხრით ანიშნა ZAB.

თავით ანიშნა C.

ნ. წამ-უყო.

თავქელი თავ-კისრის სენი ZA.

განუმარტავია BCE.

თავშავა (ბალ.) ZABCE.

თავხსნიერი ნ. თავკსნიერი.

თავქელი უგულისხმო, გინა ბრიყვი მეტად Z.

უგულისხმო, გინა ბრიყვიით A. უგულისხმო, ბრიყვი BC. ბრიყვი უგულისხმო E.

ნ. ლირბი.

თავკსნიერი² მართალი შვილი(ა) ZABCE.

თათა ძაღლის შერისხვა ZABCE.

[თათარა ნ. ტყბილის-კურერი].

თათარი მოკმადიანი ZAB.

მოკმადიანნი Cb. განუმარტავია Caq. აგარიანი E.

თათი ქელი ZABC.

განუმარტავია E.

[თათმანი ნ. ქურო].

თათუხი Cb.

ნ. სამინდალი.

¹ ნუსხებშია: „თავს - ასღვა“. ² ნუსხებშია: „თავსხნიერი“.

თათხვა (თათხუა Cab) ძლიერი
დატუქსვა Z.

ძლიერად დატუქსვა A. ავად ტუქს-
ვა B.

დატუქსვა ავად C. განუმარტავია E.
ნ. ჩათათხვა.

თაკარა ჭიქათ(ა) საღნობელი, შე-
საქნელი ადგილი ZA.

თაკარა არს ჭიქათ საღნობელი და
შესაქმნელი ადგილი B. ერთკლად
დასაწვავი ხე C. ზოგად საწვავი E.
ნ. საქმილი.

თაკილი გზიანად იუკადრისოს
უკადრისი Z.

იუკადრისოს რამე გზიანად AB.
იუკადრისოს Cb. განუმარტავია CaqE.

ნ. ეთაკილა, მეთაკილე, მოთა-
კილე, სათაკილო, უთაკილო.

[თალ ნ. ვთლი, თლა, თლილი,
მთლელი, ნათალი, სათალი, სათ-
ლელი, სთლის, უთლიდა, შე-
მთლა].

თალათინი სხვათა ენაა, ქართუ-
ლად ნ ა ტ ა ჰქვიან ZAB.

(უკმ.) ნატა Cb. განუმარტავია CaqE.

[თალარი ნ. სახლი].

თალგამი (ბალ.) ბოლოკს ჰგავს,
ბრტყელია Z.

(ბალ.) ABCE

თალია ძაძის ტომარა ZABC.

რომელ არს ძაძა, ტომარა E.

ნ. ბარდანი.

თალისა (+ ესე არს A) ნატათა-
გან შთასადებელი საუბ(დ), გი-
ნა მისი უდიდესი ჩანთა ZA.

ნატათაგან შთასადებელი საუბ,
გინა უდიდესი მისგან B. ჩანთა C.

ნ. ვაშკარანი, კისა.

თალპიონი (+ 4, 4 ქება ZA) აღ-

გილი საბრძოლ(ვ)ელი ZAB.

საბრძოლველ ადგილი C. საბრ-
ძოლად გამოითარგმანების E.

თალფაქი ქართული ქუდი ZAB.

ქუდი ქართული C. განუმარტავია E.

თალხანი კრმლის თასმის წასაზვე-
წამოსაზვევი Z.

კრმლის თასმის წასაწვე-წამოსაწვე-
ვი A. კლმის თასმის ჩასაწვევი B.
კრმლის თასმის ჩასაწვევი C. კრმლის
თასმისა E.

თალხი ქვაა რამე არს, ჭიქასავით
თხელი, რომელი ქარტის სი-
თხედ დაიბება (დაიბების A) და
სარკმლისა (სარკმელთა A) სა-
ნათურსა ზედა იკმარებენ, ად-
ვილად არ(ა) შეიმუსრვის და
გვიანად (გვიან A) დაიწვის ZA.

ესე არს ჭიქასავით თხელი და დაი-
ბების, სარკმელთა და სანათურთა ზე-
და იკმარებენ; ქვათაგანი არს, მრავ-
ლად დაიბების, არა ადვილად შეი-
მუსრვის, არცა მყის დაიწვის B. ესე
არს მსგავსი ჭიქისა და დაიბების
მრავლად: ფან(ა)რად იქმენ და სანა-
თურთა ზედა და არა ადვილად შეი-
მუსრვის (შეიმუსრება Cq), არცა
მსწრაფლ დაიწვის (+ სალამანდროს
რომ ვიტყვით ქართულ... Cq) C.
ფარისა E.

თალხი სამგლოიარო ფერები (ფე-
რი A) ZA

საგლოელ ფერი BCq. საგლოევი
ფერი Cab. სამგლოიარ(ო) E.

თამამი უამთაგან შემოღებულ(ი)ა
და ცუდი, ქართულად კ ა დ -
ნ ი ე რ ი ეწოდების: თ ა მ ა მ ი
თურქთა ენითა სრულსა ჰქვიან
ZA.

ესე საერო სიტყვა არს. ხოლო წე-
რილთა მიერ კ ა დ ნ ი ე რ ა დ ი თქმის.

თამამ თურქთა ენითა ს რ უ ლ ს ჰქვიან B. (უქმ.) CE.

ბ. სათამაშო, სითამაშე (კადნიერება'სთანაც).

თამაშობა (+ თამაშა თათრულად სანახავსა ჰქვიან, ხოლო თამაშობა ქართულად მღერა-შექცევათა სახელია. და Z) ესეცა განიყოფების (განიყოფებიან A) ექვსად: ასპარეზობად (ასპარესობად - Aa). მღერად, ფუნდრუკად, ხუნტრუკად, როკვად და შექცევად. მოასპარეზობა (ა) არს მკედართა მიერ ანძათა ისრისა სრევა, ბურთთა ყვანჭსა (ყვანჭითა A) ცემა, საგანთა სროლა და ეგევითარნი; მღერა არს ესენიცა (+ და ZAB) ჰადრაკთა და ნარდთა და ყოველთა სამორინოთა (სამორინეთა A) თამაშობა, და ოროლთა მრავალგვარად ბრუნებასაცა) მღერად(ვე) იტყვიან; ფუნდრუკი არს ვაუებთა მიერ (ს)რბოლა, ხლდომა (+ და Z) სხვანი მრავალსახენი სიციქასენი; ხუნტრუკი არს ქალთა მიერ(ნი) ფუნდრუკ(ნი) ძალისაებრ მათისა; როკვა არს სამა, ცეკვა, ბუქნა, კოჰა, ფერქული, მგრგვალ(ა)თ წყობა და რაოდენიცა ებანთა და ფანდურ(ი)თა მიერ იქმნებიან (იქმნების A); შექცევა არს ესენიცა და კენჭებითა და ჩხირებითა და ვეგითა

და სხვითა ღონისძიებითა ჰქმნევა(ნი) განიქარ(ვ)ონ ZA.

თამაშობაცა განიყოფებან: ასპარეზობად, მღერად, ფუნდრუკად, ხუნტრუკად, როკვად და შექცევად. მოასპარეზობა არს თამაშობა მკედართა მიერ ანძათა ისართა სრევა, ბურთთა ყვანჭითა ცემა, საგანთა სროლა და ეგევითარნი; მღერა არს ესენიცა და ჰადრაკთა, ნარდთა და ყოველთა სამორინოთა თამაშობა, და ოროლთა მრავალგვარად ბრუნებათა მღერადვე იტყვიან; ფუნდრუკი არს ვაუებთა მიერი თამაშობა, რომელნი რბან, ხლდებიან და დღისით და ღამით მრავალთა რასმე იქმენ სხვადასხვაობათა; ხუნტრუკი არს ქალთა მიერი ფუნდრუკი ძალისაებრ მათისა; როკვა არს თამაშობა, სამა, ცეკვა, ბუქნა, კოჰა, ფერქული, მგრგვალთა წყობა და რაოდენიცა ებანთა, ფანდურთა და ტყველეთა მიერ იქმნების; შექცევა არს ესენიცა და კენჭებითა და ჩხირებითა და ვეგითა და სხვისა ღონისძიებითა ჰქმნევა განიქარვონ B. თამაშობაცა განიყოფებან: ასპარეზობად, მღერად, ფუნდრუკად, ხუნტრუკად, როკვად და შექცევად. მოასპარეზობა არს თამაშობა მკედართა მიერ ძელთა ისრისა სრევა, ბურთთა ყვანჭისა ცემა, ავრევე საგანთა სროლა და ეგევითარნი; მღერა არს თამაშობა მორინეთა მიერ ჰადრაკთა და ნარდთა, ბიანქოთა, ქოსთა და ეგევითართა, ხოლო ოროლთა მღერასაცა) იტყვიან; ფუნდრუკი არს ვაუთა მიერ თამაშობა, რომელნი რბიან და ხლდიან და დღე და ღამე იქმენ მრავალრიგთა სხვადასხვაობათა; ხუნტრუკი არს ქალთამიერ(ი) ფუნდრუკი (ფუნდრუკება CqD) ძალისაებრ მათისა; როკვა არს სამა, ცეკვა, ბუქნა, ფერქულ

¹ აქიდან გრძელდება ისევ D ხელნაწერი.

ლი; აგრვეალთა წყობა და რაოდენნი ებანთა და ბარბითთა და ფანდურთა და სამწყობროთა და ტყველათა მიერ იქმნებიან; შექცევა არს გინა ამთ ყოველთა ზედა, გინა კენჭებითა და ჩხირებითა, გინა ვეგითა და სხვათა (+ და სხვათა Cb) ღონის ძიებითა განიქარებდენ კმუნვათა CD. განუმარტავია E.

ნ. 'ვთამაშობ', ლალობა, სათამაშო.

თამბაქო (ბალ.) სხვათა ენაა, ქართულად გლარჯა ჰქვიან ZA. (ბალ.) B.

თამელი (ხე) ZABCDE.

თამუზ (მ, 14 ეზეკ.) კერპის სახელია ZAB.

(ეზეკ. 8, 14) კერპის სახელია,

'გინა თეთი კერპი' Cb. ეზეკ. 8, 14 Ca.

თანა (1,4 იოანე) მისლამი ყოფა Z.

მისლამი (+ 1, 4 იოანე Aa) AB.

განუმარტავია CDE.

ნ. ეთანებვიან, ითანია, სათანადო, სათანაო.

თანარსი ესე არს, რომელი მისვე არსებისა და მოქმედებისა იყოს ყოვლად უცვალბებლად, (+ და Z) კვალად თანარსად ითქმის მისვე არსებასა (არსებისა Aa) შინა უდარესი ძალი ZAB¹.

თანარსო არს, რომელი მისვე არსებისა (+ და CD) მოქმედებისა იყო(ს) უცვალბებლად, კვალად (ყოვლად CD) თანარსად ითქმის მისვე არსებასა შინა უდარესი ძალი CDE.

თანაგანმზარახი (თანაგამზარახი ACD) საქმის მრჩეველი ZAB.

მრჩეველი საქმისა CD. განუმარტავია E.

თანადაუდებელი თან შთაუერდომელი ZAB.

[თანადება ნ. მყის-თანადება].

თანადი (+ 1, 5 ნაომ. ZAA) თანსაღვენებელი ZA.

თან(ა) საღონი BCD. განუმარტავია E.

თანა-ვეყუენთ (თანა-ვეყუენთა BCB) (+ 19, 5 დაბად. ZAA)

მასთან ვსცოდოთ ZA.

მის თანა ვსცოდოთ B. მასთან

ვსცოდვიდეთ Ccb.

თანამდები (+ 6. 12 მათე ZA)

მოვალე ZABCDE.

ნ. წარმდები.

თანამევენ (1, ნემეს.)² მის თან(ა) იენოს ZAA.

თანამეზიარობით მის თან(ა) ზიარი ZAA.

განუმარტავია AbB.

თანამეზიარობითი მის თან(ა) ზიართა ZAA.

განუმარტავია Ab.

თანამესარეცლე (7, 5 მიქია) ცოლი ZAA.

ნ. თანამესხედრე.

თანამექონებით „კატა მეტექსინ“³ ZA.

განუმარტავია B.

თანამეცხედრე ცოლი ZAA.

ნ. თანამესარეცლე.

თანამეკმეობა (+ 3. 7 დანიელ ZAA) ერთმეტყველება, გინა შეკმობილი ზახილი (ძახილი B) ZABCab.

თანამონათესავე (+ თანა მონა-

¹ გამოდებული ჩანს იოანე დამასკელის კათილორიიდან. ² ნემესიოსი, „ბუნებისათჳს კაცისა“ (გვ. 10, 17). ³ აღებულია კავშირიდან (II წ. გვ. 80. 3—4).

თესავე B) არიან რაოდენნი მასვე შესმენასა ქვეშე დაიწერებიან (დაიწესებიან AB), ხოლო სხვა ნათესავ არიან, რაოდენნი სხვასა და სხვასა შესმენასა ქვეშე არიან. კათილორიას 20 თავში (თავს B) გრძლად ჰპოო! ZAB.

თანამონათესავე არიან, რაოდენნი მასვე შესმენასა ქვეშე დაიწესებიან, ხოლო სხვა ნათესავ არიან, რაოდენნი სხვასა და სხვასა შესმენასა ქვეშე არიან. უგრძესად კათილორიას 20 თავში (ჰპო(ვ)ო (ჰპოებ D) CDE¹.

[თანამოსარჩლე ნ. სუნაღროსიქ].

თანამოსახელე (+ თანამოსახელე B) შესმენა არს, რაჟამს სახელსაცა და საზღვარსა მის სახელისასა მითვალვიდეს, ვითარ იგი ცხო(ველი შეისმინება (შეისმინების B) კაცისად და მითვალვავს კაცი სახელსაცა (სახელსაცა B) და საზღვარსა ცხო(ველისასა, რამეთუ ცხო(ველი არს არსება სულიერი მგრძნობელი. და კაცი მითვალვავს საზღვარსა ამას, რამეთუ არსებაცა არს კაცი, (+ და AbB) სულიერიცა და მგრძნობელიცა, ხოლო ცხენიცა და ძაღლიცა ეგრეთვე ამა საზღვართა მითვალვავნ. უგრძესად კათილორიას 15 თავში იძიე, ZAB.

თანამოსახელე შესმენა არს, რაჟამს სახელსაცა და საზღვარსა მის სახელისასა მითვალვიდეს, ვითარ-იგი ცხო(ველი შეისმინების კაცისად და მითვალვავს კაცი სახელსაცა და საზღვარ-

სა(ცა) ცხო(ველისასა, რამეთუ ცხოველი არს არსება სულიერი, მგრძნობელი. [და] კაცი მითვალვავს საზღვარსა ამას, რამეთუ არსებაცა არს კაცი, და სულიერიცა და მგრძნობელიცა, ხოლო სახელმოდგამი შესმენა არს. თანასახელ ვიდრემე არიან რაოდენნი სახელითა და საზღვრითა, ესე იგი არს წარწერითა [სახელ]ითა ზიარ არიან. უგრძელ კათილორიას 15 თავში იძიე. (+ თანამოსახელეთა ვიდრემე ყოვლად სრული ზიარებამა სახელისამა ნებავეს ქონებად. სოლო სახელმოდგამთა და განყოფილებამაცა რამამე ჰნებავესუე, ვინამა სამართლად ჰკონებენ, ვითარმედ თანასახელთა უფრომს ახლენ სახელმოდგამნი. ხოლო წმიდანი მამანი თანამონათესავეთა და თანამოსახელესა თანაარსად (თანაარსსა Cab) იტყვიან, ესე იგი არს მის(ი)ვე და ერთისა სახისა მიმდგომთა გვაპოვნებათა თანამოგვავე არიან CD) CDE².

ნ. სახელმოდგამი.

თანამცურვალი (თანამცურვალი A, თანამცორვალი Cb) (2 ნეშტ. 12, 11) საჭურველთ მპყრობელი (+ და B) მცველი (მცველნი B) მეფეთა ZAB.

(2 ნეშტ. 12, 11) საჭურველის მპყრობელი და მცველნი მეფეთანი Cb.

თანამწოლი (5, 2 დანიელ) ცოლი თუ ხარკა ZAa.

თანანადები (6, 12 მათე) თავს ვალი ეღვას ZA.

ვალი თავს ეღვას BC.

თანაღრება გულ რამ შეკლება B.

ნ. ეთანაღრება, მეთანაღრება.

თანაღრი გულკლება B.

თანაწარქდა (10, 31 ლუკა) გვერდი გაუარა ZA.

¹ იგულისხმება ი. დამასკელის კათილორია. ² გამოღებულია ი. დამასკელის კათილორიის მე-7 და 32-ე თავებიდან.

გაიარა, თუ გვერდი გაუარა B. გა-
იარა (+ გინა გაუშვა C) CD.
თანჯირა (თანჯირა, თანჯარა D; თანჯირა
და თანჯარა E) ჩალხანა BC.
განუმარტავია E.

თანჯირუჭი ნექტარი. ესე არს ორ-
ნი მდინარენი შეზავებულნი;
ორნი ღვინო და წყალი, გინა
მისთანანი ZA.

ნექტარი. ესე არს ორნი მდინარე
შეზავებული, ორნი ღვინონი, ანუ
ღვინო და წყალი, ანუ სძე და თაფლი
და რაიც ესევეითარნი B. უკეთესი და
უღარესი ორნი ღვინონი შეურიაო ანუ
თაფლნი, ანუ სძენი, და რამცა(ა) ნო-
ტიონი შეზავენე C. უკეთესი და უღარ-
ესი ორნი ღვინონი შეურიაო, ანუ
თაფლი, ანუ სძე [და] რამცა ნოტიო-
თავანი D. უკეთესი და უღარესი
ორნი ანუ სამნი ღვინონი შეურიაო,
ანუ თაფლნი ანუ სხვა (.....) E.

ნ. ნექტარი.

თანთანა გვერდის ვიწრო გზა ცხენის
ძნელად გასაეალი; რომ ქვეით შარა
იყოს, შარის ზეით გზას ქვიან, ივარა
თუ მის მეტი არ არის, იმასაჲ გზად
უწოდენ. თანთანა საცხენოსნო
გზას რომ საქვეითო ბილიჲ მოსდევ-
დეს, მაზედ ცხენი ვერ გაივლიდეს B.
თანმიზეზ და მიზეზ (კავშ. 37) განიყო-
ფიან ესთა, რამეთუ მიზეზ გულის
ქელოვნება შეურნალისაჲ სიმრთე-
ლისათვის, ხოლო თანმიზეზ კაზ-
მა წამალთა; ესრეთვე მიზეზ ასო-
თა მწერალი, ხოლო თანმიზეზ კა-
ლამი B!

[თაოანი ნ. კაცის-თაოანი].

[თარ ნ. სათარი; შდრ. თრევა].

თარანგი კრმალთა და თოფთ(ა)
სალტე ZAB.

თარანგი ეწოდების (ეწოდება E)

კრმლის ქარქაშე(დ) მეტს სალტესა
(სალტეთა D) CDE.

თარგი ქუდის ნაოთხალი და მის-
თანანი (მისთანა B) ZAB.

თარგმანება (+ 5, 11 ოსე ZAA?)
სიტყვის გაცხადების თქმა ZA.

ნ. ეთარგმნი, ითარგმანა, სთარ-
გმნის, უთარგმანა.

თარგმანი იგავიანის სიტყვის გა-
ცხადება ZA.

სიტყვის გაცხადება BC. განუმარ-
ტავია DE.

თარეში სხვათა ენაჲ, ქართულად
მარბიელი ქვეიან ZAB.

თართაკი 4 მეფე 17, 31 Ca.

თართი (ოთხფ.) დიდი ძალდი
საცხვრე ZA.

დიდი ძალდი BCD. ძალდი E.

ნ. ძალდი.

თარკესი ქარია ერთი ZAB.

რომელ არს კირკილო წოდ-
ებული ქარი Cab.

თარო კურკლის დასაწყობელი
ZAA.

კურკლის შესადგმელი სახლის გარ-
შემო AB.

ნ. სარკმელი.

თარხანი სხვათა ენაჲ, თავი-
სუფალს ქვეიან ZAB.

ნ. სითარხნე.

[თარჯ ნ. შემოთარჯვა].

თარჯიშანი E.

თასი (7, 10 მამათ-ცხ.) სასმისია
ZA.

სასმისი B. სასმისია C. განუმარტავია
DE.

ნ. სათასე, წედა.

¹ განსამარტავი სიტყვა და განმარტება აღებულია იოანე პეტრიწის კომენტარიი-
დან (II წ. გვ. 90, 31—91, 2. ² წყაროშია: „ლათრგნა“, ³ შდრ. A—1105, 167 f.
ა 22.

თასმა ტყავი სამუშაო(დ) მზა
ZABC.

განუმარტავია DE.

თასუხა სარ(წ)ყული კოლოტი
ZABCD.

თაფეთი (4 მეფე 23, 10) ადგი-
ლი(ა) კერპთ საზორავი ZA.

4 მეფე 23, 10 B.

თაფი ვეგის ზურგი ZABCD.

[ზურგი] ვეგისა E.

თაფი პურის თორნეში ჩავარდნა Cb.

თაფლი (24, 42 ლუკა) ფუტკრის
მანანა ZA.

განუმარტავია BCDE.

ნ. გოლი, კიპრუქი.

თაფლი ველური ესე არს ხე, რო-
მელსა ლათინურად ჰ(რ)ქვიან
ე რ ი კ ა, ურთხლს(ა) ჰგავს. მი-
სის ხილისა და ხისაგან თაფ-
ლივით ჩამოეწვეთების, ვიეთნი
მ ა ნ ა ნ ა დ (ა ც) (მანანასაც Z)
უქმობენ (სახელადღებენ ZA).
იგი არს თაფლი ველური ZAB.

არს ხე ერთი, რომელსა ლათინუ-
რად ჰქვიან ე რ ი კ ა, ურთხლს(ა)
ჰგავს. მისის ხილისა და ხისაგან თაფ-
ლსავით ჩამოეწვეთების (ჩამოეწვეთე-
ბა Cq), ვიეთნი მ ა ნ ა ნ ა დ უქმობენ
C. განუმარტავია D.

[თაფლი შეყინებული ნ. შაქარი].

თაფლუქი (1, 15 ლუკა) რამც
სამთრვალო (+ რამ A) შეიმზა-
დების ZA.

(1, 15 ლუკა) რაიკ სასიმთრვალოდ
შემზადების, თაფლუქი არს B. (+
ლუკა 1, 15 Cb) თაფლუქი არს ყოვე-
ლივე სამთრვალოდ შემზადებულ
სასმელები, რამც რავე იყოს C. თაფ-
ლუქი არს შემზადებული სამთრვა-
ლოდ რამცა E.

ნ. ლუდი.

თაფული მოთიბული სახორმე
ZA.

ნათიბი სახორმე BCD. სახორმე
ნათიბი E.

თაქალთო უნაგრის ქვეშ სადები
ZAa.

(უქმ.) AbBCDE.

თაქნაბადი კეთილი ნაბადი
ZABC.

განუმარტავია DE.

ნ. თექა, ტერი.

თაღლითი სხვათა ენაა, ქართუ-
ლად მ ო რ თ უ ლ ი ჰქვიან ZA.
ქართული არ არის, მ ო რ თ უ ლ ი
ჰქვიან B.

თაყუანება (თაყვანება DE) თავის
დახრა ZAB.

თავის შდაბლად მოხრა Cb. განუმარ-
ტავია CaqDE.

ნ. ეთაყუანა, მთაყუანებელი,
სათაყუანებელი, სათაყუანო.

თაყუანის-ცემა (+ 1 მეფე 24, 9
ZAa) თავის მოდრეკის ქნა ZA.

ნ. კერპის თაყუანისმცემელი.

[თახთახი ნ. ძრწოლა].

[თახტირევანდი ნ. შუაბა].

თაქვ (თაქვი ZACaQDE) (ოთხფ.)
ZAB.

(ოთხფ.) კოსტოტიროს CDE.

ნ. მთაქვ.

თაჭური ენა არაბთა ენაა, რო-
მელსა ტ ა კ ი კ ს უწოდენ ZA.
თურქთ ენაა, რომელსა ტ ა კ ი კ ს
უწოდენ B.

[თბ ნ. თბილი, სათბობი, სითბო
(სიცხესთანაც), უთბობდა; შდრ.
ტფ.].

თბე (11, 16 ჰრომ.) ესე (თბე B)
არს ახალი ფქვილი რა შეზილო;
ხოლო ც ო მ ი რ ა დამყავდეს

და საფუარ იქმნას (+ მაშინ ZA) ZAB.

თბე ეწოდების ცომსა, გინა საფუარსა, გინა სამკვეთოსა, გინა ფქვილსა (ფქვილი Ca) (+ შეზელილი Cb) C. თბე ეწოდების ცომსა, გინა საფუარი, გინა სამკვეთო, სადედავი, გინა ფქვილი D. გამოსლ. 12, 15 E.

თბილი (+ 3, 16 გამოცხ. ZAa)

არც ცხელი, არც გრილი ZAB.

განუმარტავია CDE. (E-ში ქვემო კიდეზე ჩამოწერილია: თბილი, ცხელი, ჯანჯიხი, მღულარე, უნჯუთა და ხორკაში).

ნ. თბ; შდრ. ტფილი.

[თებერვალი ნ. ფებერვალი].

თებო თმის მწიკვლი ZABCD.

განუმარტავია E.

ნ. მწიკული; შდრ. ქერტლი.

თეგი დასაბეჭდავივით ZA.

დასაბეჭდავი BC. განუმარტავია D.

ნ. სტამბა.

თეგა (43, 12 ეზეკ.)¹ პატიოსანი ცხედარი, განსასვენებელი, გინა საწოლი ZAa.

პატიოსანი ცხედარი, განსასვენებელი არს Ab. (40, 7 ეზეკ.) პატიოსანი ცხედარი, განსასვენებელი B. პატიოსანი საწოლი, განსასვენებელი Cab.

ნ. თეისნი, ცხედარი.

თევა ღამის უძილოდ გათენება ZA.

ღამის გათენება B.

ნ. ვათევე, უთევედა, ღამის-თევა; შდრ. განთიადი (გაციხკრება² სტანაც), მთიები.

თევზი (თევზ.) (8, 9 ფსალმ.) ყო-

ველნი წყლიერნი ZA.

(თევზ.) BCDE.

ნ. გრძელთევზი, ვითევეთ, ზოდიაქო, მეთევეზე, მეთევეზური, მელნის თევზი, ძალთევეზი.

თეთრი (+ 30, 35 დაბად. ZAa)

სპეტაკი, გინა ვეცხლი ZABC.

სპეტაკი D. განუმარტავია E.

ნ. სითეთრე, უთეთრებდა.

[თეთრი იაგუნდი ნ. ტოპაზიონი].

თეთრი რაკა (ბალ.) ძიმწარე

ZABCD.

თეისნი 40, 14 ეზეკ. ZAa.

ნ. თეეა.

თელა (ზე) ZABCDE.

თელგამი ბალღამი ZABCDE.

ნ. ფელგამი.

თელვა შენაბღვა ZAB.

მატყლის შენაბღვა Cb.

თელი (ოთხფ.) ღორის გოჭი

ZAB.

(ოთხფ.) გოჭი ღორისა C. (ოთხფ.)

გოჭი D.

ნ. ღორი.

თელმუზი უმად ნამზადი ყველი

ZAB.

უმი ყველი CDE.

თემან (თემანი Ab) (+ 3, 3 ამბაკ.

ZA) სამხრეთი ZABCD.

ნ. სამხრეთი.

თემი ქვეყანის(ა) ერთი ნაწილი

ZA.

ერთი ქვეყანათა ნაწილი B. ერთი

ქვეყანა C. ერთი ქვეყანათაგანი D.

ნ. მოთემე.

თემის (122; 124 კავშ.?) შესაძლო

ZAB.

¹ შეტომა ჩანს, წყაროშია: „მთებთა“. ² იოანე პეტრიწის შრომები (წიგნი I, გვ. 75; 16; 77, 11).

შესაძლებელი (+ 122 კავშ. CE)
CDE¹.

[თემ-ჭუყუყანა ნ. სათემჭუყუყნო].

თენება გათენება ZA.

განთიადი BC. განუმარტავია D.

ნ. მთენი.

[თენტ ნ. დათენტა].

თეო (თერო D) მდგურის კიდე
ZA.

მდგურთ კიდე B. მდგურის კი-
დეური (კიდე D) CDE.

თერიაყი (+ 1 ნემეს². ZAa) სამ-
სალის მ(ა)კურნებელი, თერიაყი
ZA.

სამსალის მკურნებელი B. სამსა-
ლის საკურნებელი წამალი C. სამსა-
ლის წამალი საკურნებელი D.

თერისტირი საბურველი გულისა
ZABCDE.

თერისტროჲ (თერისტროი BCDE)
(3, 23 ესაია) ზეწარი ქალთა მო-
საფარავი ZA.

ზეწარი ქალთ მოსაფარი (3, 23
ესაია) B. ზეწარი ქალთა (+ ესაია
3,23 Cb) CD. 'ზეწარა, ჩადრი' E.

ნ. ზეწარი; შდრ. მაფორი.

თერმია (ბალ.) ლოპინარი ZAB.

(ბალ.) რომელ არს ლოპინარი
CD. (ბალ.) E.

შდრ. თერმუზი.

თერმონი (+ მამათ-ცხ. ZAa)

თბილი შაქარ-წყალი ZA.

თბილი შაქრის წყალი B. თბილი
თაფლ-წყალი CD.

ნ. კუნდიტი.

თერმუზი (ბალ.) თერმია ZAB.

(ბალ.) ცერცვია, კნდური C. (ბალ.)
ცერცვი D.

ნ. თორმოზი.

თერო (ბალ.) ZABCD.

თერო ნ. თეო.

[თერყვი ნ. ქარი].

თერძული ნათესი კნული ZA.

კნული დათესილი B. კნული და-
თესული C. განუმარტავია D.

[თერხვი ნ. ქარი].

[თეს ნ. განთესვა, ვთესავ, თესვა,
თესლი, მთესვარი, მთესველი,
ნათესი, სთესავს, თანამონათე-
სავე, მონათესავე, ნათესავი
(ცალკე, ტომთან და ხუთთა
კმათათანაც), სათესავი, სათეს-
ლე, სანათესაო, უთესვედა].

თესვა (+ 4, 4 მარკ. ZAa) თეს-
ლის ბნევა ZA.

თესლთ ბნევა B. განუმარტავია CDE.

თესლი (1, 11 დაბად.) ნაყოფის
მშობელი ZA.

ნაყოფთ მშობელი B. განუმარტავია
CDE.

ნ. უცხოთესლი.

თეფში ZABCD.

ნ. ლანკანი.

თეჟა უმჯობესი თავნაბადი ZAaB.

თავნაბადი უმჯობესი CD. კაი თავ-
ნაბადი E.

ნ. ტერი.

თეძი მენჯი ZAaBC.

განუმარტავია DE.

[თვალ ნ. თუალ 1, 2].

[თვალთ-ღება ნ. თუალთ-ღება].

თვალი ნ. თუალი.

თვალუხვავი ნ. თუალუხუთავი.

თვალღებული ნ. თუალღებული.

თვალშავა ნ. თუალშავა.

თვალხშიერად ნ. თუალხშიერად.

¹ D ნუსხაში ამ სიტყვასთან კიდეზე შენიშვნა: „კავშირში ასე ეწერა“.
² შდრ. ნემესიოს ვემსელი, ბუნებისათვის კაცისა... 21,9 („სათერიაკოდ“).

თვალხმეირი ნ. თუალხმეირი.
 თვარა, თვარამ ნ. თუარა.
 თვე ნ. თუე.
 [თვერ ნ. გთრავს, დათრობა, დამ-
 თრვალი, დედამთრვალი, მთრვა-
 ლი, მომთრვალე, სიმთრვალე].
 თვია ნ. თვა.
 თვით ნ. თვთ.
 თვითბერი ნ. თვთბერი.
 თვითი ნ. თვთი.
 თვითმავალა ნ. თვთმავალა.
 თვითო ნ. თვთო.
 თვითქმის ნ. თუ ითქმის.
 თვინასი ნ. თვნასი.
 თვინიერ ნ. თვნიერ.
 თვირათენი, თვირნათენი ნ. თვრ-
 ნათენი.
 თვისგან ნ. თვსგან.
 თვისი ნ. თვსი 1, 2.
 თვლა ნ. თულვა.
 თვლემა ნ. თულემა.
 [თვრ ნ. თვერ].
 თთუე¹ (თ)თვე. ერთი წელიწადი
 არს თთვე ათორმეტნი, ხოლო
 თთვენი რომელიმე ოცდა(ა)თი
 დღე არს და რომელიმე ოცდა-
 ათერთმეტი, ხოლო ფებერვალი
 უნაკოდ ოცდარვა(ა) და ნაკით
 ოცდაცხრა. ქართულის ენით(ა)
 ეწოდებიან იანვარს — აპანი,
 ფებერვალს — სურწყუნის
 სი, მარტს(ა) — მირკანი,
 აპრილს(ა) — იგრიკა, მაის-
 ს(ა) — ვარდობისა, ივნის-
 ს(ა) — მარიალისა, ივ-
 ლისს(ა) — თიბისა, აგვის-
 ტოს — ქველთობისა, სექ-

დემბერს — ახალწლისა, ოქ-
 ტომბერს — სთვლისა, ნო-
 ენბერს — ტირისქენისი და
 დეკემბერს — ტირისდენი
 ZA.

(თ)თვე. ერთი წელიწადი არს თთვე
 ათორმეტი, ხოლო თთვენი რომელიმე
 ოცდათა დღე არს, რომელიმე ოცდა-
 თერთმეტი, ხოლო ფებერვალი უნა-
 კოდ ოცდარვა დღე და ნაკის წელს
 ოცდაცხრა B. თვე Cb.

ნ. წელიწადი, ჭკუფი.

თია გაუქარეველი კორძი ZAaB.
 კორძი გაუქარეველი Ab. კორძი-
 ვით გაუქარეველი C. განუმარტავია
 DE.

თიატრო (თიატრო, თიატრონი D)
 სახედველი. ესე არს ზღუდე-
 მოვლებული შუა ადგილი, სამ-
 ღერელ-საროკავნი და გარემოს
 მკვრეტელთ სადგომი. სადა
 სტანჯვიდიან მოწამეთა ZAa.

ბერძნულია, რომელ არს სახე-
 დველი, ესე არს გარ ზღუდე-მოვ-
 ლებული, შუა ადგილი სამღერელ-
 საროკველა და გარემოს დიდებულთ
 სადგომი საკვრეტელად. მუნ სტანჯვი-
 დენ მოწამეთა Ab. სახედველი. ესე
 არს ზღუდე-მოვლებული, შუა ადგი-
 ლი სამღერელ-საროკავნი და გარემოს
 დიდებულთ სადგომი საკვრეტელად.
 მუნ სტანჯვიდიან მოწამეთა B. რო-
 მელ არს სახედველნი (სახედველი D)
 ზღუდე-მოვლებულად აღშენებულ-
 ნი (აღშენებული D) სამღერელად
 მროკავთა დიატა და მომაითათვის,
 მორკინალთა და მკეტათვის (+ საბ-
 რძოლ(ე)ელად C). მუნ სტანჯვიდიან
 წმადათა მოწამეთა ყოველთა დასანა-
 ხველად CD. რომელ არს სახედველი
 ზღუდე-მოვლებულად აღშენებული
 სამღერელად დიატა მროკავთა მუ-

¹ ნუსხებშია: "თთუე".

შითათვის, მკეტა და მორკინალ-
თათვის. მუნ სტანჭვიდიან წმიდათა
მოწამეთა ყოველთა დასანახელად E.
თიქარი ფუშის ქარი ZAB.
განუმარტავია CDE.
[თიქულა გარეული პრასი B.
თიბვა მოცეღვა ZABC.
განუმარტავია DE.
ნ. მთიბელი, მოთიბა, სათიბე-
ლი, სათიბი, სთიბავს, უთიბევდა.
თიბისა (თიბვისა ABC) ივლისისა
თთვე ZA.
ივლისი BCDE.
ნ. ივლისი (თთვე'სთანაც).
თივა (ბალ.) (+ 14, 19 მათე ZA)
მოთიბული კმელი ბალახი ZAB.
(ბალ.) ბალახი მოთიბული და
კმელი C. (ბალ.) DE.
ნ. ბიზოვანი, სათივე.
თივაქასრა (ბალ.) ZAB.
თივთივი სხვათა ენაა, (+ ქართუ-
ლად AB) თხისური ჰქვე-
ან ZAB.
თხისური CD. განუმარტავია E.
თითბერი ყვითელი სპილენძი ბუ-
ნებით ZAB.
შღრ. თვთბერი.
თითი (20, 27 იონანე) კელის რტო
ZA.
განუმარტავია BCDE.
ნ. ორთითი, სათითე, შუა-
თითი.
[თითის-ტარი ნ. ჩერია].
თითო (16, 21 გამოსლ.) თითოეუ-
ლი ZA.
თიქანი (ოთხფ.) (+ 15, 29 ლუკა
ZA) თხის შვილი ZAB.
(ოთხფ.) CDE.
ნ. თხა.

თილანი სხვათა ენაა, 48 თუხტის
წონაა ZA.

(უქმ.) სხვათა ენაა, ორმოცდარვა
თუხტის წონა ლარაა B.

ნ. ლიტრა.

[თილია ნ. ტოპაზიონი].

[თილისმი ნ. ტილისმა].

თინათინი სარკითა თუ მისთანა-
თა რათამე მზის შუქი(ს) კე-
დელზე(დ) ციალებდეს ZAB.

სარკითა ანუ წყალთა მიერ მზის(ა)
შარავანდელი კედელსა ზედა (კე-
დელზედ D) ციალებდეს, იგი არს
CD. ესე თინათინი და თვირ-
ნათენი ერთსა ჰქვანან; ამას სარ-
კითა ანუ წყლითა-მიერი მზის შუქი
კედელსა ზედა ციალებდეს, თინათინ-
სა¹ უწოდენ E.

თინთიკი (ბალ.) ZABCDE.

თიოში (ბალ.) შრეში ZABCb.

თირალიმნა (ოთხფ.) ნადირია ერ-
თი ZAB.

(ოთხფ.) ერთი ნადირია CD.

(ოთხფ.) ნადირია E.

თირი ქვაში ნახე ZA.

ლბილი კლდე B. კლდე ლბილი
CD. ლბილა ქვა E.

ნ. კლდე, საშუალო.

თირკლია გვადრაკთაგანია ZAB̄.

გვადრაკია CD.

თირკმელა სოკოა მიწას ქვეშ
ZAB.

სოკოა Cb.

თირკმელი 3, 4 ლევიტ. ZAa.

განუმარტავია ABCDE.

ნ. სათირკმლე.

თიქა (+ 9, 6 იონანე ZA) ტალა-
ხი(ა) ZABCD.

განუმარტავია E.

თლა გათლა, მოთლა (+ შეთლა,

¹ ნუსხაშია: „თინათინი“.

ჩათლა ZAA) ZAB.

განუმარტავია CDE.

ნ. თალ.

თლილი გათლილი ZAB.

[თმ ნ. დათმობა, დაუთმო, დაუთმობელი, ვთმობ, თმობა, მთმობელი, უთმო].

თმა (10, 30 მათე) თმანიცა ესრეთ განიყოფებიან: ქალთა შვენიერთა და გრძელთა თმათა ეწოდებიან დალალი, ხოლო ცუდთა და თხელთა — ბუწუწი; ვაჟთა თმათა გრძელთა და სრულთა — ვარჯი და მგრგვლად შემოკვეცილსა — ქოჩოჩი; ყურთა საფარად ჩამოშვებულთა თმათა — შაწაკი; (+ და A) პირთა და საფეთქელთა საშვენებელთა — წინამო (+ და ლულამბარი ZAA); ყრმათა პირთა თმათა მცირეთა — გინგლი, კაცთა შუბლთასა — წარბი, თვალთასა — წამწამი, ბაგეთასა — უღვაში, ყბათასა — წვერი, მკერდთა და გვამთასა — ფაჩენი, სასირცხოთა ადგილთა ფაჩარი; თავ-ნაპარსთა მოზრდილთა — ჯენჯი; ძაღლთა და მკეცთასა — ბანჯვლი, თხათასა — ბალანი და მისსავე ქვეშე ლბილთა თმათა — თხისური; ცხოვართა და კრავთასა — შატყლი; აქლემთასა — სტევი, ღორთა ქედთასა — ჯაგარი და ძაგარი; ცხენთა ქედთასა — ძუა; პირუტყვთა გაზაფხულ განაცივთა — განგური; ტყავიანთა თმათა ზხედისა კევრისასა, რომელ კაცნი შეიმოსენ — ბეწვი; ხილთა და ბალახთა, რეცა თმათა — ბუსუსი და ჩინჩილი B. თმაცა (თმანიცა D) ზოგად სახელი არს ყოველთა თმათა. ხოლო ესე მრავლად განიყოფებიან. (განიყოფების D) რამეთუ ერთსა თმათაგანსა ეწოდების ბეწვი, ხოლო ქალთა

კუდთასა — ძუა; პირუტყვთა) გაზაფხულ განაცივ(ნ)სა — განგური; ტყავიანთა თმათა ზხედისა და კევრნათასა, რომელსა კაცნი შეიმოსენ — ბეწვი; ხილთა და ბალახთა რეცა თმათა — ბუსუსი და ჩინჩილი ZA.

თმა ზოგადი სახელი არს ყოველთა თმათა. ხოლო განიყოფებიან მრავლად: ქალთა შვენიერთა და გრძელს თმს ეწოდება დალალი, ხოლო ცუდსა და თხელსა — ბუწუწი, ხოლო ვაჟთა თმათა გრძელთა და სრულთა — ვარჯი და მგრგვლად შემოკვეცილსა — ქოჩოჩი; ყურთა საფარად ჩამოშვებულს თმას — შაწაკი; პირთა და საფეთქელთა საშვენებელთა — წინამო; ყრმათა პირის თმათა მცირეთა — გინგლი; კაცთა შუბლთასა — წარბი; თვალთასა — წამწამი; ბაგეთასა — უღვაში; ყბათასა — წვერი; მკერდთა და გვამთასა — ფაჩენი; სასირცხოთა ადგილთასა — ფაჩარი; თავ-ნაპარსთა მოზრდილთა ქენჯი; ძაღლთა და მკეცთასა — ბანჯვლი; თხათა, ზროხათა და ნადირთასა — ბალანი; თხის ლბილს ქვეშე თმასა — თხისური; ცხოვართა და კრავთასა — შატყლი; აქლემთასა — სტევი; ღორთა ქედთასა — ჯაგარი და ძაგარი; ცხენთა ქედისათა — ფაფარი, კუდისათა — ძუა; პირუტყვთა გაზაფხულ განაცივთა — განგური; ტყავიანთა თმათა ზხედისა კევრისასა, რომელ კაცნი შეიმოსენ — ბეწვი; ხილთა და ბალახთა, რეცა თმათა — ბუსუსი და ჩინჩილი B. თმაცა (თმანიცა D) ზოგად სახელი არს ყოველთა თმათა. ხოლო ესე მრავლად განიყოფებიან. (განიყოფების D) რამეთუ ერთსა თმათაგანსა ეწოდების ბეწვი, ხოლო ქალთა

თმათა (თმასა Cq) შვენიერთა (შვენიერსა Cq) და გრძელსა (გრძელთა CqD) — და ლა ლ ი; ქალთა ცულთა თმათა და მცირეთა — ბ უ წ უ წ ი; ვაეთა თმათა გრძელთა და სრულთა — ვ ა რ ჭ ი; ვაეთა თმათა მგრგველად მოკვეცულთა და გარეშემოპარსულთა — ქ ო ჩ ო რ ი; ყურთა საფარველად გრძელად (+ თმათაგან CqD) ჩამოშვებულთა — მ ა წ ა კ ი, (+ შუბლთა CaD) და საფეთქელთა საშვენიბელთა (საშვენიბელსა D) თმათა — წ ი ნ ა მ ო; უსაკოთა ყრმათა პირთა ზედა მცირეთა რასმე თმათა — გ ი ნ გ ლ ი; კაცთა გვამთა ზედა თმათა — ფ ა ჩ ვ ე ნ ი; ნაპარსთა თმათა მოზრდილთა (მოზრდილსა D) — ჯ ე ნ ჭ ი; ქვეშე სასირცხოთა აღგილთა თმათა (თმასა D) — ფ ა ჩ ა რ ი; ძაღლისა და მკეცთა თმათა (თმასა D) — ბ ა ნ ჯ ვ ლ ი; თხათა, ზროხათა და ნადირთა თმათა (თმასა D) — ბ ა ლ ა ნ ი; თხათა ბალანთა ქვეშე (ძირთა D) ლბილთა (ლბილსა D) თმათა (თმასა D) — თ ხ ი ს უ რ ი; ცხოვართა და კრავთა თმათა — მ ა ტ ყ ლ ი; აქლემთა თმათა — ს ტ ე ვ ი; ღორთა ქედისა სხვილთა (სხვილთა Cq) თმათა (თმასა D) — ჯ ა გ ა რ ი (+ გინა ძაგარი C); ცხენთა და ვირთა (+ და ეგვიეთართა C) ქედთა (ქედისა D) თმათა — ფ ა ფ ა რ ი და (ხოლო D) კუდთა თმათა (თმასა D) — ძ უ ა; პირუტყვთა გაზაფხულ გამოწაცავლს განადენს თმასა) — გ ა ნ გ უ რ ი; ხილთა და ბალახთა მცირესა თმათა მსგავსსა — ბ უ ს უ ს ი, გინა ჩ ი ნ ჩ ლ ი CD. განუმარტავია E.

ნ. ოქროს-თმა (ძაფ'თანაც), სათმე, უთმო.

თმენა (+ 14, 8 იერემ. ZAa) დათმოზა ZABCD.

განუმარტავია E.

ნ. დათმენა, ითმენდა, მოთმენა, მოთმინება, მომთმინო, ნათ-

მენი, უთმინო; შღრ. თმ.

თმისაყოფი თმის გასაყოფი ჩხირი ZAa.

თმოზა მოთმენავე ZAB.

განუმარტავია CDE.

ნ. თმ.

'თნება წადება, გინა ნება' B.

თნევა სათნო ყოფა ZABCD.

მოწონება E.

ნ. ათნო, გთნავს, ეთნო, მთნავს, მოთნე. სათნო, სათნობა (საშუალოლ'სთანაც), სთნავს, უთნო.

თოდრაკელი ურიდად ბორბოტის მოქმედი ZAB.

ს ქ უ ლ ი ს კ ა ნ ო ნ ი: „უყვარან თოდრაკელობა უფროს კეთილობისა“; „თოდრაკელი იყოს, გინა თუ მწვალელებელი“ CD.

თოვა თოვლის მოსლვა ZA.

ნ. ითოვა.

თოვლი (3, 70 დანიელ) რა წვიმას ზამთარს ცივი ჰაერი შე(3)-ხედების, შეათოვებს და დამოცვივა. არამედ თოვლიცა ესრეთ განიყოფებიან: რამეთუ პირველ ზამთრისა რა ღამის სიცივემაცვარი შეათოვს, უქმობენ თ რ თ ვ ი ლ ს ა; ხოლო პირველ დათოვასა ვიდრე მიწათა გათეთრებამდე უწოდენ ყ ა პ ს ა; და თუ დათოვა ტერფამდე და მეტი მისი, იგი არს ფ ი ფ ქ ი; და მისი უმეტესი თ ო ვ ლ ა დ სახელ-იდების; უკეთუ თოვლი წვიმანარევი იყოს, ჰ ყ ა პ ს უწოდენ, და თოვლიანსა ნისლსა — ბ უ რ ს ა; თუცა ბურისა მიერ ხენი შეიყინენ, იგი (იგა-

Ab) არს კ ი რ ხ ლ ი; უკეთუ ხეთა ზედა თოვლი დადგა, ეწოდება ხ უ რ ხ ლ ი; ქარიანსა თოვლსა (თოვასა Ab) ეწოდების (ეწოდება A) ბ უ ქ ი; ქარისაგან ახვეტილსა ადგილსა ჰქვიან ხ ი ა წ ი; და სადა თოვლი ნაბუქი შეგროვდა, მას — ნ ა ნ ქ ე რ ი. თუცა შემბალი თოვლი შეყინა, ეწოდება ბ ზ ა რ ი; და რა ბზარი მზემა შეაღბო, ეწოდება ლ ე ღ მ ა; მცირესა ფიფქსა ბზარ-ქმნილსა — ა რ ხ ი ლ ე; რა თოვლი აჭრელდეს (აჭრელდა A), იგი არს ლ ი ლ ო; თუცა თოვლისა სიმრავლე მთამ ვედარ იტვირთა და ჩამოიზვლა, იგი არს შ ვ ა ვ ი Z A.

რა წვიმათა ზამთარ ცივი ქარი ეცემა, შეათოვებს, დამოცივია. არამედ თოვლიცა ესრეთ განიყოფებან: რამეთუ პირველ სთველთა რა ღამით სიცივემან ცვარი შეათოოს, უქმობენ თ რ თ ვ ი ლ ს ა; ხოლო რა პირველად დათოოს ვიდრე მიწათა გათეთრებამდე, უწოდენ ყ ა პ ს ა; თუცა დათოვა ტერფამდე, იგი არს ფ ი ფ ქ ი; და მისი უმეტესი თოვლად სახელდება; თუ თოვლა წვიმანარევი იყოს, ქყას უქმობენ და თოვლიანს ნისლსა — ბ უ რ ს ა; თუმცა ბურისა მიერ ხენი შეიყინენ, იგი არს კ ი რ ხ ლ ი; და უკეთუ ხეთა ზედა თოვლი დადგა, ეწოდება ხ უ რ ხ ლ ი; ქარიანს თოვასა ეწოდება ბ უ ქ ი; ქარისაგან ახვეტილსა ჰქვიან ხ ი ა წ ი; და სადა თოვლი შეაგროა, ნაბუქსა მას — ნ ა ნ ქ ე რ ი. უკეთუ შემბალი თოვლი შეყინა, ეწოდება ბ ზ ა რ ი; და რა ბზარი მზემ შეაღბო, ეწოდება ლ ე ღ მ ა; მცირესა ფიფქსა, ბზარ-ქმნილსა, ა რ ხ ი ლ ი ეწოდება; რა თოვლი აჭ-

რელდეს, იგი არს ლ ი ლ ო; თუ თოვლისა სიმრავლე მთამ ვერ იტვირთა და ჩამოიზვლა, იგი არს შ ვ ა ვ ი B. რა მზისა შარავანდელი მიწათა მიერ და წყალთაგან ცვართა მიიზიდავს, აღლებს და შერთავს ღრუბელთა და რა ღრუბელი ვედარ დაიტევს, ჩამოადენს წყალთა მათ; ხოლო ზამთრის (ა) პაერი ცივია (ცივი არს D) და განათო(ე)ვებს და დამოცივებენ. არამედ თოვლ(ნ)იცა განიყოფებან ესრეთ: რამეთუ პირველად სთველსა რა ღამე ცვარი დილისა სიცივემან შეათოოს, უქმობთ თ რ თ ვ ი ლ ა დ; ხოლო რა პირველად დათოოს მცირედ ვიდრე (+ მიწათა C) გათეთრება(ღმდე, უწოდენ ყ ა პ (ყ) ს ა; უკეთუ დათოოს ტერფამდე, იგი არს ფ ი ფ ქ ი და ამისნი უმეტესი თოვ(ლ)ად სახელ-იღების (სახელ-იღება Cq); უკეთუ თოვა წვიმანარევი იყოს, ქყაჰად უწოდთ; და თოვლიანსა ნისლსა (+ უქმობთ Cab) ბ უ რ ს ა (ბურესა D); და თუ(მ)ცა ბურისა (ბურისა D) მიერ ხეთა ყინული (ყინელი D) მოეკიდოს (მოეკილა Cq), იგი არს კ ი რ ხ ლ ი; და უკეთუ თოვლი დადგეს ხეთა ზედა, ეწოდება ხ უ რ ხ ლ ი; ქართა სასტიკთა და თანა-მონათოვთა (თან-მონათოვსა D) ეწოდების ბ უ ქ ი; ქარმან (მან D) სადა ადგილი ახვეტა, ჰქვიან ხ ი ა წ ი, ხოლო სადა თოვლი შეაგროოს (შეაგროვა D) მას — ნ ა ნ ქ ე რ ი; უკეთუ შემბალი თოვლა შეყინა, უწოდენ ბ ზ ა რ ს ა; და რა ბზარი მზემან შეაღბო, უწოდენ ლ ე ღ მ ა დ; მცირეთა (მცირეს D) ფიფქთა (ფიფქისა D) შებზარვასა ა რ ხ ი ლ ა დ სახელ-ეღების (სახელ-სღებენ D); რა თოვლი აჭრელდეს, იგი არს ლ ი ლ ო; თუცა თოვლისა სიმრავლე მთამ ვერ იტვირთა (იტვირთოს D) და ახალი თოვლი ჩამო(ი)ზვლა, იგი არს შ ვ ა ვ ი (+ და თუცა გაზაფხულ თოვლი შეყინებული ჩამოიზვლა, მას უწოდენ

ზ ვ ა ვ ს ა D და თოვლის(ა) ნაღობსა წყალსა ლ ა ნ ქ ე რ ს ა უწოდენ CD. რომელი კიბხულობდეს, თოვლი რომლისა ნივთისა მიერ ყოფასა, ვა-უწყოთ: რა მზის შარავანდელი მიწასა და წყალსა დაადგრებს, მუნით მოიზიდავს ცვარსა და შეპრთავს ღრუბელთა, და რა ღრუბელი ვერღარა იტვირთავს, ჩამოადენს წყალთა, ხოლო ზამთარ პაერი ცივი არს და განათოვებს და ჩამოცივებებს. არამედ თოვლიცა განიყოფებიან ესრეთ: რამეთუ პირველად სთველსა რა ღამის ცვარი დილისა სიციემა შეათოს, უქმობენ თ რ თ ვ ი ლ ა დ; ხოლო რა პირველ დათოს მცირედ ვიდრე მიწათა გათთებამდე, არს ყ ა ა ყ ი; რა დათოს ტერფამდე, არს ფ ი ფ ქ ი და ამისა უმეტესი—თ ო ვ ლ ი; თუცა თოვან წვიმა-ნარევი იყოს, ქ ყ ა პ უწოდენ; ხოლო თოვლიანსა ნისლთა ბ უ ე რ ი; თუმცა ბუერისა მიერ ხეთა ყინელა მოეკიდნეს, არს კ ი რ ხ ლ ი; და თუცა თოვლი დაადგრეს ხეთა, იგი არს ხ უ რ ხ ლ ი; უკეთუ ქარი ძლიერი და თოვნა იყოს, იგი არს ბ უ ქ ი; სადა თოვლი აღხვეტა, ეწოდების ზ ი ა წ ი და სადა შეაგროვა—ნ ა ნ ქ ე რ ი; უკეთუ შემბალი თოვლი შეპყინა, უწოდენ ბ ზ ა რ ა დ, და რა ბზარი მზემან შეაღბნა, უწოდენ ლ ე ღ მ ა დ; რა თოვლი აკრელდეს, იგი არს ლ ი ლ ო; თუცა თოვლისა სიმრავლე შთამან ვერ იტვირთა და თოვლი ჩამოიხვლა, არს შ ვ ა ე ი; და თუმცა გაზაფხულ შეყინებული ჩამოიხვლა, ზ ვ ა ვ ა დ უწოდენ, ხოლო თოვლის ნაღობსა წყალსა ლ ა ნ ქ ე რ ა დ E.

ნ. ირონ, ცისიერი.

თოთლო ნ. თოთო 2.

თოთო კვერცხი თოხლო Z.

თოხლო კვერცხი A. თოხლო B.

მღრ. თონთლო, თოხლო.

თოთო (თოთლო CbD) თონთლო, ოთლო-თოთლო CD.

თოიჩი სომხურია, ქართულად მ ს ა ხ რ ვ ა ლ ი ჰქვიან ZAB.

თოკი საბელთან ნახე ZA.

საბელი BCb. განუმარტავია CaqDE.
ნ. მარაზი.

თომი (ბალ.) საბანდულე თივა ZA.

(ბალ.) საბანდულე მოლი B. (ბალ.) CDE.

თონთლო იგივე თოთო ZA.

თოხლო B.

თორაკი (4 ნემეს!) მკერდი ბეჭითურთ ZA.

(4 ნემეს!) მკერდი ბეჭებითურთ B. მკერდი, გინა ბარკალი და მკლავი CD. 4 ნემეს! E.

თორმოზი (ბალ.) თერმუზი(ა) ZABCD.

განუმარტავია E.

თორნე (+ 8, 7 ოსე ZA) პურის საცხობი ZAB.

განუმარტავია DE.

ნ. საცეცხლე, საქმილი.

თორნი (+ 41, 18 იობ ZAa) ტანსაცვამია რკინისა, ჯაჭვთან ნახე ZA.

ტანსაცვამი რკინისა ჯაჭვივით B. საცვამი ჯაჭვი CD. თორნი ტანსაცმელს ჯაჭვთა უწოდენ E.

ნ. ჯაეშანი.

თოფი ცეცხლის სასროლი (+ 1 ქელ მეხა ქართულად ჰქვიან Aa) ZAB.

(უქმ.) ქვემეხი ჰქვიან Ca. განუმარტავია CbqDE.

ნ. თურგანი.

თოფის წამალი ZAB.

თოღათი ნარდის მღერაშია ZAB.
 ნარდის მღერა(ა) CD. ერთი ნარ-
 ლი E.
 თოში ენთელთან ნახე ZAB.
 წყალთ მონატანი ყინული Cab.
 განუმარტავია CqDE.
 თოხარიკი (ოთხფ.) ცხენი კარგ
 მოსიარულე ZA.
 (ოთხფ.) BCDE.
 [თოხარიკობა ნ. სიარული, სლვა].
 თოხლი სხვათა ენაა (ენა არს B),
 ქართულად ბუწი ჰქვიან
 ZAB.
 (ოთხფ.) თოხლი ქართული არ არის,
 ქართულად ტარიკი ჰქვიან CD.
 (უკმ.) E.
 თოხლო კვერცხი ნახევარ-მწვარი
 ZAB.
 წოქო CDE.
 თოჯი სათბროლი(ა) ZABCab.
 განუმარტავია CqDE.
 ნ. მოთოჯნა, ორთოჯი, ცულ-
 თოჯი.
 თოჯი წისქვილის არქი ZAB.
 [თრასკესი ნ. ქარი].
 თრგუნვა (16, 4 ესაია) დათრგუნ-
 ვა ZAa.
 ნ. დათრგუნვა, დათრგუნვილი.
 თრგვა მიწაზედ მოაქვნდეს დე-
 ბით ZA.
 მიწაზე მოაქვნდეს B. განუმარტავია
 CDE.
 ნ. გამოთრგვა, ეთრიო 2, მოთ-
 რეული, მოუთრიე, მუთათრიე,
 მუუთრიე, სთრავეს, უთრევდა,
 შეუთრიევა; შდრ. თარ.
 [თრვ ნ. თვერ].
 თრთვილი ნ. თრთვლი.
 თრთობა ცოტად ცხობა B.
 თრთოლა ძლიერი კანკალი ZAB.
 განუმარტავია CDE.
 ნ. აათრთოლე, ათრთობს,

ძრწოლა.
 თრთვლი (თრთვილი BCDE) (3,
 70 დანიელ) თოვლთან ნახე ZA.
 ახალი ცვართ შეთოვება B. გან-
 მარტავია CDE.
 თრია (ოთხფ.) ZABCDE.
 თრითინა (ოთხფ.) ZABCDE.
 შდრ. სინჯაბი.
 თრიმლი (ხე) ZABCDE.
 თრინგო (თრინგოლ ZAB) ელ-
 (ლ)ენტა ენაა, ქართულად
 გისსო (ნ)ი ჰქვიან ZAB.
 გისსოა, ზღუდა სამი წყრთა სი-
 მალე E.
 ნ. გისსოი.
 თრისა (თევზ.) შაჰში ZAa.
 (თევზ.) AbBCDE.
 [თრობა ნ. თვერ].
 თროილი და ელვილი (+ 41, 8
 ეზეკ. ZA) ერდო, გინა სართუ-
 ლები ZAB.
 ერდო, გინა სართული Cab.
 ნ. ელვილი.
 თრუნჯი (ხე) თურინჯი ZAB.
 ნ. თურინჯი.
 თუ (+ 15, 14 მათე ZAa) საეკვი
 სიტყვა(ა) ZAB.
 განუმარტავია CDE.
 ნ. თუარა, სათუო.
 [თუალ ნ. ვთუალავ, თუალვა,
 მუზნური თუალვა, მითუალვა
 2, მითუალა, სათუალავი, უთუ-
 ალა 3, უთუალავი].
 [თუალ ნ. უთუალა 1, უთუალიდა,
 შეთუალა, შემოთუალა, შეუ-
 თუალა].
 თუალ-ავნა თვალით გაუაშიყდა
 ZA.
 თვალთ გაუაშიყდა BCab..
 თუალადი კარგ სახილავი ZAB.

თუალვა (თვლა ZABDE, თულა C) აღრიცხვა ZAB.

რიცხვა C. განუმარტავია DE.

ნ. მუზნური თუალვა, მუათუალე; შდრ. თულ 1.

თუალთ-ღება¹ 6, 6 ეფეს. Z.

თუალი (თვალი DE) (21, 24 გამოსლ.) ესე არს სახედველი კხოელთა; ხოლო თვალი ეწოდების ქვათა პატიოსანთა, აგრეთვე თვალად ითქმის ეტლთა და ურემთა გოგორა; თვალად ითქმის წყაროთა გამოსადინებელი (4 მეფ. 2, 21) და მდინარეთა ზღვათა შესართავი და ჯაჭვისა და ბადის(ა) თვალიცა ZA.

თვალი ეწოდება სახედველსა ცხოელისასა; თვალი ეწოდების ქვათა პატიოსანთა; თვალად ითქმის ეტლთა და ურემთ გოგორა; თვალად ითქმის წყაროთ გამოსადინებელი და მდინარეთ ზღვათ შესართავიცა. ჯაჭვის თვალი, ბადის თვალი B. სახედველი, გინა ქვა პატიოსანი Cb. განუმარტავია CaqDE.

ნ. ეტლის-თუალი, მითუალვა 1, საგრძნობელი, სათუალე 1, 2; უთუალა 2, ურმის-თუალნი, შორსათუალე (დურბინ²თანაც).

თუალის-დაჭერა ZAA.

თუალის-მიპყრობა ZAA.

თუალის-მიყრა ZAA.

თუალუხვაი ნ. თუალუხუაი.

თუალუხვაობა ნ. თუალუხუაობა.

თუალუხუაი (თუალუხვაი ABC, თვალუხვაი DE) (2 კორინთ.

13, 10) ესე არს თვისთა, მოყვა-

რეთა ანუ კეთილ-ქმნულთა არაღლიქნით პატივ-სცემდეს (პატივ-სცეს A), არამედ კეთილ-მოქმედთა ZA.

(2 კორინ. 13, 10) თვალუხუაობა არს თვისთა და მოყვარეთა, არცა კეთილ-ქმნულთა, არა პატივ-სცემდეს, არამედ კეთილთა მოქმედთა B. ¹პირ-მიუფერებელით Ca¹. პირ-მიუფერებელსავით Cb. განუმარტავია CqD. პირს-მიუფერებელი E.

თუალუხუაობა (თუალუხვაობა Aa) ZAA.

თუალღება (იგავ. 18, 5) პირის შენახვასავით Cb.

თუალღებული (თვალღებული DE) (6, 9 ეფესელ.) ესე არს თვალუხვაეთა წინააღმდეგი (წინააღმდეგობი B) ZAB.

პირის მოწონება C. განუმარტავია D. მიმუფერებელი E.

თუალშავა (თვალშავა DE) (ფრინ.) ZABCDE.

[**თუალწითელი** (თევზ.)¹ D.

თუალჭრელი მაჩხი ZA.

თუალხმა (2 შჯულ. 16, 19) თვალით მოწონება ZAA.

თუალხმიერად² Z.

თუალხმიერი (თვალხმიერი D) თვალით საცხადო ZABCab.

თვალით საცხადო, გინა თვალსაჩინო Cq. განუმარტავია D.

თუარა (თვარა ZAB, თვარამ CDE) დაქადების სიტყვა(ა) ZA. განუმარტავია BDE. უკეთუ არა ZABC.

თუარამ (+ 30, 1 დაბად. Ab)¹ იგივე თუარა ZAB.

თუე (თვე DE) თთვე ZAB.

¹ ნუსხაშია: „თვალთ-ღება“. ² ნუსხაშია: „თვალხმიერად“.

განუმარტავია CDE.

ნ. თთუე.

[თუვი ნ. შხერო].

•თუთა (ბე) უოლა, ტუტა —
სამიე ერთია ZA.

(უქმ.) სხვათა ენაა, ქართულად
უოლა ჰქვიან და ხართუთას—ტუ-
ტა B. (ბე) თუთა ქართული არ არის,
უოლა ჰქვიან, და ხართუთას —
ტუტა (+ ქართულად Cab) C.
(ბე) თუთა ქართული არ არი, ქართუ-
ლად უოლა ჰქვიან, ხართუთას—
ტუტა D. (ბე, უქმ.) ესე თუთა
ქართული არაა, ქართულად უოლა
ჰქვიან და ხართუთას—ტუტა E.

ნ. ლედუსულელი, ტუტა, ხარ-
თუთა.

•თუთი (ფრინ.) სხვათა ენაა, ქარ-
თულად ზორაყი ჰქვიან
ZAB.

(ფრინ.) ზორაყი C. (ფრინ.) DE.

•თუთია თვალის წამალი(ა) ZAB.
განუმარტავია CDE.

•თუთუბო (ბე) (+ 'ესე იგი სამ-
ყი) Z) ZABCaqDE.

(ფრინ.) Cb.

•თუთქვა მცირედ ხარხვა (?) ერთი მგო-
ნია, მოცხელებასავითა B.

•თუთქი ცხელი ნაცარი(ა) ZABCD.
თორისის გასანელებლად ჩისაყარს
ნაცარს ჰქვიან E.

ნ. გოთუთქვა.

•თუ ითქმის C.

•თუქრთა² (30, 2 ეზეკ.) წყლულე-
ბა. ძველში წყლულების ნაცვ-
ლად თუქრთა სწერია Z.

(30, 2 ეზეკ.) წყლულება სწერია

სხვაში, ორიე ერთია Aa. (30, 2 ეზეკ.)
წყლულეზა სხვაში, ორიე ერთია Ab.
30, 2 ეზეკ.: „არა არს ადგილი
შესახვეველი თუქრთა და, თუ მივი-
დეს BCab³“.

თულა ნ. თულაა.

•თულემა⁴ (+ 1 მეფ. 26, 12 ZA)
ძილით თავის კანტური ZAB.

ჯდომაში ძილის მოსვლა (მისვლა
Cq) C. განუმარტავია DE.

•თულო ფუნდრუკია ერთი ZA.

ფუნდრუკია BD. საფუნდრუკია
CD.

[თუნ ნ. სასთუნალი, სასთუნლით].
თუნი ჭურჭლის გამოსაწვავი(ა)
ZABCD.

ფურნე E.

ნ. საცეცხლე, საკმილი, ფურ-
ნე.

•თურამ⁵ 30, 1 დაბად. ZAa.

•თურგანი მოდიდო თოფი ZABCD.
განუმარტავია E.

•თურე თურმე ZAB.

•თურთ⁶ 8, 32 ჰრომ. Z.

•თური ქორის საჯდომი(ა) ZABC.
ქორის საჯდომელი D. განუმარ-
ტავია E.

•თური სომხურად კ(რ)მალი
ZABCab.

•თურიჩი (ბე) ZABE.

(ბე) თრუნჯი CD.

მღრ. თრუნჯი.

•თურმანი ფარმანი⁷ B.

•თურქული სენია ცხოვართა და
ზროხათა ZAa.

სენა AbBCDE.

¹ ნუსხებშია: „თოთქმის“. ² ამ სიტყვის საწყისი „თუქრი“ უნდა იყოს. ³ მოწ-
მობა Ab-ში გადახაზულია. ⁴ ნუსხებშია: „თულემა“, წყაროში კი — „თლემულემა“.
⁵ წყაროშია: „თურამ“. ⁶ წყაროშია: „მითურთ“. ⁷ ხელნაწერშია: „ფარვანი“.

თურში ქვის საზიდარი მარტილი ZA.

ქვის საზიდარი მარტილივით B. ქვის საზიდავი ხე სათრევ(ელი) C. ქვის საზიდავი ხე D.

თუხტი 33 მიტყ(ა)ლი და ნახევარი ZABCqD.

33 მისხალი და ნახევარია Cab. განუმარტავია E.

ნ. კოდი, ლიტრა, საწყაული.

თვა (თვია BCD) სხვა კათილორ.¹: „ვიტყვი(თ) ჭურჭელთა რომელთაჲ უფერკოთა (უფერკოსა Cb), ვითარ(ცა) თვასა (თვიასა CD) და დვიდექს(სა) (+ და რაოდენი ეგვევითარნი CD), ხოლო ფერკიანთა (ფერკთა CD), საყდართა (+ და ZAB), ცხედართა (ცხედარსა CD) და ეგვევითართა (+ და ცხოველთა CD) ZABCd.

თვთ (თვით BCDE) თვითან ZA.

თვით (თვითება D) არს, რომელი საკუთრად ბუნებათა (ბუნებასა D) შორის იცნობებოდეს (იცნობების D) BD. რომელი საკუთრად ბუნებათა შორის იცნობების C. განუმარტავია E.

თვთბერი (თვითბერი B) თითბერი ZA.

ყვითელი სპილენძი ბუნებით B. ნ. ბრინჯაო.

თვთი (თვითი BCDE) თავით თვისით ZA.

თავის თვისი B. განუმარტავია CD. თვითებაა, რომელი საკუთრად ბუნებასა შორის იცნობების E.

თვთმავალა (თვითმავალა BCDE) (ბალ.) ZABCDE.

თვთო (თვითო BCDE) ერთ-ერთი ZABC.

განუმარტავია DE.

თვნასი (თვინასი BCD) (თევზ.) ZABCD.

თვნიერ (თვინიერ BCDE) (+ 1, 3 იოანე ZA) უმისოდ ZABCd.

განუმარტავია E.

თვრნათენი (თვირათენი B, თვირნათენი CDE) (20 კავშ.) ესე არს ნაკადი შხის(ა) შარავანდელისა საარკმლითა(ა) და არა შინა ZAB.

რომელ არს ესე ვითა ნაკადი შხისა შარავანდელთა საარკმლითა და არა შინა CDE².

ნ. თინათინი.

თვსგან (თვისგან BCDE) მისგანვე ZABC.

განუმარტავია DE.

თვსი (თვისი BCDE) მისივ(ე) ZABCD.

განუმარტავია E.

ნ. განთვსებული, განთვსებული განყოფილება (შემთხვევით თან), განმთვსელი, ითვსა, უთვსობა, შეთვსება; შდრ. თავი.

თვსი (თვისი BCDE) (+ 18, 12¹ ლევიტ. ZAa) დედის ნათესავი ZAB.

ნათესავი დედისა CD. განუმარტავია E.

თქართქარი სიცილში ნახე Z.

მრავალთ სიცილი ABCbDE. მრავალთ სიცილი Ca.

თქაფნი ნოტოს დათხევის კმა(ა) ZAB.

განუმარტავია CDE.

¹ შდრ. A—250, 167v, 15. ² კიდეზე ახლავს საბას შენიშენა: „რაიცა გეუცხოვნენ, კავშირს აბრალეთ“ E.

თქერება ცხენის (ცხენტ ACD) თამაშობა ZACD.

ცხენზე თამაშობა B.

თქეში თქორი, წვიმაში ნახე ZA. თქორი B.

[თქვ ნ. თქმა].

თქვენ ნ. თქუენ.

თქვეფა ნ. თქუეფა.

თქლეფა ძალღათაგან ენით წვნის (წვენთ A) ამოკმა ZA.

ძალღათაგან წნოვანთ ენით ამოკმა B. თქლეფა არს ძალღათა და მკეტათაგან წვენთ ამოკმა ენითა CD. განუმარტავია E.

ნ. ათქლეფა.

თქმა ითქმის სწორს კაცს ეტყოდეს, ხოლო მოკსე ნება უაღრესისადმი და ბრძანება უმცროსისათვის, რამეთუ სამსახე არიან თქმანი Z.

ითქმის რა სწორსა კაცსა ეტყოდეს ვინმე, ხოლო მოკსე ნება უაღრესისადმი და ბრძანება უმცირესისათვის ითქმის, რამეთუ სამსახე არიან თქმანი A. თქმა სწორისა მიმართ, მოკსე ნება უაღრესისადმი და ბრძანება უმცირესათვის ითქმის, რამეთუ სამსახე არიან თქმანი (კიდებუა „საუბარი, ლაპარაკი, ამბავი, თხრობა“) B. თქმა სწორისა მიმართ ითქმის, მოკსე ნება უფროსისა მიმართ და ბრძანება უმცროსისა მიმართ CD. თქმა სწორისა მიმართ, მოკსე ნება უფროსისად და ბრძანება უმცროსისად E.

ნ. ათქუა, აღთქმა, გულის-თქმა (ცალკე, ფიქრთან და წადილთანაც), გული-სათქმელი, ეთქუა, ემეთქუების, ვათქმიე, ვემეთქუები, თქმევა, თქო, თქუა,

იგულმეთქუებენ, ითქუა, ისულ-თქმა, კბილის ქუეშ თქმა, მეთქი, მეთქვ, მთქმელი, ნააღთქმევი, სათქმელი, სულთქმა (სულის კუეთა'სთან), უთქმელი, უთქმი-და, უთქოფ, უთქუამს, უკუთქმა, წართქმა; შდრ. აღორევი.

თქმევა სხვას ათქმიოს (ათქმიო A) ZA.

თქმეინება სხვათა ათქმიოს B.

თქო ოდეს მოციქულსა ანუ დესპანსა სიტყვასა ვაბარებდეთ, თანა ურთავთ: ესრეთ(თ) შემოგითვალა თქო, ესრეთ(თ) უთხარა თქო და მსგავსი ამათი ZA.

ოდეს მოციქულთა ანუ დესპანთა სიტყვათა ვაბარებდეთ, თანა ურთავთ: ესრეთ შემოგითვალა თქო, ასრე მითხრა თქო და მსგავსნი ამათნი B. ოდეს მოციქულსა, ვინა დესპანსა, სიტყვასა ვაბარებდეთ, თანა ურთავთ (ვატანთ D): ასრე შემოგითვალა თქო, ასრე მითხრა თქო, და მსგავსად ამათსა ვიქმევთ (+ თქოსა D) CD.

თქორი (თქორი და თქეში CE, თქორი, თქეში D) მეტად წვრილი (წვლილი AB) წვიმა ZAB.

თქორი და თქეში ღია წვლილნი წვიმანი არიან C. თქორი და თქეში წვლილი წვიმანი არიან დია D. ნელი და წვლილი წვიმა E.

ნ. წკმა.

თქრიალი რა ჯოგი სხვაგნით გაბრუნდეს და გაიქცენ (გაიქცეს B), თქრიალად უწოდენ (უწოდთ B) ZAB.

თქრიალი არს, რა ჯოგი სხვაგნით გაბრუნდეს და გაქანოს CD. განუმარტავია E.

თქრომა (9, 10 იერემ.) მიფრენა
(+ შექიდეზა Z) ZAa.

ნ. მთქრომ, შეთქრომ, შეს-
თქრა.

[თქუ ნ. თქმა].

თქუა (+ 1, 46 ლუკა ZAa) ისი-
ტყვა ZAB.

თქუენ (თქუენ A, თქვენ CqDE)
შენ ერთისათვის ითქმის, ხო-
ლო თქვენ მრავალათვის;
არამედ უაღრესთა რა მოვაქსე-
ნებდეთ, არა ვკადრებთ შენ,
არამედ ვეტყვიოთ თქვენ, რეცა
პატივისათვის; აგრევე ჩვენ.
ხოლო ღმრთა (ღმერთსა Aa) ზე-
და არა ითქმის თქვენ, არამედ
შენ, რამეთუ ერთ არს (+ ღმრთი
Z) ZA.

თქვენ მრავალათვის არს, ხო-
ლო შენ ერთისათვის; არამედ უაღ-
რესთა რა მოვაქსენებდეთ. არა ვკად-
რებთ შენ, არამედ ვეტყვიოთ თქვენ,
რეცა პატივისათვის; აგრევე ჩვენ
B. თქვენ მრავალათვის ითქმის,
ხოლო შენ ერთისათვის CD. განუ-
მარტავია E.

ნ. სათქუენო, უთქუენო.

თქუეფა (თქვეფა ZABCqDE)

კვერცხთა და მისთანათ გაქნა Z.

კვერცხის გაყენება ABCD. განუ-
მარტავია E.

ნ. ალთქუეფა.

თქუენ ნ. თქუენ.

[თქვრ ნ. ათქვრება, დათქვრვა].

[თხ ნ. დამთხე].

თხა (4, 1 ქება) თხათა მამალსა
ვაცი ეწოდების და დედალ-
სა — ნეზვი (ამა თხათა მამალსა
ვაცი და დედალსა
ნეზვი ეწოდების A); და

შვილთა მათთა — თიკანი;
ჩჩვილსა თიკანსა — ბატკი; და
წლამდის თიკანსა — წალი,
რომელსა სომეხნი ჩეფიჩ-
ს (ა) უწოდენ; გამოუყვერავ-
სა — ბოტი და საბოტე წალ-
სა — ვაციკი, — ვიეთნი ქოშ-
სა უწოდენ; წინა მოარულსა
თხასა — ელქაჯი. აგრევე
შველთა (+ და Z) ქურციკთა.
ნიამორთა და არჩეთა ვაცსა,
ნეზვსა და წალსა უწო-
დენ, არამედ თიკანთა მათთა —
ნუკრსა ZA.

(ოთხ.) თხათა მამალსა ვაცი
ეწოდების და დედალსა — ნეზვი;
და შვილთა მათთა — თიკანი;
ჩჩვილთა თიკანთა — ბატკი და
წლის თიკანსა — წალი, რომელსა
სომეხნი ჩევიჩს უწოდენ; გამო-
უყვერავსა — ბოტი, და საბოტე
წალს — ვაციკი, — ვიეთნი ქოშად
სახელ-სდებენ; წინამოარულსა თხა-
სა — ელქაჯი. აგრევე შველთა.
ქურციკთა, ნიამორთა და არჩეთა
ვაცთა, ნეზვსა და წალსა ევე
უწოდენ, არამედ თიკანთა მათთა —
ნუკრსა B. (ოთხ.) თხათა მამალ-
სა ვაცსა უწოდთ და დედალსა —
ნეზვსა; (+ და C) შვილთა მათ-
თა — თიკანთა; ჩჩვილთა (ჩჩვილს
D) თიკანთა (თიკანსა D) ბატკსა;
წლისა ერთისა თიკანსა — წალსა,
(+ რომელსა სომეხნი ჩევიჩს (ა) უწო-
დენ C); გამოუყვერავსა — ბოტსა;
საბოტე წალსა — ვაციკსა, ვიეთნი
ქოშსა უკმობენ; წინარე მოარულ-
სა თხასა — ელქაჯსა. აგრევე
შველთა (გარეთხათა D) და ნიამორთა,
არჩეთა და ქურციკთა ვაცსა და
ნეზვსა და წალსა უწოდთ, არა-
მედ თიკანთა მათთა ნუკრად სა-
ხელ-სდებენ (სახელ-ესდებთ CqD)

CD. (ოხხე) თხასა მამალსა ვა ცი უწოდენ და დედალსა — ნე ზე ი, ხოლო შეილთა მათთა — თ ი კ ა ნ ი; ჩხვილსა — ბ ა ტ კ ს უწოდენ, ნახევარ წლისა — ბ ა ც ი კ ი; წლისა 'ერთისა თიკანსა — წ ა ლ ი, ხოლო გამოუყვერავსა — ქ ი შ ი, ვიეთნი ბოტსა უწოდენ, ე ლ ქ ა ჯ ი — წინარე მოარულსა, ხოლო გარეთხათა, ნიამორთა, არჩეთა და ქურციკთა აგრევე ვ ა ც ს ა, და ნ ე ზ ე ს ა, და წ ა ლ ს ა უქმობენ. არამედ თიკანთა მათთა ნუქრად სხელ-სდებენ E.

ნ. გარეთხა (გერან'თანაც). ვირთხა.

[თხაზ ნ. განსათხველი, თხზვა; თხზული, მთხზველი, ნათხზა, სამთხზული, შეთხზვა, შეთხზული].

თხამი თხრამლი ZAB.

ნ. თხრამლი.

თხაპვა (თხაპუა Cab, თხაპა D) შესვრა ZABD.

შესვარა C. განუმარტავია E.

[თხარ ნ. გითხარ, თხრობა, თხრობილი, თხრობილმან, იმთხრობლა, მთხრობელი, მთხრობლი, მითხარით, მითხრა, მიმთხრობელი, მითხრობათა. მწერალი, მომთხრობელი (მოციქულ' თანაც), უთხრა].

[თხარ ნ. ვთხრი, თხრა, თხრილი; მოთხრა].

თხევა სათხველის. შეთხევა, სროლა ZAB.

სათხველის სროლა CD.

ნ. ბადე, ითხველიდა, ისათხველა, მთხველართა, სათხვეელი, სითხე.

თხევა ნოტიოთ(ა) დაქცევა ZABCD.

21. ტ. IV, 6. I.

განუმარტავია E.

ნ. განსათხველი, დათხევა. დათხეული, შთამოთხევა. თხელი ესე არს, ქარტის მსგავსი რააცა იყოს. თხელად ითქმის ლარი და შარი ფარჩხატა, გინა ზღვა და მდინარე ღრმა არა იყოს, გინა ნაყოფნი შორი-შორს იდგნენ, გინა ფურცელი უქშირო, გინა კაცთა თმა და წვერი კშირი არ ესხას; თხელი ეწოდებიან ქიქასა, თალსსა და მისთანათა ქვათა გამჟვირვალეთა; თხელი არს ყოველივე სიზრქისა და სიკშირისა და სიმტკიცისა და სიკშოსაგან მოკლებული Z.

ესე არს, ქარტის მსგავსი რააცა იყოს. თხელად ითქმის ლარი და შარი ფარჩხატა, გინა ზღვა ანუ მდინარე ღრმა არა იყოს. გინა ხენი და ბალახნი შორი-შორს იდგნენ, გინა ფურცელი უქშირო, გინა კაცთა თმა და წვერი მცირე აქენდეს; თხელი ჰქვიან ქიქასა და თალსსა და მისთანათა ქვათა გამჟვირვალეთა. თხელი არს ყოველი სიზრქისა, სიკშოსა და სიმტკიცისაგან მოკლებული A. თხელი არს ქარტის მსგავსი რააცა; თხელად ითქმის ლარი და მანდილი ფარჩხატი; თხელად ითქმის ზღვა თუ მდინარე ღრმა არ იყოს. თხელად ითქმის ხენი თუ ბალახნი, გინა შორი-შორ მდგარი, გინა ფურცელ-უქშირო, გინა კაცთა თმა და წვერი მცირედი აქენდეს. თხელი ჰქვიან ქიქასა, თალსსა და მისთანათა ქვათა გამჟვირვალეთა. თხელი არს ყოველი სიზრქისა, სიკშოსა და სიმტკიცისაგან მოკლებული B. განუმარტავია CDE.

ნ. მოთხე 2, უთხელებს.

თხემი (49, 26 დაბად.) ზედითი
თავი მათათა თუ თავთა Z.

ზედითი თავი (+ 49, 26 დაბად. Aa)

A. ზედითი თავი B. ზეითი თავი CD.
ზედა თავი E.

თხზვა (თხზვნა Z) წვნა ZCE.

წნა ABD.

ნ. თხაზ.

თხზული (25, 11 გამოსლ.) დაწ-
ნული ZA.

თხიერაკი (+ 10, 5 ივლით ZAB)

ტიკჭორა ZABC.

განუმარტავია DE.

ნ. ტიკჭორა.

თხიერი (+ 9, 17 მათე ZA) ტაკი
ZABCE.

განუმარტავია D.

ნ. ტიკი.

თხილამური გრკალი არს (ესე
გრკალია A), ფერკთა დაიკვრენ
დიდთა თოვლთა ზედა სავლე-
ლად, რათა თოვლთა სიღრმესა
(შინა A) არა ჩაიჭრან (ჩაიჭრას
A) ZA.

ესე გრკალი არს, ფერკთა დაიკვ-
რენ დიდთა თოვლთა ზედა სავლე-
ლად, რათა არა ჩაიჭრეს თოვლთა
შიგან B. განუმარტავია CDE.

თხილი (ბე) ხულია ერთი ZA.

(ბე) BCDE.

თხის-რქა მეთათე ზოდიაქო Z.

მეთათე ზოდია A. ჯ BCDE.

ნ. ზოდიაქო.

თხისური თივთიკი ZABCD.

განუმარტავია E.

ნ. თივთიკი, თმა.

თხისურისა თივთიკისა Z.

თხიფხელა (ბე) ZABCDE.

თხლე (74, 9 ფსალმ.) ღვინის და-
ლეკებული Z.

(+ 74, 9 ფსალმ., AB) დალეკებუ-
ლი ABCD. განუმარტავია E.

ნ. ლეკი 1.

[თხმელა ნ. მურყანი].

თხოვა (თხოვნა ABCDE) (2, 8
იობ) მოცემის ვედრება Z.

(+ 2, 8 იობ Aa) მოსაცემის ვედ-
რება A. ნდომის ვედრება BCb.
განუმარტავია CaQDE.

ნ. გათხოვნა, განათხოვრება,
დათხოვა, ვთხოვ. ითხოვა, მთხოვ,
მთხოვა, მთხოვარი, მთხოველი,
ნათხოვარი. ნათხოვი. ნათხოვნა,
სათხოელი, უმთხოველობდა;
შდრ. თხოვება.

თხოვება (+ ესე არს AB) რაეცა
(რაეც რამ B) ცოტას ხანს აჭო-
ნიო და აგრევე გამოართვა
ZAB.

ნათხოვად აქონის C. განუმარტა-
ვია D.

ნ. გათხოება, მითხოება, ნა-
თხოები, ნათხოვები; შდრ. თხოვა.
თხოვებული ნათხოვები Z.

თხოვნა ნ. თხოვა.

თხოვნილი აქა-იქ მომუხირებუ-
ლი Z.

თხრა მიწის ა(ღ)მოკვეთა ZA.

რაიე მიწა აღმოიკვეთების ბართ,
თოკით, ყოველივე თხრა არს B. აღ-
მოთოვნა Cb. განუმარტავია CaQDE.

ნ. თხარ 2.

თხრამლი შარავთან ნახე Z.

ბაყლი AB. თხამი, ბაყლი CD.

შდრ. თხამი.

თხრილი მიწა ნათხარი Z.

ნ. ხანდაკი.

თხრობა! (17, 2 ეზეკ.) თქმა Z.

(+ 17, 2 ეზეკ. Aa) თქმა უყო A.

¹ წყაროში: „მითხრობა“.

თქმა უყოს B. ეტყოდეს Cb. განუ-
მარტავია CaqDE.

ნ. თხარ I.

თხრობილი თქმული Z.

თხრობილმან თქმულმან Z.

თხუთმეტი სამჯერ ხუთი ZCb.

თხუნვა გასკრა ZAB.

გასკრასავით Cb. განუმარტავია
CaqDE.

ნ. შეთხუნვა.

თხუნველა (ოთხფ.) თავგია, მი-
წას ქვეშ სთხრის Z.

(ოთხფ.) დიდი თავგია Cb.

ნ. მთხუნველი.

თხუპნვა Cb.

ი

ინი კმიანი ასო არს და ართრონი
მრავალთა სიტყვათა. ინი თავა-
დაც ყოველთა სიტყვათა მო-
ვალს და ბოლოდაცა, ვითარცა
ზემთ დაგვიწერია: იტყოდი.
იქმოდი, იხარებდი. ესრე მოე-
ზავების თავ-ბოლოთა. ხოლო
მარტო თავად: იმეფე, იბატონე,
იყაცე, იპირუტყვე და ესევი-
თარნი, ხოლო ბოლოდაცა ყო-
ველთა მოეზავების, კეთილად
გასინჯე ZA.

კმიანი ასო არს და ართრონი მრავალ-
რიგით. ინი თავადაც ყოველთა
სიტყვათა მოვალს და ბოლოდაც,
ვითარცა ზემოთ დაგვიწერია: იტყო-
დი, იქმოდი, იხარებდი; ესრე მოეზა-
ვების თავ-ბოლოთა, ხოლო მარტო
თავად: იმეფე, იყაცე, იპირუტყვე.
ესრეთ ყოველთა ზედა ითქმის, ხოლო
ბოლოდაცა ყოველთა მოეზავების B.
თავი; კმიანი; ბოლო CDE.

ია (ბალ.) ყვავილია გაზაფხული-
სა ZA.

(ბალ.) BCDE.

ნ. იისფერი.

იაგალი ცხვარია. ცხვრს წინამძღაჲრ-
Cb.

იაგუნდი თვალია პატროსანი ZA
განუმარტავია BCDE.

ნ. აღრალეობს ქვა.

იადგარი სხვათა ენაა, ქართულად
საკსენებელი ჰქვიან ZAB.

(უკმ.) საკსენებელად (მასკენე-
ლად D) დარჩომალი CD. განუმარტა-
ვია E.

იადვილა ადვილ იჩინა ZAB.

იადონი აედონი. ბერძულად
ბულბულს უწოდენ. და
იმერელნი იადონსა ბულბულს-
ვე უწოდენ. ჩვენთა წერილთა
შინა მინახავს. იადონი ზამთარ-
ზაფხულ დაუცადებ(ე)ლად მო-
ქ-ქინაო. ბულბული სამ თვე
ოდენ სტვენს და დადუმდების.
ფრანცის ერთი რიგი ჩიტი ვნახე
ბულბულის ტოლი და თეთრ-
მოყვითლო, ზამთარ და ზა-
ფხულ მოუთმენელად ტყბილად
მჭრინავი, მე ის მგონია. ქართ-
ველს მოლექსეთაც ბულბული
და იადონი სხვადასხვად უთ-
ქვამთ, თქვენ გაარჩიეთ ZA.

(ფრინ.) ბულბულის ტოლია თეთრი

და მოყვითანო, ზამთარ-ზაფხულ
გაუწყებულად ტყბილად მჭრინავი.
ხოლო რომელნიმე ბულბულს უწო-
დენ B. (ფრინ.) აედონი C. (ფრინ.)
DE..

ნ. აედონი.

იავა თათრულად ნაპოვნს ცხო-

ელს ჰქვიან, რომელსა ქართულად მ უ დ რ ე გ ი ეწოდებას ZA.

იავა გაავდა ZA.

გაავდა. იავა თათრულად მ უ დ რ ე გ ს ჰქვიან B.

იავარი (17. 3 იერემ.) ნათორია-ქალი ZAB.

ივარი, ფორიაჟი C. ფორიაჟი DE. სივარძმა ამა ქნა Ch.

ნ. ვარძში.

ივვანა და ბამი (ივვანა და ბამა ABCab) (20, 29 ეზეკ. ZAaB) ადგილი არს (ადგილია B) შესაწყვდეველი, ვითარცა ივეული კერბთა ბოროტად მსახურებისა ZAB.

ადგალო არს ესე შესწავებელი, ვითარცა ივეული ბოროტთა მსახურების კერბთად Cab.

[იავინთელი ნ. ცა].

იავრა ავრა ქნა ZAB.

იათული ვეცხლის სარწყული(ა) ZABD.

სარწყული ვეცხლისა C. ერთი სარწყულია E.

იაყადრა ჰყადრა ZAB.

იაკინთი (+ 10, 9 იერემ. ZAa)

იაგუნდი ZAaB.

ნ. ვაკინთი.

იაკოსტა (ბალ.) თათრული ია ZABCD.

(ბალ.) E.

იალკიალი ცაში აქა-იქ ღრუბელი ZA.

ცათა აქა-იქ ღრუბელი B.

ნ. იალტიალი, მარაგი.

იალმაგი (1 მეფე 17, 38) აღმაგი ZAB.

სამოსელი(ა) საბრძოლელი ჯაჭვთა

(ჯაჭვსა D) ზედა CD.

ნ. აღმაგი.

იალმაზა აღმაზად იჩინა ZAB.

იალომი ალიონი ZAB.

იალტიალი ალაგ ღრუბელი, ალაგ მთწვედილი ZAA.

ალაგ ღრუბელი, ალაგ წმინდა B. აქ(ა)-იქ ღრუბელე ცად CD. ღრუბელი აქა-იქ E.

ნ. იალკიალი.

იალოჯი ფიცარი პირ-მრუდი ZABCDE.

ნ. აფრაჯი.

იამა სიამოვნედ ექ(მ)ნა ZAB.

იაშავრი (+ 6, 15 ტობია ZABCh)

მხოლოდშობილი ZABCD.

შედისერთა E.

[იამანი ნ. აკატი].

იამინ (იამინი Cab) (36, 24 დაბად.) ასურსა და ებრაელსა იამინისა წყლად (ჰენებაეს თქმად, ნაცვლად ამის(ს)ა, ვითარმედ: „ხოვთა წყაროდ უდაბნოს(ა)“, (+ ხოლო Cab) მთარგმნებელთა ამისთა ვითარებული (ვითარ ებრაული B) იქმარებს (იქმიეს Cab) ლექსი ZABCab.

იამინისა იგივე იამინ, წყალი ZAB.

ასურსა და ებრაელსა წყლად ნებაეს თქმად C.

იანაზრა ანაზ(ა)რად მიინდო ZAB.

იანგარიზა აღრიცხა ZA.

აღრიცხვა B.

იანგი (მძრომ) იანგი ქართული არ არის, ხვითქი და კორკოდილოა E.

ნ. ნიანგი.

იანდერძა ანდერძი თქვა ZA.

ანდერძად თქვა B.

იანვარი აპანი ZA.

აზნისა B. აზნისა, სავატო C. აზნისა, სავატი D. სავატი, აზანი E.

6. აპანი (თთუე¹სთან), აპნისა.

[იאו ნ. ძესო].

იაპიქსი ქარია ერთი ZABCab.

6. ქარი.

იაპოხტიანი (6, 27 ბარუქ) განკმონ, განკმელდებოდიან ZAB.

(ბარუქ 6, 27) განკმელა Cb.

იარა² (+ 6, 67 ბარუქ ZAa) სლვა ყო ZAB.

იარა დიდად გამოითარგმანების, რომელსა გონჯსა უწოდენ სიგონჯის მკურნალნი. იარა თურქთა ენითა (თათრულად B) წყლულს (ა) ჰქვიან ZAB.

(+ იარა CabD) დიდად გამოითარგმანების, რომელსა (ა) გონჯსა უწოდენ სიგონჯის (ა) მკურნალნი C.

იარალი ესე არს ჰურბელ(ნი) ცელოვანთა საქმარნი რკინათა თუ ძელთაგან, მეომართა აღსაკაზმავი, გინა ცხენთა ანუ ხუროთა, მკედელთა და გალატოზთან(ნი). ესე მსოფლიოთა ენითა (~ ენითა მსოფლიოთა A) არს, ხოლო სამღდელოთა ენითა ჰური, ჰურბელი და რომელთამე ორდანი ეწოდება ZA.

ესე არს ჰურბელნი ცელოვანთა საქმარნი, რკინათა თუ ძელთაგან, მეომართა აღსაკაზმავი, გინა ცხენთანი, გინა ხუროთა, მკედელთა და გალატოსთან. ესე არს ენითა მსოფლიოთა და გარეშეთა, ხოლო სამღდე-

ლოთა ჰური, ჰურბელი და რომელსამე ორდანი ეწოდება B. იარალი არს ჰურბელნი რკინისანი, ზოგირე სისაცა, აბჯარნი და ყოველნივე საქურველნი კაცთანი, ვინა ცხენთა აკანმელობანი. გინა ჰურბელსი მკედელთა და ოქრომკედელთანი და ხუროთა და გალატოსთან და ყოველთა ქელოსანთანი, რადე მოქმელი იყოს. ხოლო ესე იარალს სახელს-ღება არა სამღდელოთა ენითა არს, არამედ მსოფლიოთა, ხოლო სამღდელონი რომელსამე ჰურსა, რომელსამე ჰურბელთა და რომელსამე ორდანი თა უწოდენ C. იარალი ეწოდების ყოველთა საქმართა ჰურბელთა რასაცა რიგთა D. იარალს ჰურბელი ეწოდება E.

6. ჰურბელი.

იარალური გამკითხველობა და ბ(რ)კობა (+ ქართლის ცხოვრებაში³ B) ZAB.

[იარაყანი ნ. გუნი].

[იარე ნ. სიარული, სლვა].

იასამანი (ხე) ZABCDE.

იასაული (უკმ.) სხვათა ენაა, ქართულად მანდატური⁴ ZA.

(უკმ.) სხვათა ენაა, ქართულად მანდატური ჰქვიან B. (უკმ.) CDE.

იასპი ეს თვალი მოწითლო(ა) და კრელი(ა) ZAB.

ეს(ე) თვალი ზურმუხტ(ა) ჰკავს, მტირედ უყვითლე(სი)ა, თორქომედ(ე) მდინარის(ა) პირს(ა) იპოების (იპოება DE) კასპიას ზღვასთან CDE.

6. ამეტუქტომი, ანთრაქი.

იატაკი (+ 3, 26⁴ ესაია ZABCb) სახლის ფსკერი ZABCD.

¹ ნუსხებშია „იაპოხტიანი“. ² წყაროშია: „იარინენ“. ³ შტრ. ქართლის ცხ-ბა, ს. ყაუხჩიშვილის გამოც., II, 232,22. ⁴ წყაროშია: „დიატაკედელ“.

განუშარტავია E.

ნ. ფსკერი; შდრ. ევატაკი.

[იაფი შდრ. იეფი].

იაღლავაში წამლად საღები ცომი
მგბარი ZAA.

განუშარტავია AbBDE. წაშლიანი

კმაილი სენსე საღებელი C.

იაჯა ივედრა ZAB.

იაჯა იხეწებოდა E.

იბაზიერა ბჰზიერობა ქნა ZAB.

იბაკო შემოკლებული ცხო(ვრე-
ბა ZABCab.

განუშარტავია CqDE.

იბარტყა ბარტყი ქნა ZAB.

იბატონა ბატონობა ქნა ZAB.

იბელა ბელს მიუბყრა ZAB.

განუშარტავია Cb.

იბელივი (+ 34 კათილორ.¹ ZA)

ბელის-მიერი ZAB.

მოკდეს რამ საიბელიო CqD.

მოკდეს რამ საიბელიო თუ ბელისა-
გან მეფობა და მონობა Cb. მოკდეს
საიბელიო: კ ა თ ი ლ ო რ. „ანუ იბელი-
ვი არს, ვითარცა მონა და მეფე“; 13
ე ქ ე ს თ ა ლ დ ე: „არამედ საქმედ
ბუნებრივად თავით თვისით და იბელი-
ვად ქმნილად“; 8 ე ქ ე ს თ ა ლ დ ე:
„ხოლო უქმად და მოცალედ იქცეო-
დის იბელივთა და ამათთა საქმეთა
შინა“ E².

იბეზლა ბეზლება ქნა ZAB.

იბეზლება Cb.

იბეკნ (+ 39, 21 იობ ZAAb)

კუნტრუშობს ZAB.

(იობ 39, 21) იკუნტრუშებს Cab.

„ალმოითხრინ ფერკითა და იბეკნ
ველსა ზედა“ Ca.

ნ. სლვა.

იბერება Cb.

იბექლება ბექელი ჯლება ZAB.

იბოზა ბოზობა ქნა ZAB.

იბორგა ბორგვილა ZAB.

იბოროტა (38, 9 იერემ.) სიბო-
როტე ქნა Z.

ბოროტობა ქ(მ)ნა AB.

იბორჯლა ბორჯალი მოექსენა
ZAB.

იბრალა ბრალი დაიდვა ZAB.

იბრდღუნა (იბრდღუნა ZA, იბ-
რდღვინვა B) (23, 24 რიცხ.)

ბრდღვინვა იწყო Z.

(+ 23, 24 რიცხ. Aa) ბრდღვინვა

ქნა AB.

იბრძანა ბრძანება იქნა ZAB.

იბრძენა (იბრძენა AbB) ბრძენობა
ქნა ZAB.

იბრძვის Cb.

იბრძნა ნ. იბრძენა.

იბრძოლა ბრძოლა ყო ZAB.

იბრძოლება Cb.

იბუღა ბუღე დადვა ZAB.

იბღინება Cb.

იგავი (+ 13, 24 ვათე ZA) (+
არაკი B) ესე არს სიტყვით მ-
გალითი, გინა საჩვენებელი, გი-
ნა მოსანიშნავი ZAB.

არაკი C განუშარტავია DE.

ნ. არაკი, ეიგავა, ვიგაობდ,
ვიგაობდი, მიგვივებითი, ნიგავე-
ბი, საიგაო.

იგალა ისარჯა ZAB.

იგალობა გალობა ყო ZAB.

იგარდოს გარდაის ექნას ZABCb.

გარდაის Ca. გარდაის მგონია Cq

¹ შდრ. S—1463, 49 r, ხ 22. ² ბასილი კესარიელი, ექვსთა ღღეთაჲ, მ. კახა-
ძის გამოც., 102, 28. ³ წყაროები და მოწმობანი გაღაბაზულია.

იგლო ჩაიგლო ZAB.
 იგემა¹ (+ 3, 7 იონა ZAA) გემო
 'ნახა ZAB.
 იგენი ისინი ZAA.
 იგვრდივ, იგვრდივი-ნ. იგურდივ.
 იგი (+ 27, 4 დაბად. ZAA) (+
 ისი ZABC) ყო(ვ)ელი იგი ჩეე-
 ნებასა შორის ძეს და გვარსა.
 არამედ მას მასი და იგი შემ-
 დგომთაგან ერქმის ZABCDE.
 ნ. იგენი, იგია.
 იგია (იგიაა AbB) (+ 2, 7 ნაომ
 ZAA) ი გ ი კაცისათვის ითქ-
 მის და ი გ ი ა დედაკაცი-
 სათვის ZA.
 ი გ ი კაცისათვის ითქმის, ხოლო
 ი გ ი ა დედაკაცისათვის B.
 იგლოა გლოვა ყო ZAB.
 იგონა გონებად შთაკდა ZAB.
 იგრემლებდა (+ 23, 40 ეზეკ.
 ZAA) წარბს იღებევდა ZAB..
 წამწამთა და წარბთ შეილებდა Cab.
 იგრიკა (+ 8, 12 ესთერ ZAA)
 აპრილი ZABCDE.
 ნ. აპრილი (თთუე 'სთანაც).
 იგულეთ (2 შჯულ 1, 21) გულად-
 ილეთ ZAA.
 იგულვა გულად-ილო ZAB.
 იგულისწყრომა გულისწყრომა ყო
 ZAB.
 იგულმეთქუებენ (იგულმეთქუ-
 მბენ ZAA) გულის-თქმას გაი-
 მრავლებენ ZAB.
 იგურდივ (იგვრდივ ZABD,
 იგვრდივი C) (13, 18 დანიელ)

გვლარძნილი(ი), გინა გვერდით
 ZAA.
 გვლარძნილი(ი) AbBCD.
 იგუშაგა დარაჯობა ყო ZA.
 გუშაგობა ყო B.
 იღად (48, 33 იერემ.) ესე სიტყ-
 ვა (+ არს Z) სიცოცხლე სიხა-
 რულითა ZAB.
 (იერემ. 48, 33) შეწყობილი კმა
 (+ იერემ 48, 33: „განთიად იღად
 არცა მიმწესბი არა ყვეს იღად“
 Cq)² C.
 იღარაჯა დარაჯობა ქნა ZA.
 დარაჯობა ყო B.
 იღაყვ (იღაყვი ZABE) ნიღაყვი.
 მკლავთ საღრეკი Z.
 მკლავთ ნაწევარი A. განუშარტავია
 BCDE.
 შღრ. ღლაყვ.
 იღგომა დგომა ყო ZA.
 დგომა ქნა B.
 იღვა ქვე დებით იყო ZA.
 დებით იყო B.
 იდიდა დიდად იჩინა ZA.
 დიდად იჩინა B.
 იდიდა დიდად გაითქვა Z.
 იდიდსიტყუა³ (35, 13 ეზეკ.)
 სიტყვა-დიდობა ქმნა ZAA.
 იდოლებრივი (+ კავშირ.⁴ ZAA)
 კერპული ZAB.
 ესე არს კერპი, გინა კელით ქმნილი
 (ქმნული CqDE) CDE.
 იდოლია (კავშ.⁵) კ ე რ პ ი ლა-
 თინურად Z.
 („+ კავშ. Aa) ლათინურად კ ე რ-
 პ ი AB.
 იდროა დრო ექსენა ZAB.

¹ წყაროშია: „იგემებენ“. ² წყარო და მოწმობა გადახაზულია. ³ ნუსხებშია: „იდიდსიტყვა“. ⁴ ამოღებულია იოანე პეტრიწის კომენტარების ბოლოსიტყვაობიდან (II წიგ... 212,15—27). ⁵ შღრ. იოანე პეტრიწი (II წიგნი 212,15).

იღრტუნა¹ დრტინვა ყო ZAB.
იღუმალ (+ 2, 7 მათე ZA) სა-
ჩუმრად ZAB.

იღუმალი საჩუმარი Z.
საჩუმრად Cab.

ნ. საიდუმლო.

იწ იოანე ქარაგმით ითქმის ZAB.

იწ ათხუთმეტი რიცხვით ითქ-
მის Z.

იეკლესიეს (იეკკლისიეს ABC)
შეიკრიბნეს ZABC.

იელატი (+ კათილორ. ZAA)
ელატთან ნახე ZAB.

იელვა ელვა იქ(მ)ნა ZAB.

იელი (ხე) ხე(ა) თაფლის გა(ნ)-
მრყენელი ZA.
(ხე) BCDE.

იენავა ავ-ენაობა ქნა Z.
ავ-ენაობა თქვა AB.

იერთა გაერთება იქ(მ)ნა ZAB.

იერლაყი მეფეთაგან შეწყალების
უსტარი ZAB.

ესე არს მეფეთაგან შესაწყალე-
ბელი წიგნი CD.

ნ. წერილი.

იერომნიმონი დავიწყებულის სა-
მღლელო საქმის მომგონებელი
ZAB.

იერომნიმონი არს დავიწყებულის
სამღლელოს საქმის მომგონებელი C.

იეტიკა ეტიკობა ქნა ZA.
ეტიკობა ექნა B.

იეფად ადვილ სავაჭრელად ZA.

იეფი (+ 12, 1 იერემ. ZAA²) გა-
მცემელი და პურადი ZAB.

არაძვირი, გინა უშურველი, გინა
არაძუნწი Cab. უშურველი, გინა
არაძუნწი Cq. განუმარტავია DE.

ნ. იეფად, სიიეფე; შდრ. იაფი.
იეშმაკა ეშმაკობა ქნა ZAB.

იექუა³ ექვი შეუვიდა ZA.
ექვი ქნა B.

ივ ბოლოს ართრონია: ღ^რთევ, ცო-
ცხლივ და მისთანა ZAA.

ივალა ვალი აიღო ZAB.

ივალალა ვალალება ყო ZAB.

ივაშა ვაშა-ვაშა თქვა ZAB.

ივაჭრა ვაჭრობა ქნა ZAB.

ივედრა იხვეწნა ZAB.

ივეოსი (ფრინ.) (მ)ფრინველია,
გველის მკამელი ZABCDE.

ივი მამაკაცთა და დედაკაცთა
ორთავე სასარცხოთა ასოთა
ზოგად ივი ეწოდების (ეწო-
დება B), ბოლო თვითოეულთა
(თითოეულსა B) ცალ-ცალკე
სხვადასხვა(ა) ZAB.

მამაკაცისა და დედაკაცის(ა) შუა
ასოთა. ორთავე ზოგად(ი) ივი ეწო-
დების (+ სასარცხოთა C). და თუ
(უკეთუ D) თვითო სთქვა, სხვადასხვა
სახელი სძეს CD. შუა ასო. მამაკა-
ცისასა და დედაკაცისასა შუა ასოთა
ივი ეწოდების, ორთავე ზოგად E.
ნ. მორი, მუტელი.

ივლისი თიბისა ZABC.

თიბისა. ივლისსა პირველ ავ
და კვინტოლიონი (ევენტოლიო-
ნი D) ეწოდებოდა DE.

ნ. თთუე.

ივლონა ესე არს გრკალი ცისა
ჩრდილოდ კერძო, რომელსა
ზაფხულის მზე მუნით მოიქცე-
ვის და ვერ(ა) გასცილდების ZA.

ესე არს გრკალი ცისა ჩრდილოდ
კერძო, რომელსა ზედა ზაფხულის

¹ ნუსხებშია „იღრტინა“. ² წყაროშია: „იეფის“, რაც ცალკე შეუტანია Z-ს
³ ნუსხებშია: „იექვა“.

ვალს მზე B. ივლონა ეწოდების მას გრკალსა ცისასა ჩრდილოდ კერძო, რომელსა ზედა ზაფხულის მზე ვალს CB.

იენისი მარიალისი ZAaD.

მარიალისა AbBC. მარალისი E.

ნ. ვარდობისა, მარიალისა

(თთუე'სთანაც):

ივო ვნება ქნა ZAB.

ივრცელა გაგანიერდა ZA.

ივან-ერა B.

იზაყუა მზაკვარება ქნა ZA.

მზაკვარება ყო B.

იზამთრა ზამთარი დაყო ZAB.

იზარდა ზრდა იწყო ZAB.

იზატიკა ზატიკი ყო ZAB.

იზაფხულა ზაფხული დაყო ZAB.

იზელდა ზელას იყოფდა ZAB.

იზევა (14. 5 იერემ. ZAa) ხვასტაგნი შობენ; უ ზ ე ი — ბერწი და მ ე ე ზ ვ ე — მშობელი ZA.

ხვასტაგი რა შობდენ, იზევა არს.. ხოლო ბერწი — უ ზ ე ი და მშობელი — მ ე ე ზ ვ ე B. ხვასტაგი რა შობდენ იზევა ბად ითქმის, ხოლო ბერწი — უ ზ ე ი და მ შ ო ბ ი — მ ე ე ზ ვ ე C. ხვასტაგი რა შობდეს, იზევა ითქმის, ბერწსა — უ ზ ე ი D. ხვასტაგნი რა შობდენ, იზევა ბად ითქმიან E.

ინ. დოლი.

იზნისი¹ (+ 44, 5 დაბად. ZAa)

მისნობს ZAB.

იზრაბა (+ 1, 19 მათე ZA) ზრაბ-

ვა ყო ZAB.

იზრდებოდა ზრდას იქმოდა ZAB.

იზრუნვა ზრუნვა ყო ZAB.

იზურგა ზურგად მოიბა ZAB.

იზლაპრა ზლაპრობა წარმოთქვა ZA.

ზლაპრობა თქვა B.

იზღვანვის² (23, 4 ისო) საზღვარ ექმნების ZAa.

იზღვია გარდაეკდივა ZAB.

იზღუანვის ნ. იზღუანვის.

ითავა თავად შეექმნა ZA.

თაობა ქნა B.

ითავნა სათავნო გა(ნ)მრავლდა ZA.

განმრავლდა სათავნო B.

ითავსა თავს-იღვა და გაიწყუ ZAB.

ითანია თანგაუყარ ყო ZAB.

ითარგმანა თარგმანებულ იქმნა ZAB.

ითვისა ნ. ითვისა.

ითიკანი (38 ნემეს.³) ჩვეულებით სათნოების მოქმედი ZAB.

(+ ნემეს. 38 Cb⁴) ჩვეულებით სათნოების მქნელი C. ჩვეულებით სათნოების მოქმედებასა (მოქმედს D) კეიან (ეწოდების D) DE.

ითმენდა მოთმენას ჰყოფდა ZAB.

ითმოს (27 ნემეს.⁵) ღრუბლისა და ცხავის მსგავსად დაქვრეტილი ძვალი ZAB.

(+ 27 ნემეს. Cb⁵) რომელ არს ცხავის(ა) და ღრუბლის მსგავსი ძვალი დაქვრეტილი (დაქვრეტილი CbqD) CD. ითმოს, რომელ არს ცხავისა და ღრუბლის მგზავსი ძვალი დაქვრეტილი E.

ითოვა თოვლა იყო ZAB.

ითუსა (ითვისა B) თვისად მიიჩნევა ZAB.

¹ წყაროშია: „ზმნით იზმნიან“. ² ნუსხებშია: „იზღუანვის“. ³ გამოცემის თანახმად 39-ე თავია (გვ. 153,2). ⁴ იქვე. ⁵ გამოცემის თანახმად 28-ე თავია (122,18).

ითქუა თქმა იქ(მ)ნა ZAB.
ითხველიდა¹ სათხვეელს ისროდა
ZA.

სათხვეელს ისრედა B.
ითხოვა (+ გამოსლ. 3, 22 ZAa)
თხოვნა ყო ZAB.

იისფერი ZAB.

იკა პაიჭის თასმის ჩამოსაბამი
სარტყელი ZA.

პაიჭის თასმის ჩამოსაბამი BCb.
პაიჭის თავის (sic.) ჩამოსაბამი Caq.
განუმარტავია DE.

იკაზმებოდა კაზმას(ა) ჰყოფდა
ZAB.

[იკანდელი ნ. იკანკელი].

იკანკელი (+ არიოპაველი ZAa)
ესე არს აღმართში მიმრეც-
მომრეცად აღსლვა (აღსვლა A);
და მიხვევ-მოხვევით შეზევა, რა-
თა არა დაშვრეს ZA.

(დიონოსი 4, 37) გინა იკანდელი,
იგივე და ერთ. „ესე არ(ს) მი-
მოცვალეებითი მოქმედებაჲ ვითარ-იგი
წყალი თევზთა და მფრინველთა და
კვერთხი მოსესი გველად და ეგვი-
თარიჲ“. ესე არს აღმართში მიმრეც-
მომრეცად აღსლვა და მიხვევ-მოხვე-
ვით შეზევა, რათა არა დაშვრეს B.
იკანკელი არს აღმართში მიმრეც-მომ-
რეცად აღსლვა და ადგილითი-ადგილ
შეზევა, რათა არა დაშვრეს C. იკან-
კელი არს მიმრეცად სვლა და ადგილ-
ადგილ სვენება D.

ნ. აღმართი.

იკანო (40 კავშირიჲ) კმა არს ZAB.

იკანონა კანონად მიიჩინა (მიიჩი-
ნება B) ZAB.

იკარვა კარვად შევიდა ZAB.

იკბინებოდა კბენას ჰყოფდა ZAB.
იკეთილა კეთილად შეიცვალა
ZAB.

იკეთილენება (+ 30, 10 იერემ.
ZAa) ჩვეულების ვნებისაგან
კეთილად შეიცვალა ZAB.

იკეთილენების ვნებისაგან იკეთილოს C.
იკვირვა ნ. იკვრვა.

იკვლივი (ბალ.) ZABCDE.

იკითხა კითხვა ყო ZAB.

იკლო კლებულ იქმნა ZAB.

იკმაა (იკმარა B) კმასყოფელ ყო
ZA.

იკმია იგივე კმა, გინა საკმეველი
იკმარა ZA.

იგივე კმაყოფა B.

იკმია საკმეველთ კმევა იკმია B.

იკონომოსი (იკონომესი D) ბერ-
ძულია, ქართულად გამრი-
გე ჰქვიან ZAB.

(უტმ.) გა(ნ)მგებელი CD. ბერძენ-
ულია დეკანოზი, გინა მარიგე-
ბელი E.

ნ. პარიკონომოსი.

იკორთა ფიცრის თარო ZAB.

ხის თარო CabD. ხითარო Cq.

ნ. სარკმელი.

იკოსაედრი (5 ნემეს.) ნელიად
მიმღრეკი ZA.

5 ნემეს. B.

იკოსი სახელ-შეკრებული ZAB.

სახლ-შეკრებული C. განუმარტავია
DE.

ნ. კონდაკი.

იკტერონია გუნი, სიყვითლის სე-
ნ(ა) ZA.

სხვა კათილორ.†: „თაფლი ვი-

¹ ნუსხებშია: „ითხველიდა“. ² წყარო: „დიონოსი 4“ აქაც არის გამოვრებული.
³ ნახე იონან პეტრიწი, II წ., 96,5. ⁴ შლბ. A—250, 204 r.

ეთა (ვიეთა Ab, ვეთად Cab) მიმართ მწარე არს, კეშმარტად, ვითარ იქტრო(ნ)იანთა მიმართ“ BCD!.

იქტიონი (ფრინ.) 2 შუღლ. ZAaB. იკურთხა კურთხევა მიიღო ZAB. იკურნა კურნება მიიცა ZAB. იკრვა² საკვირველად აღუჩნდა ZA.

საკვირველად აღიჩინა B.

ილაო (+ ილაო B) სენი არს უბეს ზეით წელის ნასკულობითა; ილაო გამოითარგმანების: ლ¹ო შე მი წყალე; ზოგნი სახელ-სდებენ მყრალად და ზოგნი ჰას(ა), და იტყვიან სიძნელით ტკივილსა მისსა ნაწლევის გამოაკენისათვის ZAB.

(+ სენია D) ილაო იქ(მ)ნების უბეს ზეით წელის ნასკულობითა; ილაო გამოითარგმანების: ლ¹ო შე მი წყალე; ზოგნი სახელ-სდებენ მყრალად (მყრალი D) და ზოგნი ჰას. და იტყვიან სიძნელითა ტკივილისა მისისა(თა). (+ წელის გამოანაკვის სენია C) CD. სენი კოლინჯი E.

ილაღობა ლაღობა ქნა ZAB.

ილაშქრა ლაშქრობა (ჰ)ქნა ZAB.

ილეკრო ეწოდების ოქროსა, ვეცხლსა, სპილენძსა, რკინასა, ტყვიასა, კალასა და ყოველსავე მისთანათა ერთბამად ZA.

ილეკრო ეწოდებოდა ოქროსა, ვეცხლსა, სპილენძსა, რკინასა, ტყვიასა, კალასა, რვალსა, თითბერსა და ყოველსა მისთანათა ერთბამად B.

ილეკრო, ილიკტრიონი და ლიკტრიონი (ლიკტორი Cq) ერ-

თი არს Caq¹. ილეკრო ეწოდება ოქროსა, ვეცხლსა, ტყვიასა, კალასა, თვითბერსა. რკინასა და ყოველსა მისთანასა Cb. 12 იოსიბოსი: „ბროლი და ილეკრო“ DE.

ილეკტრო (1, 4 ეზეკია) ილეკრო ZAa.

ილექსა ლექსები თქვა ZAB.

ილვისიოსი (ილვისიოსს B, ილვისიოსის CD) (+ ილვისიოსსა CD) რომელ არს ოლვისიოსი (ს) c, გინა აპოლვისიოსი (აპოლვისიოს CD) ესრეთ გამოითარგმანების (გამოითარგმანება D) ვითარმედ: განსასვენებელი უჯაქო. ესე იგი არს (+ ადგილი D) ქსნილი, თავისუფალი ტანჯვისაგან ZABCD.

ილი ილი ლიმა საბაქთანე (27, 46 მათე) ებრაულად (ებრაელთა B): ლ¹ო, ლ¹ო ჩემო, რასათვის დამიტევებ მე ZAB.

(მათე 27, 46) ლ¹ო, ლ¹ო ჩემო, რასათვის დამიტევებ მე Cb.

[ილიკრინ ნ. უილიკრინეს].

ილიკტრიონი (1, 4 ეზეკ.) ესე იგი არს ილეკროებთა (ილეკროების B) ფერი ერთბამად ბრწყინვიდეგ ZAB.

ილიკტრიონი (ეზეკ. 1, 4) ესრეთ ითქმის ოქროსფერი და ვეცხლის ფერი, თანნარევად ბრწყინვალედ ჩნდეს ილეკრო და ლიკტორიცა C.

ლიკტორი, ილეკტრო არს ოქროსა და ვეცხლის ფერი თანნარევად.

„ვითარცა ხილვა ილიკტრიონისა“ D. განუმარტავია E.

¹ წყარო და მოწმობა გადახაზულია Ab-ში. ² ნუსხებშია: „იკირვა“. ³ ეს განმარტება Cb-ში გადახაზულია. ⁴ შდრ. A—675, 206r, 14.

შღრ. ილეკრო.

ილინჟა ჩიტის მახე ZABCDE.

ნ. მახე, საბრკე; შღრ. ირეკი.
ილისტიკი (2, 78 დიონოს.) ზღუ-
დის სამართი ილისტიკი ZAa.

ზღუდის სამართი AbB. სამართი
ზღუდისა C. ს ხ ვ ა კ ა თ ი ლ ო რ ი ა :
„რამეთუ მაშენებელი ილისტიკისა
იქუმევს გამორჩევისა მიმართ, გინა
თუ მართალა არს ზღუდე, გინა არა,
გარნა თუ რა არს ილისტიკი, არა
უწყის“ D

ილოცა (+ 16, 12 ესაია ZAa)
ლოცვა ყო ZAB.

ილტობოდა სველდებოდა ZA.
სველ იქმნებოდა B.

ილტრიონი იტყვიან გომიზი
არს ხისაო, ვინათგან მას შინა
იხილვებიან წველი, ბუზი და
ჭინჭველი. ქარვა შგონია ZA.

იტყვიან ილტრიონი გომიზი
არს ხისაო, ვინათგან მას შინა იხილ-
ვების წველი, ბუზი და ჭინჭველი B.
სანდალოზი. იტყვიან, ვითარმედ ილტ-
რიონი გომიზი არს ხისაო, ვინათ-
გან მას შინა (შიგან Cq) იხილვების
წველი (+ და Caq) ბუზი და ჭინჭვე-
ლი C. იტყვიან, ვითარმედ ილტრიონი
გომიზი არს ხისა DE.

ილუმელი (+ მამათ-ცხ. ZAa) ესე
იგი არს, არცა სიკეთე, არცა
სიავე არ ეტყობოდეს, გინა გე-
მო ZA.

ესე არს, არცა სიკეთე და არცა
სიავე არა შეეტყობოდეს, გინა გემო
B. ესე არს არარა შეეტყობოდეს
სიკეთე ანუ (გინა D) გემო CD. არც
მძიმე, არც სუბუქი; უ ლ უ მ ე
ლია არც მძინარი, არც მღვიძარ-
ი E.

ილურსება ცხენი საკბენლად ეშაღებო-
დეს Cb.

ილუსტრიოსი 16, 1 მამათ-ცხ.
ZABCb.

ილხინა ლხინი ყო ZAB.

იმ (+ იმ B) ითქმის მ ა ს ს ა-
ვ ი თ, რამეთუ ვაჩვენებთ: იმ
კაცმან (კაცმა B) მითხრა (+
და ZA) იმ დღეს იყო, ვითარცა
ამ ამას აჩვენებს, მაგრამ უგვი-
რო(დ) ZAB.

განუმარტვია CDE.

ნ. ამ.

[იმათ ნ. მათ].

იმაკა მაკე იქმნა ZAB.

იმაღებოდა მალვა ქმნის ZAB.

იმაწ მან ZAB.

იმაწა ლვედი ერქვანთა, თუ ჭამ-
ბარა ZAa.

ნ. ევანი.

იმართლა მართალი შეიქ(მ)ნა
ZAB.

იმარმენთა ათერთს კავშირში სვე-
თა წილხლომლად თქვა E.

იმარმენი მარმენიოს ძალი ZA.

მარმენიო, სვე წილხლომილი B.

უკეთუ კაცობრივი ბუნება ვიღრემე,
ვითარცა მოკვდავი, სცნობს თვისსა და-
სასრულსა, ხოლო თითოეულისა დასა-
სრულსა, ხოლო თ(ვ)ითოეულისა ეამნი
არა რომლისამე საზღვრისაებრ არს,
რომელსა გარეშენი უწოდენ იმარ-
მენთაღ, ვითარ ეზეკიას შეეძინეს
ეამნი და ათერთს კავშირში სვეთა
წილხლომლად თქვა და სხვაგან ეს-
რეთ: იმარმენი შეთხზნილსა რასმე ბუ-
ნებასა ჰქვიანო—ბელი, სვე და მარმე-
ნიო სამნივე (სამივე Cq) ჰგვანან და
სხვადასხვანუც არიან და არ(ა)რათა

მგავსნი C. ათერთს კავშირში სევთა წილხდომილად თქვა, სხვაგან ასე: იმარმენი შეთხზილსა რასმე ბუნებასა ჰქვიანო. ბელი, სვე და მარმენიო საპიე ჰგვანან და სხვადასხვანი არაან და არა მგვავსნი D. შეთხზილსა რასმე ბუნებასა ჰქვიან E.

იმარხა (+ 4, 2 მათე ZA) მარხულობა ქნა ZAB.

იმარხავს Cb.

იმას მასსავით (+ 'მასავეთი' Z) ZAB.

იმასპინძლა მასპინძლობა ყო ZAB.

იმაწე „იმაწე დიდ ყოფა წინაშე ლ^რთის(ა), შეურაცხ იქმენ (+ მანწანებელი Z)“ ZA.

„იმაწე დიდ ყოფ წინაშე ლ^რსა, რამეთუ წინაშე ლ^რსა შეურაცხ იქმენ“ B.

იმღენი Cb.

იმედი გულის მინდობა ZA.

განუმარტავია BCDE.

ნ. ეიმედა, იმედნეულობა, საიმედო, უიმედო.

იმედის-გარდაწყვეტა (იმედის-გარდაწყულტა ZA) ვულის გატეხა ZA.

განუმარტავია B.

იმედის-დადება გულის გამაგრება ZA.

განუმარტავია B.

იმედის-მიცემა გულმაგრობის მიცემა ZA.

განუმარტავია B.

იმედნეულობა (იმედნეულება A) გულდებულობა ZA.

იმეტებს გაიმეტებს Cb.

იმეტყუელა (იმეტყულა ZA) ბეტყუელება ქნა ZA.

მეტყუელობა ქნა B.

იმეფა მეფობა ქნა ZAB.

იმეცნა მეცნიერება ქნა ZA.

მეცნიერება ყო B.

იმეცნე Ccb.

იმზალა მზად შექმნა ZA.

მზადება იქმნა B.

იმზირა მზირობა ყო ZA.

მზირობა ქნა B.

იმზო მზეობა ქნა ZAB.

იმთხრობლა მთხრობლობა ქნა ZAB.

იმიერ (+ 2, 5 გამოსლ. ZAa) იქიდამსავით ZABC.

განუმარტავია DE.

იმით მით ZAB.

იმინთი (ბალ.) უთესლო ბალახია ZA.

(ბალ.) უთესლოა B. (ბალ.) CDE.

იმის მის ZAB.

იმისი მისი ZAA.

იმითომ Cb.

იმოთხვიდა სეერნობდა, თუ მავალ იყო ZAB.

იმოთხვიდა ითქმის: იშვებდა, გინა მავალ იყო C. იშვებდა D. იშვებდა, განისვენებდა იო ბ ის 41, 23; ხონოლო რთე ში: „იმოთხვიდა რა აბანოსა შინა მოკლესო“; ქართლის ცხოვრებაში: „იმოთხვიდა სამოთხესა ამის საწუთოსასა“; იო ბ ის: „ტარტაროზი უფსკრული-სა, ვითარცა ტყვე შერაცხა უფსკრული სამოთხველად“ E².

ნ. სლვა.

¹ შლრ. ხრონოლოგიური გორგი მონაზონისაჲ, ს. ყაუხჩიშვილის გამოცემა. თბ., 1920 წ., გვ. 164, 14. ² წყაროებზე მიითვებანი და მრწამსიანი გადახზულია E-ში.

იმოსებოდა (+ 16, 19 ლუკა ZA)
შეიმოსდა ZAB.

იმოქმედა მოქმედება ქნა ZA.
მოქმედობა ქნა B.

იმოციქულა მოციქულობა ქნა
ZAB.

იმოძღურა ზოდღ(ვ)რობა ქნა
ZAB.

იმოწმა მოწამედ მოიყვანა ZA.
მოწმად მოიყვანა B.

იმრ გერდივ ZAB.
გერდივ, კავშირში ეწერა¹ CDE.

იმრუშა მრუშება ქნა ZAB.

იმრჩობლა იორა ZAB.

იმრჩობლებს იორებს Cb.

იმსახურა სამსახური ქნა ZAB.

იმსგავსა თვის მსგავს ყო ZAB.

იმსთუეს² აღმსთობა ქნეს ZA.
განუმარტავია B.

იმსტრობდა (10, 10 ტობია) სინ-
ჯევედა, ჯამუშობდა ZAA.

იმსხემა მსხემობა ქ(მ)ნა ZAB.

იმსხუერპლა³ მსხვერპლი შეწირა
ZAB.

იმტერა მტერობა უყო ZAB.

იმტერებს გაიმტერებს Cb.

იმუდარა მუდარობა (უ)ყო ZAB.

იმუშავა მუშაობა ქნა ZAB.

იმუხთლა მუხთლობა ქნა ZAB.

იმღერა მღერა ყო ZAB.

იმძიმა სამძიმარ(ი) იწყო ZAB.

იმწევა მწედ მოიცა ZA.

იმჭულის (2 ეფრემ.) მჭილ(ვ)ს
უჭირებს ZAA.

ინ საწყავი არს შთამტევენელი
ორთა ხოისთა ატტიკურთა ZAB.

საწყავი არს, რომელი შთაიტევს
ორთა ხოისთა ატტიკურთა. (+ატტი-
კა ათინაა C) CD.

ნ. ინი, საწყავი, საწყაული.

ინა (ბალ.) წითლად შემღებავი
ZA.

(ბალ.) წითლად შეღებავს B. (ბალ.)
CDE.

ინაგა (ფრინ.) მომცრო (მ)ტრე-
ღია ველური ZA.

(ფრინ.) მომცრო ტრეღია B.

(ფრინ.) გულ-ო, მომცრო ტრეღი(ა) C.
ინალი Cb.

ინადიმა ნადიმი ქნა ZAB.

ინადირა ნადირობა ქნა ZAB.

ინათლა გაუუნება აღმოჩნდა ZAB.

ინანე ღინანე Cb.

ინანთი ვარდის წყალსავით
სუნ(ნ)ელ(ნ)ია ZABCb.

ვარდის წყალსავით სუნნელია Caq.
ვარდის წყალსავითა D. განუმარტა-
ვია E.

ინატრა ნატრა თქვა ZAB.

ინაღლი Cb.

ინაყოფა ნაყოფი გამოიღო ZAB.

ინაყროვნა ნაყროვან ჭამა ZAB.

ინაწილა ნაწილი მიიღო ZAB.

ინაქი (+ 12, 39 მარკ. B) საჯღო-
მი ZAbB.

საჯღომო Aa. მალალი საჯღომი CD.
მიყრდნობით ჯღომა და საჯღომო E.

ნ. მეინაქე, საინაქე.

ინაქ-იდგა (13, 12 იოანე) სერო-
ბად დაჯდა ZA.

განუმარტავია B.

ინდაესსარონე იოსიპოსში კარკო-
სა: „და საწყეონი უკვე მოსეოისნი
(?) მსგავსნი ინდაესსარონეს სახელ-

¹ იგულისხმება იოანე პეტრიწის თხზულების ბოლოსიტყვა (II წ., გვ. 207,7
და 215,31). ² ნუსხებშია: „იმსთუეს“. ³ ნუსხებშია: „იმსხუჭრპლა“.

ღებულთანი ოქროსა და ვეცხლისანი ბეერნი! E.

ინდალმა (+ ინდალმა B) არა თვითება არს სულისა, არამედ ვითარცა (ვითარ B) თვითებისა აჩრდილი და ნამწვერვალევი ZAB.

ინდალმა არა თვითება(ა) სულისა, არამედ ვითარ თვითებისა აჩრდილი და ნამწვერვალე (ნამწვერვალე Cq) CDE.

ნ. საბწინი.

ინდიკტიონი ებრაულისა ენითა ათხუთმეტი წელიწადი ერთი ინდიკტიონია და ოთხი წელიწადი ერთი ოლვიმპიადო ZA.

ებრაულთა ენითა ათხუთმეტი წელიწადი ერთი ინდიკტიონი არს და ოთხი წელიწადი ერთი ოლვიმპიადო. ხოლო ბერძელიდამ ქართულში წლის მოქცევად უთარგმანებიათ, არ ვიცო, როგორ ექნიათ B. ებრაულისა ენითა ათხუთმეტი წელიწადი ერთი ინდიკტიონია არს და ოთხი წელიწადი ერთი ოლვიმპიადო. ინდიკტიონი ქართულს რიცხვში წლის მოქცევად უთარგმნიათ, არ(ა) ვეცი რასათვის C. ებრაულთა ენითა არს: ათხუთმეტი წელიწადი ერთი ინდიკტიონია და ოთხი წელიწადი ერთი ოლვიმპიადო (+ ჩვენც ამაღ ვიქმარებთ E) DE.

ინდომა ნდომა ყო ZA.

ნდომა ყო, გინა ინდო კაცმან B.

ინდოური ქათამი (ფრინ.) ZABCDE.

[ინდუშა ნ. რუხა].

ინება ნება დართო ZAB.

ინესი (ინესნი CDE) 4 ნე მეს.: „ინეს(ნი) (+ და DE), უმენეს(ნი) და აღენეს(ნი)“ ZABCDE.

ინი (45, 24 ეზეკ.) ინ საწყავია ერთი, ორი კოროსი ჩავა ZAA.

ნ. ინ.

ინიოხი (+ 2 ეფრემ¹ ZA) რაინდა ZABC.

შდრ. ინოხი.

ინო (26 ნემეს²) ესე არს მგრძნობელი ძარღვი (ესე მგრძნობელი ძარღვი არს B) თანა-შეთსზული შეშა ძარღვთა ZAB.

(+ 26 ნემეს². Cb) მგრძნობელი ძარღვია, ესე თანა-შეთსზულ არს შეშა ძარღვთა C. თანა-შეთსზულ არიან შეშა-ძარღვთა ინონი. ნემესიოს ესეც მგრძნობელად ძარღვად თქვა D. თანა-შეთსზულ არიან შეშა ძარღვთა. ინონი ნემესიოსში ესეც ძარღვად თქვა, მგრძნობელად E.

ინოხი ინოხი ZABCab.

მელეინეთ უფროსი (ხუცესი D), გინა პირის-მწღე CqD. დილი ვინება E.

ინჯლივი ქუთუთოს ბმო ZAB.

შდრ. ჭიჭლიბა.

ინჯრა იჯრა, ჯერი ZA.

ჯერი B.

ნ. იჯრა.

იობელისნი (+ 1 ნეშტ. 15, 28 ZAB) საყვირი(ა) მოკეცილი ZABC.

საყვირა DE.

ნ. საყვირი.

იოგი (ექესთა დღე 3) ნაწევარი B.

¹ შდრ. A—154, 175 vb; შდრ. „ენიოტი“ (სადაც ტ ზანის ნაცვლად ზის ამ ორ ასოთა მსკავესების გამო ნუსხურში). ² გამოცემის თანახმად 27-ე თავშია (გვ. 118,4).

იოვლიოს ესე არს წელიწადი ერ-
გასი, რომლისა შემდგომად
შჯული არღარა შეუნდობს ვა-
ლის მიცემად ZAB.

ორმოცდაათი წელიწადი, რომლისა
შემდგომად არღარა შეუნდობს სჯუ-
ლი სესხისა მიცემად C. ნ¹ წელი-
წადი არის D.

იოკებს დაოკებასთან ნახე ZA.

განუმარტავია B.

იოლვიხტრი ჩაქსული (ჩაქსულად
B) სხვადასხვა ფერი ZAB.

ნ. პოლვისტრი.

იოლნა (3, 18 გამოცხ.) თვალი
ისურმა ZA.

თვალი გამოისურმა B.

იომა ომი ქნა ZAB.

იონი ბერძენი ZAB.

ბერძენნი C.

იოპი „იოპი, ტბა და ღაზარაი“ E.

იორდასალები (ბალ.) ZABCDE.

იოტა (5, 18 მათე) მართლ ჩამო-
ზიდულსა მას ასოსა წერილთასა
იოტა ეწოდების, ხოლო ზე-
და კერძო წარზიდულსა მას
მგურდლ და გურდივ რქა ZA.

(5, 18 მათე) დამნიშველი. იოტა,
გინა რქა. მართლ ჩაზიდულსა მას
ასოსა წერილთასა იოტა ეწოდების,
ხოლო ზედა კერძო წარზიდულსა მას
მგვრდლ და გვრდივ რქა B. (+ მათეს 5, 18 Cb) სახარებაში
რომ სწერია იოტა და რქა (იოტა და
რქა სწერია DE) მართლ ჩაზიდულსა
მას ასოსა წერილთასა იოტა ეწო-
დების, ხოლო ზედა კერძოსა წარზი-
დულსა მას მგვრდლ და გვრდივ
რქა(დ) სახელ-ედების CDE.

იოტა წერილი ჰიქის შივი ZA.

ჰიქის წელიწადი შივი B. ჰიქის შივი-

ვი (+ წელიწადი C) CD. განუმარტა-
ვია E.

იოტნა ოტებულ ყენა ZAB.

იობ (7, 16 იერემ.) ოხას იქ ZAB.

იოხა ოხება ქ(მ)ნა ZAB.

იოხი რაფათა ZABCb.

იპატი ვიპატოსი ZA.

მეპატრონე ვიპატა თაშა, ვიპატო-
სი B.

5. ანთიპატი.

იპატივა პატივი დაიდვა ZAB.

იპატოჲ (იპატოთ E) (2 კავშ.)

ნიტასთან ნახე (+ საკრავის ძა-
ლი მგონია Aa) ZAa.

(2 კავშ.) საკრავის ძალი მგონია Ab.

2 კავშ.: იპატო(ი)თ ვიღრე ნიტამ-
დეს(ს) BCDE¹.

იპატოსი აგრევე ვიპატოსი ZA.

დიდებული, მეფის წინაშე მღევი B.

ბატონის მსგავსა კაცი (+ მეფის წი-
ნაშემდგომელი Cab) C.

ნ. იპატი.

იპატოსობა ბერძულად ბატონის მგზავს
კაცს ჰქვიან D. (უქმ.) ბერძულია,
ბატონის მაგვიერსავით არის E.

იპი-იპი რომელსა თურქნი იტყვი-
ან ბალი-ბალი ZA.

შე შე BCb. გიგო Ca. (+ ვეფ-
ხის-ტყ. E) გო გო DE.

იპოდრომი ბერძულია, ცხენთ
სარბიელი ZAB.

ცხენთ სარბიელი პე(რ)-
ძულად C. (უქმ.) იპოდრომი
და იპოკონიერი ბერძულად
ცხენთ-სარბიელს ჰქვიან D.
(უქმ.) ბერძულად ცხენთ სარბიელსა
სამქედროს ჰქვიან და იპოკო-
ნიერიცა E.

იპოვა პოენა ყო ZA.

პოენა ყო B.

¹ გადახაზულია Aa-ში მოწმობა.

[იპოკონიერი ნ. იპოდრომი].
იპომნიმატოლრაფოს (იპომნიმა-
 ტოლრაფო Cab) ყოველთ და-
 ვიწყებულთ საქმეთ მომგონე-
 ბელი ZAB.

რომელ არს ყოვლის დაიწყებულს
 საქმის მომგონებელი Cab.

იპოსტიისი გვამი(ა) ლათინურად
 ZABCD.

ნ. მაიპოსტასებელი.

იპოტირიტი პოტირიტი ZAB.

ნ. პოტირიტი..

იპარხი მთავარსავით ZABC.

მთავ D. მთავარი, იოსიპოს-
 ში: „არა მნებებელ იყვნეს მიტნაჲ
 იპარხისა და მსწრაფებელთა მათ“ E.

იპოკენტავროს (იპოკენტავროს-
 სი D) ეჲე ითქმის ვაც-ირემი.
 ვითარ შეგვამებულნი; არა თუ
 ზედ შეგვამებულ არიან. არამედ
 ზედ მოგონებით შეგვამდებიან:
 არა თუ ზედ მოგონებით გვამო-
 ბენ, არამედ რა დასცხრეს ზედ
 მოგონება (მოგონებულობა B).
 იგინიცა თანა-დასცხრებიან, რა-
 მეთუ არა არს იპოკენტავროსი
 (იპოკენტავროსი B) გვამისა
 შორის, მხილველთა ცხენ-კაცო-
 სათა ესრეთ აღწმასნეს ZAB.

იპ(პ)ოკენტავროს ითქმის ვაც-ირე-
 მი, ვითარ ცხენ-კაცი შეგვამებულნი;
 არა თუ ზედ შეგვამებულ არიან,
 არამედ ზედ მოგონებით შეგვამდე-
 ბიან; არა თუ ზედ მოგონებულნი
 გვამობენ, არამედ რა დასცხრეს ზედ
 მოგონებულობა, იგინიცა თანა-დას-
 ცხრებიან, რამეთუ არა არს იპოკენტავ-
 როსი გვამისა შორის. მხილველთა
 ცხენ-კაცისათა ესრეთ აღწმასნეთ C.

სხვა კათილორიპ: „ვითარ
 პოკენტავროსი ვაც-ირემი, რომელ
 ზედმოგონებულ უყუე შეგვამდები-
 ან, ხოლო არ-ზედმოგონებულნი არ
 გვამობენ, არამედ რა დასცხრეს რაჲ
 ზედმოგონებაჲ, იგინიცა თანა-დასცხ-
 რებიან, რამეთუ არა არს იპოკენტავ-
 როს გვამისა შორის. მხილველთა
 ცხენისა და კაცისათა აღწმასნეთ
 ზედმოგონებითა თანამდებარე რა-
 მე იპოკენტავროსი“ D.

იპრიანა უაღრესმა(ნ) იწადა ZAB.

იჟამნა ეამ(ნ)-კანონი თქვა ZAB.

ირა კერპთ ღმერთთ სახელია ZA.

კერპის ღმერთ სახელი არს B.
 განწმარტავთა Cb. 22 კაც ე: „სხა-
 სასასა საქმეშარტო“ E.

ირაო დიდ-დიდნი ფრინველნი
 ZA.

(ფრინ.) დიდნი ფრინველნი ასაკია
 B. (ფრინ.) დიდი ფრინველი(ა) CE.
 (ფრინ.) დიდი მფრინველნი D.

ირზინა სირზილი ყო ZAB.

ირგო რგება იქნია ZAB.

ირები Cb.

ირემ-ვაცი (39. 1 იობ.) ფრან-
 კელში ფ უ რ ი რ ე მ ი სწე-
 რია ZAa.

ირემი (ოთხფ.) (+ 2 შჯულ. 12.
 15 ZA) ZABCDE.

ნ. ბოჩიცი, ვაც-ირემი, ზრონა,
 იპოკენტავროს.

ირეოსი (30. 24 გამოსლ.) კასია
 ZABCb.

(30. 24 გამოსლ.) კასია. ხია შამ-
 ბარი ლათინურად, ხოლო ელენე-
 რად — დარიჩინ Ca. კასია CqD.
 გამოსლ.: „კალამი, ირეოსი, სთვე-
 ლი და ქაღბანა“ E.

ნ. კასია.

¹ შდრ. A—675, 189 r, 9. ² შდრ. A—250, 78 r.
 22. ტ. IV, 6. I.

ირესიონი (ირესიონსა CD) (+
იოსიპოს¹ ZA) ერისიონი ZAB.

იოსიპოს¹: „მომღებელი ჰელა
შინა ირესიონსა მვირსიონისა და ძეწ-
ნისაგან ნაყოფისა თანა ფინიკისა“
CD².

ნ. ერისიონი.

ირეწა სარეწავი მოიგო ZA.

სარეწავი მოილო B.

ირეკი საიფეკიო მახე ZABCD.

მახე საიფეკიო E.

ნ. მახე, საბრკე; შდრ. ილინკა.

ირიბი ურიბი ZABCD.

განუმარტავია E.

ნ. ურიბი.

არიდებოდა რიდებსა ჰყოფდა
ZAB.

ირისე (10, 1 გამოცხ.) ცის-
მშვილდი ბერძულად ZAA.

(10, 1) გამოცხ.) ცის-მშვილდი Ab.

ცის-მშვილდი BCDE.

ირკინებოდა რკენასა ჰყოფდა Z.

რკინებსა ჰყოფდა AB.

ირმის-ბაწარა ჯონჯოლა სოკო(ა)
ZABCD.

სოკო, თუ ნიხრა E.

ირმის-ენა (ბალ.) ZABCDE.

ირო ირონი ZAB.

ნ. ირონი.

იროელ წარმართთა უწოდებდნენ მა-
თის ნათესავისაგან ახოვნად და
ძლიერად გამოჩინებულსა, რა-
მეთუ ჰგონებდნენ, ვითარმედ არა
კაცთაგანი არიან, არამედ თანა-
ყოფითა კერპთათა შობილი დე-
დათა მათთაგან, ამისთვის
იროელ (იროელ Z) უწო-

დეს; ვითარმედ კერძოდ ი
ZAB.

იროელ უწოდებდნენ წარმართთა მა-
თისა ნათესავისაგან ახოვნად და
ძლიერად გამოჩინებულთა ვითემ,
რომელთა აზმობდეს, ვითარმედ არა
კაცთაგანი(ი) არიან, არამედ თანა-
ყოფითა კერპთათა შობილი დედათა
მათთაგან; ამისთვის იროელ უწოდეს,
ესე იგი არს კერძოდ მერტი CD.

იროიკო სხვაზე(დ) მჯობი
ZABCD.

იროკვა როკვა ქნა ZAB.

ირონ ბერძულად თოვლი(ა)
ZABCD.

ირონი და ირო (ირონი, ირო
ZABCD, ირონი E) ესე ორნივე
ეშმაკთა ბუნებისა მქონებელ
არიან, არა სრულიად მსგავსი
(მსგავსნი B) მათი (მათნი B).
არამედ უდარესნი ZAB.

ორნივე ეშმაკთ ბუნებისა მქონე-
ბელნი არიან, არა სრულიად მსგავსნი
მათნი, არამედ უდარესნი (უდარესნი
Cab) C. ირონი ეშმაკთა ბუნებისა
მქონებელნი არიან, არა სრულიად
მგავსნი (მსგავსნი D) მათნი, არამედ
უდარესნი (+ თუა D) ქაჯი (ქაჯნი E)
DE.

ნ. ქაჯი.

იროლ ლაზარობის ნეტაფრას:
„იროლ და კინამო შეუშვიკლებელი
ფრცხილი და ნარდი და კალამი, რა-
თა მათ მიერ შეზ[ა]ონ ნელსაცხებე-
ლი სულელი“ E.

იროლნი ირეოსი, კასიავე (+ არა
Z) ZAB.

ირეოსია, კასია C. ირეოსია D.

ნ. კასია.

¹ შდრ. A—675, 42 v, 6. ² C-ში მხოლოდ წყაროს დასახელებაა, მოწმობა არ არის.

ირყევა მიწა იძრვის ZAB.
 ირწმუნა დაიჭერა ZAB.
 ის იგ, თითოთ აჩვენოს Z.
 იგ, თითოთ ჩვენება Aa. იგ AbBC.
 განუმარტავია DE.
 ისადგურა სადგურს დადგა ZA.
 სადგომს დადგა B.
 ისადილა (+ 21, 15 იოანე ZA)
 სადილი ჭამა ZAB.
 ისავროჲ (ისავროი B) (მძრომ.)
 ესე ცხოელი მსგავსი არს ჯოჯო-
 სა და მისვე ტოლი, არამედ უკე-
 თუ მიწათა ვალს, ფერ მიწისა
 არს, უკეთუ მოლსა ზედა, მწვან-
 ნე არს, და რასაცა ფერსა შექქ-
 დების, მისვე ფერად იხილვების.
 ზმირინისა სანახებთა იპოების Z.
 (მძრომ.) ესე მსგავსი არს ჯოჯოსა
 და ტოლ მისსა არს, არამედ უკეთუ
 ცოცხალი მიწათა ვალს, ფერ მიწისა
 არს: უკეთუ მოლთა ზედა. მწვანეა.
 და რასაცა ფერთა შექქდების, მისად
 (+ მისად Aa) ფერად იხილვების.
 ზმირინის სანახებთა იპოების A.
 (მძრომ.) ესე მსგავსი არს ჯოჯოსა და
 ტოლ მისა არს, არამედ უკეთუ ცო-
 ცხალი (ცხოველი Cb) მიწათა ვალს,
 ფერ მისსა არს; უკეთუ მოლთა ზედა,
 მწვანედ იხილვების და რასაცა ფერ-
 სა შექქდების, მისად ფერად იხილვ-
 ბის. ზმირინს მახლობელ იპოების
 BCb¹.

ისათხევლა სათხეველი ესროლა
 ZAB.

ისარგებლა სარგებელი ქნა ZAB.
 ისარი (4, 4 ქება) ისარი ზოგადი
 სახელი არს ყოველთა ისართად.
 ხოლო განიყოფ(ვ)იან სხვა და
 სხვად სახელებითა: ფრთე-დაბა-

ლი და პირ-წვრილი, რომელსა
 ყიფიანნი და თურქნი იქონებენ.
 არს საყალნო; ზომიერ(ა)
 ისარი, ფრთე-მობრტყე, და პირ-
 მობრტყე არს სარჩა; მისგან
 უგრძესი პირ-დიდი და ფრთე-
 მაღალი არს ქეიბური; ისა-
 რი სარჩის მსგავსი (+ და Z)
 პირ-განაშებული მომცრო(ა) არს
 ქეიბორჯი; ისარი ქეიბურის
 მსგავსი პირ-დიდი (+ და Z)
 განაშებულა არს ბოძალი;
 ისარი სარჩის ტოლი სამ-ფრთო-
 სანი, უპირო, წვერ-მგრგვალი
 არს ყოდალი; ყოდლის(ა)
 უგრძესი, წვერ-მწვეტი ჯვარე-
 ლად ჩხირ-დასხმული არს
 ღრჯა; ფრთე-მაღალი, გრძელ-
 (+ და A) გრკალ-შემომბმული
 არს სეფქა; უფრთო, უპირო
 ისარი არს გეზი; სამალი
 არს ღარი რეიანა (სა)სატყორ-
 ცებელი და ისარი მტკაველზედ
 მეტი მის ღარით სასროლი. სხვა-
 ნიც რამ ისარნი არიან, რომელ-
 სამე ბორბ(ა) ლად უწო-
 დენ და სხვასა (+ და A) სხვა-
 სა, ხოლო ყრმათა ისარცუდა-
 სა — წინწყითელა ZA.

ისარი ზოგადი სახელი არს ყოველ-
 თა ისართა. ხოლო განიყოფიან
 სხვადასხვა სახელითა: ფრთე-დაბლა
 და პირ-წვრილი, რომელთა ყიფიან-
 ნი იქონებენ და თურქნი, იგი არს
 საყალნო; ზომიერი ისარი ფრთე-
 მობრტყე და პირ-მობრტყე არს სარ-
 ჩა; მისგან უგრძესი პირ-დიდი

¹ Cb-ში კიდევ სწერია: „სალამანდრა მის ისავრმას ოდენი“, ტაყ გადაუხაზაუო.

ფრთე-მალალი არს ქეიბურთი; ისარი სარჩის მსგავსი და პირ-განაბებული მომცროა არს ქეიბორჯი; ისარი ქეიბურის მსგავსი და პირ-დიდი განაბებული, არს ბოძალი; ისარი სარჩის ტოლი სამ-ფრთოსანი, უპირო, წვერ-მგრავალი არს ყოდალი; ყოდალის უგრძესი წვერ-მწვეტი. ჭვარდად ჩხირ-დასხმული არს ღრჯა; ფრთე-მალალი, გრძელი და გრკალ-შემომბმული არს სეფქა; უფრო, უპირო ისარი არს გეზი; საყალი არს ღარი რკინისა სასატყორცებელი და ისარი მტკაველზედ მეტი მას, ღარით სასროლი. სხვანიც რამ არიან ისარი, რომელსამე ბორბლად უწოდენ და სხვარიცა სხვასა, ხოლო ყრმათა ისარტუდასა — წინწკიტელასა B. ისარიცა ზოგადი სახელი არს ყოველთა ისართა. ხოლო განიყოვებთან ზრთა და პირითა სხვადასხვა სახელად: ფრთე-დაბალსა და პირ-წვლილსა, რომელსა ყვიჩანნი და თათარნი იქონიებენ, იგი არს საყალნო; მსგავსი (მგზავსი D) საყალნოსი და უმოკლესი, რომელსა ბერძენნი იქონიებენ, იგი არს ღიბანდაკი; ზომიერი ისარი, ფრთა-ბრტყელი და პირ-მობრტყე არს სარჩა, უგრძე მისგან და პირ-დიდი, ფრთე-მალალი არს ქეიბური, ვიეთნი სანადიროს უქმობენ; ისარი სარჩის(ა) მსგავსი (მგზავსი D) და პირ-განაბებული, მომცრო, არს ქეიბორჯი; ისარი ქეიბურის მსგავსი (მგზავსი D), პირ-დიდი და განაბებული, არს ბოძალი; ისარი სარჩის(ა) ტოლი, სამ-ფრთა, უპირო, წვერ-მგრავალი არს ყოდალი; ყოდალის(ა) (ყოდალისა C) უგრძესი, წვერ-მწვეტი, ჩხირ-დასხმული (ჩხირ-გასხმული C; + ჭვარდად C), არს ღრჯა; ფრთე-მალალი. გრძელი და გრკალ-შე(მო)ბმული არს სეფქა; უფრო,

უპირო ისარი არს გეზი; ყრმათა ისართა ცუდთა უქმობენ წინწკიტელასა, სამალი არს ღარი რკინისა (+ სასატყორცებელი Cb, სასატყორცებელი Caq) და ისარი მტკაველზე(დ) მეტი მით ღარით(ა) სასროლი, ბორბალს(ა)ც უქმობენ, საყალნო პირ ოთხ-პირსა და სხვათა რაგინდ(ა) რასა CD. ისარნიცა ზოგადი სახელი არს ყოველთა ისართა. ხოლო განიყოვებთან სახელნი ამათნი სხვადასხვად: ფრთე-დაბალი. პირ-წვლილი, რომელსა ყვიჩანნი იქონებენ, არს საყალნო; ხოლო მგზავსი მისი და უმოკლესი, რომელსა ბერძენნი იქონებენ, არს ღიბანდაკი; ხოლო ზომიერი ისარი ფრთა და პირ-მობრტყე არს სარჩა; გრძელი, პირ-დიდი და ფრთე-მალალი არს ქეიბური, ვიეთნი სანადიროს უქმობენ; ისარი სარჩის მგზავსი და პირ-განაბებული, მომცრო, არს ქეიბორჯი; ისარი ქეიბურის მგზავსი, პირ-დიდი და განაბებული არს ბოძალი; ზოო-ზომიერი, უპირო. წვერ-მგრავალი არს ყოდალი; ყოდალისა უგრძე და ჩხირ-დასხმული არს ღრჯა; ფრთე-მალალი. გრძელი და გრკალისანი არს სეფქა; უფრო, უპირო ისარი არს გეზი; ყრმათა ისართა ცუდთა წინწკიტელს უქმობენ; ხოლო სამალი არს მოკლე ისარი ღარით სასროლი E.

ნ. მეისარი, მოისარი, ნაისარი. საისრე, საისრელითა; შდრ. სისრა, სრ(სროლა), სარ 2.

ისარნები (ისარნა E) (24, 20 დაბად.) ავაზანი ZAB.

წყალთ შთასახმელია ზვასტავთ სასმელად და მისთანა C. წყლის შთასახმელია ზვასტავის სასმელად D. წყლის სადგმელია ზვასტავთ სასმელად E.

¹ კიდეზეა საბას შენიშვნა: „ამისთანები მე ამისთვის ჩაუტრთვე, რომ სხვას ენაში არ მოვა და არც იციან“.

ისარჩლა სარჩელი ყო ZAB.
 ისალომენოსი შეყვანებული ZA.
 შეყვანებადი BCD.
 ისაყუარლა საყვარლობა ყო ZAB.
 ისახელნართაულა სხვა სახელი
 დაირქვა ZAB.
 (კათილორ.¹ 18) სხვა სახელი დაირ-
 ქვა მეტად Cb.
 ისე ეგრეთსავეთ ZA.
 ეგრესავეთ B.
 ისევე ეგრეთვე ZA.
 ეგრევე B. ისრე, მის მსგავსადვე
 C. ისრევე D. განუმარტავია E.
 ისერა სერობა ქ(მ)ნა ZAB.
 ისესხა სესხი აიღო ZAB.
 ისევენა ნ. ისუნა.
 ისი (+ 1 მეფე 17, 26 ZA) ივი
 ZAB. •
 ნ. ესე.
 ისიბრძნა სიბრძნე იკმარა ZAB.
 ისივ ივივ ZAaB.
 ივივ Ab.
 ისივე ივივე ZAB.
 ისირცხვლა² სირცხვილად მიიჩ-
 ნევა ZA.
 სირცხვილ იჩინა B.
 ისიტყუა (+ 48, 2 იერემ. Z)
 ითქვა ZAB.
 ისიძა სიძე(დ) ისვა ZAB.
 ისიძვა (ისიძუა A) სიძვა ქ(მ)ნა
 ZAB.
 ისიკუბი სადა დგეს, მუნით შეხლ-
 ტეს ZA.
 სადა დგეს, მუნ შეხლტობა B.;
 იქვე შეხლტობა, სადა დგეს CD.;
 განუმარტავია E.
 ისლი (ბალ.) ZABCDE.
 ისლი E.

ისმენდა (+ 10, 39 ლუკა ZAa)
 სმენას ჰყოფდა ZAB.
 ისმინე (17, 20 იერემ.) სმენა ყავ
 ZAa.
 ნ. შეისმინე.
 ისმოდა სმენა იყო; ის მოღა ---
 წყალი შეისმოდა ZAB.
 ისპანალი (ბალ) ZA.
 (ბალ.) სხვათა ისპანაოულად ის-
 პანალ ქქვიან B.
 ისპენდვის (ისპიენდვის C) შე-
 წირვის ZABC.
 ისრე ისევესავეთ ZA.
 ისევისავეთ B.
 ისრიმი უმწიფარი ყურძენი ZAB.
 უხი CD. განუმარტავია E.
 ისროლა სროლა ყო ZAB.
 ისტორია ქვეყნის ამბავი ლათი-
 ნურად ZAB.
 ქვეყნის ამბავი Cb.
 ისტუმრა (+ 10, 23 საქმე ZAa)
 სტუმრად აწვია ZA.
 სტუმრად ისვა B.
 ისტენვილა (ისტენივილა CabDE) იკერა-
 ტებოლა, გინა ისტენვა C. იკვრიტე-
 ბოლა DE.
 ისუნა (ისუჴნა ZA, ისვენა B)
 სვენება ყო ZA.
 სვენება ქნა B.
 ისულა სულზე მიიგდო ZA.
 სულით იყრა B.
 ისულგრძელა სულგრძელება ქნა
 ZA.
 სულგრძელობა ქნა B.
 ისულთქმა სულთქმა ამოიკენეშა
 ZA.
 სულთქმა ყო B.

¹ იგულისხმება იოანე დამასკელის დიალექტთა. ² ნუსხებშია: „ისირცხვილა“.

ისულმოკლა სულმოკლება ქნა
ZA.

სულმოკლობა ქმნა B.

ისულმცირა იგივე ისულმოკლა
ZA.

იგივე B.

ისფერებს (15 კავშ.¹) სფერო
იქ(მ)ნების ZAB.

ისფეროებს იგივე სფერო იქმნე-
ბის ZA.

იგივე B.

ისქიო (ისქიოთა E) (26 ნემეს.)
ისქიო და ილენიო ძარღვნი არი-
ან, რომელთა მიერ აქვს მდრე-
კელობა მუქლთა და ბარკალთა
ZABCa.

(26 ნემეს.) ძარღვი არს, რომლისა
მიერ აქვს მდრეკელობა მუქლთა და
ბარკალთა: ისქიო და ილენიო Cb. 26
ნემეს.: „მართლიად მოსდრეკს
ბარკალთა ისქიოთად და ილენიოთა
(ილენიოთა D) მიერ, რაოდენიცა
მყოფობათვის“ CqDE².

ისწავა (+ 15, 45 მარკ. ZAA) ის-
წავლა, სწავლა ყო ZA.

სწავლა ყო B.

ის წავა ის, ვინმე წარვალს ZAA.

ისწრაფა (18, 6 დაბად.) სისწრა-
ფე ყო ZA.

სწრაფობა ყო B.

ისხარი ჩქარი წვიმა (+ და B)
აღრე მომდარებელი ZAB.

ჩქარი წვიმა CDE.

ნ. ქარიშხალი, წვმა.

ისხემა Cb.

ისხერტი მკეცის მახე ZABCDE.

ნ. მახე, საბრკე.

ისხლეტდა Cb.

ისხუება Cb.

ისხურება Cb.

იტანჯა ტანჯულ იქმნა ZAB.

იტვირთა ნ. იტვრთა.

იტირა ტირილი ქმნა ZAB.

იტრა (+ 13, 20 გამოსლ. ZAA)

აიყარა თუ წავიდა ZA.

იტრნეს აიყარნენ ZAA.

აიყარნენ, თუ წარიძრნენ B. აიყარ-
ნეს, გინა წარიძრნეს Ccb.

იტურნა დაიყურნა ZAB.

დაიყურა CD.

იტვრთა (იტვირთა B) ტვირთად
ა(ლ)იციდა ZAB.

იტყება თავს იცა ZAB.

იტყება Cb.

იტყოდა ამბობდა ZAB.

განუმარტავია CD.

იუარა უარი თქვა ZAB.

იუარება Cb.

იუბნა ილაპარაკა ZAB.

იუმეცნა უმეცრება ქმნა ZA.

იუმეცნებ იუმეცრებ B.

იუნჯა (6, 19 მათე) საუნჯე დაღება
ZA.

საუნჯედ ყო B.

იურვება Cb.

იურვოდა Cb.

იუსიტყოს (1, 8 დანიელ) ივემოს
ZACAb.

ივემოს (1, 8 დანიელ), თუ უარი
არა თქვას B.

იუქმა უქმი იპყრა ZAB.

იუცნობეს³ (10, 21 იერემ.) ცნო-
ბად ვერ მივიდნენ ZAA.

იუცხოვა უცხოოდ აღუჩნდა ZAB.

იუწყა შეიტყო ZA.

იუწყალოვა უწყალო იქმნა ZA.

¹ ივულისხმება იოანე პეტრიწის თარგმანება (II წ., 50, 16). ² Ca-ში წყარო
და მოწმობა გადახაზულია. ³ წყაროშია: „იუცნობეს“.

უნჯალო ექმნა B.
 იუნჯე შეიტყვე BCab.
 იუნხუა (იუნხვა B) უნობა ქნა ZAB.
 იუნჯის ქარაგმით ესრეთ(თ) ითქმის ZAB.
 იფარა ფარად აილო; გინა მოეფარა ZAB.
 იფიოთ ფივოსთან ნახე ZAA.
 იფიცა ფიცი ყო ZAB.
 იფინ (ხე) ZABCDE.
 იფრადლორი მეფეთ-მეფე. გინა (თუ B) კეისარი ZAB.
 განუმარტავია E.
 [იფრინდა ნ. შიქრიკი].
 იფქლი (ბალ.) (3, 12 მათე) შემოდგომაზე ნათესი ხვარბალი ZA.
 (ბალ.) BCDE.
 ი. საიფქლე.
 იფხანდა Cb.
 იფხიზლა ფხიზლობა ქნა ZAB.
 იფხლი (ბალ.) გვიმრა ZABCb.
 ქება-ქებათას თარგმანი:
 „მაყელითა რათ(ა)მე ეკლითა, იფხლითა და ლერწმითა.“ CaqDE.¹
 იფხლიკება Cb.
 იქ ჰყოფ ZAB.
 განუმარტავია CDE.
 იქ მუნ ZAB.
 ნ. იქი.
 იქადაგა ქადაგება იქ(მ)ნა ZAB.
 იქადაგებდა Cb.
 იქადილა ქადილი იწყო ZAB.
 იქადოდა Cb.
 იქება ქებულ იქმნება; გინა მუნება ZAB.
 იქებოდა Cb.

იქედნე (28, 3 საქმე) ესე გველო რამე არს, საშო არა აქვს და პირით დამაკდება და შვილნი მუცელს გამოსკამენ და ეგრე გამოვლენ; თუ კაცს უკბინა, აღარ მორჩება ZA.
 (მძრომ.) ესე გველი რამე არს, რომელი პირით დამაკდება და საშო არა აქვს, შვილნი მუცელს გამოსკამენ და ეგრე გამოვლენ; თუ კაცს უკბინა, აღარ მორჩება B. (მძრომ.)
 იქედნე არს გველი, (+ რომელი C) პირით დამაკდების (+ და C) საშო არა აქვს, მუცელს გამოსკამენ, შვილნი და ეგრე გამოვლენ; (+ და C) თუ კაცს უკბინა, არ მორჩება (მორჩება D) CD. (მძრომ.) იქედნე არს გველი, რომელი პირით დამაკდება და მუცელს გამოსკამენ შვილნი და ეგრე გამოვლენ; თუ კაცს უკბინა, არ მორჩება E.
 იქვრივისი შიქრიკი(ა) ZABCD.
 შიქრიკია E.
 ნ. შიქრიკი.
 იქთვიერნი (2 ეზრა 3, 3) მისას გაწყობილობითა ZA.
 (2 ეზრა 3, 3) ყოელის მისის გაწყობილობითა B. (2 ეზრა [3, 3]) სათევე ურთან: „და ბქე იგი იქთვიერნი აღაშენეს ძეთა ასანისათა“ CD².
 იქი (+ 26, 36 მათე ZAA) იქ, მუნ ZAB.
 განუმარტავია Ca.
 ნ. იქ, საიქიო.
 იქიტნა ილიენა B.
 იქლიშა ქლეშილ იქ(მ)ნა ZAB.
 იქმნა არა-მყოფობისაგან (მ)ყოფად მოვიდა ZAB.

¹ შტრ. A—55, 97 r, a 11; Cb-ში წყაროს დასახელებაა და შოწმობაც გადახაზულია. ² მოწმობა გადახაზულია AB-ში.

იქნა (+ 1, 3 იოანე ZAA) იქმნა ZAB.

განუმარტავია Cb.

იქნება ქმნა მოვა ZAB.

განუმარტავია CDE.

იქნებოდა Cb.

იქნემონ (ოთხფ.) მკეცია ერთა ZABCD.

(ოთხფ.) ერთი მკეცია E.

იქორწინა ქორწილი ქნა ZAB.

იქრთამა ქრთამით მოიშოვა ZAB.

[იქრივისი ნ. იქვრივისი].

იქცა შეიცვალა ZA.

გამოიცვალა B. განუმარტავია CDE.

იქცევა Cb.

იქცევისი მბრუნავი ZABCDE.

ილაღადა¹ (+ 5, 8 ოსე. ZAA) დაღაღება ყო ZAB.

იღელვებოდა ღელვილ იქნებოდა ZA.

ღელვილ იქნებოდე B.

იღერღება Cb.

იღვაწა ნ. იღვაწა.

იღო მიიღო, თუ აიღო ZAB.

განუმარტავია CDE.

იღრიჭება Cb.

იღრღუნება Cb.

იღუაწა (იღვაწა Z) (+ 10, 34 ლუკა ZAA) მოღვაწება ქნა ZAB.

განუმარტავია Cb.

იღუმენდეს ლომნი ყვიროღენ ZAB.

ყვირილი ლომისა CD.

იღუნო (ღვინო D) ისქიოსთან ნახე ZAB.

(26 ნემესიოს²) ისქიოსთან ნახე Ca.

(26 ნემესიოს) იღუნო და ისქიო

ძარღვნი არიან, რომელთა მიერ აქვს მღრეველობა მუქლთა და ბარკალთა Cb. (26 ნემესიოს³ „ისქიოთა და იღუნოთა (ღვინოთა D, + მიერ“ Cq) CqD.

იღვძა არ დაიძინა ZAB.

იყავნ სიტყვის დამტკიცება იყოს ZA.

სიტყვის დამტკიცება B. განუმარტავია CDE.

იყეფა ყეფა იწყო ZAB.

იყვედრა ნ. იყუედრა.

იყვედრება ნ. იყუედრება.

იყვირა ნ. იყურა.

იყი არაყი ZABCDE. შ ი შ ვ ე ლ-მ ა რ თ ლ ი ს ა: „ღვინო, იყ და თაფლუჭი არა სვათ“ E.

ნ. არაყი, რახი.

იყივლა (+ 1 მეფე 17, 20 ZA) ქმა-ყო ZAB.

განუმარტავია Cb.

იყმო ყმად შექმნა ZAB.

იყო (+ 1, 1 იოანე ZAA) პირველ მყოფობა ZA.

პირველედ მყოფობდა B. განუმარტავია CDE.

იყოლივა (იყოლია B) ყოლა იქნევიანა ZAB.

იყოფება Z.

იყოფინ 6, 2 ჰრომ. Z.

იყუედრა (იყუჭდრა ZA, იყვედრა BCb) ყვედრებულ იქ(მ)ნა ZAB. განუმარტავია Cb.

იყუედრება⁴ Cb.

იყუჭდრა ნ. იყუედრა.

იყურა ყური მიუბყრა ZAB.

იყურება Cb.

იყურა⁵ Cb.

¹ წყაროშია: „ილაღადნეს“. ² Ca-ში მოწმობა გადახაზულია. ³ იგულისხმება 27-ე თავი (გვ. 118, 25). ⁴ ნუსხაშია: „იყვედრება“. ⁵ ნუსხაშია: „იყვირა“.

იშ სიამოვნის სიტყვა ZAB.
 იშელი საღორე სახლი ZAB.
 საღორე(ა) CDE.
 ნ. სახლი.
 იშენა შენობა ყო ZA.
 შენება ყო B.
 იშვა (იშუა A) შობა იქ(მ)ნა ZAB.
 იშვებდა ნ. იშუებდა.
 იშველა ნ. იშუელა.
 იშველივა ნ. იშუელღივა.
 იშვით ნ. იშუთ.
 იშვითი ნ. იშუთი.
 იშვილა (იშვლა ZA) შვილად იყო-
 ლი(ვა) ZAB.
 იშთინენით (24, 21 ეზეკ.) დაიშ-
 თინენით ZAA.
 იშთებს მიიშ-მოიშს იქს, (+ გინა
 შიშშილს ჩივის ZAA) ZAB.
 იშინავა შინ ხანი დაყო ZAB.
 იშნი მტრისაგან ბავთზე გახარე-
 ბა ZAB.
 ბოროტზე(დ) გახარება მტერთაგან
 C. განუმარტავია DE.
 იშობრივ ფათერაკსავეთ ZA.
 ფათერაკადსავეთ B. ფათერაკად
 CD.
 იშოვნა საშო(ვ)არი ქნა ZA.
 შობა ქნა B.
 იშუა ნ. იშუა.
 იშუებდა¹ Cb.
 იშუელა (იშუჭლა ZA, იშველა B)
 შევლება იქ(მ)ნა ZAB.
 იშუელივა (იშუჭლივა ZA, იშვე-
 ლივა B) შევლებად მიიღო ZAB.
 იშულა შულლი ქნა ZAB.
 იშუთ² უნებური (2 შჯულ. 19, 5)
 იშვით, ძნელად ZAA.

განუმარტავია E.
 იშუთი (იშვითი BCD) არა კშო-
 რი ZAA B.
 (2 შჯულ. [19, 5]) არა კშორი, გინა
 უნებურად Ab. მენხურად C. მენხა-
 რი D.
 იშვლა ნ. იშვილა.
 იშფოთა შფოთი ყო ZAB.
 იშხვარი (ფრინ.) შავი ლაკლავი
 ZABCD.
 იჩახება Cb.
 იჩემა თვისად დათქვა ცუდად ZA.
 თვისა დათქვას ცუდად B.
 იჩიქნება Cb.
 იჩრთინების იქრტინებებს ZAA.
 იჩქითი მყისი ZAB.
 მყის CDE.
 ი. ანაზღი.
 იჩულიტება Cb.
 იცებლა Cb.
 იცებება Cb.
 იცვალა³ (+ 17, 2 მათე ZAA)
 ცვალეზულ ყო ZAB.
 იცვითება ნ. იცვთება.
 იცი (+ 47, 6 დაბად. ZAA) სწავ-
 ლულ ხარ ZAB.
 განუმარტავია CDE.
 იცილება Cb.
 იცინგლება Cb.
 იცინის Cb.
 იცის Cb.
 იცისკრა გაცისკრება იქ(მ)ნა ZAB.
 იცნა 42, 7 დაბად. ZAA.
 იცნოდა (11, 17 ლუკა) იცოდა
 ZAA.
 იცოდა (+ 13, 11 იოანე ZAA)
 ცოდნით იყო ZAB.
 იცოდვა ცოდვად მიიჩნევა ZAB.
 იცოლა ცოლად ისვა ZAB.

¹ ნუსხაშია: „იშვებდა“. ² ნუსხებშია: „იშვით“. ³ ნუსხებშია: „იცულა“.

იცუალა ნ. იცვალა.
 იცჳთება! Cb.
 იცჳიტება Cb.
 იძაგა საძაგლად გაითჳქვა ZAB.
 იძაგუნებს Cb.
 იძგერების Cb.
 იძებნა ძებნა იქ(მ)ნა ZAB.
 იძეწკების Cb.
 იძვრის ნ. იძრვის.
 იძვრისი ნ. იძრვისი.
 იძილისშორისა (2, 1 დანიელ)
 სიზმარი ნახა, ZAa.
 იძლევის Cb.
 იძმაცუა ძმაცვა ყო ZAB.
 იძმო ძმად შეიქმნა ZAB.
 იძრა ძრვა იქნა ZAB.
 იძრვის² რაცა მოძრავია ZA.
 განუმარტავია CbE.
 იძრვისი (იძვრისი BCbqD, იძურისი Ca)
 რაც მოძრავია BC. განუმარტავია D.
 იძრნეს დაძრვა ქნეს, გინა იტრნეს³
 ZAB.
 იძრწოლა ძრწოლა იწყო ZAB.
 იძულება ესე არს სამარადისო
 იგივეობა, მქონებელი მიდრეკე-
 სა (+ ესე იგი არს დაქინება
 ZA) ZAB.
 (+ დაქინება D) სამარადისო(დ)
 იგივეობა, მქონებელი მიდრეკისა CD.
 ნ. აიძულა, ვიიძულე, მაიძულა,
 საიძულო.
 იძულებით 28 ნ ე მ ე ს ი ო ს ი ს ფ ი ლ ა -
 ს ო ფ ო ს ო ბ ი ს თ ა ვ შ ი : იძულე-
 ბა, ვითარმედ: „სამარადისოდ იგი-
 ვეობა, მქონებელი მიდრეკა“ E.
 იძურისი ნ. იძრვისი.
 იწადა წადილი ქნა ZAB.
 იწამა წამება ყო ZAB.

იწამლებს წამალს იქს Cb.
 იწარმოებს წარმოიზევს ZAB.
 იწლივა დაისხა, წლევა ყო ZA.
 წლევა ყო B.
 იწერების Cb.
 იწესა წესად დაიდვა ZA.
 წესად ქმნა B.
 იწვა (იწუა ZA) წოლით იყო
 ZAB.
 იწვართა ნ. იწუართა.
 იწვების ნ. იწუების.
 იწვის ნ. იწვს.
 იწირალების Cb.
 იწიწვი (3, 6 ეზეკ.) მოწიწვებათ
 ხარ ZAa.
 იწიწვის Cb.
 იწრო (+ 18, 12 იობ ZAa) არს
 გზა და მისთანა უგანური, ხო-
 ლო ვიწრო — ლარი და მისთან-
 ნანი უგანო ZA.
 ვიწრო BCD. განუმარტავია E.
 ნ. შეიწრება.
 იწუა ნ. იწვა.
 იწუართა (იწვართა B) წვრთილ
 იქმნა ZAB.
 იწუების⁴ Cb.
 იწუნების Cb.
 იწუნაწუნა Cb.
 იწუნა წუხილი იწყო ZA.
 წუხილი ყო B.
 იწვს⁴ Cb.
 იწვებს დაიწვებს Cb.
 იწვევა (იწყევლა B) იწყევლა,
 წყევლა ყო ZA.
 წყევლა ყო B.
 იწყენს Cb.
 იწყლა წყულულ იქმნა, დაიყოდა
 ZA.

¹ ნუსხებშია „იცივება“. ² ნუსხებშია „იძვრის“. ³ ნუსხაშია: „იწვების“. ⁴ ნუს-
 ხაშია: „იწვის“.

წელულ იქმნა B.

იწყრომა წყრომა ყო ZAB.

იჰაჰება Cb.

იჰაჰეება Cb.

იჰვი; იჰვი და ეჰვი ნ. იჰჰ.

იჰვრიტება ნ. იჰურიტება.

იჰოდება ეჰიდება Cb.

იჰინჰულებს Cb.

იჰირვი ჰირს ნახავ ZA.

იჰირვის ჰირს ნახავ B.

იჰმება ჰამა ჯერ-არს ZAB.

იჰმუნა ჰმუნვა ჰნა ZAB.

იჰრიალებს Cb.

იჰურიტება¹ იყურება Cb.

იჰჰ (იჰვი ZABCD, იჰვი და ეჰვი E) (1 კორინთ. 10. 27) ეჰვი Z.

(3 ზირაჰ) ეჰვი Aa. ეჰვი AbBCD.

განუმარტავია E.

ნ. ეიჰუა; შდრ. ეჰჰ.

იჰუაჰუნებს Cb.

იჰულეტს Cb.

იჰულუმს Cb.

იხარა ხარება ჰნა ZAB.

იხარებს გაიხარებს Cb.

იხახუნებს Cb.

იხედება Cb.

იხეთჰა Cb.

იხერხება Cb.

იხეეწა ნ. იხუეწა.

იხეეწება ნ. იხუეწება.

იხეეწებოდა ნ. იხუეწებოდა.

იხვი ნ. იხჰ.

იხილა ნახა ZAB.

განუმარტავია Cb.

იხილვება Cb.

იხიტა წვინტლი წარმოიცალა ZAB.

იხიტე წვინტლი გამოიღინე გამოფრუსტუნებით Cb.

იხლტუნებს Cb.

იხოკდა დაწეს იგლეჰდა ZAB.

იხრიალა Cb.

იხრწევა E.

იხუნენ (იხუნენ ZA) შეიღე ZAB.

იხუნეტა (იხუნეტა ZA) ჰვეტილი(ი) იქმნა ZAB.

იხუნეწა (იხუნეწა ZA; იხუნეწა B) ჰვეწუნა ყო ZA.

ხეეწილ იქმნა B.

იხუნეწება² Cb.

იხუნეწებოდა³ Cb.

იხუნენ ნ. იხუნენ.

იხუნეტა ნ. იხუნეტა.

იხუნეწა ნ. იხუნეწა.

იხუმრა Cb.

იხჰ⁴ (ფრინ.) (+ 39, 13 იობ ZAa) ZABCa.

განუმარტავია CbDE.

ნ. კოკონა; კოკორინა.

იქადა ჰირს მორჩა ZA.

ჰირს მორჩა; იქა და—მახვილი მოიწოდა B. გარდქადა Cb.

იქადა (+ 14, 47 მარკ. ZAa) მახვილი მოიწვავდა ZA.

იქალება Cb.

იქაქადა იხოკდა ZABE.

იქაქდეს იხოკდეს CD.

იქლება Cb.

იქლიდეს Cb.

იქედნება Cb.

იქელთა ქელთ იგდო ZAB.

განუმარტავია Cb.

იქელთუფლა Cb.

იქვანჩი ნ. იქუანჩი.

იქველა ნ. იქუელა.

იქვივლა ნ. იქვკლა.

იქლიჩე Cb.

იქმარა კმარებულ ყო ZAB.

იქმარებ Cb.

¹ წესხაშია: „იჰვრიტება“. ² წესხაშია: „იხეეწება“. ³ წესხაშია: „იხეეწებოდა“.

⁴ წესხაშია: „იხვი“.

იქმია (+ 1 კორინთ. 7, 21 Z)

იქმარა ZAB.

იქმო მიუწოდა ZAB.

იქნა Cb.

იქსენა კსენება ყო ZAB.

იქსნა კსნა უყო ZAB.

იქუანჩი (იქვანჩი ZABCDE)

გ რ ი გ ო ლ ი ნ ო ს ე ლ ი:

„ქუსეტი, იქვანჩი და მრავალ-
ურჩხი“ ZABCD. ქუსეტი, იქვანჩი და
მრავალურჩხი შიგანურები რამ არის
ცხოელთა E.

იქუელა¹ Cb.

იქველა² Cb.

იქაბნა ჯაბან იქმნა ZAB.

განუმარტავია Cb.

იქგუერა¹ Cb.

იქლა Cb.

ნ. ჯღების.

იქღები Cb.

იქღომა ჯღომა ყო ZAB.

იქერებს Cb.

იქმნა კელი აილო ZAa.

იქობინა იუკეთესა ZAB.

იქრა¹ ერთი საჯერო ჭამადი (საჭ-
მელი D) ZABCD.

იქრა არს ერთი დღე საყოფი ღომი.
თუ პურა ანუ სხვა რაივე რაიცა E.
შდრ. ინჯრა.

ჰ

კაბა (+ ვეფხის-ტყ. ZAa) სამო-
სელი ZABCb.

განუმარტავია CaDE.

ნ. ტყავ-კაბა.

კაბადონი წერილთა ფურცელსა-
ეწოდების კე ფ ი, ხოლო ფურც-
ლოსა ცალსა პირსა კ ა ბ ა დ ო -
ნ ი, ხოლო ნახევარსა კაბადო-
ნისასა გ ვ ე რ დ ი ZA.

(+ 36, 23 იერემ. B) ესე კ ა ბ ა -
დ ო ნ ი წერილთა ფურცლის ცალი
გვერდის სახელი არს. ხოლო კე ფ ი
მრთელის ფურცლისა BCb. შესაქ-
მის თარგმანში: „ამა ადგილთა
სახელი წიგნისა არა წერილ არს
ნახაულთა საშუალ კაბადონთა შინა,
არამედ ადვილთა დასაწერელსა“
Caq⁵.

ნ. კაპატონი, შუყა.

კაბალა კართა გააბარებენ სასარ-
გებლოდ იფქლთა მოსაცემელად
პირობითა რითმე სხვადასხვითა
(სხვადასხვითა B) ZAB.

კაბალა არს, კარნი გაბარებულნი
უკვდავად სარგებლის(ა) მომცემელი,
(მომცემი CqD) წლითი-წლად დაუ-
ლებ(ელ)ად CD.

ნ. მიიკაბალოს.

კაბალ-ფანჩი (კაბლაფანჩი CDE)
(+ ვისრაბ. ZAa) სამოსელი(ა)
სანიჰარი ZABCb.

ვისრაბ. „შემოსეს (შემოსა E) ტურ-
ფითა (+ ; შესამოსითა E) კაბლაფან-
ჩებითა⁶, ქუღებითა და რიღებითა“
CaqDE⁷.

¹ ნუსხაშია: „იქველა“. ² ნუსხაშია: „იქვიელა“. ³ ნუსხაშია: „იქგვერა“. ⁴ ამ
ასოს დასასრულს ავტორის შენიშვნაა: „ესრეთ მოვალს ყოველი(ვე) სიტყვა ინსა ზე-
და, რაჲცა(ა) (რაიცი B) განდეს სრულიად (ჰმოვალს ZA) ZAB. ⁵ Cb-ში წყაროცა
და მოწმობაც გადახაზულია. ⁶ წყაროშია: „კაბა-ლაფანჩებითა“: ვისრ., 1938 წ., 33.
179, 4-5. ⁷ წყაროცა და მოწმობაც Cb-ში გადახაზულია.

კაბლო საფარცხაეის ფიცარი
ZABCD.

განუშარტავია E.

კაბიწი (+ 45, 11 ეზეკ. ZA) სამი
კოდი, გინა სამი გრივი, სადამე
ათს კოდს (+ კაბიწად ZA)
რტყვიან ZAB.

კაბიწი არს (+ ორი CD) სომარი,
კინა სამი გრივი CDE.

ნ. არტავარი, არტავი.

კაბლაფანჩი ნ. კაბალფანჩი.

კალი სიწმინდო ითარგმანების, გინა
სადინელად B.

ნ. მიაკადა, მიაკადება, ნაკადი.

კადნიერება (+ 14, 27 მათე ZA)
რომელსა მსოფლიონი სითამა-
მეს უკმობენ, იგი არს კადნიერე-
ბაჲ: ხოლო ოდესმე მიჰგავს კად-
ნიერება სიგლისპესა, არამედ
ესრეთ განიყოფის: რომელმან
გულის წყრომა ვერ დაითმინოს
და თავით თვისით შურის გება
ენებოს. იგი სიგლისპე არს, ხო-
ლო ოდეს სხვისათვის იღვწიდეს
(ვეღვწიდეთ B). იგი კადნიერე-
ბაჲ არს ZAB.

სითამამე CD. თამამობა. „კადნი-
ერება ამას ცხადყოფს. ვითარმედ
პირველითგანვე სიყვარულისა მქონე-
ბელი იყოს მათდა მიმართ, მერმეცა
ღმობილ“, იოსიბოსში იყო E¹.

ნ. გლიპსი. თამამი.

[კადნიერი ნ. თამამი].

კადონი ესე არს ძელით ფრიალო
გვერდი ბაქან-ბაქანად მოასწო-
როს დასათესველად, გინა ცხე-
ნებთა შორის ლატანი გაუბან,

ერთმანერთს არა ავნონ ZA.

ძელით ფრიალო მოასწოროს ხა-
რისხედად დასათესველად, გინა ცხენო
ლატანი შუა გაუბან. ერთმანეთს არ
ავნონ B. კადონი არს ზე გვერდობა-
თა და ფრიალოთა მოსავეყენებლად
(გასავეყებლად D) დასადებ(ელი), რა-
თა მიწით მოსწორდეს და ზელ და-
თესოს რამე CD.

კადრება მოკსენება გინა შებეღვა
ZA.

მოკსენება შებეღული B. გაბეღ-
ვასავით CD.

განუშარტავია E.

ნ. კადრებ, [ეკადრებ], ვი-
კადრო, ვეკადრებ. იაკადრა. მკად-
რებელი. უკადრი. უკადრისა.
უკადრისი.

კაეტი დასის თავი ZA.

დასის თავნი B.

[კაეშანი ნ. კეეშანი].

[კავ ნ. დაკეება 2. წელკავი: შღრ.
კავი].

კავი (27, 29 საქმე) ნავის ღებზა
ZAB.

კავი მოკაქული რკინა. თუ ზე ZA.
მოკაქული B. მოკაქებელი CD.
განუშარტავია E.

ნ. ნემს-კავი (სამჭედურთან).

წილკავი: შღრ. კავ.

კავიდარიონ (კავიდარი A) BCDE)
ნ ლავსაიკ.²) თვალის მთლელი
ZAA.

თვალის მთლელი AbB. თვალთ(ა)
მთლელი BCD.

შღრ. ნომიკოსი.

კავლი ქარხათ და ბოლოთა და მ-ს-
თანათა ღერიო B.

ნ. აკავლება.

¹ E-ში წყაროს დასახელება და მოწმობა გადახაზულია. ² შღრ. A—154, 274 r, b27.

კავლოკოპო (მძრომ.) ZABC.

[კავლონი ნ. ქოთანკავლონი].

კავროთთავა (კავროთავა BCD)

გულს თქმის კსენება ZAB.

კავროთავა გულისთქმის კსენებად
ითქმის (ითქმოდედ D) CD.

კავში (ოთხფ.) ფერკის საოლავე-
თეთრი Z.

(ოთხფ.) ფერკ-თეთრი ABCD.
განუმარტავია E.

კავშირი ილეკროთ დასაკავშირ-
ბელი Z.

დასაკავშირებელი ილეკროთა A.
დასაკავშირებელი BCb. განუმარტავია
CaqDE.

კავშირი ოთხ(ნ)ი იგი ასონი: მიწა.
წყალი. (ჰ)აირი, და ცეცხლი (+
არან Z), ვინათგან ამათ მიერ
არს ყო(ვ)ელთა სხეულთა შემტ-
კიცება ZA.

ოთხნი ასონი. ესე არს ოთხნი: მი-
წა, წყალი, აირი და ცეცხლი, ვინათ-
გან ამათ მიერ დაკავშირდება ყოელ-
თა ცხოელთა შემტკიცება B. კავში-
რად ითქმის ოთხნი ასონი: მიწა,
წყალი, აირი და ცეცხლი C. ოთხნი
ასონი D. განუმარტავია DE.

ნ. ასო. სტუქო.

კაზალა ნაჭერი ყველი ZAB.

კაზარა (მწერ.) ZABCDE.

კაზმა მორთვა ZA.

მორთულობა B. მორთულობასავე-
თ Cb. მორთვასავეთ CaqD. განუმარტა-
ვია E.

ნ. იკაზმებოდა, მკაზმავეი, ნა-
კაზმი. საკაზმავეი, შეუკაზმა.

კაზმვა დარჩევასავეთ ZABC.

კაზმი ასაკადარი თოკი რიკოვანი — კო-
ლოტთა და მისთანათა B.

კათამეველი (+ სჯულის კანონი
ZAa) ნათლ(ვ)ად გა(ნ)მზადე-
ბული, რომელთა (რომელსა
BCD) არა ელოს(ვე) ნათელი
ZABCD.

კათამეველი არს ნათელად განმზა-
დებული, რომელსა არა ნათელ
ელოს E.

[კათარო ნ. კატარა].

კათედრა დასაჯდომელი საყდარი
ელადებრ სამღვდელმთავრო¹
Cb.

კათევთია გენკთან ნახე ZAB.

ნ. კატევთიაა.

კათეპარქსინ 5. კათეპარქსინ.

კათილორია სიტყვის გამოცხადე-
ბა Z.

კათილორია Aa. სიბრძნე დასაჯდო-
მელი B.

კათოკარვად („ფუტკარში“ ეწერა) ეწო-
დების ქრისტესა. რამეთუ საფარველ
არს ყოველთა დაბადებულთა B.

კათოლიკე (+ მრწამსში ZAa)
საყო(ვ)ელთათ ZAB.

საყო(ვ)ელთათ, გინა საზოგადო C.
საყოველთათ. კათოლიკე ჰქვიან ამის-
თვის, რამეთუ ყოველსა სოფელსა
არს კიდითგან ყვეყანისათა ვიდრე
კიდემდე მისსა და სწავლისათვის
სოფლისა დაუკლებელად ყოველსავე
მეცნიერებისათვის კაცთასა სარწმუ-
ნობებისათვის საზოგადო D. უდიდე-
სი და უდიდებულესი, საერთო ყვე-
ლასათვის. კათოლიკე ჰქვიან ამისთვის,
რამეთუ ყოველსა სოფელსა არს კო-
ლით ქვეყანისათა ვიდრე კიდემდე
მისა და სწავლისათვის სოფლისა და-
უკლებელად ყოველივე მეცნიერები-
სათვის კაცთასა E.

კათოლიკე ძარღვ² (+ კარაბად.

¹ შდრ. H—1373: 47v, 22; 67v, 19. ² შდრ. Q—916: 377, 23. ³ ნუსხებშია: „კათოლიკე ძარღვი.“

ZAa) მკლავის შუა ძარღვი, (+ რომელსა თურქნი ბედენს უქმობენ Z) ZA.

განუმარტავია BD. ესე არს მკლავის შუა ძარღვი, რომელსა სპარსნი ბედენად უქმობენ C.

კათოსიოსი მეფეთა შეეოდება ZAB.

კათოსიოსი რომელ არს მეფეთა შეეოდება, გინა ბრალი სამეფო CD.

კათუპარქსინი¹ (+ კავშ. ZAA²) რომელ არს მეგრ მყოფობით ZAB.

ნ. მიზეზოვანი, წარმოი, წარმონა.

კათხა ხის სასმისი ZAB.

ხის სირჩა C. განუმარტავია DE.

კაი სიკეთი(ს) ნაწილი ZAB.

კეთილი C. კარგი D. განუმარტავია E.

კაია გაათავე. გინა კმარა Cb.

კაკა (+ კარაბად.³ Z) ერთის წაზლის სახელია ZABC.

წამალსაც ქვია ერთსა D.

ნ. უშანა.

კაკა (+ 21, 20 ლევიტ. ZAA) ყვერის კაკალი ZABCDE.

კაკა ჩ(ჩ)ვილურად ხილი ZABCD. მარტივით ხილი E.

კაკაბი (ფრინ.) (+ 17, 11 იერემ. ZAA) ZABCDE.

კაკალი ეწოდების ნიგოზთა და ხულთა ხილთა (ხილსა A); კაკ(ა)ლად უწოდენ მგრგვალთა (მგრგვალსა A) რას(ა)მე; კაკლად იტყვიან იმერელნი მარ-

ცვალთა; კაკლად ითქმის თვალის(ა) სიმგრგველ, გინა ყვერის(ა) კაკალნი (კაკანი A) ZA.

კაკალი არს ნიგვზისა და მისთანათა ხილი; კაკალს უქმობენ მგრგვალს რასმესა; კაკლად იტყვიან იმერელნი მარცვალთა, გინა თვალთ სიმგრგველსა, გინა ყვერის კვერცხთა B. ნიგვზის ხილი, გინა მარცვალი C. განუმარტავია DE.

ნ. მელის-კაკალა, ხოშკაკალა.

[კაკანათი ნ. აკანათი].

კაკანება მოტირლის ქვითინი ZAB.

მოტირალთ ქვითინი Cab.

კაკანი ქათმისა და კაკბის კმინაობა Z.

ქათამთა და კაკბთ(ა) კმინაობა(ა) AB. კაკბთა და ქათამთ(ა) კმინაობა (კმობა E) CDE.

კაკაჩა (ფრინ.) ZABCDE.

კაკაჩი ღამე მთოვარით ნათელი ZABCD.

განათლებული E.

ნ. ღამე.

კაკბის საკუნეტელა (კაკბისაკუნეტელა B, კაკბის საკვენეტელა D, კაკბისაკვენეტელა E) (ბალ.) ZABCDE.

კაკბის საწეწელა (ბალ.) შათარა ZAA.

კაკვი ნ. კაკვ.

კაკვინარი ნ. კაკვნარი.

კაკრა რომელთა ხილი არა იქ(ა)მების კაცთაგან და ფრინველნიკამუნ, ვითარცა სუროთა (+ და

¹ ნუსხებშია: „კათიპარქსინი“. ² აღებულია იოანე პეტრიწის თარგმანებიდან (II წიგ., გვ. 80,2). ³ შდრ. Q—916: 23,35 („კაკაია, კაკაია“).

A) ხეშავთა და მისთანათა (+ ხილთა A) ეწოდებიან (ეწოდების A) ZA.

სუროთა, ხეშავთა და მისთანათა, რომელთა ხილი არ იქამება B. სუროთა, ხეშავთა, რომელნი მსგავსნი მისნი ხილნი არიან და არა კაცთაგან იქამებიან, მათ ეწოდების C. სუროთა, ხეშავთა და ეგვეითართა ხილი, რომელი არა იქამება D. განუმარტავთა E.

კაკულა (ხე) ძლი ZAB.

(ხე) ილი CD. განუმარტავთა E.

ნ. ნეხოთაჲ.

კაკუნი ფიცარზე რეკის კმა(ე) ZAB.

სარეკის კმა CD. განუმარტავთა E.

კაკურაში გარკაპოეტი (+ ბახი Z) ZAB.

(ფრინ.) გარკაპოეტი CD. (ფრინ.) E.

კაკვი¹ მოკავებული Z.

მოკაკული ABCD. განუმარტავთა E.

კაკვნარი (ხე) დამასხი ქლიავი Z.

(ხე) ქლიავი დამასხი A.

[კალ ნ. გკლავ, გკლავს, დაკლვა; ეკლა; ვკლავ; კლა; კლვა; კლვა-დი; მკულელი; მოუკალ; საკლავი].

კალა 22, 18 ეხეკ. ZA.

განუმარტავთა BCDE.

ნ. მკალავი.

კალავრო (მძრომ.) ZABC.

კალათა (კალათი AbBCDE) მცურე გოდორი ZABCD.

განუმარტავთა E.

ნ. აშარული, ლანკანი.

კალამი (ბალ.) დასაწერი ლერწამი ZA.

დასაწერი ჩალა BC. განუმარტავთა DE.

კალამი (ბალ.) (30, 23 გამოსლ.) სუნელი ლერწამი ZA.

სუნელი ლერწამი B. სუ(ლ)ნელი ლერწამი C.

კალამოკრი (ბალ.) იგივე სუნელი ლერწამი ZA.

სუნელი ლერწამი B. მირონის სუ(ლ)ნელი ლერწამი CD. მირონის სუნელი E.

კალანდობა (+ შჯულის კანონი² ZAa) ახალ(ი) წელიწადი ZAB.

თვის თავი მარტისა და სხვათა. ახალწელიწადი C. მარტისთვის თავი D.

ნ. ვიოტა, ვრომალ.

კალანდრა წლის შესატყობი ZABCaqDE.

წლის შეტყობა Cb.

კალანდრო (ფრინ.) ZAa.

კალანოსი (ხე) ბელეკონი ZAB.

(ხე) ბელეკონია, ლეინოში სანუეკარი C. იოსებში ძღვენი ძმათაგან. ლეინოთ საქმელზე მახათ D.

[კალაბანი ნ. არღემელი; შღრ. კარაბანი].

კალაპოტი ყალიბი Z.

განუმარტავთა ABCDE.

კალასი მუხის ხე წყალში დებით რკინასავით გამაგრებული Z.

ესე იგი არს, მუხის გულა წყალში დებით რკინასავით შეიქმნას A. მუხა წყალში დებით რკინავით შეიქმნება, იგია B. ხის გული გამაგრებული CD.

კალაფატნი ბერძულად ნავის მამენებელი Z.

ნავის მამენებელი (+ ბერძულა Aa) ABC.

¹ ნუსხებშია: „კაკვი“. ² შღრ. H—1373: 92 r, 28 („კალანდათა“).

კალმიდი კრმალია ერთ(ი)რიგი ZABCD.

ერთი კრმალი E.

[კალვა ნ. მოუკალე].

კალვიქსი (ბალ.) ესე არს ჩვენ მიერ საკახაროდ სახელდებული მწვანელი, ელ(ლ)ენტაგა(ნ) ღორის კნდურად კომბილი ZAB.

(ბალ.) (+ კალვიქსი არს Cab) რომელსა ჩვენ მიერ საკახაროდ სახელდებული მწვანელი გამოცდილებისა მქონებელნი ელენტაგან, ღორის კნდურად სახელსდებენ CD. (ბალ.) რომელსა ჩვენ მიერ საკახაროდ სახელდებულსა მწვანელსა გამოცდილებისა მქონებელნი ელენტაგანნი ღორის კნდურად სახელსდებენ E.

კალთა სამოსლის ფესვი (+ და კარვისა Z) ZAB.

გოდორაკი Cb. განუმარტავია CaqDE.

კალია ბალახთ ნაღობი ქვა(ა) (+ საპნისათვის ZAa) ZA.

(ბალ.) B. განუმარტავია CDE.

[კალია ნ. მკალი, მკალია].

კალიბი ესე არს, ვითარცა მკარე რამე, რამეთუ ვიტყვით: ზეით კალიბ იდგა, ქვეით კალიბ მოვიდოდა და ეგვიცთარნი ZABCab.

„ზეით კალიბ, უკან კალიბ მოვიდოდა“ CqD¹. განუმარტავია E.

კალიერება ჭურჭელნი სიმდიდრეთა სანოვაგეთანი ZAB.

ჭურჭელნია სიმდიდრის სანოვაგეთა Cab.

კალიერი იგივე B.

კალილარი (მძრომ.) ZABC.

კალმასი სომხურია, კალოზე პურის მოშობება, ქართულად მუ-

ჩირობა ჰქვიან ZA.

(უქმ.) სომხურია, კალოზე პურის მოშობება B. (უქმ.) პურის მაგროალი კალოს დროს Cb. (უქმ.) CaqDE.

კალმასა (თევზ.) კალმახი ZC.

(თევზ.) კალმახი მცირე, ხოლო კალმახი — დიდი კალმახი A. (თევზ.) კალმახი დედალი B.

კალმახი (თევზ.) BDE.

კალნახი (ბალ.) კომბოსტოსთან ნახე ZAB.

(ბალ.) თავი რომ სრულ (მლიე D) ხეიტა (ხეიტად D) აქვს კონბოსტოსა (კომბოსტოსა CqD) და ზედ ფოთოლი (ფოთელი D) ორი-სამი CD. (ბალ.) თავი რომ სრულ ხეიტად ექნება, ის კომბოსტო E.

კალო (3, 12 მათე) სალევწავი ადგილი ZA.

ადგილი სალევწავი B. ადგილი სალევწელი Cb. განუმარტავია CaqDE.

კალპინი სარწყული(ა) ZABC.

ჭურჭელი რამ არი(ს) DE.

კამა (ბალ.) ZABCDE.

ნ. ზეკამა.

კამათელი ნარღზე(დ) საგორ(ვ)ებელი ZABCb.

განუმარტავია CaqDE.

კამათობა ცილება, გინა დაევი ZABCD.

მცირე შულლი E.

კამარა (+ 3 მეფე 6, 3 ZA) კონქი, გინა ხულა ZAB.

განუმარტავია CDE.

კამარეტი (3 მეფე 7, 8²) კამარაზე(დ) პატარა კამარა ZA.

პატარა კამარა კამარაზე B. კამარეტი არს კონქი დიდი, ხოლო კამარეტი — მომცრო კამარა საშუალო კამარათა და კამარათა ზედა, გინა

¹ Cb-სა და Ca-ში მოწმობა გადახაზულია. ² წყაროშია: „კამარელი“.

თვით ცალკერძობით CD.

კამასი ბალნისაგან სხვილი ძაფი ZAB.

სვიმეონ საკვირველ-მოქმედლი: „შიმოსა ხალენი კამასისა“; „(+ სხვამ CD) შვიმოსა ძაძა კამასისა (თ კამასის ძაძა E)“ CDE².

კამბეში (კამბეში და გამეში D) (ოთხფ.) გამეჩი. ამასაც მამალსა ქარი და დედალსა ფური და შვილსა მათსა დოლო ეწოდების და გამოზამთრულსა — ზაქი და წელიწადზე მეტსა — შიშაგი Z.

(ოთხფ.) გამეში. ამასაც(ა) მამალსა ქარი და დედალსა ფური და შვილთა მათთა დოლო ეწოდება; წლის დოლოს(ა) ზაქი და (ხოლო B) წელიწადზე(დ) მეტს(ა) — შიშაგი AB. (ოთხფ.) გამეში CD. (ოთხფ.) E. შდრ. კამეჩავა.

კამენი ტიკისა და მისთანათ(ას) პროკი ZA.

ტიკის პროკი BC. პროკი DE.

კამეჩავა (მწერ.) მფრინავი ჭუაბ ZAB.

[კამეჩი ნ. კამბეში].

კამკამება ელვარებასავით და გამპვირვალა ZA.

ელვარებასავით გამპვირვალა B. ელვარებით ელვა C. ელვარება D. წმიდა და დაწმედილი E.

ნ. დაკამკამება, კამკამი.

კამკამეული³ (11, 10 ესთერ) წყალი წმიდა ZAB.

ნ. წმიდა.

კამკამი (კამკამება D) წყალი და ღვინო დაწმედილი, გამპვირვა-

ლი ZAB.

დაწმედილი CD.

ნ. წმიდა.

კამპი ZAB.

რ მ ა ნ ი ა ნ შ ი: „მან დეემან კამპი ჩამოკრაო“ D.

ნ. მატლკამპი.

კამური ყურძენია ერთრიგი ZA.

ყურძენია მოწითლო BC. წითელი ყურძენი D. (ხე) ერთი ყურძენი E.

კამში ესე არს სიზრქეთაგან ნოტიოსა სისპეტაკე დამფარველი თვალთა (გუგათა Ab) მხედველობისათა ZA.

წირპლი. ესე არს სიზრქისაგან ნოტიოსა სისპეტაკისა დამფარველი გუგათა მხედველობისათა CD. კამში არს სიზრქისაგან ნოტიოსა სისპეტაკისა დამფარველი გუგათა მხედველობისათა CD. გ რ ი გ ო ლ ი დ ო თ ი ს მ ე ტ ყ: „განეყაროთ კამში თვალთაგან“ E.

კანაფი (ბალ.) ფრანგულია, ქართულად ექვსუნჯი (ექსუნჯი Aa) ჰქვიან ZAB.

(ბალ.) CDE.

ნ. ვარდკანაფა.

კანაქესვლიტარი კატილორიაში ითქმიან უკვე უნიშნოდ. ვითარმედ არავისდად შესასმენელნი ანუ სათქმელი B.

კანდალატი ეზოს-მოდღვარი ZABCD.

კანდელაკი მნათე ZAB.

მნათე ჩანუ კანდელების მწმენდელი Aa. (უქმ.) მესნათე B.

ნ. ქორაკანდელი.

კანდელი ფრანგულია, ქართულად ს ა ნ ა თ ი (+ ჰქვიან ZAa) ZA.

¹ შდრ. კიენი, I, გვ. 234, 37. ² A-სა და B-ში წყაროს დასახელება და მოწმობა გიდახაზულია. ³ წყაროში: „კამკამეული“. ⁴ შდრ. A—292: 11 r, 13.

(უქმ.) ფრანგულია, ს ა ნ ა თ ს ჰქეი-
ან B. საკიდარი ბაზმა Cb. განუმარტა-
ვია CaqDE.

კანთარო ფატარი ძელი, ღამით
(ღამე B) ცეცხლებრ მოელვარე
ZAB.

კანთარო არს, რა ძელთა ღობა
შეუვიდეს და იგი ღამე ცეცხლებრ
ელვარებდეს (ელვიდეს D) CD. ძე-
ლისაგან ფურტური არამც იყოს
ბრწყინვალე (22 სეკდემბე...) E.

'კანთოლა' კანის ბებრება' B.
ნ. აკანთოლა, ბურცი.

კანი თხელი ტყავი ZABC.

განუმარტავია DE.

ნ. ქერქი.

კანიაური (ბალ.) ZABCDE.

შღრ. ჩახრაკულა.

კანკალი შიშით თრთოლა ZAB.

ძლიერად თრთოლა CD. განუმარ-
ტავია E.

ნ. ძრწოლა.

კანკელი (+ 5, 28 მსაჯ. ZAa?)

ადგილი მაყენებელი; ესე არს
ღანძვად რვალი იყოს, რკინა თუ
ძელთა ანუ ქვათაგან(ა) ZA.

ადგილი მაყენებელი. ესე არს ფან-
ჯარა რვალი იყოს, რკინა თუ ძელთა
ანუ ქვათაგან B. ადგილი მაყენებელი.
კანკელი ეწოდების ფანჯრის მსგავსად
ქმნილსა რვალს(ა), გინა რკინასა, გინა
ხეთა (ხითა Ca) შემზადებულსა, რა-
თა აქადამ (აქედამ Cb) იქით ჩნდეს
Cab. ადგილსა მაყენებელი CqD.
განუმარტავია E.

ნ. ფანჯარა.

კანკლელი (5, 28 მსაჯ.) ბადის სა-
ხე, თუ ღანძვი ZAA.

(3 მეფე 6, 4) ბადის სახე, თუ
ღანძვი Ab. ბადისახე, თუ ფანჯარა
B. ბადის სახე, გინა ფანჯარა Cab.

ბადის სახე, გინა ფანჯარა. კანკლელი
ეწოდების ფანჯრის მსგავსად ქმნილსა
რვალსა, გინა რკინასა, გინა ხითა
შემზადებულსა, რათა აქადამ იქითი
ჩნდნ Cq. ბადის სახე D.

კანკური ფიცრის სარეკელი
ZABC.

კანონი (+ 7, 4 მიქია ZAa) გან-
წესება ZAB.

განაჩენი, თუ განწესება C. განაჩე-
ნი DE.

ნ. განკანონება, იკანონა, მე-
კანონე, უამკანონი, საკანონო.

კანოხი გაზაფხულ პირველ კარის
შებმას უწოდენ მესხნი ZA.

გაზაფხულ კართ პირველს შებმას
უწოდენ მესხნი B. გაზაფხულ პირვე-
ლად კარის შებმას ჰქვიან (+ საქვე-
ლად CD) CDE.

კანტი მომცრო და მკლე ZAB.

მკლე და მომცრო Cb.

კანტური უნებურად თავის ქნევა
ZAB.

ნ. მოიკანტურა.

კანძი ერთი(ს) ცხოვარის (ცხვრის
ABCaqD) ნაპარსი ZABCD.

კანჭი წვივი ZABCD.

განუმარტავია E.

კანჭი ქანგი ღვინო Cb.

ნ. ქანგი.

კანჯარი (ოთხფ.) (+ 103, 11
ფსალმ. ZA) ველური ვირი
ZABCD.

(ოთხფ.) E.

კაპანი (+ 1 მეფე 24, 3 ZAB) ქვა
ლოჯი ZABCD.

განუმარტავია E.

კაპაპელტ პელტთან ნახე ZAB.
კაპარი (ბალ.) ZABCDE.

¹ ნუსხაშია: „კანთოლა“. ² წყაროშია: „კანკლელი“.

კაპარკი (27, 3 დაბად.) ისრის ქარქაში ZA.

ისართ ქარქაში (27, 3 დაბად.) B. საფრთხე CD. განუმარტავია E. ნ. ნაკაპარი.

კაპარკინა (თევზ.) ZAB.

[კაპატელი ნ. პელტ].

კაპატონი კაბადონი ZAB.

კეფი, წიგნის ფურცელი Cq. ნ. კაბადონი.

კაპეტოლიონი სამსჯავრო ტაძარი ZAB.

საკერპო ტაძარი CD. 14, 13 იო ს ი ბ ო ს.!: „კაპეტოლიონსა შინა დადევს რვალის ფიცარსა ზედა აღწერილი“ E.

კაპი ამონაკვეთი რტო, მოგრძე(დ) მოკვეთილი ZA.

ამონახეთქი შტო, მოგრძედ მოკვეთილი B. შტო ამონახეთქი, მოგრძედ მოკვეთილი Cb. განუმარტავია CaqDE.

კაპიკლარი კაცის კლვის ზედამდეგი ZABCb.

რაილა მოქელეა კაცის კლვისა CaqDE².

კაპილონი ესე არს სახლი მგზავრთ სადგური, არა თუ ფუნდუკი, არამედ სხვა რიგი ZA.

ესე არს გზათა ზედა სახლი აგებული მგზავრთა განსასვენებლად და საზრდოს საშოვრად. ესე არა ფუნდუკი არს, იგი სხვაა და ესე სხვა რიგი B. კ ა პ ი ლ ო ნ ი ღვინის ღუქანია და მ ე კ ა პ ი ლ ე ღვინის მსყიდველი(ა) CD. ესე კ ა პ ი ლ ო ნ ი ღვინის ბაზარია, ხოლო მ ე კ ა პ ი ლ ე ღვინის გამსყიდველი E.

ნ. მეკაპილე, საკაპილონი.

კაპოეტი (თევზ.) ZABCDE.

კაპოეტი (ფრინ.) ფრინველი წელიწად-გამოვლილი ZA.

(ფრინ.) ფრინველი წელ-გამოვლილი B. (ფრინ.) ფრინველი წლისა C. (ფრინ.) DE.

კაპოეტი ბალახი (ბალ.)

ZABCDE.

კაპოეტი თვალა Cb.

კაპოეტი ქვა E.

ნ. ქვაკაპოეტი.

კაპოეტობა ფრინვე(ე)ლის წელწლობა ZA.

ფრინველთ წელწლობა B.

კაპრაში ყვითელ-მოწითლო ZAB. მოყვითლ-მოწითლო Cb. მოწითლ(ო)-მოყვითლო CqD. განუმარტავია E.

კაპუნი ყბათა ყბის ტყეცება ZA.

კბილთ კბილზე ტყეცება B. კაპიკუბი CD. განუმარტავია E.

კაპურეპვ ჯოხს რომ სასანთლედ გახეთქენ B.

კაპუი ტალი, საღრტილი, ცეცხლის ქვა ZA.

ტალი ქვა B. ტალი, საღრტილი CD. განუმარტავია E.

ნ. საღრტილი, ქვა.

[კარ ნ. აკარ, ამოსაკრავი, ასაკრავი, აღეკრა, გაკრვა, გამოკრვა, გარდაკრვა, გარსაკარი, თავსაკრავი, კრვა, კრული, მიიკრა, მოკრვა, მუაკარ, ნაკრავი, ნაკრული, ნაკრული 2, საკრავი, საკრველი, საკრულავი, შეკრვა, შეკრული, ჰკრევდა].

[კარ ნ. დაკარება 1].

კარაბა (+ 17, 1 იერემ. ZAa)

¹ შტრ. A—675: 224 v, 15. ² Cb-ში გადახაზულია: „რაილა მოქელეა კაცის კლვისა“.

ფრანგულია, კიქის საღეი-
ნეს ჰქვიან ZA.

ფრანგულია, მინას ქვია, კიქის
საღეინეს B. ალაბასტრი ჭურჭე-
ლია CD. ალაბასტრი E.

კარაბადინი სამეკურნალო წიგნი
ZABC.

განუმარტავია DE.

კარავი (+ 26, 25 დაბად. ZAA)
საჩრდილობელი ZABCa.

საჩრდილობელი, სახლთან ნახე Cb.
განუმარტავია CqDE.

ნ. აიკარვა, აღიკარვა, დაი-
კარვა, იკარვა, კარვედი, კარვო-
ბისა, სახლი.

კარავნი ბერძულ(ია), ღუმეიანს
კი ბ ო რ ჩ ხ ა ლ (ა) ს ჰქვიან
ZAB.

ღუმეიანი კიბორჩხალი C. (თევზ.)
ნემსიოსის წიგნში¹ კარავნი დჷ
კარკინნი ბერძულად მოუყვანია,
უთაო ცხოველნი. კარკინი კიბორჩხა-
ლია და კარავნი ღუმეიანი კიბორჩხა-
ლია. კლემპის სხოლიონზე ეწერა:
კარკინო პალურსა ეწოდების. ესე იგი
არს კირჩხიბი, რომელსა სომეხნი
ხიჩაფარ უწოდენ, დიდი ცხრაფე-
კა ზღვისა D. (თევზ.) კარავნი და
კარკინნი ბერძული მოუყვანია, ნე-
მესიოსის წიგნშია: უთაონი
ცხოველნი. კარკინნი არს კიბორ-
ჩხალი და კარავნი ვერ ვსცან E.

კარაკინი მოსამგრგვალებელი
ZABCb.

განუმარტავია CaqDE.

კარანი (3 ეზრა 8, 68) მოსაქმენი
ZABCb.

კარაპა ნავია მომცრო ZAB.

ნ. ნავი.

კარაპანი არდგმული ZABCab.

ესეც (კარაპანი CqD) სომხურია,
ქართულად არდგმული ჰქვიან
CqDE².

ნ. არდგმული, სახლი.

კარაპი სომხურია, ქართულად
აკაური ჰქვიან ZA.

სომხურია, აკაური ქართულად
ჰქვიან B. (ფრინ.) კვიკინოა C.
კვიკინოა D. (ფრინ.) E.

ნ. აკაური, ჩინი 2.

კარაპითა ნავის სახელია ZABCD.
ერთი ნავია E.

ნ. ნავი.

კარაული (ოთხფ.) (+ 1 მეფე
9, 3 ZA) საკედარი ვირი
ZABCD.

(ფრინ.) საკედანი ვირი E.

ნ. ცხენი.

კარაფითა ნ. ნავი.

კარაჭი ახალი ერბო ZABCbq.

ახალი ერბო უმარილო Ca. განუ-
მარტავია DE.

ნ. ცხენი.

კარაჭინი ნაქსოვის ფერქსაცმე-
ლი, რომელსა სპარსნი ჩო-
რ აბს უქმობენ Z.

ნაქსოვის წულა ABCD. განუმარტა-
ვია E.

ნ. ფერქსამოსი.

კარბა ქვების ყური ZAB.

კარგ ნ. დაკარგვა, დაკარგული,
კვარგავ, მკარგავი.

კარგვა წარწყმედა; კარგვა
გარიგება; კარგვა კეთილად
დარგვა ZAB.

დაკარგვა Cb. განუმარტავია CaqDE.

ნ. კარგ, კარგი.

¹ ნემს., „ზუნებისათჳს კაცისა“ (გვ. 60, 2) ² Ca-ში ასეთი განმარტება გადახა-
ზულია.

კარგი (28, 17 გამოსლ.) რიგი ZA.
რიგს(ა) ჰქვიან (+ 28, 17 გამოსლ.
B) BC. რიგია D. განუმარტავია E.

ნ. განკარგვა, განმკარგველი,
მკარგავი, საკარგავი; შდრ. კარქი.
კარგი (5, 9 ესაია) კეთილი ZA.
კარდალა (39, 15 ესაია) მომცრო
ქვაბი ZA.

ნ. ჩაღხანა.

[კარდირიონი ნ. ყურჭი].

კარდნელი მოქლონი ეკლესიათა
(+ გინა თავი ZAB) ZABCab.

კარესიმი გრძნების მოქმედი ZA.
გრძნეული BCD.

კარვედი (7,3 რიცხ.) საკარვე
ZAB.

საკარვე CDE.

კარვობისა მეშვიდის თთვის დღე-
სასწული ჰურიათა ZA.

დღესასწაულში ნახე B.

ნ. დღესასწაული კარვობისა.

კართი (2 შჯულ. 21, 4) შეშა ძა-
რღვი სადრეკისა ZAA.

შეშა ძარღვი AbBD. შეშა ძარღვი,
გინა ნემსკავი (სამქედური Cq) C. შე-
შა ძარღვია (კაჩის ძარღვად
სწერია მეორეს სჯულის საკითხავში;
ზოგან კირნი სწერია კართის ნაცე-
ლად; კირი კისრად სწერია სეინაქსარ-
ში და ხონორობში) E.

ნ. საკართული.

კართი ნემსკავსაც ჰქვიან ZAB.

კართობა (1, 11 ამოს) რისხვა შე-
სადრწუნებელი ZAB.

კარი (10, 8 იოანე) ბქესთან ნახე
ZA.

კარი ეწოდება (ეწოდების C)
გასაღებსა და მისაღებსა, ხოლო შე-

სავალს(ა) ბქე BCD. განუმარტავია E..
ნ. დაკარება 2, იცისკრა,
კრეტსამეღლი, მეკარე, მეკრე,
იცისკარი.

კარიდი (თევზ.) ვეშაპის ტოლი
თევზია².

(თევზ.) ვეშაპის მსგავსი თევზია B.
(თევზ.) კარიდი და მენდიო
ვეშაპის(ა) მსგავსნი თევზნი არიან CD.
(თევზ.) კარიდი და მენდიო
ვეშაპის მგზავსნი თევზნი არიან E.

კარიოფილლა ყარამფილი, მიხა-
კი ZA.

ყარამფილი B. მირონის სუ(ლ)ნე-
ლი(ა) CDE.

[კარკაზი ნ. ბოლოკარკაზი].

კარკალი დი(ა)დი ქვავენარი
ZABCDE.

ნ. ქვა.

* კარკაზი ჩხვილთ სენია ZABCD.
მარტილის სენა E.

კარკარი (კარკართა Cab) (24, 7
ეზეკ.) წყლტუ~კლდე ZA.

(24, 7 ეზეკ.) სალი წყლტუ კლდე
B. 24, 7 ეზეკ.) გინა მყართა კლდეთა
სალი კლდე; კარკაროვანი
წყლტუ კლდოვანი Cab.

ნ. კლდე, ქვა.

კარკარი კულის სმის კმა(ა) ZA.
კულის კმა CDE.

კარკაროვანი წყლტუ კლდოვანი
ZAB.

კარკინო (კარკინნი E) ესე არს
დიდი ცხრაფეკა, რომელსა
ბერძენნი პალურს უწოდენ,
ხოლო სომეხნი ხიჩაფარს
(+ 2 ნემეს. ZAA³) ZAB.

¹ ფრჩხილებში მოთავსებული განმარტება გადახაზულია E-ში. ² განმარტება
აულია ექვსთა დღიდან (ნ. გვ. 88, 31) ³ წყაროშია (გვ. 27, 23) „კარკინნი“.

კარკინო პალურსა ეწოდების, ესე იგი არს კირჩხიბი, რომელსა სომეხნი ხიჩაფარ უწოდენ, დიდი ცხრაფეკა C. (თევზ.) კიბორჩხალი E.

ნ. კარაენი, პალური.

კარკუმი (ოთხფ.) ყარყუმი ZABCab.

შდრ. ყარყუმი.

კაროპეტალი „მარგალიტი, ზაბაკი და რვალი დადგა საფსალმუნედ არღამაგებითურთ სარდინიქოთა კაროპეტალი ცურვილი“ CqD¹. ზაბაკთან სწერია, აქ დაწერე E.

ნ. ზაბაკი; შდრ. პეტალი.

კაროსი (კაროსი და ეკლოვიოსი CD) სენია, ეკლოვისთან ნახე ZAB.

კაროსი და ეკლოვიოსი სენნი არიან, რომელ სამ დღე კაცო მკედარს დაემსგავსების (დაემგზავსების D) და მერმე განცოცხლდების CD. კაროსი და ეკლოვიოსი E.

კარსე (3, 23 მსაჯ.) ზღურბლი და წყირთლი ZB.

ზღურბლი და წირთხლი (3, 23 მსაჯ.) A. ზღურბლი და წყირთლი (მსაჯ. 3, 23) Cab. ზღურბლი და წყირთლი, გინა სარკმელი განსაველა Cq.

კარსნი² (12, 2 ზაქარ.) ილეკრო, რამც ჯაჭვებრ გაყრილია ერთმანერთში ZA.

ილეკრო ილეკროში რამც ჯაჭურად გაყრილია B. კარსნი არს რკინა ანუ ვეცხლი და რამც ერთმანერთში გაეყრება CD. კარსნი არს რკინა ანუ სხვა რამ ერთმანეთში გაყიდებულთ E.

ნ. ჯაჭვ.

კარტალი (+ 2 შჯულ. ZAa) კოლოფი ZAaB.

ნ. კოლოფი.

კარურა ყარურა, სხვათა ენაა, ფსელს ჰქვიან ZAB.

კარქი რიგია სომხურად და ჩვენს მწერლებს ზოგან გაუსინჯაობით კარქის ნაცვლად კარგი დაუწერია. კარგი კეთილს ჰქვიან, ხოლო კარქი — რიგსა Z.

კარგი, რიგი. კარგი არს კეთილი, ხოლო კარქი — რიგი, გარჩევა უნდა Aa. კარგი AbB.

კარშიკი (+ 26, 5 გამოსლ. ZA) გრგოლი ZABCD.

გაზეული რკინა E.

ნ. მარწუხები.

კარჩხანა (თევზ.) ZABCDE.

[კარცხ. ნ. საკარცხული].

[კარწახ ნ. დაკარწახება].

კარწუმელი (ბალ.) ქვირია ZABCbqD.

(ბალ.) ქვირია, ფეტვი Ca. პირველი ღომი E.

კარჭაპა ნავია ერთი ZAB.

ნავის სახელია CD. ერთი ნავია E.

ნ. ნავი.

კასაბი მექორცე ZABCabE.

ქონდაქარი, მექორცე CqD.

კასია (44, 9 ფსალმ.) კასია და ი(ე)რეოსი. ი(ე)როანი თხელი რამ(ე) ქერქი არს, ფრიად სუნნელი, რომელსა სპარსნი და რიჩინს უწოდენ (თრომელსა დარჩინისა უწოდენ სპარსნი A) ZA.

იეროსა (44, 9 ფსალმ.) ესე არს ვითარცა ქერქი რამე თხელი, ფრიად

¹ Ca-ში განსამარტავი სიტყვა და მოწმობა გადახაზულია. ² წყაროშია: „კარსე“.

სუნელი B. სულნელია (+ და C) საქმელი. კასია არს ვითარცა ქერქი რამე თხელა ფრიად სუ(ლ)ნელი მოხვეული შეშასა რასამე (+ რომელსა დარიჩინს უკმობენ C) CD სულნელი E. \

ნ. ნეხოთაჲ.

კასკასი წვლილი სიცილი ZAB CDE.

ნ. სიცილი.

[კასრ ნ. უკასრველი].

კასრაკი მცირე სახლი ZA.

სახლი მცირეთა უმცირესი B. (+ არს Cb) სახლი მცირე სათავისწინაო Cab¹. სახლი მომცრო Cq. სახლაკით რამ არის (ნისიმეს ნეტაფრ.) D.

ნ. სახლი.

კასრი სახლი მომცრო სათავისწინაო ZA.

სახლი მომცრო სათავისწინაო. კასრი ეწოდება ჭურჭელსა ხეთაგან მწყემსთასა, გინა საწყავი, რვა ღოქი შთაიტოს B. სახლი მომცრო სამეფო. კასრი ეწოდების ჭურჭელსა მწყემსთასა საწყველსა. კასრი არს რვის ღოქის საწყავი Cb. სამეფო სახლი (რომანოზ ახლის მეტაფრასი) Ca². სახლი არს სათავისწინაო (რომანოზ ახლის მეტაფრასი) Cq². სახლსავით რამ არის (რომანოზ ახლის ნეტაფრ.) D. კასრი და კასრიკი რაღაც სახლი თუ საწოლი რამ. რომანოზ ახლის ნეტაფრ.: „იყო მუნ კასრები, საჯდომელები და ქორები, ვითარცა მიიწია ადგილსა მას“ E.

ნ. სახლი.

კასრი საწყავი არს ერთი, რომელი შთაიტევს რვას ღოქსა ZA.

რვა ღოქი ერთი კასრია CaqD.

ნ. საწყავლი.

კასრი ჭურჭელი არს ხისა სამწყემსო ZA.

მწყემსის ჭურჭელი CaqD. განუმარტავი E.

ნ. ღორაკი.

კასრიკისო ნისიმე: „დადგა კარსა ზედა კასრიკისა თვისისა და განმარტავა სახლისელი“ E.

კასსტირიონი (კასსტირიონი Z) (4, 10 ზაქარ.) ქვა კალისა ZAB.

(ზაქარ. 4, 10) ქვა კალის კლდისაო, ლათინურსა და სომხურში ეწერა და ბერძელშიაჲც (+ ეწერა Cq); (+ ქვა სუბუქიო, რომელსა წყალი არ დაიძირავს Cq³) C.

ნ. კლდე.

კასტორი ესე არს ძვირფასი გარდასაფარებელი (გარდასაფარები B) სამკაულთა ზედა ZAB.

კასტორი არს ძვირფასი ზედ გარდასაფარებელი ნაკერი ქულთა ანუ რიდეთა ზედა, ანუ რასაცა სამკაულთა, ვიდრე შესხმადმდე CD. მძიმე თაჯ-ფუჩი ან ზედ დასახურავი რამ არის ნაკერი, ან სტავრა, ან მოქედლი E.

კატა (ოთხფ.) ფრანგულია, ქართულად ციცა ჰქვიან ZA.

სხვათა ენაჲ, ქართულად ციცა ჰქვიან B. (ოთხფ.) CDE.

ნ. ზეკატა.

კატაბანი (+ ვეფხის-ტყ. Z) მატყუარი თუ სატყუარი ZA.

ტყუილი თუ სატყუარი B. ტყუ(ვი)ლი, გინა სატყუ(ე)არი CD. კატაბანზე დიდი ცილება იყო და წიგნში გარჩევით ვერცად ვნახე. მრავალ

¹ Ca-სა და Cq-ში წყაროს დასახელება („ნისიმეს ნეტაფრასი“) გადახაზულია. გამოცემაში (კიმენი I, გვ. 203, 14) იკითხება: „კასრი“. ² წყაროს დასახელება Caq ნუსხებში გადახაზულია. ³ ამ ნუსხაში ეს დამატებითი განმარტება გადახაზულია.

წიგნია, რომელთა არც სახელი მას-
მოდეს. მთიულთ მოურავებან მო-
გუთხრა, მთის კაცნი ტყუილს უწო-
დენო. ამას „ვეფხისტყაოსანიც“ მიჰ-
გავს: „ჩემნი მჭკრეტელნი კვირობ-
დენ, მართალ არს არ კატაბანი.“ მაგ-
რამ „ქართლის ცხოვრებაში“ სწერია,
კეისარმან ბაგრატ მეფეს კატაბანი
გამოატანაო. ეგება მატყუარი გამოა-
ტანაო, დასაჭერებლად არ დამიწერია,
თქვენც იძიეთ E.

კატაბარდა (ბალ.) ZABCDE.

კატადუბოსანი რომელი-ესე კმობს
ჩვენ შორის ღამე და ღღე ZA.

ღ თ ი ს მ ე ტ ყ ვ ე ლ ი: „კატადუ-
ბოსანი, რომელნი ესე კმობს ჩვენ
შორის ღამე და ღღე“ BCb.

ნ. კატუპოსანი.

კატალავტი დრაპკანთ გამცე-
ლელი კერმათა ზედა ZAB.

კატალავტი არს გამცელელი დრაპკ-
ნისა წვლილს თეთრზე(ღ) CD.

კატალატი ფრანგულად საქანელი
ცათანი ZA.

საქანელი ცათანი ფრანგულად B.
ზედაზედ სეტყვის დაცემათ(ა) სახე-
ლია C. 45 ფსალმუნის თარგ-
მანში, ათანასეს თარგმა-
ნი: „ხოლო კმად საქანელთად და
უფროსად კმად კატალატთა ზედასა-
ზედა დაცემასა სეტყვისასა სახელ-
სდებს“, სეტყვის ცემა მგონია D¹.

შღრ. კატარავტი, კატრატი.

კატალია ძვირის ქსენება ZAB.

რომელ არს ძვირის ქსენება C.

კატამეთქსინ (კავშ.²) ელლენუ-
რად, რომელ არს მეზრ თა-

ნა მექონებით Z.

(კავშ.) რომელ არს მეზრ თანა
მექონებით, ელლენური Aa. რომელ
არს მეზრ თანა მექონებით AbB.

ნ. მიზეზოვანი, წარმოი, წარ-
მონა.

კატაპელტ ნ. პელტ].

კატაპიტნა (ბალ.) ZABCDE.

კატარა ფრანგულად სურდოს
კათარო ჰქვიან და წამალი
რამ არის, ქართულად კატა-
რა სწერია, ცხვირს ცხებულსა
სიმყარალის სუნი აღარ ეყნოსე-
ბა. ფრანგულად სურდოს კა-
თარო ჰქვიან, არ ვიცით ეს
არის, თუ სხვა Z.

ფრანგულად სურდოს კათარო
ჰქვიან; და წამალი რამ არის, ქართუ-
ლად კატარა. ცხვირს ცხებულსა სიმყ-
არალის სუნი აღარ ეყნოსება (+
არამც ისიე იყოს Ab²) A. (+ სვიმონ
ალაბელი Cb⁴) ფრანგულად სურდოს
კათარო ჰქვიან და წამალი რამ არს,
ქართულად კატარა (კატარია Cb).
ცხვირ(ს) ცხებულსა სუნი არღარა
ეყნოსება, მაგრამ ისიე მგონია BCb-
კატარაა რაცაღა, ცხვირთა რა იცხო,
სიმყარაღე აღარ მიედინების (მოედო-
ნება D) CaqD⁵. სვიმონ ალაბელს
ფეკი აუყროლდა და ვერაინ მიიახ-
ლის, რომელთა არა იცხიან ცხვირთა
კატარია E.

კატარავტი (+ 6, 63 მამათ-ცხ.⁶
ZAa) კატალატი ZAB.

კატარი (ხე) ცუდი ფიჭვი ZA.
(ხე) BCDE.

კატარაკატი (+ 29, 26 იერემ.

¹ Cq-ში წყაროს დასახელება და მოწმობა გადახაზულია. ² აღებულია იოანე პეტ-
რიწის თარგმანებიდან, თვით 30 (II წიგ. გვ. 80, 3) ³ Aa-ში გადახაზულია ეს და-
მატებული სიტყვები. ⁴ Cb-ში ეს დამატებული სიტყვები გადახაზულია. ⁵ Cb-ში
ეს განმარტება გადახაზულია. ⁶ შღრ. A—1105: 153 v, ა 30 („კატარტი“).

ZAa) მღვიმესავით შესაწყვედ-
ველი ZAB.

შესაწყვდომელია მღვიმესავით Cb.

ნ. სინოხი.

კატარღა ნავი(ა) საბრძოლელი
ZA.

საბრძოლელი ნავი B. მოდიღო
ნავი CD. განუმარტავია E.

ნ. ნავი.

კატასი ტრაპეზის საბურავი ტი-
ლო ZAB.

კატასი არს ტლო მრთლად მოქსო-
ვილი, უკერველი, ზომა ტრაპეზისა,
გარდასახურავი CD. ტილოა უკერავად
მოქსოვილი, ტრაპეზის ზომა, მთე-
ლი E.

კატასკევი (1 კავშ.) დაკაზმა აღ-
მოსაჩენელთა, რომელ არს
თხზვა და მუშაკობა (შემკობა
ZA) სიტყვათა ZAB.

რომელ არს დაკაზმ(ვ)ა აღმოსაჩე-
ნელთა CDE.

კატასტეოსი რეფერენდარი ZAB
Cb.

ნ. რეფერენდარი.

[კატატირიფა ნ. ტირიფი].

კატევითაჲ სწორე ZABCD.

სხვა კათიღ: „მერმეცა ოღეს
საქმეთაჲ უკვე გვენებოს დანიშვნაჲ
კატევითაჲსა და კევთისაებრ დაე-
ნიშნავთ: კაცი, ხარი, ცხენი. ხოლო
ოღეს კერძოჲ რაჲმ საქმეთაჲ ანუ
საქმეთა ძალითი, რომელი იყოს გენ-
კისა მიერ, დავნიშნავთ, ვითარ უკუე-
თუ ვთქვათ სოკრატი, გინათუ კერძო-
ბთაგანსა რასამე მისსა დავნიშნე-
დეთ, ვითარ ქელსა ანუ თვალსა ანუ
გარემოსთა მისთაგანსა, ვითარ სახლ-

სა ანუ წიგნსა. აწ უკვე პორფირისა
ეთქვა, თუმცა ნამდვილ საკირო არს
ევთიაჲს მიერ საქმისა ეგულვა და-
ნიშვნა მას, და ესრეთ ნუუკუე სთნა-
დამცა ყოვლითურთ კერძოსა შეს-
მენა“ D.

ნ. კათევითა.

კატეკერმატის (კატე E) (+ 23
კავშ. ZABCb) არევა ZABCD.

(23 კავშ.)²: „ამით რომელ(ლ) კატე
კერმატის ქმნითა“ DE.

კატეტიანი რომელ არს მიზეზო-
ბითაჲ ZA.

რომელ არს მიზეზობითაჲ B.

ნ. მიზეზოვანი, წარმოი, წარ-
მონა.

კატვიზუმელი ეკლესიაში მალღა
დღდათ სადგომი ZAB.

(+ კატვიზუმელი Ca) ეკლესიასა
(ეკლესიათა Cb) შინა დღდათა დასა-
დგომსა (დასადგომელსა Cb) ჰქვი-
ან CD.

კატის-ყურძენა (ბალ.) ZABCDĒ.

კატის-ძუძუ (ბალ.) ZABCDE.

კატილორია წიგნი არს, რომელი
გზა და ეზო არს ყო(ვ)ელთა
ხედვათა და სიტყვათა საფილა-
სოფოსოთა (საფილოსოფოსთა
A) მიმართ ZA.

არისტოტელის წიგნია, რომელი გზა
და წინაეზო არს ყოველთა ხედვათა
და სიტყვათა საფილოსოფოსოთა მი-
მართ B. არისტოტელის წიგნი, რო-
მელნი გზანი და წინაეზო არიან ყოე-
ლისა მიმართ სიტყვითისა ფილოსო-
ფოსთასა Cb. არისტოტელის წიგნი
CaqD. განუმარტავია E.

კატკატო (ბალ.) შინაური მსუქანა

¹ აღებულია იოანე პეტრიწის თარგმანებიდან, თავი 1 (II წიგ., გვ. 10, 26).

² იგულისხმება იოანე პეტრიწის თარგმანება (II წიგ., 64, 33). ³ აღებულია იოანე პეტრიწის თარგმანებიდან, თავი 30 (წიგ. II, გვ. 80, 5)

ZAB.

მსუქანა C. კარაბად.: „ანუ წყალი კატატოსი“ D.

კატობრიანი რაცალა (რაცალ AD) ფერია ფერთაგან(ი) ZACD.

(კავშ.) რაცალა ფერია ფერთაგან B.

კატრატი კატარატი, კატალატი ერთია ZAB.

მამათ-ცხ. Cb¹.

კატუნი (ოთხფ.) ველური კატა ZABCDE.

კატუბოსანი კატადუბოსანი ZAB.

ნ. კატადუბოსანი.

კატუჯარი ცხენის სირაჯა ZAB.

ცხენის დარღვევა Cab. განუმარტავია CqDE.

ნ. სირაჯა.

კაფა (+ 3 მეფ. 5, 6 ZA) ხეთ გარდაკვეთა ZAB.

დაკაფა CD. განუმარტავია E.

ნ. განკვეფდი, განკაფა, დაკაფა, კვფდი, წარკაფა.

კაფია სიტყვის გამოჩინება ZAB Cab.

განუმარტავია CqDE.

კაშკაში ამო სიცილი ZABCDE.

ნ. სიცილი.

კაშხალი ჩხნდე ZABCD.

ნ. ჩხნდე.

კაჩა მუქლის ძირის საღრეკი ZA.

მუქლის ძირი საღრეკი B. მუქლის ძირი C. განუმარტავია CqDE.

კაჩალო (კაჩალო და კაჩო D)

კორცის საკიდარი კაპიანი ZA.

კაპიანი საკიდარი კორცთა B. კაჩო

:CD. განუმარტავია E.

შღრ. კრჩხა.

კაჩარა მხალი ძირით ძარღვიანი-

ვით Z.

მხალი ძირით ძარღვივით AB. კარხლის ძირს რომ შიგ მატყლივით (მატყლსაით Cb) ექნება Cab.

კაჩო კაჩალო ZAB.

კაპიანი ხე კორცთ დასაკიდებელა Cb.

კაცადი (+ 12, 15 იერემ. ZA)

თითოეული კაცი ZAB.

კაცად-კაცადი, თითოეული Cab.

კაცად-კაცადი Cq.

კაცად-კაცადი (+ 2, 6 საქმე ZAa)

იგივე თითოეული ZA.

იგევე B.

[კაცთა სული ნ. სული].

კაცი დაბადა ღმერთმან ხატებისა

და მსგავსებისაებრ თვისისა,

ნივთებთა მიერ კორცნი შემზა-

და სულისა გონიერისა და სი-

ტყვიერისა შთაბერვითა მიმნა-

ქებელმან. ხოლო კაცი ზოგად

ყოველთა ეწოდების. ესე კაცი

განიყოფ(ვ)ების მამაცად და

დიაცად, რომელ არს მამ-

აკაცი და დედაკაცი,

რამეთუ რა მამაცა დიაცი მიე-

თხო(ვ)ოს, ეწოდების მამაცა

ქმარი და დიაცა ცოლი,

ხოლო შობილთა მათთა შვი-

ლი; შვილსა მამალსა ძე

და დედალსა ასული, რომ-

მელთა სიბერემდე ძესა ვაჟი

და ასულსა ქალი ეწოდების.

ვიდრე ხუთ(ს) წლამდე ვაჟს(ა)

ჩვილი და ქალსა ჩვილია

ეწოდების, ხუთის წლით ვიდრე

ათ წლამდე ვაჟსა — უსუარი

და ქალსა — უსუარა; ათის

¹ შღრ. A—1105: 153 v, a 30; წყარო B-ში გადახაზულია.

წლით ათხუთმეტამდე ვაჟსა — ნინველი და ქალსა — ნინველა; ათხუთმეტის წლით- (გან) ვიდრე ოცამდე ვაჟსა ყრმა და ქალსა ყრმაჲ; ოცის წლითგან (ოციდამა A) ვიდრე ოცდ(ა)ათამდე ვაჟსა — ქაბუკი და ქალსა — ქაბუკა და შემდგომად სრული კაცი, ვიდრე ორმოცდაათამდე და შემდგომ(ად) ეწოდების ვაჟსა მოხუცებულნი და ქალსა მოხუცებულა, და შემდგომად ვაჟსა — ბერი და ქალსა — ბებერი, რომელ არს მამაბერი და დედაბერი, ხოლო შემდგომად მიხრწნილი ეწოდების, და წვერ-თეთროსანსა ქარმადი და მქცოვანი ეწოდების (+ 2, 15 დაბად. ZAA) ZA.

კაცი დაბადა ღმერთმან ხატებისა და მსგავსებისაებრ თვისისა, ნივთებთა მიერ კორცნი შემზადა, სულისა გონიერისა და სიტყვიერისა შთაბერვისა მიმნიჭებელმან მისმან, რომელსა საღთო ხატებად ვიტყვით, რამეთუ ხატებისაებრობა, ვითარმედ გონიერებასა და თანამფლობელობასა ცხად-ჰყოფს. ხოლო ხატება ღთისა არს მოქმედება, სიბრძნე და სიყვარული, რომელსა შორის წმიდა სამება გამოისახვის: მოქმედი—მამა, სიბრძნე—ძე და სიყვარული—სული წმიდა. ესე არს ხატება ღთისა კაცთა შორისა. ხოლო კაცი ეწოდების ყოველთავე ზოგად. ესე კაცი განიყოფის მამაცად და დეაცად, რომელ არს მამაკაცი და დეაკაცი, რა-

მეთუ რა მამაცსა მიეთხოოს დიაცი, ეწოდების მამაცსა ქმარი და დიაცსა ცოლი, ხოლო შობილსა მათსა შეილი; შეილსა მამალსა—ძე და დედალსა—ასული, რომელთა სიბერემდე ძესა ვაჟი და ასულსა ქალი ეწოდებათ; ვიდრე ხუთ წლამდე ვაჟსა ჩჩვილი და ქალსა ჩჩვილა ეწოდების; ხუთის წლით ვიდრე ათ წლამდე ვაჟსა—უსუარი, ხოლო ქალსა—უსუარა; ათის წლით ათხუთმეტამდე ვაჟსა — ნინველი და ქალსა — ნინველა, რომელ არიან ყრმა და ყრმაჲ; და ათხუთმეტიდამ ვიდრე ოცდაათამდე ვაჟსა—ქაბუკი და ქალსა—ქაბუკა; და შემდგომად—სრული კაცი ვიდრე ორმოცდაათამდე; და შემდგომად ეწოდების კაცსა მოხუცებულნი და ქალსა—მოხუცებულა; და შემდგომად კაცსა — ბერი და ქალსა — ბებერი, რომელ არს მამაბერი და დედაბერი; ხოლო შემდგომად მისსა მიხრწნილი ეწოდების; წვერთეთროსანსა ქარმადი და მქცოვანი ეწოდების B. დაბადა ღმერთმან კაცი თვისითა ქელითა ხატებისაებრ და მსგავსებისაებრ თვისისა, ქვეყანისაგან უკვე კორცნი შემზადა სულისა სიტყვიერისა და გონიერისა შთაბერვისა თვისისა მიერ მიმნიჭებელმან მისმან, რომელსა-იგი საღთოდ ხატებად ვიტყვით. და რამეთუ ხატებისაებრ (ხატებისაებრობა Cb) ვითარმე გონიერებასა (გონიერობასა Cb) და თანამფლობელობასა ცხად-ჰყოფს (+ ხატება ღთისა არს მოქმედება, სიბრძნე და სიყვარული, რომელსა შორის წმიდა სამება გამოისახვის: მოქმედი—მამა, სიბრძნე—ძე და სიყვარული—სული წმიდა. ესე არს ხატება ღთისა კაცთა შორის Cb), ხოლო

¹ აღებულია იოანე დამასკელის „გარდამოცემის“ 25-ე თავიდან.

მსგავსებისაებრობა ძალისაებრსა მსგავსებასა სათნოებისასა საკმარ არს ცნობა(დ), ვითარმედ კაცი უსულოთაჲ ეზიარება და პარტუცეთა ცხოვრებისა ზიარ არს (+ და Ca) სიტყვიერთა თანა მონაწილე არს გონებითა (გონიერებთა Cb), რამეთუ ეზიარების უსულოთა უკვე სხეულოანებითა და ოთხთა კავშირთაგან შეზავებულობითა, ხოლო ნერგთა ამითაჲ და მოზარდობითა და აღორძინებადობითთა და თესლოვანებითთა, ესე იგი არს მშობელობითთა ძალითა, ხოლო პირუტყვთა ამით შინაჲ ვიდრემე, ხოლო უფროსლა წადიერებითთა, ესე იგი არს გულისწყრომა, გულისთქმა და მგრძნობელობითისა მიმართებისა მოძრაობისა, რამეთუ კბილი და ძვალნი ეზიარებიან ქებათ, ფ(რ)ჩხილნი — ნერგსა და თმანი — ბალახსა (15, 16 ოთგანე დამასკელის წიგნში სივრცით ჰპოთ.)¹ ხოლო კაცი ეწოდების ყოველსა კაცსა, ხოლო განიყოფების (+ მამაკად და დიაცად, რომელ არს Cb) მამაკაცად და დედაკაცად რამეთუ რა მამაკაცი და დედაკაცი შეუღლდენ, ეწოდების მამაკაცსა—ქმარი, ხოლო დედაკაცსა—ცოლი და შობილსა მათსა—შვილი, მცირე იყოს, გინა დიდო; ხოლო შვილსა მცირესა ვიდრე ხუთ წლამდე ეწოდების ჩჩელი; ხოლო უკეთუ შვილი მამალი იყოს, — წული, უკეთუ დედალი იყოს, ეწოდების ასული, ხოლო ხუთთა წელთა შემდგომად ეწოდების ორთავე ერთბამად ასაკითა ათ წლამდე უსუარი; ხოლო განყოფილებით მცირის ჩჩელითგან ვიდრე ბერამდე ძესა—ვაჟი და ასულსა ქალი ეწოდების. ვაჟი ათისა წლითგან ვიდრე ათხუთმეტა(დ)მდე ეწოდების ვაჟსა ყრმა, ქალსა—ყრმაჲ, ათხუთმეტიდამ ოცდაათამ-

დე ვაჟსა ეწოდების ქაბუჯი, ხოლო ქალსა — ქაბუჯა; შემდგომად სრული კაცი, ვიდრე ორმოცდაათამდე; შემდგომად ეწოდების მოხუცებული და მოხუცებულობისა შემდგომად ვაჟსა ეწოდების ბერა და ქალსა ბებერი (+ რომელსა ეწოდების მამაბერი და დედაბერი Cb), ხოლო შემდგომად მისა, უკეთუ იცოცხლა, მიხრწილი ეწოდების. რა წვერთა და თმთა თეთრი გამოერიოს, ეწოდების ქარმადი და მქცოვანი, ხოლო ცუდსა ყრმასა ლაწირაკი Cab. დაბადა ღმერთმან კაცი თ(ა)ვისითა კელითა ხატებისაებრ და მსგავსებისაებრ (მგზავსებისაებრ E) თვისისა, ქვეყანისაგან უკვე ქორცინი შემზადნა, სულსა სიტყვიერისა და გონიერისა შთაბერვისა თვისისა მუერ მიმნიკებელმან მისმან, რომელსა იგი საღმთოდ ხატებად ვიტყვით. და რამეთუ ხატებისაებრობა ვითარმე გონიერებასა და თანამფლობელობასა ცხად-ჰყოფს, ხოლო მგზავსებისაებრობა (მგზავსებისაებრობა Cq) ძალისაებრსა მსგავსებასა (მგზავსებასა DE) სათნოებისასა. საკმარ არს ცნობა(დ), ვითარმედ კაცი უსულოთაჲ (უსულოსაჲ E) ეზიარების და პირუტყვთა ცხოვრებისა ზიარ არს და სიტყვიერთა თანამონაწილე არს გონიერებთა (გონებთა CqD), რამეთუ ეზიარების უსულოთა უკვე სხეულოვანობითა (სხეულოანებითა CqD) და ოთხთა ნივთთაგან შეზავებულობითა, ხოლო ნერგთა ამითაჲ და მოზარდობითთა და აღორძინებადობითთა და თესლოვანებითთა, ესე იგი არს მშობელობითთა ძალითა. ხოლო პირუტყვთა ამით შინაჲ ვიდრემე, ხოლო უფროსლა წადიერებითთა, ესე იგი არს გულისწყრომა, გულისთქმა და მგრძნობელობითისა მიმართებისა

¹ „სივრცით“ 25-ე თავია აქ აღებული.

მოდრაობისა, რამეთუ კბილნი და ძვალნი ეზიარებიან ქვათა, ფრჩხილნი — ნერგთა (ნერგსა CqD) და თმანი — ბალახთა (ბალახსა CqD) 25¹ იოვანე დამასკელის წიგნში (+ სიერცით პპოვეთ CqD) CqDE.

ნ. დედაკაცი, დიდკაცობა, ზღვსკაცი, კაცადი, კაცად-კაცადი, კაცთა სული (სულთან), კაცი სიტყვერი (ნათესავთან) კაცი უხუცესი (მამასთან), კაცური, მამაკაცი, ნათესავი, საკაცე (მუბასთანა), სამრავალკაცი, ტომი, ცხენკაცი.

კაცი არს ცხოელი სიტყვიერი და აღმართებით მავალი E.

კაცის-თაოანი (კაცის-თაოვანი B, კაცის-თავოანი C) (+ 5, 10 იერემ. ZAa) ზღუდეზე კაცის თავსავით ნაშენი მოვლებული ZA.

ზღუდეზე კაცის თავთავით მოვლებული B. გალავანზედ რომ (რა Cq) კაცის თავებსავით მოვლებენ, ის (იგი Cb) არ(ი)ს C.

კაცებლათი ორღანოა, კაცს შთა(ს)ღებენ და გა(ნ)ხერხვენ ZA.

ორღანო არს, კაცთა შთადებდენ და გახერხიდენ B. ესე იგი არს ორღანო, რომელთა შინა კაცსა შთა(ს)ღებენ და განხერხვენ CD. ესე არს ორღანო, რომელსა შინა კაცსა შთადებენ და ფიცართა მოუჭირებენ და განხერხვენ E.

კაცრ ნ. საკაცრავი, უკაცრავად, უკაცრავი, უკაცრაული.

კაწანი ღობე მცირე ეკალთაგან აღმართებულნი ZAB.

ღობე მცირე CDE.

ნ. ზღუდე.

კაწაპი წულის ჩაცმისათვის საადვილო სასხლეტი ZA.

წულისა და პიქის ჩაცმისათვის სასხლეტი საადვილოდ B. ესე იგი არს წულისა შთასაცმელად საადვილოსათვის შემზადებული CD. კაწაპი არს სასხლეტი წულისა ადვილად ჩაცმად E.

კაწახი (+ 18, 5 ესაია ZA) უმწიფარი, თუ წაკულაკი ZAB.

უმწიფარი მკვებე ზეთისხილი, გინა ისრიმი, გინა უეამო ხელი C. უმწიფარი მკვებე ზეთისხილი DE.

კაწაწი ნდომით კბილთ რეკება ZA.

ნდომით კბილის რეკება B. კბილის რეკება Ca. კბილთ(ა) რეკება CbqD. განუმარტავია E.

[კაჭარ ნ. აკაჭრება].

კაჭარი უწყლოს ალაგს რიყის მსგავსი ქვა ZAa.

ნ. ქვა.

კაჭაპი კმელი შამბის ღერო. (ღერი B) ZABE.

(ბალ.) კმელი(ს) შამბის ღერი CD.

ნ. ვარდკაჭაპა.

კაჭახუნი კმელი შამბის წვლილები ZAaB.

კმელი შამბი C.

კაჭკაჭი (ფრინ.) ZABCDE.

კაჭრობა (+ 4 დარეჯან.² Aq)

გველის ყიყინი ZAB.

გველის კმიანობა CD. გველთ კმიანობა E.

კბენა (16 სიბრძ.) კბილით დაკბილვა ZAa.

¹ Cq, მსგავსად CabD-ისა, წყაროდ ასახელებს თავებს 15-სა და 16-ს, მაგრამ აღნიშნულ თავებს მოტანილი ტექსტი არ ემთხვევა. ² შდრ. ამირან-დარეჯანიანი, ს. ყუბანიეშვილის გამოც. (ლიტ. ქრესტ.), გვ. 18, 16.

ნ. იკბინებოდა, მკბენარი, ნაკბენი.

კბილი (4, 2 ქება) პილოთა, ღორთა და მისთანათა დიდთა კბილთა ეწოდებოიან ღოჯი და ღორის(ა) კბილთა, ღოჯის სალესავთა — გორანგო, ლომისა და მქეცთა დიდთა კბილთა — შუანი და სხვათა ყო(გ)ელთასა — კბილი ZA.

(4, 2 ქება) პილოთა, ღორთა და მისთანათა დიდთა კბილთა ღოჯი ეწოდება, ღორის კბილთა, ღოჯის სალესავთა — გორანგო, ლომთა და მქეცთა დიდთა კბილთა—შუანი და სხვათა ყოველთა — კბილი B. განუმარტავია CDE.

ნ. ცხენის-კბილა.

კბილს ქუეშ თქმა (კბილს ქუეშ თქმა ZA, კბილს ქუეშე თქმა C. კბილს ქეეშე თქმა D) ჩუმაღ თქმა ZA.

დაბლა(ღ) თქმა(ა) BCD.

კბინ ნ. კბენა].

კბოდე (5, 13 მარკ.) ზღვისა და წყლის პირი კლდოვან-ფლატ(ო)იანი ჩაუვალი ZAB.

კბოდე არს წყლის პირი კლდოვანი, ძნელად შთასავალი და ჩუ(ვ)ალი CD. კბოდე არს წყლის პირი კლდოვანი E.

ნ. კლდე, ქვა.

კლ კვალად ქარაგმით ასრე ითქმის ZA.

კვალად ქარაგმით ითქმის B.

კლდმა (2, 15 რუთი) შიში გმობის მოლოდინსა ზედა ZA.

კლდმა არს შიში გმობის(ა) მოლოდინსა ზედა BCDE.

ნ. გკდემ, გკდემს, ვკდემ, მკდემელი, საკდემელი. შეიკდმიმა.

შემოიკდმიონა.

კლდმულეზა ნ. შიში].

კლდმ ნ. კლდმა].

კლდ ნ. მკდნარი].

კედარი (+ 119, 5 ფსალმ. ZA) ბნელი საკმუნავი ZABC. ბნელი DE.

კედელთ-მღეწელობა (კედელთ-მღეწელობა Cb) პარვით კედლუს შეთხრა ZAB.

ესე პარვა არს, კედლის შეთხრა ანუ განტება Cb.

კედელი (20, 7 ისო) ნაგები, ნაშენები ZA.

ნაგები B. განუმარტავია CDE.

ნ. კედლის ფალანგი (ჩათრთან), ყორე.

კედელი მიღრეკილი 61, 4 ფსალმ. ZAA.

კელი საკუთხი ქვა ZABCD.

კედლის ფალანგი ნ. ჩათრი].

კეეშანი ზრუნვით სენი შეედვას ZAB.

კეეშანი არს ზრუნვა დიდი სენაჲ შეცვალებული (შეცვლილი D) CD. ზრუნვა დიდი E.

კევი ესე არს ხეთაგან გამონადენი ნოტიო რამე საცოხნელი ფისივითა ZA.

ესე არს ხეებთაგან გამონადენი ნოტიო რამე საცოხნელი B. განუმარტავია CDE.

ნ. მკურის-კევი.

კევრი საღეწავი ფიცარი ZABCb. განუმარტავია CaDE.

კეთება ნ. გააკეთა, 'ვაკეთებ'; შღრ. კეთილი].

კეთილი (+ 12, 33 მათე ZA) ესე კეთილი (+ უკვე B) არს ნაწილი კეთილობისა, ხოლო კეთობა—ტბა რამე უკიდო, ხოლო

სიკეთე არს წინაბჭე და ეზო კეთილობისა (+ კეთილი ნათელი არს გონიერი, დამასკელის გარდაცემა 65 B) ZAB.

სიკეთე უკვე არს წინაბჭე და ეზო კეთილობისა (+ ვრცლად დიოდოზოსის შერვეს თავში იძიე! E) CDE.

ნ. იკეთილა, იკეთილვანება, იკეთილვანებოს, ნაკეთვარი, ნაკეთილარი, ნასიკეთვარი, საკეთილო, სიკეთე, უკეთესი, უკეთური (სულელ'თანაც). შდრ. კეთ.

კეთილმძღვობა (+ 3, 8 გამოსლ.

Ab) არს სიწრფოვებით თავსდება, ხოლო ბ ო რ ო ტ (ი) მ ძ ლ ე ო ბ ა — მზაკვარებით და სივერაგით წინააღდგომა (+ რომელსა ნამეტნავ სიბრძნედ უწოდიან CDE) ZABCDE².

კეთილობა კეთილთან ნახე ZAB.

კეთრი არს კორცთა გათეთრება და ქერტლი ZA.

განუმარტავია BE. კორცთ გათეთრება CD.

[კეთროვანება ნ. სვრინგება].

კეთროვანი (კეთროანი B) (+ 8,

2 მათე ZA) კეთრიანი ZAB.

[კეთროვანება ნ. სვრინგება].

კეისარი (+ 2, 1 ლუკა ZAA)

(3) რომის მეფე ZAB.

კეიტონი სამშობიერო სახლი ZAB.

(+ კეიტონი Cab) მას სახლს ეწოდების, სადა დედანი შვილთა შობენ C. სახლსა მას ეწოდების, სადა დედანი შვილსა შობენ D. ესე არს სახლი, სადა შობენ დედანი შვილსა E.

ნ. სახლი.

კეკა დაკეკა, თივის დაფენა ZABC.

თივის დაფენა(ა) DE.

კეკელა ლამაზობის მოყვარე ZAB.

კეთილსაით (კეთილივით D) კა CD. განუმარტავია E.

ნ. ლამაზი; შდრ. კეკლუცი.

კეკაჲ (კეკია Cq) ქარია ერთი ZABCab.

ი ო ა ნ ე დ ა მ ა ს კ ე ლ ი ს ღ ე თ ი ს მ ე ტ ყ ვ ე ლ ე ბ ა შ ი: „ხოლო ქრიან ქარნი აღმოსავლით უკვე საზაფხულოთ კეკია“ Cq.

ნ. ქარი.

კეკლუცი ლამაზთან ნახე ZA.

ლამაზივით BCa. განუმარტავია Cbq.

ნ. ლამაზი; შდრ. კეკელა.

[კელ ნ. აკლება 1, აკლებინა, იკლო, კლება, მაკლნი (მადმართ'თან), მოკლება, მოუკლე, ნაკლები, ნაკრული; შდრ. კლება].

კელა (მწერ.) ZABCDE.

კელავერი მუცლის კორცი ZAB.

მუცელია, საპარ(ს)ავს რომ უკმობენ C. მუცლის ცმელი D. განუმარტავია E.

კელამი ZABCDE.

‘კელამიდა (თევზ.)’ D.

კელაპტარი სასანთლე, ხოლო აწ დიდს სანთელსა უკმობენ ტყუ(ვ)ილად ZA.

სასანთლეა, აწ დიდს სანთელს უკმობენ B. სასანთლედცა აღუწერიათ, ხოლო არს სანთელი დიდი Cb. სასანთლე CaqD. განუმარტავია E.

¹ შდრ. S—1463: 63 v, a 40, იგულისხმება იოანე პეტრიწის თარგმანება, თავი 8 (წიგნი II, 33, 31). ² D-ში ეს სიტყვა განმარტებით „კეთილ“-თანაა მიტანილი ³ იგულისხმება „გარდამოცემის“ 21-ე თავი (S—1463, 67 r b).

კელარი ბერძულია, მეკუქნა-
ვეს ჰქვიან ZAB.

მეკუქნავე Cb. (უკმ.) მეკუქნა-
ვე ბერძულად CaqD. ბერძულად
მეკუქნავეს ჰქვიან E.

ნ. საკელარი.

კელენი ზცირე სენაკია ZA.

მცირე სენაკი BCD. სენაკია E.

ნ. სახლი.

კელი ნეხვი ZACD.

ნეხვი; კოკლიცა B. განუმარტავია E.

ნ. სკორე.

კელმენი (მ)სხვილი კილობი
ZABCD.

ქვეშაფენი რამ არს: კილოფი თუ
რაც. ან დ'რია სალოსი: „მოიღეს
კელმენი იგი, განკვირტეს, თავი ამო-
ყოფინეს და შემოსეს ანდრიას“; „და-
ღვეს იგი კილისა კელმენსა“-ო E.

ნ. კილობი.

კელობა (32, 31 დაბად.) კოკლო-
ბა ZAa.

კოკლობა (+ 1 მეფე 17, 39 Ab)
AbBCDE.

ნ. მკელობელი.

კელობს კოკლობს ZAB.

კემსა წვრილად დაჭრა ZA.

წვლილად დაჭრა (ჭრა ო) BCD.
განუმარტავია E.

ნ. დაკემსა, დაკემსილი.

კემუხტი ZABCD.

კემხა კეფა, თავის უკანა კერძო
ZA.

კეფა B.

კენ¹ შენკენ (1 მეფე 3, 8), აქათ-
კენ, იქით-კენ ZA.

შენ-კენ, აქათ-კენ, იქით-კენ: ვსეც

რამ ართრონია კერძობითს დამნი-
შენელი B.

კენარი (+ ვეფხის-ტყ. ZAa)
კეთილსანახავი და მოკლდომილი
ZABCb.

ვეფხის-ტყ.: „ადგ(ნ)ენ (დადგეს
D) სოგრატ და ავთანდილ ტანითა
მით კენართა“ CaqD². ვეფხის-ტყ. E.

კენდლი ცული სარტყელი თოკისა
ZA.

სარტყელი ცული თოკთაგან B. სარ-
ტყელი ცული Cb.

ნ. სარტყელი.

კენეში მოკლედ მოჭრილი მქე-
ლეული ZAB.

(ბალ.) ესე არს მქელეული ყანის(ა)
თავთავთან(ი) ახლოს მოყვითილი CD.
მქელელს მცირე წველი ალატანო,
მოკლედ მოსჭრა E.

კენკა ფრინველთაგან მარცვლას
(მარცვალოთ B) ჰაჰა ZABD.

ფრინველისაგან მარცვლის ჰაჰა C.
განუმარტავია E.

კენკრები Cb.

კენტავროსი ი(პ)პოკენტავროს'-
თან ნახე ZAB.

ნ. ვირკენტავროს, ტრიხონი,
ცხენაკი.

კენტი არალუწი ZABCab.

განუმარტავია CqDE.

კენტინარი ასი ლიტრა ძველი
ZAB.

ასი ლიტრა CDE.

ნ. ლიტრა.

კენტირიონი (კენტირიონობა D,
კენტინიორი E) ასისთავი ZABC.

სტეფანე ახლისა: „მისცა მას
პატივი კენტინიორობისა“³ E.

¹ დასახელებულ წყაროშია „ელისა-კე“. ² Cb-ში წყაროს დასახელება და მო-
წმობა გადახაზულია. ³ შდრ. A—70: 181 r, b (კენტირიონობა“).
24. ტ. IV, ნ. I.

კენტირიონობა ასისტა(ე)ობა C. დიდი რამ საქელოა E.

კენტოროს ღერძი (15 კავშ.) ZAB.

დიოდოხოსში¹ ეწერა: „კენტოროს მიმართ, რომელ არს თესლი მის ზესთა(თა) ზესთისა“; სხვას წიგნში ვნახე: „კენტოროა, რომელ არს ღერძი“; (+ „კენტოროა—ღერძი მგრგვალთა“ Caq) CaqD. (15 კავშირში) კენტოროა, რომელ არს ღერძი; კენტორი—ღერძი მგრგვალთა Cb. „კენტოროს მიმართ, რომელ არს თესლი მის ზესთათა ზესთისა“, დიოდოხოსში ასე ეწერა; სხვას წიგნში ვნახე კენტოროა არს ღერძი E.

კენტოროა ღერძი მგრგვალთა D.

კენჭერი (18, 18 საქმე) უამი მკისა, გინა ქალაქი (+ ერთი Z) ZA.

(+ 18, 18 საქმე BCa) უამი მკისა BCD.

კენჭები (მამათ-ცხ.) კრიალესონი ZAB.

ნ. კრიალესიანი.

კენჭი მცირე ქვათაგან(ი) ZABC. განუმარტავია DE.

ნ. ქვა.

კეუერა (ბალ.) კომბოსტო რომ თავს არ დაიხვევს ZA.

(ბალ.) თავს რომ კომბოსტო არ დაიხვევს B. (ბალ.) თავდაუხვეველი კომბოსტო CD. (ბალ.) უთაო კომბოსტო E.

ნ. კომბოსტო.

კერა მუგუზის თავის საღებო ZAB.

მუგუზის თავის დასაღებელი Cb.

განუმარტავია CaqDE.

კერაკნი (+ 36, 22 იერემ. Z) რკინის საცეცხლე ZABC.

იერემიას წიგნში, თავი 36: „ჯდა მეფე სახლსა შინა საჯამთოსსა და თვესა მეცხრესა, კერაკნი ცეცხლისანი პირისპირ“ Cq⁴.

ნ. საცეცხლე.

კერასი წვრილი სანთელი ZACq.

წვლილი სანთელი BCa. წვლილი სანთელი გრძელი Cb. განუმარტავია DE.

კერატი ოთხი ქრთილის მარცვალნი ერთი კერატია. კერატს უქმობენ ღორსა გამოუყვერავსა; კერატი ჰქვიან ხილსა ერთსა, არაბეთს მოვა, ლობიოს (ჰ)გავს; ვიეთნი რქად სახელსდებენ ZA.

ერთი კერატი არს ოთხი ქრთილის მარცვლის წონა. კერატი ეწოდება ღორსა გამოუყვერავსა; კერატი ჰქვიან ხილსა ერთსა, არაბეთს მოვა, ლობიოს ჰგავს; ვიეთნი რქად სახელსდებენ B. ოთხი(ს) ქრთილის წონა CDE.

ნ. ლიტრა.

კერატი (ოთხფ.) ღორი გამოუყვერავი C (ოთხფ.) DE.

ნ. ზროხა.

კერატი ხილია, ლობიოს ჰგავს (+ არაბეთს მოვა C) CD. საქმელა რამ არის E.

ნ. ლიტრა.

[კერბ ნ. კრება].

კერვა შეკერვა ZABC.

განუმარტავია DE.

¹ იგულისხმება იოანე პეტრიწის თარგმანება, თავი 32-ე (11 წიგნი, გვ. 84, 16).
² იქვე. ³ იგულისხმება 22-ე მუხლი. ⁴ წყაროს დასახელება და მოწმობა მოყვანილია განსამარტავ სიტყვებთან: „კერაკი და ბაი“.

ნ. განმკერველი, მიკერება, მკერვალი, მუაკერე, მუუკერე. საკერავი, შეკერვა, შემოკერება. შუუკერა, ხალსად ნაკერი.

კერვა (24 ნემესიო¹) თესლთა ადგილსა ეწოდების (ეწოდება B) ცხოველისასა ZAB.

(+ 24 ნემესიოსში Cb¹) კერვად ეწოდების თესლთა ადგილსა ცხოველისასა (დედაკაცისასა Cb), სადა დაღვება C. კერვად ეწოდების თესლთა ადგილსა (+ ცხოველისასა D) DE.

კერთ ნ. კრთომა¹.

კერკეტონი (+ ესენი არიან B) კაცნი ღამის მცველნი, ბოროტად მავალთა შემპყრობელნი ZAB.

ესენი არიან კაცნი ღამის მცველნი, რათა ბოროტად მავალნი შეიპყრან CD. კერკეტონი არიან კაცნი ღამეთა მცველნი, რათა ბოროტად მოქმედნი არა უტეონ E.

კერკი (კერკი და ბაი CDE) კაკაუ. ბაი(ა)სთან ნახე ZA.

ბაისთან ნახე, კაკაუ B. ლ¹ თისმეტყველ ამათ ხილებად (ხილად D) ახსენებს და არ(ა) ვიცი, რა ხილნი არიან (+ კერკი თხილის ოდენია, ინდოურს ნიგოზსა ჰგავს და ბაი არ ვიცი Cb) CD. ესენი ორნივე ხილად სწერია გრიგოლი ლ¹ თისმეტყველშია, და რა ხილია, არ ვიცი E.

კერმა (+ 2, 15 იოანე ZA) წვრალი თეთრი ZA.

წვლილი თეთრი B. კერმა არს წვლალი თეთრი, რომელსა ფოლის მაგიერ(ად) ჰყიდიან, ხოლო (და D) მეკერმე არს, რომელი მას მრავალსა შეიკრებს, რათა დრაჰკან(ნი) მოიცივლოს, ანუ მარჩილი და სხვა რაივე CD. წვლილი თეთრა, და მე-

კერმე — წვლილის თეთრის მკონებელი, რათა უდიდესი ანუ დრაჰკანი განცივდეთ დააწვლილოს E.

ნ. შეკერმე.

კერო (+ კერო D) ნაწილი ოდენ არს ხრონოსა (ხრონოდსა BCD) ZABCD.

კეროვანი სხვილი სანთელი ZABC.

ღიდი სანთელი DE.

კერპი (+ 10, 11 ესაია ZAA) აჩრდილი არსებისა, გინა წარმართ(თ) ცრუ ლ¹ თი, გინა კელით ქმნილი ZA.

აჩრდილი არსებისა B. აჩრდილი არსებისა. კერპი ეწოდების კელით ქმნულსა ხატსა, ლ¹ თად საგონებელსა, კვალად რასაც(ა) სხვათა ნაცულად ღთისად თაყვანას-სცემდენ. კერპად ითქმის აჩრდილი არსებისა C. (+ კერპი D), რომელ არს აჩრდილი არსებისა DE.

ნ. დასიაკერპი, იდოლია, ნაკერპალი.

კერპი (31, 19 დაბად.) კელით ქმნილი B. კელით ქმნული ლ¹ თი Cb. განუმარტავია CaqDE.

კერპის თაყვანისმცემელი (კერპის თაყვანისმცემელი ZCq) რომელი წარმართთა მომადლებისათვის იჩემებდეს, რამეთუ არა მსახურებს, არამედ თაყვანისცემს ZA.

იგი არს კერპთ მთაყვანებელი, რომელი წარმართთა მომადლებისათვის იჩემებს, რამეთუ არა მსახურებს, არამედ თაყვანისცემს B. (+ კერპის თაყვანისმცემელი Cb) იგი არს, რომელი წარმართთა მომადლებისათვის იჩემებდეს, რამეთუ არა მსახურებს, არამედ თაყვანისცემს C.

¹ ნემესიოს ემესელი, გვ. 116, 16.

კერამსახური (+ 1 კორინთ. 6, 9 ZAA) ესე იგი არს, ყოვლითა სულითა და გულითა მონებდეს (მონობდეს AB) ZAB.

ესე იგი არს, რომელი ყოვლითა სულითა მონობდეს (მონებდეს Cb) C. [კერტ ნ. მოკერტა, შეეკერტნეს, შეეკერტება].

კერტი ძუძუს თავი(ა) ZABCbq.

ძუძუსთავი არის Ca. ძუძუსთავსა ჰგავს (ნათლისღების საკითხავე, იოვანე ტაბია ქალაქის ებისკოპოსის თქმული) D. ძუძუს თავი რამც იყოს; ნათლისღების საკითხავე ი. ი. ე. ტობია ქალაქის ებისკოპოსის თქმული: „რამეთუ კვალად უქორწინებელმა სანათლომა მეორედ გეშენა და ახალშობილთა ამით კერტი იგი გონიერებისა მოგვეცა, რომელ არს სული წმიდა ჩვენ მარადის სიწმიდისასა მას სძესა დაუწყვედელად ვსვამთ“ E.

კერშილობა ნადირთ მაკინტლობა ZAB.

ნადირთ მაკინრობა CD. ნადირთ აღრევა E.

ნ. კურაობა.

კერძი (+ 12, 14 იერემ. ZAA) წილი. თუ არშივი ZAB.

არშივი CD.

ნ. საკერძო.

კერძო (+ 1, 9 დაბად. ZAA) (+ კერძო B) ეწოდების ნივთთა და აგებულებათა და თითო სახეობათა არსებათასა და მისთანათა ნაკვეთებსა, ხოლო ყოველობა მათ ყოველთაგან ერთად შემოკრებულთა სოფელთა ZAB.

(+ ნახევარი D). კერძო ეწო-

დების ნივთთა და აგებულებათა (აგებულობათა Cb) და თითო სახეობათა არსებათასა, ხოლო ყოველობა მათ ყოველ(თა)გან ერთად შემოკრებულსა სოფელსა. (+ კერძო ეწოდების ნაწილსა რასამე, გინა ნახევრად სათქმელსა, გინა მკარესა C) CD.

ნ. განკერძობება, უქუეკერძო, წილკერძო.

კერძო ვირი (+ 66, 20 ესაიი ZA) ჯორი ZAB.

[კერძოღმერთი ნ. იროელ].

კესი ხომალდის აფრის გასაბამი ლატანი ZAB.

საყევე Cb.

[კესი ნ. წამი].

კესტორი კასტორის მწე ZABCb.

მოკელე რამ არის CaqD. საკელო რამ არი: „პატივითა კესტორობისა შემეული“... E.

კეტი მომცრო აზარმაცი ZA.

სხვილი რამ ჯოხივით B. განუმარტავია CDE.

კეფა (კეფა, კემზა D, კეფა და კემზა E) კემზა, თავის უკანა კერძი (კერძო C) ZABC.

განუმარტავია D. თავისა E.

კეფა კმელი ხის ქერქი ZACDE. კმელი ქერქი ხეთა B.

კეფა და კემზა კეფა, კემზა ნ. კეფა.

კეფალოზი (კეფალოსი CDE) (თევზ.) ZABCDE.

კეფანი საკმელთ თავს სახურავი ZA.

საკმელთ სახურავი B. საკმლის სახურავი CDE.

კეფი (კეფი და კაპატონი Cab)

¹ დასახელებულ წყაროშია: „განვიკერძე“.

(36, 23 იერემ.) კაბალონთან ნახე ZA.

(36, 23 იერემ.) ესე კე ფი მრთელი ფურცელი არს წერილისა, ხოლო კაბალონი ცალი გვერდი ფურცლისა B. (36, 23 იერემ.) წიგნის ფურცელი(ა) Cab. (იერემ. 36, 23) კაპატონი, წიგნის ფურცელი Cq.

ქეში რბილი რამ გამაგრებული უქმ(ა)რად ZAB.

ქეში არს ყრმა კეტი; ქეშად ითქმის ყოველი (ყველი Cq) გამაგრებული CD.

ქეცა გაშლილის შეკეცა ZA.

გაშლილთ შეკეცა B. შეკეცა გაშლილისა Cb.

განუმარტავთა CaqDE.

ნ. შეკეცა, შეკეცილი.

ქეცი მიწა საჭურჭლე ZAB.

მიწა, რომელსა ჭურჭლად შეიქმენ Cb. საქოთნე მიწა CaqD. განუმარტავთა E.

ნ. მეკეცე, შორენკეცი, ჩვლკეცი (ქერქთან).

[კეცოვანი ნ. ქერქი].

კეცტყავი კუთა, ოსტრაკუთა, სადაფთა, პინასთა და მისთანათა ქერქთა სახელი არს ZA.

ესე კეცტყოანი კუთა, ოსტრაკუთა, სადაფთა, პინასთა და მისთანათა სახელია ერთბაშად, ხოლო ჩვილკეცი — კირჩხიბთა, კიბორჩხალთა, ასთაკეთა და მისთანათა ადვილ შემუსრვისათვის B. (მძრომ.) კეცტყავთა, კუთა და სადაფთა და მისთანათა ბაკანსა უწოდენ C. კუსა და მისთანათა ბაკანსა უწოდენ კეცტყავსა D. ესე კეცტყავი კუსა და მისთანასთანას ბაკანი არს E.

ნ. ქერქი.

კეცტყაოვანი (+ 1 ნემეს. ZAa)

რომელნი კეცტყავითა შემოსილ არიან; ხოლო ჩვილკეცნი

არიან: კირჩხიბი, კიბორჩხალი, ასთაკევი და მისთანანი ადვილ შესამუსრაობისათვის ZA.

ქეწერი (+ 31, 12 ეზეკ. ZAa) ხეთ რტოთა შინა მწვერვალი ZA.

ხეთ შინა მწვერვალი (+ რტოთა B) BCab.

ნ. გრჯლა, ხე.

ქეწეწი წერილი ქმელი წკირები ZA.

წვლილი წკირები B. ქმელი წვლილი ჩხირები CD. წვლილი ქმელა ჩხირი E.

ნ. გრჯლა.

ქეხი შეუმზადებელი უნაგირი ZABCD.

უნ(ა)გირის E.

ქვალად ნ. კუალად.

ქვალი ნ. კუალი.

ქვამლი ნ. კუამლი.

ქვამნ ნ. კუამნ.

ქვანტი უღლეულთ გარდასაბმელი ლატანი ღვედისაწილ(ად) ZA.

უღლეულთ გარდასაბმი ხეთაგან B. ყვერის ქარის გარდასაბმელი ხე C. განუმარტავთა D.

ქვანჩხი მცირე სასმისი იყისა ZAB.

მცირე სასმისია ღვინისა C. ღვინის სასმელა მცირე D.

ქვანწვა ნ. კუანწვა.

ქვანწია (კვანწია AB) მცირე კოკობი ZAB.

ქვანჭლი ბაზთ ფერქის თია ZAB.

ქორის თია ფე(რ)კზე(დ) CD. განუმარტავთა E.

[კვარაკუნჩხა ნ. კოჩივარდა].

ქვართი ნ. კუართი.

კვაროსტანი ცეცხლებრ მოელ-
ვარე ZABCb.

„გიჟვენეთ მას ზედა სამყარო ვი-
თარცა ანთრაკი იგი კვაროსტანი და
მსგავსად (მსგზავსად D) (+ კაცისა
CqDE) მზის თელასა და ცეცხლისა“
CaqDE¹.

კვარცხლბეკი ნ. კუარცხლბეკი.

კვაწია ნ. კვანწია.

კვაჭახური სახლის გარეთი კუთხე
ZAa.

კვახი ნ. კუახი.

[კვლ ნ. კუელ].

კვება ნ. კუება.

კვეკვერიში უმარილო კმელი
ყველი ZABD.

უმარილო ყველი C. განუმარტავია E.

კვერეჭხი ნ. კუერეჭხი.

კვერთხი ნ. კუერთხი.

კვერი ნ. კუერი 1, 2.

კვერნა ნ. კუერნა.

კვერცხი ნ. კუერცხი

[კვერცხი ნ. ზუჩი].

[კვესი ნ. კუესი].

კვაბენა თასმის ღილი CaqDE.

[კვეც ნ. კუეც].

კვეხნა ნ. კუეხნა.

[კვიატ ნ. აკვიატება].

კვივოჲ ნ. კვოჲ.

კვიკვილიონი ნ. კკკკლიონი.

კვიკვირი ნ. კკკკრი 1, 2.

კვიკვილიონი ნ. კკკკლიონი.

[კვიკნო ნ. აკაური, კკკკნო].

კვიმატი ნ. კკმატი.

კვინტილა; კვინტილა და კვინწი-
ლა ნ. კვტილა.

[კვინტოლიონი ნ. ივლისი].

კვინჩხი ნ. კვჩხი.

კვინწილა კვინტილა ZAB.

კვიპარი ნ. კკპარი.

კვიპაროზი ნ. კკპაროზი.

კვირა ნ. კკრა.

კვირატორი ნ. კკრატორი.

კვირებრივი ნ. კკრებრივი.

კვირვა ნ. კკრვა.

კვირვება ნ. კკრვება.

კვირიაკე; კვირიაკე და კვირა
ნ. კკრიაკე.

[კვირიაკე საუფლო ნ. მზისა].

კვირიონი ნ. კკრიონი.

კვირისტავი ნ. კკრისტავი.

კვირიშტავი ნ. კკრიშტავი.

კვირტი ნ. კკრტი 1, 2.

კვირტი და გვირტი ნ. კკრტი.

კვირტოს ნ. კკრტოს.

კვირჩხა ნ. კკრჩხა.

კვისტორი ნ. კკსტორი.

კვიცი; კვიცი და კიცვი ნ. კკცი.

კვლა ნ. კლვა.

კვლავ ნ. კულავ.

კვლიავი ნ. კულიავი.

კვნესა ნ. კუნესა.

კვნეტა ნ. კუნეტა.

კვნიტი ნ. კუნტი.

კვნიწი ნ. კუნწი.

[კვრა ნ. კარ 1].

კვირივი ნ. კურვი.

[კვრინვა ნ. ფშვნვა].

კი, მი, ყე, ქუე (კი, მი, ყე, ქვე, ქე,
წენ, კენ C; კი DE) ესენი სი-
ტყვათა გემოთა ართრონნი ხრი-
ან, ხოლო რომელნიმე იმერელ-
ნი ამათდა ნაცვლად სიტყვათა

¹ მოწმობა გადახაზულია Cb-ში.

შინა ატანენ: ქე, წენ; ცუ-
დი არს და ამო (+ კვალად კი
ითქმის ცუდად: წიგნაკი, შვილა-
კი, დებორაკი და რაისაცა ზე-
და გინდა სიტუდედ მოვალს,
რომელიმე სიმდაბლით დაირ-
ქვამს ZAA) ZA.

ვითარცა სიტყვათა გემოთა ათრონი
არიან, ხოლო რომელნიმე იმერლნი
ამათლა ნაცვლად ატანენ: ქე, წენ;
ცუდ არს და ამო B. სიტყვათა არ-
თრონი არიან C. განუმარტავია DE.

კიბე (+ 28, 12 დაბად. ZAA) აღ-
სავალი ხარისხედი ZABC.

განუმარტავია DE.

ნ. აღსავალი, კიბის გუარი
(გუერდ'თან).

კიბის-გვარი ნ. გუერდი 4].

კიბორჩხალი (თევზ.) ZABCD.

განუმარტავია E.

ნ. ღუმინი კიბორჩხალი (ას-
თაკუ'თან და კარავენ'თან), პა-
ღური.

კილ ნ. აკიდება, გაკიდება, განვა-
კიდვე, ეკილა, წიკიდებ, კიდე-
ბა, მოკიდება, მოსაკიდელი, ნა-
კიდ, ნაკიდები, უკიდებს, წაკი-
დება, წაკიდებული; შდრ. აღგე-
ბული 2].

კილარი (+ 28, 4 გამოსლ. ZA)
ქული, გინა ხვირი, გინა გვირ-
გვინა ZAB.

ქული, გინა გვირგვინი (+ გინა
ხვირი C) CD. გამოსლ. 28, 4:
„სამქარი და პოდირი და კილარი და
სარტყელი“ E.

კილე (+ 13, 1 მათე ZAB) ნაპი-
რი ZABCD.

განუმარტავია E.

ნ. განვაკიდვე, კიდური, ნა-
პირი.

კილება აკიდება, ჩამოკიდება
ZAB.

აკიდება, თუ ჩამოკიდება C. განუ-
მარტავია DE.

კილეგანი (კილეგან E) განაპირე-
ბულივით ZAB.

განაპირებული CD. განუმარტავია E.

კილეე სხვადას(ს)ავით ZABCb.

განუმარტავია CaqDE.

კილეე ესე საქმეთა მოსაგონებე-
ლი სიტყვაჲა (სიტყვაა B). ოდეს
კაცთა ყვედრების მსგავსად
ვსწვრთიდეთ, ნაქმართა მოვაგო-
ნებთ და ვეტყვით: კილეე გით-
ხარ, კილეე მოგეც და მისთანანი
ZAB.

განუმარტავია CDE.

კილობანაკი (+ 2, 3 გამოსლ.
ZAA) ზანდუხჩა ZA.

განუმარტავია BCDE.

კილობანი (+ 25, 10 გამოსლ.
ZAA) ზანდუკი ZA.

განუმარტავია BCbqDE.

ნ. ზანდუკი, ჯარგუალი, ჯირ-
გუალი.

კილოვნება (5 ნემეს.) არსებად და
ძალად სირად მთავართა დასაბა-
მი ჰგონე, რომელ არს ქვეყანისა
სიგრილე, წყლისა სინოტივე, აი-
რის სიმქურვალე, ცეცხლის
სიქმელე ZAA.

(+ კილოვნებად B) არსებად და
ძალად სირად მთავართა დასაბამი
ჰგონე AbB. კილოვნებად, არსებად
და ძალად სირად მთავარი დასაბამი
ჰგონე CDE.

კილონტი შავი ქვა(ა) ოქრო(ა)სა
და ვეცხლთა გამოსადეღი ZA.

შავი ქვა(ა) მაგარი BCb. ან დ რ ი ა
ს ა ლ ო ს შ ი: „მისცა შავი, ვითარცა
კილონტი“ CaqDE².

ნ. ქვა.

კილონტი ნ. ნაპირი].

კივილი მალღის კმით ზახილი
ZABCb.

განუშარტავია CaqDE.

ნ. უკიოდა, დალაღება.

კიფურიო წმიდის ზიარების კი-
ლობანი ZAB.

კითარი ათძალია, ოთხძალს(ა)
ჰგავს ZABCb.

კიანური CaqD. კითარი საყრავი
რამ არი. — კ ა ე შ ი რ ი ს ბ ო ლ ო: „დაუერთოს ნესტვითა, კითარითა და
ებნითა“ E.

კითხვა (კითხუა ZAC) ესე არს
წერილთა აღმოკითხვა, გინა
შორს მოკითხვის შეთვლა, გინა
ჰამბავი ვისიმე ვიკითხვით.
კ ი თ ხ ვ ა არს მიბარებული
რამ(ე) მოვიკითხვით ZA.

მოკითხვა, წაკითხვა (1 მეფ. 25, 5)
ZAa. კ ი თ ხ ვ ა არს წერილთა აღმო-
კითხვა; კ ი თ ხ ვ ა არს შორედ მო-
კითხვის შეთვლა; კ ი თ ხ ვ ა არს ჰამ-
ბავი ვისიმე ვიკითხვით; კ ი თ ხ ვ ა
არს მიბარებულა რამე მოვიკითხვით
B. აღმოკითხვა C. განუშარტავია DE.

ნ. აკითხვა, განკითხვა, ვკი-
თხავ, იკითხა, მკითხავი, მკითხვე-
ლი, მოკითხვა, ნაკითხი, საკი-
თხავი.

კითხი კითხვა უსაკითხავესი ZA.
კითხვა, თუ საკითხავი B.

კითხუა ნ. კითხვა.

კითხულობა გამოძიება, ეს(ე)
რა(ა) იქნაო ZA.

გამოძიება, ესე რა იქმნა B. გამოძი-
ება, თუ ვითარ იქმნა Cb. განუშარ-
ტავია CaqDE.

კიკვა მეთოფე, მეომარი, სალდა-
თი Z.

მეთოფე, საომარა AB. იას(ა)ული,
მეთოფე CD. იასული E.

კიკვილა (ფრინ.) ZABCDE.

კიკინი თხის კმიანობა ZACD.

თხათ კმიანობა B. ერთი თხის კმი-
ანობა E.

ნ. ბარდი.

კილაღ მარილ-დამეტებით ZA.

მარილ-დამატებით B. მარილ-ნამე-
ტნავად მოხარშვა C.

კილამონი მირონის სუნ(ნ)ელია
ZABCb.

მირონის სუნელი(ა) CaqDE.

კილამურა (ბალ.) ZABCDE.

კილი მცირე რამ წუნი ZABC.
წუნი მცირე D.

კილი (ბალ.) ხვარბლის ბუდე
ZABCDE.

კილიკი (წმ. ნინოს ცხ.⁴) ფლასი
ბალნისა ZAA.

ბალნის ფიჩვი, ყისინა, გინა კორ-
ცის შემაწუხებელი რამე B. ბალნის
ფიჩვი CD. „სარეცლად მათდა იყო
კილიკი მცირე“ E.

ნ. ტერი.

კილიტა წვრილი პეტალი ZA.

წვლილი პეტალი B. განუშარტავია
CDE.

¹ წყაროს დასახელება და მოწმობა გადახზულია Cb-ში. ² შღრ. A—1200: 5v, 10 („კილონტი“). ³ იგულისხმება იოანე პეტრიწის თარგმანების ბოლოსიტყვაობა (II წიგნი., გვ. 212, 24). ⁴ შღრ. ქართლის ცხ-ბა, ს. ყ ა უ ხ ჩ ი შ ვ ი ლ ი ს გამოც. წიგნი I, გვ. 104, 1.

კილო (+ 26, 5 გამოსლ. ZAa)
ლილის გარდასაცვაში ZAB.

გარდასაცმელი, გინა ჩასაგდებელი
Cab. გარდასაცმელი (+ ლილზე Cq)
CqD. ლილისა E.

კილო თვალის კუთხე წარზიდულ-
ლი ZA.

თვალის კუთხი. ესე კილო ეწო-
დების ღილთა და კეთა ჩასაგდებელ-
თა; კილო არს თვალის კუთხე წარ-
ზიდული; კილო არს ისართა მშვილ-
დის საბელთ ჩასაგდები; კილოდ ითქ-
მის გალობათა და კმოანებათა მიმო-
ქცევათა მუქლი B. თვალის კუთხი
(კუთხე D) CD.

კილო (+ 48, 32 იერემ. ZAa)
ისართა მშვილდის საბელთა ჩა-
საგდებელი. კილოდ ითქმის
გალობათა და კმოანებათა მი-
მოქცევათა მუქლი ZA.

ქმის მიმოქცევის მუქლი CD.
გალობისა E.

კილოიანი კილო-სხმული ZA.

კილოკავი Cb.

კილოს დასხმა არს ღილ-კილოს
დაკერება Z.

კილოს დასხმა წყლულსა რა
მრთელეება აღმოაჩნდეს ZA.

წყლულს რა მთელეება დაეტყოს B.

კიანება (10, 30 ესაია) ჭიხვინი-
ვით ZA.

ჭიხვინი BCD.

კიმელი მცირე კუფხალი ZABC.

კუფხალი მცირე D. კუფხალი E.
ნ. ტევანი.

კიმენ წინამდებარე ZABCD.

მდებარეა (+ წინამოწამე, ძველი
წერილი ახლისადა შესამოწამებ-
ლად!) E.

კიმენიო წინამდებარე ZAB.

კიმენისა წინამდებარისა ZAB.

კიმილი სამკაული ZABCDE.

მღრ. უკიმირო.

კიმირი სამკაული, გასიჩყე უკ(ი)მიროს-
თან B.

კიმკიმელი დიას ცა(ა) მეექვსე
ZAaB.

ნ. დია 1, ცა, კიმკიმელი.

კინამო (4, 14 ქება) კინამო არს
ყვავილი სუნნელი, ეგვიპტეს
მოვა; მძინარს კაცსა რა პირსა
დაადვა, გულის პასუხს წარმო-
იტყვის. რა ცხელთა რაშიმე
შთადვა, ანუ აბანოთა შეიტანო.
გააგრძილებს, ხრწნილებსა მიერ
შობილსა მატლსა უჩინო ჰყოფს
ZA.

ესე არს ყვავილი სუნელი, ეგვიპ-
ტეს მოვა. მძინარეს კაცსა უკეთუ
პირს დაადვა, გულის პასუხს წარმო-
იტყვისო. თუცა ცხელთა რაშიმე
შთადვა, ანუ აბანოთა შეიტანო, გაა-
ციებდსო, ხრწნილებსაგან შობილს
მატლს უჩინო ჰყოფსო B. (ბალ.)
კინამო არს ყვავილი სუნელი (სულნე-
ლი CaqD), ეგვიპტეს მოვა. მძინარეს
(მძინარსა D) კაცსა რა პირთა დაადვა.
ყოველსავე (+ გულის პასუხთა C)
წარმოიტყვის. უკეთუ მდულარესა რა-
შიმე შთაადგო, ანუ აბანოთა (+ შინა-
C) შეიტანო, განგრილდების (განაგ-
რილებს D). ხრწნილებსაგან შობილ-
სა მატლსა უჩინო ჰყოფს CD. (ბალ.)
კინამო არს ყვავილი სულნელი,
ეგვიპტეს მოვა; თუ მძინარს კაცს
პირზედ დაადებ, რაც იცის, ყვალაკს
წარმოიტყვის. უკეთუ მდულარეში
ჩაადგო, ანუ აბანოში შეილო, გან-
რილდების. ხრწნილებსაგან შობილ-
თა მატლთა უჩინო ჰყოფს E.

კინალარ ანბას Z.

¹ უჩინილებში ჩასმული განმარტება გადახაზულია.

ამპას ABCb. განუმარტავია CaqDE.

[კინახარეს ნ. მნა, ლიტრა].

კინენი საბრძოლელია ბუმბერაზთა, მსგავსი შუბის ტარისა, სხვილი, შესაყარად და ასაზევეულად (ასაზიდლად B). ვიეთნი შუბის პირსაც დაასხმიდეს (დაასხმიდა B) ZAB.

(+ კინენი Cb) არს საბრძოლელი ბუნბერაზთა (ბუმბერაზთა Ca), მსგავსი შუბის ტარისა, სხვილი შესაყარად (შესაყრელად Ca) და ასაზიდლად; რომელიმე შუბის პირსაც დაასხმიდა (დასხემდა Ca) Cab. დარეჯან: „შუუგლო კინენი და აზიდნა, აიყვანა და დასცა ქვეყანასა ზედა“ CqD¹. განუმარტავია E.

კინთი კანაფის დასახევენი თავ-ბოლო გაქვრტილი ჩხირი Ca.

კინკარუჟა (ხე) ბრწამლის კაკრა ZA.

(ხე) ბრწამლის ხილი B. (ხე) ბურწუმლის ხილი C. ეკალს ხილი D.

კინკილი ცალის ფერკით ხლტომა ZAB.

ცალ-ფერკ სლვა CD. ცალ-ფერკ სლვა E.

კინკირა (კინკირა და ნაკრა E) წინწილა ZABCD.

კინკლა მცირე ომი B.
ნ. ნავალა.

კინკლა მცირე ომი B.

კინკლაობა მცირე ომი(ა) ZACDE.
მცირე ომი(ა) B.

კინკლოსი (+ ესე B) ბერძულია, ქართულად ცხრილი ჰქვიათ. დაცხრილ(ვ)ისათვის ZAB.

კინკლოსი ბერძულია, ქართულად ცხრილ-ცხავი ეწოდება (ეწოდების CbD), ეანათგან (ვინაღან D)

მსგავსად მისა დაც(ხ)რილულია ნიშანთა ადგილი CD. კინკლოსი ბერძულად არის, ქართულად ცხრილ-ცხავი ეწოდება, ეინაღან მათ მგზავსად დაცხრილულია ნიშანთა ადგილი E.

კინკირა და ნაკრა ნ. კინკირა.

კინტი პენტელის საწყეპი ZABCD.

განუმარტავია E.

კინტრო (2 ნემეს.) ესე არს ქვეყანით ცის კიდის კიდე ჩენა რაოდენისაცა, რომელსა ფრანგნი ორიზანტედ (ორიზონტედ Ab) უწოდენ ZA.

(2 ნემეს.) ესე არს ქვეყნით ცის კიდით კიდის ჩენა რაოდენისაცა B. (2 ნემეს.) ორიზონტე ფრანგულად Cb. (2 ნემეს.) კენტრომა. ესე არს, რომელსა ლათინნი ორიზონტედ (...) Ca. (2 ნემეს.) კენტრომა Cq. 2 ნემეს.: „განმარტებად განმარტებულად D) კინტროსიგან ქვეყანისა ვიღრე კიდე(დ)მდე ისისათა“ DE

კინქვა (ბალ.) ZABCD.

კინძვა (კინძვა Ca) ერთმანერთზედ მიბმა ZA.

ერთმანე(რ)თზე მიბმა BC. მიბმა ერთმანერთზე D. შეკრვა E.

ნ. აკინძვა, საკინძავი, საკანძველი, საკინძი.

კინწი კისერი ZABCDE.

[კინწილ ნ. აკინწილება].

კიოლიტი ნ. კიოტილი.

კიოტი (ფრინ.) ცხრამუცელა ZAB.

შდრ. ბუკიოტი.

კიოტილი (კიოლიტი AbBC)

(ფრინ.) ბუკიოტი ZAB.

(ფრინ.) და ბუკიოტი ზარანსო

¹ Ca-ში წყაროს დასახელება და მოწმობა გადახზულია.

არიან, რომელსა ლათინნი ბუბონე მუწოდენ C.

შდრ. ბუკიოტი.

კიბი ისრის კილოს დაზიდვით ქერა ZAB.

ცერითა, სალოკის თითით ისრის კილოს ქერა Cb. განუმარტავია CaqDE.

კიპკიბი ქორის კმიანობა ZABCD. კმა ქორთა E.

კიპორჭი წანწალა ZABCD.

ნ. წანწალა.

კიპრუჭი თაფლი მაგარი ZABCE. თაფლის გოლი მაგარი D.

კიყვა თვალთ ხუკვა B.

ნ. ამოკიყვა.

კიყინა მრავალ(თ) კმა(ა) სილაღისა ZABCD.

განუმარტავია E.

ნ. ღალადება.

კირთება (+ 47, 21 დაბად. ZAA) მონება მოუხვეწებელი და ბეგარი დაუცადებელი ZA.

ესე არს მსახურება მოუხვეწებელი, ბეგარი დაუცადებელი B. კირთება არს მსახურება მოუხვეწებელი და ბეგარი დაუცადებელი Cb. მონობისაგან გამოუქსნელობა CqD. ბერძულს დაბადებაში და სომხურში მონობაღ ეწერა: სახლისაგან კართებისა—სახლისაგან მონობისაო E.

ნ. დაკირთებულ.

კირი არს ქვა, დამწვარი, საშენებელად სიმაგრისათვის ZA.

კირი არს ქვა, დამწვარი, კედელთ საშენებელი სიმაგრისათვის, ხოლო ნ, 14 დაბადებას ნაწერი: „მოჰკირო კილობანი ესე შინაგან და გარეგან“, ესე იგი არს: მოჰფისო მაგრიად B. კირი არს ქვათა, რომელსა დასწვენ და საშენებლად კედელთათვის იკმარებენ სიმაგრისათვის, ხოლო რომელი წერილ არს დაბადების 6, 14:

„მოჰკირო კილობანი იგი შინათ და გარეგან“, ფისთა და ასფალტოთა და მისთანათა იტყვის Cb. განუმარტავია CaqDE.

ნ. მოჰკირო.

კირიეფელისონ ბერძულ(ად) „უფალო შეგვიწყალებ“ ZAB.

შდრ. კრიალესვანი.

კირკაფი კირკიტი, მნელ(ად) გასაფ(რ)ცქენელი ZAB.

კირკიტი CDE.

ნ. კირკიტი.

კირკატი (ხე) კნაპი ZABCDE.

[კირკილო ნ. თარკესი, ქარი].

კირკიტა (ფრინ.) ZABCDE.

კირკიტი სომხურია, ქართულად კირკაფი ჰქვიან ZAB.

მნელ(ად) საფ(რ)ცქენელი CDE.

[კირმანული თეთრია ძველებური Cb.

კირნი (+ 11, 6 ისო ZAA) კისერი, თუ შეშაძარღვნი ZAB.

კისერი CD. კისერი, შეშაძარღვი E.

ნ. კართი.

კირჩხიბი არს ასთაკვი და მისთანანი ZA.

(თევზ.) კირჩხიბი არს კობორჩხალი, ასთაკვი და მისთანანი; კირჩხიბი ეწოდების ზოდიაქოსა მაისისასა; კირჩხიბი ჰქვიან მუწუქსა მკამელსა, კიდევ წისქვილის ლითონის საპყრობსა B.

შდრ. კარკინო.

კირჩხიბი ეწოდების ზოდიაქოსა მაისისასა ZA.

განუმარტავია CDE.

ნ. ზოდიაქო.

კირჩხიბი მუწუქი(ა) მკამელი ZACD.

კირჩხიბი წისქვილის ლითონის საპყრობი ZA.

კირჩხიბის [სენი მკამელა E.

[კირძ ნ. დაპკირძენით].

კირწიკორწა კისერზე(დ) გარდა-
ბრუნება ZABCD.

განუმარტავია E.

კისა ქისა, ქართული არ არი(ს),
თა ლისა ჰქვიან ZAB.

კისერი (30, 28 ესაია) ქელი და
ყელი ZAA.

ქელი AbBCb. განუმარტავია CaqDE.

ნ. უკისრებს.

კისკასი (+ 1, 6 ამბაკ. ZA) სწრა-
ფად მქცევი ZAB.

სწრაფი CDE.

[კისრის გარემო ნ. კვკვრი].

კიტრანა (ბალ.) ZABCDE.

კიტრი (ბალ.) ZABCDE.

შღრ. მიტრი.

კიშტე (24, 1 იერემ.) კალათა
ZAA.

კალათა (+ 1 მეფე 10. 3 Ab) AbB.

კალათი CD.

ნ. კალათა.

კიჩირი ყურძენია ერთრიგე
ZACab.

ყურძენია ერთი B. ყურძნ-ს სახე-
ლია CqD. ერთი ყურძენია E.

[კიც ნ. შეკიცული].

კიცე (კიცვი BD) (+ 21, 2 მათე
ZA) კვიცი ZAB.

(ოხხვ.) კვიცი CD.

ნ. კვიცი, ცხენი.

კიცხვა (კიცხუა ZABC) ქირღად
აგღება Z.

აგღება ქირღად A. აგღება BCDE.

ნ. განკიცხვა; განკიცხული.

მეკიცხევარნი, მოკიცხარნი.

[კლ ნ. კელ].

კლა მოკლა ZAA.

ნ. კალ.

კლაკნა გველთ მიგრეხილ-მოგრე-

ხილობა ZAA.

გველთ მიგრეხილობა AbB. გველთა
(გველის D) სლვა CD. განუმარტავია E.
შღრ. ლლაკნა.

კლანჭი ბაზთ ფრჩხილი ZAB.

ნ. ფრჩხილი 1, ჰანგი.

კლდე (+ 1 კორინთ. 10, 4 Z)

არს მთათა, გინა ბორცვთა ანუ

გვერდობთა ნაკვეთი რამე დი-

დი ქვა იყოს; ტინი არს

კლდე გამჟვირვალი, კაცთა კორ-

ცისა გამჟვეთელი, სალი არს

(+ კლდე Z) ვრცელი, მაღალი,

ნიამორთაგან ძნიად სავალი;

თირი არს კლდე ლბილი და

ადვილ სათლელი; გოხნი არს

კლდე ქვითკირის მსგავსი, ვიეთ-

ნი ნებროთის (სოდომის Aa)

გოდლის ნალ(ე)წს უქმობენ

ტყუილად; სპონდიო არს

კლდე წყლისა და ხავსისა მიერ

ქვაქმნილი; აკრა არს კლდე

ზღვის პირისა, რომლისა თანა

იყოს სიღრმე ზღვისა მეყსეუ-

ლად; კარკარი — წყლტუ

კლდე; სალი; კმოდე არს

კლდე ზღვისა და მდინარისა კე-

დესა ჩაუალი; კასტირიო-

ნი არს კლდე კალისა ZAA.

არს მთათა, გინა ბორცვთა, ანუ

გვერდობთა ნაკვეთი რამე, დიდი ქვა

იყოს; ტინი არს კლდე მაგარი და

აღმა ამარტებული; სალი არს ვრცე-

ლი, მაღალ, ნიამორთაგან ძნიად სა-

ვალი; თირი არს კლდე ლბილი და

ადვილ სათლელი; გოხნი არს კლდე

ქვითკირის მსგავსი, ვიეთნი სოდო-

მის ნალეწს უქმობენ; სპონ-

დიო არს კლდე წყლისა და ხავსისა

მიერი ქვაქმნა; აკრა არს კლდე

ზღვის პირისა, რომლისა თანა იყოს სიღრმე ზღვისა მევსეულად; კარკარა — წულტუ კლდე, სალი. კმოდე არს ზღვისა და მდინარისა კიდეა კლდე ჩაუალი. კასსტირიონი არს კლდე კალისა Ab. კლდე არს შთა, ანუ გორი. ანუ გვერდობი, მთელი ქვა იყოს; ტინი არს კლდე მაგარი და აღმა ამართული; სალი არს კლდე ვრცელი და მაღალი, თხათაგანც უვალი; თირი არს კლდე ღბილი და ადვილ სათალი; გოხი არს კლდე ქვიტკარის მსგავსი, ვიეთნი სოდომის ნალეწს უქმობენ; აკრა არს კლდე ზღვის პირისა, რომლისა თანავე იყოს სიღრმე ზღვისა მევსეულად; კბოდე არს ზღვისა და მდინარის კიდეს კლდე ჩაუალი; კასსტირიონი არს კლდე კალისა B. განუმარტავია CDE.

ნ. ყაყაჩო კლდისა, ქვა. წულტუკლდობა.

კლდის-დუმბა (ბალ.) ZABCDE.

კლება მოკლება, დაკლება ZAB. მოკლება C. განუმარტავია DE.

ნ. ნაკლები, ნაკლულევეანი. ნაკლული, ნაკრული 1; შდრ. კელ. კლერტი ყურძნის ღერო, ბურძღენი ZAB.

ბურძღენი, ყურძნის ღერო C. ყურძნის ღერო DE.

კლერტი (ბალ.) (+ 10, 4 ოსე ZAB) მდგელა მწარე ZABCab. (ბალ.) CqDE.

კლეთ ნ. კლიტე].

კლვა (კვლა CE) (+ 12, 3 იერემ. ZAA) მოკლვა ZABCD.

კვლა დაკვლა Ca. დაკვლა Cbq. განუმარტავია E.

ნ. კალ.

კლვალი (12, 3 იერემ.) დასაკლავი ZAA.

კლთოდა დელილის ამოდენა ZABCab.

შდრ. კოლთოდა.

კლილი ანდრია სალოსი ZABCDE.

კლირიკოსი ბერქელად ნაწილი ZAB.

კლიტე (16, 17 ბარუქ) არს გასალეხელი. ხოლო მოქლონი დასაკლეტელი კართა ZA.

არს კლიტე გასალეხი, ხოლო მოქლონი დასაკლეტელი B. კლიტე იგი არს. რომელი განაღებს და დასაკლეთ (დასაკლეტელი Cq) მოქლონი (ა) CD. გასალეხი E.

ნ. საკლიტე 1, 2.

კლიტე დაწუთა¹ (კლიტე დაწუთა B) (1, 2 გოდება) საკეთე ZAB.

კლიტორი (კლიტორი და როლი D) წვეულობა, თუ მასპინძლობა ZAB.

მასპინძლობა, ვინა წვეულობა CD. განუმარტავია E.

[კმ ნ. შეჰკმარი].

კმა (+ 22, 38 ლუკა ZA) საყოფი ZABCDE.

ნ. გაკმაება, ვაკმეი, იკმაა, იკმა 1, საკმაებელი.

კმა არს Cb.

კმარა Cb.

კმარება ყოფინება ZAB. განუმარტავია Cb.

ნ. გაკმარება.

[კმედ ნ. გაკმედა (ჩბუნვა¹სთანაც)].

[კმევ ნ. კემევა].

[კმიდ ნ. კმედ].

¹ წყაროშია: „საკეთე“—

კმინვა ლომთ ნელიად(ი) კმიანობა, გინა ნელი კვენესა ZAB.

ლომის ნელიად კმიანობა, თუ კაცთა ნელი დაკვენესება Cab. ლომის ნელიად კმიანობა, გინა კაცისა Cq. ლომის ნელი კმიანობა D. ლომის ნელს კმას ჰქვიან კმინვა E.

ბ. უკმიდენ.

კმოდა ეკმეოდა, თუ კვამლო(ბ)და ZAB.

კუმანედ, კვამლო(ბ)და CDE.

[კმოდენ ნ. კლდენ].

კნავილი ციცას ზახილი ZA.

ციკათ ზახილი B. ზახილი კატათა C. ზახი D. ზახილი ცინტალის E.

კნაპი (ხე) ყამბრო ZABCE.

კნატუნი ნაფრცქვე(ე)ნის ჰამის კმა(ფ) ZAB.

ნაფრცქვენის ჰამის კმა Cb. განუმარტავია CaqE.

კნაჭვა (კნაჭუა A) ავად მოკვეცა ZA.

ავად კვეცა BC. განუმარტავია E.

კნინი (3, 4 ქება) მცირეთ უმციურესი ZAB.

მცირე CE.

ბ. დაიკნინის, უმცროსი.

კნისობა (+ ქართლის ცხ.¹ Z) სიტყვით და საქმით(აც) მაწყინრობა ZAB.

კნისობად ეწოდების (ეწოდება Cq) კაცი მაწყინრობდეს სიტყვით და საქმით C.

კნოტი (ოთხფ.) ციცას შვილი ZAB.

(ოთხფ.) შვილი კატისა CE.

ბ. ცინტალი.

[კნუტი ნ. კნოტი].

კობალა ხეშის სარტყელი ZABC-ტილოს სარტყელი E.

კობალი ჯოხი თავმგრგვალი ZAB-ჯოხი თავმოდრეკილი C. განუმარტავია E.

ბ. ჯოხი.

კობლვა ბაზი კლანჭეკუმშვისა-გან ვერ იჭირევდეს ნადირთა Z.

ბაზი კლანჭეკუმშვისაგან ვერ იქერდეს A. ბაზნი ჰანგთ შეკუმშვისაგან ვერ იჭირევდენ B. განუმარტავია Cb.

კობრი (თევზ.) გოჭა ZABCE.

კოდალა (ფრინ.) ხეკოდა ZA. (ფრინ.) BCE.

[კოდალი შდრ. ყოდალი].

კოდვა ჭრა ZABC.

განუმარტავია E.

ბ. დაკოდა, დაკოდლილი, ნაკოდალი.

კოდი ადგილით-ადგილ მეტ-ნაკლები იციან, არამედ სწორი სარწყავი ესე არს: ახლისა ლიტრითა ათი შთაიტოს, რომელ არს ორასისა თუხტიისა წონა; ქილაკი არს ნახევარი კოდი, რომელ არს ფოხალი; გუში არს ნახევარ ქილაკი; ტაგანა არს გუშის ნახევარი და კოდი კოტაგანას ნახევარი, და მათხირი — კოდიკის ნახევარი Z. შთაიტევს ათს ახალს ლიტრასა. ქილაკი არს ნახევარ კოდი, რომელ არს ფოხალი; გუში არს ნახევარ ქილაკი; ტაგანა არს გუშის ნახევარი; კოდიკი — ტაგანას ნახევარი და მათხირი — კო-

¹ შდრ. ქართლის ცხ-ბა, ხ. ყ ა უ ხ ზ ი შ ვ ი ღ ი ს რ ე დ ა ქ ე ., I¹ წიგნი, გვ. 14, II („კნისობა“).

დიკის ნახევარი; ერთი კოდი ორასა თუხტის წონა Aa. შთაიტევს ათს ახალს ლიტრასა იფქლსა, რომელ იქმნების 200 თუხტის წონა; ფოხალი, რუმელ არს ქილაკი, ნახევარ კოდა; გუში ნახევარ ქილაკი და ტაგანა გუშის ნახევარია; კოდი და ტაგანას ნახევარია და მათხირი კოდის ნახევარია Ab. კოდი შთაიტევს ათსა ახალს ლიტრასა იფქლსა, რომელ არს 200 თუხტის წონა და ფოხალი — ასთა თუხტთა, გუში — ორმოცდათთა, ტაგანა — ოცდა ხუთთა და კოდი — მისსა ნახევართა. კოდისა ნახევარსა მათხირი ეწოდება B. (უკმ.) CE.

ნ. საწყავი, საწყაული, ფა-
ცერკოდი (მახე'სთანაც).

კოდიკი კოდში იძიე Z.

კოდში ნახე A. ტაგანას ნახევარი B.
გუშის ნახევარი CE.

კოდრატე (კოდრატი Ab) (+ 5,
26 მათე ZAB) მწვლილა
ZABCaq.

მწვლილა ორი Cb. სახარებაში E.

კოვზი ლუკმის შთასადებელი
(ჩასადებელი Aa) ნიჩაბი ZAa.
განუმარტავია AbBCE.

კოვსაკი (ბასილის ცხ.) რომელ არს ქარ-
ცი B.

კოზაკი (ოთხფ.) აქლემის კიცვი
ZABCE.

ნ. აქლემი.

კოზიმიტი მცირე კრეტსაბმელი
სარკმლისა ZAB.

ნ. ფარდაგი.

კოთხუჯი (ბალ.) ეგირი ZAE.
(ბალ.) BC.

ნ. ეგირი.

კოკა (10, 5 ივლით) საწყავი კოკი-
სა არს ათი ახალი ლიტრა;

კარიკი არს ნახევარ კოკა.
რომელ არს დორა; ჩაფი
არს დორაკი, რომელ არს.
გვერდი, კოკის ნაოთხალი;
დოქი არს ჩაფის ნახევარი და
ბორჩხულა დოქის ნახევარ-
რი; გორა შთაიტევს 16 დოქ-
სა; გოზაური გორას ტო-
ლი და მისი უმცროსი მოდილო
ქურქელი Z.

(10, 5 ივლით) საწყავი კოკისა ესე
არს: სწორი ათი ახალი ლიტრა. კა-
რიკი არს ნახევარ კოკა, რომელ
არს დორა; ჩაფი არს დორაკი,
რომელ არს გვერდი კოკისა ნა-
ოთხალი; დოქი არს ჩაფისა ნახე-
ვარი და ბორჩხულა — დოქისა ნახე-
ვარი; გორა შთაიტევს 16 დოქსა და
გოზაური გორას ტოლი და უმ-
ცროსი მისი, მოდილო ქურქელი Aa.
ახალის ლიტრით ათისა დამტევენელი
არს. კარიკი არს ნახევარ კოკა,
ჩაფი, რომელ არს გვერდი კოკისა,
ნაოთხალი არს, ხოლო დოქი
გვერდის ნახევარი; კარიკსა დორა
ეწოდების და ჩაფსა — დორაკი Ab.
კოკაცა აგრევე ათთა ახალთა ლიტ-
რათა დამტევენელი არს; ხოლო კა-
რიკი ნახევარ კოკა, ჩაფი კოკის
ნაოთხალი, რომელ არს გვერდი,
ხოლო დოქი გვერდის ნახევარი,
რომელ კარიკსა დორა ეწოდების,
ხოლო ჩაფსა — დორაკი სალო-
წერილთა შინა B. კოკა არს ქურქე-
ლი საწყავი, რომელიმე სარწყულსაც
უწოდენ Cb. განუმარტავია CaqE.

ნ. დასტი, საწყავი, საწყაული.

კოკვიტონი ნ. კოკვტონი.

კოკინება (კოკინება და გოკინება
E, გოკინება ZABC) ვირის ყრო-
ყინი ZA.

ყროყინი(ა) BC. განუმარტავია E.

[კოკინი ნ. ყოყინი].

კოკობა (თევზ.) ZABCDE.

კოკობზიკა დუხჭირი (+ და უგვანი Z) ვინზე რა სილამაზესა და უსულიანობასა ცდილობდეს ZA.

დუხჭირი ვინზე ცდილობდეს შევნიერად გამოიყენასა B.

კოკობი გაუშლელი ყვავილი ZABC.

გაუშლელი E.

კოკობი ძუძუ Cb.

კოკოზა (+ სათევზე Z) კუდმოზვერი ZABC.

ნ. საპალურო.

კოკოშავა (ბალ.) პატარა მკაუნა ZABCE.

კოკონა (კოკონა და კოკორინა E) (ფრინ.) პატარა იხვი ZAB.

(ფრინ.) კოკორინა, პატარა იხვი C.

(ფრინ.) E.

კოკორინა (ფრინ.) უფრო პატარა იხვი Z.

(ფრინ.) Aa. (ფრინ.) სხვა რივი პატარა იხვი B.

კოკოცება ქვიტინი ZABC.

ნ. ტირილი.

კოკსადარა ერთი საქმე იმისი არ იყოს და ურცხვად და ამპარტონებშით იქმოდეს Aa.

კოკვტონი! „ბოროტად ცხო(ვ)რებულნი სულნი იტანჯებიან კოკვიტონსა (+ მას ZA) შინა ცეცხლისა მიერ(სა) შემწველობასა (+ და C) ტარტარო(ზ)სა მწარესა“ ZABC.

„კოკვიტონი ცეცხლისა ჭოჭობესა შინა“ CE.

კოლაუზი სხვათა ენაა, ქართულად ეტიკი ჰქვიან ZAB.

გზით მოდენ(ლი) C.

კოლობოზი მიწა ქვის მსგავსი, რკინის საფერავი (გამწმედელი A) ZA.

მიწა ქვის მსგავსი, ქანგის გამწმედელი B.

[კოლვივისი ნ. კოლვივისტენი].

კოლვიზმა ნ. კოლვიზმა.

კოლვიოსი ნ. კოლვიოსი.

კოლთოდა (კოლთოდ Aa) კლთოდა(ა) ZAB.

დუღილის წინწყლის სროლა Cab.

კოლინდარი (ბალ.) ZABCE.

კოლინჯი ესე ნაწლევი არს უპეს ქვემოთ, რომელი მიმოვალს აქათ-იქით ZABC.

განუმარტავია E.

კოლღვირდი (+ წვრილი A) კეთილი პურებია, ერბოთა და ზეთით(ა) და ნივთებით მზადებულ(5)ი ZA.

წელილი კეთილი პურებია ერბოთა.

ზეთით მოხრაკული B. ესე არს შირიგ წმიდა პური, ზეთით(ა) მოხრაკული C.

ნ. ნაზუქი.

კოლღურიია (კოლღურიოა C) ესე სამკურნალოთა თვალთა საოლავეთა ეწოდების, შემზადებულთა (შემზადებულსა AB), რომელი მისცემს ნათელსა და გარდ(ა)იღებს ღანესა ბუხარისაგან ქმნილსა ZAB.

სამკურნალოთა თვალთა საოლავეთა

ეწოდების, თვალთათვის შემზადებულსა, რომელი მისცემს ნათელსა

1 ნუსხებშია: „კოკვიტონი“.

და გარდაიღებს მანესა ბუხარისაგან ქმნილსა C.

ნ. სურმა.

კოლოზი მოკლე თეთრი სტიხარი ZA.

მოკლე თეთრი სტიხარი უსაკლო (სილობისტროს საკითხავში) B. კოლოზი ეწოდების მოკლესა და საკელ-მოკლესა თეთრს(ა) სტიხარსა C. კოლოზი შესაძოსი არის სამღდლო, მოკლე და საკელ-მოკლე სტიხარი თეთრი, საკელ-გძელს და ღლმატ-კად უწოდეს E.

კოლოვი იგივე მოკლე სტიხარი Z. იგივე კოლოზი AB. ესევე კოლოზი Cab. ისევე კოლოზი (პეტრე აღექსან-დრიელი) Cq.

კოლომანი მწარე დიდად Z.

დიდად მწარე Aa.

ნ. მწარე.

კოლონი ესე არს ნაწლევი, სადა სატკივარი იქმნების ZAB.

ესე ნაწლევი არს, რომელსა შინა სატკივარი იქმნების C.

კოლოტი სატყბილე ტიკი ზროხისა ZAB.

სატყბილე ტიკივით Cb. განუმარტავია CqE.

ნ. თასუხა.

კოლოფი (+ 2 შჯულ. 26, 2 ZA) მომცრო შთასადებელი ZAB.

განუმარტავია CE.

ნ. კროჭი.

კოლტი (+ 8, 31 მათე ZAB) ღორის ჭოგი ZABCE.

ნ. ჭოგი.

კოლვისტენი არიან მწვლილთა მსუი-ღელნი დინართა, ესე იგი არს ფოლთანი, რამეთუ კოლვივოსი

მწვლილი ფოლი არს ელინთაებრ, რომელსა რომნი ნუ მმოდ უწოდენ Aa.

კოლვზმა³ (+ 3, 52 მამათ-ცხ. ZAa) გარდადგომით მარხულობა ZA.

მარხულობა დიდი B. სახელი(ა) აღილის(ა) (+ მამათ-ცხოვრებაში სწერია Cab) C. მამათ-ცხ.: „ქდაოდესზე მამა პითო(ნ) კოლვიზმასა და იყო რა გონებასა თვისსა, ჰქვა მოწფესა თვისსა: შემოუღდე, შეილო, სარწყული ფინიკოვანსა. და ჰქვა: კოლვიზმასა ვარ, მამაო. და ჰქვა მას ბერმან: რა საქვე შიცს კოლვიზმასა, წარმოიყვანე მე მთადევე“ CqE⁴.

ნ. მარხულობა.

კოლვოსი⁵ (ფრინ.) შიშველი ფრინველი(ა) ZABCE.

[კომ ნ. შეკომე].

კომბოსტო (ბალ.) ყოველთა კომბოსტოთა სახელი არს და უფროსად თავ-დახვეულთა, ხოლო კალნაბი — კომბოსტო ყვავილიანი, მსგავსი ჭონჯოლა სოკოსა და კეჟერა, ბუნებით თავ-დაუხვეველი; ხვიტიანი ხი სხვა არს და სხვა-სხვა რიგნი Z.

ყოველთა კომბოსტოთა სახელია, და უფროსად თავდახვეულთა, ხოლო კალნაბი — კომბოსტო ყვავილიანი, ვითარცა ჭონჯოლა სოკოა; კეჟერა — ბუნებით თავ-დაუხვეველი A. (ბალ.) ესე კომბოსტო ყოველთა სახელი არს და უფროსად თავ-დახვეულთა; ხოლო კალნაბი არს კომბოსტო ყვავილნი, ვითარცა ჭონჯოლა სოკოა; კეჟერა არს კომბოსტო,

¹ შდრ. Jer. — 120:6 r. ² შდრ. S — 382:50 v, b. წყაროზე მითითება Cq-ში გადახაზულია. ³ ნუსხებშია: „კოლვიზმა“. ⁴ CqE-ში მოწმობა და წყაროს დასახელება გადახაზულია. ⁵ ნუსხებშია: „კოლვისი“.

რომელი ბუნებით თავს არ დაიხვევს, ხოლო ხეივანი თავსა იქს, ვითარცა კარხლის ძირი და ზედ სამი-ოთხი ფოთელი B. (ბალ.) CE.

კომენტარი მალემწერალი ZABC.

კომენტარი არს მალემწერალი E.

კომიკელნი ნ. კომკელი.

[კომინიტორი ნ. კომინიტორი].

კომიტი ცის მზომელობით ნავთ მყვანებელი Z.

ნავთ მყვანებელი ცის მზომელი A. ნავთ მყვანებელი ცის მზომელობით B. ნავთ მყვანებელი ცის მზომელებითა (მზომელობითა Cb) C.

კომიტნი არა მართალთა ვარსკვლავთაგანი, არამედ სასწაულისათვი მას ეამს ღთისაგან დაბადებული, ვითარცა მოგვთა ვასკლავი (დამსკელის სარწმუნოება 20) B. იოვანე დამასკელის 20:1 „ხოლო შეიქმნებთან მრავალგზის კომიტნიცა სასწაულად რადმე მეფეთა სიკედლისა“; ოკონბერს 2: „წინაშე კომიტისა წარადგინეს“; ბენეტიკტეში: „კომიტი წინ უძლოდენო შეიქრივით“ E.

კომკელი (კომკელნი ACE, კომიკელნი B) მაკარის (მაკარინას E) ცხ.2: „კომკელთა სიმედგრენი და მზის მეტყველთ(ა) ბოროტად (ბოროტთა E) მიზეზნი“ ZABCE.

[კომლ ნ. ბორქუება].

კომოლია წიგნია ერთი საწარმართო ZAa.

წიგნსა ეწოდების (ლიონოსე 4, 22) B.

კომონიტორი განაჩენი ZAB.

ნ. წერილი.

კომსი ბერძულია, დიდი რამე კელობაა Z.

გამგებელი, გინა მგეჩინებელ-უხუცესი Aa. გამგებელი, გინა მთავარი (თავალი Cb) AbBCb. გამგებელი Caq. მთავრის მონაცელე E.

კომში (ხე) ბია ZABC.

(ხე) E.

კონა (12, 22 გამოსლ.) ყვაველი ანუ მწვანელი, ანუ წყეპლნი და ეგვეითარნი წყობით შექკრა, მას უწოდენ, მცირეთა Z.

(+ 12, 22 გამოსლ. Aa) ყვაველი, მოლი თუ წყეპლი მცირე შეკრული A. ესე არს ყვაველი, თუ მოლი, თუ წყეპლი მცირე შექკრა B. კონა ყვაველი, გინა მოლი, გინა წყეპლნი დამისთანანი შექკრენე Cb. განუმარტავთა CaqDE.

ნ. კონება, მიიკონა, მიკონება. კონდაკი წირვის გაგების წიგნი Z.

წირვის წიგნი AB. კონდაკი არს წიგნი წირვისა, კონდაკი ითქმის იკოსის ნახევარი, იქ ნახე Cab. განუმარტავთა CqDE.

შღრ. ჭავთავი.

კონდაკი იკოსის ნახევარი ZAB. კონდახი თოფის გარ(ე)შემო ხე გათლილი ZA.

თოფის გარშემო შეშა B. თოფის შთასადებელი. ხე სასროლად Cb. განუმარტავთა CaqDE.

კონდიო (კონდიოს CDE) * ვარსკვლავად იტყვიან. სავნებელ ჰყოფსო წამალსა, რა აღმოქედესო Z.

სავნებელ ჰყოფს წამალსა, რა აღმოქედესო ვარსკვლავი ესე AB.

1 იგულისხმება იოანე დამასკელის „გარდამოცემა“, თავი 20 (S—1463, 66 r—v).

* შღრ. A—55: 21, 21 v, b („კომიკელთა“).

კონდიოს არს ვარსკვლავი, რომელი
საენებელ ჰყოფს წამალსა, რა აღმო(პ)-
კლეს CDE.

კონება მიკონება, შეხვევენა ZA.
შეხვეენა BCb. განუმარტავია
CaqDE.

ნ. კონა.

კონი თევზის (თევზთ D) საპყრო-
ბი ZABCDE.

ნ. საპალურო.

კონი (7 ნემეს.) კონოჲ, ესე იგი
არს ორთავე თვალთა ბაიათა
მხედვარეობაჲ ერთად შეკრებუ-
ლი ZA.

(7 ნემეს.) კონი არს ორთავე თვალ-
თა მხედველობა ერთად შეკრებული
B. კონი ეწოდების ორთა(ვე) თვალთა
მხედვარეობა (შარაჲანდელი D) რა
ერთბამად შეკრბენ CD. ესე იგი არს,
რა ორთავე თვალთა შარაჲანდელი
ერთბამად შეკრბენ, მას უწოდენ
ფილასოფოსნი კონსა E.

კონიო (ბალ.) სასიკვდინე ბალა-
ხია. და შაშენი მაკვდინებელსა
მისის ძოენით განერებიან ZA.

(ბალ.) სასიკვდილე ბალახია. შაშენი
მაკვდინებელსა მისის ძოითა
განერებიან B. (ბალ.) სასიკვდინე (სა-
სიკვდინო Cb) ბალახი(ა) CD. (ბალ.)
კონიო არს წამალი სასიკვდინე ბალახ-
თაგან E.

კონკი ფარატინთ ნამკესეები ZAB.
ნამკესეები ფარატინისა CD. ნაკერე-
ბი ფარატინი E.

კონქი ტაშტსაც ჰქვიან ZAB.
ტაშტი CD.

კონქი კამარა ZABCD.
კამარა. საბანლადაც ეწერა,
ქრისტემ რომ ფეკი დაბანა E.
ნ. კუბო, საბანელი.

კონქილა ურმის თავის დასაყენე-
ბელი ხე ZAa.

კონქილიო (კონქილიო და კონ-
ხლიო CDE) მსგავსი არს ლო-
ფორთქინისა, რომლისა სისხ-
ლით იტყვიან პორფირის შე-
ლებ(ე)ასა ZA.

ესე არს მსგავსი ლოფორთქინისა,
ამისისა სისხლისასა იტყვიან პორფი-
რის შელებეასო B. (მძრომ.) ესენი
არიან მსგავსნი ლოფორთქინისა,
რომელთა სისხლითა შელებენ პორ-
ფირსა CD. ესენი არიან მგზავსო
ლოფორთქინისა, რომელ სისხლითა
ამათითა შელებენ პორფირსა E.

ნ. კონქუთი. შდრ. კონხლიო,
კოხლიო.

[კონქლიო ნ. კონხლიო].

კონქუთი იგივე კონქ(ი)ლიო ZAB.

ესე არს ცხოველი ერთი, რომლი-
სა სისხლითა შედებენ ძოწეულსა CD.
ესე არს ცხოელი ერთი, რომლისა
სისხლი ძოწეულსა შედებავს E.

კონჩო დამპალი შეშა ZABCD.

კონჩოლი პურის შეჭამადი წვწო-
ანი Z.

პურის წვენი AB. ძალა-პურა CD.
განუმარტავია E.

კონცხი (1 მეფე 14, 4) კუნცხი.
ესე არს ცხვირი კლდეთა, მაგარი
და ძნელოვანი ZA.

(1 მეფე 14, 4) კუნცხი B.

კონწოლი წენგოთა და ხულთა
ტევენი Z.

წენგოთა და მისთანათა ტევენი AB.
ნიგვზისა და მისთანათ(ა) ტევენი C.
განუმარტავია DE.

კონხლიო იგივე კონქლიო ZAB.

ნ. ომილი.

კოპანო ნავია ერთი ZA.

ნავია B. ნავის სახელია CD. ერთი
ნავია E.

ნ. ნავი.

კოპე საღვინე არს (საღვინია A)

ათის თუხტის დამტევენელი ZA.
ათ თუხტიანი საღებო B. ღვინის
ა(ლმოსაღები(ა), მცირე ჭურჭელი(ა)
CDE.

კობი მოუქნელი თასმა ZAB.

ტყავის ნახევი, მოუქნელი თასმა C.

ტყავის ნახევი მოუქნელი DE.

კობი დაკრულის მცირე ასივება Cb.

კობიჭი მიწა შეყინებული ZAB.

ნ. ყინული.

კობიჭნარი მრავალ მიწა შეყინე-
ბული Z.

იგივე მრავალი A. იგივე მრავლად

B. მიწა შეყინებულ(ნი) C. განუმარ-
ტავია DE.

კოპწია მომცრო და მოკდომილი
ZABC.

განუმარტავია DE.

კორ ნ. დაკორვან].

კორა ბარის სატერფული ZABC.

ბარის საფეხური D. განუმარტავია E.

კორალო ნ. კოროლიონ].

კორაფი (კორაფი და ქორაფი E)

(ზე) ბოკვი(ა) ZABD.

(ზე) ქორაფი CE.

კორდი (+ 5, 6 ესაია ZA) უნა-
მუშავარო მიწა ZAB.

უმუშაკო მიწა მწვანე C. განუმარ-
ტავია DE.

ნ. ნაკორდალი; შდრ. ნალარი.

კორვიანტი, კორვივანტი კორვან-
ტი.

კორიანტელი მუშაკთ (+ ოფლთა
და Z) მტვერთ გარდაღენა ZAB.

მუშას ოფლიანს რა მტვერი გარდა-
ჰვენოდეს Cb. განუმარტავია CaqDE.

კორიტთა ისევ ეშმაკთა ZAB.

კურიტთა, ისევ (რომელ არიან
D) ეშმაკნი CD. გ რ ი გ ო ლ ი

ლ¹ თის მეტყველი, ნათლის-
ღების საკითხავი: „არცა კო-
რიტთა კმითა, არცა ტყველეთა და
როკითა“ E.

კორკიმელი (ზე) ZABCDE.

კორკოდილო (+ 2 ნემესიო ZAA)

(მძრომ.) ბერძულია, ქართუ-
ლად ხ ვ ი თ ქ ი ჰქვიან ZAB.

(მძრომ.) ხეთიქი Cb.

ნ. ნიანგი.

კორკოტანა (ბალ.) ბალბა ZABC.

(ბალ.) DE.

კორკოტი დანაყილი ხეარბალი Z.

ხეარბალი დანაყილი AB. ხეარბალი

დანაყილი საკმლად Cb. განუმარტავია
CaqDE.

ნ. გიშრაფეთი.

კორნატი ზროხის ვეგი ZABD.

ზროხის ვეგი, კოპი C.

კოროლიონ (უქმ.) ფრანგულად

კ ო რ ა ლ ო ძოწს(ა) ჰქვიან ZB.

(უქმ.) ფრანგულია, კ ო რ ა ლ ო

ძოწს ჰქვიან A. კოროლიონ (ესე D)

ქ ე ა (ა) (ესე ქ ე ა არს E) მრავალ სას-

ყიდლისა, ზღვასა შინა მწვანე არს

(+ და CD) რა გამოიღებ(ის), ჰაერისა

მიერ შეიცვალების და განიყინების
CDE.

კორომი ხენი ჯგუფად მდგარ(ნი)
ZABDE.

(ზე) ხენი ჯგუფად მდგომი C.

კოროსი (კოროს ABCDE) (+ 11,

32 რიცხვ. ZAA) ათი მოღი

ერთი კოროს(ი) არს ZAB.

ერთს კოროს(ს)ში ათი მოღი (კოლი

Ca) ჩავა C. ერთს კოროს შთაიტევს

ათი მოღი ათინური DE.

ნ. საწყავი, საწყაული.

კორტნა ხეთ მცირედ დაკოლა
ZAB.

¹ შდრ. A—292: 57 v, 17 („კურვიტთა“).

დაკოდანავით C. განუმარტავია DE.
კორუანტი (კორვიანტი ZAB, კორვიანტი CDE) ეშმაკნი ZAB.

რომელ არიან ეშმაკნი CD. ნათლისღებისა, ღთისმეტყველებისა: „არცა ფრეიველა და ქრონი და ქნარები და კორვიანტები“ E.

ნ. კორიტთა, ქაჯი.

კორძი ღლია და საზარდულთ ჭირკვალი ZA.

ღლია, საზარდულთ ჭირკვალი B.

კოსაკი ქოსა ZAA.

ნ. ქოსა.

კოსიმზოს სამოსელი(ა) სამღ(რ)-დელი, ეყვ(ა)ნოანი, ნასკო(ვ)ანი (+ და Z) ცვარო(ვ)ანი ZA.

სამოსელია სამღდელი ეყვონანსკონ-ცვარონი B. სამოსელი არს სამღ(ვრ)დელი, ეყვონ(ვ)ანი, (+ და ნასკოვანი Cbq) და ცვაროვანი C. სამოსელი არს სამღდელი, ეყვონანი და ნასკულოვანი (ნასკოვანი D) და ცვაროვანი DE.

კოსტოტიროს (კოსტოტირიოს AaB) ნადირია, რომლისა საურვალი წამალია საკურნებელი და რა მონადირე სდევს, მოიკვეთს და მიუყრის ZAA.

თავი კმელი, რომელ არს თაქვი (სახის შეტყვევლებაში) B.

კოტა უღლის რიკი, გინა ქრმლის ხეტარი ZABCb.

უღლის რიკი CaqD. ქრმლის ვადა E.

კოტაკი ჩხვილთ საჭმელი ფია ZA.

ჩხვილთ ფია BCD. ყრმის ფია E.

შღრ. ფია.

კოტვა ცხოელი რა ბუზისაგან კოტვედეს Z.

რომ ვერ დაწყნარდეს ABC. განუმარტავია DE.

კოტვილათა, კოტვილთა ნ. კოტკულათა.

კოტვილი ნ. კოტკული.

კოტვინო გვირგვინი დაფნის რტოთაგან და ზეთის-ხეთაგან Z.

გვირგვინი / დაფნის რტოთა და ზეთის-ხისა A. ესე გვირგვინია დაფნის რტოთაგან, გინა ზეთის-ხეთაგან B. (+ კოტვინო CD) რომელ არს გვირგვინი ზეთის-ხილის რტოთაგან CDE.

კოტიზი (კოტიზ C) (მწერ.) (+ ბასილისა Z) ბუზალაკი ZAB.

(მწერ.) C.

კოტიზობა ქართა რა ალაკოტიზოს, რა შეაჭდეს ანუ უკბინოს კოტიზმა, კოტვას იწყებს Z.

რა ქარი ალაკოტიზოს, რა შეაჭდება ანუ უკბინოს კოტიზმა, კოტვას იწყებს A. კოტიზ ეწოდება მცირესა მას ცხოველსა, რომელი კბენითა და რა შეუჭდეს, ალაკოტიზებს ქართა B. კოტიზ ეწოდების მცირესა მას ცხოველსა, კბენითა და რომელ შეუჭდეს რა, ალაკოტიზებს ქარსა CD. ერთს წიგნში ვნახე, კოტიზ ეწოდების მცირესა მას ცხოველსა, რომელი შეუჭდეს რა, ალაკოტიზებს ქართა კბენითა და (ბასილის საკვირველებაში) E.

კოტორი (+ 3 მეფე 17, 11 ZA) პურის მონატეხი ZABCD.

პურისა E.

კოტორი (ოთხფ.) ყურდგლის მართვი ZABCD.

(ოთხფ.) შვილი ყურდგლისა E.

კოტოში მოზიდვით სისხლის გა-

¹ შღრ. A—292: 57 v, 21 („კორუანტები“).

მომღებელი ჭურჭელი Z.

სისხლის მოზიდვით გამომღებელი
ჭურჭელი Aa. განუმარტავია AbBCDE.

კოტუა ცუდი გოგო B.

კოტვლათა (კოტვილთა D, კოტვილათა E)

საწყაი რამ არის D. ი ო ს ი ბ ო ს შ ი:
„წმიდისა ფქვილისაგან ორთა უკვე
ასსარონთაგან, რომელი საწყაი არს
ვერაელთა და შვიდთა კოტვილათა
ატიკურთა მქონებელ არს“ DE.

კოტვლი¹ (+ 45, 14 ეზეკ. ZA)
ორი ა(ს)სარონი ერთი კოტვი-
ლია(ა) ZABC.

ნ. საწყაი, საწყაული, ღომო-
რი.

კოფა (ბალ.) ZABCDE.

კოფო მარტილთა და მისთანათა
ქალზე(დ) ჩამოსაცმელი დანდა-
ლი ZAB.

მარტილისა და მისთანათა ქალზე
ჩამოსაცმელი დანდალი C. მარტილის
ქალზე ჩამოსაცმელი D. მარტილი-
სა E.

ნ. დანდალი 2..

კოლო (მწერ.) ZABCDE.

ნ. ზილი 2.

კოში ხისა და გოგრის თასი ZA.

გოგრისა და ხის ფიალა B. გოგრი-
სა და ხის სასმისი Cb. განუმარტავია
CaqDE.

ნ. აყირო, გოდკოში.

კოშკი წვრილი და მაღალი ციხე
ZA.

წვლილი, მაღალი ციხე B. განუმარ-
ტავია CDE.

კოჩივარდა კვარაყუნხა Cb. [(ბალ.)]
Ca.

კოცნა (+ 31, 27 იობ ZAa) ბა-
გით ამბორი. ა მ ბ ო რ ი არს

სულიერი, ხოლო კ ო ც ნ ა —
კორციელი ZA.

განუმარტავია BCDE.

ნ. აკოცა, გკოცნი.

კოცონი შეშა დაგროებულა
ZABCD.

კოწამახი მეტად მკავე ZAB.

მეტად წმახე CD. მეტად წმახი E.

კოწახური (ხე) ZABCDE.

კოწიწი ჭურჭლის საწებავი
ZABCDE.

ნ. დაკოწიწება.

კოწლები ([16, 13] მსაჯ.) თმბ
ნაწნავი (+ დაღალი ZAa); კოწ-
ლები თმის-სატანის ფოჩი (3,
3 ესაია) ZA.

თმის ნაწნავი [16, 13] მსაჯ. B. ნაწ-
ნავი, გინა სათმის ფოჩი CD. თმისა-
ტანი, ნაწნავი E.

ნ. განსათხვეელი.

კოწლები სათმის ფოჩი (3, 3 ესაია) B.

[კოპ ნ. საკოპავი (საბელ'თან), სა-
კოპური].

კოპა როკვაა ბუქნასავით ZAB.

კოპი (+ 3, 7 საქმე ZAa) ვეგი,
კოქად ითქმის მოკლე და მომ-
ცრო სართული ZA.

ვეგი BCDE.

კოპი მოკლე მომცრო სართული B.

კოპიკური თხემის ნაპარსი
მღ(ე)რდლისა ZA.

თხემის ნაპარსი² B. მღ(ე)დლის ნა-
პარსი თხემზე CD. განუმარტავია E.

კოპიმელი მზის ცა(ა) მეოთხე
ZAB.

ნ. მზე, ცა.

კოპისანელზედელი (ბალ.) ZAa.
(ბალ.) AbB.

¹ ნუსხებშია: „კოტვილი“. ² შდრ. A—175: 44 r, 22.

კოკლი (+ 35, 6 ესაია ZAa) მკე-
ლობელი ZABC.

განუმარტავია E.

კოკობა (ფრინ.) ZABCDE.

კოკობი მცირე ქოთანი ZABC.

განუმარტავია DE.

შდრ. კვანწია.

კოკუპრია ხ ა ტ თ-თ ა ყ ვ ა ნ ი ს-
ც ე მ ი ს ნ ე ტ ა ფ რ.: „საკმე-
(ვე)ლი, კოკუპრია, (+ და E)
ზუგია(ა) და მასტაყი (მასტაქი
B)“ ZABCDE.

კოხალია ორღანოა ძვალთა შემ-
მუსრველი ZA.

ორღანო არს ძვალთ შემმუსრველი
B. ესე არს ორღანო ძვალთა შემ-
მუსრველად (შემმუსრველი DE)
CDE.

კოხი ქვა, რომელი ცეცხლში არ
დასქდება (დასქდეს B) ZAB.

ქვა ცეცხლში გამძლე CD. განუმარ-
ტავია E.

ნ. ქვა.

კოხლიო (კოხლიოს CD, კოხი-
ლოს E) კონხლიო ZAB.

(მძრომ.) ლოფორთქინი CD. ლოფორ-
თქინა E.

ნ. კონქილიო, კონხლიო.

კოხლიო ეკლოვანსავეით რამეა¹ B.

კოხტა შორით (შორიდამ CD)
ამპარტავანს(ა) (პ)გვანდეს ZA

BCD.

განუმარტავია E.

ნ. სიკოხტავე.

კოხუჯი (კოხუჯი CabDE) იმე-
რული ქალამანი ZAB.

იმერული ქალ(ა)მანი. კოხუ(ნ)ჯი(ო)
არს სახე რაიმე ტოხვისაჲ სიფართ-
(ე)ით შესატყვისი ორთავე) ფერქთა
საკპრობელად (საკპრობელად Cb)
CD. განუმარტავია E.

ნ. ქალამანი.

კოჰნამანი ესე არს ლაშქართ
თავნი: — ათისთავი, ერგასისა და:
ასისთავი, და ყოველთა მისთანა-
თა გამრიგებელთა სახელი ესე
არს ZA.

ესე არს ლაშქართ თავნი, — ათის-
თავი, ოცისა და ასისთავი და ყოველ-
თა მისთანათა გამრიგებელთა ერთბა-
მად სახელია BCb. ვ ი ს რ ა მ.: „კოჰ-
ნამანი ლაშქართა მისთა განაჩინა“
CaqDE¹.

[ქრ ნ. კარ 1].

კრავი (ოთხფ.) (21, 15 იოანე)
ცხოვართ შვილი Z.

(ოთხფ.) ცხერის შვილი (21, 15
იოანე) A. (ოთხფ.) BCDE.

ნ. ცხოვარი.

კრავიდი (კრავიდთა E) (+ 1 ნე-
მეს. Cb) ბერძელია, პატარა
დ უ მ ი ა ნ ს კ ი ბ ო რ ჩ ხ ა ლ ს
ჰქვიან ZABCb.

(1 ნემეს.) ჩვილკეთია CaqD². (ნე-
მეს.) ჩვილკეთიანი E.

კრახანა (ბალ.) ZABCDE.

კრამიტი კეცის ლორფინი ZABC
(უქმ.) DE.

შდრ. ლორფინი.

კრატირი (+ 17 კავშ.⁴ ZAB)
ფეშხუმი ZABCDE.

შდრ. ფეშხუმი.

კრდიმლა ნ. კრტიმლა.

¹ წყაროს დასახელება და მოწმობა Cb-ში გადახაზულია. ² წყაროს დასახელება და განმარტება Cb-ში გადახაზულია. ³ ნ. ნემესის ემესლო. .. გვ. 15, 2 (სა-
დაც იკითხება „კარავიდთა“). ⁴ იგულისხმება იოანე პეტრიწის თარგმანება (II
წიგნ., 52, 17).

კრება (2 შჯულ. 17, 16) შეყრილობა ZA.

განუშარტავია BCqDE. კაცთ შეგროება Cab.

ნ. ეკრება, მკრებელი, მოკრება, საკრებელი, საკრებო, საკრებულო, შეკრება, შესაკრებელი

1, 2 (წვალება'სთანაც), ჰკრებდა. კრებული (+ 9, 5 ლევიტ. ZAa) შეყრილნი ZA.

შეყრილი B.

კრეტსაბმელი (კრეტსაბმელი ZCq-DE) (+ 27, 51 მათე ZA) კარის ფარდაგი ZABC.

განუშარტავია DE.

ნ. ფარდაგი.

კრეფა ხილთ მოწილვა, გინა ყვა-ვილთ(ა) მოწყვედა (წყვედა B) ZAB.

კრეფად ითქმის მოწილვაცა, რომელნი ნაყოფთა მომავლთა ხილთასა მოისთლობენ (მოისთლობდენ Cq), გინა ყვავილთა, ანუ მისთანათა ხილთა, თუ რასაცა კელითა მო(კ)კრებდენ C. განუშარტავია DE.

ნ. მკრეფელი, მოკრეფა, საკრეფი.

კრეჟა გაკნაჟვა ZA.

კნაჟვა BCD. ბალნისა E.

კრეჟა კბილისა E.

კრეჟა ძრცვა ZABCD.

ძარჟა E.

ნ. მკრეხელი.

კრვა ესე არს, რაჲც(ა) რასაც მოახვედრო: ისარი, თოფი თუ ქვა და რაჲცა; კრვა არს საკრავთა ძალთა ცემა; კრვა ჯ ითქმის ბარგთა და მისთანათა შეკოჭვა, გინა წიგნთა შეკინძვა, ანუ ღილთა და ხრიკათა - და ზოსტერთა და მისთანანი ZA.

ესე არს, რაჲც მოახვედრო: ისარი, თოფი, ქვა თუ ჭოხი. კრვა არს საკრავთა ძალთა ცემა; კრვად ითქმის ბარგთა და ვაშკარანთა შეკოჭვა, გინა ღილთა, ხრიკათა და ზორტთა შეკინძვა, გინა წიგნთა შეკინძვა და მისთანანი B.

ნ. კარ. 1.

[კროთლ ნ. მკროთოლვარე].

კროთმა (+ 4 ზირაქ ZAa) მცი-რე(ღ) შეხლტომა ZABCD.

განუშარტავია E.

ნ: გამოკრთა, გამოკროთმა, განვეკრთ, განკრთა, განკროთმა; შღრ. ასადარებს.

კრია მიწა კშირად ქვიანი ZABC DE.

კრიალესვანი (კრიალესონი CaqD) სალოცავად ასხმული მარცვალ-ნი ZA.

განუშარტავია BCaQD. ესე არს ასხმული მძივნი, ანუ ხეთა ნათალნი ძაფთა ზელა, ლოცვისა სათქმელად Cb.

შღრ. კირიეელესონ; ნ. ჭიქის

კრიალესონი (ქარასტა'სთან).

კრიალი კულის ქმა(ა) ZAB.

კლდის ნაპარალში კენჭით ჩაყრის ქმა Cb. განუშარტავია CaqDE.

კრიანტელი უთრუთიანი:

„(+ ფრიდონს ქორწილში ZAB)

გაატანეს (გაატანა BCb) კრიანტელი ჩინური და ჩალბათა“ ZABCb.

[კრიბ ნ. კრება].

კრიკინა (ხე) ველური ყურძენი ZA.

(ხე) ველური ყურძენი. [რძღვამლი იმერთავან B. (ხე) ძღვამლი, გარეული ყურძენი CD.

კრინვა ძვილ კმის ამოღება ZA.

ძვილ კმის ღება BCD. განუმარტავია E.

ნ. ფშვნვა.

კრინი (ბალ.) შროშანი ყვაილი ZAB.

(ბალ.) შროშანი ყვაილთა CD.

კრინი, რომელ არს შროშანი ყვაილთა E.

კრინი შიშით კმის გაწვევა Cab.

[კრისტონ ნ. მეკრისტონე].

კრიფ ნ. კრეფა.

[კრიჭ ნ. კრეჭა].

კრიჭა წისქვილის ხეარბლის საღენი ZABCaqDE.

წისქვილის ხეარბლის საღენი, კაცსაო ეტყვიან — კრიჭა აშკარა Cb.

[კრკალი ნ. გრკალი].

კრკვინვა ნ. კრკინვა.

კრკიალა საჩინოდ სანახავეი ZAB.

განუმარტავია CDE.

კრკილი (მძრომ.) კმელთ კორცთ

გამრყენელი ჭუა ZAB.

ესე არს (არი D) ჭია კმელთა კორცთა და თევზთა განმრყენელი

CD. თევზის და კმელის კორცის განმყრენელი ჭია, — კრკილი E.

კრკინვა (კრკვინვა DE) გრგვინვა ZA.

გრკვინვა B. დაყვავება(ა) CDE.

ნ. კრკოლა.

კრკო (ხე) მუხის ხული ZA.

(ხე) BCD. განუმარტავია E.

კრკოლა მოგონებული თრთოლა ტყუვილი ZA.

თრთოლა, მოგონებული, ტყუვილა

B. თრთოლა CD. განუმარტავია E.

ნ. ძრწოლა.

კროკო (ბალ.) ზაფრანა ZABCD.

ვარდი, კროკო, შროშანი ყვაილია რალაც და არ ვიცი სწორად E.

კრონოსი * ესე ვარსკვლავი არს მეშვიდესა ცასა ზედა, რომელსა ეწოდების ალბასტრო. ხოლო მოიქცევის ცაჲ ესე დასავლიდამ აღმოსავალისა მიმართ ოცდ(ა)ათთა წელიწადთა შინა ერთ გზის. ხოლო კრონოსისა სიდიდე არს ოთხმ(ე)ოცდაათჯერ ქვეყანისა ოდენი ZA.

* ესე კრონოსი არს მეშვიდესა ცასა ზედა. ხოლო მოიქცევის ცაჲ ესე დასავლიდამ აღმოსავალისა მიმართ ოცდაათა წელიწადთა შინა ერთ გზის. ხოლო კრონოსის სიდიდე არს ოთხმოცდაათერთმეტჯერ ქვეყანისა ოდენი B. * კრონოსი არს მეშვიდესა ცასა ზედა. ხოლო მოიქცევის ცა ესე დასავლეთიდამ აღმოსავლეთისა მიმართ ოცდაათსა წელიწადსა შინა ერთ გზის. ხოლო არს ცისა მის სიმგრგვლე ექვსას და ათსამეტი ბევრის-ბევრი და ოთხას ოცდაათოთხმეტი ათასი ეჭი; სივრცე მისი ოთხმოცდაათხუთმეტი ბევრის-ბევრი და ას ოთხმოცდასამი ათას ექვსასი ეჭი. ქვეყანით იქიმდე ოთხმოცდაათშვიდმეტი ბევრის-ბევრი და ხუთას ოთხმოცდაშვიდი ათას სამი ეჭი. ამ ცაში კრონოსის მეტი ვარსკვლავი არ არის, ხოლო სიდიდე მისი არს ოთხმოცდაათერთმეტჯერ ქვეყანის(ა) ოდენი. ხოლო ამისა სახეობასა იტყვიან ბერის კაცის მსგავსობასა, — მარჯვენსა ჯელსა აქვს ცეცხლი და მარცხენასა (+ ჯელსა Ca) გველი მოზოკილი. კრონოსი გამოითარგმანების სისავსედ გონებისად ანუ სიმალედ (სიმამლად Cb) (+ რამეთუ ყოველი სავსე მამლარ არს Cb) Cab. * კრონოსი არს მეშვიდესა ცასა ზედა. ხოლო არს ცისა მის სიმგრგვლე ექვსას და ათსამეტი ბევრი და ათასი ეჭი. სივრცე მისი ასოთხმოცდაათხუთმეტი ბევრი და ათას ექვსასი ეჭი. ქვეყანით იქიმ-

დე ოთხმოცდაათშიდმეტი ბევრი და ხუთას ოთხმოცდაშვიდი ათასი ეჭი. ამ ცაში კრონოსის მეტი ვარსკვლავი არ(ა) არს. (+ ხოლო Cq) სიდიდე მისი არს ოთხმოცდაათერთმეტჯერ ქვეყ(ა)ნისა ოდენი. ესე მოვლის სიმგრავლესა ცისასა ოცდათსა წელიწად შინა (წელიწადში D) ერთჯერ, ხოლო ამისა სახეობასა იტყვიან ბერის კაცის მსგავსობასა; მარჯვენასა კელსა აქვს ცეცხლი და მარცხენასა გველი მობოკილი (+ კრონოსი გამოითარგმანების სისავსედ გონებისად ანუ სიმალედ Cq) CqD. *კრონოსი არს მეშვიდესა ცასა ზედა. ხოლო არს ცისა მის სიმგრავლე ექვსას და ცამეტი ბევრი და ათასი მილიონი. სიერცე მისი ას ოთხმოცდათხუთმეტი ბევრი და ათას ექვსასი მილიონი. ქვეყნიდამ იქიმდე ოთხმოცდააჩვიდმეტი ბევრი და ხუთას ოთხმოცდაშვიდი ათასი მილიონი. ამ ცაში კრონოსის მეტი ვარსკვლავი არ არის. ხოლო სახე კრონოსისა ბერის კაცისა არს, მარჯვენასა კელსა აქვს ცელი და მარცხენასა გველი მობოკილი; ხოლო სიდიდე მისი არს ოთხმოცდაათერთმეტჯერ ქვეყნის ოდენი. ესე მოვლის სიმგრავლესა ცისასა ოცდაათს წელიწადში ერთჯერ E.

ნ. ზუალი, ზუაპლი, ცთომილნი.

კრონოსისა შაბათი ZAB.

ნ. კვრა, შაბათი.

კრონოზო (კრონოზო E) კრონოზო, რომელ არს ლაქლაქი თან(ა)შედგმული CD. რომელ არს ლაქლაქი თანაშედგმულნი E.

კროვი სომხურია, კოლოფს ჰქვიან ZAB.

(უქმ.) კოლოფივით Cb. (უქმ.)

CaqDE.

კრტიმლა (კრდიმლა Ab) ნიდავ

უგვანი შულლი Z.

უგვანი ნიდავ შულლი A. უგვანა შულლი BCDE.

კრტნა ჩიჩქნასავით ZABCD.

განუმარტავია E.

კრული (+ 1, 1 ფილიმონ ZA)

შეკრული ZABCD.

განუმარტავია E.

ნ. საკრულავი; შდრ. კარ 1.

კრუნე სამარტვილე ZABCD.

ნ. სამარტვლე.

კრუტვა (კრუტუა ZA) თვალთ

ნახევრად მოხუჭვა ZAB.

თვალთ ნახევარზე მოქუხვა Cb.

ნ. დაკრუტვა.

კრუტი (ფრინ.) ბარტყის დედა ZAB.

კრუტუა ნ. კრუტვა.

[კრუტუნი ნ. ფშვნვა].

კრუხი (ფრინ.) კრუტი ZAB.

(ფრინ.) კრუტი, ბარტყის დედა E.

(ფრინ.) DE.

კრჩხა კაჩალოსავით ZA.

კაჩალოვით B. კაპედი ხე დასაკიდრად რისამ Cb. განუმარტავია CaqDE.

[კრჩხალი ნ. კრცხალი].

კრჩხიალეზა (კრჩხიალი DE)

ღიაცთ კივილი ZAB.

ღიაცთ ყვირილი(ა) CDE.

ნ. ღაღადეზა.

კრცხალი ორ წელ უთესველი

ნარბილი ZAB.

ორის წლის დაუთესავი (დაუთესველი Cb) ნარბილი Cab. კურცხალი

(ნაყველარი D), ნაწველარი CqD.

კურცხალი E.

ნ. ნარბილი.

კრძალვა (+ 4 მეფე 8, 11 ZAa)

სიფრთხილე ZA.

სიფრთხილესავით B. კრძალვა არს

სიფრთხილე, ვინა რიდეზა CD.

კრძალვა არს სიფრთხილით დამარხვა რასამე, ანუ დარიღება E.

ნ. აღვიკრძალავ, დაკრძალა, დაკრძალვა, ეკრძალე, ეკრძალე-ბოდა, ვკრძალავ, მკრძალავი, საკრძალავი.

კრწყილი (მწერ.) გრწყილი ZAB. (მწერ.) CDE.

კრხიალებდა ფრინველთ (ფრინველთაგან B) ვება მართვეთა ზელა ZAB.

ოდეს ფრინველნი მართვეთა მათთა ვნებასა ზელა ჩხოოდენ, კრ (ჩ) ხ ი ა ლ ე ბ ა დ (+ ეწოდების D) და შ რ ი ა ლ ე ბ ა დ (+ ეწოდების C) CD. ოდეს ფრინველნი მართვეთა მათთა ვნებასა ზედან ჩხოოდენ, კრ ხ ი ა ლ ე ბ ა დ ეწოდებინ E.

კსინვა (16, 3 მათე) ავად აშლილივით ჰაერი ZA.

ავად აშლილივით (16, 3 მათე) B. აშლილსავით CbqD. აშლილობასავით Ca. მწვავე სიცივე E.

ნ. მკსინვარე; შდრ. სიცივე.

კსუ (+ 2, 6 ეზეკ. ZAA¹) შეუჩვეველი ფრინველი ZAB.

ქსუვი, შეუჩვეველი C.

ნ. უმწყისი, ქსუვი.

კუ (ოთხბ.) (+ 12, 11 ოსე ZAA) ბალა ZABC.

განუმარტავია D. (ოთხბ.) E.

კულად (კვალად CDE) (+ 4, 6 მალაქ. ZAA) კიდევ ZABCD.

განუმარტავია E.

ნ. კდ, საკულადიოდ.

კულად-გება (2, 27[?] იობ) კიდევ გაკეთებაო ZAA.

[კულათ ნ. საკულათი].

კული (კვალი CqDE) (1, 3 ისო) ნაფეკვარი. (მ)სოფლიონი კვალს უკმობენ კნელის ორნატსა და ბოსტინს მარგსა ZA.

ნაფეკ(ვ)არი BCD. განუმარტავია E.

ნ. მკულავი, მკულეველი მუაქულაღე, ნაქულევი 1, 2, ორნატი; შდრ. მიუქულაღენ.

[კუამ ნ. ვაკმიე, იკმია, კმოდა, კუამლი, კუამნა, კუმანედ, კუმევა, მარიამსაკმელა, მკმოლვარე. საკმეველი, საკმელი, სასაკმეველი].

კუამლი (კვამლი CqDE) (+ 17, 9 ფსალმ. ZA) ცეცხლს ბოლი ZAB.

ცეცხლის წვის ნისლივით Cb. განუმარტავია CaqDE.

კუამნ (კვამნ CDE) ცხვირ-პირით გამოკვამლვა მრისხანებით ZA.

ცხვირ-პირით (-პირთ Cb) გამოკვამლოვი BCb. განუმარტავია CaqDE (ავინებ, სცემ, ექალი, ფუცავ, ლალადებ, კვამნ, ივტროდენ ამის სიმთრავლისაგან CD²; ზრაზვენ, უთმინო არნ, ავინებ, სცემ, ექალინ, ფუცავნ, ლალადებ, კვამნ, ივტროდენ ამის სიმთრავლისაგან E).

კუანწვა³ ქალთ როკვაში უსულიანად მიმოგრება ZA.

ქალის უსულიანი მიმოგრება როკვაში B.

ნ. დაკუანწვა.

კუართი (კვართი CqDE) (+ 19, 23 იოანე ZA) ჭუბა, გინა პერანგი ZAC.

ჭუბა, გინა პერანგის მსგავსი B. პერანგი DE.

1 წყაროშია: „განკსუვდენ“. 2 Cb-ში ეს ადგილი გადახაზულია. 3 ნუსხებშია: „კვანწვა“.

ინ. აკუართული, განკუართული.

კუარცხლბეკი (კვარცხლბეკი CqDE) (5, 35 მათე) ფერკის სადგმელი ხარისხი ZA.

ფერკის (და)სადგმელი BCDE.

ნ. აღსაველი.

[კუარცხლი შდრ. მკვრცხე, მკვრცხლი, მოკურცხლვა].

კუახი (კვახი ZABCqDE) აყიროსთან ნახე ZAB. (ბალ.) გოგრა C. (ბალ.) DE.

კუბაჟ (38, 38 იობ) ბელტი მიწისა ZABCb.

კუბასტი (+ 9, 39 საქმე ZABCb) ლეჩაქი ZABCD.

ლეჩაქსავით რამ არის (საქმე მოციქულთა [9, 39]) E.

ნ. ლეჩაქი.

კუბო ესე არს ქალთა და კაცთა ჩასაჯდომელი (შთასაჯდომელი B). აქლემთა ასაკიდებელი, გინა ქელთ სატარებელი ZAB.

კუბო არს შთასაჯდომელი ქალთა, აღსაკიდებელი აქლემთა, გინა პილოთა, საპათიონი რამე შეშხადებულნი; ხოლო მსოფლიონი კუბო დ უკომბენ, გინა გავალაკთა, გინა მცირეთ(ა) კონქთა, გინა მკვდართა შთასადებულთა გვადრუთა C. განუმარტავთა DE.

ნ. კელკუბო.

[კულ. ნ. კუედ].

კულა უკულო ZABCab.

შდრ. კულური 1.

კულბეწუა (კულბეწვა ZABCqD)

(ბალ.) ღვარძლს(ა) ჰგავს ZABC.

(ბალ.) D.

კულდელი კუდის მქონებელი ZAB.

კული (+ 22, 23 ლევიტ. ZAA) რო-

მელთა ბალანი მოკლე აქეს(ს)თ, ვითარცა კამბეშთა (კამბეჩთა A) გარე-თხათა და მისთანათა, გინა მკეცთა, ძალლთა და მისთანათა, რომელთამე უბალნო, ვითარ გველთა, ხვლიკთა და მისთანათა. ხოლო რომელთა კულ(ნი) ფრთოანი აქესთ, ვითარ ფრინველთა, და ფარფლოსანი ვითარცა თევზი (თევზთა Ab), არა ითქმის კულად, არამედ ბოლო დ; რომელთა კულნი გრძელ-თმოსანი აქესთ, ვითარ ცხენთა (+ და Z) ჯორთა და მისთანათა, ეწოდებიან ძუა, ხოლო სხვათა კულ-მოკლეთა ვითარ ირემთა და შინა-თხათა და დათვთა და ეგევითართა, ეწოდებიან პოჩი, ხოლო კულ-ბრტყელთა, ვითარ ცხოვართა და თაქვთა (+ და Z) ნასნასთა, ასთაკვთა და ეგევითართა, დუმა ეწოდებიან ZA.

კულად ითქმის, რომელთა ბალანი მოკლე ესხნეს. ვითარცა კამბეშთა, გარე-თხათა და მისთანათა, გინა მწავთა, მკეცთა, მელთა, ლომთა, ძალლთა და მისთანათანი, რომელიმე სრულიად უბალნო, ვითარ გველთა, ხვლიკთა, კორკოდილოთ, ტრიგონთა და მისთანათანი. ხოლო რომელთა კულნი ფრთოანი აქეს, ვითარ ფრინველთა, და ფარფლოსანი, ვითარ თევზთა, არა ითქმის კულად, არამედ ბოლო დ; რომელთა კულნი გრძელ-თმოსანი აქეს, ვითარ ცხენთა, ჯორთა და მისთანათა, ეწოდება ძუა; ხოლო სხვათა კულმოკლეთა, ვითარ ირემთა, შინა-თხათა, დათვთა, ეგევითართა ეწოდება პოჩი; ხოლო კულ-ბრტყელთა, ვითარ ცხოვართა, თაქვთა, ნასნასთა, ასთ-

კვთა და ეგვეითართა, — ღუშა B. კუდაღ იგი ითქმის, რომელთა ბალანი მოკლე ესხნეს, ვითარცა კანბეშთა (კამბეშთა Cq) და გარე-თხათა და მისთანათა, გინა მწაეთა, მელ(ა)თა, მგელთა, ლომთა და მისთანათა, რომელთამე სრულიად უბალნო, ვითარ გველთა, ხვლივთა, თაგვთა, ტრიგონთა, კოჩკოდილოთა და ეგვეითართა. ხოლო რომელთა კუდნი ფრთიან აქვს, ვითარ-იგი თევზთა და (მ)ფრინველთა, არა ითქმის კუდაღ, არამედ, ბოლოღ; რომელთა კუდნი მრავალ და გრძელ-თმოანი აქვს, ვითარ ცხენთა და ჭორთა და ვირთა, იგი არს ძუა; ხოლო — სხვათა კუდნი მოკლენი, ვითარ ირემთა და თხათა, (+ და Cb) დათვთა და ეგვეითართა, ეწოდებიან პოჩი; ხოლო კუდბრტყელთა, ვითარ ცხოვართა და თაქვთა და ასთაქვთა და ეგვეითართა, ეწოდების ღუშა C. კუდაღ იგი ითქმის, რომელთა ბალანი მცირე ესხნეს ანუ სრულიად უბალნო იყოს, ვითარცა გველთა და ხვლივთა, გინა ლომთა და მელთა და ეგვეითართა; ხოლო რომელთა კუდთა ფრთენი აქვნდეს, არა კუდღ, არამედ ბოლოღ ეწოდების ვითარცა თევზთა და ფრინველთა; და რომელთა კუდთა თმათა მსგავსნი ესხნეს, ძუად ითქმის, ვითარცა ცხენთა და ჭორთა და ეგვეითართანი; ხოლო კუდთა ბრტყელთა ღუშა ეწოდების — ცხოვართა, მთახეთა და ეგვეითართა D. განუმარტავია E¹.

ნ. დანაკისკული (ხურმა'სთანაც), ზროხაკული (ნაფირ'თანაც), კუდა, კუდედი, კუდიანი, კუდოვანი, კუდური 1, 2., მელის-კუდა, სერის-კუდი (სამხარ'თან).
კუდიანი კული რომ ებას ZAB.

კულმოზუერი (კულმოზუჭრი ZA, კულმოზვერი BCqDE) თევზის საპყრობი საგოდრე ZA.

თევზთ საგოდრე B. თევზის საგოდრე C. თევზის საპყრობია D. განუმარტავია E.

ნ. დგუელამური, საპალურო.

კულო (ხე) ZABCD.

განუმარტავია E.

კულოვანი კუდიანი ZAB.

კუდუნი ზანზალაკი(ა) ZABCDE.

ნ. ზანზალაკი.

კუდური (2 შჭულ. 23, 1) უკულო ZA.

შდრ. კუდა.

კუდური კუდიანი. ამას მსოფლიონი გრძნეულს უწოდენ და არცა თვით იციან და არცა მჩემებელთა მისთა, თუ რაჲ არს და ვითარ არს გრძნების-მოქმედება, და ტყუ(ვ)ილსა რასმე შე(ს)წმანსინან ZA.

კუდიანი. ამა კუდურთა და კუდიანთა მსოფლიონი გრძნეულსა უწოდენ, და არცა თვით იციან, არცა მჩემებელთა მისთა, თუ რაი და ვითარ არს გრძნეულება, და ტყუილს რასმე შესწმანსინან B. განუმარტავია Ca.

კუდუსუნი საკაჰკაჰის ძვლის წვერი ZABCb.

განუმარტავია CaqD.

კუება² დაკვება, გამოკვება ZABCD.

[კუედ ნ. მეკულო, მეკუდარი, მოკუდედი, მოკუდა, მოკუდავი (ნათესავ'თანაც), მოკუდინება, მომკუდარუნება, მოსიკუდიდ, მოუკუე, სიკუდიდ, სიკუდილო,

¹ E-ს ახლავს მინაწერი: „გაყაე“, რაც კუდის სახეების აღწერას უნდა ნიშნავდეს. ² ნუსხებშია: „კვება“.

უკუდავა, უკუდავება, უკუდავე-
ბის წამალი, უკუდავების წყალი,
უკუდავი (ნათესავე¹ თანაც), ცოდ-
ვა მომაკუდინებელი].

კუეთა¹ განკვეთა ZAB.

6. ანაკუეთი, გაკუეთა, გაკუე-
თილი, გაკუეთილი (ულუფა²-
თან), განუკუეთელი, განუკუეთე-
ლი (პირ³ თან), გაუკუეთდიან, გაუ-
კუეთელი, დააკუეთა, დაკუეთა,
დაკუეთება, ეაკუეთა. ვმეტკუე-
თილებთ, კუეთაჲ, მეტკუეთილი,
მკუეთი, მკუეთრ, მო-ვე-ეაკუე-
თოს, მოკუეთილი, ნაკუეთი (სქი-
მა⁴ თანაც), ნაკუთი, საკუეთელი
1, 2, საკუეთი, სამკუეთო, სასო-
წარკუეთა, სულის-კუეთა, წარ-
კუეთა.

კუეთაჲ² იგივე ZAB.

განკვეთა C.

კუეთება³ დაკვეთება ZAA.

კუერეჟსი (კუჭრეჟსი ZA, კვერე-
ჟსი CqDE) დიაკენის ქადაგება
ZABCDE.

6. ქადაგება.

[კუერთხ 6. საკუერთხი].

კუერთხი (კუჭრთხი ZABC, კვერ-
თხი DE) (22, 4⁵ ფსალმ.) საგვე-
მელი ჯოხი ZA.

(+ 22, 4 ფსალმ. B) საგვემელი
არგანი BC. ჯოხი BCb. მომცრო
არგანი D. არგანია E.

6. ჯოხი.

კუერი (კუჭრი ZA, კვერი CqDE)
(+ 41, 7 ესაია ZAA) რკინის
დასაკვერებელი ZAB.

რკინის საკემელი C. რკინისა D.
განუშარტავია E.

6. მუაკუერე.

კუერი (კუჭრი ZA, კვერი CqDE)
(3 მეფ, 14, 3) პური მგრგვალნი
ZA.

მგრგვალნი პური BC. პურისა D.
განუშარტავია E.

6. ლელვს-კუერი, სეფის-კუე-
რი, ტყბილის-კუერი.

კუერი (კუჭრი ZA, კვერი CqD)
შაქარი და რაჲც (რაიცი B) მობრ-
ტყედ შე(3)ქმნა ZAB.

შეზელილი გამქმარი CD.

კუერნა (კუჭრნა ZA, კვერნა
CqDE) (ოთხფ.) (+ 6, 21 ბარუქ
ZAA) ZABCDE.

6. ტყავი, ხაზილი.

კუერცხი (კუჭრცხი ZA, კვერცხი
CqDE) 10, 14 ესაია ZAA.

განუშარტავია ABCDE.

6. ერბოკუერცხი.

კუესი (კუჭსი ZA, კვესი CqDE)
რკინა ცეცხლის მშობელი ZAB.
ცეცხლის მშობელი რკინა Cb. გან-
შარტავია CaqDE.

6. მოკუესილი (ჩახმახ⁶ თანაც),
საკუესე.

[კუეც 6. დაკუეცა, მკუეცრისა].
კუეხნა (კუჭხნა ZA, კვეხნა
CqDE) დაიქაღოს რა(მ)მე. ცუ-
ლად ZA.

დაქაღებასავით B. დაიქაღა C.
განუშარტავია DE.

6. საკუეხნარი, ქადილი.

კუვირვება 6. კვრვება.
კუვირხტორი სამეფოთა ზედამდეგი B.

6. კვსტორი.

კუვირტი 6. კვრტი.

კუვირტოს 6. კვრტოს.

¹ ნუსხებშია: კუცთა¹. ² ნუსხებშია: „კუცთაჲ“. ³ ნუსხებშია: „კუცთება“.

კუვირჩხა ნ. კვრჩხა.

კუვულისი (კუველისი და სეკრეტიკოსი C) დასი საეკლესი(ა)ოთა პატივის უფალი ZAB.

ესენი (კუველისი და სეკრეტიკოსი D) დასნი საეკლესიონი პატივის(ა) უფალნი არიან CD.

კუზა (კუზა და ზუკა E) ზუკა, კვირტოს ZABCD.
კვირტოს E.

კუშთა ნ. კუეთა.

კუშთაჲ ნ. კუეთაჲ.

კუშთება ნ. კუეთება.

კუშრეჟსი ნ. კუერეჟსი.

კუშრთხი ნ. კუერთხი.

კუშრი ნ. კუერი 1, 2, 3.

კუშრნა ნ. კუერნა.

კუშრცხი ნ. კუერცხი.

კუშხი ნ. კუესი.

კუშხნა ნ. კუეხნა.

კუთ ნ. განკუთნვა, საკუთარი (მარტივ'თანაც), საკუთარი, უსაკუთრესი; შღრ. კუთნვა].

კუთვნა ნ. კუთნვა.

კუთი სისქე კორცთა ZAB.

კუთი ეწოდების სისქესა კორცისასა (კორცთასა D) CD. განუმარტავია E.
ნ. კუნთი.

კუთნვა (44, 3 იერემ.) მსხვერპლის შეწირვად Z.

44, 3 იერემ. Aa.

ნ. განკუთნვა, დაკუთნვა, მკუთველი.

[კუთნვა] მგორეს თარგმანში იოვანესასა ეწერა: „ისწრაფდენ სიკვდილისათვის თქვენისა, ვიდრემდის ემონოს კუთვნისა მირთმევა ღ'თისა“, ესე იგი არს ღ'თისა სათნოდ გონებდეს საქმესა და კეთილ

მსახურებით ქმნილთა Aa. საკუთრებაი B. განუმარტავია Cb.

კუთხე (კუთხი AbBCD) 31, 32 იერემ. ZAa.

განუმარტავია AbBCDE.

ნ. საკუთხი.

კუილი ZABCDE.

შღრ. პრაწი.

კუკი კაცთ სახე ცუდა(დ) შემზადებული ZAB.

კუპრა შემზადებულ(ნი) კაცთა მსგავსნი (მგზავსი Cq) C. კუპრა DE.

კუკილი (კუკი D) ცუცქილი ZBC. ცუცხილი A. ცუცქი D. განუმარტავია E.

შღრ. კუკუა.

კუკუ გუგულის კმიანობა ZAB-CD.

გუგულის ზახილი E.

კუკუა ჩჩვილთ ენით მოჴმა ZAa.

შღრ. კუკილი.

კუკულა მამათ-ცხ. „კამლა პურსა და სმილა კუკულასა ღვინოსა“ E.

კუკური გაუშლელი ფოთოლი ZA.

ფოთელი გაუშლელი B. გაუშლელი ფოთოლი, თუ ყვაილი C. განუმარტავია DE.

ნ. კკკური; შღრ. გურტი.

კუკუხო თემოს ძვალნი ZA.

თემოთ ძვალნი B. განუმარტავია CDE.

კულა ხის სასმისი კმიანი ZA.

განუმარტავია BCDE.

ნ. წელა.

კულავ (კელავ CqDE) მერმესავით ZABC.

განუმარტავია DE.

კულანი ევნის უღელთ ასაკრავი ZA.

1 ნუსხებში: „კუთვნა“.

ენის უღელზე/ასაკრავი B. უღელზე ეენის დასაკრავი C. განუმარტავია DE.

კულატპალატი მეფის ადგილს მჭლომელი გა(ნ)მგებელად ZA.

ყაიმაყაიმი B. ესე არს (+ კეისრისა C) ყაიმაყაიმი და ყაფიდან იორიე იყო(ს) ერთად CD. კულატპალატობა არს, რომელსა კეისრისა ყაფიდანობა და კაიმაკიობა ორივე ჰქონდეს E¹.

კულბო ორმოს შიგნით მოსაჩაღლავი ZAB.

(ბალ.) ორმოში ხვარბალს გარ რომ ულოს შემოუწყობენ, მას ეწოდების C. ორმოში ხვარბალთათვის გარშემოსაწყობს ულოს ეწოდება D.

კულევა ნ. უკულეველად.

კულიავი (კვლიავი CqDE) (ბალ.) ZABCDE.

ნ. ზირაკი.

კულმუხი ნ. რიტინი.

კულმუხო (ბალ.) ZABCDE.

კულუმბური (ბალ.) ZAa.

(ფრინ.) AbB.

კულუხი ღვინის ღალა ZABCD.

კუმანედ კმორა ZAB.

კუმაში ყუმაში ნაქსოვი ZAB.

ნაქსოვნი C. (უკვ.) D.

ნ. ყუმაში.

კუმევა (1, 6 ლუკა) საკლმის (!)

დაწვა ZAa.

ნ. კუამ.

კუმკუმა ვეცხლის კუტალი ZAB.

კუმბა საპო(ვ)ნი ZAB.

მგრგვალი საპო(ვ)ნი CDE.

ნ. საპონი.

კუმუშ ნ. შეკუმშა.

კუნდიტი ღვინო მგბარი შაქრითა

და სულნელებით(ა) (სუნელით B) შეზავებული (+ ტიბიკონში ZAa) ZAB.

კუნდიტი არს ღვინო მგბარი(ი) თაფლითა და სუ(ლ)ნელებითა სახერეტელად, ხოლო თ ე რ მ თ ნ ი წყლითა და სუ(ლ)ნელებითა და თაფლითა მოღულებული სახერეტელად C. კუნდიტი არს (+ სახერეტელი D) ღვინო მგბარი თაფლითა და სულნელ(ებ)ითა DE.

[კუნელი შდრ. სკუნელი].

კუნესა (კვენესა CqDE) (+ 2 კორინთ. 5, 2 Z) სნეულის ვაება ZAaB.

სნეულთ ვაება Ab. სნეულის ვაება, გინა კმა რამე C. განუმარტავია DE.

ნ. სულის-კუეთა; შდრ. სნეკვა.

კუნეტა (კვენეტა ZABCqDE)

კმელის ჰამა ZAB.

კმელის ჰამის კმა C. განუმარტავია DE.

კუნთი (1 მეფე 9, 24) კუთი ZA.

კუნიტი (კვნიტი ZABCqDE) მარილის ნატეხი ZA.

მარილის ნამტკრევი B. მარილის ნალეწი დიდი (წვლილი D) CD. მარილი დიდად ნამტკრევი E.

კუნიწი (კვნიწი ZABCqE) მარილის წვრილი ნამტკრევი ZA.

წვლილი ნამტკრევი B. მარილის ნალეწი წვლილი C. ეს წვლილად ნაწილი E.

კუნკრუხელა (ხე) ხიჩატელია ერთი ZABC.

(ხე) DE.

ნ. ხიჩატელი.

კუნკული (+ 7, 5 მამათ-ცხ.² ZAa) მონაზვნის (მონოზნის

¹ აღრე განმარტებული ჰქონია ეს სიტყვა შემდეგნაირად: „სალთხუცესსაით“, ტაე მერმე გალაუხაჯეს. ² შდრ. A—1105:166 r, a („უკუული“).

CqD თავ(ს)საბურავი **ZABCD**.
მონონის ქული. E.

კუნკული კაცის **Cb**.

კუნტვა (კუნტუა **ZA**) შებღუნდ-
ვით წოლა **ZABC**.
განუმარტავია **DE**.

კუნტი შესრულებული თთვე თუ
წელი(წადი) **ZAB**.

შეკრულივით **CD**. განუმარტავია **E**.

კუნტრუში პირუტყვეთ ხლტომით
თამაშობა **ZAB**.

ხლომით თამაშობა **Cb**. ხლტომით
თამაშობა **Ca**.

ნ. სლვა.

კუნტუა ნ. კუნტვა.

კუნცხი (კუნცხი და კურცხლი **E**)
(1 მეფე 14, 4) კონცხი **ZA**.

(1 მეფე 14, 4) ესე არს ძნელი გზა
მისაპარი კლდეთა საფარი **B**. კუნც-
ხი, კურცხლი (ს) (+ და **C**)
რკოცხი სამივე კლდეთა ხერთვის-
თა გზად ძნელად გა(ნ)სავალთა და
სამალავეიანთა ეწოდების **CD**. ორთა
კლდეთ ხერთვისი აღგილი მალალი და
ძნელოვანი იყოს, მას ეწოდება: გრნა
კუთხსა მოსაფარესა **E**.

[კუნძ ნ. შეიკუნძა].

კუნძი ძელთ მონაკვეთი **ZABCb**.
განუმარტავია **CaqD**. (ხე) **E**.

კუნძ-კუნძი შესქელებულივით
ბრავალი **ZA**.

შესქელებულივით მრავლად **B**.

კუნძული ხერთვისი, ქალაკი **ZA**.
ფრანგულია, ქართულად ხერ-
თვისი კქვიან **B**. ზღვასა შიგან კმელი
C. განუმარტავია **DE**.

ნ. მეროის კუნძული.

კუნწი ხილის ღერო **ZABCD**.

ხილთ საბამი **E**.

კუნწუბი მუდახილად მოხრილი
ZAa.

კუნწუხი ხეთ ზედათი წვერვალი
ZA.

ხეთ ზედა წვერვალი **B**. ხის ზედა
წვერი **CDE**.

ნ. გრჯლა, ხე.

კუნჭული ბადეთ კუთხე, გინა
ნაქსოეთა **ZAB**.

ბალისა. გინა ნაქსოვის კუთხე (კუთ-
ხი **D**) **CD**. განუმარტავია **E**.

კუოდ (კუო **Ca**) კვიოდ, კვკოამს-
თან ნახე **ZAB**.

ამას ნემესიოსი(ს) წიგნი სწორ-
გვერლად იტყვის **CD**. ნემესიოს
სწორგვერლად იტყვის **E**.

კუპატი გატენილი პური მოხრა-
კული **ZAB**.

გატენილი პური ზეთში მოხრაკული
C. განუმარტავია **DE**.

ნ. ნახუქი.

კუპვა ბაგეთ მოხრა **ZA**.

ბაგეთ მოკება **B**. მტირ(ა)ლის
ყრმათავან ტირილის გამოუჩინრობი-
სათვის პირის კმარება და ბაგეთა
ძრვა (ხრა **D**) **CD**. მოტირალის ყრმი-
საგან გამოუჩინრად პირის კმარება **E**.

კუპრი **ZABCD**.

ესე კუპრი სომხურია, ქართულად
ას ფლასტოია **E**.

ნ. ასფალტო, ასფლატოსი.

კუპრო (კუპრო **BCD**) (ხე)
კვიპაროზი **ZA**.

(ხე) ალვის ხე **B**. (ხე) **CD**.

ნ. კვიპაროზი.

კურაკი (ოთხფ.) მცირე კურო
ZAB.

(ოთხფ.) კურატი **CD**.

1 იგულისხმება „ბუნებისათეს კაცისა“, თავი V (გვ. 66, 17), სადაც ეს სიტყვა
იხმარება ფორმით: „ვეუკოა“.

ნ. ზროხა, კურატი.

[კურაპალატი ნ. კულატპალატი].

კურატი (ოთხფ.) კურაკი ZAB.
(ოთხფ.) E.

კურაულად (კურაული CDE)

ა ი ა ს ო ფ ი ა ს გ ე ბ ა :

„ოქრო კურაულად გან(უ)ყო“

ZABC. ორად გაყოფა მგონია D.

ორად გაყოფა E. ა ი ა ს ო ფ ი ა ს გ ე -

ბ ა : „ორ კურაულად განყო“ DE.

[კურდღელი ნ. ყურდგელი].

კურებრივი ნ. კვებრივი.

[კურთენ ნ. ნაკურთენი].

კურთხევა (128, 8 ფსალმ.) კურ-
თხევა არს გადიდება სახელისა
მისისა, გინა ლოცვისა მიღება,
გინა განცხადება, გინა მიახლე-
ბა ღთისა, გინა მოახლება
ღთისა მიერ ZAA.

(+ 128, 8 ფსალმ. Ab) კურთხევა

არს გადიდება სახელისა მისისა, გინა

ლოცვის(ა) მიღება, გინა განცხადება,

გინა განსრულება, გინა განმრავლება,

გინა მიახლება ღთისა, გინა მოახლება

ღთისა მიერ AbB. კურთხევა არს

განდიდება სახელისა მისისა, გინა

ლოცვისა მიღება, გინა განცხადება,

გინა განსრულება, გინა მიახლება

ღთისა, გინა მოახლება ღთისა მიერ

(+ განმრავლებადაც ითქმის Cb) C.

განუმარტავია DE.

ნ. აკურთხა, ბარაქა, ზეთის-

კურთხევა, იკურთხა, ნაკურთხი,

საკურთხეველი; შდრ. საკუერ-

თხი.

კურთხევანი წიგნი საკურთხევე-

ლი ZAB.

წიგნი საკურთხი. C. განუმარტა-
ვია D.

[კურთხეული ნ. ევლოგია].

კურივი (კურივი CqDE) უღრუო
და უნაქვრეტო ZA.

უღრუო, უნაქვრეტო B. რქა ანუ

ქვალი, ანუ ბალახი, რომელთა არა

ქონდეს ღრუ და მრთელ(ი) იყოს

CD. რქა ანუ ქვალი, გინა ბალახი

უფუპო, უქვრეტელი იყოს საესე,

კერივად უწოდენ E.

ნ. ქრუვი.

კურიტა მატურთა ZAB.

ნ ა თ ლ ი ს ლ ე ბ ი ს ა , ლ თ ი ს -

მ ე ტ ყ ვ ე ლ ი ს ა : „არცა კურით-

თა (კურითა Cb) კმებ და ტყველ-

ვებრ (+ და E) როცა აღკურვილი“

CbE!.

ნ. კორიტა.

კურა B.

ნ. გურკა.

კურკანტელი (ბალ.) ZABCDE.

კურკლი სკორესთან ნახე ZAB.

(+ კურკლი Ccb) თხათა, აქლემთა,

(+ და E) ყურდგელთა და ეგვიტარ-

თა სკორეთა (სკორესა E) ეწოდების

(ეწოდება D, ეწოდებიან E) CDE.

ნ. გურკა.

კურკუმა (კურკუმა და კუმკუმა

E) კუმკუმა ZABCD.

წუმწუმა E.

ნ. წუმწუმა.

კურნა (ბალ.) მდელთა ძმრის სარ-
თავი Z.

(ბალ.) მდელთა ძმრის სართავი AB.

(ბალ.) მდელთა, რომელი ერთის

ძმარსა C.

კურნება (+ 2 ნეშტ. 21, 16

ZAA) რგება ZAB.

¹ Cb-ში წყარო და მოწმობა მოყვანილია სიტყვასთან „კურტი“, მოწმობა გაღა-
ნაზულია.

რგებასავით Cb. განუმარტავია CaqDE.

ნ. განკურნება, ეკურნა, მკურნალობ, იკურნა, მკურნალი, საკურნებელი.

კურო (ოთხფ.) (+ 5, 17 ესაია ZAa) კარი გამოუყვერავი ZAaB.

(ოთხფ.) ხარი გამოუყვერავი (1, 11 ესაია) Ab. (ოთხფ.) CDE.

ნ. ზოდიაქო, ზროხა, პრასიკურო.

კუროსთავი (ბალ.) (+ 7, 16 მათე ZAB) ტატაში ZABCDE.

ნ. ტატაში.

კურტაკი ვარმე. ესე არს სამოსელი მეომრისა საჩინო, ჭაჭვთა გარეგან ZA.

ვარმე. ესე არს სამოსელი საჩინო მეომრისა ჭაჭვს გარეგან B. ვარმე, იალმაგი CD. განუმარტავია E.

კურტანი სატვირთავი მალალი პალანი Z.

ცხენთა და ვირთ ზურგს სადგამი სატვირთოდ A. განუმარტავია BCDE.

კურტან-ქვევანი ნ. პალან-კურტანი].

კურტი კურტიმლები ZAB.

კვიპრიანეს საკითხავი: „გარდაქცევა გვამისა (+ და Caq¹E) გარდაქცევა კურტისა და ნიშნისა“ CaqDE.

კურტიმლები (კურტიმლები და კურტამები Cq) (1 ნეშტ. 22, 3)

კარის კამრები ZAB.

(1 ნეშტთა [22, 3]) კარის კამრები,

გინა კარის ქულები Cab. კარის კამრებია Cq. 1 ნეშტ. [22, 3]: „რკინა ფრიად სამსუვალად კარებისა და ბჟეთა კურტიმლები მომზადა“ D².

კურტუმი ფრინველის გავა ZAB.

განუმარტავია-CDE.

კურჩხი ცერცთ ჩელხი Z.

ცერცვის ჩელხი AB. ჩელხი CDE.

ნ. ჩელხი.

კურცხ ნ. ნაკურცხალი, შდრ. კრცხალი].

კურცხალი კრცხალი ZAB.

ნაწველარი CDE.

ნ. ნაწველარი.

კურცხელა ნ. კურცხელა.

კურცხილთა ივლით: „ეტლებისა განწვესებულთა კურცხილთა მის(ი)თა“ CqD³.

კურცხელა (კურცხელა CqDE)

სწრაფი ლტოლვა ZAB.

სწრაფად რბევა Cb. განუმარტავია CaqDE.

ნ. მოკურცხელა; შდრ. კუარცხელი.

კურცხლი კუნცხი ZAB.

მწარე ცრემლი CD. ცრემლი მწარე E.

ნ. კუნცხი.

კუსი აღრევა ZA.

აღრევა; სომეხნი კუს ქალწულს ეტყვიან B. კუსკუსი, — აღრევა CD. განუმარტავია E.

კუსკუსი აღრევავე Z.

იგივე აღრევა A. იგივე B. განუმარტავია E.

კუსტოდია დასი ZABCb.

კუსტალი ZABCDE.

¹ Cb-ში წყაროს უდასახელება და მოწმობა გადახაზულია. ² წყაროს დასახელება გადახაზულია Cq-ში. ³ შდრ. A—51 („კურცხლთა“). Ca-ში წყაროს დასახელება, მოწმობა და თვით განსამარტი სიტყვა გადახაზულია.

კუტი სხვათა ენაა, ქართულად
ს ა პ ყ ა რ ი ჰ ჰ ე ი ა ნ B.

(უქმ.) არ არის ქართული, ქართუ-
ლად ს ა პ ყ ა რ ი ჰ ჰ ე ი ა ნ B. (უქმ.) კუ-
ტი არა არს ქართული, ეამთა ვითა-
რებით შემოდებულთა, ქართულისა
ენითა ს ა პ ყ ა რ ი ეწოდების (ეწოდე-
ბა D) CD. ესე კუტი თათართა ენაა,
ეამთა ვითარებით შემოუღიათ, ქარ-
თულად ს ა პ ყ ა რ ი ა E.

კუტლელული (+ კარაბად.¹ ZAa)
თეთრი შაქარი ZAB.

შაქარი თეთრი, შაქარი ქალა Cab.
თეთრი შაქარი, ქალა Cq. კ ა რ ა ბ ა დ :
„შაქარი კუტლელული“. D².

კუტუფი კ ა რ ა ბ ა დ.³ „კუტუ-
ფი და ჰულბაჲ (ჰულბაი BCD)
შემგებარი“ ZABCD.

კუფხალი 17, 6 ესაია ZA.

ინ. მოგკუფხლვენ, მოკუფხლ-
ვა, ნაკუფხალი, ტევანი.

კუშტაბანი (35, 23 გამოსლ.) ყე-
ლსა და გულის ღილი ZA.

ყელის ღილი და გულთა B. ღილი
ყელისა და გულისა C. ღილი გულისა,
გინა ყელისა D.

კუშტი მწყრალად მყოფი და არ(ა)
მრისხანე ZAB.

კუშტი არს მწყრალად მყოფი და
არა მრისხანე(დ) CD. მწყრალი და
მრისხანე მყოფი E.

კუშტობანის ხე (ხე) პირიდექსი-
ონ ZAB.

პირდექსიონ Cb.

ინ. პირდექსიონ.

კუჩაბა საკაჰკაჰე ZABCDE.

კუჩუნ ნ. დაკუჩუნვა, მოკუჩუნვა.

კუჩუნწი ოღოშის ნატუსის ღერო
ZAB.

(ბალ.) ოღოშის ნატუსი CD. ოღო-
შის ნატუსალი ჩალა E.

კუშევი ძვირის ქსენებოს შესაკრე-
ბელი ZAB.

ძვირის ქსენებათა შესაკრებელი
Cb. განუმარტავია Ca.

კუტი ფრინველს ფაშვი ZAB.

ფრინველთ ფაშვიეთ Cb. განუმარ-
ტავია CaqDE.

კუშნ ნ. მეკუშნავე (კელარ'თა-
ნაც), საკუშნაო.

კუხი ისრიმი ZAB.

ინ. ისრიმი.

კვკოჲ (კვივოჲ BCD) (5 ნემესიო)
სწორ-გვერდი ZAB.

მობრტყე (5 ნემესიოს), კვივებრი-
ვი Cb. მობრტყე Ca. ს ხ ვ ა კ ა თ ი ლ-
ო რ .: „რამეთუ უსულოთა მიმდებელ-
თა ცვილისათა დავ(ს)ღვათ მას სამყუ-
რი ნაკვეთი ანუ კვივოჲ და მერმე
კვალად დამსრემელთა მისთა სამყუ-
რობისაგან შეეკმნად (!) სფეროდ“
CqD⁴.

ინ. კვრეჭრივი.

კვკლიონი (კვიკვილიონი B.
კვიკვილიონი CD) გარესაჯდომი
სამლ(რ)დელმთავ(ა)რო ZA.

გარესაჯდომი სამლდელმთავროთა
ხარისხთა ქვეშე B. ესე არს გარესაჯ-
დომელი ხარისხთა ქვეშე მლ(ვ)-
დელ(თ)მთავართასა CD.

კვკნო (კვიკნო BCD) ბერძუ-
ლია, ქართულად აკაუ რ ი
ჰ ჰ ე ი ა ნ (+ სომხურად კარაპი,
თათრულად ყ უ ი ჰ ჰ ე ი ა ნ Z)
ZAB.

¹ შდრ. Q—916:22,16. Ca-სა და Cq-ში წყაროს დასახელება და მოწმობა
გადახაზულია. ² შდრ. Q—916:278,20. ³ წყაროს დასახელება და მოწმობა გადა-
ხაზულია Ca-ში.

(ფრინ.) კარაბი(ა) CD.

ნ. აკაურთი.

კვკვრი (კვიკვირი BCD) კუკუტი
ZABCD.

კვკვრი (კვიკვირი BCDE.) ყელ-
თან (ყელთა თანა B), სადა კმია-
ნობაში ჩაიდრიკება ZAB.

კვიკვირი არს ყელთა თანა, სადა
კმინობაში ჩაიდრიკება CD. კვიკვი-
რი უკუკურადაც დაუწერიათ და
კისრის გარემოთაც უთქვამს,
სადა კმინობასა შთაიდრიკებიან E.

კვმატი (კვიმატი BCb) ბოროტი
უამი, თუ ვარსკვლავი ZAB.

ბოროტი უამი, ვინა ბოროტი ვარ-
სკვლავი, კუღოვანი და მისთანანი Cb.

კვტილა (კვინტილა BCD, კვინ-
ტილა და კვინწილა E) კვინწი-
ლა ZA.

გარძნულთ ზეთი B. კვინწილა, ნაღ-
ნობი (+ სავრძნებო Cab) CD.
განუმარტავია E.

კვჩხი (კვინჩხი ZABCbqDE) (ხე)
ZABCDE.

კვპარი (კვიპარი BCDE) (ხე)
კვიპაროზი ZA.

(ხე) ალვის ხე B. (ხე) CDE.

კვპაროზი (კვიპაროზი BCDE)
(ხე) (+ ეზექ. 31, 8 ZAa) ალვის
ხე ZAB.

(ხე) იგივე ალვის ხე B. (ხე) სარო
CD. (ხე) ბერძულად საროს ჰქვიან,
ვიეთნი ალვის ხეს უქმობენ E.

კვპრი (ხე) იგივე კვიპაროზი ZA.

(4. 13 ჰება) იგივე ალვის ხე B.

კვრა (კვირა ZAaBC) ერთი შვი-
დეული ZAa.

წოდების ერთსა შვიდეულსა, ხო-

ლო პირველსა დღესა, რომელ არს
ერთშაბათი, ბერძულად ეწოდების
კვირიაკე, ხოლო ქართულად სა-
უფლო და მზისა, ორშაბათსა —
მთოვარისა, სამშაბათსა — არია-
სი, ოთხშაბათსა — ერმისა, ხუთშა-
ბათსა — აფროდიტისა, პარას-
კევსა — დიოსისა, შაბათსა —
კრონოსისა ZA.

კვირა ეწოდების ერთსა შვიდეულსა;
ხოლო პირველსა დღესა, რომელ არს
ერთშაბათი, ეწოდების ბერძულად
კვირიაკე, ხოლო ქართულად სა-
უფლო და მზისა. ორშაბათსა —
მთოვარისა, სამშაბათსა — არია-
სი, ოთხშაბათსა — ერმისა, ხუთ-
შაბათსა — აფროდიტისა, პარას-
კევსა — დიოსისა და შაბათსა —
კრონოსისა B. კვირას ეწოდენ
მსგეფისა ერთსა, რომელ არიან შვიდ-
ნი დღენი, რომელთა სახელები ებრა-
ულთა რიგითა: პირველი დღე არს
ერთშაბათი, რომელ არს კვირიაკე,
მეორე — ორშაბათი და სამშა-
ბათი, ოთხშაბათი, ხუთშაბათი, პარა-
სკევი და შაბათი, ხოლო ქართულად
სახელები (ა)მათი: ერთშაბათსა —
მზისა ეწოდების და კვალად სა-
უფლოცა, ორშაბათსა — მთო-
ვარისა; სამშაბათსა — არიასი,
ოთხშაბათსა — ერმისა, ხუთშა-
ბათსა — აფროდიტისა, პარას-
კევსა — დიოსისა და შაბათსა —
კრონოსისა C.

ნ. შაბათი.

კვრატორი (კვირატორი BCD)
ZABCD.

კვრებრივი (კურებრივი B. კვი-
რებრივი E), კვიოსავით ZAB.

5 ნეშეს.: კვირებრივი ნაკვეთი.
ვინათგან სხვათა უმეტესად უღრეკ
არს¹ E².

¹ წყაროშია: „კვპარი“. ² E-ში განსამარტავი სიტყვა, წყაროს დასახელება და მოწმობა გადახაზულია.

ნ. კვვოა.

კვრვა¹ ოცნება რაამე B.

კვრვება (კვირვება BCDE, კუ-
ვირვება B) (+ გაკვირვება, და-
კვირვება Z) უკვირდეს რაამე
ZABCb.

დაუკვირდეს რაამე B. განუმარტავია
CaqDE.

ნ. განკვრვება (შიშთანაც),
დაკვრვება, იკვრვა, მეკვრნე,
შკვრნე, საკვრველი, უკვრდა.

კვრიაკე (კვირიაკე BCD, კვირია-
კე და კვირა E) კვირაში ნახე
ZAB.

ერთშაბათი C. კვირა, მზისა, საუფ-
ლო D. საუფლო E.

კვრიონი² (ფრინ.) ZABCDE.

კვრისტავი³ საბრუნავის თავს წა-
მოსაცმელი, რათა სწორედ ბრუ-
ნევედეს ZA.

საბრუნავის თავს წამოსაცვამი სწო-
რად ბრუნებისათვის B.

კვრიშტავი (კვირიშტავი BCbqDE)
კვირისტავი ZACDE.

კვირისტავივე B. კვირისტავი. კვი-
რიშტავი ეწოდების (ჰქვიან Cq) ქელ-
ტართა ქალთასა წამოსაცმელსა, რათა
კეთილად ტრიალებდეს, გინა საქლ-
ლისა ქვასა და საქანჩავისასა და ეგე-
ვითართა Cbq.

კვრტი (კვირტი CqD, კვირტი და
გვირტი E) გურტი, კვირტი ZA.

გურტი, გინა კვირტი B. გვირტი, ვა-
ზის კუკური E.

ნ. კუკური.

კვრტი (კვირტი ZABCqDE, კუ-
ვირტი B) მატყლტუდა ZAB.

მატყლი ტული B. ანაგული, ანაჩეზ
CD. მატყლის ნაჩეჩი E.

კვრტოს (კვირტოს BCDE, კუ-
ვირტოს B) ზუჯა ZABD.

კუჯა, ზუჯა C. ზუჯა, კუჯა D.

კვრჩხა (კვირჩხა BCDE, კუვირ-
ჩხა B) (თევზ.) ZABCDE.

კვსტორი (კვისტორი BCD) სა-
მეუფოთა ზედამდეგი ZABCD.

შღრ. კუვირისტორი.

კვცი (კვიცი ZABCbq; კვიცი და
კიცივი D) (ოთხფ.) კიცივი
ZABD.

(ოთხფ.) ცხენის შვილი C.
(ოთხფ.) E.

ნ. კიცვი, ცხენი.

კცენა (+ 41, 9 იობ ZAA) ფშვინ-
ვა ZAC.

(41, 9 იობ) ფშვენვა B. სომხურში
კცენა ფშვინვა დ თქვეს (ეწერა D)
იობ 41, 9: „კცენასა მისსა გამო(პ)-
კრთების ცეცხლი“ DE⁴.

კცენოდა ფშვინვიდა ZB.

ლ

[ლ ნ. გელი, გელიედ: ელიედ,
ელის, ველი 1, მელიოდე; შღრ.
ლოდინი].

ლაა ლია ZABCb.

ნ. ლია.

ლაბა (ხე) ხიჩატელია ერთი ZA.

(ხე) BCDE.

ლაბა მოსქედ) იწუდებოდეს CD. მოს-
ქე E.

[ლაგ ნ. მულაგე].

¹ ნუსხაშია: „კვირვა“. ² ნუსხებშია: „კვირიონი“. ³ ნუსხებშია: „კვირისტავი“. ⁴ D-ში წყარო დასახელებული არ არის.

ლაგაზი ტალახი ძნელად გამოსარეცხელი Z.

ტალახი ძნელად მიმკრავი, მიმწეობი Aa.

ლაგამი ცხენის საკბილაკე ZABCb.

განუმარტავია CaqDE.

ნ. დანდალი 1, სალაგმე.

ლაგვანი ნ. ლაგუანი.

ლაგვინარი ნ. ლაგვნარი.

ლაგვინი ნ. ლაგვნი.

ლაგვინტარი ნ. ლაგვნტარი.

ლაგუანი (ლაგვანი DE) პირ-ფართო სარწყული, გინა ქოცო CD. პირ-ფართო სარწყული, დიდი ქილა, ქოცო E.

ნ. ლაგვნი.

ლაგვნარი (ლაგვინარი ZAB) (+ 7, 30 მამათ.-ცხ.¹ ZAa) მცირე ლაგვინი ZAB.

მცირე ლაგვანი (ლაგვინი Caq) C.

ლაგვნი (ლაგვინი ZB) (+ 14, 13 მარკ. ZA) პირფართო სარწყული ZAB.

ლაგვნტარი მამათ.-ცხ.²: „ალავსო ლაგვინტარი ფოლითა“; „ალავსო ლაგვინტარი წყლითა“ D; „მეზოსტენმან ალავსო ლაგვინტარი ერთი ფულითა“ E.

ლადანა ესე კრიტას ცვარი მოვალს ყვავილსა რას(ა)მე ზედა, სუნ(ნ)ელია ZAB.

სუნელია კრიტული Cb. განუმარტავია CaqD. (ბალ.) E.

ლავეანოსი (ლავეანონი E) მირონის სუნ(ნ)ელია ZAB.

მირონის სულ(ლ)ნელია) CDE.

ლავაში ბრტყელი და გრძელი პური ZA.

ბრტყელ-გძელი პური B. ბრტყელი, გრძელი პური C. განუმარტავი DE.

შდრ. იაღლავაში.

ლავეირინთო ნ. ლავერინთო.

ლავეიწი ყელთან მრუდი ძვალო ZAB.

ყელის ძვალი Cb. განუმარტავია CaqDE.

ლავერა ესე არს მონასტერი არა მრავალ-საკრებულო, არამედ რაოდენთა მონაზონთა (მონაზონთა ოდენ B) სადგომი ZAB.

ლავერა ეწოდების მონასტერსა არა მრავალ საკრებულოსა, არამედ მცირე(დ)თა მონაზონთა ოდენ სადგურთა C. განუმარტავია DE.

ლავერინთო (ლავერინთო CD) მთაა კრიტას შინა ქვაბებთან და მღვიმეოანი, ძნელ შესავალ-ამოსავალი. და მსგავსთა მისთა ლ ა ვ ე რ ი ნ თ ო ე წ ო დ ე ბ ა Z A.

მთა არს კრიტას შინა ქვაბებთან-მღვიმეოანი, ძნელად შესავალ-ამოსავალი. მას ეწოდებოან ლ ა ვ ე რ ი ნ თ ო, და სადა მსგავსნი მისნი არიან, მასცა B. გვირაბი (+ 'გინა გზა მიგრებილ-მოგრებილი' Cb). მთა არს კრიტისა და მას შინა ქვაბები (+ და C) მღვიმეოანი და ძნელად შესავალი და ამოსავალი; მას ეწოდების (ეწოდება CqD) ლავერინთო, კვალად გვირაბთა (+ და დარნებთა C) შენებულთა და მსგავსთა მათსა (მისთა D) CD. გვირაბი. გ რ ი გ ო ლ ი ლ თ ი ს მ ე ტ ყ ე ე ლ ი ა: „მეფეთა შენებული ლავერინთო“ E.

ლაწიერი ქაღრაკის მეფის ვეზირი ZA.

ქაღრაკის ვეზირი B. ქაღრაკის ვა-

¹ შდრ. A—1105, 171 r, b 5. („ლაგვნტარი“). ² შდრ. A—1105:171 r, b 5.

³ შდრ. A—1: 292,17 („ლავერინთისა“).

ზირი Cb. კადრაკისა Caq. განუმარტავია DE.

ლათრანი ნარდის მღერაა ერთი ZA.

ნარდის მღერ(ა) BCaq. ნარდის მღერა ერთრიგი Cb. ნარდი სამღერელია D. ერთი ნარდის მღერა E.

ლაინა (ფრინ.) ლალას(ა) ჰგავა ZA.

(ფრინ.) BCDE.

ლაინი ნარმა შეღებული ZA.

განუმარტავია BCDE.

ლაკანი (+ 14, 11 მათე ZA) დიდი თეფში ZABCD.

განუმარტავია E.

იხ. ლანკანი.

ლაკარტი ბაწროს საგრეხი კავი ZACD.

ბაწროს საგრეხი B. კანათის საგრეხი კავი E.

ლაკვა ჯურღმული ნაგები ZAB.

ლაკვა ლათინთა ენითა წყალს ეწოდების, ხოლო ჩვენთა წერილთა შინა ჯურღმულად უჩენიათ (+ რომელი ნაგები იყოს C) CD. ლათინთა ენითა წყალს უწოდენ, ხოლო ჩვენთა წერილთა შინა ჯურღმულად უჩენიათ E.

ნ. მთხრებლი; შდრ. ლაყვა.

[ლაკლაკი ნ. იშხივარი].

ლაკონიკური (ლაკონიკურთა) Cb) 3, 22 ესაია ZB.

განუმარტავია Cb.

ლალვა (2 ტიმოთე 2, 24) შულლი ZAB.

ტუქსვა, გინა შულლი CD. განუმარტავია E.

ნ. მლაღავი, მოლაღე, მოულაღე, რისხვა, სალაღავი.

ლალი წითელ Z.

განუმარტავია ABCDE.

ნ. აღრალეების ქვა.

ლალუკი მცბიერ(ი) ZABC.

„ლალუკი ვითარცა მელი“ D¹.

განუმარტავია E.

ნ. ულუკი.

[ლამ ნ. ვლაში, ლამი 2, ლამის, ლამობა, ლამოდა, ლამუნი, ჰლამის, ჰლამოდა].

ლამაზი ესეცა ესრეთ განიყოფებიან, რამეთუ: კეკლუცი არს სახე უკლებელად გაწყობილი; კეკელა — სილამაზისა და მოკდომის მცდელი; მწყაზარი — სიკეთეზედ მეტი; შვენერი — ყოვლის კეთილით შეფერებული; სანდომი — კეკლუცი იყოს თუ დუხჭირი, მაშინც კაცს სანახავად იამოს; სახნიერი — რომელსა ყოველი სახე გაწყობილი ჰქონდეს და საქმიოთა კეთილმოქმედი იყოს; ჰაეროვანი — რომელი ხატკეთილობით მოკდომილი იყოს ZA.

შენიერივით. ლამაზიცა განიყოფებიან, რამეთუ: კეკლუცი არს გაწყობილი სახე უკლებელი; კეკელა — სილამაზისა და მოკდომის მცდელი; მწყაზარი — სილამაზეზედ მეტი; შვენერი — ყოვლის კეთილით შეფერებული; სანდომი — (კეკლუცი) იყოს თუ დუხჭირი. (.....) და საქმიოთა კეთილმოქმედი იყოს; ჰაეროვანი — რომე (.....) კეთილ სახოვანად მოკდომილი იყოს B. შევნიერივით. ლამაზი განიყოფებიან შეიდად: კეკლუცი არს დიად ლამაზი; კეკელა — სილამაზისა და

¹ ეს მოწმობა Caq ნუსხეებში გადახაზულია.

მოკ(ღ)ომის მცდელი; მ წ ყ ა ზ ა რ ი — სიკეთეზე მეტი; შ ვ ე ნ ი ე რ ი — ყოველის კეთილით შეფერებული; ს ა ნ ლ ო მ ი — ლამაზი იყოს თუ ღუბჭირი, კაცს მაშინც სანახავად იამოს; ს ა ხ ნ ი ე რ ი — ყოველი სახე გაწყობილი ჰქონდეს და საქმიითაც ყოვლის კეთილის მოქმედი იყოს Cb. განუმარტავია CaqDE.

ნ. ლილია, მოუღამაზე, მუღამაზე.

ღამაში სეფქისა და ჩოგნის თასმა და მისთანანი ZA.

სეფქის თასმა და მისთანა B. სეფქისა და ჩოგნის თასმა Cb. განუმარტავია CaqDE.

ნ. მოუღამბე.

ღამი შავი ლია ZABCD.

განუმარტავია E.

ღამი ქ(მ)ნა გნებავს ZAaB.

ემზადები Cb.

ღამის ქნა (კ)ნებავს ZA.

ქნა ენება B. განუმარტავია E.

ღამობა ქმნის ნება, გინა დაღამება B.

ღამოდა ქნა ენება ZAB.

ღამპარი (25, 3 მათე) სანათი ZAB.

სანათ(ი), გინა ფანარი CDE.

ნ. ლაპრობა.

ღამპეთიანი (დიონოსი 6, 65 სრულ ყოფადთათვის) მესალიანე B.

ღამპრობა მრავალსანათი ZAA.

ღამუნი ნდომის მიზევა ZA.

ნდომით მიზევა BC. ნდობა D.

განუმარტავია E.

ნ. ველამუნები.

ღანგი სასრევთან ნახე ZA.

სასრევი უმჯობესი, მახვილის პირის მოსაწყობი B. ესე არს სასრევი წმიდა პირის მოსაწყობი (მომწყობი

CqD) მახვილის(ა) აღლესულისა CD. ესე ღანგი არს სასრევი პირის მომწყობელი მახვილთა E.

ღანდი მოღანდების ჩენა ZAB

ნ. მეღანდება, მოღანდება.

ღანდური ცალ-ცალი ქარი ZAA.

ღანკანაკი მცირე ღანკანი ZAB.

განუმარტავია CDE.

ღანკანი ენე არს ჰურჰელი ტაბლათა: თეფში, ფეშხუმი, ბარქაში, ლაკანი, ღანკანაკი, ფიალი, ტაშტი და მისთანანი ZA.

ღანკანი და ღანკანაკი არს ჰურჰელი ტაბლათა: თეფში, ფეშხუმი, ბარქაში, ფიალი, ტაშტი და მისთანანი B. ღანკანი ეწოდების ჰურჰელთა ტაბლისათა: თეფშთა, ფეშხუშთა, ბარქაშსა, ღანკანაქსა, ფილსა, ტაშტსა და მისთანათა; ღანკანი — უდიდესთა და ღანკანაკი — უმცირესთა. იოსიპოსში ღანკანის ნაცელად კალათი ეწერა, არამედ იგიცა ჰურჰელივე არს C. ღანკანის ნაცელად იოსიპოსში კალათი ეწერა, ჰურჰელია: ღანკანი — უფროსი, და ღანკანაკი — უმცროსი D. იოსიპოსში¹ კალათად ეწერა, ჰურჰელი E.

ნ. ჰურჰელი; შდრ. ლეკნა.

ღანქერი თოვლის ღვარი ZAB.

თოვლის წვენი CDE.

ნ. თოვლი, ღუპარი.

ღანჩა ფერქსაცმლის ფსკერი ZAB.

მაში(ი)სა და მოვვის ფსკერი C. განუმარტავია DE.

[ღანძ ნ. აღანძვა].

ღანძვ² (+ 27, 4 გამოსლ. ZAg)

ფანჯარა ZAB.

¹ შდრ. A—675, 22 r. 24. ² ნუსხებშია: „ღანძვი“.

ბალის სახე რკინა Cb. განუმარტავია CaqDE.

ნ. ფანჯარა.

ლანძღვა (ლანძღუა ZABCab)
ავად გაგინება ZAC.

ავად გინება B. განუმარტავია DE.

ლაპა ბრინჯის ხარშო ZAB.

ბრინჯიანი ხარშო Cb. განუმარტავია CaqDE.

ლაპარაკი მრავალ საუბარი ZA.

უბნობა მრავლად B. უბნობა Cb.
განუმარტავია CaqDE.

ნ. ელაპარაკა, ელაპარაკობ.

სალაპარაკო, სიტყუა.

ლაპი კოკობთა, კაკაბთა, როჭო-
თა, შურთხთა, ჩახრუხთა, გნოლ-
თა, ასკატათა და მისანათა(სა)
მართვენი ZA.

ლაპი არს კოკობთა, კაკაბთა, რო-
ჭოთა, შურთხთა, ჩახრუხთა, გნოლთა,
ასკატათა და მისთანათა მართვი B.
(ფრინ.) ლაპი ეწოდების გარეულთა
(მ)ფრინველთა მართვე(ეთა (+ არა თუ
ყოველთასა, არამედ C; + რომელნი
იქამებთან D) კოკობთა, კაკაბთა, რო-
ჭოთა, (+ შურთხთა C), ჩახრუხთა
და ეგვეითართა(თა). ლაპსა არცა
წყალთა ფრინველთასა (მფრინველსა
D) სახელ-ესდებთ, არცა სირთა და
ჩიტთასა, არცა კორცის(ა) მქამელთა
(+ და CqD) მჩხავანთა მართვეთა,
არამედ მათი სახელები (სახელნი D)
სხვანი არიან, მის-მის (მის CqD)
ადგილს აღწერილნი CD. (ფრინ.) ესე
ლაპი არს ბარტყი გარეულთა ფრინ-
ველთა საქმელთა: კოკობთა, კაკაბთა,
როჭოთა, ჩახრუხთა, და ეგვეითართა.
ლაპად არცა წყალთა ფრინველთა
ბარტყსა სახელ-სდებენ და არცა
სირთა და ჩიტთა, არცა კლანჭიანთა
და მჩხავანთა მართვეთა, არამედ მათი
სახელი სხვა არს E.

ნ. მართვ.

ლაპლაპი ილუკრო რა გადნეს, სო-
ცხოვეანებით მოელვარ(ე)ობასა
ჰქვიან ZAB.

ოქრო, ვეცხლი, რვალი და ბრპენი
რა ვა(ნ)დნეს, მისი სახელი არს (სა-
ხელია D) მოელვარებოლითი (მოელ-
ვარეობითი CqD) და სიცხოვეანებო-
თისა მქონებ(ე)ლობისათვის CD. ოქ-
რო, ვეცხლი, რვალი ანუ ბრპენი ვამ-
დნარის ხილვის სახელია E.

ლაპოტი დიდი ციცხვი ZABCb.
განუმარტავია CaqDE.

[ლაუფვარდი ნ. აღრალეზის ქვა].

ლაუი (თევზ.) ZABCDE.

[ლარვისტომი ნ. ცა].

ლართი პირუტყვთ მორი
ZABCb.

ლარი (3, 8 ნაომ) ალყა, ძალი
ZAa.

წელის ძალი, ალყა CD. წელის ძა-
ლი E.

ნ. ალარევა.

ლარი (+ 3, 8 ნაომ ZAa) კუმაშა,
ფარჩა ZAB.

ფარჩა CDE.

ნ. მოლარე, სალარო; შღრ.
ატლასი.

ლარი წელი შევრეხილი ZAB.

ლარკი ორი რიგი მოსავალი
ერთ(ს) საყანურში ZAB.

ორ-ლარკი არს ორ-რიგი მოსავალი
ერთს საყანურში CD. ესე არს ორ-
ლარკი—ორი თესლი სხვადასხვა, გინა
ვენაკი და ყანა, ანუ ყანა და სხვა
რამე E.

ლარნაკი ესე არს მსგავსად კი-
დობნისა შემზადებული ფიცარ-
თაგან ანუ ქვათაგან ZA.

ესე არს კიდობანივით შემზადებუ-
ლი ფიცართაგან, გინა ქვათა B. ესე
(ლარნაკი E) არს ფიცრით შემზადე-

ბული მსგავსად (მგზავსი E) კიდობნისა შთასს(ხ)მელად კაცთათვის (კაცთათვის E), ხოლო ვიეთნი მკედართათვისცა შე(ჰ)მზადებენ ქვათავან CDE.

ლარო გალატოზის ბაწარი ZA.

გალატოზთ ბაწარი B. წვლილი თოკი ოსტატთა Cb. განუმარტავია CaqDE.

ნ. საბელი.

ლარტყა ბრტყელი ლატანი ZAB.

ლატანი ბრტყულად გათლილი Cb. განუმარტავია CaqDE.

[ლარწ ნ. მლარწველი].

ლასლასი ავი ფრენა ZABCDE.

ნ. ლახლახი.

ლასტი დაწნული ილეკრო, თუ წქეპლი ZA.

დაწნული ვრცელი B. ჩელტი CD. განუმარტავია E.

ლატანი წვრილი და გრძელი ძელი ZA.

წვლილი და გძელი ძელი B. გრძელი წვლილი ხე C. განუმარტავია D.

ნ. აყარი.

ლატიფი ნაზუქივით ჩვილი და სუფთა ZAa.

მონედლო, გინა განწმედილი AbBCbq. მონედლო თუ განწმედილი Ca. კარაბად¹: „ბუნება გულისა მქურვალე (მქურვალი D) არს, კმელი და ლატიფი“; „ნაველი მქურვალე (მქურვალი D) არს, ლატიფი და კმელი“ CaqD².

ლაფათინი საქსოვრის სავარცხელი ZA.

საქსოვრის სავარცხალი B.

ლაფანი (ხე) ZABCDE.

ლაფერი (ლაფერა E) ბრტყელი კოვზი, საჭმლის გასაყოფი ZA.

ბრტყელი კოვზი BCb. განუმარტავია CaqD. სალომე ნიჩაბი E³.

ლაფი ცუდმადი ასერილი თხლად ZA.

ბილწები ასერილი B. ბილწები, ასერილი ტალახივით Cb. განუმარტავია CaDE.

[ლაქა ნ. სვრინდება].

ლაქაურადი ნ. ლაქუარდი.

ლაქაში (ბალ.) ZAa.

ლაქი სხვათა ენაა, ქართულად ზ უ მ ბ უ რ ი ჰქვიან ZAB.

დასაბეჭდავი(ა) წიგნისა C. საბეჭდავი(ა) DE.

ლაქუარდი (ლაქურდი AbD, ლაქაურადი E) ესე არს ღრუბლისა და ფაშვის მსგავსად (მსგზავსად A). დაფუჭვილი, გინა ოღრო-ჩოღრო ქვა, თუ ძვალი, თუ სტომაქი, თუ რაადც რამ ZA.

ესე არს დაფუჭვილი ღრუბლისა და ფაშვის მსგავსი, გინა ოღრო-ჩოღრო ადგილი B. (ნემეს. 24) კორცთა და ძარღვთა შინა ვითარცა ფაშვისა ქიციანი, ხოლო ადგილთა შინა ოღრო-ჩოღრო Cb. 'არს კორცთა და ძარღვთა ყდათა შინა ვითარცა ფაშვი ქიციანი, ხოლო ადგილთა შინა ოღრო-ჩოღრო Ca. 24, 30 ნე მე ს.:

„ქვა გასტყორცა და ჰგონა, ვითარმედ ლაქუ(ა)რდი არს ადგილი იგი;“ „მხანავ და იქმნა სახელ ლაქუ(ა)რდისა და განვიცხნეს კორცნი;“ (+ 'ზ ა გ რ ა ტ ის მ ე ტ ა ფ რ ა ს შ ი': „და იყო შენებადი ყოველი კედ... იგი“ Cq) CqD⁵. 24, 31 ნე მე ს.: „რამეთუ ქვა გასტყორცა და ჰგონა, ვითარმედ

¹ შდრ. სამკურნალო წიგნი: Q—916: 311,4. ² წყაროს დასახელება და მოწმობა გადახაზულია Caq ნუსხებში. ³ E-ში განმარტება გადახაზულია. ⁴ შდრ. A—134, 242 v. ⁵ Ca-ში მოწმობანი ნემესიოსიდან გადახაზულია.

ლაქურადი არს ადგილი იგი" E.
ლაქუცი ძალღოს (ძალღო D)
ალერსი ZABCDE.

ლაღანდარი (ლაღანდრა Cb)
ამოწერილის ფერი ZAB.
განუმარტავია Cb.

ლაღანივი ყანდარი B.
ლაღანოს პური ტაფამწვარი ZAB.
ტაფამწვარი პური CD.

ლაღი (+ 1, 30 ჰრომაელ. ZA)
სილაღე უწვრთელობისა ნი-
შები არს; სილაღე არს
განუქრძალველი კადნიერება,
რამეთუ რა განლაღნეს კაცი;
მეტნობასა იწყებს მანქანებისასა
(მანქანებათასა B) ZAB.

სილაღე უწვრთ(ვე)ლობისა ნიში
(ნიშები Cbq) არს, რამეთუ სილა-
ღე არს, რომელსა მსოფლიონი სი-
თამამეს უწოდენ, რამეთუ რა გან-
ლაღნეს, კაცი მეტნობას(ა) იწყებს
მანქანებათასა C. (+ თამამი E). სი-
ლაღე უსწავლელობისა ნიშები არს
DE.

ნ. ალაღება, მლაღობელი, სა-
ლაღობელი, სილაღე.
ლაღლაღი წყალში ქანება
ZABCD.

განუმარტავია E.
ლაღობა (+ 34, 4 ეზეკ. ZA) ლა-
ღთა მიერ(ი) ქმნილი ხუმრობა
ZAB.

ხუმრობასავით. ლაღობა არს მღე-
რა, რომელ არს თამამობა C.
ხუმრობა DE.

ნ. ლაღი.
ლაღოზა წვრილი სარი ZA.
წვლილი სარი BCD.

ლაყაფი ქართულად ცუდ-მოუბა-
რი, სპარსულად მეორე სა-

ბელი ZAB.
(უქმ.) ცული სიტყვა CD. (უქმ.) E.
შღრ. ველაყბე.

ლაყვა წვიმის გუბე ZABCb.
შღრ. ლაყვა.

ლაყი კვერცი წამქლარი ZABCD.
განუმარტავია E.

ლაყუჩი თევზის ყბა ZABCD.
განუმარტავია E.

ლაშა ქვეყ(ა)ნის მანათობელი
ZAB.

ქვეყნის მანათობელად
გამოითარგმანების C.

ლაში პირის ქვედა ბაგე ZA.
ქვედა ბაგე პირისა B. დიდი ბაგე
პირისა C. განუმარტავია DE.

ლაშკინი ZABCab.
ლაშლაში ცული საუბარი
ZABCD.

ლაშქარა (ბალ.) ZABCDE.
ლაშქარი (+ 14, 9 გამოსლ.
ZAa) დიდი ჯარი სამტერო
ZABCb.

განუმარტავია CaqDE.
ი. ილაშქრა, მოლაშქრე, სა-
ლაშქრო.

ლაჩაკვა მარცხენა კელის მკმარე-
ბელი ZA.

მარცხნივ მკმარებელი B.
შღრ. ჩალიკვა.

ლაციცი აშიეთ თამაში B. განუმარტავია
Cb.

ლაციცობა კელით აშიეთ თამა-
შობა ZB.

ი. ველაციცე.
ლაწირაკი მისათრეველი ZAB.

დიდი მარტილის სათარი, გინა ცუ-
დი ყრბა Cb. დიდი სათარი მარტილი-
სა Ca.

ნ. კაცი.
ლაწლაწი Cb.
ლაწნი Cb.
ლაჭყორი ლერწმისა (ლერწმით B) თუ წყებლით დაწნული სახელი ZAB.

ლერწმითა, გინა წყებლით დაწნული სახელი Cb.

ნ. სახელი.

ლახვარი ნ. ლახუარი.

ლახლახი ფრინველის ავი სლვა ZAB.

ავი სლვა ფრინველთა C. ავი სლვა E.

ნ. სიარული, სლვა; შდრ. ლასლასი.

ლახორა ჯოღლო-მოღლო ZABC.

ლახოსტაკი წარბთ საღებავი ქვა(ა) ZAB.

წარბის საღებავი Cb. განუმარტავთა CaqE.

შდრ. ესტიმამიზუ.

ლახტი უმკვეთელო საცემი საომარი ZAA.

განუმარტავთა AbBCE.

ლახუარი (ლახვარი ZACqDE)

19; 34 იოანე) ლახვარ(ნი)ცა განიყოფებიან, რამეთუ: **ო რ ო ლ ი** არს, რომელსა აქინაკად უქმობენ, ლახვარი ორ-პირი და ბუნ-გრძელი; **გ მ უ რ ი** არს ლახვარი პირ-ბრტყელი და ბუნ-გრძელი; **ს ა თ ხ ე დ ი** არს ლახვარი პირ-ბრტყელი და ბუნ-ზომიერი, ვიეთნი **ქ ე ლ-შ უ-ბ ა ს** უქმობენ; **გ ე ო ნ ი** არს (+ ლახვარი Z) მოწლო და სამძგიდე, ბუნი მცირედ კაცისა უმაღლესი; **შ უ ბ ი** არს ლახვარი სამ-ძგიდე და ბუნ-გრძელი

ხ ი შ ტ ი არს ლახვარი პირ-გრძელი, ძგიდე-მახვილი, ტარ-კოტა; **ზ უ ფ ა ნ ი** არს ლახვარი მსგავსი გეონისა, ბუნ-წყრთელი შორით სასროლი, რომელ არს **ლი ბ ა ნ დ ა კ ი** ZA.

ლახვარნიცა ესრეთ განიყოფებიან: რამეთუ **ო რ ო ლ ი** არს, რომელსა აქინაკად უქმობენ, ლახვარი ორ-პირი და ბუნ-გრძელი; **გ მ უ რ ი** არს ლახვარი პირ-ბრტყელი და ბუნ-გრძელი; **ს ა თ ხ ე დ ი** არს პირ-მობრტყე და ბუნ-ზომიერი, ვიეთნი ქელშუბას უქმობენ; **გ ე ო ნ ი** არს მოწლო და პირ სამ-ძგიდე, ბუნ-ზომიერი, კაცთა მცირედ უმაღლესი; **შ უ ბ ი** არს ლახვარი სამ-ძგიდე და ბუნ-გრძელი; **ხ ი შ ტ ი** არს ლახვარი პირ-გრძელი, ძგიდე-მახვილი, ტარ-კოტა; **ზ უ ფ ა ნ ი** არს ლახვარი მსგავსი გეონისა, ბუნ-წყრთელი შორით სასროლი, რომელ არს **ლი ბ ა ნ დ ა კ ი** B. ლახვარნიცა ზოგადი სახელი არს ყოველთა ლახვართა. ხოლო ესე ლახვარი განიყოფების (განიყოფებიან Ca) შვიდად (რად Ca): ოროდად, გმურად, სათხედად, გეონად, შუბად, (+ ლიბანდაკად Ca) ხიშტად და ზუფანად. **ო რ ო ლ ი** არს, რომელსა აქინაკად უქმობენ, ლახვარი ორპირი და ბუნ-გრძელი; **გ მ უ რ ი** არს ლახვარი პირ-ბრტყელი (-ბრტყელი Cb) და ბუნ-გრძელი, რომლითა მაცხოვარსა უგმირეს; **ს ა თ ხ ე დ ი** არს პირ-მობრტყე და ბუნ-მეკლე, ვიეთნი ქელშუბად უქმობენ; **გ ე ო ნ ი** არს(ს) ლახვარი მოწლო და პირ სამ-ძგიდე, ბუნ-ზომიერი, კაცთა უმაღლეს მცირით, რომელსა სპასხეტნი ქელთა იპყრობენ სისუბექისათვის; **შ უ ბ ი** არს ლახვარი პირ სამ-ძგიდე და ბუნ-გრძელი; (+ ლიბანდაკი არს შუბისა უგრძე და უსხო ბუნითა Ca); **ხ ი შ ტ ი** არს ლახვარი პირ-გრძელი, ძგიდე-

მახვილი და ტარ-კოტა (+ რომელნი-
მე შმაგად სახელ-სდებენ Cb);
ზუფანი არს მსგავსი გეონისა,
ბუნ-წყრთეული შორი(თ) სასროლუ-
ლად C. განუმარტავია DE.

ნ. ნალახური.

ლაქვა (ლაქუა BCab) გალაკვა,
მილაკვა, მოლაკვა ZAA.

გალაკვა AbBCb. განუმარტავია
CaqE.

ლაჭი ფერკებთ საშუალი ZAB.

ფერკსა და ფერკს საშუალი Cb.
განუმარტავია CaqE.

[ლბ ნ. დამბალი, ლბილი, მბალი,
მოლბა, მოლბობა, მუალბე, სა-
ლბილობელი, სალბობი, სილბო].

ლბილ (21, 20 ლევიტ.) ავად
მხედველი თვალი ZAA.

ავად მხედველი თვალი (23, 29
იგავი) Ab. ავად მხედველი თვალი
(დაბად.) B. ავად მხედველ უძლური
თვალი (+ დაბადების Cb) C. ავად
მხედველი E.

ლბილი (ლბილი და რბილი E)
რბილი ZABC.

განუმარტავია E.

შდრ. რბილი.

ლბილტყავი სიპიანი (+ და B)
მრავალფერკი და მისთანა(ნი)
ZAB.

ლბუნა! (6, 2 ოსე) მალამი B.

ნ. მილბუნოს, სალბუნა.

ლებანი ნიგვზის გულის ნახევარი
ZAB.

[ლები ნ. არჯასპი, მიწალები].

[ლეგ ნ. არ მელეგება].

ლეგა ყომრალი ZAB.

რუხი, ყომრალი C.

ლეგეონ მრავალი მბრძოლი ZAB.

ლევა გალევა ZAB.

გაილიოს C. განუმარტავია E.

ნ. აღლევა, გალევა, განლევა,
ლევნა, მლივი, მოლევა.

ლევაფსა ესე ცხროა (ცხრო არს
B), რომელი მოატყეებს სნეუ-
ლებასა კეთროვ(ა)ნებისასა, უკე-
თუ გაუნიადაგდა (განიდაგდა
B) ZAB.

ლევისა ცხრო არს, რომელი სნე-
ულბას(ა) მოატყეებს კეთროვნებისა-
სა, რომელსა ბერძენნი უწოდენ აფ-
ტიკოსი C.

ნ. ცხრო.

[ლევებმონოსი, ლევებნომოსი ნ.
ქარი].

ლევიანთან (ლევიათან Cq, ლევი-
ათა E) (თევზ.) ითარგმანების
მეფე წყალთა, ვითარმედ
წელზეით კაცი და ბოლო თევზ-
თა მქონებელი იყოს ZA.

(თევზ.) ითარგმანების მეფე
წყალთა შინათად, ვითარმედ
წელზეით კაცი, ბოლო თევზთა მქონე-
ბელ იყოს B. (თევზ.) მეფე
წყალთა შინათად გამოითარ-
გმანების, კაც-თევზივით (-თევზსავით
Cb) რამ არის ლევიანთან (+ ლე-
ვიათანს გრიგოლი ღრთისმეტყველი
სხვა რიგათ აჩენს ღრთისმეტყველში²
მონახე, ვისაც გენებოს, ნათლისღების
[საკითხავში] Cq) C. (თევზ.) E.

ლევიტელი (2 ეზრა 10, 39) ლე-
ვის ნათესავი ZAA.

ლევიტონარე (ლევიტონარე [და
ლევიტონი] Ca) მოკლე მახარა,
საბეჭური მონაზონთა (მონო-
ზანთა B) ZAB.

(+ ლევიტონი Cb) წამოსასხმელია

¹ წყაროვია: „მილბუნოს“. ² შდრ. A—292, 62 v 12.

ტანხე(ღ) ზეწრის მსგავსი ბალანთა-
გან C.

ნ. ზეწარი.

ლევიტონი (ლექიტონი¹ E) იგივე
საბეჭური ZA.

იგივე B. რომელ არს საბეჭური
მეზარეიო¹ E.

ლევნა მოკლებასავით, გალევა,
დალევა, მოლევა ZAA.

მოკლებასავით AbBC. განუმარტა-
ვია E.

ნ. ლევა.

ლევზი თხელი დორბლი ZAB.

ნ. დორბლი

[ლევ ნ. წალეკვა].

ლევერთხი ნ. ლეკუერთხი.

ლევკი ნ. ლევკ.

ლევკი თხლე, გინა კაკვასს იქით
თემი ერთი ZA.

თხლე, გინა კაკვასში ერთი თემი B.

ლევკი ეწოდების თხელსა ჰვე დალე-
კებულსა, კვალად კაცთა, რომელ არს
კაკვასთა შინა თემი ლევკთა, და
ხესაცა ერთსა ჰქვიან ლევკი Cb.
თხლე CaqE.

ნ. დალეკება.

ლევკი (ხე) ZABCaqE.

ლევკიტონი ნ. ლევიტონი.

ლევკნა ლანკანი ZAB.

ლანკანაკია C.

ნ. ლანკანი.

ლევკუერთხი (ლევკუჭრთხი ZA,
ლევკუერთხი CbqE) წვივსაკრავი
ZABCE.

ლევკური უვადო კრმალი, გინა
ლევკეთისა ZAB.

უვადო კრმალია საკიდარი C.
განუმარტავია E.

ლევკ² (ოთხფ.) მკეცთა და ძალღ-
თ(ა) შვილი ZA.

(ოთხფ.) ძალღთა (+ და BCab)
მკეცთ შვილი BC. (ოთხფ.) E.

ნ. ძალღი.

ლელენგო (2 მეფე, 13, 8) უფო-
ვარი ნაზუქი ZAB.

უფოელი ნაზუქი C. უსაფუერო
ნაზუქი E.

ნ. ნაზუქი.

ლელი (ბალ.) (+ 40, 16 იობ
ZAA) წვრილი ლერწამი ZA.

(ბალ.) წვლილი ლერწამი BC.

ლელწამი საზომისა (40, 3 ეზეკ.)

ესე არს ხალი საზომელი. ესე
იყო ზომით ექვსი მტკაველი,
რომელსა თურქთა გალატოზნი
შიმშად უწოდენ ZA.

ლელწამი (1, 31 ესაია) ყანის ნა-
წველარი (ნაწველარი Aa) გინა
ჩალა ZA.

ითქმის ყანის ნაწველართავის, გი-
ნა ჩალისა. ლელწამი საზო-
მისა ეწოდების ხალი საზომელსა,
რომელი ეზეკიას 40 თავსა წერილ
არს. ესე იყო ზომით ექვსი მტკავე-
ლი, რომელსა თურქთა გალატოზნი
შიმშად უწოდენ B. ლერწამი
(ლელწამი Cb), ეწოდების ნაწველარ-
სა (+ ყანისასა Cb), გინა ჩალასა;
კვალად ლერწამი (ლელწამი
Cb) საზომისა ეწოდების ხალი
საზომელსა, რომელსა თურქთა გალა-
ტოზნი შიმშად სახელ-სდებენ,
რომელი წერილ არს ეზეკიელის 40
თავსა შინა, ესე იყო ზომით ექვსი
მტკაველი Cab. ნაწველარი, გინა ჩა-
ლა, გინა საზომი ხე Cq.

შდრ. ლერწამი.

ლემი (ბალ.) ZABCE.

¹ შეცდომა ჩანს. ² ნუსხებშია: „ლევკი“.

ლენდი (პ)რომაულად ა რ დ ა გ ს
ჰქეიან ZAB.

არდაგი C.

ლენცოფა (ბალ.) ZABCE.

[ლექტონი ნ. ლიტრა].

ლექსი ნედლი ავი შეშა ZABC.

(ბე) E.

ლერდანი უგვანად ზანტი ZAaB.

ზანტი C.

ლერწამი (+ 12, 20 მათე ZAB)

სხვილი ლელი ZABCb.

განუმარტავია Caq.

ლერწამი (30, 29 გამოსლ.) სუნ-

ნელია უაღრესი სხვათა სუნ-

ნელთა სამღრღელოთა საკმევე-

ლად აღაზავებენ ZA.

(30, 29 გამოსლ.) სუნელია, უაღრეს

სხვათა სუნელთა სამღრღელოთა საკ-

მეველთა აღაზავებენ B. ერთი ლერ-

წამი. გამოსლეთას 30, 29 სწერია:

სუნელი, რომელი უაღრესობით სხვა-

თა სუნელთასა იტყვის და საკმევე-

ლად სამღრღელოთა საკმეველთასა

შეზავების Cb. (+ გამოსლ. 30, 29

Ca) ერთი ლერწამი სულნელად სწე-

რია საღრთო წერილში, რომელი უაღ-

რესობით სხვათა სულნელთასა იტ-

ყვის და საკმეველთასა, სამღრღელოთა

საკმეველთასა (საკმელთაცა Cq)

შეზავების Caq. უაღრეს არს ყო-

ველთა საკმეველთა სულნელთა და

სამღრღელოთა საკმეველთაცა შეზავე-

ბის, შაქარი მგონია E.

მღრ. ლელწამი.

ლერწი ვენაქის რქა ZAB.

ლესვა (ლესუა ZABCab) მახვი-

ლის აღმახვა, გინა წამალთა და

ხუთოთა გალესვა, ანუ სამხატ-

როთა ფერებთა გალესვა ZA.

ესე არს მახვილისა აღმახვა; ლე-

სვად ითქმის წამალთა და ხუთოთა

გალესვა, გინა სამხატროთა ფერებთა

გალესვა B. ლესვა არს ოდეს მახ-

ვილსა აღმახვევდე (აღმახვილეს Cb).

ლესვად ითქმის წამალსა (წამლისა

Cb) ანუ კენჭთა რასამე გალესვიდე

(გალესვიდე Cb) სასმელად (სასმე-

ლად Cb) კაცთათვის, გინა სამხატ-

როთა ფერებთა გალესვიდე სახე-

ბ(ე)ლად C. განუმარტავია E.

ნ. ააღესე, აღლესვა, ნაღესი,

საღესავი.

ლესტეჟო გაუშრობელი ტალახი D.

ლესტიკი (ლესტიკი E) ებრაულად

ს ა მ ა რ თ ა ლ ი ო ZAB.

ებრაელებრ სამართალი C.

(უქმა) ლესტიკი ებრაულად სამარ-

თალი E.

ლესუა ნ. ლესვა.

ლექა დიდად მთრვალი (მთვრალი

AbBE) ZABCE.

ნ. მთრვალი.

ლექსი სიტყვა სრული და რჩეუ-

ლი, გინა შეწყობილი, ლექსი

არს ZA.

სიტყვა სრული და რჩეული ლექსი

არს, გინა შეწყობილი B. ლექსი იგი

არს (თიგი არს ლექსი E), რომელ

სიტყვა სრული და რჩეული იყოს CE.

ნ. გააღექსა, ვაღექსე, იღექსა.

ლექსიკონი ენათა თარგმანი, გინა

სიტყვათა. გამოთარგმანება (+

ქართულად ს ი ტ ყ ვ ი ს კ ო ნ ა

ჰქეიან! Aa) ZA.

ესე არს ენათა თარგმანება, გინა

სიტყვათა გამოძიება B. ენათ(ა) თარ-

გმანი, გინა სიტყვათ(ა) გამოძიება C.

ლელატი ესე არს (პ)რომელს პაპის

დესპანი. ლე ლ ა ტ ი ეწოდების

(ეწოდება A) ანდერძად დაგდე-

ბულსა სახლებთა, თუ წალკოტ-

თა, თუ კაპილონთა და ეგვევი-

თართა სარგებლის მომცემელთა ZA.

ლეღატი არს რომის პაპის დესპანი. ლეღატი ეწოდება ანდერძად დაგდებული სახლები, თუ წალოტი, თუ კაპილონი და ეგვიპთარნი სარგებელთ მომცემნი B. ლეღატი ეწოდების კაცსა ნაცელად ვის(ა)მე დადგინებულსა, გინა ქელითწერილსა, მოცემულსა რასამე სასარგებლოსა (თღეკენბერს 15, იელის 10 სვინაქსარში): „ლეღატები მისცა მათდა როჟიკად“ Cq) C. დეკენბერს 15 სვინაქსარში E.

ლელვი ნ. ლელვ.

ლელვის-კვერი, ლელვის-კუერი ლელვს-კუერი.

ლელვსუარი ნ. ლელვსუარი.

ლელვსულელი ნ. ლელვსულელი.

ლელმა რა ბზარი თოვლი მზექ შეღაბოს, (+ ლელმა არს B) ZAB.

რა ნამზევე თოვლი შეჰყინდეს, მელი გაიყენოს, უწოდენ ბზარსა და რა (+ მზემან E) ბზარი მოაღბოს (შეღაბოს Cb). იგი არს ლელმა მალ (მსწრაფლ E) ჩახეთქისათვის CE. ნ. თოვლი.

ლელვსუარი² (ბე) (29, 17 იერემ.) ესე არს ეგვიპტური ზრქელფურცელი, რომელ(ი) ფურცელთა ზედა მოისხამს ლელვთა ZAB.

(ბე) (იერემ. 29, 17) Cb.

შდრ. ლელვსულელი.

ლელვსულელი (ლელვსულელი ZABCbq) (2 ნეშტ. 9, 27) ესე არს, რომელსა თუთას უქმობენ, ვითარმედ (ჰ)რომაულად

სიკომოროს ეოლასა ჰქვიან. ვითარმედ სიკო — ლელვი და მოროს — სულელი, ჩვენთა მთარგმნელთაცა ამის გამო აღუწერიათ; თვარა სადაცა ლელვსულელი წერილ არს, ეოლას ეწოდება, ვითთა ლელვსულელი და ლელვსუარი არა გაურჩევიათ ZA.

(ბე) (2 ნეშტ. 9, 27) ესე არს ეოლა, რომელსა სომხურად თუთა ეწოდება, რამეთუ ლათინურად სიკომოროს ეოლას ჰქვიან, ვითარმედ სიკო — ლელვი და მოროს — სულელი. ჩვენთა მთარგმნელთა ამის გამო აღუწერიათ, თვარა სადაცა ლელვსულელი წერილ არს, ეოლა არს. ვითთა ლელვსულელი და ლელვსუარი არა გაურჩევიათ B. (ბე) ეგვიპტური ლელი Cb. (ბე) Caq.

ლელვ (ლელვი ZABCbqE) (ბე) (+ 13, 24 რიცხვ. ZAa) ZABCE. ნ. გაგა 1.

ლელვს-კუერი (ლელვის-კვერი ZA, ლელვის-კუერი B) (2 მეფე 25, 18) ასხმული ჩირი ZAB.

ლექციობა კვიპრიანეს ცხ.: „ლაღვა და ლექციობა იყო“; „გრძნებოთა და ლექციობითა“ ZABCE.

ლექში სომხურია, მძორს ჰქვიან ZA.

სომხურია, ქართულად მძორი ჰქვიან B. (უკმ.) (+ ლექში Caq) სომხურია და უკმარი, ქართულად მძორი ჰქვიან C. (უკმ.) ლექში სომხურია, მძორს უწოდენ E.

ლექში ცული ქორცი ZABCab.

ლექტერი სეტყვის ღვარი ZA.

¹ შდრ. H—1661, 73 v, 13. ² ნუსხებშია: „ლელვსუარი“. ³ შდრ. A—95, 758, a¹.

სეტყვიანი ღვარი BC. ღვარიანი სეტყვა E.

ნ. ლუარი.

ლესურა (ბალ.) ZABCE.

ლესხი (ლესხი და ევაგი E) ევაგი, წვიმაში ნახე ZA.

ევაგი. რა ხეთ ფურცელი წვიმათა ცვარს იტვირთავს და მერმე მის მიერ იწვეთებს, ლე შხი ეწოდება B. ევაგი. რა ხის(ა) ფურცელმან წვიმისა ცვარი (წვიმათა ცვარნი Cb) იტვირთოს და მერმე ხისა მიერ იწვეთოს, მას ეწოდების ორივე(ე) C. რა წვიმისა ცვარი ხეთა ფურცელსა ეტვირთოს და ხისა მიერ წვეთდეს, ორივე მას ეწოდება E.

ღეჩაჭი კუბასტი, დედათ თავსაბურავი ZA.

სხვათა ენაა, ქართულად კუბასტი იჰქვიან დედათ თავსაბურავთა, და სხვანიც მრავალი B. დედათ(ა) თავსაბურავი C. განუმარტავია E.

შდრ. მაკნანი.

ღეწა თხილთა და მისთანათ(ა) მტვრევა ZABC.

განუმარტავია E.

ნ. დაღეწა, კედელთმღეწელობა, მიიღეწა, ნაღეწი, სოდომის ნაღეწი (გოხ'თან ქვა'ში); შდრ. ლეწვა.

ღეწვა (ღეწვა BCab) (+ 18, 4 ესაია ZA) ყანის დაბეგვა ZAB.

ყანის დაბეგვასავეთ C. განუმარტავია E.

ნ. მღეწველი, ნაღეწი; შდრ.

ღეწა.

ღეჯა წენგოს(ს) ნაპობი ქერქი ZAB.

წენგოს ნაპობი C. განუმარტავია E.

ღვევებონომოს ქარია ერთი

ZABCab.

ნ. ქარი.

ღვიგოსი პერიპატიოსთან (პერიპატიოსანთან Z) ნახე ZABCb.

ღვილი (+ 1 მეფე 17, 7 ZA) ქსლის ყდა ZAB.

რვილი Cb.

შდრ. რვილი.

ღია საფლოზი ტალახი ZA.

საფლოზი BC. განუმარტავია E.

ნ. საფლოზი; შდრ. ლაა.

ღიანდაგი სარჩული, საპირეზე(დ) მიკერება ZA.

სარჩულ-საპირის დაკერება BC. განუმარტავია E.

ღიბანდაკი (+ 2 მეფე 18, 14 ZA) შუბი მოკლე სასროლი ZAB.

ისარი მოკლე Cbq. შუბი Ca. ბერძული ისარი.E.

ნ. ისარი, ლახუარი, ლიბარდა.

ღიბანი მთაა ZA.

ღიბარდა (პ)რომაულად შუბს(ა) ეწოდება. ხოლო ლიბანდაკი ქართულში ამისთვის მოუყვანიათ, მოკლე შუბაკი ZAB. ლიბი წყალში ბადის დასაბმელი ZABC.

ღიბრი ჩალურჯებული ZABC.

განუმარტავია E.

ნ. მოლიბრო, რუხა.

ღიგვირი ნ. ლიგვრი.

ღიგი შტერი B.

ნ. განღიგება.

ღიგვრი¹ ეს თვალი ლურჯია ZAB.

ეს(ე) თვალი ლურჯია, ქვიშის მსგავსა (მგზავსი E), ადგილი არავენ უწყის, მოიღებენ ქალეთის ქვეყ(ა)-ნით CE.

¹ ნუსხებში: „ღიგვირი“.

ნ. ამეტუსტომი, ანთრაკი.

ლივია (+ 47, 19 ეზეყ. ZAa)
ჩრდილოეთი ZABC.

ნ. ჩრდილოეთი.

ლივანოტო (ლივანოტი Ca) საქ-
მეველია სუნ(ნ)ელი ZAB.

საკმეველი(ა) C. იოსიპოს ში:
ორნი ფილანი აღსავსენი ლივანო-
ტოათა" E.

ლივიელლოსი (+ რჯულის კა-
ნონი, კოსტან. მეოთხე 7 B)
ქართა სიმტყეცისა ZAB.

ნ. წერტილი.

ლიველივი ნადირთ ხლდომა ZAb
CaqE.

ნადირთ ხლდომა AaBCb.

ნ. სიარული, სღვა.

ლიზლი 'კადნიერად ხუმრობის
ურიდალა' Z.

განუმარტავია B.

ლიზლობა რა კაცი უაღრესსა და
უპატიოსნესსა თვისსა კადნიე-
რად და ხუმრობით ეტყოდეს და
წყენას არ ელოდეს ZA.

რა კაცი უაღრესთა და უპატიოს-
ნესთა კადნიერად და ხუმრობით ყო-
ველსავე ეტყოდეს და წყენას არ
ელოდეს B. ლიზლობა არს რა კაცი
უაღრესსა და უპატიოსნესსა კადნი-
ერად და ხუმრობით ყოველსავე
ეტყოდეს და წყენასა არა მოიქდენ-
დეს C. განუმარტავია E.

ნ. მეღიზღა.

ლითონი მას ადგილს ეწოდების,
სადა ილეკროს სთხრიან, ანუ
მარგალიტი და სპეკალი გამო-
დის, რომელსა სპარსნი მა-
დ ან ს ა და ქ ა ნ ს უკმობენ ZA.
მ[ა]ლანი. ესე ლითონი მას ადგილს

ეწოდება, სადა ილეკრო გამოითხრე-
ბიან, გინა მარგალიტი, სპეკალი, რო-
მელ არიან თვალნი პატიოსანი, ანუ
აღრალბენი და სხვანიცა ნივთნი რააც
რავე, რომელსა თურქნა მა დ ა ნ ს
უწოდენ, რომელ არს ქ ა ნ ი B.
ესე ლითონი მას ადგილს(ა) ეწოდე-
ბის, სადა (+ გამოვალს Ca) ოქრო,
ვეცხლი, სპილენძი და მსგავსნი მათ-
ნა, გინა თვალნი პატიოსანი (+ და
მარგალიტნი გამოიღებიან Cb), რო-
მელთა თურქნი ქანად (ქანსა Cb)
უწოდენ. წისქვილის(ა) ლითონსაც(ა)
მისთვის უწოდენ, რამეთუ იგიცა
ქანისაგანია C. ესე ლითონი, სადა
ოქრო გინა ვეცხლი ანუ თვალნი
პატიოსანი ანუ რვალი და პრპენი
გამოვალს, მას ეწოდების; უამთა
შლისაგან ვიეთნი ქ ა ნ ა დ უკმობენ,
ხოლო წისქვილთა ლითონსაცა მის-
თვის უწოდენ, რამეთუ იგიცა ქა-
ნია E.

ნ. ქანი.

ლითონი წისქვილის (+ საბრე-
ნავი ZA) მგრგვალი ქვა ZAB.

წისქვილის საბრუნავი Cb. წისქვი-
ლისა Caq. განუმარტავია E. -

ლიკანი თორნეში ჩაყუდებულა
პური ZAa.

ლიკლიკა (ოთხფ.) პატარა ქურ-
ციკი ZAB.

(ოთხფ.) პატარა ჭერანი C.

ლიკლიკაი დიაცის ჭავრას საუბარი Cb.

ლიკნა ლეკნა ZABC.

მაშათ ცხ: „უკმდა საკმრისათ-
ვის-მე ვითარ ერთ ოდენ ლიკნა და
არაა კქონდა, რათამეა მოიყიდა" E.

ლიკტორი მოსწავლეთ მოძღვარი
ZAB.

ილიკტრიონი, გინა მოსწავლეთ მო-
ძღვარი Cb. ილიკტრიონი Caq.

[ლიკტრიონი ნ. ილეკრო].

1 შდრ. A—675, 44 r, 24. 2 შდრ. A—1373, 67 v, 5 („ლიველონსა“).

ლილა ლურჯი(ს) საღებავი ZAC.

ლურჯთ საღებავი B. განუმარტავია E.

ლილვი ბადის საქსოვარი ჩხირი ZAB.

ბადის საქსოვი ჩხირი C. ბადის ჩხირი E.

ლილია ჩჩვილთ მიერ ლამაზი ZAB.

ჩჩვილთა მიერ წითელი Cb. (უკმ.) CaqE.

ნ. ლამაზი.

ლილიფარი სხვათა ენააა, ქართულად ნინო ფი ჰქვიან ZABCb. (ბალ.) CaqE.

ლილმა სხვა კათილორია-ში: „ესენი ანუ გარდასრულთაებრ მოიკმიან და იწოდებიან პორიზმად (პროზიზმად-BCab) ანუ გულვეზბდთაებრ და იწოდებიან ლილმად“ ZABC.

ნ. პორიზმა.

ლილო თოვლ-ჭრელი ZABCE.

ნ. თოვლი.

ლიმენა ელენებრივ ნავსაყუდელი ZA.

ნავსაყუდელი ელენებრ B.

ლიმო (ხე) ZABCE.

ლიმოლოდოსი მსოფლიოთ(ა) საქმეთა ზედამდეგი ZAB.

მსოფლიოთა საქმეთა ზედამდგომბასა (ზედამდეგობასა CbE) ცხად-ჰყოფს ლიმოლოდოსობა(ი) CE.

ლიმონი (ლიმონა Caq, ლიმონა და ლიქენა E) ლიმენა ZAB.

ლიმენა, ნავსაყუდელი C. ნავსაყუდელია E.

ნ. ლიმენა.

ლინგი ფიცრის კიდე(ა) ZAaBCE.

ფიცრის კილი Ab.

ლინი რვალის საჩხარუნებელი დოდი ZA.

რვალი(ს) საჩხარუნებელი BC. მათეს თავის თარგმანი: „მეორლანოეთა, მენესტვეთა ქნართა და ლინითა შეტყველთა პირად-პირადითა სილოდითა მემლერთა“ E.

ნ. პარი, წინწილა.

ლიონოტოსი ქარია ერთი ZABC ab.

ნ. ქარი.

ლიპი მთელი (მთლივ B) ადგილი გაყინული ZAB.

მთლივ გაყინული C. განუმარტავია E.

ნ. ყინული.

ლირბი (8, 5 იერემ.2) სომხურია, თავქედსა, გინა ურცხვსა ჰქვიან ZAA.

თავქელი, გინა ურცხვი AbB. თავქელი, გინა დაუჭერებელი C. თავქედობაა E.

ნ. სილირბე.

ლირისი ფიცარი ურიზად პირ-წაჭრილი ZA.

ფიცარი ურიზად წაჭრილი BC. ფიცარი ურიზა E.

ლირწი³ (5, 21 გალატ.) ესე არს დედათა მიმართ დაუცადებელი გულის-თქმა და სიმჭურვალე, კორცთა ბოროტება; ქვებურობა უკვე არს კლებით მოძრაობა, ხოლო ლირწება უწესოდ, ნამეტნავად მოძრაობა ZA.

არაწმიდა, ავტორცი (5, 21 გალატ.)

ესე არს დედათა მიმართ დაუცადებ-

¹ შლრ. A—250, 18 v.6. ² შლრ. A—51 („ლიბრითა“). ³ წყაროშია: „ლირწება“.

ლი გულის-თქმა და სიმჭურვალე, კორც-ბოროტება. ქვეებურობა უკვე არს კლებით მოძრავი, ხოლო ლირწი უწესოდ, ნამეტნავად მოძრავი B. (+ არაწმინდება Cb). ლირწება არს დედათა მიმართ დაუცადებელი (დაუცხრომელი Cq) გულის-თქმა და სიმჭურვალე, კორც-ბოროტება. ქვეებურობა (ქვეებურობა Cb) უკვე არს კლებით მოძრავი, ხოლო ლირწი უფროსობით და უწესოდ მოძრავი C. ლირწება არს დედათა მიმართ დაუცხრომელი გულის-თქმა და სიმჭურვალე, კორც-ბოროტება E.

ლიტანია¹ (44, 13 თსალმ.) სავედრებელი, გინა საოხი, გინა სამსახურებელი ZAB.

ესე არს სავედრებელი, გინა საოხი, გინა სამსახურებელი C. ლიტანია მსახურებად თქვა E.

ნ. ვლიტანიობ.

ლიტონი ცარიელივით ZAB.

ცარიელი (ცალიერი Ca) ერთი, (+ გინა C) ლუტი CD. მარტო ცარიელი E.

ნ. ულიტონესი.

ლიტრა (19, 39 იოანე) პირველ(ი) ჟამთა ლიტრა უმცირეს იყვნეს. ვიდრე აწინდელი. ვითარცა არს აწ ჩვეულება (პ)რომელთა, ეგრე იყო პირველად ყოველთაგან, რამეთუ ესრეთ იყო პირველთა ლიტრათა წონანი: 4 ქრთილის მარცვალი ერთი კერატია, რომელ არს რქის გუჩკა; 6 კერატი ერთი გრამაა; 4 გრამა ერთი დრაჰკანია; 24 გრამა ერთი უნკიაა 6 დრაჰკანი ერთი უნკია; 36

დრაჰკანი ნახევარი ლიტრა იქნება; 72 დრაჰკანი ერთი ლიტრაა; 12 უნკია ერთი ლიტრაა. უნკია არს ორი სატირი; 3 დრაჰკანი ერთი სატირია; 1 დიდრაჰმა ერთი სიკილაა; სატირი და სიკილა სწორეა; 25 ლიტრა ერთი ტალანტია, რომელ არს ქანქარი. ზოგან ასოცდახუთი ლიტრა სწერია, ტყუილია. ცხრა ათასი დრაჰკანი ერთი ტალანტი იქნება, ამას მრაცხელნი მოდად უწოდენ; ზუზა დიდრაჰმა; ათი დრამი ერთი უნკიაა. 20 დანგი ერთი სატირია; 20 დანგი ერთი დიდრაჰმა; 1 დრაჰმა ათსამეტი (ათცამეტი A) დანგი და დანგის მესამედია. მწვლილი დანგზე ნაკლებია. ვოილნი დრამის მეექვსედია; ჩაგირდგი დრამის მეხუთედია; 4 დანგი ერთი დრამია; სიმისი დრაჰკანის ნახევარია, ტრიმისი დრაჰკანის მესამედია, ერთი დანგი ათსამეტი (ათცამეტი A) პაშტაა; ერთი სასწორი ვეცხლი ერთი სატირია; ერთი ქედილი ვეცხლი ერთი სასწორია; ერთი ქენტინარი ასი ლიტრაა; ერთი მნაორი ლიტრა და ნახევარია; 15 ლიტრა ერთი მეტროა; მედიმნოსი სიკილონი და სიკილონი სიკილონია. 200 სიკილონი ხუთი მნა

¹ წყაროშია: „ლიტანიობდენ“.

იქ(მ)ნებაო, იოსიპოსში¹ ეწერა.

ახალი ლიტრა აღმოსავალთა აწ რომ არს, იპყარ რიცხვით: 4 ქართილის მარცვალი ერთი ყირათია, რომელ არს კერატი; 3 კერატი ერთი დანგია; 6 დანგი ერთი დრამია; დრამნახევარი ერთი მიტყალია; 33 მიტყალი და ნახევარი ერთი თუხტია, რომელ არს სტილი. ხოლო ქალაქით(ი)-ქალაქად ლიტრისა წონა სადამე ოცი თუხტია, სადამე მეტი და სხვაგან ნაკლები. 48 თუხტის წონა ერთი თილანია; სპარსნი ლიტრისა ნაოთხალსა ჩარექს(ა) უქმობენ, რომელსა სომხურად ნუკი და ქართულად გვერდი გინანაოთხალი ეწოდება; ხოლო გვერდისა ნაოთხალსა ქსანი ეწოდება. სადა ლიტრათა მცირედიდობა არ(ი)ს, ეგრეთვე ნაოთხალი და ქსანი განიყოფ(ვ)იან ZA.

პირველთა ეამთა ლიტრანი უმცირეს იყვნეს, ვიდრე აწინდელი. ვითარცა არს ჩვეულება რომთა, ეგრეთ იყო პირველად ყოველგან, რამეთუ ესრეთ არს პირველთა ლიტრათა წონანი: 4 ქართილის მარცვალი ერთი კერატი, რომელ არს რქის გურკა; 6 კერატი ერთი გრამია; 4 გრამია ერთი დრაქანია; 24 გრამია ერთი უნკია; 6 დრაქანი ერთი უნკია; 36 დრაქანი ნახევარი ლიტრა იქნება; 72 დრაქანი ერთი ლიტრაა; ათორმეტი უნკია ერთი ლიტრაა; უნკია არს ორი სატირი; სამი დრაქანი ერთი სატირია; ერთი

დიდრაქმა ერთი სიკილაა; სატირი და სიკილა სწორეა. 25 ლიტრა ერთი ტალანტია, რომელ არს ქანქარი. ზოგან ასოცდახუთი ლიტრა ეწერა; ტუულია. ცხრა ათასი დრაქანი ერთი ტალანტი იქნება. ამას მრაცხელნი მოდად უწოდენ. ზუზა დიდრაქმა არს; ათი დრამი ერთი უნკია; ოცი დანგი ერთი სატირია; 20 დანგი ერთი დიდრაქმაა; ერთი დრაქმა ათსამეტი დანგი და დანგის მესამედი; მწვლილი დანგზე ნაკლებია; ვიოლნი დრამის მეექვსედი; ჩაგირდაგი დრამის მესუთედი; 4 დანგი ერთი დრამია; სიმიისი დრაქნის ნახევარია; ტრიმიისი დრაქნის მესამედი; ერთი დანგი 13 პაშტაა; ერთი სასწორი ვეცხლი ერთი სატირია; ერთი კენტინარი ასი ლიტრაა; ერთი მნა ორი ლიტრა და ნახევარია; თხუთმეტი ლიტრა ერთი მეტროა; მედიმნოსი სიკილონი არს; სიკილონი სიკილაა; კედილი ვეცხლი ერთი სასწორია; 200 სიკილონი ხუთი მნა იქნებაო, იოსიპოსში² ეწერა.

ახალი ლიტრა აღმოსავალთა აწ რომ არს, იპყარ რიცხვით: 4 ქართილის მარცვალ ერთი ყირათი არს, რომელ არს კერატი; 3 კერატი ერთი დანგია; 6 დანგი ერთი დრამია; დრამნახევარი ერთი მიტყალია; 33 მიტყალი და ნახევარი ერთი თუხტია, რომელ არს სტილი; ხოლო ქალაქით-ქალაქად ლიტრის წონა სადამე 20 თუხტია სადამე მეტი, სხვაგან ნაკლები. 48 თუხტის წონას თილანს უქმობენ. სპარსნი ლიტრის ნაოთხალს ჩარექს უწოდენ, რომელ არს სომხურად ნუკი, ხოლო ქართულად გვერდი, გინანაოთხალი; ხოლო გვერდისა ნაოთხალსა ქსანი ეწოდება. სადა დი-

¹ შდრ. A—675, 258 v, 6. ² იქვე.

დი ლიტრაა და სადა მცირე ნოთხალი და ქსანი, ეგრე განიკვეთება, თემ-თემობით არს B. პირველთა ეამთა ლიტრანი უმცირეს არიან ვიდრე აწინდელი, რამეთუ პირველ(ნი) ლიტრა ესრეთ გამოწონე: ოთხი ქრთილის მარცვალი ერთი კერატია (ყერატი არს Cb) რომელ არს რქის გუკა; ექვსი ყერატი ერთი გრამა; ოთხი გრამა ერთი დრაქკანია; ოცდაოთხი გრამა ერთი უნკიაა; ოცდაათხი ერთი უნკიაა; ოცდათექვსმეტი დრაქკანი ნახევარ ლიტრა იქნება; სამოცდათორმეტი დრაქკანი ერთი ლიტრაა; თორმეტრ უნკია ერთი ლიტრაა; უნკია არს ორი სატირია; სამი დრაქკანი ერთი სატირია; ერთი დიდრაქმა ერთი სიკილაა; სატირი და სიკილა ერთია (სწორება CbqD); ას ოცდახუთი ლიტრა ერთი ტალანტია, რომელ არს ქანქარი; ცხრა ათასი დრაქკანი ერთი ტალანტი იქნება, ამას მრაცხელნი მოღად უწოდენ, ბერძენთა ენითა ლებტონად უწოდენ, რომელ არს მწვლალი, ესე იგი არს დანგი, რომელსა მაცხოვარმა(ნ) ასარად უწოდა; ზუზა ორი წილი სამი დრაქმაა და დიდრაქმა ზუზაა; ათი დრამა ერთი უნკია(ა); ოცი დანგი ერთი სატირია; ოცი დანგი ერთი დიდრაქმაა; ერთი დრაქმა ცამეტი დანგი და მესამედია; მწვლილი დანგზედ ნაკლებია; სიმისი დრაქკანის ნახევარად ტრამისი დრა(პ)კანის მესამედი(ა); ერთი სასწორი ვეცხლი ერთი სატირია; ერთი კენტინარი ასი ლიტრაა; ერთი მნა ორ ლიტრა-ნახევარია: ოცდათხუთმეტი ლიტრა ერთი მეტრიაა. იოსიპოსში¹ ეწერა: სოლომონ ქმნა სასანთლენი ოქროსაჲგან შთასხმული, ბერილი, საწონის(თ)ა მქონებელი მნათა ასთა, რომელთა ვერაელ-

ნი ვიდრევე კინახარეს უწოდენ, ხოლო ელენებრივისა გარდაცვალებული ენისა მოასწავებს ტალანტსა. აქ(ა) მნა ტალანტად თქვა და იმავე იოსიპოსში ეწერა: მნა ორ(ი) ლიტრანახევარიაო. სხვას წიგნში ტალანტი ასოცდახუთ ლიტრა (ასოცდახუთ ლიტრად) ეწერა. [+ სომხურს ლექსიკონში ასე ეწერა: ტალანტი საწონისა სახელი არს არა თუ სათვალავთა, რომელ არს ბევრი დ(ა) ექან(ი), გინა ხუთას ოცდახუთი ლიტრა(ო). ლიტრითა სამ(ე)ოცდა (ა)თორმეტის მისხლით (მიტყალითაო Cb) დაეკანი (+ არს Cb) დრაქკანია (დრაქკანი Cb) C]. რომელი დაევირო? დამაღონა. მავრამ ზოლი (+ და შუშა Cb) მძიმეს წონისაც იქ(მ)ნება და სუბუქისაცა. მე დიმნოს(ნი) სიკილონი ვიდრევე არს, (+ და Cb) სიკილონი სიკილა(ა); ქედლილი ვეცხლი ერთი სასწორია; ორასი სიკილონი ხუთი მნა იქ(მ)ნებაო, იოსიპოსში² ეწერა ხუთი ჩაქირდაგი (ჩავირდაგი Cb) ერთი დანგია; ოთხი დანგი ერთი დრაქმაა.

ახალი ჩვენთა ეამთა (აწინდელი D) (ლიტრა ჩვენთა ეამთანი Cb) რიცხვით იპყარ: ოთხი ჰრთლის მარცვალი ერთი ყირათი არს (ყირათია CbD; + რომელ არს ქართულად კერატი C); სამა ყირათი ერთი დანგია; თორმეტი ჰრთლის მარცვალი ერთი დანგია; ექვსი დანგი ერთი დრაქმაა; სამი დრაქმა ორი მიტყალია; ოცდაცამეტი მიტყალი და ნახევარი ერთი თუხტია, რომელ არს სტილი, ხოლო ქალაქით(ი)-ქალაქად ლიტრის(ა) წონა რომელთავე ოც³ თუხტი აქვსთ, რომელთავე ნაკლები და რომელთავე (სხვათა CqD) მეტი. არამედ რომელთა ორმოცდარვა თუხტი აქვსთ ერთ ლიტრად; იგი არს თილანი; რვა თუხტი ერთი ოყაა;

¹ შტრ. A—575, 258 y, 6. ² იქვე.

თუხტი და (+ თუხტის Cb) მეოთხე-
ლი ერთი ქსანი; ერთი ნუკია
რომელსამე ადგილსა ოთხი თუხტი
აქვან (თუხტია Cb), რომელსამე
ხუთი და სხვაგან ექვსი ად-
გილითი-ადგილად, ესრეთ სწონენ
CD. ლიტრანი პირველთა ეამთანი
უმცირეს პირიან ვიდრე აწინდელი,
რამეთუ პირველი ლიტრა ესრეთ გა-
მოწონე: ოთხი ქრთლის მარცვა-
ლი ერთი კერატი, რომელ არს
რქი ს გ უ რ კ ა; ექვსი კერატი ერთი
გრამაა; ოთხი გრამა ერთი დრაჰ-
კანია; ოცდაოთხი გრამა ერთი
უნკიაა; ექვსი დრაჰკანი ერთი
უნკიაა; ოცდათექვსმეტი დრაჰკანი
ნახევარ ლიტრა იქნება; სამოც-
დათორმეტი დრაჰკანი ერთი ლიტრაა;
თორმეტი უნკია ერთი ლიტრაა; უნ-
კია არს ორი სატირი; სამი დრაჰ-
კანი ერთი სატირია; ორი დიდრაჰ-
მა ერთი სკილაა; სატირი და
სკილა სწორია; ასოცდახუთი ლიტრა
ერთი ტალანტია, რომელ არს
ქანქარა; ცხრაათასი დრაჰკანი
ერთი ტალანტი იქნება, ამას მარც-
ხელი მოდად უწოდებ. ბერძენთა
ენითა ლექტონად უწოდენ, რომელ
არს მწველი, ესე იგა არს
დანგია, რომელსა მაცხოვარმა ასა-
რად უწოდა. ზუზა ორი წილი სამი
დრაჰმა არს და დიდრაჰმა ზუზაა;
ათი დრაჰმა ერთი უნკია; ოცი დანგი
ერთი სატირია; ოცი დანგი ერთი
დიდრაჰმაა; ერთი დრაჰმა ცამეტი
დანგი და მესამედია; მწველი დან-
გის ნაკლებია; სიმისი დრაჰკის ნახე-
ვარია და ტრიმისი მესამედი. საღ-
მთო წერილში შესაწირავად ანუ მი-
საცემად სასწორი ვეცხლი რომ სწე-
რია, ერთი სასწორი ერთი სატი-
რია; ერთი კენტინარი ასი
ლიტრაა; ერთი მნა ორლიტრა-
ნახევარია, ასრე ეწერა ყოველი.

იოსიპოსში ზედათ კერძო ეწერა, მნა
ტალანტიაო და ქვემოთ ეწერა,
ორი ლიტრა და ნახევარიაო. რა
ექნა? შემაწუხა.

ახალი ლიტრის რიცხვი: ოთხი
ქრთლის მარცვალი ერთი
ყირათია; სამი ყირათი ერთი დან-
გია; თორმეტი ქრთლის მარცვალი
ერთი დანგია; ექვსი დანგი ერთი
დრამია; სამი დრამი ორი მიტ-
ყალია; ოცდაცამეტი მიტყალი და
ნახევარი ერთი სტილია, რომელსა
ჰართულად თუხტი ჰქვია. ხოლო
ქალაქით-ქალაქად ლიტრა რომელთამე
ოცი თუხტი აქვსთ, რომელთამე მე-
ტი და სხვათა ნაკლები განწესებო-
საებრ. ერთი ოყარვა თუხტია;
ერთი ქსანი ორ თუხტ-ნახევარია;
ერთი ნუკია ოთხი თუხტია, ზოგან
ხუთი თუხტია.

ზეით ესრეთ ეწერა: სოლო-
მონ ქმნა სასანთლე ოქროსაგან
შთასხული, ბერილი, საწონისა მქო-
ნებელი მნათა ასთა, რომელთა ევრა-
ელნი ვიდრემე კინახარეს უწო-
დიან, ხოლო ელლინებრივისა გარდა-
ცვალებული ენისა მოასწავებს ტა-
ლანტსა. სასწორი ოცი დანგია; ერთი
უნკია ასა დრამია. ამ ლიტრით
ოცდათხუთმეტი ლიტრა ერთი მეტ-
რა არს და 40 მეტრა ერთი მოლო
არს E².

ინ. ასათირი.

ლიფი გასანთლული ნარმა ZA.

გასანთლული ლარი B. გასანთლუ-
ლი მჩვარი Cb. გასანთლულა CaqD.
გასანთლული ფარჩა E.

ლიფიცხაური (ლიფიცხური CqD)
კმელი კორცი შემწვარი ZA.

კმელი შემწვარი B. ესე (ლიფიც-
ხური D) არს კმელი კორცი ანუ
კმელი თევზი შემწვარი (შეწვას Cb,
შეწვას CqD) CD.

¹ შტრ. A—675, 258 v, 6. ² უკანასკნელი აბზაცი კიდევზეა. მიწერილი, ეტყობა სხვა დროს.

ლიფლიფი ფანარი ZABCa.

ნ. ფანარი.

ლიფსი ქარია ერთი BCb.

ნ. ქარი.

ლიფსიტა (ლიფსიტა Ab) (თევზ.)
ZA.

(თევზ.) წვლილი B. (თევზ.) წვლი-
ლი თევზი CD. (თევზ.) წვლილი თევ-
ზი მეტად E.

ლიქნა დაყვა(ვ)ება ZAB.

სატყუვრად(ი) ფერობა (+ ფერო-
ბასთან ნახე Cab) CD. მიფერება E.

ნ. მელიქნა, სალიქნელი.

ლიქუი მიწა ძირ-გაყინული პირ-
მომხვალი ZA.

მიწა ძირს გაყინული, პირი მხვალი,
მესხლეთი B. მიწის პირი გაყინული,
მხვალი და მესხლეთი Cb. გაყინუ-
ლი(ს) მიწის პირი (მო)მხვალი და
მესხლეთი CaqDE.

ნ. ყინული.

ლიხი ფრიად მაღალი შამბი ZAA.

ნ. შამბი.

ლმობა (+ 13, 10 დანიელ ZAA)

ტკივილი ZAB.

(+ ლმობა არს CaqD) გრძნობა
ვნებისა, რომელ არს ტკივილი CD.
გრძნობა ვნებისა E.

ნ. ელმობა, მლმობელი, ნალ-
მობი, სალმობა, სლმობიერი.

ლმობიერი 13, 10 დანიელ ZAA.

დაწყნარებულებით AbB. გუნება-
ტკივნეული Cb. გუნება-მშვიდი და
წყნარი Caq.

შდრ. ლომბიერი.

[ლმობიერმყოფელი ნ. ფსალმუ-
ნი].

ლმობილი ტკივნეული ZABCb.

ლობა ტუბტისა, კომშის გულსა

და მისთანათა(ს) წვენი რომ.
იწვედებოდეს ZA.

ტუბტისა, კომშის გულის წვენი და
მისთანანი B. ტუბტის წვენსავეთ
რაც იწვედებოდეს, კომშის გურკის
წვენი და მისთანანი Cb. ტუბტისა.
წვენსავეთ რაც იყოს CaD. განუმარტა-
ვია და გადახაზულია E.

ლობიო (ბალ.) ZABCDE.

ლოგინი საწოლად შემზადებული.
ფიცარი ფეკიანი ZA.

საწოლად შემზადებული ფეკელი.
ფიცარი (+ გინა ქვითა CD) BCD.
საწოლად შემზადებული ფიცარი ფე-
კელი E.

ნ. ცხედარი.

ლოგორო ფოთლის დიდი კონა.
ZA.

ფოთლის კონა დიდი B. შერულა
ფოთელი (ფოთოლი Cb) CD. ქვერი
შერული E.

ლოდა დიდი ბადია ZABCD.

ბადია დიდი E.

ნ. ჯამი.

ლოდაკი (+ გრიგოლი დეოლოდა,
ევგენიასი E¹) მომცრო ბადია.
ZABCDE.

ნ. ჯამი.

ლოდბარი სრული მგალობელი
ZABCDE.

ლოდი (+ 8, 14 ესაიას ZAB) დიდა
ქვა ZABCb.

განუმარტავია CaqDE.

ნ. ქვა.

ლოდინი (+ 3, 18 ნაომ² ZAA).
მოცდა რამე (რისამე B) მომა-
ვ(ა)ლისა ZAB.

რომ მოიცადოს რამე C. განუმარტა-
ვია DE.

¹ წყარო გადახაზულია. ² წყაროშია: „მემლოდინე“.

6. ელოდინების, ველოდინები, მლოდინე, შდრ. ლ 2.
[ლოთი ნ. ჯიმრი].
ლოთრანი ფრანგი E.
ლოინი (ოთხფ.) მამალი აქლემი ZAB.
(ოთხფ.) აქლემი მამალი CD.
ნ. აქლემი; შდრ. ნოინი.
ლოკა (+ 3 მეფე 22, 38 ZAa)
ენის ასმით ჰამა ZAB.
თითზე(ლ) ცხებით ჰამა C. განუმარტავია DE.
ნ. სალოკელი, სალოკი.
ლოკოინა (მძრომ.) წვრილი ლოფორთქინი ZA.
(მძრომ.) წვლალი ლოფორთქინი B.
ლოლომქარი სოფლური ცუდი რჩევა ZB.
ლოლუა (ლოლულუა Ca) თითივით პური ZAB.
პური თითივით CD. ჩხვილის საწუწნი პური E.
ლომბიერი გონება-მშვიდი და წყნარი გლეხურად Z.
გუნება-მშვიდი და წყნარი ABCb.
შდრ. ლმობიერი.
ლომი (ოთხფ.) (+ 1 მეფე 17, 34 ZAB) ZABCDE.
ნ. მიწის-ლომი, მსუენ-ლომი, ჯინკველ-ლომი.
ლომი ზოდიაქო ZAa.
ნ. ზოდიაქო.
ლომის-ფეკა (ბალ.) ZABCDE.
ლომინარი (ბალ.) ხანკველა ცერცვი ZAB.
(ბალ.) ცერცვია CDE.
ნ. თერმია.
ლომო ხის (ხეს Ab) ქერქი წყლი-

ანი რა შესძერეს ZA.
ხეს ქერქ-წყლიან რა შესძერებოდეს B. ხის ქერქი რომ გასძერეს წყლიანი C. განუმარტავია DE.
[ლოპარ ნ. გალოპრილიქ].
ლოპრი ბილწი დორბლი (+ აქლემთა და მისთანათა ZAa) ZAB.
ლოპრი CD.
ნ. დორბლი.
ლორი აბოხტში ნახე ZA.
მსუქანი გამკმარი BCD. განუმარტავია E.
[ლორტ ნ. დალორტება].
ლორფინი ქვის ფიცარი ZAB.
ქვის კრამიტი CDE.
ნ. კრამიტი.
ლორწო (+ 27 ნემეს¹. ZAa) წვენი მძაფავი ZABCbq.
წვენ მძაფავი (!) CaD. მძაბავი წვენი E.
ლოსი (ოთხფ.) ჩრდილოს ნადირია, ირემს მიჰგავს ZA.
(ოთხფ.) სხვა რიგია, ირემს ჰგავს ჩრდილოს B. (ოთხფ.) სხვა რიგა ირემია ჩრდილოთ C. (ოთხფ.) DE.
ლოსტაკო (ბალ.) ძალს რომ ბალახს მოაგლეჯინებენ ZAB.
ქელი(ს) იის ძირი CD. (ბალ.) E.
ლოფორთქინი (ლოფორთქინა CaqDE) (მძრომ.) ZABCDE.
შდრ. ლოკოინა, ლოქორა.
ლოქო (თევზ.) ღლავი ZA.
(თევზ.) სომხურა, ქართულად ღლავი ჰქვიან Bcb. (თევზ.) CaqDE.
ლოქორა² (მძრომ.) ზღვის ლოფორთქინი ZAB.
(მძრომ.) წვლილი ლოფორთქინა

¹ ნემესის ემესელი . . . გვ. 121, 20. ² აქედან Ca ხელნაწერს აკლავ.

CD. (მძრომ.) სხვა ლოფორტიქნა E.
ლოდარიკი ცალსასწორა ZABCq
D.

ცალსასწორი Cb. განუმარტავია E.
ლოდნა უკბილოსაგან ცოხნა ZA.
უკბილოსაგან ჰამა B. უკბილოს
მიერ ჰამა CbqDE.

ნ. ცოხნა.

ლოყა პირუტყვეთ ლაწვი ZABC
bqD.

განუმარტავია E.

ლოშნა (+ 6, 19 ბარუქ ZA)
ლოკა ZAB.

მკეცთა მიერ ლოკა CbqD. მკეც-
თავან ლოკა E.

ნ. ადლოშეა.

ლოშპანი ქართლის ცხ: „თამარ სუ-
ფევლა სუფევითა ლოშპანითა“
CqDE.

ლოშქრი ბნედნიანის დორბლი
ZA.

ლობრი B. ბილწი დორბლი CbqD.
ბილწი პერეულა E.

ნ. დორბლი.

ლოცვა (+ ლოცვა BCbq) არს
გონებით(ა) ლთისა მიმართ აღს-
ლვა ანუ თხოვა ჭეროვანი ლთი-
საგან; ლოცვა არს ვედრება,
არამედ (+ ესენიცა ZA) განი-
ყოფებიან (განიყოფებიანცა
BCbq); (+ რამეთუ ZA) ლოცვა
არს ლიტონი(ა)თა (ლიტონისა
B) სიტყვითა ლთის(ა) შემწედ
მოწოდება, ხოლო ვედრება
ცრემლიანითა თვალითა და სი-
ტყვითა ZABCbq.

ლოცვა არს გონებითა ლთისა მი-

მართ აღსლვა ანუ თხოვა ჭეროვანი
ლთისაგან; ლოცვა არს ვედრე-
ბა DE.

ნ. დალოცვა, ელოცა, ემლო-
ცველუ, ვლოცავ, ილოცა, ლო-
ცევდა, ლოცვიდა, ლოცვილი,
მლოცავი, ნალოცვარი, ნალოცი,
სალოცველი, სამლოცველო,
პლოცვიდა, ზ ულოცავ.

ლოცვიდა (ლოცევდა B) ლოცვას
უყოფდა ZAB.

მღრ. პლოცვიდა.

ლოცვილი ლოცვა ნაქმარი ZAB.
ლოხი მძორ-მძიმე ცხო(ვ)ელს
ZABCbD.

მძორ-მძიმე E.

ლოხორო ცარცის ანატარი ZA.
ცარცთ ანატარი B. გაჯას ანატარი
CbqDE.

ლმობა დალმობა ZABCb.

განუმარტავია CqDE.

ნ. დალმა, დალმოლვილი,
დამპალი, ძელი ულმოლველი.

ლმობილი დამპალი ZAB.

ლტობა დიად ასველება ZABC
bqD.

დიად დასოვლება E.

ნ. დაალტო, დალტობა, დალ-
ტობილი, ილტობოდა.

ლტოლფა გარდახვეწ(ნა) ZABCb
qDE.

ნ. ვლტ, სიარული, სლვა.

ლუმბმა მდინარე ღრმა და მლო-
(ვ)რე ZAB.

ღრმა მლოვ(ა)რე მდინარე CbqD.

ღრმა მდინარე E.

ნ. წყარო.

¹ მღრ. ქართლის ცხ-ბა, ს. ყ ა უ ხ ჩ ი შ ე ი ლ ის გამოც., II. 15,17 („ლოშპანი-
თა“ MM).

ლუგი უმახვილო ZABCbDE.

შღრ. ჩლუგ.

ლულემპისტი ესე იგი არს მოკიცხართ
მთავარი B.

ლული ქერის თაფლუქი ZABCb
qDE.

ნ. თაფლუქი.

ლუკია არკადიმის უმაღლესი
ZAB.

სხვა კათილი: „კვალად არს
ლუკიასა შინა, საეპროსა შინა, ანუ
რაოდენ(ნ) ესევითარნი“. „რომელიმე
შორის ითქმის ლუკიასა შინა, ა(რ)-
კადიმისა შინა ანუ უბანთა შორის“
CbqD².

ლუკმა ერთი საცოხნელი ZAB.

ერთი საცოხნი Cb. განუმარტავია
CqDE.

ლუკუფხა (ხე) ხეკრელა ZABC
bqD.

(ხე) E.

ლული (ლული და ლური E) ტვი-
ფი. ლული — ძილის ლური,
ლული — სალაოზედ წარტა-
ცებული რამ(ე) ZA.

ტვიფი. ლული ეწოდების ტვიფსა,
გინა რულსა ძილისასა, კვალად სა-
დაოსა ზედა წარტაცებულსა რასამე
B. ლული ეწოდების ტვიფსა კვალად
რულსა ძილისასა, კვალად სადაოზედ
წარტაცებულსა რასამე Cb. რული
CqD. მცარე ძილი E.

შღრ. რული.

ლუმბა საკედარი ცხენისა თუ
ფერქ(თ) საცმელთასა ZA.

საკედარი BCb. განუმარტავია
CqDE.

ნ. ნალი.

[ლურს ნ. დალურსვა, ილურსება].

ლურჯი ცისფერი ZABCb.

განუმარტავია CqDE.

ნ. მავი.

ლუსკუმა მალალი საფლავი
ZABCbqD.

საფლავი მალალი E.

ლუსმარი ZABCqDE.

სამსკვალი Cb.

[ლუტი ნ. გრჯლა].

ლუტი კაცი უსახლკარო (+ და
ZA) უქონელი ZAB.

ლუტი ითქმის კაცი უსახლკარო და
უცოლშვილო (+ და Cq) უქონლო
(+ გინა ცალფერი Cb) Cbq. ცალფე-
რი, ლიტონი D. განუმარტავია E.

ლუფუნი ლატანი ხეზედ მისაყრ-
დნობელი (+ ზე ZA) აღსავ(ა)-
ლად ZAB.

ხეს ეწოდების, რომელსა დიდსა
ხესა მიაყრდნობენ (მიაყრდენენ D)
ზედ აღ(ს)ასვლელად CbqD.

ლუფხი ფქვილი წყალში გაქნილი
ZAa.

ლულლული სნეულთაგან (სნეუ-
ლისაგან Cb, სნეულის CqD)
უკაფიო(დ) ძნელად ამოუბნობა
(ამოუბნება ABCbqD) ZABC
bqD.

სნეულის ძნელად ამოუბნება უკა-
ფიოდ E.

ლულნიო (27 ნემეს.³) ლირწე-
ბრიც(ი) პოხიერება ZAA.

ლურწებრი(!) პოხიერი (27 ნემეს.³)

Ab. ლირწობრივი პოხიერება (+ 27
ნემეს. B) BCbq. რომელ არს ლირ-
წობრივი პოხიერება DE.

ლუყი ენა-ბრგვნილივით ZA.

¹ შღრ. A—250, 149 v, 3. ² წყაროს დასახელება და მოწმობა გადახაზულია
B-ში. ³ წყაროშია: „ლიდნიოთა“, ნემესიოსი, „ბუნებისათვის კაცისა“ (გვ. 120, 21)

ენა-ბრგენლი B. ენა-ბრგენილი და ძნელ კაფიად მოუბარი (საუბარი Cq) Cbq. ენა-ბრგენით და ძნელად კაფია საუბარი D. ენა ბრგენით და უკაფიო საუბარი E.

ლუწი ორ-ორი ZABCbq.

განუმარტავია DE.

შდრ. მარჩბივი.

ლუპი ნოიკი ZAA.

ლხენა ჭირთაგან ქსნა ZAB.

ჭირისაგან შველა Cb. ჭირისაგან მორჩენა Cq. განუმარტავია DE.

ნ. მლხენელი, ნალხენი, ნალხინები, სალხენი; შდრ. ლხინი.

ლხინება (2 ეზრა 9, 2) შველა ZAA.

ლხინი მხიარულად გახარება ZA.

მხიარულად ხარება B. სმა-ჰამით და (სი)მღერით სიხარული Cb. განუმარტავია DE.

ნ. ელხინა, ილხინა, მელხინება, მოლხინე, ნალხინები, სალხინებელი, სალხინო; შდრ. ლხენა.

ლხოზა ყინვის შედნობა ZAB.

გალხოზა, ყინვის გადნობა Cbq. გალხოზა DE.

ნ. გალხოზა, მოჰხტეს (=მოლხვეს), მხუალი.

მ

მანი მრავალ-რიგად მოვალს ართრონად და თავადაც ყოველთასა მოვალს და ბოლოდაც ვიეთთათვის, რამეთუ აქა მ ა მოვალს: მაანგელოზა, მამეფა, მაყმო, მამონა, მაუბნა და ესე-ვითარი ყოველთა ზედა სიტყვათა ZA.

მანი მრავალ-რიგი ართრონი არს და თავად ყოველთა მოეზავების და ბოლოდაც ვიეთთათვის B.

მა თავად მოეზავების ყოველთა სიტყვათა ZA.

თავად მოეზავება მრავალთა B.

მააფაჯა ავაზაკობა მაქნევიანა ZAB.

მაალერსა ალერსი მაქნევიანა ZA.

ალერსი მათქმევიანა B.

მამეხელი სიამოვნის მოქმელი ZA.

მამო სიამოვნე მიყო ZAB.

მამო ZAA.

მანანბრა ანბარად მომცა ZA.

ანბარად მომცა B.

მანდერძა ანდერძი მათქმევიანა ZA.

ანდერძი მათქმია B.

მარსა არსებად მქნა ZAB.

მაახპარეზა ასპარეზთა მამლერა ZAB.

მაახლო ახლო მყო ZAB.

მაახლოვა ახლოს მიმიყვანა ZAB.

მააჯა აჯა მათქმევიანა ZAB.

მაბადრაგა ბადრაგად მქნა ZAB.

მაბანა აბანოთ გამრცხა ZAB.

მაბრალა ბრალი დამღვა ZAB.

მაგ მკითხვიდეს რა კაცი, ვითარ-მედ: ვინ გითხრა, ანუ ვინ გიყო?

უკეთუ მოქმელი იგი მის თანა არს, მიუგებთ: მ ა გ კაცმა ქმნა;

ხოლო მიღმა მდევგისათვის ვიტყვით: მ ა ნ მითხრა და ჩვენ

თანა მდევგისათვის ვიტყვით: მ ა მ ა ნ მითხრა, თუ ქნა, თუ მო-

მ ა მ ა ნ მითხრა, თუ ქნა, თუ მო-

მცა და მისთანანი, არამედ უგვარო ZA.

მკითხვიდეს რა კაცი, ვითარმედ: ვინ გითხრა, ანუ ვინ გიქნა? უკეთუ მოქმედი იგი მის თანა ღვას, მიუგებთ: მაგ კაცმა ქმნა; ხოლო მიღმა მღგომისათვის ვიტყვი: მან მითხრა; და ჩვენ თანა მღგომისათვის: ამა მითხრა, თუ ქმნა, თუ მომცა და მისთანანი, არამედ უგვარო B. მკითხვიდეს რა კაცნი, ვითარმედ (უკეთუ CqD): ვინ გითხრა შენ? უკეთუ მოქმედი ჩვენი იგი მის თანა ღვას, მიუგებთ და ვებტყვი: მაგ კაცმა მრქვა მე; უკეთუ მიღმარე ღვას, ვიტყვი: მან მითხრა და უკეთუ ჩვენ თანა ღვას, ვიტყვი, ამა მითხრა, გინა მომცა და ეგვევითარნი CbqD. განუშარტავია E.

[მაგ ნ. შემაგე, შემაგეობა (იქვე)]

მაგათ 2 ეზრა 13, 26 ZAA.

მაგალითი (25, 9 გამოსლ.) ანდაზა ZAA.

მაგალითი არს, რომლისამე (რომელიმე CqD) გენებოს ქმნად: ტაძრისა, (+ ანუ Cbq) სახლისა, გინა კარვისა, ანუ ხატთა და ყვაილთა, აჩვენენ და წინა დაუღვა იგი, რათა მსგავს(ი) მისსა ყონ. ხოლო ანდაზა არს სამოსელთა და საბუქართა და ქაშლთა და რაოდენნი გამოიკვეთებინან, მათ მსგავსად CbqD. ესე მაგალითი განიყოფებინან ორად: მაგალითად და ანდაზად. მაგალითი არს უკვე, რომლისა სახე გენებოს, გინა ქმნულება სახლისა და კარავთა, ხატთა და ყვაილთა და ეგვევითართა; ხოლო ანდაზა სამოსელთა და საბუქართა და ქაშლთა და რაოდენნი გამოიკვეთებინან ეგვევითარნი E.

ნ. სამაგალითო.

მაგან მაგ(ა)სავით და უგვარიანესი ZABCbqE.

მაგარი (+ 36, 1 ესაია ZAA) ძნი-

ად გასატეხი ZA.

ძნელად გასატეხი B.

ნ. სიმაგრე.

მაგდებდა გა(ნ)ძებას ლამოდა ZAB

მაგდენი მაგის ტოლი ZAB.

მაგე მყავ ZABCbqD.

განუშარტავია E.

მაგიდა მაღალი სუფრა ფეკიანი ZA.

მაღალი სუფრა ფეკელი B. ფე(რ)-კიანი სუფრა CbqDE.

მაგიერი (მაგიერ BCbqD) (+ 11, 1 გამოსლ. ZAA) მის მიერივით ZA.

მის მიერსავით B. მიერსავით Cbq. განუშარტავია DE.

ნ. სამაგიერი.

მაგინებელი (13, 3 ესაია) გინების მოქმელი ZAA.

მაგისტრო (პ)რომაულია, მოძღვარი, გინა ოსტატი ZAB.

მაგისტროსი CbqD. ბერძულად E.

მაგმა E.

მაგნა მყო ZABCbqD.

განუშარტავია E.

მაგოლი თივის ძირეული ZABCbq-თივის ბულული DE.

მაგონა გონებად შემიყვანა ZAB-

მაგრა 20 კავშირი ZA.

ნ. მარა.

მაგრამ სიტყვის საქცევი(ა) ZABCbq.

განუშარტავია DE.

მაგრობალი კვერცხის მჩეკელო ZA.

კვერცხთ მჩეკი B.

ნ. გრო, გრობა.

მად ამად, იმად ZAB.

მადლოში (ხე) ZAB.

(ზე) ჭღარღლა CbqDE.

[მადანი ნ. ლითონი].

[მადარ ნ. მანჭური].

მადაური პური ბრტყელი და მგრგვალი ZAB.

მგრგვალი და ბრტყელ პური Cbq.

მგრგვალი პური D. განუმარტავია E.

მადგინა დგენა მიყო ZAB.

მადე ჭურჭელი არს, შიდა ფუტკარსა შთა(ა)სხმენ და ველთა გაუტეობენ და მით ჰპოებენ სხვათა ველურთა ფუტკართა ZA.

ჭურჭელი არს, შიდა ფუტკართა ჩასხმენ და ველთა განუტეობენ და მით ჰპოებენ სხვა ფუტკართა ველურთა B. მადე არს ჭურჭელი, რომელსა შინა შთასმენ ფუტკარსა (ფუტკართა CqD) და რა სხვისა ფუტკარისა ძებნად წა(რ)ვლენ, განუტეებენ და ფუტკართა მით ჰპოებენ CbD. მადე არს ჭურჭელი, რომელსა შინა შთასმენ ფუტკართა; რა სხვის ფუტკარის ძებნად წავა კაცი, მით ჰპოებს E.

მადიბადი (+ 2 მეფე 12, 13 ZA)

ალიზის მოქმედი ZABCbqD.

ესე მადიბადი არს ალიზის მოქმედი E.

მადიდა გადიდებულ მყო ZAB.

[მადიდებელი ნ. მართლმადიდებელი].

მადლი (+ 32, 5 დაბად. ZA) ესე (მადლი B) არს, რომელმან არცა ნაცვლის-გებისათვის, არცა მოყ(ვ)რობისათვის, არცა შიშისათვის, არცა სიყვარულისათვის კეთილი და ქველი(ს)-საქმე ქნას; კვალად მადლი არს ყოველივე კეთილი და რააცა ცოდვა

არა არს (არაა B), მადლი არს (მადლია B) ZAB.

მადლი არს, რომელმან არცა ნაცვლის-გებისათვის და არცა მოყვარობისათვის და არცა შიშისათვის და არცა სიყვარულისათვის კეთილი და ქველის-საქმე ქნას; კვალად მადლი არს ყოველივე კეთილი; კვალად რააცა ცოდვა არა არს, იგი მადლი არს. ხოლო მადლიერი იგი არს, რომელმან დაიხსოვნოს კეთილმოქმედება მის ზედა ქმნა. ხოლო მადლობა, რაჟამს მოვიკსენებდეთ მადლსა ღმრთისასა ჩვენ ზედა ბოძებულსა და აღვიარებდეთ სიხარულით. ხოლო მადლის გარდაქდა ესე არს, რაჟამს კეთილი ვინმე ქმნას ჩვენ ზედა, ანუ საქმითა, ანუ სიტყვითა კეთილითა ვაქსენეთ კაცი ივინი, ანუ თაყვანის-ცემითა, უკეთუ სხვა არაა ძალ-გვედვას Cb. განუმარტავია CqDE.

ნ. დამადლება, ვმადლობ, მიმადლება, მიმადლებული, მომადლება, სამადლო, სამადლობელი, უმადური.

მადლიერი¹ (მადრიელი Aa) (+ 4, 10 ზაქარია ZAa) რომელმან დაინახსოვროს კეთილმოქმედება მის ზედა ZA.

ესე არს, რომელმან დაიხსოვნოს კეთილმოქმედება მის ზედა B. მადლში ნახე Cb. განუმარტავია CqDE.

მადლის გარდაქდა ესე არს, რომელმანცა (ვინცა B) კეთილ(ნი) გვიყოს, ნაცვალი ვაგოთ ანუ სიტყვით ანუ საქმით, ანუ თაყვანის-ცემით(ა) ZAB.

მადლში ნახე Cb.

მადლობა ესე არს, რაჟამს მოვიკსენებდეთ ქველის-მოქმედებასა

¹ წყაროშია: „მადლიერობდენ“.

ღთისასა ჩვენდა ბოძებულსა და სიხარულით აღვიარებდეთ ZA.

ესე არს, რაჟამს მოვიკნენებდეთ მადლსა ღთისასა ჩვენ ზედა ბოძებულსა, სიხარულით აღვიარებდეთ B. მადლში ნახე Cb. განუმარტავია CqDE.

[მადრაგორი] Cb.

მადრაჯა ტალანტიოთ ZA.

ტალანტიოთ. არ მგონია B. ტალანტიოთ (+ და CqD) მართლა არ ვიცი CbqD. ტალანტიოთ. არ ვიცი, მართალია თუ [არა] E.

მადრიელი ნ. მადლიერი.

მაელეთ (52 ფსალმ.) ხ ო რ ო ღ (ხოროთ Z) გამოითარგმანების (გამოითარგმანება B); მა ე ლ ე თ დასაბამადაც ითქმის ZAB.

(+ 52 ფსალმუნი 1 Cb) რამეთუ მა ე ლ ე (თ) ხოროდ გამოითარგმანების. ხ ო რ ო მწყობრსა სახელ-ედების, მგრგვლად მოწყობილსა, გინა მგალობელსა, ანუ მომღერალთა. მა ე ლ ე თ (მაელედ D) დასაბამადაც გამოითარგმანების CbqD.

მემანნი სხვათა ენაა, წ ვ ე უ ლ ო ბ ა ს ჰქვიან ZA.

სხვათა ენაა, ქართულად წ ვ ე უ ლ ო ბ ა ს ჰქვიან B. (უკმ.) წვეულობა CbqD.

ნ. აემანი.

მავალი (1, 16?) მოსიარულე ZAa.

ნ. თვთმავალა, მამათმავლობა, შუამავალი, ცუდმავალა.

მავასხებელი ვალის მიმცემი ZAB.

[მავთული ნ. აშკი].

მავი * სხვათა ენაა, ქართულად ლ უ რ ჯ ი Z.

სხვათა ენათა არს, ქართულად ლ უ რ ჯ ი ა Aa. სხვათა ენათა არს, ქართულად ლ უ რ ჯ ი ჰქვიან Ab. სხვათა ენაა, ქართულად ლ უ რ ჯ ი და სხვები ჰქვიან B. (უკმ.) ლურჯი Cb. (უკმ.) CqDE.

[მავიწყი ნ. გულმავიწყი].

მავლი ფრინველის სენია მკართა ZA.

ფრინველთ სენია B. ფრინველის სენია CbqD. განუმარტავია E.

მავლტოჲ (2 კავშ.) ესე არს მლტოლველი ZAa.

(2 კავშ.) ესე არს მუსიკელობისა საშუალი — არც მალალი და არც დაბალი Ab². (2 კავშ.) კმა მუსიკელობის საშუალი — არც მალალი, არც დაბალი B.

მავრავი ფეიქრის იარალი, გინა მავარა ZAa.

ფეიქრის იარალია AbB. ფეიქრის ხეა CbqDE.

[მაზა ნ. სანუკვარი].

მაზარა ზედ წამოსასხმელი(ა) ZAB.

წამოსასხამი Cb. პალეგავტი CqD. განუმარტავია E.

მაზიდა (თევზ.) ZABCbq.

მაზლი ქმრის ძმა ZABCbqD.

განუმარტავია E.

მაზმანი ბალნის მსთველი ZA.

ბალანთ მსთველ B. ბალნის მგრეხელი CbqD. განუმარტავია E.

მაზმაროთი (52, 19 იერემ.) საბანელი ტაშტი ZAa.

მაზრაცი (3, 10 იოელ.) შუბი ZAB.

განუმარტავია Cb. იოელ. 3, 10: „დაკრენით [საქნისი]!... Cb.

მაზრაპეტი სტრაპეტი ZAB.

¹ იგულისხმება იოანე პეტრიწის თხზულება (II წიგნი, გვ. 22, 19). ² ასეთი განმარტება ჰქონია Aa-საც, რაც ვადაზაზულია.

სტრაპეტი, სტრაპი Cb. სტრაპესი, სტრაპი Cq.

მაზრახა მალაპარაკა ZAB.

მათ (+ 1, 10 იონა ZAA) იმათ, მათ და ამათ განიყოფიან (განიყოფებიან B): რამეთუ მათ ყოვლითურთ განყოფილად ჰქონან საქმენი, ხოლო ამათ — ზიარებულად ZAB.

მათ და ამათ განიყოფებიან (განიყოფიან D), რამეთუ მათ ვიდრემ ყოვლითურთ განყოფილად ჰქონან საქმენი, ხოლო ამათ — ზიარებულად CbqD. განუმარტავია E.

მათარა ნატის სასმისი(ა) ZABC bq.

განუმარტავია DE.

მათე მცირე ფოსო გლეხურად ZAB.

მცირე ფოსო CbqDE.

მათემათიკა (მათემატიკა Cb, მათემათიკება E) (3 კავშ.¹) ცის მზომელობა ZABCb.

ცის მზომელობა CqD. ცის მზომელობად გამოითარგმანება E.

[მათერ ნ. მანშური]

მათითი საქსოვრის სამართი ZAB.

ფეიქრის სამართი CbqDE.

მათითი ქვა ხუთო Cb.

მათოთი (ბალ.) ZABCbqDE.

მათრაკი (ვეფხის-ტყ. ZAA) ცხენის საწყეპი (საწყეპი Z) ZA.

ცხენის საწყეპელი B. ტაქგანავი (+ ცხენის საწყეპი ღვედი Cb) Cbq. ტაქგანავი D. განუმარტავია E.

ნ. მემათრაკე.

მათხირი კოდაკის ნახევარი ZA.

კოდიკის ნახევარი B. მცირე ხის კასრი CbqD. მცირე კასრი E.

ნ. კოდი.

მაიმახი ფე(რ)კ-მრუდი ZABCbq DE.

[მაიმონი ნ. მაიმონი].

მაიმუნი სხვათა ენაა, ქართულად ცი დამ ტკ ა ვ ე ლ ი, ქ ი ა, ყ ა - პ უ ზ უ ნ ა და ა ნ თ ა რ ი — ესენი ჰქვიან ZA.

(ოთხფ.) ქია, ყაპუზუნა BCbqD.

(ოთხფ.) ქია E.

მაიომი ორმოცდაათ(ი) უტევანი ერთი მაიომია (მაიმონია ZAA) ZAB.

ერთი მაიომი ორმოცდაათი სტადიონია Cb. ორმოცდაათი (ორმოცდაათორმეტი D) სტადიონი ერთი მაიომი არს CqD.

მაიპოსტასეხელი მაგვამებელი ZABCbq.

მაგვამებელი. ერთებრე მაგვამოვნებელი მგონია, კიდეც გაჩხრიკე D. 25 კავ შ ი რ შ ი: „რამეთუ ყოელთა არს მაიპოსტასეხელი მყოფთა“ E.

მაისი ვარდობისა ZABCbqDE.

ნ. ვარდობისა, თთუე.

მაიძულა დამიენა ZAB.

მაკარტო ხრიკი(ა) მორკინალთა ZABCbq.

ხრიკი(ა) DE.

ნ. დილიმმანი.

მაკე³ (+ 30, 41 დაბად. ZA) ორსული პირუტყვი ZAB.

(ოთხფ.) ორსული ცხო(ვე)ლი Cbq.

(ოთხფ.) DE.

ნ. იმაკა.

1 იონანე პეტრიწის შრომები (წიგნი II, გვ. 24, 3); წყაროშია: „მათიმატიკებრი“.

² ივლისხმება იონანე პეტრიწის თარგმანება (წიგნი II, გვ. 68, 20). ³ წყაროშია: „მაკედებელ“.

მაკვილაკი სიტყვა-მაწყინარო
ZACb.
სიტყვა-მაწყინარიით B. ავ-ენა
CqD. განუმარტავია E.
[მაკიდონი ნ. ოხრახუში].
მაკინტლობა ზროხათ(ა) და ყურ-
დგელთ(ა) მძუენობა ZAB.
ყურდგლის მძუენობა CbE. ყურდ-
გელთ მძუენობა CqD.
ნ. ქურაობა.
[მაკლნი ნ. მალმართნი].
მაკნანი ლეჩაქი ZAB.
თავსაბურავი ლეჩაქი CbqD. საბუ-
რავი ლეჩაქი E.
მაკრა ქარაგმა (ა) —, სადა ეს
უჯდეს, სიტყვას ასო აკ-
ლია ZAB.
ქარაგმაა —. ამრიგე, სადა ეს უჯდეს
სიტყვას, ასო აკლს Cb.
მაკრატებელი დუქარდი BCb. განუმარტა-
ვია E.
მაკრატელი მაკრატებელი, დუ-
ქარდი ZA.
იგივე დუქარდი B. განუმარტავია
CqD.
მაკუტი ანძაზე შემოხვეული თი-
ვის ზეინი ZA.
ანძაზე შემოხვეული თივა B. ანძაზე
ჩამოცმული თივა Cb.
მალ მსწრაფლსავით ZAA.
ნ. მალი 3.
მალა ზურგის ძვლის ნაკვეთი;
მ ა ლ ა — დამალა; მ ა ლ ა მარ-
თლადაც (მართლობადცა B)
ითქმის ZAB.
ზურგის მძივის მონაკვეთი CbqD.
განუმარტავია E.
მალაკი (2 ნემეს.) ჩ(ჩ)ვილკეც-

თაგანია ZAB.

უსისხლო ცხოელი (+ ვითარცა
ლოფორთქინი და კირჩხიბი Cq) 2
ნ ე მ ს.: „სელქანი და მალაკი უსისხ-
ლონი არიან“ CqD¹. 2 ნ ე მ ს.:
„სელქანი და მალაკი უსისხლო ცხოე-
ლია ზღვისა“ E¹.

ნ. ზუმელი.

მალაკი (+ 7, 15 მამათ-ცხ.² ZAA)

მცირე სფირიდი(ა) ZABCqDE.

ესე არს მცირე სფირიდი. კვალად
მ ა ლ ა კ ი ეწოდების ცხოველსა რას-
მე უსისხლოსა, ვითარცა ლოფორთ-
ქინსა და კირჩხიბსა (ნემეს-
ოსის წიგნის 2 თავში) Cb.

მალამო სალბუნე(ა) ZABCbqD.

განუმარტავია E.

ნ. ემპლასტრა.

მალატონი დიდი ტოლამა ZABC
bqD.

ნ. ტოლამა.

მალადური (ფრინ.) ZABCbqDE.

მალე (+ 1 მეფე 14, 7 ZA)

მსწრაფლ(ი) ZABCbq.

განუმარტავია DE.

მალემსრბოლი (+ 2 ნეშტ. 30,

6 ZAA) ქენებით მავალი ZA.

განუმარტავია BCb.

ნ. დრომიკოსი.

[მალემწერალი ნ. კომენტარი].

მალვა უცნაურ ქმნა ZAB.

უცნაურად ქმნა Cb. განუმარტავია¹
CqDE.

ნ. დამალვა, დამალული, იმა-
ლებოდა, მალა, მალულ, სამა-
ლავი, უმალავს.

მალთო ფიქვის ზეთი ZABCbq.

განუმარტავია DE.

¹ გამოკრებილია ნემესიოს ემესელის „ბუნებისათვის კაცისა“, (გვ. 27, 22).

² შლრ. A—1105, 168 r., a 10. ³ ნემესიოს ემესელი... გვ. 27, 22.

მალი დარგთან ნახე ZAB.

ერთი მკარე სართლისა (სართუ-
ლი Cq) CqD. ერთი მკარე E.

მალი ხარკი მწვალებელთა ZAA.

ხარკი მწვალებელთა; მალი —
სწრაფად მორბედი Ab. ხარკი მწვა-
ლებელთა; მალი — სწრაფად მორ-
ბედი; მალი — ერთი მკარე სართუ-
ლისა B. მალი ეწოდების ხარკსა
მწვალებელთასა; მალი არს ერთი
მკარი სართლისა სახლთასა; მალი
ითქმის სწრაფი Cb. გამოსაღები,
ხარკი Cq.

მალი სწრაფად მორბედი ZAA.

სწრაფი CqD. განუმარტავია E.

ნ. მალ, მალიად, სიმალე.

მალიად 48, 16 იერემ. Z.

მალოქი (ბალ.) (24, 24 იობ)

ბალბა, მოლოქი ZAA.

(ბალ.) ბალბა AbBCbqDE.

**მალულ (1 მეფე 14, 11) დამა-
ლული ZA.**

მალქვალა ნიყვი (+ სოკო E) DE.

**მამა (+ 2, 24 დაბად. ZAA) (+
მამა B) არს ღთი დამბადებლო-
ბითა. მამა არს შექმნელი;
მამად ითქმიან (ითქმის B)
მოდღვარი, მღ(ვრ)დელი, აღმზრ-
დელი, ოსტატი, გინა კაცი უხუ-
ცესი ZAB.**

მამად ითქმის ღთი. მამა არს
შექმნელი. მამა არს მოძღვარი, გინა
წინამძღვარი, გინა მღვრდელი. მამა
ეწოდების აღმზრდელსა, გინა მამის
ნაცევალსა. მამად ითქმის კაცი უხუ-
ცესი, გინა მკოვანი Cb. განუმარტავია
CqDE.

ნ. მამობილი, მამრი, მამულა,

პატირ, პატრი, სიმამრი.

[მამაბერი ნ. კაცი].

მამაგონა გონებად მიგდო ZAB.

მამად-მთავარი ნ. მამა[თ]-მთავარი.

**მამათმავლობა (+ 1 კორინ. 6, 9
ZAA) სოღომური ცოდვა ZABCb.**

**მამა[თ]-მთავარი (მამად-მთავა-
რი ZAA) ესენი არიან ადამ,
აბელ, ნოე, აბრაჰამ და მისთანა-
ნი. ხოლო აწინდელიცა (აწინ-
დელნი A) პატრიარქნი (პა-
ტრიარქიცა A) (+ ხოლო გარკ-
მთავარი ეპისკოპოსთა მიერ
წარგზავნილი სამწყსოსა შინა
ZAA) ZA.**

ესენი არიან ადამ, აბელ, ნოე, აბ-
რაჰამ და მისთანანი. ხოლო აწინ-
დელნი პატრიარქი მამათავრად
ითქმის B. მამათავარი არიან ადამ,
სეთი, ნოე, აბრაჰამ და მისთანანი; მამათავარი არიან პატრიარქნი Cb.

მამაკაცი 1 კორინ. 7, 16 Z.

ნ. კაცი.

**მამალი ყოველივე ცხო(ვე)ლ(ნი)
მამალ-დედლად ითქმიან (ითქმის
B) ტოლნი ZAB.**

ყოველი მფრინველი და პირუტყვი
მამალ-დედლად ითქმის Cb. განუმარტა-
ვია CqD. (ფრან.) E.

**მამამთილი (+ 38, 13 დაბად.
ZAA) ქმრის მამა ZABCbqD.**

განუმარტავია E.

ნ. ნამამამთილარი.

**მამამძუძე (+ 4 მეფე 10, 1 ZAA)
კაცი გაშზრდელი ZAB.**

გამზ(რ)დელი კაცი CbqD. 'ლა-
ლა' E.

**მამასახლისი სახლთ უფროსი
ZAB.**

ნ. წინამძღვარი.

**მამასურვა სურვილად მომიყვანა
ZAB.**

მამაცი (+ 1 მეფე 30, 2 ZA)

მამაკაცი ZABCbqD.

ნ. კაცი.

მამიდა მამის დაჲ ZABCb.

განუმარტავია CqDE.

მამითადი ნადი ყანათათვის ZABCb.

მამით-დაჲ დედინაცვლის შობილი ZAB.

მამის შექნილ და დედის ნაცვლის შობილი Cb.

მამინაცვალი (მამინაცუალი AaB)

მეორე ქმარი დედისა ZA.

მეორე მამა B.

მამობილი მამად წოდებული ZABCb.

განუმარტავია CqDE.

მამრი (+ 3, 8 დანიელ ZA) მამაკატური ZAB.

მამაკატური და მდედრი — დედაკატური Cbq. მამაკატურად და მდედრი — დედაკატურად D.

მამული (+ 25, 10 ლევიტ. ZAa)

მამისეული ZAB.

მამისეულივით CbqD. განუმარტავია E.

მამცნედ ცოდნის მიმცნად ZA.

ცნობის მიმცნად B.

მამკობელი (ბალ.) თესლია პურის გამაშავებელი და გემოს არ გაურყვნის ZA.

(ბალ.) თესლი არს მოლისა, პურს გააშვევს და კაის გემოს მისცემს B.

მან (+ 53, 12 ესაია ZAa) იმან ZABCbqD.

განუმარტავია E.

[მან ნ. დაუმანვან].

მანა (+ 4, 21 მსაჯ. ZA) (+ მანა B) არს პალო და მომცრო მარგილი; მანა არს სადილე ქალთა (+ რომელსა ზედა კერვენ ZA).

ფილასოფოსთა სიტყვითა მან მამლად ითქმის, ხოლო მანა — დედლად, მასი — მამაკაცისათვის და მასაჲ — დედაკაცისათვის, ამისთვის რამეთუ ესრეთ ჯერ-არს თქმად სიტყვითა, რათა ბოლოს(ა) მარცვალთა მიერ ვიცნათ განყოფა მამაკაცთა და დედაკაცთა, ოდეს(ცა) ვთქვიით: წინასწარმეტყველ, ვაკსენეთ მოსე, დავით, ესაია და გინა სხვა ვინმე მამათაგანი, (+ ხოლო ZA) ოდეს ვთქვათ: წინასწარმეტყველა, გვითქვამს. მარიამ, დებორა, ანნა და ერთი დედათაგანი; აგრევე მოციქული და მოციქულა (+ და მოწამე და მოწამა, მონაზონი და მონაზონა ZA), ხოლო უკეთუ ვთქვათ, მოვიდა, ვიტყვით მამაკაცისასა (მამაკაცისათვის B) და უკეთუ ვთქვათ, მოვიდაჲ — დედაკაცისათვის, აგრევე ყოველი საზოგადო სათქმელი განიყოფებიან (განიყოფიან B) ZAB.

მანა ეწოდება თითოსტარსა (თოთისტარია Cq) ქალთასა. კვალად მანად ითქმიან პალო(ა) დასარკობელი, გინა მომცრო მარგილი ლობეთა, გინა კარეისა ეზოთა. (+ ხოლო Cq) ფილასოფოსთა ენითა მან მამლად ითქმის, ხოლო მანა დედლად; მასი მამაკაცისათვის ითქმის და მასაჲ — დედაკაცისათვის, ამისთვის რამეთუ ესრეთ ჯერ-არს თქმად, რათა ერთისა სიტყვისა თქმითა განყოფდეთ კსნებასა მამაკაცისასა და დედაკაცისასა. ოდეს ვაკსენოთ მამაკაცი, ვიტყვით წინასწარმეტყველი მოსე, დავით და გინა სხვა რომელმე,

ხოლო ოდეს ვაკსენოთ დედაკაცი, ვიტყვით წინასწარ მეტყველა: მარიამ, ანა, დებორა და ერთი დედათაგანი. უკეთუ ვთქვათ: მოვიდა, ვიტყვით მამაკაცისათვის, ხოლო უკეთუ ვთქვათ მოვიდაი — დედაკაცისათვის; ეგრეთვე წავიდა — მამაკაცისათვის და წავიდაი — დედაკაცისათვის; ეგრეთვე ყოველივე საზოგადოდ სათქმელი მამაკაცისა და დედაკაცისა განიყოფებიან სიტყვის ბოლოსა ნამეტნავისა მარცვალთა — ინი შეკვანდეს ანუ ანი, რომელიცა მას სიტყვას(ა) კეთილად მოეზოს, ანუ სხვა ასონი, იგი მოზაონ. ამას (+ ყოველნი Cq) ჩვენნი (ჩვენთა Cq) მთარგმნელნი (მთარგმნელთაგანი Cq) არა დაემხარენენ (განემჟაყრენ Cq), არა თუ (+ მათ Cb) არა იცოდეს, არამედ რათა აღვივლად გამოიღონ პირველ(ი) მთარგმნელნი წ-გნ(ნი) უსწავლე(ლ)თათვის Cbq. მან მამლად ითქმის, ხოლო მანა დედლად, მასი მამაკაცისათვის ითქმის და მასაი — დედაკაცისათვის, ამისთვის რამეთუ ესრეთ გერ-არს თქმად, რათა ერთისა სიტყვითა განეყოფდეთ ქსენებასა მამაკაცისა და დედაკაცისასა, ოდეს ვაკსენოთ მამაკაცი, ვიტყვით წინასწარ მეტყველი — მოსე, დავით, გინა სხვა რომელიმე, ხოლო ოდეს ვაკსენოთ დედაკაცი, ვიტყვით წინასწარ მეტყველა — მარიამ, ანა, დებორა და ერთი დედათაგანი. უკეთუ ვთქვათ მოვიდა, ვიტყვით მამაკაცისათვის. ხოლო მოვიდაი — დედაკაცისათვის. ეგრეთვე წარვიდა ვთქვით მამაკაცი და წავიდაი ვთქვით დედათაგანი. ეგრეთვე ყოველივე საზოგადოდ სათქმელი მამაკაცისა და დედაკაცისა განიყოფოდეს სიტყვისა ბოლოს ნამეტნავისა მარცვალთა ინი შეკვანდეს ანუ ანი, რომელიცა მას სიტყვასა კეთილად მოეზოს D.

ნ. მაგ; მდებარობითი ა ნაწილაკის ხმარების მხრივ შდრ. კაც'თან მოყვანილი მაგალითები.

მანა თითისტარი DE.

მანა პალო, გინა მომტრო მარგელი D.

მანა რიფსიმე, და გაიანე ში: „ერთი იგი მათგანი იყო მემანე და იქმონდა მძივსა მანისასა და (ურწ) და როქისა დლისასა“ E.

ნ. დამანი.

მანაა (45, 25 ეზეკ.) შესაწირავი ZAA.

შდრ. მანამთ, მანნამ.

მანათობელი ნათლის მომფენელი ZAB.

მანალი მსოფლიონი ბანაკს უწოდენ ZA.

მსოფლიონი ბანაკს უწოდენ, ხოლო ბერძენნი — სასანთლესა B. მსოფლიონთა ენითა ბანაკსა ეწოდების (ეწოდება CqD) (+ ხოლო ბერძულად — სასანთლესა Cb) CbqD.

მანალი ბერძულია, სასანთლესა ჰქვიან ZA.

სასანთლე(ა) (+ ბერძულად CqD) CqDE.

შდრ. მანუალი.

მანანა (+ 16, [32] გამოსლ. ZA) ზეცით შთამოვრდომილად (ჩამოვრდომილად B) ითქმის, ხოლო ენითა ასურულითა მანანა რამაო, ვინათ(გან) არა იცოდეს (იცოდენ B) რა იყო, ამისთვის იკითხვიდენ რამაო, და მით ეწოდა მანანა (+ მანანა თეთრი იყო, მსგავსი ქინძის მარცვლისა, თაფლებრ ტკბილი, მზე დაადნობდის ZA) ZAB.

(+ მანანა Cq) ზეცით შთამოვრდომილად ითქმის. მანანა ენითა ასურულ-

ლითა, თუ: რამაო. ვინათგან არა იცოდეს რა იყო, ამისთვის იკითხვიდენ (იკითხვიდეს Cq): რამაო და მით ეწოდა მანანა Cbq. ზეით შთამოვრდომილად ითქმის D. განუმარტავია E.

ნ. თაფლი ველური, ნისლი მანაჲთ ძღვნით, გინა შესაწირავით ZABCbq.

ყოვლად წმიდის შობისათვის [მაქ]სიმე (თევდორე D) აღმსარებელის თქმულში: „ეინ(ა) ეგე მანაჲთ დართულ იქმანს სიტყვითა მით ცხორებისათა“ D¹.

შდრ. მანაა.

მანაშა (ბალ.) შავი მკადი ZABCbq.

მანაცვალა (მანაცულა B) ნაცვალყო ZAB.

მანგალი (2, 4 ესაია) ყანის მოსაჭრელი ZAA.

ყანის მოსაჭრელი. (1 მეფე 13, 20)

Ab. ყანის საჭერა B. ნამგალი, ყანის მოსაჭრელი Cb. ნამგალი CqDE.

ნ. ნამგალი.

მანგი მარგალიტი, გინა მთოვარე ZAB.

მარგალიტი CbqD. [მთოვარე] E.

მანდ მაგავე ადგილს ZABCb.

განუმარტავია CqDE.

მანდავე (მანდავ B) (+ 4 მეფე 1, 6 ZAA) იგივე ZAB.

მანდარი (+ სვიმეონ¹ ალაბელ. ZAA) სხვათა ენაა, საგებელი, გინა მოზღუდვილი ZA.

საგებელი, სხვა ენა არს, გინა მოზღუდვილი B. მოზღუდვილი CbqD.

(2 მეფეთა [6, 19]; სვიმეონ ალაბელის ნეტაფრასში). სვიმეონ ალაბელის სვეტის გარმოზღუდვილს მანდარი ეწოდებოდა, გალაჲანს შვიგნითს. ეს მეფეთაში მანდარი სხვა არის, ვეკობ E.

მანდარი (+ 2 მეფე 6, 19 ZA) თხელი პური ერბოთ მომწვარი; მანდარი ითქმის მანდ(ა)ეგ არს ZAB.

ლაჲაში ერბოთ მომწვარი. მანდარი ითქმის შემოზღუდვილი; მანდარი ეწოდების საღთო წერილით თხელს პურსა ერბოთა ანუ ზეთითა მოხრაკულთა; მანდარი მოვალს სიტყვასა შინა: აჲა მანდ არს, შენ თანა Cb. ლაჲაში ერბოთ მწვარა CqD.

ნ. ნაზუქი.

მანდატურთ-უხუცეხი მათი უფროსი ZA.

განუმარტავია BCb.

მანდატური ესე არს კელარგნოსანი მეფეთა გარე მდგევი ZAB.

მანდატური არს კელარგნოსანო მეფეთა თანა მიღმა მდგევი, რომელთა მიერ წარვლინებითა განიგების ყოველნი. ხოლო მანდატურთ-უხუცესი — წინაშე მეფისა მდგომელი და მთავარი კელარგნოსანთა და მტარვალი მრისხანე და მტარწველი, ხოლო მანდატური — კეთილ და სასიხარულო, ხოლო ოდესმე სარის(ი)-ხველცა და არა სისხლის დამთხვევლ, ხოლო მტარვალი არა მესიციოსხვე Cb. კელარგნოსანი CqDE.

ნ. ბოქაული, იასაული.

მანდგია მონაზონთ გარ საბლარდნელი(ა), ნაოჭიანი ZAB.

მანდიკი ვაშკარანი(ა) ZABCbqD. განუმარტავია E.

¹ წყაროს დასახელება და მოწმობა Cq ნუსხაში გადახაზულია.

[მანდილი ნ. კელმანდილი].

მანდრაგორი (ბალ.) (30, 14 და-
ბად.) ბალახია, ვაშლივით მოი-
ბამს; ვინც სჭამს, ძილს მო(პ)-
გვრის ZA.

(ბალ.) (30, 14 დაბად.) მანდრაგორი
ბალახია, ვაშლივით მოიბამს; თუ კაც-
მა კვამა, ძილს მოგვრის B. (ბალ.)
მანდრაგორი (დაბადების 30, 14) ეს
ბალახია, ვაშლივით მოიბამს; თუ კაც-
მა კვამა, ძილს მოგვრის. კვალად მან-
დრაგორად ითქმის ხილი პირველ
ნაყოფი, რომელსაცა ყვავილი ზედავ
ებას Cb. (ბალ.) ესე ბალახია, ვაშლი-
ვით მოიბამს, კაცს ძილს მოგვრის, თუ
კვამა; კვალად მანდრაგორად
ითქმის ხილი პირველ ნაყოფი, რომ-
ელსაცა ყვავილი ზედ(ა)ვე ებას, გინა
ჯოლო მთისა CqD. (ბალ.) ეს ბალა-
ხის ხილია, ვაშლივით მოიბამს, კაცს
ძილს მოგვრის E.

მდრ. მელმანდრაგორი.

მანდრინი (მანდრინნი Cq) (+
ეფთვიმის ქართველის ცხ.¹ B)
საწა(ნ)გროსთან ნახე ZABCbq.
მანდლური ყორით ნაგები ნიში
ZABCbqD.

ნიში ყორით ნაგები E.

მანე ესე არს თვალთა სიბინდე
სტომაქის აღორთქლებისაგან
ქმნილი ZA.

თვალთ სიბინდე სტომაქთ აღორ-
თქლებათაგან B. (+ მანე CqD)
თვალთა სიბინდეა ქმნილი აღორ-
თქლების(ა) მიერ CbqD.

მანთუნი (ხე) ნიგოზი მისი მკედინე-
ბელა არსო B.

მანი ესე არს, რომელსა თათარნი
მისცემენ მიზდად საწოლისა
ცოლთა მათთა გულისთქმისა

მათისათვის, მარიც იგივე(ა)
ZA.

ესე არს, რომელ თათარნი მისცემენ
მიზდას დასაწოლად დიაცთა მათის
გულისთქმისათვის B. მანი ეწოდების,
რომელსა უსჯულონი მისცემენ მზი-
დად (!) საწოლისა თვისისათვის Ch.
მანი ეწოდების, რომელსა უსჯულონი
(უსჯულონი D) ცოლს(ა) მისცემენ
მიზდად საწოლისათვის CqD. ეწოდე-
ბა ქორწილში რომელ უსჯულონი
ცოლს მისცემენ მიზდად საწოლისა E.
ნ. მარი.

მანი ნ. დამანი.

მანიაკი (3 ეზრა 3, 6) საყელო მო-
თვალულ-მომარგალიტული ZAჟ.

საყელო მოთვალულ-მომარგალი-
ტულა (8, 21 მსაჟ.) Ab. საყელო მო-
ოქვილი B. მანიაკი არს თვალთა და
მარგალიტით(ა) შეგებული საყელო
CbqD. თვალ-მარგალიტიანი საყე-
ლო E.

მანკანა მასმორი, საცეცხლური
ილეკროთაგან, ზამთარ წინ სად-
გმელი ZA.

მასმორი. ესე არს საცეცხლე ილეკ-
როთაგან, ზამთარ წინ სადგმელი B.
მასმორი. მანკანა არს რვალოთა და
რკინათაგან შემზადებული საცეცხლე
ფეკელად შექმნილი ნახშირისა საწვა-
ვად, ზამთარ წინაშე სადგმელად Cb.
მასმორნი. მანკანა არს რვალოთა და
რკინათა მიერ საცეცხლე ფეკელად
შემზადებული ნახშირის საწვავად
ზამთარ Cq. ნახშირის სანთები D.

ნ. საცეცხლე.

მანკი ენება რამ დაშთომილი ZA.

ენება რამ დანაშთომი B. წყულის
(+ ანუ ენების Cb). დანაშთომი ნა-
წილი Cbq. განუმარტავი DE.

¹ ცხ-ბა იოანესი და ეფთვიმესი. ივ. ჟავახიშვილის გამოც., 98, 4.

ნ. მანკიერი, უმანკო, წყალ-
მანკი.

მანკიერება (მანკიერი D) (+ 6,
11 ლუკა ZAa) გულით ვნება
აღუქოცელი ZA.

გულით ვნების აღუქოცელობა B.
მანკიერება არს გულით ბოროტის
ნდობა აღუქოცელად და უჩინრად,
ვიდრემდისი ეამი პოოს Cb. მანკი-
ერება არს გულით ბოროტის ნდობა
აღუქოცელად, ოდესცა ეამი პოოს
CqD.

მანკიერი მანკიანი ZA.

განუმარტავა E.

ნ. გულმანკიერი, წყლით მან-
კიერი.

მანაჲ (41, 5 იერემ; 1, 10 ბა-
რუქ¹) შესაწირავი ZAB.

შესაწირავი, გინა ძღვენი (+ იერემ.

41, 5; ბარუქ 1, 10 Cb) Cbq.

შღრ. მანაჲ, მანაჲთ.

მანუალი ელლენებრ სასანთ-
ლე ZA.

ელლენებრია, სასანთლე B. სასან-
თლე ელლენურად Cbq. მაღალი სა-
სანთლე D. სასანთლე თუ მანალი E.

შღრ. მანალი.

მანქანა ნ. მანქანი.

მანქანება მრავალსახე კერკის
ქცევა ZA.

მრავალგვარი კერკი საზიანო B.
გრიგოლი ლ¹ თისმეტყველი იტყვის:
გამგებლობა და მანქანება
ემსგავსებიანო, გამგებლობა კეთილი(ი),
ხოლო მანქანება — არა. მანქანი
არს (+ მბრუნავი CqD) ვითარცა
ჭახრაკი და მანქანება (მ) (+ არს
CqD) საქმისა კაცობრივისა სიბრძნით
ბრუნ(ვ)ება(მ) საქმეველად სხვათა-
თვის ზაკით CbqD. განმგებე-

ლობა და მანქანება ემგზავსე-
ბიანო. გრიგოლი ლ¹ თისმეტყველი²
იტყვის: განმგებლობა — კეთილი,
ხოლო მანქანება — არა. მანქა-
ნი არს მბრუნავი, ვითარცა ჭახრაკი;
და მანქანება არს საქმისა კა-
ცობრივისა სიბრძნით ბრუნება საძ-
ლეველად სხვათათვის E.

მანქანი (მანქანა Ab) (+ 2 ნეშტ.
26, 15 ZAa) ჭახრაკი
ZABCbqDE.

მანუური სხვათა ენაჲ, სიგლა-
სათვის დაურქმევიათ ცუ-
ლად ZA.

სხვათა ენაჲ, სიგელი ჰქვიან ქარ-
თულად B. წიგნი დასამტკიცებელი.
მანუურისას მეცილებიან და ვიეთ-
ნიმე იტყვიან სპარსთა ენისა არსო.
ესევითარნი ყოველსა ენათა შინა
იქმნებიან ანუ მეზობლობისა მიერ,
ანუ შემოღებისა მიერ, რამეთუ სპარ-
სულად ეწოდების მაღარ დედასა,
ხოლო ფრანგულად მათერ, ვინა
ორნივე ერთ; ლათინთა ენითა სუ-
ღარი — მკვდრისა სახეველსა, ეგ-
რეთვე ქართულად; ანუ ქარტა, ანუ
სანდალი ლათინთა და ქართულთა
საზიარო არს. ეგრეთვე ყოველთა ენა-
თა შინა მრავალი მყოვლს. არამედ
ესე მანუური არა თუ საღ¹ თოთა წე-
რილთა შინა ძეს, არამედ გარეშეთა
Cb. წიგნი(ა) დასამტკიცებელი CqDE.
ნ. წერილი.

მანუური (ხე) Cb.

მანძილო ბერწ-მსუქანი, გინა
ძმარში ნადები სამწვადე ZA.

ბერწ-მსუქანი, გინა ძრძიანი მწეაღი
B. ბერწ-მსუქანი. მანძილო ეწოდების
ბერწ-მსუქანსა; ხოლო ოდეს კეთილი
მსუქანი ქორცილი ლუქმედად დასჯრა
და ძმრითა და ნიეთებიტა შიზაო,
ზამთარ რაოდენთამე დღეტა შეინახო

¹ წყაროშია: „მანაჲ“. ² შღრ. A—1: 296,15; 377,23; 385,7; 429,24.

ლა ოდესცა გინდეს, შესწვა, მანძილო ეწოდების მასცა; მანძილო სოკოსა უწოდენ ერთსა კეთილ მემოენებისათვის Cb. ბერწ-მსუქანი CqD. განუმარტავია E.

ნ. აპოხტი.

მანჭვა (მანჭუა ZAB) (ფრინ.) ZABCbqD.

(ფრინ.) ნასთისა ანუ კაცისა E.

მანჭვალაი ნ. მანჭუალი.

მანჭკუალა (მანჭკვალა BCbqDE)

სოკოა კუნძზე ბმული ZAA.

სოკოა კუნძზე ბმილი Ab. სოკოა კუნძისა B. სოკოა ხის კუნძისა Cbq. სოკოა D. განუმარტავია E.

მანჭუა ნ. მანჭვა.

მანჭუალი (მანჭვალა BCbqE)

ჩასაყარი ლუსმარი ZABCbq.

განუმარტავია D.

შდრ. სამსჭუალი.

მანჯანიკი ჩიგორგლის ამოსაღები ქახრაკი ZAB.

აბრეშუმის ქახრაკი Cbq.

მანჯიკი მომცრო მარტილი ZABCbqD.

ციგა E.

ნ. მარტილი, ურემი.

მაოცარი (მაოცარნი E) მაოცნებელი ZABCbqD.

მაოცნებელიაო და მომჩვენებელი E.

მაოცი საოცის მქნელი ZAB.

იგივე მაოცნებელი Cbq. მაოცნებელივე D. განუმარტავია E.

მაოცნებელი ოცნების მაჩვენებელი ZA.

მაჟალო (ხე) ტყის ვაშლი ZABCbqDE.

მაჟარა წყალში დამწნილი მხლე-ბი ZAB.

წყალში ჩადებული ქარხალი (+ და მისთა[ნა] Cb) CbD. ქარხალი წყალში ნადები E.

მაჟაური (მძრომ.) (+ 2, 11 ამბაკ.

·ZAA) მატლი ხის გულთა) მქამელი ZAB.

(მძრომ.) მატლია ხის გულის მქამელი Cbq.

მაჟმობელი საგალობელ-კმოანება ZA.

საგაოელკმოანება, გალობა, თუ რაც B. მაჟმობელი (ესე Cq) არს გალობა სამკდრო ანუ სხვა ქმა რამე გლოვისანი) Cbq. გალობა სამკდრო ანუ ქმა რამე გლოვისა D. ანდრია სალოსის წიგნში მაჟმობელი გალობად სამკდროდ ანუ სხვად კმოანებად გამოაჩინა E.

მარა მაგრამ (+ იმერულად ZAA) ZAB.

მარაგი ცაა რა თხელითა ღრუბლითა შემოსილ იყოს, იგი არს მარაგი, ხოლო აქა-იქ ღრუბელი და ვარსკვლავ-მჩენი იალკიალი არს ZA.

ცაა რა თხელის ღრუბლით შემოსილ იყოს, მარაგი არს, ხოლო აქა-იქ ღრუბელი და ვარსკვლავ-მჩენი იალკიალი არს B. ესე მარაგი არს ღამე რა თხელი ღრუბელი მოჟარვოდეს ცასა, ხოლო უკეთუ ღრუბელი აქა-იქ დაგლეჯილად ჩნდენ და ვარსკვლავნი მრავალგან იყოს, მას იალკიალი ეწოდებიან Cb. თხელ(ი) ღრუბლიანი ღამე CqDE.

მარაგი კვიპრიანეს ცხ.: „ვისწავლე დაგება სიტყვათა და ზრახვა

მარაგითა და მარაგი ზრახვითა“
CqDE¹.

მარაგით-ზრახვა (მარაგით-ზრახვა ZA) არს სიტყვა ესრე გვარად სთქვა, ადვილ საცნაურ არ იყოს, არამედ ვითარცა ღრუბელი რამ(ე) ემოსოს, ანუ ორ-სამ რიგად გაისინჯოს ZA.

ესე არს სიტყვა ესე რამე სთქვა, ადვილ საცნაური არა იყოს, ვითარცა ემოსოს რამე, ანუ ორ-სამ რიგად გაისაზღვრებოდეს B.

მარადის (+ 50, [5] ფსალმ. ZAa) ნიადგ, მუდამ ZA.

მუდამ B. სამარად, მუდამად CbqD. სამარად E.

ნ. სამარად, სამარადისო.

მარადღამე (+ 6, 5 ფსალმ. ZA) ღამე ყო(ვ)ელ ZABCbq.

მარადღე (+ 31, [3] ფსალმ. ZAa) ღღე ყო(ვ)ელ ZABCbDE.

მარაზი სხვათა. ენაა, თოკს(ა) ჰქვიან ZA.

(უქმ.) სხვათა ენაა, ქართულად თოკი ჰქვიან B. (უქმ.) წვლილი თოკი Cb. (უქმ.) CqDE.

მარაკი თხელი ტყავი(ა) ღვიძლის კერძო მუცელში ZAB.

მარაკი არს თხელი ტყავი მუცლისა შინაგან ღვიძლის (ღვიძლით CqD) კერძო CbqD.

მარანათა (1 კორინ. 16, 22) ოდეს-იგი თქვა მოციქულმან, რომელსა არა უყვარდეს უფალი ჩვენი იესო ქრისტე, იყავნ შეჩვენებულ; ესოდენ მჭურვალითა გულითა თქვა სიტყვა-იგი, რომელ მეყსეულად უფალი იხი-

ლა. ამისთვის შეუდგინა და დაწერა ასურულითა ენითა მარანათა, ვითარმედ: უფალი მოვიდა ZAB.

(+ 1 კორინ. 16, 22 Cb) ოდეს-იგი თქვა მოციქულმან(ნ), რომელსა არა უყვარდეს უფალი ჩვენი იესო ქრისტე, იყავნ შეჩვენებულ. ეს(ე)ოდენ გულითა მჭურვალითა თქვა სიტყვა იგი, რომელ მეყსეულად უფალი იხილა, შეუდგინა და დაწერა მარანათა ასურულითა ენითა, ვითარმედ უფალი მოვიდა, ესე არს მარანათა CbqDE.

მარანი საღვინე სახლი ZABCbqD. განუმარტავია E.

მარაო კელით მოსაქროლებელი ZA.

კელით მოსაქროლი BCbq. განუმარტავია DE.

მარაქა² ქალთ ჯარი ლხინში ZA.

ქალთ ჯარი ლხინად B. ქალნი ლხინად (ლხინზედ Cb) მსხდარ(ნი)¹ CDE.

მარბიელი მარზიკნი ZAB.

ნ. ელატი 1, თარეში.

მარგალიტი 13, 46 მათე ZAa.

განუმარტავია AbBCDE.

ნ. გუჰარი, სამარგალიტე.

მარგებელი რგების მოქმედი ZAa.

მარგებენ 7, 4 იერემ. ZAa.

მარგი ბოსტნის დაკვალებული ZAB.

ბოსტნის რიგის კვალნი C. რიგის კვალი ბოსტნისა D. ბოსტნის რიგის კვალები E.

მარგილი ხე წვერ-წათლილი დასარკობი ZA.

მარგლა ბალახთ ამოგლეჯა ZAB.

¹ Cb-ში წყაროს დასახელება და მოწმობა გადახაზულია, ხოლო განმარტება იგივეა, რაც B-სი წინა შემთხვევაში. ² აქედან გრძელდება Ca ხელნაწერი.

ბალახის ამოგლეჯა მწვან(ე)ილში
C. განუმარტავია DE.

ნ. ნამარგლი.

მარგული წყლული უმ(რ)თელე-
ბელი ZABCD.

სენი წყლული E.

მარდა ესე არს არა დღითი ფასი,
არამედ გარდაკვეთით მუშაკო-
ბა ZA.

ესე არს არა დღითი-დღელი ფასი,
არამედ გარდაკვეთით მუშაკთა B.
მარდა(დ) არს, რომელმან (რომელ D)
მუშა(კ)თა არა დღიურ(ი) ფასი მის-
ცეს (მისცეს ფასი CqD), არამედ
გარდაკვეთით CD. მარდათ დაქერა E.

მარდი 'კაცი სწრაფი, გინა სხვა
რამ ცხოველი' Z. „ვითარცა კა-
ცი მარდი“ ZAB.

მარდული ფიჭვის ძელი მკვრიანი
ZAB.

(ბე) ზეჰმელი ფიჭვი მკვრიანი CD.

(ბე) E.

მარზაპანი (+ 3, 2 დანიელ¹ ZA)
მონაცვ(ა)ლუ ZAB.

მარზაპანი არს გამგებელი, გინა
სპათ-მთავარი C. მეფთ მონაცვლუ D.
მარზაპანი უფროსად თქვეს (დანი-
ელის 3, 2)² E.

მარზიკნი მბრძოლ(ნი) (+ გინა
Cab) მაოკარ(ნი) ZABCab.

შღრ. მარბიელი.

მარზო ნარდის მღერაა ერთრიგი
ZAB.

ნარდის მღერაა CD. ერთი ნარდის
მღერა E.

მართ ესე არს შედარებით რამ
ნაკლებობა და ეგრევე შემს-
გავსება, რამეთუ ვიტყვით: მართ

(+ რომ ZAA) მის თანა არსო
ZA.

ესე არს შედარებით რამ ნაკლებო-
ბა და მსგავსი მისი B. ესე იოქმის
არა თუ მის ტოლი, არამედ შედარე-
ბული Cb. განუმარტავია CqDE.

[მართ ნ. გამართვა, გამართული,
გაღმართ, დამართ, დამართება.
დამართებით, დაღმართი, მალ-
მართნი, შემართება, მიმართა.
მიმართება, მიღმართი, უყულ-
მართი, შეღმართი, შთამართ,
ჩაღმართი, წამართ, წარემართა,
წარმართება, წარმართი, წარმ-
მართებელი, წალმართი; შღრ.
მართალი].

მართალი (+ 18, 24 დაბად: ZAA)
უტყუარი ZABC.

განუმარტავია DE.

ნ. გემართლები, იმართლა, მე-
მართლება, მოსამართლე; ნასა-
მართლვეგი, სამართალი, სიმარ-
თლე, უმართლესი, უმართლობა,
უსამართლო, წრფელი.

მართება ვალად ეღვას ZABCb.

ვალად ღება Ca. განუმარტავია
CqDE.

ნ. მე მმართებს.

მართებული საქნელი ქნას ZA.

საქნელის ქნა B. საქნელის მქნელი
Cab. განუმარტავია CqDE.

მართვა (მართუა Ca) მრუდის
გასწორება ZABCD.

განუმარტავია E.

ნ. მართ 2.

მართვი ნ. მართვ.

[მართლად ნ. მალა].

¹ მითითებულ მუხლში A—51-ს ნაცვლად „მარზაპანისა“ მოუპოვება „სატრაპე-
ზი“. ² განმარტება E-ში გადახზულია.

მართლმადიდებელი მართალი
შეჯული ZA.

მართლის შეჯულისა¹ BCab. განუ-
მარტავია CqD.

მართლმორწმუნე მართლის სარ-
წმუნოებისა ZABCab.

მართლუკუნ ZACDE.

პირუკულმა B.

მართუა ნ. მართვა.

მართური (ბალ.) შაბუ ZA.

(ბალ.) B.

მართვ¹ (+ 5, 7 ლევიტ. ZAa)

ზოგად ყოველთა ფრინველთა
(+ შვილთა Z) მართვი
ეწოდება, მწერით ვიდრე ირა-
ოთ და ორბამდე; არამედ ბაზთა
მართვეთა ეწოდების ქულა:
ყვავთა, ყორანთა და მისთანათა-
(სა) — ბაკალა; კოკობთა,
კაკაბთა და მისთანათასა — ლა-
პი; ბატთა, იხეთა და მისთანა-
თასა — ჰუჰულ ი; სავათთა,
წეროთა და მისთანათას(ა) —
ბეიტი; ქათამთა (+ და A)
ფარშამანგთა და მისთანათა-
სა — წიწილი, ტრედთა და
გვირტა და მისთანათასა —
კუნდი; მწყერთასა — ჩოჩო-
რი; სირთა და მერცხალთა და
ჩიქთასა — ბარტყი; მწერ-
თა და ბუზთასა — ფუმფლა;
მართვენი ყორანისანი გაწყობა-
სათვის აღუწერიათ ZA.

ზოგად ყოველთა ფრინველთა ბარ-
ტყთა მართვი ეწოდებიან, მწერით
ირაოდ-ორბამდე, არამედ ბაზთა მარ-
თვეთა ქულა ეწოდებიან; ყვავთა,
ყორანთა და მისთანათასა — ბაკალა;

კოკობთა, კაკაბთა და მისთანათასა —
ლაპი; ბატთა, იხეთა და მისთანათა-
სა — ჰუჰულ ი; სავათთა, მწეროთა
და მისთანათასა — ბეიტი; ქათამთა,
ფარშამანგთა და მისთანათასა — წი-
წილი; ტრედთა, გვირტა და ქედან-
თასა — კუნდი; მწყერთასა — ჩო-
ჩორი; მერცხალთა, კავკავთა და ყო-
ველთა სირთასა — ბარტყი; მწერთა
და ფუტყართასა — ფუმფლა; მარ-
თვი ყორანისა აქ დაწერიე, ბაკალაშია
B. (ფრინ.) მართვი ეწოდებიან ზოგად
ყოველთა ფრინველთა ბარტყთა ბე-
ზითგან ვიდრე ირ(ა)ოდმდე და ორ-
ბამდე, არამედ მართვეთაცა სხვა-
დასხვა სახელი ეწოდებიან. ქორთა,
შავარდენთა, არწივთა (+ და Cq)
მიმინოთა და მისთანათა მართვეთა
ქულა ეწოდების; ყვავთა, ყორანთა,
კაკ(ა)კავთა და მისთანათასა — ბაკა-
ლა; კოკობთა, კაკაბთა და მისთანათა-
(სა) — ლაპი; ბატთა, იხეთა და
(+ რაოდენი წყალთა შინა ეგვეითარ-
ნი არიან, მათთასა C; მისთანათა D) —
ჰუჰულ ი; ქათამთა, ფარშამანგთა
და ეგვეითართ(თას D) — წიწილი;
მწყერთასა (+ და მისთანათა D) —
ჩოჩორი; ტრედთა, გვირტა, ქე-
დანთა და მისთანათა(სა) — კუნდი;
მერცხალთა, კავკავთა და ყოველთა
სირთათა — ბარტყი CD. (ფრინ.) E.

მარი (მარი და ხოისი Cq) (2 მე-
ფე 16, 1) ხოისი. მარი ითქ-
მის მომერიდე. მარი ეწოდე-
ბის (ეწოდება B) მოკმადიანთ(ა)
ცოლის მიზდსა, რომელსა ქე-
ბინად (ქებინს B) უწო-
დენ ZAB.

მარი არს ხოისი, რომელ იქმნების
საწყევოდ ათი ქსესტი. მარი ეწოდე-
ბის აგარანთა ცოლის მიზდსა,
რომელსა ქებინად უწოდენ. მარი
ითქმის მომერიდეო Cb. (+ გამრიღე

¹ ნუსხებშია: „მართვი“.

Ca). მარი და ხოისი ორივე ერთი, ერთი მარი ათი ქსესტია Caq. (ბ მეფეთა 16, 1) ღორაკი მარი ათი ქსესტი. იოსიპოსში მარის ნაცულად ხოისი ეწერა E.

ნ. საწყაევი, საწყაული, მანი, მეპარი.

მარი ქებინის გაკვეთა CaqD.

მარი გამრიღე CqD. მომეცილვე E.

მარიალისა (მარიალისი CD) ივნისი ZABCDE.

ნ. თთუე.

მარიამსაკმელა (ბალ.) ZABCDE.

მარიკელნი (მარიკელი E) მძნათა) და მისნობათ(ა) მოქმედნი ZABCb.

მარსიკონი "Caq. მარსიკონი D. (+ სილიბისტრო CaqD): „მოვიდეს (მოუქდეს E) ქურუმნი, რომელსა არგელეოზ (არგოლეოლ E) ეწოდების, ულუკნი და მარიკელნი“ CaqDE.

მარილი 2, 13 ლევიტ. ZAA.

განუმარტავია AbBCDE.

ნ. სამარილე, უმარილო.

[მარილის ქვა ნ. არძანნი, ქვა].

მარიოტა (მარიტა Cab) მას ცის გრკალსა ეწოდების, რომელსა ბუნობასა მზე მას ზედა ვალს, გასწორებასა დლისა და ლამისასა ZA.

მას ცის გრკალს ეწოდება, რა ბუნობას მზე მაზედ ვალს B. (+ მარიტა Cb) ეწოდების მას ცის გრკალსა, ოდეს დღე(თა) და ღამეთა გასწორებასა (+ მზე Cb) მას ზედა იარების Cab.

მარისიკონი, მარისკონი ნ. მარსიკონი.

მარიტა ნ. მარიოტა.

მარიხი არია ZABCDE.

ნ. ცთომილნი.

მარმარა² (6, 71 ბარუქ) მარმარილო ZA.

მარმარილო² (+ 6, 71 ბარუქ Z) დრუნგილი ZA.

განუმარტავია BCDE.

მარმენიო (მარმენიო E) (+ კავშირის ბოლოს ZAA) ბედი, სახელი არს (სახელია B) ბედნიერ-უბედ(ურ)ობისა, ხოლო სვე წარმართთაგან თქმული რა(ა)მე კაცსა ზედა ყოფაჲ კეთილისა და განმარჯვებისა ვარსკვლავთა მიერ მიცემულობით(ა), ხოლო მარმენიო — სვე წილ-ხლომით თითოეულსა ზედა. ეამთა სიგრძე-მოკლეობა, რომელთა (+ ამათ B) გარეშენი უწოდენ, ხოლო ჩვენ არა შევიწყნარებთ ZAB.

„სვე და მარმენიო ზედათ შთამომავლისა განგებისა მიერ გარე შემოიციის(ო)“ (+ და ამისთვის ზემო იმარმენთან სწერია C) CD. (ნაპირზე რომ წითლით უწერია, ის არის) კავშირის ბოლოს³ „სვე და მარმენიო ზედათ შთამომავლისა განგებნისა მიერ გარეშემოიციავ“ E.

მარმიჭი (ბალ.) ZABCD.

მარნა (ხე) წვრილი (წვლილი B) ტირიფი, ვენაქის ასაკრავი ZA.

(ხე) მარნეული Cb.

მარნეული (ხე) მარნას რტოთაგანი ZAB.

(ხე) წვლილი ტირიფი ვენაქის ასაკ-

¹ შტრ. Ier.—120, 16 v („მარსიკელნი“). ² წყაროში: „მარმაროლსა“. ³ იხ. იონანე პეტრიწის თარგმანება, ბოლოსიტყუჲ (II წიგნი, გვ. 212, 3).

რავი Cb. (ზე) მარნა Ca. (ზე) DE.

ნ. ტირიფი.

მარსი ნარდის მღერისა(ა) ZAB.

ნარდის მღერაა. (+ მარსი კიდევ ეწოდების ბრძოლის ღმერთსა სხვათა ენით) Ca) CD. განუმარტავია E.

მარსიკონი (მარსიკონი D, მარსიკონი E) მარსიკონი ZABCD.

სილიბისტროს ნეტაფრა: „რომლისათვის ცუდნი მისანნი და მარსკონი მკურნალნი. არამედ სპარსეთითა მოიყვანეს“ E.

ნ. მარსიკელნი.

მარტაცი (+ ესე) კეცის ჭურჭელია, ჭრელად და გლუსუნად შექმნილი ZAB.

ჭაშანური. (+ მარტაცი არს Cab)

კეცის ჭურჭელი(ა) შვენიერად შექმნილი (შექმნილი D) CD. ესე კეცის ჭურჭელია შვენიერი და ცეცხლში მყის შეიმუსკრის E.

მარტვა გაშლა B.

ნ. განმარტება.

მარტვაშლა B.

მარტვილი ნ. მარტვლი.

მარტვილია ნ. მარტვლია.

მარტვირი ნ. მარტვრი.

მარტი მირკანი ZABC.

მირკანი. აშ(ა) მარტსა ჰქვიან ნისანი და ფამენოთი(ს), რომელსა პირველ(ად) ტრიმონ ეწოდებოდა (ეწოდა D), რომელ არს არეასი (არეოსი D) DE.

ნ. თთუე.

მარტივი „ოთხ გვარად ითქმის (+ რამეთუ ცხად ჰყოფს ყოველი თურთსა, ვითარცა იტყვიან

რიტორნი, მარტივად სათქმელ არს ნაცვლად ყოველი თურთ სათქმელობისა; და საკუთარსა, ვითარ ოდეს იტყვის არისტოტელი მარტივი ქმნაჲ, რომელ არს საკუთარი; და ცუდსა, ვითარმედ სცემს მას, დაპნიშნავს მარტიობასა. ვითარ ოდენ ვიტყოდით: მარტივად ზღაპარმა თქვა ჭეშმარიტებისაჲ“ ZAA) ZA.

ესე არს მარტოჲ, გინა საკუთარი B.

(+ მარტო Ca; (+ მარტივი არს

ერთი, გინა უტოლო, გინა არასხიანი C).

„მარტივი სამგვარად ითქმის:

(+ ანუ C) საკუთ(ა)რად, ანუ მარტოდ, ანუ საყოველთაოდ“³.

სხვას წიგნში (ასე D) ეწერა: „მარტივი

ოთხგვარად ითქმის, რამეთუ ცხად-

ჰყოფს ყოველი თურთსა, ვითარ-

ცა იტყვიან რიტორნი, მარტივად სა-

თქმელ არს ნაცვლად ყოველთურთ-

სათქმელობისა და საკუთარსა,

ვითარ ოდეს იტყვის არისტოტელი,

მარტივი ქმნაჲ, რომელ არს საკუთარ-

ი, და ცუდსა და თვინიერ სიტყვისა

რომლისავე, ვითარმედ მარტივად

სცემს მას, დაპნიშნავს მარტიობასა-

ცა, ვითარ ოდეს ვიტყოდით მარტი-

ვად ზღაპარმა(ნ) თქვა ჭეშმარიტებაჲ,

ხოლო აწ ნაცვლად მარტიობისა ძეს,

რამეთუ იტყვის, ვითარმედ: ჩანს არ-

ცა ნათესავი არს, არცა სახისა მარტო

თქმა“ CD. მარტო, ერთი E.

ნ. მემარტივე.

მარტო (+ 3 მფევე 18, 6 ZAA)

ცალკე ერთი ZA.

¹ შტრ. Jer.—120, 16 v („მარსიკელნი“). ² აღებულია ამონიოს ერმისის შრომიდან: A—250, 84 v. ³ ეს წინადადება აღებულია ამონიოსის ნაწარმოებიდან A—250, 166 r. ⁴ ეს ადგილიც ამონიოსის შრომიდანაა: „მოსავსენებელი სუთთა ქმათაღმპორფ. ფილოსოფოსისათა“ A—250, 84 v.

ერთი, ცალკე B. ერთი რაიმე C.
განუმარტავია DE.

ნ. სიმარტოე.

მარტორქა (ოთხფ.) (21, 22
ფსალმ.) ZA.

(ოთხფ.) BCDE.

მარტული¹ ლათინთა ენაა, მო-
წამეს უწოდენ, ხოლო მესხ-
ნი ყრმას (ა) უწოდენ ZAB.
ყრმა CDE.

ნ. სამარტულე.

მარტულია² (1 კორინ. 16, 8) პენ-
ტეკოსტე ZAA.

სულის წმიდის მოსელას ეწოდება
- მეერგასისესა მას დღესა B. სულის
წმიდის მოსლეა (მოსელა Cq), რომელ
არს დღე მეერგასე (მეერგასისე Cq)
Cbq. სულის წმიდის მოსელა CaD.

მარტური³ იგივე მარტვილი ZA.

მარტვილი B. წამებული CD. მოწა-
მე E.

ნ. მარტული.

მარტოჲ (მარტოი CDE) ქუდია
გრძელი ZAB.

(+ არაბთა E) ერთ(ი) რიგი ქუ-
დია CDE.

მარქაფა (ოთხფ.) ჯინიბი, (+
მეორე ცხენი ZA) ZAB.

(ოთხფ.) მეორე ცხენი აჯაზბული C.
(ოთხფ.) DE.

ნ. ცხენი.

მარღვი ნ. მარღვ.

მარღი თვალ-თეთრი ZAA.

ნ. აღიელი.

მარღვ⁴ დამარღვეველი ZAB.

მარყუჟი ზორტულად შეკრული
ZAB.

აღვილ .გასაკნელად გასკენილო
CDE.

მარჩივი (+ 4, 5 ქება ZAB)

ტყუბი ცხო(ვე)ლი ZABCD.

ტყუბი E.

ნ. ზოდიაქო, ტყუბი.

მარჩილი სამი აბაზი ZAA.

შღრ. ეყურა.

მარცუალი (მარცვალი CqE) (+
16, 14 გამოსლ. ZAA) ესე არს
ერთი ცერცეთა ანუ ხვარბალთა-
განი გინა წერილთა ასონი და
რადეა ერთი მგრგვალი მცირე
იყოს ZA.

ესე არს ერთი ცერცეთა ანუ ხვარ-
ბალთაგანი, გინა წერილთა კმოანი.
უქმოთა თანა შეშქულნი ასონი და
რაიცა ერთი მგრგვალი მცირე B.
მარცვალი არს ყანათა და ბალახ-
თა თესლთაგანისა ერთი კაკალი;
მარცვლად ითქმის წერი(ლ)თა
ასოთაგანთაცა ერთი C. განუმარტა-
ვია DE.

მარცხატი ან დ რ ი ა ს ა ლ ო ს -
ში: „ვეთარცა თხა მარცხატი
იხილევბოდა“ ZABCDE⁵.

მარცხენა-14, 22 გამოსლ. ZAA.

განუმარტავია AbBCDE.

მარცხი საზიანო ZAB.

საზიანოსავით Cab. განუმარტავია
CqDE.

მარცხულ მარცხნით ZAB.

მარწუხი 6, 6 ესაია ZAB.

გაზივით არი C. განუმარტავია DE.

მარწუხები (27, 10 გამოსლ.)

ქარშიკი არს გრგოლის მსგა-
ვსი კილოი, ხოლო მარწუ-

¹ ნუსხებშია: „მარტვილი“. ² ნუსხებშია: „მარტვილია“. ³ ნუსხებშია:
„მარტვირი“. ⁴ ნუსხებშია: „მარღვი“. ⁵ E ნუსხაში წყაროდან ციტატი მოყვანი-
ლი არ არის.

ხე ბ ი კავი რამე, მის საპყრობ-
(ლ)ად ჩასავდები, კარვის მაშუ-
თა და ფელიკათათვის ZA.

(27, 10 გამოსლ.) კარ შ ი კ ი არს
გრგოლის მსგავსი კილოჲ, ხოლო
მარწუხნი — კავი რამ მისი ჩასავ-
დებელი კარავთ მაშუათათვის B.
კარ შ ი კ ი არს გრგოლთა მსგავსად
კილო რვალთაგან და ეგვეითარათაგან
შექმნილი (შექმნული Ca), ხოლო
მარწუხები — კავი რამე მისი
ჩასაყრელი კარავთა და კალთათა
მისთა შესაყინძველად C. კარ შ ი კ ი
არს გრგოლივით კილო — რვალთაგან,
და მარწუხები — კავი რამე ჩა-
საყრელი მას შინა კარავთა და კალ-
თათა მისთა შესაყინძველად D.
გამოსლ. 36 E.

მარწყვ (მარწყვი BCD) (ბალ.)
ხმილი(ა) ZA.

(ბალ.) უელრ მელის კაკალა B.
(ბალ.) CabDE. (ბალ.) მარწყვის დიდ-
სა ეწოდების ხენდრო და წვლი-
ლსა — მელის-კაკალა, და
მოგრძესა — უელი Cq.

ნ. ხიჩატელი.

მარხვა (მარხუა ZA) (+ 2 ეზრა
9, 1 ZA) შენახვა ZAB.

უქმელობა, გინა შენახვა Cb. უქმე-
ლობა Caq. განუმარტავია DE.

ნ. დამარხვა, ვიმარხე, ვიმარ-
ხულე, იმარხა, იმარხავს, მარხუ-
ლობა, ნამარხევი, სამარხო 1—2.

მარხვა (მარხუა ZA) (1, 14 ესაია)
კორცის უქმელობა ZA.

კორცთ უქმელობა B.

მარხულობა მარხვა არს შენა-
ხვა, ვინათგან ვიტყვით უნჯთა
დამარხვასა, ანუ ცხოველთა,
ანუ მკედართა დამარხვასა;
აგრევე მშუცლისა, ენისა, ხვაში-
ადისა და სწავლისა შენახვასა

მარხვად სახელ-ედების; ხო-
ლო მარხულობა იგი არს,
ოდესცა განწესებულთა დღეთა
ანუ საკანონოთათვის რაოდენ
დღე მარხულობითა ვიმარხვი-
დეთ და დღიურ ერთგზის ვკამ-
დეთ; ხოლო კოლეიზმა —
მარხულობა ძლიერი კორცთა
ქენჯნისათვის ZA.

მარხვა არს შენახვა, ვინათგან
ვიტყვით ხვასტაგთა დამარხვასა, ანუ
ცხოვლთა, ანუ მკედართა დამარხვასა.
ესე არს შენახვა: მშუცლისა, ენისა,
ხვაშიადისა, სწავლისა შენახვას მარ-
ხულობა იგი არს, ოდესცა განწე-
სებულთა დღეთა მარხვისათა ვიმარხ-
ვიდეთ, გინა სხვათა საკანონოთა;
ხოლო კოლეიზმა — მარხულობა
ძლიერი კორცთა ქენჯნისათვის B.

ნ. ნამარხულევი.

მარტე ლონიერი და გამძრავი (+
კაცი ZA) ZAB.

გამძრავი კაცი CD. განუმარტავია E.

მარტილი დიდი; ციგა — მცირე,
ნალო — ეტლის მსგავსი,
უთვალო, კაცთ ჩასაჯდომი
თოველზე ZAA.

განუმარტავია AbBDE. მარტილი
ეწოდების დიდსა და მანჯიკი — შე-
დევსა, ხოლო ციგა — უმცროსსა
ყოველთასა C.

ნ. ურემი.

[მარტილი ნ. მწყერმარტილი,
მწყერმარტი].

მარჯანი (ფრინ.) მცირე ბაზია,
თვალ-შავი ZA.

(ფრინ.) BCDE.

მარჯვე ნ. მარჯუე.

მარჯვენა ნ. მარჯუენა.

მარჯვნივ-საცმელი ნ. მარჯუენით-საცმელი.

მარჯუე (მარჯუშ ZA, მარჯვე BDE) (+ 2 ნეშტ. 18, 33 ZAa) მოუტდენელი ZABCD.

განუმარტავია E.

ნ. გამარჯუება, გამარჯუებუ-ლი, გამმარჯუე, გამმარჯუებელი, სიმარჯუე, ქელმარჯუე.

მარჯუნა (მარჯუნა ZA, მარჯვენა DE) 14, 22 გამოსლ. ZAa.

განუმარტავია AbBCDE.

მარჯუენით-საცმელი¹ (მარჯუშ-ნით-საცმელი Z, მარჯუენით-საცმელი ABCaყ, მარჯვნივ-საცმელი DE) (3, 21 ესაია) ქალთ სამკლავე ZAB.

(+ ესაია 3, 21 Cb) სამკლავია მარჯვენს (მარჯვენას Ca) მკლავისა C. ესაიას [3, 21] Cq. მათეს თავის თარგმანში DE.

მარჯუშ ნ. მარჯუე.

მარჯუშნა ნ. მარჯუნა.

მარჯუშნით-საცმელი ნ. მარჯუე-ნით-საცმელი.

მარჯულ მარჯვე(ე)ნით ZAB.

მარჯუენით-საცმელი ნ. მარჯუე-ნით-საცმელი.

მას (+ 1, 24 მათე ZAa) იმას ZABCD.

განუმარტავია E.

მასათა ბასრიის სასარევი(ა) ZABCD.

სასარევი ბასრისა E.

ნ. სასარევი.

[მასალა ნ. ნივთი].

[მასალა ნ. სამასალო].

[მასალა ნ. ქარასტა].

[მასალა ნ. მანა].

მასარი ზღუდესთან ნახე ZA.

ყეროს მსგავსი წელილის ლატნიო B. ყეროს მსგავსი ლობე CD. ყეროსებრი ლობე E.

მასარიკა ესე (მასარიკა CD) არს ნაწლევი მმარხველი სა(ზ)რდელისა ძარლოვანი (ძარლვიანა BCD) შედგმულ(ი) ღვიძლთა, რომელსა ბერძულად ქოლო-სი(ა) ჰქვიან ZABCD.

მასბაკი 2 მეფე 8, 8 ZAaB.

მასე ცალ-წვერი (+ და ZA) უმძი(ე)ო ბადე ZAD.

ცალ-წვერი ბადე უმძიო BC. გრთი ბადე E.

ნ. ბადე.

მასესხა² (+ 4 მეფე 4, 1 ZAa) სე ს ხ ი მ ო მ ც ა, გინა მას კაცს წამოესხა, ანუ მას ხილწი ებნეს ZA.

სე ს ხ ი მ ო მ ც ა, მას კაცს წამოესხნეს, გინა მას ხილს ებნეს B.

[მასი ნ. მანა].

[მასი ნ. წამი].

მასენე (17, 7—10 ეზეკ.) ესე არს ვაზთა და აყიროთა და მისთანათა ძაფივით რომ აქეს ხეზე შესახვეველად ZA.

(17, 7—10 ეზეკ.) ესე არს ვაზსა, აყროსა და მისთანათ ძაფივით რომ აქესთ B. მასენე არს ვაზსა, აყირონსა და მისთანათა ძაფივით (ძაფსავეთ Caq) რომ აბია (+ ეზეკ. 17, 7—10 Cb) C. ვაზს რომ ძაფივით აბია D. ვაზის ძაფი E.

მასმორი (მასმორნი CD) მანკანი ZAB.

¹ წყაროშია: „სამარჯუნეებსა“. ² წყაროშია: „მასესხებელი“.

საეცესლური მანკანი C. საეცესლური D.

ნ. მანკანა.

მასნეფთის (მასნაეფთის CDE) სელთაგან ქსო(ვ)ილი გვირგვინი (ა)პ(ა)რონის სახურავად ZAB.

სელისა მიერ ქსოვილი გვირგვინის სახე, აპრონის (პარონის Cq) თავსაბურავი არს C. ესე არს სელისა მიერ ქსოვილი გვირგვინის სახე პარონის თავსაბურავად D. ეწოდების სელის ქსოვილი იყო გვირგვინის სახე არონისა, თავსაბურავი E.

მასპინძელი სახლისა და ლხინის უფალი ZA.

განუმარტავია BCqDE. ს ტ უ მ ა რ ი არს კაცი, ვინა სხვისას მივიდეს, ხოლო მასპინძელი იგი, ვისას სტუმარი მივიდეს Cab.

ნ. იმასპინძლა, სამასპინძლო.

მასრა ესე არს ლერწამი, საზედაოს დასახევეელი, გინა თოფის წამლის ჩასაყრელი, გინა რააც კალამსავით გაკვრეტილია მოგრძე ZA.

ესე არს ლერწამი საზედაოს დასახევეი, გინა თოფის წამლის ჩასაყარი, გინა რააცა კალმურად გაკვრეტილი B. მასრა არს წვლილი ლელწამი საზედაოს დასახევეი; მასრა არს სხეცა ლერწმის მსგავსნი წამლის ჩასაყარი, გინა გაკვრეტილნი რამე კალმურად Cb. განუმარტავია D.

ნ. მაქო.

მასრული (2 შჯულ.) ნასრულთან ნახე ZAA.

მასსავაზა (მასსავაზანი E) ესე არს, რომელსა ყელს(ა) მოიხვევენ მღ(რ)დელნი (მღვდელ-მთა-

ვარნი CD) ვიდრე ბეჭთამდე ZABCD.

უკვე ეწოდების, რომელსა ყელსა მოიხვევენ მღვდელ-მთავარი ვიდრე ბეჭთ საშუალამდე E.

მასტაკი ფრანგულია, ესე არს თეთრი კევი საცოხნელი, ქიოს კუნძულში ხეთა სდის ZA.

თეთრი კევი, ფრანგულია, საცოხნელი B. თეთრი კევი CD. განუმარტავია E

მასტაო ღო ბრინჯით ნამზადი ZAB.

მასტაფა ღო კორციით ნამზადი ZAB.

ღოთ კორცი ნამზადი C. განუმარტავია D.

მასტიკესობა ნოენბრის 11 სვინაქსარში ZABCD.

მასტიკი ფეიქრის იარალი(ა) ZABCDE.

მასულა სულზედ შემავდო ZAB.

მასხარა სხვათა ენაა, ქართულად (+ სილოდა და Ab) ხუ მარ ი ჰქვიან ZAB.

(უკმ.) ესე თურქთა ენაა, ქართულად (ადგილია გაშვებული) ეწოდების CD. თათართა ენაა, ქართულად გაძლივარი ეწოდების E.

მატაკარანი¹ (+ 39, 1 დაბად. ZA) (მზარეულ(თ)-(მზარაულთ Ca)-უხუცესი ZABC.

მზარაულთ-უხუცესი D. მზარეულთ-მთავარი E.

მატაროთ მართონოთ B.

მატაროცი უთქმელის წა(რ)-მთქმელი ZAB.

ცულ-მოუბარი, რომელი არა იყოს

¹ წყაროშია: „მზარაულთა მთავარი“.

სათქმელად C. ცულ-მოუბარი DE.
მატება მომატება CD.

განუმარტავია E.

მატება მომატება, აღმატება, გა-
მომატება ZAB.

გამომატება CD. განუმარტავია E.

ნ. აღმატა, აღმატება, გარდა-
მატება, ვმატთ, მომატება, შეუ-
მატა, წარმატება, [ჰმატს; შდრ.
მეტი.

მატიანე (+ 1 ეზრა 6, 1 ZAa)

საღ თო წერილთა ძველთა და
ახალთა ორთავე სახელია; მ ა -
ტ ი ა ნ ე დ ითქმის მეფეთ(ა)
ცხო(ვ)რებანიცა; მ ა ტ ი ა ნ ე
არს (+ აღწერილნი B) მოსაქსე-
ნებელნი საქვეყნოთა გა(ნ)საგე-
ბელთა და წესთანი ZAB.

მატიანე ეწოდება საღ თო წერილ-
თა ძველის სჯულისათა; მ ა ტ ი ა ნ ე დ
ითქმის ცხოვრება მსოფლიოთა კაც-
თა (+ და Caq) მეფეთანი; მ ა ტ ი ა -
ნ ე არს აღწერილნი მოსაქსენებელნი
საქვეყნოთა განწესებთანი C. მოსაქ-
სენებელი D. განუმარტავია E.

ნ. წერილი.

მატირა ტირილი მაქნევიანა ZAB.

მატიტელა (ბალ.) ZABCDE.

მატლ (მატლი BCDE) (მძრომ.)

(21, 7 ფსალმ.) მატლი ZA.

(მძრომ.) 21, 7 ფსალმ. B. (მძრომ.)

CDE.

მატლი (მძრომ.) (+ 16, 20 გა-

მოსლ. ZAa) იგივე ZA.

ნ. მატლ.

მატლკაში (მძრომ.) მიწის დიდი

მატლი ZAB.

(მძრომ.) C.

მატრაკუეცი, (მატრაკუშცი ZA;
მატრაკეცი CqDE). მკველის
მკვეალი ZABCDE.

მატუცი (ბალ.) ZABCDE.

მატყვი ნ. მატყვ.

მატყიერი (+ 4 მეფე 1, 8 ZA)

მეტად ბალნიანი ZABCDE.

მატყლი (+ 1, 14 გამოცხ. ZAa)

ცხოვართ თმა ZABC.

განუმარტავია DE.

ნ. თმა, მატყიერი.

მატყვ¹ მა(რ)კაქალი ZABCDE.

მაუზნი (11, 38 დანიელ) ძლიე-
რივით ZABCb.

(დანიელ 11, 38) ძლიერსავით Ca.

მაუწყე შემატყობინე ZA.

შემატყობინესავით B.

მაფაჲ² (+ 44, 17 იერემ. ZAa)

მეფაჲ, დედუფალი ZA.

მეფაჲ B.

მაფერებელი ესე არს პირს მიეტ-
რელოს და მაქებელი და არა
შემწყნარებელი ZA.

მაფერებელი არს პირს მიმტ-
რელებელი; მაფერებელი არს
ფერებთა მის აღვილს შემაწყობე-
ლი B.

მაფორი (+ 6, 9 მამათ. ცხ.³ ZAa)

თერისტროჲ ZAB.

აქლა, ზეწარი CD. დელათ შესამო-
სი რამ არის, წამოსახში. მამათ-
ცხ.: „სადედო მაფორი წამოისხაო“ E.

მაფრაშა სხვათა ენაჲ, ქართულად

გვალაგი ჰქვიან ZA.

გვალავი B.

მაქანარი (+ 50, 44 იერემ. ZA)

ქვეის პირი ფლატ(ო)იანი ZABC.

¹ ნუსხებში: „მატყვი“. ² წყაროში: „მეფეას“. ³ შდრ. A—1105, 162 r, a.

[მაქერა ნ. მრავალსახელი].

მაქესიერი ნ. მაქუსიერი.

მაქმანი (4 მეფე 8, 15) ბაღე წვრილად და თხლად ქსოვილი, ვითარცა მერდინი ZA.

ბაღე წვლილად ქსოვილი (+ 4 მეფე 8, 15 B) BCb. ბაღე წვლილად ქსოილი, წმი(ნ)და Caq. ბაღე წვლილი D. 4 მეფ. 8, 15: „მოილო მაქმანი, დააღტო წყლითა, მიიბურა პირსა და მოკვდა“, ე ლ ი ს ე ს ა მ ბ ა ე შ ი ა E.

ნ. ბაღე.

მაქო საქსოვრის საზედაოს გასაველები, გინა ქება შემასხა, გინა მაქეს იგიო ZA.

მაქო საქსვალის საზედაოს გასაველებელი; მაქო ითქმის ქება შემასხა; მაქო ითქმის ქონება მაქვანო B. მაქო არს საზედაოსა გასაველებელი ჩაქსვალსა შიგა (შინა Ca), ხოლო მასრა—შიგ საღებელი (საღები Ca) ლელწამი, რომელსა ზედა ახვევია საზედაო (+ მასრად ითქმის სხვანითა გრძლად ჩაქვრებილი, ანუ ლელწამნი, ანუ მსგავსად მისა გათლილი ხენი, გინა ძვალნი და რქანი Ca) Cab. განუმარტავია CqDE.

მაქური დანის სასრევი ZAB.

დანის ქვა CD. განუმარტავია E.

ნ. სასრევი.

მაქუსიერი (მაქესიერი ZAaCbcb qDE) მქონებელი ZABCDE.

მაქციენ 43, [11] ფსალმ. Z.

მაღალი ზე აღმართებით რომელი უგრძეა, იგი არს: მთა, ანუ ბორცივი, ხენი, ანუ ზღუდე და მისთანანი; მაღალი არს ცა(ა) და სამყარო(ა); მაღლად ითქმის ჰაერთა შინა ფრინველი,

გინა დიდნი მეფენი, ანუ ძლიერი კმიანობა(ა) ZA.

ზე აღმართებით რომელი უგრძეა, მაღალი იგია: მთა, გორა, ხენი, ანუ კაცი, ანუ ზღუდე და მისთანანი, მაღალი არს სამყარო, ცანი; მაღლად ითქმის ჰაერთა შინა მფრინველი; მაღლად ითქმის ძლიერი კმიანობა B. განუმარტავია CDE.

ნ. ამალეობა, ამალეობული, გრძელი, სიმაღლე, უმაღლესი, ქედმაღლობა; შდრ. მაღანი.

მაღალი (19, 5 იერემ.) საკურთხეველივით ZAB.

ტრაპეზავით (იერემ. 19, 5) C.

ნ. საფილა.

მაღანი მაღალი ZAB.

მაღლად გამოითარგმანების (გამოითარგმანება D) CD.

მაღაო ცხენის სენია ყელში ZAC.

ცხენის სენია ყელისა B. ცხენის სენი(ა) DE.

მაღარიკონი დიდი ტიბიკონი: „(+ ოთხშაბათ-პარასკევს E) არა ვსვამთ სატრაპეზოდ ღვინოსა, არამედ შეიზავეების მაღარიკონსა შინა ღვინო(ა) (+ და ZAB) მიეცემის ეკლესიის (ეკლესიათა ZABCDE) მნებებელთა (მნებებელსა E; + თვითო CDE)“ ZABCDE.

[მაღვ. ნ. უმაღლებ, უმაღლებს].

მაღმართნი (80 კავშ.¹) ესე იგი არს, ოდეს უმჯობესსა ეზიარებოდინ, ხოლო მაკლნი თვისისა მყოფობისაგან ოდენ (ოდეს B) უდარეს ჰყოფდეს ZAB.

(+ 80 [კავშ.] Cb¹) მაღმართნი ესე იგი არს, ოდეს უმჯობესსა ეზიარ-

¹ განმარტება გამოკრებილია იოანე პეტრიწის თარგმანებიდან (წიგნი 11, 139,1).

რებოდინ, ხოლო მაკლნი ესე იგი არს, ოდეს თვისისა მყოფობისაგან უღარე(ს) ჰყოფდეს CD.

მაღნარი (+ 10, 18 ესაია ZAA)

არს მათათა შინა ტევრნალი შამბიანი ZA.

(+ მაღნარი CDE) არს მათათა შინა ტევრნალი შამბიანი (+ 2, 3 ქება B) BCDE.

შღრ. უღნარი.

მაღნიტი რკინის მიმზიდველი (მზიდველი D) ქვა(ა) ZACD.

რკინის მიმკრავი ქვა B. (უქმ.) E.

მაღრანი (ფრინ.) ZABCDE.

მაყარი (+ ვეფხის-ტყ. ZAA) ძმადი ZABCD.

განუმარტავი E.

მაყე (კ)ელას სანიშნო სვეტა ZABCaQD.

ქელას სანიშნო სვეტი, მაცა საბურთალოს სვეტი¹ Cb. განუმარტავი E.

მაყვალი ნ. მაყული.

მაყრევენ 4, 6 მამათ-ცხ.¹ Z.

მაყული (მაყვალი BCqD) (ხე)

(+ 3, 2 გამოსლ. ZAA)

ZABCDE.

მაშ (მაშა CD) აბა ZABCD.

განუმარტავი E.

მაშა მაშ. (1 მეფე 14, 7) სიტყვა

დაკითხვის საქცევი არს, რათა

ვინ რაჲ არაქმნასა. გვეტყოდეს,

დავეკითხვით: მაშა რაგვარად

ქნა? მაშა ესრეთ მოჰქდე-

ბა? და ესევეთარნი ZA.

მაშ. მაშა და მაშ სიტყვის და-

კითხვის საქცევი არს, რათა რაჲ

არაქმნასა გვეტყოდეს, დავეკითხვით:

მაშ როგორა ქნა? მაშა ესრეთ მოჰ-

ქდებოდა? და ესევეთარნი. ხოლო

ცეცხლის ასაღები მაშა თურქთ

ენაჲ, ქართულად ტკეცი ეწოდების,

ხოლო მაშა-ცერცესა—ცეცქაჲ B.

მაშა ცეცხლისა ასაღებელი, გინა

თოფისა. თურქთა ენაჲ (ენითაჲ

Ab), ქართულად ტკეცი ეწო-

დების, ხოლო მაშა-ცერცესა —

ცეცქაჲ ZA.

(უქმ.) მაშა თოფისა ანუ სხეა თუ-

რქთ(ა) ენაჲ, ქართულად ტკეცი

ჰქვიან CD. მაშა ქართული არ არის,

ტკეცი ჰქვიან E.

მაშა (ბალ.) ცეცქა (+ ცერცია C) CD.

(ბალ.) E.

ნ. ცეცქა.

[მაშაჲ ნ. დამაშაგება].

მაშენე ნ. მაშუნე.

მაშვრალი ნ. მაშურალი.

მაშია ფერქ(თ)საცემელია ZA.

ფერქსაცემელი BC. განუმარტავი

DE.

მაშინ 25, 34 მათე ZAA.

განუმარტავი AbBCaQDE. მაშინი

ეჲმსა დაგვინიშნავს მოსაქენებელ-

სა Cb.

მაშინლა (11, 8 გამოსლ.) მაშინ

ძვილ ZA.

მაშინც მისვე სამოწმო ZAB.

მაშკი (+ 4, 18 შსაჲ. ZA) კარვის

კალთა ZABCD.

მაშკევი არს კარვის კალთები, გინა

კრელებული ფარდაგის მგზავსი E.

მაშმელი (+ ქართლის ცხ.² ZAA)

ფუტურო ZAB.

მაშრაბა (მაშრაბა B) სხვათა ენაჲ.

სარწყული(ა), სტამნი(ა) ZAB.

პირ-ფართო სარწყ(ყ)ული CD

განუმარტავი E.

¹ შღრ. A—1105, 84 v, a 6.

² შღრ. ქართლის ცხ-ბა, ს. ყ ა უ ხ ჩ ი შ ვ ი ლ ი ს გამოც., I, 174, 6.

მაშუნე (მაშუნ Ab, მაშენე DE)
შემრგე ZAB.

შემრგე, გინა გასა(მ)წყო CDE.

მაშურალი (მაშვრალი DE) (+
4, 6 იოანე ZA) დაღალული
ZABCD.

განუმარტავია E.

ნ. მემამურალე.

მაშულარი (მაშულარნი B) შულ-
ლის მ(ნ)დომელი ZA.

განუმარტავია B.

შღრ. მოშულარი.

მაშფალა კოკის ჩასადგმელი სა-
ზიდ(რ)ად ZACD.

კოკის ჩასადგმელი საზიდი B. კო-
კათა და აგურთ საზიდი ხენი E.

მაჩვენებელი ნ. მაჩუენებელი.

მაჩვი ნ. მაჩვ.

მაჩვილა საჩივარი მათქმია ZAB.

მაჩინა ჩინებულ მყო ZAB.

მაჩუენებელი (მაჩუტნებელი ZAA,
მაჩვენებელი B) დამ(ა)ნახვებე-
ლი ZAB.

მაჩვ (მაჩვი BCaDE) (ოთხფ.)
(+ 11, 6 ლევიტ. ZAB)
ZABCDE.

მაჩქათელა (ფრინ.) მღამიობი
ZABCDE.

მაჩხი თვალ-ჭრელი ZABCDE.

ნ. აღიელი.

მაცა მაცალეს ნაკვეთი ZAB.

მაცადე მომიცადე ZAB.

მაცალე მოცდა მომეც ZA.

მოცლა მომეც B.

ნ. მაცა.

მაცახი ესე არს ფიწალივით რკი-
ნა აკრას ამოსახვეტი პინასისა

და ხამანწყასათვის ZA.

ესე არს ფიწალივით აკრას ამოსა-
ფხევი პინასთა, ოსტრიათა, აკალი-
ფადთა ამოსაღებულად B.

მაცდური ნ. მაცთური.

მაცთენელი სწორის შემშლელი
ZAB.

მაცთური (მაცდური Ca) (+ 27,
63 მათე ZAA) ცთუნების მოქმე-
დი ZAB.

კეთილს მოაციინოს C. განუმარტა-
ვია DE.

მაცილებელი ცილების მოყვარე
ZAB.

მაცხოვარება (41, 16 დაბად.)
ცხო(ვ)რების ქონება ZAA.

ნ. სამაცხოვარებო.

მაცხოვარი (+ 12, 2 ესაია ZAA)
ცხო(ვ)რების მოქმედი ZAB.

ცხო(ვ)ნების მოქმედი C. განუმარ-
ტავია DE.

მაძაგა საძაგლად გამთქვა ZA.
საძაგელ მყო B.

მაძღვედა მომცემელობდა ZAB.

მაძღვევინა ძღვევა მაქნევეინა ZAB.

მაძლია მოცემა მითქვა ZAB.

მაძლარი საკმლით ა(ღ)მოვისლილი
ZABC.

განუმარტავია DE.

ნ. სიმამღრე.

მაწაკი თმა ყურთ საფარი (+
ღულამბარი ZAA) ZAB.

თმა ყურის საფარი C. განუმარტა-
ვია DE.

ნ. ზილფი, თმა.

მაწანებელთაში (31, 2 იერემ.)
მოსვენებასავით: (+ „ესრეთ
თქვა უფალმა ვპოე სიტფოა

უღაბნოსა შინა მომსრველთა
თანა მახვილითა მომავალნი მა-
წანებელთამი ისრაილისათა; ვი-
ლოდეთ და ნუ მოსრავთ ისრაი-
ლსა“ ZAa) ZABC.

მაწაქი (ბალ.) ფურცელბრტყელი
ZAa.

მაწაწური ქურის ამოსაკოცელი
ZABCDE.

მაწიერი დიდხანს ეყოს რამე
ZA.

დიდხან შეეწიოს B. ცოტა რამ
დიდ(ს) ხანს ეყოს C. განუმარტავია DE.

მაწოვარი (მაწოარი B) ძუძუს
ქამსა დედას მაწოვანებე-
ლი (მაწოვარი Ab) და
ჩჩვილს(ა) მ(ა)წოვარი ეწო-
დება ZA.

დედას მაწოარი, ხოლო შვილ-
სა მწოარი ძუძუთ ქამსა B.
განუმარტავია Cb.

შღრ. მწოარი, მწოვარე.

მაწოვანებელი მაწოვარის დედა
ZAa.

მაწო(ვ)არივე AbB.

მაწონი წველა ZABC.

განუმარტავია DE.

მაწუველი Cb.

მაწუნებელი Cb.

მაწუნწალი Cb.

მაჭაკალი სიძვის შუამავალი ZAB.

მატყვი, სიძვის შუამავალი C. მატყ-
ვი D. ბოზის შუამავალი E.

მაჭარი ახალი ღვინო ZABCDE.

ნ. ღვინო.

მაჭი ერქვე(ა)ნის საკელური
ZABCD.

განუმარტავია E.

ნ. იმემაჭე.

მაჭიკი ღვრიტა ZABCDE.

მაჭირვებელი (19, 20 ესაია) ჭო-
რის მომცემი ZAA.

მაზა (ბალ.) ყანაა, ასლს ჰგავ(ს)
ZAB.

(ბალ.) ყანა(ა) ასლის მსგავსი CD.

(ბალ.) ერთი ყანა E.

მაზათი დიდი ნემსი ZABC.

განუმარტავია DE.

ნ. ნემსმაზათი.

მაზალაკი აგბა ZBC.

აგბა A. განუმარტავია DE.

ნ. ვაშკარანი, ხურჯინი.

მაზალი (+ 13, 12 ივლით ZAB)

ხურჯინი(ა) ZABC.

განუმარტავია DE.

ნ. ვაშკარანი, ხურჯინი.

მაზალი იმერქოსში ერთს რიგს პურსა
ჰქიან B.

მაზარა (ფრინ.) ZAB.

მაზარა ხარება შითხრა ZA.

მაზარებელი საზარების აღმწერი
ZABCb.

ნ. იოანე მაზარებელი.

მაზარი კოლოტის პალო ZAB.

კოლოტის პალო (მანა E). მაზა-
რი სომხურია, ქართულად ავარტ-
ნი (ავრიტნი C) ჰქიან CDE.

[მაზარნა (მაზხანა?) ნ. სამაზარნო].

მაზარობელი (+ 1 მეფე 31, 9 ZA)

კეთილ მოამბე ZABC.

განუმარტავია DE.

მაზე ზოგადი სახელი არს ყოველ-
თა შესაპყრობელთა. ხოლო მა-
ხენიცა ესრეთ განიყოფვიან, რა-
მეთუ: საბრკე არს მაზე
კუნდი, რომელსა შემზადებენ
რკინითა, ანუ ხეთაგან და დაუ-
გებენ მარჯვეთა ადგილთა დიდ-
თა ნადირთა შესაპყრობელად;
ის ხერტი არს მაზე შემზადე-

ბული ძელთაგან მკეცთათვის თავს დასაცემელი; ი რ ე ჭ ი არს (+ მახე Z) ხითა და თოკითა შემზადებული, რათა ფერკათა მალლა შეჰკიდოს ნადირი; ს ა ი ფ ე ჯ (ი) ო არს სხვა რიგად თოკითვე ადგილზედ შეუპყრას ფერკი; ი ლ ი ნ ჭ ა არს (+ მახე Z), გალიათა მსგავსი სირთათვის; ა კ ა ნ ა თ ი არს (+ მახე Z) ძუფთ(ა) (ძუფითა Ab) და ჩხირითა სირთათვის; პ ო ტ ი კ ო არს (+ მახე ქოკობთა და კაკაბთა; გაწარი არს Ab) მახე მწყერთათვის გრძლად ნაგები; ს ა ც ე რ კ ო დ ი (ფ ა ც ე რ კ ო დ ი A) არს (+ მახე Z) გრკლითა და მშვილდითა ტრედთათვის; გ უ ლ ყ ო არს (+ მახე Z) ყელს გარდასაცემელი (+ მახე A) ხალასა (ხალათა A) ზედა; ს ა რ ე გ ვ ა ე ი არს (+ მახე Z) ღიდის მკეცით თავგამდე სხვადასხვა რიგად თავს დასაცემელი ZA.

მახე ზოგადი სახელი არს ყოველთა მახეთა. ხოლო მახენია ესრეთ განიყოფებიან, რამეთუ: საბრკე არს მახე ქუნდი, რომელსა შემზადებენ რკინათა ანუ ხეთაგან და დაჰფლვენ მარჯვეთა ადგილთა ღიდთა ნადირთა შესაპყრობელად; ი ს ხ ე რ ტ ი არს მახე შემზადებული ძელთაგან მკეცთათვის თავს დასაცემელად; ი რ ე ჭ ი არს ხითა და თოკით შემზადებული, რათა ფერკით მალლა შეჰკიდოს ნადირი; ს ა ი ფ ე ჯ ი ო არს სხვა რიგად თოკითვე ადგილზედ

შეუპყრას ფერკი; ი ლ ი ნ ჭ ა ა გალიათა მსგავსი სირთათვის; ა კ ა ნ ა თ ი არს ძუფთა და ჩხირითა სირთათვის; პ ო ტ ი კ ო არს მახე ქოკობთა და კაკაბთა; გაწარი არს მახე მწყერთათვის გრძლად ნაგები; ფ ა ც ე რ კ ო დ ი არს გრკლითა და მშვილდითა ტრედთათვის; გ უ ლ ყ ო არს ყელს გარდასაცემელი მახე ხალათა ზედა; ს ა რ ე გ ვ ა ე ი არს ღიდის მკეცით თავგამდე სხვადასხვა რიგით თავს დასაცემელი B. შესაპყრობელი C. განუმარტავია DE.

ნ. დაკავება 1, მემახური, მომახურება; შდრ. საბრკე. მახეებ Cb.

მახვა გამახვა (+ წამახვა, დამახვა ZAA) ZACD.

გამახვა, წვერთ მწვეტება¹ B.

ნ. აღმახვა, დამახვა, წამახული.

მახვილი ნ. მახვლი 1, 2.

მახვიმალი ნ. მახვმალი.

მახინჯი ხეიბარი ZABCDE.

მახიობელი (+ 2, 1? ZAB) ხუმარნი ZABCb.

ქმონანებით(ა) შემსხმელი CaqD¹.

განუმარტავია E.

მახლოხი საფეიქროს იარაღია ZAB.

ფეიქრის იარაღი(ა) Cab. განუმარტავია CqDE.

მახლობელი (+ 2, 1 ქება ZAB) ახლო(ს) მყოფი ZABCab.

განუმარტავია CqDE.

მახოხი სომეხთ შეჭამადი ქატო(ა) (ქატოსა B) ZAB.

ქატოს შეჭამადი CD. განუმარტავია E.

მახრა (მძრომ.) ბოსტანა ZAA.

მახრუტი (+ ღრთისმეტყვე² ZAA)

¹ ასეთივე განმარტება Cb-სი გადახაზულია. ² შდრ. A—1, 655, 11.

კიქა არს ღრმად კოდილი და სითხით ჭრელებული ZA.

კიქა არა ღრმად კოდილი, არამედ სითხით ჭრელებული B. მახრუტი არს კიქა, ანუ ოქრო, ღვინის სასმელი არა თუ ღრმად კოდილი, არამედ სითხით ჭრელებული CD.

მახსოვარი ნ. მაქსოვარი.

მახსოვს ნ. მაქსოვს.

მახვლი¹ (+ 2, 35 ლუქა ZAA) ესე არს მსწრაფლ მკვეთელი რკინა გინა თვალი და გონება ZAB.

მახვილი არს მსწრაფლ გა(ნ)-მკვეთელი რკინა; მახვილად თქმის მსწრაფლ მხედველი თვალი(ცა) და გონება CD. განუმარტავია E.

ნ. აფთი, სიმახვლე.

მახვლი¹ (თევზ.) B. განუმარტავია E.

მახვმალი² სასებისკვრე ფქვილი ZA.

სეფისკვრის ფქვილი D. სასეფისკვე(ე)რე ფქვილი BCE.

მაქსოვარი³ ძველის საქმეთ მცოდნე ZA.

საქმის მხსენებელი B.

ნ. ვიმაქსოვრე.

მაქსოვს⁴ არ დამვიწყებია ZA.

მაჯა კელის სახსარი ZAB.

ქელს უკან მკლავის წვერი Cახ. განუმარტავია CqDE.

მაჯაგანი ტყავის მოსაქნელი რკინა ZABC.

განუმარტავია D. (უკმ.) E.

მაჯანი ძაბუნა B

ნ. მაჯნა.

მაჯლაჯუნა ესე სენია, ძილსა შინა წაეკიდების სისხლის უძრაო-

ბნა მიერ და ეარე(თ) ჰგონებს, ვითარმედ დააწვა ვინმე, ანუ ერკინა ვინმე, და განიფრთხობს ZA.

ესე სენი რამეა, ძილთა შინა წაეკიდების, ჰგონიეს, ვითარმედ დააწვა ვინმე, ანუ ერკინა ვინმე, და გვიანად განიფრთხობს B. ესე სენი არს, ძილსა შინა რა წაეკიდოს, ესრეთ ჰგონებს, ვითარმეც დააწვა რამე და გვიანად აღმოიღებს კმასა (კმათა D) CD. განუმარტავია E.

მაჯნა (+ 2, 152 მამათ-ცხ. ZAA)

მელადი, გინა ექთი ZAB.

მელადი, გინა ექთი, ანუ ცული (ცულად Ch) C. ვის რამიანი: „მაჯნად გაქერიტა“; „მაჯნა საკურტულე პოცა“; „მაჯნად უზნობლა“ DE⁵.

შღრ: დამაჯნება, მემაჯანი.

მაჯუნის სხვათა ენაა, ქართულად

დუბელი დ ჰქვიან ZA.

სხვათა ენაა, ქართულად დუბელი დ ს უწოდენ B.

[მაჯნა ნ. მუბა].

მბადა დამბადა ZAB.

მბალი დაღბილებული B.

მბანდა ბანებას მიზემდა ZAA.

ბანებას მიზემდა B.

მბანდი ბანებას მიზემდი ZA.

მბასრობლა ბასრობით ვეყანდი B.

მბასრობლი ბასრობას მიზემდი

ZA.

მბაქველა ბაქს მეტყოლა B.

მბაქველი ბაქს მეტყოლი ZA.

მბაქველა ჩემს ბაძს იქმოლა B.

მბაქველი ჩემს ბაძს იქმოლი ZA.

მბაქვილა იგივე B.

¹ ნუსხებშია: „მახვილი“. ² ნუსხებშია: „მახვიმალი“. ³ ნუსხებშია: „მახსოვარი“.

⁴ ნუსხებშია: „მახსოვს“. ⁵ D-ში კიდევ შენიშვნაა: „სხვას წიგნში ვნახე, მელადი არს ცული და მაჯნაო, ქვეით ეწერა, მელადი ჰქვიან მძღავრსა ანუ გეთად წაღებასაო“.

მბაძვიდი ივივე ZA.
 მბღვნვარე (მბღვინვარე ZABC qDE) (+ 12, 20 მათე ZA) პატრუქი რა დაშრეტას ლამობდეს და არღარა ნათობდეს ZAB.
 მღვინვარე. ესე არიან (არს Cb), რა პატრუქი ბაზმაქისა ა(რ)ღარ(ა) ნათობდეს და დაშრეტას (ჰ)ლამობდეს CD. მინელეუელი, მღვინვარე E.
 ნ. მღვნვარე.
 მბეგრევედა ბეგარას მღებდა ZA.
 ბეგარსა მღებდა B.
 მბერავი (2, 1 ნაომ) შემბერავი ZAA.
 მბერევედა ბერვას მოქნიდა B.
 მბზინვარისაჲ ნ. მზინვარება.
 მბილწებელი ბილწების მოქმედი ZAB.
 მბირებელი გარდაბირვის მოქმედი ZAB.
 მბმო გამოსარწყავი მუწუქი CD. დიდი მუწუქი E.
 შღრ. ბმო, მსბმო.
 მბრუნავი ბრუნვის მოქმედი ZA.
 ბრუნვის მქნელი B.
 მბრძანებელი ბრძანების მოქმედი ZAB.
 მბრძნობელი ბრძნობის მოქმედი ZAB.
 მბრძოლი ბრძოლის მოქმედი (+ მ ბ რ ძ ო ლ ი პირველად ბრძოლის ამშლელი, მ ე ბ რ ძ ო ლ ი მისი წინააღმდეგომი (წინააღმდეგი Aa), მეპირისპირე; (მ) ბ რ ძ ო ლ ი ლ ი — კვალად ნაბრძოლა; უ ბ რ ძ ო ლ ე ლ ი — ბრძოლამკერ ავნოს; უ ბ რ ძ ო ლ ი — ბრძოლა არ ექნას; უ უ (მ) ბ რ ძ ო ლ ე ს ი — დიდ-დიდად

მბრძოლი, მეტად; ჰ ა ბ რ ძ ო ლ ი — ბრძოლის ადგილი; ს ა ბ რ ძ ო ლ ე ლ ი — ბრძოლის საქმარი საქურველი ZAA) ZAB.

ნ. გუელის-მბრძოლი, პირის-მბრძოლი, წინა-მბრძოლი.
 მბრწალი მკლავი CD.

მბრწამლი ბრწამლის რქები ZA.

(ბალ, ხე) ბრწამლის რქა B.

შღრ. ბრწამლი.

მბუღებელი ბუღის მოქმედი ZAB.

მბურავი ბურვის მოქმედი ZAB.

მგავს მსგავს ჩემი არს ZA.

მსგავს ჩემსა არს B.

მგალობელი გალობის მოქმედი ZA.

გალობის მოქმედი B.

მგამა მეზრუნება ZAD.

მეზრუნ(ე)ებასავეთ BC. განუმარტავია E.

მგბარი (25, 30 დაბად.) მოხარული Z.

25, 30 დაბად. Aa.

მგბოლვარე ნადულარი ZAB.

მგე თვისსა ზედა თვისებასა მოუკლებელი ZAB.

ესე არს თ(ე)ითებასა ზედა თვისსა მოუკლებელი CDE.

მგებდე მიციდიდე ZAB.

მგებელი სიტყვის პასუხის მიმცემელი; მ გ ე ბ ე ლ ი — მდგომი, მ გ ე ბ ე ლ ი — კერპთა შემწირველი; მ გ ე ბ ე ლ ი — ამშენებელი (მაშენებელი A) ZA.

სიტყვის პასუხის მიმცემი; მ გ ე ბ ე ლ ი — კერპთა შემწირველი; მ გ ე ბ ე ლ ი — მაშენებელი B.

მგელი (ოთხვ.) 10, 12 იოანე
ZAB.

(ოთხვ.) მკეცი ბოროტი C.
(ოთხვ.) DE.

ნ. ჩალამგელა (ქილ'თანაც).

მგვარდლ ნ. მგუარდლ.

მგზავნის იგივე [მგზანის] ZAA.

მგზანის გაგზავნა ჩემი ნებაჲს ZA.
გზავნა ჩემი ნებაჲს B.

მგლესელი Cb.

მგლუქელი Cb.

მგლის მგამა; რა მგლის —
რა მგამა ZAB.

მეზრუნება, გინა მგამა: რა
მგლის—რა მგამა C. მეზრუნების,
მგამა; რა მგლის—რა მენალღუე-
ბის D. მენალღუებასავით E.

მგლის-ქორქა¹ (ბალ.) ZABCDE.

მგლოიარე (+ 2 მეფე 14, 2 ZA)

გლო(ვ)ის მოქმედი ZAB.

მგმოზარი გმობის შთქმელი ZA
გმობის მოქმედი B.

მგოზელი (13, 15 ეზეკ.) შემღე-
საეი ZA.

მგონია (+ 43, 2 ეზეკ. Z) გონე-
ბით მომჩასაზრავს ZA.

გონებად მაქვს B.

მგორვალა (ხე) პილბილი ZABC.

განუმარტავია DE.

ნ. ღორთა-მგორვალა.

მგოსანი (9, 23 მათე) ვაჟნი და
ქალნი კეთილად მომღერალნი
კმითა სამუსიკოთა ებანთა და
ბარბითთა ზედა; მეგოდებენიცა
გლოვის მგოსნად ითქ-
მიან ZA.

ვაჟნი ანუ ქალნი კეთილ მომღე-
რალნი ებანთა და ბარბითთა ზედა
მგოსან არიან; მეგოდებენიც გლოვის

მგოსნად ითქმიან B. მგოსანი არი-
ან ქალნი, გინა ვაჟნი, კეთილად მომ-
ღერალნი ბარბითთა და ებანთა ზედა;
კეთილ მეგოდებენიცა გლოვის მგო-
სანად ითქმის (ითქმიან Cq) C.
განუმარტავია D.

მგრაგნელი (2 შჯულ. 28, 39)
ქუა (ქია D) ფოთლის შემქმელი
ZAD.

(მძრომ.) ქუა ფოთელთ შემქმელი
B. (მძრომ.) ქია ფოთელთ (ფოთოლთ
Cb) შემქმელი C. (მძრომ.) ქია ხის
ფოთლის მქამელი E.

მგრგვალი ნ. მგრგუალი.

მგრგლოვანი ZABCDE.

მგრგუალი (მგრგვალი AbBCa)
ყოვლით კერძო სწორი ZAB.

განუმარტავია Ca.

ნ. მომგრგუალება, მომგრგუა-
ლებული, მრგულიად-დასაწუ-
ელი, მრგულევა, სიმგრგულე,
წამრგუალება, წამგრგუალებუ-
ლი.

მგრძნობელი შემტყობელი ZAB.

ნ. ნათესავი.

მგუარდლ (მგვარდლ CDE) აქათ-
იქით ZAB.

მგრგვლივ CD. მგრგვალი E

მგუემელი (მგუშმელი ZA) მცე-
მელი ZAB.

მაჟიმბ Cb.

მგუშმელი ნ. მგუემელი.

მგულავს მეგულვების ZACD.

მეგულვება B.

[მგულეებელი ნ. ვმგულეებლობ-
დით; შდრ. უგულეებელს-ყოფა].

[მგუნ ნ. გამგუნება].

მაგუნება Cb.

¹ ნუსხებშია: „მგლის-ხორხა“.

მდაბალი (2, 11 ესაია) უზვა-
ლიო Z.

(+ 2, 11 ესაია Aa) უზვა(ვ)ო AC.
უზვაო (1, 52 იოანე) B. განუმარტა-
ვია DE.

ნ. დამდაბლა, დამდაბლება,
სიმდაბლე; შდრ. დაბალი.

მდაბიო (მდაბიოდ E) მსოფლიო
ZAB.

მესოფლე CD. მესოფლე, დაბაში
მყოფი. იოვანე მახარებლის
ნეტაფრასი: „უწიგნ და მდაბიოდ
წოდებითა მისითა“ E¹.

მდაბრ (2, 46 საქმე) გან(ი)ტეხდეს
სახლ მდაბრ პურსა, რამეთუ
(ვინათგან Ab) არა აქენდათ
(+ მათ ZAA) ტაბლები, არამედ
ქელსა ზედა განიყოფდეს (განი-
ყოფდენ Ab) და ეგრე იზარდე-
ბოდეს (გამოიზრდებოდენ Ab)
ZA².

(საქმე 2, 46) ახლოს, გინა კერძო,
გინა გარ. B.

მდალი დიაცი სძლის მაყარი
ZABC.

განუმარტავია DE.

შდრ. დალი.

მდარე დარე ZAB.

მდგნალი (ხე) ZABCDE.

ნ. ტირიფი.

მდგომი ზე ფერკზე მყოფი ZA.

ზე ანუ სადგომს მყოფი B.

მდგური სადგომს მდგარი ZAB.

მდებარე ადგილზე იდევს ZA.

ადგილზედ იყოს B.

ნ. შიგამდებარე სიტყუა, წი-
ნამდებარე.

[მღები ნ. თავს-მღები, თანამღე-
ბი].

[მღევი ნ. ზედამღევი].

მღეღრი დედაკაცური ZABCb.

დედალი Caq.

ნ. მამრი.

მღევარი (+ 16, 4 ესაია ZAA)

უქან მიმწევი ZAAb.

უქან მიმწევი (2, 16 ისო) Ab.

ნ. მერცხლის-მღევარი.

[მღევი ნ. ვირ-ღევი].

მღევნელი (51, 31 იერემ.) ლაშ-
ქრის გაქცეული ZAA.

მღელო (19, 6 ესაია) ესე არს ყო-
ველივე მწევანვილი ველისა. 3, 2
მალაქია წინასწარმეტყველისა
წიგნთა წერილ არს, ვითარცა
მღელთა მრ(ე)ცხელისა არა რა
სხვადა არს, გარნა არიან მღელო-
ნი, რომელი სარცხელსა განას-
პეტაკებს, ხოლო მსოფლიონი
მღელოსა ზროხის ახალსა სკო-
რესა უწოდენ, რამეთუ შართა
და ხამთა იგიცა განასპეტაკებს
ZA.

(ბალ.) მღელო არს ყოველივე მწეა-
ნვილი. ხოლო მალაქიას წინასწარ-
მეტყველებაში 3,2 სწერია, ვითარცა
მღელთა მრცხელისა არა რა სხვაა,
რამეთუ მღელონი არიან, რომელნი
განასპეტაკებენ სარცხელსა. ხოლო
მსოფლიონი მღელოს უწოდენ ზრო-
ხის სკორეთა ახალთა, რამეთუ შართა
და ხამთა იგიცა განასპეტაკებს B.
(ბალ.) მღელო ეწოდების მწევანვილსა;
მღელოა ეწოდების საპოვნსა, რომ-
ლისათვის იტყვის მალაქია 3,2 ვითარ-
ცა მღელოა მრცხელისა. კვალად

¹ წყარო და მოწმობა გადახაზულია E-ში. ² წარმოდგენილი ახსნა მოწმობაა რომელიდაც წყაროდან, რომელიც „მოციქულთა საქმის“ 2,46-ის ინტერპრეტაციის წარმოადგენს.

მდლოს უწოდენ მსოფლიონი სკორესა ზროხისათა ახალთა, რომელი განასპეტაკებს შარსა და ხაშთა (ხაშსა Cb) და ტილოთა, რეცა საპონთა სახელს. მისდა უწოდებენ C. (ბალ.) D. (ბალ.) ბალახი E.

ნ. საპონი.

მღვინვარე ნ. მღვწვარე.

მდიდარი (+ 5, 14 ესაია ZAa)

მრავლის მქონიარე ZAaB.

მრავლის მქონიარე (1 მეფე 25, 2)

Ab. მრავლის მქონებელი C. განუმარტავია DE.

ნ. სიმდიდრე.

მდივანი უსტართა მწერალი ZA.

წიგნის მწერალი B. მწიგნობარი

CD. კაი მწიგნობარი E.

შდრ. დივანი.

მდივნე სკორე და მსგავსნი მისნი ნერგთა აღმორძინებელნი Z.

მდინარე (+ 2, 10 დაბად. ZAa)

ესე არს წყალი დიდი მინადენი;

მ დ ი ნ ა რ ე დ ი თქმის მრავალი

სისხლი და ცრემლნი, გინა სწავ-

ლისა ქადაგებანი ZA.

მ დ ი ნ ა რ ე არს წყალი. დიდი მინა-

დენი; მ დ ი ნ ა რ ე დ ი თქმის სისხლი

და ცრემლი ნადენი, გინა სწავლისა

ქადაგებანი B. მინადენი წყალნი.

მ დ ი ნ ა რ ე არს წყალნი მდინარენი;

მ დ ი ნ ა რ ე დ ი თქმის სისხლიცა და

ცრემლიცა ნადენი; მ დ ი ნ ა რ ე დ

ი თქმის ყოველივე ნოტიო ნადენი;

მ დ ი ნ ა რ ე დ ი თქმის სწავლის

ქადაგებათა სიტყვანიცა Cb. განუმარ-

ტავია CaqDE.

ნ. ევფრატის მდინარე, წარმ-

დინარე, წყარო.

მდოგვ (მდოგვი ZABCabDE)

(ბალ.) (+ 13, 31 მათე ZAB)

ZABCDE.

მდოვრე წყნარსა და ჩქარს საშუ-

(ვ)ალი ZAB.

წყნარივით CD. განუმარტავია E.

ნ. მოუმდოვრე, საშუალო.

მდრტყნავი (მდრტყინავი B) ჩუ-

მად მოჩივარივით ZA.

განუმარტავია B.

მღუმარე 24, 17 ეზეკ. Z.

მღურვა სამღურავის თქმა(ა)

ZAB.

სამღურავი C. განუმარტავია DE.

ნ. მომღურვება, სამღურავი.

მღური ფრინველთ სადგური B.

მღულარე (+ მეტად ZAaB) ცხე-

ლი ნოტიო ZAB.

ნამეტნავად ცხელი ნოტიო Cab.

განუმარტავია CqE.

ნ. უნჯუფა.

მღვწვარე¹ მბღვინვარე ZAB.

ნ. მბღვწვარე.

მღღევარი (+ 5, 19 გაბოსლ.

ZAa) საყო(ვ)ელდღეო საზ(რ)-

ღო ZAB.

საყო(ვ)ელდღეო CD.

მე (+ 9, 14 ქრომ. Z) თავსა თვის-

სა იტყვის ZABCab.

განუმარტავია CqDE.

ნ. მეთქი, მეც, მეცა, ჩუენ.

მე ართრონი არს, ვითარ: მეაბა-

ნოე, მეზვრე, მეწალკოტი, მეჯი-

ნიბე, მეზროხე, მექათმე და მის-

თანანი ყოველთა ზედა ZA.

ართრონი არს: მეაბანევე, მეზვრე,

მეჯინიბე და მისთანა B.

მეაბანოე აბანოს მცველი ZAa.

აბანოს მენ BCab. განუმარტავია

CqDE.

მეაბჯრე აბჯრის მენ ZA.

¹ ნუსხებშია: „მღვინვარე“.

საპურველო მნე B. საპურველის
მნე CD.
მეავილე (მეავლე და მეავილე C)
აგილოს მკვრელი ZA.
მენესტეე BC.
ნ. ავილი.
მეავლე იგივე ZA.
იგივე მენესტეე B.
მეავლე და მეავილე ნ. მეავილე.
მეათე 23, 26 ლევიტ. ZAa.
მეათძლე (18, 21 გამოცხ.) ათძ(ა)-
ლის მკვრელი ZAB.
მეანდრო 12 იოსიპოსი: „ხოლო
ტრაპეზა ზედა მეანდრო აღმო-
ტყფრეს“ ZABCDE.
მეანი ყრმათ(ა) ამქმელი, დედათ
მოურავი ZAB.
ამქმლე (ამქმელი CqD), დედათ
მოურავი CD. ყრმათა ამქმელს ეწო-
დების E.
ნ. ამქმელი.
მეაფქიოე ნავის აფრის გამგე ZA.
ნათ აფრათ გამგე B.
ნ. მენავე.
მეაქლემე აქლემის მწყემსი ZAa.
აქლემის მცველი B.
მეაღსარებე აღსარების გამდობე-
ლი ZAB.
მებაბე ბატო მაძონებელი B.
[მებატონე ნ. ხანი 2].
მებახტე უცხოებთ პროკაენი
ZAa.
მებეგრე ბეგარის მოქმელი ZAB.
მებოძირი (22, 9 მათე) სადა გზა-
ნი შეიყრებიან მრავლად ZA.
ქვარელინი გზა B.
მებრ (2 ნემეს.² + 2,8 კოლასელ.
Z) მსგავსადსავით ZAa.

მსგავსადსავით Ab. მსგავსად BCD.
მგზავსად E.
მებრუვე (+ 25, 20 ესაია Z) მა-
რადის მთრვალი (მთვრალი AbB)
ZAB.
ნ. მთრვალი.
მებრუბა ესე არს რა ნამთრვალეს-
(ნამთვრალეს Cq) ღვინის ძალი თაე-
შეე უღვეს შტრად C. მებრუბა
არს ღვინის გამოყოლა სიმთვრალი-
თა D.
მებრძოლი (10, 5 ზაქარ.) ბრძო-
ლის მოქმელი ZAa.
ნ. მბრძოლი.
მებუნებე ბუნების მქონებელი.
მებუნებოზა ბუნებით (+
მეზოგადეობა ZA) ერთობა
ZAB.
[მებუნებოზა ნ. მებუნებე].
მებურნე წვრიმათ მთლელი
ZAB.
ჯოლბორდი CD. განუმარტავი E.
მეგაქი Cb.
მეგობარი (37, 12 ფსალმ.) ესე
არს მიწყევ გაუყარი სათანადო
მოყვასი ZA.
სამულამოდ გაუყარი საყვარელი B.
მარადის მის თანა მყოფი Ccb.
განუმარტავი CqDE.
ნ. ნამეგობრალი.
[მეგოდებენი ნ. მგოსანი].
მეგულეების გულში მაქვს Cb.
მედადი (1, 9 იობ.) (+ ესე. არს
ZA) უფასოდ, გინა ექთად, გინა
ცულად, გინა მაჯნა(დ) (+ 52, 3
ესაია ZAa) ZAB.
მედადი(ი) არს თვინიერ ფასისა
უსასყიდლოდ, ესე იგი არს ექთი (7

გინა მაჲნა D) გინა ცულად CD. მე-
დადი არს ცული და მაჲნა¹ E.

მელასე დასთ გამგე ZAB.

მედგარი (25, 26 მათე) მცონარი
და მოუძღურებული; მე დ გ ა რ ი
ითქმის მარადის ძვირისა
დამმარხველი გულთა შინა აღუ-
ქოცელად; მე დ გ ა რ ი მსოფ-
ლიოთა ენითა მზაკვარად ითქ-
მის, რომელმან კერკითა დააკვე-
თის მორკინალი თვისი მიწასა
ზედა ძლიერად ZA.

მედგარი არს მარადის ძვირის დამ-
მარხველი გულთა შინა აღუქოცელად;
მე დ გ ა რ ი არს, უღონოა რა მოუძ-
ღურდეს, მომედგრებად ითქმის,
რამეთუ მე დ გ ა რ ი არს სუსტი;
მე დ გ ა რ ი ქართულად ორად ითქ-
მის: წერილისა ენით — მცონარსა
და მსოფლიოთა—მზაკვარსა B. ნემე-
სიოსი(ს) წიგნში სწერია: მე დ-
გ ა რ ი არსო მარადის ძვირის
მომქსენებელიო და დამმარხველი
გულთა შინა თვისთა აღუქოცელად,
ვიდრემდის მიაგოს უდიდესი ჯამ(ი)სა
(ჯამის Cb) ძიებითა². მე დ გ ა რ ი
ეკვალად ითქმის მოქმედი საქმისა
არაკეთილად; მომედგრება —
მოსუსტება, გინა მოუძღურება;
მე დ გ რ ა დ ითქმის სუსტიცა C.
მე დ გ ა რ ი არსო მარადის ძვირის
მომქსენებელიო და დამმარხველი
გულთა შინა თვისთა აღუქოცელადო,
ვიდრემდის მიაგოს უდიდესი ჯამისა
ძიებითა. ნემესიოსის წიგნში ასე
სწერია, ხოლო მომედგრება
მოუძღურებად ითქმის, გინა მოულ-
ნობებად. მე დ გ ა რ ი ითქმის სუს-
ტიცა D. მე დ გ ა რ ი არს მარადის
ძვირის მომქსენებელი და დამმარხ-
ველი გულსა შინა თვისთა აღუქოცე-

ლად, ვიდრემდის მიაგოს უდიდეს
ჯამისა ძიებითა. და მომედგრება
მოულნობებადაც ითქმის E.

ნ. მომედგრება, მომედგრდა,
სიმედგრე.

მედგური სხვა სხვისა სახლსა.
მდეგი ZA.

სახლად მდგომი სხვა B. სახლად
დამდეგი სხვა Cab.

მედიმნოსე სიკილათა აღმკრებე-
ლი (+ ხარკთა ZAA) ZAB.

მედიმნოსი სიკილონი(ა) ZACD.

სიკილონი და მედიმნოსე
მისი შემკრებელი B.

ნ. ლიტრა.

მედინი მომდინარე, თუ წარმდი-
ნარე ZA.

მომდინარე B.

მედრეკანი ჯოხი რომ იდრიკებო-
დეს ZAB.

მეედანი მეიდანი, სხვათა ენაა,
ქართულად მე რ ე და მი ნ-
დ ო რ ი და ფ ო რ ე ჰქვიან
ZA.

სხვათა ენაა, ქართულად მი ნ დ ო-
რ ი და ფ ო რ ე ჰქვიან და მე რ ე B.
(უქმ.) მიწდორი C. განუმარტავია D.
(უქმ.) E.

შდრ. მეიდანი, შეიგანი.

მეეზე (მეეზეები E) (ოთხფ.)
ხვასტაგი მშობელი ZABCD.

ხვასტაგი. კიცთა, კბოთა და თი-
კანთა მშობელები E.

ნ. იზეება.

მეერანე შემაწყობელი ZAB.

მეერდოვე ერდოზედ მყოფი
ZAB.

მეეჭუსე (მეეჭუსე Aa) (1, 31 და-

¹ სხვა განმარტებაც მოეპოვება ამ სიტყვას, მაგრამ კარგად არ ირჩევა. ² გა-
მოკრებილია ნემესიოს ემესელის წიგნიდან, თავი 20, გვ. 108, 4—8.

ბაღ.) ექვსისაგანი ბოლოდ ZAA.
მეექვსე (მეექვსე ZA, მეექვსე BCb)
ექვსის მოქმედი ZAB.

განუშარტავია Cb.

მევალობა ავად მიჩნევა ZABCab.
ნ. ევადობა.

მევალე ვალის გამცემი. მოვა-
ლე — ვალი თავს ედვას ZA.
ვალის გამცემი B.

მევაჟინე სასმელებთ მნე, რო-
მელსა შაქრითა და თაფლითა
წყალთა და ხილის წვენთა შე-
ზავებენ ვაჟინად უწოდენ;
ხოლო მევაჟინეთა — მის-
თა მოქმედთა ZA.

სასმელებთ მნე B. ღვინისა და თაფ-
ლუბთ (თაფლუბის Cbq) მნე C.
ეფთვიმე ქართველი ს
ცხვრება: „ეგრეთვე მევაჟინე-
ნი, მაგრა კელართა მწუხრის თუ რამე
ექმარებინ, შინა იკმარიან“ Caq¹.

მევარღე ვარდის მკრეფელი B.

მევარძმე ვარძმის მქნელი ZAB.

[მევახზე ნ. მოვახშო].

მევედრებელი მახვეწარი ZAB.

მეველე ველის მცველი ZAB.

მევენაჟე მეზერე B.

მევენაჟე მეზლაპრე, რომელსა
თურქნი ყისახონს უკმო-
ბენ ZAA.

მეზლაპრე AbBC.

მევერწმუნეთა² (2 კორინთ. 5, 11)
ესე იგი არს, სარწმუნოების
დამმარბველთა ZA.

სარწმუნოებისა მათ დამმარბველთა
(2 კორინთ. 5, 11) B.

მევირე ვირთ მწყემსი B.

[მევნე ნ. თანამევენე].

მეზარბაზნე ზარბაზნის მსროლელი B.

მეზარდახე ზარდახათ მცველი B.

მეზარე ზარების მსხმელი ZAB.

მეზაფხულე აგართა ზაფხულს
მდეგნი ZA.

ზაფხულის აგართა მდეგი B.

მეზიდაჟე ზედაჟის მნე B.

მეზეთე ზეთის მოქმედი B.

მეზვერე ნ. მეზუერე.

მეზვრე ნ. მეზურე.

მეზმანა (მეზმან Ab) სიზმრად
მეჩვენა ZA.

მეზობელი (+ 13, 4 დანიელ
ZAB) ახლო(ს) მოსახლე ZABC.
განუშარტავია DE.

მეზარახე (33 ნემესიო³) მოლაპა-
რაკე ZAA.

მეზროხე ზროხის მწყემსი B.

მეზუერე (მეზუტრე ZA, მეზვერე
BCDE) (18, 13 ლუკა) ზვერის
ამლები ZAB.

მეზაჟე CD. განუშარტავია E.

მეზურე⁴ ვენაჟის მცველი BCD.
განუშარტავია E.

მეზლაპრე მევენაჟე, ზლაპრის
მთქმელი ZA.

მევენაჟე B.

ნ. მუტლით-მეზლაპრე.

მეთავთვე Cb.

მეთაკილე თაკილის მოქმედი B.

მეთანადრება გულს მაკლდება, —
სოფლურად Z.

მსოფლიოდ, — გულს მაკლდება A.

გულს მაკლდება — გლეხურ B. გული
მეკლება CD. განუშარტავია E.

¹ წყაროდ და მოწმობაც ორსავე ნუსხაში გადახაზულია. ² სიტყვა მდარად არის ამოწერილი; დამოწმებულ ადგილს იკითხება; „უწყით უკვე შინი უფლისაჲ, კაცთა-მე ვერწმუნეთა?“ ³ შდრ. ნემესიოს ემესელი, ბუნებისათჳს კაცისა გვ. 138,5. ⁴ ნუსხებშია: „მეზერე“.

მეოვეზე თევზის მონადირე B.
 მეთევზური (19, 8 ესაია) მეთევ-
 ზე ZAa.
 მეთქი (+ 24, 12 რიცხ. ZA)
 ესრე(თ) ვარქვი ZABC.
 განუმარტავი D.
 მეთქვ მოქმელი B.
 [მეიღანი ნ. ასპარეზი, ტრამალი;
 შღრ. მეეღანი].
 მეიერუსალიმე იერუსალიმს მყო-
 ფი ZAaB.
 მეიმწლიე ერთს წელიწადს ნაყო-
 ფიერი და მეორეს(ა) არა ZAa.
 'მეინაჟე (12, 3 იოანე) მასთან
 მკდომელი ZAa.
 მეისარი (21, 20 დაბად.) ისრაის
 კარგად მსროლელი Z.
 21, 20 დაბად. Aa.
 შღრ. მოისარი.
 მეკანონე მეწესე ZAB.
 მეწესე (მოწესე Cq) მამაკაიი, გინა
 დედაკაიი C.
 მეკაბილე კაბილონის მცველი
 ZAB.
 მეკარე (10, 3 იოანე) მეკრე ZAB.
 შღრ. მეკრე.
 მეკერმე (21, 12 მათე) კერმის აჰ-
 ლები ZA.
 კერმის შემკრებელი BCD. განუმარ-
 ტავი E.
 მეკეცე (+ 18, 3 იერემ. ZA)
 ბრუტი ZABCDE.
 მეკვირნე ნ. მეკვრნე.
 მეიციხეჯარნი (2 პეტრე 3, 3)
 გა(ნ)მეიციხეელნი ZAa.
 მეკობრე (+ დარეჯანი. ZAa)

მტაცებელი ZABC.
 განუმარტავი DE.
 მეკომე ქართ მოდგამი ZAE.
 კართ(ს) მოდგამი BCD.
 მეკრე კარის მცველი ZABC.
 განუმარტავი DE.
 შღრ. მეკარე.
 მეკრისტონე 18 მამათ-ცხ.² ZAB.
 მეკულო (+ კავშირი [11]³ ZAa),
 მოკვდავი ZABCDE.
 მეკუქნავე საკუქნაოს მცველი
 ZAB.
 მეშუქამლე C. განუმარტავი DE.
 ნ. კელარი.
 მეკვრნე⁴ (5 ნემეს.) დამკვირვებე-
 ლი ZAB.
 დაკვირვება, დაკვირნოს Cb.
 [მელ ნ. მელმანდრაგორი].
 მელაგი დაქვრება B.
 მელათართა ნ. მელთართა.
 მელანდება თვალში Cb.
 მეღანი (36, 18 იერემ.) შავი სა-
 წერელი ZAa.
 განუმარტავი AbBCqDE. დასაწერა-
 ლი Cab.
 [მელანტიონ ნ. სონიჯი].
 მელასაპენი ნ. მელსაპეკონი.
 [მელატიონ ნ. სონიჯი].
 მეღვეანდი (31, 50 რიცხ.) კელ-
 საბამი სამკაული ZA.
 კელსაბამი სამკაული (+ 7, 1 ქება
 B) BCD. მათეს თავის თარგმანი E.
 მეღეული ფეტვის ძნეული ჩერ-
 გილი ZAa.
 (ბალ.) ფეტვის ძნეული AbBCD.
 განუმარტავი E.

¹ შღრ. ამირან-დარეჯანიანი, ს. ყუბანეიშვილის გამოც., გვ. 4, 26. ² შღრ. A—1105, 384 v. b. ³ იგულისხმება იოანე პეტრიწის თარგმანება (წიგნი II, გვ. 42, 13). ⁴ ლექსიკონის ნუსხეებშია: „მეკვირნე“, შღრ. ნემესიოს ემესელი, ბუნებო-სათვის კაციისა. გვ. 15, 24.
 30. ტ. IV, ნ. I.

მელთარათა (მელათარათა DE)
ხონოლორთუში ZABCDE.

მელი (ოთხუ.) (+ 8, 20 მათე ZAB)
ZABCDE.

შდრ. ჭილოაო.

მელიზღა ლიზღობა მიქნა ZAB.

[მელისზაგი ნ. სამელისზაგო].

მელის-კაკალა (ბალ.) წვრილი
(წვლილი BD) მარწყვი ZABCD.

ნ. მარწყვ.

მელის-კულა (ბალ.) ZABCE.

განუმარტავია D.

მელიქნა ლიქნა მიყო ZAB.

მელმანდრაგორი (+ 30, 14 და-
ბად. ZAA) მელ ბერძულად
ვაშლსა ჰქვიან, ვითარმედ ვაშ-
ლი მანდრაგორისა ZA.

ვაშლი მანდრაგორისა (30, 14 და-
ბად.) B.

ნ. მანდრაგორი.

მელნის-თევზი (თევზ.) შიგ მე-
ლანი დგას ZA.

(თევზ.) B.

მელოდე (1 მეფე 10, 8) მიცდი-
დე Z.

მიცდილი (1 მეფე 10, 8) A.

მელსაპეონი (ბალ.) (+ 11, 5
რიცხ. ZAA) საზამთრო ZABCD.

საზამთრო. მელსაპეონი ბერძულ-
ში ნესვის მგზავსი და წობიანი ხი-
ლი თქვეს და სომხურში სწორად
მელასაპენად ეწერა, საზამთრო-
აო E.

ნ. საზამთრო.

მელტავრო აფროლიტის ცა(მ) მე-
სამე ZA.

აფროლიტის ცა შესამე B.

ნ. აფროლიტი, ცა.

მელხინება Cb.

მელხომ ამანიტელთ კერპს ესრე
სახელ-ედების ZAB.

კერპია ამანიტელთა, ესრე(თ) სა-
ხელ-ედების C.

მემაგე საკმართ მოყვარებისათვის
კაცის მკვლელსა და მოყვას-
თასა ესრე ეწოდების ZA.

საკმართ მოყვარებისათვის კაცის
მკვლელსა და მოყვისასა ესრეთ
უწოდებს B. ავანაკობა არს
ძმთ შებრკოლება და ტაცება, ხოლო
მემაგეობა საკმართ მოყვარებით
მკვლელად გამოიხინება Cb.

მემაგრე ნ. მემარგე.

მემათრატე მეომრის მწვრთელი
ZABCD.

მემარგე (მემაგრე Ca) მერამლე,
გინა მერგება მიყავ
ZA.

მერამლე BCDE.

ნ. მერამლე.

მე მარგე მერგება მიყავ B.

მემართება Cb.

მემართლება Cb.

მემარტივე ZAA.

მემაშურალე (მემაშვრალე Aa)
(43, 22 ესაია) მაშვრალი მედალ
ZAA.

მემაქე ერქვანთ მჭირავი ZABCD.
გუთნის მჭირავი E.

მემახური (8, 1 აშოს) მახის მომ-
დგმელი ZAA.

მემაჯანი (+ ვეფხის-ტყ. ZAA)
მაძაბუნებელი ZAB.

მემაჯნება — გამკლა(ვე)ბასავით C.
ვეფხის-ტყ. DE.

ნ. დამაჯნება.

[მემეხსასტიკე მეზარბაზნე¹ Ca.

¹ წყაროშია: „ვაშლი მანდრაგორი“ (H—1207-ში კი: მელმანდრაგორი.)

მემირონე 49 ზირაქ Z.

მე მპართებს Cb.

მემორინე ნარდთა და ქადრაკთა და მისთანათასა მოთამაშე ZA.

ყუმარბაზი B.

ნ. მორინე.

მემრუშე (+ 20, 15 იოანე Z)

მ რ უ შ ი არს ვაეი (კაცი B)

ცოლოსანი ბოზობდეს, ხოლო

მ ე მ რ უ შ ე — ქალი ქმრიანი (ქრმიანი AB) (+ 13, 4 ებრ.

ZA) ZAB.

მ რ უ შ ი არს კაცი ცოლოსანი ბოზობდეს, ხოლო მ ე მ რ უ შ ე — დედაკაცი ქმროსანი (+ ბოზობდეს Cb) Cab.

მემტიღე (20, 15 იოანე) მებალე ZAB.

მემუჩირე (მემუჩრე B) სთველში ტუბილის მომშოებელი (+ მეკალმასე ZA) ZACb.

სთველსა ტუბილის მომშოებელი B.

მემღერნი (3, 4 ესაია) მოთამაშენი ZA.

3, 4 ესაია BCB.

მენა სამყოფი, სადგომი. მ ე ნ ა ს ა კ ა ხ ნ ი ტ ა გ ა რ ს ა უ წ ო დ ე ნ და იგიცა ტუბილის(ა) სადგომია ZA.

სადგომი, სამყოფი. მ ე ნ ა ს კ ა ხ ნ ი ტ ა გ ა რ ს უ წ ო დ ე ნ და იგიცა ტუბილის სადგომია B. სანიაღვო სადგომი. მენას კახნი ეამთა შლათაგან ტაგარ(სა) უკმობენ, რომელ არს ს ფ ა რ ი, იგიცა სადგომი არს ტუბილისა (ტუბილთა CqD) CD. ტაგარი ჭურისა E.

მენავე (1, 5 იონა) ესენი არიან ყოველნი ნავთა მუშაენი: ხოლო ნ ა ვ ს ე ე წ ო დ ე ბ ის ნ ა ვ ის მ ა შ ე ნ ე ბ ე ლ ს ა და ნ ა ვ კ ო ს ა ლ ა

რ ი — მენავეთ მოძღვარსა, ხოლო მ ე პ რ ო რ ე — მენავეთ უხუცესსა, მ პ ი რ ე ე ლ ო ბ ნ ი — მენავეთ გამგებელსა, ნ ა ვ ტ უ რ ი — კატარლის მნესა და ნ ა ვ ტ ე — მოძვრო ნავის მენავესა, ხოლო მ ხ ე რ ვ ა ლ ი — ნავის მავლინებელსა. რომელსა უპყრიეს ტიშონი და მ ე ა ფ ქ ი ო ე — აფრც გამგებელსა ZA.

(1, 5 იონა) მენავე ეწოდება ყოველთა ნავის მუშაეთა, ხოლო ნ ა ვ ს ე ე წ ო დ ე ბ ის ნ ა ვ ის მ ა შ ე ნ ე ბ ე ლ ს ა და ნ ა ვ კ ო ს ა ლ ა რ ი — მენავეთ მოძღვარსა, ხოლო მ ე პ რ ო რ ე — ყოველთა მენავეთ-უხუცესსა, მ პ ი რ ე ე ლ ო ბ ნ ი — მენავეთ გამგებელსა, ნ ა ვ ტ უ რ ი — კატარლის მნესა და ნ ა ვ ტ ე — მოძვრო ნავის მნესა, ხოლო მ ხ ე რ ე ა ლ ი — ნავის მავლინებელსა, რომელსა უპყრიეს ტიშონი, და მ ე ა ფ ქ ი ო ე — აფრათა გამგებელსა B.

ნ. ეპივატნი, პრორის.

მენაკი (1, 16 ქება) ესე არს ხარისხი ცათ(ა) მზომელობისა, გინა თლილის ქვისა ZA.

(1, 16 ქება) ესე არს ხარისხი თლილი, გინა ცათმზომელობისა B. მენაკი არს ხარისხი შემზადებული ხეთაგან, ქვათაგან, გინა სხვა რივი საზომი ცისანი Cb. მენაკი არს ხარისხი შემზადებული ხეთაგან (+ გინა სხვა რივი Ca) CaqD. მენაკი არს ხარისხი აღმყვანებული ქვე-ზეობით კიბესავით E.

ნ. აღსავალი.

მენანე მონანული ZAaB.

მონანული [ანუ გამღვ[არი ცოლი: სათვის' Ab.

მენასა მეთვალწუნა ZAaB.

მეთვალწუნა ანუ მეფუქსავატა Ab. მენდარიკო ი ო ს ი პ ო ს ¹ „თ(ვ)ი-თოეული ფიალსა მოიღებდეს და ლეკნასა და სასაკმეველესა (საკმეველსა ZAB) მენდარიკო-(ს)თა ათთა შემძლებელსა (შემძლებელთა ZAB) დატევენად აღსავსესა საკმეველითა“ ZABCD. მენდიო (მენდიოს CD, მენიდიო E) (თევზ.) ვეშაპის მსგავსი თევზი(ა) ZAB.

(თევზ.) CD. (თევზ.) მენიდიო და კარიდიო ვეშაპის მგზავსნი თევზნი არიან E.

მენება ნება მაქვენდა ZAB.

მენი იერმ. 51, 27 B.

[მენიდიო ნ. მენდიო].

მენილონ კრიტელთ(ა) მისანთა მისნობა(ი) ZABC.

მენიჯგორე ნიეორგალი ZAB.

ნ. ნიჯგორი.

მენნახას (ჰ)ურიათა მღღელმთა-გარნი სანიადაგო(სა) სამოსელ-ზედ (სამოსელთა ზედა B) გარე მოიბლარდნიდენ და მას ზედა სამღღელთოთ სხვასა შეიმოსდენ ZAB.

ესე (ჰ)ურიათ(ა) მღღელ(თ)მთავართო სანიადაგოთა სამოსელთა (სამოსელსა D) ზედა. გარემოსაზლარდნელია და მას ზედა სხვასა სამღღელთოთა (სამღღელთა D) შეიმოსდენ CD. ესე ურიათა მღღელმთავართ გარე მოსადებელი სამოსელია, ამა ზეილამ სხვას შეიმოსდენ E.

მენოაგე (3 ეზრა 4, 63) ჰამათა ზედა სახიობითა მსმელნი (მსმელი B) ZAB.

ჰამათა ზედა მცემელნი სახიობათა

(3 ეზრა 4, 63) Cab.

მენჯი კაცის თემო ZAB.

თემო კაცისა CD. თემო E.

მეოლახ² (+ 50, 2 იერემ. ZA) რომელ(ნი)მე დიას იტყვიან, რომელიმე კრონოს(ა), რომელიმე ბაბილონს შინა პირველ გამეფებულსა ანუ უქანასკნელს(ა), რომელსა ზედა იქმნას დაქსნა მეფობისა ZAB.

რომელიმე დიას იტყვიან, რომელიმე კრონოსს, რომელიმე პირველ გამეფებულსა ბაბილონსა შინა ანუ უქანასკნელსა, რომელსა ზედა იქმნას დაქსნა მეფობისა C.

მეოთხე (2 ეზრა 9, 1) ოთხისაგანი ZAA.

მეორე (1, 6 დაბად.) ორისაგანი ZAA.

[მეორე სახელი ნ. ლაყაფი].

მეორწილე (43, 2 ეზეკ.) წყალთა მრავალთა ZA.

ორჯერად (43, 2 ეზეკ.) B. ორჯერად, გინა ორჯერად (+ ეზეკ. 43, 2 Cb) Cab.

მეოტი (2 შჯულ. 19, 4) გარდანახვეწი ZA.

მეოხება შეწევნასავით ZABCD.

განუმარტავია E.

¹მეპანდუქიონე ახალს იოვანეს სახარების განმარტებაში, თავი დ, რიცხვი ია, თარგმანში: „რამეთუ ორთა ტალანტთა მიმთხვეველმან შესძინნა ორნი სხვანი ზედა და ქმნისა მიერ და მეპანდუქიონისა“¹ Aa.

მეპასუხე პასუხის მიმტემი ZA.

პასუხის მიმტემელი B.

მეპირორე ნ. მეპრორე.

¹ შლრ. A—675, 48 r, 20. * ნუსხებშია: „მეოლახად“.

მებრატაკე (+ 10, 32 საქმე ZAB)
ტყავის მოქმედი ZABCD.

განუმარტავია E.

მებრორე (მებპრორე C) (1, 6 იონა) გენავესთან ნახე ZA.

(1, 6 იონა) გენავესთან ნახე, ყოველთა გენავეთ უხუცესი B. გენავეთ უფროსი C.

ნ. პრორის.

მეგუნგაიანე მეალეე¹ Ca.

მეგურე პურის მცხობელი ZAB.

ნ. ხაბაზი.

მეგურეთ-მოძღუარი 40, 1 დაბად. ZAa.

მეთამნე უამნის მოქმედი ZAaB.

უამნის მოქმედი Ab.

[მერ ნ. დამერვა].

მერამლე სხვათა ენაა, ქართულად მე მ ა რ გ ე ჰქვია(ნ) ZA.

რამლი სხვათა ენაა B. მემარგე Cab.

მერანი (ოთხზღ.) კეთილ-მოარული ცხენი ZABCDE.

ნ. მერნობა (სლვა'სთან).

მერარი დორაკი ZABCDE.

მერდინი თხელი საპერანგე ZA.

მერე მეედანი, სწორი ვაკე ZA.

მეედანი, სწორი ადგილი B. მერე არს მდინარის კიდე (კიდეა DE) ვაკე (+ და C) ჰალა CDE.

ნ. მეედანი.

მერე მერამეს ნაკვეთი ZA.

განუმარტავია D.

მერვე (22, 27 ლევიტ.) რვისაგანი Z.

22, 27 ლევიტ. Aa.

მერმე აწის შემდგომად ZAC.

აწის შემდგომი B. განუმარტავია E.

შდრ. მერე 2.

მერმის მომავალს(ა) წელს(ა) ZABCD.

[მერნობა ნ. სიარული, სლვა].

მერული ორთითი ZABCDE.

მერქანი ხეთ გული ZAB.

მუხის გული CDE.

მერცხალი (ფრინ.) (6, 21 ბარუქ) ZA.

(ფრინ.) BCDE.

მერცხლის-მღევარი (ფრინ.) რომელ არს ცელმანგალა, ნამგალა ZAB.

მერწული (9, 21 ისო) წყალთ მზიდავი ZA.

წელის მზიდავი BCD. განუმარტავია E.

ნ. ზოდიაქო.

მერკი გრძელი სკაპი ZABCD.

„გამოიღეს ჰელაგია მკედარი და დადევს იგი მერქსა ზედა“ E.

ნ. სკაპი.

[მერკი ნ. მწყერმერკი].

მესალიკე მეთევზე ZABCD.

მეზალური E.

ნ. საპალურო.

მესამე (1, 13 დაბად.) სამისაგანი ZAa.

მესარიეოი (მესარიოე CaqDE) 23 ნე მეეს.: „მეტლისაგან და წელთასა წელისა ZA მესარიეოისა (მესარიეო(ს)მსა ABCb, მესარიეოესა CaqE) მიერ“¹ ZAB CE.

3 ნე მეეს.: „მესარიეოესა მიერ“ D.

მესასუენებლე (მესასუენებლე ZACb) მესაწოლე ZABC.

მესაწოლე საწოლის მნე ZAB.

¹ ნ. ნემსიოს ემესელო, გვ. 112, 4.

მესახლეობა მეზობლად დამკვი-
დრება ZABC.

მესთულე (48, 32 იერემ.) სთვ(ე)-
ლის მქნელი ZAA.

მესიზმრა სიზმრად მეჩვენა ZA.
სიზმარ მეჩვენა B.

მესიზმრე (მესიზმრენი B) სიზ-
მართ ამხსნელი (ამხსნელნი B)
ZAB.

მესკია (ფრინ.) სკვინჩას (ჰ)გავს
ZAB.

მესმის მეყურება Cb.

მესტვირე ნ. მესტკრე.

მესტუმრე (+ 16, 23 ჰრომ. ZA)
სტუმართ მოურავი ZABCab.
განუმარტავია CqDE.

მესტვრე (მესტვირე AB) (18, 22
გამოცხ.) სტვირის მკვრელი
ZAB.

მესუთხე სვეტზედ მდგომი წმიდა Cb.

მესხვეი ნ. მესხუჭ.

მესხლეტი ფერკის მოსაცურე-
ბელი ZAB.

მესხუჭ¹ გასხვავებული ZAB.

[მეტ ნ. იმეტებს].

მეტაბლე ტაბლის მოურნე ZAB.

მეტადრე (+ 7, 7 დანიელ ZAA)
ნამეტნავზე წარზიდულ(ი) ZAB.

მეტავატიკოსად მიმოდაცვალე-
ბით ZABCD.

რომელ არს მიმოდაცვალეზით E.

მეტაფრასი (ჰ)ამბავთ გა(ნ)ვრცე-
ლება ZAB.

ცხო(ვ)რებათა ჰამბავი (ჰანბავი D)

CD. ცხოვრება E.

მეტი (+ 6, 21 იობ ZAA) ზომა-
ზე(დ) ჭარბი ZAB.

ნამეტნავი C. განუმარტავია DE.

ნ. თხუთმეტი, ნამეტნავი, სა-
ნამეტნაო, უმეტესი, უმეტესობა
(იქვე). შდრ. მატება.

მეტიინები Cb.

მეტიჩარა სხვათ სარიგებელთ
გამგებელი გლეხურად, რომელ
არს წარმდები Z.

სხვათ სარიგებელთ გამგებელი A.
სხვათა სარიგებლის მრიგებელი B.

შდრ. პამპლაჯაქი.

მეტკუთილი (მეტკუშთილი
ZABCb, მეტკვეთილი Cq) (+
9, 25 იერემ. ZA) წინადაცვეთი-
ლი ZAB.

წინადაცვეთა C.

ნ. ვმეტკუთილებ.

მეტოზიკე ტოზიკთან (ზოტიკთან
Z) ნახე ZAB.

მეტოქი სამყოფი მონაცე(ა)ლე
ZAB.

მონაცელე სამყოფი CD. განუმარ-
ტავია E.

მეტროა (მეტროი CDE) ლიტ-
რასთან ნახე. (+ ბერძულია
ZAaB) ZAB.

35 ლიტრა ერთი მეტროა C. 35
ლიტრა ჩავიდეს D. საწყავი რამ
არი E.

ნ. საწყავული.

მეტყველი ნ. მეტყუელი.

მეტყვი ნ. მეტყვ.

მეტყოლა Cb.

მეტყუელი (მეტყუშლი ZACab,
მეტყველი E) (+ 7, 23 იერემ.
ZAA) მოლაპარაკე ZABCD.

განუმარტავია E.

ნ. გამომეტყუელი, ვმეტყუე-
ლებ, იმეტყუელა: მრავალმე-

¹ ნუსხებშია: „მესხვეი“.

ტყველი (ქარტალ¹თან), ძვრის-
მეტყუელეა, წარმეტყუელი,
წინამეტყუელი, წინასწარმე-
ტყუელი.

მეცავ² Cb.

მეუნჯე (22, 15 ესაია) უნჯის
მცველი ZAa.

[მეურნე მომღელი] Cb.

ნ. მოურნე.

მეუფე (+ 27, 37 მათე ZA) დი-
დი მეფე ZAB.

ყოველთ მეფეთ(ა) უზეშთავსი
(უზესთავსი D). მეუფეა არს
ყოვლისავე საზღვრისა და შემკობი-
ლებისა და ბრძანებისა და წესისა გან-
მყოფელი CD. განუმარტავია E.

ნ. სამეუფო.

მეუფება (+ 18, 36 იოან. ZAa)
ესე არს ყოვლისა საზღვრისა
და შემოკრებისა და წესისა
გა(ნ)მყოფელი ZA.

ესე არს ყოვლისავე საზღვრისა და
შემოკრებისა, ბრძანებისა და წესისა
გამყოფელი B.

მეფა (44, 18 იერემ.) დედუფალა,
მეფია ZAa.

დედუფალი AbCb. დედუფალი,
მეფია (44, 18 იერემ.; 26, 27 საქმე)
B. დედოფალი Caq.

ნ. მეფე.

მეფარება Cb.

მეფე (26, 27 საქმე) ეწოდებია
კაცსა კელმწიფესა, მაღალსა და
გვირგვინოსანსა, ხოლო მე-
ფა — ქალსა, რომელ არს დე-
დუფალი ZA.

გვირგვინოსანი. მეფე ეწოდების
კაცსა კელმწიფესა, მაღალსა და
გვირგვინოსანსა, ხოლო მეფა — ქალ-

სა, რომელ არს დედუფალი (44, 18
იერემ².) B. გვირგვინოსანი Cab.
განუმარტავია CqDE.

ნ. დედუფალი, განძი მეფეთა,
ემეფა, იმეფა, მმეფობი, ნამეფა-
რი; შდრ. მათეა.

მეფარება Cb.

[მეფე წყალთა შინათი ნ. ლევიან-
თან].

მეფია (44, 18 იერემ.) დედოფა-
ლი ZAa.

შდრ. მათეა.

მეფილმეზე მეუფებარე Ca.

მეფინთება Cb.

[მეფის სენი ნ. ყურკი].

[მეფის ჭარი ნ. ურდო].

მეფსალმუნე ფსალმუნის მთქმე-
ლი ZA.

ფსალმუნთ მთქმელი B.

მეფუნდრუკე ფუნდრუკის მქნე-
ლი ZA.

კაბუკნი მოთამაშენი B.

მეფუნდუკე ფუნდუკის მნე ZAB.

განუმარტავია Cb.

მეფურე დიასახლისი Cb.

მეფუცა შემოფიციე Cb.

მეფხანი (21, 20 ლევიტ.) მქავანი
ZAa.

მექერე Cb.

მექვემეხე ნ. მექუემეხე.

მექმე მოქმედი ZAB.

მექონე Cb.

მექონე მქონიერე (მქონიარე A),
გინა ქონის მსყიდველი ZA.

მქონიარე, გინა ქონის მქონებე-
ლი B.

[მექონებით ნ. თანა-მექონებით].

მექონოთნი (27, 19 იერემ.) აღსა-
ვალთან ნახე ZA.

¹ ნუსხაშია: „მეტყვი“. ² წყაროშია: „მეფიას“.

ხარისხი, გინა აღსავალი (+ 27, 19
თერემ. B) BCD. მექონოთნი არს ხა-
რისხი, გინა აღმოსაყვანებელი E.
3 მე ფ ე თ ა 7, 27 ტ ა ძ რ ი ს შ ე ნ ე-
ბ ი ს ა. „მექონოთნი ათნი სპილენძი-
სანი!“ E.

მექორწილე (მექორწინე B) ქორ-
წილის მქნელი ZAB.

მექორწილე ქორწილად მიმსვლელი B.

მექულე ქონი ZAB.

მექუემეხე² მეთოფე Ca.

მექუეყანენი (მექუტყუნენი Z, მე-
ქუტყუნენი A) (+ 14, 1 ესაია
ZAa) ცულნი მუშაკნი ZAB.

მუშაკნი ცულნი Cab.

მეყვისი ნ. მეყვსი.

მეყი B³.

შღრ. მეყსეული, მყის, წამი.

მეყიბარჩება Cb.

მეყოლება Cb.

მეყოფა Cb.

მეყსა შინა (48, 3 ესაია) ანაზღე-
ულად ZAa.

მეყსეული (+ 24, 45 დაბად.
ZAa) იჩქითი ZABCDE.

მეყსიერება ხსოვა) Cb.

მეყუიდრება Cb.

მეყვსი (მეყვისი BCqD) ეყოლეს
რითმე ZA.

ეყოლეს რასმე BCb. განუმარტავია
CaqDE.

მეშავება Cb.

მეშეშე Cb.

მეშვე (+ 27 კავ.⁴) ნაყოფის
მოქმედი ZAB.

მეშველი ნ. მეშუელი.

მეში ცული სამოგვე ZABC.

სამოგვე ცული DE.

მეშინიან Cb.

მეშოშვის Cb.

მეშლება Cb.

მეშობა Cb.

მეშორება Cb.

მეშუელი⁵ შველების მოქმედი
ZAB.

განუმარტავია Cb.

მეშურება Cb.

მეშურნე შურის მოქმედი ZAB.

განუმარტავია Cb.

მეშულარი Cb.

მეშულდება Cb.

მეშვდე (2 ეზრა 8, 18) შეიღთა-
განი ZAa.

ნ. საეატო.

მეშფოთე შფოთის ამშლელი
ZAB.

შულლის ამშლელი C. განუმარტავია
DE.

მეჩანგე ჩანგის მკერელი ZAB.

შღრ. მეტრიბი.

მეჩეჩი ვრაქია ZAB.

მეჩეჩი არს ვრაქია, ადგილი თხე-
ლი ზღვისა შინა, სადა ნავი შეიმუს-
რვის CD.

ნ. ვრაქია 1.

მეჩუენა (მეჩუტნა ZAa) მეჩახვა
ZAB.

მეჩქურმან ექვის მგონებელმა(ნ)
ZAB. *

მეჩხარი (მეჩხრათ E) იშვით(ი)
ZABCD.

იშვითად E.

მეჩხვლიტება ნ. მეჩხულიტება.

მეჩხირვის Cb.

მეჩხრათ ნ. მეჩხარი.

¹ წყარო და მოწმობა ნუსხაში გადახაზულია. ² ნუსხაშია: „მექვემეხე“. ³ ამ
სატყუას ახლავს შენიშვნა: „გასინყე“. ⁴ იგულისხმება იოანე პეტრიწის თარგმანება
(II წიგნი, გვ. 74, 30). ⁵ ნუსხებშია: „მეშველი“.

მეჩხუბება Cb.

მეჩხულიტება¹ Cb.

მეც სხვასთანა თავისაცა თვისი-
ს(ა) ქსენება(ა) (+ არს ZA);
მეც ითქმის მომეც; მეც ითქ-
მის მგვემე ZAB.

ესე არს, რომელი თავის თავსაცა
აქსენებდეს სხვისა თანა; კვალად
მეც ითქმის მომეც საბოძვარი; კვა-
ლად მეც ითქმის მგვემეო Cb.
განუმარტავია CaqDE.

[მეც ნ. მეცარი, უმეცარი, უმეც-
რება; შღრ. მეცნ., ც].

მეცა მეც, გინა მომხვდა ZAB.

მეცადნი მცდელიო, მოსესთვის
იტყვის Z.

მეცარი ტყუ(ვ)ილი ბებლის
მცნობელი ZAB.

(უქმ.) ბებლის მცნობელი CD.

განუმარტავია E.

მეცვა მემოსა ZAB.

მეცით მომეცით, (+ გინა მგვე-
მეთ ZA) ZABCD.

განუმარტავია E.

[მეცნ ნ. იმეცნა, იმეცნე, იუმეც-
ნა, იუმეცნებ, მეცნავი, მეცნიე-
ნი; შღრ. მეც 2, ც, ცან].

მეცნავი (2, 8 იერემ.) მეცნიერი
ZAa.

მეცნიერი (+ 24, 16 რიცხ. ZA)
მცნობელი ZAB.

ცნობილი CD. განუმარტავია E.

მეცხრე ცაჲ ამას უწოდენ ბრო-
ლის ცასა, რომლისა მოქცევასა
ფილასოფოსნი ორმეოცდაცხრა
ათასთა წელიწადთა შინა იტყვი-
ან და რომელ(ნ)იმე ოცდათექვს-
შეტი ათასთა წელთა შინა და

ამას ცის მოქცევისა შემდგომად
სოფლისა აღსასრულსა და ყო-
(ველთა ცათა სამკაულისა მოშ-
ლასა და მაშინდა სასჯელს(ა)
ZA.

ამას უწოდენ ბროლის ცასა, რომ-
ლისა მოქცევასა ფილასოფოსნი რო-
მელნიმე ორმეოცდაცხრა ათასთა წე-
ლიწადთა შინა იტყვიან და რომელ-
ნიმე ოცდათექვსმეტი ათასთა წელი-
წადთა შინა, და ამა ცისა მოქცევისა
შემდგომად სოფლთა აღსასრულსა
და ყოველთა ცათა სამკაულთა მოშ-
ლასა და ქრისტეს მეორედ მოსვლასა
B. ბროლისა, რომლისა მოქცევასა
რომელიმე ორმოცდა ცხრა ათ(ა)ს
წელიწადსა შინა იტყვიან, რომელიმე
ოცდა თექვსმეტი ათას წელიწადსა
შინა, და ფილასოფოსები ამა ცისა
მოქცევის დასასრულსა (დასრულება-
სა Cb) იტყვიან სოფლისა აღსას-
რულსა და ყოველთა ცათა სამკაულთა
მოშლასა და ქრისტეს მეორედ მოს-
ვლასა (მოსლვასა Cb). ხოლო არს ცი-
სა მის სიმგრგ(ვ)ელე სამი ათასი
(+ მილიონი, რომელ არს სამი ათასი
Ca) ბევრისბევრი (+ ეჯი Ca) და
ოთხას ოცდა რვა ათას ხუთას სამოცი
ეჯი, სივრცე მისი ათას ორასი ბევ-
რისბევრი ეჯი. ქვეყანით იქიმდე
ხუთას ოთხმოცდა ცხრაშეტი ბევრის-
ბევრი (+ ეჯი Ca) და ცხრაას ოთხ-
მოცდა თხუთმეტი ათას ხუთასი ეჯი.
ამაზე არიან ათორმეტი იჯი ზოდი-
აქონი: ვერძი, კურო და შემდგომნი
მისნი Ccb.

მეძავი (2, 1 ისო) ქალი უქმრო
(უქმრო A) ბოზი ZA.

ქალი მებოზარი B. მებოზარი ქა-
ლი C.

ნ. განმეძებულ.

მეძაგერების Cb.

¹ ნუსხაშია: „მეჩხელიტება“.

მეძებარი (ოთხფ.) ძალი მეც(ვ)-
ლე ZABC.

(ოთხფ.) D. განუშარტავია E.

ნ. ძალი.

მეძიებელი მძებნელი ZAB.

მეძილისშინათა მესიზმრეთა ZAB.

მესიზმრენია Cb.

მეძინა ძილში ვიყავ ZAA.

მეძინების Cb.

მეძინებოდა ძილი მინდოდა ZAA.

მეძლავის Cb.

მეძულავების Cb.

მეწამლების Cb.

მეწამული (27, 28 მათე) სისხლის
ფერი ZA.

არღენის ფერი B. წითელი CDE.

მეწესე გამრიგე ZABC.

მეწიე შემეწიე, მომეწი(ე)ე ZAB.

მომეწიე (+ გინა შემეწიე C) CD.

განუშარტავია E.

მეწინავე წინამბრძოლი ZA.

წინ მარულნი B.

მეწირპლება Cb.

მეწიწვის Cb.

მეწურვის Cb.

მეწუწება Cb.

მეწუალის Cb.

მეწუერი (მეწუელი CDE) გვერ-
დობა დამზღველული ZA.

გვერდა დამზღვარი BC. გვერდა

დამზღვეული D. დამზღვარი გვერ-
დი E.

მეწუინა 2 კორინთ. 4, 1 Z.

მეწუინების Cb.

მეჭეჭი ZABCDE.

მეჭეხა (ბალ.) ZA.

(ბალ.) ეკანძვალა B.

მეჭიღება Cb.

მეჭიშე ეტლთ მმართველი Cb.

მეჭიარება Cb.

მეჭმება Cb.

მეჭრიაღება Cb.

მეჭყრტიაღება Cb.

მეხარკე ხარკის ამღებელი ZAB.

მეხატური Cb.

მეხაშე Cb.

მეხი რა ფრიალი სიკშო ნისლისა

დაღებების ქვეყანასა ზედა, აღი-

ლებს მტვერთა ილეკროთაგან.

ესენი ყოველნი(ვე) ოთხთა კავ-

შირთაგან (კავშირთა მიერ B)

არიან და ნისლთა მათ შინა მო-

კრებებიან და ერთად შეგვაძღე-

ბიან და განფიც(დ)ებიან. რა

ჰაერი ველარ იტვირთავს, გან-

ს(თ)ქლებს და ჩამოიჭრების.

მზისაგან ესეთი სიმკურვალე

აქვს, რასაცა ეცემა (ეცემის B),

ეცეხლისაგან უმეტეს (უფრო-

სად B) შესწევას (+ 38, 35

იობ ZAA) ZAB:

არისტოტელი იტყვის: რა ფრიალი

სიკშო ნისლისა დაადგ(რ)ების ქვეყა-

ნასა, (აღ)ილებს ქვეყანისა მიერ

მტვერსა ბრუნისასა, რეალისა (კა-

ლისა Cb), (ს)პილენძისა, ქვისა, ოქრო-

სა და ვეცხლისასა, რამეთუ ესე ყო-

ველ(ნი)ვე ოთხთა კავშირთა (ნივთთა

CqD) მიერ არიან, ხოლო ნისლსა

მას შინა თ(ე)ითოეული თავით თვ-

სით ვერ დაადგრებიან, არამედ ვიდ-

რე ჰაერთა შერთვამდე შეერთდებიან

და ერთ ფიცხელ გვამ იქმნებიან და

რა ჰაერი ვერლარა (ველარ Cb)

იტვირთავს, განსქლებს და ჩამოიჭრ-

ებიან. მეხსა მზისა მიერ ესეთი სიმკურ-

ვალე აქვს, რასაცა დაეცემის, უფრო-

რე ეცეხლისაგან შესწევას CD. არის-

ტოტელი იტყვის: რა ფრიალ სიკშო

ნისლისა დაადგრება ქვეყანასა, ილა-

ღებს ქვეყანისაგან მტვერსა ბრუნისა

და რეალისასა, ოქროსა და ვეცხლისა-

სა, რამეთუ ყოველნივე ოთხთა ნივ-

თამიერი არიან, ხოლო ჰაერთა შინა

ურთიერთს შეგვაძღებიან ერთად; რა

ჰაერი ვერლარა იტვირთავს, განსქლე-

ბის და ჩამოიჭრების. მეხსა მზისა

მიერ ესეთი სიმკურვალე აქვს, რასაცა ეცემის, შესწავს.

სხვა იტყვის, რა მზის სიცხე ქვეყნიდამ ორთქლს აღიღებს, აღიტაცებს პაერთა შინა, განცეცხლდება და გვამად-გვამად შეიქმნების. რა ქარი და ღრუბელი შეიცავს ურთიერთს, კვეთებითა განსქლდებიან და გამოვლენ კმანი ქუხილისანი; უკეთუ ერთისა კიდისაგან ეცა ქარი, განეაღს ელვა, უკეთუ ოთხთავე კილით მოხვლა ძლიერი ქარი, განით ვერ განეაღს და ქვეყნად ჩამოიჭრების და იგი არს მეხი, და რასაცა ეცემა, შესწავს (ეს ამზაყი ხელნაწერში გადაზაშულია) E.

ნ. ნამეხარი, ფილთამეხი, ქუემეხი, ცისიერი, კელმეხაკი, კელმეხი.

მეხილება Cb.

მეხიჩავება Cb.

მეხობინება Cb.

მეხრიკეობა (კათილორ.¹) ხრიკის ცოდნა ZAa.

მეხსასტიკა ზარბაზანი Ca.

ნ. მემეხსასტიკე.

მეხუაიშნე² მომქმარე ZAB.

განუმარტავია Cb.

ნ. ხოიშანი.

მეხუთე (1, 23 დაბად.) ხუთისაგანი ZAa.

მეჰამლე Cb.

მეჰაქება Cb.

მეჰბორე Cb.

მეტელნი მკლაფნი ZABCab.

მეტელუვის Cb.

მეტიღება Cb.

მეტმარება Cb.

მეტორცე Cb.

ნ. კასაბი.

მეტრე ქარის გამლაღვი Cb.

მეტრმლე Cb.

ნ. ეპიტეოსი.

მეტსენება Cb.

მეტსენება Cb.

მეტაბნე Cb.

მეტადაგე (+ ევსტათი ქართველი ZAa) მეჯღანე ZAB.

მეტავრება Cb.

მეტაუკე ხალკიდონის კრებაში Z.

ხალკიდონის კრების³ 18 A. რჯულის კანონში, ხალკიდონის 68, მოფიტორის და მეჯაუკობის; ხალკიდონის 18 B.

მეტვარე ნ. მეჯუარე.

მეტვინიბე ჭინიბის მატარებელი ZA.

მეტსენე BCDE.

მეტლიში სპარსთა (სხვათა B)

უნაა, ქართულად ნ ა დ ი მ ი

ქქეიან ZAaB.

სპარსთა ენაა, ქართულად ნ ა დ ი

მ ი ა Ab. (უქმ.) ნადიმი C. ნადიმი

კლიტორი D. (უქმ.) E.

მეტმიან მოქმა მინდა Cb.

მეტოგე ჯოგის მნე ZAa.

ჯოგის მოურნე B.

მეტორე (+ 1 მეფე 21, 7 ZAa)

ახოსალარი ZAaBcb.

მეტუარე⁴ Cb.

მეტუაჟ CDE.

მეტურმუტე „მეტობრე, მეჯურმუ-

ტე და მპარავი(ს)“ ZABCD.

მეტუთე გამეღარე Cb.

მეტმარი (მეტპარსა E) მარი, თა-

თართ ქებინი ZAB⁵.

¹ შდრ. A—250, 74 v. ² ნუსხეშია: „მეხეაიშნე“. ³ შდრ. შჯულის კანონი H—1373, 73 v, 7. ⁴ ნუსხაშია: „მეტვარე“. ⁵ განმარტებას მოეპოვება ავტორის შენიშვნა: „ეს რე(თ) ყოველთა სიტყვათა ზედა მე ართორნად მოვა და მნეთა და მოხელეთა გამოსაცხადებ(ე)ლად“ ZA; „მე ყოველთა ართორნად მოვა, რათა მნე და მოხელე გამოაცხადოს“ B.

მარი C. მარი, ქებინი D. ვეკობ საქორწილო იყოს: ვის რამიან ში: „შშობელნი მისგან მეპარსა იხოვენ E'.

ნ. მარი.

მვაებელი Cb.

მვირსინი ნ. მკრსინი.

მვირსიონი ნ. მკრსიონი.

მზა (+ 14, 15 მარკ. ZA) მომზადებული ZABCb.

განუმარტავია CaqDE.

ნ. უმზადე.

მზადება მზაყოფის ქნა ZAB.

განუმარტავია Cb.

ნ. განმზადება, ვამზადე, ვამზადებ, იმზადა, მომზადება.

მზაკუარი (მზაკვარი Z) (+ 5, 7 ფსალმ. ZAA) ზაკვის მოქმედი ZAB.

ნ. მედგარი.

მზარდული (+ 35, 8 დაბად. ZA)

გამზარდელი ZAB.

მზარეული (+ მზარეული B) არა საქმლის მოქმედი, არამედ რომელთამე წიგნთა შინა მზარეული (მზარეულად B) ქონდაქარი აღუწერიათ (+ კაცის ZA) მკვლელობის მოქმედი, რომელი იყო ნაბუზარდან ZAB.

მზარეული საქმლის მოქმედი, ხოლო მზარეული ითქმის ქონდაქართათვის, რომელი მნეა კაცის კლვისა, რომელი იყო ნაბუზარდან Cab. განუმარტავია CqDE.

ნ. სამზარეულო, უმზარეულე. მზახლობა² (2 შუქლ. 7, 3) მძახლობა ZA.

ნ. დამზახება, მძახალი.

მზე (+ 1, 16 დაბად. ZAA) ესე არს მეოთხესა ცასა ზედა, რომელსა ეწოდების კოკიმელი. ხოლო არს სიდიდე მზისა 166-ჯერ ქვეყ(ა)ნის(ა) ოდენი. ესე ცაა ერთჯერ მოიქცევის წელიწადსა შინა დასავლით აღმოსავალის მიმართ ZA.

მზე არს მეოთხესა ცასა ზედა. ხოლო არს სიდიდე მზისა ასამეოცდაექვსჯერ ქვეყნის ოდენი, ესე ცაა ერთჯერ მოიქცევის წელიწადთა შინა აღმოსავალის მიმართ B. მზე არს მეოთხესა ცასა ზედა, ხოლო ცისა მის სიმგრგველ არს ორმეოცდაათსამეტი ბევრის-ბევრი და ოცდაათოთხმეტი ათას რუას სამოცი ეჯი, სივრცე მისი ათექვსმეტი ბევრის-ბევრი და ორასი ათასი ეჯი; ქვეყანით იქიმდე შვიდი ბევრის-ბევრი და ცხრაას ოთხმ(ე)-ოცდა ათხუთმეტი ათას ხუთასი ეჯი, ესე ცა ერთჯერ მოვლის წელიწადსა შინა დასავლეთით აღმოსავლეთის(ა) მიმართ, ხოლო სიდიდე მზისა არს ას სამ(ე)ოცდაექვსჯერ ქვეყანისა ოდენი. ხოლო სახესა მისსა (მზისასა Cb) იტყვიან მეფისასა გვირგვინოსანსა, კელთა აქვს ეინელილო, რომელ არს ამზა Cab. მზე არს მეოთხესა ცასა ზედა, ხოლო ცისა მის სიმგრგველ არს ორმეოცდაათსამეტი ბევრი და ასოცდაათოთხმეტი ათასი ეჯი. სივრცე მისი ათექვსმეტი ბევრი ეჯი. ქვეყანით იქიმდე შვიდი ბევრი და ცხრაას ოთხმეოცდაათხუთმეტი ათას ხუთასი ეჯი. ესე ერთჯერ მოვლის წელიწადსა შინა სიმგრგველსა ცისასა. ხოლო სიდიდე მისი არს ას სამოცდაექვსჯერ ქვეყანისა ოდენი. (+ ხოლო Cq) სახესა მისსა იტყვიან მეფისასა, გვირგვინოსანსა; კელთა აქვს ეინელ(ე)ლიო

¹ ვისრამიანის II გამოცემა, გვ. 184, 37. ² წყაროშია: „დაეზახხო“.

(+ რომელ არს აზა Cq) CqD'.
 მზე არს მეოთხეს ცას ზე, ხოლო ცი-
 სა მის სიმგრგვლე არს ორმოცდაცა-
 მეტი ბევრი და ასოცდათორმეტი
 ათასი მილიონი. სიერცე მისი ათექვს-
 მეტი ბევრი მილიონი. ქვეყნიდამ
 იქიმდისი შვიდი ბევრი და ცხრაას
 ოთხმოცდათხუთმეტი ათას ხუთასი
 მილიონი. ხოლო მზე არს სახე მეფისა
 გვირგვინოსანი; კელთა აქეს ვინელი-
 ლი. ესე ერთჯერ მოვლის წელიწადსა
 შინა სიმგრგვლესა ცისასა, ხოლო სი-
 ღილე მისი არს ას სამოცდაექვსჯერ
 ქვეყნის ოდენი E.

ნ. ენამზეობა, იმზო, მითრად,
 სამზეური, უმზეოდ, ცთომილნი.

მზეგრძელობა დღეგრძელობა
 ZABC.

მზენაობა ენამზეობა, ენა-ნა-
 თლად მეთყველება ZA.

მზეველი მწვეველი ZA.
 მომწვევი B.

მზერა (13, 15 დანიელ) ჰვრეტა.
 მზერაცა ესრეთ განიყოფებიან:
 ხ ე დ ვ ა არს რა თვალთ კე-
 თილად ხედვიდეს; ჩ ე ნ ა არს
 რა აკლდეს და მცირედ ხედვა-
 დეს; მ ზ ე რ ა არს რა შორით
 ხედვიდეს; ჰ ვ რ ე ტ ა არს რა
 ხანგრძლივით დაკვირვებით უმზე-
 რდეს რასმე; ც ქ ე რ ა არს გარ-
 ჩევივით ხილვისათვის(ს) ახლორე
 დაცქერით თვალი დააპყრას;
 ჰ ვ ი რ ო ბ ა არს რა სარკმლით
 გარ გამოიხედვიდეს ZAa.

ჰვრეტა AbB. ჰვრეტასავით C.

განუმარტავია DE.

ნ. დამზერა, სამზერელი.

მზერა არს გულის-წყრომისა და-
 მარხვა, რომელ არს დარბილი ZA.
 გულის-წყრომით ღვომა, რომელ
 არს დარბილი B.

ნ. გულის-წყრომა, იმზირა,
 სამზირალი, უმზერდა, უმზირდა;
 შდრ. მზირი.

მზესუჰვრეტა ნ. მზესუჰვრეტა.

მზესუჰვრეტე ნ. მზესუჰვრეტე.

მზესუჰვრეტა (მზესუჰვრეტა B)
 (ბალ.) ZAB.

მზესუჰვრეტე² Cb.

მზეარე ნ. მზუარე.

მზველავი ნ. მზუელავი.

მზვლარი ნ. მზულარი.

მზიარებელი ნაწილის მიმღები
 ZAB.

მზიდავი ზიდვის მოქმედი ZAB.

მზინვარება³ (40, 3 ეზეკ.) ბზინვა
 ZAB.

შდრ. ბზინვა.

[მზირ ნ. მზურა].

მზირი (+ 49, 17 დაბად. ZAa)

ყაზახი, გინა მსტოვარი ZAB.

ყაზახი, გინა ჯაშუში Cab. ყაზახი
 CqD. ყაზახნი D.

ნ. ვმზირობ, იმზირა, სამზი-
 რალი; შდრ. მზერა 2.

მზისა კვირიაკე საუფლო ZA.

კვირიაკე B.

ნ. კვრა, შაბათი.

[მზის დასავალი ნ. გუმბათი].

მზისიერი განჯაფის თავი, ავთაფი
 ZA.

განჯაფის თავი B.

მზის-მოქცევი 28 წელიწადთა

¹ D-ში კიდევ ზიწერილია სხვა ზედით: „ქვეყნიდამ მზემდე ხუთას ოცდახუთას ათასი მილიონი არის“. ² ნუსხაშია: „მზესუჰვრეტა“. ³ წყაროშია: „მზინვარება“.

მოქცევა მზის-მოქცევად იწოდების, ვინათგან მას შინა არიან სლვანი წელიწოდისანი და თთვის დადევნი და დღენი ნაკთანნი და ქელთა ცხრილები და კალანდრანი, ხოლო ვინც მათემატიკას (მათემატიკას Aa) ისწავლის, მრავალს სხვას(ა) კვობს ZA.

ოცდარვათა წელთა მოქცევასა მზის-მოქცევი ეწოდებიან, ვინათგან ამათ შინა არიან სვლანი წელიწადთანი და თვის დადევნი და დღენი ნაკთანნი, ქელთა ცხრილები და კალანდრანი. ვინც მათემატიკას ისწავლის, მრავალს სხვას პობს B. მზის-მოქცევი ეწოდების ოცდარვისა წელიწოდისა მოქცევასა, რომელ მათ შინა არიან ყოველნი საქმენი ცათა(ნი), ჰაერთა, წელიწადთანი, დღეთა ნაკთა, (თ)თვის დადევნი, ქელთა ცხრილები და კალანდრანი. აქა სიგრაძისათვის (სიგრაძით D) არ აღიწერებოდა და ვინც(ა) მათემატიკას მისწვთებით (მისწვდებით CqD), იქ სხვასაც მრავალს(ა) კვობთ უცხოსა CD. განუმარტავია E.

მზნელი ზმნის მოქმედი ZAB.

[მზომელი ნ. ქუეყნის-მზომელი].

მზოპავი იოვანეს სახარების ახლის განმარტებაში, თავი 4, რიცხვი 12¹ თარგმანში: „არა იტყვის, ვითარმედ: მე, უფროს ვარ, რათა არა ითნოს მზოპავად“ Aa.

მზორავი ზორვის მოქმედი ZAB.

მზრახველი (+ 33, 15 ესაია ZAa)

ზრახვის მოქმედი ZAB.

მზრდელი ზრდის მუშაკი ZAB.

განუმარტავია Cb.

მზრუნავი ზრუნვის მყოფელი ZAB.

ნ. სამზრუნველო.

მზუარე² ადგილი მზის მდევნი ZA.

მზე-მდევნი ადგილი B. მზე-მდევნი გვერდი C. განუმარტავია DE.

ნ. სიცხე, ჳრტიალი.

მზუელავი³ ზველვის მოქმედი ZAB.

მზულარი⁴ მეწყელი ZABCD.

მეწყერი B. გვერდი დანგრეული E.

ნ. დამზულარი.

[მზღვარ ნ. ზღვარ].

[მზლულევა ნ. დამზლულეული].

მთა არს ადგილი მაღალი და ცივი; მთიულეთი — დაბანი ქვენებთა მისთა; და მთიულენი — მუნ მკვიდრნი კაცნი; ხოლო აგარა — ვაკე და მახლობელი მისი ადგილი და გრილი ZA.

მთა არს ადგილი მაღალი და ცივი; ხოლო მთიულეთი — დაბები ქვენებთა მისთა; და მთიულენი — მუნ მკვიდრთა კაცთა; ხოლო აგარა — ვაკეთა და ცივთა ადგილთა B. მთა არს ადგილი მაღალი და ცივი; ხოლო მთიულეთი — სოფლები კიდესა მათასა; ხოლო მთიული — კაცთა მუნებურთა ეწოდების Cab. განუმარტავია CqDE.

ნ. თავრუს მთა, მთობი.

მთაბომონი (ვარსკ.) ZABC.

მთავარი (+ 66, 28 ფსალმ. ZA)

ესე არს უფროსი, გინა (+ ერთი B) თემის მპყრობელი ZAB.

უფროსი, გინა ერთის თემის მპყრობელი C. განუმარტავია DE.

¹ ნუსხაშია: 11. ² ნუსხებშია: „მზარე“. ³ ნუსხებშია: „მზველავი“. ⁴ ნუსხებშია: „მზულარი“.

ნ. ადგილის-მთავარი, გარემ-
თავარი, ვმთავრობ. მამა(თ)-მთა-
ვარი, მთავრობა, მკედართ-მთა-
ვარი, სამთავრო, შესაკრებელთ-
მთავარი; შღრ. არქი 1; არქი-
მანდრიტი, თავი, რეგონი.

მთავებელი გამთავებელი ZAB.

მთავნებელი სათავნოს მოქმედი
ZAB.

მთავრობა (1, 26 დაბად.) კელ-
ქვეშეთ(თ)ა უფროსი ZAA.

მთაყუანებელი თაყუანის მცემე-
ლი Z.

თაყვან-ნაცემი AB.

მოაქვ! თაქვი (ოთხფ.) C. (ოთხფ.) DE.

შღრ, თაქვ.

[მთელი ნ. მრთელი].

მთენი მანათებელი ZAB.

მანათელეული C.

მთესვარი (13, 3 მათე) თესლის
მზნეველი ZA.

მთესველი თესლის მზნეველი ZA.
თესლთ დამწერგველი B.

[მთვრალი ნ. მთრვალი].

მთიბელი (9, 22 იერემ.) თივის
მომპრელი ZA.

მთიები ესე არს აფროდიტი, რო-
მელ არს ცისკრის ვარსკვლავი.
მთიები ითქმის განმანათ-
ლებელად. მთიები, რომელი
ესაიას წიგნში 14, 12 წერილ
არს, იგი არს მთავარი ეშმაკთა
და აწ წმიდათათვის არს სახელი
იგი და ადგილი მისი ზეცისა სა-
სუფეველსა ZA.

ესე მთიები არს აფროდიტი, რო-
მელ არს ცისკრის ვარსკვლავი. მთი-
ები ითქმის განმანათლებელად, გინა

მათნებელად, რომელი ესაიამ 14, 12
თავის წიგნში ეშმაკ-მთავარს სახელ-
სდვა და აწ წმიდათათვის არს სახელი
იგი და ადგილიცა მისი ზეცისა B.
ესე მთიები არს აფროდიტი, რომელ-
სა ცისკრის ვარსკვლავად სახელ-სდ-
ვენ. მთიები ითქმის განმანათლე-
ბელად, გინა მათნებელად. (+ მთი-
ები ბნელი ეწოდების ეშმაკთა მთა-
ვართა, — ესაიას 14, 12 ცხ) CD. ესე
მთიები არს აფროდიტი, რომელ
არს ცისკარი. მთიები მათნებელი,
თუ განმან(ა)თლებელია E.

ნ. ასპიროზ, აფროდიტი.

[მთილი ნ. დედამთილა, მამამთი-
ლი].

[მთიულეთი ნ. მთა].

[მთიულნი ნ. მთა].

მთლელი თლის მოქმედი ZAB.

მთმობელი თმობის მოქმედი
ZAB.

მთნავს სათნო მიჩ(ნ)ს ZAA.

მთობი (7, 7 ზაქარ.) მთის ადგი-
ლები ZAA.

მთოვარე (+ 1, 16 დაბად. ZAA).

მთოვარე, ესე არს უქვემოესთა
ცასა ზედა, რომელ (რომელსა
Ab) (+ ცასა შას ZAA) ეწოდე-
ბის ქირანო. ესე მოიქცე-
ვის დასავლით აღმოსავ(ა)ლისა
მიმართ ოცდაცხრა დღე, ერთ
ეამ და 33 წამსა. ხოლო მთოვა-
რის სიდიდე არს მესამედი ქვე-
ყ(ა)ნის(ა) ოდენი ZA.

მთვარე. არს მთოვარე უქვემოესთა
ცასა ზედა. ხოლო მოიქცევის დასავ-
ლით აღმოსავლის მიმართ ოცდა-
ცხრა დღე, და ერთ ეამ და ოცდაათ-
სამეტ წამს. ხოლო მთოვარის სიდიდე

1 ნუსხებშია: „მთაქვი“.

არს მესამედი ქვეყანისა ოდენი B. მთვარე. მთვარე არს უქვემოესსა ცასა ზედა, რომელ არს უმაზლობელეს ჩვენდა. ხოლო მოიქცევის დასავლეთით აღმოსავლეთით (აღმოსავლეთისა Cb) მიმართ ოცდაშვიდას დღესა და რვა(ს) ეამსა. ხოლო ორნი დღენი კვალად ვიდრე მზის გამოვლამდი, რომელი შესრულდების ოცდაცხრა დღედ, და ერთ ეამად და ოცდაათსამეტ წამად. ხოლო არს ცისა მის სიმგრავლე რეას ოცდათცხრამეტი ათას სამ(ე)ოცი ეჯი; ხოლო სივრცე მისი ორას სამოცდაათცხრამეტი ათას ექვსას ოთხმ(ე)ოცი ათასი ეჯი. ქვეყანით იქიმდე ოცდაათხუთმეტი ათას სამას(ი) ერგასისი ეჯი. მთვარის სიდიდებედ ფილასოფოსნი შეცილებულან, არამედ დაუსკვნით ქვეყანის მესამედისა ოდენსა ყოფსა. მთვარისა სახესა ქალისასა იტყვიან, კელთა აქეს(ო) ისარიო Ccb. მთვარე. მთვარე არს უქვემოესსა ცასა ზედა, ხოლო არს ცისა მის სიმგრავლე რეას ათას და სამოცდაცხრა ათასი ეჯი. სივრცე მისი ორას სამოცდა ცხრა ათას ექვსას ორმოცდაათი ეჯი. ქვეყანით იქიმდე ას ოცდაათხუთმეტჯერ ასი ათას სამასორმოცდაათი ეჯი. მთვარისა სახესა ქალისასა იტყვიან, კელთა აქეს ისარიო. წეს მოვლის სიმგრავლესა ცისასა სწრაფით სხვათა ვარსკვლავთა უადრესად, რამეთუ ოცდაცხრასა დღესა და ათორმეტთა (ათორმეტსა D) ეამთა (ეამსა D) მოვლის. ხოლო სიდიდესა მისსა ზედა ფილასოფოსნი დაცილებულან და სხვადასხვა უთქვამსთ, არამედ დაუმტყვიებთა ქვეყანისა სამის წილისაგან ერთისა წილისა ოდენისაო, რომელ იქმნების ათჯერ ასითას ხუთას ორმოცდაათი ეჯი CqD. მთვარე. მთვარე არს უქვემოესსა ცასა ზედა. ხოლო არს მის ცისა სიმგრავლე რეასი ათას

და ოცდაცხრა ათასი მილიონი. სივრცე მისი ორას სამოცდა ცხრა ათას ექვსას ორმოცდაათი მილიონი. ქვეყნიდამ იქიმდე ას ოცდათხუთმეტჯერ ასი ათას სამას ორმოცდაათი მილიონი. ხოლო მთვარისა სახე არს ქალისა; კელთა აქეს ისარი. მოვლის ციხა სიმგრავლესა სწრაფით სხვათა ვარსკვლავთა უადრესად, რამეთუ ოცდაცხრასა დღესა და ათორმეტ ეამ მოვლის. ხოლო სიდიდესა მისსა ზედა არს ცილება ფილასოფთა, სხვასა და სხვასა იტყვიან, არამედ დაუმტყვიებთა ქვეყნის სამის წილისაგან ერთისა წილისა ოდენი იყოს, რომელუ იქმნების ათჯერ ასი ათას ხუთას ორმოცდაათი მილიონი E.

6. ცა, ცთომილნი.

მთვარისა ორშაბათი ZAB.

6. კვრა, შაბათი.

მთვარის მოქცევი ეწოდების ათცხრამეტთა წელიწ(ა)დამა მოქცევათა, ზედნადებთა, ხუთეულთა, ექვსეულთა და მცხრალის რიგთა და ეგვეითართა ZA.

მთვარის მოქცევი ეწოდება ათცხრამეტთა წელიწადთა მოქცევათა, ზედნადებთა, ხუთეულთა, ექვსეულთა, მცხრალის რიგთა და ეგვეითართა B. მთვარის მოქცევი ეწოდების ათცხრამეტთა წელიწადთა მოქცევა(ა)სა ზედნადებთა (და ზედნადებსა D), ხუთეულსა და ექვსეულსა, მცხრალის(ა) რიგთა (რიგსა D) და ეგვეითართა CD. განუშარტეთა E.

მთრვალნი (მთვრალი CbqDE) (3 მეფე 20, 16 Zaa) მთვრალი. პირველისა შესავალთა კაცთა სიმთრვალისათა ეწოდებიან ბ რ უ უ ო ბ ა და მაზედ მეტსა — მ თ რ ვ ა ლ ო ბ ა; და თუ

1 წყაროშია: „დამთურალი“.

ვისმე სიმორვალე გარდაერია, ეწოდება ლექა; და თუცა სიმორვალე განიადაგდა და მრავალხან სვა, ღრეული ეწოდების, ვინათგან (ვინადგან Ab) გაღრევედა დიდ(ს) ხანს მსმელი ღვინისა მიერ (+ მებრუვე — მარადის მორვალი; ანკანაკება არს ზედაზვედ ნაღიმი და სიმორვალე ZAA) ZA.

პირველ სიმორვალისა შესავალთა კართა ეწოდების ბრუეობა და მახე მეტსა — მორვალობა; და თუ ვისმე სიმორვალე გარდაერია, ეწოდება ლექა; და თუ სიმორვალე განიადაგდა და მრავალ ეამ სვა, ღრეული ეწოდება, რამეთუ გაღრევედების დიდხან მსმელი ღვინისა მიერ B. პირველსა (პირველის Cb) სიმორვალისა კართა შესავალსა ეწოდებიან ბრუეობა, ხოლო მაზედ ნამეტნავსა — სიმორვალე; და თუ ვინმე სიმორვალით ცნობას მი(კ)ედეს, მას ეწოდების ლექა; და უკეთუ სიმორვალე განიადაგოს და მრავალ ეამ(ს) სვას, მას ღრეულად უწოდოთ, რამეთუ გაღრევედების დიდხანს მსმელი ღვინისა მიერ (+ ხოლო მრავალჯერ სიმორვალესა — ანკანაკება Cab) C. განუმარტავია DE.

5. დედამორვალე, სიმორვალე. მთქმელი (+ 1 კორინ. 10, 6 Z) თქმის მოქმედი ZAB.

მთქნარება ფქნარება ZACD.

განუმარტავია BE.

5. ფქნარება.

მთქრომ (მთქრომი Cq) შესტქრეს ვისმე ZAB.

შესტქრეს ვინმე C.

მთხველართა¹ 16, 16 იერემ. ZB.

მთხველართა ნ. მთხველართა.

[მთხვევ ნ. მთხუევ].

მთხვევა ნ. მთხუევა.

მთხველი (მთხველ B) მწენელი ZA.

თხვის მოქმედი B.

მთხოვ Cb.

მთხოვა Cb.

მთხოვარი გლახა, კარისკარ მორაული Cb.

მთხოველი (+ 18, 35 ლუკა ZAA) თხოვის მოქმენე ZAB.

მთხრებლი (+ 3 ეზრა 9, 42 ZAA²) ესეცა განიყოფებიან: რამეთუ მღვიმე არს მთხრებლი კლდისა კაცთათვის საპატიმრო, გინა თავით თვისით შთაქდეს სინანულსათვის; კნარცვი არს მთხრებლი მიწისა მსგავსად მღვიმისა; ორმო არს მთხრებლი მიწისა ხვარბალთა და მისთანათა სამარხავად; ხარო არს მთხრებლი შინაგან ქეითკირით ამოგებული; ჭამა არს მთხრებლი კლდისა ანუ ნაგები წყალთათვის სადგომლად; ვიეთნი ლაკვას უქმობენ; ჭურღმული არს რა ურწყულთა ადგილთა თხარონ მთხრებლი, რათა მუნ წყალი აღმოეცენოს (48, 44 იერემ.) ZA.

მთხრებლიცა განიყოფებიან: მღვიმე არს მთხრებლი კლდისა კაცთათვის საპატიმრო, გინა თავით თვისით შთაქდეს სინანულსათვის; კნარცვი არს მთხრებლი მიწისა, მსგავსად მღვიმისა; ორმო არს მთხრებლი მიწისა ხვარბალთა და მისთანათა სა-

¹ ნუსხებშია: „მთხველართა“. ² წყაროშია: „მთხრობელი“.

მარხავად; ხ ა რ ო არს მთხრებლთა შინა ქვიტიკირით ამოგებული; ჰაჲ არს მთხრებლი კლდისა ანუ ნაგები წყალთ-სადგური, ვიეთნი ლ ა კ ვ ა დ სახელ-სდებენ; ჯ უ რ ღ მ უ ლ ი არს ურწყულთა ადგილთა თხარონ მთხრებლი, რათა მუნ წყალი აღმოსცენდეს B. მთხრებლიცა განიყოფებიან ექვსად: მღვიმედ, კნარცვად, ორმოდ, ხაროდ, ჰად და ჯურღმულად. მ ღ ვ ი მ ე არს უკვე მთხრებლი კლდისა კაცთათვის საპატიმროდ, გინა თვით კაცმან ნებსით თვისით პატიმარ ყოს თავი თვისი ლოცვისათვის და სოფლისა ამის შორს ყოფისათვის; კნარცვი არს მთხრებლი მიწისა ეგვეთართა (ეგრეთვე D) კაცთათვის, ვითარცა მღვიმე; ო რ მ ო არს მთხრებლი მიწისა ხვარბალთა და ეგვეთართა სამარხავად; ხ ა რ ო არს მთხრებლი მიწისა შინა კერძო ქვიტიკირით აღმოგებული; ჰ ა (ჲ) არს მთხრებლი კლდისა, ანუ ნაგები წყალთა(თვის) სამარხავად, რომელსა ლ ა კ ვ ა დ ა ც (ლაკვადცა D) სახელ-სდებენ; ჯ უ რ ღ მ უ ლ ი არს ურწყულთა (უწყულთა Cb) ადგილთა თხარონ მთხრებლი, რათა მუნ წყალი აღმოსცენდეს კაცთათვის საქმ(ა)რად CD. მთხრებლიცა განიყოფებიან ექვსად: მღვიმედ, კნარცვად, ორმოდ, ხაროდ, ჰად და ჯურღმულად. მ ღ ვ ი მ ე არს უკვე მთხრებლი კლდისა კაცთათვის საპატიმროდ, გინა თვით კაცმან ინებოს შთასვლად ლოცვისა და ამ სოფლის შორ ყოფისათვის; კნარცვი არს მთხრებლი მიწისა ეგრეთვე კაცთათვის, ვითარცა მღვიმე. ო რ მ ო არს მთხრებლი მიწისა ხვარბალთა და ეგვეთართათვის; ხ ა რ ო არს მთხრებლი მიწისა შინა კერძო ქვიტიკირით აღმოგებული; ჰ ა არს მთხრებლი კლდისა ანუ ნაგები წვიმისა წყალთა სამარხავად; ჯ უ რ ღ მ უ ლ ი არს ურწყულთა ადგილთა ამოთხრილი წყალთათვის E.

ნ. გუბი, ფრე.

მთხრობელი მთქმელი ZABCD.

განუშარტავია E.

ნ. იმთხრობლა.

მთხრობლი (+ 1 მეფე 27, 11 ZAa) სათქმელი ZAaBCD.

მთქმელი (1 მეფე 27, 11) Ab

განუშარტავია E.

მთხუევა (მთხუჭვა ZA, მთხუევა CqDE) შეყრა ZABCD.

განუშარტავია E.

ნ. მიიმთხვა, შემთხუევა, შემთხუევი (მყოფ'თანაცა და ხუთთა კმათა'თანაც), ცოდვა შემთხუევიით.

მთხუნველი (მთხუნველა Cab) (ოთხფ.) (+ 11, 30 ლევიტ. ZAa) ბრმა თავვი ZABC.

(ოთხფ.) DE.

ნ. თხუნველა.

მი (+ 12, 24 გამოსლ. ZAa) მისკენის ნაკვეთი, გინა მიმართისა ZA.

მისკენ, გინა მიმართ: მიმეფია, მიბატონებია, მიყმია, მიმსახურებია B. იმისკენ (+ გინა მიმართ Cab) CD. განუშარტავია E.

ნ. კი.

მიაზარა შენახვად მიათვალა ZAB. მიაკადა მოუტევა სამსონს ZAa.

ნ. მიკადება.

მიანდერძა ანდერძი მიყო ZAB.

[მიანის ჰია-ნ. მალაკი].

მიაჯა აჯა მიყო ZAB.

[მიბიძგავ მკრავ] Cb.

მიბრკმა ბრკოლება მექ(მ)ნა ZAB.

მიბრჭენა (მიბჭენა CD) ჯოხთ მიპირება და მისთანა ZA.

მიპირება ჯოხთა თუ რაჲც B. ჯოხის მიპირება C. განუშარტავია D.

მიბრჭნა (მიბჭნა CaqE) პირისა

და სიტყვის დაუინება ZA.

პირის და სიტყვის მიბრჯენა B.
პირის გარდაბ(რ)ჯენა C. განუმარტავა E.

მიბრჯენა ნ. მიბრჯენა.

მიბრჯენა ნ. მიბრჯენა.

მიგდება ყურის მიპყრობა, გინა საქმის(ა) მახე დადება, გინა ზედ შეგდება რისამე, გინა კარის მიჯრა ZA.

ყურის მიპყრობა; მიგდება — მახე საქმის მიცემა; მიგდება — ზედ შეგდება რისამე B.

მიგება პასუხის მიცემა ZABCD.
განუმარტავია E.

მიგებება¹ (+ 24, 65 დაბად. ZAA) წინ შემთხვევა ZABC.
განუმარტავია DE.

მიგვივებითი თვალის ნიშნებით საცნობელი, ანუ იგავიანად, გინა მარავით ZA.

წამით საცნობი, ანუ იგავიანად, გინა მარავით B. ესე არს წამით საცნობი, გინა იგავიანად, ანუ გარ(დ)-მოვლით საეკვად თქმული CD. 13 ექვსთა დღე²; „არამედ მიგვივებითი რამე და მიწაშებული და საეკვი, რომელსა იგავად უწოდენ“ E.

მიგურა (მიგვრა BCDE) ცხოველი მიაართვას ZAB.

ცხოველი მიაართვას ანუ აჩვენოს C. განუმარტავია DE.

მი და მო აქათ-იქით(ი) ZABC DE.

შღრ. მიღმოობა.

მიღგინება უკან შეყენება (შაყენ-

ნება D) ZABCD.

მიღგმა ზედ რამ მიაკრას ZA.

ზედ რამ მიაკრასავით B. ზედ მოღებულსავით C. განუმარტავია DE.

მიღგომა ZAA.

მიღგომილება³ (მიღგომილობა Cb) (+ 1, 18 მათე ZAA) ორსულობა ZABCE.

ორსულება D.

მიღგოგონება (კავშ. თავს⁴) გონებასთან ნახე ZA.

მიღგოგონებასთან ნახე B.

მიღგოლება ცული საუბარი თუ საქმე ZAB.

მიღგოობა აქათ-იქითობა ZAB.

მიღრეკა ძრვა დაუცადებელი ZAB.

მიღრეკად ითქმის აქა-იქ ძრვა (ძერა CqD) დაუცადებელად, გინა გამრუდება (მიღრეკა D) CD. აქა-იქ ძრვა E⁵.

ნ. კედელი მიღრეკილი.

მიეგრობა ესე არს თანა-მინახეთი თანა-იქცეს და თანა-ივნოს ZAB.

თანა-მინახეთი თანა-იქცეს და თანა-ივნოს C.

მიეზოგვა გა(ნ)უნახევრა ZABCab.

მიერ (მიერ, გან, გინა დამ) (5, 21 მარკოზ) მისგან, გინა მის მაგიერ, გინა იქილამ ZAA.

მისგან, გინა მის მაგიერ(ი) AbB.

მიერ ესრეთ ითქმის, რამეთუ შენ

მიერ (+ გინა CaqD) შენილამ, ჩემ

¹ წყაროში: „მოგებება“. ² შღრ. „კაცისა შესაქმისათეს“, S—1141, 58 a („მიგვივებით“). ³ წყაროში: „მიღგომილ“. ⁴ ივლიანსძემა იოანე პეტრიწის თარგმანება, წინასიტყვა (II წიგნი, გვ. 6, 33). ⁵ აქ დართულია ავტორის შენიშვნა: „მიღრეკა ძრვისა და მოძრაობისა დაუცადებულთა ქმისაგან ქართულად სიტყვად გაბღმომწერელსა იოვანე პლატონურსა ფილასთფოსისა“.

მიერ — ჩემილამ, შენგან ანუ ჩემგან
CD. განუმარტავია E.

მიერთამდე (მიერთადმდე C) (+
13, 4 ფსალმ. ZA) ერთამდისი
ZABC.

მიერთვა მიედევნა Cb.

მიერთი (+ 3, 4 ბარუქ ZAa)
სრულიად ყოველთა ZAB.

სრულიად ყოვლისა C.

მიერთმევა მიედღნობა Cb.

მიერთთგან (+ 4, 17 მათე ZAa)
იქილამ ZAB.

მიერულა (3, 18 ნაომ) მიეძინა
ZAa.

მივაბადლოთ ბადებულად შევქნათ
ZAB.

მივაბარე შესანახავად მივეც ZAa.

მივანდლოთ გული, გინა საქონელი
მივაბაროთ ZAa.

მივაყვანე¹ 2 კორინ. 12, 18 Z.

მივერჩიდი დაუჭერებდი ZABCb.

მივის (+ 4, 17 იოანე ZA) მყავს
ZABCDE.

მივლინებული (+ 1, 24 იოანე
ZA) მოციქული ZAB.

ნ. მოციქული.

[მივლუმ ნ. ყანჩი].

მივრლომა მივარდნა ZABCDE.

მიზღი (+ 22, 15 გამოსლ. ZAa)

ასაღები რამ სარგო, ქირა ZA.

ასაღები რამ B. საზლო, ქირა Cab.

სარგო, ქირა Cq. განუმარტავია DE.

ნ. ქირა.

მიზღური (22, 15 გამოსლ.) მიზ-
ღის ამღები ZAa.

მიზეზი (+ 24, 28 ლუკა ZA)
დაწყებასა ერთისა საქმისასა

მიზეზი ეწოდების (ეწოდე-
ბა B) ZAB.

ეწოდების დაწყებასა ერთი(სა)
საქმისასა Cab. განუმარტავია CqDE.

ნ. უმიზეზო, უმიზეზლო.

მიზეზოვანი წარმოი „შეისწავე,
სამ სახედ განიც(ა)დების: პირ-
ველად თვისსა მიზეზსა შორის,
რამეთუ პირველად (პირველ
AB) წა(რ)მოყენებისა მიზეზსა
შორის ეგოს მიზეზოვანი; კა-
ტეტია ნ, რომელ არს მეზრ
მიზეზობით (მიზეზებით B);
კათვიპ(ა)რქსინ, რომელ
არს მეზრ მყოფობით; კატა-
მეთექსინ, რომელ არს მეზრ
თანამექონებით²“ ZAB.

მიზეზოვნებითი (მიზეზოვნებით
B) ZAB.

მიზეზება³ მკეცთაგან მიტეება
ZA.

მიტეება მკეცთაგან B. მკეცთაგან
შეტეება CD. თეკლას ნე-
ტაფრ.: „მიუტევეს დათვი და ვი-
თარცა მიზეზინდა“ E.

მიით (+ 1, 10 იონა ZAa) იმიო
ZAB.

განუმარტავია CDE.

მიითელი საპირესა და სარჩულს(ა)
საშუალ(ი) სხვა კიდევ ZA.

საპირე-სარჩულს შუა სხვა კიდევ

B. საპირეს შიგნით სხვა კიდევ C.
განუმარტავია DE.

ნ. საპირე.

მიითვალვა ნ. მიითვალვა.

მიითრად ძველის სპარსულის ენით
მზე ZAB.

¹ წყაროშია: „თანა-მივაყვანე“. ² აღებულია იოანე პეტრიწის თარგმანებიდან,
30-ე თავი (II წიგნი, გვ. 79, 34—80, 4). ³ ნუსხებშია: „მიზეზინება“.

მითრად სახელ-სღებენ(ო) სპარსნიო
შხესა, დიონოსი(ო)სის წიგნში¹ ეწე-
რა C.

მითუალვა (მითეალვა BDE) (+
5, 3 იერემ. ZAA) თვალის მიპყ-
რობა ZABD.

თვალის მიპყრობა გინა შეწყწენა-
რება Caq. განუმარტავია E.

მითუალვა მონაბარების მიცემა B.

მითხარით მიაშბეთ, გინა ჩამითხარეთ B.

მითხოვება ქალის მიქორწინება
ZAB.

მითხრა Z.

მიიბა Cb.

მიიბარა Cb.

მიიგორვა გაიგორვა Cb.

მიიგროვა დაიგროვა Cb.

მიიღვენა მიიყოლა Cb.

მიიღვა დაიღვა Cb.

მიივირა წაიბრიყვა Cb.

მიიზილა მიიწია თავისკენ Cb.

მითუალა მისგან მიბარებული,

თუ მისივე მიიღო ZA.

მიიღო მისგან მობარებული, თუ

მისივე B. მიიღო C.

მიიკაბალოს კაბალად შეიქმნას
ZAB.

მიიკონა Cb.

მიიკრა შეიტკობო Cb.

მიიღეწა მიიძტერია Cb.

მიიშხვა² Cb.

მიიშტურია Cb.

მიინდო დაინდო Cb.

მიიპარა მოიპარა Cb.

მიირთო შეიძლენა Cb.

[მიის ნ. მოის].

მიისუნენა³ განისვენა. გინა წმიდა პირზედ

მიიკრა Cb.

მიიტაცა მოიტაცა⁴ Cb.

მიიუბნა თვის თავს ეუბნა Cb.

მიიფარა ჩამოიფარა Cb.

მიიქუა (2, 28 ლუკა) (მკერდს(ა)
მიიკონა ZAB.

მიიკონა მკერდს(ა) Cab.

მიიღე 5, 17 პრომ. Z.

მიიღო წაიღო Cb.

მიიღუაროს (1 ნემეს.⁴) მიიქცეს
ZAA.

მიიყარა წაიყარა ზედ Cb.

მიიყოლა მიიღვენა Cb.

მიიყრდნა მიიკონა Cb.

მიიშინა იცა Cb.

მიიჩემა დაიჩემა Cb.

მიიჩნია Cb.

მიიცემდა იცემდა Cb.

მიიძინა დაიძინა Cb.

მიიწვინა დაიწვინა Cb.

მიიწივა მივილა Cb.

მიიქამდა Cb.

მიიჭირა მიიყრდნა Cb.

მიიჭრა მივიარდა Cb.

მიიხეთქა Cb.

მიიხვნა ნ. მიიხუნა.

მიიხილა (+ 21, 2 ეზეკ. Z) მიი-
ხედა ZAA.

მიიხუნა (მიიხვნა BDE) წაიღო
ZABCD.

განუმარტავია E.

მიიკაღება მიუდინოს ZABCD.

ნ. მიაკაღა.

მიიკერება სამოსლის მინემსვა
ZAB.

მიიკი ქალთ ასო რამე) ZA.

ქალთ ასოთ რამე B. ციკი C.

განუმარტავია D.

მიიკონება მკერდზე(დ) მიყრდნო-
ბა ZAB.

მიიკონის-მცენარე (მიკონი-მცენა-
რე D) (ბალ). ZABCDE.

მიიღბუნოს (6, 2 ოსე) საღბუნი

¹ შტრ. A—110, 423 კიდეზე. ² ნუსხაშია: „მიიშხვა“. ³ ნუსხაშია: „მიისვენ-
ნა“. ⁴ შტრ. ნემესის ემესელი, ბუნებისათვის კაცისა... 10,24.

დაშვას ZABCab.

მილი სხვათა ენაა, ქართულად
ს ო ლ ი ნ ა რ ი (+ ჰქვიან ZABb)
ZAB.

(უქმ.) წყლის სოლინარი CD.

მილი ფრანგულად ათასი ბიჯი
(+ გინა ZA) ორასი წყრთა
ZAB.

ათასი ბიჯი C.

მილიონი მილი და მილი-
ონი ორივე(ე) ლათინურია.
მილი არს ათასი, ხოლო მ-
ლი ონი — ბევრის-ბევრი. ქარ-
თულში მილი და მილიონი
არ გაურჩევიან მთარგმნელ(ებ)თა
ZA.

მილი და მილიონი ორივე
ლათინურია. მილი არს ათასი ბიჯი,
რომ ფერტი მეორედ გარდაინაცვლო,
რომ ხუთი ტერფი გამოვიდეს; და
სხვა წიგნში ორი წყრთა ეწერა ხუთი
ტერფის ნაცვლად, ხოლო მილი ო-
ნი არს ბევრის-ბევრი. ქართულში
მილი და მილიონი არ გაურჩევიან B.
მილი და მილიონი ორივე
ლათინურია: მილი ეწოდების ათას
ბიჯსა. ფერტი რომ ორჯელ გარდა(ს)-
დგას, ორი გარდადგმა ხუთი ტერფი
გამოვიდეს. სხვას წიგნში ორი წყრთა
ეწერა ხუთის ტერფის ნაცვლად. ხო-
ლო მილი ონი არს ბევრის-ბევრი.
ერთს წიგნში ენახე, მილიონი ორი
ათასი წყრთა არისო. სადაც ქართულ-
ში მილიონი სწერია, მილის სანაც-
ლოდ მილიონი დაუწერიანთ (+ რო-
მელსა თურქნი აღაჯს უწოდენ,
ხოლო ქართველნი ეჯსა Caq) C.
ერთი მილი ონი ჩ ბიჯია, ფეჟი
ორად რომ გარდასდგა, რომ ის ორი
გარდადგმა ხუთი ტერფი გამოვიდეს.
სხვას წიგნში ორი წყრთა ეწერა ხუ-

თის ტერფის ნაცვლად. ფრანგნი და
ბერძენნი ამ საზომს მილის უწოდენ
და მილი ონი ერთს ბევრს უწო-
დენ, მაგრამ ქართულად მილი ონი
ჰქვიან, ისინი რომ მილს უწოდენ.
სხვაგან ეწერა, ერთი მილი ონი ც
წყრთა არისო. [ასი ეგი ექვსასი მი-
ლი ონი არის. აქილამ ტარტაროზამდი
ჯოჯოხეთის სიღრმე ექვსი-ათასჯერ
ათასი მილი ონი არის და ოთხმოცდა-
თხუთმეტი ეგი. ერთი ეგი ექვსი მი-
ლი ონი არის. ტარტაროზია ყინვას
ქვიან და გვენია — ცეცხლს D. ერთი
მილი ონი ათასი ბიჯია. ორად რომ გა-
რდადგას, რომ ერთი ბიჯი ხუთი
ფერტი გამოვიდეს და 2 წყრთა, გინა...
ერთს წიგნში 2 წყრთა ეწერა E.

მილოვატიო სახალნე B.

მიმადღება მადლის მიცემა ZA.

მიმადღებული (1, 28 ლუქა) ღირ-
სი, გინა მადლმინიკებული, სრუ-
ლიად უნაკლულო ZAa.

ღირსი, გინა მადლმინიკებული AbB.
მიმადღებული ითქმის მადლმინიკე-
ბული, გინა ღირსყოფილი C. განუ-
მარტავია D.

მიმართ (+ 12, 2 მარკ. ZAa) მის-
კენსავით ZABC.

განუმარტავია DE.

ნ. მი.

მიმართა¹ (+ 1, 12 იონა ZAa)

მისკენ წავიდა ZABC.

განუმარტავია DE.

მიმართება (+ 23, 28 იერემ.
ZAa) ესე არს ვალი თუ თანა-
ედვას, გინა შეტევაება, გინა მი-
მართოს ZAB.

ვალი თუ თანა-ედვას C.

მიმაქცეველი მიქცევის მქნელი
ZAB.

¹ წყაროშია: „მიმართ“.

შიმღეში (+ 29, 37 გამოსლ. ZAa)
 დღე ყოველ დაუცადებელი
 ZAB.

დღე ყო(ველ) დაუცადებლად მოქ-
 მედი C. ესე (+ შიმღეში E) არს დღე
 ყოველ დაუცადებელად მოქმედე-
 ზა DE.

შიმთხრობელი (+ 4, 15 იერემ.
 ZAa) მოციქული ZABC.

შიმინო! (ფრინ.) (11, 16 ლევიტ.
 ZAa) ZABCDE.

ნ. ბაზი.

შიმიყუნა² (+ 1 კორინ. 12, 2 Z)
 მიმგვარა ZAB.

შიმო (+ 3, 33 მარკ. ZA) აქათ-
 იქით ZAB.

აქათ-იქით და მალ-მალ CD.

ნ. შიმომოზა.

შიმოგონება ესე არს მოგონებისა
 ნელიად-ნელიად მოგონება, ხო-
 ლო შ ი დ მ ო გ ო ნ ე ბ ა მყის
 არა თანა-მიდრეკა, არამედ
 ვითარცა ბიჯებით სლვითა მი-
 წევნა საგონისთა ZA.

ში მო გ ო ნ ე ბ ა მოგონებისა ნე-
 ლიად-ნელიად მოგონებაა, ხოლო
 შ ი დ მ ო გ ო ნ ე ბ ა — მყის არა თანა-
 მიდრეკა, არამედ ვითარცა ბიჯებით
 სლვითა მიწევნა საგონისთა B.
 განუმარტავია CDE.

შიმოგონება Ca.

შიმოდაყუნა (მიმოდაყუნა B)
 აქათ-იქით განაბნივა ZA.

აქათ-იქით განაბნიენ B.

შიმოხი (+ 37 ლავსაიკონ³ ZAa)
 მოთამაშე კაცი, რომელი იქმს
 საკვირველებათა და ძნელებთა
 არა გრძნებითა, არამედ კელოვ-

ნებითა ZA.

მოთამაშე კაცი არიან, რომელნი იქ-
 მონენ საკვირველებთა და ძნელებთა
 არა გრძნებით, არამედ კელოვნებით B.
 შიმოხი არს კაცი, რომელი იქმან
 ძლიერსა და საკვირველსა საქმესა არა
 გრძნებითა, არამედ კელოვ(ა)ნებითა,
 რამეთუ ქოჩორთა თვისთა მალეთა
 ცხენთა გამოიბმენ და სხვა კაცი ა(ლ)ჯ-
 ლება, განარბევს და ცხენი დაეცემა
 (დაეცემის Cb) და შიმოხი არა შეიძრ-
 ვის, კვალად თვეთა თხემთა ზედა
 (თვისისა D) გ(ვ)რდემლთა დაიდებენ
 და ზედან მქედელნი ქურქელთა იქ-
 მონენ და ესევეითართა მრავალთა სა-
 კვირველებათა იქმონენ ანუ მახვილე-
 ბითა გინა სხეითა (+ კვალად მასხარა
 Cb) CD. 4 ნ ო ე ნ ბ რ ი ს ს ე ი ნ ა ქ-
 ს ა რ ი: „მგოსნობათა და სხვათა
 მემღერთა კიცხვეათა და ზასრობათა
 და ესევეითართა ამათ განცხრომითა და
 შიმოსობათა შინა უღარეს იყო ყო-
 ელთა სწორთა“ E.

შიმოსტუნვა (მიმოსტეანვა
 ZABCbDE) მიხედ-მოხედ(ვა)
 ZABCD.

ძებნა თუ ჩხრეკა E.

შიმოწულიღვა (მიმოწვლიღვა B)
 (2 თესალ. 3, 11) ცუდი გამოძი-
 ება ZĀ.

2 თესალ. 3, 11 B.

შიმოქსენება მცირე(დ)-მცირედ
 კსენება ZAB.

შიმრეცი აღმა მოგვერდოდ სლვა-
 ში მიქცევ-მოქცევა (+ იკან-
 კვალად ZA) ZAB.

შიმღებელი მიმტანი თუ წამღე-
 ბელი, გინა ამღებელი, გინა
 წა(რ)მხმელი ZA.

მიტანელი თუ წამღებელი B.

¹ წყაროშია: „შინინოჲ“. ² წყაროშია: „შიმოყუნებულ“. ³ შლრ. A—154, 312
 v, a 14. ⁴ შლრ. H—1661, 44 r, 17 („შიმოსობათა“).

მიმცემელი უქონელის გამაქონი-
ბელი ZA.

განუმარტავია B.

მიმცემი მიმნიჭებელი ZA.

განუმარტავია B.

მიმწუხრი მიღამებული ZABCb.

მინა ჰიქის საღვინე ZAB.

მინა ჰიქა არს ფერადი ელვარედ
შემზადებული ილექროთა ზედა
მხატ(ვ)რულად ქმნად შემზადე-
ბული ZA¹.

ჰიქათა მსგავსად ფერადი ელვარედ

შემზადებულია ილექროთა ზედა

მხატვრულად ქმნა დანობით B.

მინა არს ჰიქათაგან ფერად-ფერადად
ელვარედ შემზადებული ოქროთა და
ვეცხლთა ზედა საქმარად Cab.

განუმარტავია CqDE.

[მინდი ნ. სამინდალი, სამინდო].

მინდობა (+ 14, 7 ესაია ZAA)

უშიშრად ყოფა ZA.

უშიშად ყოფსავით B. უშიშრო-
ბა C.

მინდობილ იყავ (მინდობილ იყავნ

Ca) (+ 2, 21 იოველ ZAA)

უშიშ(რ)ად იყავ ZA.

უშიშ იყავ B. ნუ გეშინინ C.

მინდორი ველი უმცროსი ZA.

მცირე ველი B. უტყუო ადგილი C.

განუმარტავია DE.

ნ. ასპარეზი, მეედანი, ტრა-
მალი.

მინოა (მინოაა B) მიონა ZAB.

მინოაა (მიონა BCD) მიონა. ამათ-
თვის გარეშეთა ვიეთთა უთქ-
ვამს: ქვეყანისანი სხვანი ნათე-

სავნი რამენი უსიტყენი, მრა-
ვალ-ჟამოანნი ეშმაენი, რო-
მელთამე უკვდავად, რომელთა-
მე მოკვდავად, რომელთა ჩვენ
არა ვირწმუნებთ ZA.

მინოა. მინოა და მიონასათვის ვიე-
თთა უთქვამს: გარეშეთა ქვეყნისანი
სხვანი ნათესავნი რამენი უსიტყენი,
მრავალ-ჟამოანნი ეშმაენი, რომელთა-
მე უკვდავად, რომელთამე მოკვდა-
ვად, რომელთა არა ვირწმუნებთ B.
მინოაა (მინოაა კათილორიაში Cb).
მიონაასთვის ვიეთთამე უთქვამს ქვე-
ყანისანი სხვანი ნათესავნი რამენი
უსიტყენი მრავალ-ჟამოანნი ეშმაენი
რომელთამე უკვდავად, ხლო უმრავ-
ლესი (უმრავლესთა Cb) მოკვდავად,
რომელთა არა ვირწმუნებთ ვითარცა
ქაქნი Cab. მინოაა. სხვა კათი-
ლორია, განყოფილები ს
თავში რომელნიმე იტყვიან ყო-
ფად რასამე უსიტყესა ნათესავსა სა-
ეშმაქოსა უკვდავსა, რომელთაცა მიო-
ნაასა მოაქვს წესი, რომელთა გარე-
ვაქეთუ (ვაქეთუ D); (+ არიან ვი-
თარცა ვიქუ, უსიტყენიცა ეშმაენი,
მინოაასა წესსა მქონებელი ყოვლისა
შორის, ვიეთნიმე უკვდავად, ვიეთნი-
მე მოკვდავად იტყვიან² Cq CqD.
ნ. მინოა.

[მიონა ნ. ქაქი].

მიონა ნ. მინოაა.

მირთმა ძღენის მიტანა ZA.

ძღნობა B.

მირიდა დამირიდა; მირიდა — რიდეთ
გამიკეთა B.

მირკანი (+ 40, 2 გამოსლ. ZAA)

მარტი ZABCDE.

ნ. თთუე, მარტი.

¹ Aa-ში ზემოდან დაურთავთ: „(მინა)ქარი (ჰიქა)ს მ უ ლ ი (არს) . . .“

² ამონოს ჰერმისის „მოსახსენებელი ხუთთა ქმათადმი“, A—250, 117 r-v, 118 r-
სეთივე მოწმობანი მოუპოვება Ca-ს, რაც გადახაზულია. ამ მოწმობათაგან ჩანს
ამოკრებილი სხვა რედაქციების ტექსტი.

მირონი (4, 10 ქება) ესე არს კურთხეული ზეთი, მირონად ითქმის სუნ(ნ)ელი ზეთი ZAB.

კურთხეული ზეთი, გინა სუ(ლ)ნელი (+ ზეთი Cb) Cab. განუმარტავია CqDE.

ნ. მეპირონე.

მირქმა გულზე(დ) მიკონება ZAB. ინ. მიქმა.

მისანა (მძრომ.) საყანყური ZAB. ნ. საყანყური.

მისანი¹ (+ 2, 6 ესაია ZABCb) შემტყობი ZABCD.

განუმარტავია E.

ნ. გულთმისანი, სამისნეელი, უმისნიან, ფალი.

მისგან (10, 4 ზაქარ.) იმისგან ZAA.

მისგითი თათართ შესაკრებელი ZA.

თათართ ეკლესია B.

მისღამი (1, 11 იონა) მისკენ ZAA.

მისევა შესაპყრობ(ე)ლად შეუზახოს ZABC.

განუმარტავია DE.

მისი (+ 2, 20 დაბად. ZAA) იმისი ZABC.

განუმარტავია DE.

ნ. დამისნება, უიმისო, უმისო, უმისოდ.

მისიანი ტომთაგანი ვინმე ZABC. განუმარტავია DE.

[მისკენ ნ. მი].

[მისნობა ნ. ფალი].

მისური (მისურა D) წნული რამ კალათი ZABCb.

„მოიდეს მისური და შიგან შთაყ-

რეს ნამუსრევი (+ „მიუსრსა შიგან განაფინო ჩრდილსა“ CaqD²) CaqDE.

[მისხალი ნ. მიტყალი].

[მის ხანოათ ნ. ხანოა; შდრ. მი-ხანოათა].

მისხი ტომის ტომთაგანი ZABC.

ნათესავის ნათესავი D. განუმარტავია E.

მისხონი (მისხონ CqDE) ესე არს ხეთ ფურცელს მარცვალევით რამ (რომ B) ებას ZAB.

მისხონ(ი) არს, რომელ(ი) ტირიფთა, ძელქვათა, ლეთა და ეგვეითართა ფურცელთა ქვეშე მარცვალსავით ებმის CD. მისხონ არს ტირიფთა და ძეწნთა, ძელქვათა და ლეთა ფურცელს ქვეშე მარცვალი რომ ებმის E.

მიტანა თან მიღება, გინა მიღევინება ZA.

უსულოთ მირთმა B. უსულო მირთვას თუ უჩვენოს (აჩვენოს Cq) C. განუმარტავია DE.

მიტევება (+ 34, 17 იერემ. ZAA): გაშვება ZAB.

მიუშვა თუ გაუშვა CD. განუმარტავია E.

ნ. შეალნება.

მიტრა (+ 29, 6 გამოსლ. ZAA): მღღელ(თ)-მთავრის გვირგვინი ZA.

მღღელთ-მთავართ გვირგვინი B. მღღელმთავრის ქუდი, რომელ ითქმის დე და დ C. განუმარტავია DE.

მიტრაპოლიტი დედაქალაქთ მთავარი ZAB.

დედაქალაქის მთავარი C. განუმარტავია D.

მიტრი მოხრილი გრძელი კიტრი: ZA.

მოხრილი კიტრი B.

¹ წყაროშია: „მისნობითა“. ² Cb-ში მოწმობანი გადახზულია.

მიტყალი დრამ-ნახევარი ZAB.

ნ. ლიტრა.

მიუზლო ნაცვალ(ი) უგო ZAB.

ნაცვალი მისცა Cab.

მიუთხარ 1 კორინთ. 9, 14 Z.

მიუკუალენ¹ 4, 74 მამათ-ცხ. Z.

მიუკუნისამდე ZAa.

მიუმყოვარებლად ხან-დაუზმვლად B.

მიუქადაგა მიუსწავლა B.

მიუწდომელი (+ მიუწდომელი

B) ორად ითქმის: დასაბამი და

დასასრული: დასაბამად

ვითარ ზეშთა შევიდეს გონება

ღ¹თისად, მიუწდომელ არს, ხო-

ლო დასასრული — ქვედ.

შემდგომად უკვდა(ვ)ება სასუ-

ფეველისა და სატანჯველი ჯოჯო-

ხეთისა საუკუნე, არა აქვს მი-

წთომილება ZAB.

მიუწდომელი ორად ითქმის: დასა-

ბამი და დასასრული: დასაბამად ვი-

თარ ზესთა (ზეშთა Cb) შევიდეს გო-

ნება ღ¹თისად, მიუწდომელ არს, ხო-

ლო დასასრული — ქვედ შემდ-

გომად. უკ(ვ)დაება და უხრწნელება

საუკუნე, არა აქვს მიწთომილება CD.

ნ. ფსკერი.

მიუწოდა მიიქმო ZAB.

მიუწონა (+ 26, 15 მათე ZA) წო-

ნით მისცა ZAB.

მიფანიერება სწრაფად დამალვა
ZA.

დამალვასავით B. მიმალვასავით C.

მიმალვა DE.

მიფერება პირს მიტრელება B.

ნ. ფერობა.

მიფლო (22, 13 რიცხ.) მფლობელ

მყო ZA.

მიქ შემიქ თუ მიზამ ZAB.

ნ. მიქმ.

მიქადა მოცემას დამპირდა ZA.

მოცემა შპირდა B.

მიქადაგა ქადაგება მითხრა ZAB.

მიქმ მიქ ZAB.

ნ. მიქ.

მიქმა მირქმა ZABD.

მირქმა, გულზე მიკონება C.

განუმარტავია E.

მიქმნა შემიმზადა ZAB.

მიქმნა (მიქნა B) მიყო ZAB.

მიქსოვა მომიქსოვა ZAB.

მიქცევა მიბრუნ(ვ)ება ZABCD.

განუმარტავია E.

მიღება (1, 1 ამბაკომ) გაგონება-

ს(ა) იტყვის, (+ ხოლო B) კვა-

ლად მიღება არს ბრძანე-

ბის მიცემა, ანუ საქმისა რისამე,

ანუ (გინა B) საზრდელისა, ანუ

ჭურჭლის(ა) (ჭურჭელთა B)

აღება ZAB.

(ამბაკომის 1 თავში, 1 რიცხში)

მიღებად უწოდს მიღებასა გაგონე-

ბისასა და კაცობრივთაგან საღ¹თოსა

გამოცხადებისა მიმართ გარდაცვლასა;

კვალად მიღებად ითქმის ბრძანე-

ბა, გინა კვლოვნება, გინა საქმე, გინა

ხილვა, გინა საზრდელი და გოდორი,

გინა ქელჭურჭელი რამე C. განუმარ-

ტავია DE.

მიღირს მმართვებს, (+ გინა მა-

მარტავია ZA) ZAD.

მმართვებსავით BC.

მიღირს მიმარტავისავით B.

მიღმა შორი-ახლოს საშუალ(ი)

ZA.

შორე-ახლოს საშუალ B. შორესა

¹ ლექსიკონის ნუსხაშია: „მიუკვალენ“, შტ. A—1105, 100 v. a.

(+ და Cb) ახლოს შუა C. განუმარტავია DE.

ნ. მოღმა, საშუალო.

შიღმართი მიღმას წაცილებით ZAB.

განუმარტავია CDE.

მიყოლა მიდევნება ZAB.

მიყრდნობა მიყუდება ZAB.

მიყრილი ახლო-ახლო და კშირად რაჲცა იყოს, გინა მოქლონები წაყრილი, გინა თვალი, ყური, გული რაზედაც ეპყრას; მიყრილად ითქმის ჟამთა გამოვლა და ხანთა შემოკლება ZA.

ახლო-ახლო და კშირად ნაქმარი რაჲცა; მიყრილი — მოქლონებთ წაყრა; მიყრილი — თვალი, ყური, გული რაზედაც ეპყრას; მიყრილად ითქმის ჟამთა გამოვლა და ხანთა შემოკლება B.

მიყუარ (21, 15 იოანე) მიყვარხარ Z.

მიყუარენი (20, 10 იერემ.) მოყვარენი ZAa.

მიყუარს სიყვარული მაქვს ZAB.

მიყუდება ზედ მიდება ZAB.

მიშავს დამიშავდება ZAB.

მიშლა მოშლასავით ZAB.

მიშლის საქმეს მიქცევს ZAa.

მიჩანს ვხედავ; მიჩანს — ჩემთვის ვხედავ; მიჩანს — გამოჩენით მაქვს ZA.

ჩენით სახედავი B.

მიჩნევა პატივისცემასავით ZAB.

მიჩნს მიჩანს ZAB.

მიჩუნენა (მიჩუნენა Z) (22, 1 გამოცხ.) დამანახვა ZA.

მანახვა B.

მიც მიძეს ZAB.

მიცემა (+ მიცემა B) არს, რაჲც შენი მისად შეჰქმნა ZAB.

ბოძებასავით Cb. განუმარტავია CaqDE.

ნ. იმედის-მიცემა.

მიცი (+ 1, 49 იოანე ZA) მიცნობ ZAB.

მიცნა ნახვებზე მოვექსენე ZAB.

მიცს მიც ZAB.

მიძეს მაქვს ZAB.

მიძლევა ახმა და ძალის მიტანებით მიცემა ZAB.

მიძლევდეს ძლევა მიქმნიეს ZA.

მიძლოლა წინ წაძლოლა ZAB.

მიძლუნა წინ მიტანა ZAB.

მიძლუნა ძღვნის მირთმა ZAB.

მიწა (+ 13, 5 მათე ZA) ქვეყანის ინაწილი ZABCb.

განუმარტავია CqDE.

ნ. კავშირი, ნივთი.

მიწალები არჯასპი ZA.

მიწის საპოენი BCab.

ნ. არჯასპი.

[მიწა-ცარცი ნ. გაჯი].

მიწლომა Z.

მიწლომილება (მიწთომილება CDE) ყოველთ ცოდნის მიტანება ZA.

ყო(ველთა) ცნობის მიტანება BC. განუმარტავია DE.

მიწვევა თავისკენ მიიზიდოს. მიწვევა — უკან ღვენიოთ ეწიოს ZA.

თავისკენ მიიზიდოს BC.

მიწვევა უკან მიეწიოს BC.

მიწვენა საზომზე(დ) მისლვა (მისკლა BC) ZABC.

[მიწვენული ნ. ზედმიწვენული].

მიწვებს (მიწვებს Aa) (18, 3 გამოცხ.) მიძახის ZAa.

- მიწთომილება ნ. მიწდომილება.
 მიწის-ვაშლი (ბალ.) ZAa.
 განუმარტავია Cb.
- მიწის-ლომი 2, 14 სოფონ. ZA.
 (მძრომ.) მსვენ-ლომი BC.
- მიწოლა Z.
- მიწროვანი (2 დიოლოლ.) მიწა
 კშირი და კეთილი ZAa.
 მიწურვა მიანლოება ZABC.
 განუმარტავია DE.
- მიწყალე (50, 1 ფსალმ.) შემიწ-
 ყალე ZA.
 განუმარტავია B.
- მიწყვივ მარადის ZACDE.
 მარადისავით B.
- მიწყინე Cb.
- მიქაჲე Cb.
- მიქელტვა ჭელტვასთან ნახე
 ZAB.
- მიჭვრიტა ნ. მიჭურიტა.
 მიჭვრიტანა ნ. მიჭურიტანა.
 მიჭინყულე Cb.
 მიჭირება Cb.
 მიჭირება Cb.
- მიჭრა ჩქარა მისვლა. მიჭრა —
 მიკვეთა ZAB.
- მიჭურიტა¹ მიმზირა ZA.
 მიჭურიტანა (მიჭვრიტანა ZABC
 qDE) სარკე ZACDE.
 სარკესავით B.
- მიჭურიტე Cb.
- მიხანოღთა (მიხანდოღთა Cb)
 (185 კავშ.) მი — მისკენ და
 ხ ა ნ ო ღ თ — ხან-გამოვლით ZA.
 (185 კავშ.) მი სხვა და ხ ა ნ ო -
 ღ თ ხანითგან შეუღვინა B. (185 კავშ.)
 მი სხვა და ხ ა ნ ო ღ თ — ხანისაგან
 (ხანითგან Cb) Cab.
- ინ. ხანოღ.
 მიხლომა Cb.
 მიხეთჶა Cb.
- მიხვედრება ნ. მიხუედრება.
 მიხილა მნახა ZAB.
 მიხილე Cb.
 მიხილეს Cb.
- მიხილება ზედ მიღება ZABCab.
 განუმარტავია CqDE.
- მიხმა წართმა ZA.
 განუმარტავია Cb.
- [მიხრწნილი ნ. კაცი].
 მიხუღება Cb.
 მიხუედრება³ ხვედრის მიცემა.
 ZAB.
- მიკლება Cb.
- [მიკლილი ნ. ფერმიკლილი.]
 მიკლომა ზედ მისლეა (მისვლაB);
 ZAB.
 განუმარტავია Cb.
- მიკმ 1 კორონ. 12, 21 Z.
- მიქაზნა Cb.
 მიქავრა Cb.
 მიჭგულიმა Cb.
 მიჭეჶკა Cb.
- მიჯნა მცირე რამ საზღვრის ნიშა-
 ნი ZAB.
 ზორდა, სამანივით CaB. ზორდა.
 CqDE.
- მიჯრა ჯრაში ნახე ZAaB.
 ჯარში ნახე Ab.
- მიჶკადა Cb.
 მიჶქლა Cb.
- [მკ ნ. მკობა].
- მკა (+ 18, 5 ესათა ZA), ყანინ:
 მომანგლ(ვა) ZABC.
 განუმარტავია DE.
- ნ. ემკი, მომკალი, ნამკალი, სა-
 მკალი.

¹ ნუსხებშია: „მიჭვრიტა“. ² იგულისხმება პროკლე დიადოხოსის კავშიტინო (წიგნი I, გვ. 111, 9). ³ ნუსხებშია: „მიხვედრება“.

შკადრებელი შემმართებელი
ZAB.

შკაზშავი კაზმის მოქმედი ZAB.

შკალავი კალით მფერავი ZAB.
კალით სპილენძის დამფერავი Cb.
კალით სპილენძით(!) დამფერველი
Ca. განუმარტავია CqDE.

შკალი (1, 6 მარკოზ) ნათლისმცემელი რომელ მკალსა ჭამდა, რომელიმე იტყვიან, მწვერვალსა მდებლობასა ჭამდათ, მაგრამ ტყუილია, მართალი მკალი იყო, რომელსაც არაბნი დღესაც ჭამენ, მოგრძეა, ფრინავს ZA.

(მწერ.) ნათლისმცემელი რომელ მკალსა ჭამდა, რომელიმე იტყვიან მწვერვალი მდებლობა იყოთ, მაგრამ ტყუილია, მართალი მკალი იყო, დღესაც ჭამენ არაბნი. მოგრძეა, ფრინავს და ხლტება B. (მწერ.) მკალსა რომ (რომელ Cb) ნათლი(ს)მცემელი ჭამდა, რომელიმე იტყვიან მწვერვალნი მდებლობანი იყოთ (+ და C) რომელიმე მართალსა მკალსა იტყვიან უფროთსა, ახლადა ჭამენ არაბნი. (+ ელინურმა და ლათინურმა ლექსიკონმაც მართალი მკალი დაამტკიცეს და არა მწვერვალი მდებლობა Cb) CD. მწერვალი მდებლობა (ნათლისმცემელი) E.

შ. ბოცომაკალი.

შკალია (მკალი E) (მწერ.)
შხ(ლ)ტომელი მკალი ZAB.

(მწერ.) E.

შკარგავი მ(ა)რიგებელი თუ დაკარგვის მქნელი ZAaB.

შკაცრი მკრძალი თუ ფრთხილი B.

შ. განმკაცრება, სიმკაცრე.

შკბუნარი კბუნის მოქმედი ZA.

კბუნის მქნელი B.

შკდემელი კდემის მოქმედი ZA.

კდემის მოქმედი, მშინებელი გობისა B.

შკდნარი (მკდნარად E) (+ 3, 16 ისო ZA) მტკნარი ZAB.

მტკნარი, შესქელებული CD. შედგომილად E.

შღრ. მტკნარე.

შკედი მოსხო ძაფი ZA.

ძაფი B. მსხვილი ძაფი C. განუმარტავია DE.

წ. ოქრომკედი, ძაფი.

შკელობელი (+ 3, 2 საქმე ZA) კოჭლი ZABCDE.

შკერდი (+ 29, 26 გამოსლ. ZAa) ყელსა და მუცელს შუა(ა) ZACab.

ყელ-მუცელს შუა B. განუმარტავია CqDE.

წ. სამკერდული.

შკერვალი კერვის მოქმედი ZA.

შეკერავი BCb. განუმარტავია CaqDE.

[შკეს წ. ნამკესი].

შკვარი წ. მკუარი.

შკვახე წ. მკუახე.

შკვდარი წ. მკუდარი.

[შკვდარი ჭვა წ. მურდასანგი].

შკვეთი წ. მკუეთი.

შკვეთრ წ. მკუეთრ.

შკვიდრი წ. მკვდრი.

შკვირნი წ. მკვრნი.

[შკვირცხლ წ. მკვრცხლ].

შკვირცხლე წ. მკვრცხლ.

[შკვრივი წ. კურვი, ჭრუვი].

შკითხავი ამბ(ვ)ის გამომეძიებელი ZA.

ამბის გამომეძიებელი, გინა წიგნთწამკითხავი B.

შკითხველი ამბ(ვ)ის გამომეძიებელი

ბელი, გინა წიგნის წამკითხავი
ZAA.

პირისინი¹ (ბალ.) მურტი B.

6. მურსინი

მკლავი (+ 15, 2 ესაია ZAA)

იდაყვს წინათი ZA.

იდაყვს წინა B. კელსა და ნიდაყვს
შუაა Cab. განუმარტავია CqDE.

6. სამკლავე.

მკმოლვარე (+ 7, 4 ესაია ZAA)

ეკმეოდეს ABCD.

კვამლიანი E.

მკობა შემკობა, ამკო ZAB.

ამკო, ნამკი, მორთვა CD. ამკო,
ნამკი E.

6. ანამკი, აღმკული, ნამკი,
ნამკობი, სამკაული, შემკული,
შეუმკო.

მკოდოვანი (მკოდოვან E) (+ 30,

15 გამოსლ. ZAA) ფრიად გლა-
ხაკი ZAA².

(1 მეფ. 18, 23³) ფრიად გლახაკი

Ca. მოკლებული ანუ უქონელი, გინა
სიგლახაკე (+ ფრიადი Cb)⁴ CD.
უქონელი, მეტად უქონელი, მოკლე-
ბული ანუ უქონელი: „გლახაკნი იყუ-
ნენ და დაერდომილნი და მკოდოვანი
დამცირებულნი⁴ E.

6. სიმკოდოვანე.

მკრებელი შე(მ)კრებელობის მოქ-
მელი ZA.

შეკრების მოქმედი B.

მკრეფელი კრეფის მოქმედი B.

მკრეხელი (მკრეხველი B) ეკლე-
სიის საკმართ მძრცველი ZA.

ეკლესიათ საკმართ წამპარველი B.
მკრეხელი ეწოდების ეკლესიათა საკ-
მართა წარმპარველსა, გინა საფლავთა
მღებარისა მკვდართა გა(ნ)მძრცველსა
(მკურველსა Cb, გამძრცველთა D)
CD. მკრეხელ ეწოდებიან ტაძართა
საკმართა წამპარველსა ანუ საფ-
ლავთა შინა მღებარისა განმძრც-
ველსა E.

[მკრთალი შდრ. მქრქალი].

მკრთოლვარე ცეცხლივით ელვა-
რება ZA.

ცეცხლის ელვარება BD. ცეცხლის
ელვარობა C.

მკრჩხალი (მკრჩხალითა ZA)

(ვეფხის-ტყ.⁵) ჭანგ-მახვილი ZAA.

ჭანგ-მახვილი(ვი)თა Ab. ვეფხის-
ტყ. B.

მკრძალავი (+ 1, 7 ნაომ ZAA)

კრძალვის მოქმედი ZAB.

მკსინვარე (2, 6 გოდება) მაწყინ-
რად აშლილი ZA.

მაწყინარივით აშლილი B. მაწყინა-
რი თუ მქინვარე C.

მკუალავი კვალთ მოქმედი ZAB.

მკუარი (მკვარი ZABCbqDE)

ფიჭვის (ფიწვის Ab) სანთელი

ZAC.

ფიჭვის სანათი B. განუმარტა-
ვია DE.

6. მკურის-კევი.

მკუახე. (მკვახე ZABCbqDE) უმ-

წიფარი ხილი ZABC.

განუმარტავია DE.

¹ ნუსხაში ასეა; ის ჩამატებულია შემდეგში, რაც, ეტყობა, შეცდომით მოსვლია: შდრ. პირისინი. ² ეს სიტყვა მცდარი ფორმით „მკოდოვანი“ ასეთივე განმარტებით ცალკეც არის შეტანილი Aa-ში, ³ Z-ში „მკოდოვანი“ შემდეგ „მკოდოვანად“ გადაუკეთებიათ და ეს სიტყვა აქ ორჯერაა წარმოდგენილი. წყაროშია: „მკოდოვი“. ⁴ მოწმობა გადახაზულია. ⁵ შდრ. ვეფხის-ტყაოსანი, სტროფი 1041; 1.

მკუდარი (მკედარი DE) (+ 7, 12
ლუკა ZAa) სულ-ამოსული
ZABCab.

განუმარტავია CqDE.

ნ. მომკუდარუნება.

მკუეთი (მკუჭთი ZABC, მკვეთი
DE) გამკვეთი ZAB.

გა(ნ)მკვეთელი, გინა გამკვეთი C.
განუმარტავია DE.

ნ. სამკუეთო.

მკუეთორ (მკუჭთორ ZABC, მკვეთორ
DE) (+ 7 სიბრძნე Z) მალ თუ
მაშინვე ZAB.

მალ, გინა მაშინვე CD. მკვეთორ —
მალ თუ მსწრაფლ, მაშინვე E.

მკუეცრისა¹ 5, 1 ეზეკ. Z.

მკუჭთი ნ. მკუეთი.

მკუჭთორ ნ. მკუეთორ.

მკუჭტრისა ნ. მკუეცრისა.

მკუთველი (3, 12 დანიელ) (მ)მსა-
ხურებელი ZABCab.

მკულელი² (+ 43, 7 ეზეკ. ZAa)
კლვის მოქმედი ZA.

მკული შემზადებული ZAB.

[მკურახ ნ. დამკურახება].

მკურის-კევი (37, 25 დაბად.) ესე
მკერის-კევი არს რეტინე, მასტა-
კი და რაად ხეთაგან სუნნელი
გამოეწვეთების ZA.

(37, 25 დაბად.) მკერის-კევიდ იქ-
მის რეტინე, მასტაკი და რაად ხეთა-
გან სუნნელი გამოეწვეთების B. (+
მკერის-კევი Cb) არს რეტინე, გინა
მასტაკი, გინა ყოველივე ხეთაგან
გამონაწვეთი სუ(ლ)ნელი და გემო-
ნი C.

ნ. რეტინე.

მკურნალი (4, 14 კოლასელ.) სნე-

ულთ მლზნელი ZA.

განუმარტავია BCqDE. მარგებელი-
ვით. მკურნალობა არს კელოვნებაჲ
კაცობრიეთა სხულთათვის შთამომა-
ვალი Cb. მარგებელით Ca.

ნ. აქიმი, ბაეტარი, ემკურნა-
ლობ.

მკვდრი (მკვიდრი DE) (+ 22, 39
მათე ZA) დანიადაგებული
ZABCab.

განუმარტავია CqDE.

ნ. დამკვდრება, სამკვდრებე-
ლი, უმკვდრო.

მკვრნე (მკვირნი E) გაკვირვებუ-
ლი ZABCD.

გაკვირვება: „ვიდოდა მკვირნით სუ-
ლითო“³ E.

მკვრცხე (7, 20 საქმე) მკვირ-
ცხესა და მკვირცხლსა
განკრძალვით გარჩევა უნდა,
ვიეთნი მწერალნი არ(ა) დაჰკ-
ვირ(ე)ებიან; მკვირცხე არს,
რომლისათვის სტეფანე იტყვს
(+ გამოსლვათას 2, 2 ZA), „მო-
სე მკვირცხე წინაშე უფლისა“,
რომელსა ლათინურად ეწოდე-
ბის (ეწოდება B) გ რ ო ტ ო (ს),
ამას (მისი B) თარგმანი (+
იტყვის B): მკვირცხე სახა-
რულევანსა, გინა სათნოსა, გინა
სასურველსა, გინა შეენიერსა
ეწოდების(ო) ZAB.

მკვრცხლ (მკვირცხლე E) (14, 13
მათე; 6, 33 მარკ.) რომელსა ლა-
თინურად ეწოდების პ ი დ ე ს-
ტ რ ა ს, ესე არს ქვეითი, ფრტივ
მავალი, სადაცა რომელი სი-

¹ ნუსხაში: „მკუჭტრისა“. ² წყაროში: „მკელელობათა“. ³ E-ში მოწმობა
გადახაზულია.

ტყვამან აძლიოს, წერილში გარჩევა კამს ZA.

რომელი წერილ არს მათეს 14, 13; მარკ. 6, 33, რომელსა ლათინურად ეწოდების პი დ ე ს ტ რ ა ს. ესე ქვეითია, ფრკივ მავლის, სადაც რომელი სიტყვამ აძლიოს, წერილებში გარჩევა უჯობს B. მოციქულთ თარგმანში ეწერა, მ კ ვ ი რ ც ხ ლ ეწოდების მოქალაქესა ანუ უბიწოსა, ანუ სახარულევენსა, ანუ სათნოსა, ანუ მოციინარსა, ანუ შევნიერსა. საღ თოსა (საღთო Caq) წერილსა შინა (წერილში Caq) ვიეთსა ადგილს(ა) მ კ ვ ი რ ც ხ ა იტყვის, სხვაგან ცქვიტსა. მ კ ვ ი რ ც ხ ლ და მ კ ვ ი რ ც ხ ე ორივე ერთია თუ სხვადასხვა, არ ვიცი C.

მოციქულთ თარგმანში ეწერა, მ კ ვ ი რ ც ხ ლ ეწოდების მოქალაქესა ანუ უბიწოსა, ანუ სახარულევენსა, ანუ სათნოსა, ანუ მოციინარსა ანუ შევნიერსა. ზოგან საღთო წერილში ქვეითად გამოითარგმანა. ღ თისმეტყველში და კათილორიაში ცქვიტად გამოჩინებულ იქმნა მკვირცხე. და მ კ ვ ი რ ც ხ ლ და მ კ ვ ი რ ც ხ ე ორივე ერთია თუ სხვადასხვა, არ ვიცი D. ქვეითი E.

ნ. უმკვრცხლესობა; შღრ.

მკვრცხე.

მლაღავი მოშულარი ZAB.

მლარწველი ქართლის ცხ.: „მლარწველი მკვირცხლ (მკიცხველი D) იქმნა“ CqDE.

მლაღობელი (+ 31, 5 იობ ZAa) ლაღობის მოქმედი ZAB.

მლაშე მარილოვანივით ZAB.

მარილიანივით Cab. განუმარტავია CqDE.

მლევანი (მლევანებით E) (51, 19 იერემ.) ესე (მლევანი D) არს (+

რომელსა ZAB) გულსავსება მიელოს ზეგარდამო შეწვენისა აწვე, გინა მეფეთაგან (+ გულსავსე ქმნილ იყოს ZAB) ZABD.

მლევანება არს, რომელსა გულსავსება მიელოს ზეგარდამო შეწვენისა აწვე, გინა მეფეთაგან, გინა თვით გულსრულ(ი) იყოს C. 53 ფსალმუნი თარგმან.: „მეტად არს, გულსავსება მიელოს ზეგარდამო შეწვენისა და მლევანებით წარმოიტყვის ამას, ხოლო არა შორს, არამედ აწვე“ E.

მლევნელი 1 კორინ. 9, 9 Z.

მლივი გალუული ZABCDE.

მლმოზბელი ტკინვეული ZAa.

მტკინვეული AbB.

მლოდინე ლოდინის მოქმედი ZAB.

მლოცავი ლოცვის მოქმედი ZAB.

მლტოლვარე (+ 10, 18 ესაია ZAa) ლტოლვის მოქმედი ZAB.

მლზენელი ლზინების მოქმედი ZAB.

მმადი ცრულთან ნახე ZAB.

მმეფობი (33, 21 იერემ.) მეფედ მკდომი ZAa.

მმომობა (მმომობათაჲ Cab) (1, 13 ეზეკ.) ერთმანერთში(აო) ZABCab.

მმოთხველი (მმოთხუჭლი ZA, მმოთხუელი B) მკლელი ZAB.

მკლელი, გინა მოსიერნე C.

მმოსელი შემსულრავი თუ შემმოსელი ZAB.

მმურკვენელი ნ. მმურკვენელი.

მმურკნელი (9, 2 მარკ.) მრეცხელი ZAa.

მმურკნელობითი შესქელებული-
ვით ZA.

შესქელებითი B.

მმურკნეველი¹ (7, 3 ესაია) მრე-
ცხელი ZAA.

მმწყველი (2 ეფრემ.) მწყველი
ZAA.

მმწყველთა (23, 2 იერემ.) მწყვემ-
სობის მოქმედი ZAA.

მნა (+ 19, 13 ლუკა ZAA) ებრა-
ულად კინახარეს, ხოლო
ელ(ლ)ენებრ ტალანტი, რომელ
არს ქანქარი ZA.

ებრაულად კინახარეს, ხოლო
ელენებრ ტალანტი ეწოდება,
რომელი ამისი საწონი ორი ლიტრა.

და ნახევარია ძველის ლიტრითა B.
(+ ორ ლიტრა-ნახევარი D). მნასა
ებრაულად ეწოდების კინახარეს, ხო-
ლო ელენურად ტალანტი, რომელ
არს ზოდი ოქროსა გინა ვეცხლისა
CD. ორ ლიტრა-ნახევარი. მნასა ებრა-
ულად ეწოდება კინახარეს და
ელენურად ტალანტი E.

ნ. ლიტრა.

მნათე (+ დიოლოლოს² ZAA)
კანდელაკი ZABC.

განუმარტავია DE.

მნათლავი მღრღელი ნათლის
მოქმედი ZA.

ნათლის მოქმედი მღელი B.

მნათობი (+ 1, 14 დაბად. ZAA)
არიან ვარსკვლავნი. უმეცართ
მნათობად უთქვამთ ვარსკვლავ-
მორბედი, რომელ არს ტატანი
ZA.

არა თვით ნათელი, არამედ სავანე
ნათლისა (დამასკელი³ 20). მნათობნი

არიან ვარსკვლავნი. ვარსკვლავ-მორ-
ბედიც მნათობად უთქვამთ უმეცარ-
თა B. ვარსკვლავნი გინა ვარსკვლავ-
მორბედი გინა ტუცხლი C. განუმარ-
ტავია DE.

მნატებრივთა 37 ნე მეს⁴. „და
ყოფა(დ)ცა უკვე მნატებრივთა
საუწყოთა“ ZABC.

მნატრელი ნატრის მოქმედი
ZAB.

მნახავი ნახვის მოქმედი ZAB.

მნახველი ნახვა ქნას ZAB.

მნდგ მინდობილი ZABCD.

მნდომელი Cb.

მნე (+ 16, 1 ლუკა ZAB) მოქე-
ლე ZABCDE.

ნ. სამნეო, წიგნების მნე (ხარ-
ტოფილაქს'თან).

მნეზავი ნების მოქმედი ZAA.

მნეზავს (2 კორინ. 1, 8) სათნო
მიჩნს Z.

მნეზებელი ნების დამრთველი
ZAB.

მნერგავი ნერგ(ე)ის დამრგველი
ZA.

დამნერგველი B.

მნეტარებელნი (3, 12 ესაია) ნატ-
რის მიმცემელნი ZAA.

მო ართრონი არს, მრავალთა სი-
ტყვათა თავად მოვალს, ვითარ-
ცა: მო-ქმედი, მო-ქენე, მო-ქა-
ლაქე, მო-ქელე, და მისთანანი
ZA.

ართრონი არს, მრავალთა სიტყვათა
თავად მოვა: მო-ქმედი, მო-ქენე, მო-
ქელე, მო-ქალაქე და მისთანა B.

ნ. მი და მო.

¹ ნუსხებშია: „მმურკნეველი“. ² შდრ. A—108 v, b 19. ³ შდრ. S—1463, 65 r, b 10. ⁴ იგულისხმება ნემესიოს ემესელის „ბუნებისაუკს კაცისა“, გვ. 148, 23. 32. ტ. IV, 6. I.

მო მოდის ნაკვეთი ZA.
 მოლი B. მოლი, მოველ CD.
 განუმარტავია E.
 [მოაბა ნ. მუაბა].
 მოაბადნი მებადურნი ZABC.
 მესტროლაბენი DE.
 მოაზრე (3, 3 ესაია) აზრის აძლე-
 ბი ZAa.
 მოაღერსე ალერსის. მოქმედი
 ZAB.
 [მოარვე ნ. მრავაონნი].
 მოარული (+ 39, 14 ეზექ. ZAa)
 სღვის მოქმედი ZA.
 მსვლელი B.
 მოასპარეზე ასპარეზში წვრთილი
 ZAB.
 [მოასპარეზობა ნ. თამაშობა].
 მოასწავა პირველვე გამოაჩინა
 ZAB.
 მოაქამდე 1 კორინ. 4, 13 Z.
 მოაღსარებე აღსარების მთქმელი
 ZAB.
 მოახლე (23, 12 ეზექ.) ახლოს
 მყოფი ZAa.
 განუმარტავია Ab.
 შღრ. მუახლე.
 მოახლებულ არს მოახლოებულა
 ZAB.
 მობაგული (41, 15 ეზექ.) გარ-
 სარკმელ-მოვლებული ZA.
 სარკმელ-მოვლებული (41, 15
 ეზექ.) B. სარკმელ-მოვლებული, რო-
 მელ გასაქვრეტს სარკმელსა არა იტყ-
 ვის (+ ეზექია 41, 15 Cb) Cab.
 მობაყუა (მობაყვა BC) მოკეციით
 ჯდომა ZAB.
 ეცესლთან ბაყვის გაშლა C.

მობაძავი სხვის მსგავსის მქნელი
 ZA.
 სხვის მსგავსის მოქმედი BC.
 განუმარტავია DE.
 მობერვა ქარის მოქროლება.
 მობერვა არს შინაგანი მო-
 გონების მოცემა ღთისა მიერ
 ZA.
 მობორქვება, კვამლთ შერგობა B.
 მობლარდნილი¹ (+ 27, 7 ეზექ.
 ZAa) მოხვეული ZABCD.
 ცუდად მოხვეული E.
 მობმა მოიბასთან ნახე ZAB.
 მობრტყე მცირედ ბრტყეღორ
 (პრტყელი A) ZAB.
 მობრყვლება (მობრყვილება
 BCab) მოლუგება, გინა მოლობო-
 ბა ZA.
 მოლობობა, თუ მოლუგება B. მოლ-
 ბობა, გინა მოლუგება Cb. მოლობო-
 ბა Ca.
 მობუზვილი (მობუზვლი) ფრინ-
 კელი მოწყენილი ZABCD.
 განუმარტავია E.
 მობღუნძვა (მობღუნძუა Ca)
 მუქლ-შემოკეციით წოლა ZA.
 მუქლ-შემოკრებით წოლა², სიგ-
 ძის შემოკლება B. მუქლ-მოღრკეით
 წოლა Cab.
 მოგარვებული (43, 17 ეზექ.) გა-
 რეშემო ZAa.
 მოგება არს საქონლის შოვნა, გი-
 ნა ნაძღვევის მიხმა, გინა მორი-
 ნეთა წაგება, გინა პასუხის მო-
 ცემა ZA.
 საქონლის შოვნა, გინა ნაძღვევის
 და მორინეთ წარგება, გინა პასუხის
 მოცემა B.

¹ წყაროშია: „მობლარდნად“. ² ეს განმარტება შემდეგში გადაუხაზავთ.

ნ. მონაგები, წიგნი მოგებისა.
 მოგებული ნაშოვარი, გინა ნაპა-
 სუხარი ZAB.
 მოგვალე ნ. მოგუალე.
 მოგვარება ნ. მოგუარება.
 მოგვერდი ნ. მოგუერდი.
 მოგვი ნ. მოგვი 1, 2.
 მოგვნიშული ნ. მოგუნნიშული.
 [მოგზაური ნ. ქარავანი].
 მოგიძაგეთ 26, 29 დაბად. ZAA.
 მოგკუფხლვენ¹ (3, 12 ესაია)
 კუფხლას ავაძრობენ Z.
 კუფხლებს ააძრობენ (3,12 ესაია) Aa.
 მოგლა (11, 8 რიცხ.) დანაყა
 ZAA.
 [მოგობა ნ. მოგვი].
 მოგოზა მოგლისა ZABC.
 მოგლესა DE.
 მოგონება ესე (მოგონებაჲ B) არს
 მიმოგანყოფაჲ გონებისა სხვა-
 დასხვათა წინააღმდეგომთა მო-
 გონებათა მიმართ ZAB.
 მოგონება არს მიმოგანყოფაჲ გო-
 ნებისა სხვათა და სხვათა წინააღმდე-
 გომთა მოგონებათა მიმართ Cab.
 ნ. წულილმოგონება.
 მოგრძე სიგრძე შეეტყობოდეს
 ZAB.
 მოგუალე² (11, 19 ტობ.) მოდი,
 იარე ZAA.
 მოგუარება (მოგვარება C) გეპ-
 რიან საქმის ქნა ZAB.
 გვარიანად ქმნას საქმე Cab. განუ-
 მარტავი Cq.
 მოგუერდი³ თეძოს კრვა ფუნდ-
 რუკში ZA.
 თეძოს კვრით ფუნდრუკი B. ფუნდ-

რუკია, (+ თეძოს კვრა C) CD. ერთი
 ფუნდრუკია E.
 მოგუნნიშული (მოგვნიშული
 BCDE) მოგვის მსგავსი, გინა
 ზაქული ZAB.
 მოგვის მსგავსი, თუ ზაქული Cb.
 მოგვის მსგავსი CaqD. მოგვნიშული—
 მოგვის მგზავსი, ვეკობ. რ ფ ს ა ლ-
 მ უ ნ ი ს თ ა რ გ მ ა ნ შ ი: „მზაკვარი
 კაცი სიტყვასა იქმევს მოგვნიშულსა,
 ხოლო უმჭობეს არს გულისქმის-
 ყოფა“ E.
 მოგურა⁴ (60, 11 ესაია) მოყვანა
 ZAA.
 მოგვ (მოგვი BCDE) (+ 13, 8
 საქმე ZA) ვარსკვლავთ-მრი-
 ცხველი, გინა გრძნეული ZAB.
 გრძნების მქნელი, გინა ვარსკვ-
 ლავთ-მრიცხველი Cb. გრძნების
 მქნელი Caq. მგრძნობელი D. მგრძნე-
 ბელი E.
 შდრ. მოგუნნიშული.
 მოგვ (მოგვი BCDE) ჩექმა
 ZABCD.
 განუმარტავია E.
 ნ. ფერკსაცმელი, ჩექმა.
 მოგვ მგობა, გრძნეულობა,
 მწამველობა განიყოფებიან,
 რამეთუ მოგობა წოდება არს ეშ-
 მაკთა კეთილის-ყოფელთაჲ ქველის-
 მოქმედებად ვისამე; ხოლო გრძნეუ-
 ლებაჲ საფლავთა, გინა ქმნილი წო-
 დებაჲ ბოროტთა ეშმაკთაჲ ბორო-
 ტისმოქმედებად ვისამე; ხოლო მწა-
 მლვეობა, რაჟამს მიცემითა
 წამლისაჲთა ფარულად მოაკიდნოს
 ვინმე, ანუ შეცვალება შეამთხ-
 ვიოს! B.
 მოლა ჩანახი ZABC.
 განუმარტავია DE.

¹ ნუსხებშია: „მოგკუფხლვენ“. ² ნუსხებშია: „მოგვალე“. ³ ნუსხებშია: „მოგ-
 ვერდი“. ⁴ წყაროშია: „მოგურილითა“.

ნ. ჩანახი; შდრ. მოდი 2.
 მოდგამი (1 ეზრა 5, 3) მეკომე,
 ჭილის მოზიარე ZA.

ჭილის მოზიარე, მეკომე BC. ჭი-
 ლის მოზიარე DE.

მოდგინე მომპირნე ZAB.

ნ. გულს-მოდგინე.

მოდგინება მომპირნეობა ZABD.

მოდგინე, მომპირნეობა C. განუშარ-
 ტავია E.

მოდგე აქ ახლორე მოვედ ZAB.

მოდისავით Cb. მოდი Ca.

მოდგეა (ბალ.) ZABCD.

მოდენა წყალთა და ლაშქართა
 მომავალობა ZA.

მოდი მოვედ ZABC.

განუშარტავია DE.

მოდი საწყავი არს 22 ქსესტიანი.
 ცხრა ათას(ს) დრაჰკანსა მრ-
 ცხელნი ერთს(ა) მოდსა უწოდენ
 ZA.

საწყავი არს მოდი. 22 ქსესტი ერთი
 მოდია. ცხრა ათასს დრაჰკანსაც მრაც-
 ხელნი ერთს მოდად იტყვიან B.
 ოცდარი ქსესტი ა მოდია. კვალად
 საწყავი ითქმის მოდად. კვალად მრაც-
 ხელნი ცხრა ათას (ცხრა-ათს Ca)
 დრაჰკანს(ა) მოდად სახელ-სდებენ
 Cab. სამი გრივი ერთი მოდი არს.
 კვალად ობ ქსესტი ა მოდია. კვალად
 საწყავი ითქმის მოდად. კვალად მრაც-
 ხელნი ცხრა ათასს დრაჰკანსა მოდად
 სახელ-სდებენ Cq. სამი გრივი ა მო-
 დია D. მრაცხელთა E.

ნ. ლიტრა, საწყავი, საწყაუ-
 ლი, ლომორი; შდრ. მოდა.

მოდინე მოჯამაგირე ZABCD.

მოდრეკა დიდად მოხრა ZABC.

განუშარტავია D.

ნ. მუკლთ-მოდრეკა.

მოდრეგებული მოულონოებული-
 ვით მოშვებული ZAB.

მოშვე მოულონოებულსავით Cab.

მოედ მოდი ZABCDE.

შდრ. მოვედ.

[მოედანი ნ. მეედანი].

[მოელვარე ნ. ულუმპიანი].

მოელული ელვისაგან წამქდარი
 უმწიფარი ხილი ZA.

ელვისაგან წამქდარი ხილი უმწი-
 ფარი B.

მოეფინა Cb.

მოეფიტკრა ფიტი შეეშადა ZAB.

(+ ფიტი შეეშადაო Cb); „ქება-
 თა“ შინა. მოიღებენ ფუტკართა მო-
 ფიტკრასა CD. „ქებათთვის“ მოი-
 ლებს ფუტკართა მოფიტკრასა E.

მოვალე ვალი თავს-ედვას ZAB

ნ. თანამდები, მევალე.

მოვანება მთ(ო)ვარის გავსა
 ZABC.

განუშარტავია DE.

მოვასხე (+ 24, 2 ესაია ZAa)

ვალის ამღებელი ZAB.

[მოვასხე ნ. მოვასშო].

მოვასშო ვასში მოჰკრიბო. მე-
 ვ ა ხ შ ე ვასშის ამღები; მ ო -
 ვ ა ხ შ ე ვასშის მიმცემი Z.

ვასში მოჰკადო Aa.

მოვედ მოდი ZABCab.

შდრ. მოედ.

მო-ვე-ეკუეთოს¹ 11, 22 ჰრომ. Z.

მოვეცხლული 30, 22 ესაია ZAa.

¹ ნუსხებშია: „მო-ვე-ეკუშთოს“.

მოვიდა (27, 58 მათე) მოსლვა ყო ZAA.

ნ. მანა.

[მოვიდა ნ. მანა].

მოვიეთობათათვს (მოვიეთობათათვს B) (26 ნემეს.¹) ვიეთ-ვიეთობათვის საქონი ZAB.

მოვკუე ნ. მოუკუე.

მოვლა მიმოვლა 39 (!) ZAA.

მოვლენა მოსვლა, გინა გამოგზავ(ვ)ნა ZABC.

მოსვლა D. განუმარტავია E.

მოვლინებული მოციქულთან ნახე ZAA.

მოზარდობა აღორძინებითი ძალი ZAB.

„ხოლო მოზარდობისა ბუნებითი ძალი არიან ოთხ: მომწებლობითი, პურობითი, შემცვალებლობითი, განმავლინებლობითი, რამეთუ თ(ე)ითოფული ცხო(ვ)ელისა ბუნებით(ი) მოიწიბობს თავისა (თვისად DE) მიმართ საზრდელსა და ოდეს რა მოიწიბობს, იპურობს და იპურობს რა თავისად (თვისად CqDE) შესცვალებს და ეგრეცა ნამეტნავს(ა) გარე განწყურის. ესე არს ძალი სხეულთა განგებისა“ CDE.

მოზვერი ნ. მოზუერი.

მოზოვვა ცულის სათქმლის მოამბე ZA.

ცულის სათქმლის მოპოვნება B. მოგონება, თუ მოპოვნება ცუდი(სა) CD. მოპოვნება, თუ მოგონება: სილიბისტროს ნეტაფრასი: „მე სახელითა ღ თისათა მოეკვიდნე კურო და ესე მგმობარი სიტყვთ-მე ოდენ მოზოვავს“ E.

მოზუერი (მოზვერი ZABChqDE) (ოთხფ.) (+ 12, 5 გამოსლ. ZAA) ზროხასთან ნახე ZAB.

(ოთხფ.) საქარე კბო დიდი C. (ოთხფ.) D. განუმარტავია E.

შდრ. ვირა-მოზუერი, ზროხა, კულ-მოზუერი.

მოზღვრენი⁴ (49, 18 იერემ.) მოსამზღვრენი ZAA.

მოზღვდილი (2 შჯულ 9, 1) ზღვდე-მოვლებული ZAA. ნ. მანდარი 1.

მოზღურენი ნ. მოზღვრენი.

მოთავნე მოთავნებელი ZAB.

მოთაკილე თაკილის მოქმედი ZAA.

მოთაული თავად მყოფი ZAB.

მოთემე მისისავ თემისა ZAA.

მოთიბა (8, 12 იობ.) თივა მოცულა ZAA.

მოთმენა დათმობა ZAA.

განუმარტავია AbB.

მოთმინება ესე არს, რაჲც მოუნდეს, არა ქნას. ხოლო მოთმენა არს მოყვასთა და უდარესთა დაუთმოს. ხოლო უდარესთა მიმძლავრებისა დათმენასა არა ვიტყვით მოთმენად, არამედ მოქირვებასა ZA.

ზედაზედ მოთმენა. მოთმინება არს, რაჲც მოუნდეს, არა ქნას. ხოლო მოთმენა არს მოყვასთა და უდარესთა მოუთმოს. ხოლო უდარესთა მიმძლავრებისა დათმენასა არა ვიტყვით მოთმენად, არამედ მოქირვებასა B. განუმარტავია Cb.

მოთენ (+ 6, 6 ეფესელ. ZAB)

¹ შდრ. ნემესიოს ემესელი, ბუნებისათვის კაცისა. ² აღებულია ნემესიოს ემესელის წიგნიდან (გვ. 110, 9—14). ³ გასწვრივ კიდევუა: „ცუდი ლავობა“ (გადახაზულია). ⁴ წყაროშია: „მოზღვრენი“, ხოლო ნუსხებში—„მოზღვრენი“.

მესათნოე ZABCD.

მამწონე (ფსალმუნი ნ ბ, ე) E.

მოთოქნა (5, 6 ესაია) თოკით
მოთხრა ZAA.

მოთრეული თრევით მოღებული,
გინა შესვრილი ZAB.

მოთრეული მხალი ნიგვზით მგბარი (+
გინა ადგილზე მონათრევი Cb) CD.
მხალი ნიგვზიანი E.

მოთუთქვა (მოთუთქვა ZABCab)
მცირე(დ) მოხარშვა ZABC.

მოთხე სკივრის კოლოფი ZA.
კოლოფი სკივრთა B. კოლოფი,
გინა სკივრი C. კოლოფი(ა) DE

მოთხე მცირედ თხელი ZAB.

მოთხვა ნ. ვიმოთხვე, იმოთხვიდა.
მმოთხველი, სამოთხველი, სია-
რული, სლვა.

მოთხვითი (+ 2 ნეშტ. 34, 11
ZAA) ოთხკუთხი ZAB.

მოთხვილი (მოთხილი E) ბონჩა
ZAA.

ბოლჩა Ab. განუმარტავია B. ოთხ-
კუთხი(ა) CDE.

მოთხრა (8, 11 ტობია) მიწის
ამოკვეთა ZAA.

მოთხრობათა მწერალი (მოთხრო-
ბა მწერალი D) რაც ესპას,
აღ(უ)წერდეს ZA.

განუმარტავია BCDE.

მოიბა არს კაცმა თოკი, თუ მის-
თანა მოიბას (მოაბას Aa); მო-
ბმაა ხილთა გამოსლვა; მო-
ბმაა ზურგად მოყვარე, ანუ
დიდი ვინმე მოიკიდოს; მო-
ბმაა კბო ანუ ზვარაკი დათო-
კილი მოიყვანოს ZA.

მოიბა არს კაცმან თოკი და მისთანა

რამ მიიბას, გინა თოკითა ზროხა და
მისთანა მოიბას. მო ბ მ ა ა ხილთ
გამოსლვა; მო ბ მ ა არს ზურგად
დიდი ვინმე ანუ მოყვარე მოიკიდოს.
მ მო ბ ა — კბო თუ ზვარაკი დათო-
კილი მოიყვანოს¹ B.

მოიგრემლნა¹ (4 მეფე 9, 30)
თვალ-წარბი შეიღება Z.

(4 მეფე 9, 30) თვალ-წარბთ შეღე-
ბა Aa.

მოიკანტურა თავი მოიდაბლა
ZAA.

მოიპარა 31, 19 დაბად. ZAA B.

მოიპრიანა უაღრესმან მოიწადი-
ნა ZA.

უზესთავსმა მოიწადინა B.

მოის რა მიღმიდამ მოვიდოღდეს
ZAB.

შდრ. აის, მიის და შეის
(აღმართთან).

მოისაპყრა თავი მოიკუტა ZAB.

მოისარი (1 მეფე 31, 3) ისრის
მსროლელი ZAA.

შდრ. მეისარი.

მოისუენა (მოისუენა ZA) სვენე-
ბა ქნა ZAB.

მოისურვა სურვილად მოაგონდა
ZAB.

მოიტაკენეს ქვე დასცეს ZAB.

ქვე დასცენს Cab.

მოიტანე მოიხვენ Ch.

მოიტაცეს წარიტაცეს Cb.

მოიტევა პირზე მოიგლო Cb.

მოიტირნეს იტირეს Cb.

მოიტუღიფეს ავად მოზილეს Cb.

მოიცვა (მოიცუა Aa) (3, 7 იე-
დით) კელთ იპყრა ZAA.

მოიწია (+ 5, 12 ჰრომ. Z) მოვი-
და, გინა მოიახლოვა ZAB.

¹ წყაროში: „მოგრემლნა“.

მოკამათე მაცილებელი ZAB.

მოკარული¹ (4 მეფე 9, 11) ცუღ-
მოუბარი ZABC.

ნ. მოკარული.

მოკერტა პირის მოშაბ(ვ)ასავით
ZABCD.

განუმარტავია E.

მოკვდავი ნ. მოკუდავი.

მოკვესილი ნ. მოკუესილი.

მოკიდება არს ჭელით რას(ა)ც
უპყრა, ანუ თვალი, გინა ყური,
ფრჩხილი, კბილი, გაზი, ჩქიფა
და მისთანანი, ანუ სიტყვა ვისმე
მოჰკიდო; მოკიდებად ითქ-
მის წურბელი, კოტოში რა კაც-
სა მოჰკიდო; ანუ ზურგსა რამ
იტვირთო; ანუ ცეცხლი აღაგზ-
ნო, გინა მოყვარეთ მობმა ZA.

მოკიდება არს ჭელი რასაც შე-
ხო; მოკიდებად ითქმის თვალი,
ყური, ფრჩხილი, კბილი, გაზი, ჩქიფი
თუ სიტყვა მოჰკიდო; მოკიდებად
ითქმის წურბელი, კოტოში და მისთა-
ნი რადც; მოკიდება არს ზურგს
ტვირთი, გინა ცეცხლთა აღგზება,
გინა მოყვარეთა მობმა B.

მოკითხვა (მოკითხუა A) კითხვა
ყოს ZA.

კითხვა უყოს B.

მოკიცხარი ქირღად ამგდები
ZABC.

განუმარტავია DE.

მოკლე უსიგრძო ZABCab.

ნ. ისულმოკლა, სულმოკლე,
შეულმოკლა.

მოკლება რაჲ მყოფმან არა ყო-
ფად ძრვა იწყოს ZA.

ესე არს მოკლება, რაჲ მყოფმან
არა ყოფად ძრვა იწყოს B. განუმარ-
ტავია Cab.

ნ. აღორძინება.

[მოკლებული ნ. სტერი].

[მოკლე შუბაკი ნ. ლიბარდა].

[მოკარული ნ. მოკარული].

მოკრება შორიელნი ახლოს შეა-
ყარნენ ZAa.

შორენი ახლოს შეიყარნენ AbB.

მოკრეფა ხილთ მოსთვლება ZAB.

მოკრვა ესე არს თვალი, ყური,
ფრჩხილი ანაზღად შეამთხვიოს,
გინა ჩაკვისა პირთა შეპკრვიდეს,
გინა მოჰკვემდეს ვისმე ZA.

ესე არს ანაზღად თვალი, ყური ანუ
კბილი მოჰკრას, გინა პირთა ჩაკვისა-
თა შეპკრვიდეს, გინა მოჰკვემდეს
ვისმე B.

მოკულა 1 მეფე 25, 1 ZAa.

მოკულდავი (მოკვდავი CqDE) სი-
კდილის მიხლ(ო)ებული ZA.

სიკდილ მიხლებული BC. განუმარ-
ტავია DE.

ნ. ნათესავი.

მოკულინება Z.

მოკუეთილი² (მოკუშთილი Z) (9,
26 იერემ.) მოჰკრილი ZAa.

მოკუესილი³ თოფზე ტალკეისი გაწყო-
ბილი Ca.

ნ. ჩახმახი.

მოკუშთილი ნ. მოკუეთილი.

მოკურცხლვა (მოკურცხვლა Ab.
მოკურცხვლა BCqD, მოკურ-
ცხულა Cab) ჩქარა ლტოლვა,
გლეხურად ZA.

ჩქარა ლტოლვა, გლეხურ B. (უქმ.)
ჩქარად ივლტოდა Cab. განუმარტავია
CqDE.

¹ წყაროშია: „მოკარული“. ² წყაროშია: „მოკუშტილი“. ³ ნუსხაშია: „მოკუე-
სილი“.

მოკუფხლვა (6, 9 იერემ.) კუფ-
ხლის მოწყვედა ZAA.

კუფხალთ მოწყვედა (6, 9 იე-
რემ.) Ab.

მოკუწვა თავთავის მორჩევა ZB.

[მოლა ნ. მუყრი].

მოლაღე მორეე, გინა ჭავრიანი Cb.

მოლანდება თვალთა იჩქითად ეჩ-
ვენოს რა(ა)მე, უარსებო და
არარა ZAB.

ესე არს თვალთა შინა იჩქით(ი)
ეჩვენოს რამე, უარსებო და არარა
მყოფი CD. თვალში ანაზღად ჩვენება
არარა მყოფისა E.

მოლარე ლარის მცველი Cb.

მოლაშქრე¹ (+ 31, 4 ესაია ZAA)

ლაშქართაგანი ZAB.

მოლბა მოსქელდა Cb.

მოლბობა (4, 6 ამოს) ლბილად
შექმნა ZAA.

მოღევა გათაევა Cb.

მოლი (ბალ.) ახალი ბალახი ZA.

(ბალ.) ბალახი BC. (ბალ.) DE.

მოლიბრო მოლურჯო Cb.

[მოლოქი ნ. მალოქი].

[მოლხვეს შდრ. მოჰხუეს].

მოლხინე ლხინებული ZAB.

მომადლება მომადრიელება
ZAAcb.

მადლისათვის მოცემა² Ab. მადლი-
სათვი მიყო B.

მომავალი³ (3 მეფე 5, 14) მოსას-
ვლელი ZAA.

მომავლო 37, 2 ეზეკ. Z.

[მომაკუდინებელი ნ. ცოდვა მო-
მაკუდინებელი].

მომართ 1 კორინ. 15, 10 Z.

მომატება ზედ დართვა ZA.

ზედ დაურთოს B.

მომამლია ძალ-მოტანებით მომცა
ZAB.

მომამოლა მოწვედენას ეცადა და
მომცა ZAB.

მომამხურება მახის დარწყმა ZAB.
მახეში გაბმა CD.

მომამოზელი (13, 15 ეზეკ.) შემ-
გოზელი ZAA.

მომამგრველებული ნ. მომამგრეუ-
ლებული.

მომამგრეულება სფეროდ შე(ი)ქმ-
ნა ZAB.

მომამგრეულებული (მომამგრეულებულ
Cq) C.

მომამდურება (მომამდურაეი B) სა-
მდურავის მოქმედი ZAAb.

მომამედგება (+ 8, 9 იერემ.
ZAA) მოსუსტება ZABC.

მოულონობა DE.

ნ. მედგარი.

[მომამერიდე ნ. მარი].

მომამზადება ყოვლით მოწყობა
ZABCb.

მომამთინო თმენის მოქმედი ZAB.

მომამთრვალე (1 კორინ. 6, 10)
მარადის შეღვინებული ZAA.

მომამთხრობელი მოციქულთან ნა-
ხე ZA.

ეს არს კაცი მიგზავნილი სასაქმოდ
რასმე ზედა მოციქულით B.

მომამკალი (+ 2, 4 რუთ ZA) ყა-
ნის მომამანგვლელი ZAB.

მემანგლე C. განუმარტავია DE.

მომამკაულები (მომამკულებელი
ABC) (4, 30 იერემ. ZAA) შესა-
მკობელი ZABC.

¹ წყაროშია: „მოლაშქრებად“.

² ასეთივე განმარტება Aa-ში გადახაზულია.

³ წყაროშია: „მიმავალი“.

მომკუდარუნება თავი მკედარს
აჰსგავსოს ZA.

თავი მკედრად აჩვენოს B.

მომკულებელი ნ. მომკაულეები.

მომპოვნებელი პოვნის მოქმედი
ZAB.

მომჟავებული მჟავედ შეცვლილი
ZAB.

მომჟავო (მომჟაო B) მცირედ
მჟავე ZAB.

მომსრველი 1 კორინ. 10, 10 Z.

მომტმანსება (მომტასნება D)

ძაფთ უნასკოდ გარდაბმა ZA.

ძაფის უნასკოდ გარდაბმა B. უნას-
კოდ ძაფის გარდაბმა CD. უნასკოდ
ძაფის მობმა E.

მომუჭული (4, 16 ზირაქ) მომუჭ-
ვილი ZAa.

მომუხვა (მომუხვა Aa) დამუხა-
ლული, გინა დახეთქილივით ZA.

დამულივით, გინა დაჩქლეთა B.
დაშლა, გინა დახევა CD. მომუხვე-
ლობა ნემესიოსის სიძნელისაგან უფ-
როსად გამოაჩინა, გინა დაშლა და
დაწვილება E.

ნ. დამუხვა.

[მომღები ნ. ბავთის მომღები].

მომღერალი სამუსიკოთა კმიანი,
გინა მოასპარეზე და მეფუნ-
დრუქე, გინა მემორონე ZA.

კმიანი. მომღერალი არს კმითა სა-
მუსიკოთა მოქმელი, გინა მოასპარეზე,
გინა მემორინე, გინა მეფუნდრუქე B.
კმიანი Cb. განუმარტავია CaqDE.

ნ. მომღერი.

მომღერი მომღერალი არს კმითა სა-
მუსიკოთა (+ ტბილად CD) მსოფ-
ლიოთა (+ ლექსთა C) მოქმელი, ხო-

ლო მომღერი ნარდთა, (+ და E)
ქადრაკთა და ვეგვითართა მომღერი,
გინა ასპარეზთა შინა მოფუნდრუქე
CDE.

მომემარი მეტად (დიდად D) მომ-
შეული ZABCD.

დიდად მშვიერი E.

მომცრო უპატარაესი ZABCaqD.

უპატარაესი და უდიდესი საშუალო
Cb. განუმარტავია E.

მომცხრებოლა (+ 4, 31 ბარუქ Z)
დამორგუნვიდა თუ გამწინხნიდა
ZA.

მომცხრებოლეს დამორგუნვიდეს, თუ
გამწინხნიდეს B. დამორგუნვიდეს, გინა
გამწინხნეს Ccb.

[მომწარო ნ. მწარე].

მომწირნე მრავლად გამ(რ)ჯელი
ZA².

შდრ. ენკრატისი.

მომქმარი კმარების მოქმედი
ZAB.

მომქრე მქარზე მდგომი ZAB.

მქრად მდგომარე C

მონა (+ 10, 24 მათე ZAa) ნას-
ყიდი ვაჟი ZAB.

ნასყიდი ვაჟი გინა ნამზითვი C. ნას-
ყიდი, გინა ნამზითვი კაცი D. განუმარ-
ტავია E.

შდრ. მონაჲ; ნ. დაამონა, და-
მონება, [ემონა], ნამონები.

მონაგარი გარჯილობით ნაშოვნე
ZA.

გარჯით ნაშოვარი B.

მონაგები იგივე მონაშოვი ZA.

გარჯით ნაშოვარი BC. განუმარტა-
ვია DE.

მონადეს (მონადე Ab) (2 ეზრა

¹ იგულისხმება ნემესიოს ემესელის
B-შიც, მაგრამ გადახზულია.

წიგნი, გვ. 124, 24. ² ასევე ყოფილა

6, 13) ესე არს ლაშქარი ფასით შეძინებული ZA.

(2 ეზრა 6, 13) ესე არს ჯარი ფასით შეიძინეს B. სასყიდლით დაიყენეს ფასის ჯარი (2 ეზრა 6, 13) Cb.

მონავარდღე ნავარდის მქნელი ZAB.

მონაზონა ქალი მოწესე ZAB.

ნ. მანა.

მონაზონი (მონოზანი E) ვაჟი მოწესე ZA.

ვაჟი მოწესე. ესე ითქმის მგლოიარე, გინა საგლოელ მოსილი B. მონაზონი (მონოზანი Cq) ითქმის მგლოიარე, გინა მოსილი საგლოელითა C. განუმარტავია DE.

ნ. მანა; შდრ. ენკრატისი.

მონათესავე ნათესავთ მოყვარე ZA.

ნათესავთ მოყვარული B.

ნ. თანამონათესავე.

მონაჲ ნასყიდი ასულა (ასული Aa) ZAa.

შდრ. მონა.

მონაობა ZAa.

მონასკუება (მონასკუჭბა ZA; მონასკეება B) ნასკვის შეკრვა ZAB.

მონასტერი ლათინურია, ქართულად სამზრუნველო ჰქვიან მონაზონთ (მონოზანთ A) საკრებულოსა ZA.

მონაზონთ საკრებულო, ლათინურია, ქართულად სამზრუნველო B. მონაზონთ საკრებულო Cb. განუმარტავია CaqD.

შდრ. ლავრა.

მონატრე საწაღლის მახვეწარი

ZAB.

მონალუაწი (მონალუაწი ZAbB) ნაპირეები ZAB.

მონალვლე (მონალულე ZAa) მზრუნავი ZA.

[მონახვევი სარგებელი ნ. სარგებელი].

მონივთული 22, 14 იერემ. Z.

მონიო მდინარე წყნარი ZABC DE.

ნ. წყარო.

[მონობა ნ. კირთება].

მონოზანი ნ. მონაზონი.

მოოქროვილი¹ (+ 30, 22 ესაია ZAa) ოქრო(დ)თ მოცული ZAB. ოქროთ მოკვდილი C.

მოოკვილი (მოოკი E) მოთვალული ოქროათა ZA.

მოთვალული B. მოთვალ-(მო)მარგალიტული C. მურასა D. განუმარტავია E.

ნ. მურასა.

მოოქრებული Cb.

მოპეტალეზული² (21, 9 იგავი) პეტალით მოსილი ZAa.

მოპრუწვილი მოფხუწვილივით ZAB.

განუმარტავია CDE.

მოჟღუნვა სანთლის ნამწვის მოკვეცა ZAB.

ნ. ჟღუნი.

მორავაყუნი შეუმრღვევ(ე)ლად გაწურვილი ZAB.

ღვინო კეთილად ჩამოწურვილი C. ვისრამიანში: „ვისაც (ვისცა CaqD) მორავაყუნი(ს) ღვინო არ(ა) მიკვდებოდეს (მიხვდების CaqD)

¹ წყაროშია: „მოოქროვებულნი“. ² წყაროშია: „მოპიტალეზულთა“.

თხლის სმა არ(ა) ებრალევის¹
CaqDE.

ნ. წმიდა.

მორბედი მორბენალი ZABCDE.

ნ. ვარსკულავ-მორბედი, მნათობი, წინამორბედი.

[მორბევა ნ. რბევა].

მორგვ (მორგვი ZABCqDE) ურმის თვ(ა)ლის შუა კუნძი ZABCDE.

მორევა მტრის ძლევა ZA.

რევენასთან ნახე B². რევაში ნახე Cb.

მორევი მდინარის სიღრმე მღ.რე-რე ZA.

მდინარეთ სიღრმე მღ(ვ)რე BC. განუმარტავია DE.

ნ. წყარო.

მორევა ძალად მოღვენა ZA.

მოღვენა(ა) BC. განუმარტავია DE.

მორეწა (+ 25, 49 ლევიტ. ZAa)

ქელფასის აღება ZABCDE.

მორევა მომგრგვალევა ZABCDE.

მორთვა (მორთუა Ca) მოკაზმათუ მომზადება ZAB.

მოკაზმა, გინა მომზადება Cab. განუმარტავია CqDE.

მორთმა უალრესთა მოსცემღეს ZA.

უალრესთა მოსცემღენ BCb. უალრესს მოსცენ Ca. განუმარტავია CqDE.

მორთუა ნ. მორთვა.

მორთულევა (+ 2 ნემეს.³ ZAa)

შედგმულევა ZABC.

შედგმა DE.

მორთული მოკაზმული; მორთულად ითქმის რაფცი(ი) მსგა-

ვსი (მსგზავსი Ab) რისამე შემზადო ZAB.

ნ. თაღლითი.

მორთხმა (7, 16 ოსე) მშვილდის მოზიდვა ZAB.

მოზიდვა მშვილდისა Cb. მოზიდვა მშვილდისა, გინა საბლის გარდაცმა Caq. მოზიდვა D. განუმარტავია E.

მორთხმული (9, 3 იერემ.) მოზეული ZAa.

მორი მამაკაცის ასო სარცხვინელი ZA.

მამაკაცის(ა) სარცხვინელი (ასო BC) BCD.

ნ. ივი; შღრ. ლართი.

[მორი ნ. მორევა, ნამორი].

მორიელი (მძრომ.) ZABCDE.

მორინე ესე არს ნარდი, ჰადრაკი, განჯავა და მისთანა სამღერელნი, ხოლო მე მორინე მომღერალი მათი და სამორინე, სახლი, სადა მარადის იმღერიათ ZA.

ესე არს ჰადრაკი, ნარდი, განჯავა და მისთანა სამღერალნი, ხოლო მე მორინე — მომღერალი მათი, და სამორინო — სახლი, სადა მარადის იმღერიათ B. მორინე ეწოდების (ეწოდება CqD) ჰადრაკთა, ნარდთა, ბიანქოთა და ეგვიეთართა სამღერელთა, ხოლო მე მორინე — მომღერალთა (მომღერთა CaqD) მათთა, და სამორინე — მას სახლსა, სადა იმღერიათ ღღე ყო(ვ)ელ მათ CD.

ნ. მემორინე, სამორინე.

მორიონი (1 იოსიბ.) სიმწარას აღგილი, რომელ არს თხემი⁴ აღგილი ZAB.

¹ მოყვანილი წყაროს დასახელება და მოწმობა Caq-ში გადახაზულია. ² ასეთივე მითითება ყოფილა Ab-ში, რაც გადაუხაზავთ. ³ იგულისხმება ნემესის ემესესლის წიგნი, გვ. 31, 17.

- 1 ი ო ს ი პ ო ს : „ისაკს უბრძანა მო-
რონად მთად აღყვანება ყოვლად
დასაწველად“ C¹.
- მორკინალი მოჭიდარი Z.
ჩკინების მოქმედი A.
- მოროს ბერძულ(ად) ს უ ლ ე ლ ს
უწოდენ ZA.
(უკმ.) ბერძულ და ლათინურად
ს უ ლ ე ლ ს უწოდენ B. ს უ ლ ე ლ ი
ბერძულად CD.
- მორტყმა წელზე (წელთ B) შე-
მოკრვა ZABCb.
წელზედ შემორტყმა Ca. განუმარ-
ტავია CqD.
- მორუსხვა (მორუსხუა ZA) მო-
სუსხვა ZAB.
- მორუსხვას (მორუსხუას Cab) მოსუსხოს
(მოსუსხვას Cq), თუ მოსწავას C.
- მორუსხუა ნ. მორუსხვა.
მორუსხუას ნ. მორუსხვას.
- მორფი (112 კავშ.²) სახე ZAB.
(+ 112 კავშ. Cb) მ ო რ ფ ი სახედ
და მ ო რ ფ ო ა ნ ი (მორფონი Cab)
სახოვანად გამოაჩინა კავშირმა(ნ?)
CD.
- ნ. უმორფოდ.
- მორფონი სახოვანი ZAB.
მორფონი კავშირმა სახედ გამოა-
ჩინა E.
- მორყუნილი (12, 12 რიცხ.) ყრმა
მუცელში მოწყვედილი ZAA.
ყრმა მუცელში მოწყვედილი (3, 16
იობ) Ab. ყრმა მუცლით მოწყვედი-
ლი B. ყრმა მოწყვეტილი (+ მუც-
ლით Cb) Cab.
- მორჩენა ჭირისაგან კსნა ZA.
ჭირთაგან კსნა B. ჭირთ(ა) გარდა-

- ჩენა Cab. განუმარტავია CqDE.
- მორჩი (40, 10 დაბად.) ნორჩი,
ახალმოზარდე Z.
ნორჩი, ახალმოზარდი (+ 40, 10
დაბად. Aa) A. ახალმოზარდი, ნორჩი
B. ახალმოზარდი Cab. განუმარტავია
CqDE.
- მორჩილი სხვის ნების მყოფელი
ZAB..
სხვათას ნების მყოფელი Cab.
განუმარტავია CqDE.
- ნ. ემორჩილა, ემორჩილობ.
- მორწმუნე (17, 9 იობ) დამჯერე-
ბელი ZAA.
ნ. მართლმორწმუნე.
- მორწყვა (16, 7 ეზეკ.) წყლის მი-
დენა ZAA.
- მორჭმა გასაქონლიანება (გასაქო-
ნლიანება AbB) ZABC.
განუმარტავია CqDE.
- [მოს ნ. ემოსა, იმოსებოდა, მმო-
სელი, მოსა, სამოსელი, ტანისა-
მოსი, ტერფ-მოსილნი, ფერკსა-
მოსი, შემოსა, შემსამოსელი].
- მოსა შემოსა ZAB.
- მოსაგრე მოგარევედ ბრძოლის
მებრძოლი ZA.
თანამოგარევე ბრძოლად მეომარი
B. თანამბრძოლი, მოგარევედ, მეომ-
რად მიმყოლი Cb.
- მოსავალი იმ წლის ნაყოფი ZAB.
- მოსავი (+ 10, 20 ესაია ZAA)
იმედნეული ZABCab.
განუმარტავია CqDE.
- მოსავსებელი (4, 2 ზაქარ.) ესე
არს კურჭელი ზეთისა ბაზმათა

¹ შლრ. A—675, 11 რ, 28; ასეთივე მოწმობა ყოფილა AB-შიც, რაც გადაუ-
ხაზავთ. ² იგულისხმება იოანე პეტრიწის თარგმანება (წიგნი II, გვ. 155, 15).
³ წინა შემთხვევა უნდა იგულისხმებოდეს.

ზედა დასასხმელი ZA.
 (4, 2 ზაქარ.) ესე არს ზეთთა კურ-
 პელი ბაზმათა ზედა ზეთთა დასასხ-
 მელი B. (ზაქარ. 4, 2) კურპელია,
 ბაზმის (ა)საესეგბელი, საზეთე C.

მოსაზრვა (მოსაზვრა ZABCq,
 მოსაზურა Cab) საზრის ქ(მ)ნით
 გასინჯ(ვ)ა ZA.
 საზრის ქნა B. მოაზრება C.

მოსაკიდელი კელსაკოცი, გინა
 ზურგის (ზურგს B) სატვირთავი
 ZAB.
 კელსაკოცი (+ გინა ზურგს
 საკიდარი Cb) CD.

მოსამართლე სამართლის მქნე-
 ლი Z.
 ნ. ბრჭე.

მოსამსახურე სამსახურის მოქმე-
 ლი ZA.
 სამსახურის მქნელი B.

მოსარები ადგილი შემოსავლელი
 ZA.

მოსართავი უნაგირის მოსაჭირე-
 ბელი ZABC.
 განუმარტავია CqDE.

მოსარჩლე ესე არს სარჩ(ე)ლად
 მიმყოლი, რომელი მის მაგიერ
 ირჩოდეს ZAB.

მოსასლველი (მოსასულელი ZA,
 მოსასელელი B) მოსლვის (მოს-
 ვლის AB) მოქმედი ZAB.

მოსასწავებელი უწინვე საჩვენე-
 ბელი ZAB.

[მოსაფენი ნ. წინმოსაფენი].

მოსაქმე საქმის მოქმედი ZA.
 საქმის მქნელი B.
 ნ. ნიორაკი.

[მოსალვაწი სარგებელი ნ. სარგე-
 ბელი].

მოსაყოფელი (+ 25, 38 გამოსლ.
 ZAa) ელუნი ZA.
 ელუნი. ესე არს კეროვანთა ნამწვის
 მოსაყვეელი B. სანთლის მაკრატე-
 ლი CDE.

ნ. მოსაწმედელი.

[მოსაჩვენებელი ნ. ქიზია].

მოსაწვევარი წარტყვენვა ZABC.
 [მოსაწონი-მოსაწონი ნ. შაბა-შა-
 ბა].

მოსაწმედელი (3 მეფე 7, 43)
 მოსაყოფელი ZAa.

[მოსახელე ნ. თანამოსახელე].

მოსახლე მსახლობელი ZAB.

მოსაჯული (+ 12, 58 ლუკა ZAB)
 მოდავე ZABCDE.
 ნ. წინამოსაჯული.

მოსდევ თან მოკყეები; მოსდევ—
 ბადე მოაყარე, გინა ქელი მოა-
 დევ და მისთანანი ZA.
 თან მოკყეები; მოსდევ—ბადე
 სდევ; მოსდევ—ქელი, გინა სხვაი
 რამე მოადგ B.

მოსელი (6, 54 ბარუქ) სართუ-
 ლის ძელი ZAB.
 სახლის გასყარი (ბარუქ 6, 54)
 Cab. სახლის სართული Cq.

ნ. მოსლად.

მოსელნი რომელ არს სათნოე-
 ბა ZABCD.
 რომელ არს სათნოებანი E.

მოსვა (მოსუა Cab) შემოსვა CD.
 განუმარტავია E.

მოსვლა ნ. მოსლვა.

მოსვრა ნ. მოსრვა.

მოსიკუდილ 2 კორან. 6, 9 Z.

მოსლად სართულის ძელად ZAB.
 სართულად C. 2 ნეშტ. [34, 11]:
 „რათა იყიდონ ქვა მოთხვით(ი) და

ძელი მოსლად და დართვად. სახელე-
ბი* D¹.
ნ. მოსელი.
მოსლვა (მოსვლა BD) მოვიდეს
ვინმე ZABCb.
განუმარტავია CaqD.
იხ. წიადმოსლვა.
მოსმურნი ღვინის მსმელნი ZAB
CDE.
ნ. სამოსმურო.
მოსპოლვა (+ 12, 29 გამოსლ.
ZAa) ა(რ)ლარა ყოფა(ა) ZAB
CD.
აღკოცა E.
მოსპოტვა მოკოცა ZAa.
მოწმედა B.
მოსრვა (მოსრუა B, მოსერა E)
.მოწყვედა და დაკოცა ZA.
დაკოცა BCD. განუმარტავია E.
მოსრულება (მოსრულებად CDE)
(+ 44, 11 იერემ. ZAa) (+ ესე
CDE) მოსპოლვასა და წარწყმე-
დას(ა) მოასწავებს ZABCDE.
მოსრული მოსული ZABCD.
განუმარტავია E.
ნ. წიადმოსული.
მოსრუტვა ZAa.
მოსტუანვა (7, 2 ილ.) გამსტრობა
ZA.
მოსუა ნ. მოსვა.
[მოსული ნ. მოსრული].
მოსურნე სურვილის მდომი ZAB.
მოსუსხვა (მოსუსხუა Ab) შანთის
წასმით მოწვა ZA.
მოწვასავით B.
მოსცილდა გარდასცილდა Z.
გარდასცდა AB.

მოსწავება შემოკრებულად მოკლედ მო-
თხრობა Cq.
ნ. (ხრიზმო'სთან) წინასწარ
მოსწავება.
მოსწრაფე (24, 46 დაბად.) სწრა-
ფად მდომი ZAa.
მოსხლეტა მოცორვებასავით
ZAB.
ნ. სხლეტა.
მოსხმა ცხოველთ მოყვანათა, გი-
ნა მრავლად ხილის მობმა ZA.
ცხოველთ მოყვანა B. ცხოველთ
მოყვანა, გინა ხილთ მობმა Cb.
მოსხმა ხილთ მრავალი ბმა B.
მოსხო ცოტა(დ) სხვილი ZABC
qD.
სხვილივით Cb. სხვილი Ca. განუ-
მარტავია E.
მოტანა თან მოაქენდეს ZABC.
განუმარტავია D.
მოტაფულდებული მოფიცრული
ZA:BCD.
მოტაცება² (6, 4 ლევიტ.) ძალად
მიხმა ZAa.
მოტევება (+ 1, 77 ლუკა ZAa)
შენდობა, გინა გაშვება ZAB.
შენდობა, გინა გაუშვა Cb. შენდო-
ბასავით Ca. განუმარტავია CqDE.
მოტება (+ 1, 17 ლევიტ. ZAa)
შემტსრვა ZAB.
მოტიხული (მოტიხრული Aa)³
(3 მეფე 6, 6) სატიხარიანი ZAa.
მოტყვება ნ. მოტყუება.
მოტყინარე (10, 16 ესაია) ანთუ-
ბულივით ZAa.
მოტყიბა ერლოს კეტით დალაქვა Cb.
მოტყლეთა აედ მოხელა Cb.
მოტყუება (მოტყუება ZA, მო-

¹ წყაროს დასახელება და მოწმობა Cq-ში გადახზულია. ² წყაროშია: „ნატა-
ცები“. ³ წყაროშია: „მოტიხური“.

ტყევა CDE) მოკდენა თუ შემთხვევა ZAB.

მოუკდინოსავეთ (+ გინა შემთხვე-
ვასავეთ C) CD. განუმარტავია E. ,

მოტყუვება (მოტყუება CbE)

მოლორება ZAB.

მოალოროს Cb. განუმარტავია
CaqDE.

მოტყუშება ნ. მოტყუება.

მოტყუნა Cb.

მოუარე Cb.

[მოუბარი ნ. (ლაყათ'თან) ცუდ-
მოუბარი].

მოუგდე Cb. -

მოუგვარე ნ. მოუგუარე.

მოუგროვე Cb.

მოუგუარე¹ Cb.

მოუდევე Cb.

მოუელვარე Cb.

მოუვლინე Cb.

მოუზილე Cb.

მოუზღე Cb.

მოუთრიე Cb.

მოუკალ Cb.

მოუკალე Cb.

მოუკვე ნ. მოუკვე.

მოუკლე Cb.

მოუკუე² მოგვედი ZA.

მოგვედი B.

მოულალე Cb.

მოულამაზე Cb.

მოულამბე ჩოგანი Cb.

მოუმდოვრე Cb.

მოუმშვიდე ნ. მოუმშვიდე.

მოუმშიე Cb.

მოუმშვიდე³ Cb.

მოუნანებელი Cb.

მოუნდა Cb.

მოუნდება Cb.

მოუნდომელი Cb.

მოუოკრე Cb.

მოუპოვე Cb.

მოუპარტყელი Cb.

მოუენილი Cb.

მოუელული Cb.

მოურავი (2 მეფ. 15, 3) მნე, მო-
ნალვლე ZA.

მონალვლე, მნე B. განუმარტავია
CDE⁴.

ნ. დედათმოურავი, სტრაბი.

მოურბინე Cb.

მოურბინე Cb.

მოურგე Cb.

მოურნე (+ 31, 5 ესაია ZAa)

მომველი, გამრიგე ZA.

მომველი BCDE.

ნ. ზედმოურნე, მეურნე.

მოუსველი Cb.

მოუსვენე ნ. მოუსუნენე.

მოუსვი Cb.

მოუსრისე Cb.

მოუსუნენ⁵ Cb.

მოუსუსურდენ (1, 10 იოველ)

მოსუსტლენ ZA.

მოუტანე Cb.

მოუტივე Cb.

მოუტოლე Cb.

მოუტყან Cb.

მოუფანტე Cb.

მოუფეთქე Cb.

მოუფინთე Cb.

მოუფისე Cb.

მოუფსი Cb.

მოუქანე Cb.

მოუქარვე Cb.

მოუქნელი ტყავი უმუშაკო ZA.

განუმარტავია B.

მოულე Cb.

¹ ნუსხაშია: „მოუგვარე“. ² ნუსხებშია: „მოუკვე“, უნდა ყოფილიყო: „მოგვედი“.
³ ნუსხაშია: „მოუმშვიდე“. ⁴ აქ შენიშვნას ურთავს Cb: „მოურავი, ღა მოურნე ფურ-
ციელი გარდაბრუნე, იმ რიგზედ დაწერე, ჩამატებულია ეს ყვალა“. ⁵ ნუსხაშია:
„მოუსვენე“.

მოულო გამოართვა ZAB.
 მოუღობე Cb.
 მოუყვე Cb.
 მოუყელე Cb.
 მოუყიენე Cb.
 მოუყური Cb.
 მოუშავებდებია Cb.
 მოუშვი ნ. მოუშვი.
 მოუშინე Cb.
 მოუშიშულე Cb.
 მოუშვი¹ Cb.
 მოუც Cb.
 მოუცალწუერე² Cb.
 მოუცაცუნე Cb.
 მოუცოტავე Cb.
 მოუცრუე Cb.
 მოუძარ Cb.
 მოუძარცვე Cb.
 მოუძოვე Cb.
 მოუწამლე Cb.
 მოუწებე Cb.
 მოუწევ Cb.
 მოუწერე Cb.
 მოუწვრილე ნ. მოუწურილე.
 მოუწიე Cb.
 მოუწიბე Cb.
 [მოუწოდე ნ. მოწოდება].
 მოუწურე Cb.
 მოუწურილე³ Cb.
 მოუწუნუნა Cb.
 მოუჭამე Cb.
 მოუჭორე Cb.
 მოუჭელიტე Cb.
 მოუჭულიშე Cb.
 მოუხარბე Cb.
 მოუხარშე Cb.
 მოუხახუნე Cb.
 მოუხუნე⁴ Cb.
 მოუხშირე ნ. მოუქშირე.
 მოუქადე Cb.
 მოუქდება Cb.

მოუქინე Cb.
 მოუქშირე⁵ Cb.
 მოუჭაჯრდი Cb.
 მოუჭერე Cb.
 მოუჭილე Cb.
 მოფადილება ფადილთან ნაქე
 ZAB.
 მოფარდული (+ 21, 12 მათე
 ZA) მსყიდველი ZAB.
 მომსყიდველი CD.
 მოფენა (+ 1 მეფე 10, 10 ZA)
 ყოველგან გაშლა ZAB.
 მოფენტა ზღვეთ მოფიქლვა ZAB.
 ძელითა და ფიცრითა სახლის და-
 ზღვა(ე)ება, გინა ეკლესიისა CD.
 ძელითა და ფიცრით სახლის დაზღ-
 ვეება E.
 მოფისვა (2, 3 გამოსლ.) ფისით გაკლესა
 Ab.
 მოფლე (5 ნემეს.) ესე არს ნაწი-
 ლი უმცირესისა სხეულისა თა-
 ნაშესჯა, ფონე მგონია ZAA.
 ესე არს ნაწილი უმცირესისა სხეუ-
 ლისა თანაშესჯა (თანაშესჯისა B) (5
 ნემეს.) AbB.
 მოფლებრივი (მოფლებრივი, მო-
 ფლე CDE) მოფლესავით ZAB.
 ესე იგი არს ნაწილი უმცირესისა
 სხეულისა CDE.
 მოფოთება მოფონება ZAa.
 მოფოლხუება (მოფოლხუჭბა ZA;
 მოფოლხბება ZCab) მოშვება
 ZABC.
 მოფოყოლება მწუხარების მცი-
 რედ მოკლება ZAB.
 მწუხარების(ა) მცირედრე მოკლება

¹ ნუსხაშია: „მოუშვი“. ² ნუსხაშია: „მოუცალწუერე“. ³ ნუსხაშია: „მოუწვ-
 რილე“. ⁴ ნუსხაშია: „მოუხუნე“. ⁵ ნუსხაშია: „მოუხშირე“.

(მოლხენასავით CaqD) CD.

მოფხმა ფსლის დაქცევა ZAB.

მოფხურა¹ (17,9 ეზეკ.) მოგლეჯა ZAA.

მოფხუწვილი ნაოჭის მსგავსად ცუდად ასბმული ZABCab.
განუშარტავია CqDE.

მოქალაქე (2 მეფე 20, 22) ქალაქში მყოფი; ვიეთნიმე იტყვიან მოქალაქობითი ყოფაქცევითიცა არს და სახლის შჯულობითიცა ZAA.

ვიეთნიმე იტყვიან მოქალაქობითი ყოფაქცეობითიცა არს და სახლის შჯულობითიცა B.

ნ. პოლიტი.

მოქენე (+ 36, 23 იერემ. ZAI) მახვეწარი. ეს ქენიო ZAB.

მახვეწარი Cab. განუშარტავია Cq.

ნ. ემოქენობ, უმოქენო.

მოქლეშა (22, 25 რიცხ.) წავლეჯა კორცთა ZA.

მოქლონი (+ 26, 26 გაშოსლ. ZAA) რააც დასაკლეტია ZA.

რაიც დასაკლეტელია B. დასაკლეტელი კლიტე, გინა კეტი CD. დასაკლეტელი E.

ნ. კლიტე.

მოქმედება (+ 1, 8 იონა Z) ქნა ZABb.

(1, 8 იონა) ქნა; საქმის ქნა Aa.

ნ. უკუიმოქმედოს, ქელთმოქმედება.

მოქმედებითი ძალი (ძალითი B) არს, რომელი ქმნად გამზადებულ იყოს; ხოლო მოქმედებითი, რომელი იქმოლდეს და მოქმედებდეს; მოქმედება არს (მოქ-

მედებაა B) ძალი ბუნებათა ZAB.

ნ. ძალითი.

მოქმედი (+ 2 ნეშტ. 34, 10 ZAA) მქნელი ZAB.

(+ მქნელი C). მოქმედება უკვე არს ბუნებითი მიღრეკა, არამედ ვნება გარეშე ბუნებათა. ხოლო არისტოტელი მოქმედებითისა ქონებისა ქონებად მათთვის ოდენ დაამტკიცებს, რომელთაცა სასწავლოთა და არაარსისა ცნობისა მიერ მოიღოს სიბრძნე ფილასოფოსობისა, ხოლო უსწავლელთათვის ოდენ ძ(ა)ლითად იტყვის ქონებისა (გონებისა CaqDE) ვითარცა მოქმედობისაგან უნაწილოსა. მოქმედებისა და ძალითისა კავშირში (კავშირის DE) პირველის თავის ბოლოს კერძო კეთილად (კარგად E) გამოაჩენს (გამოაჩინა E), იტყვის: კვერცხი მფრინველი არს ძ(ა)ლითი და არა მოქმედებითი; ყრმა (ყრმანი E) ქვეყ(ა)ნის(ა) შოშველ(ი) (+ არს CD) ძ(ა)ლითი და არა მოქმედებითი, რამეთუ მოქმედება იგი არს, რომელი იქმოლდეს, ხოლო ძ(ა)ლითი. რომელ(ი) ქმნად განმზადებულ იყოს. მოქმედება(ა) ძალი ბუნებისა CDE.

ნ. ემოქმედა, ემოქმედობ, იმოქმედა, ქველას-მოქმედა, ძვირის-მოქმედა.

მოქნა ტყავის დარბილება ZAB-CD.

განუშარტავია E.

ნ. მოუქნელი.

მოქცევა (+ 5, 3 იერემ. ZAA) გამობრუნება ZAB.

მობრუნება Cab 'სინანული D. განუშარტავია CqE.

მოქცევი ესე არს, რააცა იქცევინა და ბრუნვენ: ცანი, ვარსკვლავ-

¹ ნუსხებშია: „მოფხურა“.

ნი, უამნი და წელიწადნი. ხოლო 68, 3 ფსალმუნში წერილი მოქცევი არს, წყალსა რა მძიმე დაეცეს, განიპოს და კვალად მოიქცეს და შეიძერწოს, გინა მორევი ბრუნვიდეს ZA.

მოქცევი არს ყოველივე, რაჲც იქცევინ: ცანი, ვარსკვლავნი, წელიწადნი, თთენი, უამნი. ხოლო ფსალმუნსა 68, 3 მოქცევი წყალთა რა მძიმე რამე დაეცეს, განიპოს და კვალად მოიქცეს და შეიძერწოს; გინა მორევი მბრუნავი B. მოქცევი არიან სოფელთა და უამთა მოქცევანი: მზისა, მთოვარისა და ვარსკვლავთანი, კვალად ფლზ წელიწადთანი, კვალად წლისა ერთისა გინა თვისა და ეგვეითარნი. მოქცევაჲდ იგიცა ითქმის, წყალთა რა მძიმე რამე დაეცეს და განიპოს და კვალად მოიქცეს და შეიძერწოს CD. წყალსა რა მძიმე დაეცეს, განიპობის და წარვალს. ხოლო რა დაინთქას, წყალი მუნვე მოიქცევის, იგი არს მოქცევი E.

ნ. მზის-მოქცევი, მთოვარის-მოქცევი.

მოქცეული გამობრუნებულნი, გინა შჯულზე მოს(რ)ული; მოქცეული — შემორღვეული, გინა სახლი(ს) ერდო სივიწროეზე წამოსული (წამოყვანილი A) ZA.

მოღალაკი მთელი მუშკი გაუქვეთელი (გაუქვეთილი B) ZAB.

მთელი მუშკი (მუშაკი Cq) CDE.

მოღალატე ღალატის მოქმედი ZA.

ღალატობის მოქმედი B.

ნ. ზედგამზარახი.

მოღალატე (მოღალატეა ZA)

ღაფალთან (ღაღთან Z) ნახე ZAB.

მოღება (+ 2, 21 დაბად. ZAA) მოტანასავით ZABCab.

განუმარტავთა CqDE.

მოღერება ყელის კეთილად ქერა ZABCD.

განუმარტავთა E.

მოღერება კელი, გინა ჯოხი საგვემრად დაღერება ZAA.

მოღერდა Cb.

მოღმა მოშორებებით ZABCb.

განუმარტავთა CaqDE.

შდრ. მიღმა.

მოღნიშული თვალად ავი ZAB.

მეტად ათვალადი C. განუმარტავთა DE.

მოღორება მოტყუ(ვ)ება ZAB.

მოტყუებასავით CD. მოტყუნება E.

მოღუაწე (4, 16 რიცხვ.) მოჭირნახულე ZAA.

მოღუღვილი ცხოველი მოშლით მყოფი ZA.

მოშლით მყოფი ცხოველი BCb.

მოყალნე მებეგრე ZABCDE.

მოყვანა ნ. მოყუნა.

მოყვარე ნ. მოყუარე:

[მოყვანა ნ. მოყუასი].

მოყვასი ნ. მოყუასი.

მოყვითანო ნ. მოყვთანო.

მოყვითლული ნ. მოყვთლული.

მოყვივნება კაცთათვის უბადო და ავის სახელის განთქმა ZA.

კაცთათვის უბადოთა და ავთა სახელთა განთქმა B. უბადოთა და ჰავთა სახელთა განთქმა CD. ბოროტთა და უბადოთა საქმეთა განთქმა E.

მოყირკება ესე იგი არს დიდ ხან ერთ(ს) საქმეში ყოფნა შესწყინდეს და არღარა უნდეს ZA.

ესე იგი არს მრავალ ხან ერთს საქმეში ყოფა შესწყინდეს და აღარა დია უნდოდესყე B. ერთ(ი)ს(ა) კეკლუც(ი)სა თანაყოფით(ა) გა(ნ)ძლომა და აღარა დია ნლომა CDE.

მოყმე კაბუკი Z.

მოყმედა მომშევა Z.

მოყოლა თან მოღვენება ZAA.

მოყოფა კელის შეზოდება Z.

მოყრა საზომზე რაზედმე მოსლვა, გინა მოგროება, გინა კელიათ მობნევა მარცვალთა (+ გინა მარილთა Z) ZAA.

მოყრა არს საზომზე რაზედმე მისვლა; მოყრად ითქმის მოგროება რისაც; მოყრა არს კელით მობნევა B.

მოყუნა (მოყუნა CqD) ცხოველთ მორთმა ZAB.

თან მოიღვენოს Cab. განუმარტავია CqD.

მოყუარე (მოყვარე CqDE) ესე არიან მზახალნი და ცოლეურნი, გინა კეთილის მოქმედი ZA.

სიყვარულის მქონე. ესე არიან ცოლეურნი ანუ მზახალი, ანუ კეთილის მდომი B. სიკეთის მდომი, გინა საყვარელი Cab. განუმარტავია CqDE.

ნ. დაიმოყურა, ვმოყურობ, ნამოყურალი.

მოყუასი (მოყვასი CqDE) (+ 13, 8 ესაია ZAA) ამხანაგი ZAA-DE.

ამხანაგი. მოყვასი კაცისათვის ითქმის (+ და Cab) მოყვასა (მოყასი Cq) ქალისათვის C.

ნ. დაიმოყუასი.

მოყვთანო¹ მოყვითლო ფერი ZAB.

მოყვთლული (მოყვითლული A) ოქროთ მოფერილი ZA.

მოშეე ნ. მოშეე.

მოშეება ნ. მოშეება.

მოშვლება ნ. მოშულება.

მოშიში (3 მეფე 18, 3) შიშის მქონებელი ZAA.

მოშლა საქმის აღარა ქ(მ)ნა ZAB.

მოშობრვა მ ა ქ მ ა დ ი ა ნ შ ი : „მომზ(რ)ახეობად (+ და ABD) დაქსნად შობრვისა (შობითრვისა Ab) თვისისა;“ „ამისთვის მოშობრვა“ ZABCD.

მ ა ქ მ ა დ ი ა ნ შ ი : „ამისთვის მიუშვა მას ამათ შინა მოშობრახეობად და დაქსნად შობრვასა თვისისა“ E. ნ. შობრვა.

მოშორეება შორს ქმნა ZAB.

განუმარტავია Cb.

[მოშორეებითი ნ. ხანისა].

მოშტორიკი (ოთხფ.) წლის მკეცი ZAB.

(ოთხფ.) წლის დათვი CDE.

მოშუე² (+ 28, 18 ეზეკ. Z; 2 ნემეს.) მოფონებული ZAA.

მოშუება (მოშუება ZA, მოშეება ChqDE) მოფონებ(უ)ეება. მოშეება — მდინარის კაცთავან მოღინება, გინა დაბმულის მკეცთა და ძალთ მოტეება ZA.

მოფონება; მოშეება — მდინარე თუ რადე პერობილი მოვადინოთ B. მოქირებულის მოფონება Cab. განუმარტავია CqDE.

მოშუე ნ. მოშუე.

მოშუება ნ. მოშუება.

მოშულება (მოშვლება CqDE)

¹ ნუსხებშია: „მოყვითანო“. ² ნუსხებშია: „მოშუე“. ნემესისი, „ბუნებისათვის კაცისა“ (გვ. 26, 6).

წყლულის პირის მოძ(ა)რცვა
ZA.

წყლულს პირი მოეძარცოს B.
წყლულს ტყავი მოსძარცო CD.
განუმარტავია E.

მოშურნე (5, 14 რიცხ.) შურის
შენელი ZAA.

მოშულარი შულლის მოქმედი ZA.
შულლის შენელი B.
შდრ. მაშულარი.

მოჩანაგება სახლთ მოუპატიურე-
ბა ZA.

სახლთ მოუპატიურობა B.

მოჩნახვა ცუდი მოუბნება ZAB.

მოჩუენება (მოჩუენება ZA) სა-
ოცრის რასმე (რამ B) ხილვა
ZAB.

მოცარი CDE.

მოცდა წინ(ა) მოარული უკანას
ელოდეს ZAB.

წინა მსწრობისაგან უკანას მოც-
და (მოლოდინი Cb) Cab: განუმარ-
ტავია CqDE.

მოცედი ზროხასთან ნახე ZA.
(ოთხე.) წლის ფური BCDE.

მოცემა ესე არს არაქონებული
აქონიო, ხოლო უკმოცემა
ოდენამე ქონებული და ეამ რაოდენ-
დენმე მიღებული კვალად აგოს
ZA.

მოცემაღ ითქმის არაქონებული
აქონიო, ხოლო უკმოცემა ოდეს-
მე ქონებული და ეამ რაოდენმე მი-
ღებული კვალად აგოს B. მოცე-
მაღ ითქმის ყოვლადეე არაოდეს
ქონებისათვის, ხოლო უკმოცემა
ოდესმე ქონებულისა და ეამთა რაო-
დენთამე მიღებისათვის კვალად აგოს.
უკმოცემაგებელი არს ოდესმე
ქონებასა (ქონებულისა CqD) ეამთა

რაოდენმე მიღებულისა მის განსრუ-
ლებულისა ნიჟი CD. განუმარტავია E.

[მოცვა ნ. წყალი მოცვისა].

მოცვეთილი ნ. მოცუეთილი.

მოცვი ნ. მოცვ.

მოცილე¹ (11, 3 ტობია) შემცი-
ლებელი ZAA.

მოცილეება არ მოიხვედროს
ZAB.

[მოციქულა ნ. მანა].

მოციქული (+ 14, 32 ლუკა ZAA)

ესე არს ღთისა მიერ მოვლინე-
ბული შჯულის მასწავლელოდ;
დესპანი არს მეფისაგან მე-
ფესთან მიგზანილი მოციქუ-
ლოდ საქმესა რასამე ზედა;
ომირა არს დესპანი ხანგრძ-
ლოდ მყოფი; მომთხრობე-
ლი და მივლინებული არს
კაცმან ვინმე ამხანაგს(ა) ანუ
უაღრესსა მიუგზავნოს საქმესა
რასამე ზედა ZA.

მოციქული არს ღთისამიერ
მივლინებული შჯულის მასწავლებე-
ლოდ; დესპანი არს მეფისაგან მე-
ფესთან მიგზანილი მოციქული საქ-
მესა რასამე ზედა, რომელსა სპარსნი
ელჩად უწოდენ; ომირა არს
დესპანი ხანგრძლოდ მყოფი; მომთხ-
რობელი და მივლინებული
არს კაცმან ვინმე ამხანაგსა ანუ უაღ-
რესსა მიუგზავნოს საქმესა რასამე ზედა
B. მოციქული არს, რომელმან,
მივლინოს კაცი ვისთანმე დასაზა-
ვებ(ე)ლოდ, ხოლო დესპანი —
მსგავსი მოციქულისა Cab. განუმარ-
ტავია CqDE.

ნ. ემოციქულობ, იმოციქულა,
მანა, სამოციქულო.

¹ წყაროშია: „მოცალედ“.

მოცლა საქმისაგან მოცალეზა
ZAB.

მოცოროზი (ბალ.) შვიდ კვირია
ლომი ZABCD.

მოცუეთილი¹ Cb.

მოცული დაკრძალულივით ZAB.
დაკრძალული C. განუმარტავია D.

მოცუ² (ხე) ZABCD.
(ხე) სელშავი E.

მოცხარი (ხე) ZABCDE.

მოძაგე მძულვებელი ZAB.

[მომმარებული ნ. ჭანგი].

მოძმე (+ 11, 2 გამოსლ. ZAA) ბი-
ძაშვილი და მისთანანი ZAB.
ძმობილი CDE.

მოძრავი (3, 79 დანიელ) ძრვის³
მოქმედი ZA.

ძრვის მოქმედი. ჩვენ მიერ შვიდნი.
ძარიან სახენი მოძრაობათანი: ქვენად,
ზენად, შინად, გარედ, მარჯვინით, მა-
რცხნით და მგრვი გარე მოვლით B.

მოძრაობა 45 კათილორიაში
ვრცელად ჰპოო ZAB.

ვინცა გამომეძიებელნი იყვნეთ,
მოძრაობა კათილორიას 45 თავში
იძიეთ, სიგრძისათვის აქ არ დაიწერა
CD. ვინცა დიდად გამომეძიებელი
იყოთ, მოძრაობა კათილორიას მეორ-
მოცდახუთეს თავში იძიეთ, სიგრძემ
აქ დამათმობინა E.

მოძულე (+ 1, 71 ლუკა ZAA)
ძულეების მოქმედი ZAB.
მძულეებელი C.

მოძღვარი ნ. მოძღუარი.

მოძღვარპეტი ნ. მოძღუარპეტი.

მოძღოლა წინ მოსლვა ZAB.

მოძღუანება წინ მიიყვანოს ZA.
წინ მიიყვანოს B.

მოძღუართ-მოძღუარი უფროსი

წინამძღვარი ZAB.

წინამძღვართ უფროსი Cb. განუმარ-
ტავია Ca.

ნ. წინამძღუარი.

მოდღუარი (მოდღვარი CqDE)
(+ 9, 1:1 მათე ZA) ოსტატი
ZABCD.

განუმარტავია E.

ნ. ეზოს-მოძღუარი, იმოძღუ-
რა, მაგისტრო, მამა, მეპურეთ-
მოძღუარი, მღღელთ-მოძღუა-
რი, მკედართ-მოძღუარი, ნამო-
ძღურალი, ნიორაკთ-მოძღუარი.
სამოდღრო, უმოძღურე.

მოძღუარპეტი (მოდღვარპეტი B)
მოძღვართ-მოძღვრის უფროსი
ZA.

განუმარტავია B.

ნ. წინამძღუარი.

მოწადინე წადილის მოქმედი
ZAB.

[მოწამა ნ. მანა].

მოწამე (+ 2, 32 საქმე ZA) დამ-
მოწმებელი ZABC.
განუმარტავია DE.

ნ. ამოწმა, ემოწმა, იმოწმა,
მანა, სამოწმო, შემოწმება, ცრუ-
მოწამე.

მოწამე მარტვირი ZABCD.

განუმარტავია E.

ნ. მარტვლი.

მოწაფე (+ 9, 27 იოანე ZA) საწ-
ვრთ(ნ)ელი ZABCb.

განუმარტავია CaqDE.

ნ. სამოწაფო, სამოწუფო.

მოწბობა ესე არს ცხო(ვ)ელმა(ნ)
რა საზრდელი ჭამოზ, მისი ძალი

¹ ნუსხაშია: „მოცუეთილი“. ² ნუსხებშია: „მოცუი“.

ბუნებით თვისად მიმართ მიიწ-
ბოს და ნამეტნავი გა(ნ)ჰყაროს
ZAB.

მოწობა არს ცხოველმან რა ბუნე-
ბით მიიწბოს თვისად (თვისდა Caq)
მიმართ საზრდელი CD. განუმარტა-
ვია E.

მოწდომა რაამც გარ შემოსწვდეს
ZA.

განუმარტავია B.

მოწვევა მოზიდვა; მოწვევა —
მორთხმა; მოწვევა (+ წი-
ნას უკანა ZA) მოეწიოს (ეწიოს
A) ZAB.

მოზიდვა CD. განუმარტავია E.

მოწვენა ერთი რამ ავი იქნას ZA.
ერთი რამ მოიწიოს B. უკან მიწვევა
CD. განუმარტავია E.

მოწესე სამღ(რ)დელღ(ს) რიგთა-
განი ZAB.

განუმარტავია Ca.

მოწვა (16 სიბრძნე) ცეცხლმან Z.
16 სიბრძნე Aa

მოწვდილი ნ. მოწუდილი.

[მოწვრთა ნ. წურთა].

მოწითლო¹ 13, 30 ლევიტ. ZAa.

მოწილე წილის მქონებელი ZAB.

მოწილვა ნაყოფთ მოკრეფა ZAB.

მოკრეფა ნაყოფისა CD. ხილის მო-
კრეფა და ყვავილისა E.

მოწირავი ხე ხილს მომცემი ZA.

ხენი ხილთ მომცემნი B. ხე ხილის
მომსხმელი CD. ხილის მომცემი ხე E.

მოწიფვა მოსწრობა ZA.

მოსწრება BCD.

მოწიფული მოსწრებული ZABE.

მოწიწება დიდად მკრთალ ყოფა
ZA.

დიდად გაკრძალვა B. ეწიწვის. დი-
დი გა(ნ)კრძალვა (+ გინა მორიდება
C) CD. დიდი მოშიშება E.

მოწლე (12, 10 საქმე²) ესე იგი
არს მოწადინითა და მხიარული-
თა თვალითა და გულითა ZA.

(12, 10 საქმე²) ესე არს მოწადინითა
თვალითა და გულითა მხიარულითა B.
მართებულსავეთ გინა საყვარლობა C.
ტყბილად სვეთ D. სიყვარული თუ
სიტყბო E.

მოწლო ცოტად წვრილი ZAB.

[მოწმე ნ. მოწამე].

მოწმობა დამოწმება ZA.

განუმარტავია B.

მოწო ხის ლობოს წყალი ZABC
ახ.

მოწოდება არს მოყვასთა მოკმო-
ბა, ხოლო მოხადე — უღარე-
სისა და დაუძახე (დაუზახე
A) — უღარესთათვის ZA.

მოწოდება მოყვასთა მოკმობა
არს; მოხადე — უღარესისა და
დაუძახე — უღარესისათვის B.
მოწოდება — მოყვასსა უქმეო;
მოხადე — უღარესისათვის ითქმის,
ხოლო დაძახილი — უღარესისათ-
ვის CD. მოუწოდე — მოყვასსა
უქმეო, და მოხადე — უპატროსნე-
სისათვის ითქმის, ხოლო დაძახი-
ლი — უმცირესთათვის E.

მოწონება კეთილად აღუჩნდეს
ZAB.

თვალში იამოს Cab. განუმარტავია
CqDE.

მოწუდილი³ კრძალი ამოდებული;
მოწვდილი — ღვინო და
ნოტიო იძაფებოდეს; მოწვი-
დილი — წელშეშინებული ZA.

¹ წყაროშია: „მოწითლე“. ² შდრ. საქმე მოციქულთა, ილ. აბუღაძის გა-
მოც., 28, 7. ³ ნუსხებშია: „მოწვდილი“.

ლეინო და ნოტიო იძაფებოდეს;
 მოწვდილი ითქმის კრძალი ამო-
 ლებელი; მოწვდილი — წელწამე-
 დარი B.

მოწყალე წყალობის მოქმედი ZAB.

წყალობასთან ნახე Cab. განუმარტავია CqDE.

მოწყე მოწყენილი ZAB.

მოწყენა ხალისის გადაეარღნა ZAB.

მოწყე. დარეჯა, გინა ხალისი გარ-
 დ(ა)უვარდეს Cab. მოწყე Cq. განუმარ-
 ტავია D. შეყირკება E.

მოწყვედა ნ. მოწყუედა.

მოწყვეტა ნ. მოწყუეტა.

მოწყინება იგრეე მოწყენა ZA.

**მოწყუედა (მოწყუშდა ZA, მოწყუ-
 ვედა CqDE) დაკოცა ZAB.**

დაკოცა, გინა მოკრეფა Cab.
 განუმარტავია CqDE.

**მოწყუეტა (მოწყუშტა Z, მოწყუ-
 ვეტა AB) ზილთა და ყვავილთ
 მოკრეფა Z.**

მოკრეფა ზილთა და ყვავილთა A.
 მოკრეფა B.

მოწყუშდა ნ. მოწყუედა.

მოწყუშტა ნ. მოწყუეტა.

მოკაკე მეგობარი ZABC.

**მოკენტა მოგრება თუ ღრძობა
 ZAB.**

მოგრება, გინა ღრძობა CD.

**მოკიდარი კიდების მოქმედი ZA.
 კიდების მქნელი B.**

მოკირვა შეხუთვასავით ZAB.

**მოკირვება უაღრესს მოუთმინოს
 ZA.**

უაღრესს მოუთმინოს B.
 ნ. მოთმინება.

მოკმული მონადოვარი ZA.

მონადოვი B.

**მოკოდვა (მოკოდუა Cab) მხალთ
 ნახევრამდე მოკრა ZAB.**

მხალთ ნახევრამდე მოკრეფა Cab.
 განუმარტავია CqDE.

მოკრა კრასთან ნახე ZAB.

**მოკუტვა თვალის ნახევრად მო-
 ხუტვა ZA.**

თვალის მცირედ მოხუტვა B. მცი-
 რედ მოხუტვა CD. განუმარტავია E.

მოკუღება Cb.

**მოხადე (4, 16 იონანე) უაღრესს
 მოუწოდე ZAa.**

ნ. მოწოდება, ხადილი.

**მოხალინჯება მგბ(ა)რის მოხრაკვა
 ZABCD.**

მობ(ა)რშულის მოხრაკვა E.

**მოხალისე ხალისის მოქმედი
 ZAB.**

**მოხამურება მოგრეხასავით ZAB
 CD.**

მოგრება E

**მოხარკე (+ 1 ეზრა 4, 7 ZA)
 ხარკთ გამომღები ZAB.**

მოხარკე მოპკირნე ZAB.

მოხვედ ნ. მოხუედ.

მოხვედრება ნ. მოხუედრება.

მოხვეტა ნ. მოხუეტა.

მოხილვა (2, 2 ოსო) ნახვა ZA.

ნ. ცათ მოხილვა.

**მოხოშრვა (მოხოშვრა CDE) ცხე-
 ნის ლუსმრის გამოცვლა ZAB-
 CD.**

ძველის ლუსმრის გამოცვლა E.

**მოხრა მცირედ მოდრეკა ZABCD.
 განუმარტავია E.**

მოხრა შალისაგან კორცის შეწუხება Cb.

**მოხრაკვა (მოხრაკუა BCab) ცხი-
 მით მოხარშვა ZABCD.**

განუმარტავია E.

მოხრესა დაკირებით მოგლა
ZABCDE.

მოხუედ¹ (11, 3 ივლით) მოხველ
ZAa.

მოხუედრება² ხეუდრი ეყეს ZAB.

მოხუეტა³ 6, 28 ლევიტ. ZAa.

მოხუეჟა (მოხუშჟა Z)⁴ (9, 5
იერემ.) მოფხეკასავით ZAa.

[მოხუცებულა ნ. კაცი].

მოხუცებული (13, 5 დანიელ) სი-
ბერე-მოწვეული ZA.

სიბერე-მოწვეული B. სიბერე-მო-
წვეული Cab. განუმარტავია CqDE.

ნ. კაცი.

მოკადითა დანიელ⁵ ლ⁶: წელნი მისნი
მორტუმელ ივენეს ოქროთა მოკადითა⁷ B.

მოკალვა მარცვლის შეწვა ZACD.
მარცვალთ შეწვა B. განუმარტა-
ვია E.

მოკამსე 13 სიბრძნე ZAa.

მოკლა Cb.

მოკლენა საქმის მოსლვა ZAB.

მოკლდომა თავ-აუხადრად მოსლვა,
მოკლდომა — სამკაული შეე-
ნოდეს, გლეხურად- ZA.

თავ-აუხეულად მოსვლა B.

მოკლდომა სამკაული შეენოდეს B. განუ-
მარტავია Cab.

მოკლდომილი თვით მშვენეარე B.

მოკელე მნე და ზედამდეგი ZAa.

მოკმარება შეწვევნა, გინა იკმაროს
ZA.

შეწვევნა B. დაკირებულს შეეწიოს

Cab. განუმარტავია CqDE.

მოკმარება კეთილ იკმაროს B.

მოკნვა (7, 25 ესაია) მოერქვენა
ZAa.

მოკსენება ესე იგი არს იგრძნობა,
იქ(მ)ნებიან (იქმნების CDE)
თნება გონიერთა გონებისა მიერ
და იქმნების მოგონება, რამეთუ
გრძნობაჲ (გრძნობანი CDE)
უკვე თვით თავით თვისით იქსე-
ნებიან (იქსოვენებიან BCDE)⁸
ZABCDE.

ნ. თქმა.

მოქალაზე Cb.

მოქამაგირე ვერცხლით დადგინე-
ბული მოსაშსახურე რას(ა)ც
ხანს ZAB.

განუმარტავია Cb.

მოჯარა ნ. მოჯრა.

მოჯარი მდინარის მონაქონი ხენი
ZABE.

მდინარის მონაქონი ხე CD.

ნ. ჩხნდე.

მოკლვა Cb.

მოკმა მოსკორვა კაცთაგან ZA.

მოსკორვა კაცთა B. განუმარტავია
Cb.

მოჯრა (მოჯარა Z) ჯარში ნახე
ZA.

ჯარში ნახე B.

მოკლანული Cb.

მოკლუნელი Cb.

მოჰაზრე (3, 3 ესაია) აზრით მამ-
კლელი ZAaB.

მოჰბერა Cb.

მოჰვლისე Cb.

მოჰკირო კირით შეგოზო, ხოლო
6, 14 დაბადებაში ნოეს ჰქვე:

¹ ნუსხებშია: „მოხვედ“. ² ნუსხებშია: „მოხვედრება“. ³ ნუსხებშია: „მოხვე-
ტა“. ⁴ წყაროშია: „მოხუეკლეს“. ⁵ დანიელთან 10,5-ს A—51-ით ნაცულად „მო-
კადითა-სი“ მოიპოვება „ოფაზითა“. ⁶ გამოკრებილია იოანე დამასკელის⁸ „გარდამო-
კემიდან“ თვის 33 (S— 1463, 72 r).

მოქირო კიდობანი, ესე იგი არს შე(3)ფისო მაგრიად წყალთა შეუვალობისათვის ZA.

კირით შეგოზო, ხოლო დაბადების 6, 14: ნოე, მოქირო კიდობანი, ესე იგი არს შეფისო მაგრიად წყალთათვის B. ესე იგი არს, შეპმოგოზო. (შეპგოზო Ca), რათა წყალი არა შევიდეს Cab.

[მოპმადიანი ნ. თათარი].

მოპმედგრადა Cb.

მოპყავს Cb.

მოპყუეს Cb.

მოპყურძნე Cb.

მოპზუეს¹ მოლხვეს ZAB.

მოლხვეს, მოლხვს Cb.

მოპკადე Cb.

მოპკოცა კოცასთან ნახე ZAB.

მოპკოცა წარ(3)კოცა ZA.

მპარავი (+ 12, 6 იონანე ZA) ქურდი ZABC.

განუმარტავია DE.

მპარაობა (მპარავობა B) ქურდობა ZAB.

მპირდებოდა პირობას მძლევდა ZAB.

მპირველობნი (+ 27, 29 ეზეკ. Z)

მენავეთ გამგებელი ZAB.

ნავის მარიგებელნი Cab.

ნ. მენავე.

მპურობელი (41, 13 ესაია) მპირავი ZAA.

ნ. ყოვლის-მპურობელი.

მუავე ესე არს, რომელი თვით ბუნებით მუავე იყოს, ხოლო პირველ არამუავე რაჲცა მომუავედეს, ეწოდება მ მ ა ხ ე; და ლეონოსა კაცთაგან დამუავებულსა, ანუ თვით დამუავედეს, ეწოდება

მ მ ა რ ი, ხოლო მუავისა გარდარეულებასა ეწოდების მ ყ ვ ი რ ტ ლ ე; რომელსა მუავისა და ტკბილისა საშუალი გემო ჰქონდეს, ეწოდება მ ხ ე (მხე ეწოდება A) ZA.

მუავე არს, რომელი თვით ბუნებით მუავე იყოს; ხოლო პირველ არამუავე თუ მომუავედა, ეწოდება მ მ ა ხ ე; ლეონოსა კაცთაგან დამუავებულსა და მისთანაისა ეწოდება მ მ ა რ ი; ხოლო მუავისა გარდარეულებასა ეწოდების მ ყ ვ ი რ ტ ლ ე; რომელსა მუავისა და ტკბილისა საშუალი გემო ჰქონდეს, ეწოდების მ ხ ე B. ესე მუავე განიყოფებიან ხუთად: წმახად, მხედ, მუავედ, ძმრად (ძრმად CaqD) და მყვირტლედ. მ მ ა ხ ი არს, რომელი პირველ მუავე არ(ა) იყოს და მომუავედეს მცირედრე; მ ხ ე არს მუავეცა და ტკბილი გემო ორივე აქენდეს, არა რომელი სპარბობდეს; მუავე არს თვით ბუნებით მუავე იყოს და არა სხვათა მიერ მოქმედებულე; მ მ ა რ ი არს ლეონოთაგან ანუ სხვათა ნივთთაგან კაცთა მიერ დამუავებულ იყოს მეტად, არამედ მ ყ ვ ი რ ტ ლ ე არს გარდარეულება სიმუავისა CD. ესე მუავე განიყოფებიან ხუთად: წმახად, მხედ, მუავედ, ძრმად და მყვირტლედ. მ მ ა ხ ი არს, რომელი პირველ არამუავე იყოს და მომუავედეს მცირედ; მ ხ ე არს მუავე და ტკბილი გემო აქენდეს, არა რომელი სპარბობდეს; ხოლო მუავე არს თვით არსებით მუავე იყოს და არა სხვათა მიერ მოქმედებულე; მ მ ა რ ი არს ლეონო ანუ თაფლი ანუ სხვანი რამე ნივთნი კაცთა მიერ დიადად დამუავებული, არამედ მ ყ ვ ი რ ტ ლ ე არს გარდარეულება სიმუავისა E.

ნ. გაამუავე, დაამუავე, კოკო-

1. ნუსხებშია: „მოპზვეს“. 2 აქედან D ხელნაწერს აკლია ფურცალი..

მეჟავა, მომჟავებული, მომჟავო.

მჟაუნა (ბალ.) ZABCE.

ნ. კოკომჟავა.

მჟღავნება გაცხადება ZA.

გაუცხადოს BC.

ნ. გამჟღავნება, გამჟღავნებუ-
ლი.

მჟღივანი წუთხი ZABCE.

მზადი ქანი და ვლიანში: „დედა
მზადო“ D.

მზავალთაობაჲ (+ კათილ. ZAa)

მზავალგანწილებულივით ZA.

მზავალ-განწილებულივით B.

მზავალი ესე არს ორიდამ ათასა-
მდე ZA.

მზავალი ეწოდების ორიდამ ათი-
ათასამდი B. მზავალი არს სამიდამ
(ათიდამ Cb) ვიდრე ათიათასამდე C.
განუმარტავია E.

ნ. განმამზავლები, განწამზავ-
ლები, ემზავლა, სიმზავლე, უმ-
ცროსი, ფერკმზავალი.

[მზავალკაცი ნ. სამზავალკაცი
1, 2].

[მზავალმეტყველი ნ. კარტალი].

[მზავალსახედ ნ. პოლუმზავალ].

მზავალსახელი ესე არს ერთსა
რასამე და ერთრავსა მზავალი
სახელი ერქვას ZA.

„ხოლო მზავალსახელ არიან რაო-
დენნი საზღვრითა ეზიარებოდინ,
ხოლო სახელითა განიყოფოდინ, ესე
იგი არს, რაჟამს იგივე და ერთი საქ-
მე მზავლითა იწოდებოდის სახელითა,
ვითარ-იგი ფას ღ ა ნ ო ნ, ა რ რ
: ს პ ა თ ი, მ ა ქ ე რ ა, ქ ს რ ტ ო ს, რა-
მეთუ ესე ყოველნი სახელნი ერთსა
საზღვარსა შიითვალდვენ, რომელ არს
ორპირად აღმახული რკინა, ვიტყვი

უკვე, რკინასა ორკერძოვე აღდესულ-
სა, ხოლო წარსწერენ მზავალსახელთა
ეგვეითართა“ BCE.

მზავალურჩხი მზავალ-ნაწლევი
ZABC.

შვიგანური რამ არი, ბევრ-წელი.
ე ქ ე ს თ ა დ ლ ე შ ი: „და ნამეტნა-
ვსა საზრდელსა ვრცელ-ნაწლევისა
მიერ მზავალურჩხთა მოქცევთა შინა
მომაქვს“ E.

ნ. იქუანჩი.

მზავალძარღუა (მზავალძარღვა
ZBCbqE) (ბალ.) ZABCE.

მზავაონნი (მზავაონი B) მზარ-
ვენი ZB.

მზგველი რგვის მოქმედი ZAB.

მზგვლიად-დასაწველი, მზგვლა-
ად-დასაწუჭლი ნ. მზგულიად-და-
საწუჭელი.

[მზგული ნ. მზგული].

მზგულევა 2, 16 ამბაკომ ZB.

მზგულიად-დასაწუელი (მზგული-
ად-დასაწუელი ZB, მზგულიად-
დასაწუჭლი A) (15, 3 ლევიტ.)
ესე არს მსხვერპლსა რა მთლივ
დასწვიდენ ZA.

(15, 3 ლევიტ.) მსხვერპლთა რა
მთლივ დასწვიდენ B.

მრე (+ 12, 4 ფსალმ. ZAa) მომ-
რევი ZAB.

მრეველი (მრეველი თუ მრემლი E)²
(+ 25, 20 იერემ. ZAa) მოუტრნე
სულიერი ZA.

მოუტრნე B. მრემლი, ესე არს მას-
წავლებელი, გინა მოუტრნე C. განუ-
მარტავია E.

ნ. სამრეველო; შდრ. მრემლი.

¹ ამოღებულია იოვანე დამასკელის კათილორიიდან თავი 16 (S—1463, 45 v)
² წყაროშია: „მრეთა“.

[მრგზ ნ. (კერაობა'სთან) ამრგზა, ამრგზი].

[მრეკელი ნ. სამრეკლო].

მრემლი (25 [20 იერემ.]) იგივე მრეული ZA.

ოგივე B.

ნ. სამრემლო.

მრეშველი (+ 9, 21 ისო ZA) მე-შეშე(ა) ZABCE.

მრეში წაბლის ფერ(ი), მოსისო ZA.

(ოთხფ.) B. წაბლის ფერი¹ C. განუმარტავია E.

ნ. რუხა; შდრ. მერუშა.

[მრეც ნ. ამრეცი, აღმართი, დამრეცი, დაღმართი, მიმრეცი, შემრეცი, ჩამრეცი, წამრეცი].

მრეწავი კელფასის ამღებელი ZA. კელფასის ამღები B.

მრთელი ესე არს შეუშუსრავე, გინა უნაკლებო, გინა უსენო ZAB.

შეუშუსრავე, გინა უნაკლულო, გინა უპირველი Cab. განუმარტავია CqE.

ნ. სიპრთელე.

მრთველი მოსთავი ZAB.

მრიგებელი რიგის მკაწავლებელი ZAB.

მრიდებელი რილის მოქმედი ZAB.

მრძხველი მპარსავი ZAB.

მრისხანე რისხვის მოქმედი ZA.

მრისხანება რისხვის მოქმედება ZAB.

მრკენელი რკენის მოქმედი ZAB.

მროში მრუმე ZAB.

შავი, გინა ბნელი (ბნელითთ Cb) C.

ნ. მრუმე.

[მროტონოტორი] („მროტონოტორსა მოუწოლა შექმნად ბეკლისა“¹) B.

მროქავი გამეციმი საქონლისა ZA. გამეციმი B.

მროწეული ვიეთთა ბროწეული მროწეულად აღუწერიათ; არამედ ხილსა მას არა ეწოდების მროწეული, არამედ ბროწეული ZA.

ვიეთთა ბროწეულისათვის აღუწერიათ, არამედ არა ეწოდების ხილსა მას მროწეული, არამედ ბროწეული B. ბროწეული C.

მროწეული (1, 18 იოველ) ნახირი ZAB.

მროწლე, ნახირი C.

მროწლე (+ 26, 14 დაბად. ZAA) ნახირივე ZA.

მროწეული, ნახირი B. ნახირი CE.

ნ. სამროწლე; ჯოგი.

მრული (+ მრულიცა B) ესრეთ განიყოფებიან: ელამი არს რაოდენგზის მრული (მრული რაოდენგზის B) გამართო, აგრევე (ეგრეთვე B) გამრუდდეს; დრკუ არს მრული ყოვლად განუმართველი; გვლარძინილი არს ვაკოანთა შინა სიმრუდე დელოვან-ფოსოიანა, რომელსა მსოფლიონი ოდროლოდ უწოდენ; დვლარკნილი არს სიმრუდე მიგრეხილ-მოგრეხილი; რადია არს მცირედ ცალს მკარეს გამრუდებული ZAB.

მრული ზოგადი სახელი არს ყოველთა მრუდთა. ხოლო ესე მრული განიყოფების ხუთად: ელ(ა)მად, დრკუდ, გვლარძინილად, დვლარკნი-

¹ ასეთივე განმარტება B-ში გადახაზულია.

ლად (+ და Cb) რადად; ელაში არს მრული, რომელი რაოდენების განმართო, ეგრეთვე განმრუდდეს; დ რ კ უ არს მრული ყოვლადე განუმართელი; გ ვ ლ ა რ ძ ნ ი ლ ი არს მრული ვაკოვანთა შორის დელო(ე)ანფოსთან და სერო(ე)ან-კაპონანი, სადა ყოვლადე არა იყოს სისწორე, რომელსა მსოფლიონი ო ღ რ ო ჩ ო ღ რ ო დ უწოდენ; დ ვ ლ ა რ ძ ნ ი ლ ი არს სიმრულე მიდრეკილ-მოდრეკილი; რ ა დ ი არს მრული ცალმკრი(ვ) გამრუდებული C. ელაში, დ რ კ უ, გ ვ ლ ა რ ძ ნ ი ლ ი, დ ვ ლ ა რ ძ ნ ი ლ ი და სხვები E.

ნ. გაამრუდა.

მრუმე (4; 1 გოდება) მროში. ექვე არს ბნელად საჩინარი, გინა შავი ბინდის მსგავსი ZA.

მროში. ესე არს ბნელად საჩინარი, გინა ბინდის მსგავსი შავი B. მრუმე არს ბნელი (ბნელა Cq) რამ უჩინ(ა)რად (+ გინა შავი Cab) C. ვერ გაიცნას. მრუმე უჩინო თუ ძნელ-სახილელს ამგზავს და თქვენც გასინჯეთ, გარჩევით ვერ ეპოე. 144 „ავ-ში ო რ შ ი“: „მრუმედ მომხედა მე მზემან“ E.

შდრ. მროში; ნ. უმრუმე.

მრუმება (+ 8, 3 იოანე ZA) მეულლიანის ბოზობა ZABCE.

ნ. ბოზობა.

მრუმე 2, 9 ნაბოზვარი ZAa.

ნ. იმრუმე, მემრუმე, ნამრუმე შალი.

მრქენელი რქით მაწყინარი ZAB.

მრლვე (მრლვეი BC) ილეკრო გაუწმედელი, გინა გამოუცდელი; რომელ არს რ ი ო შ ი ZA.

გამოუცდელი, გინა გაუწმედელი

ილეკრო, რ ი ო შ ი B. და გამოუცდელი — ვეცხლი და ოქრო განრყენილი C.

შდრ. მლურივე.

მრჩობლი (17, 18 იერემ.) ორი, გინა ორკეცი ZA.

ორკეცი, გინა ორი (+ 17, 18 იერემ. B) BC. ორკეცი E

ნ. იმრჩობლა, იმრჩობლებს.

მრჩოლელი ერაჩოლებოდეს, აწყენდეს ZA.

ერაჩოლებოდეს B.

მრცხელი რცხის მოქმედი ZAB.

მრწამს Cb.

მრწამსი (+ 1 კორინთ. 9, 18 Z) მართალი სარწმუნოება ZA.

განუმართავია B.

მრწემი (+ 25, 23 დაბად. ZAa) უქან შობილი ZABC.

უმცროსი ძმა E.

ნ. უმრწემესი, უმცროსი.

მსავრობელი საგრობის მოქმედი ZAB.

მსაზრავი საზრის მოქმედი ZAB. მსაზღვრავი² საზღვრის დამდებო ZAB.

მსამობი (მსამობნი Cab) (+ 23; 23 ებუკ. Z) სამ-დგომია, იქ ნახე ZAB.

სამ-დგომ(ნ)ია C.

მსასოებელი სასოებიანი ZAB.

მსახლობელი მუნ მოსახლე ZAB.

მსახური (+ 8, 4 გამოსლ. ZAa) უფლის შინაყმა ZAaBCb.

უფლის შინაყმა (2 მეფ. 13, 18)

Ab.

განუმართავია CaqE.

ნ. ვიმსახურო, ვმსახურებ,

¹ იგულისხმება იოვანე პეტრიწის თარგმანება II წიგნი (გვ. 173, 4), მოწმობა კი სხვა წყაროდან ჩანს, ² ნუსხეშია: „მსაზღვრავი“.

იმსახურა, კერპ-მსახური, მოსამსახურე, სამსახურებელი, სამსახური.

მსახრვალი (მსახრველი CE) (57, 6 ფსალმ.) თოიჩი და მსახრვალი იგი არა, რომელი მოგობითა და გრძნებითა მძინეარებანი მკეცთანა მოამშვიდიან; სიზმართ ამხსნელსაც მსახრვალიად უწოდენ ZA.

თოიჩი და მსახრვალი იგი არს, რომელი მოგობითა და გრძნებითა მძინეარებანი მკეცთანა მოამშვიდიან. სიზმრის ამქსნელთაც მსახრვალს უწოდენ B. მსახრველი და თოიჩი იგი არს, რომელთა მოგობითა და გრძნებითა მძინეარება მკეცთა მოამშვიდიან (მოამშვიდონ E) (+ მსახრვალი ეწოდების სიზმართ აღმქსნელთაც Cb) CE.

ნ. თოიჩი, ღაზარინელი.

მსაჯული (12, 58 ლუკა) სამართლის მქნელი ZAB.

მოსამართლე CE.

ნ. ემსაჯულობ.

მსგავსი (2, 20 დაბად.) სწორება და იგივეობაა ერთმყოფობაა და მისთანაეობასა მოასწავებს ZAa.

სწორება და იგივეობაა ერთმყოფობასა და მისთანაეობასა მოასწავებს (1 მეფეთა 10, 24) Ab. მსგავსება და სწორება და იგივეობაა ერთმყოფობასა და მისთანაეობასა მოასწავებს B. მგზავსი. მსგავსება და სწორება და იგივეობაა ერთმყოფელობასა მოასწავებს, რომელი-იგი მარტივად და შეუტრევენლად და შეუმრღვეველად გულისხმა-იყო-

ფების, ხოლო უმსგავსოება და უსწორობა და სხვებობა და შეუტრევენლობა და ცვალება (ცვალებაა -Cq) ნივთიერთათვის ითქმის ამისთვის ლთი ერთად იცნობების C. განუმარტავია E.

ნ. ემსგავსა, იმსგავსა, უმსგავსო.

მსგეფსი (+ 2 დიოლოლ. ZAa) ამ დღით მის სწორ(ს) დღემდე ZAB.

შვიდეული დღეთა (+ გინა სწორით სწორი Cab) C.

ნ. სამსგეფსო.

მსევანი (ფრინ.) (+ 2 შკულ. 14 ZAD) ZABCE.

მსერობელი სერის მქამელი ZAB.

მსვენი ნ. მსუენი.

მსვენ-ლომი ნ. მსუენ-ლომი.

[მსვლიკი ნ. ხულიკი].

მსთვა ნ. მსთუა.

მსთვად ნ. მსთუად.

მსთვადი და **მცხუჭდი** ნ. მსთუადი და მცხუჭედი.

მსთობა ასწრაფება B.

ნ. აღვიმართბ; აღიმსთო, აღმსთობა, იმსთუეს.

მსთუა (5, 24 იერემ.) მსთვად ZA.

მსთუად (მსთვად ZACqE) (+ 142, 8 ფსალმ. ZA) აღრე ZABCa.

აღრიან Cb. მალ CqE.

ნ. ანაზლი.

მსთუადი და **მცხუჭელი** (მსთვადი და მცხუჭდი ZA) (6, 3 ოსე) ესე არს დილასა (+ და Z) საღამოს მარგებელი წვიმაა ZA.

(6, 3 ოსე) მსთუადი და მცხუჭელი—

დილას და საღამოს B.
 მსთუანი (24, 2 იერემ.) ადრეული
 ZAa.
 [მსივანი ნ. სივ].
 მსინჯავი გაშინჯავი ZAB.
 მსიძავი მებოზარი კაცი ZABC.
 მსკნელი (მსკნელი Caq) (9 იოსი-
 პოს) დამსკნელ ZA.
 (9 იოსიპოს) დამსკნელი BCab.
 9 იოსიპოს: „მამისა შიშისაგან
 უმოილო და მე ვიდრემე ამათ
 მსკნელი წარვიდა“ Cq¹.
 მსმელი (29, 8 ესაია) შემსმელი
 ZAa.
 მსმკნელი ნ. მსკნელი.
 მსნიერი ნ. სპნიერი.
 მსოფლელი (12, 48 გამოსლ.) სო-
 ფელში მდევი ZAa.
 მსოფლიო სოფლისაგანი ZAB.
 მსრბოლი (+ 8, 6 იერემ. ZAa)
 მორბენალი ZABCE.
 ნ. მალემსრბოლი, წინამსრბო-
 ლი.
 მსრველი მსროლელი ZAB.
 მსრველი მოსრვის მოქმედი ZAB.
 მსტვარი ნ. მსტუარი.
 მსტოვარი (2, 3 ისო) ესე არს
 აეშავი მომხილავი ქვეყანისა,
 გინა მტერთა ლაშქართა და ეგე-
 ვითართა უცნაურად ZA.
 აეშავი. ესე არს, რა კაცი ვინმე
 გაუზუნო ქვეყანათა გასასინჯველად,
 ანუ მტერთა ლაშქართა და ეგევი-
 თართა უცნაურად B. აეშავი CE.
 ნ. განმსტრობა, იმსტრობდა,
 სამსტოვრო, სამსტრო, ჯაშუში.
 მსტუარი² (9, 10 ისე) ახალი ლე-
 დვი ZAa.

მსუამარე (მსუამარი Cq) ნესტე-
 თ(ა) (ნესტეთ AB) მბერავი
 ZABC.

ნ. ნესტე. უმსუამრობა,
 უმსუამრობად.

მსუდრავი შემსუდრავი ZA.
 შემსუდრელი B.

მსუენი (მსუენი ZA, მსუენი CqE)
 (მძრომ.) (+ 11, 30 ლევიტ. ZAa)
 ZABCE.

ნ. მსუენი.

მსუენ-ლომი (მსუენ-ლომი ZA,
 მსუენ-ლომი BCqE) (11, 30
 ლევიტ.) ეს(ე) ცხო(ვე)ლი და
 (არს Ab) კერძო(ა) თავვი და
 კერძო(ა) ქრცვინი ZA.
 (მძრომ.) BCE.

მსუენი ნ. მსუენი.

მსუენ-ლომი ნ. მსუენ-ლომი.

მსუნავი ავშუცელი ZABCE.

მსუნევანი (მსუნევანი C) (44, 19
 იერემ.) ესე არს თხელი პურები,
 ერბოთ(ი) მომწვარი გემიერი
 (გემოიანი B) ZAB.

(იერემ. 44, 19) კმაიდი ერბოიანი
 Cab. კმაიდი ერბოიანი, ფორლე-
 Cq.

მსუქანა (ბალ.) ZABE.

(ბალ.) უკვდავ C.

მსუქანი (+ 41, 2 დაბად. ZAa)
 ქონ-მრავალი ZAB.

ქონიანი Cab. განუმარტავი CqE.

მსუყე (მსუყი BCDE) (+ 30, 23
 ესაია ZAa) ესე არს ცხიმიანი,
 რომელ (რომლისა Ab) ჭამითა
 კაცი მალე გაძლეს ZA.

ესე არს ცხიმიანი, რომელიმე ჭა-
 მით მალე გააძლედეს B. მსუყე

¹ Cab-ში გადახაზულია მოწმობა. ² ნუსხებშია: „მსტვარი“.

ეწოდების ქონი გინა ზეთი სკარობ-
დეს საკმელს(ა) CD. განუმარტავია E.
მსყიდველი მყიდ(ვ)ის მოქმედი
ZAB.

მსწრაფლ 14, 1 ესაია ZAa.

ნ. ანაზღი.

[მსჭუალ ნ. მანჭუალი, სამსჭუა-
ლი].

[მსხალი ნ. სხალი].

მსხემი (+ 38, 13 ფსალმ. ZA) ესე
არს, რომელი უმკვიდროთა და
სხვათა ადგილთა გამოიზრდებო-
დეს და აღრე წარმავალ იყოს
ZAB.

მსხემი არს, რომელი უმკვიდ-
როსა და სხვათა ადგილთა გამო-
იზრდებოდეს და აღრე წარმავალ
იყოს, ხოლო მწირი სხვაგან გა-
მოიზრდებოდეს და გვიანად წარმა-
ვალი იყოს და არა დამკვიდრებადი
CD. რომელი უმკვიდროსა და სხვა-
თა ადგილსა გამოიზრდებოდეს, იგი
არს მსხემი, აღრე წარმავალ
იყოს, ხოლო მწირი გვიან წარმა-
ვალ იყოს და სხვაგანვე გამოიზრდე-
ბოდეს E.

ნ. გემსხემენს, ვმსხემობ, იმ-
სხემა.

მსხვერპლი ნ. მსხუერპლი.

[მსხვილი ნ. სხვილი].

მსხვერვეა ნ. მსხურვეა.

მსხირბანე (2 ნემეს.)¹ გაჭიმული
ZAa.

მსხმელი შობის მოქმედი, მსხმე-
ლი — ილეკროს ჩამომსხმელი;
მსხმელი — ხილი მენაყოფე,
მსხმელი — ღვინის დამსხ-
მელი ZAB.

მსხმილი მწერთ კვერცხი ZAB.

ბუზის კვერცხი CD. განუმარტა-
ვია E.

მსხმო მუწუეი თუ ხორა, რამც
(რაიც Ah) დაყაროს ZA.

მუწუეი, თუ ხორა, თუ რაიც
დაყაროს B.

შღრ. ბმო, მმპო.

მსხუერპლი (მსხუტრპლი ZA,
მსხვერპლი Cq DE) (+ 6, 18
ფსალმ. ZA) შესაწირავი ZABC
ab.

განუმარტავია CqDE.

ნ. ამსხუერპლეს, ემსხუერპლა,
იმსხუერპლა, სამსხუერპლო.

მსხუერპლის საცავი (მსხუტრპ-
ლის საცავი ZAa, მსხუერპლისა-
ცავი B) (+ 10, 1 ოსე ZAa);
სამსხვერპლო ადგილი ZAaB.

მსხუერპლის დასადები ადგილი გი-
ნა ტრაბეზი Cab.

მსხუტრპლი ნ. მსხუერპლი.

მსხუტრპლის საცავი ნ. მსხუერ-
პლის საცავი.

მსხურვეა² მრავლად დამტკრე-
ვა Z.

მრავალთ დამტკრევა AB.

ნ. დამსხურველი.

მსჯავრი (1, 24 ესაია) სამართალი
ZAB.

ნ. სამსჯავრო.

მტანჯველი (მტანჯუტლი ZA)
ტანჯვის მოქმედი ZAB.

მტარვალი (16, 35 საქმე) მრისხა-
ნე ბოქაული ZAB.

მრისხანე იასაული CD. განუმარტა-
ვია E.

ნ. ბოქაული.

¹ ნემესოსი, „ბუნებისათვის კაცისა“ (გვ. 36, 7). ² ნუსხებშია: „მსხვერვეა“.

მტაცებელი (1 კორინ. 6, 10) ტაცების მოქმედი ZAA.

მტე (+ 6, 39 მარკ. ZA) სძისა და საჰმლის მოზიარე ZABCD.

საჰმლის მოზიარე და სძისა E.

ნ. პურის-მტე, ძუძუს-მტე.

მტევებარი (4 მეფე 13, 20) დამსხმელი მოლაშქრე ZA.

მტევებისა შემ(ნ)დობისა ZAB-Cab.

მტერი ავის მდომი ZABCab.

განუმარტავია CqDE.

ნ. დამტურება, ემტერა, ვმტერობ, იმტერა, იმტერებს, სამტერო.

მტერფავი დამთრგუნველი ZAB.

მტეხელი გამტეხელი ZAB.

მტვერი ნ. მტუერი.

მტიერი (+ 4 მეფ. 2, 23 ZA) ქაჩალი ZAB.

ესე არს სრულობით უთმობა, რომელ არს სიქაჩლე CD. სიმტიერი სრულ უთმო არს, ხოლო შლე — წინა კერძო თავი უთმო; ურიობაში მტიერი კაცი წმიდა არს E.

ნ. სიპტიერე.

მტილი (+ 19, 41 იოანე ZABCh)

ბოსტანი ZABCD.

განუმარტავია E.

ნ. ბოსტანი, მემტილე.

მტირალი ტირილით მყოფი ZAB.

მტკაველი (28, 16 გამოსლ¹) ცერი და ნეკი გაჭიმული ZAA.

3 მეფე 7, 26 Ab. განუმარტავია

BCqDE. ცერ-და ნეკ-გაშლილი Cab.

ნ. (მაიმუნ²თან და ქია³სთან)

ციდამტკაველი.

მტკველი (ბალ.) ფეტვის ბურღო ZABCDE.

მტკვეფრობა ნ. მტკუეფრობა.

მტივა ტკივილი მაქვს ZAB.

მტიცე (+ 13, 3 გამოსლ. ZAA)

მყარი, გინა მაგარი ZABCD.

განუმარტავია E.

ნ. ანამტკიცე, განამტკიცა.

დამტკიცება, სიმტკიცე, შემტკიცება.

მტკნარე² (+ 3, 16 ისო) შესქელებული მკდნარი ZA.

შესქელებული B. შედელებული

სქელი CD. შემდგარი E.

შდრ. მკდნარი.

მტკნარი Cb.

მტკუეფრობა (მტკუეფრობა ZAB, მტკვეფრობა CDE) მრავალთაგან მიხვევა ZAB.

მტკვეფრობა არს მრავალთაგან

მიხვევა CD. ხონოლოფში მტკვეფრობა ბუზთა და ფუტკართა ხვევასა

და მკბენელობას უწოდა E.

ნ. ემტკუეფრა, შეამტკუეფრა.

მტკფოლვარე ტკივილით დამწვეული ZA.

დამწველი ტკივილით B.

მტლაში-მტლუში (მტლაში-მტლუში CD) უგვანი კოცნა ZAD.

უგვანი კოცნაები B. უგვარი

კოცნა C.

[მტლე ნ. ტლე].

მტნასი ბჰა B.

[მტოკუფარი ნ. გამომტკფოლვარი].

მტუერი (მტუჭრი ZAB, მტვერი CqDE) (+ 2, 7 დაბად. ZAA) მიწა ფქვილივით ZABCab.

¹ წყაროშია: „მტკაველი“. ² წყაროშია: „მკდნარად“.

განუმარტავია CqDE.

[მტურევა ნ. დამტურეული, მიიმტურია].

მტუტე მეტად მლაშე ZA.

მეტად დამარილული B.

დიდად მლაშე CDE.

მტუორციელი Cb.

მტყუანი! (+ 8, 8 • იერემ. ZAA)

ტყუილ-შემცნე(ბ)ული ZA.

ტყულის მთქმელი B. განუმარტავია Cb.

მტყუარი (+ 14, 11 დანიელ ZAA)

ტყუილის მთქმელი ZA.

მტყუელვარე (მტყუშლვარე Z)

ტყველვის მოქმედი ZAA B.

მტყუნელი Cb.

მუაბა არაბთა ენათა არს, ხოლო ქართულად საკმარქმნილი მუაბად გარდაუცვალებიათ; ხისაგან სნეულთ მკრით სატარებელად შემზადებულსა ეწოდებდნ ს ა ქ უ მ ე ლ ი, ხოლო ანაზად ცუდად შემზადებულსა — ჩ ე ო, ხოლო კამაროსანსა და საბურველიანსა მკრით ტვირთვით, გინა ცხენებით(ა) და აქლემებით სატვირთავსა — ჰ ო რ ლ ი, რომელსა თურქნი თახტირევანდს უწოდენ, ხოლო მკედრის(ა) საზიდარს(ა) — ს ა კ ა ც ე Z A.

მაჰა არაბთა ენითა, ხოლო ქართულად საკმარქმნილი მუაბად გარდაუცვალებიათ. ესე არს ხისაგან სნეულთ მკრით სატარებელად შემზადებული, რომელ არს ს ა ქ უ მ ე ლ ი, ხოლო ჩ ე ო — ანაზდ ცუდად შემზადებული და ჰ ო რ ლ ი — კამაროსან-საბურველიანი მკართ ტვი-

რთვით, გინა ცხენით და აქლემით სატვირთავი, რომელსა თურქნი თ ა ხ ტ ი რ ე ვ ა ნ დ ს უ წ ო დ ე ნ, ხოლო ს ა კ ა ც ე — მკედართ საზიდარსა B. მუაბა (მოაბა Ca) არს ხეთაგან შემზადებული სნეულთათვის დასაწოლი, კაცთაგან მკრითა სატარებელი, ხოლო ჩ ე ო — აგრევე ხითა შემზადებულ, არამედ ცუდი და გაუთლელი და საბლებით შეკრული, ხოლო ჰ ო რ ლ ი — აგრევე მკართა ზედა სატვირთავი კეთილად შემზადებული, კამაროსანი და საბურველოსანი, რომელსა სპარსნი თ ა ხ ტ ი რ ე ვ ა ნ დ ს უ ქ მ ო ბ ე ნ, გინა დიდებულთა საჯდომელად, გინა სირმიდისა შთასადებელად და მკართა მიერ ტვირთვით (ტვირთვის Cb) სატარებელთა, გინა ცხენთა და აქლემთა ზედა შემზადებულსა; ხოლო ს ა კ ა ც ე არს მკედართა საზიდარი, ხოლო (და Cb) ს ა ქ უ მ ე ლ ი — საკაცისა მსგავსი C a b. განუმარტავია CqD.

მუაბა დაბა, გინა გამოაბა Cb.

მუაბნელებს Cb.

მუაბრყენი Cb.

მუაგვი Cb.

მუადვი Cb.

მუადვა Cb.

მუაელვარე Cb.

მუაელვებს Cb.

მუაზიდვინე Cb.

მუათვალე ნ. მოათვალე.

მუათრივე Cb.

მუათუალე² Cb.

მუაყარ Cb.

მუაყერე Cb.

მუაყვალე ნ. მუაყვალე.

მუაყვერე ნ. მუაყვერე.

მუაყუალე¹ Cb.

მუაყუერე¹ Cb.

¹ წყაროშია: „მტყუარი“. ² ნუსხაშია: „მუათვალე“. ³ ნუსხაშია: „მუაყვალე“.

⁴ ნუსხაშია: „მუაყვერე“.

მულაგე Cb.

მულამაზე Cb.

მულბე Cb.

მულერსე Cb.

მუართვა Cb.

მუასქელე Cb.

მუაუძლურა Cb.

მუახლე¹ (+ 10. 9 ებეკია ZAA)

ახლო(ს) მყოფი ZABCDE.

ნ. მოახლე.

მუახლებული ახლო მოსული Z.

მუასენა² Cb.

მუბერაზი ბუმბერაზი თუ ძლიერ-
რი ZAB.

ბუმბერაზი, გინა ძლიერებით Cab.
ბუმბერაზი, გინა ძლიერი Cq. ბუმ-
ბერაზი მგონია. მოციქულთა
თარგმანი: „იგი ბუმბერაზად
ეტყოდა ვითარცა აღმძვრელი შფო-
თისა და შუღლისა, ხოლო ნახე ესე
ვითარ სიმშვიდით“³ D.

მუგუზი (7. 4 ესაია) ცეცხლ-
კილებული შეშა ZAB.

ცეცხლიანი შეშა CD. განუმარტა-
ვია E.

ნ. ცეცხლი; შდრ. ნაგუზალი.

მულამ მარადის ZABCDE.

მულარა (ვეფხის-ტყ.⁴) დიდი
კედრება Z.

დიდად კედრება ABCDE.

ნ. იმუდარა.

მულბიჩი რომელ არს ყოვლისა საცხო-
ვრებელისა თვისისა ღირწებით წარ-
მგები B.

მულღო (ოთხფ.) თავგია დიდი და
სხვარივი Z.

(ოთხფ.) დიდი თავი AB. (ოთხფ.)

თავგია დიდი მეტად C. (ოთხფ.)

ოხუნველა D.

მულდრეგი უპატრონო, რომელსა

თურქნი იაკვას უწოდენ Z.

უპატრონო ABCDE.

ნ. იაკვა.

[მულრვა ნ. დამულრვა].

მუვილი ყმელი ძაღლთა ZAB
Cab.

მუზარადი ზუჩა ZABCDE.

ნ. ზუჩი.

მუზაფარი ქორცის მწნალი ZAB
CD.

განუმარტავია E.

მუზნური თუალვა (მუზნური
თვლა ZA. მუზნური BCab, მუ-
კუზნური Cq(D) ერთიორად აღ-
რიცხვა (აღრიცხო A) 1, 2, 4, 8, 16, 32 და ყოველივე ესრეთ ZA.

თვლა ერთიორად: 1, 2, 4, 8, 16,

32 ასრე სრულ B. ესე თვლა(ა)
ერთი ორად: 1, 2, 4, 8, 16, 32,
ასრე მიჰყვე (მიჰყევს D) სრულ CD.

მუზრაკი ბერძულია, შუბს
ჰქვიან ZAB.

(უკმ.) ბერძული შუბი C. (უკმ.)

ბერძულია, შუბი D. (უკმ.) მუზრაკი
ბერძულად შუბი E.

მუჯაშარი ცერცვის ღერღილი Z.

ცერცვი ღაღერღილი AE. ცერცვი
ღერღილი B. ცერცვი ღაროშვილი
CD.

ნ. ღერღილი.

მუკენი ჩალურის ლატანი ZAB
CD. ჩალურის ლარტყა E.

მუყუდი ავშრის საბელი ZABCD.
ავშრის თოკი E.

ნ. საბელი.

მუყუზნური ნ. მუზნური თუალვა.

მული ქმრის (ქრმის ZACq) დაჲ
ZABC.

¹ წყაროშია: „მოახლე“. ² ნუსხაშია: „მუახსენა“. ³ წყაროს დასახელება და მოწმობა Caq ნუსხებში გადახაზულია. ⁴ შდრ. ვეფხის-ტყაოსანი, სტროფი 1490, 1*

განუმარტავია DE.
მულილი (ქართლის ცხოვრება ZAA) პარეით (მიპარეით B) კაცია მკლეველი (მკვლეელი Z) ZAA B. მოგვი, გინა ჯადევი Ab.²
მულღანზარი (+ ვეფხის-ტყე Z) სავარდე ZABC. განუმარტავია D.
მუმია რომელიმე კაცია კორცია არს, რომელიმე ასფალტით გან Z. განუმარტავია AB.
მუმლი (მწერ.) (+ 8, 16 გამოსლ. ZAA) აუ რომ კოლოს უწოდენ ZA. (მწერ.) აუ რომ კოლოს უკმობენ B. (მწერ.) კოლოცა C. (მწერ.) DE. ნ. საკუმლე.
მუნ (+ 2, 1 იოანე ZA) იქ(ი) ZABCDE. ნ. მუნით.
მუნთქუესვე (მუნთქუესვე A. მუნთქვესვე CDE) (+ 69, 4 ფსალმ. ZA) მაშინვე. ZABE. მუნქვესვე, მყის CD. ნ. ანაზღო, მუნქუესვე.
მუნი ნ. მუნი, მღერა და ხორა.
მუნით (+ 2 ებრა 13, 9 ZA) იქი-ღამა ZAB.
მუნი, მღერა და ხორა (მუნი CDE) სამივე(ე) მღ(ი)ერია უადვილეს-უძნელესი ZAB. მუნი, მღერა და ხორა სამივე მღერია უადვილეს-უძნელესი (ან უძნელეს-უადვილესი E) CDE. შტრ. ელქიმი.
მუნქუესვე (მუნქუესვე ZA, მუნ-

ქვესვე B) მუნთქუესვე ZAB. ნ. ანაზღო.
მუნჯი უტყუევი (+ გლეხურად Z) ZABCDE.
მურა (ოთხფ.) შავ-წითელი ZAB. შავ-წითელი CD. განუმარტავია E. ნ. რესა.
მურაკი ღვლილით მკვება შესქელებენ შესანახად. მის დროს საკმელად Z. მკვება ეწოდება (წოდება B) მულილი შესქელებულს(ა) შესანახად AB. ესე მკვება ეწოდება დედებით შესქელებულს შესანახად CD. მურაკი არს მკვებულზეთ შესქელებული შესანახად საკმელათვის, რამეთუ ფრად მკვებენ ექმნების E.
მურასა სპარსთა ენაა, ქართულად მოოქვილი ქვეან ZAB. მურასა ქართული არ არის(ს), ქართულად მოოქვილი ქვეან CD. განუმარტავია E. ნ. ზაქები.
მურდასანგი სხვათა ენა შემოღებულა Z. სპარსულია, მკვდარი ქვეან Aa. განუმარტავია AbDE. (უქნ.) BC.
მურეშა (ოთხფ.) წითელ-შავი ზროხა ZA. (ოთხფ.) მრეში ზროხა B. წითელ-შავი ძროხა C. განუმარტავია E. შტრ. მრეში.
მური (44. 9 ფსალმ.) ესე (+ არს A) შტახსისა ნაწურთა უზრქესი სტენელი ZA.

¹ შტრ. ქართლის ცხოვრება, ს. ყაუხჩიშვილის გამოც., II, 193,9. ² ასეთი განმარტება, B-ში გადაბარებულია. ³ შტრ. ვეფხის-ტყისანი, სტროფი 1460,1.

(44, 9 ფსალმ.) მური არს შტახსის ნაწურთა უზრქესი სუნელი B. მური არს შტახსისა ნაწური უზრქესი სე(ლ)ნელი, რომელსა მურიმაქად სახელ-სდებენ მკურნალნი C. (ბალ.) ეს მური ყვაილისაგან გამოიქდება მეფეთ საცხებლად, თუ მკვდარს წასცხო, წლამდისინ არ გაიხრწნება, ბაბილონს მოვა E.

ნ. სამურაევი, შტახსი.

მური სომხურია: კვამლისაგან გაშავებულს ჰქვია, ქართულად ფ ა რ ი ლ ს უწოდენ Z.

სომხურია, კვამლისა ფარილსა უწოდენ, ქართულად ფ ა რ ი ლ ი ჰქვია(ნ) A. კვამლის ფარილი. მური სომხურია, ფ ა რ ი ლ ი — ქართული B. ფარილი კვამლისა Cab. კვამლისა E.

მურკვნა, მურკვნვა ნ. მურკვნა.

მურკვი კომბოსტოთ ძირთ ხეიტი Z.

კომბოსტოს ძირთ ხეიტი AB. (ბალ.) CE.

მურკვნა (მურკვნა ZA, მურკუნა B, მურკვნა C, მურკვნვა E) რცხა ZABC.

რცხა E.

ნ. აღმურკვნა, მმურკნელი, მმურკნელობითი, მმურკნველი, სამურკნო, უმრკნველი, უმურკნელი.

მურკლი ნოტიოში შეკუმშ(ვ)ილი ZAB.

აჲდ ამოზელილი C. აჲდ ამოზელილი რაც რამ E.

მურკუნა ნ. მურკვნა.

მურტი¹ (ხე) (+ 1, 35 მსაჯ. ZA)

მეირის(ი)ნი ZAB.

(ხე) CE.

ნ. მურსინი.

მურყანი (მურყნი Cq) (ხე) თხმელა ZAB.

(ხე) C. (ხე) რთხმელა E.

მურწი (თევზ.) ZABCE.

მუსა ტაბლათ მოსაგველი Z.

მოსაგველი სუფთა A. მოსაგველი რამ B. მოსაგველი რამ არის ცოცხვით(ა) (ცოცხავით D) CE.

მუსადია ბიცოლა ZB.

ბიძის-ცოლა C.

მუსანდარა Z.

მუსიკა (მუსიკი BCE) (3, 15 დანიელ) ლათინურია, კ მ ო ა ნ ე ბ ა დ მოვა, ქართულად ს ა ხ ი ო ბ ა ჰქვია(ნ) Z.

ლათინურია, კ მ ო ა ნ ე ბ ა ა, ქართულად ს ა ხ ი ო ბ ა ჰქვია(ნ) (3, 15 დანიელ) A. კმონება, ფრანგულია. ქართულად ს ა ხ ი ო ბ ა ჰქვია(ნ) (3, 7 დანიელ) B. კმოვანი, გინა მგალობელი C. კმონება E.

ნ. ვმუსკობ.

მუსრვა შემმუსრვა, დამუსრა, გატეხასავით Z.

გატეხა ABCE.

ნ. დამუსრა, ნამუსრი, შემმუსრვა.

მუსტარიბი ქალაქის გამგებელი ZAB.

ქალაქთ გამგებელი C.

მუსტი კვირილესაგან შეჩვენებაში: „რომელმა(ნ) უვნებ(ე)ლობითა და მუსტითა გარდ(ა)მოიყვანნა იგი ჩვენსა ამას მსგავსებასა“ ZAB.

[მუსტოფი ნ. სკრინიარი].

მუსუსი მეტად მდომელი გლახურ(ად) ZAB.

¹ წყაროშია: „მურტოვანსა“.

მეტად მდომი C.

შდრ. ვოკოლი.

მუტელი დიატ ასო სარცხენე-
ლი ZA.

დიატ ასო BC, განუმარტავია E.
ნ. ივი.

მუტრიბი (+ როსტომ. Z) ქალი
მეჩანგე ZAB.

ქალი მეჩანგენი C. მეჩანგე E.

მუტრუკი (ოთხფ.) ვირის კიცვი
(კვიცი Cq) ZABC.

(ოთხფ.) E.

ნ. ცხენი.

მუზადევ² Cb.

მუზდევ Cb.

მუზელინე Ch.

მუზიდე Cb.

მუზთრე Cb.

მუზყერე Cb.

მუნაცვლე Cb.

მუზრთვი Cb.

მუუსუენე³ Cb.

მუუბანე Cb.

მუუფარე Cb.

მუუყარე Cb.

მუუშინე Cb.

მუუცეპია Cb.

მუუძეწე Cb.

მუუწვე Cb.

მუუწიე Cb.

მუუჟე Cb.

მუუჟეგ Cb.

მუფარახი (+ ვეფხის-ტყ.⁴ Z) ია-
გუნდის მაჯენი ZAB.

განუმარტავია C.

მუქარა (მუქარობა CE) სხვათა
ენაა, დაქადებასავით Z.

დაქადებასავით, სხვათა ენათა A.1.
, დაქადებასავით AbBCb. განუმარტავია
CaqE.

მუქასარი (ვისრამ.⁵) ნიფხვის ტო-
ტი Z.

ნიფხვის ცალი ტოტი A. ნიფხვის
ცალი მქარე B. საბიძალი CF.

მუქაფა (+ ვეფხის-ტყ.⁶ Z) საპა-
სუხო ZABC.

სან(ა)ცლო E.

ნ. სამუქეთო.

მუქერი ZACE.

საზრდელი თუ ნუზლი მგონია B.
11, 27 შამათ-ტყ. 7: „(+ და Cb)
ტვირთი (+ იგი მისი Cb) ყოველივე
წარულო და ძნიად(ლა) კარაულნი.
შეაქცინა მუქერთა მისთა თან:
(ათანა მისთა BCh)“ ZABCb.
„შეაქცინა მუქ(ერ)თა თანა“ Caq.

მუქიბი ძღვენთ (ძღვენს B) მწე
ZAB.

ძღვენთ შემნახავი C. განუმარტა-
ვია E.

მულაბანა საა(ე)ოლ შესაბრალისი
ZABC.

ბაამიანში D⁸. განუმარტავია E.

მულარბარა [მულაბარა⁷ D] (ლა-
რეჯან.⁹) ინდოური მურასა. რო-
მელსა გულქანდას უწო-
დენ Z.

ინდოური მურასა AB. განუმარტავია
CbqE. გულქანდ Ca. [დარეჯან.⁹]

1 შდრ. შამანმეს ქართული ევრსიები, წიგნი, სტროფი 3775 ბ, 3776 დ. ² ამ სიტყვასთან შენიშვნა: „მუაბას ზეით ეს უნები დაწერეთ, მერმე მუაბა და მუაბას მგავსი“. ³ ნუსხაშია: „მუუსენე“. ⁴ შდრ. ვეფხის-ტყალსანი, სტროფი 108, 3. ⁵ იბ. ვისრამიანი, 1938 წ. გვ. 160, 1. ⁶ შდრ. ვეფხის-ტყალსანი, სტროფი 1200, 2. ⁷ შდრ. A—1105, 237 v, ხ. ⁸ D-ში ამ სიტყვასთან მიწერილია: „ვთი ფარემურზი-ლი“. ⁹ შდრ. ამირან-ლარეჯანიანი, ს. ყუბანეისევის გამოც., 55, 22 („მულ-რაბასრი“).

„თელით“ და მარგალიტოთა მუღა-
ბარად „შექმნილი“ D.

[მუღნი ნ. ბარბითი].

მულრაობა (48. 2 იერემ.) ქადილა
ZAB.

ბულრაობა: C. ესე არს კუროთა
მიერ ყვირილი და ბრძოლა მიწისა,
ვიეთნი ბულრაობას იტყვიან E.
ნ. ემელროდა, ქადილი.

მულურობა² (11, 10 ოსე) ლომუ-
რი ზახება ZA.

ზროხული ზახება (11, ოსე)
B. ზახება C.

მუყა ოჩხრობა ZA.

ოჩხარი BCE.
ნ. ოჩხარი.

[მუყაიში ნ. ოქროსთმა, სხებლა].

[მუყა ხვასტაგთა ნ. სარგებელი].

მუყრი მაჰმადიანთ შოლა ZAB.

მუშა ქვეყ(ა)ნის(ა) მოქმედი ZAB.
მოქმედი ქვეყანისა C.

ნ. ვმუშაობ. იმუშავა. სამუ-
შაო; შდრ. მუშაკი.

მუშა ძნის შესაკრავი ჩხირი ABC.
ძნის ჩხირი E.

მუშაბალი³ თათართ ენაა. ქართუ-
ლად ს ა რ თ ხ მ ე ლ ი ჰქვიან
ZA.

(უქმ.) თათრულია, ქართულად
ს ა რ თ ხ მ ე ლ ი ჰქვიან B.

მუშავაზი (მუშავაზა Caq) ძველის
ვაზის ფერი; ამბრან ფერი(ა)
ZA.

ვისრამიანში სწერია. ძველი ვაზის
ფერი, ამბრის ფერი B. ვაზი ნამუ-
შავარი კვალად Cab. ვისრამიან-

ნი: „შენ რომ (რომელ E) მუშავაზი-
სა ფერსა თმასა (თმათა E) იგლეჯ“
CaqE.

მუშაითი საბელზე(დ) მოთამაშე
ZABC.

განუშარტავია E.

მუშაკი (მუშაკი და მუშა E)
(+ 10, 10 მათე ZA) მუშა ZABC.

განუშარტავია E.

ნ. ვმუშაობ. სამუშაკო; შდრ.
მუშა.

მუშამი ბარი ან (და A) პეტალ
ცხელი ადგილი ZA.

ბარი და ცხელი BC. კარაბაღი:
„ღვინო ზეგნისა და არ მუშამი-
სა“⁴ Caq.

[მუშთარი ნ. ღია 1. ცთომილნი].

[მუში ნ. ეტისხარტულარი].

მუშუკი (ოთხფ.) ხაზარეთისა მუშუკის
ცხოელი, თავესა ჰვავს; ხოლო
აფრიკის(ა) ცხენსა და მათას
ასოთავან არს მუშუკი ZA.

(ოთხფ.) ხაზარული მუშუკი თავესა
ჰვავს, ხოლო აფრიკას მუშუკი —
ცხენსა; მათის ასოთავან არს მუშ-
უკი-ყვერნი B. (ოთხფ.) ესე არს ნადი-
რი (+ ერთი Cq) ხაზარეთისა ქვეყა-
ნისა და მუშუკი მისისა ასოსავან
(ასოთავან Caq) არს ოა თვითცა
სუ(ლ)ნელია ყოვლითურთ C. (ოთხფ.)
ესე არს ნადირი ხაზარეთისა თემსა,
ხოლო მუშუკი მისისა ასოსავან არს
და თვითცა სულნელია E.

[მუშუკი ნ. ბობოწყურა. ხის მუშუკი].

მუშუტი თით-მომუქველი ცერისა
კერძო ZA.

¹ ასეთი განმარტება B-ში გადახაზულია. ² წყაროშია: „მულროოდის“. ³ ამ სიტყვიდან სიტყვამდე „მეტლათ მუშლაპრე“ Z-ში ტექსტი გაუცხოველებით, რის გამო მრავალნიერი დამახინჯება მოიპოვება. ⁴ შდრ. უსწორო კარაბაღინი, გამოც. ლ. კოტეტიშვილისა, თბ., 1938 წ., გვ. 97, 39 („მუშამა“). ⁵ წყაროს დასახელება და მოწმობა ორივე ნუსხაში გადახაზულია.

თითნი მომუქეილ(ნი) BC. განუ-
მარტავია E.

ნ. მუჭი.

მუჩირი ტყბილის მომშოველი: „მუჩირი
ქარავანი ღვინისა“ B.

მუჩირობა ტყბილის მოშობა ZA.

ნ. ვიმუჩირე, ვიმუჩირეთ, კალ-
მასი, მემუჩირე, სამუჩირო.

მუცელა ყვანას სენი ZA.

ყვანა სენი B.

მუცელი შიგანურთ საქავეი ZA.

განუმარტავია BCqE. შერდს ჭეი-
თი Cab.

ნ. ცხრამუცელა.

მუცელქმნული (14. 1 ოსე) მაკე
ZAA.

ორსული Cq.

მუცლად-ღება (+ 2. 2 გამოსლ.
ZAA) ყრმის ჩასახვა ZA.

ჩასახვა B. მუცელში ჩაღება C.
განუმარტავია E.

მუცლით-მეზღაპრე (8. 19 ესაია)
ესე იგი არს ეშმაკთ მკითხავი.
გინა ეშმაკი მუცლით გამო უბ-
ნობდეს, გინა ულუჯი, გინა
მკვდრას ძელითა მისნობდეს და
რაადც მისთანა ZA¹.

(8, 19 ესაია) ესე არს ეშმაკთ
მკითხავი. გინა მუცლით გამომე-
ტყველი, გინა ულუჯი. გინა მკვდრის
ძელთა თუ რითაც მისანი B. მუც-
ლით-მეზღაპრე ეწოდების ულუჯ-
სა გინა ეშმაკთ მკითხველსა. გინა
მუცლით გამომეტყველსა, გინა
მკვდართა ძელებთა მიერ მისანთა C.

მუცლის-მფარველი² (29, 22 გა-
მოსლ.) დუმა ZAA.

ნ. მფარველი მუცლისა, სა-

ბურველი მუცლისა.

მუწაკი ქუნქლა Z.

მუწუჯი მბზო ZA.

განუმარტავია BE. მუწუჯი არს,
რადცა მსხმო გამოვალს კაცსა ზედა,
არამედ სახელნი სხედანსხევა მათი.
რაოდენ რიგია C.

მუჭი ეწოდების რა მაგრი(ი)ად
ქელთა თითნი შეიკუმშო და უკე-
თუ კაცსა ცერით კერძო სკე-
ეწოდების მუჭტი; (+ უკე-
თუ A) ნეკის მჭარე დაჰკრა, ეწო-
დების (ეწოდება Ab) მჭილი;
უკეთუ ცერი თითებს ქვეშ
დაიყურო (დააყრა A), ეგრე სცე,
ეწოდების ბლიკვი; უკეთუ
თითებთა გოჯის კერძო კრა
(წაჰკრა A). ეწოდების ქიშ-
ტი (ქისტო A), რომელ არს
ქურჯვა; უკეთუ იდაყვითა
უქულმა უკუჰკრა, მუჯ-
ლუგ(ანი) ეწოდების ZA.

მუჭი ეწოდების რა ქელთა თითნი
შეიკუმშო მაგრიად და უკეთუ კაცსა
სცე ცერის კერძო მუჭითა, ეწოდე-
ბის მუჭტი; უკეთუ ნეკის მჭარე
დაჰკრა, ეწოდება მჭილი; უკეთუ
ცერი თითებთა ქვეშ დააყრა, ეგრე
სცე, ეწოდების ბლიკვი; უკეთუ
თითებთა გოჯთა კერძო წაჰკრა.
ეწოდების ქისტო. რომელ არს
ქურჯვა; უკეთუ იდაყვით უქულმა
უქუჰკრა, მუჯლუგანი ეწოდება
B. მუჭი ეწოდების, რა ქელთა თით-
ნი შეიკუმშო (შეიკუმშე Cq) მაგ-
რიად, ხოლო უკეთუ კაცსა სცე მუ-
ჭითა ცერის კერძო, ეწოდების
მუჭტი და არღარა მუჭი; უკეთუ
ნეკის(ანი) მჭარე და(ჰ)კრა, ეწოდების

¹ აქამდე აღწევს გადაღებული ტექსტის გაცხოველება (ნ. შენიშვნა სიტყვასთან: „მუშაბალი“). ² წყაროშია: „დამფარველი მუცლისა“.

მძილი; უკეთუ ცერი თითებთა ქვეშე დაამწყვდიენე და ეგრე მომუქვილინ შემო(კ)ირნე, ეწოდების ბლიკვი; უკეთუ თითებისკენ წა(კ)კრა, ეწოდების ქიშტი, რომელ არს ქურჯვა; ხოლო უკეთუ იდაყვითა უკულმართ უკუნკრა, მუჭულუგანი არს სახელი მისი C.

ნ. მომუქვული.

მუხა (ხე) (+ 44, 14 ესაია ZAa)
ესე არს კრკოს ხე, მუხად ითქმის, რადც ქერქი მქისე და დამუხალული აქვს ZA.

(ხე) მუხად ითქმის, რასაც ქერქი მქისი და დამუხალული აქვს, ხოლო კრკოს ხესაც მუხა ეწოდება, რამეთუ იგიცა დამუხვილ არს B. მუხად ითქმის, რასაცა ქერქი მქისე და დამუხალული აქვს, რომელსაც აწ ხესა მუხად სახელ-ვ(ს)დებთ, კრკო ეწოდების და მუხაცა C. (ხე) E. ნ. აბანოზი, ეკალმუხა; შდრ.

მუხვა.

[მუხვა ნ. დამუხვა, დამუხვილა; მომუხვა].

მუხთალი დაუნდობელი მოლაღ-ტე ZAB.

მოლაღატესაით CaB. განუმარტავია CqE.

ნ. იმუხთლა.

მუხლუხი (მძრომ.) ხის ღიღი ჭია ZAB.

(მძრომ.) C.

მუხრუქი ცხენთ ცხვირთ მოსაგ-რეხი ZA.

განუმარტავია BCE.

მუხტი ვაზნა ZAA.

ნ. ვაზნა.

მუხუდო (ბალ.) ქართული არ არის, ერევეენდი (ერევენ-

ღი AB) ჰქვია(ნ) ZAB.

(ბალ.) CE.

მუხუნძიული (მუხუნძიელი ZB CqE, მუხუნძიული Aa) (მძრომ.) (3 დიოლოლ.)¹ ფოთლის მუამელი ჭია Z.

(მძრომ.) (+ 3 დიოლოლ.) Aa ჭია

ფოთლის მუამელი A. (მძრომ) BCE.

მუხური ჩამოსხმული C.

მუქლო-მოდრეკა დაჩოქება ZAB.

მუქლი (1 მეფ. 17. 51) ფერკის სადრეკის თავი: მუქლად ითქმის ტაევი: მუქლს უწოდენ ლერწმას როკა და მისთანათა ZA.

ფეკის სადრეკის თავი B. ფერკის სადრეკის თავი C. განუმარტავია CqE.

ნ. დაიმუქნალქმნა.

მუქლი დაიდგა (მუქლი დაიდგნა ZAA) ცალს მუქლით დაჩოქა ZAB.

შდრ. დაიდგნა.

მუქლისაფენი ნ. მუქლსაფენი.

მუქლის-მოყრა ორის მუქლის მოდრეკა ZA.

განუმარტავია B.

მუქლსაფენი (მუქლისაფენი Z) ZAB.

მუჯა მლაშობი ადგილი ZA.

მლაშე მიწა, სადა ნადირნი სალოკელად მივლენ B. მუჯა არს მიწა მლაშე, სადა ნადირნი ლოკელ მივლენ CE.

მუჯამარი (მუჯამბარი CE) საცეცხლური ZAB.

საცეცხლურივით C. განუმარტავია E.

ნ. საცეცხლე.

მუჯირი ხვარბლის მნე ZAC.

¹ შდრ. A—1103, 59 v, b 30.

ნვარბალთ მნე B. განუმარტავია E.
მუჭლუგანი მუქთან ნახე ZA.

ნიდაყვიო უკუყვრა B. იდაყვიო
უკულმა ცემა C. განუმარტავია E.

მუპარაკი (მუპრაკი E) კელით-
წერილი(ა) ZABCE.

ნ. წერილი.

მურსინი Z (მეირსინი ZAB) (ხე)
(+ 41, 19 ესაია ZAa) მურტი
ZAB.

ნ. მურტი.

მურსიონი¹ (ხე)მურტი ZA.

(ხე) მურტიე B. (ხე) მეირსინი,
მურტი C. იოსიპოსი²: „მიმღე-
ბელნი კლთა შინა ირეოსინისა.
მეირსიონისა და ძეწნისაგან ნყოფი-
სა თანა ფინიქსისა ქმნულისა პეჯესიო-
სს ვაშლისა თანა“ Cq³.

მფარველი ფარვის მოქმედი ZAB.

ნ. ემფარველა, მუცლის-
მფარველი.

მფარველი მუცლისა (29, 22 გა-
მოსლ.⁴) ღუმე ZABCab.

ნ. მუცლის მფარველი, საბურ-
ველი მუცლისა.

მფერებელი ფერების მოქმედი
ZAB.

განუმარტავია Cb.

მფერთეებელთასა ნ. მფრთეე-
ბელთასა.

მფლობელი (+ ნების მქნელი B;
შემძლებელი E) არს კაცი თვით-
მფლობელი სიტყვიერებითა და
წინააღრჩევითა. ამისთვისცა რა
წადილი მისი იყოს ბოროტ, წი-
ნააღუდგების კეთილი და არა

იქმს ბოროტსა, უკეთუ არა ინე-
ბოს (ინება B, ენებოს CD).

ეგრეთვე კეთილსა ბოროტი,
ხოლო პირუტყვთა არა აქვს
(აქვთ B) წინააღდგომა წადი-
ლისა და არცა მფლობელ
არიან, არამედ ანგელოზნიცა
მფლობელ არიან, რამეთუ (და
CD) ეშმაკ(ნი) კეთილად შე(3)-
ქმნა უფალმან და თვითმფლო-
ბელობით(ა) იქმნა ბოროტ (+
მ ფ ლ ო ბ ე ლ ო ბ ა არს თვისისა
ნებისა ქმნა ZA) ZABCE.

მფოფინარე ჩქარად მღელარე
ZAB.

მფოფინარე არს ცეცხლითა მღუ-
ლარე ანუ მსგავსი მისი C. განუმარ-
ტავია E.

მფრთეებელთასა (მფერთეებელ-
თასა B) 3, 13 ეზეკ. Z.

(3, 13 ეზეკ.) მფრინავი B.

მფრინავი ფრინვის მოქმედი
ZAB.

მფრინველი (ფრინ.) (+ 1, 20
დაბად. ZAa) ფრთოვანი ZA.

(ფრინ.) ფრთოსანი B. მფრინავი C.

ნ. ფრინველი.

მფროი (+ კავშირის ბოლოს⁵
ZAB) ფრიალი ZABCE.

მფსონი ამხანაგ(ნი) შეყრილ(ნი)
ZABC.

განუმარტავია E.

მფსონობა ამხანაგობა Z.

მფქველი (მფქუშლი ZA, მფქუე-

¹ ნუსხებშია: „მეირსიონი“. ² შდრ. A¹-675, 49 v., 6 („მეირსინისა“). ³ წყა-
როს დასახელება და მოწმობა Cq-ში გადახზულია. ⁴ წყაროშია: „დამფარველი
მუცლისაჲ“. ⁵ იგულისხმება იოანე პეტრიწის თარგმანების „ბოლო-სიტყუაჲ“, II
წიგნი (გვ. 209, 8).

ლი B) დაფქვის მოქმედი ZAB.
 მჭკურეველი ფქრევის მოქმედი ZAB.
 მფშველი ნ. მფშველი.
 მფშვინავი ნ. მფშვინავი.
 მფშველი (მფშუშლი ZA, მფშველი B) სუნნელობის მღენელ ZA.
 სუნნელების მოქმედი B.
 მფშუშლი ნ. მფშველი.
 მფშვინავი (მფშვინავი B) ფშვინავის მოქმედი ZAB.
 მქადაგებელი ქადაგების მეტყველი ZAB.
 მქადებელი ქადების მოქმედი B.
 მქანდაკებელი კერპთ მოქმედი B.
 მქანარ¹ (+ 30, 28 ესაია Z) დაქანებით წარმდინარე ZA.
 დაქანებული წარმდინარე B. დაქანებული გინა წარმდინარე C. დაქანებული E.
 შდრ. მქანარება.
 მქარვე მქრქალ ღებელი ZAB.
 ღებელი მქრქალი CE.
 მქებარე მაქებელი ZAB.
 მქებელი მაქებელივე Z.
 მქენებელი ქენების მოქმედი ZAB.
 მქირდნელი გამეციხველი ZAB CE.
 მქისი დამუხვილი, გინა ხორკლიანი ZA.
 დამუხალული გინა ხორკლიანი BC.
 დამუხვილ. მქისი არს ნერგი ქერქდახეთქილი და დამუხალული რამე.
 გინა ხორკლიანი. ქელი მომეხაჟოს E.
 მქლეშელი ქლეშის მოქმედი ZAB.

მქმნელი მქნელი ZAB.
 ნ. მქნელი.
 მქნარება მდინარეთ ჩქარა(დ) და მოციით მოდუნა (მიდუნა AB) ZAB.
 მიდუნა წყალთა მალიად და მოციით C. მიდუნა. „მქნარება მდინარისა, ერისა სიმრავლე“ E.
 შდრ. მქანარ.
 მქნელი, მოქმედი ZAB.
 შდრ. მქმნელი.
 მქონებელი ქონებანი ZAB.
 მქრქალი ფერნაკლები ZABE.
 ფერნაკლები C.
 მქსოველი ქსოვის მოქმედი ZA.
 ქსოვის მქნელი B.
 მქუხარე ქუხილის მოქმედი ZAB.
 [მქცეველი ნ. ეზოსა შინა მქცეველი].
 მღამიობი (ფრინ.) (+ 2, 20 ესაია ZABCh) მაჩქათელა ZABCE.
 მღალადებელი (+ 22, 2 ესაია ZAA) ღალადების მოქმედი ZAB.
 მღღელთ-მოძღუარი (+ 11, 47 იოანე ZAA) მათი მთავარი ZA.
 მღღელი (+ 1, 5 ლუკა ZAA) გამწმედელი. გინა მფარველი ZABC.
 განუმარტავია E.
 ნ. მამა, მწყემსი, პაპა 2.
 მღღელობა (მღღლობა B) (+ 19, 6 გამოსლ. ZAA) მძა ხარისხზე აღსლევა ZA.
 იმ ხარისხზე აღსლევა B.
 მღღევაი ღებ(ვ)ის მოქმედი ZA.
 ღებვის მქნელი B.
 მღღებარი საღებავის მცოდინარე ოსტატი ZA.

¹ წყაროშია: „მქანარი“.

საღებავის ოსტატი B.
მღერა თამაშობაში ნახე ZA.
 მორინეთ თამაშობა B. თამაშობა
 მორინეთა C. განუმარტავთა E.
 ნ. ვიმღერე. იმღერა, ლაღობა,
 მემღერნი, მონღერალი. მომღე-
 რი, ნამღერი; სათამაშო, სიმღე-
 რა.
მღერი ძნელი მუნი ZABE.
 მღიერი, ძნელი მუნი C.
 ნ. მუნი.
[მღვდელი ნ. მღდელი].
მღვიანი, მღვიანი და წამოღვივება
 .ნ. მღვანი.
მღვიე ნ. მღვე.
მღვიერი ნ. მღვერი.
მღვივანი ნ. მღვეანი.
მღვიმე ნ. მღმე.
მღვინვარი ნ. მღვნვარი.
მღვირდო (მღვირდოი C) კარა-
ბა დ.: „ასვი სიქორავი ერთი
 მღვირდოის(ა) წყალი“ ZABC.
მღვიძარე ნ. მღვძარე.
მღვიძარება ნ. მღვძარება.
მღვიძარი ნ. მღვძარე.
მღვრიე ნ. მღურვიე.
მღიერი (+ 22, 22 ლევიტ. ZAa)
მღერი ZAB.
 ნ. სიმღიერე.
მღილი (+ 6, 19 მათე ZA) ქუა
უნჯთ გამრყენელი ZAB.
 (მძრომ.) კია უნჯთ გამრყენლო
 Cb. კია Ca.
მღნავი კმა(მ)დაბალი ZACE.
 კმა დაბალივით B.
მღრინავი (+ 11, 19 ლევიტ. ZAa)
ღილი ჰრელი ზორაყი ZAB.

(ფრინ.) ესე შევნიერი მფროიველი
 არს ვითარცა ფარშამანგი და არა
 ვიცი, რომელია, გამოიყვლი(ვ)ეთ
 C. (ფრინ.) მღრინავი შევნიერი
 ფრინველია ვითარცა ფარშამანგი და
 არ ვიცი, რომელია, თქვენ გამოიძი-
 ეთ E.
მღუვიმე ნ. მღვმე.
მღუვიძარე ნ. მღვძარე.
მღუნავი (მღუნარი AbBCE) (+ 3
მეფე 20, 11 ZA) კაცი მოდრე-
კილი ZABC.
 მოდრეკილი (3 მეფე 20. 11) E.
მღურივე (მღურაე BCab, მღვრაე
CqE) ნოტიო არეული ZAB.
 მღვიე (+ არეული Cb) C. განუ-
 მარტავთა E.
 ნ. ამღურეული, აღმღურეული;
 მღვე; შღრ. მრღვე.
მღვე (მღვეე B) მღვრეე ZAB.
მღვეერი (მღვეერი CqE) ცეცხლი-
ანი ნაცარი ZAB.
 ცხელი ნაცარი C. განუმარტავთა E.
მღვვანი (მღვივანი BCb, მღვიანი
Caq, მღვიანი და წამოღვივება
E) ჰბუევი გა(ნ)ქურვებული
ZAB.
 ჰბუევათა განქურვება CE.
 ნ. მღვნვარი.
მღვმე (მღუვიმე B, მღვიმე
BCqE) მთხრებლი კლდისა ZA.
 კლდის მთხრებლი BCE. მთხრებლ-
 თან ნახე B.
 ნ. მთხრებლი.
მღვნვარი (მღვივნვარი BCE)
მღვვანივე ZA.
 იგივე BCb. განუმარტავთა Caq.
 იგლის 5 სვინაქსარი E².
მღვძარე (მღვიძარე B, მღუვიძარე

1 შღრ. Q—916. 128, 14. 2 წყაროს დასახელება Cb-ში გადახაზულია.

B, მღვდარი Cab, მღვიძარი Cq)
(1 ეზრა 8, 29) არამძინარე ZAA.
(13, 37 მარკ.) უძილოდ Aa. (+
ეზრა 8, 29 Ab) ლვიძლის მოქმედი
AbB. უძილარი BCb. განუმარტავი
Caq.

მღვდარება¹ E.

მღვდარი ნ. მღვდარე.

მეავი (ოთხვ.) თრითინას(ა) ჰგავს,
პატარაა ZABCb.

(ოთხვ.) CaqE.

მყარი (+ 2. 21 ესაია ZAA) მაგა-
რი, გინა მტყიეე ZABC.

განუმარტავი E.

ნ. დაამყარა, დამყარება, დამ-
ყარებული, სამყარო, შემყარება.

მყარის დაძვრა (მყარის დაძურა
ZAA, მყარის დაძვრა B, მყარი
CB) დედაკაცის ფუში ZAAbCb.

მყაფარი (2 დიოლოდ.²) ყაფარი
ZAA.

მყაფი (მყაფი და მყაფარი B) AbCE.
(დიონოსი 9, 27) ერთი მგონია, შეღ-
მართი სწორე და არა მიმრეცი B.

[მყენ ნ. მყნა].

მყენსი (26 ნემეს.) (+ მყენსი
არაან B) მომზიდველნი თავგენი
ძარღვეთანი ZAB.

(+ 26 ნემეს. Cb) მყენსი არაან
მომზიდველნი თავგენი, რომელ არს
ძარღვენი CE.

მყვანებელი ნ. მყუანებელი.

მყვარი ნ. მყუარი.

მყვირალი ნ. მყვრალი.

მყვირტე და მყირტე ნ. მყვრტე
და მყირტე.

მყვირტლე ნ. მყვრტლე.

მყვრელი ნ. მყურელი.

მყვრიმლავი ნ. მყურიმლავი.

მყიე (მყიე და მკიე E) (+ მკიე
ZA), ნაცრის ფერი ZAB.

(+ მკიე C) წულის ფერი CE.

მყინვარი (6, 17 იობ) ყინვის
მოქმედი ZAA.

მყირტე უგემური ZA.

მყირტლე, გინა უგემური B. მე-
ტალ უგემური C. ესეც მყირტლობაა,
გარდამატებული, უგემური. ბაკეი-
რის სტოდიელ ში: „სიფიცხსა
და სიყვირტეს შეიქმს“ E.

ნ. მყვრტლე.

მყის უყაჟო და უმსწრაფლეს(ი)
ZABCE.

ნ. ანაზდი, არდიფრუ, აპა.
მყსიერობა.

მყისთანადება ZAA.

მყიფე ადვილგასატეხელი მხლის
ძირი ZA.

ადვილგასატეხი მხალთ ძირი B,
ადილ გასატეხელი ბოლოკი თუ
მისთანანი Cb. განუმარტავი CaqE.

მყმარი მშეული B.

მყნა სხვა ხე სხვას ხეზე მოაბას
ZA.

სხვა ხე სხვაზე მოაბა B. სხვა ხე
სხვაზე(დ) შეზარდო(ს) C. (ხე) E.

ნ. ამყნა, წამყენი.

მყო მყოფი, მყო — გამამყოფა
ZA.

მყოფი, გინა გამამყოფა B. მყოფი
Cb.

მყოლოლი ვენაჯის ფანჩატური
ZAB.

ვენაჯი C.

მყოვარ (+ 12, 40 მარკ. ZAB)
ხანდაზმით ZABCE.

ნ. მიუმყოვარებლად, სამყოფ-
რო.

მყოფარიანობა მყოფის ბუნება ZAB.

მყოფი (მყოფი, მყოფ Cq) (+ 3, 14 გამოსლ. ZAA) (+ მყოფი BCE) ზოგადი სახელი არს ყოველთა მყოფთა. ხოლო ესე მყოფი განიყოფების არსებისა მიმართ და შემთხვევითისა. არსება უკვე არს (+ საქმე ZAC qE) თავით თვისით მყოფი და არა მოქნენ სხვისა შემტყიცებისა მიმართ, (+ ესე იგი არს თავისა შორის თვისსა მყოფი BCD); ხოლო შემთხვევითი არს არსებისა (არსებასა ABCD) შინა ხილული, ვერ შემძლებელი თავსა შორის (შინა CE) თვისსა ყოფისა, არამედ სხვისა შორის მქონებელი ყოფისა(ა)¹ (+ ორნივე ესე მყოფი არს; ააცა მყოფი არს, მაგრამ უგვარო ZAB) ZABCE.

ნ. ა 2, გამყოფებელი, ვმყოფობ, სამყოფი.

მყრალი² (+ 6, 7 იობ ZA) ავსუნოსანი ZABCb.

ავსუნოსანი Caq. განუშარტავია E.

ნ. ილაო, სიმყრალე.

მყსიერობა (32 კავშ.) მყსობა ZAB.

მყსობისაგან Cb. მყსობისაგან ვეკობ (კავშირში) Cq. განუშარტავია E.

მყუანებელი (მყვანებელი B) მატარებელი ZAB.

ნ. მკედართ-მყუანებელი.

მყუარი (მყვარი CqE) (ოთხფ.) (+ 8, 3 გამოსლ. ZA) ბაყაყი ZABC.

(ოთხფ.) E.

მყუდრო⁴ (3, 22 ტობია) მშვიდობით ZAB.

განუშარტავია CbqE.

მყუდროობა Cb.

მყუედრილა (მყუჭდრილა ZA) მაყვედრებდა ZAB.

მყურელი (მყვრელი BCbqE) (მძრომ.) ძლოკი ZAA.

(მძრომ.) AbBCE.

მყურიმლავი (მყვრიმლავი B) (11, 4 ოსე) ყვრიმლის მცემელი ZAB.

მყვრალი⁵ (11, 3 ზაქარ.) მალლა მძახელი ZAA.

მყვრტე და მყირტე⁶ გარდამატებული E.

მყვრტლე (მყვირტლე BCE) სემევის გარდარეულება ZAB.

გარდარეულება მეავისა C. გარდარეულება მეავისა და ყოვლისა გარდარეულებისა E.

ნ. მეავე, მყირტე, სიმყვრტლე, უმყვრტესი.

[მშ ნ. დამშევა, დამშეული, იშინებს, მოუშმიე, მშიერი, შია, შიეზა, შიევა, შიის, შიმშიდ, შიმშილი, შიმშილობა].

მშევებელი ნ. მშუებელი.

მშვიდი ნ. მშვიდი.

მშვილობა ნ. მშვილობა.

მშვილობის-მყოფელი ნ. მშვილობის-მყოფელი.

¹ განშარტება გამოკრებილა იოანე დამასკელის კათილორიდან (S—1463, 41 r).

² აქედან Ca ხელნაწერს აკლია. ³ შდრ. იოანე პეტრიწის თარგმანება, II წიგნი, 83,31 („გულმყსიერობა“). ⁴ წყაროშია: „მყუდროებაა“. ⁵ ნუსხებშია: „მყვირტეა“. ⁶ ნუსხაშია: „მყვირტე და მყირტე“.

მშვილდი ნ. მშვლდი.
 მშვილდოსანი ნ. მშვლდოსანი
 1, 2.
 [მშვინვა ნ. მშვნვა].
 მშვინვიერი 5. მშვნივიერი.
 მშთუარი (მშთვარი ZB) (15, 29
 საქმე) დამრჩვალი ZA.
 დამრჩვალი (15, 20 საქმე) B.
 მშიერი (+ 2, 18 ბარტქ ZAA)
 კამყმარი ZABCbq.
 განუმარტავია E.
 5. მშ.
 მშიშარი შიშის მოქმედი (+ უპა-
 ტიტრად Z) ZA.
 შიშის მქონი B.
 მშიშრეული პატიოსნად მოშიშა-
 რი Z.
 პატრონის შიშანი AB.
 მშლეელი მოშლის მოქმედი Z.
 შლის მოქმედი AB. განუმარტავია
 Cb.
 მშობა Cb.
 მშობელი (+ 15, 8 იერემ. ZA)
 ღედა ZAB.
 განუმარტავია Cb.
 5. სამშობლო.
 მშობი (49, 24 იერემ.) მშობიერე
 ZAa.
 მშობიერე (მშობიარე Cb) (+ 13,
 3 ესაია ZAA) შობით მწოლი ZA.
 შობის მოქმედი B. განუმარტავია
 Cb.
 მშრალი ესველო ZAaB.
 ესველი Ab. აღარ სველი Cbq.
 განუმარტავია E.
 მშრიმელი Cb.
 მშუა Cb.
 მშუანთა დიდებლოვანთა Z.

მშუანი დიდებოლა მკეცია და
 ძალლი ZAB.

დიდებლოსანი (დიდებოლა Cq)
 მკეც(ნი), ძალლი და მისთანანი Cbq.
 მოქმადიანში: „ძალლოთა ყუფისა
 და მშუანთა შუღლისა“ Cq.
 გრიგოლი ლო მშეტყველი ფერე-
 რის სიმრავლის შველის იტყვის მშუ-
 ანობად. ხოლო მოქმადიანთ
 სიტყვის გებაში ესრეთ წე-
 რილ არს: „ძალლოთა ყუფისა და
 მშუანთა შუღლისა“. სხვადასხვა:
 თუ არა, არ ეიცი E.*

მშუებელი (მშუჭბელი Z, მშუებე-
 ლი B) (+ 31, 20 იერემ. Z) შუე-
 ბის მოქმედი ZAB.

მშვდი (მშვიდი BCbqE) (+ 12, 2
 რიცხვ. ZAA) (+ აუჩქარებებელი
 ZAB. აუჩქარებელი და მომთმინ-
 ნო Cb). შეუდგეს სიმშვიდესა
 სიჯაბნე: ოდეს სხვასა (სხვათა
 BCbq) ევენებოდეს და არა უშვი-
 დეთ (უსჯადეთ Cbq), ესე სი-
 ჯაბნე არს, ხოლო ოდეს ჩვენ
 ბოროტი შეგვემთხვიოს და
 (და)ვითმინოთ, ეს სიმშვი-
 დე არს ZABCbq.
 განუმარტავია E.

5. მოუმშვდე, სიმშვდე.

მშვდობა (მშვიდობა BCbqE) (27,
 3 დაბად.) სადა არა იყოს ამბო-
 ხება. შუღლი და ტაცება, მშვი-
 დობაჲ არს (მშვიდობაჲ AB)
 ZAB.

მშვიდობა არს, რა ამბოხება და-
 ყუღნეს და არღარა იყოს ბოძოლა
 და რბევა და შუღლი- Cb. განუმარ-
 ტავია CqE.

5. ნამშვდობარი, სამშვდობო,

* წყაროს დასახელება და მოწმობა Cq-ში გადახაზულია.

მშვდობის-მყოფელი (მშვიდობის-მყოფელი B) სიმშვიდის გამფენელი ZA.

განუმარტავია B.

მშვლდვა (50, 14 იერემ.) მშველდის კმარება ZAa.

მშვლდი (მშვილდა BChqE) (5, 28 ესაია) ისრაჲ სატყორტებელა Z.

5. 28 ესაია Aa. განუმარტავია AbBCbqE.

ნ. აჯის მშვლდი. ბზაკალი. სამშვლდელი, ცის-მშვლდი, ჟილა-მშვლდი.

მშვლდოსანი (მშვილდოსანი BC hqE) მეცხრე ზოდია Z.

→ ABCbqE.

5. ზოდიაჟო.

მშვლდოსანი (მშვილდოსანი B) მშვილდ(ის) მქონებელი და მცოდნე (+ მოისარი Z) ZA.

მშვილდის მქონებელი B.

მშვნვა (10, 18 დანიელ) ფშენვა ZAa.

ნ. სამშვნველი.

მშვნვიერი (მშენვიერი BCbq) (+ 2, 19 დაბად. ZAa) უტყვი ცხოელი ZA.

• უტყვი სულიერი BCbq.

მზარავ Cb.

[**მზხალ** ნ. დამზხალული, მუხა].

მზხამი შხამი ZAB.

(ბალ.) სხამი, აბუტარატი Cbq.

(ბალ.) აბუტარატი E.

მზარველი Cb.

მზატე სუბუქი ZABChqE.

ნ. სუბუქი.

მზბუნავი ვამნაბავი ZAB.

ვამნაბავი თუ ვამწოლი Cb. განუმარტავია CqE.

მჩემბელი არ იცოდეს და ცოდნას იტყოდეს ZABChq.

განუმარტავია E.

მჩენი (+ 2, 11 იოელ ZAa) გამოჩენილი ZAB.

მჩვარი ნ. მჩუარა.

მჩორე ძაღლისა და მჭეცას სკორე ZA.

ძაღლთა (ძაღლისა E) და მჭეცთ(ა) სკორე BCbqE.

ნ. სკორე.

მჩუარი (მჩვარი CqE) წარმათა და ტილოთ ნაჭერი ZA.

წარმა-ტილოთ ნაჭერი B. ნაჭრები წარმათა და ტილოთა Cbq განუმარტავია E.

მჩურჩნელი ჩურჩნის მოქმედი ZAB.

მჩუტე მარცვალი ფუქა ZA.

ფუქი მარცვალი B.

[**მჩქერვალო** 5. წყარო].

მჩქუფერ (მჩქუჭფერ ZA. მჩქვეფერ Cbq, მჩქვეფრა E) ზედიზედ ZA.

ზედაზედ B. მჩქვეფრი, ზედიზედ Cbq. (...) 14 მთავარანგელოზ. ნეტაფრასი, ოქროპირის თქმულში: „ავრეცა სულსა შემთხვევა იგი მჩქვეფრი ოდეს ვისგანმე შემთხვევა და ღვაწლი:“ „არყოველინე შვილი მიუზნა, ყოველინე მუყსელად მჩქვეფრ შემთხვევა მას ვნება“ E.

მჩქუფერი (მჩქუჭფერი ZA) იგივე ZAB.

მჩქუჭფერ 5. მჩქუფერ.

მჩქუჭფერი 5. მჩქუფერი.

მჩხაბავი ავად მწერალი ZAB.

ავი მწერალი Cb.

მჩხავი (ხე) ZABChq.

მჩხიბავი გრძნების შემკრავი ZA.

გრძნობით შემკრავი BCbqE. 49, 7
დაბად.: „მჩხიბავნი და მწაპლავ-
ნი“ E.

მჩხოი (მჩხო BCbq) ცეხვანაკლე-
ბი მარცვალი ZAB.

ცეხვანაკლები Cb. დაცხვა ნაკლე-
ბი Cq.

მჩხუბავი ჩხუბის მოქმედი ZAB.

მცა Cb.

მცალიან მოცალედ ვარ ZAB.

მცარცვალი Cb.

მცბიერი (+ 29, 26 იერემ. ZAA)

მომაცთუნებელი თუ მზაკვარი
ZAB.

მცბიერობა არს მომაცთუნებ(ბ)ლო-
ბა გინა მზაკ(ე)რობა Cbq. მომაცთუ-
ნებელი E.

შღრ. ცბა.

მცდელი ესე არს რა კაცსა საქმე
რამე ენებოს და ნიადაგ მისთვის
იჭირვოდეს ZA.

ესე არს რა კაცსა საქმე რამე ენე-
ბოს, ნიადაგ მისთვის მძვრელი B.
განუმარტავია CbqE.

მცელავი ცელვის მოქმედი ZAB.

მცემა Cb.

მცემელი მიმცემელი, მცემე-
ლი — მგვემელი ZA. მიმცემე-
ლი B.

მცემილი მგვემელი B.

[მცენ ნ. მცნება].

მცენარე (3, 76 დანიელ) ხენი და
ბალახნი ZA.

ხენი და ბალახნი პირველი მცირე
B. ჩვილი ბალახი Cb. მორჩი ხე და
ბალახი Cq.

ნ. მიკონის მცენარე.

მცვედანი ნ. მცუედანი.

მცველი (მცუჭლი ZACb, მცუე-

ლი B) (+ 3, 3 ქება ZA) მფარ-
ველივით(ა) ZACbq.

(3, 3 ქება) მფარველი B. განუმარ-
ტავია E.

ნ. ბეჭდის მცველი, პაპაკი, სამ-
ცველო, სხეულის-მცველი, წი-
ნამცველი.

მცვილა Cb.

მცვრევა ნ. მცურევა.

მცთარი შეცთომილი ZAB.

მცთომარე ცთომამქნილი ZAB.

მცთომი (მცთომითი B) იგივე
ZAB.

მცივანი სიცივის მქონებელი ZA.
სიცივის უვალი B.

მცილებელი ცილების მოქმედი
ZAB.

მცირე (22, 19 ისო) ცოტაჲ ZA.
ცოტა(ი) BCb. მცირეჲ, ცოტა Cq.
განუმარტავია E.

ნ. ისულმცირა, მომცრო, სიმ-
ცირე, სულმცირე, უმცირესი,
უმცროსი.

მცირეკი მცირე ცუდა ZAA.

[მცირე ღომორი. ნ. ღომორი].

მციყვ¹ (ოთხფ.) ZABCbqE.

მცლაგავი სიტყვაზედ დაუდგრო-
მელი ZA.

სიტყვაზე დაუდგარი B.

მცმელი (მცმელნი B) ჭვარზედ
მიმკრველი ZA.

ჭვარზედ მიმკრველნი B.

მცნაური მცნობელი ZAB.

მცნება (+ 2, 1 მალაქ. ZAA)
(+ მცნება B) არს ლ^რ თისამიე-
რ(ი) შჯულისდება, გინა მეფეთა
და უაღრესთაგან ბრძანებული;
ს წ ა ვ ლ ა არს რაჲ არა იცო-

¹ ნუსხებშია: „მციყვი“.

დეს, ასწავლიდეს; წ ვ რ თ ა არს, რა ზედიზედ მოძღვრიდეს, რათა არა ბოროტი (+ რამე B) ქმნას და კეთილსა (კეთილთა B) ზედა დაემტკიცოს (დაემკვიდროს B) და განუმართოს დაკლებული რა(მ)მე; ტ უ ქ ს ვ ა არს შენაცოდ(ვ)აჩსა (შენაცოდართა B) რას(ა)მე ზედა არა სიძულილით(ა), არამედ სასწავლელად მცირედ რისხვით ასწავლიდეს. (+ მ ხ ი ლ ე ბ ა არს შენაცოდარ(ი)სა პირს თქმა, რათა არღარა ქნას ZAa) ZAB.

(+ მ ც ნ ე ბ ა Cb) არს ღ^რთისა მიერ, გინა მეფეთა მიერ, რომელი ამცნებდეს და ასწავლიდეს სჯულიერთა (სჯულიერსა Cq) საქმესა (საქმეთა Cq), გინა განამკაცრებდეს; ს წ ა ვ ლ ა არს, რომელი არა იცოდეს და ასწავოს საქმე რამე; წ ვ რ თ ა არს, რომელი მოძღვრიდეს ზედა-ზედა. რათა არა ბოროტი რამე ქმნას და დაემკვიდროს კეთილ(სა) ზედა და განუმართოს დაკლებული საქმე; ტ უ ქ ს ვ ა არს, რომელმან შესცოდოს რამე და არა თუ სიძულილით რისხვიდეს (რისხედეც Cq), არამედ სასწავლებ(ე)ლად მცირედ რისხვით რისხვით ასწავებდეს კეთილად Cbq. განუმარტავია E.

ნ. ვამცენ; შღრ. მცნევ.

[მცნევ ნ. შემცნევა].

[მცნობელი ნ. საცნაური].

მცნობი მცნაური ZABCbq.

განუმარტავია E.

ნ. საცნაური.

მცოდველი ცოდვის მოქმელი ZAB.

მცოდინარე ცოდნის პატრონი ZA.¹

ცოდნის უფალი B.

მცოდინი Z.

მცოდნელი (+ 1, 4 დანიელ ZAa)

ცოდნა ჰქონდეს ZA.

ცოდნა აქნდეს B.

მცონარება არს შიში მომავლისა მოქმედებისა, რომელ არს დაზარება ZA.

მცონარება არს შიში მომავლისა მოქმედებისა B. მცონარება არს შიში მომავლისა მოქმედებისა დაზარებული CbqD. მცონარება არს შიში მომავლისა მოქმედებისა და სიზანტეა E.

ნ. შიში.

მცონარი (+ 6, 5 იგავ. ZAa) დაზარებული ZA.

ნ. მედგარი.

მცუნა Cb.

მცუედანი (მცუშდანი ZA, მცუედანი CqE) დაუცვეთლად საქურობა ZABCb.

განუმარტავია CqE.

ნ. ჩუკლუკი.

მცუელი ნ. მცეელი.

მცუშდანი ნ. მცუედანი.

მცუშლი ნ. მცეელი.

მცურავი ცურვის მრქმელი ZAB.

წყალზე გამვლელი Cbq. განუმარტავია DE.

მცურევა (მცურევა CqE) ვენახის მოკუფხლვა (მოკუფხვლა B) ZAB.

იენაქის მოხილვა სოველს უკან Cb. განუმარტავია CqE.

ნ. ცურევა.

[მცურვალი ნ. თანამცურვალი, შიქრიკი, წინამცურვალი].

¹ Ab-ში შეცდომით მიწერილია წყარო: „6, 5 იგავი“.

მცხველი ნ. მცხუელი.

მცხინვარე სინათლის სიციხე ZAB.

სინათლის სიციხიანობა Cq. განუ-
მარტავია D. მცხინვარება არს ვარ-
სკელავთა ვარშემო რომ უჩანს E.

მცხინვარება სინათლის სიციხიანო-
ბა ZABCb.

მცხრალი გავსილის მთოვარის
დაკლება ZA.

სავსე მთოვარეზე მცირე ნაკლე-
ბი B.

მცხუელი (მცხუჭდი Z, მცხველი
ACbqDE) (+ 9, 32 გამოსლ.
ZAa) მოგვიანოდ ZAB.

მოგვიანო, გინა მასუკან, გინა შემ-
დგომი Cb. მოგვიანოდ, გინა მასუკან
Cq. მოსასვლელი D. დაგვიანებუ-
ლი E.

ნ. მსთუადი.

მძაგებელი ძაგების მოკმედი ZAB.

მძაგს Cb.

მძარცველი Cb.

მძაფრი ძლიერი და მოუტლებელი
ZAB.

უსასტიკესი Cb.

მძალე დამპალი ნიგოზი (+ გინა

გემო მომწალტო ZA) ZABCb.

განუმარტავია CqDE.

ნ. დამძალება, დამძალეული.

მძახალი¹ (+ 34, 9 დაბად. ZAA)

სიძე-სძალთ მამა-დედანი ZA.

განუმარტავია BCqDE. სძლისა და
სიძის მამა-დედანი, ძმანი და დანი
ურთიერთას მძახალ არიან Cb.

ნ. მზახლობა.

მძებნელი მძებარი (+ გინა მამეს
ბნელი ZA) ZAB.

მძევალი (+ 4 ქართლის ცხ.² ZAA)

კაცი წინდად დასმული ZA.

წინდი (+ კაცი BCb) BCbqD.
განუმარტავია E.

მძვინვარე ნ. მძვნვარე.

მძვინვარება ნ. მძვნვარება.

მძივთი ფისი(ა) CbqE.

კუპრი D.

მძივი (4, 9 ქება) ესე (მძივი B)
არს მგრგვ(ა)ლად ქმნილი ილექ-
რო, გინა ქვა (+ პატიოსანი ZA),
გინა ქიქა გაკვრეტილი მკედ-
ზე(ღ) ასაცემელი ZAB.

მძივი ეწოდების ამარტათა და
ეგვეითართა ქვათა დათლილთა და
განკვრეტილთა, გინა ქიქათა ჩამო-
სხმულთა, გინა წვლილთა იოტათა
ქიქისათა: კვალად მძივად ითქმის
რკინა ანუ რვალი და ბრპენი შექმნან
მსგავსად მძივთასა ბადისათვის Cbq.
განუმარტავია DE.

ნ. ბირკი 2.

მძიმე ქვე დამზიდველი ZAB.

არსებუქი Cbq. განუმარტავია DE.

ნ. დამძიმა, დამძიმდა (გან-
ფიცება'სთან), დამძიმება, იმძი-
მა, სამძიმარი, სიმძიმე.

მძინარე (+ 26, 40 მათე ZAA) ძი-
ლით შეპყრობილი ZABCb.

განუმარტავია CqDE.

მძილი (21, 18 გამოსლ.) მჯილი
ZAA.

ნ. მექი.

მძლავრი ესე არს ყოვლით(ა)
უშუქლოებით(ა) აღსავსე მეფე
ZAB.

(+ მძლავრი CbD) არს ყოვლითა
უსამართლო(ე)ბითა აღსავსე (+ და
CbqD) არალირსი მეფე CbqDE.

¹ წყაროშია: „გუმზახენით“. ² შდრ. ქართლის ცხ-ბა, ს, ყ ა უ ხ ჩ ი შ ე ი ლ ი ს
გამოც., I, 128, 11.

ნ. ემძლავრა.

მძლავრი ესე არს ცეცხლი, ქარი, წვიმა — ძლიერი და მოუკლებელი ZAB.

ძლიერი და მოუკლებელი CbqDE.

ნ. სიძძლავრა.

მძლე¹ (+ 3 ეზრა 3, 10 ZAA) მომრევი ZABC.

განუმარტავია DE.

ნ. კეთილმძლეობა, ღუაწლი-სამძლე.

მძლევარი 14 სიბრძნე ZAA.

მძლეველი ძლევეს (ძლეველის Ab) მოქმედი ZAB.

მძლიონი ქალის მაყარი ZABCD.

მძმაცუავი² (2, 7 აზბაკ.) ძმაცვის მოქმედი ZAA.

მძნა ბოროტად დათქმა ZAB.

ბოროტად დათქმა, ესრეთ იქმსო C. განუმარტავია DE.

მძნელი მძნის (ძმნის B) მოქმედი ZA.

მძნობელი³ (+ 30, 19 იერემ. ZAA) ძნობის მოქმედი ZAAb.

მძოარა მუწუცი თმით შაცვივნებული ZA.

მუწუცი თმით შვამელი B.

მძოვარი (+ 5, 11 მარკ. ZAA) ბალახის მომჭმედი ZA.

ბალახის შვამელი B.

მძორი (+ 24, 28 მათე ZA) შკედრის გვამი ZABCa.

შკედართ გვამი Cb. შკედარი განქირღვით Cq. განუმარტავია DE.

ნ. ლეში.

მძრველი ძრვის მოქმედი ZA.

განუმარტავია B.

მძრომი გველი, მყვრელი და მისთანანი, ჭიაჭუა და მისთანანი ZA.

(მძრომ.) ესე არს გველი, მყვრელი, ჭიაჭუა და მისთანანი B. (მძრომ.) გველი, მყვრელი და მისთანანი C. (მძრომ.) DE.

შდრ. დასძრომლვა.

მძრცველი (მძრცუშლი A) ძრცვან მოქმედი ZAB.

მძრწოლარე მთრთოლარე ZAB.

მძუენობა ძალთა და მკეცთ(ა) მაკინტლობა ZAB.

ნ. ჭურაობა.

მძუენობს Cb.

მძულან Cb.

მძულევებელი ძულეების მოქმედი ZAB.

მძულს Cb.

[მძუძე ნ. დეღამძუძე, მამამძუძე]. **მძუძებანი** (14, 1 ოსე) ძუძუს მამწოვარი (მწოარი B) ZAB.

მძუნვარე⁴ მკეცნი მრისხანენი ZA.

მძინეწარება არს მკეცთა ღაუბრენელი მრისხანება და კაცთაცა მათთა მსგავსთა CbqD. მძინეწარება არს მკეცთა და ასნითა მრისხანება ურიდი, კაცთა მათ მგზავსთაცა E.

მძუნვარება⁵ მკეცური ღაუპყრობელი რისხვა ZA.

მკეცის მსგავსი ღაუპყრობელა მრისხანება B.

მძლნერი კაცის სკორე ZAE.

კაცის მწორე BC. განუმარტავთ D.

ნ. სკორე.

მძლომი სიმაძღრის მოქმედი ZAB.

განუმარტავია Cb.

¹ აქედან გრძელდება Ca ხელნაწერი. „მძნობარნი“. ⁴ ნუსხებშია: „მძინეწარე“.

² ნუსხებშია: „მძმაცუავი“. ³ წყაროშია

⁵ ნუსხებშია: „მძინეწარება“.

მძლუანველი წინძლომით ასწავებ-
დეს ZA.

წინძლომით ასწავლიდეს B.

მწავი (ოთხფ.) ZABCDE.

მწალტე უგემური, მწარე და მომ-
ჯაო ZAB.

მციერდ მომწარო (მომწარე Cq)

C. მციერდ მწარე DE.

ნ. მწარე.

[მწამვლევლობა, მწამლვეობა
მოგვ].

მწამლავი წამლით კაცის მკვლელი Cb.

მწამლელი (5, 20 გალატ.¹) ესე
(მწამლელი B) არს გრძნებს
მოქმედნი, ხოლო მსოფლიონი
მწამლავსა საშსალით(ა) კაცის
მკვლელს(ა) უწოდენ ZAB.

გრძნების მოქმედად სწერია წინა-
სწარმეტყველთ წიგნში Cab.

[მწამლვეობა, მწამვლევლობა ნ.
მოგვ].

მწარე (+ 15, 23 გამოსლ. ZAa)

არს გემო პირის დაშველა.
მწარედ ითქმის სამწუხარო
სიტყვა ზოდებათა და ცრემლნი,
გინა ბოროტ მოუბარი ენა, ანუ
გვემა და ტანჯვა სახტიკი. უფ-
როსად მწარე არიან უნანელთა
სიკვდილი და ჯოჯობეთი. ხოლო
მწარე გემოანიცა ესრეთ განიყო-
ფ(ებ)იან: რამეთუ მწარე არს
წაღველი, აბზინდა. ძირმწარე და
მისთანანი; მომწარო არს მცი-
რედ რამე გემო სიმწარისა ჰქონ-
დეს; მწალტე არს სიმეყვესა
ანუ მოტკბოსა მცირე რამე სიმ-
წარე ჰქონდეს უგემურად, ვი-
თარცა მქნავსა და ძაქველსა და

მისთანათა; მწვავე არს მწარე
გემოს მქონებელი, ვითარცა (+
ნებოა Aa), კასია, კოჭი, ყარამ-
ფილი და მისთანანი; კოლო-
მანი არს (+ მწარე, ვითარცა
Z) ხახვი, ნიორი და მისთანანი
(+ 5, 20 ესაია Aa) ZA.

მწარე ეწოდების გემოსა პირის
დაშველსა; მწარედ ითქმის სამ-
წუხარო სიტყვა, გოდება და ცრემ-
ლნი, გინა ბოროტ მოუბარი ენა, ანუ
გვემა და ტანჯვანი სასტიკნი: უფრო-
სად მწარე არიან უნანელი სიკვდილი
და ჯოჯობეთი; ხოლო მწარენიცა
ესრეთ განიყოფიან: მომწარო, მწალ-
ტე და მწვავე. მომწარო არს
მცირელი რამე სიმწარე ჰქონდეს;
მწალტე არს, რომელ რა სიმწარე
და სიმეყვე ერთბამად ჰქონდეს უგე-
მურად, ვითარცა მქნავსა, ჭლარლა-
თა და მისთანათა; მწვავე არს
მწარე გემოიანი, ვითარცა კასია.
კოჭი, ყარამფილი, პილბილი და
მისთანანი, ხახვი, ნიორი და მისთა-
ნანი B. განუმარტავია CDE.

ნ. ბალამწარა, ემწარა, სახლი
სულმწარისა, სიმწარე, უმწარე-
სი, ძიმწარე.

მწაფელი ეტლთ(ა) მატარებელ-
(ნი), ანუ კართა უღლის გამო
(უღლითგან B) შამინებელი ZAB.

მწაფელი არს უღალზე(დ) მჭლომი
კარის მამინებელი, გინა ეტლთა
ცხენთა მარებელი C. უღლეთზე
(უღელზე D) მჭლომი DE.

შდრ. ელატი.

მწბარი ნათქლფეი ZABCDE.

მწბერი ყანის ნაწველარი ZAaB.

(ბალ.) ყანის ჩალა CDE.

მწღე (მწღე და მწღეანი E) (+

¹ მითითებულ ადგილს იკითხება: „მწამლველობანი“.

40, 1 დაბად. ZAA) ღვინის დამსხმელი ZAB.

მწდენი, ღვინის დამსხმელი (მსხმელი D) CD. პირის მეღვინე E.

მწდენი ღვინის დამსხმელიანი ZAB.

მწდევი ღვინის მსმელი (+ თუ იყისა ZA) ZAB.

მწდომი მისწვდეს, მოსწვდეს, წასწვდეს ZA.

მისწვდეს, წასწვდეს B.

მწე (+ 3, 6 ფსალმ. ZA) მ(ე)შველი გინა მომქმარო ZABC.

მეშველი D. განუმარტავი E.

ნ. ემწევა, იმწევა.

მწევარი (ოთხფ.) ძალღი მომწვევი ZAB.

(ოთხფ.) მომწვევი C. (ოთხფ.) DE.

ნ. ძალღი.

მწერალი (+ 44, 9 ესაია ZAA) წერის მოქმედი თუ მხატვარი ZAB.

ნ. მოთხრობათა-მწერალი, სი-მიათა-მწერალი.

მწერვალო გრძელი ფრთა (ფრთე B) ZABCD.

მწერი (მწერ.) (7, 18 ესაია) ყოველივე ბუზი ZA.

(მწერ.) ყოველი ბუზი (7, 18 ესაია) B. (მწერ.) ყოველს ბუზს (ბუზთ CaqD) ეწოდების CD. (მწერ.) E.

ნ. სამწერობელი, ძალღის მწერი.

მწერი (თევზ.) ZABCD.

მწერო (ფრინ.) წერო ZABCD.

(ფრინ.) E.

მწერტელი მჩხვლეტელი ZAA.

მწვალი ნ. მწუალი.

მწვაე, მწვავე ნ. მწუავე.

მწვალეხელი მწუალეხელი ZAB Cab) ესე არს სარწმუნოებით გა(ნ)ყოფილი (+ გინა განშორებული B) ZAB.

მწვალეხელი არს განყრილი, გინა გა(ნ)ყოფილი, გინა განხეთქილი C. განუმარტავი D.

მწვანე ნ. მწუანე.

მწვანეხილი, მწვანეხილი ნ. მწუანეხილი.

მწველი ნ. მწუელი.

მწვერვალი ნ. მწუერვალი.

მწვერვალო ნ. მწუერვალო.

მწვეტი ნ. მწუეტი.

მწვიმარე ნ. მწვიმარე.

მწვირე ნ. მწვირე.

მწვისე ნ. მწვისე.

მწვიტინი ნ. მწვიტინი.

მწვლილი ნ. მწულილი.

მწვრთელი ნ. მწურთელი.

მწვოლვარე¹ (5, 13 ქება) მწვეთელი ZA.

5, 13 ქება B.

მწიანეხელი წიაღთა ამქმელი ZAB.

მწიანეხელი (36, 10 იერემ.) მწიგნობარი ZAA.

მწიგნობარი (+ 5, 7 გამოსლ. ZAA) წერილთ ოსტატი ZA.

წერილთ მეცნიერი BC. განუმარტავი DE.

ნ. ემწიგნობრობ, სამწიგნობრო. საწოლის მწიგნობარი.

მწითური (5, 10 ქება) მოწითლო ფერი ZA.

¹ წყაროშია: „მომწვოლვარე“.

შოწითლო (+ 5, 10 ქება: B) BC.
განუმარტავია D.

[მწითური ნავდელი ნ. ზაფრა].

მწიკვი ნ. მწიკვი.

მწიკული¹ (მწიკელი DE) (+ 5, 27 ეფესელ. Z) არს ყოველივე შემსვრელი გვამისა რააც (რაიც Ab) რავე იყოს, ხოლო ესე მწიკელი (მწიკელი A) განიყოფებან: თებოდ, გემსად და ბაყლად; თ ე-ზ ო არს მწიკელი თმათა, ბეწვთა და მისთანათა; გ ე მ ს ი არს მწიკელი (მწიკელი A) ნაოფლართა კაცისა კორცთა შემსვრელი და მისთანანი (მისთანათა Ab); ბ ა ყ ლ ი არს მწიკელი სამოსელთა (+ და Z) მისთანათა, ხოლო კ უ ჳ ყ ი ნარცხთა (ნარცხი Ab) მათი ჩამონადენი ZA.

მწიკელი არს ყოველთავე შემსვრელი, რააც რავე იყოს. ხოლო ესე მწიკელი განიყოფების: თებოდ, გემსად და ბაყლად; თ ე ბ ო არს მწიკელი თმათა და ბეწვთა და მისთანათა; გ ე მ ს ი არს მწიკელი ნაოფლართა კაცთა კორცთა და მისთანა; ბ ა ყ ლ ი არს მწიკელი სამოსელთა და მისთანათა; ხოლო კ უ ჳ ყ ი ნარცხი მათი B. ბაყლი და მისთანა ნაცხები Cახ. განუმარტავია CqDE.

ნ. საშწიკულე, ჩირქი.

მწიკვ² თითებით აღებული მარტილი ZAB.

სამის თითით მარტილის თუ რისაც აღება Cab.

მწირველი (33, 22 იერემ.) შემწირველი ZAA.

განუმარტავია Cb.

მწირი (7, 6 საქმე) ესე არს უცხო ვინმე უცხოთა ადგილთა იყოფებოდეს და გამოიზ(ა)რდებოდეს, გინა სულსა ზრდიდეს და წმიდათა ადგილსა მოილოცედეს (24, 18 ლუკა) ZA.

უცხოებით. უცხო ვინმე უცხოთა ადგილთა იყოფოდეს თუ გამოიზრდებოდეს, გინა ვიდოდეს, რათა სულსა ზრდიდეს, გინა წმიდათა ადგილთა მოილოცოდეს B. კაცი რომელი გამოიზრდებოდეს უცხოსა (უცხოთა CaqD) ადგილსა (ადგილთა CaqD) CDE.

ნ. ვმწირობ, მსხემი, პანდუხტი.

[მწირნ ნ. მომწირნე].

მწისე უსაკო მცირე ZAB.

უსაკო მცირე ქალი CD. უსაკო ქალი მცირე E.

მწიფე (+ 40, 10 დაბად. ZAA) ხილი მოყამებული ZA.

მოყამებული B. ლბილქმნილი გონა მოყამებული C. განუმარტავია DE.
ნ. ქელმწიფე, ქელმწიფებანი.

[მწკრივად ნ. წკრივად].

მწლონაობა (+ 2 ეფრემი ZAA) სიტყვა უჯერო ZABCD.

„მომზრახეობასა და მწლონაობასა სიტყვა უჯეროსა“ E.

მწმანელი (+ 44, 9 ესაია ZAA) შემგარებელი ZAB.

მწნეხელი წნეხის მოქმედი ZAB.

მწნილი (+ 58 ლავსაიკონი³ ZAA)

ესე არს ძმრით (ძრმით A) ჩადებული საჭმელი; მ წ ნ ი ლ ს უწოდენ თაფლით გამოზრდი-

¹ წყაროშია: „მწიკულევანება“. ² ნუსხებშია: „მწიკვი“. ³ შდრ. A—154, 327r, b 15.

ლებთაცა, რომელ არს ნ ა რ ა ჯ ი Z.A.

ესე არს ძრმით ჩადებული საკმელნი; მწილად უთქვამსთ თაფლით გამოზრდილებიცა B. ძმრით (ძრმით Cbq) ჩადებული ჰჰმადი C. ძმარში (ძრმით D) ჩადებული DE.

ნ. დამწნა.

მწოარი სძის მჰამელი ZAB.

შდრ. მაწოვარი, მწოვარე.

მწოდებელი დამძახებელი ZAB.

მწოვარე (11, 12 რიცხვ.) სძო მწოვნელი ZAA.

მწონელი აღწონის მოქმედი ZA. წონის მოქმედი B.

მწუადი (მწუადი CqDE) შემწვარი ZABCq.

განუმარტავია CbDE.

მწუავე ZAB (მწუავე ZBCqDE. მწუაე A) მწარეში (მწარესთან ZAB) ნახე ZAB.

დამწველი BCD. განუმარტავია E.

მწუალებელი ნ. მწვალელებელი.

მწუანე (მწვანე CqDE) ბალახის ფერი ZABC.

განუმარტავია DE.

ნ. სამწუანო, ქვამწუანე.

მწუანვილი (მწვანილი Cq, მწვანვილი DE) (+ 1, 11 დაბად. ZAA) ყოველი(ვე) ბალახი ZAB.

(ბალ.) ყოვლი ბალახი Cb. (ბალ.) CaD. მწვანვილი არს რაოდენი ბალახი კაცთა საქმელი არს ვე-ლური, ხოლო მხალი არს, რაიცა მტილთა შინა დაითესების საქმელად Cq. განუმარტავია E.

მწუარი (+ 12, 9 გამოსლ. ZAA) შემწვარი ZABCab.

მწუბება წუმქეში გორვა ZAB.

მწუელი¹ წვის მოქმედი ZAB.

მწუერვალი (მწუტრვალი ZA, მწვერვალი CqDE) (2, 2 ესაია) წინა წვერი, გინა ზეითი კერძო, გინა უგრძესი Z.

(2, 2 ესაია) წინა წვერი AB. წინა წვერი რისაც (+ გინა უმადლესი, ესაია 2, 2 Cb) CD. წინა კერძო რისაც E.

ნ. გრჯლა, ხე.

მწუერვალო² E.

მწუეტი (მწუტტი ZA, მწვეტი CqD) წამახული ZAB.

წვარწამახული CD.

მწუტრვალი ნ. მწუერვალი.

მწუტტი ნ. მწუეტი.

მწუთხე მეტად მლაშე ZAA.

მწულილი (მწვლილი CqDE) (12, 59 ლუკა) ფოლს (ფოლთ B) ინახუთალი ZAB.

მწულილი არს ფოლი, გინა ფოლის ნაოთხალ(ი) (+ და Cb) ნახუთალი C. მწვლილი ეწოდების ფოლსა და ფოლის ნაოთხალ-ნახუთალსა D. ფოლის ნაოთხალი E.

ნ. ლიტრა.

მწურავი წურვის მოქმედი ZAB.

მწურთელი³ მასწავლებელი ZAB.

მწუხარე (+ 40,7 დაბად. ZAA).

მწუხარებლს მოქმედი ZAB.

მწუხარება (+ 26, 37 მათე ZAA)

ხოლო მწუხარებისა სახენი ოთხ არიან (არიან ოთხ AbBCDE): მკმუნვარება, ურვა, შური და წყალობა. მკმუნვარება უკვე არს მწუხარება შემკმუნელი უქმობისა, რომელ(სა) უწოდენ შოთბად; ხოლო ურვა —

¹ ნუსხებშია: „მწველი“, ² ნუსხაშია: „მწვერვალო“. ³ ნუსხებშია: „მწურთელი“.

მწუხარება დამამძიმებელი და შური — მწუხარება უცხოსა კეთილსა ზედა, ხოლო წყალობა — მწუხარება უცხოსა ბოროტსა და ჭირსა (ჭირთა BCD) ზედა (+ 34, 7 დაბად. ZA) ZABCDE.

მწუხრი (+ 1, 5 დაბად. ZAa) შეღაძება ZABCD.

განუმარტავია E.

ნ. მიმწუხრი, სამწუხრო, ღამე.

მწუხრის ვარსკულავი (მწუხრის ვარსკელავი Aa, მწუხრის ვარსკელავი B) 9, 9 იობ ZAaB.

მწუჟარე¹ (+ 1 ნეშტთა 2, 6 ZAa) ღრუბელი წვიმიაანი ZAB.

მწუჟე ZABCab (მწვირე ZAaCq DE) (+ 38, 6 იერემ. ZA) მყრალი ღამე ZABCD.

განუმარტავია E.

მწუჟე² კაცი სრული ტანითა ZA.

კაცი გასრულებული ტანითა B. სრულით, გინა განსრულებული C. გრიგოლი ღოსმეტყე: „რომელი დიდთაცა სიტყვათა მწვისსოთა განამტკიცებს და მცირეთა განადიდებს მადლისა მიერ“, გრიგოლი ნოსელი: „კაცნი ასაკითა ღიღნი და მწვისენი“ Cq³. „კაცნი ასაკითა ღიღნი და მწვისენი“ D.

ნ. სამწუჟე.

მწუტინი (მწვიტინი CqD) ცული რამ დიდად იწყინოს ZAB.

ცული რამ წყენა (+ დიდად C) CD.

მწყავი (ხე) ბალს ჰგავს Z.

(ხე) ABCDE.

მწყაზარი (+ 5, 10 ქება ZAB)

სიკეთეზე მეტი ZABCD.

სიკეთეგარდამატებული E.

ნ. ღამაზი.

მწყალობელი წყალობის მოქმედი ZAB.

მწყდარი (10; 30 ლუკა) დაკოდილი ZAa.

მწყევარი (+ 15, 10 იერემ. ZAa) წყევლის მოქმედი ZAB.

მწყემსი (+ 26, 20 დაბად. ZAa) მეცხვარე, მწყემსი მღვდელი (მღვრღელი Z) ZA.

მწყემსი არს მეცხვარე, ხოლო კაცთა მწყემსი (მწყემსნი C)—მღვდელი (მღვდენი C) BC. განუმარტავია DE.

ნ. მწყს, ქორიკოზი.

მწყერი (ფრინ.) ZABCDE.

მწყერმარტილი (ფრინ.) (+ 16, 13 გამოსლ. ZA) ზრდის ფრინველსა ამას არაბიას (არაბიისა B) სანახები ზღვათა ზედა ZAB.

(ფრინ.) (+ ხოლო E) ზრდის (მ)ფრინველსა ამას არაიას (არაიისა D) სანახები, ვითარ არცა ერთისა სხვისა მფრინველობად საშუალ მღებარესა ზღვასა ზენა კერძო აღსრული მდებლა(დ) მფრინავი ქვეყანისა მახლობლად CDE.

ნ. მწყერმერტი.

მწყერმერტი⁴ (ფრინ.) (11, 31 რიცხ.) სხვაში მწყერმარტილიზ ნაცვლად ეწერა Z.

(11, 31 რიცხ.) მწყერმარტილი Aa.

მწყერჩიტა (ფრინ.) ZABCDE.

მწყლველი დამკოდედი ZAB.

მწყობრი (16, 9 ესაია) რაზმორა ღამე Z.

¹ ნუსხებშია: „მწვიჟარე“. ² ნუსხებშია: „მწვისე“. ³ წყაროთა დასახელება და მოწმობანი გადახაზული Cq-ში, ⁴ წყაროშია: „მწყერმერტი“.

(+ 16, 9 ესაია Aa) რაზმი, გინა გაწყობილი AB. გაწყობილი (+ გინა რაზმი C) CD. განუმარტავია E.

ნ. სამწყობრო 2.

მწყობრი (150, 4 თსალმ.) შეწყობილი Z.

ნ. სამწყობრო 1.

მწყრალი (+ 3 მეფ. 21, 7 ZAa) გამწყრალი ZAB.

გამწყრალი, გინა ვა(ნ)მგუნ(ე)ებულნი C. განუმარტავია DE.

მწყრთა ბაზთ დასაბმელი თასმა ZA.

ბაზთ დასაბამი თასმა B. ქორის დასაბმელი (საბამი DE) თასმა CDE.

მწყრომი წყრომის მოკმედი ZAB.

[მწყს ნ. ემწყსი, მმწყსულთა, მწყემსი, მწყსოს, სამწყსო. (ჯოგ'თანაც), უმწყსი].

მწყსოს დამწყსოს ZAB.

[მწყუდევა ნ. წყუდევა].

მწყურნები (35, 7 ესაია) წყალმრავალი Z.

(+ 35, 7 ესაია Aa) მრავ(ა)ლად წყლიანი ABC. მრავალწყალნი D. წყლიანი E.

მჰადა თხილთა (+ და A) ნიგოზთა და მისთანათა ყვავილი (ყვავილია B), ერთს(ა) სოკოსაც კჳვიან ZAB.

თხილისა და მისთანა(თა) (მისთანას D) ყვავილი CD. თხილის ყვავილი E.

მჰადი ფეტვისა, სიმინდისა და მისთანათ პური Z.

ფეტვისა და სიმინდის პური A. ფეტვის პური BCDE.

მჰავლი (მჰავლი და მჰველი E) ჰველი, წყლის ჩანადენთ ჩანაგრები Z.

ჰველი, წყლის ჩანაგრები Aa. ჰვე-

ლი AbB. ჰველი, წყალთა ციმციმი CD. განუმარტავია E.

ნ. ჰველი წყლისა.

მჰამელი (+ 29, 8 ესაია ZAa) საჰმელის ჰცოხნელი ZAB.

საჰმელთ შეჰმელი C.

ნ. ძირის-მჰამელი.

მჰამელი წყლული კირჩხიბი ZAB. წყლული, მომმარტავი CD. ავი წყლული E.

მჰახე ღვინო მომმარტავილივით ZA.

ღვინო მომმარტავილი B. ღვინო მომმარტავილი, გინა ისრიმი წაჰქლარი C. მჰახელ ითჰმის ღვინო მომმარტავილი, ანუ ისრიმი წაჰქლარი D. განუმარტავია E.

მჰახი ისრიმი ZAB.

მჰედელი (+ 1 მეფ. 13, 19 ZA) კვერას ხურო ZABC. განუმარტავია DE.

ნ. ოქრომჰედელი.

მჰევრი (1 მეფ. 16, 18) ესე არს თითო სახენი გვარნი მეტყველებისანი (+ რომელსა ელლენებრ ეწოდებინს რიტორი, ხოლო ქართულად ბასილიკონი Z) ZA.

ესე არს თითო სახენი გვარნი მეტყველებათანი B. მჰევრად ითჰმის თითო სახენი გვარნი მეტყველებათანი (მეტყველებისანი D). უსიტყვიერესად ითჰმის ნამჰევრი რამე სიტყვიერთა, ხოლო უსიტყვესად იწოდების უმართლესი და უსაკუთრესი წარმოთჰმა სათანადოთათვის CD. გაწყობილი E.

ნ. ნამჰევრი, რიტორი.

მჰევრობა რიტორება Z.

მჰელეული (37, 7 დაბად.) ჰელეული ყანისა ZA.

ჰელეული BCD.

- მკელი (მკელი და მკელეული E)
(+ 2, 2 ლევიტ. ZAa) პეში
ZAaBCD.
(3 მეფ. 17, 12) პეში Ab.
განუმარტავია E.
- მკენებელი ცხენის მარბენელი
ZA.
მარბენელი B.
[მკვინვაჲ ნ. რიროჲ].
მკვინვარე ნ. მკუნვარე.
მკვირობელი ნ. მკვრობელი.
მკვრინავი ნ. მკურინავი.
მკთოლარე¹ (მკთოლვარე D) 27
ნე მე ს.: „მკბენლობისაგან
(მკბენარეობისაგან ZAC, მკბენ-
რობისაგან Cq) ბალღამთასა
მკთოლარენი დაედგარებულსა
ჰყოფენ განაჰასა“ ZABCDE.
- მკიდებელი ჭიღების მკნელი ZA.
მოკიდარი B.
- მკიდრე იწრო რამ ადგილი ZAB.
სიმკიდრ(ო)ე C.
- მკიდრო იგივე მკიდრე ZA.
იგივე B.
ნ. სამკიდროე (საშუალო²სთა-
ნაც).
- მკივანი ძელთა და ქვათაგან კმა(მ)
რა(მ)ვე ZAB.
უკეთუშცა ძელთა და ქვათათვის
კმისა მიჩემებად იტყვიან, მკი-
ვანად იტყვიან CD. ძელთა და
ქვათათვის ვინათგან კმასა იტყვიან,
მკივანად იტყვიან E.
- მკირავი მპყრობელი Z.
კერის მოქმედი A. კირვის მოქმე-
ლი B.
- მკირნე საკირო ZABCDE.
ნ. მომკირნე; შღრ. მომწირნე.
- მკირსიელ (მკირსელ E) (44, 18
ეხეცია) მოკირებით Z.
არა ნელა, დაკირებით E.
შღრ. მკირსნე.
- მკირსნე მოკირვებით, დაკირ(ვ)ე-
ბით ZAB.
მკირსნელ იოქმის მოკირვებით(ი),
გინა დაკირ(ვ)ებით(ი) (დაკირება D)
CD. მოკირვებით E.
შღრ. მკირსიელ.
- მკიშენ მეტალ დასთულა ZABCD.
განუმარტავია E.
- მკიხე წამოწითლებული ZAB.
მეტალ დაწითლებული (გაწითლე-
ბული CqD) CD. განუმარტავია E.
- მკკნარი დამკკნარი, შემკკნარი Z.
დამკკნარი A. კკნობილი B.
- [მკკოლ ნ. შეუშკკოლ].
მკკურველობა² (1 მეფ. 13, 17)
საფლავთ ძრცვა, გინა ბოქარი
ZA.
(1 მეფ. 13, 17) საფლავთ ძრცვა,
ბოქარი B. სწფლავთა ძრცვა CD.
„საფლავის მკკურველობა“ E.
- მკლე (+ 41, 3 დაბად. ZAa)
კორცმოკლებული ZABC.
განუმარტავია DE.
ნ. სიმკლე.
- მკმუნვარე (1, 10 დანიელ) და-
კმუნებით მყოფი Z.
(1, 10 დანიელ) დაკმუნებული Aa.
- [მკმუნვარება ნ. მწუნხარება].
მკმუნხველობა პირის გაუტემურე-
ბა ZABCb.
- მკნავი (ხე) ZABCDE.
[მკოლ ნ. მკკოლ].
მკორავი კორის მათბარი Z.
კორის მგდებელი AB.

¹ კამოლებულია ნემესიოს ემესელას წიგნიდან „ბუნებისათჳს კაცისა“ (გვ. 124, 1).
² წყაროშია: „მკკურველი“.

შკრელი ღვრის მოქმედი B.

შკრინავი (11, 22 ლევიტ.) ესე ბოცომკალსა ჰგავს (+ და Z) მისგან უგრძე ფრთე აქვს, ბალახსა ჰგავს, ვერ ახლტება (ახლტების A) ZA.

ბოცომკალს გავს, მისგან უგრძე ფერტი აქვს, ბალახსა სვამს, ვერ ახლტების B.

შკრტინავი (+ 10, 14 ესაია Z) მჩხავანი ZB.

(10, 14 ესაია) ჩხავილი Aa.

შკუთარი (+ 68, 21 ფსალმ. ZABC bDE) მკმუნავი ZABCDE.

შკუთინავი (მკვრინავი ZABCD) (8, 7 იერემ.) კმატკბილი ZAa.

(ფრინ.) (+ 1 ნემეს¹. ZAa) ბოლო-უცხლა ZAB. კმა-ნელტკბილი სირი C. (ფრინ.) Cq. (ფრინ.) კმანელი D.

შკუნვარე (მკვინვარე ZAaABCDE) შავი ელვარე ZABCDE.

შკვრობელი (მკვირობელი B) გა-მომკვრეტელი ZAB.

შხალა Ch.

შხალე Ch.

შხავი (+ 1 ნემეს² ZAa) ხავსი ZAB.

შხაზვი ხაზვის მოქმედი ZAB.

შხაზველი ღრამმატიკოსი ZAB.

შხალი (ბალ.) (13, 32 მათე) ესე (შხალი B) არს, რააც(ა) მწვან- (ვ)ილი კაცთაგან საქმლად დაი-თესების ZAB.

(ბალ.) შხალი არს, რააც კაცთა მიერ მწვანილი დაითესების და იკამების Cab. (ბალ.) შხალი არს, რაო-დენი შტილთა შინა დაითესების ბა-

ლახი საქმელად Cq. (ბალ.) DE.

ნ. ბანჯარი, მწუანელი.

შხალშავა (ბალ.) ZAa.

შხარკელი (შხარკელი CE) მომ-ქირნე და მცდელი ZAB.

მცდელი, გინა მოპირნე C. შხარ-კელი მცდელი, გინა მოპირნეობ-დეს D. მოპირნეობით მცდელი. კაე-შირის ბოლო³. 16 მოქმა-დიანი. მოქმადიანი ში: „უარ-კმნილნი სარეინნი ნუ შხარკე-ოდენ-ლაა შემდგომად ამაღ თუ სას-წაელოთა ეშხარკოს, ვთქვა ქაბუი ბრძნად, არამედ ცნობილად არაა, რამეთუ ცნობიერება გამოცდილ-ბათაგან მოიღების“ E.

ნ. უმხარკესად, უმხარკესად-რე.

შხატვარი ხატვის მოქმედი ZAB. განუშარტავი Cb.

შხე მკავე ტბილგემო(ი)ანი ZAB.

მკავესა და ტბილ(ის) საშული C. არც მკავე, არც ტბილი D. არც მტრად მკავე, არც მტრად ტბილი E. ნ. ჰეავე.

შხელავე Cb.

შხელავი ხელვარ მოქმედი ZAB.

[შხელართ-მთავარი ნ. მკედართ-მთავარი].

შხელველი თვალთ სკვრეტდეს Z. განუშარტავი Cb.

ნ. (ღმრთაება'სთან) ყოელთა მხედველი.

შხელა სწავლა B.

ნ. მხილება.

შხერვალი (მხერვალნი Cab) ნა-ვის მატარებელი ZAB.

ნავის მარონინებელნი Cab.

¹ ნემესიოს ემესელი, ბუნებისათვის კაცისა... 10, 4. ² იხ. ნემესიოს ემესელის „ბუნებისათვის კაცისა“ (გვ. 19, 21). ³ ამ წყაროს დასახელება გადახაზულია. მითი-თებულ ადგილს (იოანე პეტრიწი, II წიგნი, გვ. 222, 9) იკითხება: „ეგემხარკნეთ“.

ნ. მენავე.
 მხერხავი ხერხით მუშაკი Z.
 ხერხის მკარებელი AB. განუმარტავია Cb.
 მხვლი ნ. მხუალი.
 მხვანჯავი ნ. მხუანჯავი.
 მხვეველი ნ. მხუეველი.
 მხვეწელი ნ. მხუეწელი.
 მხვეპელი ნ. მხუეპელი.
 მხიარული (+ 2 ეზრა 12, 42 ZA)
 გონებით გახარებული ZAC.
 გონებით ხარებული B. განუმარტავია DE.
 მხიარულობა Z.
 მხიბლავი ხიბლის მოქმედი ZB.
 ხიბლის მქნელი A.
 მხილავი მნახავი ZAB.
 მხილება ესე არს სიტყვითა და საქმის გარჩევით ბოლოს დანახება Z.
 ესე არს სიტყვითა საქმის ბოლო დანახობა (დანახობა B) AB. დანახება სიტყვით საქმისა C. განუმარტავია DE.
 ნ. ახილა, გამხილება, გამხილებული, მცნება.
 მხილველა წინასწარმეტყველა ZAB.
 მხილველი (+ 1 მეფ. 9. 9 ZA) წინასწარმეტყველი ZABCaqD.
 წინასწარმეტყველი, გინა მნახავი Cb. წინასწარმეტყველი, პირველ ესე მხილველი ეწოდა E.
 მხილველი მნახავი ZA.
 მნახველი B.
 მხიობა „ძლით მხიობა და უმხიობა“ ZAB.

მხლებელი ნიჟადაგ ახლდეს ZA.
 იახლოს მარადის B. ახლდეს მუ--
 დამად C. ახლდეს D. განუმარტავია E.
 [მხოვლ ნ. ემხოვლებოდა].
 მხოლო (+ 21, 3 გამოსლ. ZAa)
 მართო ZABCDE.
 მხრეალი CDE.
 მხრწნელი ხრწნის მოქმედი ZAB.
 მხუალი¹ გალზობილი ZABCaqD.
 გამხვალი გინა გალზობილი Cb.
 განუმარტავია E.
 მხუანჯავი² ხვანჯის მოქმედი ZAB.
 მხუეველი³ Cb.
 მხუევარი⁴ (2 შჯულ.) მსხმო მუწუ--
 კი ZAA.
 მხუეწელი⁵ Cb.
 მხუეპელი⁶ ხეპის მყოფელი ZAB.
 მხუჭერი ნ. მხუეჯერი.
 მხუჭავი თვალ(თ) დახუჭვის⁷
 მქნელი ZA.
 თვალთ ხუჭვის მოქმედი B.
 [მქ ნ. დამჭობა, მამჭობელი].
 მჭარე დარგთან ნახე ZAB.
 ეკროსავით. მჭარედ ვიტყვით ადგილსა რასამე ესრეთ: ზეით მჭარე, ანუ ჭვეითი, ანუ აქათ-
 ით(ი), ანუ ზღვის(ა), ანუ შიის(ა)
 მჭარე, ვითარცა ეკროს. კაცთა სახელ-
 დებულთათვისცა ვიტყვით მჭარეთა: მეფის მჭარესა. ანუ თვალ-
 თასა, სახელდობრ CD. განუმარტავია E.
 მჭარი (15, 5 ლუკა) ბექთ შენად-
 გამი Z.
 მკლავის თავი (+ 15, 5 ლუკა Aa)
 ABCD. განუმარტავია E.
 ნ. მომჭრე, სამჭარი, სამჭრე,

¹ ნუსხებშია: „მხვლი“. ² ნუსხებშია: „მხვანჯავი“. ³ ნუსხაშია: „მხუეველი“.
⁴ ნუსხებშია: „მხუჭერი“. ⁵ ნუსხაშია: „მხუეწელი“. ⁶ ნუსხებშია: „მხუეპელი“.

სამკრე ზორტი (ალამ'თან).

მკარი (24, 45 დაბად.) ოთხი წყრთა ერთი მკარი არს ვიდრე ორთავე კელთა სრულაად გაწე-
და Z.

(+ 24, 45 დაბად. Aa) ოთხი (მ)წყრთა ერთი მკარია ABC. ოთხი წყრთა D. ორ კელ განშლით E.

ნ. წყრთა.

მკდლომ¹ (+ 4 მეფ. 3, 22 ZAA) მბრძოლი, თუ მიმკდომი ZAB.

მბრძოლი, გინა მიმკდომი (+ გინა წინააღმდგომი Cq) CD. მაწყინარი, თუ მბრძოლი E.

მკედართ-მთავარი (+ ესე არს AB) ლაშქართა შინა შემდგომი შეფისა, რომლისა ბრძანებასა ერჩიან (მორჩილობს AB) ყოვე-
ლი მკედრობა(ა) ZAB.

მკედართ-მთავარი (+ და Cab) მკედართ-მოძღვარი და მკედართ-მყვანებელ(ნი) განიყოფებიან (განიყოფიან Cq): მკედართ-მთავარი არს შემდგომი მეფეთა, რომლისა ბრძანებასა მორჩილობს (მორჩილებს CqD) ყოველ(ნი) მკედრობა; მკედართ-მოძღვარი არს შემდგომი (შედეგი CqD) მისი და მთავრობისა ღირსი და გამოცდილი წყობასა შინა და მასწავლელი მკედრობათა, ვითარძი უკ(ა)მსთ ომი და ბრძოლა და ვითარ იწყონ შებმა და ვითარ მკნე იყონ ღვაწლთა (ღვაწლსა Cb) შინა და მსგავსნი ამთნი; ხოლო მკედართ-მყვანებელიცა პატიოსანი წინა-მავალი მკედრობათა, მისი არს მისელთა რჩევა; ლაშქართა წყობა, ციხეთა შემოდგომა(თა) (+ გაგება C), სადარნოთა

დასხდომა და ეგევიტარნი (ეგევიტართა საქმენი D) CD.

ნ. ამირბარი, სტრატეილატი.

მკედართ-მოძღვარი (+ ესე არს AB) მკედრობათა მასწავლებელი, ვითარძი უკმს ბრძოლა ZAB.

ნ. ამირბარი, მკედართ-მთავარი.

მკედართ-მყვანებელი (მკედართ-მყვანებელი E) ესე არს მკედრობათა წინ(ა)მიმძღოლი, სადა ომი კამს და მისი არს რჩევა (+ და A) ციხეთა მიდგომა (+ და Z) დადარნება და მისთანანი ZA.

ესე არს მიმძღოლი მკედრობათა, სადა ომი კამს, და მისი არს რჩევა და ციხეთა მიდგომა, დადარნება და მისთანანი B. სარდალი E.

ნ. ამირბარი, მკედართ-მთავარი, სტრატეიკოსი.

მკედარი² (19, 34 იოანე) ცხენოსანი მებრძოლი, წვრთილი და დიდგვარი Z.

(+ 19, 34 იოანე A) დიდგვარი ცხენოსანი AB. ცხენოსანი მოლაშქრე CD. ცხენოსანი E.

ნ. ამკედარდა, ამკედარება, ვმკედრობ, ნამკედრალი, სტრატეიოტი.

მკედრ ცხენით(ა) ZABCDE.

მკევალი (+ 22. 56 ლუკა ZA) ყრმა. ესე არს ქალი ნასყიდი (ოსნასყიდი ქალი B), გინა ნაზიოვი ZAB.

ნასყიდი და ნაზიოთ(ვი) ქალი CD. განუმარტავია E.

¹ წყაროშია: „კდომით“. ² პითითებულ ადგილს ახალი აღთქმის 1879 წლის გამოცემისა სწერია არა „მკედარი“, არამედ „ერისაგანი“.

ნ. ნამკველარი.

მკეცი (103, 11 ფსალმ.) ლომი, ვეფხი, დათვი და მისთანანი, რომელნიც კორცთა ჰამენ და მავნებელ არიან კმელთა ანუ ზღვათა შინა; გველნიცა მკეცად ითქმიან და უფროსად ეშმაკნი. მკეცნი სულთა მიმტაცებელნი Z.

(103, 11 ფსალმ.) ესე არიან ლომი, ვეფხი, დათვი და რაოდენიცა კორცისა მკამელნი და მაწყენარნი არიან, კმელთა ზედა გინა ზღვათა შინა, გველნიცა მკეცად ითქმიან და უფროსად ეშმაკნი მკეცნი სულთა მიმტაცებელნი A. (ოთხფ.) ესე არიან ლომი, ვეფხი, დათვი და რაოდენნი კორცთა ჰამენ და მაწყენარნი არიან კმელთა ზედა გინა ზღვათა შინა: გველნიცა მკეცად ითქმიან და უფროსად ეშმაკნი მკეცნი სულთანი B. (ოთხფ.) მკეცნი არიან ლომი, ვეფხი, მგელი და რაოდენ(ნი) კორცთა ჰამენ და აქვსთ მაწყინრობა კაცთა კმელთა ზედა, გინა (+ წყალთა დ: C) ზღვათა შინა; გველნიცა მკეცად ითქმიან (+ და C) უფრორე ეშმაკნი მკეცნი სულთანი CD. (ოთხფ.) მკეცნი არიან ლომი, ვეფხი, მგელი და რაოდენნი ნადირი ჰამენ კორცსა და აქვან მაწყინრობა კაცთა E.

ნ. ნამკეცავი.

მკეცი ბოროტი (ოთხფ.) (+ 37, 33 დაბად. ZA) მგელი ZAB.

მკველარე ნ. მკუელარე.

მკიე მკიე, ნაცრის ფერი ZA.

მკიე B. ყომრალი ფერი C.

მკმილავი¹ (5, 7 ქება) ღამის და-რაჯა ZAB.

ნ. მკუმბილნი.

მკმობი მზახებელი ZAB.

ნ. ქუეყნით-მკმობელი, ქუეყნის-მკმობელი, ღამის-მკმობელი.

მკნე (+ 1, 6 ისო ZA) შემძლებელი ZAB.

შემძლებელი, გინა კელგამომავალი. ემსგავსებთან სიმკნე და სილაღე: სიმკნე — კეთილ, ხოლო სილაღე — არაკეთილ, გრიგოლი ღთისმეტყველში ასე ეწერა C. კელგამომავალი. გრიგოლი ღთისმეტყველი იტყვის: ემსგავსებთან სიმკნე და სილაღე: სიმკნე — კეთილ, ხოლო სილაღე — არა. მკნე — შემძლებელი D. გრიგოლი ღთისმეტყველი იტყვის: ემსგავსებთან სიმკნე და სილაღე: სიმკნე — კეთილ, ხოლო სილაღე — არა E.

ნ. სიმკნე, უმკნე.

მკნეველი (1 მეფ. 8, 12) კნვის მუშაკი ZAa.

[მკობა ნ. მკ].

მკოცელი დამკოცელი, ამკოცელი, წამკოცელი Z.

დამკოცელი გინა წარმკოცელი A. კოცის მოქმედი B.

[მკრდლ ნ. უმკრდლე].

მკსენებელი კსუნებს მოქმედი ZAB.

მკსნელი (1 მეფ. 12, 14) კსნის მოქმედი ZAa.

მკუედნელი (მკუშდნელი ZA); კვედნის მოქმედი ZAB.

მკუელარე² კველების მოქმედი Z. კველის მოქმედი AB.

მკუშდნელი ნ. მკუედნელი.

მკუმბილნი (126, 1 ფსალმ.) მკმილავნი ZAB.

¹ წყაროშია: „მკუმბილთა“. ² ნუსხებშია: „მკველარე“.

ნ. მკმილავი, კუმბილი.
მკურვალე ცხელქმნილი Z.
 გასხელებული AB. განუმარტავია E.
 ნ. უმკურვალე.
მკურვალემა გაცხელება Z.
მკურვალი ცხელის ბუნებისა ZAB.
 გასხელებულით C. განუმარტავია D.
 ნ. ზემკურვალი, ქუმემკურვალი.
[მკცო ნ. ჭალარა; შდრ. მკცოანი].
მკცოანი (მკცოვანი ABCDE) (+ 6 ზირაქ ZAA) ბერი წვერთეთრი ZA.
 წვერთეთრი BCD. ჰარზალი E.
 ნ. კაცი.
მკცოვანება წვერთეთრობა Z.
მკცოვანი ნ. მკცოანი.
მკა (ბალ.) ბრჯა ZAB.
 ზინი Cb.
მკაბნელი ჯაბნად დამაქვევებელი Z.
მკაბნი Cb.
მკავრობ Cb.
მკდომარე (+ 26, 64 მათე ZAA) ჯდომით მყოფი ZAB.
 განუმარტავია Cb.
მკდომი მკდომარე ZAB.
მკდომი! (15 ნემეს. ZAA) შიგანში (შიგნით A) დიდი მუწუქი ZA.
 დიდი მუწუქი შიგნით B. დიდი მუწუქი (+ გინა კაცი დამქდარე Cb) CD. შიგნით მუწუქი E.
მკილი (40, 12 ესაია) კელთ თითონი მომუქვილი Z.
 კელი მომუქვილი, მძილი (+ 40, 12 ესაია Aa) A. მძილი, კელი მომუქვი-

ლი BCb. მძილი Caq. განუმარტავია DE.
 ნ. იმკულის, მუჭი, მძილი.
მკობი სწორის უკეთესი ZABC.
 განუმარტავია DE.
 ნ. უმკობესი.
მკობობა უკეთესობის ჩენა Z..
[მკულ ნ. იმკულის].

6

ნა, ნ ა რ ი ყოველთა მყოფობიდან: გარდასრულთა ართრონი არს, გინა სამნეოდამ გარდადგინებულთა სახელთა, თავისა, ვითარცა: ნანგელოზევი, ნაეშმაკევი, ნამეფევი, ნამეფარი, ნასალთხუცევი, ნაქალაქევი, ნასოფლარი, ნავენაქარი და ყოველსა ნივთსა ზედა ესრეთ მოვალს; ხოლო ბოლოდ: ღმერთმან, უფალმან, ანგელოზმან, კაცმან, მკეცმან, სოფელმან, ქვეყანამან და ყოველმან არსმან; ხოლო თავად და ბოლოდ: ნამეფარმან, ნაეროსთავმან, ნაეჯიბარმან, ნაკაცემან და ყოველსა ზედა; გინა სამრავლოდ: ანგელოზნი, ეშმაკნი, კაცნი, ცხოველნი და ეგვიპტარნი; გინა ხადად: ანგელოზნო, კაცნო, ცხოველნო, ძმანო, შვილნო და ეგვიპტარნო Z.

1 იხ. ნემესიოს ემესელის „ბუნებისათვის კაცისა“ (გვ. 96, 11).

ნარი ყოველთა მყოფობიდამ გარდასრულთა ართრონი არს, გინა სამწეოდამ გარდადგინებულთა სახელთა თავის ართრონია, ვითარცა: ნანგელოზევი, ნაეშმაქარი, ნამფეარი, ნასალთხუევი, ნაქალაქევი, ნასოფლარი, და ყოველსა ნიეთსა ზედა ესრე(თ) მოვალს; ხოლო ბოლოდ ესრეთ: ლ^რ თნ, უფალმან, ანგელოზმან, კაცმან, სოფელმან, ქვეყანამან, და ყოველსა ზედა ესრეთ მოვალს; ხოლო თავად და ბოლოდ: ნამეთარმან, ნაეციბარმან, ნაკაეცემან და ყოველსა ზედა ესრე(თ) მოვალს (+ გინა ანგელოზნი, კაცი, ცხოველნი და ეგეკითარნი, გინა ხადილად სამრავლოდ: ანგელოზო, კაცო, ცხოველო და ეგევითარნი Aa) A. ნარი ყოველთა მყოფობიდამ გარდასრულთა, გინა სამწეოდამ გარდადგინებულთა სახელთა თავს ართრონი არს და ბოლოდაც მრავალთა მოეზავების B. ვიეთთა თავი, (უქმო C), ბოლო CDE.

- [ნ ნ. გუნა, უნა; შღრ. ნლომა].
- ნაბანოები ბანებაქმნილი ZAB.
- ნაბანოევი აბანოყოფილი ZAB.
- ნაბაჭრი აბჭარყოფილი ZAB.
- ნაგარევი აგარად ყოფილი Z. აგარათ(ა) ნამყოფი AB.
- ნადგილევი ადგილნაჩნევი Z. ადგილყოფილი AB.
- ნადრევი აღრექმნილი ZAB.
- ნათალი ათისაგან ერთი ZAB. განუმარტავთა Cb.
- ნალერსალი (ნალერსევი A, ნალერსი B) აღურანობანაქმარი Z. აღურსნაქმარი AB.
- ნანგარევი ანგარებით მონაგარი Z.

- ანგარებით მონაგები A. ანგარებით გებული B.
- [ნანგი ნ. ნიანგი].
- ნანდერძევი ანდერძად დაგებული Z.
- ანდერძად თქმული AB.
- ნასპარეზევი ასპარეზთა ნამლერალი ZA.
- ასპარეზს ნამლერი B.
- ნაალთქმევი ალთქმადანადები Z. ალთქმანაქმარი AB.
- ნააჭევი ააჩანაქმარი ZAB.¹
- ნაბაგევი ბაგაყოფილი ZAB. [ნაბაგევი ნატუჩევი¹ B.
- ნაბადები ბადებაქმნილი ZAB.
- ნაბადი შეთელილი ZABD.
- ნ. თაქნაბადი (ტერ¹თანაც).
- ნაბადი (+ 25 კავშ² Z) ნაქმარი ZABDE.
- ნაქმარი, გინა შეთელილი (შეთელილი Ca) C. ნაქმარი D³.
- ნაბამი (+ 2, 19 გოდება Z) მობმულყოფილი ZA.
- დაბმულყოფილი B.
- ნაბანაკევი ბანაკთ ნადგომი ადგილი ZA.
- ბანაკთ ნადგილევი B.
- ნაბანი ბანებული წყალი ZAB.
- ნაბარები მიბარებულყოფილი ZB. მიბარებულყოფილი, გინა ბარში ნამყოფი A.
- ნაბარები ბარში ნამყოფი Z.
- ნაბარი ბარით ნათხარი ZAB.
- ნაბადვი ნაგლეჯი ZA. ნაგლეჯარი B.
- ნაბადევი ბადის ამლები Z. ბადის მქნელი AB.

¹ Z-ში ამ სიტყვის განმარტების შემდეგ შენიშვნაა: „ორნი ანნი მრავალთა ზედა მოვალს, ვისცა უნდეს გარჩევა“. ² ივლისხმება იოანე პეტრიწის თარგმანება (წიგნი II, გვ. 68, 26). ³ ნუსხაში კიდევთა მიწერილი: „კავშირში იწერა“.

ნაბეზღები ბეზღებაქმნილი ZA.

ბეზღობაქმნილი B.

ნაბერტყი ბერტყით განაცვიფნი ZA.

ბერტყით ნაციფნი B.

[ნაბერწყალი ნ. ცეცხლი; შდრ. ნაბერწყალი].

ნაბერწყალი (+ 2 მეფ. 22, 9 ZAA)

ცეცხლთ უმცირესი ZABC.

განუმარტავია DE.

ნ. ცეცხლი; შდრ. ნაბერწყალი.

ნაბეჭდი დაბეჭდილქნილი Z.

დაბეჭდულქმნილი A. ბეჭდულყოფილი B.

ნაბეზ ფრინველთ ცქნაფვა B.

ნ. განაბევა (ჩბუნვა'სთანაც), დაინაბუნეს, დანაბევა, ნაბული.

ნაბიჭვევი (+ 15, 27 მათე ZA) ნა-

ხორხმალი ZABCD.

დანარჩომი E.

ნაბიჭვარი (ნაბიჭვარი ZCab) ბუში(ს) შვილი ZABCDE.

ნაბიჯი (ნაბიჯი და ბიჯი Cab) ბიჯთან ნახე ZA.

ნაბიჯი არს, რა ცალი ფერტი გარდასდგა. ხოლო ბიჯი არს, რა მეორეც გარდაინაცლო, რომელ ორთავე ფერტთა გარდაცვლა ხუთი ტერფი გამოვიდეს, გინა ორი წყრთაც უთქვამთ ვიეთთა B. ბიჯი არს, რა ორი ფერტი გარდ(ა)ინაცვლო, ხოლო ნაბიჯი ცალის ფერტის გარდადგმა (+ რომელ ორთა ფერტთა გარდაცვლა ხუთი ტერფი გამოვიდეს, გინა ორი წყრთაც უთქვამთ ვიეთთა Cb) Cab.

ნაბლარდნი ნახვევი ZAB.

ნაბუნიობა ნ. ნაბუნიობა.

ნაბული შიშით გაცქნაფული ZABC.

განუმარტავია DE.

36. ტ. IV, მ. I.

ნაბუნეზებული ბუნება ყოფილი ZB.

ნაბუნიობა (ნაბუნიობა AB) ბუნიობასთან ნახე ZAB.

ესე არს დევენებერსა რა მზემ მატება იწყოს, გინა ივნისს რა კლება იწყოს Cab.

ნაგავი მონაცოცხი ZAB.

ნ. სანაგვე.

[ნაგავი ნ. ძაღლი].

ნაგალობარი გალობა ნათქვამი ZAB.

ნაგვევი ნაგვევი (+ 3, 8 ფილიბ. Z) ZABCD.

განუმარტავია E.

ნაგერალი დაუთესლად მოსული ZA.

უთესლოდ მოსული B. (ბალ.)

უთესველად (ა)მოსული CDE.

ნაგი გებული B.

ნაგინები გინებულ ქმნილი Z.

გინება თქმული AB.

ნაგულაღი (ნ, 4 ლევიტ.) პურის ანაცარი და ჭაქის ნაწნეხი (2, 1 ოსე) ZAA.

პურის ანაცარი (ნ, 4 ლევიტ.) Ab.

პური ანაცართაგან B. პურის ანაცარი (+ გინა ყურძნის ჭაქა Caq) C. ანაცარი პურისა, გინა ჭაქა ყურძნისა D.

ნ. ნაზუქი.

ნაგუემი (ნაგუემი ZA) (+ 1, 6 ესაია Aa) ნაცემი ZAB.

ნაგუშალი ნამწვი შეშა ZABC.

განუმარტავია DE.

შდრ. მუგუზი.

ნაგუშმი ნ. ნაგუემი.

ნაგულარძნი გულარძნილად ნაქმარი ZA.

გულარძნილად ქმნილი B.

ნაგულვები გულვებით ყოფილი
ZB.

გულვებით ყოფილი A.

ნაგვრგვნევი (ნაგვრგვნევ Z,
ნაგვრგვნევი B) გვირგვინ-ნაკუ-
რთხი ZAB.

[ნად ნ. მონადეს; შდრ. ნადი,
ნადობდა].

ნადალი¹ 4 მეფ. 19, 28 (+ სენეჟე-
რე მეფე და ესაია E): „აჲ
განუაცვთ ხატრუკი ცხვირთა შენთა
და ნადალი ყბათა შენთა“ DE.

ნადგომი (ნადგომ Ab) დგომა ნაქ-
მარი Z.

დგომის ადგილი AB.

ნადები დებულ ყოფილი ZAB.

ნ. ზედნადები, თანანადები.

ნადედუფლარი დედუფალ ყოფი-
ლი ZAB.

ნადევი დევნა ნაქმარი ZAB.

ნადენი დინება ქმნილი ZAB.

ნადი მუშაკნი შეყრილნი ZAB.

მუშად შეყრილნი კაცნი გინა ფეი-
ქარი (+ სასყიდლით Cb) C. შეყ-
რილნი კაცნი D. მამითადი², შეყ-
რილნი E.

ნ. ნადობდა; შდრ. მონადეს³.

ნანდი.

ნადიმი მეჯლიში ZABCD.

განუმარტავია E.

ნ. ვნადიმობ, ინადიმა, მეჯლი-
ში.

ნადინობი მონადენ(ი) ყოფილი
ZAB.

ნადირი (+ 25, 28 დაბად. ZA)

ველური პირუტყვი ZAB.

(ოთხვ.) გარეული პირუტყვი C.
(ოთხვ.) DE.

ნ. ანადირა, ენადირა, ვნადი-
რობ, ინადირა, სანადირო, სანა-
დიროდ, ხარაბუზი.

ნადირობა (+ 25, 27 დაბად. ZA)

ნადირთ დევნა ZABC.

განუმარტავია DE.

ნადნობი დნობილისაგანი Z.

დნობისაგანი AB.

ნადობდა (2, 19 ტობია) ნადში

მუშაკობდა Z.

ნადად მუშაკობდა (2, 19¹ ტობია)
AB.

ნ. ნადი; შდრ. მონადეს.

ნადუმარი ნაჩუმარი ZAB.

ნადეომი (+ 4 მეფ. 6, 25 ZAa)

ტრედის სკინტლი ZAaCa.

ნ. სკორე.

ნადეკლარი ეკალთ ნადგილევი
ZA.

ეკალთ ადგილი B.

ნადეავი ენით ნათქვამი ZAB.

ნადეშაკარი ეშმაკურ საქმე ქმნ-
ლი ZA.

ეშმაკურ ქმნილი B.

ნადეშაკევი ეშმაკურის მქნელი Z.

განუმარტავია Aa.

ნადეშ³ ექვად მიმხვდარი ZAB.

ნადელა (ნადელა და კინკირა E)

ქნარი(ა) ZAB.

ნადელა და კინკირა ორ-
ლანო და ქნარი არიან CD. ქნარი და
საკრავია E.

ნადენდარი ყარამფილის ფერა

ZABCb.

რაცალა (რაცალ CqD) ფერია

CaqD.

¹ წყაროშია: „დანადლი“. ² „მამითადი“ ნუსხაში გადახზულია. ³ ნუსხებშია „ნადევი“.

ნავარდი ფრინველთ აერში შემოვლა ZA.

ფრენით აერში შემოვლა B. მალა (აღ)ფრენა (+ გინა გარე მორბენა Cb) CD. განუმარტავია E.

ნ. მონავარდე.

ნავთი ZABCDE.

[ნავთ მყვანებელი ნ. კომიტე].

[ნავთ-საყუდელი ნ. ლიმენა].

ნავი (14, 24 მათე) ესე ზოგადი სახელი არს ყოველთა ნავთა. ხოლო მცირესა ნავსა ეწოდების ნუშა და მისსა უდიდეს(ს)ა ვარცლი, კოპანო, კარაპა, კარკაპა, ქუშალდი, კარაფითა, ოჩხომელი, ოლექკანდერი (+ და Z) კატარა. ერთი მეორის უდიდეს-უდიდესნი არიან, ხოლო ხომალდი და დრომონი უდიდეს ყოველთა (+ და A) სტოლი საომარ(ნი) ნავ(ნი). მათთა ადგილთა გარჩევით კპოთ ZA.

ნავი ზოგადი სახელი არს ყოველთა ნავთა, ხოლო ნავთა სახელნიცა განიყოფიან: ვითარცა ნავნი უმცირესა ეწოდება ნუშა და მისა უდიდესა ვარცლი, კოპანო, კარაპა, კარკაპა, ქუშალდი, კარაპითა, ოჩხომელი, ოლექკანდერი, კატარა. უდიდეს-უდიდესნი ნავნი არიან: ხომალდი, დრომონი, უდიდეს ყოველთა, და სტოლი — საომარი. მათთა ადგილთა კპოთ B. ნავიცა მრავალრიგი არს: ნუშა, კოპანო, კარაპა, კარაპითა, სანდალი, ოჩხომელი (ოჩხომელი CqD); ოლექკანდერი, რომელ არს მომცრო კატარა, და ზარ-

ბუნა. ესე ნავნი ნუშა მცირეა, ერთი ოდენ კაცი შთაიტევა (შთაიტევის CqD), ხოლო სხვათში რომელშიმე ათი და სხვაში ოცი და ორმ(ცი)ოცი და ასი და მეტიცა, ხოლო დრომონი არს, რომელსა შინა (რომელში D) შთაიტევის ხუთასი კაცი საზღლიან(ად) და ტვირთიან(ად). არამედ ხომალდი უდიდეს ყოველთა ნავთა არს. (+ ხოლო ვითნი ქუშალდს მომცროსა(ც) უქმობენ C) CD. ნავიცა მრავალრიგი არს: ნუში, კოპანო, კარაპა, კარაპითა, სანდალი, ოჩხომელი, ოლექკანდერი, რომელ არს მომცრო კატარა, და კატარა-ზარბუნა. ესე ნავნი ნუში მცირე არს, ერთი ოდენ კაცი შთაიტევის, ხოლო სხვაში რომელშიმე ათი და ოცი და რომელშიმე ორმოცი და ასი და მეტი, ხოლო დრომონი არს, რომელში შთაიტევის ხუთასი კაცი ნუზლიან და ტვირთიან. ხოლო ხომალდი უდიდეს ყოველთა ნავთა არს E. ნ. მენავე, პურკატა სანავე.

სანავე, კელნავი.

ნავკოსალარი (ნავკოლარი E) მენავეთ მოძღვარი ZABCD.

განუმარტავია E.

ნ. მენავე.

ნავლა და კინწკირა ნ. ნავალა.

ნავნები ვნებაშემთხვეული ZA.

ვნებაქმნილი B.

ნავროზი სხვათა ენაა, ქართულად ბუნობა ჰქვიან (+ დღე და ღამის გასწორებასა Z) ZA.

(უქმ.) სპარსთა ენაა. ქართულად ბუნობა ჰქვიან B.

ნავროტი (ნავტროი A) (ბალ.) ZABCD.

ნავსად ნავის მაშენებ(ე)ლად ZABCab.

...კათილორ.: „არამელ ნავსად
წოდებულნიცა ქელოვნებანი, რამეთუ
მაშენებელი ილისტიქსა იქმევს“ Ca¹.

ნ. ნავსე.

ნავსადგური სადაცა ნავი დადგო-
მაღ შესაძლებელ არს ზღვათა
(ზღვასა Aa) შინა ZAA.

ნავსაყუდელი სადა ზღვა უკუ-
მდგარია, ვითარცა ტბა (+ და Z)
მყუდრო და უღელავი ZAA.

ნ. ლიმენა, ლიმონი.

ნავსე ნავის მაშენებელი ZAB.

მენავე, (+ ნავის მაშენებელი Cab)

C. მენავენი D.

ნ. მენავე, ნავსად.

ნავტე მენავეთ გამრიგებელი ZA.
მენავეთ გამრიგე BCD.

ნ. მენავე.

ნავ-ტიკი მცირე ტივი გუდებკრუ-
ლი ZA.

გუღიანი ტივი მცირე BC. განუ-
მარტავია D.

ნავტროი ნ. ნავროტი.

ნავტური კატარღის მნე ZAB.

(+ 13, 7 იოსიპოს Cab) მენავენი-

ვე C. 13, 7 იოსიპოს: „მესე-
ულად ნავტურისა და ქვეითისა ძა-
ლისა თანა წარემართა ლაშქარში“
DE².

ნ. მენავე.

ნავღელი (+ 6, 5 ტობია ZAA)

ნაღელი ZABCD.

განუმარტავია E.

ნ. ზაფრა, ინაღელი, მონაღე-
ლე, შავი ნავღელი (სევდა³სთან).

ნავღლიანი (2 დიოლოლ.) შავნავე-

ღლოსანი, რომელ არს სევდაიან-
ნი Z.

შავნაღლიანი, (2 დიოლოლ.) Aa.
ბნელიანი E³.

ნ. განავღლიანებულო, ნაღ-
ველიანი.

ნაზამთრი ზამთარგამოვლილი
ZAB.

ნაზაფხულარი ზაფხულგამოვ-
ლილი ZA.

ნაზვინები ნ. ნაზვნები.

ნაზი სპარსთ(ა) ენაა ZA.

სხვათა ენაა B. (უქმ.) CDE.

ნ. ნაზუქი.

ნაზიარები Cb.

ნაზითვი ზითვად გაყოლილი ZA.
ზითვად მოყოლილი B.

ნაზირი სხვათა (თათართა B) ენაა,
ქართულად საღაროს ნაზირს
ა ბ რ ა მ ა დ ი და ქარს(ა)ნის ნა-
ზირს ე ზ ო ს - მ ო ძ ღ ვ ა რ ი
. ჰქვიან ZAB.

ნაზიუანი კავ შირის ბ ო -
ლო ს⁴: „მის მიერ ნაზიუანთა
შევიმალოთ (შევიმალოთ ZA,
შევიმალოთ B)“ ZABCDE.

ნაზმანები სიზმრად ჩვენებულო
ZA.

სიზმარ ჩვენებულო B.

ნაზომი ზომალეებულო ZA.

ზომაქმნილი B.

ნაზორევი ზორვილთაგანი ZAB.

კერბთ შესაწირავი, შეწირული Cb.

კერბთ შესაწირი (შენაწირი Cq) Caq.
განუმარტავია DE.

ნაზორევი C.

¹ წყაროს დასახელება და მოწმობა გადახაზულია. ² შღრ. A—675, 245 v, 8; Ca-ში მოწმობა, Cq-ში კი მოწმობაცა და წყაროს დასახელებაც გადახაზულია. ³ E-ში განსამარტი სიტყვაეცა და განმარტებაც ორივე გადახაზულია. ⁴ იხ. ითანე ბეტრიფის თარგმანება (II წიგნი, გვ. 220, 29).

ნაზრახი ნალაპარაკევი ZAB.

[ნაზუანნი ნ. ნაზიუანი].

ნაზუქი სხვათა ენილამ შემოღებულა, რომელსა ქართულად ნ ა ტ ი ფ ი ეწოდების, რომელ არს ჩვილად და კეთილად ნამზადი და ნაქმარი, რადცა იყოს, ხოლო პურებთაგან კვერცხითა, სძითა, ერბოთი და ნივთებითა მრავალსახენი არიან: კოლღვირდი, ხაოანი, ღაღანოს, მანღარი, ლელენგო, ფოფხი, პლაკუნტი, კუპატი, ქადა, ხაჭაპური, მის-მის ადგილს დაგვიწერია Z.

ესე არს კვერცხითა, სძითა, ერბოთა ნამზადი პური, ხოლო ნაგუდალი ანაცირისა და ნაწმენდისაგან შექმნილი; ხოლო ესე ერბოთი და კვერცხითა და სძითა ნამზადი პურნიცა მრავალსახენი არიან: კოლღვირდი, ხაოანი, ღაღანოს, მანღარი, ლელენგო, ფოფხი, პლაკუნტი, კუპატი, ქადა, ხაჭაპური, მის-მის ალაგს წერილ არს (+ ნაზუქი სპარსულია, სუფთასა თუ სათუთსა თუ ნაზს ამგვარს ქვიან და იმ მიზეზით ამგვარს პურსაც ეტყვიან; ნაზიცი სპარსულია, Aa) A. ნაზუქი ეწოდების კვერცხითა, სძითა, ერბოთა ნამზადსა პურთა; ხოლო ნაგუდალი — ანაცირისა და ნაწმენდისაგან შექმნილსა B¹. ნაზუქი (ი) ეწოდებიან (უწოდიან D) კვერცხითა და სძით(ა) გამომცხვართა (გამომცხვართა D) პურთა, გინა ზეთითა (+ და ერბოთი Cab), ხოლო

ნაგუდალი (ი) ანაცირისა ანუ ნაწმენდისაგან შექმნილსა CD. განუმარტავია E.

ნ. ნატიფი.

ნაზუნები² განამრავლები ZAB Cab.

ნაზღაპრი ზღაპრებ(უ)ლ თქმული ZA.

ზღაპრად თქმული B.

ნაზღმურდლი Cb.

[ნათ ნ. მანათობელი, მნათობი; ნათელი, სანათი (კანდელთა-ნაც), სანათური; შდრ. ნათელა. ნთება].

ნათალი მონათალი, გინა თლაქმნილი ZA.

თლაქმნილი B.

ნათელი განმანათლებელი Z.

განუმარტავია AaBcbqDE.

ნ. განათლა, ენათლა, ინათლა, მნათლაგი, ნათლად, ნათლევა, ნათლვა, ნათლია, ნათლიღედა, ნათლიმამა, ნათლის-ღება, ნათლის-ცემა, ნათლული, სინათლე, ციციანთელა; შდრ. ნათ. ნათელი (5, 20 ესაია; 1, 3 დაბად.) ნათელი დაბადა ღთს პირველსა დღესა Z.

5, 20 ესაია; 1, 3 დაბად. Aa.

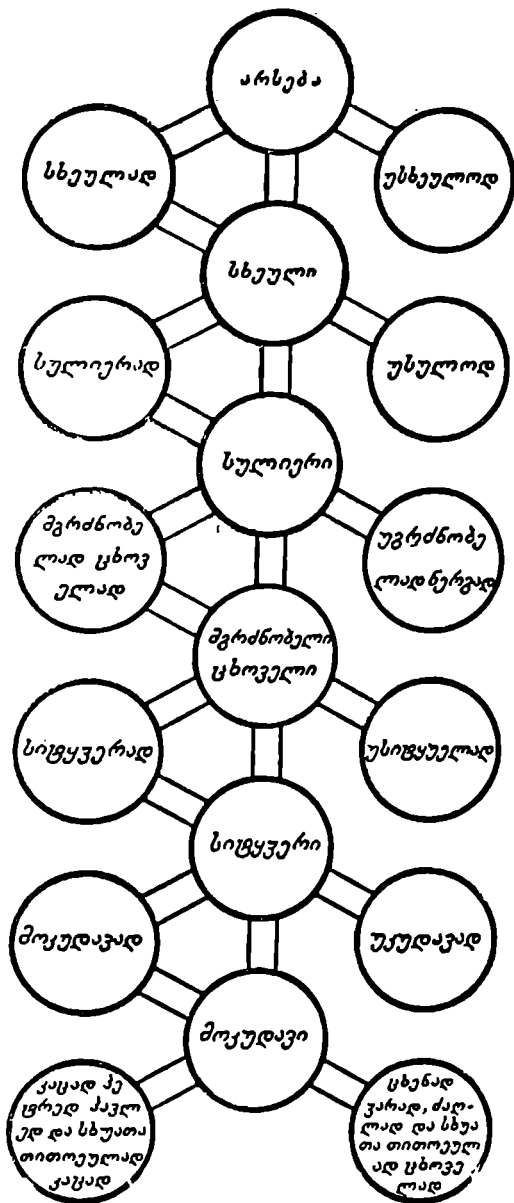
განუმარტავია Ab.

ნათესავი (+ 1, 17 მათე ZAa) (+ სამ სახედ განიყოფება: პირველი უკვე არს ისრაელისაგან ისრაელნი მამობით; მეორე პალესტინისანი პალესტინელად ქვეყნობით. მესამეც მესამე სახეთაგან სამად განიყოფების:

¹ B-ში კიდევ ჩამოთვლილია და გადახაზულია: „კოლღვირდი, ხაოანი, ფოფხი, ლელენგო, ქადა, პლაგუნტი, კუპატი, ხაჭაპური, ღაღანოს, მანღარი“. ² ნუსხებში: „ნაზუნები“.

პირველად ნათესავი ნათესაონი, ესე იგი არს, რომელსა არა ყვანდეს მამა და ძისა მშობელი იყოს, ვითარცა ადამ, მეორე მამაცა ყვანდეს და ძისა მშობელიც იყოს, ვითარცა ზეით ითქმის ნათესავადცადა სახედცა. მესამედ მამა ყვანდეს და ძე არა, ვითარცა აბელ. ეს ეს სახე არს სახოვან და არა ნათესავი. აჟ განიყო პირველი არ არს სახე, არ(ა)მედ ნათესავი. ამისთვის არა უვის მამა, ხოლო მეორე სახეც არი და ნათესავიცა, რამეთუ უვის მამაც და ძეცა, ხოლო მესამე არ არს ნათესავი, არამედ სახე, რამეთუ უვის მამა და არა ძე! Aa) ნათესავი სამ სახედ ითქმის: ერთისა უკვე სახისაებრ (სახისა Z) მშობელ(ობ)ისაგან, ვითარ-იგი ისრაელისაგანნი ისრაიტელად იწოდებიან, ხოლო მეორისა სახისაებრ მამულისაგან, ვითარ-იგი: იერუსალიმისანი იერუსალიმელად (+ ითქმიან BCD) და პალესტინისანი — პალესტინელად, ხოლო მესამისა სახისაებრ ნათესავად ითქმის (ითქმიან ZAB) განწვალებული სახეთა მიმართ, რომლისათვის არს სიტყვად (+ ფილოსოფოსთაა ZAa; ფილოსოფოსთაა AbBC) და რომლისა განმ(ა)საზღვრებელნი იტყვიან: ნათესავი არს უმრავლესთა და სახითა განყოფილ(თ)ად რაჲარსობით შესმენილი; ხოლო სახესაცა ორნი შეს-

წავებანი ჰქონან, რამეთუ ითქმის სახედ ნაკვეთიცა და შესახედვე, ვითარ-იგი: სახე ანდრი-ა(ნ)ტისაა. (+ და ABCD) კვალად ითქმის სახედ დაწესებული ნათესავისა ქვეშე, ესე იგი არს განყოფილი ნათესავისაგან და ამისთვის არს სიტყვად ფილოსოფოსთა(ა) (ფილოსოფოსთაა AbBC), ხოლო ვინაჲთგან ნათესავისათვის რა(ა) ვიტყოდეთ, მოვიკესენე(ბ)თ სახისა(ა)ცა მეტყველთა, ვითარმედ ნათესავი არს განწვალებული სახეთა მიმართ და კვალად სახისათვის (სახეთათვის ZAB) რაჲ წარმოვიტყოდეთ, ნათესავისაა მოვიკესენეთ მეტყველთა, ვითარმედ: სახე არს ნათესავისაგან განყოფილი. საქმარ არს ცნობად, ვითარმედ ვითარ-იგი მამის(ა)თვის მყოფელნი სიტყვისანი საჭიროდ მოვიკესენებთ ძესაცა, ვინა(ა)თგან (ვინადგან CqD) იგი არს მამა(ა), რომელსა ესვა(ს) ძე და ძისათვის რაჲ ვჰყოფდეთ (ვიტყოდეთ Z) სიტყვასა, უეჭველად მოვიკესენებთ მამასაცა, ვინაჲთგან იგი არს ძე, რომელსაც ესვას მამად; ეგრეთვე სახედ აქაცა შეუძლებელ არს ნათესავისათვის თქმად თვინიერ სახისა ანუ სახისათვის თვინიერ ნათესავისა, რამეთუ ნათესავი სახეთა მიმართ განიყოფ(ვ)ის უეჭველად და რომელსა არა აქვნდენ (აქვნდეს ZABCaqD) მისგან განყოფილნი

საიენი, არა არს ნათესავი და სახენი ნათესავისაგან განიყოფ(ვ)იან და რომელთა არა აქვნდეს ნათესავი, არა არიან სახენი და ვითარცა პირველი კაცი, რომელ არს ადამ, ვითარცა არ(ა) მქონებელი მამისაჲ, არა ითქმის ძედ(ა), ხოლო სახელ-იდების მამად, რამეთუ ესხნეს ძენი, ხოლო სეით (+ მამად ითქმის და BCb) ძედ(ა)ც(ა) (+ ითქმის ZACD) მშობელისა მისისად. რამეთუ მამად აქვნდა ადამ და მამად იწოდების მისგან შობილისა, რამეთუ შვა ძე. ხოლო აბელ ძედ უკვე ითქმის, რამეთუ აქვნდა მამად და მამად არა ითქმის, რამეთუ არა ესვა ძე. ესრეთვე სცნობდ ნათესავისათვისცა და სახისა. პირველი ნათესავი, რომელი არა განიყოფ(ვ)ის (განეყოფვის Cq) ნათესავისაგან (+ და ZA) არცა აქვს უპირველესი მის(ს)ა ნათესავი, ნათესავი ხოლო არს და არა სახე და ეწოდების ნათესაო(ვ)ანი ნათესავი, რომლისათვის გან(ა)-საზღვრებდენ რაჲ. იტყვიან, ვითარმედ: ნათესავოანი (ნათესავოვანი ZABCaqD) ნათესავი არს, რომელი ნათესავი ხოლო იყოს და არა იყოს სახეცა არქონებისათვის უზემოეს თვისისა ნათესავისა, ხოლო მისგან გან(ე)ყოფილთა სახეთა უკეთუ აქვნდნენ (აქვნდეს ZABCaqD) ქვეშე კე-

რძო მათსა სხვანი სახენი, მათგან განყოფილნი სახენიცა არიან უპირატესთა (უპირველესთა B) მათთანი. ესე იგი არს უზემოესთანი, რომელთაგან გამოეკეთნეს (+ და ZACD) ნათესავნი (ნათესავი ZA) მათგანთანი, ესე იგი არს უქვემოესთანი და იწოდებიან ნათესავადცა და სახედ ურთიერთაჲდ, ხოლო უკანა(ჲ)სკნელ(ნი) (+ და ZACD) უქვემოესნი სახეთანი, რომელთა არა აქვნდენ (+ უქვემოეს ZABCabD) მათსა (+ სხვანი ZABCabD) სახენი, არ(ა) ითქმიან ნათესავად. არამედ სახედ არქონებისათვის ქვეშე კერძო მათსა, ვითარცა ვთქუ სხვათა სახეთა მათგან გან(ე)ყოფილთაჲსა, რომლისათვისცა ითქმის სახე, რომელი არა იყოს ნათესავ სახო(ვ)ანად სახედ, ვითარცა ნათესავი, რომელი არა იყოს სახე, სახელ-ედების ნათესავოანად (ნათესავოვანად ZABCaqD) ნათესავად. სათანადო არს ცნობად, ვითარმედ საჭირო¹ არს, რათა სახენი (+ სახელსა BCbqD) ნათესავისა მათისასა (+ და BCbqD) განსაზღვრებასა მიითვალვიდენ, ვიდრე ნათესავოანად (ნათესავოვანად ZABCqD) ნათესავად(დ)მდე, რამეთუ სახეთა ვერ ძალ-უც ურთიერთაჲ მიითვალვაჲ განსაზღვრებისაჲ. პირველი უკვე და ნათესავოანი

¹ აქედან Ca ხელნაწერს აკლია ფურცელი.

(ნათესაოვანი AaBCq) წათესავი არს არსებამ, რამეთუ დაღა(ცა)-თუ გამოეკვეთებთან მყოფობისაგან (მყოფობისაგან CqD) არსებამ და შემთხვევითი, არამედ არა არს ნათესავ მათდა მყოფობამ, ვინაფთვან სახელსა ვიდრემე მყოფობისასა მიითვალვენ, ხოლო განსაზღვრებასა არა მიითვალვენ, რამეთუ მყოფსა ესრეთ გან(ა)საზღვრებენ. მყოფი უკვე არს ანუ თვითგვამო(ვ)ანი საქმე და არა მოქენე სხვისამ შემტკიცებისა მიმართ, ანუ ვერ შემძლებელი თავით თვისით ყოფად, არამედ სხვისა შორის მქონებელი ყოფისამ. ხოლო არსებამ საქმე არს თვით თავით თვისით მყოფი და არა მოქენე სხვისა(მ) შემტკიცებისა მიმართ, ხოლო (და BCbqD) შემთხვევითი ვიდრემე საქმე ვერ შემძლებელი თავით თვისით ყოფისამ, არამედ სხვისა შორის მქონებელი ყოფისა (ყოფისა B). აჰა არცა არსებამან მიითვალა ყო(ვ)ელი საზღვარი მყოფისამ, (+ და B) არცა შემთხვევითმან, არამედ არსებამან კერძოდ და შემთხვევითმან სხვა(მ) იგი კერძოდ. ხოლო სახეთა სახელსაცა და ყო(ვ)ელსა საზღვარსა ნათესავისასა სრულებით (ჰ)ნებაეს მითვალვამ, ვინაფცა არსებამ არა არს სახე, ვითარცა არა მქონებელი ზემო კერძო მისსა წათესავისამ, არამედ თვით იგი არს პირველი (+ და ZACD) ნა-

თესაოვანი (ნათესაოვანი ZAa BCqD) ნათესავი. ხოლო ესე უკვე არსებამ განიკვეთებთან ხეულენად და უსხეულოდ. ვინაფცა სხეულენი (სხეულიანი B) და უსხეულოდ სახენი არიან არსებმანი; კვალად სხეულენი (სხეულიანი AbBCq) განიკვეთების სულიერად და უსულოდ. აჰა კვალად სხეულენი (სხეულიანი AbB), რომელი სახე იყო არსებმან, ნათესავი არს სულიერისა და უსულოსამ. კვალად სულიერი განიყოფ(ვ)ის მგრძნობელ(ობით)ად და უგრძნობელად; მგრძნობელობითად ვიდრემე ცხოველად სიცოცხლისა(დ) და გრძნობის(ა) მქონებელად, ხოლო უგრძნობელად ნერვად, რამეთუ არა აქვს გრძნობამ, გარნა სულიერად ითქმის (ითქმიან B) ნერვი, ვინა(მ)თვან აქვს მოზარდ(ე)ობითი (+ და აღორძინებითი BCbqD) ძალი. კვალად ცხო(ვ)ელი განიკვეთების სიტყვიერად და უსიტყველად; სიტყვიერი — მოკვდავად და უკვდავად, მოკვდავი — კაცად სიტყვიერად და პირუტყვად: ცხენად, ძაღლად და ეგვიპთარად. რომელნი არღარა განიკვეთებთან სხვათა სახეთა მიმართ, არამედ განუკვეთელთა მიმართ, რომელ არიან გვამნი. ხოლო განიყოფების (განიყოფვის Cq) კაცი პეტრეს მიმართ, პავლეს, იო(ვ)ანეს და სხვათა თ(ვ)ითოეულთა კაცთა, რომელნი არა არიან სახენი,

რამეთუ სახენი, ვითარცა ვიტყო-
დეთ, არა მიითვალვენ ურთიერ-
თას განსაზღვრებათა (+ უსხეუ-
ლომასა D; + ვითარ-იგი
სხეულეანი არა მიითვალვს
განსაზღვრებასა უსხეულომასა
ZABC) და კაცი არა მიითვა-
ლავს განსაზღვრებასა ცხენი-
სასა. ხოლო პეტრე და პავლე
და იოანე ერთსა საზღვარსა მი-
ითვალვენ კაცისასა; ეგრეთვე
(+ და AaCbqD) სხვანიცა კაცნი,
ვინაჲცა არა არიან ესენი სახენი
კაცისანი, არამედ განუქვეთულ-
ნი, ესე იგი არს გვამნი. კვალად
განიკვეთებოდის რაჲ სახე, გარ-
დასცემს უქვემოესთა თვისთა
სახელსაცა და განსაზღვრებასა,
ხოლო პეტრე განკვეთილი (გა-
ნიკვეთების Cq) სულად და
კორცად, არცა სულსა გარდას-
ცემს სახელსა და განსაზღვრე-
ბასა მისსა, არცა კორცთა: მერ-
მეცა ყოველი გა(ნ)ყოფილებაჲ
ნათესავისაგან სახეთა მიმართ
ქმნილი, ვიდრე ორთა ანუ სამ-
თამდე, ხოლო იშვით ოთხთა-
მდეცა გამოჩნდების, რამეთუ
შეუძლებელ არს განყოფაჲ ნა-
თესავისაჲ ხუთთა სახეთა მი-
მართ და უმეტეს, ხოლო კაც-
(ნი) ყოველთავე თითოეულთა
კაცთა (+ მიმართ ZABC) განი-
ყოფ(ვის), რომელნი მიუწოდო-
მელ არიან რიცხვით(ა), რომლი-
სათვისცა ვითნიმე არცა გან-
ყოფასა იტყვიან თქმად სახისა
განუქვეთულთა მიმართ, არამედ

აღრიცხვასა. ხოლო ვინაჲცა
ცხად არს, ვითარმედ არა არიან
პეტრე და პავლე და იო(ვ)ანე
სახე, არამედ განუქვეთელ, რო-
მელ არს გვამი. არცა კაცი ნა-
თესავ არს პეტრეს(ა)სა და სხვა-
თა გვამთა, არამედ სახე, რო-
მ(ე)ლისათვის(ცა) საზო(ვ)ანი სა-
ხე არს კაცი, რამეთუ სახე არს
უზენაესისაჲ და სახე უქვემო-
ესთაჲ (უქვემოესთანი ZAB),
ეგრეთვე ცხენიცა, (+ და ABD)
ძალი(ცა) და ეგევითარნი მხო-
ლოდ სახენი ოდენ არიან, და
არა ნათესავნი, რომლისათვის-
(ცა) საზო(ვ)ან(ნი) არიან, ხოლო
საშუალ ნათესავონისა (ნათესა-
ვონისა ZABCq) ნათესავისა და
საზო(ვ)ანთა (სახუნთა Cb) სა-
ხეთა(ა)სა ნათესავ(ნი) არიან და
სახენი ურთიერთას(ი), სახენი
უზემოესთანი, ხოლო ნათესავნი
უქვემოესთანი, და ესე(ნი) არი-
ან არსებითნი და ბუნებითნი
განყოფილებანი და ვითარებანი.
რომელნი ითქმიან განყოფე-
ლობითად (+ და შემამტყიცებე-
ლობითად ZABCb), ვითარცა
გა(ნ)ყოფელობითნი ვიდრემე
უზემო(ე)სთანი და შემამტყიცე-
ბ(ე)ლობითნი უქვემოესთანი.
რამეთუ სხეულეანი (სხეულიანი
AbB) და უსხეულოჲ განყოფენ
არსებასა, ეგრეთვე სულიერი
და უსულო(ა) განყოფენ სხეუ-
ლენსა (სხეულიანსა AbCq, სხე-
ულსა B), ეგრე(თ)ვე მგრძნობე-
ლობითი და უგრძნობელი გან-

ჰყოფენ სულიერსა; ესენი უკვე შეამტკიცებენ ცხოველსა, რამეთუ მივიღებ (მოვიღებ Cq) არსებასა სულიერსა მგრძნობელობითსა და შევიქმ ცხო(ვ)ელსა, რამეთუ ცხო(ვ)ელი არს არსებაჲ სულიერი მგრძნობელობითი. კვალად მივიღებ არსებასა უსულოსა (+ და ZABCq) უგრძნობელსა და შევიქმ ქვასა; მივიღებ (მოვიღებ Cq) კვალად არსებასა სულიერსა (+ და ZAB) უგრძნობელსა და შევიქ(მ) ნერგსა. კვალად სიტყვიერი და უსიტყველი განჰყოფენ ცხო(ვ)ელსა, მოკვდავი და უკვდავი განჰყოფენ სიტყვიერსა; მივიღებ (მოვიღებ D) უკვე ცხო(ვ)ელსა, რომელი ნათესავი არს და სიტყვიერსა და მოკვდავსა და შევამტკიცებ კაცსა, რამეთუ კაცი არს ცხო(ვ)ელი სიტყვიერი მოკვდავი. (+ და ZABCb) მივიღებ ცხო(ვ)ელსა და უსიტყველსა და მოკვდავსა და შევამტკიცებ ცხენსა, ნუუკვე ძალსა და ეგევითართა. ხოლო გა(ნ)ყოფილებად ითქმინ არსებითად და ბუნებითად, რამეთუ ესენი ჰყოფენ გა(ნ)ყოფასა სახისასა სხვისა სახისაგან და ბუნებისა და არსებისა(სა) სხვისა არსებისა და ბუნებისაგან ZABCD¹.

ნათესავი სამ სახებდ ითქმის: ერთისა უკვე სახისაებრ მშობელისაგან, ვითარ-იგი ისრაილისაგანნი ისრაიტელად იწოდებიან, ხოლო მეორისა სახისაებრ მამულისაგან, ვითარ-იგი იერუსალიმისანი იერუსალემელად ითქმინ, ხოლო მესამისა სახისაებრ ნათესავად ითქმის განწვალებული სახეთა მიმართ, რომლისათვის არს სიტყვა ფილასოფოსთა, რომლისა განმსაზღვრებელნი იტყვიან, ნათესავი უმრავლესთად სახითა განყოფილთად, რაარსობით შესმენილი. ხოლო სახესაცა ორნი შესწავებანი ჰქონან, რამეთუ ითქმინ სახედ ნაკვეთიცა და შესახედავიცა. შეუძლებელ არს ნათესავისათვის თქმად თვინიერ სახისა, ანუ სახისათვის თვინიერ ნათესავისა; რამეთუ ნათესავი სახეთა მიერ განიყოფვის უეჭველად, რომელსა არა აქენდენ მისგან განყოფილნი სახენი, არა არს ნათესავი; და სახენი ნათესავთაგან განიყოფვიან და რომელთა არა აქენდეს ნათესავი, არა არიან სახენი.

ღედას აკლდა, ამისთვის ვერ გავასრულე, კათილორის მეორეს თავში უსრულესად ვანიხილე E.

ნ. თანამონათესავე, მონათესავე, სანათესაო, ტომი, უნათესავესი ნათესავი, ხუთნი კმანი.

[ნათესაოანი ნ. ნათესავი].

ნათესი დათესილი ZAB.

ქნული დათესილი Cbq. განუმარტავია DE.

ნათვლა ნ. ნათლვა.

ნათლად გამოჩენით ZA.

ნათლება განათლება Z.

განთილი AB.

¹ კიდევზა წითლად: „ამას ყოველსა გონიერებით ეგანმხედერე, რომლისა ესერა სქიმაცა სახითთა ნაკვეთთა წინა მღებარე არს“ (✠ „შეისმინების ნათესავი მრავალთა განყოფილთა არა რიცხვით ხოლო, არამედ სახითაცა“ CbqD; ✠ „ყოველსა ამას შთამართ ვაგონებით ავანმხედველე გონება“ D) ZABCD. საერთო ნაწილი განმარტებისა აღებულია იოანე დამასკელის კათილორიიდან, თ. 2 (S—1463, 41 r-42v).

ნათლვა (ნათელა E) უნათლავთ
განათლება ZABCbq.

განუმარტავია DE.

ნ. მნათლავი, ნათელი, ნათ-
ლული.

ნათლია მომნათლავი ZA.

ნათლიდელა (ნათლისდელა Ch)
ნათლულის დელა ZA.

განუმარტავია Cb.

ნათლიმამა ნათლულის მამა ZA.

ნათლისდელა ნ. ნათლიდელა.

ნათლის-ღება (+ 3, 7 ლუკა
ZAa) უნათლავთაგან ნათლის
მიღება ZABCbq.

განუმარტავია DE.

ნათლის-ცემა (ნათლი-ცემა Cb) (+
3, 3 ლუკა ZAA) უნათლავთ
ნათლის მიცემა ZABCbq.

განუმარტავია DE.

ნათლული თვით ნათელცემული
ZABCbq.

განუმარტავია DE.

ნ. დიკნოზი.

ნათმენი თმენანაქმარი ZAB.

ნათხაზი ნაწნავი ZA.

თხულ ქმნილი B. 'დაწნული' Cb.

ნათხოვები მცირე(ს) (მცირედ) Cbq
ხან(ს) ჰქონდეს და კვალად
მისცეს (მოსცეს A) ZABCbq.

განუმარტავია DE.

ნათხოვები მცირეს ხან თხოვილი და აგ-
რევე მისაცემელი Aa.

ნათხოვარი შოვნილი და წალე-
ბული Z.

თხოვილი და წალებული Aa.

ნ. განათხოვრება.

ნათხოვი (4 მეფ. 6, 6) იგივე ZAA.

ნათხოვნი თხოვნით შოვნილი და
არ წალებული Z.

არს თხოვაქმნილი და არ წალებუ-
ლი Aa.

ნაიბარი არ(ა)დამტკიცებული
ZAB.

ეპიანასავით Cbq. განუმარტავია DE.

ნაიგავები იგავით ნათქვამი ZA.
იგავად თქმული B.

ნაიდი ნადობილარი ZBCb.

ნაირი რიგსავით ZABCbq.

განუმარტავია DE.

ნაისრი ისრის ნაკრავი(ს) ადგილი
ZA.

ისრის ნაკრავი B.

ნაკადელი მცირე რუ ZA.

რუ მცირე B. რუს ნოთხალი
CbqDE.

ნ. ნაკადული.

ნაკადი წარსადინელი ZAB.

პირფლატე ღელე E.

ნაკადული (31, 9 იერემ.) წარსა-
ვალი გზა წყალთა ZA.

წარსავალი გზა B. გზა წარსავალი
CbqD.

ნ. ნაკადელი.

ნაკაზმი კაზმაქმნილი ZAB.

ნაკაპარი (ნაკაპარნი ABCb) კაპა-
რტი Z.

სასრე ქარქაში ABCb.

ნაკბენი კბენის ადგილი ZAB.

ნაკეთვარი კეთილნაქმარი Z.

კეთილნაქმარობა A. ნაკეთლარი B.

ნაკეთილარი კეთილქმნილთაგა-
ნი ZAB.

[ნაკერი ნ. ხალასად ნაკერი].

ნაკერპალი (15, 29 საქმე¹) კერპთ
ნაზორევთაგანი ZAB.

¹ წყაროშია: „ნაკერპაისაგან“.

ნაკვეთი ნ. ნაკუეთი.

ნაკვერცხალი ნ. ნაკუერცხალი.

ნაკეთი ნ. ნაკუთი.

[ნაკთ ნ. ჰნაკთავს].

ნაკი ერთსა წელიწადსა ჰქონან დღენი 365 და ეამნი 6, ხოლო ოთხისა წლისა რა ოთხჯერ ექვს- (ნი) ეამ(ნი) შეჰკრიბო, 24 ეამი იქნება (იქნების A), რომელ არს ერთი დღე და ღამე. ამისთვის მეოთხესა წელიწადსა 366 დღე მოვალს, რომელსა ნაკად უწოდენ. მას წელსა ფებერვალის(ა) თთვე ოცდაცხრით იქნების, ხოლო ამა 6 ეამთა მ(რ)თელს(ა) ეამობასა 16 წუთი აკლია, (+ ამისთვის ნაკად უწოდენ, რამეთუ ნაკი ნაკლებსა ჰქვიან Z). ესე ხალკიდონისა კრებამ(ნი) გამოიძია გამოწლეილვით (გამო- იწვლილა A) ამა ოთხთა წელიწადთა შინა, რომელ ნაკსა მიუ- მატებენ. ამისთვის დასავლისანი ასსა წელიწადსა შინა ერთსა ნაკსა მოაკლებენ, (+ ამისთვის A) რამეთუ ყო(ველთა) ნაკთა დართვასა თთვენი წინარე მიჰ- ყვანან, ვინათვან მარტსა 25 სწორდებოდა დღე და ღამე, და აღმოსავლისანი აწ ათსა მარტსა იტყვიან გასწორებასა. ეს(ე)ო- დენი წა(რ)უწევია ნაკსა, ამის- თვის დასავლეთისა თთვის და- დეგი ათერთმეტითა დღითა უწინარეს დადგების აღმოსავ- ლეთაგან ZA.

ერთსა წელიწადსა ჰქონან დღენი 365 და ეამნი 6. ხოლო ოთხთა წელ- თა რა ოთხჯერ ექვსნი ეამნი შეჰკრი-

ბო, 24 ეამი იქმნებიან, რომელ არს ერთი დღე და ღამე. ამისთვის მეო- თხესა წელიწადსა 366 დღე მოვალს, რომელსა ნაკად უწოდენ. მას წელს ფებერვალის თთვე ოცდაცხრა დღე იქნება. ხოლო ამა ექვსთა ეამთა მთელს ეამობასა ათექვსმეტი წუთი აკლია. ესე რომანელთა ბრძენთა გა- მოუწვლილავთ და ამა ოთხთა წელ- თა შინა, რომელ ნაკთა მოუტანებენ. ასთა წელიწადთა შინა ერთსა ნაკსა მოაკლებენ, ამისთვის რამეთუ ნაკთა დართვასა თთვენი წინარე მიჰყვანან. ვინათვან პირველად მარტსა ოცდა- ხუთსა სწორდებოდა დღე და ღამე. და აღმოსავლისანი აწ ათს მარტს იტყვიან განსწორებასა. ესოდენი წა- რუწევია ნაკსა. ამისთვის დასავლეთ- ისა თთვისა დადეგი ათერთმეტითა დღითა უწინარეს დადგების აღმო- სავლელთაგან B. ერთსა წელიწადსა ჰქონან (თ)თვენი იბ, შეიდეულნი წბ, დღენი ტჟე, ეამნი ვ. ხოლო ოთხთა (ოთხსა Cb) წელიწადთა რა ოთხჯერ ექვსნი ეამნი შეჰკრიბო, კდ ეამი იქმნების (იქნება Cq), რომელი იქმნება (იქმნების Cq) ერთი დღე და ღამე. ამისთვის მეოთხესა წელიწადსა ტჟე დღე მოვა, რომელსა ნაკად უწოდენ. მას წელსა ფებერვალის თთვე ოცდაცხრა დღე იქმნება (იქნების Cq). ხოლო ამა ექვსთა ეამთა მრთელ- სა ეამობასა ათექვსმეტი წუთი აკ- ლია, რომელი-ესე ჰრომაელთა ფი- ლასოფოსთა გამოუწვლილავსთ და ამა ოთხთა წელთა (წელიწადთა Cq) შინა ერთის დღის მომატება ნაკის ასსა წელთა შინა ერთს(ა) ნაკის დღეს მოაკლებენ, რამეთუ ესრეთ იტყვიან: ნაკისა დამატებულთა დღეთაო, თვე- ნი წინარე მიჰყვანანო, ვინათვან პირ- ველად მარტსა ოცდახუთსა სწორდებოდა დღე და ღამეო და აწე ათსა მარტსა იტყვიან განსწორებასა აღ- მოსავლეთისანიო, ეს(ე)ოდენი წარს- წია ნაკმაო(ნი)ო. ამისთვის (პ)რომა-

ელთა თვის-თავი ათერთმეტი დლით უწინარეს დადგების აღმოსავლეთელთაგან Cbq. ერთსა წელიწადსა ჰქონან თვენი იბ, დღენი ტაჲ, ეამნი ვ. ხოლო ოთხსა წელიწადსა რა ოთხჯერ ექვსი ეამი შეჰკრიბო კდ ეამი იქნება, რომელი იქმნების ერთი დღე და ღამე. ამისთვის მეოთხესა წელიწადსა ტაჲ დღე მოვა, რომელსა ნაკად უწოდენ, მას წელსა ფებერვალის თვე ოცდაცხრა დღე იქნების, ხოლო ამა ექვსსა ეამსა მრთელსა ეამობასა ათექვსმეტი წამი აკლია, რომელი-ესე რომაელთა ფილასოფოსთა გამოუწვლილავთ და ამა ოთხსა წელიწადში ერთის დღის მომატება ნაკისა, ასსა წელიწადში ერთს ნაკის დღეს მოაკლებენ, რამეთუ ასრე იტყვიან: ნაკისა დამატებულთა დღეთაო თვენი წინარე მიჰყვანანო, ვინადგან პირველად მარტსა ოცდახუთსა სწორდებოდა დღე და ღამეო, და აწ ათსა სწორდებისო, ესოდენი წარსწია ნაკმაო. ამისთვის მათი თვის-თავი ათერთმეტითა დლითა უწინარეს ჩვენსა დადგების. D. ერთსა წელიწადსა ჰქონან თვენი იბ, შეიდეულნი ნბ, დღენი ტაჲ და ეამნი ვ. ხოლო ოთხსა წელიწადსა რა ოთხჯერ ექვსი ეამი შეჰკრიბო, კდ ეამი იქნება. ამისთვის-ცა მეოთხე წელიწადსა ტაჲ დღე მოვალს, რომელსა ნაკად უწოდენ. მას წელსა ფებერვალის თვე ოცდაცხრით მოვალს. ხოლო ამა ექვსსა ეამსა ათექვსმეტი წამნი აკლიან მრთელს ეამობასა ზედა, რომელ-იგი ბრანჯთა ფილასოფოსთა გამოუწვლილავთ და აღურაცხიათ და ასსა წელიწადსა შინა ერთი დღე დააკლებების. ამისთვის ესე ნაკის დღე უქმარ უყოფიათ და თვის დადგიე ათითა დლითა წინარე წაუწვითა რიცხვის სისწორისათვინ E.

ნაკი ნაკლები ZAB.

ნ. ნაკიდ.

ნაკიდ (ნაკიდ და ნაკი Cbq, ნაკიდ. ნაკი D) მოკლებული ZAB.

მოკლებულად ითქმის Cbq. ნაკიდ და ნაკი მოკლებულად ითქმის D.

ნაკიდები კიდებულყოფილი ZAB.

ნაკიდ, ნაკი ნ. ნაკიდ.

ნაკითხი კითხვაქმნილი ZAB.

ნაკლები საზომი ანუ რიცხვი აკლდეს, ნაკლებად ითქმის ZAB.

ნაკლებად ითქმის საზომსა ანუ რიცხვსა აკლდეს Cbq. განუმარტავია DE.

ნ. ნაკი, ნაკულლი.

ნაკულღევანი (2 შჯულ. 8, 9) ნაკულლიანი Z.

(2 შჯულ. 8, 9) ნაკლებიანი Aa.

ნაკულლი სიტყვა ანუ ჰქუა აკლდეს, ანუ ჰურტელი სავესე არ იყოლს ZAB.

ნაკულლი არს სიტყვასა ანუ ჰქუასა ანუ სავესესა ჰურტელსა აკლდეს Cb. ნაკულლია სიტყვა ანუ სავესესა ჰურტელსა აკლდეს Cq. ნაკლებად ითქმის საზომსა ანუ რიცხვსა აკლდეს; ხოლო ნაკულლად — სიტყვასა ანუ სავესესა ჰურტელსა აკლდეს D. ნაკლები ითქმის ყრმა დღე ნაკლებ არს, ანუ ლარისათვის სამოსლად ნაკლები; ხოლო ნაკულლი კური და ჰურტელი, სწოდეს და სტამნი და ეგვეითარნი; არამედ აკლს ზოგად ორთავესათვის ითქმის და ორთავე შეასრულესცა E!

ნაკორდალი ნაკვეთ-ნაკერი ხეთა Z.

განუმარტავია A.

ნაკორდალი ნარბილი ZAB.

¹ განმარტება E-ში გადახაზულია.

ნაკრავი ნაცემარი (+ მახვილისა
Z) ZA.

კრავქმნილი B.

ნაკრაული გამონაკრავი რამ Z.

გამონაკრავი რა(მ)მე A. გამონაკრავი B.

ნაკრაული მახვილცემული Z.

მახვილის ნაცემი AB. გამოკრული, გინა მახვილნაცემი Cb.

ნაკრტენი ფრინველის ბუმბული
ZA.

ფრინველის ბალანი B. ბუნბული
Cb. ბუმბული CqDE.

ნაკრული ნაკლული ZAaB.

ნაკლული გინა შეკრულყოფილა
AB.

ნაკრული კრულეზამილებული Z.

ნაკუეთი (ნაკვეთი ZADE; ნაკუჭ-
თი ZA) მოჭრილობაგანი ZAB.

ნაკეთი, (+ მონაკვეთი Cbq) CbqD.
განუმარტავია E.

ნ. სქიმა.

ნაკუერცხალი (ნაკუჭრცხალი
ZAB, ნაკვერცხალი DE) (+ 18,
18 იოანე ZA) ცეცხლის ნაკვეთი
ZABCb.

განუმარტავია CqDE.

ნ. სანაკუერცხლე, ცეცხლი.

ნაკუჭთი-ნ. ნაკუეთი.

ნაკუჭრცხალი ნ. ნაკუერცხალი.

ნაკუთალი Cb.

ნ. გაზა.

ნაკუთი ტანადობა-შვენებით გა-
წყობა Z.

ტანადობის გაწყობა ABCbq. გა-
ნუმარტავია DE.

ნაკუთი ნაკვეთი, გინა ნაკეთი A. მონაკვეთი, გინა ნაკეთი. ნაკვეთთაგანი რომელნიმე წრფელი ღრამში არიან, რომელნი მარტივითა და წრფელითა

წარზიდულითა შექმნილ იყვნენ, ხოლო რომელნიმე ღრამ-ღვლარქნილნი, რაოდენნი იყანდულად ღვლარქნილითა წარკრულთაგან შემზადებულ იყვნენ B.

ნ. ნაკუთი, ნაქუთი, ჰნაკათავს.

ნაკუთი ხილთ (ხილებთა A) გულის
გურკათ(ა) საცავი ZA.

ხილების გული გურკათ საცავი B. ვაშლთა, სხალთა, კომშთა და მისთანათა გული არს გურკის საცავი Cb. ვაშლთა, სხალთა, კომშთა და მისთანათა გული არს და არა გურკა Cq. ნაკუთი არს ვაშლისა, სხლისა, კომშისა გული, არა გურკა D. ვაშლის გული E.

ნაკულევი კვალად მყოფი Z.

ნაკულევი კვალად ნაქმარი Z.

კვალმყოფელი; ნაკულევი—კვალად
ნაქმარი AB.

ნაკურთენი ქეცის მსგავსად რა
სიშიშველით გლახაკსა კორცი ში-
ქენოდეს ZA.

ქეციით რამ ეკრას გლახაკთა B. სიგლახაკით ქეცი რომ ეკრას Cbq. იოვანე მოწყალის: „უბოე ვეცხლი, რომლისა მიერ განვიყარე სიგლახაკის ნაკურთენი“² Cq.
განუმარტავია D.

ნაკურთხი კურთხევამილებულ
ZAB.

ნაკურცხალი ნაწველარი ZB.

შდრ. კრცხალი.

ნაკუფხალი კუფხლის ანაგლეჯი Z.

კუფხლის ნაწყვედი Aa.

ნალახური (ნალახერი AB) ლახე-
რის (ლახვართ B) ნაკრავი ადგი-
ლი ZAB.

ნალესი ლესვანაქმარი Z.

ლესვანქმარი AB.

¹ ნესხებშია: „ნაკეთი“. ² Cq-ში წყაროს დასახელება და მოწმობა გადახაზულია.

ნალეწი (+ 30, 14 ესაია Aa) ლე-
წვანაქმარი (ლეწვაქმნილი A)
გინა დამსხვრეულთაგანი ZA.
ლეწვაქმნილი B.

ნალი სხვათა ენაა, ქართულად
ს ა კ ე დ ა რ ი და ლ უ მ ბ ა ჰქვი-
ან ZAB.

(უკმ.) ნალი არა არს ქართული.
არამედ საკედარი და ლუმ-
ბა (+ ჰქვიან Cbq) CbqD. განუ-
მარტავია E.

ნალია სალომე სახლი, ფაცხა ZA.
სალომე ფაცხა BCbqDE.

B. სახლი.

ნალმოზი ნატკივარი Z.
ნატკენი AB.

ნალო ესე არს ეტლის მაგიერ
ზამთარ საჯდომი უთვალო, მარ-
კილივით თოვლზედ სათრევი Z.

ესე არს ეტლის მსგავსად საჯდომი
უთვალო, მარკილივით თოვლზე სა-
თრეველი საზამთროდ A. ესე არს
ეტლის მსგავსი უთვალოდ თოვლზედ
სათრევი, ზამთარ საჯდომელად B. ურ-
მის და მარკილის ბოლოს სათარი Ch.
B. მარკილი, ურემი.

ნალოცვარი ლოცვაგარდაქლი-
ლი Z.

ლოცვანაქმარი AB.

ნალოცი ლოცვად მდგარი Z.

ნალტოლვარი გარდანახვეწი ZA.

ლტოლვაქმნილყოფილი, გარდანახ-
ვეწი B.

ნალხენი ლხინებაქმნილი Z.

ლხინებაქმნილყოფილი AB.

ნალხინები ლხინებაქმნილყოფი-
ლი Z.

[ნამაგი ნ. ანდერძნამაგი (წერილ-
თანაკ)].

ნამამამთილარი მამამთილყოფი-
ლი ZAB.

ნამარგლი მარგლით მოფხვრილა
(+ შამბი ZA) ZAB.

ნამარხევი (1, 12 სოფონ.) მიბარე-
ბული ZAa.

ნამარხულევი მარხულობანაქმა-
რი Z.

ნამგალა (ფრინ.) მერცხალს ჰგავს.
ვერ დაჭდება ZA.

(ფრინ.) BCbqD. (ფრინ.) ცილა E.
B. მერცხლის-მდევეარი.

ნამგალი მანგალი ZABD.

მანგალი ყანის მოსაპარი Cbq.

შდრ. მანგალი.

ნამღვილი ნ. ნამღვლი.

ნამღვილმყოფი ნ. ნამღვლმყოფი.

ნამღვლი (ნამღვილი CqD) ჭეშმა-
რიტი (ჭეშმარიტივით Z) გინა
უცილო ZAB.

ნანღვილი. ბოლო ნანღვილი და
ნამღვილი არს ჭეშმარიტი, გინა არა-
ცილიანი; ნამღვილვე—ნამღვილისათ-
ვის, ჭეშმარიტი—ჭეშმარტისათვის
Cbq. ნანღვილი. რამეთუ ნანღვილ
არა ემა განყოფილებენ, არამედ ყო-
ველი ჭეშმარტებენ. ნამღვილვე —
ნამღვილისათვის. ჭეშმარტისა—ჭეშ-
მარტისათვის, ნამღვილვე არს ჭეშ-
მარტი D.

შდრ. ნანღვლი.

ნამღვლი ნამღვლისაგან ჭეშმარი-
ტი ჭეშმარტისაგან)..... არიოპა-
გელი) ZA.

ნამღვლი ნამღვლისათვის¹ ჭეშმარი-
ტი ჭეშმარტისათვის B².

¹ ნუსხაშია: „ნამღვლი ნამღვილისათვის“. ² განმარტება გადახაზულია.

ნამდვლმყოფი (ნამდვილმყოფი B)
კავშირის ფაქს Z¹.

კეშპარიტად მყოფი (კეშპირის
თავს) A. ნამდვილ საპირო, საპი-
როსთან ნახე B.

ნამდვლსაპირო საპიროსთან ნახე
ZA.

ნამეგობრალი მეგობარყოფილი
ZAB.

ნამეტნავი (+ 7, 7 დანიელ Z)
ზომაზე მეტი ZB.

(+ 1 ნემეს², 7, 7 დანიელ Aa)
ზომაზე მეტი A. მეტი მას ზედა Cb.
ნ. სანამეტნაო.

ნამეფარი მეფეყოფილი ZAB.

ნამეხარი (ნამეხუარი AB) მეხნა-
ციეში ადგილი ZB.

ადგილი მეხნაციეში A.

ნამი სხვათა ენაა, (+ ქართულად
A) ტენი ჰქვიან ZA.

სხვათა ენაა, ტენი ჰქვიან ქარ-
თულად B.

ნამკალი (7, 1 მიქია) ყანა მომან-
გლული (მონამგლული Za) ZAA.

ნამკესი წვრილი (წვლილი BE)
ნაქერი ZBE.

წვრილი (წვლილი CbqD) ნაქე-
რები ACbqD.

ნამკი ნამკობი, შემკული ZA.

ნამკობი BCb.

ნამკობი შემკული ZA.

ნამონები მონაყოფილი ZAB.

ნამორი ძელის მონაკეფითი, გინა
მომ(გ)რგვალებული ZAB.

დამგრგვალებული CbqD. განუმარ-
ტავია E.

ნამოყურალი (ნამოყვრალი B)

მოყვარეყოფილი ZAB.

ნამოძღურალი მოძღვარყოფილი
ZAB.

ნამრუშაღე (ნამრუშები B) მრუ-
შებანაქმარი ZB.

მრუშებაქმნილი A.

ნამურდი ქვა ცისფერი Z.

ქვაა არს (ქვაა B) ცისფერი AB.

მძივია ცისფერი Cbq. მძივის სახე-
ლია D. ერთი მძივია E.

ნამუსი ქართულად პირის-
წყალი (+ და A) არაბულად
შკული ZAB.

ქართულად პირის-წყალი,
ხოლო არაბულად სკული Cbq. გა-
ნუმარტავია DE.

ნამუსრი (+ 15, 20 მათე ZA) ნამ-
ტვრევი ZABCbqD.

ნამღერი (10, 15 იერემ.) ნათამა-
შევი ZAA.

ნამყენი ხე ხეზე შეძერწული Z.

ხე ხეზე(დ) შე(ს)ძერწო AB. სხვა
ხე სხვა ხეზე დარგული Cbq. გან-
მარტავია D. (ხე) E.

ნამყოფი მუნყოფილი, ის ყოფი-
ლი ZAB.

ნამშვილობარი (ნამშვიდობარი ZB)
მშვიდობაში ყოფილი ZA.

მშვიდობად ყოფილი B.

ნამქვევრი სიტყვა მქვევრთ ნაუბ-
(ნ)არი ZA.

მქვევრთა სიტყვათაგანი B.

ნამზი კავშირი³ ZABCbqDE.

ნამკედრალი (ნამკედრი B) მკე-
დარყოფილი ZAA.

მკედრად ყოფილი Ab. მკედრო-
ბად ყოფილი B.

ნამკველარი მკვეალყოფილი ZAB.

¹ იგულისხმება იოანე პეტრიწის თარგმანება (წიგნი II, გვ. 3, 14). ² მითითე-
ბულ ადგილს იხმარება: „მეტად“. იხ. ნემესიოს ემესელის „ბუნებისათვის კაცისა“
(გვ. 4, 7). ³ იხ. იოანე პეტრიწის თარგმანება (წიგნი II, გვ. 208, 31).

ნამკეცავი (+ 31, 39 დაბად. Ab)
მკეცის(ა)გან დაკოდელი ZA.

მკეცთაგან ნაკბენი B.

[ნან ნ. დაანანა, დანანება, ინანე,
მენანე, მოუნანებელი, სანანე-
ლი, სინანული, უნანელი, შენა-
ნება, შეუნანებელი].

ნანა სანდომი (+ საამო Z) ZA.

სანდომელი BCbqD. საყარელი E.

ნანარი წყნარი და სანდომი ZA.

წყნარი და სანდომი B. წყნარი Cb.

ნ. დაუნანარებია, ნარნარი,
უნანარესი.

ნანდი ნადი ZAB.

ნანდვლი¹ (ნანდვილი ZCqD, ნან-
დვილვე E) (+ 22, 37 რიცხ. ZA)

ნამდვილი ZAB.

უსაცილოდ CbqD. უთუოდ E.

ნ. ნამდვლი.

ნანქერი თოვლი ქარისაგან შეე-
როებული Z.

თოვლი(ს) ქარისაგან (ქართაგან Cbq)

შეყრილი ABCbq. განუმარტავია DE.

ნ. თოვლი.

ნაობლარი ობლად ზრდილი ZAB.

ნაოთხალი (+ 23; 13 ლევიტ.

ZAa) ოთხისაგან ერთი ZAB.

ნ. ლიტრა, რუბი.

ნაომარი ომგარდაკდილი ZAB.

ნაორღეენი² ნიაღვარი Cb.

ნაოტები ოტებული, გაქცეული Z.

ოტებაქმნილი (+ გაქცეული A)

AB.

ნაოფლარი (ნაოფლი AB) ოფლ-
ნადენი ZAB.

ნაოჰი (5, 27 ეფეს.) მოფხუწვით
(მოფხუწვილივით AB) ნაწყობი

ZAB.

ნაოჰი (+ ესე ითქმის D) მოფხუ-
წვილი, გინა ნაწყობი CbqD. ეფე-
სელთა: „ნაოჰ ბრძვილ“ E.

ნაოჰი იგივე ZAB.

მოფხუწვილი E.

ნაოჰიანი მოფხუწვით ქმნილი Z.

ნაოჰარი ოჰრად დარჩომილი
ZAB.

ნაპარევი პარვით მონაშოვი Z.

პარვით ნაშოვნი (+ 31, 39 დაბად.

Ab) AB.

ნაპარსი პარსვით მონაძარცვი
ZAB.

[ნაპერწყალი ნ. ნაბერწყალი, ნა-
ბერწყალი].

ნაპირები პირობით ნათქვაჰი
ZAB.

ნაპირი ზოგად ყოველთა კიდეთა
სახელი არს ნაპირი. ზოლო

ზღვათა და წყალთა ნაპირსა
ეწოდების კი დე; ზოლო ფი-

ცართა და მისთანათასა გ ნ დ ე;

მახვილთა და მანგალთა ყუათა
ნაპირსა ნ ი ღ რ ი, რომელმე

გ ნ დ ე ს ა უწოდენ; სასმისთა
და ფიალათა ნაპირსა ბ ა კ ო;

დიდთა ქურქელთა და ნავთა ნა-
პირსა ეწოდების ქ ი მ ი; ნაქსო-

ვთა და ლართა ნაპირსა ნ ა წ ი
ბ უ რ ი; ზოლო კიდურთა ყო-

ელთათვის ნაპირად ითქმისვე Z.

ზოგად ყო(ვ)ელთა კიდეთა სახელი
არს ნაპირი. ზოლო ზღვათა და წყალ-

თა ნაპირსა ეწოდების კ ი დ ე; ზო-
ლო ფიცართა და მისთანათა ნაპირსა

გ ნ დ ე; მახვილთა და მანგალთა
ყუათა ნაპირთა ნ ი ღ რ ი, რომელთ-

მე გ ნ დ ე ს უწოდენ; სასმისთა და
ფიალათა ნაპირსა ბ ა კ ო და სხვა-

¹ წყაროშია: „ნანდვს“. ² ნუსხაშია: „ნაორღეენი“.

თა დიდთა ჭურჭელთა და ნავთასა და მისთანათასა ეწოდების ქიმი; ხოლო ნაქსოვთა და ლართა ნაპირსა ნაწიბურთი; კილურიცა ყოველთა ნაპირად უთქვამსთ A. კიდე. ზოგად ყოველთა კიდეთა სახელი ნაპირი არს და უფროსად ზღვათა და წყალთა: ხოლო ფიცართა და მისთანათა ნაპირსა ეწოდების გნდე; ხოლო მახვილთა და მანგალთა ყუათა ნაპირთა უწოდენ ნიღრთა, რომელნიმე გნდეთა; ხოლო სასმისთა და ფიალათა ნაპირთა ბაკოთა და სხვათა დიდთა ჭურჭელთა და ნავთა, ვარცლთა და მისთანათა ეწოდების ქიმი; ხოლო ნაქსოვთა და ლართა ნაპირსა ნაწიბურთი, არამედ კილური ყოველთავე სახელი არს B. კიდე CbqD. განუმარტავთა E.

ნ. ენაპირობ, სანაპირო.

ნაპოვარი პოვნაქმნილი ZA.

პოვნილი B.

ნაპოვნი იგივე ZA.

პოვნაქმნილი B.

ნაპოხარი პოხილყოფილი ZAB.

ნაპრალი (2, 19 ესაია) განახეთქი ZA.

(+ 2, 19 ესაია BCb) განხეთქილი BCbqD. კლდე განახეთქი E.

ნაპყრობი ნაპყრალი ZAB.

ნაჟვი ნ. ნაჟვ.

ნაჟური ძირაჟ დანარჩობი Z.

ნაწრელი AD. ნაწრეტი BCbq. ფსკერში მდგარი E.

ნ. სანაჟურე.

ნაჟვ (ნაჟვი BCbqDE) (ბე) (2 ნეშტ. 9, 27) ხელია ფიჭვივით Z.

(ბე) (2 ნეშტ. 9, 27) AB. (ბე)

CbqDE.

ნარაჯი შაქრითა და თაფლითა ხილებთა და მათს ქერქთა დუ-

ღებით ჩადებულს შვინახვენ, როდესაც უნდეს საჭმლად Z.

ესე არს შაქრითა (+ და A)

თაფლითა ხილებთა (ხილებს B) შეეგობენ შესანახავად AB. ნარაჯი. არს შაქართა (შაქრითა CqD) ანუ თაფლითა ხილი ამზადო, ანუ ქერქი ხილისა მონადულ(რ)ად შესანახავად, ოდესცა გინდეს CbqD. ესე არს თაფლითა გინა შაქრითა ხილი ამზადო შესანახავად და საჭმლად გამონადულად E.

ნ. გამოზრდილი, მწნილი.

ნარბევი წანართმევი, ნაფორიაქალი Z.

ნაფორიაქალი AB.

ნარბენი სირბილნაქმარი ZAB.

ნარბილი კორდი ნაქნავეი ZAB.

ნაკორდალი CbqD. განუმარტავთა E.

შდრ. კრცხალი.

ნარბოლი რბენილი Z.

ნარბენი AB.

ნარგიზი (ბალ.) (+ 2 სიბრძნე Z) ZABCbqDE.

[ნარდად ნ. მარდა].

ნარდი სამორინოს სამღერელი(ა) (სამღერალი Aa) ZA.

სამღერელი B. მორინე(ა) CbqD.

განუმარტავთა E.

ნარდი (ბალ.) (14, 3 მარკოზ) ყვაილია სუნნელი (+ და მრავალფერი Z), რომელსა სპარსნი სუშბულს უქმობენ ZA.

(ბალ.) (14,3 მარკოზ) ყვაილია, რომელსა თურქნი სუშბულს უქმობენ B. (ბალ.) ყვაილია, რომელსა სპარსნი სუშბულს უქმობენ Cbq. (ბალ.) ყვაილია D.

ნ. სუშბული.

ნარდიონი (4, 14 ქეზა) სუნნელი ზეთი. ნარდიონ(გან) ZA.

(4, 14 ქება) სუნელი ზეთია B.
 ზეთი (ზეთის D) სუ(ლ)ნელი CbqD.
 ერთათ შეკრება სულნელთა E.

[ნარდის ფიცარი ნ. ტაბლი].
 ნარდომი გასაერდომელქმნილი
 ZA.

გასაერდომელი B.
 ნ. ვანარდომე.
 ნარდომყოფა სხვა კათილო რ.ა:
 „ნარდომყოფა“; „იგიცა თანა ვანარ-
 დომნე“; (+ „ვითარ მტყუარნი და
 ნარდომი და რაკანი“ Cb) CbqD.

ნართაული (+ 12, 38 გამოსლ.
 ZAA) ზედდართული ZABCbq
 DE.

ნ. ისახელნართაულა.
 ნართევი (2, 12 ივლით) ჯარი
 შობატებული ZAB.

ჯარი ნამეტნევი (+ ივლით 2, 12
 Cb) Cbq. ჯარი ნამეტანი D.
 ნართი მორთული, ძალ(ნი) საყ-
 რავთა ZAA.

მორთული AbB.
 [ნარი ნ. ნა].
 ნარი (ბალ.) ეკლიანი ბალახი (+
 ღობე გინა გალავანი Aa) ZA.
 (ბალ.) BCbqDE.

ნ. ნარჩიტა, ნარცეცხლა.
 ნარი ესე იგი გალავანი ანუ ციხე An.
 ნარიგები რივნაქმარი ZAB.

ნარიდები რიდებაქ(მ)ნილი ZAB.
 ნარიცი რკინის კვერის წვრილი.
 (წვლილი Cbq) თავი ZACbq.

რკინის კვერის უწლო თავი B.
 კვერის წვლილი თავი DE.
 ნარინ (+ ქართლის ცხ.² Z) მეფის
 პირი ZAA.

ნარინჯი (ხე) ZABCbqDE.
 ნარკენი კაცი ნაჭიდები (ნაჭიდარი
 A) ZA.

რკენანქმარი B.
 ნარკნი³ (თევზ.) რომელ არს სე-
 ლანი Z.

(თევზ.) რომელსა კ(რ)ქვიან სე-
 ლანი (სელაქინ B) AB. (თევზ.)
 CbqDE.

[ნარმა ნ. ნიტრიონი].
 ნარნარი (ნარნარი, ნანარი D,
 ნარნარი თუ ნანარი E) ნანარი
 ZAB.

ნელი და წენარი (+ და სანდომი
 Cq) Cbq. ნანარი. არს ნელი და
 წენარი, სანდომი D. ნელად და
 მდაბლად თქმა სიტყვისა თუ კმისა E.
 ნ. ნანარი.

ნარულუნევი⁴ (23, 29 ეზექ.) რუ-
 დუნებით ნაშოვნი ZAA.

ნარუქი პირველნაყოფი, პირველ-
 ქმნილი და შემოღებული საქმე.
 უცხო და ახალი კელოვნებით Z.

ესე ითქმის პირველნაყოფთა, გინა
 პირველგამოჩინებულს ნაქსოვთა ანუ
 მისთანათა პირველად მოღებულისა-
 თვის A. პტული არს პირველნა-
 ყოფი რამც იყოს, რომელსა სპარ-
 სნი ნუგზარს უწოდენ, ნარუ-
 ქი არს ანუ კაცი, ანუ კუმამთავანი.
 ანუ ილევროთავან შემზადებული
 რამე, პირველ შემოღებული რამე B.
 ნარუქად ითქმის პირველად რამც
 ზილი, ანუ სხვაი რაც რამ (რომ Cb)
 ნაყოფთავანი მოედუნას კეთილთა-
 განი, (+ რომელ არს ნუგზარი
 Cb) Cbq. განუმარტავთა DE.

¹ შდრ. A—250, 150 v, 8. ² შდრ. ქართლის ცხ-ბა, ს. ყაუხჩიშვილის
 რელაქციით, წიგნი II, გვ. 196, 3. ³ აღებულია ბასილი დიდიდან („იქუსთა დღე-
 თათეს“), გამოც. მ. კახაძისა, გვ. 81, 15. ⁴ წყაროშია: „ნარულუნებნი“.

ნარქენი რქით ნაჯგვლემი ZAB.
 ნარღვევი დარღვეულთაგანი ZA.
 რღვეულთაგანი B.
 ნარჩევი რჩევანაქმარი ZA.
 რჩევაქმნილი B.
 ნარჩევი დარჩეულთაგანი Z.
 ნარჩენი დარჩენილთაგანი ZAB.
 ნარჩიტა (ფრინ.) ZABCbqDE.
 ნარჩოლი რჩოლილი ZAB.
 ნარჩომი გარდ(ა)მეტებული ZB.
 გარდამატებული A.
 ნარცეცხლა (ბალ.) ZABCbqD.
 ნარცხვა ხეტება B.
 ნ. ღანარცხვა.
 ნარცხი ნარეცხი ZAB.
 ნარძღვევი რძალყოფილი ZAB.
 ნარწმუნები სარწმუნოებანაქმარი Z.
 სარწმუნოებაქმნილი AB.
 ნასადგომარი სადგომთა ადგილი ZAB.
 ნასაზრი მოსაზრულქმნილი ZA.
 მოსაზრული B.
 ნასამალი მესამედი ZABCb.
 ნასამართლევო სამართალქმნილი ZAB.
 ნასარი (ხე) თეთრი ვარდი, წვრილი (+ სუნნელი Z) ZA.
 (ხე) წვლილი თეთრი ვარდი B. მირონის სუ(ლ)ნელი(ა) CbqDE.
 ნ. ნასარანი.
 ნასაქმი მის მიერ ქმნილი (ქმნული B) ZAB.
 ნასახლარი სახლყოფილი ZAB.
 ნასახური სახეგა(ნ)ლეული, გინა წარსაკოცილი Cbq. სახეგა(ნ)ლეული DE.
 ნასვამი ნ. ნასუამი.
 ნასთი ღასთულ(ნი) ZAB.

ნასი ვერკეთილი ZABCbq.
 არაკეთილი D. (უქმ.) E.
 ნ. მენასა, უნასი.
 ნასიკეთვარი კეთილნაქმარი ZAB.
 ნასკვ (ნასკვი ZBCbqDE) გამონასკული ZA.
 გამოსკვნილი B. სკული (+ გამოსკვნილი Cbq) CbqDE.
 ნ. მონასკუება.
 ნასოფლარი სოფელყოფილი ZAB.
 ნასრანი (ხე) ნასარი, თეთრი ვარდი(ა) სუ(ნ)ნელი ZAB.
 ნ. აღრაგენი, ნასარი.
 ნასრევი ნასროლი ZAB.
 ნასროლი შეტყორცილი ZA.
 სროლაქმნილი B.
 ნასრული (2 შჯულ.) წარმართნი, რომელთა ასწავებენ საიდუმლოთა ეშმაკისათა, მას მას რული (მას რულიად Za) ეწოდების და რომელნი ისწავლიდენ (ისწავებდენ Aa), იგი არს ნასრული ZAa.
 ნასუამი¹ სმული, სმაქმნილი Z.
 სმაქმნილი A. სმული B.
 ნასუქარი სუქებით ზრდილი Z.
 განუმარტავია Aa.
 ნასყიდი სყოფით ნასოვნი Z.
 სყიდული AB.
 ნასწავები (ნასწავლები AB) ნასწავლები, სწავლამილებული Z.
 სწავლამილებული A. სწავლაქმნილი B.
 ნასხამი (ნასხამნი Cbq, ნასხამანი D) ასო ასოთა მობმული; ნასხამი — ხილი მრავლად ბმული; ნასხამად ითქმის სა-

¹ ნუსხებშია: „ნასუამი“.

კუხი და ტყავ-კაბა კმარებული, გინა რა ნოტიო რამ ზედ დასხმოდეს Z.

ასო ასოთა მობმული; ნასხამი — ხილი მრავლად ბმული; ნასხამად ითქმის საკუხი და ტყავკაბა კმარებული; ნასხამი არს, რამც ზედ დასხმოდეს. A. ასო ასოზე ბმული; ნასხამი — ხილი მრავლად ბმული; ნასხამი ითქმის საკუხი, ტყავ-კაბა კმარებული; ნასხამი ითქმის, ზედ დასხმოდეს რამე B. ასოტანი Cbq. ასონი D. განუმარტავია E.

ნასხდომი მრავალთ ნაჯდომი ZAB.

ნასხლვეი (3, 46 დანეელ) რტო მონაკვეთი ZAB.

ნასხლეთი ნასროლი რა მოხვდეს და აისხლიტოს (+ და სხვაგან ეცეს Z) ZA.

ნასხმანი ნ. ნასხამი.

ნასხოვარ (+ 5, 24 ტობია ZAB) ქირის ნაცვალი (სანაცლო AB) ZABCq.

ნაცვალი (ტობია 5, 24) Cb. ტობითა: „ყოველი ვეცხლი ვეცხლსა ეწიოს, არამედ ნასხოვარ იყავნ ძისა ჩემისა, ვითარცა მოცეჟულ არს ჩემდა“ D¹.

ნასხურ² (1 კორინთ. 4, 13) (+ ესე არს AB) აღსაწებელ, წარსაქოცელ, გინა იგივე ნასხოვარ(ი) ZAB.

ნასხურები სხურებულქმნილი ZA. სხურებქმნილი B.

ნატა თალათინი, მოქნილი ტყავი Z.

მოქნილი ტყავი, თალათინი A. ტყავი მოქნილი, თალათინი BCbq. განუმარტავია DE.

ნ. თალათინი.

ნატამალი (101, 8 ფსალმ.) -მიდამო, გინა ნოქარი ZA.

მიდამო, გინა ნოქარი მისგან(ი) BCbq. გარეშემო თუ ნოქარი D. ნაშენები E.

ნატანები Cb.

ნატარები Cb.

ნატაცები (22, 25 ეზეკ.) წართმ(ე)ული ZAA.

განუმარტავია Cb.

ნატები (13, 19 ეზეკ.) მონატები ZAA.

ნ. ცის-ნატებსა.

ნატვირნი ნ. ნატვრნი.

ნატირალი: ტირილქმნილი ZA.

ტირილქმნილი B. განუმარტავია Cb.

ნატიხული (ნატიხუსალი BCbq DE) (+ ნატიხუსალი Z), — ბამბის წვის სუნი ZA.

ნამწვი ბამბის სუნი (სული Cbq) BCbq. განუმარტავია DE.

ნ. სიმყრალე.

ნატიხუსალი იგივე წვის სუნი A.

ნ. ნატიხული, სიმყრალე.

ნატიფი ესე არს სახლი, გინა საქმელი, თუ პურები, ანუ კელსაქმარი წმიდად და კეთილად შემზადო, რომელსა სხვანი ნაზუქად იტყვიან ენითა მათითა Z.

16 მამათ-ცხ.: „ნაზუქი აკამა(ი)“; ვეფხის-ტყაოსანაწმინა: „სახლი ნატიფად გებული“, — სახლი სუფთად და ნაზუქად გებული(ი) A. თლილის ქვით, გინა სახე ამოჭრი-

¹ წყაროს დასახელება და მოწმობა Cq-ში გადახაზულია. ² წყაროში: „ნასახურ“. ³ A—1105, 381 v, a. ⁴ შდრ. ვეფხის-ტყაოსანი, სტროფი 1336, 1. ⁵ შდრ. A—675, 16 v.

ლად, გინა მოკდომილი; (მა მათ-
ცხ. 18) საკმელი რამ არის B. მოკ-
დომილი, გინა (თუ D) ლამაზი (+
ვინა სახე ამოკრილი Cb) CbqD.
(ვე ფ ხ ი ს-ტ ყ.) მოკდომილი, თუ
შვენიერი E.

ნ. ნაზუქი.

ნატყუმი (ნატყეფი Z, ნატყეცი
BCbqD) (6, 4 რიცხ.) ჭაჭის ნაწ-
ნები, შამანი ZA.

ჭაჭის ნაწნებთა შამანი B. ჭაჭის
გურჯა (+ ნაწნებისა Cb) CbqD.

ნატრა საწადლის მოთხოვა ZAB.

წად(ი)ლის მოთხოვა Cbq. განუ-
მარტავია DE.

ნ. განატრიდენ, დანატრება,
ენატრი, ინატრა, მნატრებრივთა,
მნატრელი, მონატრე, სანატრე-
ლი, ჰნატრა.

ნატრილები Cb.

ნატრული საწადლის ვერპოვნე-
ლი ZA.

საწადლის ვერპოვნა B. განუმარტავია
Cb.

ნ. დანატრულება.

ნატუნტულევი Cb.

ნატურნი¹ (+ 1 იოსიპოს Cb) კერ-
პი გამოქანდაკებული ZABCb.

1 ი ო ს ი პ ო ს: „ნატვირნი ღ^ლ თთა-
ნი აქედეს რა(კ)ქელს“ კერპ(ნი)
მგონა CqD².

ნატყები Cb.

ნატყვენავი ნ. ნატყუენავი.

ნატყლეთი Cb.

ნატყორცი Cb.

ნატყუბარი კეცის პური Cb.

ნატყუენავი³ (ნატყვენავი D) (5,
30 მსაჯ.) ფორიაქმნილი ZAB.

ტყვედრი, ფორიაქმნილი Cb. ტყვე-
დრი, ფორიაქი CaqD.

ნაუბარი ნალაპარაკევი, გინა უბე-
ში ნადები ZA.

უბნობაქმნილი B.

ნაუბნარი ნალაპარაკევი, გინა
უბანყოფილი ZA.

უბნობა ქმნილი, გინა უბანყოფი-
ლი B.

ნაუნჯარი ნასაქონლარი (ნასა-
ქონლარი AB) ZAB.

ნაუსტარი მინაწერყოფილი ZA
BC.

ნაუფლარი უფალყოფილი ZAB.

ნაუწყები წასწავლები Z.

სწავლებული AB.

ნაფანტი Cb.

ნაფასები ფასდადებული ZAB.

ნაფეთი Cb.

ნაფენი დაფენილქმნილი Z.

დაფენილყოფილი A. ფენილყო-
ფილი B.

ნაფერტები (39, 26 გამოსლ.)

ხვირი, თავს ვარჯის სადგმელი Z.

(+ 39, 26 გამოსლ. Aa) ხვირი

ვარჯთ(ა) სადგმელი ABCD. გამოსლ.
36¹ E.

ნაფეპარი Cb.

ნ. კული.

ნაფირი სხვათა ენაა, ქართულად

ზ რ ო ხ ა კ უ დ ი ჰქვიან ZAB.

(უქმ.) CDE.

ნაფიცი ფიციქმნილი ZAB.

ნაფორიაქალი ნატყეები Z.

ნარბევი A. ნარბევთავანი B.

ნაფოტა (თევზ.) ZABCDE.

ნაფოტი ხეთ ანახეთქი, ანათა-
ლი Z.

ხეთ (ხის BCb) ანათალი ABCb.

განუმარტავია CaqDE.

ნაფრევი Cb.

¹ ნუსხეშმა: „ნატვირნი“. ² Cb-ში მოწმობა და დასკვნა გადახაზულია. ³ აქედან
გრძელდება Ca ხელნაწერი. ⁴ დასახელებულ ადგილს ასეთი სიტყვა არ იპოვება.

ნაფრთხალი დაფრთხობილთაგანი ZAB.

ნაფრინავი ფრენანაქმარი ZAB.

ნაფრცქუენი (ნაფრცქუენი Z, ნაფრცქუენი A) ბილთ ანათალი ქერქი Z.

ბილის ქერქი A.

ნ. ქერქი.

ნაფრცხენი მცირე რამ ანახეთქი ZAB.

ნაფსალმუნევი B.

ნაფსამი ფსლოს ნადენი ZA.

ფსელთ ნადენი B.

ნაფუზარი (ნაფუძარი AB) ნაფუძარი, ნასახლარი Z.

ნასახლარი AB. ნაფუძარი (+ ახლო საკნავი C) CD. განუმარტავია E.

ნაფუშევი მონაშალი Z.

ნაფუძარი იგივე [ნაფუზარი] AB.

ნ. ნაფუზარი.

ნაფუშუნეტი წვრილად მომსხვრეული Z.

წვრილი ნამუსრევი A. ნამუსრევი წვლილი B.

ნაფუციალი Cb.

ნაფხუენი (ნაფხვენი ZBCqDE) ნაფუენეტის უმცირესი ნაწილი Z.

ნაღუწო (ნაღუწის Cb) უმცირესი ABCb. განუმარტავია CaqDE.

ნაქადაგები Cb.

ნაქადები მოცემანათქეამი ZAB.

განუმარტავია Cb.

ნაქალაქევი ქალაქყოფილი ZAB.

განუმარტავია Cb.

ნაქები ქებაგანთქმული ZA.

ქებით გათქმული B. განუმარტავია Cb.

ნაქეთი ნ. ნაქეთი.

ნაქმარი ქმნილი Z.

ქმნაქმნილი AB.

ნაქნარი ქმნილი AB.

ნაქონები ქონებულყოფილი ZAB. განუმარტავია Cb.

ნაქრთამევი ქრთამით ნაშოვარი ZA.

ქრთამით ნაქმარი B.

ნაქრცუენი (ნაქრცენი¹ BCbqDE) (+ 4, 3 ქება ZAB) ნაფრცქუენი ZABCbqDE.

ნ. ნაქრცუენი, ქერქი.

ნაქსვი ნ. ნაქსვ.

ნაქსოვი ლარი და კუმაში ZA.

კუმაში და ლარი B.

ნაქსვ² (33, 23 ესაია) ნაქსოვი თუ შეგერება Zaa.

ნაქუთი (ნაქეთი CbqD) ნაკეთო ZAB.

შენილობა მოკლომილი CD.

შღრ. ნაკუთი.

ნაქურდალი ნაპარევი გლებურად ZAB.

ნაპარევი Cb. განუმარტავია Ca.

ნაქურთენი³ (+ 30, 37 დაბად. ZA) აფსკი რამ(ე) ანაფრცქუენი (ანაფრცხვენი B) ZAB.

ნაფრცქუენივით CD. პავლეს რომ თელიდამ გარმოსცივიდა D.

ნაქურცუენი (ნაქურცენი Ca) ნაფრცქუენი (ნაფრცხვენი Ab) ABCa.

ნ. ნაქურცუენი, ქერქი; შღრ.

ნაქურთენი.

ნაქურჩალი ხახვთა და ნიორთ ქერქი ZAB.

ხახვთა და ნიორთ(ა) ნარჩევი ცუდი ქერქი Cab.

¹ წყაროშია: „ნაქურცენი“, შღრ. A—51. ² წყაროშია: „ნაქუსი“, ნუსხებში: „ნაქსვი“. ³ წყაროშია: „ნაქრთუშნად“.

ნ. ქერქი.

ნალველიანი ბნელიანი ZABCDE.

ნ. გიყი; შღრ. ნავლიანი.

ნალმევი დამეგამოვლილი ZAB.

ნალმური დამით ქმნილი Z.

დამე ნაქმარი AB.

ნალარა სხვათა ენაა, ქართულად
სამბიკი და დუმბული
ჰქვიან Z.

სხვათა ენაა, ქართულად სამეი-
კი ანდა დუმბული ჰქვიან A.
სხვათა ენაა, ქართულად სამეიკი
ჰქვიან და დუმბული B. (უქმ.)
CDE.

ნალარი კნულთ შუა დარჩომილი
კორდი Z.

კნულთ შუა კორდი (+ დარჩომილი
A) ABC. განუმარტავია DE.

ნალბლი (ნალბი E) (კავშ.¹) მონა-
ლები ZABCb.

კავშ.¹ CaqDE.

ნალეზვი (ნალეზი Aa) შეღებული
ZAa.

ნალეზი სძის მონაგდები (+ პერი-
საგან Z) ZABC.

განუმარტავია DE.

ნალელვები ღელვაქმნილი ZAB.

ნალვარევი ნ. ნალუარევი.

[ნალველი ნ. ნავღელი].

ნალვერდალი ნ. ნალუერდალი.

[ნალვინევი ნ. ხუმარი].

ნალვლიანი ნ. ნავღლიანი.

ნალიტა პირუტყვი დაჩაგრული
ZAa.

ნალუარევი (ნალვარევი CqDE).
(+ 3 მეფ. 17, 6 ZA) კმელი
ქვეი ZABCDE.

ნ. ღელე.

ნალუაწი ღვაწლით ნაშოვნი (ნა-
შოვარი A) ZAB.

ნალუერდალი (ნალუერდალი ZA,
ნალვერდალი CqDE) მრავალ
ნაკვერცხალი ZABC.
განუმარტავია DE.

ნაყანევი Cb.

ნაყარი ირმის რქის რტო, გინა
ადგილზე გაცვიფრული რამ, გინა
ზეიდამ დაყრილი ქვე ჩაყრილი
და ამოყრილი და შიგ გაყრი-
ლი Z.

ირემთ რქის რტო, გინა ადგილ-
ზე(ღ) ეყაროს რა(ა)მე, გინა ზეიდამ
დააყაროს, გინა შიგ გაყრილი (+
რამე A) AB. რქის შტო (+ გინა
ადგილზე ეყაროს Cb) CD. რქის
შტონი E.

ნაყვა (ნაყუა Ca) (+ 7, 18 იერემ.
ZA) მეტად დაგლა ZABC.

განუმარტავია DE.

ნ. სანაყელი.

ნაყოფი (2, 3 ქება) ესე იგი არს,
მისგან გამონალები, გინა ხილი,
გინა ნაქმარი Z.

(2, 3 ქება) ესე (+ იგი A) არს,
მისგან გამონალები, გინა ნაქმარი, ანუ
ხილი AB. მისგან გამონალები, გინა
ნაქმარი, გინა ხილი C. განუმარტავია
DE.

ნ. ინაყოფა, პირველნაყოფი,
უნაყოფო.

ნაყოფიერი (1, 11 დაბად.) ნაყოფ-
ის მომცემი ZAa.

ნაყრი ხვარბალთ და ცერცვთ ჩა-
სახვა Z.

ხვარბლის ჩასახვა AB. ნაყრი არს

¹ იგულისხმება იოანე პეტრიწის თარგმანება, ბოლოსიტყუაჲ (II, წიგნი, გვ
209, 9 და 220, 6).

პირველად ყანაში ხვარბალი რა (ხვარბლის D) ჩაისახოს (დასახვა D) CD. პირველ ყანასა შინა ხვარბლის დასახვა მცირე E.

ნაყროანება (ნაყროვნება AE, ნაყროვანება BCD) უწესო სი-
მაძღრე ZABCD.

ნაყროვანება არს, კაცი რომელი ჭერით უჭეროდ კამდეს, ანუ მრავალ კამადას კამდეს და ვერ მოიქარ-
ვოს E.

ნ. ენაყროვნა, ინაყროვნა.

ნაყროანი (ნაყროვანი A) უწესოდ
გამძღომელი ZA.

ნაყროვანება ნ. ნაყროანება.

ნაყროვანი ნ. ნაყროანი.

ნაყროვნება ნ. ნაყროანება.

ნაყუა ნ. ნაყუა.

ნაშალი დაშლილთაგანი ZA.

შლილთაგანი B.

ნაშაში (7 ნემეს.) ზღვაში რა ლე-
ლვათა ჩატეხილსა და ჭეესავით
ჩნდეს წყალი Z.

(+ 7 ნემეს. Aa) ზღვაში ჩატეხილსა
და ლელესავით (ლეღვით Ab) ჩნდენ
(ჩნდეს Ab) რა წყალი A. ზღვაში ჩა-
ტეხილივით რამ ჩნდეს B. ზღვაში
ანუ ტბაში ჩატეხილივით რამ ჩნდეს
Cb.

ნაშე (+ წყლის Z) რიყე ფიჩხ-
ჭაგნაროვანი ZA.

რიყე ჭაგნაროვანი BCD. განუმარ-
ტავია E.

ნაშენები შენობა ყოფილი, გინა
ნაქმარი Z.

შენობა ნაქმარი AB. განუმარტავია
Cb.

ნაშველი ნ. ნაშუელი.

ნაშვი ნაშობი ZABCD.

ნაშვილები უშვილოს შვილად
აყვანილი ZAB.

ნაშთი ნაშთენი, ნეშტი დანარჩო-
მი Z.

ნეშტი დაშთომილი A. ნეშტი BC.
ნაშობი (2 მჯულ. 7, 13) მისგან
შობილი ZAA.

ნაშოვნი შოებდაქმნილი Z.

შოენაქმნილი AB.

ნაშრომი (3 ეზრა 4, 25) შრომით
ნაქმარი ZAA.

ნაშუელი¹ შეველებდაქმნილი ZAB.

ნაშალთუქვეი Cb.

ნაჩენი გაჩენილი, გამოჩენილი
ZAB.

განუმარტავია Cb.

ნაჩენჩი მარცვალთ შემონაძრობი
(+ კილი ZA) ZAB.

ნაჩენი Cb.

ნაჩვენები ნ. ნაჩუენები.

ნაჩი ქვეშე ნაცი ZA.

ქვეშე(ე) BCD. განუმარტავია E.

ნაჩივლები Cb.

ნაჩნევი ანდეს რა(ა)მე ZAB.

ნაჩუევი ჩვეულებდაქმნილი ZA.

ჩვეუდაქმნილი B.

ნაჩუენებ² Cb.

ნაჩურჩულევი Cb.

ნაჩუქარი სტუმარი მისაცემ-წა-
ლებული ZA.

მისართმევი B. განუმარტავია Cb.

ნაჩუქები საჩუქარწაღებული B.

ნაჩქმები Cb.

ნაჩხაბი Cb.

ნაჩხატი Cb.

ნ. ნაჩხენთი.

ნაჩხენთი (ნაჩხათი CD, ნაჩხატი
E) (ბალ:) ბალახთ კაჭაჭი ZA.

¹ ნუსხებშია: „ნაშველი“. ² ნუსხაშია: „ნაჩვენები“.

(ბალ.) ბალახ-კაქაუი BCD. (ბალ.)
კაქაუიანი ჩალა E.
ნაჩხიბი გარძნებით შესაყრავი
ZAa.
ნაჩხუბარი Cb.
ნაცარი (+ 9, 8 გამოსლ. ZAa)
ცეცხლი დამიწებელი ZABC.
განუმარტავია DE.
ნაცარქათამა (ბალ.) ZABCDE.
ნაცარწმული ნაცრის წყალი
ZABCD.
ნაცდენი ცდენით ქმნილი ZAB.
ნ. ნაცთი.
ნაცემი ნაკრავი ZAB.
ნაცვალი (+ 51, 36 იერემ. ZAa)
მის(ი) მაგიერი ZAB.
მისი შემდგომი C. განუმარტავია DE.
ნ. ანაცვალუბდა, დედინაცვა-
ლი, ვანაცვალუ ვენაცვალუ;
მამინაცვალი, მანაცვალა, მუუ-
ნაცვლუ.
ნაცთი (ნაცთსა E) ნაცდენი Z.
ნაცთენი AB. გულმუსიერობათა
შორის მოგონილი. C. ნაცთი არს
გულმუსიერობასა შორის მოგონი-
ლი DE.
ნ. ნაცდენი.
ნაცთომი წაცთენილი (წაცდენი-
ლი A) დაშვეებული ZA.
წაცდენით დაშვეებული B.
ნაცთსა ნ. ნაცთი.
ნაცი (+ ვეფხის-ტყ. Z) ნაწყლი
ZABCb.
ნაჩი CaqD.
ნ. ნაჩი.
ნაცილი (+ 6, 3 ლევიტ. ZAa)
ტყუ(ე)ილი ZABC.
ნაცნობი Cb.
ნაცოლარი ცოლყოფილი ZAB.

ნაცოხნი ცოხნაქ(მ)ნილი ZAB.
ნაცხები ცხებულქმნილი ZAB.
ნაცხენტალი ხაწვი ZABCDE.
ნაცხური (ნაცხვირი BCh) ძელის
თავი გამოკვრეტილი ZAB.
განუმარტავია Cb.
ნაძაბი (ნაძაბვი Aa) გაჭიმული-
ვით Z.
გაქიმულსავით Aa.
ნაძაბუნები დამაჯნებელი ZAB.
განუმარტავია Cb.
ნაძალადევი¹ ძალად წართმ(ე)ული
ZA.
ძალად წანმული B.
ნაძარცი Cb.
ნაძგერები Cb.
ნაძებარი Cb.
ნაძებნი ძიებაქმნილი ZB.
ძიებაქმნილი A.
ნაძენძი (3, 46 დანიელ) შამბთ
და ხრალთ ანაძრობი Z.
(+ 3, 46 დანიელ AB) შამბთ ანა-
ძრობი ABCD. განუმარტავია E.
ნაძვი ნ. ნაძვ.
ნაძინები Cb.
ნაძღვეი (+ ვეფხის-ტყ. Z) ჯობნის
პაემანი. ZABCb.
განუმარტავია CaqDE.
ნ. ვნაძღვობ, სანაძღვო.
ნაძმობი Cb.
ნაძოვარი Cb.
ნაძოვნი ძოვნაქმნილი ZAB.
განუმარტავია Cb.
ნაძრავი ძრვაყოფილი Z.
ძრვაქმნილი AB. განუმარტავია Cb.
ნაძრაბი Cb.
ნაძვ (ნაძვი ZABCbqDE) (ხე) (+
1, 16 ქება ZAB) ZABCDE.
ნ. ელატი 2.

¹ წყაროშია: „ნაძესა“.

ნაძღუნევი ძღუნად მოღებული Z.
ძღუნად მიღებული AB. განუმარტავია Cb.

ნაწადი წადიერქმნილი ZAB.

ნაწამები წამებაქ(მ)ნილი ZAB.
განუმარტავია Cb.

ნაწამები ნამოწმარი Z.
მოწმობაქმნილი A.

ნაწამლები Cb.

ნაწამლი წამალქმნილი ZB.
წამალქმნული A.

ნაწაობი Cb.

ნაწვეარი (+ 1 ნემეს. ZAA)¹ სახ-
სართ შედგემულობა ZABCD.
სახსარი E.

ნ. შენაწვევრება.

ნაწვეი მიწვენილი ZB.
მიწვეული A.

ნაწერი წერილთ ნაწილი ZAB.

ნაწვართი ნ. ნაწუართი.

ნაწვეთი ნ. ნაწუეთი.

ნაწველარი ნ. ნაწუელარი.

ნაწვიმარი ნ. ნაწვმარი².

ნაწვენევი ნ. ნაწუნევი.

ნაწიბური ლარის კიდური ZAB
CD.

ნ. ნაპირი.

ნაწილი (+ 15, 12 ლუკა ZAA)
წილი, თუ კერძი ZAB.

მონაკვეთი, გინა მისი კერძი Cb.
განუმარტავია Caq.

ნ. ინაწილა, კლირიკოსი, სა-
ბედნაწლოდ, სანაწილე.

ნაწილი მონაკვეთი B.

ნაწინადღევი წინდაწინ რომ მისული-
ყოს³ Ca.

ნაწირავი წირვანაქმარი ZAB.

განუმარტავია Cb.

ნაწისქვლევი⁴ Cb.

ნაწკუმალი Cb.

ნაწლევი (12, 9 გამოსლ.) მუცლის
შიგანური Z.

(+ 12, 9 გამოსლ. Aa) შიგანური
მუცლისა A. შიგანური B. შიგანური
C. განუმარტავია DE.

ნ. აური, წელი 2, 3.

ნაწნავი Cb.

ნ. კოწლები, ნათხაზი, ჭავლი.

ნაწნეხი Cb.

ნაწოვი Cb.

ნაწრედი ნაყური. გინა მცირე
სისველისა რამე Z.

ნაყური ABCD.

ნაწრეტი იგივე ნაყური A.

იგივე B. განუმარტავია A.

ნაწუართი⁵ წვრთილებაქმნილი
ZAB⁶.

ნაწუეთი (ნაწუთი ZAA, ნაწვე-
თი Ca) წვეთის(ა) ადგილი (+
გინა წვეთის ნაწილი A) ZA.

წვეთი ქმნილი B. განუმარტავია Ca.

ნაწუელარი (ნაწუშლარი ZAb,
ნაწუშრალი Aa. ნაწველარი Cq
DE) ყანის ჩალა მონამკალი ZA.
(ბალ.) ყანის ჩალა BCD. (ბალ.) E.

ნაწუშთი ნ. ნაწუეთი.

ნაწუშლარი, ნაწუშრალი ნ. ნაწუ-
ელარი.

ნაწუნევი⁷ Cb.

ნაწური წურვილის დანარჩომი
ZA.

წურვილის დანარჩენი B.

ნაწუმარი⁸ Ca.

ნაწუნევი Cb.

ნაწყლი უკანა კარი ZABCb.

¹ იგულისხმება ნემესიოს ემესელის „ბუნებისათვის კაცისა“ (გვ. 10, 6). ² ნუს-
ხაშია: „ნაწსქვლევი“. ³ ნუსხებშია: „ნაწვართი“. ⁴ ნუსხაშია: „ნაწვენევი“. ⁵ ნუს-
ხაშია: „ნაწვიმარი“.

განუმარტავია CaqDE.

ნაწყობი წყობით (წყობილთ A)
შედგმულება ZA.

წყობის შედგმულობა B. განუმარ-
ტავია Ca.

ნაჰამალი რაც მამულისაგან ეჰა-
მოს ZA.

რაც ეჰამოს B.

ნაჰერალი რაც სჰეროდეს ZAB.

ნაჰერი მონაჰვეთი ZABC.

განუმარტავია DE.

ნ. ფარჩა.

ნაჰი წენვო ZAB.

(+ ესე Cb) ნაჰი ეწოდების წენ-
გოსაცა და რაც თევზს სიგალი
მო(კ)ლავს C. ნაჰი ეწოდება წენგო-
საცა და რასც თევზს უგლიან D.
განუმარტავია E.

ნაჰირვები ჰირნანახი Z.

ჰირით ჰმნული AB.

ნაჰირნახულევი ჰირნახულოვა-
ნი Z.

მრავალჰირნახული A.

ნაჰრელები ჰრელად ჰმნილი
ZAB.

განუმარტავია Cb.

ნაჰუჰი კაკალთ(ა); თხილთ, ნუშთ
ჰერჰი ZAB.

ნიგვზის, ნუშის(ა) (+ და Cq) თხი-
ლის ჰერჰი. C. განუმარტავია DE.

ნ. ჰერჰი.

ნაჰყუები (ნაჰყევები ZACqDE)
გარდანახელი(ს) ყველის წვენი
ZA.

ყველის წვენი B. სადლობლის
ნარცხი C. განუმარტავია DE.

ნ. სანაჰყეუბო, წუენი.

ნახაზი ხაზვლებული ZAB..

ნახაჰეტი ნ. ნახჰეტი.

ნახარები ხარებამილებული Z.

ხარებულჰმნილი A. ხარებაჰმნი-
ლი B.

ნახარჯი დანახარჯით ნაკლები ZA.

დანახარჯი B.

ნახატი ჰატდალებული ZA.

დანახატი B.

ნახევარი (+ 25, 10 გამოსლ. ZAA)¹

შუა გაყოფილთაგან ერთი ZAB.

შუა გაყოფილის ერთი Cb.

განუმარტავია CaqDE.

ნ. სანახევარი.

[ნახევარლიტრა ნ. ლიტრა]

ნახერხი Cb.

ნახეწი დანახეწი ZABCD.

განუმარტავია E.

ნახვა დანახულობა, შენახვა, მო-
ნახვა Z.

დანახულობა (ნახულობა B), გინა-
ჰუნახვა AB. ნახე, დახე CD:
განუმარტავია E.

ნ. ვნახვე, ვნახე, მნახავი, მნა-
ხველი, ნაჰირნახულევი, სანახავი,
შენახვა.

ნახიბლი დიდის ცლით ძნიალი.

რამე იმეცადუნოს ZAA.

41 (+ 50 B) კავშ.: „სხვათა-
აღნავი და მერღულჰ თვისთა ნახიბლ-
თა სხვად (სხვათ ZA) ნახიბლად“
ZAB.

ნახირი მროწეული, (+ ზროხის
ჰოგი Z) ZA.

მროწლე BD. მროწლე, ზროხის
ჰოგი C. (უჰმ.) E.

ნ. ჰოგი.

ნახიჰო ჰონის ნაღნობში მწვა-
რი Z.

¹ B-ში ძველი განმარტება: „სადლობლის ნაწური“ ვადახაზულია. ² იგულისხმე-
ბა იოანე პეტრიწის თარგმანება (წიგნი II, გვ. 98, 32; 108, 24).

ქონის ნაღობის მწვარი დარჩომი-
ლი A. განუმარტავია BE. ხიწიწი CD.
ნ. ხიწიწი.

ნახლი ნაქსოვია ძვირფასი Z.

ნაქსოვია ერთი A. ნაქსოვია BC.
განუმარტავია DE.

ნახოჯი (+ ვეფხის-ტყ.¹ Z) ღაწვის
ნაგლეჯი ZA.

პირის ნაგლეჯი B. ნაკაქი, პირის
ნაგლეჯი CD. განუმარტავია E.

ნ. ნახოჯი.

ნახოჯრი ნაცეხებს ანაბერტყი
ZAB.

ღობის ანაბერტყი CD.

ნახორხმალი საკუმლის ნამტვრევი
ZAB.

საკუმლის ნალეწი CD.

ნახოჯი ნახოჯი ZAB.

პირის ნაბაღვი C. ნაბაღვი პირისა
D. ნაგლეჯარი E.

ნახპეტი (ნახაპეტი E) (3 ეზრა
5, 1 ZAA; 1 ეზრა 8, 36 ZA) ნა-
ხაპეტი (+ ზედ A) მოურნეთ
უხუცესი ZA.

ზედმოურნეთ-უხუცესი B. ზედ-
მოურნე CDE.

ნ. სანახაპეტო.

ნახურავი ხურავით ქმარებული Z.

ხურვილ ყოფილი AB.

ნახუეჭი² მონატაცები Z.

ნატაცები A.

ნახუცარი (ნახუცვარი ZA) ხუ-
ცესყოფილი ZAB.

ნახში ლაპარაკი, მთის კატ იციან B³.

ნახშირი (4, 8 გოდება) ნაკვერ-
ცხალი გაცივებული Z.

(+ 4, 8 გოდება AA) გაცივებული
ნაკვერცხალი A. განუმარტავია BCDE.

ნ. სანახშირე Z.

ნახშობა სიტყვა შეთხზა CD.

ნახტი უსულოზე(ღ) ამოკრილი
ZA.

უსულოზედ ამონაქერი B. ამონა-
ქერი ადვილი CDE.

ნაკალი გარდაკდილი (+ გინა AB)
მოკდილი ZAB.

ნაკაქი ნახოკარი ZAB.

ნაკეჩი კერძო ჩანახეთქი ZAB.

ნაკლეხი (3, 12 ამოს) კორცი
მონაგლეჯი Z.

კორცთ მონაგლეჯი (3, 12 ამოს)
AB.

ნაქნავი Cb.

ნაკოცი მოკლულები Z.

მოკლულები, გინა წანატოი AB.

ნაკოცი მოკოცილი Z.

ნაქსოვნი ქსოვენებაქ(მ)ნილი ZAB.

ნაკუთვეი (18, 12 ეზუკ.) ნათხოე-
ბი, გინა საწინდარი ZA.

ნათხოებადაც იოქნის და საწინ-
დარდაც B. საწინდარი (+ გინა ბელი
Ca), გინა ნათხოები CAb.

ნაქავრები Cb.

ნაქანჯალევი Cb.

ნაქახი მცირე ცული ZAB.

კელ-ცული CD. განუმარტავია E.

ნ. ტაბარი.

ნაქაგულევი Cb.

ნაქილღოები Cb.

ნაქღომი ჭღომის ადვილი ZAB.

განუმარტავია Cb.

ნაქვამი ნ. ნაქვამი.

ნაქობნი⁴ ჯობნაქმნილი ZAB.

განუმარტავია Cb.

ნაქუამი⁵ Cb.

[ნგორ ნ. სანგორელი].

¹ შღრ. ვეფხის-ტყალსანი, სტროფი 611, 3. ² ნუსხებშია: „ნახუეჭი“. ³ კი-
დეზეა მიწერილი. ⁴ ამ სიტყვის შემდეგ B-ში მოიპოვება შენიშვნა: ნი უოველსა
ყოფილსა ზედა ესრეთ ართრონად მოვალს. ⁵ ნუსხაშია: „ნაქვამი“.

ნღობა მინღობა, მონღობა, განღობა Z.

მინღობილება Aa. მინღობილობა AbB. მნღე, მინღობილი (მინღობა D) CD. განუშარტავია E.

ნ. განღობა, დანღობა, დაუნღობელი, ვანღევ, მივანღოთ, მიინღო. მიწღობა, მინღობილი იყავ, მნღე, სანღო, სანღომი, უნღო, უუნღოესი, შენღობა, შეუნღო, ცოდვა შესანღობელი.

ნღობა (+ 8, 6 ესაია ZAA) წადილის ქნა ZAB.

განუშარტავია CDE.

ნ. გვანდა, ინღობა, მნღომელი, მოუნდა, მოუნდება, მოუნდომელი, რაგინდრა, სანღომი (ლამაზ'-თანა(ც)), სანღომობა, სდომობ, უნა, უნდა, უნდოდა, უნდომი; შდრ. ნ. 2 ნება.

[ნებ ნ. ენების].

ნება (+ 22, 21 გამოსლ. ZAA) (+ არს ნება AB) აღრჩევა ერთისა რასამე მრავალთა მათგან მოგონებათა კეთილ(თა) (კეთილისა B), გინა ბოროტისა. ნება-(ნი) ჰამად განიყოფებთან (განიყოფვიან AB): ერთი იგი ქორციელებრივი, რომელი-იგი ნაყრო(გ)ანებისა (+ და B) განსვენებისა და გემოთმოყვარებისა, (+ ხოლო მეორე ZA) საშუალ არს ერთისა მის უმაღლეს(ი), ხოლო მეორისა ვერ სრულიად და წმიდად მისაწდომელ, ხოლო მესამისა სულიერად, რომელსა შორის სისრულე იხილვების სრულიად საღ-თოსა მოქალაქობისა ZAB.

ნ ე ბ ს ი თ ი არს არცა იძულებით, არცა უშეცრებით ქმნილი, ვინაცა ნებსითი ვიდრემე არს, რომლისა დასაბამი, ესე იგი არს მიზეზი, თავსა შორის თვისსა მოაქედეს მეცნიერსა სათითოეულოსა, რომელთა მიერ და ძალთა შინა იყოს საქმე. (+ ნ ე ბ ა არს აღრჩევა ერთისა რასამე მრავალთა მათგან მოგონებათა კეთილისა გინა ბოროტისა Cab). არიან რამე საშუალ ნებსითისა და უნებლიეთისა, ვითარ-იგი ნავისა დანთქმულებისათვის გარდავაბნევთ კურპელთა ნავისათა. წ ა დ ი ე რ ბ ა, წ ი ნ ა აღ რ ჩ ე ვ ა და ჭ ე რ - ჩ ი ნ ე ბ ა ნებათაგანი არიან. უნებლიეთისათვის უნში იძიე C. ნ ე ბ ს ი თ ი არს არცა იძულებით, არცა უშეცრებით ქმნული. ვინაცა ნებსითი ვიდრემე არს, რომლისა დასაბამი, ესე იგი არს მიზეზი, თავსა შორის თვისსა მოაქედეს მეცნიერსა სათითოეულოსასა, რომელთა მიერ და ძალთა შინა იყოს საქმე. ხოლო უ ნ ე ბ ლ ი ე თ ი არს, რომელსა დასაბამი გარეთ ვინამე იყოს, არა ჭერ-ჩინებისა თანა შერთვისა იძულებისა მიერ აღძვრისა მიერ თვისისა. დასაბამად ვიტყვი შექმნასა მიზეზისასა, ხოლო უშეცრებითი უნებელი არს, ხოლო არა თვით მოვიტყევთ მიზეზი უშეცრებისა, არამედ ვგებთ ვითამე შეემთხვიოს, მოვრალმან ვინემე მკვლელობა ქმნა(ს), უშეცრებით უყუშ მოკლა, გარნა არა უნებლიეთ, რამეთუ მიზეზი უშეცრებისა, რომელ არს მოვრალობა თვით ქმნა, ანუ ჩვეულებითისა (ჩვეულობისა D) ადგილსა საგნისა მცემელმან მოკლა(ს) მამა თანაწარმავალი უშეცრების მოქმედად ითქმის, არიან (ან D) რამე საშუალო ნებსითისა და უნებლიეთისა, ვითარ-იგი ნავისა დანთქმულებისათვის გარდავაბნევთ კურპელსა (კურპელთა D) ნავისათა წადიერება წ ი ნ ა - ა ღ რ ჩ ე ვ ა, ჭ ე რ - ჩ ი ნ ე ბ ა ნებათაგანი არს (+ ნება.

არსებისა, გონიერისა, სიტყვიერისა, გულის სათქმელისა მიმართ სურვილი E) DE.

ნ. გუნება, გინება, გნებავეს. ენება, ინება, მენება, მნებავეი, მნებავეს, მნებებელი, უნებელი, უნებლოეთი, უნებულარი.

ნება „სეფედალა ნებასა მოიარაო“¹ CDE. ვ ე ფ ხ ი ს ტ ყ.: „აპა მილით(ო) ნებასა“² CD.

ნება-ნებასა (ვისრამ.პ) მიმო ZAB CE.

მიმო. წყნარა-წყნარას ქვიან, მე მითარგმნავს, ლოლაბერიძეს და-თუნას D.

ნებასი 4 მეფ. 17, 31 Ca.

ნებებით (3, 12 მალაქ.) ნებით და ნებით ZAz.

ნებეულად (147, 17 ფსალმ.) ნების ტოლი ZAB.

ნები (+ 3 მეფე 18, 44 ZAz) ქელის სიბრტყე შინაგანი ZA.

ქელის სიბრტყე B. ქელის გულ CD. განუმარტავია E.

ნებიერი ნებაზედ მყოფი ZA.

განუმარტავია E.

ნებიერობა ნებაზე ყოფა BCD.

ნებოვანი ნებიანი, გინა ბრტყელი რქა ირმისა ZA.

ნებიანი, გინა ბრტყელი ირმის რქა B.

[ნებროთის გოდლის ნაღეწი ნ. (კლდე'სთან) გონი].

ნებხარსება არსებისა და ბუნების ნებისაებრ ZAB.

ესე იგი არს არსებისა და ბუნების(ა) ნებისაებრ CD.

ნებსითი (ნებსით.Cb) (+ 15, 3

რიცხ. ZAz) (+ არს A; + ნებსითი არს B) არცა თქულებით, არცა უმეტრებით ქმნილი. ვინამაცა ნებსითი ვიდრეშე არს, რომლისა მიზეზი თავსა შორის თვისსა მოაქენდეს. არიან რამე საშუალ ნებსითისა და უნებლიეთისა, ვითარ-იგი ნავისა დანთქმ(ულე)ბისათვის გარდაბნევა (გარდავაბნევეთ B) ქურქელთა ნავისათა. წა დ ი ე რ ე ბ ა, წ ი ნ ა - ა ლ რ ჩ ე ვ ა და ჭ ე რ - ჩ ი ნ ე ბ ა ნებათაგან(ნი) არიან ZAB. განუმარტავია Cb.

ნ. ნება.

ნეგო (ბალ.) ZABCDE.

ნეღლი (+ 1, 14 ლევიტ. ZAz) შეუშქყნარი ZAaCb.

(3 ეზრა 1, 12) შეუშქყნარი Ab. განუმარტავია CaqDE.

ნეგროს ძარღვია სისხლმცირე ZAB.

ესეც(ა) ძარღვია CDE.

ნეზუ⁴ (ოთხფ.) (+ 30, 35 დაბად. ZAz) თხანი დედალ(ნი) ZABCD. (ოთხფ.) თხანი სადეღლე E.

ნ. თხა.

ნეკენჩხალი (ნე) ZABCDE.

ნეკერი სის კუქური ზამთარ წარმოჩენილი Z.

ზამთარ ხის კუქური Aa.

ნეკი ქვეითი (ქვედა C) თითი ZABC.

განუმარტავია DE.

ნეკტარი ულ(ლ)ენთა ენაა, ორი მდინარე შეზავებული (+ რო-

¹ შდრ. ამირან-დარეჯანიანი, ს. ყუბანეიშვილის გამოც. (ლიტ. ქრესტ.), გვ. 77, 19. ² შდრ. ვეფხის-ტყაოსანი, სტროფი 99, 4. ³ იხ. ვისრამიანი, II გამოც. (გვ. 125, 17). ⁴ ნუსხაშია: „ნეზვი“.

მელსა თანგრუზად უწოდოთ
Z) ZAB.

ნეკტარი ელენთა ენითა ორ(ნი)
მღინარენი შეზავებულნი CD. ბერძულ-
ლის ენითა შეზავებული E.

წელა საამოვნოდ, გინა წყნარივით
(წყნარასავით) ZAB.

წყნარასავით Cb.

წელი საამოვნო (+ სუნი ZA) გი-
ნა მცირედ ტფილი (თბილი AB),
გინა წყნარი ZAB.

მცირედ თბილი ნოტიო Cb. განუ-
მარტავია CaqDE.

წ. კოჭისანელბელი, სანელე-
ბელი.

წელიად საამოვნოდ, წყნარად
ZAB.

წყნარად Cb. განუმარტავია Caq.

წელსაცხებელი (+ 2, 5 ქება ZAB)

სუნ(წელი) ზეთი ZABCb.

განუმარტავია CaqDE.

წემსი სამკერვლო წვრილი რკინა
ZA.

განუმარტავია BCa qDE. საკერველი
Cb.

წემსიპარია (მწერ.) თათარა ZAB.
(მწერ.) C.

[წემსკავი წ. სამჭედური].

წემსმახათი დიდი წემსი ZABC.

განუმარტავია D.

წებტუნ ზღვის ღმერთი! Ca.

წერადინი ჭიმკა ZABCDE.

წერბვა (წერბუა ZABCab) ცხო-
ვართ მაკინტლობა (მაკინრობა
B) ZA.

ცხოვართ აღრევა CDE.

წ. ქურაობა.

წერბი (ოთხფ.) დედალი ცხოვარი
ZA.

(ოთხფ.) ცხოვარი დედალი BCD.

(ოთხფ.) ცხოვარი სადელღე E.

წ. ცხოვარი.

წერბუა წ. წერბვა.

წერბცხვრი (წერბცხვირი BCD)

მალალი ცხვირი ZA.

ცხვირმალალი BCD.

წერგვა (წერგუა Ca) ხეთა და
ბალახთ დარგვანი ZA.

ხეთა და ბალახთ რგვა B. დანერგვა
Cab. დარგვა CqD. განუმარტავია E.

წ. წერგი.

წერგი (+ 5, 7 ესაია ZAA) ხე და
ბალახი დარგული ZA.

ხენი და ბალახნი B. დარგული C.
განუმარტავია DE.

წ. ახალწერგი, დანერგვა, ენე-
რგა, მწერგავი, ნათესავი.

წერგილი 4 მეფ. 17, 30 Ca.

წერგუა წ. წერგვა.

წერჩი ქვედა კერძო ZA.

ქვეშე კერძი BCD. ფსკერს ქვეშე-
თი E.

წ. ფსკერი.

წერწყვ (წერწყვი ZABCD) (+ 9,
6 იოანე ZA) დუქი ZABC.

განუმარტავია D.

წ. სანერწყუე, უკუნერწყვს,
შენერწყუა, ხრასტი.

წესვი წ. წესვ.

წესვამუშულა, წესვპუნშულა წ.
წესუპუნშულა.

წესოვანი (1, 8 ესაია) წესვის
ბოსტანი ZAA.

წესტვი წ. წესტვ.

[წესტვმრავალი წ. ორღანო].

წესტო ცხვირის კერელი ZACD.

ცხვირის კერელი, პინჩი B.
განუმარტავია E.

წესტვ (წესტვი ZBCDE) (31, 6
რიცხ.) რამც საკრავი გა(ნ)კვრე-

ტილნი არიან, ნესტვალ ითქმიან ZA.

რაიცი საკრავნი განკერებილნი მი-
რით იბერვიან, ნესტენი არიან, რაიცი
წვლილად განკერებილია, ნესტვალ
ითქმიან B. ნესტვ(ნი) ეწოდებიან,
რომელიცა სასტვენელნი რქათაგან
ანუ ხეთა ანუ ძვალთაგან გა(ნი)თლი-
ლ(ი) და გა(ნი)კერებილ არიან:
სტვირსა, კიმონსა, ავილ-
სა, სალამურსა, ზურნაიცი-
სა და ყო(ვ)ელთა მისთანათა, ხოლო
მათსა მბერავსა მსუამარი (ეწოდე-
ბის C) CD. განუმარტავია E.

ნესუპუნაულა (ნესეპუნაულა Z,
ნესეპუმპულა ABCD) (ბალ.)
ZABC.

ნესუ¹ (ბალ.) (+ 11, 5 რიცხ. ZAA)
ხმილი მოლთა ZA.

(ბალ.) BCDE.

ნ. ნესოვანი.

ნეტა ნეტარების ნაკვეთი ZAB.
განუმარტავია Cab.

ნეტავი ნატრის მსგავსი ZĀ.
ნატრასავით BCb.

ნეტამც ნეტავი მექნა, თუ იქნას
ZAB.

ნეტარება (ნეტარი CD) ესე (+ ნე-
ტარება BCD) არს ყო(ვ)ელთა
კეთილთა შესაკრებელი, რომლი-
სა არცა ერთი მოკლებულ(ი)
იყოს, ხოლო უბადრუკება
წინაუკმო, — (+ ყოველთა ZAB)
შესაწუხებელთა (+ და ZABD)
ვნებათა განსაცდელი ZABCD.

ნ. მნეტარებელნი.

ნეტარეული ნეტარებით მყოფი
ZA.

ნეტარი (5, 3 მათე) ნეტარება-
ქმნილი ZA.

ნეტარეულქმნილი B. განუმარტა-
ვია E.

ნ. ნეტარება.

ნეტარძი ნატრა რასამცა ZA.

ნეტარ რამცა (სილიბისტრო) B.

ნეფხუა (ნეფხვა CqDE) (+ 31, 4
დაბ. ZAA) კმელი ყინვა ძნელი
ZA.

კმელი ყინვა ძლიერი B. ყინეთ
დაზრობა (+ კმელი სიცივით C) CD.
დიდი და კმელი ყინვა E.

ნ. სიცივე, ცივი.

ნეშთა 15 ნემეს²: „ხოლო გუ-
ლისა მიერ დრეკა ძარღვთა მოქ-
მედებ(ის)ა არს, არამედ ნეშ-
თაჲ — ვნება; რამეთუ მისგანვე
არს და ნეშთაცა დრეკა, არამედ
არა ბუნებით“ ZABCb.

ნეშო (ბალ.) ზვარბლის ნაჩე(ნი)ჩა
ZAB.

(ბალ.) ზვარბლის ნაყულის ნაჩენჩი
C. (ბალ.) ნაყულის ნაჩენჩი DE.

ნეშტი (+ 14, 20 მათე ZAB) და-
ნარჩომი ZABCDE.

ნ. დანეშტებული (ზორშთა-
ნაც), სანეშტე.

ნეცა მტრევა B.

ნ. დანეცვა.

ნეჭა სუფთა ქილოფი (ქილობი
BCb) ZABC.

სუფთა ქილობი D. წმიდა ქილო-
ფიაო E.

ნ. ქილობი.

ნეხებალაზა ნ. ნეხუბალაზა.

ნეხვი ნ. ნეხვ.

ნეხთარი დაფლული ZABCD.

¹ ნესხებშია: „ნესვი“. ² იგულისხმება „ბუნებისათეს კაცისა“ (გვ, 97, 11—13).
38. ტ. IV, გ. I.

ნეხოთაჲ (ნეხოათა ZAB) (39, 2 ესაია) ესე არს ყარამფილი, კასია, კაქულა, ხეხო და მისთანა სუნნელები საქმელნი ZA.

(39, 2 ესაია) ესე არს ყარამფილი, კასია, კაქულა, ხეხო და მისთანა სუნელნი B. (+ ესაია 39, 2 Cab) ყოველი სუ(ლ)ნელი საქმელები: დარიჩინი (დარიჩინი Cq), მიხაკი, ილი, ჭავჭი და მისთანანი C.

ნეხუბალახა (ნეხებალახა ZABC aqDE) (ბალ.) ZABCDE.

ნეხჳ¹ სკორესთან ნახე ZAB.

სკორენი C. განუმარტავია DE.

ნენი ნ. ნენი.

ნეკრი ნ. ნეკრი.

ნთება სანათთ ანთება (აგზება B) ZAB.

სანთელთ აღნთება Cb. განუმარტავია CaqDE.

ნ. აანთე, ანთება, ენთება, ჴინთებჳ, სანთელა, სანთელი, სასანთლე (2 მანალთანაც).

[**ნთქ.** ნ. დანთქმა, შთანთქმა, შთაუნთქამი].

ნი ართრონი არს სამრავლო: ანგელოზნი, კაცნი, ცხოველნი და მისთანანი Z.

ესე არს ბოლოს ართრონი სამრავლო: ანგელოზნი, კაცნი, ცხოველნი და მისთანანი Aa.

[**ნიად** ნ. დანიად].

[**ნიად** ნ. დანიად].

ნიადაგ მარადის ZABCDE.

ნიადავი მარადის მყოფი ZAB.

ნ. სანიადავო.

ნიავი (+ 4, 17 იობ ZA) მცირე ქარი(ა) ZABCb.

განუმარტავია CaqDE.

ნ. სანიავო, ქარი.

ნიაეჳარი (+ 5, 29 ესაია ZAa)

კეთილი ქარი(ა) ZABCb.

განუმარტავია CaqDE.

ნ. ქარი.

ნიაელუარი² ნორღენი Cb.

ნიაეწულილი (ნიაეწვლილი ZAB Cq) (+ 3 მეფ. 19, 12 ZAaB) ჰაერთან ნახე ZAB.

ჰაერნი განიყოფიან სამად: უქემოესსა ეწოდებიან არე, ხოლო საშუალსა ჰაერი და უზემოესსა ნიაეწვლილი Cb. განუმარტავია Caq.

ნ. ჰაერი.

ნიათი უბარაქობა(ო) CD⁴.

ნიამორი (2 შჯულ. 14, 5) კლდის თხა ZAA.

ნიანგი სპარსთა ენაა ნიანგ, ქართულად ხვითქი და ბერძნულად კორკოდილო ჰქვიან ZA.

(უქმ.) სპარსთა ენაა ნიანგ, ქართულად ხვითქი ჰქვიან, კორკოდილო B. (უქმ.) ქართულად არ არი (+ კორკოდილოს ჰქვიან C) CD.

შღრ. იანგი.

ნიასი ნლომა Cb.

ნიახური (ბალ.) ZABCDE.

ნიბლია (ფრან.) ZABCDE.

ნიბჩა მოკლე დაშნა Caq.

ნ. დაშნა.

ნიგოზაკები (+ 25, 33 გამოსლ. ZA) ნიგეზის სახეები ZAB.

ნიგეზის სახე CD.

ნიგოზი (ხე) (30, 37 დაბად.) ZA.

(ხე) (30, 37 დაბად.) ნიგეზის-კვერ-

¹ ნუსხებშია: „ნეხვი“. ² ნუსხაშია: „ნიაელუარი“. ³ წყაროშია: „წულილისა ნიავისა“. ⁴ Ca-ში ეს სიტყვა განმარტებიანად გადახაზულია.

თხი უძილობის მომატყეებელიაო—B.
(ხე) ნიგვზის-კვერთხი უძილობის შე-
მქ(მ)ნელი არს C. (ხე) DE.

ნ. გორგოპიჭელა, ქუეწნიგუ-
ზისა.

ნიდაყვი ნ. იდაყვ.

ნიეთი (+ 39, 22 რიცხ. ZAA) ესე
არს ყო(ვ)ელივე საქმარი, რო-
მელსა სპარსნი მასალას უქ-
მობენ, ვიეთთა ოთხნი კავშირ-
ნიც(ა) ნიეთად აღუწერიათ ZA.

ნიეთი ეწოდების ყოველსა საქმარ-
სა, რომელსა სპარსნი მასალას
უქმობენ, ვიეთთა ოთხნი კავშირნი
ნიეთად უთქვამსთ B. (+ ნიეთი უკ-
ვე არს ძალი, ხოლო გვარი შემასრუ-
ლებელი Caq). ნიეთი ეწოდების
ოთხთა კავშირთა: მიწასა, წყალ-
სა, აირსა და ცეცხლსა. ნიე-
თი ეწოდების ყოველსავე საქმარსა C.
არს უკვე ნიეთი ძალი, ხოლო გვარი
შემასრულებელი (+ ნიეთი ეწოდება
ოთხთა კავშირთა და ყოველსავე საქ-
მარსა D) DE.

ნ. მონივთული, უნივთო.

ნიეთიერი ნიეთით შეზავებულა
ZA.

ნიეთქონებული B.

ნივინი ნ. ნივინივი.

[ნივირაკი ნ. ნიორაკი].

ნივნივი (ნივნი CD, ნივინი E)
სართულის გარდანაჰლობი ZAB.
გასაყარის ძელის გარდანაჰლობი C.
გასაყ(ა)რის გარდანაჰლობი DE.

ნიზბი ქობაზე გვირისტი ZAB.

ქობაზე წავლებული გვირისტი C.
განუშარტავია DE.

ნიკაელ დედაკაცთ (დედაკაცისა
C) მეფობის(ა) სახელის მწოდე-
ბელ არს ZABC.

ნიკაპი ყბათ შესაყარი ZAC.

განუშარტავია BDE.

ნიკარტი ფრინველის (ფრინველთ
Cb) ტუჩი ZABC.

განუშარტავია DE.

ნ. ჩარბი.

ნიკველი ღორის ცბვირი ZABC.

ნ. დინგი.

ნიკრისი (+ 2, 2 დიოლოლ. ZAA)
სენია, ავი ქარი (+ უწამლო A)
ZABC.

განუშარტავია D.

(უქმ.) სენია E.

ნილა წვიმის ღმერთი Ca.

[ნიწველა ნ. კაცი].

ნიწველება ყრმათ სიჩხოება ZA.

სიჩხოება ყრმათა B. სიჩხოება.

ნიწველი ჩხვილზე მეტი, კაბუი-
სა უმცირესი Cab.

ნიწველი კაცთან ნახე ZAB.

ნიწოფი (ბალ.) ლილიფარი ZAB
Cb.

ნ. ლილიფარი.

ნიორაკთ-მოდღუარი (ნიორაკთ-
მოდღუარი ZCqDE) ZABCD.

რიფსიმეს ნეტაფრ: „მოჰ-
ვარნი იგი მეფისანი და ნიორაკთ-
მოდღუარი იგი მტარვალითურთ შეი-
ყარნეს“ E.

ნიორაკი ეს(ე) ორივე სომხურია:
ნივირაკი მოსაქმეს ჰქვიან
ZA.

ეს ორივე სომხურია: ნივირაკ—მო-
საქმე, ფრანგულად—ნუჩა B.
განუშარტავია CD.

ნიორი (ბალ.) (+ 11, 5 რიცხ.
ZAA) ZABCDE.

ნ. ძაღლის-ნიორა.

ნიურა ხამანჯკა ZAB.

ხამანწის ბუღე CDE.

ნ. ზუმელი.

ნიუარი (4 მეფ. 21, 13) ფარფური
ZAB.

კიქა თუ ქაშანური CD. კიქა. 4
მეფ. 21, 13: „მოვსპო იერუსალიმი
ვითარცა ნიუარი ერთი დათხული ზე-
დაპირსა თვისსა“ E¹.

ნიუი ცვარის უმცირესი ნაწილი
ZABC.

(+ ნაში E), ნიუი არს ცვარისა უმც-
როსი (უმცირესი D) ნაწილი DE.

ნ. წვმა.

ნიუორგალი (1 მეფ. 14, 6 მეკა-
პარკე ZA.

კაპარკთ მნე (1 მეფ. 14, 6) B. კა-
პარკთ მპყრობელი C.

ნ. ნიჯგორი; შღრ. ნიუეუგო.

ნიუეუგო კაპარკოსანი ZAaBCD.

შღრ. ნიუორგალი.

ნირი საეაქროს (საეაქროთ B)
ფასთ გარდაეკეთა ZAB.

ფასის გაევეთა საეაქროთა C.
განუმარტავთ DE.

[ნისანი ნ. მარტი].

ნისლი (17, 10 ფსალმ.) მზის სიმ-
ქურვალე წყალთა (+ და Ab)
ქვეყანათა ნოტიოთაგან ორთქლ-
ს(ა) აპკრეფს (აპკრებს A) და
შეიქმნების ნისლი, უკეთუ მრ-
ავალი აღილო მისგან, იქმნებარს
წვიმანი და თუცა მცირედი
აღილო, მანანად შეიქმნების,
ხოლო ნისლიცა ესრეთ განიყო-
ფიან: მცირესა და თხელს(ა) ნის-
ლსა ეწოდების ფოშფოში,
კმელსა და მტვრის მსგავსსა
ნისლსა — ბორიაცი, ხოლო

ნოტიოსა ნისლსა ბორი და
ნისლსა მონათოვსა ბუერი და
ნისლსა ზრქელსა და ძლიერად
მქროლელსა, რომელი შეკრბების
მთათა ზედა არმური ZA.

მზის სიმქურვალე წყალთა და ქვე-
ყანათა ნოტიოთაგან და ცვართა
ორთქლთა აღკრებს და შეიქმნების
ნისლად, უკეთუ მრავალი აღილო
მისგან, იქმნება წვიმანი და თუ-
ცა მცირე აღილო, მანანად შეი-
ქმნების. ნისლიცა ესრეთ განიყო-
ფიან: მცირესა და თხელს ნისლს
ეწოდებიან ფოშფოში; და არი-
ან ნისლი კმელი, მსგავსი მტვერთა,
ეწოდებიან ბორიაცი; ხოლო ნი-
სლსა ნოტიოსა ბორი და ნისლსა
მონათოვსა ბუერი და ნისლსა
ზრქელსა და ძლიერად მქროლელსა,
რომელი შეკრება თავთა ზედა მთა-
თასა, არმური B. მზისა და ვარ-
სკვლავთა სიმქურვალე წყალთა და
თრთვილთა და ქვეყანისა ცვართა
ორთქლსა შეკრებს და შეიქმს
ნისლად, უკეთუ ფრიალი ა(ღი)-
ლო, ღრუბელი ველარ იტვირთავს,
დადნების სიმქურვალისა მიერ და
წვიმა იქმნების, უკეთუ მცირე
ა(ღი)ლო, მანანად შეიქმნების
(შეიქმნება D) CD. მზისა და ვარსკვ-
ლავთ სიმქურვალე წყალთა და მიწა-
თა და ცვართა ორთქლსა შეაერთებს
და შეიქმს ნისლად; უკეთუ მრ-
ავალი აღილოს, ღრუბელი ვერდარ
იტვირთავს, დადნების და წვიმა
იქმნების, და უკეთუ ცოტა აღილო,
მანანად შეიქმნების E.

ნიტა (2 კავშ.²) იპატოი და
ნიტა სამუსთა ძალნი არიან
შეწყობილნი ზილით ბოხამდე
ZAa.

(+ 2 კავშ.² AbBCb) იპატოი

¹ E-ში მოწმობა გადახაზულია. ² იგულისხმება იოანე პეტრიწის თარგმანება, შიგნი II, გვ. 22, 25.

და ნიტა სამუსთა ძალნი არიან (არს CD) შესაწყობელნი (შეწყობილნი Ab) და ბოხი, რომელი არს (რომელია AbBD) ანუ მსხირბანე. ვერ გა(მო)ეარჩი(ვ)ე AbBCD. იპატო და ნიტა სამუსთა ძალი არს შესაწყობელი და ბოხი, რომელი არს ანუ მსხირბანე, ვერ გამოვსცან, ანუ ალკაბი E.

ნიტრიონი ყო(ვ)ელთა თეთრთა ლართა სახელი არს ბაჰბისათა, (+ და A) სელისა და მისთანათასა ZA.

ყოველთა თეთრთა ლართა სახელია, ბაჰბათა, სელთა და მისთანათაგან რაც იქმნების B. ეს(ე) თეთრი ლარი არს: ტილო, ნარმა, რამც(ა) ბანბათა (ბაჰბათა CqD) და სელთა და კანაფთაგან და ეგვიეთართაგან იქმნების (იქმნებიან CqD) CD. თუთრი ნარმა თუ ტილო E.

ნიუკი (ბალ.) ქალაქოდა ZABCD. (ბალ.) E.

ნიფხავი (+ 6, 10 ლევიტ. ZAA) წვივსაცემელი ZABC.

ქაცთა ფერხთა ჩასაცემელი D. განუმარტავია E.

ნ. წვესაცემელი.

ნიღრი (+ 40, 20 იობ ZA) მახვილის ყუის გნღე ZABC.

ყუის გნღე D. განუმარტავია E.

ნ. ნაპირი.

ნიჰბრი (ევესთა დღე 13¹) ნიკაბი ანუ ყბა B.

ნიყუ² სოკოწითელი ZABC.

მალქვალა DE.

ნიშადლური ZABCDE.

ნიშანი (+ 18, 3 ესაია ZAA) ნიში,

სასწაული ZAD.

ნიში, გინა სასწაული BC. ნიშანი სომხურია, სასწაული—ქართული E.

ნ. დანიშნვა, დანიშნული, ენიშნა, სანიშნო, უნიშნო.

ნიშატი ესე არს ბუნებითი ძალი, რომელსა არაბნი ხასიათს უწოდენ (უხჰობენ D) ZABD.

განუმარტავია CbqE.

ღიღი რამ სასწაულივით, რომელსა არაბნი ხასიათს უწოდენ¹ Ca.

ნიში (+ 4, 21 გამოსლ. ZAA) ნიშანთ ნაწილი ZA.

ნიშანი BC. ნიშანი, 'სასწაული' D. განუმარტავია E.

ნ. დანიშნავს, ენიშა, მოგუნიშული.

ნიშნება Cb.

ნიშნოვანი (30, 42 დაბად.) ნიშნიანი ZAA.

ნიშოვანი ნიშნოვანი ZAA.

განუმარტავია Cb.

ნიჩაბი (+ 3, 12 მათე ZAB) სახვეტელი ZABC.

განუმარტავია DE.

ნ. ხოფი.

ნიჩურ³ (+ 40, 21 იობ ZA) ჩიჩვირი(ა) ZABCDE.

ნ. ჩიჩური.

ნიჭი (+ 3 ეზრა 4, 46 ZAA) საბოძვარი ZABCD.

უფალთა მიერ საბოძარი E.

ნ. ეღნა, სანიჭარი, სანიჭვარი,

ჩუქება.

ნიხრი DE.

¹ ეს სიტყვა იპოვება არა „ექუსთა დღეში“, არამედ გრიგოლ ნოსელის წიგნში „ქაცისა შესაქმისათუს“, თავი XIII, „ნიყბური-ს“ ფორმით (შდრ. S—1141, 22 r. a) ² ნუსხებშია: „ნიყვი“. ³ ნუსხებშია: „ნიჩერი“.

ნიჯადი (+ ქართლის ცხ.¹ ZAa) ლაშქარი მეშველი, სხვათა თემში შემწე ZA.

ლაშქარი მეშველი სხვას თემით შემწედ B. ნიჯადი ეწოდების ლაშქართა მეშველთა სხვას თემით მოსრულთა C. ნიჯადი ეწოდებიან ლაშქართა მეშველთა სხვას თემისათა D.

ნიჯგორი საიხრე დიდი კაპარკი, ხოლო მე ნ ი ჯ გ ო რ ე და ნ ი ე ო რ გ ა ლ ი — მნე მათი ZA.

კაპარკი დიდი. ესე არს ისართა ქარქაში, ხოლო მე ნ ი ჯ გ ო რ ე და ნ ი ე ო რ გ ა ლ ი — მნე მისი B. ნ ი ჯ გ ო რ ი, მე ნ ი ჯ გ ო რ ე და ნ ი ე ო რ გ ა ლ ი, რომელთა აქვს მშვილდ-კაპარკთა მნეობა, იგი არიან CD. შეაბჯრე E.

ნო ართრონი არს ბოლოსათვის ესრეთ: კაცნო, ცხოველნო, ქვანო, ხენო, ბალახნო. ყო(ვ)ელთა სახელთა ზედა ესრეთ მოვალს ZA.

ართრონი არს ბოლოსათვის: კაცნო, ცხოველნო, ქვანო, ხენო თუ რაიენო, ესრეთ მოვალს სამრავლოდ; ნო ართრონია სამრავლო, საწოდებო, ვითარცა: კაცნო B.

ნოაგი (3 ეზრა 5, 59) (+ ესე არს ZA) ყო(ვ)ელივე სამწყობრო საკრავი ZAB.

ნ. გაენუაგა, მენოაგე. ნუაგი.

ნოაგობა² (ნოაგობა და ნუაგი Cb) (2 ეზრა 12, 27) სამწყობროთ განცხრომა. კ ლ ე მ ე ქ ს ს ა შინა ნოაგობა არა საქმელთა სახელი

არს, არამედ გემო(ი)ანი საქმელი უფროსად სიაშოვნესა მისცემს ნოაგობათა შინა ZA.

სამწყობროთ განცხრომა (2 ეზრა 12, 27; 31²). კ ლ ე მ ე ქ ს შ ი ნოაგობა საქმელთა გემოვნებად რომელ უთქვამს, არა თუ საქმელთა სახელი არს, არამედ ვითარცა გემოანი საქმელი სიაშესა მისცემს, უფროსად ნოაგობათა შინა კაპა ეგების კაცთა B. (+ 2 ეზრა 12, 27; 31 Cb) ნოაგობა არს განცხრომა ებნითა, ქნართა და სახიობითა (+ ხოლო ნოაგი—ქნარი და ებანი Cb) CD. ნოაგობა არს სახიობით განცხრომა და ებნით, ქნარითა. 72 ფსალმუნის თარგმანნი: „რამეთუ ესე ვითარი არს, კაცობრივი ნოაგობა სიზმარსა მცაგეს³ E.

ნ. სანოაგე.

ნობა საყვირ-დაფდაფნი ZA.

საყვირ-დაფი B. საყვირნი არიან C. საყვირნი D. „ჰყრეს ბუქსა და ნობასა“ E.

ნობათი საყვირ-დაფი (+ გინა სხვის ენით რიგი Ab) ZA.⁴

საყვირ-დაფი, გინა რიგი, სხვათა ენა B. საყვირით CD. (უქმ.) E.

ნოენბერი ტირისკონი ZAaCD.

ტირისკონი AbB. ტირისკონის, ხასლევი E.

ნ. ტირისკონი, ტირიქნისი (თთუე⁵ სთანაც).

¹ნოაგი საქმელი Cb.

ნ. ნოაგი, ნოაგობა.

ნონი (ქართლის ცხ.⁵) დიდი თავადი, ბეგლარბეგი ZAa.

¹ შლრ. ქართლის ცხ-ბა, ს. ყ ა უ ხ ჩ ი შ ვ ი ლ ი ს რედაქციით, წიგნი I, გვ. 151, 24. ² დასახელებულ ადგილს წყაროშია: „ნოაგითა“ (27), „ნოაგათათა“ (31). ³ აქ ავტორის შენიშვნაა: „სომხურში ნო ა გ ი საყვირად გამოაჩინა, ნუთუ კაცობრივი ლხინი თქვა“. ⁴ Aa-ში „გინა სხვის ენით რიგი“ გადახაზულია. ⁵ შლრ. ქართლის ცხ-ბა, ს. ყ ა უ ხ ჩ ი შ ვ ი ლ ი ს რედაქციით, წიგნი II, გვ. 184, 3-6.

დიდი თავადი Ab. თავადი B. თემთა ქალაქის ბატონი, რომელსა თურქნი ბეგლარბეგად უწოდენ Cb. თემთა და ქალაქთა ბატონი, რომელსა თურქნი ბეგლარბეგად უწოდენ, ნოინი ვალობის კილოსაც ქვიან Ca. განუშარტავია CqD. ბატონი E.

ნოიჭი (+ 4 მეფ. 4, 39 ZAB) ისრაიმი ZABC.

4 მეფ. 4, 39: „პოვა ნოიჭს სავსე წინამთა“ CqD. განუშარტავია E.

ნომიკოსი კავიღარი ZAA.

ნონ მირონის სუნნელია ZA.

მირონის სუ(ლ)ნელი(ა) BCDE.

ნოატო გასაგონო BCDE.

ნოატონი გასაგონისა და ზეშთა (ზესთა B) მღებარისა ZAB.

ნორღათო ნ. ნორღათო.

[ნორჩი შღრ. მორჩი].

ნოსოლი (ბალ.) ZAA.

ნოტარი ეპისკოპოსთ (ეპისკოპოსთ Ab) მომწოდებელი ZA.

განუშარტავია B.

ნოტია ჩრდილოეთი ZABCD.

ჩრდილოა და ვორიონ—სამხრეთი E.

ნ. ჩრდილოეთი.

ნოტიო (+ 17, 8 იერემ. ZAA)

ღვინო, წყალი, ზეთი და რააც დასათხვევლი რამ არის ZA.

ღვინო, წყალი, ზეთი და რაიც სველი დასათხვევლი B. სველი CD. განუშარტავია E.

ნოტო (+ ესე არს D) კერძი, უკანა კისრის ორღანო CqD. ნოტო, რომელ არს კერძი, უკანა კისრის ორღანო E.

ნოტომახი (ნოტოისი Cab) ქარია ერთი ZABCab.

ნ. ქარი.

ნოტრონ ეპისკოპოსთ მომწოდებელი ZAB.

რომელ არს მთავარეპისკოპოსთ: (მთავარეპისკოპოსთა Ca), მიტრაოლიტთა მომწოდებელი Cab.

ნოქვი ძნელსაყალი გზა ZAB.

მიგრებილი გზა, ავი და ძნელი Cab. განუშარტავია Cq².

ნორღათო (ნორღათო BCb) ტარიანი სასმისი ZAB.

ტარიანი ღვინის სასმისი Cb.

ნოყა ლია ZABCD.

ნ. საფლობი.

ნოყიერი (+ 25, 26 ლევიტ. ZAi) პონიერიეთ ZAB.

საყოფი, ვინა პონიერი Cb. საყოფი (+ ნუიერება, სასავსესავით Ca) CaqD. განუშარტავია E.

შღრ. ნუყიერება.

ნოშთაროთი¹ Ca.

ნოშიო სოკოა ერთი ZAB.

სოკოს სახელია CD. ერთი სოკო E.

ნოშიო ფოთლიანი შტო ZABCD.

(ბე) ხის შტოს ფოთლი E.

ნონი გრძელი ორხოვა (+ ვიწრო ZA) ZAB.

გრძელი ორხუა Cab. გრძელი ორქოვა Cq. განუშარტავია DE.

ნ. ორხოვა.

ნუ არა ქზნა(ა) ZABCb.

განუშარტავია CaqDE.

ნუაგი ნოაგი ZAB.

ქნარი და ებანი Cb.

ნ. გაენუაგა, ნოაგი.

ნუგბარი (უქმ.) სპარტთა ენაა.

ქართულად პტულთან და ნარუქთან ნახე ZAB.

¹ ეს სიტყვა განმარტებიანად გადახაზულია Ca ში. ² Cq-ში განმარტება: „მომყმარი და შიმეული, ორივე ერთბამად“ გადახაზულია.

ნუგეში (ნუგეშინი C) გულის
დასაღები ZAB.

ნუგეშინის-ცემა არს, რა შე-
პირებულსა და მწუხარესა კაცსა
გულსა უღებდენ, იმედნულ კყოფ-
დენ და პირთა აღუსუბუქებდენ, ხო-
ლო ნუგეშინის-ცემელნი —
მოქმედნი ამათნი Cb. განუმარტავია
CaqDE.

ნუგეშინის-მცემელი (ნუგეშინი-
მცემელი Cb¹) (+ 13, 2 ესაია)

იგივე ნუგეშინის მტკმელი ZAa.
იგივე Ab. განუმარტავია BC.

ნუგეშინის-ცემა Cab.

ნუგეშის ნუგეშინიან ZAB.

ნუგეშის-მცემელი ნუგეშის მტკმელი
AbB².

ნუზლი ესე არს მოყვარემა(ნ) რა
მოგზაურს საზ(რ)დლო მიუძღვა-
ნოს ZA.

ესე არს მოყვარემან მოგზაურთა
საზრდო მოუძღვანოს B. საგზალი
- მრავალი CD. განუმარტავია E.

ნ. საგძალი, სანუზლე.

ნუთუ არათუსავით ZABCb.
ართუ .CaqDE.

ნუკეული (2 შჯულ. 28, 54) ნანუ-
კვარი ZA.

ნუკვა (ნუკვა Ca) თხოვ(ნ)ა ZAB
CDE.

ნ. სანუკვარი.

[ნუკი ნ. ლიტრა].

ნუკრი (ოთხფ.) (+ 2, 9 ქება ZA)
ირემთა, ქურციკთა, შველთა, ნი-
ამორთა, არნთა, არჩეთა (+ და
მისთანათა ZA) თიკანთა ნუკ-
რი ეწოდების (ეწოდებიან B)
ZAB.

(ოთხფ.) ნუკრი ეწოდების (+

ირემთა Cb), ქურციკთა, შველთა,
ნიამორთა, არჩეთა და არნთა (+ და
Ca) თიკანთა Cab. ქურციკთა
შველთა, ნიამორთა, არჩეთა და არ-
ნთა თიკანთა ეწოდების Cq. (ოთხფ.)
ქურციკთა, გარეთხათა, ნიამორთა,
არჩეთა, არნთა თიკანთა D. (ოთხფ.)
შველთა, გარეთხათა, ნიამორთა, არ-
ჩეთა თიკანთა E.

ნ. თხა.

ნუკუა ნ. სანუკვარი.

[ნუმმო ნ. კოლუსტენი].

ნუნა ფრჩხილთ გარემო ტყავო
ZAB.

ფრჩხილის გარემოს ტყავი C.
განუმარტავია DE.

ნუფრი ხის თია გამონაბამი ZAB.

ხის თია გამომბული C. ხის თია D.
მუწუკი ხეთა E.

ნურა ბალანთ გასაცვი(ვ)ნავი წა-
მალი ZACa.

ბალანთ გასაცვივნი(ს) (გაცვივნი.
Cq) წამალი BCbq. განუმარტავია DE.

ნუსადა (12, 10 გამოასლ.) არსად
ZAa.

ნუსადია ბიძას-ცოლა ZAB.

ნ. რძალი, სძალი.

ნუსხა ჩქარად აღწერილი (+ წარ-
წერილი¹ Aa) ZABC.

განუმარტავია DE.

ნუთუე (ნუთუე² ZAB, ნუთუევე
CDE) (2, 9 ქება) ესე იგი არს.
ვითარცა საეპვი რა(ა)მე, ე გ ე-
ბ ის და მისთანანი ZA.

(2, 9 ქება) ვითარცა საეპველი რამე
ითქვას: ე გ ე ბ ა და მისთანა B.
ვითარცა საეპველი რამ ითქვას,
ე გ ე ბ ა, გინა არამე და ეგევითარნი
(ესევითარნი Caq) C. ვითარცა საეპვე-
ლი რამ ითქვას, ე გ ე ბ ა ანუ არამე.

¹ წყაროშია: „ნუგეშინის-ეციო“. ² ეს სიტყვა Aa-შიც ყოფილა და გადაუხაზავთ.

ესრეთ D. განუშარტავია E.
 ნუშუმე არა ნუშუკვე არს, არამედ
 მსგავსი რა(ა)მე მისი, ვითარცა
 * რ ა მ ე დ ლ ა მსგავსი მისი ZA.
 არა ნუშუკვე არს, არამედ მსგავსი
 რამე მისი, ვითარცა ა რ ა მ ე დ ი B.
 (ნუშუმე D) არა თუ ნუშუკვე(ა), არა-
 მედ მსგავსი (მგზავსი Cb) მისი CD.
 (32 ნემესიოს¹) არს არა ნუშუკვე, არა-
 მედ მგზავსი მისი E.

ნულლი ZABCDE.

ნუყიერება სისავსე ZACb.

სისავსესავით B.

ნუშა (ნუში E) ნავთ უმცირესი
 ZAB.

მცირე ნავი CDE.

ნ. ნავი.

ნუში (ხე) ZABCDE.

ნუშია (ფრინ.) ZABCD.

[ნუჩა ნ. ნიორაკი].

ნვარი² (რჯულის კანონი, 19 რიცხვი,
 ეპისტოლეში ათანასეს მიმართ³)
 წყევრთი B.

ნვნი⁴ აწის უ(მ)სწრაფლესი(ა)
 ZAC.

აწის უმაღესი (52 კავშ.) B. აწის
 უმსწრაფლესი D. (+ 52 კავშ.
 CbE): „რამეთუ ნვნი(ი) აწი ეამ(ისა)-
 თა შორის (+ და CD) სტომი წენტო-
 ლი (წერტილი CD) სხეულთა (სხე-
 ულისა E) შორის ყო(ველ)თა უმსწ-
 რაფლეს(ს) და უეამო არიან⁵ CDE.

ნ. ანაზღი, წამი.

ნქრევა შეღმა შებნევა რიხამ(ე)
 ZAB.

მაღლა აბნევა რისაც C. აბნევს
 მაღლა D. განუშარტავია E.

ნ. განანქრია, განქრევა.

ნქრევა წყალთ ძრევა ZAB.

წყალთა სძრეველს CD. განუშარტა-
 ვია E.

ნჭლევა მძინარის კაცის რყევა-
 ZAB. მძინარეს არყეველს C.
 მძინარის შერყევა D.

განუშარტავია E.

ა

ა ესე (+ ა ე) ბოლოდ მრავალთა-
 თვის მოვალს და (ხოლო A) თა-
 ვად არა დია ZA.

ესე ბოლოდ მრავალთათვის მო-
 ვალს, ხოლო თავად არა B. ნახევარ-
 კმიანი, არათავი, ბოლო და შუა C.
 არც თავი და ბოლოც იშვით და
 შუაა. D. არათავი, შუა და ბოლო-
 ცა E.

აე ZABCDE.

აროელ იროელ ZAB.

ო

ონი კმიანი ასოა (ასო არს B) და
 ბოლოდ ყო(ველ)თათვის ZAB.

კმიანი, ბოლო CDE.

ოქპარავმით ითქმის: უ ფ ა ლ ო
 ZA.

უ ფ ა ლ ო ქარავმით ითქმის B.

¹ იხ. ნემესიოს ემესელის „ბუნებისათვის კაცისა“ (გვ. 134, 5). ² ნუსხებშია: „ნქარი“. ³ შლრ. H—1373: 185 r, 28. ⁴ ნუსხებშია: „ნვინი“. ⁵ ამოღებულია იოანე პეტრიწის თარგმანებიდან (წიგნი II, გვ. 114, 22—23).

ო რ ა — უ ფ ა ლ ს ა, ქარაგმით ითქმის B. ობა ულუსთ სადგომი ZAB.

ულუსთ სადგური C. განუმარტავია DE.

ობარა სპარსთა ენაა, ქართულად ღ რ ე დ ი ჰქვია(ნ) ZAB.

(ფრინ.) CDE.

ობი ტენიანმა(ნ) ადგილმან, ანუ საკმელმან ხანიერმა(ნ) თეთრი ბიძგი მოიციდოს, მას ო ბ ს უქმობენ, (+ გინა პაქსა Z), ხოლო ღვინისასა — ბ რ კ ე ს ა ZA.

ტენიანმა ადგილმა, ანუ საკმელმან ხანიერმა თეთრი რამე მოიციდოს. ო ბ ი ეწოდება, ხოლო ღვინომან თუ მოიციდა—ბ რ კ ე B. ობი არს, რა თეთრი რამე მოიციდოს ტენიანმა ადგილმა(ნ), (+ გინა პურმან Ca), გინა საკმელმან (+ რამემან Cb) ხანგამოვლილმან Cab. განუმარტავია CqDE.

ნ. პოქსი.

ობობა (მწერ.) ბაბაკუა ZAB.

ობოლი (+ 2, 17 I თესალ. Z)

უღედამამო ZAB.

უღედამამოდ დარჩომილი C. განუმარტავია DE.

ნ. დააობლა, ნაობლარი.

ოგი ესე არს სასანთლეთა. ტაშტთა და სურა(თა), თასთა. ქვეშ გასაფენი ZA.

ესე არს სასანთლეთა, ტაშტთა, სურათა ქვეშ გასაშალი B. ტაშტთა და სასანთლეთა ქვეშ გასაშალი (გასაშლელი Ca) C. განუმარტავია CqDE.

ოგრა ბრინჯით ზავებული თხელი გბოლვილი ZA.

განუმარტავია BDE. ბრინჯთა და ღომთ შუკამაი C.

ოგური პირუტყვი(ნი) მეგობარნი ZAB.

პირუტყვი დამეგობრებული E. (ოთხფ.) პირუტყვი ერთად მყოფნი DE.

ოდა (უქმ.) თურქთ(ა) ენაა, ს ე - ნ ა კ ს ა ჰქვია(ნ) ZAB.

(უქმ.) სახლი CD. (უქმ.) E.

ოდელა (ბალ.) ZABCD.

ოდენ (34, 25 დაბად.) ესე არს სიტყვისა რამე საზომი ღირსი საქმეთა ZAa.

(34, 25 დაბ.) ესე არს სიტყვისა რამე გემონ მყოფელი; ო ღ ო ნ ი ს მსგავსად Ab. ესე არს სიტყვისა რამე გემონ მყოფელი, ვითარცა ერთი მცირე რამე; ო ღ ო ნ ი ს მაგიერადაც ითქმის B. სრულსავით, გინა ყოვლად, გინა ო ღ ო ნ C. სრულსავით D. განუმარტავია E.

ოდენი ტოლივით ZAB.

იმდენი CD.

ნ. ამდენი, მაგდენი, რაოდენობა.

ოდეს (+ 3, 7 დანიელ ZAa) როდის ZABCD.

ნ. ოდესი.

ოდესგეობა (+ კათლ. Ab) როდისობა AbB.¹

ოდესი (ოდეს CD) ეამსა ცხად ჰყოფს, რამეთუ კითხულნი, თუ: ოდეს იქმნა ესე, ვიტყვი: შარშან, შარშანს წინ, ძოდან, გუშინ, წელან, რამეთუ სამ არიან სახენი ოდესობისანი: აწ მყოფი, გარდას(რ)ული და ყოფადი ZA.²

(+ ოდესი CDE) ეამსა ცხად ჰყოფს, რამეთუ კითხულ(ნი), თუ:

¹ ასეთივე სიტყვა და განმარტება ვადახაზულია Aa-ში. ² გამოკრებილია იოანე დამასკელის დიალექტიკის 39 თავიდან (S—1463, 51 r).

„ოდეს იქმნა ესე?“ ვიტყვით, ვითარ-
მედ: შარშან, შარშან(ს) წინ(ათ). რო-
მელიმე ეამსა (ეამთა D) დანიშნავს
(დანიშნვენ CD, დანიშნენ E), ხო-
ლო სამ არიან სახენი ოდესობისანი:
აჲ მყოფი, გარდას(რ)ული და ყოფა-
ღი BCDE.

**ოდვისეოაჲს, ოდვისსეოაჲს ნ. ოდვ-
სეოაჲს.**

**ოდი წვიმა-მზიანით ნაწყენობა
ZA.**

მზე-წვიმათ ნაწყენი B. წვიმისა და
მზისაგან ნყოფთ წყენა C. განუმარ-
ტავია DE.

**ოდიღვან (ოდითვან BCaQD) (+
44, 7 ესაია ZAA) როდინდლით-
ვან ZAB.**

როდინდლიდამ C. განუმარტავია
DE.

**ოდიკი წმიდა ბარძიშის ქვესაფენი
ZA.**

განუმარტავია BDE. ოდიკი არს
წმიდის ზიარების ქვეშ საფენი, კურ-
თხეული, თეთრი Cb. წმიდას ზიარე-
ბას ქვეშ საფენი, კურთხეული, თეთ-
რი Caq.

ოდისსეოაჲს (კათილ.) როდის Z.

(კათილ.) როდეს Aa.

ნ. ოდვსეოაჲს.

**ოდოში ნუშთა, ნიგოზთა და ეგე-
ვითართა, ცერცეთა, სიმინდთა
და ეგევეითართა დაუყვამებულსა
და სიმაგრენაკლებსა ოდოშსა
უწოდენ, ხოლო ყანათასა —
ეტერსა ZA.**

ნუშთა, ნიგოზთა და ეგევეითართა,
ცერცეთა, სიმინდთა და ეგევეითართა
არადაყვამებულსა, არამედ ნაკლებსა
ოდოშს უწოდენ, ხოლო ყანათასა —
ეტერსა B. ოდოშად ითქმის

თხილთა, ნიგოზთა, ნუშთა და ეგე-
ვითარი ცერცვი და სიმინდი არამო-
წვენილი მოწილვად, არამედ ოდენ
მოყვამებული და ნაკლები მტირედ,
ხოლო ყანა ეტერად ითქმის C.
ოდოშად ითქმის თხილი, ნიგოზი,
ნუში და ეგევეითარი, ცერცვი და სი-
მინდი არამოყვამებული (+ არამედ
D) მტირედ ნაკლები, ხოლო ყანა —
ეტერად (+ ითქმის D) DE.

**ოდრიკალი მოხრელი დარკმული
ZA.**

მოხრით დარკმული B. წყებლი
თე-ბოლო მიწაში (მიწად Cq) ჩარ-
კობილი C.

**ოდვსეოაჲს (ოდვისეოაჲს ZAA;
ოდვისსეოაჲს BCD) როდისობი-
სათვის ZAAb.**

სხვა კათილორ. განყოფი-
ლებების თავში: „არამედ
მხოლოდ სხეებრ ვითარ ცხად ჰყოფს
ამას მოქმედია ოდვისსეოაჲსთვის სა-
მისთა შემთხვევითა ათინანს მიერ
გარდაცვალებასა“ CD.²

ნ. ოდისსეოაჲს.

ოელატი ელატთან ნახე ZAB.

**ოესპასიანე 77 ფსალმუნის
თარგმანი:** „და შთა(ი)კად-
ნეს ოესპასიანეს მიერ ჩრდილოთ
(ჩრდილოდ ZAB) დასავ(ა)ლი-
თ(ა)“ ZABCDE.

**ოზირი ნასათავთ(ა) დიდი შულო
ZAB.**

დაზლის შულო დიდი Cab.

**ოთლოთოთლო თოზლო კვერცხი
ZA.**

თოზლო კვერცხით B. კვერცხი
მტირედ შემწვარი C. განუმარტავია
DE.

¹ შდრ. A—250, 114 რ. ² წყაროს დასახელება და მოწმობა გადახაზულია B-ში.

ოთხი (ოთხი, ოთხ CD) (+ 2, 10 დაბად. ZAa) ორჯელ (ორჯერ B) ორი ZABC.

განუმარტავია DE.

ნ. მეოთხე, მოთხევითი, ნათხალი (რუბ'თანაც, ლიტრა'სთანაც).

ოთხმეოცდათი (ოთხმეოცდათი B) (+ 4, 5 ეზეკია ZAa) ცხრა ათეული ZAB.

ოთხმეოცი რვა ათეული ZAB.

ოთხო საბაითი, გლესურ(ად) ZAB.

ნ. საბაითი.

ოთხოპოდი (თევზ.) ოხტაპოტი ZAB.

(თევზ.) CD.

ოთხფარგელი (ოთხფარგეული D) ოთხგნდენი ZABC.

შერკვირის ნეტაფრ.: „ამცნო ლოდისა აღება ქედისაგან ოთხფარგელით (ოთხფარგეულითა D) მით სატანჯველითა და მითცა რვალითა შემოსილითა უბრძანა გვმა“ D.¹

ოთხფერკი (+ 1, 24 დაბად. ZAa) პირუტყვი ოთხით მავალი ZA.

(ოთხფ.) ყოველი პირუტყვი ოთხედ მავალი B.

ოთხყური (ბალ.) ZABCDE:

ოთხშაბათი ერძისა ZAB.

ნ. ერძისა, კვრა, შაბათი.

ო'ი ქარაგმით — უფალი (+ ითქმის A) ZA.

უფალი ქარაგმით ითქმის B.

ოინი (ოინი და ოინი CDE) გალობის კილოა ZAB.

გალობის კილონი არიან CD. ორიე გალობის კილოა, — „სავალობელი იგი ოინი და ქნარი“ E.

[ოკ ნ. დაოკება, ვიოკებლი, იოკებს].

ოკლონბერი (ოკნდოზბერი A, ოკდომბერი B) სთელისა ZADE.

სთელისა, ლვინობის ფეე BC.

ნ. სთელისა (თთვე'სთანაც).

‘ოკება სხრდლობა' B.

‘ოკი სახრდელი' B.

ოკნდოზბერი ნ. ოკლონბერი.

ოკტაედრი (5 ნემეს.²) მიმდრეკი ZAaB.

5 ნემეს. Ab.

ოლანი ქართლის ცხორ. D.

ოლარი მღრდლის (მღდელის A) ყელს საკიდი ZA.

მღდლის ყელ-საკიდარი B.

შდრ. გინგილა, ეპიტრაქილი.

ოლარი (+ 19, 12 საქმე ZAB) სარტყელი ZABCD.

სარტყელი (.....) E.

ოლაქკანდერი ნავში ნახე ZA.

განუმარტავია B. მომტრო კატარლა CDE.

ოლე (ხე) (5, 2 ოსე) ბრყენა, გინა მოგრძე. ტყე ველთა შუა ZAa.

(ხე) ბრყენა (5, 2 ოსე) Ab. (ხე) BCDE.

ოლენა (ბალ.) ZABCDE.

ოლვა წამწამის მოსურმვა ZABC. განუმარტავია DE.

ნ. დაოლევა 1, იოლნა, საოლანი 1 (სურმა'სთანაც), საოლეველი.

ოლევილი აშიიანი სამოსელი ZAB.

¹ Cq-ში წყაროს დასახელებაცა და მოწმობაც გადახზულია. ² იგულისხმება „ბუნებისათვის კაცისა“ თავი 5 (გვ. 66, 11—12).

აშინი ტანსაცმელი Cab. აშინი ტანსამოსი Cq.

ოღვიმპიადო ნ. ოღვმპიადო.

ოღვისიოჲ ივლისიოისთან (ივლისიოჲსთა B) ნახე ZAB.

ნ. იღვისიოსი.

ოლოლი (ფრინ.) ZABCDE.

ოლოლო სარცხვინელი კმა(ჲ) (+ არს ZA), ვითარმედ ვირთა აღრევა ZA.

ვირთ აღრევა C. (უქმ.) D. განუმარტავია E.

ოღვმპიადო¹ ოთხი წელიწადი ერთი ოღვიმპიადოჲ არს ZA.

ოთხი წელიწადი ერთი ოღვიმპიადოლო BC. ოთხი წელიწადი ერთი ოღვიმპიადოჲ და 15 წელიწადი ერთი ინდიკტიონი (ი) DE.

ნ. ინდიკტიონი.

ომიანი (ფრინ.) სპარსთა ენაჲ, ქართულად ბოლოკარკაზი ჰქვიან ZAB.

(ფრინ.) (+ ყანჩი Cb) ამა(ს)

(მ)ფრინველს(ა) იტყვიან უფერკოსა და განუსვენებ(ე)ლად მფრინავსა (მეაღლსა D) CDE.

ომანიანი მამრსანახავი სიტყვით(ა) და საქმით(ა) ZAB.

კაცურ სანახავი სიტყვით და საქმით Cab. განუმარტავია CqDE.

ომბალო (ბალ.) მეაღვის შემამკობელი სუნელია Cb.

ომბოხო ფერკმოკვეთილის კაცი-ს(ა) ფერკის სანაცლო (+ შემზადებული ZA) ZAB.

ესე არს ფერკმოკვეთილის კაცის(ა) ფერკის ჩასადგმელი საელოდ CD.

ომი (+ 14, 12 ივლით ZAA) საბრძოლელად შებმა ZAB.

შებმა საბრძოლად C. განუმარტავია DE.

ნ. ეომა, ვიომებ, იომა, ნაომა-რი, საომარი.

ომილი კონხლიოსავით არის ZAB. (მძრომ.) მათა ზედა(ნ) აოებია-ნ(ი) რღენის(ა) ნიშანი, — კონხლია (კონხლით E) და ომიდნი CDE.

ომილია ზეპირ თქმა, ლათინურიჲ (ლათინურად B) ZAB.

ვითარმედ წერილისა გამოთქმასა აღმწერ(ე) ლობა სახელ-ედების, ხოლო ზეპირით წარმოთქმასა ომილია, ესე იგი არს პირისპირ ზრახვა Cab. ზეპირად წიგნის. ამბვის თქმა Cq. დაბად. თარგმანი: „ორი დღე ომილიასა შინა“ Caq.

ომირა დიდი დესპანი ZAB.

დესპანი C.

ნ. ელჩი, მოციქული.

ომფორი ეპისკოპოსთ მქართ მოსახვევი ZAB.

ეპისკოპოსის მქართ მოსახვევი Cab. განუმარტავია CqDE.

ონ ქარაგმით უფალმან Z.

უფალმან, ქარაგმით (+ ითქმის B) AB.

ონავარი ფუტკართ მეკობრობა, „ღარეჯანიანიშაიკ²“ მის მსგავსად მოუყვანიათ ZA.

ფუტკართ მეკობრობასავით. კაცნი მოსრას და ხვასტავი მიულოს B. (მწერ.) ფუტკარი მეკობრე CDE.

ნ. დაიონევარა, რბევა.

ონგალი ქვეშ(ე) შესადგმელი კაპედი ბოძივით ZAB.

ონე (ონე, ჰუნე C) (ოთხე.) (+ 15, 19 გამოსლ. ZA) ცხენი გვარიანი ZABCD.

¹ ნუსხებშია: „ოღვიმპიადო“. ² შდრ. ამირან-ღარეჯანიანი. ს. ყუბანიე-შვილის რედაქც. (ლიტ. ქრესტ.), გვ. 63, 11.

(ოთხე.) ცხენი კეთილი E.

ნ. პუნე.

[ონვარ ნ. ონავარი].

ონკანი ხრახნილი ღვინისა და ნოტიოთა გამოსაშვები და დასაპყრობი (დასაპყრობელი ZAA).

ესე არს ღვინისა და ნოტიოთა გამოსაშვები და დასაპყრობელი B.

ნ. ბროკი; შდრ. კამენი, პროკი.

ონკოლი ხოკის სენი Z.

ხოკი AB.

ონკოს რომელ არს ზეავი ZABCD.

ონკოს, რომელ არს ზეავი E.

ონოტო სამხრეთი ZABCD.

„აღმოსავალთაგან დასავლით, ჩრდილოთ და არკატოთ და სამხრით და ონტოთ და ზღვით“ E.

ნ. სამხრეთი.

ონტოფა (ბალ.) დუღლუბა ZAB CDE.

ონჩხომელი ნეთან ნახე Z.

ნეში ნახე A. ნეი(ა) BCD. ერთი ნეია E.

ონჭარი წყალში ჩხნდე B.

ნ. ჩხნდე.

ონ^ა ქარაგმით უ ფ ლ ი ს ა Z.

უფლისა(ა) ქარაგმით AB.

[ოო ნ. ელატი 1].

ოოლოლო Cb.

ოპიონი (ბალ.) მძიმესა საღმობასა კორცთასა დააყენებს ZAB.

(ბალ.) მძიმეთა საღმობათა კორცთასა დააყენებს C.

ოპისტონი სენი არს, კაცსა ზურგსა ზედა მშვილდსავეთ გარდასდრეკს Z.

ეს სენი კაცსა ზურგზე მშვილდ- (ივით) გარდასდრეკს A. სენი ესე კაცსა ზურგზედ მშვილდურად გარდასდრეკს B. ესე არს სენი, რომელ ზურგზე(დ) მშვილდურად გარდასდრეკს კაცსა CD. ესე არს სენი, რომელ ზურგსა ზედა მშვილდურად გარდასდრეკს E.

ოჟორა რკინის ჯაზვალი ZAA.

ნ. ჯაზვალი.

ორ ორის ნაკვეთი ZAB.

ორაგული (თევზ.) ZABCDE.

ორანო (50 კავშ.) ბერძულად (ბერძულია A) ცა (+ გინა A) ზე აღსახედი თუ საზღვარი ზენა ZA.

(50 კავშ.) ცა, გინა ზე აღსაქედი თუ საზღვარი ზენა, ბერძულია B. ცა, გინა ზე აღსაქედი, ანუ საზღვარი ზენა C. ორანო ითქმის ზე აღსახედი, ანუ საზღვარი ზენა D.

ცა ო E.

[ორასდაოთხი ნ. ს^ად].

ორახი ძვალთ კაფა B.

ნ. საორახე.

ორბი (11, 15 ლევიტ. ZAA) რომელი ფრინველი ასაკითა დიდარიან, ადვილ აღმავალი ჰაერთა-სიმილღესა, ყოველთავე მძორთა-მჭამელთა ეწოდების, ხოლო ფსალმუნისა თარგმანი არა ორბისა განახლებასა იტყვის, არამედ არწივისასა, რომელი არს ბოლოთეთრი და წყლის პირს მებუდრობს თევზის(ა) ჰამისათვის (102, 5 ფსალმ.). ხოლო ნემესიოს (+ ორბსა ZAA) ყოველთა ჰანგიანთა (ჰანგიანსა AA)

და კორცთა (კორცის A) მკამელს(ა) ფრინველთა (ფრინველად Aa, ფრინველს Ab) იტყვის ორბად ZA.

(ფრინ.) ორბი — რომელი ფრინველი ასაკითა დიდ არიან, ადვილ აღმავალ აერთა სიმაღლესა, ყოველთავე ეწოდების მძორთა მკამელთა, ხოლო ფსალმუნის თარგმანი არა ორბისა განახლებასა იტყვის, არამედ არწივისასა, რომელი არს ბოლოთეთრ და წყალთა პირ მებუდარი თევზთა კამისათვის B. (ფრინ.) ორბი ზოგადი სახელი არს ყოველთა (მ)ფრინველთა, რომელნი ასაკითა დიდ იყვნენ და ადვილ(ად) აღმავალ სიმაღლესა. ფსალმუნის თარგმანთა შინა (თარგმანში D) არა ორბისა გა(ნ)ახლებასა იტყვის, არამედ არწივისასა, რომელ (+ იგი Cb) არს ბოლო თეთრი და წყალთა პირს მებუდრობს კამისათვის თევზთასა CD. (ფრინ.) E.

ნ. არწივი, ბაზი.

ორგზის (41, 32 დაბ.) ორჯელ Z.

41, 32 დაბად. Aa.

ორგნით ორსავე მკარე(დ)ს ZA.

ორგული (23, 14 მათე) ერთ(ს) პირზე დაუდგრომელი ZA.

განუმარტავია BDE. ერთს პირზე(დ) დაუმდგარი C.

ორე საძაღლე ჭურჭელი ZAB.

ძაღლის გობა CD. ძაღლთ საძღლები გობა E.

ორენა ორპირი კაცი ZAB.

[ორეული ნ. ერთეული].

ორთავი (10, 18 ეზეკ). ზღურბლი ZAa.

ორთაყვრი (ორთაყვირი BCD)

სატივე ხობი ZAB.

ტივის ნიჩაბი CD.

ორთი ბერძულია, დღეობას ჰქვიან ZA.

დღეობასა ჰქვიან ბერძულ(ად) BCb. სხვა კათილორ.¹ (+ და D) „არა ვითარ-იგი ღრამმარტიოს(ნი) ორთისაგან გენკისა მიმართ და დოტიკისა ანუ სხვისა რომლისამე“ CaqD².

ნ. დოტიკა.

ორთითი ძნის ასაღებელი ორკაპი ZA.

ორკაპი ძნის ასაღები B.

ორთომელი (ორთომელი, ორშომელი CqD) დიდი სასმისი Z.

დიდი სირჩა ორდოქიანი AB. ხის დიდი სირჩა, (რომელში D) ორი დოქი ღვინო ჩავიდეს CD. ხის სირჩა დიდი E.

ორთოქი (+ ეფერემ³ ZAa) ორგნითე სათხროლი ZAB.

ესე არს, ორგნითე სათხროლი აქვნდეს Cab.

ორთუქი ცხენის გავის საფარი ZA.

განუმარტავია BDE. ასალი ცხენისა C.

ორთქლი (7, 8 ქება) ცხვირ-პირთა და ნოტიოთა კვამლი რამე ანადენი Z.

ესე არს ნოტიოთაგან, ანუ ცხვირ-პირთაგან კვამლივით რამე ა(ლ)ნადენი (+ 7, 8 ქება A) AB: ორთქლი არს გამთბარს რას(ა)მე კვამლის მსგავსი ასლიოდეს, გინა პირთა და ცხვირთა კაცისათა, გინა წყალთა და მღინარეთა C. განუმარტავია DE.

ორი (ორი, ორ CbqD) (+ 23, 13

¹ იხ. A—250, 163 r. ² Cb-ში წყაროს დასახელება და მოწმობა გადახაზულია.

³ შლრ. A—154: 16 v, b.

ლევიტ. ZAA) ერთი და ერთი ZAB.

ოთხის ნახევარი Cbq. განუმარტავია CaDe.

ნ. მეორე, ორ, ორორი, ორ-ცხობილი (პაქსიმატ¹თან).

[ორია ნ. ვორიო].

[ორიზანტე, ორიზონტე ნ. კინტრო].

ორიონი (+ 13, 10 ესაია ZAA) (+ ესე არს AB) რა მზე აღმოჩნდებოდეს და შუქნი მოახლ(ო)ებულ იყოს ZAB.

ორიონი ეწოდების, რა მზე აღმოჩნდებოდეს და შუქნი მოახლ(ო)ებულ იყოს CD. ესაია (13, 10): „ვარსკვლავთა ცისათა და ორიონთა ყოელთა სამყარომა სამკაული მათი მისცა და დაბნელდეს მზისა აღმოსავალნი“ E.

ნ. გაციისკრება.

ორკიოლი სათბობი წყლისა, კელადა Z.

სათბობი წურწუმა AB. სათბობელი თუნგი CD. ჭურჭელია თბილის წყლისა E.

[ორლარკი ნ. ლარკი].

ორმეოცდაათი (ორმეოცდათი B) ხუთათეული ZAB.

ორმეოცი (+ 4, 6 ეზექ. ZAA) ოთხათეული ZAB.

ორმო (+ 1 მეფ. 13, 6 ZA) მთხრებლი მიწისა ZABC.

განუმარტავია DE.

ნ. მთხრებლი.

ორნატი (+ 64, 11 ფსალმ. ZA) (+ ესე არს AB) საცნეველთა მიერ(ი) გაკვალული; კვალნი არა რასა ეწოდება (ეწოდების AB)

ფერკთა დანაჩნევთა(გან) კიდე ZAB.

კვალი არა რას(ა) ეწოდების თვინიერ დასაკვლეველისა ფერკთასა, ხოლო კვალსა ჭილღისა(სა) და საცნეველისასა ეწოდების ორნატი და არა კვალი CD. ორნატი არს ერთხელ გავლილი ერქვანი გაქვად, არა ორგზის და სამ ვითარცა ქნული, არამედ ერთ E.

ოროკო მიწა ბაქან-ბაქ(ა)ნად მოვაკებული ZA.

წლოკოთა და საყანურთა ხარისხნი მოვაკებად B. ესე (+ არს Cab) საყანურთა მძღვარი(ა) (+ არს Cq) სიგრძედ მალალი ბეგვიით გვერდ(ა)თა (+ შინა C) CD.

ოროლი (+ 1 მეფ. 26, 11 ZAB) შუბი ZABCD.

განუმარტავია E.

ნ. ლახუარი.

ორონ¹ რომელი ითარგმანების ძეგლად წერილისა და საზღვრად სიტყვისა საღ¹თსა მის მოქალაქობისა ZABCab.

ნ. ძეგლი.

ორონთა ორიონივე ZA.

იგივე ორიონი B. ისევ ორიონი C. ორიონი D. იობისა: „ვინ განახგნა ზღუდენი ორიონთანი“ E.

ორ-ორი ორი და ორი ZABC.

ორპირი კაცი ორენა ZB.

კაცი ორენა, გინა მახვილი ორგნი-თვე მკვეთი A.

ორპირი მახვილი ორგნი(თვე) მკვეთი ZB.

ორსული Cb.

ნ. მაკე, მუცელქმნული.

ორტაბახი გრილსა და მკურვალ(ე)ს საშუალი ZA.

გრილ-მკურვალს საშუალი B. მკუ-

რვალსა და გრილს საშუალი C.
განუმარტავია DE.

ნ. საშუალო.

ორფერი სხვადასხვა ფერი ZABC.

ორფერი (ბალ.) ZABCDE.

ორღანო (150, 4 ფსალმ.) საკრავია საბერვლიანი Z.

საკრავია საბერვლითა, 'ქართულად

ნეტემრავალი' (150, 4 ფსალმ.)

Aa. საკრავია საბერვ(ე)ლითა (+ 150,

4 ფსალმ. Ab) AbBC. საკრავია D.

განუმარტავია E.

ორღანო ქურქელი(ა) იარალი ZABCD.

ნ. იარალი.

ორშაბათი მთოვარისა ZAB.

ნ. კვრა, მთოვარისა, შაბათი.

ორშომო ავირო, ქვევრით ღვინის ამოსა-
ლები B. შდრ. ოშვე.

ორჩოფერკა (ორჩოფერკა ABCab)

მაშია წინა-უკან ქუსლიანი ZB.

მაშიაა, წინა-უკან ქუსლი აქვს A.

მაშია, ქუსლი წინ და უკან ჰქონდეს
Cab.

[ორჩხოლი ნ. ოჩხოლი, ურჩხო-
ლი].

[ორჩხომელი ნ. ნავი].

[ორცხოზილი ნ. პაქსიმატი].

ორცხოელი (ორცხოველი ABC)

ესე არს კმელზე (კმელთა ზედა

A) რა ცოცხალ(ი) იყოს: და

წყალთა შინა(ცა), არცაა წყალთა

ოდენ იყოს და კმელთა ზედა

მოკედეს, ანუ კმელთა ოდენ

იყოს და წყალთა შინა შეიშთოს

ZA.

ესე არს კმელთა ზედაცა ცოცხალ

იყოს და წყალთა შინა, არცაა წყალ-

თა ოდენ იყოს და კმელთა ზედა

მოკედეს, ანუ კმელთა ოდენ იყოს და

წყალთა შინა შეიშთოს B. შეისწავე,

ვითარმედ ორცხოველობაა მისთვის

ითქმის, რომელი (რომელთა Cb)

წყალთა შინაცა ცოცხალ (ცხოველ

Cb) იყოს და კმელზედაც და არა

წყალთა ოდენ იყოს და კმელზედან

მოკედეს, ანუ კმელსა ოდენ იყოს

და წყალთა შინა შეიშთებოდეს C.

[ორძალი ნ. საორძლე].

ორძილი აღორძინება ZA.

ნ. აღორძინება, განორძინდე-

ბის, ორძის, სიორძლე; შდრ.

ლორძინი.

ორძის აღორძ(ი)ნდების ZAB.

[ორწილი ნ. მეორწილე].

ორხოვა ხაოიანი საფენი ZAB.

ორხაო, ქვეშ საფენი C. განუმარტა-

ვია DE.

ნ. ტერი; შდრ. ნოხი.

[ორხუა ნ. ტერი].

ორჯოიცი (ბალ.) არჯაკელი ZAB

CE.

(ბალ.) არჯაკელი, 'მხალი' D.

ოსარო თევზის საპყრობი ZA.

თევზთ საპყრობია BC. განუმარტა-

ვია DE.

ნ. საპალურო.

ოსი E.

ოსპი' (ბალ.) (+ 25, 34 დაბად.

ZAB) ZABCDE.

ოსტატი კელოსანთ უფროსი Z.

კელთ-უფალთ უხუცესი ABC.

განუმარტავია DE.

ნ. მაგისტრო, მამა, საოსტატო.

ოსტერა (ხე) ZABCD.

(ხე) ნერგია E.

ოსტიგანი სასმელ-საჭმელთ მნე

ZAB.

სასმელ-საჭმელთ მცველი CD. მე-

კუქნავე E.

¹ წყაროშია: „ოსპნისა“.

ნ. საოსტიგნო.

ოსტირიზიონი (ოსტირიზონი AB. ოსტორიზონი CDE) მირონის სუნ(ნ)ელია ZABCE.

მირონის სულნელი D.

ოსტის (ოტის AbB) ვენაჯი ZAB. ოსტრაკუ (+ 1 ნემეს. ZAa¹) ფრანგულად სტრიდიას ჰქვიან ZAB.

(ოთხფ.) სხვა რიგი კუა CD. განუმარტავია E.

ოსტრია ქართულად სტრიდიას ჰქვიან, ხამანწყას(ა) ჰგავს, უზრქესია ZA.

ქართულია, სტრიდიას ჰქვიან, ხამანწყას გავს B. (მძრომ.) სადაფი(ა) CDE.

ნ. ოსტრიდი.

ოსტრიდი (თევზ.) ოსტრიაივე ZA.

ოსტრიაივე, ესეგვარნი სადაფთა მსგავსი ცხოველ-ნერგად აღუწერიათ, ამისთვის რამეთუ კლდეთა ანუ მიწათა შეწებულ არიან და არა ვლელან ვითარცა ნერგნი, ხოლო მგრძნობელობითი ძალი აქვს; უკეთუ მაიძულებელი რამე მიიახლოს, შეიკრებენ, და უკეთუ მარტოებენ, ქსნილ არიან;² ეჭინი არა სადაფთა მსგავსი არს, არამედ ძღაბთა B. (მძრომ.) ოსტრიდი და სპონგნი სულერ(ი) ვიდრემუ არიან, ხოლო (და D) ამათ თანა ზიარ მგრძნობელობითაჲა ძალისა, რამეთუ მიიახლოს რამე მათ მაიძულებელი რამე, შემოკრებებიან და ნერგთა უკვე მსგავს არიან ძირეულობითა (+ და ზრდითა CaqD), რამეთუ შეწებულ არიან კლდეთა და მივხოს თუ რა, მოკრებებიან, ხოლო მარტოებენ, რა ქსნილ არიან CD.

ოსურნელა (ბალ.) ZABCb.

ოსქიო 24 ნემეს ს.⁴: „ძარღვნი და გულის ბქენი იქმნებიან მჯდომის სახედ და ლაქვარდის(ა) სახედ თანათხზული ოსქიოთა მიერ (+ და იგი არს ნოტიოთა მმურკენელობითი“ ZAB) ZABC. 24 ნემეს. DE.

[ოტ ნ. აოტა, ეოტა, იოტნა, მეოტი, ნაოტები, ოტა, ოტება, ოტებულო].

ოტა ვირბინოთ; ოტა — ვაიმე ZA. (+ დარეჯან.⁵ Z).

რბენა; ოტა — ვაიმე B. ვისავით C. ვეფხის-ტყ.: „ჩვენთვის ისხემდეს ოტასა“. „იბად აბაშა გაიარაო, ოტაო და წაეიდაო“ D. ოტი ვაიმე-სავით არი E.

ოტარიდი ერმი * ZABCDE.

ნ. ცთომილნი.

ოტება გარდახვეწ(ნ)ა ZABDE.

გაქვეა, გინა გარდახვეწნა C.

ოტებული გარდახვეწნილი ZA.

ოტის ნ. ოსტის.

ოფა ცხენის ქაჩაჩის სენი(ა) ZAB.

ქაჩაჩის სენია ცხენთა C. ქაჩაჩის სენია D. (უკმ.) E

ოფაზი (5, 11 ქება) ესე არს ოქრო ყოვლის(ა) შერყენილობისაგან უცხო და არა რიოში ZAB.

წმიდა, (+ ბრწყინვალე Caq). გინა ყოვლისა შერყელობისაგან უცხო, გინა დახალისებული C. დახალისებული. ესე არს წმიდა და ბრწყინვალე და ყოვლისა შერყელობისაგან უცხო D. დახალისებული, წმიდა და

¹ იგულისხმება „ბუნებისათვის კაცისა“ (გვ. 15, 1). ² ეს განმარტებანი გამოკრებილია „სხვა კათილორიიდან“ (A—250, 103 r—v). ³ ეს განმარტებანი გამოკრებილია „სხვა კათილორიიდან“ (A—250, 103 r—v). ⁴ იგულისხმება „ბუნებისათვის კაცისა“ (გვ. 115, 17-19). ⁵ შდრ. ამირან-დარეჯანიანი, ს. ყუბანეიშვილის რედაქც. (ლიტ. ქრესტ.), გვ. 92, 2.

ბრწყინვალე, ყოლისაგან შერეულე-
ბისა უცხო E.

ნ. წმიდა.

ოფეტი ნახშირთ საქრობლად საფარე-
ბელნი ხენი B.

ოფი (ხე) ZABCDE.

ოფიკალი მოკელე ZABCD.

რალაჲ მოკელეა, ეგნატე: იენ-
მე ღიდებულმან, ოფიკალმან პატი-
ვითა" E..

ოფიტონი ნ. ოფტიონი.

ოფიკო ბლის ქერქის სარცხელი
ZABCD.

ოფლი¹ (+ 8, 6 იერემ. ZAa)
კორტ(ა) ცვარი ZABC.

განუმარტავია DE.

ნ. არაყი, გააოფლიანა, ნაოფ-
ლარი, საოფლე.

ოფო მცირე საგუბარი წყალთა
ZABC.

მცირე საგუბარი D. ოფო მცირე
გუბია, ბოსტნის სარწყავი თეფში-
თა E.

ოფოფი (ფრინ.) (+ 2 შჯულ. 14,
17 ZAB) ZABCE.

(ფრინ.) მფრინველია D.

ოფოფიკი ესე იგი არს, ეპისკო-
პოსი რა თვით ვერ მივიდეს, (+
და ZCb) თვისად მონაცე(ა)ლედ
ღიაკონი თვისი წარგზავნოს
ZABCb.

ოფტიონი (ოფტიონი ZAB) (ოფ-
ტიონ D) ღორის აპოხტი ZAB.

ღორის ფელიკია, აპოხტი C.
ოფტიონ ღორის ფელიკსა ჰქვია
აპოხტსა D.

ნ. აპოხტი.

ოქიმო (14 კავშ. ZAB) „(+ ოქი-

მო BCDE) რომელ არს ეტლი
ნათლის გვარი, ვითარცა ამათ
ციერთა მნათისა. (+ ესე ZABC
bcDE) ეტლი არა თუ ჟამითისა
მიზეზისაგან წარმოსდგომია
მათ² სულისა ოქიმო უსხეულო
არს (უსხეულოა CD), [+ ასრე
(კავშირში CD) ეწერა ZABCD]
ZABCDE.

ოქოქა აჩაჩა, უღლის კარის საცნ-
ველი ZA.

აჩაჩა BCDE.

ნ. გუთანი, ერქუანი, საცნვე-
ლი.

ოქრო (+-44, 8 დაბად. ZAa)
ZABCDE.

ნ. მოქროვილი, პიროქრო.

ოქრომკედი ZABCE.

ნ. ოქროს-თმა.

ოქრომჟედეღი (+ 10, 5 იერემ.
ZAa) ZAB.

ოქროს მოქმედი CabD.

ოქროს-თმა ესე არს ოქროს ძაფო.
რომელსა სპარსნი სირმას.
უწოდენ და რა თმა იგი გასტე-
ცო და ბრტყელ (მობრტყე A)
იქმნას, ჰქვიათ სხეპლა. რო-
მელსა (+ სპარსნი Z) მუყა-
ი შს უწოდენ, ხოლო სხეპლა რა
ძაფს(ა) შეასთვა, ოქრო-მკე-
დი იგია (+ და A) უკეთუ ოქ-
როს-თმა ძაფსა შეასთო — ზე-
ზი არს (ეწოდებიან A) ZA.

ოქროს-თმა არს, რამ ოქრო თმა-
თაებრ გააწვლილო, რომელსა სპარს-
ნი სირმას უკმობენ; და რა თმა

¹ წყაროშია. „ოფლიერი“. ² განმარტება გამოღებულია იოანე პეტრიწის თარ-
გმანებიდან (წიგნი II, გვ. 204, 20-22).

იგი განსტყიყო და ბრტყელ იქმნას, ჰქვია სხეულა, რომელსა სპარსნი მუყაიშს უწოდენ; ხოლო სხეულა რა ძაფსა შეასთო ოქრომკედი ეწოდება; უკეთუ ოქროს-თმა ძაფსა შეასთო ზეზი ეწოდებიან B. სირმა. ოქროს-თმა ეწოდების ოქრო გინა ვეცხლი გააწელილონ, ეითარცა თმა, რომელსა სპარსნი სირმას უწოდენ, ხოლო რა ოქროს-თმა განსტყიოს და იქმნას ბრტყელ, რომელსა სპარსნი მუყაიშს უწოდებენ, ეწოდების სხეულა; და სხეულა რა ძაფთა შეასთო, ეწოდების ოქრომკედი, ხოლო უკეთუ ოქროს-თმა ძაფსა შეასთო, ეწოდების ზეზი C.

ნ. სირმა, ძაფი.

ოქროს-ქვა ესე არს ყვითელი იაგუნდი და თილია, რომელ არს **ს რ ე ი ს ო ლ ი ნ თ ო ს Z A.**

ხრეისოლითოს. ყვითელი იაგუნდი და თილია,—მათ ეწოდება B. ხრეისოლითოს. ეს(ე) თვალი ოქროსფერია, ჰქურნებს სტომაქს(ა) და მუცელსა მუცლიანსა E) CDE.

ნ. ამეთვსტომი, ანთრაკი.

ოქროქსოვილი ზარბაზი Z A.

განუმარტავია B.

ოქროცხეხული (I ეზრა 8, 27) დაფერილი ოქროთა Z A a.

ოქსინო ოქროქსოვილი ხავედი, გინა (და A) მისი ფარდაგი მოსაფარდაგავი Z A.

ოქროქსოილი ხავედი B. ეფთვიმი (ეფთვიმე Cb) ქართულის ცხოვერებაში ეწერა: ოქსინო ფარდა არიხო; ეფთხის-ტყაოსანი (ეფთხის-ტყაოსანში Cb) ზოგან ემოწმება, ზოგან საფენლად იტყვის; მე ასე მგონია,

ფასტი ფულანგს ხავედს ეწოდებოდეს, ფარდაგადაც მას შე(მ)-კერვენ და ქვეშაფენ(ლ)ადაც (ქვესაფენლადაც Cq) კარგია C. ფარდა D. განუმარტავია E.

ოქსიო კალამ(ი) გაკრული. ო. ასრე (ესრეთ ABC) Z ABC.

განუმარტავია D.

ოღალო სიცრუ(ვ)ით მოგონებული Z AB.

ოღი საყურის გრგოლი Z AB.

ოღონ ოღენსავით რამ არ(ი)ს Z A.

ოღენსავით რამ B. განუმარტავია CDE.

ნ. ოღენ.

ოღრო-ჩოღრო უსწორო ადგილი Z A.

მაღალ-მაღლად უსწორო ადგილი

B. მაღალ-დაბალი, უსწორო C. განუმარტავია DE.

ნ. მრული.

ოყა თათართა (თათრული A) ენაა, მ თუხტის წონა Z AB.

ნ. ლიტრა.

ოყალი ამართული Z A a.

ოყარი (ფრინ.) ყანჩი Z AB.

(ფრინ.) CDE.

[ოყრის ჭილა ნ. ზილფი].

[ოშ ნ. აოშა].

ოშე Cb.

ოშა მგორედ კენა B.

ნ. აოშა.

ოშივარი დიდი ორთქლი Z AB.

ნ. ოშივარი.

ოშმე ღვინის ამოსაღები (+ კვახი Z A a) Z AB.

ღვინის ამოსაღები გოგრა CD.

¹ შღრ. იოანე და ეფთვიმეს ცხ-ბა, ივ. ქაქავა ხიშვილის რედაქციით. გვ. 31, 20. ² შღრ. ეფთხის-ტყაოსანი, სტროფი 1462, 3.

გვერდნაკვეთილი გოგრა ღვინის ამოსაღებად E.

შდრ. ორშომო.

ოშოში (ბალ.) ZABCDE.

ოშხივარი ოშივარი ZAB.

ოშივარი, დიდი ორთქლი C. განუ-
მარტავია DE.

ნ. ოშივარი.

ოჩოპინტრე ცრუ მონადირენი ნა-
დირთ წინამძღვრად იტყვიან
ZAB.

ნადირთ წინამძღვარი C. განუმარ-
ტავია DE.

ოჩხარი მუყა ZABCD.

(უქმ.) ო ჩ ხ რ ო ბ ა სომეხთა ენა,
ქართულად მუყას უწოდენ E.

ოჩხი თევზთ საბუნავო ადგილი
ნაშენები Z.

თევზის საბუნავო შემზადებულ

A. თევზთ საბუნავო B. თევზის სა-
ბუნავე CD. განუმარტავია E.

ნ. საპალურო.

ოჩხოლი (ოჩხოლი თუ ურჩხული
E) (მძრომ.) ურჩხული ZAB.

ურჩხული C. ამა ფრინველსა არა-
ბულად და ბერძულად ს ი რ ი ნ
ეწოდების, რომლისათვის იტყვიან,
გველნი მართვესა მოუკლავსო და
თვისისა მკერდისა სისხლისა დაწვე-
თებითა განაცოცხლებსო. რომელსამე
ჩვენთა მთარგმნელთა ურჩხულის
ნაცელად ს ი რ ი ნ ო ზ ი აღუწერიათ,
რომლისათვის იტყვიან წელს აღმა
სახესა ქალისასა და ბოლოსა თევზი-
სასა, გინა თავსა ქალისასა და ტანსა
ფრინველთასა Cq¹. ურჩხული. ამ
ფრინველს არაბულად და ბერძუ-
ლად ს ი რ ი ნ ი ეწოდება, რომლისა-
თვის იტყვიან, გველი მართვეთა მო-
უკლავს და თვისისა მკერდისა სისხ-
ლითა განაცოცხლებსო D. (ფრინ.) ეს

მფრინველია, არაბულად და ბერძუ-
ლად ს ი რ ი ნ ო ეწერა მათს წიგნებ-
ში E.

[ოჩხომელი ნ. ნავი].

[ოჩხრობა ნ. ოჩხარი].

[ოც ნ. გაოცება, ეოცა, მაოცარი,
მაოცი, საოცარი, საოცრება].

ოცდაათი (ოცდათი AB) სამათე-
ული ZAB.

ოცი (+ 31, 34 დაბად. ZAA)
ორათეული.

ორჯელ (ორჯერ Cq) ათი C. განუმარ-
ტავია DE.

ნ. ორმეოცი, ორმეოცდაათი.

ოცნება (6 ნემეს.² ZA) ხოლო
ოცნებითი არს ძალი უსიტყვე-
ლისა სულისა მოქმედება (მოქ-
მედი BCDE) გრძნობათა (საგ-
რძნობელთა BCDE) მიერ(ი),
რომელი სახელ-იდების გრძნო-
ბად, რამეთუ რომელი არა ჭეშ-
მარიტ (ჭეშმარიტებით E) და
(+ არა ZABCb) არსებით იყოს,
ცხად არს, ვითარმედ საგონებ-
ლობით და ოცნებით იქმნებას
(ითქმის ABCDE), ვითარმედ
(ვიდრემე CDE) არა რა (არს E)
სად(ა)მე (ნემესიოსში 6 თავს
ვრცლად ჰპოო B) ZABCDE.

ნ. მოცნებელი, უოცნო.

ოწინარი ძელი შემზადებული
ადვილად დიდთა ჭვათა ასაღე-
ბელად და მალლა ოსტატისა თა-
ნა მისატანელად Z.

ესე არს ძელი შემზადებული ად-
ვილად დიდთა ჭვათა ასაღებელი და
მალლა ოსტატთან მისატანელი A.

¹ ეს განმარტება გადახზულია Cq-ში. ² შდრ. „ბუნებისათეს კაცისა“ გვ. 72.

ესე არს ძელნი შემზადებული დიდ-
თა კვათა ადვილ ასაღებად და
ოსტატთან მისატანად მალა. B. ესე
არს ხე თავგაქვრებილი (+ შიგ C)
ხე გაყრილი (+ და C) ამართული
CD. სხვილი ხე ამართული, თავგა-
ქვრებილი, ხეგავლებული E.

ოქვა თვალა B.

ნ. მოოქვილი (მურასა'სთა-
ნაც), შეიოქვა.

ოხა შველა, გინა მოკმარება
ZABC.

შველა D. განუმარტავია E.

ნ. განაოხეთ, ეოხა, ვიოხ.
ვციქუ, იოხ, იოხა, მეოხება,
საოხი.

ოხვრა; ოხვრა, ოხრა ნ. ოხრვა.

ოხითა მოკმარება ZA.

მოკმარებითა BCb. მოსაკმარებე-
ლი CaqD. განუმარტავია E.

ოხოხტე (+ 41 კავშ ZAaBCb¹)
წარივლტიან ZAaBCDE.

ოხრა (+ 17, 13 ესაია ZAa) აგრე-
ვე კმა(ა) სამწუხარო ZABCb.

აგრევ(ე) კმა Caq. ხოლო ოხრა
განლა კმა. არს E.

ნ. ოხრიდენ, საოხრელი, სუ-
ლის-კუეთა; შდრ. ოხრვა.

ოხრამუში სათავისთა(ვ)ო ZA
BCD.

ოხრაბუში (ბალ.) მაკიდონი
ZABCD.

ოხრვა² (ოხვრა ZABCD, ოხვრა.
ოხრა E) განლა კმა(ა) არს
ZABC.

ხოლო ოხრა და ოხვრა განლა კმა
არს D. განუმარტავია E.

ნ. ოხრა.

ოხრიდენ (10, 14 ოსე) კმოან
კვენსოდენ ZAB.

[ოხტაპოტი ნ. ოთხოპოდი].

ოხჰანი (+ 118, 96 ფსალმ. ZA)
(+ ოხჰანი CD) ბოლოს ეწო-
დების სომხურებ (სომხურად
ABCD), რომელი ქართულადაც
გვარისაებრ ენისა სომხურათასა
დაუტო ZABCD.

დასასრული E.

ოქერი (1, 7 ესაია) შენობა, სადა
უშენო(ბო) ქმნილ იყოს ZA.

შენობა სადა უშენ ქმნილ იყოს,
ოქერ ეწოდება B. შენობა სადა
უშენ(ო) ქმნილ იყოს და უკაიურ,
ოქერ ეწოდების C. განუმარტავია DE.

ნ. მოოქრებული, მოუოქრე,
ნაოქარი.

ოქრება (2 ნეშტ. 30, 7) უშენობ-
ლობა ZAa.

ოქრობა Z.

ოჯინჯახი ნიგვზის (ნიგოზთ B)
გული, გაქნილი წყლით(ა) ZAB.

ნიგოზი წყალში გაქნილი CD. და-
ნაყილი ნიგოზი წყლით გაყენებუ-
ლი E.

ოჯიჯი ბადე მეგრულად ZAB.

მგრგვალი ბადეა, ქორთ (ქორის D)
თავ(ს) დასაცემელი CD.

ნ. ბადე.

[ოჰო ნ. ელატი 1].

¹ ივლინსხმება იოანე პეტრიწის თარგმანება (წიგნი II, 100, 24). ² ნუსხებშია:
„ოხვრა“.

3

3 უქმო.

[3 ნ. პობა].

პაგურჯცი (ზე) ექვსთა დღეში¹ B.

პაემანი დროს პირობა ZAaB.

დროს პირობა (1 მეფ. 8, 12), პაი-
მანი Ab. დრო დაპირებული C.
განუმარტავია DE.

პაერმენილო პლატონის წიგნია
ერთი ZA.

პაექრობა (6, 2 მიქია) ცილობა
(ცილება A) და გამოძიება ZA.

სიტყვით ცილება, გინა გამოძიება
B. სიტყვით დაცილება C. სხვა
კათილ.: „სხვა არს არისტოტელის
მიერი პაექრობითი და სხვა პლატონის
მიერი. ოთხ სახელ ითქმის უკვე
იგი განწვალებისაებრ და საზღვრისა,
რამეთუ არისტოტელის მიერი უკვე
პაექრობითი თნება შეუდგს ხელ სა-
ხელ, ვითარცა ადგილობითთა შინა
განწვსა, ხოლო პლატონის მიერი
ოთხ სახელ ითქმის განწვალებისაებრ“.
კავშირის ბოლოს: „ვინადგან
იგიცა სამად განიყოფების თანამზრ-
აველობისა მეპაექრობითა და დღე-
სასწაულობისა“ D.

პავასიკი (1, 14 იგავი) ტაცებით,
გინა ბოროტად შეკრებული სა-
უნჯე; (46, 6 ესაია) იგივე და
უბრალო ქრთამი, გინა უზომო
სარგებელი Z.

(1, 14 იგავი) ტაცებით საუნჯე, გი-
ნა ბოროტად შეკრებილი (შეკრებული
B); (46, 6 ესაია) იგივე და უბრალო
ქრთამი, გინა უზომო სარგებელი AB.
ტაცების საუნჯე, გინა ბოროტად შე-
კრებული, გინა უზომო სარგებელი,
ანუ უბრალო ქრთამი (იგავ. 1, 14;

ესაია 46, 6) C. ტაცების საუნჯე D.
ტაცების სარგებელი E.

პაზიონი ეს(ე) თვალი თეთრი
იაგუნდია, ინდოეთს ტოპაზის
ქალაქს იპოება ZA.

ეს თვალია თეთრი იაგუნდი ინდოთ
ტოპაზის ქალაქსა B. ეს თვალი წი-
თელია, ინდოეთ(ს), ტოპაზის ქალაქს
იპოება (იპოების D) CDE.

ნ. ამეთვსტომი, ტოპაზიონი.

პაიკი ნარდთა და ჰადრაკთ კაცე-
ბი Z.

ნარდთა და ჰადრაკთ კუეები AB.
ნარდისა (+ და D) ჰადრაკის კაცი
CD. განუმარტავია E.

პაიჭი ფე(რ)კის (ფერკი BCa,
ფეკი Cq) სამოსი ZABC.

განუმარტავია DE.

ნ. ფერკსამოსი.

[პალავანდი ნ. შეკპალვანდა].

პალაკარტი მონაზონთ (მონაზუნის
A) სამოსელი(ა), ფართო და ნაო-
ქიანი, წმიდის ბასილის მოგონი-
ლი ZA.

წმიდის ბასილის მონაზონთ ნაოქი-
ანი ვარმანდი B. მზარა (+ მონაზუ-
ნისა Cb) CD. პალეავეტი და ეს ერ-
თთა E.

პალამ (მძრომ.) მძლავრი და ღი-
ლი ასპიტი ZABCD.

(მძრომ.) ესე არს ღილი და მძლავ-
რი ასპიტი E.

ნ. ასპიტი.

პალამოს ასოთ(ა) მღერა, კრთო-
მას(ა) რა (რომ A) იწყებს ZA.

ასოთ მღერა რომ კრთომას იწყებს
B. ასოთ მღერა CD.

პალანი (+ 31, 34 დაბად. ZA) აქ-
ლემის კურტანი ZABCD.

განუმარტავია E.

¹ იგულისხმება „კაცისა შესაქმისათჳს“ S—1141: 57 v, a.

ნ. კურტანი, საპალნე.

პალან-კურტანი¹ (პალანი E) კურტან-ქევანი Caq. ქართლის ცხ.:² მოიღეს პალან-კურტანი³ და აღმოაგვეს ზენა კერძო ციხისა და წარუხენეს ლიპარის⁴ E.

წალასინი⁵ Cb.

პალატანა ძელქვის ქერქსა სივრცისაგან ეწოდების, რამეთუ პალატია ჰქვიან სივრცესა (+ ბერძულად Z) ZAB.

ნ. ძელქვა.

პალატი (+ 4, 6 ესთერ. ZAA) ვრცელი და დიდი სახლი ZA.

ბერძულია, ქართულად დარბაზი ჰქვიან B. სახლი სამეფო CD. განუმარტავია E.

ნ. სახლი.

[პალატია ნ. პალატანა].

პალაური სათევზე ZABC.

პალდუში ჯორთ საბარკლე ZAB. ჯორის საბარკლე Cb.

პალეგავტი (+ 39, 25 გამოსლ. ZAA) პალეკარტივე (პალაკარტივე AB) ZAB.

მონაზვნის (მონოზნის D) სამოსელი უსაქ(ე)ლო CD. ესე მონაზონთ სამოსელი რამ არის E.

ნ. პალეკარტი, პარეკავტი.

პალეკარტი (პალიკარტი Cb) (+ 7, 10 მამათ-ცხ.⁶ ZAA) პოდირი ZAB.

პ(ა)ლეგავტია Ca. განუმარტავია Cb.

ნ. პალეგავტი.

პალევანდი ღუშაყი ZABCD.

ნ. ღუშაყი, შეჰპალავანდა.

პალიკარტი ნ. პალეკარტი.

პალმუსი (16 ნემეს.) ნება B.

პალო მცირე მანა, პალო ფრანგულ-ლია Z.

მცირე მანა, ფრანგულია პალო AB.

მცირე მანა დასარკობელი C. განუმარტავია DE.

ნ. მანა 1.

[პალურ ნ. საპალურო].

პამი ელენტ ორთი Z.

ელენტ ორთი B. სამოციქულოს განმარტებაში, ტიტეს მესამე თავი: „რომელიმე ჩრდილოს(ა) კერძოთაგან (კერძისაგან C) და რომელიმე (რომელთაგან Cq) პამთა გამოსახულთა ესე (+ იგი A) არს, ფაბოტ(ნ)თა მცირეთა და დიდთა“ ABC⁸.

პამპლავაქი (პანპლავაქი CDE) მეტიჩარა მარიგებელი ZA.

მეტიჩარა BC. (უქმ.) D. განუმარტავია E.

პანა ელ(ლ)ენტ (ელინთ D) ღთი ZABCD.

პანარეტოსი (დამასკელის სარწმუნოებაში D) რომელ არს სიბრძნე სოლომონისა B.

პანარი წიგნია ერთი წმიდის ეპიტანესი მწვალებელთა მიმართ (მწვალებელთათვის B) ZAB.

პანაშვიდი⁷ მკედართათვის ლოცვა ZAB.

მკედრისათვის ლოცვა CD. განუმარტავია E.

პანდუქსიონი ფუნდუკი, ესე არს

¹ ნუსხებში „ოლან-კურტანი“ და „ოლანია“. ² იველისხმება „მარტანე ქართლისაჲ“ (ს. ყაუხჩიშვილის გამოც. წიგნი I, გვ. 262,5); ³ სწორია „ოლან-კურტანი“. ⁴ Cq-ში წყაროს დასახელებაა მხოლოდ და ისიც გადახაზული, ხოლო D-ში წყაროს დასახელებასთან ერთად გადახაზულია სიტყვა და მოწმობა. ⁵ შდრ. A—1105:167 r, a 20. ⁶ წყაროს დასახელება და მოწმობა გადახაზულია Aa-სა და B-ში. ⁷ ნუსხებში: „პანაშვიდი“.

ყოველთა შემწყნარებელი ადგილი (+ ქარვასლა A) ZA.

ფუნდუი, ესე არს ყოველთა შესაწყნარებელი ადგილი, რომელ არს ქარვასლა B. ფუნდუი. პანდუქსიონი ეწოდების ყო(ე)ლთა შემწყნარებელთა ადგილთა CD. ფუნდუი E. ნ. მებანდუქსიონეს.

პანდუხტი (უქმ.) სომხურია, მწირს (ა) ჰქვიან ZABCab.

პანპლავაჟი ნ. პამპლავაჟი.

პანტა (ხე) ტყის სხალი ZABCD.

(ხე) E.

მანტუტები იერემიაში ნახე: „მანტუტებისა მისგანე ყანისა მოვქციენე იგინი“ D.

პაპა მამის მამა ZAB.

მამა-დედათ მამანი C. განუმარტავი DE.

პაპა ბერძულად მღდელი Z.

მღდელი ბერძულად) AB.

პაპაი ნ. პაპი.

პაპანება უზომო სიცხე ZAB.

უსაზომო სიცხე CD. განუმარტავია E.

ნ. სიცხე, ჰრტიალი.

პაპა (პაპაი B) დედის მამა(ა) ZAB.

[პარ ნ. პარვა].

მარაჯინი Cb.

პარაკად (27, 32 მათე) უნებურად, გინა გზად ZA.

(27, 32 მათე; 15, 21 მარკ.) ლალვით B. უნებურად; პარაკად (მათე 27, 32; მარკოზ 15, 21) უნებურად, გინა ლალვით Cb. უნებურად CaqE. უნებლიედ D.

ნ. პპარაკობა.

პარაკლისი ნუგეშის-მცემელი Z.

ნუგეშინი(ს)-საცემელი ABC. სავედრებელი. DE.

პარაკლიტონი ნუგეშინის-საცე-

მელი Z.

ნუგეშინის-მცემელი AB. ნუგეშინის-ცემად ჩინებული C. სავედრისი D. განუმარტავია E.

პარასკევი განმზადება, დიოსისა ZAB.

პირველ განმზადება C. განმზადება DE.

ნ. დიოსისა, კვრა, შაბათი.

პარაფსიტი (+ 7, 14 რიცხ. ZAa)

საკმეველის ჰურჰელი ZAB.

საკმეველის ჰურჰელია C. ჰურჰელი რამ არი (რიცხთა 7, 14) D. რიცხვ. 7, 14 E.

პარეკავტი პალაკარტივე AB.

კვართია(ო), პალეკარტი, პოდირი C. გამოსლ. 36 DE.

ნ. პალეკავტი.

პარეხი კლდე გამოქვაბული ZABD.

კლდე გამოქვაბული, კვალად ძალღი ბლანგრძელი C. კლდე ნახეთქი E.

ნ. შთაპარეხვა.

პარეხი ძალღი ბანჯვლგრძელი ZAB.

ძალღი ბანჯვლიანი DE.

ნ. სახლი.

პარვა ჰურდობა ZABCb.

განუმარტავია CaqDE.

ნ. გააპარა, გაპარვა, მიიპარა, მოიპარა, მპარავი, მპარაობა, ნაპარევი, ნემსიპარია, საპარავი, შეპარვა, ჩაპარვა, წარპარვა.

პარვიმა ნ. პარკმა.

პარი (3, 2 იონა) პირველივით ითქმის ZA.

(3, 2 იონა) პირველივით ითქმის, პარი არს ლინი და პარი ჰქვიან სომხურად სამასი B. (იონა 3, 2) პირველივით ითქმის (+ კვალად პა-

რი არს ლინი, კვალად პარი არს როკვა Cb) C. რიფსიმე და გაიანე: „ოქროთ შემოსილი გაფლანნი მოიხვენეს, მოაქენდათ საწვენელი ქორწილისა მის და გულს-მოდგინედ პარსა მას იტყოდეს“ E.

პარი (1 მეფ. 10, 5) ლინი, პარი სომხურად სამა ZA.
ლინი CaqD.

[პარი ნ. 3 1].

პარიკონომოსი უფროსი გამგებელი ZA.

უმცროსი გა(ნ)მგებელი (+ ბერძულ B) BC.

ნ. საპარიკონომოსო.

პარკი ჩაკვი ZABC.

განუმარტავია D.

პარმენიდიო (პარმენილო AaB) კლატონის წიგნია სიღრმისა .ZaB¹.

პარმიკარი 7 ოკდომბერს ZAaB.

პარსვა (პარსუა Cab) მოკრეჭა თუ მოპარსვა Z.

მოკრეჭა თუ სამართებლის მოვლე-ბა A. მოკრეჭა B. თმათ მოკრეჭა C. განუმარტავია DE.

ნ. აღპარსვა, ნაპარსი.

პარტახტი მკურვალის სენის (სნე-ბის A) მსხმო ZA.

სნების მსხმო(ა) BC. განუმარტავია E.

პარტახტი უნამუშეარო ოკერივით Z.

უნამუშეარო ABD. უნამუშეარო C. განუმარტავია E.

პარკმაჰ ძველითგან რჩეული Z. ძველითგან ჩვეულება A. ძველით-გან ჩვეულება B.

პარჭუეი წერილმანი ბარგი Z.

წერილი (წვლილი B) რამ ბარგი AB.

წვლილმანი (წერილმანი D) ბარგი CD. პასანიგი ნინოს ცხოვრებაში B.

პასენაქი (+ ნინოს ცხ.³ ZAa) წინაშე მდგომელი ZACDE.

წინაშე მდგეი B.

პასკუნჯი (ფრინ.) ფასკუნჯი ZAB.
ნ. ფასკუნჯი.

პასტოფორიონი (+ 35, 4 იერენ.

ZAB) ტაძარი სამე(უ)ფო ZABC

პასუხი (+ 20, 12 იერემ. ZAa)

სიტყვის შექცევა ZABCD.

ნ. მეპასუხე, სიტყუა.

პატაპო ბრწყლის ცხრილი B.

პატარა ცოტასავით ZA.

ცოტა(ი) BC. განუმარტავია DE.

ნ. უმცროსი.

პატარძალი უმცროსი რძალი ZA.

პატახში (პატახში თუ პიტიახში C; პატახში და პიტიახში E) ეპრახოზი (ეპარხოზი Caq) ტაძრისა ZABC.

პატახში თუ პიტიახში ეპრახოზი ტაძრისა D. პატახში დილი ვინმეა. ქართლის ცნ.⁵: „პატახშო და ერისთავთა“ E.

შდრ. პიტიახში.

[პატენისი ნ. წერილი].

პატივი (+ 21, 23 გამოსლ. ZAa) (+ ესე არს AB) კეთილის მი-

¹ Ab-ში გადახაზულია განსამარტავი და განმარტება. ² ნუსხებშია: „პარკიმა“. აღებულია იოანე პეტრიწის თარგმანების ბოლოსიტყვაობიდან (II წიგნი, გვ. 227, 6) ³ შდრ. ქართლის ცხ.-ბა, ს. ყ ა უ ხ ჩ ი შ ვ ი ლ ი ს რ ე ლ ა ქ ე., წიგნი I, გვ. 99, 9 („პასანიკი“). ⁴ შდრ. ქართლის ცხ.-ბა, ს. ყ ა უ ხ ჩ ი შ ვ ი ლ ი ს რ ე ლ ა ქ ე., წიგნი I, გვ. 99, 9 („პასენაიკი“). ⁵ შდრ. ქართლის ცხ.-ბა, ს. ყ ა უ ხ ჩ ი შ ვ ი ლ ი ს რ ე ლ ა ქ ე., წიგნი I: 161, 6.

პერობა (+ და Z) სიტყვით და საქმით, ხოლო პ ა ტ ი ე ი — წინაუქმო: უპატიურად და შეკირევებით პერობა(ა) ZAB.

განუმარტავია CDE.

ნ. ვიპატივე, იპატივა, პატიოსანი, საპატიო, უპატიო, უპატიოესი, უპატიური.

[პატივის-მოყვარება ნ. ფილოტი-მია].

პატიმარი შეუკრავად პერობილი ZAB.

პერობილი Cb. შეპერობილი CaqD. განუმარტავია E.

ნ. დააპატიმრა, საპატიმრო (საპერობილესთანაც.)

პატიოსანი პატივსაცემელი ZA.

პატივსადებული BCb. განუმარტავია CaqDE.

ნ. უუპატიოსნეს, ქვა პატიოსანი.

პატიუ (+ 21, 20 გამოსლ. ZAA) პატივთან ნახე ZAB.

ტანჯვა, გინა უპატიურობა C. უპატიურობა D. ძალად აქნევისოს E.

ნ. გპატიეობს, საპატიეო.

პატირ რომელ არს მამა (დამსკელი სიტყვისა მიგვბასა, გინა ნესტორიანთა თანა) B.

პატნეზი (3 მეფ. 20, 12) მებრძოლთა ციხისა და მისთანათას საფარად მიწა, ანუ რააც მოუტანონ ასაღებლად Z.

(3 მეფ. 20, 12) ესე არს მებრძოლთა ციხისა (ციხეს B) საფარად მიწა, ანუ რააც მიუტანონ ასაღებლად AB. საფარად მიწა ციხის გარ(ე)შემო მბრძოლთა C. საფარი მიწა ციხეს გარ მბრძოლთა D. საფარი E.

პატონი ბატონი ZABCD.

შდრ. პატრონი.

პატოჰნი (პატოჰანი CD) (+ 7, 20 მამათ-ცხ.² ZAA) სარკმელი ZAB. არმარი, სარკმელი CD.

[პატრ ნ. დაპატრული].

პატრი მამა ლათინურად Z.

ლათინურად მამა AB.

პატრიარქი ბერძულად მამამთავარი Z.

მამათავარი ABCab.

ნ. მამა(თ)-მთავარი.

პატრიკი ერისთავთ-ერისთავი ZAB.

ერისთავი CDE.

პატრიქი პატრია(რ)ქი ZAB.

ნ. პატრიარქი.

პატრონი უფალი ZC.

უფალივით AB. განუმარტავია DE.

ნ. ეპატრონა, ვიპატრონე;

შდრ. ბატონი, პატონი.

პატრონიცე სასამართლო ადგილი ZAB.

სასამართლო CD. აია სოფიოს გეზაში: „დაბერეს სოფიოწმიდისა პატრონიკენი“; „მუნთქვესვე ბრძანა დამოკიდება საპატრონიკესა“ E.

[პატრუჟ ნ. დავაპატრუჟო].

პატრუჟი (პატრუჟი ABC) (+ 12, 20 მათე ZA) სანთლისა და ბაზმის ჩლა ZAB.

სანთლის გული, გინა ბაზმის გული C. განუმარტავია DE.

პატრუცავი მეფისაგან მეფესთან მინაწერი უსტარი BCb.

ნ. პატრუჟაკი, წერილი.

[პატრუცი ნ. წერილი; შდრ. პატრუცავი].

პატრუჟკაი (პატრუცავი Ab)
(ოთხფ.) (I მეფ. 25, 11) ტარიგი,
გინა თხა საკორცე ZAB.

(ოთხფ.) ტარიგი, გინა თხა CD.

ნ. ცხოვარი.

[პატუანჭი, პატუნაჭი ნ. სარკმე-
ლი].

პაქსი ობი ZB.

ნ. ობი; შდრ. პოქსი.

პაქსიმატი (პაქსიმალი Cab) ბერ-
ძულია, ო რ ც ხ ო ბ ი ლ ა დ ი თქ-
მის, გინა კ მ ე ლ ც ხ ო ბ ი ლ ი Z.

ბერძულია, ორცხოვნილად ითქმის
(+ რომელსა ქართულად კმელცხო-
ბილი ჰქვიან Aa) AB. კმელი პური
Cb. განუმარტავია Ca.

პალული კილობანივით ZABCb.

კილობანი CaqD. ეკატირინას
ნეტაფრასში: „ბრძანა მოხმა
პალულთა დიდთა და მახედა დაკვრა
მათი ორკერძოვე და დასხნა ძუძუნი
მისნი ფიციართა ზედა პალულთა-
სა“... E.

პალური უკან მუქლის ამოკვრა
ZABC.

უკან მუქლი ამოკრას D. განუმარ-
ტავია E.

პალური ბერძულად დიდს კიბორ-
ჩხალას ჰქვიან, რომელსა ქარ-
თულად კ ა რ კ ი ნ ო ეწოდების
(ეწოდება A) ZA.

ბერძულია, ქართულად კ ა რ კ ი -
ნ ო ჰქვიან, დიდი ცხრაფეკა B.
(მძრომ.) დიდი კიბორჩხალი (+
ბერძულუბ Cb) C. კიბორჩხალია
დიდი D.

პალვ (პალვი ABCDE) დიდი მუ-
ცელი ZAB.

მუცელი დიდი CD. განუმარტავია E.

პაშტა ერთი(ს) ქრთილის მარცვ-
ლის წონა(ა) ZAB.

ერთის დანგის მეცამეტე (მეთათს-
მეტე Cb) ნაწილია C. პაშტა არს
ერთის(ა) დანგის(ა) მეცამეტე ნაწი-
ლი DE.

ნ. ლიტრა.

პაშტი პურის საკაზმავი ცხრილი
ZAB.

პაწა (პაწა, პაწაწა CD, პაწა და
პაწაწა E) მცირეთ ნაწილი Z.
მცირე ABC. განუმარტავია DE.

პაწაწა იგივე ZB.

იგივე პაწა A.

პაქანავი საკოქური (+პაიქისა Z)
ZABDE.

საკოქური პაიქისა, ერთს თემსაც
ჰქვიან C.

პაქანივი ერთი თემია კავკასში
ZA.

ერთ თემს ჰქვიან კავკასში B.

პაქენისი (პაქენესი Z) (4, 8 ეს-
თერ) (+ ესე არს A) როარტავი-
ს(ა) გარდანაწერი პირი ZA.

(+ ესთერ 4, 8 B) პროარტავის
გარდანაწერი BCb. სავალი Ca. მა-
ლუმსარბოლი CqD. განუმარტავია E.

ნ. წერილი.

პახტი ერთს წელიწადსა ერთს
თემს რაც მოსავალი გამოვია,
სრულ ერთობით Z.

ესე არს, ერთს წელიწადს ერთს
თემსა შინა რაც მოსავალი გამოვია A.
ესე არს, ერთს წელიწადს ერთს თემს
რაც გამოსაღებელი გამოვია B. (+
ესე D) პახტი არს ერთს(ა) წელი-
წადს ერთს თემს რაც გამოსაღები
გამოვია სამეფოდ CD. პახტი ერთის
წლის ერთის თემის გამოსავალს
ჰქვიან სამეფოს E.

¹ შდრ. H—1347, 438 r, b („პალო“).

პაპაკი (პაპკი AB) მ ც ვ ე ლ ი,
სომხური მგონია ZA.

მცველი, სომხურს ჰგავს B.

პაპრაკი მლალავი ანუ შემპყრო-
ბელი ZAaBCaq.

მლალავი, ანუ შემპყრობელი, ანუ
უნებური Cb. თეოდორას ცხ.:
"პოვა დედაკაცი პაპრაკი გზა ეშპაკი-
სა" DE.¹

პ რ ქ არ ა გ მ ი თ პ ი რ ვ ე ლ ა დ ი თ ქ-
მის Z.

პ ი რ ვ ე ლ ა დ ქ არ ა გ მ ი თ ი თ ქ მის A.

პ ი რ ვ ე ლ ა დ ქ არ ა გ მ ი თ B.

პეანი (14 იოსიპოს) კმონებით
და ლექსით მაქებელნი ZABCb.

14 იოსიპოს: "მაგლობელნი და
მაქებელნი და ჩვეულებითა სძლე-
ველთა პეანთა მეტყველ(ნი)" CDE.²

პებული (27, 5 ეზეკ.) დაპობილი
ZAa.

პეიტარი ცხენის მკურნალი ZAB.

ბაეტარი, ცხენთ მკურნალი C.

ბაეტარი. ესე არს ცხენთა სენების
მცოდინე და მკურნალი D.

ნ. ბაეტარი.

პელაგონი ზღვის სივრცის მკარე
ZA.

ზღვის სივრცის კერძი B. ზღვის
სიღრმე და გული CD. ზღვის შუა-
გული E.

პელაპონისური (პელეპონისური
B, პელოპონისური CD) პელა-
პონური (პელეპონური B) თემი
ZAB.

პელეპონური ქვეყანა CAb. პელე-
პონური ქვეყნური Cq. სხვა კა-
თილ:³ "ტროული ბრძოლა ანუ პე-
ლოპონისური" D.

პელაღონი იგივე პელაგონი ZAB.

პელეპონისური ნ. პელაპონისური.

პელლოპონისიაკო (პელლოპონი-
სიაკო C) პელაპონით (პელეპო-
ნით ABC) მრავალი ZABC.

განუმარტავია D.

პელოპონისური ნ. პელაპონისუ-
რი.

პელოპონი თემია ერთი ZAB.

ქვეყანა(ა) ერთი C. განუმარტავია D.

პელტ ეწოდების (ეწოდებიან AB)
მცირესა ფარსა სხვათაგან უკვე
საფარად შექმნილსა, ხოლო
მძღვერთაგან სატანჯვე(ე)ლად შე-
ცვალებულსა მოსხმითა მახვი-
ლებისათა, ამისთვის პელტისა
წილ კ ა პ ა პ ე ლ ტ უ წ ო დ ე ს, რა-
თა მატებითა ასოთათა (ასოთასა
A). ცხად-ყონ ZAB.

პ ე ლ ტ უ წ ო დ ი ა ნ მ ც ი რ ე ს ა ფ რ ს ა,
სხვათაგან უკვე საფარად შექმნილ-
სა, ხოლო მძღვერთაგან სატანჯვე-
ლად შეცვალებულსა, მოსხმითა მახ-
ვილისათა სახელი მისი მოპოვებულ
იყო, ამისთვის პელტისა წილ კ ა ტ ა-
პ ე ლ ტ უ წ ო დ ე ნ, რათა მატებითა
ასოთათა ცხად-ყონ, ვითარმედ CD.
პ ე ლ ტ უ წ ო დ ი ა ნ მ ც ი რ ე ს ა ფ რ ს ა
სხვათაგან უკვე საფარად შექმნილსა,
კ ა პ ა ტ ე ლ ი ის ი ვ არ ის წ ი ნ ა უ ჯ ო მ E.

პენტა ბამბათ გადვრინვა (გადრ-
ვინვა A) ZAB.

ბამბათა და მატყლთ გადვრინვა
Cb. განუმარტავია CaqDE.

შდრ. პენტელა.

პენტელა მედვრინე ZABCD.

განუმარტავია E.

შდრ. პენტა.

¹ ასეთი წყარო და მოწმობა გადახაზულია Cq-ში. ² Cb-ში ასეთივე მოწმობა გადახაზულია. ³ წყაროს დასახელება გადახაზულია Cq-ში.

პეპელი (მწერ.) (+ 8, 9 ლევიტ.
Zaa) ZABCDE.

პეპელიცი (მწერ.) ღამე სანთლის
პეპელა Z.

ფარვანა Aa.

პეპლვა (პეპულა CbqD) ფრინ-
ველთ აღრევა ZABCD.

ფრინველთ მიღვამა E.

ნ. კურაობა.

პეჟო წყალთ პერეული ZAB.

პერანგი ZABCaqDE.

კვართი ლბილი Cb.

[პერატი ნ. წილი 2].

პერაქალი სიწმიდის საფარებელი
ZABC.

განუმარტაია DE.

პერესიამხ მრავალი ZABC.

მკირისიონთან ნახე (იოსი-
პოსში) D.

პერი ქაფი ZABCD.

განუმარტაია E.

ნ. ქაფი 1.

პერიიერისამ (პერიიერიამ ABCh.
პერიიირამ CaqDE) (75 კავში-
რი¹) მრავლად ZB.

75 კავშირი¹: „ანუ ვითარ პე-
რიიერიამ (პერიიერამ DE) აგებათა
(აგებასა CDE) შორის სფეროთასა
(სფეროსასა CDE)“ ACDE².

პერიიერაიამ ნამეტნავ მეძიებელი
ZABCD.

პერიიერმინია (+ ესე არს CD)
სიორმი გულისხმის (გულისქმის
CnD) საყოფელი, (+ ერთს
ZABC) წიგნსაც(ა) ჰქვიან ZAB
CD.

[პერიკამი ნ. საწმართული, შალ-
ვარი, წვესაცემელი].

პერიკემბი³ (3, 21 დანიელ) შალ-
ვრები ZAB.

შალვარები C.

ნ. წვესაცემელი.

პერიპატიომ (პერიპატიომ D) (+
18 კავშირი ZABCb) (+ პერიპა-
ტიოელად ყე A, პერიპატიოე-
ლად BCab) პლატონ მას უწოდს
(უწოდა Cab), რომელ(ნ)იცა ფი-
ლასოფოსნი შეეღწნ არკადიმია-
თა (არკადიმიასა ABCab) შინა.
ანუ ლევიკოს(ს)ა შინა და ჰყოფენ
მოყვასთა მიმართ ქცეულობასა
სხეულთა უმარჯვე(ს) ქმნის-
თვის გამომეტყველებასა გამო-
ბრწყინებულად, რამეთუ ვი-
თარცა აქვს ორლანო, საქმიოთა
ეგრეთ(ვე) გამოაჩინნეს (გამოა-
ჩინნენ Cab) კელოვნებანი ZABC
ab.

18 კავშირი⁴: „რომელთა შემ-
თხვევითად უწოდეს პერიპატიოის
გამოთა ნამღვილვე ნამესა“ E.

პერისატიომ (+ 5 კავშ. ZAB) სა-
შუალ ერთისა და სიმრავლისა
პ ე რ ი ს (ა) ტ ი ო ეწოდების, ანუ
ა ტ ი ო პ ე რ ი ს ა. (+ ესე არა
თუ ერთსა შინა იხილვებიან
მოქმედებით, არამედ ძალად ზეს-
თა ძალად და არა ესევეთარ ძა-
ლად, რომელი უსრულობისაგან
მოვიდოდეს მოქმედებად, არამედ
გვისწავიეს, ვითარმედ გონიერთა

¹ იგულისხმება იოანე პეტრიწის თარგმანება (წიგნი II, 136, 15); წყაროშია:
„პერი აღრამ“. ² მოწმობა წყაროდან Aa-სა და B-ში გადახაზულია. ³ წყაროშია:
„პერიკენუმების“. ⁴ იგულისხმება იოანე პეტრიწის თარგმანება (წიგნი II, 54, 6—9).

შორის აღმკულთა, ხოლო სულთა შორის არცა ხრწნიან ერთიერთსა, არცა განეწყობიან და შეაიწრებენ სულსა და არცა კვალად შეარწყმენ და შეპრევენ თვისთა თვითებათა ZAB) ZAB, CDE¹.

ნ. საშუალო.

პერისპომენი ქარაგმაა ო. ამრიგი, რომელ არს გარემომრთხმელი, სადა სიტყვასა ესე უჯდეს, სიტყვა მოკვეთით თქვან Cb. ო. რომელ არს გარემომრთხმელი, სადა ესე ჯდეს, სიტყვა მოკვეთით თქვან Ca.

პერიტტო (+ 21 კავშ. ZABCb) არტო (პერიტტო Ca) ნამეტნავს ეწოდების (ეწოდება CaqD), ხოლო პერიტტო — ნამეტნავის შემასრულებელად, რომელ არს გვარი ZABCD.

პერიფრასის რაჟამს ვინმე ორნი რამე ერთისა მიერ გარე-შეიცენის ლექსისა (დამასკელის სარწმუნოება² 62) ZB.

პეროროუსა ესე იგი არს, მოსწყდეს რა გონება, უგუნურ იქმნას E.

პერპერა (+ პერპერევე BC) რომელ არს ფუღულობა, ყოველივე, რაჟც(ა) არა არს საქმარად, არამედ საშვენებელად მოიგების, პერპერასი (პერპერაჟსა ABC) აქვს შესმენა ZABC.

ვეფხისტყა: „პერპერასა დაფან-

ტულსა ასე სციდენ, ვითა ხილთა“ DE“.

ნ. ფუღულობა.

პეტაკი თევზის ბაღეა ერთი ZAB. ერთი ბაღეა თევზისა C. ერთი ბაღე(ა) DE.

პეტალი (+ 28, 36 გამოსლ. ZAA) ილეკრო ქარტასავით შექმნილი ZA.

ილეკრო ქარტათაებრ B. ოქროვეცხლი და რაჟც ქალაღის სითხედ შექმნილი C. განუმარტავია DE.

ნ. მოპეტალებული; შდრ. კაროპეტალი.

პეტი (+ 5, 2 ივლით ZAA) საქმიო უხუცესი ZAB.

უხუცესი CDE.

ნ. მაზრაპეტი, მოძლუარპეტი (წინამძღუარ³ თანაც), ნახპეტი. სპასპეტი, სტრაპეტი, ქალაქპეტი, ჯოჯონეთაპეტი, ჰაზარაპეტი, ჰაქაპეტი.

პეტი (ფრინ:) ZAB.

(ფრინ.) (მ)ფრინველია CD.

პეტრატეონი ქალაღი D. ვისრამ: „ამოიღო ჩინური პეტრატეონი და ზედ დაწერა“ E.

პეფიკენი (+ 173 კავშ. ZABCb) არისო ZABCD.

173 კავშ.⁵ „თვითთველისა და არა ვითარ-იგი პეფიკენ ძალ-უცხეგარეცა ეზიარების უმჯობესთა“ E. პეკრობა კავშირის ბოლო⁶; ქართლის ცხოვრება: „ოღენ დაცვა სიტყვა პეკრობისა“⁷, დავით აღმაშენებელი E.

¹ განმარტება გამოკრებილი ჩანს იოანე პეტრიწის თარგმანებიდან (წიგნი II, გვ. 29, 6—17). ² შდრ. S—1463:87 v, a 4. ³ შდრ. ვეფხისტყაოსანი, სტროფი 1437,4.

⁴ E-ში მოწმობა წყაროდან წარმოდგენილი არ არის. ⁵ იგულისხმება პროკლე დიალოხოსის „კავშირნი“... (წიგნი I, გვ. 103, 28—29). ⁶ წყაროშია: „მეპაეკრობისა“ (გვ. 223, 11, II წიგნი). ⁷ მარიამ ღვთისმშობლის ნუსხაშია: „ოღენ და ცუდ სიტყუათა პეკრობა“.

პეშუ! ორი კელი რა მოხარო(ს)
ჭურჭელსავეთ ZA.

ორი კელი მოხრა ჭურჭლად B.
ორ(ნივე) კელნი მოხაროს რეცა
ჭურჭლად C. განუშარტავა DE.

ნ. მკელი.

პეიერისა ნ. პვერისა.

პეითემენად ნ. პუთემენად.

პეითმენა ნ. პუთმენა.

პეირიანი ნ. პვრიანი.

პეირსოთა ნ. პვრსოთა.

პიდალიო (პიდალიო და პიდალი-
ტოს C, პიდალიო, პიდალიტოს
D) ნავის მყვანებელი ტიმონი
(ფიცარი AB) ZAB.

ტიმონია CD.

ნ. ტიმონი.

პიდალიტოს იგივე ტიმონი, ფიცა-
რი Z.

იგივე ფიცარი, ტიმონი A. იგივე
ფიცარი B.

[პიდესტრას ნ. მკვრცხლ].

პივსიკი Ca.

პითალორა დიდი ფილოსოფოსი
იყო ZA.

პითიკი (პითიკნი) ასაკმცირე კაცი
ZAB.

ასაკმცირე კაცი B. მცირე კაცი(ნი)
(3)ასაკითა C. (იო ს ი პ ო ს:² „მოი-
ღებოდა მეფისა ფრიალი პილო და
ეთიოპი და პითიკნი“ Cq³).

პითონი (16, 16 საქმე) ადგილსა
მას მისნობისასა ეწოდების, რო-
მელსა ზედა აღმართებულ იყო
სამფერკი აპოლონისი, რო-
მელსა ზედა გარდილაჯის დედა-

კაცმან და სული ბოროტი აღმო-
უქდის წყვილთა მისთა და აღივ-
სის სიბოროტითა და როკვად
იწყის და მეტყველებად უგუნუ-
რებით Z.

(16, 16 საქმე) მისნობისა; პითონი
ეწოდება (ეწოდებოდა B) ადგილ(ი)სა
მისგან, რომელსა ზედა აღმართებულ
იყო სამფერკი აპოლონისი, რომელსა
ზედა გარდილაჯის დედაკაცმან და
სული ბოროტი აღმოუქდის (აღმოპ-
ქდის B) წყვილთა მისთა და აღივსის
სიბოროტითა და როკ(ე)ად იწყის და
მეტყველებად უგუნურებით AB.
პითონი(ნი) ეწოდების ადგილ(ი)სა მის-
გან, რომელსა ზედა აღმართებულ
იყო(ს) სამფერკი აპოლონისი, რო-
მელსა ზედა გარდილაჯის დედაკაც-
მან და სული ბოროტი აღმო(პ)ქდის
წყვილთა მისთა და აღივსის სიბო-
რითა და როკვად იწყის და მე-
ტყველებ უგუნურებით CD. სული
პითონი იგი არს, ეშმაკი შვეიდის
კაცსა შინა და იგი იტყოდის მის
შორის და მით მისნობდიან E.

პიკრიდონ (პიკრიდიონ AB) (ბალ.)
ZABCD.

(ბალ.) მელოა E.

ნ. ზოხიონ.

პილამიდი ნ. პირამიდი.

პილენძი (38, 30 გამოსლ.) სპი-
ლენძი ZAa.

პილიკი (პილიკითა E) (+ 86, 94
კავშ. ZABCh⁴) შედგმული ZAB
CD —

86, 94 კავშ.:⁴ „განუზიდველი
პილიკთა, რამეთუ უდიდეს რათა-
ვე“ E.

¹ ნუსხებშია: „პეშუი“. ² შდრ. A—675: 144 r 9. ³ წყაროს დასახელება დ.
მოწმობა Cq-ში გადახზულია. ⁴ ივულისხმება იოანე პეტრაუის თარგმანება (წიგნი
.II, გვ. 141, 19) და პროკლეს კავშირნი (წიგნი I, გვ. 58, 15).

პილისკა შედგმულთა შორის
ZABC.

პილო (ოთხფ.) სპილო ZAB.
(ოთხფ.) CDE.

[პილოს ძვალი ნ. აჯის ტახტი].

პილპილი (ხე) ZABCDE.

[პილტ ნ. შეპილტვა].

პიმენი სწავლად მოციქულთა წოდებუ-
ლი წიგნია ძველის რჯულისა 65 კა-
ნონი ეპისტოლემი¹ B.

პინა დიდი ჯამი ZAB.

დიდი ჯამი ხეთაგანი C. განუმარ-
ტაჟია DE.

პინა (თევზ.) (+ 1 ნემეს.² ZAA)
ბერძელია (ბერძულად Z) და
პინასი ქართული(ა), სადაფს
ჰვავს და გრძელია ZA.

ბერძელია, ქართულად პინასი
ჰქეია, სადაფს გავ, გრძელია B.
(მძრომ.) სადაფს(ა) ჰვავს (+ და C)
გრძელია, ოქროსფერს მატულთა
(მატულსა D) ზრდის, რომლისა
მსგავს(ა) ვერ შეღებენო, ასე ეწერა
CD. (თევზ.) სადაფს ჰვავს, ოქროს
მატულსა ზრდის, რომლისა მგზავსი
ვერაჟინ შეღებოს E.

ნ. პინასი.

[პინაჯი ნ. ჯამი; შდრ. პინაჯი].

პინაჯი (+ 25, 29 გამოსლ. ZAA)
ჯამივე ZAB.

ჯამი CD. განუმარტაჟია E.

ნ. ჯამი.

პინასი (პინასნი CE) (თევზ.) პი-
ნასთან ნახე ZA.

(თევზ.) სადაფს გავ, გრძელია B.
(მძრომ.) პინას(ნი) და აკალიფადნი
მგრძნობელი შორის ზღვისა ნერგად

(ხელ Caq) უთქვამს ნემესიოს, ამის-
თვის რომე ვერ დაიძვრიან და
მგრძნობელ არიან C³. (ხე) ესე პინა-
სნი და აკალიფადნი მგრძნობელნი
ხენი არიან შორის ზღვისა (ზღვათა
D) DE³.

ნ. პინა 2.

პინჩი ცხვირის კვრელი ZABCDE.
ნ. ნესტო.

პიპიზი საჭედ(რ)ის ნატეხი ZABC.
რკინის სოლის დასატანებელი
ნალფარა D.

პიპო (მწერ.) ბუზია მწარედ მკბე-
ნელი ZABC.

იაკობის ცხორება, ნასი-
ბის ეპისტოპოზი: „მოუვლინა
მათ ზიკი ფესანგი და გამოკლა ქვე-
ყანით ზილი კაცთა ზედა; ზიკი სა-
კედართა მისთა და მწარედ განაზნი-
ნა, რამეთუ იყო მათ თანა პიპობიცა
მრავალ“ D.

პირ პირველი; პირ — პირა;
პირ ითქმის პაემნის დაღება
ZAB.

პირ ითქმის პირველი; პირ არს
პირი; პირ ითქმის პაემნის დაღე-
ბად Ch.

ნ. პირი 2.

პირადობა: პირსთქმულობა ZAB.

პირად-პირადი (44, 10 ფსალმ.) (+
ესე არს A) ფერად-ფერადი თუ
სხვადასხვა რიგი ZA.

(44, 10 ფსალმ.) ესე არს სხვადა-
სხვა რიგი, თუ სხვადასხვა ფერად-
ფერადი B. ესე არს სხვადასხვა რი-
გი, ფერად-ფერადი CD. განუმარტა-
ჟია E.

პირამლი Cb.

¹ შდრ. H—1373:187 v 23. ² შდრ. ნ. ვმესელის „ბუნებისათვის კაცისა“ (გვ. 9, 4). ³ განმარტება გამოკრებილია „ბუნებისათვის კაცისა“-დან. (გვ. 9, 4—7).

პირამიდი (პილამიდი Ab, პირამდი Cab) (5 ნემეს.¹) ქვის სვეტი მაღალი, მთელი იყოს (+ თუ Z) უცხოდ ნაგები, გინა ამართული ZAa.

ქვის სვეტი მაღალი, მ(რ)თელი იყოს. თუ უცხოდ ნაგები AbB. ქვის სვეტსა უწოდენ მრთელსა და მაღალსა, საზომით მრთელსა (+ გინა ნაგებსა უცხოდ C) CD.

პირატი პირველით უმაღლე B

ნ. ეპირატების, უპირატესი.

პირალმართი ესეცა განიყოფების ესრეთ: ვაკესა რა მცირე აღმართობა შეეცუობოდეს, უწოდენ ამრეცსა; და მის უნამეტავესა — შემრეცსა, მაზედ მეტსა — გვერდობა, და მაზედ უძნელესსა — შედმართი, და მისა უძნელესსა — აღმართი, და სრულიად ძნელი — ფრილო და ყაფარი Z.

ესეცა ესრე განიყოფების: ვაკეს რა მცირე აღმართობა შეეცუობოდეს, უწოდენ ამრეცსა; მის უნამეტავესა — შემრეცსა; მაზედ მეტი არს გვერდობა; და მაზედ უძნელესი — შედმართი, და მის(სა) უძნელესი — აღმართი; და სრულიად ძნელი — ფრილო A. პირალმართიცა ესრეთ განიყოფის: ვაკეს რა მცირე აღმართობა შეეცუობოდეს, ეწოდება ამრეცი; მის უნამეტავესა — შემრეცი; და მაზედ მეტი არს გვერდობა; და მაზედ უძნელე — შედმართი; და მისა უძნელე — აღმართი და სრულიად ძნელი ფრილო B.

პირბადრი Cb.

პირბამბა (პირბანბა Ca) (ბალ.) ZABCDE.

პირბმული (პირბმულ Cq) მკეცთაგან დაღერდილი ZAB.

დაღერდილი, თუ დაგლეჯილი მკეცთაგან Cab. დაღერლა Cq.

პირდავტი სამღდელო მოკელე რამ არი(ს) ZAB.

რაცაღა მოკელეა სამღ(რ)დელო C. განუმარტავია D. მოკელე ბერი რამ არი E.

პირდაპირ პირის სისწორ ZAB.

პირდექსიონ (პირიდექსიონ ABC DE) (ხე) კუშტობანის ხე, ინლოეთს არის ZAB.

(ხე) (+ ესე C) ხეა (ხე არს D) ინლოეთს, რომელი გამოითარგმანების (გამოითარგმანება D) კუშტობანის ხე CDE.

პირეაჰსა იოსიპოს: „უღელავ იყო ლიმენა სიდიდითა ვიდრემე მსგავსი პირეაჰსაჲ და შთაყვანებულთა მქონებელი შიგან (შინაგან D) მეორესა ლიმენასა (მეორეთა ლიმენათა BCD)“ ZABCD.

[პირეული ნ. არქიმანდრიტი].

[პირველად ნ. პ³ რ]

პირველი (+ 23, 16 გამოსლ. ZAa) უწინდელი, გინა უძველესი, გინა დასაბამი ZA.

პირველი არს უწინდელი, გინა უძველესი, გინა დასაბამი B. უპირველესისა განყოფილებანი ოთხთა და(პ)ნიშნავს: უსაკუთრესი უკვე არს ეამით(ი) უპირველესი, კვალად ითქმის საკუთარად სულიერთათვის უხუცესობა და უსულოთათვის უძველე-

¹ შდრ. ბუნებისათვის კაცისა, გვ. 66, 11.

სობა. მეორედ ბუნებით უპირველესი, ვითარ-იგი ცხო(ველი უპირველესი) არს კაცისასა, რამეთუ არღარა იყოს ცხო(ველი, არცაღა იყოს კაცი, რამეთუ ცხო(ველი არს კაცი, ხოლო უკეთუ არა იყოს კაცი, იყოს ცხო(ველი, რამეთუ ცხენიცა და ძაღლი ცხო(ველნი არიან. მესამედ(დ) წესი, ვითარ-იგი ვიტყვი(თ) პირველად ან, ბან, მერმე — მარცვალსა, და მერმე — რიცხვთა. (+ მეოთხედ პატივით(ა), ვითარ ეპისკოპოზი, მერმე ხუცესი CE), გარნა მხილვებულ ჰყოფენ ვიეთნიმე სახესა ამას, რამეთუ ეგვების რა პირველი წესითა უქანასკნელ პატივითა. ხოლო უქანასკნელი არა სახელ-მოდგამით(ა), არამედ ერთისა (მეერთგანისა C) მიერთგანისა CDE.

ნ. მპირველობნი (მენავე¹სთან). უპირველესი; შდრ. პირი 2. პირველნაყოფი (+ 18, 13 რიცხ. ZAa) პტული, რადე(ა) პირველ(ი) მოვა ნაყოფი, თუ (გინა B) მოქმედებული ZAB. პტული Cb. განუმარტავია CaqDE. პირი სიტყვიერობის კარი ZA. სათქმელის (სათქმელთ Cb) კარი BCb. განუმარტავია Caq.

ბ. პირი 2. პირი არს რომელი თვისთა მოქმედებათა და თვისებათა მიერ ცხადსა და თანამეტომესა თვის- [გან] განყოფითა გამოსაზღვრებულთა (გამოსაზღვრებულსა Ah) საცნაურებასა მომცემდეს ჩვენ. ხოლო გვამი განუკვეთელი და პირი მასვე (+ და A) ერთსა და-

ნიშნავს, არამედ პირუტყვთა ზე- და არა ითქმის, არამედ სიტყვიერთა ზედა¹. პირი არს ბაგეთა აღ(ბ)მა (პირი ბაგე აღზმული A); პირად ითქმის პირისახე კაცისა; პირად ითქმის პირობისა და პაემნის მიცემა; პირად ითქმის ზღვათა და წყალთა კიდური; პირად უწოდენ ქურქველთა ბაკოსა; პირად უწოდენ ლახვართა და მახვილთა მკვეთლობათა ZA.

პირი არს რომელი თვისთა მოქმედებათა და თვისებათა მიერ ცხადსა და თანამეტომეთა თვისგან განყოფით(ა) გამოსაზღვრებულსა საცნაურებასა მომცემ(დეს) ჩვენ. ხოლო სათანადო არს უწყება, ვითარმედ წმიდათა მამთა გვამი და განუკვეთელი და პირი მასვე და ერთსა უწოდეს, რომელი თვისგან თავით თვისით შემტკიცებით მდგომარე და არსებისაგან და შემთხვევითთა შემოკრებულ იყოს და რიცხვით(ა) განიყოფოდეს (განიყოფოდის CDE), მას ვისმე ცხად-ჰყოფს, ვითარ-იგი პეტრე, პაულე და მას რომელსამე ცხენსა, ხოლო ითქმის გვამი შემტკიცებ(თი)სა შეგვამებისათვის². (+ პირი არს გაღებული ბაგენი; პირად ითქმის პირისახე კაცთა; პირად ითქმის პირობისა და პაემნის მიცემა; პირად ითქმის ზღვათა და წყალთ კიდური; პირს უწოდენ ქურქველთ ბაკოსა; პირად უწოდენ ლახვართა და მახვილთ პირთა გამკვეთელთა B) BCDE.

ნ. აპირებდა, ბადის-პირი, ბარის-პირა, გაპირება, გელპირი,

¹ აქამდე განმარტება გამოკრებილია იოანე დამასკელის კათილორიიდან, თავი 27 (S—1463, 47 v). ² აქამდე გამოღებულია იოანე დამასკელის კათილორიის 27-ე თავიდან (S—1463, 47 v).

გპირდება, ერთპირად, ერთპირობით, ვაპირებ, ვნაპირობ, ვპირდება, ზეპირი, ზღვს პირი, მპირდებოდა, ნაპირები, ნაპირი, ორპირი 1, 2, საზეპირო, სანაპირო, საპირე, უპირო, უპირობდა, უპირობო, უპირობს, შეპირება, ცულისპირა; შდრ. პირველი.

პირიანი პირობის გამთავე; პირიანი — მახვილი მკვეთი Z.A. განუმარტავია B.

პირიდექსიონ ნ. პირდექსიონ.

პირიმიკრიონი მელამპრე Z.Aa. ნ. პრიმიკრიონი.

პირისახე შუბლს ქვეშეთი ყურებს წინათ Z. (+ ეს არს B) შუბლით ნიკაპამდე ყურებს წინა კერძო AB. განუმარტავია Cb.

პირის-მბრძოლი (+ 2 ნემესიოს¹ ZAaB) სტომაქი ZAaBCD. ღომელ არს სტომაქი E.

პირისპირ (+ 17, 13 ესაია ZAa) პირდაპირ ZAB.

პირის-წყალი უაუგო(დ) ქცევა ZAB. ნამუსი, გინა უაუგო(დ) ქცევა C. განუმარტავია D. ნ. ნამუსი.

პირმეტყუელი (5. 273 დიონოს².) სიტყვიანი ZAa.

პირმიმწოე მაჭარი ტკბილი და პირს მაქიდარი ZAa.

პირშო (+ 1, 25 მათე ZA) პირველ შობილი ZAD. ესე არს პირველ შობილი, გინა

უწინარესი B. პირველშობილი, გინა უხუცესი CD.

პირობა პაემანი ZA. პაემნის დადება B. განუმარტავია Cb.

პირობიანი პაემნის გამთავე ZA. პირობის გამთავე B.

პიროქრო მძიმე ოქროქსოვილი ZA. ოქროქსოვილი მძიმე B. ოქროს ნაქსოვი Cb. განუმარტავია CaqDE.

პირსაბურავი Cb.

პირსაკოცი ZABCaqDE. პირის შესაწმელი Cb.

[პირუტყუთა სული ნ. სული].

პირუტყვ (პირუტყვი ZABCbqD) (+ 8, 8 ფსალმ. ZA) უტყვი ცხო(ვე)ლი ZABC. (ოთხე.) DE. ნ. ნათესავი.

პირლი (+ 8, 93 მამათ-ცხ.³ ZAa) გოდოლი⁴ ZABCD.

პირწმიდა (ბალ.) ZABCDE.

პიტაკი სავედრებელი მინაწერი, ZA. სავედრებელად მინაწერი B. მინაწერი სავედრებელი CD. ქარტა E. ნ. წერილი.

პიტალო ილეკრო, რომელიც ერთ-ერთი შეურყვენელ იყოს Z. ილეკრო, რომელიც ერთ-ერთი (ერთი B) შეურყვენელად იყოს AB.

პიტახში პატახში ZAa. ნ. ეპარხოზი, პატახში.

პიტნა (ბალ.) ZABCDE. ნ. კატაპიტნა, შდრ. ტენცო.

¹ შდრ. ნემესიოს ემესელის „ბუნებისათვის კაცისა“ (გვ. 27, 19). ² შდრ. A—218:10 კიდებუ. ³ შდრ. A—1105:206 v, ხ 5. ⁴ ZABC-ში სწერია: გოდორი.

პიტნაჲ (ბალ.) (+ 23, 23 მათე ZAB) პიტნა ZABCDE.

პიტო (ხე) ახალნერგი ნაძვი ად-ვილ(ად) მოსაგლეჯ(ელი) ZAB.

(ხე) ესე არს კიცვი ნაძვისა ახალ-ნერგი, ადვილად მოსაგლეჯი CDE.

პიტრა კასიანე რომის თქმულში, ნაყროენების სწავლაში: რომელიმე სკამენ ორსა პიტრასა, რომელიმე ერთსა¹ Aa.

პიტუნი (პიტუინი B) (ხე) (31, 8 ეზეკ.) პიტო ZAB.

პიჭურიკი ნ. პუჭურიკი.

[პკურ ნ. საპკურებელი].

პლაკა (პლაკე CaqDE) ელენთ ენაა, — ფიცარი Z.

ელ(ლ)ენთ ენაა, ფიცარს ჰქვიან AB. სპილენძის ღორფინი, გინა წყალში სალი კლდე (+ გინა ბრტყე-ლი Cab) CD. სპილენძის ღორფინი, გინა წყალში სალი E.

პლაკუნტი ფოფხი, ხვეული ქადა ZACb.

ქადა ხვეული B. ფოფხი CaqD.

ნ. ნაზუქი.

პლატაღონიო ნ. პლაღონიო.

პლატე (თევზ.) წვრილი (წვლილი B) ჭიკყინა ZAB.

(თევზ.) წვლილი თევზი CD.

(თევზ.) ჭიკყინა E.

პლაღონიო (პლატაღონიო E) (ბალ.) ZABCDE.

პლიადი ჯომი ZABCD.

პოზა გაქეჩა ZABC.

განუმარტავია DE.

ნ. ააპე, განპება, გაპობა, გულ-პებულ, დაპება, პებული.

პოღირი (+ 28, 4 გამოსლ. ZA) სამოსელი(ა), მსგავსი წმიდის

ბასილის პალაკარტისა (პალაკარ-ტთა B) ZAB.

სამოსელი შემცველი სხეულისა მკლავითგან ფერკ(თა)მდე, მსგავსი კვართისა (პერანგისა D) CD. სტიხა-რი E.

[პოვ ნ. შეპოება, შეუპოვარი; შდრ. პოვნაჲ.

პოვნა (+ 2, 5 იერემ. ZAA) დაკარ-გულის ხილვა ZACb.

განუმარტავია CaqDE.

ნ. გპოვა, იპოვა, მომპოვნებე-ლი, მოუპოვე, ნაპოვარი, ნაპოვ-ნი, უპოვარი, უპოვთ, ჰპოო; შდრ. პოვ.

პოზმანა² (3, 22 მსაჯულ.) ჩოზა-ლი Z.

ქონი თუ ჩოზალი (+ 3, 22 მსაჯ. ABCab) ABCD. პოზნაჲ ქონსაჲთ თქვეს ბერძნებმა (მსაჯულთა 3, 22) E.

პოიტი სასწორის უღლის საშუა-ლი Z.

სასწორის უღლის შუა ნიშანი AB. სასწორის ღერზე(დ) ამართული ჩხირი C. სასწორის ღერძის ამართუ-ლი D.

პოლვიმორფად, პოლვიმფორად ნ. პოლვმორფად.

პოლვისტრი დიდს ტვიბი-კონში: „შავი და პოლვისტრი-სა თანა თეთრი (+ გინა CDE) იოლვისტ(ო)რი (+ ურჩილასა თანა E)“ ZABCDE.

პოლი ღორის კოჭი ZAB.

ღორისა და მისთანას კოჭი C. განუმარტავია D. (უქმ.) E.

პოლიტი მოქალაქე (+ ბერძულ Z) ZA.

მოქალაქენი B. პოლიტი ეწოდების

¹ შდრ. A—154:345 v, b 8. ² წყაროშია: „პოზნანა“.

მოქალაქესა მუნ შინა მკვიდრსა CD. პოლოტიკი (2 მეფ. 20, 8) რკინის ფიცარი ბრძოლაში მკერდთა და ღლიათა დასაკრავი Z.

(2 მეფ. 20, 8) ესე არს რკინის ფიცარი მკერდსა და ღლიათა დასაკრავი ბრძოლათა შინა A. ესე არს რკინათ ფიცარი მკერდთა და ღლიათა დასაკრავი ომთა და ბრძოლათა შინა B. პოლოტიკი ეწოდების ბრტყელთა რკინათა საომრად საფარად მკერდთა (+ და ღლიათა C), გინა სხვათა სასიკვდინოთა და ღიდალ სატიეართა ადგილთა დასაკრავთა CD. განუმარტავი E.

პოლტიკი მცირე სალა ZAB.

პოლემორფად (პოლემორფორად ZABC პორემორფორად D, პოლემორფორად E) (41 კავშ.) მრავალსახედ (+ 'ფერი' Aa) ZAB.

მრავალსახედ (+ 41 კავშ. CD). 41 კავშ.: „სიწლო და სიწმიდე და უმრავალძალდების და პოლემორფად აჩნდების, დაღათუ იყოს ერთი ვითარ სამღვდლონი შესამოსელნი აღკაზმულ იყვნენ ბრძენთა მიერ, რომლითა სხვათა შთასატევსა ხოროსა შორის აღწერისასა მიეცეს სღთო ისტორია“ E.

პონგინი (თევზ.) სადაფს(ა) ჰგავს(ს) ZAB.

პოპლიკა უბალნო Z.

არა წვერ-ულვაშ მსხმო ABC, განუმარტავი DE.

ნ. ბელატი; ქოსა.

პოპინება ცხენის ფშო-ფშო ZABCD.

ნ. ფშო-ფშო.

პორემორფორად ნ. პოლემორფად.

პორიზმა მრავალმეტყველება ZA BC.

სხვა კათილი: „პორიზმასა შე- (მო)კრებს არისტოტელი ესევითარ-სა“; „პორიზმა და ლილმა“ D².

ნ. ლილმა; შდრ. პროზიმა.

პორფირი (3, 10 ქება) სისხლის-ფერი ZAB.

იის-ფერი CDE.

პორფირი და ბისონი (პორფირი B) სისხლის-ფერობა. მოასწავებს მეფეთა და მღვდელთ-მთავართა სამოსელი, რათა დასთხოონ სისხლი მათი, ვითარცა ქრისტემან ერისათვის ZA.

სამეფო სპასიკი. ბისონი და პორფირი არს სისხლის-ფერი მეფეთა და მღვდელთ-მთავართ სამოსლად. მოასწავებს, რათა დასთხოონ სისხლი მათი, ვითარცა ქრისტემან ერისათვის B.

პორფირის ქვა ZAB.

[პოტ ნ. კელ-იპოტვოდლი].

პოტიკო კავების მახე ZABCD.

ნ. მახე, საბრკე.

პოტირიტი პაპის მონაცე(ა)ლე ZAB.

იპოტირიტი. მღვდელ(თ)-მთავართა და ეპისკოპოზთ (ეპისკოპოსთ D) მონაცე(ა)ლე CD. პატრიაქისა, გინა ეპისკოპოზის ნაცვლად მოსული E.

ნ. იპოტირიტი.

პოქსი ობი ZB.

პოჩი მოკლე კული ZABC.

ნ. კული.

პოჭოქიკი თეძოს თავის საბრუნავი ძვალი. ZAB.

ცხენის(ა) CDE.

1 შდრ. იოანე პეტრიწის თარგმანება (წიგნი II, გვ. 97, 25—30). 2 ეს მოწმობა Cq ნუსხაში გადახზულია. 3 შდრ. A—250:176 r 16.

პოზიერი (30, 23 ესაია) სიმსუქ-
ნიანი ZAA.

ნ. განპოხება, ნაპოხარი, სი-
პოხე.

პოზილი (5, 2 ესაია), მსუქანი,
ნივთო მეტნობა Z.

მსუქანი, გინა ნივთა მეტნობა
(+ 5, 2 ესაია Aa) AB. მსუქანი CD.
დიდად მსუქანი E.

პრასა (ბალ.) (+ 11, 5 გამოსლ.
ZAA) ZABCDE.

[პრასი ნ. თიაქულა].

პრასიკურო (მძრომ.) ZABC.

პრასტინი სამყოფი ადგილი (+
ბერძულ Z) ZA.

სამყოფელი ადგილი B. გიორგი
მთაწმიდელის ცხ.: „ძველად
თვისთვე პრასტინად მიიქცა სახლა
ესე დედაკაცი“; „რათა მდღიშნოსე
პრასტინთა ჩვენთა არა შემოვიდეს“
C.²

[პრატაკი ნ. მეპრატაკე].

პრალმა (+ 194 კავშ. ZABCb³)
ქონება კეთილისა, გინა ბორო-
ტისა ZABC.

ქონება ავისა თუ კეთილისა D.
რქედ კავშირისა.³ იყოელი სუ-
ლი, ყოელი არს საქმე პრალმა ივა-
ვებრივი უკვ⁴ E.

პრაწი პირით წაკუილი ZD.

პირის წაკუ(ე)ილი ABC.

პრეკონი პატივის უფალი ZABC.
რალად მოკელუა DE.

პრელატი რომის ეპისკოპოზის
შინაყმა Z.

პაპის შინაყმა AB.

პრეპოტისი ათასის-თავის შემდგო-
მი ZA.

(პრეპოტისი არს D) სამეფოთა
საქმეთა გამგებელი BCD.

პრეპ[ე]ოსიტი მეღანიასი: „წარ-
გზავნა მრავალთა საქურისთა თანა
პრეპოტისისა მათისა თანა და ეგრეთ
გამოვიდა პალატი“ E.

პრეპოტიტორი ათასის-თავის შემ-
დგომი ZAA.

ათასის-თავის უღარესი CD.

[პრეპოტიტორობა] „რომელი აღსრულ
იყო პატივსა პრეპოტიტორობისა-
სა“ E.

პრეტორი სამსჯავრო ტაძარი
ZAB.

ტაძარი, გინა პალატი (+ გინა სამ-
სჯავრო სახლი C) CD. „შევიდა პრე-
ტორად და დაჭდა საყდართა თვის-
თა“ E.

პრიალი ანაზღად ცეცხლის ანთე-
ბა ZAB.

ანაზღად აგზება ცეცხლისა C.
ანაზღ ანთება ცეცხლისა D.

ნ. ააპრიალე.

პრიალი ფრთისა Cb.

პრიანება უზესთაესთაგან წადილი
ZA.

უზესთაესთაგან წადილება B.
უზესთაესთაგან წადილი C. განუმარ-
ტავია DE.

ნ. იპრიანა, მოიპრიანა, უპრი-
ანებია.

პრიანი წადილი B.

პრიმატა (შჯულის კანონი) პირ-
ველმოსაყდრე ZAA.

პრიმიკრიონი (პირიმიკრიონი Ab)
მელამპრე ZABCD.

რალად მოკელუა: „მერკვილის მამა
იყო პრიმიკრიონი, იმის რიცხვისა და
სერგიაცა“ E.

¹ შდრ. ათონის კრებული, გვ. 302. 35. ² წყაროს დასახელება და მოწმობა
გადახატულია B-ში. ³ იგულისხმება პროკლეს კავშირნი, თავი 195 (წიგნი I, 23-
116, 9). ⁴ შდრ. A—511:293 v, 25. ⁵ შდრ. მერკვირის წამება: A—95:1106 v.

შდრ. პირიმიკრიონი.
პრინგისპოსი კათიდანთ-მთავარი Z.
კათიდან-ფაშა ABCD.
პრილო Cab. გოდორი, წვლილ ნაქმარი Cq.
პრკე ღვინის ობი ZABCD.
განუშარტავია E.
ნ. ობი.
პროერესი (+ პროე[რე]სი DE) ებრაულად ნებისა ჩვენისა კეთილის(ა) და ბოროტის(ა) აღმასრულებელს ეწოდების ZAB CDE.
პროესი იგივე ZAA.
პროვლიმაჟ (1 კავშ.¹) წინაჩამოსაგდებელი სიტყვა ZAB.
პროზიმა (+ პირველ AB) უამისად დამარბული, გინა გარდას(რ)ული ZAB.
პირველ უამისა დამარბული, გინა საფუარი Cbq. საფუარი, რომელ არს შენახული ცომი, რაჟამს შერთავ, უდიდესთა ცომთა აღაფუენებს. კათილორიაში: „პროზიმა და ლილმა“ Ca². განუშარტავია D.
შდრ. პორიზმა.
პროპითია (+ 17 კავშ. ZABCb³) განგება ZABCD.
განუშარტავია E.
პრონვა (პრონვია ZA, პრონვიაი BCD, პრონვაჟ E) (120 კავშ.⁴) მოქმედება პირველ გონებისა ZAB.
(+ 120 კავშ.⁴ Cb) პრონვიაი არს

მოქმედება პირველ გონებისა C. განუშარტავია D. რკ კავშირისა⁴ E.
პრორის (პრორის და მპირველობნი Cab) მეპრორისა, რომელ არს მენავისა ZA.
მეპრორისა B. ზღვის მხარეკელნი არიან ნავით გამო Cab.
ნ. მეპრორე.
პროსითა (პროსითია C) სხვა კათილ.⁵ (+ „ხოლო CD) სახელმოდგამი(ი) ითქმიან რავდენთა ვისგანმე განყოფილთა (განყოფილსა CD) პროსითა სახელის(ა)ებრი(ი) (+ წოდება აქვს⁶ CD) ZABCD.
პროსოლიანი ათნი იგი ნიშანი ქარავმათანი ZA.
ათნი იგი ნიშანი ქარავმულნი B. ათი ნიშანი ქარავმულნი Cab.
პროტანიდოჟს იოსიპოს⁶, აბრა(პ)-მის ამბავში ZABC.
პროტარია პირველთქმული ZA. პირველთქმულითა B.
პროტასეო პირველად სათქმელი ZABC.
პირველად საკითხავი D.
პროტასია (პროტასი CaqD) პირველად სათქვამი ZA.
პირველად სათქმელი BCaQ. პირველად საკითხავი D.
პროტალორას (პროტალორას და სეფისტი CD) წიგნია ერთი ZAB. წიგნები არიან C. წიგნებია D.
პროტი ცხოველთ ზურგი CD. რომელ არს ცხოველთა ზურგი E.

¹ იგულისხმება იოანე პეტრიწის თარგმანება (წიგნი II, გვ. 10, 21). ² წყაროს დასახელება გადახაზულია Ca-ში, Cq-ში დასახელებაცა და მოწმობაც გადახაზულია. ³ იგულისხმება იოანე პეტრიწის თარგმანება (წიგნი II, გვ. 51, 11). ⁴ იგულისხმება პროკლეს კავშირნი (წიგნი I, გვ. 73, 27). ⁵ შდრ. A—250:158 v 13. ⁶ შდრ. A—675:116 r 22.

პროტიკორი კელჯობიანია Z.

კელჯობიანიაო, იასული AB.
კელჯობიანიაო CD. იოვანეს ნე-
ტაფრასში — „შეუღდეით ათთა
პროტიკორთა;“ სხვაში პროდაკო-
რის(!) ნაცვლად პიტიახში ეწერა E.

პროტისთიარი (პროტორისთიარი
E) მზარეულთ-(უ)ხუცესთ უფ-
როსი ZABC.

ესე არს მზარეულთ-უხუცესთ უფ-
როსი D. რალაც მოქელუა E.

პროტონოტარი (პროტონოტარსი
C) მწერალთ უფროსი ZABC
(+ გიორგი მთაწმიდე-
ლი¹: „უბრძანა პროტონოტარ-
სა თვისსა ორთა ბეჰედთა შექმნა
მტკიცეთა“ Cq²).

პროტორეპიკონი (პროტორეპტი-
კონი B) ბერძულად განქსნა-
დი Z.

- განქსნადი ბერძულ AB.

პროტორისთიარი ნ. პროტის-
თიარი.

პროტოსსპათარი მეკრმლე (მეკლ-
მე ABCq) მეფისა ZABC.

ესე არს მეფეთა მეკლმე D. რალაც
მოქელუა E.

პროფორიკონი მსწრაფლ მოგო-
ნებული სიტყვა, კეთილი თუ
ბოროტი ZAB.

პროფორიკონი (ესე Cq) არს
მსწრაფლ მოგონებული სიტყვა, კე-
თილი თუ ბოროტი C. პროფორი-
კონი არს მოგონებული მალე სიტყვა
ავი თუ კეთილი D.

პროჟი ტიკის ნაკვრეტის გამოსა-
კრავი ZABC.

კამენი DE.

შღრ. ბროჟი; ნ. კამენი, ონ-
კანი.

პრპენი ბრპენი ZAB.

ბრპენი, ტყვია CD. ტყვია E.
ნ. ბრპენი.

[პრტყელი ნ. მოუპრტყელე, სი-
პრტყე; შღრ. პრტყელი]
პრჟჟვა ფხჟჟვა B.

ნ. მოპრჟჟვილი.

პრწკენა ჩქმეტა მცირე ZA.

ჩქმეტა BCD. განუმარტავია E.

პტეროროუსა (პტეროროუსა CD)
მოსწყდეს რა გონებასა, უგუნურ
იქმნეს (იქმნას B) ZAB.

ესე იგი არს, რამეთუ მოსწყდეს რა
გონებასა, უგუნურ იქმნების CD.

პტოსის სახელი არს ღრამატიკათა.
ათთა თაეთაგან ერთისა ZAB.

პტოსისი სახელი არს ღრამატიკი-
სი ათთა თაეთაგან ერთისა C. პტო-
სის სახელია ღრამატიკის ათის თა-
ვისაგან ერთისა D.

პტული პირველნაყოფი, ნარჟქთან
ნახე ZAB.

პირველნაყოფი C.

ნ. ნარჟქი.

პუმპულა (ბალ.) პაწა ნესვი, ჭრე-
ლი, დასტამბო Z.

(ბალ.) დასტამბო ABC. (ბალ.) D.
განუმარტავია E.

ნ. დასტამბო, ნესუპუნპულა.

პუნგია ესე არს ტკბილნი (ტკბი-
ლად A) ნამზადებ(ნი), რომელსა.
თურქნი (ჰ) ალვას უწოდენ.
ZA.

ესე არს ტკბილად ნამზადი, რო-
მელსა თურქნი პალვად უწო-
დენ B. ესე არს თაფლითა ანუ შაქ-

¹ შღრ. ათონის კრებულის, გვ. 344, 4 („პროტონოტარი“). ² წყაროს დანახვად
ლება და მოწმობა ნუსხაში გადახაზულია.

რითა ამზადონ ნუში, ნიგოზი, ანუ ხილი რამე ურთონ და ზეთები სხვადასხვა რიგად საქმ(ე)ლად C. ესე არს თაფლითა ანუ შაქრითა ამზადონ ნუში, ნიგოზი ანუ ზეთი და ხილი რამე სხვადასხვა რიგად საქმლად D. თაფლით ნაქმარი ნიგოზი ანუ სხვა ხილი რამე იყოს, იგი არს E. (+ შარბათია შაქრისა ანუ თაფლისა თუ ისივე¹).

ნ. ალვა, მეპუნგიანე.

[პუნპულა ნ. ნესუპუნპულა, პუმპულა].

პურადი პურად უხვი ZAB.

განუშარტავია CbE.

ნ. ვპურადობ, პური.

პურაძვრი (პურაძვირი ZAaB,

პურძვირი. Ab) დიად ძუნწი Z.

ძუნწი დიად Aa. ავად ძუნწი

AbB.

პური ZABE.

პური ზოგადი სახელი არს ყოველთა პურთა: გამომცხვართა, გაფუებულთა, გიხა უფოელთა ქრთილისათა და სიმინდისათა, ფეტვისათა, და იფქლისათა (იფქლთასა Caq), გინა ყოველთა სხვათა ფქ(ვ)ილთაგანთასა. გარნა ერბოთა, ზეთითა და კვერცხითა ნამზადსა ყო(ვ)ელთა არა ეწოდების პური, არამედ მათი სახელნიცა და ცომოანთა და უცომოთა ყოველნივე თვის-თვის აღვილს აღვიწერია, თუ ვისმე უნდა. არამედ მართალი პური, რომელი არს შესაწირავი ღთისა იფქლთა, დიკათა (+ და Caq) მახათა და ასლთაგან იქმნებიან, და არცა ქერისა და ფეტვისა (+ და Cab) არცა სხვისა ხვარბლისა პური შეიწირვის C. პური ზოგადი სახელი არს ყოველთა

პურთა: გამომცხვართა, გინა განფოებულთა ანუ უფოელთა, გინა ქრთილთა და სიმინდითა, ანუ სხვათა ფქვილთათა. გარნა ერბოთა და ზეთითა და კვერცხითა ნამზადთა ყოველთა არა ეწოდების პური, არამედ მათი სახელნიცა და ცომოანისა და უცომოსი ყოველნივე თვის-თვის აღვილსა აღვიწერია. თუ ვისმე გენებოთ, აქ შემოკრიბეთ ერთად D.

ნ. მეპურე (ხაბაზ²თანაც), საპურე, შაქრის-პური, ძაღლაპურა, წმიდა პური; ნ. პურადი.

პურის-მტე (ნ, 39 მარკოზ) ერთად პურის მკამელნი ZAa.

პურის-წუნენი² კონჩოლი Z.

პურკატა ერთი ნავია CDE.

პურობა (9, 12 ტობია) ნადიმი ZAa.

პურძვირი ნ. პურაძვრი.

პუჭურიკი (პიჭურიკი Ab) (მწერ.) დიდი ქინქლა(ა) ZABCD.

[პვერიას ნ. არტოსი].

პვერისა³ არტ(ი)ოსთან ნახე (+ არტოსი და პვერისა სახელები არიან მწიგნობართ კელოვებათა სიტყვათანი B) ZAB.

პვთემენა⁴ ვიპოვართადსთან სწერია, აქ დაწერე E.

ნ. ვპოვართად.

პვთემენა (პვითემენა ZABC, პვითემენი D) ღრმა ადგილი ZABCD.

პვრიანი⁵ ესე ქვანი არიან, ურთიერთს ღრესითა აღაგზებენ ცეცხლსა (ცეცხლთა AB) (+ პვირიანი, კათილორ. ZAa⁶) ZAB.

ესე ქვანი არიან, რომელნი ურთი-

¹ გადახაზულია ნუსხაში. ² ნუსხაშია: „პურის-წუნენი“. ³ ნუსხებშია: „პვერისა“. ⁴ ნუსხაშია: „პვითემენა“. ⁵ ნუსხებშია: „პვირიანი“. ⁶ აღებულია სხვა ათლორიიდან (A—250, 217 v, კიდებზე).

ერთს ხეთქებითა ანუ ორესითა ალაგზ(ნ)ებენ (ალაგზებს D) ცეცხლთა (ცეცხლსა D) CD.

პერსოთა¹ (29, 43 კავშ.) პირთა ZAB.

(29, 43 კავშ.) პირითა C. პირითა მგონია (29, 43 კავშ.) D. 29, 43 კავშორ.: „მაგრამე ესე წადილმან პეიროსოთა ჩვენთა სურვილმან ჰკადრა“ E.

[ყარ ნ. გულპყრობილი, დაუპყრობელი, თუალის-მიპყრობა, მოისაპყრა, მპყრობელი, ნაპყრობი, საპყარი (კუტ'თანაც), საპყრად, საპყრობილე, ფერკი დაიპყრა, ყოვლის-მპყრობელი, შეუპყრა, შეუპყრობელი, კელისაპყრობა, კელისაპყრობი, კელისპყრობა].

პყრობილი (27, 15 მათე) შებორკილებული, გინა პატიმარი (19, 20 დაბად.) Z.

შებორკილებული, გინა შეკრული, გინა პატიმარი (+ 19, 20 დაბად. Aa) A. ესე არს შებორკილებული, გინა შეკრული, გინა პატიმარი B. შებორკილებული, გინა შეკრული C. განუმარტავია DE.

[პწყენა ნ. პრწყენა].

პპარაკობა უნებურობა, რომელსა არა ენებოს ქმნა და ძალად და უნებლიად ასაქმო საქმე იგი, პპარაკობა და პპარაკად იგი არს E.

ჟ

ჟა ქარაგმით ეამსა Z.

ეამსა ქარაგმით A. ეამსა ქარაგმით ითქმის B.

ჟალი შავ-მოწითლო ZAaB.

ჟამი ერთი დღე და ერთი ღამე არს ოცდაოთხი ჟამი, და ერთო ჟამი 4 წენტილია; ჟამი ეწოდების (ეწოდება Aa) წელიწადსა (4, 13 დანიელ); ჟამად ითქმის თაობა მეფისა ერთისა (1, 14 დაბად.) ZA.

ერთი დღე და ერთი ღამე არს ოცდაოთხი ეამ(ნი) (+ და ერთი ეამი 4 წენტილია Ab) AbB. ერთი დღე და ერთი ღამე ოცდაოთხ(ნი) ეამნი არიან; ერთი ეამი ოთხი წენტილია არს; ერთი წენტილია ათხუთმეტი წამი არს; ერთი წამი სამეოცი წუთი არს; ერთი ეამი სამეოცი წამი იქ(მ)ნების და შეიღიათას ორასი (ოთხასი Cb) წუთი. პირველად ერთი ეამი ხუთ წენტილიად ყოფილა გან(ყოფილი და ერთი წენტილია ათორმეტ წამად (ეამად Cq) C. ერთი დღე და ერთი ღამე ოცდაოთხი ეამი არს. ერთი ეამი ოთხი წენტილია არს. ერთი წენტილია ათხუთმეტი წამი არს. ერთი წამი სამეოცი წუთი არს. პირველ~ა ეამი ხუთ წენტილიად ყოფილა და ერთი წენტილია იმ წამად D. ერთი დღე და ღამე ოცდაოთხი ეამი არს. ერთი ეამი ოთხი წენტილია არს; ერთი წენტილია ათხუთმეტი წამი არს. პირველ ერთი ეამი ხუთ წენტილიად გაუყვიათ და ერთი წენტილია — ათორმეტ წამად E.

ნ. აემიერნა, დააეამა, დრო, დღე, ჟა, ჟი, ჟუამო, წამი 1, ხანი 1; შდრ. ეამნი, ეამნობა. ჟამი კაცის მკვლელო Cb.

¹ ნუსხებშია: „პეირსოთა“. ² იგულისხმება იოანე პეტრიწის თარგმანება (წიგნი II, გვ. 78, 16; 102, 26).

ჟამკანონი ჟამთ (ჟამის C) ლოცვის წიგნი ZABC.

ჟამნი ჟამები, გინა ჟამკანონი ZA.

ნ. მეჟამნე, საჟამნე; შდრ. ჟამი.

ჟამნობა (ჟამობა Ca) ჟამკანონთ ზეპირ თქმა ZAB.

ჟამ(ნ)ობა არს ჟამკანონთა ზეპირად თქმა განწესებულთა C. ჟამკანონი. ჟამნობა არს ჟამთა ფსალმუნებათა განწესებული წიგნი D.

ნ. აჟამნა, გააჟამნა, ვაჟამნე,

ვეჟამნობ, იჟამნა.

ჟამობა კმოანებით თქმა ZABC.

კმოანება D.

ნ. მაჟამობელი.

ჟამობა. ნ. ჟამნობა.

ჟანგარო ჩინი სახატავი პილენძი-საგან Z.

ჩინი სახატავი სპილენძთაგან(ი) AB. სპილენძთაგან შემზადებული სახატავი ჩინი Cb. განუმარტავია CaQDE.

ჟანგი რკინის გესლი ZABC.

გესლი რკინისა D. გესლი E.

ჟანტი მცირე რამ სისველე ZAB მცირედ სველი CD.

ჟარე იარე მესხურად ZAB.

იარე CDE.

ნ. არ 3, სიარული, სლევა.

ჟარვა ყინვით ზრობა B.

ნ. დაჟარვა.

ჟატყი წყლიანი თოვლი ZABCb.

ჟეჟა კორცთ დაჭეკვა ZA.

კორცთ დაჭეკვა B. კორცთ ტყენა უწყლულოდ C. ტყენა კორცთა D. განუმარტავია E.

ჟერა ეტლების თვალის კრიალი Ca.

ჟერო (ფრინ.) ნიკარტკოვზა ოყარი ZA.

ჟვავი, ჟვავი და ლეშხი ნ. ჟუავი.

ჟვერი ნ. ჟუერი.

ჟი ქარაგმით ჟამი Z.

ჟამი ქარაგმით A. ჟამი ქა-

რაგმით ითქმის B.

ჟივილი მრავალ ყრმათ(ა) ტირილი ZABCD.

განუმარტავია E.

ჟივჟავი თვალ-მომაჩხოდ მოკლომილი Z.

თვალი მომაჩხოდ მოკლომილი AB.

თვალი არც მა(რ)ჩხი, არც შავი C.

ნ. აღიელი, საშუალო.

ჟინი მოუშლელი წადილის ქნა ZAB.

წადილის ქნა დაუშლელად CD.

განუმარტავია E.

ნ. დაჟინება.

ჟინიანი ჟინის მქმნელი ZAB.

ჟინუღილი სხვილი წნელი ZABCD.

წნელი E.

ნ. მოუჟინეჟელილე.

ჟინუღლი წვრილი თქორი Z.

წვლილი თქორი ABCD. განუმარტავია E.

ჟიჟინი მრავალ(თ) სირთ(ა) კმია-ნობა ZACD.

მრავალთ სირთ კმოანება B. განუმარტავია E.

ჟოჟმატა Cb.

ჟირი ესე არს შაქარი (შაქარისა A), ანუ თაფლ-წყალი, (+ ანუ ვაჟინა Z) მეტად ტკბილი (+ იყოს Z); ჟირად ითქმის საკრავთ(ა) ძალი მსხირპანესა და ბოხს(ა) საშუალი(ცა) ZA.

ესე არს შაქარ ანუ თაფლ-წყალი, მეტად ტკბილი; ჟირად ითქმის საკრავთ ძალი მსხირპანესა და ბამბს საშუალი B. თაფლ-წყალი მეტად ტკბილი CDE.

ჟლეტა მრავალ(თ) სირთ(ა) სრვა ZABCD.

განუმარტავია E.

ჟოლა (ხე) თუთა ZA,

(ბე) BCDE.

ნ. თუთა, ლელუსულელი.

ჟოღვილი ძმარი მატლიანი B.

ნ. დაქოლვილი.

ჟოლო (ბე) გრიკი ZA.

(ბე) BCDE.

ჟონვა მცირედ რამ გადენა (+ ნო-
ტიოთა Z) ZAB.

მცირედ გადენა CD. განუმარტა-
ვია E.

ნ. გაჟონვა.

ჟოჟარაკი (ოთხფ.) (+ 2 ეზრა 5,
18 ZABCb) კბო ZABCD.

ნ. ზროხა, ცხოვარი.

ჟოქო გაწყალებული ღვინო
ZABCb.

ნ. ღვინო.

ჟრიალი მრავალ(თ) ეყვანთ კმა(ა)
ZABC.

ეყვანთ კმა მცირე D.

ჟრჟუ დაბუეებული ასო, ეკალსა-
ვით სჩხვლეტდეს ZA.

ასო დაბუეებით ეკალივით სჩხვლეტ-
დეს B. ფერკი რა დაუბუედეს
(დაუბუშდეს Cq) და ეკალსავით (ეკა-
ლივით Cq) სჩხვლეტდეს Cbq. განუ-
მარტავია CaDE.

შდრ. ჟუვილი.

ჟრუ DE.

ჟრუანტელი ტანში ზარის დავლა
ZAB.

ზარის დავლა ტანში C. ზარის
დავლა D. განუმარტავია E.

ჟრუნვა (+ 2, 10 ნაომ ZAA) გა-
შიშვლებულთ განსხმა (+ წარ-
ტყვენვილთა Z) ZA.

გაშიშვლებულთ გამოსხმა B. გა-
მოსხმა განშიშვლებულთა C.

ნ. აყრა, წდოლა.

ჟრუნი (ფრინ.) შურთხი ZABCab.

ჟუავი (ყვავი ZAB, ყვავი, ლეშხი
D, ყვავი და ლეშხი CE) ლეშხი
ZAB.

ხის ნაწვიმარი ცვარი C. ხის ცვა-
რი DE.

ნ. წვმა.

ჟუერი¹ ფოთლიანი რტო ZAB.

(ბე) ხის შტო ფოთლიანი CE. (ბე)
შტო ფოთლიანი D.

ჟუვილი (ჟუილი BCD) დაბუეე-
ბულის კორცის ჩხვლეტა Z.

დაბუეებულის მიერ ჩხვლეტა ABD.
დაბუეების მიერ ჩხვლეტა C.

შდრ. ჟრჟუ.

[ჟუჟ.ნ. ჩაჟუჟვა].

ჟუჟუნა თვალმიბნედილი მოკლო-
მით Z.

თვალმიბნედილთ მოკლომილი AB.
თვალმიბნედილად მოკლომილი Cb.

ჟუჟუნი დაღბობა ZABCD.

განუმარტავია E.

ნ. ჩაჟუჟუნება.

ჟუჟი წყლულის მონადენი ZA
BCDE.

ნ. შარავი.

[ჟურ ნ. ნაჟური, სანაჟური].

ჟღავილი შეშინებულთ(ა) კმა(ნი)
ZABCD.

განუმარტავია E.

[ჟღალი ნ. ჟალი].

[ჟღენთ ნ. ჟღინთვა].

ჟღერა (+ 4 მეფ. 7, 6 ZAA) ეტლთ
სლვათ(ა) კმა(ნი) ZA.

ეტლთ(ა) სლვის კმა(ნი) BCD.
განუმარტავია E.

ჟღვინტი ნ. ჟღვნტი.

ჟღვლემა ნ. ჟღლემა.

¹ ნუსხებშია: „ჟვერი“.

უღინთვა ნაბადთა და მისთანათა
ცვრით ვსება B.

ნ. გაელინთვა.

[უღლ ნ. დაქლლილი].

უმურტილი თქორთ უმცირესი
ZAB.

თქორის უმცირესი CD. განუმარ-
ტავია E.

ნ. წვმა.

[უღლ ნ. დამუღნარი].

უმრიალი ექვის კმა ZA.

ექვანთ კმა BCD. განუმარტავია E.

ნ. ააქღრიალე.

უმულემა (ეღვლემა ZABCbqDE)

ავად ზელა ZABCD.

განუმარტავია E.

ნ. მოუქღლუმე, შეუქღლ-
ლიმე.

უმუნვა CDE.

უმუნვი სანთელსა და კერასთან-
ნახე; უღლუნი არს სანთლის
ნამწვის მოსაკვეცი და მოქ-
ღუნვა მით მოკვეცა Z.

ესე არს სანთელთა და კეროვანთა
ნამწვთ(ა) მოსაკვეცი მაკრატებელი
(მაკრატელი B) AB.

ნ. გააქღუნა, ვეღუნავ, მოქ-
ღუნვა, მოსაყოფელი.

უმურტული მეგრელთაგან მრული
ლაპარაკი, გინა ჩხიკვთა და კაქ-
კაქთაგან ლაპარაკი Z.

ესე არს მეგრელთა და მისთანათა
ავენოანთა ლაპარაკი, გინა ჩხიკვთა.
და კაქკაქთაგან ლაპარაკი AB. მეგ-
რელთა და მისთანათა ავენოანთაგან
ლაპარაკი Cb. კაქკაქთ მღერა CaqD.
კაქკაქის მღერა E'.

* უღვნიტი¹ დიდი წვინტილი ZAB.
ნ. წვნიტილი.

* 1-ს ბოლოს ავტორის შემდეგი შენიშვნა: „ამა წინთა შინა რაოდენთა ადგილ-
თა ბერძული სიტყვა(ნი) სწერია, რომელიც წიგნით შევიტყვევ, სწორე(დ) და(ს)-
წერე. (+ და AB) ერთი მღღელ-მონაზონი იყო (+ ბერძენი AB) [წერებულა B-ში
იმ ბერძნის სახელიც, რომელიც წაშლილის ქვეშ ასე იჩიქვია: „სერგიუს ერქვა“],
(+ ბერქელს Z) (ეოღნას AB) ჩემობლა (იჩემებლა B). რომელ(ნი)მე მისის სიტყ-
ვით დაეწერე, (+ და Z) მასუჯან (შემღვგომად AB) ვ(ს)ცან, არა იცოდა რა. ვინც
საზომს მისწუდეთ, გასინჯეთ, ესრე (ასრე A, ასე B) მომიჯდა; მე სხვა ენა არ ვი-
ცოდი ქართულის მეტი“ ZAB. ¹ ნუსხებშია: „უღვნიტი“.

გამომცემლობის რედაქტორი ნ. ედენტი
მხატვარი ვლ. ქუთათელაძე
მხატვრული რედაქტორი გ. გორდელაძე
ტექნიკური რედაქტორი ვ. კვიციანიძე
კორექტორი ც. უნდელაშვილი

ხელმოწერილია დასაბეჭდად 7/VII-65 წ.
ქალაქის ზომა 60×90¹/₁₆. ნაბეჭდი
თაბახი 40. სააღრ.-საგამომც. თაბახი 36,62
ტირაჟი 10 000. შეკვ. № 714.
ფასი 2 მან. 40 კაპ.

გამომცემლობა „საბჭოთა საქართველო“
თბილისი, მარჯანიშვილის 5.

სტამბა № 1, თბილისი, ორჯონიკიძის ქ., 50.
Типография № 1, Тбилиси, ул. Орджоникидзе, № 50

Сулхан-Саба Орбелиани
Сочинения

т. IV₁

(На грузинском языке)

Издательство
«Сабчота Сакартвело»
Тбилиси, Марджанишвили, 5
1965